

M. Eminescu

Opere vol. IX

EDITURA ACADEMIEI REPUBLICII SOCIALISTE ROMANIA

ACADEMIA REPUBLICII
SOCIALISTE ROMÂNIA

MUZEUL LITERATURII
ROMÂNE

M. EMINESCU

O P E R E

IX

PUBLICISTICĂ 1870 - 1877

ALBINA, FAMILIA, FEDERAȚIUNEA,
CONVORBIRI LITERARE, CURIERUL DE IAȘI

STUDIU INTRODUCȚIV

DE

AL. OPREA

CU 68 DE REPRODUCERI
DUPĂ MANUSCRISE ȘI PUBLICAȚII

1980

EDITURA ACADEMIEI REPUBLICII SOCIALISTE ROMÂNIA
71021, BUCUREȘTI, CALEA VICTORIEI 125, SECTOR 1

M. EMINESCU

O P E R E

EDIȚIE CRITICĂ ÎNTEMEIATĂ

DE

PERPESCIUS

EDITURA ACADEMIEI REPUBLICII SOCIALISTE ROMÂNIA
BUCUREȘTI

EDIȚIE CRITICĂ ÎNGRIJITĂ DE UN COLECTIV DE CERCETĂTORI

DE LA MUZEUL LITERATURII ROMÂNE

PETRU CREȚIA stabilirea textului și a variantelor

DIMITRIE VATAMANIUC comentariile și notele de istorie literară

ANCA COSTA-FORU

descifrarea și transcrierea literală a textelor

EUGENIA OPRESCU

Colaborator extern

GERHARDT CSEJKA textele germane

Coordonator

PETRU CREȚIA

PUBLICISTICA LUI M. EMINESCU

Nu există, credem, domeniu al activității lui M. Eminescu care să fi avut de suferit mai mult de pe urma variilor speculații decât cel al publicisticii. Ironiile lui G. Călinescu pe seama „falsei idolatrii”, care vedea în poet „începutul și sfârșitul”, „cripta tuturor înțelepciunilor omenești”, aici își găsesc terenul favorit de aplicație. Articolele și cugetările eminesciene au constituit hrana preferată a amatorilor de fraze grandilocvente și de revelații pythice. Sintetizând câteva — „El este un profet. A prevestit prăbușirea sistemului monetar și reîntregirea patriei” — criticul constata: „Cel mai inocent cuvânt al paginilor lui e umflat de simboluri ca o rodie coaptă”¹.

Mai grav a fost însă faptul că, extrapolându-se fragmente din corpul articolelor sau selectându-se, în chip tendențios, diverse însemnări — puse și acestea sub titluri inventate de editori —, s-a ajuns, nu o dată, la desfigurarea chipului spiritual al marelui poet. Pornindu-se și de la confuzia, multă vreme întreținută, între național și naționalism, publicistica eminesciană — atât de legată de suferințele și aspirațiile claselor de jos, muncitoare, străbătută de o dragoste fără pereche față de augustele tradiții ale neamului — a putut să fie luată în antrepriză de cele mai reacționare cercuri politice ale vechii României. Este semnificativ că, după relevanta culegere a lui I. Scurtu — *Scrisori politice și literare* — din 1905, în care se atrăgea atenția asupra „vocației” poetului pentru „publicistica politică”, cel care s-a simțit chemat să patroneze un prețios volum de *Opere complete*, menit să scoată la iveală genialitatea de „cugetător, în atâtea domenii” a lui Eminescu, a fost A.C. Cuza².

Atât de virulente au fost astfel de exerciții³ — adăugându-se și împrejurarea că publicistica lui Eminescu nu era cunoscută în totalitatea ei —, încât critica nouă, de după 23 August 1944, s-a ocupat numai de poezie, sau de anumite aspecte ale ei, o lungă perioadă de timp ocolindu-se sectorul publicisticii⁴.

¹ G. Călinescu, *Cultura lui Eminescu*, în „Studii și cercetări de istorie literară și folclor”, nr. 1—2, 1956. ² Mihail Eminescu, *Opere complete*, Institutul de arte grafice Iași, 1914. Volumul anunța pe coperta interioară o prefață și un studiu introductiv de A. C. Cuza. Nu se publică însă decât o scurtă prefață, studiul urmînd să apară „pe cît mai curînd”. N-a mai văzut însă niciodată lumina tiparului. El a fost totuși scris — de fapt transformat într-o voluminoasă carte, în două volume —, așa cum o dovedește manuscrisul existent în arhiva A. C. Cuza de la Biblioteca Academiei. Nu ne vom lua sarcina de a-l recenza. Ne mulțumim doar să notăm „originalele” concluzii ale acestor perseverente eforturi: „Romantismul” — sub semnul căruia este pus Eminescu — corespunde „rasei arice”, iar „raționalismul” — aici sînt trecuți Maiorescu și ceilalți de la Junimea — „rasei judaice”. *Nec plus ultra* !

³ Vezi mai departe capitolul în care se analizează concepția eminesciană, asupra statului.

⁴ Această atitudine se putea întîlni și la unele publicații democratice sau socialiste, din trecut. Astfel, la 25 de ani de la moartea lui Eminescu, „Adevărul” (numerele din 15—16 iunie 1909), apreciind marele talent al poetului, deplîngea activitatea publicistică, afirmînd că „dezgroparea” articolelor sale polemice ar fi constituit un act de impietate față de memoria sa. (apud. D. Murărașu, *Naționalismul lui Eminescu*, Ed. „Bucovina”, I. E. Torouțiu, 1932, p. 91).

Conține o anume semnificație și intervenția, de mai tîrziu, a lui Panait Istrati. Răspunzînd invitației Comitetului executiv jubiliar al Societății „România jună” de a colabora la un almanah destinat strîngerii fondului pentru o statuie a lui Eminescu, el scria articolul *Între neam și umanitate*, unde, deși își exprima venerația față de poet, refuza să-l ia „întru totul drept model”, deoarece „în aspirațiile tale de progres uman n-ai știut să te ridici deasupra granițelor, și anume la idealul înfrățirii universale” (*între neam și*

Să recunoaștem însă că și gazetăria eminesciană, în mod obiectiv, se înfățișa cercetătorilor sub semnul unor ecuații complexe sau al unor formule dedalice, pentru care trebuiau găsite „cheile” potrivite. Aprecierea de „reacționarism”, emisă de critici de prestigiu, de la Gherea la Ibrăileanu și de aici la E. Lovinescu, acționa ca un

factor inhibitor, împiedicînd să se înțeleagă, în toate subtilitățile lor dialectice, relațiile dintre programul politic și idealul uman al lui Eminescu și, totodată, dinamica și semnificațiile obiective ale atitudinilor sale.

În plus, publicistica sa a fost discutată, cel mai adesea, sub raportul diverselor teorii, iar nu sub cel al valorii sale intrinseci. Unii au exaltat-o, punînd-o chiar mai presus de poezie, dar supralicitînd caracterul ei politic (după A.C. Popovici: „oricît l-am admira pe Eminescu ca poet, și mai multă admirație merită ca gînditor politic”). Alții, conform prejudecății că un scriitor nu se poate manifesta plenar în mai multe direcții, au acreditat opinia sumară că, în fond, Eminescu rămîne un poet, celelalte activități ale sale rămînînd un *violon d'Ingres* (G. Panu: „De aceea Eminescu a fost numai poet, iar ca gînditor numai visător”)⁵.

Cine a fost mai mare: poetul Eminescu sau gazetarul Eminescu? Iată o dilemă scolastică pe care o respingem *de plano*, singurul punct de vedere valabil fiind cel exprimat de Șerban Cioculescu: al unor „vocații paralele”. În studiul său din „Revista Fundațiilor Regale”, combătînd incompatibilitatea, preconizată de unii, între literatură (și cu deosebire între poezie) și gazetărie, criticul arăta ce nedreptate s-ar comite și cît de micșorată ar fi personalitatea eminesciană neacordîndu-se totală importanță acestui capitol esențial al activității sale: „A nesocoti, dintr-un dispreț principal, această producție majoră a spiritului românesc care este activitatea sa ziaristică înseamnă a trece cu vederea unul din modurile prin care ni se relevă geniul eminescian”⁶.

Această idee a unității indestructibile a tuturor manifestărilor geniului eminescian va călăuzi activitatea de o viață întreagă a criticului și editorului Perpessicius. Încă într-o cronică la volumul M. Eminescu *Scrieri politice* (editat de D. Murărașu), el declara profetic: „Istoricii literari și esteticienii vor stabili într-o bună zi cît de unitară a fost existența materială și suflatească a poetului, cîtă prezență artistică și ideologică este în articolul său de ziar ca și în poema cea mai hieratică...”⁷.

Din păcate, tocmai unor asemenea „prezențe artistice” în articolele de ziar nu li s-a acordat totdeauna atenția cuvenită. Dacă a fost schițată, într-un fel sau altul, posteritatea ideilor politice eminesciene, nu același lucru s-a întîmplat cu influența exercitată de gazetăria sa asupra publicisticii românești. O influență cu atît mai importantă cu cît s-a propagat pe căi diverse, afectînd nu doar domeniul expresiei sau al dezvoltării unor specii, ci impulsînd o direcție anume, sub raportul unei atitudini specifice, propunînd un model etic.

Se poate spune, fără a se comite o exagerare, că așa cum poezia română ar fi arătat altfel azi dacă n-ar fi existat Eminescu, tot astfel și publicistica românească — marcată esențial de strălucirea și de forța explozivă a verbului său gazetăresc.

Avem convingerea că în zilele noastre s-au creat condițiile necesare unei analize obiective și atotcuprinzătoare a acestei forme de manifestare a geniului eminescian:

opera ziaristică. Facem afirmația gîndindu-ne și la faptul că acum putem aborda cu deplin calm științific pînă și exagerările sau erorile comise de poet în focul polemicilor, întrucît anumite dispute ideologice — în hățișul cărora, în treacăt fie zis, nu s-a rătăcit numai Eminescu, ci și alți gînditori din epoca sa — au devenit inactuale, fără obiect, în urma transformărilor structurale care au marcat evoluția societății române, în ultima jumătate de veac. Probleme care au aprins atîtea patimi, în anii respectivi, astăzi nu ne mai spun nimic, sînt, pentru a spune astfel, „forme fără fond”, au pentru noi o semnificație ori transferabilă în alt plan, ori pur documentară. Ceea ce ne îngăduie să le integrăm

umanitate, în „Adevărul literar și artistic”, 21 sept. 1924). Opinii care le reflectau, desigur, pe cele din mediile socialiste, frecventate în tinerețe. Vom reveni asupra problemei.

⁵ *Amintiri de la Junimea*, vol. II, p. 297. Să notăm că, din motive lesne de înțeles, și ziarul brătienist „Viitorul” (22 iunie 1914) îmbrățișa aceeași părere: „Eminescu a fost înainte de toate literat, și nu articolele politice, cu caracterul lor efemer, au făcut și fac glorie lui Eminescu, posteritatea nici nu va voi să le cunoască”.

⁶ „Revista Fundațiilor Regale”, I. VII. 1939, p. 132.

⁷ *Opere*, 5, Ed. Minerva, București, 1972, p. 47.

contextului istoric ce le-a generat, putînd, în același timp, să judecăm cu alți ochi și să relevăm elementele viabile, acele valori de gîndire și de expresie care intră de drept în fondul de aur al culturii contemporane.

Nu ne facem iluzii, sîntem conștienți că o astfel de muncă nu este deloc ușoară, o perioadă prea îndelungată gazetăria eminesciană făcînd obiectul unor speculații, oglindindu-se strîmb în mintea multora. Este necesar efortul conjugat al actualelor generații de cercetători pentru ca dosarul acestui proces, intentat de atîta amar de vreme în cultura română, să fie, în sfîrșit, reanalizat și clasat.

În ultimii ani, editurile noastre au dovedit că înțeleg importanța problemei, realizînd valoroase culegeri din articolele poetului. Să convenim însă că, pentru a se încheia o atît de complexă dezbatere, se cade a se cunoaște lotul integral al ziaristicii eminesciene. (Nimic nu este mai păgubitor activității științifice decît emiterea de aprecieri

generalizatoare pe baza unei investigații fragmentare a obiectului cercetat.)

Volumul de față și cele ce vor urma încearcă să răspundă unui astfel de deziderat, oferind materialul necesar unei cunoașteri complete a lui Eminescu în această ipostază — în care se încrucișează, în formele cele mai directe, concepțiile social-politice și cele literar-culturale, aspirațiile general-umane și visurile poetice, într-un cuvânt: omul, scriitorul și gânditorul.

GAZETAR JUVENIL ȘI „REVOLUȚIONARIST”

O problemă care a fost îndelung dezbătută a fost aceea dacă în concepțiile și atitudinile lui M. Eminescu au survenit, de-a lungul anilor, mutații semnificative reflectate în planul gazetăriei.

Bineînțeles, cei care-și fac un titlu de onoare din idolatria lor au respins scandalizați o asemenea ipoteză, seduși de mitul unui Eminescu născut, de la început, cu fizionomia-i spirituală cunoscută — precum Pallas Athena din capul lui Zeus, cu cască și lance — și păstrându-și această efigie pînă la sfîrșit, ca măștile de aur de pe fața faraonilor mumificați.

S-a afirmat că ideile sale alcătuiesc un bloc — de marmură, au zis unii (I. Scurtu), de granit, au declarat alții (Octavian Goga)⁸. E de remarcat că această concepție care tinde să vadă în Eminescu un tot monolitic a influențat, în anumite forme, și opiniile unor critici importanți de mai tîrziu, împingîndu-i să reducă personalitatea poetului la o coordonată primordială unică, neînțelegîndu-se că, uneori, contradicțiile pot fi mai relevante, cu semnificații mai adînci decît ceea ce constituie trăsătura de unire.

Lui Ibrăileanu se cade să-i atribuim meritul de a fi aplicat — fără a se lăsa copleșit de prestigiul poetului — o metodă dialectică, reținînd din traiectoria concepțiilor eminesciene trei faze: cea de început pînă în 1876 — intrarea în cadrul grupării Junimii —, perioada ieșeană și, în sfîrșit, din 1877 pînă în 1883, activitatea de redactor la ziarul „Timpul”. Se poate discuta, evident, modul excesiv sistematic al etapizărilor propuse, ca și conținutul sumar și uneori simplificator al caracterizărilor, dar un studiu științific nu poate adopta alte principii metodologice.

Mai e oare nevoie să subliniem că nu încercăm deloc să vedem în fiecare fază cîte un alt Eminescu? Într-adevăr, descoperim lesne cum unele sau altele dintre ideile eminesciene caracteristice își găsesc punctul de plecare în primele manifestări publicistice; rămîne însă diferența dintre caier — fie el și de aur — și firul tors, ceea ce acolo descoperim într-o vagă creionare va fi apoi îngroșat, fără a mai pune la socoteală că dispar cu totul sau sînt estompeate unele particularități ale momentelor de început.

Intervin apoi meandrele existenței sale umane dramatice, mai direct receptate de diagrama publicisticii. Anticipînd concluziile analizei de față, vom spune că, paradoxal, în raport cu evoluția creației poetice, care ajunge treptat — cum s-a observat — la o apolinizare a fondului dionisiac, cursul gazetăriei pare a fi invers: în prima perioadă domină trăsături apolinice — este un Eminescu majestuos, patetic, dar de o siguranță suverană, cu o ținută polemică elevată, de o expresie demnă, nobilă, trăsături care se vor

---

⁸ Octavian Goga, *Mustul care fierbe*, București, 1927, p. 139

surpa treptat sub năvala unor reacții intempestive, pătimașe, a unei subiectivități exasperate.

Cei care văd în concepțiile eminesciene un singur bloc turnat, trebuind să împace perioada de la Junimea cu cea anterioară, se străduiesc să descopere antecedente junimiste încă dintru începuturi. Piedica cea mai importantă li se pare a fi poemul *Epigonii*. Drept care sînt vîinate unele expresii poetice care ar tîlmăci adeziunea poetului la teza formelor fără fond. Vom reveni asupra acestei probleme, deocamdată vom observa că dosarul atitudinilor antijunimiste este ceva mai bogat și el trebuie căutat, cum e firesc, în primul rînd, în aria gazetăriei.

Așa cum se știe, debutul în publicistică — *O scriere critică*, în „Albina”, 7/19 ianuarie 1870 — stă sub acest semn. Are dreptate George Munteanu în monografia sa cînd notează că de fapt Eminescu nu polemiza cu Dimitrie Petrino, ci „dialoga peste capul mărunțului «partizan» mai curînd cu «părintele», căruia îi vizează, metodic scrierile, de la *O cercetare critică*... (1867) pînă la *Observări polemice* (1869)”⁹.

Dealtminteri, articolul menționează din primele rînduri numele lui Titu Maiorescu, apreciindu-i, cu vădită deferență, stilul „bun și limpede”, ca și spiritul, care primește eticheta feminității, ceea ce, cum vom vedea, în judecățile etice ale poetului, semnifică mai mult un defect decît o calitate. De aici trece la „școala sa de partizani”, căreia îi aplică aproape aidoma reproșurile aduse de junimiști generației pașoptiste: faptul că judecă relațiile de la noi prin prisma ideilor însușite în străinătate, în cazul de față în Germania, ceea ce în expresie eminesciană înseamnă că noul „nihilism — cel savant și pretențios” se uită „cu despreț din fruntea și prin ochii secolului asupra a toți și a

toate, se crede la nivelul învățaților (analog al politicilor) din Germania sau Europa civilizată pentru că a învățat, sau mai bine n-a învățat, în școlile de pre acolo". Un procedeu polemic pe care-l va repeta cu o mai mare evidență în cazul faimoasei teorii a formelor fără fond, acuzându-i pe partizanii maioreșcieni că ei înșiși ar putea-o ilustra cu exemplul lor, dat fiind că rezultatele activității de pînă atunci nu pot fi comparate cu cele ale predecesorilor. De unde s'fatu cam dur ca „fiecare să-și vadă în fundul puținității sale”. (Arta marelui polemist de mai tîrziu încă de acum începe să-și arate măsura.)

Reproșul esențial formulat de Eminescu este acela al eludării criteriului istoric. Dacă acceptăm caracterizarea lui Tudor Vianu: „Nu argumente istorice, ci speculația teoretică stă la baza criticii junimiste”⁹, înțelegem că tînrul publicist ținea, cu o mare siguranță, unul dintre punctele nevralgice ale „adversarului”. El respinge acuzațiile aduse reprezentanților Școlii ardelenice ca fiind proferate de la înălțimea epocii contemporane — „aceeași ridicare la nivelul secolului al 19[-lea]” —, ignorîndu-se condițiile istorice concrete care justifică ideile și atitudinile acestora. Dovedind o mare dexteritate în mînuirea dialectică a argumentelor, Eminescu îl întreabă pe critic dacă nu cumva acei istorici scriind „tendențios și neadevăr, scuza lor cea mare nu o găsești tocmai în tendința și neadevărul lor”? Căci „trebuie cineva să fie mai mult decît clasic” pentru a pretinde de la cel persecutat, împilat etc. „să fie în toate drept, în toate nepărtinitor”. Referindu-se concret la Șincai, îi atrage atenția lui Maiorescu, că, dacă ar fi cercetat „istoria istoriei”, ar fi înțeles cum „procesul întru scrierea istoriei la orice națiune se începe mai întîi și constă din cronografie, *cu sau fără* tendință, din culegerea de prin toate părțile a materialului”. Dominarea critică a materialului „și cîștigarea unui punct de vedere universal din care să judecăm” constituie „fapta unor timpi mult mai tîrzii”. Cine citește cu atenție cărțile lui Șincai se poate însă convinge că nici acestea nu sînt aglomerări amorfe de date, și asta tocmai din pricina ideii naționale pe care o urmărește cu pasiune: „în totalul său domină o singură idee, aceea a românismului, care ca asemenea face din opera sa o operă a științei, în loc de a rămînea numai o culegere nesistemizată de fapte istorice”.

Eminescu nu va omite să invoce și factorul moral: aceștia au fost „pioniri, soldați”, martiri „a căroră inimă mare plătea poate mai mult decît mintea lor”, dar nu e recomandabil ca din cauza unui veșmînt „defectuos sau ba” să se ignore și, mai grav, să se persifleze „principiul cel bun”, crezurile înalte ce le-au slujit.

⁹ George Munteanu, *Hyperion*, I, *Viața lui Eminescu*, Ed. Minerva, 1973, p. 59.

¹⁰ Șerban Cioculescu, Vladimir Streinu, Tudor Vianu, *Istoria literaturii române moderne*, I, Casa școalelor, 1944, p. 164.

Ori de cîte ori are prilejul, în articolele din acești ani, el își exprimă venerația față de ilustrii înaintași. Nu-i exceptează nici pe marii bărbați de la 1848. În *Domnului Dumitru Brătianu*, dezvoltînd ideea unui fel de cursă a lampadoforilor în care s-ar înscrie toate generațiile, sublinia că oamenii care au început regenerarea națională au dat „ideea întregului” pe care urmașii cată a o realiza.

Am făcut o astfel de trimitere și pentru a evidenția faptul că tînrul Eminescu avea o atitudine încrezătoare, optimistă față de perspectivele prezentului. De mai multe ori elogiază „spiritul secolului”. Faptele reprobabile comise de guvernării unguri față de români vin „în flagrantă contradicție” cu tot ce era „mai nobil în spiritul secolului nostru”.

Același spirit al secolului va determina înlăturarea „rămășițelor putrede ale trecutului”. Chiar erorile de „formă” care se întîlneau la unii publiciști din Ardeal — persiflate de maioreșcieni — vor dispărea datorită acțiunii „timpului”, se „vor șterge neapărat odată cu rădăcina, cu cauza lor: feudalismul și absolutismul”. Este atît de convins de mișcarea ineluctabilă a progresului încît, deși admiră trecutul, nu consideră că viitorul ar trebui să fie „o simplă continuare”, „cu toate calitățile acestuia”, ci „în cazul cel mai bun rectificarea trecutului” (*Notiță asupra proiectatei întruniri la mormîntul lui Ștefan cel Mare la Putna*). Ceea ce altfel spus ar însemna că viitorul trebuie să dezvolte ce are mai bun trecutul.

Dacă vom mai aminti că articolele sale proclamă cu entuziasm principiul egalității în drepturi a tuturor popoarelor, că Victor Hugo era citat ca model în postura de „bard al libertății”, nu ne va șoca aprecierea lui Ibrăileanu privind o „oarecare *juvenilitate*, dacă se poate spune astfel, a sentințelor, prin oarecare «idealism» și concesiuni făcute revoluționarismului”. (O notă precizează că prin „revoluționarism” criticul înțelege „ideologia rezultată din concepțiile revoluției franceze de la sfîrșitul veacului al XVIII-lea”.)

În acest context se explică și faptul că, deși, de acum, va adopta o atitudine critică la adresa celor care transformă în principii absolute cunoștințele însușite în „Europa civilizată”, fără a ține seama de determinările istorice ale fenomenelor, Eminescu dă dovadă de comprehensiune sau, oricum, de indulgență față de aplicarea unor „forme” noi, înaintate, ale timpului. În *Ecuilibrul*, expunîndu-și părerile despre ceea ce reprezintă civilizația, ajungînd la capitolul legislației e de acord cu „aplicarea celei mai înaintate idei de drept pusă în raport cu trebuințele poporului”, pentru ca în *Domnului Dumitru Brătianu*, subliniind aceleași „trebuințe ale poporului nostru”, să adauge

cuvintele evazive și curioase: trebuințe „recepte poate de la străini”.

Pentru a se înțelege însă profilul spiritual al tânărului Eminescu în coordonatele sale adevărate, eliminându-se pericolul exagerării unor trăsături accidentale, se cuvine să ne îndreptăm atenția spre ceea ce constituie substratul acestor atitudini, principiul esențial ce-l animă. Acesta este, fără doar și poate, cel al națiunii. Dacă el apoteozează spiritul secolului, dacă acceptă unele dintre formulele „revoluționariste” ale epocii e pentru că „spiritul timpului nostru se identifică total cu cel al popoarelor”. În fața unor tentative de încălcare a drepturilor naționale ale populației române din Transilvania, Eminescu invocă „drepturile ce ni le dă aborigenitatea noastră și spiritul secolului”.

Își spun aici cuvântul, cum se știe, condițiile istorice specifice care puseseră la ordinea zilei în țările din răsăritul Europei luptele de eliberare națională. Statul compozit care simțea din plin șocul acestor mișcări subterane era cel austro-ungar. Tânărul Eminescu în anii săi de studenție vieneză se găsea, așadar, într-unul din epicentrele uraganului. Articolele sale captează acest clocot național și-i dă o expresie energică, adesea în forme patetice. „Nimeni nu trebuie să fie aicea stăpîn decît popoarele însele” — iată ceea ce devine un leitmotiv al intervențiilor sale, pledînd pentru afirmarea solidarității „cu națiunile nemulțumite ale Austriei”, pentru asocierea la lupta acestora, în așa fel încît și românii să beneficieze „de fructele răsturnării...”. Prin români el înțelege, desigur, populația din Transilvania, cu care se identifică în forme atît de absolute, încît, la un moment dat, ia atitudine față de o frază a adversarilor „cumcă am face foarte bine de a emigra în România”, simțindu-se și el vizat, deși, bineînțeles, nu era cazul.

Să amintim însă că și România se afla într-o situație nereglementată, din punctul de vedere al suveranității naționale, că își va dobîndi, *de jure*, independența numai după,

---

războiul din 1877. Înțelegem astfel determinantele istorice obiective, acea vatră incandescentă la dogoarea căreia se configurează într-un chip anume gîndirea eminesciană, făcînd ca ideea națională să nu producă doar un entuziasm de moment, ci să afecteze, am spune, substructura sufletească a poetului. O idee-forță care de-a lungul anilor va suferi nuanțări, precizări, amplificări, dar nu va înceta niciodată de a iradia, de a reprezenta un far în calea odiseei sale spirituale.

Un individ, pentru a-și justifica, într-un sens înalt, existența, trebuie să meargă „cu principiul, cu națiunea”. Încă din primul articol, polemizînd cu maiorescienii, el arată că omul în sine e „muritorul plin de defecte omenesci” și că pentru a săvîrși fapte care să rămînă în istorie se cere ca insul să fie „limpezit” de „eterul opiniei publice”, să reprezinte „personificarea unui principiu”, și anume cel care „a dat consistență și conștiință națională maselor și a făcut din ele o națiune”. Se observă că, totdeauna, nedezmințit, prin națiune el înțelege masele, poporul.

În slujba acestor idei, Eminescu aduce argumente din, domeniul filozofiei istoriei, prefigurînd unele dintre teoriile dezvoltate mai tîrziu.

În *Ecuilibrul*, el va începe prin a afirma că „nu există nimica în lume ce n-ar trebui să fie cum e”, afară doar de „ceea ce crează arbitraritatea omului”. Astfel de elemente arbitrare apar atunci cînd insul se ambiționează să aplice idei care nu sînt conținute „naturalmente” de ceea ce constituie baza mișcării istoriei: viața popoarelor.

În scrisoarea către D. Brătianu va fi și mai explicit: „tot ce e bine e un rezultat al cugetării generale și tot ce e rău e produsul celei individuale”. Individul nu trebuie să creadă că el inventează teorii menite să conducă omenirea, ci numai să dea „espresiunea esterioră”, „formularea” acelor cugetări și trebuințe ascunse în adîncul colectivităților, într-un cuvînt să se lase condus „de curentul ideilor națiunii”. Generațiile n-au alt merit decît acela de a fi „credincioși aginte al istoriei”, de „a purta sarcinile impuse cu necesitate de locul pe care-l ocupă în lăntuirea timpilor”.

Pe marginea acestui text în critica noastră s-au purtat discuții în legătură cu sorgintea hegeliană a unor astfel de idei (mai ales cînd se întîlneau și fraze ca: „istoria omenirii e desfășurarea cugetării lui Dumnezeu”, sau: „în sîmburele de ghindă e cuprinsă ideea stejarului întreg”).

Astăzi ne apare clar că nu pot fi respinse, din principiu, astfel de contaminări, luîndu-ne numai după atitudinea critică față de Hegel, exprimată de Eminescu, de pildă, în scrisoarea către Titu Maiorescu din 1874. Idei de acest fel pluteau în aer, impregnau atmosfera filozofică, elemente hegeliene fiind preluate chiar de către adversarii săi. Acum, ca și în alte cazuri, Eminescu nu va șovăi să apeleze la argumente venite din surse diferite dacă acestea serveau demonstrațiilor sale. Să mai ținem seama că ne aflăm într-o fază de început, mai precis, de laborator, cînd se pot întretîia tendințe diverse, după cum entuziasmul său juvenil, de la această dată, putea fi atras și de rezonanța romantică a unor formule hegeliene. Nu încape îndoială, Eminescu putea fi întărit în convingerea sa privind superioritatea cugetării generale față de cea individuală și citind, bunăoară, cum s-a presupus, *Prelegeri de filozofia istoriei*, chiar dacă — sau poate tocmai de aceea — și concluziile filozofiei lui Schopenhauer ținteau în aceeași direcție.

Altceva este însă să se meargă dincolo de expresii, de incantația unor formule — împrumutate sub sugestia momentului — și să se întuiască elementele de fond care vor intra în structura viitoarei gîndiri eminesciene. Din acest punct de vedere, are dreptate G. Călinescu cînd relevă că, încă din scrisoarea cu pricina, putem deduce cum, pentru

poet, necesitatea exprimată printr-un lanț întreg de fenomene interdeterminate acuză nu o ordine a spiritului, ci „a naturii reprezentate în el”. „Istoria e un capitol al științelor naturale, conștiința e un epifenomen, oamenii cei mari, simpli exponenți ai unei voințe ascunse de care au cunoștință cu mai multă ori mai puțină claritate, iar « idealul » unei generații efectul unei lungi gestații, nicidecum o goală abstracțiune a unei minți izolate”¹¹. Firește, textul este citit cu ochii celui care cunoaște și meditațiile ulterioare ale lui Eminescu.

---

¹¹ G. Călinescu. *Izvoarele filozofiei teoretice a lui Eminescu*, în „Studii și cercetări de istorie literară, și folclor”, nr. 3 — 4, 1956.

Reținem, în orice caz, că acum se pun bazele concepției sale evoluționiste. Vom spune mai mult, că, în această fază, o astfel de concepție corespunde total ființei sale lăuntrice — atât rațional cât și sentimental —, ceea ce nu se va întâmpla mai târziu, când programul politic va intra în conflict cu idealul său uman întors spre trecut, către „vârsta de aur”.

Deocamdată însă, tânărului poet cursul istoriei i se înfățișează simplu, mișcarea înainte a societății apărându-i ca un adevăr, pe cât de incontestabil, pe atât de dătător de optimism. Și alte idei tipice pentru gândirea sa le găsim schițate în anii de care ne ocupăm. Am menționat articolul *Ecuilibrul*, care enunță chiar în titlu o idee dragă lui Eminescu, la care va reveni adesea, acum având în vedere echilibrul ce s-ar putea naște în Austria dacă s-ar acorda popoarelor „egală îndreptățire”. Atunci numele „Austria” va fi sinonim cu „pace”. Cel care asigură „ecuilibrul voințelor umane” asemenea „limbei în cumpănă” va fi, desigur, suveranul, căruia i se cere să semnifice „personificarea fiecăreia din națiuni, vârful întâmplărilor istorice”, să devină „stînca neclintită și neinfluențată a dreptății”. Să fim însă atenți și să percepem nota particulară pe care o capătă, la această dată, conceptul eminescian. Accentul nu va cădea pe obligațiile întregii colectivități de a se supune hotărîrilor monarhului — ceea ce va înțelege poetul, mai târziu, prin zicala: când domnul zice da, Hîncu nu trebuie să zică ba —, ci pe obligațiile monarhului de a exprima voința maselor. Pentru asta va apela la comparația sugestivă a titlului unei cărți, care „nu poate fi o contrazicere a celor cuprinse în carte”. Domnitorul este simbolul unei idei și prezintă importanță atîta vreme cît „nu-și poate disprețui ideea ce o conține”, căci altfel „e redus la valoarea unui simplu semn mort și fără înțeles”. Și această precizare amenințătoare: „Simbolul nu ne poate obliga decît pînă cînd ne mai obligă ideea ; dea Dumnezeu și prevederea celor mari ca să nu ni devină odioasă”. Nu se întîlnește aici Eminescu cu J.- J. Rousseau, care, în mult hulitul de poet *Contract social*, avertiza că, atunci cînd suveranul împingînd inegalitatea și despotismul la marginea neantului, încalcă ideea de drept, particularii au dreptul de a-l răsturna prin forță?

Pornit pe acest drum, tânărul Eminescu este radical: întotdeauna poporul are dreptul legal de a se opune voinței domnitorului, acesta niciodată de a se opune voinței poporului: „legal poate rezista poporul voinței domnitorului, domnitorul voinței poporului, ba”. Altfel spus, el este pentru absolutismul poporului, nu al domnitorului. Cum afirmă în *Să facem un congres*: „Nimeni nu trebuie să fie aicea stăpîn decît popoarele însele, și a trece suveranitatea în alte brațe decît în acelea ale popoarelor e o crimă contra lor”. Tronul trebuie „să ceadă voințelor supreme ale popoarelor”. Firește, el are în vedere aici pe suveranul Austriei, dar nu se poate nega că Eminescu vibrează la

ideile luminate, antidespotice ale epocii și subordonează ideea suveranului ideii poporului, „căci — cum afirmă el categoric — în secolul al nouăsprezecelea aceasta e *singura* rațiune de a fi a monarhilor, alta nu cunoaștem și nici nu voim a cunoaște”.

Atrage, dealtfel, atenția severitatea cu care formulează sarcinile militantiste ale românilor întru apărarea drepturilor națiunii. El va fi necruțător cu oportuniștii, cu cei ce se pretează la tot felul de concesii, urmărind profituri personale: „Cunoaștem ființele acelea linse, acele suflete de sclav cari fac politică de oportunitate, cari cerșesc posturi pentru ei în loc de a pretinde categoric și imperativ drepturi pentru națiunea lor...”. Un rigorism moral pe care vom avea prilejul să-l mai admirăm de-a lungul întregii sale activități publicistice. Eminescu va cere ca la congresul propus să fie aleși oameni „înainte de toate *energici și de caracter*” (sublinierile îi aparțin). El va merge până la a reclama „înlăturarea cu îngrijire” a celor ce au șovăit o singură dată, indiferent de rangul sau de poziția lor socială: „Oricine a șovăit numai o dată în cariera sa politică, fie el prelat, fie ilustritate, fie magnificență, trebuie înlăturat cu îngrijire, căci aicea trebuiesc oameni ai faptei pre care să nu-i orbească nici șansele, nici aurul, nici stelele și ordurile mari (care în genere se pun pe inime mice !).

Sînt respinse orice fel de tranzacții în materie de principii: „tranzacțiuni în drepturi naționali nu se încap...”. Publicațiile noastre vor fi criticate pentru că au devenit „moi și împăcătioase”. Nu acel „mijloc dulce și pacific” va da roade, ci calea unei lupte neșovăitoare. Eminescu nu se va sfii ca, în cadrul amenințărilor proferate, să agite chiar posibilitatea unei răscoale militare: Austria n-a avut încă parte de așa ceva, „dar se prea

poate ca timpul să nu fie tocmai departe”, căci „armata *cugetă*, pe cînd ieri încă era numai o masă”. Nu vom fi surprinși, prin urmare, că autoritățile îi vor intenta pentru articolele publicate în „Federațiunea” un proces de presă. Sau că în timpul agitatelor consfătuiri ce precedă sărbătorirea de la Putna, Eminescu și Slavici se vor simți supravegheați de poliția secretă. Poetul va fi fost, desigur, în sinea lui, satisfăcut de această aură a unei activități subversive, trăind, cum s-a spus, emoțiile *Proletarului* (variantele preliminare ale cunoscutului poem fiind redactate în acești ani).

Dincolo de o înflăcărare care aparține, nici vorbă, și vîrstei, nu putem să nu apreciem pertinenta unor inițiative practice, cu caracter politic sau general cultural. Congresul națiunii române din Transilvania pentru care militează are ca scop unirea eforturilor cu celelalte „națiuni nemulțumite ale Austriei”, în așa fel încît și noi să ne putem bucura de „fructele răsturnării constituțiunii...”. Se cunoaște, apoi, rolul jucat de poet în cadrul organizării festivității de celebrare a celor 400 de ani de la întemeierea mănăstirii Putna. Eminescu este acela care propune ca serbarea de la mormîntul lui Ștefan cel Mare să nu fie „numai o serbare pentru glorificarea trecutului nostru”, ci și un prilej de întîlnire (tot în cadrul unui congres) a studențimii din toate provinciile țării, în vederea stabilirii unei „singure direcțiuni a spiritului pentru generația ce crește”. Inițiative generoase, expresii ale unui activism pe care în *Notiță asupra proiectatei întruniri la mormîntul lui Ștefan cel Mare la Putna* ține să-l justifice principial, opunîndu-l indiferentismului sau scepticismului dezabuzat. Eminescu nu neagă că împlinirea unui asemenea țel este „problematică”, el atrage însă atenția asupra faptului că „puținul bine ce ar putea rezulta dintr-o încercare de a organiza viața viitorului însemnează totuși mai mult decît nici o încercare spre aceasta”.

Făcînd elogiul atitudinii active față de viață, a conștiinței misionariatului, trăind cu pasiune problemele timpului său, pînă la acțiuni „subversive” de „agitator” — în apostrofele sale retorice abundă cuvîntul flamură: „Sus flamura. . .”, sau: „Pre flamura noastră trebuiesc scrise pur și simplu voințele noastre” etc. —, cu toate acestea, el nu ilustrează acele exagerări de atitudine care par a intra între păcatele firești ale tinereții, cum ar fi intoleranța obtuză, spiritul fanatic partizan. Iată-l sosit la Viena și pus să aleagă între „Societatea literară și științifică” și „Societatea literar-socială România”. Ei bine, el se înscrie în amîndouă și militează apoi pentru contopirea lor. Spirit de conciliere sau expresia unei viziuni vaste care nu putea cantona între granițele strîmte ale unor facțiuni sau interese de grup? Să

ne amintim și de atitudinea sa critică la adresa exagerărilor comise de adepții maioreșcieni, care tindeau să arunce odată cu apa din copaie și copilul. Or, și în acest caz, Eminescu nu rămîne prizonierul unui prozelitism îngust ardelenesc, recunoscînd deschis „vestmîntul defectuos” al unor exerciții gazetărești sau oratorice, dar cerînd să se „combată” „defectuoșitatea și nu ... principiul cel bun”. Fără a mai spune că, în problemele ortografiei, el este total de partea junimiștilor, numai că reclamă o critică obiectivă și înțelegătoare, iar nu persiflarea plină de dispreț.

După încheierea serbărilor de la Putna, în mijlocul membrilor Societății „România jună” se creează un curent contra „cosmopolitismului” „școlii lui Maiorescu”, asupra căreia fiecare era invitat „să scuipe”. Eminescu are prilejul să respingă și de această dată falsele acuze, cu o remarcabilă siguranță a judecăților. În articolul (dare de seamă) destinat „Românului” dar nepublicat, el demonstrează că principiul națiunii nu poate fi opus principiului adevărului: „ceea ce-i *neadevărat* nu devine *adevărat* prin împrejurarea că-i național, ceea ce-i injust nu devine just prin aceea că-i național, ceea ce-i rău nu devine bun prin aceea că-i național”. Or, în toate lucrările lui Maiorescu, „principiul fundamental” este, „după cît știm noi, naționalitatea în marginea adevărului”. Un punct de vedere disociativ, care nu poate fi pus doar pe seama calității sale de colaborator al „Convorbirilor literare” sau a primei sale vizite făcute în răstimp celor de la Junimea, ci corespunzînd unor convingeri profunde, orientate încă de atunci împotriva retoricii goale patriotarde, a frazelor sforăitoare, a cuvintelor mari nesprijinite prin fapte. O însemnare din manuscris mărturisește că-i este rușine de acel „român de paradă” care „vrea a-și fi însușit monopolul, privilegiul patriotismului și a naționalității”. Nu principiul naționalității îl dezavuează, ci compromiterea acestuia prin frenezie demagogică:

„Naționalitatea trebuie să fie simțită cu inima și nu vorbită numai cu gura. Ceea ce se simte și se respectă adînc se pronunță arareori”.

O atitudine justă, echilibrată, care știe să țină cumpăna adevărului, ridicîndu-se deasupra exceselor provenite din adoptarea unor optici unilaterale. Atingînd problema — atît de disputată — a raportului dintre națiune și umanitate, Eminescu dezvăluie aceeași luciditate și intuiție dialectică. Cosmopolitismul nu poate exista — este cel mult un subterfugiu verbal, mascînd interese meschine —, căci nu poți să iubești umanitatea decît iubind acea parte a omenirii în care te-ai născut. Pentru el cele două noțiuni nu se opun, ci se interdetermină. Bineînțeles, tînărul Eminescu nu va omite să sublinieze, cu un accent aparte, obligația fiecărui popor de a crea „o coardă nouă, originală, proprie pre bina cea mare a lumii”.

Astfel de aspirații spre o viziune larg comprehensivă par a se subsuma unui program urmărit conștient de tînărul poet și care preconizează circumscrierea fenomenelor cu mijloacele științifice ale secolului, atingîndu-se maxima obiectivitate a cercetătorului. Articolul de debut — *O scriere critică* — notează în chip apăsător că cei care au „avut meritul adevărului absolut”, sînt cei care „au pătruns, au înțeles obiectul așa cum el trebuie să fie înțeles, adică fără scrupule, fără prejudeț subiectiv”. Sau, cum va spune el, cu alt prilej, pentru a nu fi sedus de aparențe, pentru a nu lua fantezmele drept realitate, se cere o analiză a faptelor „asemene unui chimist”.

Din acest punct de vedere, Eminescu critică maniera polemică folosită de D. Petrino, care dă curs liber subiectivismului. În ce-l privește, poetul este pentru „ochiul

ager al criticii adevărate, ce taie fără scrupul și mizericordie tot, din fibră în fibră", dar asta nu poate fi realizat decât „cu rigoarea și seriozitatea convicțiunii, nu cu pamfletul ridicol și fără preț", care mută accentul de la problemele de fond la cele lăturalnice. Criteriul moral este, nici vorbă, și el invocat: „Critica d-sale..., da-ar fi avut conștiința puterii sale, ar fi putut să rămână în limitele demnității".

Cum concordă însă astfel de rigori — care acționează ca un sistem de frâne ale rațiunii — cu clocotul sentimental, cu pasiunea declanșată de slujirea, pînă la sacrificiu, a unor înalte crezuri? După Eminescu, nu există între aceste atribute nici o contradicție, dragostea pentru idee nu trebuie să încețoșeze luminile rațiunii, ci, dimpotrivă, dacă ideea este înaltă, se cade să stimuleze căutarea adevărului. O problemă pe care o va explicita pe larg, peste cîțiva ani, în conferința *Influența austriacă asupra românilor din Principate*: „Cu cît ne iubim mai mult patria și poporul nostru, cu atîta va trebui să ne înarmăm mintea cu o rece nepărtinire și să nu surescităm cugetarea, căci ușor s-ar putea ca să falsificăm vederea acestei călăuze destul de credincioase și să [ne] agitam cu vehemență prin întunerice, în luptă cu fantasmе". Și din nou: „Inimă foarte caldă și minte foarte rece se cer de la un patriot chemat să îndrepteze poporul său, și fanatismul iubirii patriei, cel mai aprig fanatism, nu oprește defel ca creierul să rămîie rece și să-și îndrepteze activitatea cu siguranță, să nimicească adevărata cauză a răului și să o stîrpească cu statornicie de fier".

Această corelare armonioasă a inimii foarte calde și a minții foarte reci ni-l înfățișează pe tînărul Eminescu în căutarea „omului total", pentru a menționa o temă care i-a preocupat tot timpul pe marii gînditori și-i preocupă pînă în zilele noastre.

EMINESCU ȘI JUNIMEA. ORIGINALITATEA GÎNDIRII POLITICE EMINESCIENE

A doua fază a activității publicistice a poetului — conform aceluiași Ibrăileanu — începe „cu stabilirea lui Eminescu la Iași și cu intrarea sa la Junimea"¹². Ne vom exprima, mai departe părerea asupra caracterizărilor emise de critic (și care, conform opticii sale, se înscriu într-o fatală scară a involuției).

Deocamdată, nu vom întîrzia să analizăm problema relațiilor lui M. Eminescu cu Junimea, atînsă pînă acum incidental.

---

¹² G. Ibrăileanu, *Spiritul critic în cultura românească*, Ed. Junimea, Iași, 1970, p. 133.

Sînt, după cum se știe, implicate aici aspecte care au constituit o permanentă sursă de discuții și care nu se poate afirma că ar fi încheiate nici azi.

După o perioadă în care poetul nu fusese văzut altfel decât ca un emul al grupării ieșene, a survenit un moment discontinuu, cînd, pe principiul acției și al reacției, s-a făcut apel la diferite documente și mărturii menite să reliefeze elementele antitetice dintre Eminescu și Junimea sau mentorul ei, Titu Maiorescu.

Cu precădere, amintirile lui G. Panu au fost exploatate, reținându-se atitudinea „grupului celor opt” la adresa subtilităților metafizice, în care erau trecute și „teoriile extravagante ale lui Eminescu”, divergențele pe tema istoriei românilor, reacția negativă cvasiunanimă la lectura *Sărmanului Dionis* — fapte cărora li se opunea disprețul afișat al poetului. După G. Panu — el însuși viitor „dizident” —, Eminescu „trata cu mare asprime pe mulți din Junimea, iar cuvântul de *proști și ignoranți* era la fiecare pas pe buzele sale”. (Cît îl privește pe Maiorescu se speculau incidentul cu Mite Kremnitz și anumite fraze din *Însemnări zilnice*.)

Nu însă anecdotică este aceea care trebuie să primeze într-o astfel de dezbatere. În legătură cu Junimea se cade să se țină seama că această grupare ocupă un loc de tranziție între epoca anterioară, pașoptistă, care cunoscuse fenomenul larg, cuprinzător al spiritului de generație, și școlile, cenaclurile, cu un program zelos și autarhic, ce vor urma. Cel puțin în prima ei fază, societatea ieșeană mai păstra caracterul recreativ și pașnic de „soarea”, abordînd cu voioșie zicala franceză: „entre qui veut, reste qui peut”.

După cum se știe, mult mai târziu, cînd frunțașii junimiști vor deveni sclavii intereselor politice sau, și mai exact, la București, cînd societatea intră pe mîna discipolilor universitari ai lui Maiorescu, ne întîmpină ceva din atmosfera de cerc închis, cu membri „înregimentați”, intoleranți față de actele de trădare etc.

În aceste condiții, atenția va să se îndrepte nu atît către relațiile personale ale poetului cu membrii Junimii, cît spre echivalentul social al gîndirii sale.

După 23 August 1944, situațiile menționate par a se reîntîlni, în anumite forme, dar ocupînd poziții inverse, ca într-un cadril. O perioadă, raporturile lui Eminescu cu Junimea erau fie global negate, fie ceea ce reprezenta „limită ideologică” se atribuia automat influenței lor nefaste.

Anii din urmă, aducînd o dreaptă înțelegere a meritelor incontestabile ale „Convorbirilor literare” și ale Junimismului în cadrul istoriei literaturii române, au facilitat, într-un fel, și reapariția vechiului cult maiorescian. Nu era fără temei observația lui Alexandru George că putem constata o întoarcere, în unele cazuri, „la faza precritică, prelovinesciană a considerării lui Maiorescu”¹³.

Mă grăbesc să observ că această întoarcere — dat fiind nivelul atins de critica noastră — nu se petrece în forme simple, ci antrenînd o argumentație teoretică, nu o dată subtilă. S-a ridicat astfel problema, deloc neinteresantă, dacă în polemicile Junimii cu alte grupări sau direcții din cultura noastră n-ar trebui să vedem mai degrabă o funcție complementară decît una antagonică — reacție la „ascuțirea” exagerată a antagonismelor din perioadele anterioare. Nu se poate nega importanța și utilitatea unei asemenea ipoteze de lucru. Se știe, dealtminteri, că Ibrăileanu a relevat, la timpul său, elementele de continuitate ale „României literare” prin „Convorbiri literare” (Alecsandri fiind considerat, de către junimiști, printre fondatori). Se cunosc, de asemenea, schimburile de amabilități care au avut loc, în primii ani, și pe întemeiate motive, între „Convorbiri literare” și „Contemporanul”.

Întrebarea care se ridică este însă aceea dacă, trecînd peste aspectele strict locale ale polemicilor, degajînd trăsăturile generale ale fenomenelor în înlănțuirea lor obiectivă, putem să nu acordăm întreaga importanță elementelor divergente, procesului dialectic al contrariilor, care face ca, în dezvoltarea lor, mișcările de idei să întruchipeze ipostaze diferite ale evoluției spiritualității naționale.

În critica noastră au fost combătute, pe bună dreptate, exagerările unor articole care, în chip anistoric, tindeau să prezinte junimismul drept un continuator aproape legatar al pașoptismului. Trebuie spus că un asemenea punct de vedere a afectat și modul în care au fost reprezentate relațiile lui Eminescu cu gruparea ieșeană, mergîndu-se

---

¹³ Alexandru George, *La sfîrșitul lecturii*, Ed. Cartea românească, 1978, p. 70.

pînă la a se afirma că între poet și Titu Maiorescu n-ar exista deosebiri notabile în aspectele principale ale problemelor, fie chiar și în atitudinea față de pașoptism. În acest fel, ne întoarcem cu adevărat, la o fază „precritică”, omițîndu-se precizările și diferențierile care au fost făcute în literatura de specialitate din perioada interbelică.

Pentru început vom aminti opiniile unui critic cunoscut pentru spiritul său parcimonios și care nu poate fi acuzat de „antimaiorescianism”, Pompiliu Constantinescu.

El nota în 1934: „Maiorescu este un antipașoptist din atitudine formalistă, Eminescu dintr-o filozofie socială”. Și, atrăgînd atenția: „Politicul Maiorescu ni se pare prea uitat, în aprecierea poziției lui de toți cercetătorii prezenți”, conchidea: „Dacă se întîlnesc în unele puncte [...], acestea sînt note neesențiale, în concepția lor construită pe planuri diferite”¹⁴.

Nu invocăm aici autoritatea unor nume, ci autoritatea unor argumente care, înainte de a fi date la o parte, se cer a fi supuse unei examinări critice.

Recunoaștem că părerile discutate mai înainte au un caracter subadiacent, nu se subsumează direct temelor investigate. Atunci cînd problema este abordată special, faptele sînt reconstituite, de regulă, cu deplină acribie sub raport istoric. Este, de exemplu, cazul amplei și substanțialei cărți a lui Z. Ornea *Junimea și junimismul*¹⁵. Dacă vom compara însă ediția din 1978 cu cea din 1966, vom observa anumite schimbări de accent care-și au subînțelesul lor.

În ultima variantă — incomparabil superioară celeilalte, ca informație documentară și capacitate analitică — lui Eminescu i se alocă, în cadrul junimismului, un capitol special, dar, atunci cînd se expun ideile grupării, numele poetului va fi trecut laolaltă cu cele ale lui P.P. Carp, Maiorescu, Th. Rosetti et comp.

Ceea ce nu făcea E. Lovinescu, care, alcătuiind *Antologia ideologiei junimiste*¹⁶, nu includea nici unul dintre textele eminesciene, pe deplin consecvent punctului său de vedere, exprimat nu numai în *Istoria civilizației române moderne*, dar și mai tîrziu, în *T. Maiorescu și posteritatea lui critică*, și conform căruia marele poet „depășea cu mult junimismul”, oferind „excepția unei structuri profund țărănești și tradiționaliste”¹⁷.

Și pentru că am amintit această teză, să nu oitem a menționa contribuția lui G. Ibrăileanu, primul care vede în critica eminesciană o fază distinctă, situată între critica junimistă și cea socialistă.

Ne exprimăm mirarea că adesea se trece prea ușor peste argumentele importante ale autorilor pomeniți, că, oricum, nu servesc drept punct de plecare pentru o dezbatere profundă, menită să ajute la o mai curajoasă emancipare față de anumite formule înrădăcinate în trecut și care se reduc, în ultimă instanță, la imaginea prea de tot simplă, conform căreia Eminescu și ceilalți mari scriitori clasici ar fi o „creație” a Junimii.

Îl cităm din nou, cu satisfacție, pe Alexandru George, care — și pentru că s-a ocupat de reconsiderarea lui V.A. Urechia, o victimă a lui Maiorescu — demonstrează o atitudine liberă de prejudecățile cultului junimist: „Acești mari scriitori nu sînt de formație junimistă, și nimeni nu a stabilit pînă acum, în ciuda imensei cheltuieli de cerneală ce s-a făcut în legătură cu aceasta, în ce măsură asupra lor vor fi lucrat criticile lui Maiorescu sau principiile sale estetice foarte generale”¹⁸.

Nimeni nu se gîndește să-l izoleze pe Eminescu, cu un salubru cordon sanitar, de influențele exercitate asupra sa de gruparea junimistă. Chiar Ibrăileanu recunoștea „în concepțiile sale lingvistice și literare multe puncte de contact cu Junimea, și în cele politice cîteva”, dar, în același timp, sublinia „o atitudine independentă și în mare parte deosebită de a Junimii, ba uneori chiar contrară”¹⁹.

Mai departe demonstrează că numai „la o privire superficială” ar putea să pară că „Eminescu este un junimist care duce la extrem critica junimistă”, în realitate, el inaugu-

¹⁴ Pompiliu Constantinescu, *Scrieri 6*, Ed. Minerva, București, 1972, p. 55.

¹⁵ Z. Ornea, *Junimea și junimismul*, Ed. Eminescu, București, (prima ediție a apărut în 1966, la EPL).

¹⁶ E. Lovinescu, *Antologia ideologiei junimiste*, Casa școalelor, 1943.

¹⁷ E. Lovinescu, T. Maiorescu și posteritatea lui critică, Casa școalelor, 1943, p. 53.

¹⁸ Alexandru George, *op. cit.*, p. 60.

¹⁹ G. Ibrăileanu, *op. cit.*, p. 119.

rează o „nouă fază” — a treia — din evoluția spiritului critic în cultura românească, exprimând interesul „claselor de jos”, „al meseriașilor, al răzeșilor, al țăranilor”²⁰.

Este vorba, prin urmare, nu de a diminua cu ceva studiul relațiilor cu Junimea²¹, ci de a releva, cu mai multă tărie decât s-a făcut pînă acum, specificitatea fenomenului de gândire eminescian, unul dintre cele mai remarcabile din epocă. În acest fel, se îmbogățește, devine mai vie și mai complexă și harta mișcărilor ideologico-culturale ale timpului.

Să încercăm a prezenta argumentele de rigoare. Teza sub care a fost situată, de regulă, Junimea și, totodată, a servit drept mijloc de racolare a poetului a fost aceea a formelor fără fond. Unii specialiști au relevat însă că această critică nu poate constitui monopolul maioreșienilor, fiind exprimată și de prejunimiști, după cum, în anii respectivi, se înscrie și unei arii extrajunimiste. G. Ibrăileanu menționa numele lui Alecu Russo, C. Negruzzi, M. Kogălniceanu sau V. Alecsandri. Dacă ar fi depășit „moldovenismul” său și ar fi acordat o atenție mai mare muntenilor, n-ar fi citat numai pe Al. Odobescu și pe Ion Ghica, ci și exemplul cel mai elocvent — pe Eliade Rădulescu. Aceeași critică o găsim însă adresată și de Brătianu, șeful Partidului național-liberal — lui îi aparține comparația sugestivă cu casa la care s-au pus stîlpii și s-a înălțat acoperișul, dar lipsesc „bazele edificiului” —, ca și de către socialiști. Este drept, nu poate fi negat meritul lui Titu Maiorescu de a fi găsit o formulă fericită, care, prin calitățile ei aforistice, s-a impus, a făcut o frumoasă carieră în publicistica românească. Tudor Vianu era însă în drept — după ce constata că teza formelor fără fond este „comună ideologiei sociale a vremii” — să preconizeze cu hotărîre: „Dintr-o doctrină și o atitudine atît de răspîndite, nu se poate face deci o trăsătură proprie Junimii”²².

Este interesant că însuși Eminescu ia act de faptul că această problemă îi preocupă pe mai mulți dintre ideologii epocii. În articolul *Imitarea civilizației străine*, din „Curierul de Iași” își exprimă consensul de opinii cu discursul rostit de Brătianu pe marginea proiectului de buget. (Faptul că, și la această dată, își păstrează o atitudine, să spunem amabilă, față de fruntașul liberalilor, ne-o dovedește caracterizarea „bărbat așa de popular în toată românimea”, ceea ce nu se va întîmpla mai tîrziu, cînd va deveni o „enigmă” și un simbol al tuturor relelor comise de „roșii”.) Printre cei care au contribuit la propagarea adevărului, recunoscut și de Brătianu, că „primirea formelor de cultură ale străinătății, fără bazele și cuprinsul echivalent, se soldează cu mizeria claselor muncitoare”, Eminescu menționează pe: „Marțian în Analele statistice, Titu Maiorescu în critica direcției culturii române, d. Ioan Ghica în Convorbirile economice, Teodor Roseti (sic !) în articolul asupra progresului la noi” și, la sfîrșit, chiar pe „M. Eminescu în discursul public asupra influenței austriece”.

Este adevărat, în această conferință — important document programatic —, deși poetul se referă pe larg la alte probleme, asupra cărora vom reveni, găsim idei care se înscriu în circumferința problematicii enunțate. Pe scurt, el constată că legislația introdusă se revendică de la alte realități decât cele de la noi. Trimiterile se fac la situația din Anglia — o posibilă influență junimistă. Acolo există clase sociale importante în stat, cu corelativul lor politic, partidele. Este semnificativ că, alături de partidul proprietarilor, al negustorilor și industriașilor, Eminescu amintește și de cel al lucrătorilor, de socialiști. Sistemul parlamentar se sprijină pe mecanismul unei reale vieți politice. Care este însă situația din România? A dispărut „aproape” aristocrația istorică — „și ea trebuie să fie totdeauna istorică pentru a fi importantă”. „Clasa de mijloc pozitivă nu există”, țăranii și meseriașii sînt ruinați, „disoluțiunea claselor pozitive crește, crește — crește și azi”. Ne-am pricopsit, în schimb, cu o pătură de „proletari ai condeului”, care sînt „fără nici o însemnătate pentru nație”, preocupați numai de obținerea de posturi grase, de extorcarea politicianistă a bugetului. Sistemul alegerilor, în acest context, este o simplă comedie, neexistînd „partide de principii, ci de interese personale”. (Să reținem critica globală la adresa partidelor, pe care declară că nu le numește „conservatoare sau liberale, ci — oameni cu slujbă:

guvernamentali, oameni fără slujbă: *opozitie*”). Singurii, prin urmare, care vor avea de

²⁰ *Ibidem*, p. 136.

²¹ Acest studiu ar trebui, bunăoară, să acorde atenție și unei aproximări a lui G. Călinescu, care, referindu-se la cercul „Convorbirilor literare”, observa: „Acest cerc nu este identic cu Junimea, deși junimiștii precumpănesc” (*Croniclele optimistului*, EPL, 1964, p. 420).

²² Tudor Vianu, *op. cit.*, p. 169.

cîștigat vor fi „cîrciocarii”, oameni fără meserie și fără caracter, trîntori și profitori. Consecințele sînt încă și mai grave. Neexistînd un organism social cristalizat, în stare să-i oblige pe toți să muncească, s-a născut „o mișcare nesănătoasă în societate, nu bazată pe muncă, ci pe privilegiu”. „Negustorul vrea să fie boier, țăranul — fecior boieresc, boierul mic — boier mare, cel mare — domn”; „prin această îngrămădire la porțile privilegiilor și ale slujbelor” se creează „goluri economice”, pe care le umplu străinii. Este, așadar, în pericol să dispară însăși națiunea română. O problemă pe care o va dezbate în chip patetic, cauza cauzelor descoperind-o în „nimicirea” țărănimii, „clasa cea mai pozitivă din toate”. De fapt, toată critica adusă schimbărilor produse în ultima jumătate de secol în țările române se focalizează în acest punct al înrăutățirii vieții țăranului. „Istoria celor din urmă 50 de ani, pe care mulți o numesc a regenerării naționale, — așa o numise și Eminescu, *n.n.* — mai cu drept cuvînt s-ar putea numi istoria nimicirii răzeșilor și breslașilor”. De atunci „apăsarea devine atomistică, țăranul începe a sărăci și a da înapoi. Aceasta merge crescînd ...”. Țărăimea este singura clasă producătoare care asigură „trebuințele fundamentale ale omului”, „țăranul muncește singur pentru toți”. Or, el lucrează cu aceleași mijloace ca și în urmă cu 50 de ani, dar transformările petrecute, trebuințele artificiale importate de aiurea fac ca sarcinile lui să fie înzecite și să crească într-o progresie înspăimîntătoare. „Răul deci e înlăuntru”, exclamă, cu un adînc spirit participativ, poetul.

Am întocmit acest tablou al argumentației eminesciene pentru a se observa cum, pornindu-se de la unele idei împărtășite și de junimiști, critica sa este cu mult mai vastă și mai radicală. Nu de o „metafizică” contradicție între formă și fond (expresia lui Ibrăileanu) e vorba aici, ci de racile care pun în discuție înseși bazele societății. Se știe că Titu Maiorescu și unii dintre junimiști limitau criticile lor la planul culturalului sau al instituțiilor politice, în orice caz, aici se concentra interesul lor principal. Eminescu depășește acest cadru, cufundându-se cu pasiune (și voluptate teoretică) în zonele subterane ale vieții economice-sociale, în ceea ce el numește (în aceeași conferință) „legile fiziologice ale societății”.

Firește, țăranul, cu viața lui grea, atrăsese și atenția junimiștilor, dar una este compătimirea de ordin general, pledoaria pentru ridicarea nivelului său de viață (în primul rînd, cultural) și chiar transformarea sa într-un simbol etnic, și alta a-l opune tuturor celorlalte clase (considerate a fi exclusiv consumatoare) și a face din destinul său piatra unghiulară a unui sistem de gîndire economic-istoric.

Procesul intentat de Eminescu are un caracter total, critica sa privind, cum am spus, infrastructura societății. Din această cauză, el îi critică sever pe liberali pentru că :

„în loc de a-și arunca privirile la răul esențial al societății, s-au ținut de relele accidentale și fără însemnătate”. Chiar și conservatorii (perioada „Curierului de Iași”) primesc observația că „au încercat ani îndelungați de zile a cărpi o clădire a cărei temelie chiar e o mare greșală”.

Pentru a înțelege mai limpede în ce constă „răul esențial”, care afectează „temelia” societății, e bine să ne întrebăm dacă, în viziunea eminesciană, acest rău are o semnificație limitată la situația din țara noastră — are, adică, un caracter „local” — sau reprezintă un fenomen mai general, ca un fel de molimă ce se abate și asupra altor popoare din acest colț de lume?

Iată-l, bunăoară, pe poet analizând situația din Ungaria (articolul publicat în 26 noiembrie 1876, în „Curierul de Iași”). Dovedind cu cîtă forță îl urmăresc asemenea probleme, transformându-se în autentice obsesii, el le descoperă reflexul și în viața țării vecine, amîndouă țările fiind „jertfele unei exploatări comune”. Și în Ungaria se înmulțeau „trebuințele prin formele goale ale civilizației occidentale, pe care le-a introdus cu aceeași pripă ca și noi”, fiind, după România, „patria funcționarismului, cîrciocarilor și negrei speculațiuni” (bineînțeles, a speculațiunii capitalului străin, prin care Eminescu subînțelege, de regulă, pe cel evreiesc. Vom reveni la acest aspect). Condamnată să rămînă „țară curat agricolă” la cheremul Austriei, Ungaria exportă lînă și primește postavul fabricilor de aiurea, exportă porci și consumă cîrnați „fabricați” la Viena etc. Și, ceea ce este mai grav: apăsarea din ce în ce mai mare a țăranului, „proletarizarea” lui. Adăugînd cultura extensivă, „barbară” a pămîntului, pustiirea pădurilor, Eminescu ajunge la o imagine de coșmar care prevestește viziunea apocaliptică din *Doina*:

apar epidemii, nu se mai nasc copii sau cei care se nasc sînt bolnavi, se schimbă pînă și „mediul climatic”: „temperatura și-a pierdut tranziția gradată de la cald la frig și viceversa, și trecerea e nemijlocită, fără grade intermediare, astfel încît numai plămîinii de cal o pot suporta”. Perspectivă? „Robia occidentală”, „ei — ungurii, *n.n.* — sînt jertfa apropiată, iar noi cea probabilă a negrei speculațiuni dinspre Apus”, cu corolarul „respectiv al pierderii

ființei naționale.

Este interesant să remarcăm că acest pericol pîndește și popoarele slave din sudul Dunării, datorită reformei constituționale ce se preconizează a avea loc pe cuprinsul Imperiului otoman.

Odată cu această reformă și „cu introducerea nivelatorului costum european — o precizăm de pe acum — se vor stinge aproape toți breslașii, cari produceau pîn-acum obiectele trebuitoare clasei de mijloc, și vor fi înlocuiți repede-repede prin emigranți europeni, cari vor pune mîna pe meserii acolo, ca și la noi”. Rezultatul? „Peste un secol exterminarea fizică a raselor slavone va fi mîntuită”. Căci, după Eminescu, exista „două feluri de exterminări — cea prin robie, sigur cea mai puțin eficientă, și cea prin sărăcire, care e cea adoptată de politica economică a Occidentului” (de unde se înțelege că aceasta din urmă este cea mai eficientă).

Nu încapă nici o îndoială, dincolo de expresiile folosite, poetul nu combate doar formele noi, ci și „cuprinsul” lor, pe scurt, tot ceea ce reprezintă modul de viață al țărilor din Occident, un mod de viață care introdus în această parte a Europei, unde înflăcăză o civilizație primitivă, semnifică o nouă „robie”, de o mie de ori mai rea decît cele cunoscute pînă atunci, atingînd proporțiile acelor plăgi biblice trimise de un răzbunător Iehova.

Ne apare, astfel, cu limpezime, deosebirea de poziții dintre Eminescu și Titu Maiorescu. Criticul Junimii — așa cum a demonstrat judicios Liviu Rusu, în cadrul unei dezbateri — „nu era în *principiu* împotriva formelor ca atare”²³, ci împotriva *metodei* după care s-a procedat, a grabei, întrucît terenul trebuia pregătit prin educație și culturalizare pentru ca acestea să poată fi bine asimilate, pentru ca nu cumva printr-o aplicare superficială să se ajungă la compromiterea lor. De unde programul stabilit: „Tot ce este astăzi formă goală în mișcarea noastră publică trebuie prefăcut într-o realitate simțită, și, fiindcă am introdus un grad prea înalt din viața dinafară a statelor europene, trebuie să înălțăm poporul nostru din toate puterile pînă la înțelegerea acelui grad și a unei organizări politice potrivită cu el”. Pentru Eminescu însă tocmai transformarea într-o „realitate simțită” a ceea ce se petrece în „statele europene” reprezintă răul cel mare. Într-un articol din 1879 avertiza că „precipitarea noastră spre fundul răului o numim progres”, dar acest progres „ne duce la pierzare”.

Este adevărat, diversele accepții pe care le dă poetul tezei formelor fără fond sînt de natură să-i pună în încurcătură pe cercetători. Uneori, pare a împrumuta nu numai idei, dar și expresii maiorești, după cum, mai tîrziu, în unele articole din „*Timpu*”, vorbind în numele conservatorilor nu va mai fi atît de drastic cu formele noi, ba chiar va părea că le acceptă, firește cu corectivul grav al umplerii lor cu un „cuprins” corespunzător intereselor naționale ale țării. Avea însă dreptate Ibrăileanu cînd preciza: „în realitate, marele nostru poet a fost întotdeauna împotriva formelor nouă, și dacă la „*Timpu*” (unde dealtminteri nu s-a putut opri să nu arunce uneori fulgere împotriva acelor forme) le-a admis și le-a apărat, aceasta a făcut-o din motive de tactică ale partidului pe care-l reprezintă”²⁴.

Inconsecvențele să fi fost determinate, pur și simplu, de „merceneratul” lui Eminescu la „*Timpu*”? Teza ni se pare prea de tot simplificatoare; în realitate trebuie să căutăm în aceste expresii contradicțiile în cleștele cărora se afla gîndirea eminesciană și asupra cărora cată a se opri atenția noastră.

Pentru asta, să ne reîntoarcem la tînarul Eminescu și la filozofia sa asupra istoriei, pe care o voia în deplina concordanță cu ideea națiunii și a progresului.

Ne amintim de imperativul enunțat în scrisoarea către D. Brătianu: obligația fiecărei generații este aceea de a fi „credincios agent al istoriei”, de „a purta sarcinile impuse cu necesitate de locul pe care-l ocupă în lăntuirea timpilor”. S-a văzut că poetul se

²³ „Viața românească”, nr. 1, 1978.

²⁴ G. Ibrăileanu, *op. cit.*, p. 135.

inspiră din atmosfera dezbaterilor filozofice, cu amplu răsunset în epoca postkantiană și care au impulsionat concepțiile evoluționiste.

În notele din manuscrise despre „mișcămînt” va spune că istoricul „trebuie să facă vizibilă continuitatea istorică”, deoarece „în istorie nu există spontaneitate”, idealul generațiilor „este momentul ultim rațional al unui lanț de cauze naturale”.

Eminescu se va declara net împotriva viziunii idealiste asupra statului. Înțeles ca un contract sinalagmatic între indivizi. În conferința despre *Influența austriacă...* formulează această idee, pe care o va relua de nenumărate ori — mai exact, ori de cîte ori îi va apărea în fața ochilor spectrul *Contractului social*: „Popoarele nu sînt produse ale inteligenței, ci ale naturii”, statul trebuie văzut „ca așezămînt al naturii și nu al rațiunii”.

Se evidențiază astfel deosebirea existentă între concepția evoluționistă hegeliană și cea eminesciană, semnalată de G. Călinescu, căci la poet necesitatea istorică exprimă o ordine „care nu e sub nici un cuvînt ordinea

spiritului, ci a naturii reprezentate în el".

În considerațiile sale despre „filozofia teoretică”, criticul a analizat pe larg naturismul eminescian — împins pînă acolo încît se ia ca model „statul” albinelor —, ca și faptul că „la Eminescu naturalismul se convertește de-a dreptul în pozitivism”. Investigînd sursele culturii poetului, reținea fervoarea științifică, ce-l făcea să elogieze în articolele sale concepția organicistă a lui Goethe și Lamarck, ca și cea „a diferențierii și a evoluției, teorie atît de splendid dezvoltată de Darwin”²⁵.

Amintim toate acestea deoarece epoca de mare avînt științific își pune pecetea indelebilă asupra viziunii eminesciene încă dintru începuturi, explicînd modul tiranic (și pozitivist) în care concepe relațiile cauzale dintre fenomene, acordîndu-i rolul unei fatalități.

Încă din articolul despre *Ecuilibrul*, Eminescu statuase că orice fenomen este „un rezultat neapărat, neînălăturabil al unei cauze anterioare, asemenea cum din calculul cert a două cifre iese un rezultat neapărat, ce nu se poate schimba fără amestecarea unui element arbitrar ori nerațional”. Ceea ce, în 1883, va însemna, aplicat în domeniul istoriei: „Marile evenimente istorice, războaie care zguduie omenirea, deși par a afîrna de decretul unui individ, sînt cu toate acestea tot atît de inevitabile ca și un eveniment în constelația cerească...”, deoarece „evenimentele de pe pămînt se-ntîmplă într-un șir, pare că de mai înainte determinat”.

Dar, dacă e așa, dacă tot ceea ce se întîmplă în viața societății este expresia unei necesități inexorabile, cu forța unei predestinări, atunci „formele noi” ivite în Occident nu-și găsesc și ele deplina lor legitimitate? Eminescu nu neagă concluzia acestui silogism, numai că tinde a-i accepta evidența doar în perimetrul țărilor respective, care beneficiază de o îndelungată dezvoltare industrială și ca atare de o altă configurare a condițiilor interne, prilej pentru a combate teoriile ce pretind a avea o aplicabilitate universală, indiferent de condițiile de loc și de timp, și de a oferi un remediu tuturor relelor, aidoma acelor șarlatani care se laudă că au găsit leacul „pentru toate bolile”.

Preocupîndu-se să prezinte în „Timpul”: „Studii asupra situației”, va începe cu discutarea ideii de program, desolidarizîndu-se de acele sisteme politice care, nefiind „conforme cu sentimentele și aspirațiunile țării”, nu sînt decît „productul unei imaginații fecunde”.

Ignorarea „principiului fundamental” că „orice politică practică nu poate lucra decît cu elementele care-i sînt date” duce la construcții fanteziste, care amintesc de „scrierile regelui Iacob al Angliei, de *Utopia* lui Thomas Morus, de statul ideal al lui Plato, de *Contractul social* al lui Jean Jacques Rousseau”²⁵.

Nu ne îndoim că felul în care Eminescu reclamă adevărul concret al oricărei teorii dezvoltate influențe ale școlii istorice germane. Specialiștii l-au menționat, bunăoară, pe Gustav Schmoller, cu o amplă audiență în mediile universitare frecventate de tînărul poet, care cerea înlocuirea metodei speculative clasice cu cea empirică, întreprinzînd o analiză istorică a fenomenelor economice. Poate fi amintită și școala istorică engleză, ai cărei reprezentanți îi găsim citați în însemnările sale.

Problema a fost prea amănunțit discutată pentru a mai insista. Eminescu era îndreptățit, așadar, ca, răspunzînd acuzațiilor ce se aduceau articolelor din „Timpul” de

²⁵ M. Eminescu, *Opera politică*, ediția I. Crețu, Ed. „Cugetarea”, vol. II, p. 342.

²⁶ *Ibidem*, p. 32.

„reacționarism”, prin urmare acuzînd o viziune învechită, retardată, să demonstreze, dimpotrivă, caracterul lor modern și, în schimb, anacronismul ideilor liberale, din punctul de vedere al sincronismului cu evoluția concepțiilor științifice. „Ideile liberale despre stat și despre om sînt vechi. Ele sînt din veacul al șaptesprezecelea și al optsprezecelea, pe cînd inducțiunea amănunțită în studiul naturii era incompletă, pe cînd i se dedea omului, deci și statelor, o poziție cu totul excepțională în ordinea naturii, pe cînd ideea unității vieții organice nu era încă presupusă, necum dovedită”. Iar mai departe: „Maniera noastră de a vedea e pe deplin modernă; pentru noi statul e un obiect al naturii, care trebuie studiat în mod individual, cu istoria, cu obiceiurile, cu rasa, cu natura teritoriului său, toate acestea deosebite și neatîrnînd cîtuși de puțin de la liberul arbitru al indivizilor din cari, într-un moment dat, se compune societatea”.

„Adversarii politici” folosesc eticheta de „reacționar”, fără a-i înțelege conținutul. În Apus, reacțiunea „are drept ideal un stadiu al societății, o vîrstă oarecum: stadiul feudalității”. Spiritul ei este unul „staționar”, „nu face nici o concesie dezvoltării interne a societății”. Eminescu declară însă că este pentru „orice concesie”, cu condiția de a se „împăca cu existența statului național”, de a fi „indicată de mersul normal al dezvoltării naționale”. Trecutul, stadiul feudalității? „Întrucît acel stadiu conține însă elemente de adevăr, elemente de ordine naturală a lucrurilor, noi o admitem, întrucît nu, nu”²⁷. Cu aceasta ajungem la ceea ce reprezintă piatra unghiulară a concepției evoluționiste

eminesciene: „Adevăratul progres nu se poate opera decât conservînd pe de o parte, adăugînd pe de alta”; „adevăratul progres fiind o legătură naturală între trecut și viitor, se inspiră din tradițiunile trecutului, înlăturînd inovațiunile improvizate și aventurile hazardoase”.

Ultima parte a frazei ne oferă și cheia manipulării teoriei evoluției naturale ca armă împotriva evoluției, așa cum o înțeleg liberalii. Eminescu este pentru progres, dar nu-l poate „admita” decât cu legile lui naturale, cu „continuitatea lui treptată”. „A îmbătrîni în mod artificial un copil, a răsădi plante fără rădăcină pentru a avea grădina gata în două ceasuri, nu e progres, ci devastare”.

Poetul este, prin urmare, pentru o evoluție lentă, graduală, aducînd în sprijinul ei argumente din domeniul naturii. „*Non datur saltus in natura*” va aminti el într-un articol din „Curierul de Iași”, adăugînd: „Cine-și închipuiește a putea progresa prin salturi nu face alta decât a da înapoi”²⁸.

Eroarea, sub raport gnoseologic, este ușor de depistat: neînțelegerea caracterului dialectic al saltului, conceperea lui doar ca o formă de ruptură, nu și de creare a unei noi calități.

Din acest punct de vedere, evoluționismul lui Eminescu se întâlnește cu cel al junimiștilor (chiar dacă deosebirile semnalate își pun și aici pecetea, junimiștii, după expresia lui Pompiliu Constantinescu, încercînd o „*altoire*” a liberalismului cu conservatorismul), dar și cu cel al socialismului utopic, care influențează programul primelor cercuri social-democrate din România (explicarea cu adevărat științifică aducînd-o mai tîrziu filozofia materialist-dialectică).

Să cercetăm însă mai îndeaproape raționamentele poetului. Deși tot timpul vorbește despre evoluție, despre mișcarea ineluctabilă a vieții, cînd trebuie să-și aplice concret ideile, accentul nu va cădea pe trecerea de la o stare veche la una nouă, fie ea și treptată, ci de fapt pe păstrarea, atît cît istoricește este posibil, a stării trecute.

E. Lovinescu avea dreptate cînd emitea ideea că Eminescu nu este atît evoluționist, cît tradiționalist. Trebuie să înțelegem însă contradicțiile eminesciene în toată complexitatea sinuozițiilor lor. Demn fiu al unei epoci pozitivistice, el nu poate să nu declare în termeni răspicați: „Precum viața consistă din mișcare, așa și adevărul social, oglinda realității este de-a pururea în mișcare. Ceea ce azi e adevărat, mâine e îndoielnic, și pe roata acestei lumi nu suie și coboară numai sorțile omenești, ci și ideile”²⁹, dar, în același timp, noua realitate către care împinge curgerea neîncetată a istoriei nu-l încîntă cu nimic, cu atît mai mult cu cît avea posibilitatea să observe tarele civilizației burgheze — pentru a folosi denumirea exactă —, așa cum erau etalate în țările occidentale.

²⁷ *Ibidem*, vol. I, p. 536.

²⁸ *infra*, p. 184.

²⁹ *Ibidem*, p. 135.

Sînt idei care umplu paginile eminesciene cu tumultul și corozivitatea lor satirică. Și nu numai din această perioadă. În *Repertoriul nostru teatral*, tînărul Eminescu atrăsese atenția că „atmosfera Europei întregi e infectată de corupțiune și de frivolitate”, teatrul e o instituțiune ce în „partea ei cea mai mare e așa de decăzută” și de „cuprinsă de gangrenă”, pledîndu-se pentru evitarea greșelii „în care a căzut lumea toată”. „Să nu ne folosim de împregiurarea cea în sine favorabilă cumcă simțul poporului nostru e încă vergin și necorupt de veninul farselor și a operelor franceze și nemțești?”.

Și mai tîrziu, fidel concepției organiciste, Eminescu va exalta vîrsta tînără a organismului nostru social, cu calitățile de rigoare, în raport cu vîrsta decăzută, decrepită a acelor țări care „au trecut prin o înaltă civilizație și prin urmare corupție și cari în decursul vieții lor și-au pierdut de-a pururea zestrea sănătății fizice și morale”.

Se înțelege de la sine, critica nu vizează numai fenomenele morale sau cultural-artistice, ci înseși temeliile civilizației burgheze. Conferința *Influența austriacă asupra românilor din Principate* — adevărat program politic, rostit odată cu stabilirea la Iași — este, în acest sens, pilduitoare. Eminescu va face o „radiografiere” nemiloasă a mult elogiatei democrații a statelor occidentale, smulgînd măștile cu o virulență polemică pe care n-o mai întîlnim decît la socialiști. De fapt și argumentele sale sînt asemănătoare, chiar dacă exprimate de pe o poziție distinctă. Libertatea și egalitatea? Simple fraze menite să ascundă „exploatarea neomenoasă a unei clase prin alta”. Capitoul „exploatării unei țări prin altele, adeseori prin toate la un loc” îl exemplifică prin mult adorata de junimiști Anglie. S-ar părea că fac excepție „Svițera” și Statele Unite, dar „par numai”, Elveția trăind de pe urma exportului industrial și prin turism — unde cei bogați vin „să cheltuiască sudoarea fabricii și a țăranilor” —, iar cît privește America, ea pune acum „preriile” la dispoziția „clasei desmoșteniților”, „s-o vedem cînd s-o împlea”.

Citînd și alte exemple din istoria statelor occidentale care demască substratul lozincii de libertate — nu sînt uitați nici germanii, care cereau regelui „o cartă a libertății”, vizînd, în realitate, „libertatea de a-și dezbrăca țăranii și de a-i spînzura” —, Eminescu explodează, în expresii dure și de o netăgăduită forță aforistică: „Libertatea e libertatea de a exploata, egalitatea e egalitate[a] de a deveni tiran ca și vecinul meu, fraternitatea — un moft ilustrat de guilotină”. Cît de adîncă îi era această convingere o demonstrează repetarea formulei în articole scrise la ani diferiți — libertatea este pentru popor „sinonimă cu libertatea de a muri în mizerie”³⁰.

Unii au văzut aici doar o atitudine polemică la adresa principiilor Partidului liberal³¹. Eroarea comisă sare în ochi, raza de laser a criticii eminesciene pătrunzînd mult mai adînc, în substratul social al societății exploatare. Singur, dealtfel, a precizat: „A afirma că «liberalism» sau «conservatism» de principii poate lecui o asemenea stare de lucruri este, ierte-mi-se, o credință ușoară”. Și mai înainte: „Nu dar în principii, ori în abaterea de la ele consistă răul. El e mai adînc; e social înainte de toate; din răul social a rezultat declanșarea și relele economice, din acestea demoralizarea deplină a societății românești”. În esență, după Eminescu, nu pot exista libertate și egalitate reală într-un stat în care există oameni bogați și „oameni mizeri”, sau, cum spune el, într-un limbaj „socialist”: „Căci omul are atîta libertate și egalitate pe cîtă avere are. Iar cel sărac e totdeauna sclav și totdeauna neegal cu cel ce stă deasupra lui”.

Repetăm cele spuse mai înainte: rațional, poetul știe că nimic nu ființează etern, că noul mod de viață este legitimat istoricește, dar, din adîncul ființei sale, se revoltă în fața civilizației burgheze, în care vede un cumul al nefericirilor, impunerea silnică a unei

³⁰ M. Eminescu, *Opera politică*, ediția citată, vol. II, p. 375.

³¹ Recenzînd, la timpul său, studiul lui D. Murărașu *Naționalismul lui Eminescu*, Perpessicius se opunea, pe bună dreptate, viziunii unilaterale în interpretarea polemicilor eminesciene cu liberalii: „Racilele în care izbea Eminescu nu erau ale întregii vieți politice, ca și astăzi? Să-i fi păsătorit, chiar pînă într-atîta, de Hecuba conservatoare? Și cine garantează, că atîta din vehemența lui împotriva «roșilor» nu traducea sentimentele ce trebuiau tăcute, împotriva albilor împotriva cloacei politice îndeobște?” (*Opere*, 5, Ed. Minerva, București, 1972, p. 340).

„lumi a mizeriei și a durerii”. De aici salturile de umoare, contrazicerile formale, încercările de a găsi o cale de mijloc. Într-un articol din „*Timpu*” consemnează, cu luciditate, primejdiiile pe care le conțin în sine, deopotrivă, liberalismul și conservatorismul — acesta din urmă „poate ajunge într-adevăr la osificarea statului” —, opinînd că „între aceste două extreme e poate meșteșugul adevăratei politici”³².

Altădată, subliniind, pentru a mia oară, că a fost totdeauna nu „contra libertății, nu contra egalității, ci contra abuzului ce se face de libertate și egalitate”, ajunge să afirme: „Nu ne sfiim nici acum a declara fără șovăire că susținem ideile liberale”, cu precizarea imediată: „Numai pe cît ele nu produc o perturbațiune în dezvoltarea noastră națională și numai pe cît ele nu ne împing spre forme de viețuirii străine de firea poporului românesc”³³. Meandrele gazetăriei sale vor facilita și rostirea unor fraze concesive la adresa formelor noi, acceptate la modul

general, dar — atenție ! — supuse unor restricții capitale:

să aibă un cuprins care să nu permită „tirania” unei clase asupra altora, să servească nevoilor țărănimii etc. (ceea ce, practic, tind să le anuleze).

S-o spunem deschis: dacă s-ar ține seama de ceea ce constituie pentru el problema problemelor — situația țărănimii —, Eminescu ar fi gata să primească oricare dintre principiile agitate de liberali. Concepția sa evoluționistă nu ridică obiecții nici în calea industrializării: „Neapărat că nu trebuie să rămânem popor agricol, ci trebuie să devenim și noi nație industrială măcar pentru trebuințele noastre”³⁴, numai că totul trebuie să se petreacă pe făgașul dezvoltării naturale a țării și să fie în folosul întregii națiuni.

Ibrăileanu era vădit nedrept când interpreta astfel de atitudini ca simple schimbări la față din considerente de oportunitate ale partidului în care „se înregimentează”³⁵, în realitate fiind vorba de eforturile dramatice prin care poetul încerca să găsească un răspuns antinomiilor ce-i scindau conștiința socială și care, după cum se știe, n-aveau un caracter pur subiectiv, tălmăcind contradicțiile grave — și, în acea perioadă, poate insurmontabile — ale epocii.

Înțelegem de ce sub tensiunea unor dileme interioare, copleșit de sentimentul unei situații fără ieșire, diagrama ideatică și afectivă a gazetăriei eminesciene înscrie zigzaguri amețitoare, adevărate salturi în gol.

Sînt momente cînd vrea să se convingă că „va suna ceasul adevăratei libertăți”³⁶, vor înceta luptele dintre partide, toți vor fi uniți în jurul unei idei clare și drepte și, așezată fiind la baza societății munca, se va putea realiza un „adevărat” progres. Dat morbul scepticismului otrăvește repede euforia optimistă, instalîndu-se, cu funcții absolutiste, indignarea și ura împotriva unei realități atît de întunecate încît întrece orice închipuire: „întristarea cea mare, care apasă sufletul nostru, e de un caracter atît de intensiv, încît, orice s-ar mai petrece în țara aceasta, ea nu mai poate fi augmentată”. Tabloul va căpăta contururi apocaliptice, căci „regresul” afectează totul: „sănătatea,

³² M. Eminescu, *Opera politică*, ed. cit., vol. I, p. 382.

³³ *Ibidem*, p. 562.

³⁴ *Ibidem*, p. 132.

³⁵ Nu se poate nega că Eminescu încearcă să fie amabil, pe cît poate, la adresa conservatorilor și dintr-un spirit de loialitate față de cei care-i oferiseră, la ziar, posibilitatea de a cîștiga o pîine. De asemenea, se știe că el se simțea mai aproape de această grupare politică, și datorită incontestabilei simpatii pe care a nutrit-o față de ceea ce numea „aristocrație istorică”. Un aspect bine explicat, într-un plan sociologic general, de Ibrăileanu: „Clasele mijlocii, fiind distruse odată cu privilegiile boierimii și cu însăși cea parte a boierimii care nu s-a putut adapta formelor nouă (mai cu samă boierimea moldovenească), ele au simțit întotdeauna, în veacul al XIX-lea, simpatie pentru boierimea veche, ca și aceasta pentru acele clase. Este în simpatia reciprocă dintre clase, care au coexistat în timp și care au fost lovite de același dușman (formele nouă), un aspect curios de solidaritate în lupta pentru trai. De aici simpatia reprezentanților acelor clase mijlocii pentru boierimea veche...”.

Ar însemna însă să ignorăm simpla evidență a faptelor dacă n-am recunoaște că indignarea poetului îmbracă un caracter absolut, izbucnind ca forța oarbă a unui fenomen natural, distrugînd totul în calea sa. Adevărul e că, nu o dată, Eminescu se va servi de firma conservatorilor pentru a exprima opinii radicale, îndreptate în egală măsură împotriva tuturor partidelor politice ale timpului. Se și se explică astfel nemulțumirea unora dintre „șefi”, intervențiile pe lîngă Maiorescu cu scopul ca acesta să tempereze excesele polemice a le poetului, instituirea unui fel de consiliu de tutelă, prin alcătuirea comitetului special însărcinat „a veghea ca ideile susținute în ziar să fie conforme cu tendințele partidului”, încredințarea „direcției politice” a „Timpului” lui Grigore Păulescu etc.

³⁶ *Ibidem*, p. 122.

făptura fizică, bunul trai, bunele moravuri, c-un cuvînt întreaga constituțiune fizică și morală a populațiunilor noastre”. La întrebarea dacă nu cumva el înnegrește, în chip calomnios, realitatea, Eminescu răspunde furios: „Chiar de-am voi să calomniem, nu putem. De-am voi să zugrăvim lucrurile mai rele de cum sînt, condeiul nostru abia e-n stare a atinge umbra realității”. Comparăția ce i se impune este aceea a infernului: „Și oare nu este această Românie pentru poporul ei propriu un adevărat infern” ?³⁷.

În tot acest întuneric deprimant, o singură rază încălzește și susține moral conștiința poetului: amintirea unui trecut glorios: „Pe noi ne ajunge în întunericul în care ne aflăm o rază din vremea lui Mircea cel Bătrîn și a lui Ștefan cel Sfînt, pe noi ne-ajunge încă amintirea lui Mateiu Basarab...”³⁸.

„VÎRSTA DE AUR” A CIVILIZAȚIEI PATRIARHALE

Și față de problema trecutului, cercetătorii au consemnat atitudinea oscilantă, în plan teoretic, a lui Eminescu.

În [„*Românul*” a început... ”], la început va fi rezolut: „Dacă pe acest pămînt va exista vreodată o civilizație adevărată, va fi aceea ce va răsări din elementele civilizației vechi...”. Către final este ceva mai circumspect, afirmînd ca nu se poate avea în vedere decît „o parțială întoarcere la trecut”³⁹. Asta o spunea la 25 octombrie 1881, iar la 9

decembrie 1882 respinge *de plano* acuzațiile aduse că ar dori, întoarcerea la lucruri de dinainte de 1700, declarînd ferm: „Dacă ne place uneori a cita pe unii din domnii cei vechi nu zicem cu asta că vremea lor se mai poate întoarce. Nu”. Și din nou: „Nu restabilirea trecutului; stabilirea unei stări de lucruri onești și sobre, iată ținta la care se mărginește oricare din noi”⁴⁰.

Astfel de disculpări abundă (propriu-zis, ori de cîte ori i se aduce acuza de reacționarism), Eminescu apelînd la diverse argumente socio-istorice în sprijinul acestei idei absolut adevărate: „O lungă experiență învață că pașuri îndărrăt nu se pot face”.

Tabloul atitudinilor sale este, firește, mai amplu, nu vedem însă utilitatea reconstituirii sale exhaustive, mai important pîrîndu-ni-se să facem această precizare de ordin metodologic: cu oricîtă atenție „științifică” am studia gîndirea politico-socială eminesciană, oricîtă importanță i-am acorda în contextul ideologic al epocii, nu putem să oitem faptul esențial că ea *nu aparține unui gînditor de profesie, ci unui scriitor*. N-avem în vedere — și acesta este un aspect important — că ideile lui Eminescu nu se organizează într-un sistem riguros încheiat, gîndurile rămînînd uneori vag schițate, altele avîntîndu-se temerar, dar rămînînd suspendate în gol, fără, punți între ele, ci ponderea accentelor afective în raport cu cele rațional-intelectuale.

Se cere, prin urmare, pentru a nu greși, să supunem textele eminesciene unei citiri atente, receptînd motivația interioară, ceea ce, dincolo de fraze, poate să capete forța unor convingeri tainice, dar fundamentale.

Este ceea ce au sesizat unii dintre critici. E. Lovinescu, reținînd că totdeauna problemele dezbătute de Eminescu capătă „adînci rezonanțe sufletești” și că, deși „cunoștea trecutul ca istoric, îl simțea totuși ca poet”, conchidea: „Considerațiile lui sparg deci cadrele teoriei, pentru a intra în inima timpurilor revoluate”⁴¹.

(G. Călinescu atrăgea și el atenția asupra dualității proprii gîndirii eminesciene ca „poet” și ca „intelectual”).

Revenind la tema în discuție, vom adăuga că e necesar să se facă o deosebire între programul politic adoptat de scriitor și idealul său general-uman (incontestabil mai amplu și cu consecințe mai profunde, implicînd substructura sa sufletească).

Este cert că, dacă pozitivistul Eminescu nu putea preconiza ca soluție politică reîntoarcerea la trecut — decît, cel mult, între granițele anumitor limite și restricții —,

³⁷ *Ibidem*, vol. II, p. 499.

³⁸ *Ibidem*, vol. I, p. 573.

³⁹ *Ibidem*, vol. II, p. 375.

⁴⁰ *Ibidem*, p. 512. ⁴¹ E. Lovinescu. *Istoria civilizației române moderne*, Ed. științifică, București, 1972, p. 303.

nimic nu-l împiedica pe poet să se orienteze spre acest trecut și, mai mult, să descopere aici elementele unui model uman, pe care să-l preamărească.

Sub acest unghi se cade să revedem cu o mai mare atenție patetica mărturisire din 9 decembrie 1882, reținînd, alături de afirmarea imposibilității unei întoarceri a vechii stări de lucruri, și recunoașterea deschisă a admirației față de trecut. „Dar de ce n-am aminti cu iubire trecutul?”, se întreabă Eminescu, observînd că, totuși, calități ale vechilor generații, precum: independența de caracter, curajul, sentimentul datoriei către țară, „n-ar fi vreo pagubă dac-ar exista și astăzi”. În continuare, va formula metafora, dezvoltată în cunoscuta sa poemă, a luminii acelor stele ce s-au stins demult, dar raza lor continuă să călătorească în univers, așa după cum „din zarea trecutului mai ajunge o rază de glorie pînă la noi”. Metafora îl obseda, dovadă reluarea ei, bunăoară, într-unul din ultimele articole, cînd i se adresează lui Ștefan cel Mare: „— Tu, ale cărui raze ajung pînă la noi ca și acelea ale unui soare ce de mult s-a stins, dar a cărui lumină călătorește încă mii de ani prin univers după stingerea lui” —, bineînțeles, opunîndu-l oamenilor prezentului „incapabili de adevăr și dreptate”, „traficanți de credințe și de simțiri”⁴².

Atitudinea poetului față de trecut a furnizat totdeauna argumente celor care l-au acuzat de reacționarism. „Numai reacționarii poetizează vremea trecută”, afirma simplu C. Dobrogeanu-Gherea, punînd în legătură această poetizare cu „lipsa de încredere în propășirea omenirii”. Cînd se referă concret la Eminescu, tonul este ceva mai blînd, nu într-atît însă încît să nu sancționeze iubirea și entuziasmul „pentru cavalerii și damele de la «o mie patru sute»”. Pornit pe această cale, criticul va exprima reticențe și față de antiteza istorică din *Scrisoarea a III-a*, subordonînd considerațiilor sociologice judecățile estetice: „Contrastul cu vremea lui Mircea Vodă, merit a da o și mai mare putere satirei, de fapt o slăbește”⁴³.

Înțelegem, desigur, că pentru militantul socialist, orientat cu fața spre prezent și viitor, tot ceea ce părea să se îndepărteze de imperativul actualității cădea sub un con de umbră, defavorizant. Avem însă impresia că eroarea este mai profundă, ținînd de anumite confuzii care mai stăruiau înăuntrul mișcării socialiste față de raportul dintre patriotism și internaționalism proletar, respectiv opoziția față de naționalismul burgheziei făcea să se privească într-un fel cu suspiciune reliefa rădăcinilor istorice ale neamului, evidențierea rolului tradițiilor naționale. Nu se înțelegea,

totdeauna, și pe deplin, adevărul cuvintelor rostite de Jaures: „Puțin internaționalism îndepărtează de patrie, mult internaționalism readuce la patrie”. Un adevăr restabil, plenar, în anii noștri.

Este Eminescu un *laudator temporis acti*? Firește, dar nu al unui trecut privit global, ci al unei epoci anume, care beneficiază de o civilizație patriarhală, în cadrul căreia oamenii se găsesc în relații de armonie unii cu alții, și, toți la un loc, cu țara.

Înainte de a purcede la configurarea realității istorice selectate de poet, ținem să precizăm câteva adevăruri, în lumina principiilor enunțate de clasicii marxismului și confirmate de studiile sociologice mai noi. Se știe că dascălii proletariatului s-au ridicat împotriva adepților concepției materialismului mecanicist, care, neînțelegând dialectica procesului de dezvoltare al societății omenesci, considerau că „întregul trecut nu merită decât milă și dispreț”. În legătură cu problema care ne interesează pe noi, Engels nu se sfa să declare: „Și ce minunată orînduire este această orînduire gentilică, cu toată naivitatea și simplitatea ei”. Ținând seama tocmai de particularitățile obștilor rurale primitive, așa cum apăreau conform ultimelor cercetări efectuate de oamenii de știință, Engels a corectat teza inițială din *Manifestul Partidului Comunist*: „Istoria omenirii este o istorie a luptelor de clasă”, introducând amendamentul: „de la dizolvarea alcătuirii gentilice primitive, cu proprietatea comună asupra pămîntului”. Iată motivarea acestei schimbări, din prefata la ediția engleză (1889): „În 1847 — cînd a fost scris *Manifestul Partidului Comunist (n.n.)* — preistoria societății, organizarea socială premergătoare oricărei istorii scrise era încă aproape necunoscută. De atunci Hauthausen a descoperit în Rusia proprietatea comună asupra pămîntului, iar Maurer a dovedit că ea a fost baza socială de la care au pornit istoricește toate triburile germane, și cu timpul s-a descoperit că obștile satești cu posesiunea comună a pămîntului au fost forma primitivă

---

⁴² M. Eminescu, *Opera politică*, ed. cit., vol. II, p. 543.

⁴³ C. Dobrogeanu-Gherea, *Studii critice*, ESPLA, București, 1956, p. 22.

de societate din India și pînă la Irlanda”. La exemplele citate pot fi adăugate și satele devălmașe din țara noastră („moșneni” și „răzeși”). Într-o monumentală lucrare, *Contribuții la studiul satelor devălmașe românești*⁴⁴, H.H. Stahl demonstrează, cu argumente definitive, că astfel de forme de viață au continuat să dăinuiască — firește, într-un proces de disoluție progresivă — pînă în pragul secolului nostru.

Aceste comunități se călăuzeau după normele unei „democrații primitive”, oamenii fiind organizați în „cete”, fără mari deosebiri de avere, posedînd și lucrînd în comun pămîntul și administrîndu-se prin adunarea la sfat a „gloatei”, un rol important deținîndu-l bătrînii, exponenți ai unei experiențe umane și istorice. Satele devălmașe au coexistat cu cele aservite boierilor, dezagregîndu-se apoi, treptat, sub presiunea formelor economice capitaliste.

Această digresiune sociologică ne dă, credem, dreptul să vedem în interesul manifestat de Eminescu față de civilizația veche, răzășească ceva mai mult decît simpla expresie a unor apetituri romantice, sprijinindu-se pe o realitate istorică ce a existat aievea și a dăinuit în țara noastră secole de-a rîndul.

Articolele sale, cînd abordează o astfel de temă, respiră aceeași ferveură și curiozitate științifică, ca și în cazul științelor naturale. Nu e de mirare, dacă ținem seama că poetul adunase într-o vreme, cu asiduitate, material pentru o lucrare istorică, indiferent dacă — așa cum s-a presupus — o făcea în vederea obținerii unei ipotetice catedre universitare de istorie. G. Călinescu, relevînd „prietenia” „cu trecutul țării”, studiul asiduu al vechilor cronici și manuscrise, conchidea: „Eminescu într-adevăr știe să alerge la document încă de tînăr”.

Aprecierile poetului privind civilizația patriarhală din istoria țării noastre trădează, într-adevăr, o investigație directă a variilor mijloace de informare (la nivelul epocii, desigur). Să spicuim câteva dintre referirile care se ținut aici și colo, în însemnările sale. Într-un loc, cere să se ia aminte la condițiile de viață de pe timpul lui Ștefan Vodă, care-i asigurau „puterea militară formidabilă”. În jurul unor astfel de probleme poate avea loc cea mai aprinsă „ceartă științifică” și astfel „am afla că munca omului de la țară n-a fost nicicînd robită, ci rezultatul unei transacțiuni în genere avantajoasă pentru el”, că „pămînturile pe care le avea în arendă, le avea din neam în neam, nu pe un răstimp scurt”.

Există și alte indicii că Eminescu cunoștea destul de bine modul de trai din comunitățile rurale devălmașe, Spre pildă, însemnarea în care ajunge să transfere experiența de viață autohtonă pentru a înțelege situația din unele țări vecine, cum e Rusia. Analizînd realitățile rurale de aici, el înlocuiește termenul local de „mir” cu cel românesc de sat răzășesc, arătînd că „fiecare membru al unui sat răzășesc își făcea așezarea și vatra lui căpătată de la comună sub titlul de feud pe o bucată anume de pămînt, care după moartea posesorului era iarăși a comunei și se dădea unui alt membru. Posesorul vremelnice avea deci uzufructul liber și neîngrădit, dar nici putea să dispună de feud, nici să-l testeze cuiva”.

Eminescu relatează ce s-a întîmplat atunci cînd în Rusia s-a recunoscut dreptul fiecăruia de a dispune cum

vrea de bucata de pământ acordată, foștii membri ai obștii devenind repede victimele proprietarilor și cămătarilor. Rezultatul: o adevărată înrobire, o „colonizare” a țăranilor sau, cum spune poetul — care se dovedește profet cu această caracterizare făcută cu mai multe decenii înaintea lui 1905 — : „Rusia e în adevăr subminată de o mișcare agrarie-socialistă care va izbucni poate curînd cu foc și sînge”⁴⁵.

Și în articolele despre Dobrogea, polemizînd cu liberalii în legătură cu formele moderne preconizate a fi introduse pe aceste ținuturi, „ce în parte se ocupă încă cu păstoria” și care sub guvernarea turcă au cunoscut „un regim analog cu cel care era la noi înaintea Regulamentului”, atrage atenția asupra unor astfel de probleme ca: „relațiunile de proprietate și de posesiune, administrația comunală cum a fost jurisdicțiunea matrimonială exercitată de cler, sentințele de pace dictate părților prin persoane clerice, c-un cuvînt toată organizația primitivă, însă morală și de bună credință a unui popor primitiv”. Eminescu recunoaște însă că „pentru aceasta ar trebui un studiu îndelungat făcut la fața locului asupra obiceielor pămîntului, asupra acelu drept viu, recunoscut de toți și

---

⁴⁴ H. H. Stahl, *Contribuții la studiul satelor devălmașe românești*, vol. I (1958), vol. II (1959), vol. III (1965), Ed. Academiei, București.

⁴⁵ „Manuscriptum”, nr. 1 (26), 1977 (text comunicat de D. Vatamaniuc).

---

necontestat de nimenea, care cuprindea puterea sa coercitivă în sine însuși și în conștiința omului”⁴⁶.

Nu dorim să continuăm acest excurs, căci, e limpede, la același tip de civilizație îi e gîndul și cînd, citîndu-i pe fiziocrați, se arată încîntat de avantajele schimbului direct în natură, înlăturîndu-se intermediarii din comerț și chiar rolul banilor. Drept exemplu e dat moșul din Ardeal: „Lui nu-i trebuie la negoț nici un fel de samsar — nici chiar banul. El face ciubere și donițe, trece în țara ungurească și nu se mai încurcă, ci le schimbă de-a dreptul pe . . . grîu”⁴⁷. Pe scurt, circuitul închis al economiei naturale.

Nu vrem să susținem nici un moment că Eminescu, în articolele sale, rămîne strict în aria unor cunoștințe exacte sau voit exacte; chiar din citatele date ne-am putut da seama de amestecul dintre aspectele istorice reale și altele, cu caracter ideal. Se simte că o astfel de realitate îi este aproape de suflet, ca el o înalță în planul poetizării. E ușor să schișăm cu elemente din publicistica sa tabloul unei existențe edenice. O lume călăuzită de principiile muncii și ale cinstei, în care toți erau „liberi și totdeauna egali”. Mai mult, pe atunci conașionalii noștri se bucurau de o deplină sănătate, nu știau ce este aceea boală, ba erau și fizicește frumoși (în timpurile moderne speța umană va degenera, producînd „hidoase pocituri”). Sănătatea morală era și ea nealterată (în comunitățile sătești de pe vremea lui Ștefan Vodă, beția, de pildă, „era pedepsită ca un lucru de rușine și de batjocură”).

Dar iată strîns la un loc virtuțile poporului în faza lui de atunci, primară, și de totdeauna: „De acolo multe tipuri frumoase, ce se găsesc în părțile unde ai noștri n-au avut amestec cu nimenea, de acolo cumințenia românului, care ca cioban a avut multă vreme ca să se ocupe cu sine însuși, de acolo limba spornică și plină de figuri, de acolo simțămîntul adînc pentru frumusețile naturii, prietenia lui cu codrul, cu calul frumos, cu turmele bogate, de acolo povești, cîntece, legende — c-un cuvînt de acolo un popor plin de originalitate și de-o feciorească putere, formată prin muncă plăcută, fără trudă. . .”⁴⁸.

O viziune prin excelență rafaelică, în care cugetul profund se află logodit cu descrierea poetică.

Ar fi o eroare să nu sesizăm în astfel de aspecte reflexe ale mitului vîrstei de aur. Noțiunea nu-i era necunoscută poetului, care o și folosește, ca atare, pentru caracterizarea unui timp fericit din istoria țării: „Timp de aur într-adevăr, în care economia publică și privată stăteau în raport cu veniturile fiecăruia, în care nici se scria, nici se vorbea altă limbă decît a noastră, în care dările erau minime și averile mari, în care în locul egalității era probitatea, în locul libertății de palavre, munca liniștită și cîștigul liniștit, munca pămînteană apărută în toate ramurile ei de chiar clasele muncitoare, organizată în bresle”⁴⁹. Altădată, acordă acest calificativ epocii lui Ștefan cel Mare, „care n-a avut onoarea ca în veacul lui de aur — spune poetul, adresîndu-se vindictiv contemporanilor — de a vă înșira mutrele pe parii de garduri”. În polemicele cu „Românul”, termenul este înlocuit cu cel de „veacul de mijloc”: „Dacă « Romînul » se teme de veacul de mijloc, să-și aducă aminte că amîndouă țările noastre dunărene n-au avut de la fondarea lor și pînă în suta a optsprezecea nici un cod scris (codicele Vasile Lupu și Matei Basarab nu s-au aplicat niciodată) și că, abia fanarioții strîcînd țara din temelie și corumpînd pînă în măduvă simțul de drept al românului, au fost silite să introducă norme scrise într-o societate în care totul era putred”⁵⁰.

Prin această admirare a vîrstei de aur, Eminescu intră într-un sistem de referințe cu o arie largă în creația și gîndirea universală. Este greșit să se creadă că acest mit și-ar fi sfîrșit cariera în secolul al XVIII-lea, odată cu conceptul rousseau-ist al „bunului sălbatic” și s-ar fi continuat doar sub forma unei nostalgii vagi, secrete după „paradisul pierdut”. În realitate, el recidivează fățiș în diversele proiecte de reformare a societății care abundă în secolul al XIX-lea, proiecte caracterizate, după cum nota Guido Morpurgo-Tagliabue, printr-un amestec particular de

„speculație și de praxis”⁵¹.

⁴⁶ M. Eminescu, *Opera politică*, ed. cit., vol. I, p. 376.

⁴⁷ *Ibidem*, p. 148.

⁴⁸ *Ibidem*, p. 147.

⁴⁹ *Ibidem*, p. 409.

⁵⁰ *Ibidem*, p. 376.

⁵¹ Guido Morpurgo-Tagliabue, *Estetica contemporană*, Ed. meridiene, București, 1976, p. 10.

Viziunea eminesciană dezvăluie, bineînțeles, o structură specifică. N-avem decît să ne gîndim la faptul că visurile reformatoare ale unor gînditori englezi alunecă spre Arcadia, spre satisfacții hedoniste, aspirînd — cum demonstrează același Guido Morpurgo-Tagliabue — spre „o lume în care orice experiență este estetică”, arta — cu armonia ei, intrinsecă — fiind considerată drept modelul societății.

La Eminescu, după cum am văzut, primează considerentele etico-economice, tentații arcadiene le va face loc în creațiile sale pur beletristice; aici, însă, în perimetrul eseului politic, le reprimă cu severitate, statuînd principiul fundamental al muncii. Puțini gînditori români care să sublinieze cu atîta patos importanța activității productive, atît pentru destinul societății, cît și pentru asigurarea sănătății fizice și morale a oamenilor — în lumea sa ideală munca devenind liantul necesar, între interesele fiecărui individ și cele supreme ale obștii.

O viziune care, nu mai e nevoie să dovedim, valorifică experiența umană a satelor devălmașe. Pot fi sesizate, din acest punct de vedere, apropieri semnificative față de cultul muncii din doctrina tolstoiană⁵², și aceasta purcesă din etosul comunităților agrare, al „mirului”.

Ne-am putut însă da seama, din tot studiul de față, că, dacă exista o contribuție originală eminesciană, aceasta constă, în esență, în autohtonizarea mitului, în configurarea vîrstei de aur pe fundalul istoriei naționale. În cadrul unei aspirații atît de larg universale, Eminescu introduce ideea patriei. Nebulozitatea unor simple reverii, care-i fascinasă și pe unii predecesori — bunăoară, pe Ioan Cantacuzino, cel cu poemul *Veacu de aur sau cel scump* —, se împrăștie, făcînd loc unor determinări precise și sobre, axate pe istoria civilizației rurale de pe meleagurile țării noastre. Cine a văzut în această întoarcere spre trecut o fugă, o dezertare din fața problemelor blestemate ale prezentului a greșit profund, în realitate semnificînd căutarea unui punct de sprijin al radicalismului criticii sale. Căci, dacă au existat cîndva astfel de perioade, cînd omul se afla în armonie cu el însuși, cu cei din jur și cu întregul cosmos, atunci înseamnă că ceea ce se întîmplă rău — cu proporții de apocalips — în epoca contemporană nu are un caracter de inevitabilitate absolută, ci reprezintă anomalii, devieri monstruoase, care, odată înlăturate, ar putea să fie refăcute punțile de legătură cu o dezvoltare naturală. Aceasta este ideea care stă la baza eseului [*«Românul» a început..*]. Țara noastră nu se găsește într-o fază de „adevărată civilizație”, ci de „semibarbarie, care e o boală, un regres, o stare de slăbiciune și de mizerie”. Drumul adevărat leagă vechea civilizație de cea nouă: „Din rădăcini proprii, în adîncime proprii, răsare civilizația adevărată a unui popor...”⁵³.

Ne este ușor să sesizăm eroarea comisă, Eminescu neacordând o valabilitate istorică stării prezentului, mai important însă este să înțelegem modul paradoxal în care tocmai o astfel de poziție îi permite să ajungă la un radicalism al criticii sale, comparabil doar cu radicalismul criticii socialiștilor. Căci, spre deosebire de obiecțiile formulate de către unii dintre junimiști, care se fac dinlăuntrul societății aceluși timp, revendicările lor urmărind „cîrpirea” realităților injuste, critica eminesciană este exprimată *din afara* cadrului social existent, punînd sub acuză — în numele epocii de aur, de altădată — societatea exploatoare, în totalitatea raporturilor ei social-umane.

Sorbînd forță spirituală din contactul anteic cu civilizația rurală românească, viziunea poetului va purta, desigur, pecetea respectivului determinism ideologic. Drept exemplu, vom analiza formula de stat elogiată — unul dintre elementele trecutului care i se părea că ar putea fi preluat, cu rol salvator, de către contemporaneitate —, și anume, cea a statului absolutist.

O teză care a stîrnit oarecare zarvă. G. Panu, în amintirile sale, declară că relativizarea expresiei: guvern monarhic „mai mult sau mai puțin absolut”, din conferința: *Influența austriacă* ..., se datorează intervenției lui Negruzzi și a celorlalți junimiști. Aceștia se speriaseră că textul eminescian ar fi putut ridica voci împotriva Junimii — care intrase deja în arena vieții politice —, provocînd confuzii în privința programului societății, întrucît un astfel de deziderat putea fi ușor etichetat drept reacționar.

---

⁵² Vezi lucrarea noastră J. J. Rousseau și L. N. Tolstoi în *căutarea vîrstei de aur*, Ed. Univers, București, 1978 (cap. „Între Eros și Thanatos”)

⁵³ M. Eminescu, *Opera politică*, ed. cit., vol. II p. 375.

Punctul de vedere eminescian dezvăluie, desigur, semnificații ceva mai profunde decît le apăreau convorbiriștilor. Poetul se ridică împotriva „republicanismului” luat nu „în sens diplomatic, ci în sens social”, respectiv, împotriva republicii înțeleasă ca „un stat în care o parte, reprezentanta uneia sau a mai multor clase (însă nu a *tuturor*) poate să ajungă la stăpînire”. Eminescu dezvăluie cu multă ascuțime faptul că, în spatele unor fraze frumoase despre libertate și democrație, atît republicile antice, cît și cele moderne se bazează pe „exploatarea neomenoasă a unei clase prin alta” —, cele antice vizînd „exploatarea sclavilor și a țăranilor robiți” —, într-un cuvînt, este vorba de o formă de stat în cadrul căreia „bunăstarea unuia se traduce în apăsarea directă sau indirectă a unui altuia”.

Altfel stau lucrurile în statul absolutist preconizat: „Toate clasele sînt înaintea sa egal de importante, menirea sa este de a stabili armonia între ele, de a opri ca una să fie exploatată prea mult prin alta...”. Cînd ajunge la soarta țărănimii, clasa „cea mai importantă”, singura care nu exploatează pe nimeni, ci numai natura, producînd bunurile esențiale ale existenței, poetul devine mai sever, cerînd ca „acești hamali ai omenirii să stea cît se poate de bine”. Considerentul „moral” impune, cu necesitate, obligarea „claselor superioare la o muncă folositoare”, care să compenseze pe deplin sacrificiile „celor inferioare”, statul, printr-o „aspră organizare”, luptînd „contra tendinței egoiste a acestor clase de a cîștiga mult prin muncă puțină, de a nu se întreba în socoteala *cui* trăiește”.

În concepția asupra rolului intervenționist și armonizator al statului regăsim certe influențe ale ideilor „socialismului de stat”, propăvăduite, în epocă, de unii gînditori germani. G. Călinescu îi amintește pe Rodbertus și Albert Schaeffle, ultimul menționat de poet, în manuscrisele sale.

O discuție mai amplă în plan teoretic ar putea detecta puncte de sprijin și în filozofia pozitivistă, a cărei forță de atracție am recunoscut-o pe parcurs. Ne gîndim, în special, la teza atît de mult agreată a echilibrului. Se știe că, în viziunea pozitivistă, evoluția fenomenelor are ca scop realizarea unui echilibru între tendințele antagonice. Lucrările de specialitate au relevat originea erorii în absolutizarea unor legi împrumutate din sfera științelor naturii (cum ar fi cea a autoreglării homeostatice, ca moment esențial al stabilității sistemelor dinamice). Aplicarea respectivelor legi în

viața socială face să nu se înțeleagă specificul calitativ al mișcării din acest domeniu, care se reprezintă totdeauna ca o sinteză între repaus și mișcare, între echilibru și schimbare.

Cînd Eminescu preamărea, la modul absolut, starea de echilibru din epoca lui Alexandru cel Bun sau Ștefan cel Mare, ca o stare fericită, paradisiacă, el oprea în loc fluxul istoriei, „heraclitismul” său declarat fiind suspendat în favoarea unei viziuni statice, „eleate”.

Cît privește procurarea de dovezi din exemplele oferite de natură, știm că această metodă poetul o folosește în chip curent. Modelul citat adesea pentru statul său ideal este cel al „guvernămîntului” albinelor. Popoarele au nevoie de „un punct stabil”, „împrejurul căruia să se cristalizeze lucrarea lor comună, statul”, așa precum „roiul are nevoie de o matcă”. O comparație care-l va obseda ⁵⁴.

Dacă ținem seama de precizarea că, imitînd involuntar legile roiului de albine, popoarele aveau nevoie de un punct stabil în jurul căruia să-și cristalizeze lucrarea „la începutul dezvoltării lor”, atunci putem evidenția raportarea statului eminescian la fazele istorice incipiente (mai aproape și de starea naturală). Armonia socială, exaltată de Eminescu, putea fi mai ușor dobîndită în perioade în care între oameni nu existau deosebiri sociale atît de pronunțate și, mai mult, iremediabil opuse. Cum spune poetul, pe atunci toți erau „liberi și totdeauna egali”, căci „pentru fiecare dintre ei exista puțința de a sui toate treptele sociale și țăranelor puteau deveni tot atît de bine vornic-mare, precum, viceversa, coborîtorii vornicului puteau deveni din nou, în lipsă de merite, simpli țărani”.

Eminescu are, desigur, în minte, modelul unei civilizații arhaice, căci, dacă țărani puteau, de pildă, prin merite militare să ajungă vornici, e greu de crezut că cei intrați în

---

⁵⁴ Din aceeași conferință aflăm că decăderea Moldovei începe cu „stingerea progeniturii bărbătești a neamului domnesc, de la stingerea matcii în rolul Moldovei”. Asta nu numai în Moldova, ci și în Muntenia. În Țara Românească se statornicise dinastia Basarabilor pînă cînd „intră discordia în roiul de albine vorbitoare”. În sfîrșit, nu va fi uitată nici Bucovina, care ar fi fost „stupul de unde au pornit roiurile care au împoporat Țara de Jos”.

rîndul boierimii puteau oricînd — numai din lipsă de merite — să redevie țărani. De fapt, așa se întîmplau lucrurile — cu reîmpărțirea de atribuții — numai în cadrul obștii țărănești, supusă principiilor „democrației primitive”.

Să luăm aminte și la prototipul monarhului cel menit să reprezinte acul balanței cu dreptatea. G. Călinescu a făcut remarcă justă că „Eminescu visa pe împăratul țării din basme, care « iese sara-n prispă să stea cu țara de vorbă » ⁵⁵. Și nu crede oare poetul, cu strășnicie, în ipoteza istorică hazardată a unui voievodat bîrlădean și-a unui „domn țărănesc din vremi fabuloase”?

Dacă punem la un loc toate aceste observații, putem afirma, mai răspicat decît s-a făcut pînă acum, că *statul eminescian nu semnifică altceva decît idealizarea unui stat răzășesc*. Domnitorul — a cărui autoritate nu poate fi pusă la îndoială — ține, de fapt, locul bătrînului din obște, ascultat de toți, în virtutea unor legi naturale. Ca și în satele devălmașe, toți trebuie să muncească, nu există loc pentru trîntori, primează nu ambițiile individuale ci interesele colectivității etc.

Studiului unei realități socio-economice i se substituie treptat, metamorfozînd totul cu vraja ei, o temă poetică. De aici oscilările și contradicțiile semnalate, atunci cînd trebuie să treacă de la ipostazări grefate pe un fond sentimental — admirația față de civilizația rurală — la tiparul rigid și pragmatic al unui program politic.

El va continua să ceară fiecăruia „împlinirea datoriilor către semenii săi”, să reclame „solidaritatea de bunăvoie sau impusă prin lege a cetățenilor unui stat, o organizare strictă, în care individul e numai mijloc pentru întreținerea și înflorirea colectivității” ș.a. Omul numai mijloc, iar nu scop al societății? Solidaritate de bunăvoie sau impusă prin legi? Eminescu are, de fapt, în vedere structura socială a satelor devălmașe, în cadrul cărora nu existau opoziții declarate între interesele individuale și cele colective, cînd,

cum spune el, dreptul izvorât din obiceiurile pământului, recunoscut de toți, „cuprinde puterea sa coercitivă în sine însuși și în conștiința omului”.

În condițiile moderne nu există oare pericolul ca forța coercitivă a statului „impusă” din afară să ducă la o depersonalizare a indivizilor, la o „unidimensionalizare” a vieții lor spirituale — cum, vai !, nu o dată, se va întâmpla? Eminescu este conștient de un asemenea pericol, recunoscând: „Vecinica tutelă, exercitată asupra claselor de jos, le dă într-adevăr pînea de toate zilele, dar le lipsește de energie individuală”, le face „indolente”. Poetul se găsește în fața acestei dileme: dacă se dă frîu liber apetiturilor individuale „egoiste”, viața se transformă „într-o luptă de exploatare reciprocă, care poate ajunge la disoluțiunea completă a statului”, în același timp însă, absolutizarea statului poate duce la „osificarea” existenței, la răpirea dreptului de liber arbitru în forul interior al fiecărui individ.

Să-i dăm însă chiar lui cuvîntul, pentru a formula cu remarcabilă luciditate această problemă, în fața căreia s-au aflat toate statele, de la cele antice la cele moderne, fără a-i fi găsit, pînă în clipa aceea, rezolvarea: „A împreuna exigențele libertății individuale, a nu permite ca asociații de indivizi răpitori să facă din stat o unealtă a lor, și a nu lăsa pe de altă parte ca statul impersonal să lege cu totul mîinile individului, asta e problema pe care mulți s-au încercat s-o deslege, dar de la cezarii Romei și pînă la cezarii moderni nu s-au găsit încă remedii radicale, ci numai paliative”⁶⁵.

Nu e nevoie să mai spunem că pentru Eminescu. răul cel mai mare vine din partea „individualismului”, care, în cadrul guvernării liberale, permite „asociațiilor de indivizi răpitori” să facă din stat o unealtă a lor în detrimentul claselor de jos.

Mai este însă ceva de o importanță capitală: disoluțiunea statului, pierderea rolului său de catalizator al forțelor națiunii pun țara la cheremul marilor state învecinate. Este primejdia asupra căreia nu încetează nici o clipă să atragă atenția pe tot parcursul activității sale gazetărești. În conferința *Influența austriacă...* declara: „Dacă n-am avea vecinic influențe străine precum le avem, dacă am fi în Spania, atuncia ne-am sparge capetele unul altuia pînă s-ar așeza lucrurile”. În condițiile noastre, n-avem însă dreptul să uităm că orice slăbire a țării o face să devină „vatra deschisă a influențelor străine”.

⁶⁵ G. Călinescu, *Opera lui Eminescu*, EPL, București, 1969, p. 175.

⁶⁶ M. Eminescu, *Opera politică*, ed. cit., p. 382.

PROBLEMA NAȚIONALĂ ȘI ADEVĂRATELE EI ÎNȚELESURI

Cîtă importanță acordă Eminescu problemei amintite e ușor de dovedit. G. Ibrăileanu ținea să sublinieze: „Dar întotdeauna la Eminescu, cum am văzut, chestiunea socială se confundă, ori, mai bine, ia aspectul de chestie națională”⁶⁷. O astfel de particularitate pentru a fi înțeleasă complet, se cere, cum am mai arătat, să se țină seama de condițiile istorice concrete care au prezidat constituirea gîndirii sale politice — într-un secol al eliberării națiunilor, cînd o mare parte a teritoriului național se afla încă sub stăpînire străină, cînd cele două principate unite nu-și căpătaseră independența deplină decît, după războiul din 1877, cînd, în sfîrșit, România era obligată să urmeze o tactică dificilă ținînd seama de lupta pentru supremație a marilor imperii cu care se învecina. Aici, în acest sentiment

al unei veghi continue, se află explicația apelului înflăcărat eminescian pentru primatul intereselor naționale, pentru unirea tuturor forțelor. Cu adîncă și pilduitoare înflăcărare se adresează poetul poporului român cu ocazia evocării soartei tragice a lui Gr. Ghica: „Popor românesc ! mari învățători îți dă ție această întîmplare. Dacă fiii tăi ar fi fost uniți totdeauna, atunci și pămîntul tău strămoșesc rămînea unul și nedespărțit”.

Pe baza unei analize atente, D. Murărașu ajungea la concluzia că, pentru Eminescu, pe primul plan trece națiunea, iar nu statul: „Nu la stat deci se gîndea Eminescu, ci la națiune. Nu veleitățile unei vieți de stat îi atrag privirile, ci posibilitatea pentru români de a-și păstra libertatea conștiinței și limba lor: «Românul se vrea pe sine, își vrea naționalitatea, dar aceasta o vrea deplin ». Eminescu are mai multă încredere în națiune decît în stat”⁵⁷.

Este adevărat. În cunoscuta conferință se poate observa că poetul nu nutrește față de monarhie sentimente de admirație necondiționată, ci numai în măsura în care se pune în slujba națiunii. El nu ezită să ironizeze, în cadrul unui excurs în istoria Europei, „răspîndirea sfintei monarhii peste Europa întreagă”, divulgînd, totodată, „pericolul monarhiei universale a creștinătății”, în fața căreia s-ar fi aflat, în evul mediu, continentul nostru.

S-au purtat discuții în jurul faptului că Eminescu, în 1876, nu agrease ideea mult agitată a unei Dacii stat politic, ci a unei Dacii spirituale, fîiînd prin folosirea limbii și apărarea drepturilor neamului. Dincolo de aprehensiuni la adresa politicii în genere (identificată cu cea a liberalilor), raționamentul lui Eminescu era acesta: esențial este să ne păstrăm ființa națională, configurația exactă a statului o vor hotărî împrejurările concrete ale istoriei, care, dacă sînt forțate în chip aventurist, pot pune în primejdie ideea cea mare, visul de veacuri ale poporului.

Dacă ar trebui să definim ideile-forță eminesciene, acestea, desigur, s-ar rezuma la națiune și la țărănime — doimeea cea de o ființă a gîndirii sociale a poetului. Orice tentativă de a desface acest binom creează pericolul speculațiilor și, prin asta, al denaturării adevăratei gîndiri a lui Eminescu. Aceasta s-a și întîmplat, extrăgîndu-se arbitrar fraze din articolele sale referitoare la națiune și dîndu-li-se o interpretare tendențioasă, nesocotindu-se unitatea interioară, indestructibilă cu umanismul său țărănesc. Nu negăm că, avînd de-a face cu un scriitor — la care totdeauna temperamentul joacă un rol atît de însemnat —, în focul unor polemici el a putut comite exagerări, scăpîndu-i și afirmații nefericite.

A purcede însă la o adevărată vînătoare de cuvinte, scoase din context și, mai ales, opuse structurii principale a gîndirii eminesciene este o operație ignobilă, de la care nu s-au dat în lături forțele ideologice de dreapta, săvîrșind unul dintre cele mai mari falsuri din istoria culturii noastre. „Eminescu, cel mai mare naționalist român” — oricît ar contribui confuzia de termeni din epocă, dragostea față de națiune fiind etichetată ca naționalism, fraza nu rămîne mai puțin monstruoasă, cu atît mai mult cu cît ideologi de tristă amintire se proclamau drept descendenți ai marelui poet.

Să încercăm a face delimitările de rigoare, oricît de superflue ar părea.

---

⁵⁷ G. Ibrăileanu, *op. cit.*, p. 139.

⁵⁸ D. Murărașu, *op. cit.*, p. 69.

În articolele sale, Eminescu va folosi expresia de rasă, ca și pe cea de mediu geografic, conform viziunii sale deterministe asupra fenomenelor. Rasiștii nu greșeau prin faptul, pur și simplu, ca se refereau la rasă. ci prin încercarea de a eluda, printr-un criteriu biologic, criteriul social. Mai mult — așa cum a demonstrat critica marxistă, în anii grei ai luptei antifasciste —, rasismul nu identifica, de fapt, rasa cu națiunea, ci i-o opunea, urmărind „să substituie rasa națiunii și, vrînd această substituie, lucrează la distrugerea a însuși faptului național”, înțeles ca un produs al devenirii istorice a omenirii. „Rasismul ridică deci rasa împotriva națiunii și națiunilor, *statul rasist* împotriva *statului național* și a statelor naționale”⁵⁹.

Înutil să mai subliniem opoziția absolută care exista între statul rasist și statul național eminescian — stat bazat pe *clasele sociale* productive, expresie a *istoriei* acestui pămînt. Demonstrația s-a făcut pe întreg parcursul studiului de față. Ne mulțumim să amintim, sub raportul viziunii istorice a poetului, ideile sale asupra limbii naționale.

În articolul [„*Se vorbește că în consiliul...*”] din „Curierul de Iași”, relevînd unitatea dintre limbă și naționalitate, Eminescu afirma că prin limbă fiecărui om „i se lipesc de suflet preceptele bătrînești, istoria părinților săi, bucuriile și durerile semenilor săi”. De aceea este imposibil ca poporul nostru să-și poată pierde vreodată limba și naționalitatea, pentru asta ar trebui ca, mai întîi, să dispară fizic: „limba și naționalitatea românească vor pieri deodată cu românul material, cu stingerea prin moarte și fără urmași a noastră, nu prin desnaționalizare și renegațiune”. Celor din pleava cosmopolită li se aducea acuzația că nu au naționalitate „pentru că n-au trecut, n-au

istorie".

În sfârșit, argument fundamental, pentru Eminescu, națiunea este reductibilă la clasele muncitoare, în primul rând la țărâtime, care este „purătorul istoriei unui popor, nația în înțelesul cel mai adevărat al cuvântului".

Dacă vom ține seama de istoria zbuciumată a poporului nostru, care, de-a lungul secolelor, și-a văzut, nu o dată, amenințată însăși ființa națională, sîntem în drept să apreciem că în dragostea pentru pămîntul strămoșesc, pentru limba română, pentru istoria țării poetul își dă măsura înaltă a patriotismului său înflăcărat. Născut în partea de nord a țării, legat sufletește de Bucovina — răpită de austrieci —, identificîndu-se, după cum am văzut, la vîrsta juvenilă, cu suferințele și luptele Ardealului împilat, puțini dintre contemporanii săi vedeau o sensibilitate atît de acută față de tot ceea ce putea leza interesele națiunii, ale „moșiei" străbune.

După bunul său obicei, Eminescu introduce ideile (și sentimentele) față, de patrie și în planul meditației teoretice. S-a putut observa cum, încă în anii tinereții, fusese preocupat de stabilirea unor relații juste, armonioase între națiune și umanitate. Poetul va lua o atitudine fermă împotriva cosmopolitismului. În chip just, el sesizează că acesta e, practic, fără obiect. „Poate că ar exista cosmopolitism dacă el ar fi *posibil*. Dar el e imposibil. Individul care are într-adevăr dorința de a lucra pentru societate nu poate lucra pentru o omenire care nu există decît în părțile ei concrete — în naționalități". Altfel spus, nu poți să slujești umanitatea decît „lucrînd" pentru binele colectivității în care te-ai născut și trăiești. „Individul e osîndit prin timp și spațiu de a lucra pentru acea singură parte căruia el îi aparține". Cosmopolitismul nu este altceva decît „o simulațiune", o „fățarnicie", un paravan al intereselor egoiste, fără scrupule ale unor oameni care, răsturnînd dictonul nobil antic, declară că acolo le este patria unde o duc bine (*Ubi patria, ibi bene*).

În conferința, atît de mult citată de noi, despre *Influența austriacă* ... este înfierat acel „element cosmopolit și egoistic, ceea ce drept vorbind este unul și același lucru, căci cosmopolitismul este pretextul de a nu face nimic pentru dezvoltarea unei părți a omenirii, pentru că individul respectiv s-a însărcinat de a nu lucra nimic pentru universul întreg".

Nici o mirare că Eminescu se va transforma într-un apărător înfocat al națiunii române, denunțînd, cu gesturile unui răzbnător biblic, pericolul „influențelor străine". Pentru a fi însă judecate atitudinile sale în adevărata lor semnificație, se cere să ne raportăm, cum am mai făcut, la climatul ideologic al epocii. Diversi cercetători au arătat că pe timpul tinereții studioase a poetului se bucurau de mare prestigiu în universitățile austriece și germane tezele „școlii economiei naționale".

---

⁵⁹ Georges Politzer, *Filozofia și miturile*, Ed. Univers, 1975, p. 73.

Prin audierea cursului lui Eugen Dühring *Der National und Sozialökonomie*, Eminescu a putut lua cunoștință bunăoară, cu opera lui Friedrich List, pe care, într-un articol, îl va numi „cel mai genial dintre economiștii germani". În esență, „școala economiei naționale" se opunea doctrinei liber-schimbismului, legitimînd dreptul fiecărei țări de a-și proteja economia proprie prin măsuri cu caracter protecționist. Este semnificativ că, la început, mulți dintre junimiști împărțeau ideile de „liber schimb", pentru ca, mai apoi, toți să încline spre principiile opuse. Z. Ornea, în cartea *Junimea și junimismul*, formulează ipoteza plauzibilă că o astfel de schimbare în opinii se produsese și sub influența punctelor de vedere ferme ale lui Xenopol și Eminescu. (Iată deci că nu numai poetul putea recepta influențe ale Junimii, ci și „viceversa", un raționament perfect dialectic.)

Nici vorbă, Eminescu, urmărind cu îndârjire această problemă, o ridică într-un plan mai general și mai grav, oricum n-o limitează la aspectul simplu al taxelor vamale. Este și justificabil, există o mare diferență între Germania, ea însăși un stat dezvoltat economic, și țările subdezvoltate din răsăritul Europei, care, prin bogățiile lor naturale și posibilitatea piețelor de desfăcere a produselor industriale, ațâțaseră poftele hulpave ale cercurilor capitaliste occidentale. Nu de puține ori poetul va avertiza asupra pericolului „robiei occidentale", a „negrei speculațiuni dinspre Apus", asupra faptului că țara noastră este tratată — în chip umilitor — ca o colonie, o „Americă dunăreană". Cîtă dreptate avea, în superba lui indignare nu mai e cazul a sublinia.

Cum se explică însă împrejurarea că „pămîntul românesc devine un teren de exploatare pentru industria străină și proletariatul indigen"? Ca și cu alte prilejuri, argumentele, eminesciene sînt aduse din domeniul economic și istoric. Am văzut, din conferința amintită, că, odată cu ruinarea și disoluția „claselor pozitive" producătoare, ia naștere „o mișcare nesănătoasă în societate, nu bazată pe muncă, ci pe privilegiu". Fiecare vrea să devină altceva și să ocupe posturi în stat. Prin această „îngrămădire la porțile privilegiilor și ale slujbelor" se creează „goluri economice pe care le umple un element străin". Pierind clasa de mijloc, aceștia îi ia locul o pătură neproductivă — „proletari ai condeiului".

Ne vom mai referi la *plebs scribax*, deocamdată vom introduce în discuție ipoteza emisă de Rădulescu-Motru,

conform căreia Eminescu nu avea în vedere, în imprecățiile sale, realitatea de pe malurile Bahluului sau ale Dîmboviței, ci din Bucovina ⁶⁰.

Nu ne îndoiim că o demarcație astfel făcută, din punct de vedere geografic și social, în chip absolut, nu poate fi susținută. Și, totuși, dacă am circumscrie ipoteza doar la sorgintea unor atitudini, dezbateră ar câștiga în adîncime și în nuanțări, întrucît la un scriitor adesea în fixarea unor idei cu forță obsesivă motivele afective joacă un rol mai important decît cele regionale.

Bucovina este, fără doar și poate, provincia nedezipită de sufletul poetului. De cîte ori nu o exaltă în cuvinte poetice ! Să reținem justificările teoretice. Atunci cînd austriei au venit aici au găsit o „numeroasă” clasă de țărani „cu totul liberi, bresle de meșteșugari, starostii de negustori”, „c-un cuvînt, o feudalitate cam tîrziatică în viața ei, dar liniștită și liberă”. Așadar, o realitate care confirmă teoriile sale sociologice. Nu este uitată „legătura pe care clase întregi o aveau cu statul” și în care vede vestigii ale „organizării militare de sub domniile vechi”.

Austriei sînt acuzați că, deși „par” a avea o constituție, politica lor n-a fost alta decît aceea a „exploatării naționalităților”. Vor fi aduse, în acest sens, numeroase dovezi:

ingerințe în organizarea școlilor în limba română, încălcarea principiului autodeterminării bisericii, al dreptului de a avea reprezentanți în administrația locală etc. Și, bineînțeles, mai presus de toate, înrăutățirea stării materiale a țărănimii, sărăcirea ei. (Eminescu va reproduce discursul primarului din Crasna care conține această mărturisire francă: „Una, numai una, ne mănîncă pre noi țărani, știți ce? Sărăcia”).

Poetul, cum lesne se înțelege, va corela această „lume a mizeriei și a durerii” cu introducerea modului economic capitalist, care, după el, este opera „liberalilor” din Austria, asociați cu „evrei parveniți, întreprinzători de drum de fier”. E de presupus că în Bucovina, dată fiind atitudinea opritoare la adresa populației române, autoritățile se vor sprijini, în promovarea unor forme moderne economice, pe elemente străine, ori-

---

⁶⁰ Rădulescu-Motru, *Naționalismul*, București, „Lumea”, cap. „Naționalismul, cum trebuie să se înțeleagă” (sursă bibliografică împrumutată din cartea citată a lui D. Murărașu).

cum, de o altă naționalitate, fapt care-l va afecta profund pe Eminescu, împingîndu-l spre o identificare a reprezentanților burgheziei cu străinii — teza dezvoltată și complicată ulterior în gazetăria sa. Reținem, așadar, că la baza atitudinii eminesciene există nu prejudecăți xenofobe, ci considerente economico-sociale și naționale. El va blama pe „bastardul evreo-germano-slovac”, pentru că e „dușmanul dibaci a oricărei naționalități”⁶¹, că este „element cosmopolit și egoistic”, care servește drept „clei” al Imperiului austriac, imperiu constituit pe exploatarea și împilarea celorlalte popoare: „Ce mi-i Hecuba — zice evreul —, ce-i pasă lui de *seriosul german*, de *energicul ceh din Boemia*, de *cavalerescul polon*, de *melancolicul rus*, a sa țintă una este: succesul, strălucirea, banul”.

Reproșul este, evident, unul economic și moral. S-a mai observat că Eminescu se referea la acei evrei ce se ocupau cu comerțul — îndeletnicire față de care avea o atitudine ostilă, considerând că nu intră între ocupațiile productive, ci între cele ce speculează produsul muncii claselor pozitive, determinând scumpirea prețurilor. Pentru cel care admira schimbul în natură al moșilor, negustorii nu erau decît niște paraziți și exploatare. Uneori, recunoaște celor ce se ocupă cu comerțul rolul de a spori valoarea producției naționale prin desfacerea ei pe piețe îndepărtate, dar asta, cu condiția stipulată, încă în articolele din tinerețe, ca acest comerț „să fie în mîinile aceleiași națiuni”.

Faptul că acuzațiile eminesciene sînt reducibile toate la principiul suprem al muncii întru binele țării ne-o dovedește intervenția sa publicistică pe marginea adoptării art. 7 din Constituție privind împămîntenirea individuală a evreilor. Este ciudat că, în atîtea studii din trecut, acest articol fie că se omite, fie că se enumeră cu neglijență sub beneficiu de inventar, deși el cuprinde, în chip vădit, o declarație de principii a poetului. Iat-o: „În această oră de apropiere generală, cînd România dă într-adevăr din toată inima posibilitatea ca izraeliții să devină cetățeni ai ei, ne simțim datori a vorbi în spiritul păcii și a reaminti că nu ura contra rasei israelite, nu patima, nu prevențiuni religioase ne-au silit a menține un atît de strict punct de vedere, ci mai cu seamă natura ocupațiunilor economice ale evreilor...”. În continuare, el schița această perspectivă generoasă și optimistă: „Dacă în locul muncii actuale, care nu consistă în mult mai mult decît în precepușirea de muncă străină, evreii se vor deda ei înșiși cu ocupațiuni productive, dacă școalele noastre, în cari oricînd au fost primiți și tratați pe picior de perfectă egalitate cu românii, vor avea de rezultat a-i face să vorbească și să scrie românește, atunci viitorul art. 7 nu va mai fi o piedică pentru ei, căci nimeni nu va contesta unui român adevărat, de orice rit ar fi, dreptul de cetățean român”. Articolul se încheie, sub forma unei urări solemne: „Fie zis într-un ceas bun și îndeplinească-se binele cu prisosință”⁶².

Drumurile cotate ale vieții politice interne și internaționale l-au atras, desigur, pe poet, nu o dată, pe terenul accidentat al polemicilor, care, la el, nu cunosc decît ipostaza nemijlocit pamfletară. Astfel se întîmplă, bunăoară, atunci cînd, după războiul din 1877, presa de peste hotare face agitație în jurul situației evreilor din România, ridicînd

obstacole în calea recunoașterii independenței noastre de către marile puteri. Eminescu se va situa pe o poziție hotărâtă, de respingere, eu demnitate, a oricăror imixtiuni în treburile interne, veștejind tentativele de a se apela la străinătate în cazul unor probleme care nu pot fi rezolvate decât de forțele politice competente dinlăuntrul țării.

Sînt și alte situații care provoacă apetitul polemic al gazetarului, în special cele ce i se par a afecta drepturile firești ale elementului național autohton în viața economică și socială a țării. Se cuvine însă a ne atrage luarea-aminte deseale reveniri ale poetului la aspectele principiale ale problemei, nevoia pe care o simte de a preciza, în termenii cei mai limpezi, că niciodată în judecățile sale n-a pornit de la criteriul exclusivist al rasei. Am reprodus mai sus o astfel de declarație. Iată alta, din „Curierul de Iași” (9 ianuarie 1877): „Cine știe cît de departe sîntem de a urî pe evrei — și aceasta o poate pricepe orice om cu privirea clară — acela va vedea că în toate măsurile noastre restrictive numai dreapta judecată și instinctul de conservare au jucat singure rolul principal”.

Dealtminteri, paginile aceleiași publicații ieșene ne oferă, în sprijinul ideii exprimate, elocvente exemple, Eminescu neezitînd să publice un comentariu vizibil plin de bunăvoință la adresa spectacolelor unui mic teatru de vară evreiesc, apreciind că „jocul actorilor a

⁶¹ V. *infra*, p. 252.

⁶² M. Eminescu, *Opera politică*, ed. cit., vol. I, p. 546.

fost excelent”⁶³, după cum ia atitudine categorică împotriva actelor de huliganism, deplîngînd molestarea unor bieți prăvăliași evrei.

Nu trebuie să vedem aici o simplă manifestare a firii bune a poetului — căci, într-adevăr, deși în polemică el nu cunoaște decât mijloacele dure, expresia spumegătoare și vitriolată, în sinea lui tînjea, totdeauna, după un climat pașnic, de armonie paradisiacă —, ci consonanțe cu ideile-forță ale gîndirii sale. Eminescu nu putea, principal vorbind, să accepte modul demagogic în care burghezia națională, apărîndu-și propriile interese, încerca să arunce responsabilitatea a ceea ce era rău în țară pe seama elementului etnic evreiesc. El era conștient că sorgintea răului se găsea în înseși bazele economico-sociale ale societății. De mai multe ori va sublinia: „Soluțiunea cestiunei israelite este departe de a înlătura boala organică de care suferim”. Acest rău „organic” se cunoaște: „Înmulțirea dar a claselor consumatoare și scăderea claselor productive, iată răul organic, în contra căruia o organizare bună trebuie să găsească remedii”. Iar, în continuare, atacînd o temă favorită: „La noi liberalismul pretextat al naturilor catilinare, în loc de a democratiza clasa de sus, a avut din contră rezultatul de a aristocratiza o clasă nenumărată de indivizi, cari nevroida a munci, avînd chiar rușine de muncă, aspiră de a ajunge la vază și de a face avere pe calea demnităților statului, începînd de la miile de funcțiuni mici și sfîrșind cu însuși (sic !) fotoliile ministeriale”⁶⁴.

Am ajuns cu aceasta la faimoasa teză a „păturii superpuse”. G. Călinescu nota în articolul său *Contradicțiile erei burgheze oglindite în ideologia lui M. Eminescu*: „Numele lui Eminescu a fost foarte legat de teoria «păturii suprapuse», interpretate injust, ca o atitudine xenofobă. De fapt, folosind un stil polemic violent și plastic, poetul nu ieșea din pozițiile sale economice”⁶⁵.

Așa este, ne-am putut da seama și din citatul de mai sus ca ascuțișul criticii se îndrepta împotriva faptului că această clasă nu participa prin muncă la propășirea țării și, mai mult, mulțumindu-se doar să paraziteze, prin funcțiile ocupate, asupra poporului muncitor. De-a lungul anilor, în infrastructura argumentației poetului survin însă anumite mutații. Dacă în conferința *Influența austriacă* ... opina just că în rîndul păturii suprapuse intrau atrași de magnetul funcțiilor și reprezentanți ai vechilor clase românești, declasate, în publicistica ulterioară începe să se insinueze, în forme din ce în ce mai energice, concepția că această pătură s-ar recruta, cu preponderență, dacă nu exclusiv, din rîndul elementelor străine, pripășite în țară.

Un proces caracterizat printr-o formulă netedă de G. Ibrăileanu: „Din cauza urii sale împotriva formelor străine, el urăște nu numai pe cei care au introdus acele forme, ci și clasa care s-a născut de pe urma acestor forme nouă — și, pentru a înfieră mai puternic pe cei care au introdus formele străine, precum și pe cei care au fost creați de ele, Eminescu îi declară, și pe ei, de străini...”⁶⁶.

Ce anume s-a întîmplat? Nici vorbă, respingem ipoteza lui G. Panu că îmbrățișarea acestei teorii ar fi marcat izbucnirea bolii mintale a poetului. Nu negăm, s-ar putea ca înrăutățirea treptată a sănătății să fi contribuit la subminarea stării de calm meditativ în locul obiectivității științifice, afișate la început, făcîndu-și locul din ce în ce mai mult accentele unei subiectivități exasperate, ale unei iritări surde. Aceasta va fi influențat însă maniera polemică, nu și fondul de idei. O explicație adevărată n-ar trebui, credem, să lase în afară studiul tabloului ideologic caracteristic țării noastre în acei ani. Căci, deși Eminescu declară, sus și tare că teza „suplantarilor” elementelor „vechi și naționale ale țării” cu elemente „nu zicem stricătioase, dar în orice caz de o ocultă noutate”, „noi am fost cei dinții care am relevat-o”, lucrurile nu stau așa. D. Murărașu amintea, pe bună dreptate, că ideea străinismului păturii superpuse fusese enunțată mult mai înainte, constituindu-se, de pildă, sub pana lui Eliade Rădulescu, într-o întreagă teorie a

ciocoismului de la noi, în țară.

Dar chiar în vremea respectivă, școala lui Bănuțiu sau articolele lui B.P. Hasdeu, cum afirmă tot D. Murărașu, „creaseră deja atmosferă dușmănoasă împotriva străini-

⁶³ *Curierul de Iași*, IX, nr. 93, 29 august 1876. Vezi *infra*, p. 189.

⁶⁴ M. Eminescu, *Opera politică*, vol. I, p. 541.

⁶⁵ *Studii eminesciene*, EPL, București, 1965, p. 58. ⁶⁶ G. Ibrăileanu, *op. cit.*, p. 140.

lor”⁶⁷. În ce-l privește pe Hașdeu, este de domeniul notorietății că vulcanicul scriitor și savant apelase în cazul „străinismului” la atitudini și expresii neasemuit de violente, cu mult înainte ca Eminescu să fi lucrat la „Timpul”.

Poate însă că exemplul cel mai elocvent îl oferă mutațiile survenite în înseși atitudinile olimpienului Titu Maiorescu.

În articolul *Direcția noastră* din „Convorbiri” (15 mai 1871) exista această frază: „Va avea România un viitor? Va putea părăsind exclusivismul în contra străinilor, să pășească în emulație pașnică pe aceeași cale pe care civilizația Occidentului a adus atîta bine omenirii?” La publicarea în volum (1892) fraza era retușată după cum urmează: „Va avea România un viitor? Va putea să pășească în lucrare pacinică pe aceeași cale, pe care civilizația apuseană a adus atîta bine omenirii?” Se renunță, așadar, la ideea respingerii *ab initio* a exclusivismului manifestat la adresa străinilor. Se știe, de asemenea, că dacă în 1868 criticul se opune cu vehemență naționalismului școlii lui Bănuțiu în numele „ideilor fundamentale de umanitate și de liberalism”, după 1890, în calitate de demnitar conservator, va milita pentru adoptarea unor legi care interziceau acapararea unor bunuri — de pildă, proprietăți rurale — de către cei ce nu erau români. Schimbări în concepțiile sale, care, desigur, erau înrîurite și de evoluția realității istorice, tînărul stat român ce-și dobîndise recent independența politică luîndu-și toate măsurile de a-și asigura-o și pe cea economică, protejînd economia națională.

Dealtminteri, se știe că, dacă poetul aduce acuzația de „străinism” liberalilor („roșilor”), aceștia, la rîndul lor, condamnavă „elementele străine și înstrăinate” strecurate în clasa guvernantă și constituite într-un partid pus la dispoziția străinilor, numai că răul era pus pe seama ... conservatorilor.

În aceste condiții, pentru a stabili diferențierile de rigoare, se cade să ne reamintim baza psihosocială a atitudinii eminesciene. Mecanismul ideatic survenit era în elementele sale generale cel cunoscut: întrucît modul de viață burghez — care „proletarizează” țărănimea — a triumfat mai întîi în țările occidentale, respectiv, în străinătate, atunci cei ce-l introduc la noi sînt oamenii străinătății, lipsiți de simțul realității autohtone, *ergo*: niște străini.

Silogismul era posibil și pentru că, așa cum am văzut, după Eminescu, această nouă clasă nu ar corespunde unei realități economice, nereprezentînd altceva decît o formă fără fond, fiind rezultatul imitației unor stări de lucruri de aiurea. Nu trebuie să fim prea aspri, în judecarea acestei erori sociologice. Așa după cum arăta Ibrăileanu, nici socialiștii de la 1884 nu recunoșteau în țara noastră existența unei industrii și a unui proletariat, ba, mai mult, unii dintre ei erau sceptici chiar în privința constituirii acestora într-un viitor apropiat. Ceea ce îl determina pe critic să conchidă: „Socialiștii, pe căi deosebite de ale lui Eminescu, dar care de cele mai multe ori se întîlnesc, au făcut același proces al aceleiași organizări sociale, în numele acelorași clase, ca și Eminescu” ⁶⁸ (clasele fiind țărănimea și meșteșugarii).

Nici vorbă, „internaționalismul” îi împiedica pe socialiști să accepte teza străinismului păturilor suprapuse. Să fim însă atenți la ceea ce reprezintă esența socială a concepției eminesciene. Prin pătura suprapusă el nu înțelege, cum s-ar părea uneori, numai elementele parazite și exploatoare stăpîne în administrația statului, ci și pe cei care alcătuiesc corpul partidelor politice, care domnesc în parlament și în conducerea țării, extorcînd economia națională, într-un cuvînt ceea ce socialiștii numeau clasa posedantă. Epitetul de străin, cum observa același Ibrăileanu, reprezenta, practic, și o formulă vindicativă, un mod de a înfieră și mai mult, subliniind, în chip grotesc, cît de departe se afla „pleava” celor de sus de interesele claselor muncitoare naționale asuprite. „Deci există două națiuni deosebite în această țară — exclamă, îndurerat, Eminescu —, una stoarsă și sărăcită de producători, alta îmbuibată de mijlocitori: poporul și pleava”.

Este adevărat, sînt destule cazurile cînd, în vîltoarea luptelor publicistice, pe primul plan trece viziunea sa pamfletară, exercitată oarecum în sine și în chip nediferențiat; Eminescu se încurcă și el în plasa contradicțiilor epocii, care, am văzut, marchează climatul ideologic din țara noastră, supus presiunii unor ascuțite conflicte în plan național și social. Exasperat de racile „păturilor suprapuse”, pentru salvarea ființei neamului

⁶⁷ D. Murărașu, *op. cit.*, p. 103. ⁶⁸ G. Ibrăileanu, *op. cit.*, p. 143.

este gata să accepte mijloace dure de extincție, amenințând cu „ordinul sfintei cînepe” sau cu „buruienile lui Vlad Vodă Tepeș”.

Nu trebuie însă ca dimensiunile îngroșate ale satirei eminesciene — efecte ale plasticității verbului său — să ne împiedice a înțelege platforma de principii care ori de câte ori este formulată, în clipele de meditație calmă, impune prin demnitate morală. Poetul va declara limpede: „Nu zicem că sub cerul acestei țări să nu trăiască și să nu înflorească oricîți oameni de altă origine”⁶⁹.

Restricțiile sînt de ordin economic: obligația de a depune o activitate productivă în folosul patriei adoptate. În acest fel, orice origine etnică ar avea cineva, se va putea număra între fiii buni ai țării, ajungînd să se pătrundă de spiritul specific al locurilor, să se simtă, în cele din urmă, legat sufletește de acest pămînt și de sfînta lui istorie. Sau cum spune tranșant Eminescu: „Precum un rîu de munte înneacă, nefiind supus voinței determinante a omului, pe cînd cu albia regulată, el poartă vase și devine un izvor de înăvuțire pentru cîmpiile ce le petrece, astfel și un element etnic care ar lăsa curs liber numai instinctelor sale ar fi periculos, pe cînd abătut în albia unei muncii liniștite și productive, ar deveni folositor patriei lui adoptive și, cu vremea, ar ține poate la pămîntul ei sfînt tot cu atîta tragere de inimă ca și urmașii acelor războinici păstori cu puternice și încăpătoare cranii, cu cari Radu și Dragoș au cuprins cîmpiile Moldovei și ale Țării Românești”⁷⁰.

Poetul nu va obosi să facă elogiul spiritului tolerant, al adîncii omenii vădite totdeauna de poporul nostru în modul de a conviețui cu cei de o altă naționalitate. În noiembrie 1876, în paginile „Curierului de Iași”, articolul [„*Se vorbește că în consiliul...*”] dezbătea această problemă, pe larg și cu evidentă combustione interioară: „Nici un neam de pe fața pămîntului nu are mai mult drept să ceară respectarea sa decît tocmai românul, pentru că nimene nu este mai tolerant decît dînsul”. Drept exemplu, el invocă faptul că „din vremi străvechi fiecare a avut voie să se închine la orice D-zeu au vroit și să vorbească ce limbă i-au plăcut”. Spre deosebire de alte țări, care au urmărit să-și creeze, cu forța, prozeliți din „conlocuitorii de altă lege ori limbă”, la noi situația a fost cu totul alta. În Moldova, biserica catolică este atît de veche, și nimeni nu i-a silit pe catolici să treacă la religia „orientală”, lipovenii fug din Rusia și „trăiesc nesupărați în colțul lor pe pămîntul românesc”, apoi „armenii, calvinii, protestanții, evreii toți sînt față și pot spune dacă guvernele românești au oprit vreo biserică sau vreo școală armenească, protestantă sau evreiască. Nici una”.

Astfel de idei punctează — ca niște dîre de foc — întregul traiect al gazetăriei eminesciene. Căci să nu uităm, dincolo de excesele polemice din unele articole, există în universul gîndirii poetului un nucleu solar către care aspiră toate elementele ideatice, polul magnetic mereu indicat de acul busolei sale spirituale — oricît s-ar agita sub imperiul unor furtuni trecătoare — și care, se știe, este reprezentată de concepția democratică, potrivit căreia națiunea înseamnă clasele muncitoare, și în primul rînd țărănimia. Nu a afirmat el, cu un patos inegalabil, că „e poate singura chestiune în care am scris cu toată patima de care e capabilă inima noastră, cu toată durerea și cu toată mila pe care ne-o inspiră tocmai țărănul, acest unic și adevărat popor românesc?”⁷¹.

Patriot adevărat nu este cel care aparține doar biologic nației și se mulțumește să ia „de zece ori pe zi patria în gură”, pentru a o jefui fără scrupule, ci cel care prin munca sa cinstită — „nervul vieții oricărei societăți” — ajută la înălțarea țării, la îmbunătățirea soartei claselor de jos, a poporului — temelia caracterului național și a viitorului neamului nostru în lume.

Pe această platformă a ideilor se sublimează toate contradicțiile, se decantează toate reziduurile unei sensibilități ultragiutate de spectacolul orînduirii „cea crudă și nedreaptă”, pentru a rămîne, pură și incandescentă, expresia dragostei de țară, ca în această spovedanie de o mișcătoare și neascunsă superbie: „Iubim țara și nația noastră astfel cum n-o iubește nimeni, cum nimeni n-are puterea de a o iubi”⁷².

⁶⁹ M. Eminescu, *Opera politică*, ed. cit., vol. II, p. 406.

⁷⁰ *Ibidem*, p. 389.

⁷¹ *Ibidem*, p. 422. ⁷² *Ibidem*, I. p. 415.

FIZIONOMIA GAZETARULUI

Gazetăria eminesciană, prin strălucirea exemplului ei, a reabilitat pentru totdeauna ideea scriitorului angajat, seismograf sensibil și portvoce al durerilor și crezurilor neamului.

Este adevărat, în anii cînd poetul devenise „redactor și administrator” la „Curierul de Iași”, publicistica noastră, armă temută a actualității, își croise deja un drum specific. Scriitori polivalenți, în frunte cu Eliade Rădulescu, aduseseră o contribuție decisivă prin eflorescența publicațiilor inițiate, care toate aspirau spre un profil

anume. C.A. Rosetti — viitoarea victimă a poetului — realizase cu „Românul” primul nostru cotidian de factură modernă.

Ca și în domeniul poeziei, valoarea lui Eminescu nu rezidă pur și simplu în „inaugurarea” unor genuri sau formule literare, ci în consacrarea lor, efortul ținând spre sinteză, în retorta incandescentă a talentului său fiind combinate și sublimite „descoperiri” ale predecesorilor.

S-ar putea face un interesant studiu privind filiațiile cu scriitorii-publiciști ai epocii de la 1848. Eminescu însuși se va compara cu Bolliac, invocând, e drept, consonanțe de atitudine — faptul că numai autorul *Clăcașilor* se preocupase în scrisul său atât de mult și cu atîta pasiune de soarta țărănimii române. Atunci cînd se referă însă mai îndeaproape la calitatea de jurnalist a acestuia, va scoate în evidență și aspecte specifice sub raportul expresiei, elogiind „Buciumul” și „Trompeta Carpaților”, fiindcă erau „scrise în graiul viu al poporului, cu acel bun simț și cu acea bogăție de locuțiuni și figuri care de-abia dau un caracter curat și național limbii noastre”⁷³.

Aprecierea lui G. Călinescu: „Fără o apropiere vădită verbal, Bolliac este substanțial cel mai înrudit poet premergător cu modul eminescian”, parcă își găsește o aplicabilitate și mai adevărată în planul gazetăriei politice.

Aceeași investigare a surselor „culturii” poetului îi îngăduie criticului să rețină ca termen de comparație și opera lui Eliade Rădulescu. Atitudinea lui Eminescu în acest caz este, cum se știe, diferențiată, aducînd amendamente juste exagerărilor din perioada de după 1850 (Heliade contra lui Eliade), referirile demonstrează însă o directă și bogată cunoaștere a creatorului lui Sarsailă. G. Călinescu descoperea similitudini de idei în direcția unui evoluționism moderat, care osîdea împrumutul nehibzuit de „forme” noi. Pot fi reținute și unele apropieri sub raportul paletei pamfletarului — la amîndoi distingîndu-se latura *dantescă*, pasiunea vindictivă care-i face să-și vîre contemporanii în bolgiile unui imaginar infern.

Gazetăria eminesciană impresionează prin forța cu care reușește să îmbine — într-un aliaj original — trăsături ale fazei romantic-generoase a începuturilor cu habitudinile curente și îndătinate ale ziaristului modern.

Căci, se știe, pentru mulți dintre scriitorii pașoptiști actul publicistic „avea o funcție ocazională și oricum subordonată unei imediateți pragmatice, fără a mai pune la socoteală — în afara excepțiilor cunoscute — un anume amatorism, o agitație de suprafață, potrivit dorinței de a face cîte ceva din toate, ca în parabola lui Călinescu cu „găina de Renaștere”, care depune ouă în mai multe cuiburi și aleargă succesiv între ele, în perioada clocitului, fără a reuși să le încălzească îndeajuns pe nici unul.

Articolele eminesciene se impun însă prin înaltul lor profesionalism, poetul practicînd gazetăria ca pe o autentică meserie, cu toate prerogativele de rigoare. Se cere a se adăuga că, știind să facă față prozaicei și istovitoarei munci de galерă a ziarismului cotidian, el nu cedează spiritului de rutină și de convenționalism, ridicînd pagina tipărită la înălțimea unor probleme de conștiință, păstrînd nealterată, vechea funcție sacerdotală a cuvîntului scris.

Studiul modelului pe care-l oferă Eminescu este cu atît mai instructiv, cu cît se constituie într-o perioadă cînd a încetat devălmășia dintre genuri, cînd fiecare domeniu tinde să-și impună, cu strășnicie, statutul specific, opunîndu-se imixtiunilor altor activități. Dacă aceasta e adevărat, într-o formulare generală, cu atît mai mult apare în cazul antitezei — exagerată de atîția — dintre poezie și gazetărie.

⁷³ „Timpul”, VI (1881). nr. 45, 27 febr., p. 1.

Ne amintim de simbolul utilizat de Titu Maiorescu, cu statuia de marmură care privește surîzătoare, de la înălțimea augustă a veșniciei artei, la zgomotoasa agitare a oamenilor în politică, deci, în efemer. Iată însă că Eminescu, fără a trăda cu nimic legile eterne ale creației, în același timp, trăiește, cu incandescență, cele mai „prozaice” probleme ale actualității, dar de care depindea destinul țării. Explicația o cunoaștem, ține de situarea pe pozițiile țărănimii, clasa fundamentală a națiunii. Această platformă spirituală îl ajută să nu rămînă prizonierul orizontului strict al atelierului său de creație, să aibă preocupări mai ample, menite să cuprindă viața trecută și prezentă a poporului.

Lucrurile nu se desfășoară, desigur, simplu. În perioadele istorice anterioare, relațiile dintre scriitori și marele public se stabileau, în mare măsură, spontan. Din momentul însă în care diviziunea muncii a impus o acută specializare — cu tendințe de autonomizare — a diferitelor forme de activitate, baza socială a creației devine problematică, ridicînd obstacole în calea refacerii totalității spirituale, a identificării cu

marea colectivitate, generînd fenomene de însingurare morală. Sînt adevăruri de care Eminescu este perfect conștient. Cei dinainte credeau în „spusa” lor, simțindu-se, în chip firesc, mădulari ai obștii, în vreme ce „față cu cea mai mare parte din scriitorii noștri moderni ți se impune simțămîntul că ei nu sînt pentru public, nici publicul pentru ei”. Poetul este departe de a da o judecată superficială, înțelege că scriitorul din epoca modernă nu mai poate beneficia de „naivitatea sinceră, neconștiută”, a mîncat din fructul oprit: „Noi cești mai noi cunoaștem starea noastră, sîntem trezi de suflarea secolului și de aceea avem atîta cauză de a ne descuraja” ⁷⁴. Că. este așa ne-o dovedesc creațiile sale poetice, care lasă să se întrevadă nu odată apa neagră a tenebrelor. Dar, exprimînd, cu sinceritate dramatică, „răul secolului”, gîndirea eminesciană nu devine sclavul acestui rău, nu-l mitizează, cum fac atîția literați de ieri și de azi, găsește în sine resursele necesare pentru a tinde către o viziune globală, echilibrată, armonioasă asupra existenței, în cadrul căreia să se reconstituie legăturile sufletești cu ființa poporului. Nu mai este nevoie să mai spunem că izvorul principal al vitalității morale, calea prin care Eminescu descoperă pămîntul tare al unor certitudini, totul se leagă de ipostaza sa gazetărească. Pompiliu Constantinescu afirma, despicînd poate prea tranșant apele: „Este surprinzător cum aceeași sensibilitate trăiește ideea categorică a neantului, în poezie, și respiră vitalismul ridicat la valoarea unei entități a ideii de națiune, identificată cu țaranul și voievozii” ⁷⁵.

Merită să reținem și felul în care Eminescu receptează influențele schopenhaueriene. N-am făcut această referință în capitolele anterioare pentru simplul motiv că a fost analizată cu prisosință de către mai toți specialiștii. Revenim acum, deoarece a fost unanimă concluzia asupra divorțului dintre cei doi în domeniul eticii, Eminescu neputînd accepta, în sinea lui, starea de ataraxie rezultată din mortificarea vieții și a oricărui impuls vital. Cît privește impactul filozofic, studiile din vremea din urmă au demonstrat convingător ca Schopenhauer putea să-l atragă pe junele poet și prin critica zgomotos distrugătoare, prin ampla acțiune demistificatoare lansată împotriva optimismului factice, a meliorismului superficial. S-a remarcat, totodată, că, în meditațiile lui Eminescu, viziunea asupra răului din viață nu s-a dezvoltat în direcția absolutizării planului ontologic — ca în metafizica filozofului german —, ci a dezvoltării multiplelor interferențe cu determinările istorice ale fenomenelor. Și asta, progresiv, cu trecerea anilor. Spune multe însemnarea din 1888, în care recunoaște că exagerările exercițiilor pesimiste pot afecta „bucuria de a trăi și dorința de a lupta”.

G. Călinescu, ocupîndu-se într-o „cronică a optimistului” de Eminescu și contemporanii săi, admonesta, la un moment dat, „filozofia schopenhauerian-evazionistă” a lui Titu Maiorescu, precizînd: „în vreme ce, pornind de la același Schopenhauer, Eminescu era un combatant” ⁷⁶. Distincția este adevărată, cu corectivul cunoscut că, în pofida unor teorii profesate, Maiorescu, într-o manieră proprie, conformă temperamentului său, fusese și el un combatant, dînd tonul la ceea ce s-a numit criticismul junimist și care a constituit o întreagă epocă.

Sub acest unghi general, nu pot fi negate reale tangențe cu fizionomia și cu spiritul criticii eminesciene. E drept, în articolele sale, poetul nu practică în chip predilect sau

⁷⁴ M. Eminescu, *Scrieri politice*, ed. cit., p. 13 — 14.

⁷⁵ Pompiliu Constantinescu, *Scrieri*, 2, EPL, București, 1967, p. 543.

⁷⁶ G. Călinescu, *op. cit.*, p. 421.

exclusivist disertația speculativ-filozofică, anexînd și alte domenii, cum ar fi cel al istoriei (în primul rînd) sau al economiei politice. E de reținut însă pasiunea ideilor generale, intervențiile sale gazetărești, oricît de ancorate ar fi într-o realitate imediată, dezvăluind clare vederi teoretice (atunci cînd nu sînt expuse pe îndelete, într-o suită de eseuri, cu caracter doctrinar).

Această manieră a teoretizării va fi corespuns gustului junimist. Pe de altă parte, Eminescu — a cărui gazetărie este lipsită de particularitățile stilului scriptic, captînd, oricît de specioasă este uneori, toată savoarea oralității — se va fi arătat sensibil la farmecele spiritului convorbirist, marcat de demonul conversativ și de demonstrațiile oratorice.

Ne grăbim să amintim de „știința” polemicii eminesciene, acel mod strîns, implacabil al demonstrației, utilizînd întregul arsenal al principiilor logicii formale întru luminarea adevărului — și care ar putea acuza influențe ale campaniilor maioresciene (patosul dezlănțuit, „pașoptist” trece, e cert, printr-un filtru al limpezirii și al supunerii la idee).

Pe măsură însă ce încercăm să descoperim apropieri, deabia ies în evidență deosebirile. Căci, așa cum arăta Pompiliu Constantinescu, „Maiorescu opera în regiunea mai frigidă a rațiunii, pe cînd Eminescu se adresează unui instinct vital, de forțe ancestrale obscure”. Sau: „proza politică eminesciană creează deci o valoare sufletească, ea e mai mult expresia unei simțiri decît rezultatul reflexiei reci”⁷⁷.

Am menționat modelul oratoric. Junimiștilor le plăcea însă rolul agreabil de avocați care voiau să strălucească în ochii asistenței cu fraze de efect, cu o întreagă artă a gesticulației, în vreme ce poetul nu se sinchisea de strălucirea exterioară, adoptînd o atitudine austeră, monahală, rolul care i-ar fi plăcut într-un complet de judecată ar fi fost doar acela de procuror. Un procuror de stirpe veche, amestec de tribun popular și profet biblic. Ultima comparație face carieră în publicistica noastră. Se cunoaște apologul lui N. Iorga, Eminescu fiind „un luptător, un profet, da un profet, ca profeții vechii Iudeie, biciuind și arzînd, de o parte, sfătuind și revelînd, de alta — în numele aceluiași Dumnezeu al înțelepciunii”⁷⁸.

Metafora se justifică prin pasiunea cu care poetul își trăiește și-și comunică convingerile — adevărate limbi de flăcări îi aureolează scrisul. El se identifică la modul absolut cu ideile sale, necunoscînd alt mod al abordării lor decît cel grav, solemn, ca și în cazul lucrurilor sfinte care nu pot fi luate în nici un fel în derîdere. Ne închipuim ce figură aparte putea face Eminescu în mediul junimist, predispus la zeflema ușoară, la o ironie care nu cruța nimic, acceptînd hazul împotriva a toate și a tuturor, pe scurt neavînd nici un dumnezeu. G. Panu își amintea că poetul nu-i prea agreea tovărășia din cauza modului său de a rîde în doi peri: „Eminescu era și el în momentele lui bune vorbăreț și glumeț, deși întotdeauna cu o umbră de melancolie, însă nu admitea gluma asupra credințelor și convingerilor sale”.

Portretul este dintre cele mai adevărate și corespunde exigențelor etice proclamate deschis de poet în publicistica sa. Căci nu declara el, în *Repertoriul nostru teatral*: „Ni place nouă și gluma mai bruscă, numai ea să fie morală, să nu fie croită pe spetele a ce e bun”? În articolul său de debut *O scriere critică* trebuie să vedem nu numai o critică la adresa anistorismului, ci și a manierei polemice folosite de junimiști care ridiculizau de dragul ridiculizării principii exprimate defectuos de publiciștii ardeleni, dar slujite cu devotament în serviciul luptelor națiunii. Ne amintim obiecția sa: „Combăteți-o — forma defectuoasă, *n.n.* — cu rigoarea și seriozitatea convicțiunii, nu cu pamfletul ridicol și fără preț”. A și găsit la acea dată o etichetă pe care o aplică acestui fel de critică: este „feminină”. Neîmpărtășind admirația față de Alecsandri decît în aria poeziei, despre proza sa, va spune că „nu e decît spirit și jocuri de cuvinte, ceea ce-i dă un timbru cu totul feminin: căci spiritul — zice Jean Paul — este raționamentul femeii”. (Nota bene: de această caracterizare are parte și critica maioresciană care i se pare, desigur, din același motive „de o finețe feminină”).

Formula va fi preluată peste ani, căpătînd o accepție mai gravă din punct de vedere moral, vizînd fluctuația de păreri, nesinceritatea frazelor declamate, modul furișat, cu perfidii ascunse, lipsit de curajul franchetei, din „duelul ziaristic”. În „Timpul”, el îi va

⁷⁷ Pompiliu Constantinescu, *op. cit.*, p. 542.

⁷⁸ „Semănătorul”. III, 1904, 11 ianuarie.

apostrofa astfel pe cei de la „Românul”: „Ne întrebăm însă dacă sînt bărbați ori sibariți? Dacă sînt bărbați, atunci vorbească-ne fățiș, privească-ne în ochi, arată-se vrednici de a sta de vorbă cu noi, iară nu să caute a se furișa pe poteci ascunse, pe care niciodată nu-i vom putea urma”⁷⁹.

Pentru a termina registrul comparațiilor, vom aminti că Eminescu acuză o „sensibilitate rurală”, cei de la Junimea una urbană.

Să încercăm a urmări felul în care, avînd o astfel de structură sufletească, dublată de o neșovăitoare concepție etică, poetul evoluează în spațiul gazetăriei. Materialul de exemplificare îl vom scoate, pentru început, din „Curierul de Iași”.

Pe baza volumului de față, ne dăm seama cît de sărăcită era imaginea de pînă acum asupra activității eminesciene din acești ani, redusă, de regulă, la cîteva articole cu caracter mai mult sau mai puțin cultural. Nu ne referim doar la aspectul cantitativ, deși este uimitoare pofta de scris a „redactorului”, cu tot spațiul restrîns al publicației, contrazicînd, încă o dată, ideea unei muncii silite, de modest simbriaș. Atrage însă atenția talentul cu care Eminescu știe să imprime „foii vitelor de pripas” — în pofda caracterului ei specific de buletin — atribute prin excelență moderne ale gazetăriei, între care cel al diversității, alternîndu-se, cu vioiciune și cu simț al actualității, temele ca și speciile și subspeciile publicistice.

O citare la întîmplare a materialelor o dovedește din plin. Elogierea spiritului gospodăresc al „bătrînilor”, evocarea patetică a lui Grigore Ghica în legătură cu „Răpirea Bucovinei”, alături de însemnări care valorifică seducția faptului divers: sinuciderea unui ofițer rus, o „otrăvire”, denunțarea unui abort etc.; reproducerea unor anecdote populare, a „crezului bețivilor”, critici la adresa administrației orașului și serialul de foiletoane externe: *De pe cîmpul de război*; cronicile despre *Serate teatrale în Grădina Primăriei*, menționarea unei „mistificări arheologice”, *Flori stilistice din ziarele românești*, comentarea testamentului lui Ioan Otetelișeanu și dări de seamă asupra discuțiilor din parlament „cu ocazia ... proiectului de buget”; recenzarea operei lui Odobescu *Pseudo-kinegetikos* și a lucrării *Pomăritul, întocmit cu deosebită privire la grădina școlară*, recomandarea (în cîteva rînduri) a manualului școlar al lui Ion Creangă și a operei „materialiste” a lui Vasile Conta sau a *Logicii* lui Titu Maiorescu etc. etc.

Pentru caracterizarea acestui panoramic gazetăresc am putea împrumuta propria formulă a poetului utilizată în cazul cărții lui Al. Odobescu: de „mozaic”, inclusiv explicația ce o oferă: „genul acela de pictură care cearcă a imita prin bucăți de marmură, de piatră colorată, de sticlă sau de lut ars, colorile naturii”.

Nu ne îndoim, prin această structură mozaicală, „Curierul de Iași” amintește, într-un fel, de particularitățile primelor gazete românești, care se constituiau ca almanahuri cu caracter mai mult sau mai puțin enciclopedic. Am comite însă o greșeală dacă n-am sesiza că, față de descriptivismul pur informativ și eclectic al acelor reviste, destinate unui public de „familie”, Eminescu cultivă — în conformitate cu spiritul modern amintit — o jurnalistică de atitudine, implicînd opinia publică în dezbaterile celor mai importante probleme ale actualității. Dacă în lumea miturilor antice Midas era blestemat ca pe tot ce punea mîna să se transforme în aur, tot astfel putem spune că tot ceea ce atinge condeul poetului capătă inflexiuni grave și înțelesuri adînci, devine pretext pentru rostirea unor crezuri. (Evident își spune cuvîntul și talentul literar: o simplă semnalare administrativă că, în urma ploilor, străzile devin impracticabile, se înobilează prin expresivitatea verbului, evocîndu-se epoca locuințelor lacustre.)

Să luăm ca exemplu dările de seamă privind spectacolele „teatrului de vară” din grădina Primăriei. Aspectele pur locale ale acestei inițiative nu-l împiedică să analizeze legile specifice ale teatrului, prezentînd ca „profesor” absolut „natura”, prilej pentru a-și exprima opțiunea față de Moliere, opunîndu-l pieselor lui Corneille și Racine („acești iluștri mergători pe catalice”). De la opinii asupra dramaturgiei — care trebuie să respecte legile „adevărului și naturii”, de aceea admonestează „tot calabalicul intelectual al dramelor de senzație” — va ajunge la jocul actoresc, criticînd pronunția defectuoasă, datorită neînțelegerii diferențelor dintre accentul etic și logic (sau intențional) al vorbirii și cel pur gramatical. (Mai ales actrițele devin victimele lecțiilor sale profesionale.)

⁷⁹ M. Eminescu, *Opera politică*, ed. cit. vol. I, p. 120.

Nu e de mirare că cea mai modestă știre poartă pecetea unei judecăți avizate, dacă ținem seama că, încă într-unul dintre primele sale articole din presă, *Repertoriul nostru teatral*, apărut în „Familia” (la 18/30 ianuarie 1870), tînărul Eminescu arăta a se afla în stăpînirea unei concepții sigure (nici vorbă și pe baza unei experiențe proprii în empireul Thaliei). Ceea ce atrăgea atenția încă de atunci era caracterul *total* al viziunii sale ocupîndu-se în egală măsură de valorile etice și estetice ale repertoriului, chiar dacă în acele condiții, de început, preconiza că „piesele, de nu vor avea valoare estetică mare, cea etică însă să fie absolută”, de arta actorilor — repertoriul reprezintă sufletul,

actorii: trupul —, ca și de problema publicului, spectacolele fiind menite „de a ridica pe public la sine și de a fi cu toate astea înțeles în toate de el”.

Era îndreptățită concluzia categorică a lui Tudor Vianu (care, ca estetician, se preocupase și de un asemenea subiect): „Nimeni, înaintea lui Eminescu, și puțini după el au consacrat teatrului studii mai temeinice, din unghiul unei cunoașteri mai apropiate a literaturii dramatice și a variatelor probleme în legătură cu jocul actorilor și cu graiul lor”⁸⁰.

Deși, ocupându-se cu atâta pasiune și consecvență de teatru, Eminescu se referea, implicit, și la o anumită arie a literaturii, după cum opiniile sale estetice vedeau o aplicabilitate generală, nu rămîne totuși lipsită de temei uimirea lui G. Ibrăileanu: „Despre literatură — lucru curios — a vorbit puțin cel mai mare poet al nostru”. Explicația rezidă, probabil, în faptul că mișcarea literară, în acei ani, nu dezvăluie aspecte nevralgice atât de importante încît să poată incendia preocupările actualității. Nu este vorba, după cîte s-a văzut, de o ocolire a domeniului, unele opere fiind recenzate — *Pseudokinetikos*, *Novele din popor* —, după cum portretul lui Constantin Bălăcescu, *Monumentul I. Heliade Rădulescu* sau *Literatură din Botoșani* ilustrează calități de critic literar, cu un just simț al ierarhizării valorilor. Mai important este însă că, de-a lungul carierei sale publicistice, Eminescu va sprijini curentul unui realism popular. Întrucît, pînă în prezent, mai stăruie părerea că poetul n-a făcut altceva decît să „adere” la teoriile exprimate în această problemă de Titu Maiorescu, îl vom cita din nou pe Tudor Vianu, care menționa în spiritul adevărului: „Comediei franceze, el îi preferă pe cea rusă, a lui Gogol din *Revizorul*, aparținînd curentului unui realism popular, pe care — înaintea lui Maiorescu — îl remarcă în operele germanului Fritz Reuter, ale americanului Bret Harte, ale ungurului Petőfy, dar și ale românilor Anton Pann și I. Slavici, la care adaugă pe I. Creangă, pe care prietenul lui încă din primul an al așezării în Iași îl recunoscuse în întinsa semnificație a operei și temperamentului său”.

Dacă Eminescu a fost totuși mai zgîrcit în emiterea de judecăți în marginea fenomenului literar, nu același lucru se poate afirma în cazul altor domenii ale culturii, analizate în fel și chip, cu o persuasiune caracteristică. Ne vom opri — drept *exempli gratia* — asupra învățămîntului. Ar putea fi întreprinse instructive comparații între poetul nostru și, de pildă, Lev Tolstoi — pentru amîndoi problemele respective neinteresînd doar din punct de vedere teoretic, ci întrucîhipînd pasiuni de o viață, exemplificate și prin experiențe proprii (Eminescu în calitate de revizor școlar și, incidental, suplinitor de profesor; scriitorul rus conducînd ani de zile școala de la Iasnaia Poliana sau întocmind manuale didactice). Ei vor fi împotriva studiului bucheresc din școli — ceea ce Eminescu va numi „învățarea rutinară și mecanică” sau, simplu, „dresură” —, declarîndu-se pentru învățămîntul intuitiv, care ține seama de particularitățile psihice ale copiilor, aderînd astfel la curente noi din pedagogia modernă. Pe aceeași poziție se găsesc și atunci cînd evidențiază rolul muncii manuale, al însușirii unei meserii — poetul român publică în „Curierul de Iași” cîteva articole cu astfel de preocupări.

În sfîrșit, cei doi se întîlnesc și în pasiunea cu care pun la temelie învățămîntului principiile educației morale.

Există, bineînțeles, și aspecte diferențiatore. Tolstoi îmbrățișează principiul rousseauist al „educației negative”, fiind pentru „școală liberă”, care să asigure libertatea nelimitată a copiilor. Eminescu este mai restrictiv, înfricoșat, poate, de ideea anarhiei. Și, așa după cum în statul natural acordă un rol central monarhului pe post de „matcă” a comunității, în cadrul învățămîntului înclină să supraliciteze rolul pedagogului (acesta

⁸⁰ T. Vianu, V. Streinu, Șerban Cioculescu, *Istoria literaturii române moderne*, ed. cit., p. 260.

trebuie să țină locul manualelor viciate, care, la unele discipline, „ar trebui, pur și simplu, aruncate”). Mai menționăm și unele neconcordanțe în stabilirea priorității unor materii. Tolstoi, de pildă, aprecia și el cultura clasică, dar mai mult ca scriitor decît ca pedagog și, oricum, nu ajungea la formele cultului eminescian. Din motive lesne de înțeles, Eminescu va vedea în „spiritul latinității” „regulatorul statornic al inteligenței și al caracterului și izvorul simțului istoric”. Iar, în ultimii ani de viață — și sub imperiul boalei —, va cere chiar ca „toate cărțile de școală” să fie „traduse în latinește”.

Dacă există însă ceva care-i apropie fundamental pe cei doi mari scriitori este, desigur, dragostea lor comună pentru țărănime, cele mai diverse probleme ale învățămîntului fiind reduse, în ultimă instanță, la modul în care se reflectă în condiția umană a clasei ce întrupează entitatea spirituală a poporului. Cu cîtă patimă demonstrează poetul: „Cauza relei frecvențări nu este aversiunea poporului nostru contra școalei, ci sărăcia”, dovadă buna frecvență „acolo unde a mai rămas o urmă de neafîrnare economică, anume în satele răzășești”⁸¹.

Renunțăm să includem în dezbateri și alte arii problematice dorind să trecem de la „revista internă” la particularitățile „revistei externe”. O facem și pentru că, pînă la

volumul de față, acest compartiment al activității eminesciene a fost în mare măsură ignorat. Motivul se întrevade ușor: impresia multor cercetători că ceea ce se publică în cadrul rubricii erau materiale compuse din spicuirea articolelor sau a știrilor apărute aiurea. Și nu erau total alături de adevăr; în multe din însemnările sale, Eminescu nu face altceva decât să traducă și să rezume corespondențe apărute în presa străină. Întrebarea e dacă putem să subapreciem faptul că traducerea și prelucrarea aparțin poetului, care, nici vorbă, își imprimă propriul stil, după cum nu se sfiește să facă loc, când nu ne așteptăm, unor considerații personale. Nedreptatea apare însă cu atât mai evidentă atunci când se trece peste comentariile originale prin care Eminescu are meritul de a fi introdus printre primii, în gazetăria noastră, specia cronicii externe — așa cum va fi ea cultivată în epoca ce urmează.

Evenimentele ce incită interesul poetului și capătă repede o forță acaparatoare țin de așa-numitul în epocă „război oriental”, prin care se înțelegeau conflictele beligerante dintre popoarele bacanice oprite și puterea otomană. Eminescu, așa cum îl cunoaștem, se implică total, regretând că n-are la dispoziție, pe formatul și pe structura „Curierului de Iași”, decât o singură pagină, făcând o adevărată echilibristică în tehnica paginației pentru a scoate în evidență știrile importante, inaugurând o rubrică specială: *De pe câmpul de război etc.*

Ca și în alte domenii, cu o scrupulozitate ce-i este caracteristică se silește să nu acționeze la întâmplare, ci să-și alcătuiască o concepție clară, și o metodologie adecvată. Primul principiu teoretizat este cel al prelucrării critice a informațiilor. Este astfel conștient că publicația vieneză „Neue freie Presse” era „inamică mișcărilor slave” din Balcani și filoturcă (o numește: „foaie-cadîină”), drept care o citează cu circumspecție, notînd că reproduce veștile „cu toată rezerva posibilă”. Nici ceea ce vine dintr-o sursă sîrbească — deși afectiv e de partea lor — nu este acceptat necritic, afirmînd, într-un loc, că „lectorul, obicinuit cu buletinele de victorii de pe acest câmp de război, întorcînd pagina și cetînd de-a-ndăratelea va găsi tocmai contrariul celor susținute de sîrbi”. Altă dată, surclasat de contrarietatea știrilor, îi informează sec pe cititori: „Telegramele cari anunță lupte reînnoite în valea Moravlei nu sînt în stare să ni deie o icoană clară despre ceea ce se petrece acolo”.

Eminescu va defini ca un alt principiu de bază al activității unui redactor al paginii externe pe cel al coroborării informațiilor într-o „unitate organică”, într-o viziune de ansamblu asupra planurilor strategice și tactice ale taberelor aflate în luptă. Constituie o lectură delectabilă pentru noi, pasiunea ingenuă cu care reconstituie teatrul operațiilor — ca și cum ar avea o hartă pe care punctează, cu minuție, mișcările trupelor —, sfaturile militare exprimate, reproșurile docte făcute generalului Cernaieff — pentru „mania de a înflori cu strategie orice măsură tactică a sa, punînd-o în lucrare cu cea mai mare complicație posibilă și cu împărțire de puteri”. Altă dată, sîrbii sînt lăudați pentru că aplică tactica folosită cîndva de moldoveni în luptele cu turcii. Nu este singurul caz în care Eminescu introduce în cadrul paginii externe referiri la poporul nostru.

Aria subiectelor — dincolo de consecvența preocupărilor — va fi diversă, ca și cea a mijloacelor gazetărești folosite. Principele Nikita al Muntenegrului va beneficia de un portret conturat în cele mai luminoase culori. Propriu-zis, Eminescu apelează la tehnica idealizării poetice, numindu-l „Voevodul Munților-Negri” și acordându-i aureola eroilor din povești: „Născut din familia de vitezi a Negușeștilor, dominînd peste o rasă de răzăși liberi prin sărăcia lor și dotați c-un rar curagiu personal, principele Nikita samănă cu voinicul din poveste care-a plecat în lumea largă ca să afle ce-i frica și n-a putut-o afla”. Pentru a explica faima de care se bucură în rîndul popoarelor slave din Balcani, a căror „hrană sufletească” o constituie „cîntecele poporale”, poetul îl va proiecta în lumea eposului arhaic, Nikita unind „lira cu spada, e simplu în obiceiuri, vorbește și se poartă ca fiecare din poporul său și joacă rolul lui Ahil din acea adunare de bătrîni cari formează senatul muntenegrean și unde se vor fi găsit mulți Nestori cu barbele albe și cu sfatul dulce ca fagurul de miere”.

În schimb, pentru schițarea portretului noului sultan Abdul-Hamid va apela la resursele unei ironii mușcătoare. Formula satirică este cea a unui fals elogiu: „Lumea vorbește că Abdu-Hamid e mîină spartă și-i plac romane, dar lumea n-are cuvînt; din contra, s-ar putea spune că leagă paraua cu șapte noduri și are obiceiuri foarte simple, căci afară de femeia sa legitimă are numai o singură țiitoare și nici bagă în samă pe celelalte odalisce ale haremului său”. Mai departe, împingînd descrierea în planul grotescului va reține preferința sa „pentru tot soiul de dobitoace domestice”, și, mai ales, pentru păsări, „astfel are un cacadú, cu care petrece ceasuri întregi”. „Un interes iarăși nu mic îi inspiră animalele împăiate: șerpi, șopîrle, momițe, ba-n vremea din urmă și-au îndreptat zelul său de colector asupra gîndacilor. . .”.

Singura trăsătură pe care n-o persiflează ține de antipatia față de greci, care, asociată maniei de a colecționa hărți, îi smulge lui Eminescu această apostrofă plină de savoare:

„Doamne! Cum nu putem și noi să-i trimitem peșcheș cîtiva greci de București, marfă extrafină frizată la Paris, pentru ca acest sultan, iubitor de hărți, să li scoată pe nas harta republicei universale și contractul soțial al lui Jean-Jacques”.

Nu putem să nu menționăm și un foileton care a stîrmit, se pare, vîlvă la apariție: *S-a obrăznicit turcul*. Împrejurările au fost acestea: odată cu suirea pe tron a lui Abdul-Hamid, vizirul a trimis o notificare tuturor oficialităților din Imperiul otoman în care le cerea să celebreze evenimentul conform unui ritual precis. După „Le journal de Bucarest”, această dispoziție ar fi fost adresată și domnitorului țării noastre (știrea nu s-a confirmat, ulterior).

Poetul a întocmit un răspuns în care indignarea găsește o expresie plastică în formula spirituală a unei invitații la farsă: dacă sultanul și vizirul ar veni la noi „împreună cu o trupă de voltijari... ca să ne facă plăcerea să se deie preste cap înaintea noastră”, atunci „și-ar vedea visul cu ochii”. Urmează plăsmuirea unui fals afiș de spectacol de circ: „În toate colțurile de uliță cu slove mari: Mare caraghioslîc ! Pentru înțfia dată

în România. Astăzi în ziua (cutare) la 7 ore seara va începe reprezentația vestitului, atotputernicului Abdul-Hamid și a vizirului său Mehmet-Ruşdi.

Însuși a sa înaltă persoană va executa cele mai grele jocuri pe frînghie, însoțit de vestitul vizir în calitate de clovn. Intrarea 50 de bani".

Se pare că „întîmpinarea" ne-a creat unele dificultăți în plan diplomatic. „Monitorul oficial" va cere explicații, statuînd și principiul că, în astfel de cazuri, trebuie să se aștepte punctul de vedere oficial al Ministerului de externe. Eminescu va răspunde cu arguția unui logician, fără a-și retracta atitudinea: de vreme ce vizirul nu putea să se adreseze direct domnitorului, nefiind de același rang, notificarea sa nu avea acoperire legală, prin urmare, problema nu era de competența oficialilor, căpătînd statutul inițiativei unui particular. *Ergo*, în articolul din „Curierul de Iași" trebuie să se vadă „meritata ironie a unui supus românesc" la „necuviința unui supus turcesc".

Cine parcurge gazetăria sa din acești ani constată că, spre deosebire de ultima perioadă, cînd predomină atitudinea încruntat-polemică, poetul își îngăduie acum și clipe de răsfaț satiric, diversificîndu-și și înseninîndu-și tonurile, neocolind nici gluma mai slobodă, țărănească. Am spune că articolele sale sînt mai mult foiletoane decît pamflete, chiar dacă nu va ajunge niciodată la rafinamentul înțepăturii fine, a ironiei de salon, firea lui combativă, cu reacții directe, dîndu-și repede în petic.

Iată-l amuzîndu-se — după exemplul convorbiriștilor — cu *Flori stilistice din zierele românești*. Insanitățile verbale dintr-un articol de fond al „Salvării Piteștilor" sînt divulgate prin același procedeu al falsei admirații. Învățătul chinez d. Iang-Keh-Tiang ar fi „tresărit de bucurie la citirea acestor cuvinte". „Apocaliptica claritate" a frazelor l-a făcut pe reputatul savant să vadă în „iluminatul necunoscut" „o nouă întrupare a lui Budha" ș.a.m.d.

Din ziarul „Ialomița" se rețin paginile unei povestiri „foarte originală": *Dramele Bărăganului*. După un lung citat, cu sublinieri concludente sub raportul stilului și al viziunii prăpăstios romantice, transformînd obișnuita „urmare" în „Ferească D-zeu să urmeze", poetul încheie într-un limbaj verde, aproape de granițele vulgarității, dar, salvat prin introducerea unui plastic proverb: „Așadar scumpe, avanti! ce dracu, ori caftan pînă-n pămînt, ori ștreangul de gît...".

Deși atunci cînd împrumută armele voioșiei acuză o anume stîngăcie, glumele sînt cam greoaie — ca un urs pus să execute figuri grațioase —, nu se poate spune că, în evoluția scrisului său gazetăresc, Eminescu nu izbuteste să folosească, în chip fericit, resursele vie ale umorului de factură populară.

Din serialul de articole: *Icoane vechi și icoane nouă*, din „Timpul", reținem portretul lui Ștefan cel Mare, realizat pe un ton mucalit moldovenesc, parodiind ușor stilul cronicăresc: „Bietul Ștefan Voevod! El știa să facă fărîme pe turci, leși și unguri, știa nițică slovenească, avusese mai multe rînduri de neveste, bea bine la vin vechiu de Cotnar și din cînd în cînd tăia capul vreunui boier sau nasul vreunui prinț tătăresc. Apoi descăleca în tîrguri de-a lungul râurilor, dăruia panțirilor și dărbănilor locuri bune pentru pășunea hergheliilor de cai moldovenești, a turmelor de oi și de vite albe, făcea mănăstiri și biserici, și apoi iar bătea turcii, și iar descăleca tîrguri, și iar se însura, pînă ce și-a închis ochii în cetate la Suceava, și l-au îngropat cu cînste la mănăstirea Putnei"⁸².

Tot în vederea nuanțării fizionomiei gazetarului, adesea redusă în chip abuziv la ipostaza pamfletarului vindicativ, amintim calitatea de cugetător. Am mai subliniat gustul său pentru ideile generale. Articolele eminesciene prezintă două fețe, una care îmbrățișează faptul concret, și cealaltă planul abstracțiunii, demonstrație a unui principiu. Această ambivalență se evidențiază, bineînțeles, în forme diferite, în funcție de orientarea materialului. Sînt cazuri cînd Eminescu simte nevoia unor clarificări cu caracter programatic, ca în *Icoane vechi și icoane nouă*. Altă dată, și de cele mai multe ori, se etalează aspectul concret al disputei, lăsîndu-ne doar să întrevădem orizontul mai adînc, problematic — ca în metafora cunoscută cu aisbergul. Ceea ce ținem să subliniem e că în cea mai directă intervenție polemică descoperim un plan ideatic mai îndepărtat. Singur, dealtfel, atrăgea atenția că, există două moduri de a susține o „discuțiune serioasă și onestă": unul *ad rem*, care „dovedește adevărul tezei în sine", celălalt *ad hominem*, care arată că „adversarul a susținut sau făcut însuși lucrul pe care azi îl combate". Cu cîtă amărăciune constata poetul că „adversarii" nu-i prea oferă prilejul unor argumente *ad rem*: „Purtați de dorința de a nu risipi anii vieții și puterile

vii în zadar, am voi să găsim oameni care să discute cu noi principiile ce emitem". Ținând seama tocmai de principiile emise, Eminescu dădea această autocaracterizare a activității de la „Timpul”, mărturisind adeziunea sa la o jurnalistică de idei: „Căci o comoară de idei mari nu sînt coloanele «Timpului»; chiar și adversarii noștri vor trebui să recunoască însă că ele sînt un material prețios pentru istoriograful care-și va pune odinioară de gînd să studieze viața ideilor în zilele noastre”⁸³.

N. Iorga avea dreptate cînd din comparația cu vechii profeți ai Iudeii reținea și latura imprecățiilor violente, și pe cea a înțelepciunii. Caracterul reflexiv al publicistului îl ajută să formuleze cu forță aforistică diverse cugetări — dintre care unele au format obiectul unor culegeri speciale.

Rezistăm tentației unei exemplificări. Dorim să remarcăm doar că, pentru a face mai pregnante concluziile sale cu caracter moralist, Eminescu se folosește, nu o dată, de plasticitatea proverbelor. El este, fără îndoială, în epocă, după Creangă, cel care, și teoretic și practic, valorifică cel mai mult tezaurul paremiologic.

⁸² M. Eminescu, *Opera politică*, ed. cit., vol. I, p. 146.

⁸³ *Ibidem*, p. 561.

D. Murărașu compunînd profilul scriitorului, așa cum se desprinde din aria activității jurnalistice, admira măiestria cu care Eminescu știa să îmbine cugetarea și pasiunea, argumentarea logică și indignarea morală, notînd „o mare dibăcie de compoziție”, cu precizarea că în special în articolele de tinerete el „nu disprețuiește arta laborioasă a compoziției”, căci, mai tîrziu, „ideile și sentimentele se vor prezenta tumultuos ca și sufletul pasionatului biciclist de rele și nedreptăți sociale”⁸⁴. Observația este, în mare, întemeiată.

Drept ilustrare a „dibăciei de compoziție” am putea da chiar articolul de debut: *O scriere critică*. Hazul e că Eminescu folosește în acest articol antijunimist procedee caracteristice discursului junimist. Nu avem în vedere atît arta minimalizării treptate a adversarului, cît grija pe care o acordă finalului, care trebuie să încoroneze opul polemic: G. Panu relatează că una din legile de aur ale oratorului junimist consta în a începe și, mai ales, a sfîrși cu o comparație menită să sintetizeze concluzia alocuțiunii. Este ceea ce face și Eminescu, comparația din final servind însă drept *baculum argumentum*. Punînd față în față principiile „criticii adevărate” cu versurile lui Petrino, Eminescu relatează următorul fapt divers: în America s-ar fi născut o fată cu două capete și un poet s-a grăbit să-i dedice un poem. „Dar poezia era ciudată... Ei îi lipsea tocmai partea ce o avea prea mult eroina sa”. Concluzia: „Oare poeziile junelui literat n-ar avea în ochii criticii adevărate soarta poemei americane?”

În publicistica ulterioară se accentuează stilul științific, vizibil și în efortul de a găsi corespondențe în limba română unor termeni nebuloși din filozofia sau doctrinele economice germane. O particularitate care se întîlnește cu ambiția poetului de a practica o critică „obiectivă”. (Am semnalat faptul la locul cuvenit. Mai amintim o mărturisire din articolul [„Se vorbește că în consiliul...”]. La un moment dat, după o apostrofă înflăcărată, el oprește cursul demonstrației, deoarece „ne temem că ne-am pierde răbdarea de a o trata și acea cestiune cu sînge rece”.)

Predomină, cu alte cuvinte, argumentele *ad rem*. Pe poet îl interesează nu atît să miște conștiințele, cît să convingă. În ultima parte a gazetăriei — și după pierderea unor iluzii în plan social și cufundarea tot mai adîncă în „iarmarocul deșertăciunilor” — pe primul plan apare figura moralistului auster și vindicativ. Sînt articolele de acum mai rău compuse? Nicidecum, numai că ele se reclamă de la alte legi, supuse nemijlocit subiectivității. Pe scurt, Eminescu devine mai liric. A spune că totdeauna ideile și sentimentele poetului sînt amestecate și topite într-un creuzet incandescent înseamnă a sfida tautologia. Niciodată el n-a reușit să ajungă un observator impasibil, nu există articol al său care să nu ateste prezența unui suflet sensibil, cald, vibrant. Este vorba însă de astă dată de ceva mai mult, de o sensibilitate exasperată. Spectacolul mizeriei și al durerii, triumful hidos al răului din viață se repercutează în conștiința moralistului cu o violență care se consumă în imprecății, în sarcasm, într-o satiră ucigătoare. Rîsul devine scrișnire din dinți. Singur va cere „colori de foc”. Celor care se plîng de excesele sale polemice le răspunde: „Nu vă prefăceți a vă supăra pe ceea ce zicem, supărați-vă mai bine pe ceea ce se întîmplă, pe realitate. ... Oricît de crudă ar fi forma în care ne exprimăm impresia, ceea ce e mai crud și mai odios e realitatea însăși”. Iar în alt articol, din nou, chiar dacă ar vrea să exagereze lucrurile n-ar putea: „Pentru a putea exagera ceea ce se întîmplă în țară, în parlament, în administrație, în viața economică și morală a imensei majorități a poporului, ar trebui cuiwa sămprumute colorile negre din infernul lui Dante”⁸⁶.

Și oare Eminescu nu procedează ca Dante, vîrîndu-și contemporanii într-un infern răzbunător?

S-a făcut mult caz de violența stilului său. Și e adevărat, Eminescu este cel care a contribuit într-o neasemuită măsură, prin forța talentului său, la introducerea invectivei directe în limbajul și habitudinile curente ale gazetăriei. „Stupidul de Serurie, gheșefarul Carada, paralizatul și ramolitul Caragdis”, „dolichodactilul milionar Costinescu” — iată numai cîteva dintre atributele, spicuite la întîmplare, și care mișună în articolele sale.

Folosirea ironiei voalate, a stilului eufemistic nu-l încîntă, mai exact nu-l satisfac, neîngăduindu-i să se

descarce, la modul exploziv, de sfînta mînie care clocotește în sufletul său. Poetul însuși este conștient de această particularitate, găsindu-i justificarea în faptul

⁸⁴ D. Murărașu, *op. cit.*, p. 322.

⁸⁵ *Ibidem*, p. 498.

că pentru extirparea răului „nu ajută alifia îndulcitoare a eufemismului, ci numai scalpelul chirurgului”, drept care „tăiem în putrejunea bubei noastre naționale și voim ca protoplasma națională să reîntregească golurile create prin tăieturi...”⁸⁶.

Acest caracter direct al satirei eminesciene, care-și refuză orice ornament de stil, aspirînd spre nuditatea fierului înroșit (și, trebuie să recunoaștem, aici își dă adevărata măsură a talentului), l-a definit, cu pregnanță sugestivă, G. Călinescu: „Eminescu e posedat de o furie sublimă, de mînie directă, și numai un geniu ca el a fost în stare să apuce fierul înroșit cu mîinile nude”⁸⁷.

Dar, în mod surprinzător, deși articolele sale au o adresă exactă, la oamenii politici ai vremii, fiind cel mai adesea atacuri *ad personam*, din ansamblul lor nu se reține, pînă la urmă, nici un portret distinct al vreunui dintre victime. Cauza acestei insuficiențe ține tocmai de calitatea de bază a satirei sale: forța distructivă care acționează într-un mod atît de absolut încît anihilează ceea ce ar putea avea un rol constructiv, dislocînd trăsăturile reale și dilatăndu-le în chip grotesc, pînă la neverosimilitatea unui coșmar. Politicienii liberali devin monștri apocaliptici, „luceferi negri”; pentru a-i compromite definitiv îi prezintă ca pe niște degenerați, de o „decrepitudine fizică vădită”, „gușați cretinizați — neaude, neavede, neagreul pămîntului”, etc. etc. C.A. Rosetti, „hidoasa pocitanie”, printr-un cumul de atribute negative, îngroșate la extrem, ajunge să se identifice cu însuși Antichrist.

Este cert că valoarea satirei eminesciene rezidă în această forță demonică a deformării, într-o viziune personală, mutînd accentul de la individual la universal⁸⁸, înfățișînd viața contemporană nu atît în culorile infernului dantesc, cît în cele ale Apocalipsului. Eminescu aplică acest procedeu și conștient, pomenind o legendă care pretinde că Antichrist „dușmanul universului se va naște lîngă gurile Dunării”. El s-a și născut: „Aici unde vînzătorii patenți de țară trec de mari patrioți, aici în Babel, unde cuvintele și-au pierdut înțelesul lor original, aici unde cei ce vor avea nenorocirea de a trăi vor invidia repaosul celor din mormînt”⁸⁹.

Practic, poetul ajunge să se războiască cu proiecțiile fantastice ale propriei imaginații. Înțelegem de ce C.A. Rosetti, după spusele lui Iacob Negruzzi, putea să se delecteze cu articolele „dușmanului”, admirînd virtuozitatea în sine a dezlănțuirilor pasionale.

Patosul viziunii eminesciene — care nu cunoaște decît culorile de alb și de negru, separînd, în chip maniheist, tot ce se întîmpla în istoria trecută și contemporană a țării, în bine și rău — amintește, într-un fel, de ingenuitatea și de schematismul poetic ce ne încîntă în satira cronicarilor. Poetul conferă din plin tonuri apocaliptice prezentului și culori paradisiace timpului de altădată. A mai extrage citate de acest fel ni se pare de prisos. „Raiului Moldovei”, „pămîntului cel mai înflorit”, îi vor fi dedicate imnuri, cu termeni împrumutați tot din Biblie, dar, de astă dată, din *Cîntarea cîntărilor*.

Articolele sale sînt străbătute de un suflu incandescent care le înalță și le adîncește în plan literar. Ar fi o eroare să le considerăm simple descărcări sentimentale, neorganizate interior. Eminescu își creează propriile legi stilistice, știind să dea expresie artistică tumultului pasional, și, numai așa, poate să acționeze cu atîta forță asupra cititorului. Torentul frazelor își descoperă un ritm specific care le luminează și le urcă pe culmile lirismului. Exemplul magistral rămîne evocarea evenimentului tragic al răpirii Bucovinei de către Imperiul habsburgic. Sentimentele de revoltă și durere ale poetului sînt subliniate prin imaginea veșnicei deschideri a rănilor sufletești: „Dar nu vom lăsa să se închidă această rană. Cu a noastre mîni o vom deschide de-a pururea, cu a noastre mîni vom zugrăvi icoana Moldovei de pe acea vreme și șirurile vechi, cîte. ne-au rămas, le vom împropăta în aducere aminte, pentru ca sufletele noastre să nu uite Ierusalimul”⁹⁰.

Cadența frazelor este de verset biblic. Iar dacă în această ieremiadă, pentru a spori impresia de bocet, face referiri la plîngerile de la zidul Ierusalimului, în final articolul valorifică legenda populară, conform căreia în 1777 candelile de pe mormîntul lui Ștefan Vodă s-ar fi stins.

⁸⁶ M. Eminescu, *Opera politică*, ed. cit., vol. II, p. 332.

⁸⁷ G. Călinescu, *op. cit.*, p. 41.

⁸⁸ Tot G. Călinescu, în articolul menționat; „Mînia lui Ahile este universală, așijderi aceea eminesciană”.

⁸⁹ M. Eminescu, *Opera politică*, ed. cit., vol. I, p. 572.

⁹⁰ V. *infra*, p. 429.

Ultimele cuvinte se transformă într-un adevărat strigăt al deznădejdiei, urcînd la punctul maxim tensiunea lirică a textului: „Aprinde-se-vor candelile pe mormînt? Lumina-se-va vechiul portret?”.

Imaginea va avea un caracter migratoriu, întîlnind-o în varii articole. Este cazul și al altor metafore — simbol care prin repetare capătă forța unor obsesii poetice. Unii au fost tentați să facă o contabilitate a formulelor sugestive create de Eminescu în desfășurarea năvalnică a gazetăriei sale. Și nu se poate spune că nu s-ar fi putut afla suficiente motive de satisfacție, poetul colaborînd în chip firesc cu luptătorul, aruncînd asupra ideilor purpura imperială a metaforelor — amintim, între atîtea altele, metamorfozarea independenței țării într-un prinț care dormea, cu sceptrul și coroana alături. Astfel de operații statistice vor putea fi totdeauna utile și totuși puțin concludente. Căci farmecul pe care-l degajă articolele eminesciene nu rezidă într-un mijloc sau altul, ci în combinarea lor, după un cifru greu de aflat, intrînd în zona inefabilului, ca și vraja versurilor sale.

POSTERITATEA GAZETĂRIEI EMINESCIENE

Care este influența exercitată de M. Eminescu asupra publicisticii românești? Dacă rolul său în domeniul poeziei nu se poate afirma că ar fi, nici în prezent, pe deplin clarificat, cu atît mai mult în problema de față lucrurile stau sub semnul vagului și al simplei ipoteze critice.

În legătură chiar cu impresia produsă în epocă de articolele eminesciene, ceea ce știm este extrem de puțin, atunci cînd mărturiile nu se contrazic între ele. Conform investigației documentare a lui D. Murărașu, unii dintre contemporani rețin numai ipoteza poetică, și aceasta expurgată de semnificațiile mai adînc patriotice. Iată care ar fi fost părerea celor din 1883, potrivit mărturiei unui dr. E. Dăianu: „Eminescu de la 1883 nu ni se înfățișa nici religios, cum eram obișnuiți să-i vedem pe poeții noștri mari, nici proferînd cultul național, căci afară de *Doina* și *Satira III* abia avea vrun accent mai propriu românesc”.

Aprecierea acuză, de departe, o viziune unilaterală, chiar dacă ar fi să luăm în considerație numai faptul că unele articole care trataseră, într-o manieră patetică, exact problematica vieții naționale fuseseră reluate în coloanele diverselor publicații ale timpului. Că asta se întîmplase cu intervenția din „*Federațiunea*”: *Să facem un congres* este ușor de înțeles, dată fiind actualitatea ideilor în contextul frămîntărilor și al luptelor populației române din Transilvania. Colegul D. Vatamaniuc demonstrează însă în notele la volumul de față că același lucru se petrece și cu anumite articole din, totuși, puțin cunoscutul „*Curier de Iași*”, reproduse în numai puțin de nouă periodice: „*Telegraful român*” din Sibiu, „*Telegraful*” din București, „*Românul*”, „*Timpul*”, „*Unirea democratică*”, „*Le Journal de Bucarest*”, „*Vestea*”, „*Presa*”. Simple — și fericite — accidente, procedeul fiind uzitat în epocă? Nu credem că e numai atît. Se știe că Titu Maiorescu în eseul său *Neologisme* (1881), vrînd să dea exemple de „stil bun”, citează

„unele ziare din București, România liberă, și articolele d-lui Eminescu din «Timpul»”⁹¹, ceea ce înseamnă (deși aspectul abordat e limitat) că scrisul gazetăresc al poetului se bucura, în acei ani, de o anume notorietate.

D. Murărașu evoca în cartea sa și însemnarea lui Duiliu Zamfirescu din „L'Etoile roumaine” (26 octombrie — 7 noiembrie 1885), în care se afirmă, sus și tare, că pamfletele eminesciene la adresa păturii superpuse și a camarilei liberale răscoliseră întreaga opinie publică. Chiar dacă ghicim aici resentimentele autorului lui *Tănase Scatiu* — aflat în proces de presă cu brătieniștii, pe chestiunea acțiunilor Societății „Reșița” —, valoarea documentară a mărturiei nu poate fi invalidată.

Putem, prin urmare, cu oricâtă prudență am folosi sursele de informare, să conchidem că articolele lui Eminescu, prin strălucirea expresiei și a ideilor, fuseseră, într-un fel sau altul, remarcate la apariție. Altceva reprezintă însă faptul că ecourile lor nu se transformaseră într-o emisie continuă, capabilă să imprime o direcție în aria gazetăriei românești. Un motiv este și acela că nefiind strânse în volum intervențiile eminesciene au soarta

---

⁹¹ Titu Maiorescu, *Critice*, vol. II, Editura librăriei Socec et comp. Buc., 1928, p. 175.

paginilor de ziar, repede ieșite din orbita atenției publice. S-a adăugat și concurența cu interesul stîrnit de vraja poeziei, ca și de aura destinului tragic, care au acaparat atenția comentatorilor o perioadă îndelungată, împingînd inevitabil în umbră ipostaza marelui gazetar.

Meritul de a fi redescoperit activitatea publicistică a lui M. Eminescu trebuie atribuit celor din cercul de la *Sămănătorul*. I. Scurtu, pe lângă articolele din publicația cu pricina, a editat, cum se știe, în 1905, volumul *Scrieri politice și literare*. Să amintim și *Icoane vechi și icoane nouă*, apărute la Vălenii de Munte, în 1909, cu o prefață a lui N. Iorga. Și pentru că am menționat numele marelui cărturar, să spunem că mai ales datorită activității sale pasionate au fost repuse în actualitate idei politice eminesciene. (Articolul din 11 ianuarie 1904, din coloanele „Sămănătorului”, deschide o serie de intervenții, susținute cu o aprindere temperamentală care consună celei eminesciene.)

E. Lovinescu va avea motive întemeiate să remarce că, după 1900, n-a existat doctrină care îmbrățișînd, într-un fel sau altul, problema națională să nu se revendice de la Eminescu. Cîtînd aceasta opinie nu ne gîndim la mișcările extremiste, de dreapta, care, după cum am văzut, numai printr-un act de efracție intelectuală și-au putut asocia numele marelui poet. Avem însă în vedere iradierea subtilă — pe căi complexe — a exemplului gazetăriei eminesciene, care-l făcea pe Camil Petrescu să scrie, în 1939, că „cei cîțiva ani de scris politic al lui Eminescu” au făcut ca generația lui — a autorului *Patului lui Procust* — să fie „tot atît de complet eminesciană pe cît era cea de la 1900”. Cu obișnuita-i pasiune în a „vedea” ideile, cel care era el însuși un jurnalist — cugetător remarcabil sublinia că dacă, în 1895, Eminescu fusese admirat ca „poet filozof de nuanță pesimistă”, dacă generația imediat următoare îl exaltase în postura romantică a liricii sale, „putem spune ca astăzi trece la zenit geniul politic, răscolitorul trecutului românesc, de la articolele de îndreptar politic pînă la îndrăgostitul de veacul o mie patru sute”. (Să ținem seama că, în acei ani, elogiul eminescian al tradițiilor auguste ale națiunii putea îmbrăca semnificații actuale, în lupta contra neobarbariei fasciste, care tindea să anihileze națiunile și statele naționale, laolaltă cu tezaurul spiritual al umanității.) Bine-înțeles, Camil Petrescu îl va privi pe Eminescu prin lanterna magică a propriilor obsesii teoretice, reținînd: „Scrutarea pătrunzătoare a structurilor românești, vederea limpede a esențelor naționale ca un act de cultură, deși accentul lor fenomenologic nu participă la ordinea gîndirii absolute decît prin aservirea la istorie”⁹².

În continuare, el ajungea să declare că „toate datele curente ale politicii românești s-au organizat apoi de pe linia pașoptistă pe linia eminesciană...”. Afirmatie temerară. Nu dispunem de suficiente instrumente sociopolitologice pentru a examina, în toate implicațiile ei, această teză, o menționăm doar sub beneficiu de inventar, deși unele semnificații cu valoare de permanență spirituală ale idealului eminescian am încercat să le reținem.

Să ne îndreptăm însă atenția asupra unui domeniu mai apt mijloacelor noastre de analiză, și anume cel al conexiunilor cu publicistica literară. Criticul care a urmărit cu stăruință în articolele sale această problemă este Pompiliu Constantinescu.

În *Recitind proza politică a lui Eminescu*, sublinia „valoarea de mit”, „forța afectivă și fluxul de rezonanță lirică al simțirii politice eminesciene, exercitând aceeași sugestie ca și poezia lui asupra generațiilor posterioare”. Dacă „tradiționalismul” eminescian i se părea că „n-are sensul și fundamentul unei acțiuni științifice pe care se poate continua o problematică socială”, în schimb îi recunoaște „rolul de a fi pus în circulație o valoare afectivă”. Aruncând o privire asupra istoriei acestui „curent de simțire” în perimetrul vieții literare, amintea, în primul rând, pe N. Iorga, care „i-a reluat unda și a multiplicat-o cu pasiunea și închipuirea sa în epoca sămănătorismului”. Alt nume invocat era cel al lui Octavian Goga — „prin acțiunea oratorică și ideologia sentimentală a unui alt poet îndreptat spre politică”⁹³

Se observă ușor că sînt luați în considerație scriitori apropiați de Eminescu și în planul ideilor și în cel, am spune, al consonanțelor temperamentale. (Va fi amintit și Delavrancea, cu „unele discursuri patriotice” în care „circulă același șuvoi de simțire naționalistă — vrea să spună națională *n.n.* — din stîncă lirice a lui Eminescu”).

⁹² *Revista Fundațiilor Regale*, 1 iulie 1939.

⁹³ Pompiliu Constantinescu, *Scrieri*, 2, ed. cit., p. 543.

Este calea pe care merge și E. Lovinescu, atunci cînd, în *T. Maiorescu și posteritatea lui critică*, îl opune pe S. Mehedinți mentorului Junimii și-l atașează eminescianismului, fiind „de structură rurală, pasională, tradiționalistă, eticistă, din stirpea lui Eminescu”.

Dacă am muta însă discuția într-un plan mai general, al unei viziuni de un criticism social și moral absolut — societatea contemporană prin decăderea și crimele ei apărînd sub semnul unei iminente și neîndurătoare „judecăți de apoi” —, am putea sesiza rezonanțe eminesciene firești și în publicistica socialiștilor. Unele puncte comune sub raportul ideilor au fost relevate de Ibrăileanu. Este însă imposibil să nu se fi exercitat și o contaminare în materie de mijloace și atitudine gazetărească. Avem în vedere tipul de articol demascator, de o violență polemică spumegătoare, așa cum îl cultivă, bunăoară, C. Mille — *nota bene*: încurajat pentru versurile sale de Eminescu — sau N. D. Cocca. L-am aminti și pe de Panait Istrati, fostul redactor la „România muncitoare”. Într-un articol din 1925, el afirma cu impetuoasă plebeiană: „Eminescu în epoca lui și față de scurta-i viață a dat societății lovituri pe cari, dacă această societate ar avea obraz, le-ar simți și astăzi”⁹⁴. Putem spune că sub acest unghi era receptat și luat ca model, în mediile socialiste, verbul incandescent eminescian.

În arhiva lui Pompiliu Constantinescu se găsesc schițele unor studii care n-au mai apucat să fie redactate, sau au intrat parțial în varii articole publicate în presă. Unul dintre acestea urma să se ocupe de *Problema pamfletului la Eminescu*. Aici, criticul lărgia aria comparațiilor, incluzîndu-l și pe Tudor Arghezi. De fapt, operația era una de distanțare, disociind aceste categorii: Eminescu — Iorga — pamflet de idei. Arghezi — pamflet artist”.

Adevărul e că în gazetăria eminesciană ne întîmpină o devălmășie de „genuri” și formule: eseuri, pamflete, foiletoane, articole doctrinare etc. Epoca următoare ne lasă să observăm în publicistica română adîncirea procesului de diversificare și singularizare, diferitele specii ambiționîndu-se să-și creeze un statut propriu sub raportul specificității expresiei. Articolele nu mai au un caracter strict funcțional, nu mai exprimă doar o atitudine față de viață, ci și una estetică (urmărită în chip programatic).

Este ceea ce s-a întîmplat și cu pamfletul, care, sub pana lui Tudor Arghezi, capătă atributele unui gen literar. Anumite „corespondențe” cu pamfletul eminescian nu pot fi negate, chiar dacă ne-am referi numai la o particularitate discutată: diatriba redactorului de la „Timpul” depășind obiectivul strict polemic, creînd viziuni, de coșmar, acumulînd monstruoșități, descompuneri în plan fizic și moral, reeditînd atmosfera Apocalipsului ș.a., trăsături pe care Arghezi le va dezvolta în chip metodic și le va duce dincolo de limitele posibile cu „geniul batjocurii, ridicat pînă la înălțimi metafizice” (M. Ralea).

Influențe eminesciene? Să ținem seama că experiența gazetărească a poetului național a devenit de acum un bun comun al publicisticii noastre, ecourile ei intrînd în aliajul inextricabil al unor sinteze originale. Oferind un model de ceea ce se cheamă un ziarist complet, unii autori vor revendica, firește, unele sau altele dintre atributele sale, dar acestea vor deveni mai mult un punct de reper, în raport cu care fiecare poate să-și clarifice propriile preocupări. Bineînțeles, influența verbului gazetăresc eminescian este departe de a fi epuizată. Survine însă, în chip firesc, odată cu trecerea timpului, un proces de sublimare, accentuîndu-se, am spune, semnificațiile grave de ordin moral și civic. Lecția esențială a exemplului eminescian am reduce-o la ideea de *responsabilitate* în fața națiunii. Căci scriitorii și ziariștii laolaltă vor privi totdeauna cu emoție spre acel timp de răscruce sfințit cu numele său, cînd publicistica, fără a renunța cu nimic la prerogativele meseriei, era, totodată, un apostolat și un sacerdoțiu; mereu se vor întoarce la modelul său, ca la o *alma mater*, întruchipînd exemplul suprem de implicare integrală, cu toate resursele talentului și combustia interioră întru slujirea comandamentelor civice.

Aceasta ni se pare a fi calea prin care ziaristica eminesciană va iradia continuu în aria literelor noastre, ca o

„coloană de lumină” (pentru a-i folosi expresia), dincolo de chestiuni de meșteșug și de expresie fiind implicate probleme de conștiință privind înseși titlurile de onoare ale scriitorului-gazetar român.

AL. OPREA

---

⁹⁴ *Omul liber*. nr. 3 — 4. 1925.

LĂMURIRI ASUPRA EDITĂRII PUBLICISTICE EMINESCIENE

1. LOCUL ÎN CADRUL EDIȚIEI. După primele opt volume ale acestei ediții, volume destinate de Perpessicius publicării critice a operei beletristice (poezie, proză literară, teatru), cu prezentul volum se deschide a doua mare secțiune a OPERELOR, cea consacrată publicisticii lui M. Eminescu și care va cuprinde trei volume: IX (**anii 1870-1877**), X (**1877-1880**) și XI (**1881-1889**).

2. TEXTUL: CORPUS ȘI ORGANIZARE. În aceste trei volume urmează să fie cuprinse, în ordine cronologică, în forma lor autentică și în întregime lor, toate textele publicistice care îi pot fi atribuite lui Eminescu, de la primul său articol, apărut la 7/ 19 ianuarie 1870 în „Albina”, până la cel din urmă, publicat de „Fântâna Blanduziei” la 1 ianuarie 1889. Din acest răstimp de aproape două decenii de activitate ziaristică prezentul volum cuprinde intervalul dintre debut și sfârșitul lui octombrie 1877: colaborările externe și sporadice la câteva periodice românești din Imperiul austro-ungar („Albina”, „Familia”, „Federațiunea”), la „Românul” și la „Convorbiri literare”, apoi ziaristica profesională scrisă cu regularitate între mai 1876 și octombrie 1877 în calitate de redactor la „Curierul de Iași”. Perioada cea mai bogată și mai importantă a publicisticii eminesciene este însă aceea de aproape șase ani de la „Timpul”, dintre noiembrie 1877 și iunie 1883, căreia îi vom consacra ultimele două volume ale secțiunii (X și XI), incluzând acolo și scurtul epilog, din noiembrie - decembrie 1888, al carierei sale de ziarist.

Ordinea cronologică nu era singura posibilă, de vreme ce se putea recurge la gruparea pe periodice sau, cu mult mai multă îndreptățire, la aceea tematică (articole politice și articole literar - culturale subîmpărțite și ele, eventual, în prezentări de autori, cronică dramatică, crâmpeie cu caracter pedagogic, istoric etc.), grupare sau diviziune care a stat, sub o formă sau alta, la baza tuturor edițiilor de până acum, toate consacrate de altfel numai unuia sau altuia din aceste aspecte ¹. Dar departajarea tematică, care își păstrează utilitatea pentru unele tipuri de ediții derivate, este neavanta-

---

¹ Face excepție ediția publicată de Ion Scurtu în 1905 la București, *Scrieri politice și literare*, al cărei prim volum n-a mai fost urmat de celelalte două proiectate și care acoperă tocmai perioada avută în vedere în acest al IX-lea volum de OPERE: 1870 — 1877, subîmpărțită la Scurtu în perioadele 1870 — 1874 și 1874 — 1877, urmate de un *Adaos* 1870 — 1871. Ediția Scurtu voia să, reunească în același corpus, seriat cronologic, atât articolele politice în sens restrâns, cât și pe toate celelalte. Dar, în cadrul succesivelor diviziuni cronologice, și aici materia este împărțită tematic, în contribuții de diferite naturi, între care hotarele sunt mai degrabă imprecise: politice, istorice, istorico - politice, sociale, economice, filozofice, literare, de cronică dramatică, culturale, asupra instrucțiunii publice și de polemică.

Ne facem aici o datorie din a sublinia marele merit istoric pe care l-a avut în cultura noastră această ediție cuprinzătoare, în care alături de textele antume se tipăresc numeroase însemnări și articole din manuscrise. Până astăzi, deși nu viza numai publicistica, aceasta a fost ediția care a dat cea mai credincioasă imagine a publicisticii eminesciene de până la „Timpul”. Trebuie totodată să recunoaștem, din respect pentru adevăr și cu toată pietatea cuvenită, că ediția nu este lipsită de scăderi: nu atât absența a numeroase articole, căci ediția nu este dată drept integrală, cât reproducerea lacunară sau trunchiată a altora, schimbarea nejustificată și derutantă a numeroase titluri, o seamă de citiri și de atribuirii greșite, o organizare nefuncțională a materialului.

joasă în cazul unei ediții integrale de referință. În primul rând pentru că, în cazul lui Eminescu, asemenea împărțiri se dovedesc pînă la urmă arbitrar în criteriu și discutabile ca rezultat. Remarcabila unitate a publicisticii eminesciene (și a operei lui îndeobște) nu rezidă doar în stabilitatea și coerența ideilor, ci și în faptul că, indiferent de caracterul unui articol anume, Eminescu se află întreg în el și se află ca om, în sensul etimologic al cuvîntului, *politic*, adică interesat de bunul mers al treburilor comunității și văzînd toate aspectele particulare din acest unghi de vedere cuprinzător și supraordonat. Acest interes, mai mult, acest patos străbate, explicit sau nu, pretutindeni, astfel că prea adesea este imposibil ca despre un articol dat să se spună fără puțință de greș că nu este politic sau că este exclusiv un anumit lucru sau altul. Așadar pare totodată mai legitim și mai grăitor ca cititorul să poată urmări în ansamblul ei nedivizat desfășurarea vie și organică în timp a acestei activități care a fost, în esența ei, un unic *agon* politic. Firește, nimeni nu poate tăgădui diversitatea de aspecte, abordări, interese, probleme, accente, dar punerea lor în lumină se poate face

mult mai eficace și mai adâncit prin trimiterile unui indice tematic general (rezervat volumului XI). În această ediție publicistica eminesciană poate fi citită, indiferent de periodic sau de temă, în urmarea ei cronologică, iar când în același număr al unui periodic există mai multe contribuții ale lui Eminescu, în ordinea topografică a coloanelor publicației respective. Când publicăm sub același titlu articole apărute succesiv în mai multe numere, le așezăm la data primului articol.

Alături de articolele și însemnările publicate de Eminescu în periodice, aparțin publicisticii sale, prin natura lor, și numeroase texte manuscrise, dintre care unele însemnări în germană. Unele dintre acestea reprezintă materiale pregătitoare pentru articolele publicate sau chiar redactări parțiale ori integrale, provizorii ori definitive ale acestora. Altele sînt articole mai mult sau mai puțin elaborate, rămase, dintr-un motiv sau altul, nepublicate. Indiferent de caracterul lor, aceste texte din manuscrise, examinate atent în conținutul și grafia lor, se publică aici în succesiunea lor cronologică prezumtivă, grupate într-o secțiune specială a fiecărui volum, în funcție de apartenența la perioada respectivă. Cele a căror datare nu se poate face cu rezonabilă precizie vor fi publicate în volumul XI.

Mai precizăm că în prezenta ediție publicistica eminesciană, tipărită pentru înfruntarea în integritatea ei, reprezintă un volum de text considerabil mai mare decît în orice altă ediție anterioară. Este rezultatul firesc al includerii în publicistica eminesciană a tuturor articolelor, indiferent de încadrarea lor tematică, precum și al criteriilor de paternitate care au prezidat la constituirea corpusului. Nu vrem să facem, chiar noi, statistici și procentaje, lăsînd acest lucru în seama celor ce ne vor cîntări contribuția pozitivă și inerentele erori. Ne mulțumim să specificăm că, după aprecierile noastre, cititorul are la dispoziție aici o întindere de text de două ori mai mare decît cea consacrată de tradiție, fiind vorba nu numai de articole complet inedite, ci și de completarea unora apărute pînă acum doar parțial, atît dintre cele din periodice, cît și dintre cele păstrate în manuscris.

Într-adevăr, cînd este vorba de editarea integrală a roadelor activității publicistice a lui Eminescu, principalele dificultăți, de principiu și de fapt, legate de stabilirea corpusului sînt acelea privitoare la paternitatea textelor. Fără rezolvarea lor corectă, corpusul riscă să devină deficitar sau excedentar, ori și una și alta.

Deficitar un asemenea corpus poate deveni, făcînd abstracție de eliminări dictate de considerente ori de instanțe cu legitimitate paraștiințifică, fie prin severitatea excesivă a criteriilor de atribuire, fie prin investigarea neatentă sau incompletă a ariei de posibilități. Pe de altă parte, dată fiind o investigare minuțioasă și exhaustivă, există riscul unei concepții prea laxe cu privire la paternitatea textelor publicistice sau a unei aplicări inadecvate ori carente a acestora și deci pericolul de a admite în corpus un excedent, adică un număr de texte care nu-i aparțin lui Eminescu în nici un sens acceptabil.

Se cuvine deci să precizăm aici care au fost investigațiile și criteriile pe care se întemeiază prezenta ediție.

În ceea ce privește textele antume, pentru cele publicate în afara „Curierului de Iași” am procedat la preluarea critică a tradiției, considerînd că îi aparțin lui Eminescu

---

toate articolele pe care autoritatea mai vechilor cercetători i le-au atribuit cu argumente pe care nici alții nici noi nu le-am putut contesta. De altfel majoritatea sînt iscălite, cu numele întreg, cu inițiale sau cu un pseudonim certificat de însăși mărturia lui Eminescu. Un grup special îl constituie însă textele redactate și publicate cu prilejul serbării de la Putna, din 1871; în cazul lor, din motive legate de activitatea comitetului și de statutul sau situația conjuncturală a lui Eminescu, nici iscălitura nu e o dovadă peremptorie de paternitate, nici absența ei una de nonpaternitate și am fost siliți să recurgem, alături de indiciile stilistice, a căror pondere demonstrativă este în acest caz destul de redusă, la argumente de ordin extern (vezi *ad locum*).

Lucrurile devin însă cu mult mai dificile atunci cînd este vorba de activitatea lui Eminescu la „Curierul de Iași”, atît înainte cît și după numirea lui acolo ca redactor-corector al părții neoficiale, unde contribuțiile (cu rarele excepții de semnare prin inițiale pe care le vom discuta mai jos) nu erau semnate.

Un prim moment anterior angajării cînd ar fi fost posibil ca Eminescu să colaboreze la „Curierul de Iași” este tocmai în 1871, cu prilejul deja menționatei serbări de la Putna. Și chiar i s-a atribuit de curînd paternitatea articolului *Serbarea de la Putna în memoria lui Ștefan cel Mare* (publicat în „Curierul de Iași” din 22 — 25 august 1871), cu argumente amănunțite și valoroase, dar nu decisive (vezi N. Barbu, *Un articol necunoscut al lui Eminescu asupra serbării de la Putna*, în „Convorbiri literare” din 15.XI.1977 și 15.I.1978).

De asemenea, este foarte ușor de admis că între toamna 1874, cînd se statornicește la Iași, și primăvara 1876, cînd devine redactorul publicației, Eminescu a putut colabora din cînd în cînd la „Curierul de Iași”. Era director de bibliotecă și apoi revizor școlar, membru marcant al Junimii și colaborator de vază al „Convorbirilor literare”, membru, alături de N. Culianu și Șt. Virgolici, în „comisiunea pentru examinarea cărților didactice din Iași”, om cu înaltă chemare pentru cultură și pentru scris, cu viu interes pentru treburile obștești și nimic n-ar fi fost mai firesc decît colaborarea la o publicație afiliată Junimii.

Și totuși nici o examinare de pînă acum a „Curierului de Iași” din această perioadă, făcută fie de alții, fie de noi, n-a avut drept rezultat descoperirea vreunei contribuții indubitabil eminesciene. Fără a prejudeca asupra cercetărilor viitoare, credem că Eminescu, datorit altor preocupări, nu era foarte interesat să colaboreze la o foaie cum era „Curierul” pe atunci. Ce avea de spus ca director de bibliotecă și ca revizor școlar spunea în rapoartele oficiale și nu era felul de om care să-și lase ale sale ca să scrie la jurnal, contra modice sume de bani, semnalări sau recenzări de cărți, necroloage culturale, rezumate ale prelegerilor Junimii sau cronici teatrale. E mai ușor de imaginat că ceda din cînd în cînd unei violente porniri de opinie, cum pare să fie cazul cu cronica la piesa *Constantin Brîncoveanu*, rămasă de altfel nepublicată.

Astfel că problema centrală rămîne aceea a paternității textelor publicate în „Curierul de Iași” în perioada cînd redactor al părții sale neoficiale a fost chiar Eminescu. Problemă complexă și de nu ușoară soluționare de vreme ce, în majoritatea cazurilor, lipsește atît semnătura, cît și vreo mărturie (a autorului sau a altor persoane) ori vreun indiciu existent în manuscrisele poetului.

Se consideră în general că intrarea lui Eminescu în redacția „Curierului de Iași” are loc după 3 iunie 1876, data ordinului de destituire a lui Eminescu din funcția de revizor școlar. Dar acest ordin nu reprezintă decît încheierea, prin consemnarea într-un document oficial, a unor măsuri care operaseră deja: ultimul document către forurile superioare din învățămînt semnat de Eminescu este din 15 mai 1876. Este deci firesc să admitem că activitatea lui la „Curier” a început nu mult după această dată, ipoteză confirmată de examinarea atentă a „Curierului” din mai 1876, și în special a *Revistei externe*, care a stat pînă acum mai puțin în atenția cercetătorilor. Într-adevăr, începînd cu numărul 55, din 19 mai 1876, *Revista externă* dă toate semnele unei prezențe înnoitoare în redacția „Curierului de Iași”. Pînă atunci la această rubrică se reproduc, după ziarele din București, deci uneori cu cîte o săptămînă și mai bine decalaj față de evenimentul relatat, buletinele de știri, pe țări, ale agențiilor de presă. Începînd cu această dată cineva care se dovedește a avea un orizont politic larg, o perfectă stăpînire a limbii germane și o bună cunoaștere a stărilor de lucruri din Imperiul austro-ungar decide că știrile trebuie date mai prompt, mai complet și mai critic și începe să prelucraze aceasta materie brută,

---

redactînd, tot pe țări, sinteze de informații pentru care pune la contribuție toate sursele disponibile de știri, extrăgîndu-le și traducîndu-le direct din publicațiile germane care apăreau la Viena și la Budapesta („Neue freie Presse”, „Pester Lloyd”, „Deutsche Zeitung”, „Neues Wiener Tagblatt”, „Die Presse”, „Die Tagespresse”, „Wiener Abendpost” etc.), folosindu-le cu discernămint și, la prilejuri, comentîndu-le, făcînd aprecieri, exprimînd rezerve. Aceste știri, mai proaspete decît pînă atunci, și pe care redactorul declară că le-ar fi dorit și mai proaspete, se cuveneau însă, dată fiind sursa lor externă, dateate și după stilul nou, astfel că începînd cu 19 mai apare dubla datare de tipul: „O telegramă din Londra din 14/26 mai ne înștiințează...”, „O telegramă din Versailles cu data 14/26 mai ne anunță...”. Tot la 19 mai apare pentru prima oară în „Curier” un necrolog cultural (al lui František Palacký) și o comunicare cu caracter redacțional, privitoare la un articol apărut în „Telegraful român” („Dacă spațiul ne va permite îl vom reproduce la rîndul său”). Și, fapt revelatoriu, de aici înainte pentru evenimentele din Ardeal sînt preferate știrile din presa sibiană, cu excluderea aproape totală a celei brașovene, adică a „Gazetei Transilvaniei”. Acest om nou intrat în redacția „Curierului” și care dăduse *Revistei externe*, de la o zi la alta, o față nouă, superioară, și care avea să dureze cît a stat el acolo, este M. Eminescu. Noua înfățișare a *Revistei externe* și dubla datare subzistă pînă la 26 octombrie 1877, dar încă din 23 această rubrică se transformase din nou în buletin de știri externe, cum era și înainte de 19 mai 1876. Dar și sub această formă involuată mai apare numai în cîteva numere și redacția renunță la *Revista externă*.

Așadar, activitatea lui Eminescu în redacția „Curierului de Iași” se circumscrie între 19 mai 1876 și ultima săptămînă din octombrie 1877. Poetul determinase mutații spectaculoase în configurația *Părții neoficiale* și ele sînt urmate, după ce părăsește redacția ziarului ieșean, de o cădere la fel de spectaculoasă.

Dacă, limitînd preliminar discutarea paternității la determinarea intervalului de activitate profesională a lui Eminescu la „Curierul de Iași”, obținem aceste limite *post quem* și *ante quem*, rămîne să determinăm ce anume din tot ceea ce apare în *Partea neoficială* a publicației, în acest interval, la rubricile *Revista internă*, *Revista externă*, *Noutăți* și *Diverse*, îi poate fi atribuit lui Eminescu și acceptat ca parte constitutivă a corpusului.

Într-un anumit sens i se poate atribui tot, de vreme ce, în calitate de unic redactor al ei, el o alcătuiă în întregime și lui îi revenea întreaga răspundere, așa cum declară el însuși în scrisoarea deschisă prin care intenționa să facă publică plecarea lui de la „Curier”: „Să se știe deci că eu nu mai sînt redactorul ziarului 'Curierul de Iași' și că neroziile viitoare cîte-or apărea în acel ziar privesc pe secundogeniturile greco-bulgărești din țară de la noi, iar cele din trecut pe mine”. (2254, 269 r) Scrisoarea este redactată după 18 octombrie 1877 și nu mai tîrziu de 24.

Într-un sens mai restrîns însă, acela al admiterii unor texte publicistice într-o ediție de OPERE, nu-i aparțin următoarele categorii de texte:

1. Textele iscălite cu inițialele **L.C.G. (G.C.L.), P.V.G., G., A., G.A., S.E., X.Y.** și reportajul iscălit **X.** din 11 septembrie 1877 (cel iscălit **X.** din 12 decembrie 1876 îi poate fi atribuit lui Eminescu după criterii interne); textele astfel iscălite apar numai la rubricile *Noutăți* și *Diverse* și au fără excepție caracterul unor știri sau comentarii locale, furnizate de colaboratori externi, dintre care cu mult cel mai asiduu este neidentificatul L.C.G., prezent la aceste rubrici ale „Curierului de Iași” încă înaintea angajării lui Eminescu: în 1876, iscălește, pînă la venirea poetului, în numerele 11, 12, 20, 21, 23, 24, 25, 53, iar după aceea în 55, 58, 60, 64 (G.C.L.), 65, 66, 67, 98, 99, 102, 121, 123, 127, 131, 134, în 1877: 2, 21, 22, 30, 35, 36, 40, 50, 54; după 25 mai aceste inițiale nu mai apar în 1877 decît în nr. 126, din 21 noiembrie, deci după plecarea lui Eminescu, iar în intervalul mai-septembrie în locul lui L.C.G. apar, alături de S.E. și X., P.V.G. sau G., acestea două din urmă pîrînd să-l desemneze pe junimistul Petre V. Grigoriu Budușcă, nepot al lui Asachi și prieten cu Eminescu, traducător, în „Convorbiri literare”, din Hugo, Musset, Hegesippe Moreau și alții.

Contribuțiile acestor colaboratori externi (care uneori se grupează în serii) sînt despărțite grafic de cele neiscălite fie prin inițialele însele cînd textele apar la începutul rubricii de *Noutăți* sau *Diverse*, fie printr-o scurtă linie orizontală cînd se află la sfîrșit. Neobservarea atentă a acestor departajări poate duce la unele false atribuiri, ca aceea a

cronicii dramatice *Teatru în grădina Château aux fleurs*, de la *Noutățile* numărului 102, din 17 septembrie 1876, și care îi aparține lui L.C.G.²

2. Reproducerile textuale după, alte publicații: buletinul oficial, alte periodice, cărți.
3. Scurtele știri și informații locale primite la redacție, adesea de la instituțiile interesate, și reproduse ca atare, fără nici o intervenție a redactorului.
4. Textele traduse de Eminescu din presa de limbă străină (a căror publicare se rezervă unuia dintre volumele consacrate **TRADUCERILOR**).
5. Cele cîteva cuvinte prin care Eminescu introduce unele reproduceri sau traduceri, atunci cînd ele nu sînt decît simplul echivalent al unei trimiteri și al semnelor citării.

Am publicat însă în întregime, chiar cînd sînt mai lungi decît niște citate obișnuite, textele preluate de Eminescu din altă parte și integrate înlăuntrul propriului său enunț, distingîndu-le de acesta prin corpul de literă. Sînt texte indispensabile demonstrației sau pe care poetul chiar și le asumă și a căror eliminare ar avea drept rezultat pierderea oricărei semnificații și alterarea intenției și dinamicii discursului eminescian. Altfel stau lucrurile cînd textul poetului reprezintă fie un preambul dezvoltat, fie o notă în marginea unui text străin de mare întindere: în asemenea cazuri n-am publicat decît textul lui Eminescu, făcînd doar trimiteri la textul străin sau reproducîndu-l, integral sau parțial, în comentariu.

De asemenea, am considerat că nu îi aparțin lui Eminescu textele de la *Revista externă* (sau cele similare rămase în manuscris), care nu conțin un comentariu explicit sau, o luare de atitudine personală și se rezumă la relatarea, mai succintă sau mai elaborată, cu formulări care pot aparține uneori chiar surselor, a unor știri militare sau diplomatice al căror referent în real îi aparține istoriei, nu naratorului lor.

Lui Eminescu îi aparține însă culegerea informațiilor din diferitele surse, selectarea lor, cîteodată traducerea, parafrazarea, prelucrarea sau rezumarea lor, gruparea și asamblarea într-o sinteză narativă coerentă, spiritul critic subiacent (față de surse sau chiar față de înseși faptele relatate). Astfel că aceste contribuții îi aparțin cu același titlu cu care îi aparțin revistele externe similare în care comentariul său personal, oricît de scurt, este explicit și de care nu se deosebesc decît prin faptul că la cele dintîi atitudinea gazetarului nu se manifestă prin formulare, ci operează latent *înlăuntrul* textului, unde o privire atentă o poate întotdeauna decela. Ar fi trist dacă o crudă pornire de (falsă) rigoare ne-ar lipsi de niște scrieri în care s-a cheltuit, într-o zonă ingrată dar constitutivă a oricărei gazetării adevărate și într-o combustie nu mai puțin prețioasă pentru că e inaparentă, ceva din spiritul lui Mihai Eminescu.

Într-o ultimă secțiune a acestui volum publicăm un număr de texte care nu reprezintă decît transcrierea de către Eminescu, însoțită uneori de sumare aprecieri, a unor pasaje de natură culturală pe care poetul a ținut să le pună la dispoziția cititorilor săi, considerîndu-le, într-un fel sau altul interesante. Ni s-a părut că, excluzîndu-le din prezenta ediție, am știrbi cu ceva patrimoniul eminescian (în parte consacrat astfel și de tradiția mai vechilor editori), cu atît mai mult cu cît cel puțin unul dintre aceste texte (*Cugetările* lui Oxenstiern) are un rol, alături de reminiscențe din Shakespeare și Baltasar Gracián, în *geneza Glossei* (vezi **OPERE**, III, p. 83 — 84).

Orice atribuire sau nonatribuire de texte nesemnate (și uneori chiar de unele semnate) implică dificultăți notabile și nu mai puțin notabile șanse de eroare. Examinarea cu metodele tradiționale, singurele practicabile, dacă nu și foarte frecvent și rigurose practicate astăzi la noi, a particularităților de conținut sau de formă (fonetice, morfologice, sintactice, lexicale, stilistice și ortografice) ale unui text și compararea datelor obținute cu texte de paternitate certă ale aceluiași autor și ale autorilor care au un titlu de concurență la paternitatea acelui text nu dă rezultate decisive nici

măcar când e vorba de un articol ca acela din 22 — 25 august 1871, în care se relatează pe larg festivitățile de la Putna. Cu atât mai puțin concludente sînt ele când textul e scurt și redactat într-un stil absolut neutru, așa cum se întîlnesc mai adesea în cazul publicisticii decît în acela al creației literare.

---

² Grijă cu care sînt indicate contribuțiile extraredacționale la „Curierul de Iași” constituie un motiv în plus de a privi cu oarecare rezervă ipoteza unor colaborări ale lui Eminescu în răstimpul ieșan anterior angajării ca redactor: ar fi fost contrar uzanțelor publicației să, nu le fi semnat măcar cu inițiale.

Cine editează gazetăria lui Eminescu poate întîlni în ziarul examinat texte atît de neutre încît nici compararea cu ceea ce le corespunde în alte publicații nu este concludentă dacă nu apare întîmplarea fericită a prezenței textului respectiv în manuscrisele poetului. Pe de altă parte, Eminescu nu-și indică întotdeauna sursele și, pentru a determina în chip hotărîtor ce anume din ceea ce a tipărit Eminescu în „Curierul de Iași” este reproducere sau traducere și în ce măsură, este nevoie de o largă investigație în mai toată presa vremii. Lucru laborios, iar în unele cazuri imposibil datorită, lipsei totale sau parțiale a unor periodice apărute în România („Bacăul”, „Bukaresti Hiradó”, „Craiova”, „Curierul Bolgradului”, „Die Epoche”, „Drapelul român”, „Farul”, „Ialomița”, „Luptătorul”, „Națiunea română”, „Opiniunea”, „Prezentul”, „Reforma”, „Salvarea Piteștiului”, „Vulturul”).

Date fiind aceste dificultăți de metodă sau chiar de documentație, ori de cîte ori am avut bănuiala că un articol din „Curierul de Iași”, fie el din perioada 1874 — 1876 sau 1876 — 1877, nu-i aparține de drept lui Eminescu nici măcar în sensul mai larg definit mai sus, l-am inclus, la locul său cronologic, într-o secțiune specială a volumului, consacrată textelor cu paternitate eminesciană insuficient demonstrată (de obicei traduceri probabile cu profil de magazin: anecdote, curiozități etc. sau informații și comentarii locale cu caracter special). Scutite de vicisitudinile prin care pot trece colecțiile de periodice, ele stau acolo la îndemîna viitorilor cercetători ai publicisticii eminesciene. Cum stau dealtfel și cele a căror paternitate noi am socotit-o certă, dar care poate apărea altora altfel. Cu rezerva că orice contestare a paternității eminesciene trebuie să precizeze cu strictețe ce anume vizează și să ofere o demonstrație pe cît posibil hotărîtoare ³.

O altă direcție în care cercetările ulterioare vor putea realiza ceea ce stadiul actual al lor nu îngăduia, este eventuala descoperire a unor articole ale lui Eminescu apărute în alte periodice decît cele căroră, pe urmele tradiției, ne-am adresat noi. O indicație în acest sens pare să dea acel scurt *curriculum vitae*, imperceptibil amar și autoironic, care s-a păstrat în **2256, 46 v**, scris după toate probabilitățile în ultimele zile ale lui octombrie 1877, și în care Eminescu (fără să pomenească un cuvînt de poezia sa), face, mai în glumă, mai în serios, bilanțul carierei sale publice: „D. Michalis Eminescu, vecinic doctorand în multe științe nefolositoare, criminalist în senzul prost al cuvîntului și în conflict cu judecătorul de instrucție, fost bibliotecar, cînd a și prădat biblioteca, fost revizor la școalele de... fete, fost redactor *en chef* al foii vitelor de pripas și al altor jurnale necitite colaborator”. Totul trimite aici la fapte reale: doctoratul neluat, bibliotecariatul și neplăcutele împrejurări în care a luat sfîrșit, funcția de la „Curierul de Iași” (unde, printre altele, se publicau, e drept că în partea oficială, și anunțuri privitoare la cîte o vită pierdută de stăpîn) și deci totul ne îndreptățește să credem că reală este și colaborarea la alte periodice. Să se refere oare la contribuțiile sale din 1870 la „Albina”, „Familia”, „Federațiunea”, și prea vechi ca să aibă accentul de actualitate din textul citat și apărute în publicații de prestigiu? Nimeni n-a dat încă un răspuns.

3. TEXTUL: STABILIRE ȘI TRANSCRIERE. În ce privește atît stabilirea textului și a aparatului de variante, cît și transcrierea textului, rămîn valabile și pentru această secțiune a OPERELOR cele spuse cu prilejul editării prozei literare (vezi OPERE, VII, p. 47 — 69). Poate totuși nu este de prisos să reafirmăm cîteva lucruri: textele au fost, în integralitatea lor, reproduse cu toată fidelitatea de care am fost în stare după periodicele în care au apărut prima oară și după manuscrisele în care s-au păstrat, corectînd astfel numeroase lecțiuni greșite de pînă acum. Pentru fiecare articol tipărit am socotit util să dăm, la sfîrșit, în paranteze drepte, data apariției, pentru a înlesni urmărirea desfășurării în timp a operei publicistice. Textele reproduse după manuscrise au la subsol toate variantele de redactare și, în genere, toate lămuririle referitoare la stabilirea textului. O problemă specială este aceea a titlurilor. Încă de timpuriu s-a statornicit deprinderea, oglindă a unei anumite mentalități, ca editorii să pună titluri deduse din conținut dar formulate de ei, uneori schimbîndu-le, și nu în chipul cel mai fericit, pe cele date de

---

³ Este curios de constatat cum i se impută frecvent și generic ediției în două volume din 1941 a lui I. Crețu vina de a include numeroase texte care nu-i aparțin lui Eminescu, dar că nimeni pînă astăzi, după știrea noastră, n-a spus care anume și de ce.

Eminescu însuși. În prezenta ediție titlurile poetului au fost păstrate întocmai, iar articolelor, cu mult mai numeroase, publicate, cum era obiceiul vremii, fără titlu, li s-a pus drept titlu sintagma inițială. Titlurile mai vechilor editori n-au intrat încă atît de adînc în conștiința publică încît să fi devenit inamovibile și am preferat, în favoarea unei procedări mai legitime, să le lăsăm uitării.

Reamintim că un cuvînt care are asterisc la umăr (de pildă: tunuri*) reprezintă o descifrare foarte probabilă, dar nu absolut certă, iar triplul asterisc *** marchează de fiecare dată segmentele rămase nedescifrate și *niciodată* omiterea voită a vreunui cuvînt sau pasaj. Parantezele drepte [ ] marchează întregirile introduse de editor, iar cele < > segmentele necontextuale la a căror eliminare totală editorul nu s-au crezut îndreptățit să recurgă. Notele culese cu același corp de literă ca textul îi aparțin lui M. Eminescu.

Numele proprii menționate de Eminescu au fost păstrate cu forma în care apar la el (cu excepția greșelilor de tipar evidente), dar ele sînt înregistrate (și) cu forma corectă în indicele de nume proprii.

Titlurile de ziare și reviste apar la Eminescu cînd fără nici un semn special în afară de majusculă (și chiar și aceasta lipsește în cîteva cazuri), cînd în ghilimele, cînd culese cu cursive, cînd și una și alta. În locul unei formule cosmetice de unificare, în fond anacronică, am preferat să le lăsăm așa, pentru a păstra pînă la prezenta ediție academică ceva din graba, fervoarea și fireasca ignorare a neesențialului cu care au fost scrise aceste texte, într-o redacție plină de zgomot și întreruperi, de către un om el însuși cu o înfățișare neglijată, dar, cît privește esențialul, de o impecabilă ținută intelectuală ⁴.

4. COMENTAREA TEXTULUI ȘI ANEXELE VOLUMULUI. Cîteva lămuriri cu caracter tehnic sînt necesare în ce privește secțiunea de comentarii, unde fiecărei unități din partea de text îi corespunde un discurs special, precedat de fiecare dată de indicarea primei apariții, a republicărilor din timpul vieții lui Eminescu și a primei tipăriri, antumă sau postumă, în volum. Acolo unde prima tipărire în volum nu este indicată (și este cazul cu mai bine de două treimi din titluri) se subînțelege că textul respectiv apare pentru prima oară în volum în ediția de față. Tot în nota liminară se specifică rubrica în care se află încadrat textul respectiv, precum și, pentru puținele articole semnate, ce formă a semnăturii poartă.

În cuprinsul comentariului, alături de încadrarea strict necesară în contextul istoric sau cultural respectiv, s-a acordat o atenție specială determinării cît mai exacte a raportului în care stă textul eminescian cu sursele sale, precum și a eventualelor ecouri pe care le-a trezit la rîndul său. În acest scop a fost necesară investigarea, atît cît permiteau colecțiile noastre, a unei foarte largi arii de presă (vreo 65 de ziare și reviste) ale cărei componente mai importante trebuie menționate aici. Dintre ziarele românești s-au cercetat, pentru studiul comparativ al textelor, publicațiile ieșene „Curierul. Foaia intereselor generale”, „Steaua României”, „România literară”, „Independența României”, „Apărătorul legii”, iar din presa centrală „Românul”, „Telegraful”, „Unirea democratică”, „Timpul”, „Le Journal de Bucarest”, „Trompeta Carpaților”, „România liberă”, „Presa”. S-a acordat de asemenea cuvenita atenție presei românilor din Imperiul austro-ungar, „Albina”, „Familia”, „Federațiunea”, „Transilvania”, „Gazeta Transilvaniei”, „Telegraful român”, „Foaia Societății pentru cultura și literatura română în Bucovina”. S-au cercetat deopotrivă toate ziarele și revistele astăzi disponibile pe care le prezintă Eminescu în „Curierul de Iași”, precum și aproape întreaga presă străină necesară elucidării chestiunilor de paternitate, dispersată la București, Cluj-Napoca, Tîrgu Mureș, Viena și

Roma. Acolo unde nu ne-am putut deplasa, am făcut apel scris la serviciile bibliotecilor străine, cum ar fi cele din Praga, Budapesta, Kiev sau Cernăuți. Sperăm ca

---

⁴ Mai tânărul coleg de redacție al lui Eminescu, responsabil cu pagina oficială a publicației, tipograful Ioan S. Ionescu, ulterior, împreună cu Creangă și alți junimiști mai de vază, coproprietar al Tipografiei Naționale (unde se afla și redacția „Curierului de Iași”) îl înfățișează astfel: „El scria cronicile și bucățile literare cele mai bune chiar cînd era vuietul cel mai mare în cancelarie și, dacă îl întrerupeai în mod liniștit, el nu-și pierdea șirul, imediat ce l-ai fi sucălit sau îl necăjai prea din cale afară el nu mai putea să continue scrisul început decît mult mai tîrziu” (*Povești, Anecdote, Impresii de călătorie. Excursiuni. Diverse.* [Iași, Tipografia Națională], 1905, p. 112).

---

pentru următoarele volume să dispunem de toate înlesnirile necesare lărgirii și adîncirii investigațiilor noastre.

Menționăm că în comentariul prezentei ediții și deci și la lista de abrevieri titlurile periodicelor se dau cu ortografia de astăzi, deci „Presa” și nu „Pressa”, „Farul” nu „Pharul”, „Curierul de Iași” nu „Curierul de Iassi” etc.

De asemenea menționăm că, la articole apărute în presa străină am introdus în paranteze și datarea după stilul vechi, folosită pe atunci în presa românească, pentru a evita posibilele confuzii.

Bibliografia de la sfîrșitul volumului, în care sînt înregistrate atît publicările articolelor eminesciene, cît și scrierile de istorie literară, exegeză etc. privitoare la ele, nu include decît perioada cuprinsă în volum, 1870 — octombrie 1877. Bibliografia generală a publicisticii va figura la sfîrșitul volumului XI, unde își va găsi locul un amănunțit indice tematic privitor la întreaga publicistică. Prezentul volum nu este dotat decît cu un indice alfabetic al numelor proprii, în care trimiterile la textul lui Eminescu sînt date, pentru comoditatea cititorului, cu caractere cursive și în care, pentru diferitele forme pe care le are la Eminescu unul și același nume, se face trimitere la forma corectă.

Ne-am silit ca și acest volum să cuprindă un număr cît mai mare de facsimile, menite să înfățișeze nemijlocit și varietatea imaginii materială a unor aspecte grăitoare din publicistica eminesciană, precum și, mai larg, din publicistica vremii, reprezentată și prin articole la care se referă critic poetul. Numerele din „Curierul de Iași” pe care le reproducem în întregime sînt, credem, mai utile și mai elocvente decît orice descripție. Nu au fost neglijate nici reproducerile după textele manuscrise, stăruindu-se îndeosebi asupra relației manuscris — text tipărit.

În secțiunea *Corrigenda* la Volumul VII includem toate rectificările la textul eminescian din volumul VII (*Proza literară*), indiferent dacă e vorba de ameliorarea unor lecțiuni (grație unei citiri mai atente sau corecțiunilor aduse în recenzii) sau de erori de tipar.

Nu putem încheia aceste *Lămuriri* fără a adresa publice mulțumiri tuturor celor care ne-au înlesnit, într-un fel sau în altul, ducerea la capăt a lucrărilor necesare acestui volum, fie depășind, prin bunăvoința arătată, simpla îndeplinire a sarcinilor lor de serviciu, fie cu totul în afara acestora.

Sincera noastră grațitudine merge în primul rînd către aceia care nu numai că ne-au înlesnit accesul la colecțiile de periodice și la manuscrisele eminesciene, ci ne-au însoțit eforturile cu sfatul și cu sollicitudinea lor, convinși că cererile noastre, uneori greu de

îndeplinit, reprezintă exigențe legitime în vederea unei cât mai bune calități a ediției și *ad maiorem poetae gloriam*: directorii G. Strempele (Biblioteca Academiei R.S.R.), M. Bordeianu (Biblioteca Centrală Universitară „M. Eminescu” — Iași), A. Pricop și D. Ivănescu (Arhivele Statului din Iași), precum și întregul personal de sub conducerea lor cu care am avut avantajul și plăcerea să colaborăm. Ne facem o datorie din a menționa în chip special pe Virginia Isac, de la biblioteca Arhivelor Statului din Iași, care ne-a dat și prețioasă asistență științifică.

Mulțumim profesorului N.A. Ursu de la Centrul de lingvistică, istorie literară și folclor din Iași, care, în calitate de coordonator al colectivului de redactare a *Dicționarului literaturii române*, ne-a înlesnit clarificarea unor detalii privitoare la colaboratorii „Curierului de Iași”, și, în calitate de distins filolog, a întărit convingerea noastră asupra câtorva puncte de metodă.

În ciuda extremei lor modestii, ne-ar fi greu să nu pomenim aici, cu cele mai colegiale sentimente, pe C. Busuioceanu, directorul Editurii Academiei, pe C. Jalbă, șeful redacției de filologie și, în mod special, pe Georgeta Mitran, căreia îi revine, din partea Editurii Academiei, răspunderea întregii ediții și pe care, pentru competența, scrupulul științific și neostenita sa dăruire puse în serviciul acestei dificile opere editoriale, o numărăm în chipul cel mai sincer printre autorii ei.

Mulțumim și bibliotecilor din țară și străinătate care, cu promptitudine și amabilitate, ne-au dat informații despre publicațiile din fondurile lor. De asemenea, mulțumim Bibliotecii Naționale din Viena care ne-a pus la dispoziție colecțiile din fondul ei de

periodice, la care am avut acces și grație sprijinului acordat de Consiliul Culturii și Educației Socialiste.

Consemnăm aici, îndeplinind o plăcută datorie, deosebita noastră grațitudine față de Elisabeta Fătuțescu și Ileana Rațiu care, răspunzând de etapa dactilografică a realizării volumului, au contribuit, prin priceperea și grija lor, la ferirea de alterări a textului eminescian într-o fază importantă a reproducerii sale.

Nu vrem să încheiem fără a arăta că simțim pe deplin conștienți că, alături de unele inerente lacune sau erori, au mai rămas deschise, date fiind atât stadiul actual al cercetării, cât și dificultăți insurmontabile de documentare sau limitele competenței noastre, o seamă de probleme. Sperăm însă că, aducând, după măsura puterilor noastre, editarea publicisticii eminesciene într-o nouă fază, de bună seamă tranzitorie și ea, am dat totodată acestor probleme deschise o formulare mai strânsă, o încadrare mai sistematică și o perspectivă mai clară. Dorința noastră cea mai vie este ca îndreptările și întregirile cuvenite să-și spună cuvântul cât mai convingător și cât curînd.

PETRU CREȚIA
D. VATAMANIUC

SIGLELE PUBLICAȚIILOR PERIODICE

Siglele sînt preluate din *Bibliografia Mihai Eminescu (1866 — 1970). Volumul I Opera*, București Editura Academiei Republicii Socialiste România, 1976, p. 15 — 24 și din M. Eminescu, *Opere VII. Proza literară*, București, Editura Academiei Republicii Socialiste România, 1977, p. 72 — 74. Pentru publicațiile care nu figurează în aceste lucrări s-au întocmit sigle noi. Întrucît multe din publicațiile dinainte de 1877, puse la contribuție de Eminescu sau la care se referă, se păstrează dispersate în fonduri din țară și străinătate, dăm mai jos lista bibliotecilor unde au fost consultate ¹. Anii care însoțesc publicațiile privesc perioada cercetată, care coincide, în multe cazuri, cu cea a apariției.

1 AAR	„Analele Academiei Române”, București, 1870 — 1877
2 AI	„Anale de istorie”, București, 1969
3 AIAC	„Anuarul Institutului de istorie și arheologie din Cluj”, Cluj-Napoca, 1971—1973
4 ALA	„Adevărul literar și artistic”, București, 1920 — 1939

5 ALB – 1	„Albina”, Viena, Pesta, 1865 — 1876
6 ALBC	„Albina Carpaților”, Sibiu, 1877
7 ALBP	„Albina Pindului”, București, 1868 — 1871, 1875 — 1876
8 ALBROM	„Albina românească”, Iași, 1844
9 ALF	„Alföld”, Arad, 1877
10 ALIB	„Alegătorul liber”, București, 1875 — 1876
11 ALMUZ	„Almanachul muzical”, Iași, 1875 — 1876
12 ALZ	„Allgemeine Zeitung”, Augsburg, 1876
13 APLE	„Apărătorul legei”, Iași, 1875 — 1876
14 ARFI	„Archivul pentru filologia și istoria”, Blaj, 1869 — 1872
15 ARG	„Argeș”, Pitești, 1966 —
16 ARO	„Arhiva Românească”, Iași, 1841
17 ARRU	„Arhiva rurală”, București, 1876
18 ASTR	„Anuarul Societății pentru crearea unui fond de teatru român pe anul...”, Brașov, 1895—1911
19 ASTRA	„Astra”, Brașov, 1966 —
20 AT—B	„Ateneu”, Bacău, 1964 —
21 AUC	„Analele Universității din Craiova”. Seria Istorie. Geografie. Filologie, Craiova, 1972
22 BG	„Boabe de grâu”, București, 1930 — 1934
23 BLIT	„Bucovina literară”, Cernăuți, 1943
24 BME	„Buletinul « Mihai Eminescu »”, Cernăuți, Rîmnicu-Vilcea, 1930 — 1944
25 BR	„Buciumul român”, Iași, 1875
26 BSC	„Biserica și școala”, Arad, 1877
27 BU	„Buciumul”, București, 1864
28 BULFO	„Buletin. Foae oficială”, Iași, 1840
29 BULGO	„Buletin. Gazeta oficială”, București, 1840
30 C—B ₂	„Contemporanul”, București, 1946 —
31 CBIBL	„Călăuza bibliotecarului”, București, 1962
32 CBUC	„Curierul Bucureștilor”, București, 1875 — 1876
33 CC	„Căminul cultural”, București, 1934 — 1947
34 CCOS	„Codrul Cosminului”, Cernăuți, 1924 — 1939
35 CDBE	„Calendarul bunului econom”, Sibiu, 1877 — 1878
36 CDC	„Calendarul curierului. Foaa intereselor generale”, Iași, 1874 — 1877
37 CDCR	„Calendarul colectorului român”, Botoșani, 1877 — 1878
38 CFG	„Curierul. Foaa intereselor generale”, Iași, 1873 — 1877
39 CFIN	„Curierul financiar”, București, 1874 — 1877
40 CGC	„Cuget clar”, București, Vălenii de Munte 1928 — 1938
41 CI	„Curierul de Iași”, Iași, 1870 — 1877
42 CL	„Convorbiri literare”, Iași, București, 1868 — 1944
43 CL—1	„Convorbiri literare”, Iași, 1970 —
44 CLIT	„Colectorul literar pentru ambele sexe”, Piatra-Neamț, 1877
45 COLTR	„Columna lui Traian”, București, 1870 — 1877

¹ 1. Biblioteca Academiei Republicii Socialiste România: 1, 5 — 8, 10, 11, 13, 14, 16, 17, 25 — 29, 32, 35 — 39, 41, 42, 44 — 48, 51 — 54, 57, 60, 63, 65, 68, 71, 72, 75 — 80, 83, 85, 86, 88 — 91, 99, 101, 105, 117, 118, 122, 123, 129, 130, 131, 137, 141, 148, 151, 152, 154, 155, 157, 158, 161, 167, 169, 170, 173 — 175, 183.

2. Biblioteca Centrală Universitară „M Eminescu”, Iași: 28, 38, 41, 135.

3. Arhivele Statului, Iași: 41.

4. Academia Republicii Socialiste România — Filiala Cluj-Napoca: 167.

5. Biblioteca Centrală Universitară Cluj-Napoca: 9, 87, 92, 102, 112, 115, 147.

6. Biblioteca Municipală „V. A. Urechea”, Galați: 172.

7. Biblioteca Municipală Tîrgu Mureș: 107.

8. Österreichische Nationalbibliothek, Viena: 12, 58, 59, 61, 106, 108, 111, 116, 160, 180 — 182.

9. Biblioteca Centrale di Roma, Roma: 179

---

46 CONST — 1	„Constituționalul”, București, 1876 — 1877
47 COR	„Le Courier de Roumanie”, București, 1876 — 1877
48 CORP	„Corespondența provincială”, Piatra-Neamț, 1874 — 1877
49 CREL	„Cahiers Roumains d'Études Littéraires”, București, 1973 —
50 CRO — 1	„Cronica”, Iași, 1966 —
51 CROM	„Curierul românesc”, București, 1840
52 CSR	„Cărțile sateanului român”, Gherla, 1876 — 1877
53 CUCURIGU	„Cucurigu!”, București, 1876 — 1877
54 CUB	„Curierul Bucureștilor”, București, 1875 — 1876
55 CUM	„Curentul magazin”, București, 1939
56 DACR	„Dacoromania”, Cluj, 1936
57 DEP	„Die Epoche”, București, 1876 — 1877
58 DPR	„Die Presse”, Viena, 1877
59 DREF	„Die Reform”, Viena, 1869
60 DREV	„Deutsche Revue”, Berlin, 1897
61 DZ	„Deutsche Zeitung”, Viena, 1876 — 1877
62 ECHINOX	„Echinoux”, Cluj-Napoca, 1968 —
63 ECON	„Economul”, Blaj, 1873 — 1877
64 EP	„Epoca”, București, 1905
65 ER	„Economia rurală”, București, 1876 — 1877
66 EX	„Excelsior”, București, 1931
67 EXT	„Extemporal”, București, 1935 — 1939
68 F	„Familia”, Pesta, 1865 — 1877
69 F — 1	„Familia”, Oradea, 1937
70 F — 2	„Familia”, Oradea, 1964 —

- 71 FED „Federațiunea”, Pesta, 1868 — 1876
 72 FIL „Foița de istorie și literatură”, Iași, 1860
 73 FL — 2 „Flacăra”, București, 1950
 74 FLI „Flacăra Iașului”, Iași, 1964
 75 FMIL „Foia pentru minte, inimă și literatură”, Brașov, 1853
 76 FS — 176 „Foaia scolastică”, Blaj, 1873 — 1877
 77 FSB „Foaia Societății pentru literatură și cultură română în Bucovina”, Cernăuți, 1865 — 1869
 78 FSOCROM „Foaia Societății «Românismul»”, București, 1870—1871
 79 FTELR „Foișoara Telegrafului român”, Sibiu, 1876 — 1877
 80 GHI „Ghimpele”, București, 1874
 81 GL „Gazeta literară”, București, 1954 — 1968
 82 GLB „Glasul Bucovinei”, Cernăuți, 1919
 83 GLOBUL „Globul”, București, 1877
 84 GP „Glasul Patriei”, București, 1964
 85 GSAT „Gura satului”, Arad, 1871 — 1877
 86 GT „Gazeta Transilvaniei”, Brașov, 1869 — 1877, 1940
 87 HON „Hon”, Budapesta, 1876
 88 IL „Iașul literar”, Iași, 1949 — 1970
 89 INF — 1 „Informațiunile”, București, 1871 — 1872
 90 INFB „Informațiunile bucureștene”, București, 1869 — 1870
 91 JDB „Le Journal de Bucarest”, București, 1870 — 1877
 92 KEL „Kelet”, Cluj, 1877
 93 LL „Limbă și literatură”, București, 1955 —
 94 LPV „Lupta pentru viață”, Iași, 1903 — 1905
 95 LUC — B „Luceafărul”, București, 1958 —
 96 LUC — S „Luceafărul”, Budapesta, Sibiu, București, 1902 — 1920
 97 LUPTA — 2 „Lupta”, București, 1927
 98 MANUSCRIP-
 TUM „Manuscriptum”, București, 1970 —
 99 MIL „Le Monde illustre”, Paris, 1876 — 1877
 100 MO „Monitorul oficial”, București, 1876 — 1877
 101 MOZAICUL „Mozaicul”, Craiova, 1839
 102 MPOL „Magyar Polgar”, Cluj, 1876
 103 MU „Munca”, București, 1964
 104 N — 2 „Națiunea”, București, 1945 — 1949
 105 NATROM „Națiunea română”, București, 1877
 106 NFP „Neue freie Presse”, Viena, 1870 — 1877
 107 NH „Nemzeti Hirlap”, Budapesta, 1876
 108 NWT „Neues Wiener Tagblatt”, Viena, 1876
 109 OBS „Observatoriul”, Sibiu, 1881
 110 ORIZ — T „Orizont”, Timișoara, 1964 —
 111 OST „Osten”, Viena, 1870
 112 PEL „Pester Lloyd”, Budapesta, 1876 — 1877
 113 PL „Preocupări literare”, București, 1936 — 1944
 114 PN „Presa noastră”, București, 1964

- 115 PNA „Pesti Napló”, Budapesta, 1876
 116 POLITIK „Politik”, Praga, 1870
 117 PRED „Predicatorul”, București, 1857
 118 PRESSA „Presa”, București, 1870 — 1878
 119 PRO „Prometeu”, Brașov, 1934
 120 RAM „Ramuri”, Craiova, 1905 — 1947
 121 RAM — 2 „Ramuri”, Craiova, 1964 —
 122 RC „Revista contemporană”, București, 1873 — 1876
 123 RCA „Revista Carpaților”, București, 1860 — 1861
 124 RCRI „Revista critică”, Iași, 1940
 125 RES „Resboiul”, București, 1877
 126 RF — 2 „Revista de filozofie”, București, 1964 —
 127 RFR „Revista Fundațiilor Regale”, București, 1934 — 1947
 128 RIST „Revista de istorie”, București, 1976
 129 RITMURI „Ritmuri”, Bistrița, 1976
 130 RJ „Revista junimei”, București, 1875
 131 RL „România liberă”, București, 1877
 132 RL — 2 „România liberă”, București, 1950
 133 RLIT — 2 „România literară”, București, 1932 — 1933
 134 RLIT — 4 „România literară”, București, 1964 —
 135 RLIT — 5 „România literară”, Iași, 1877
 136 RM „Revista Moldovei”, Botoșani, 1921 — 1927
 137 ROM „Românul”, București, 1869 — 1877
 138 ROMA „Roma”, București, 1932

- 139 RROMSTINT „Revista română de studii internaționale”, București, 1976
 140 RSTR „Revista Societății « Tinerimea română »”, București, 1930
 141 RȘT „Revista științifică”, București, 1876 — 1877
 142 SAI „Studii și articole de istorie”, București, 1961
 143 SAM „Sămănătorul”, București, 1901 — 1910
 144 SCB „Studii și cercetări de bibliologie”, București, 1955
 145 SCIA „Studii și cercetări de istoria artei”, București, 1955
 146 SCILF „Studii și cercetări de istorie literară și folclor”, București, 1952 — 1963.
 Vezi „Revista de istorie și teorie literară”
 147 SDT „Siebenburgischdeutsches Tagblatt”, Sibiu, 1876
 148 SEC — 1 „Secolul”, Iași, 1869 — 1871
 149 SM „Societatea de mîine”, Cluj, 1924
 150 ST „Steaua”, Cluj — Napoca, 1954 —
 151 STRO „Steaua României”, Iași, 1877
 152 ȘROMS „Școala română”, Sibiu, 1876 — 1877
 153 ȘZ „Șezătoarea”, Fălticeni, 1901
 154 T „Timpul”, București, 1876 — 1877
 155 TC „Trompeta Carpaților”, București, 1868 — 1871, 1876 — 1877
 156 TEATR — 2 „Teatrul”, București, 1956 —
 157 TEL „Telegraful”, București, 1871, 1876 — 1877
 158 TELR „Telegraful român”, Sibiu, 1869 — 1877
 159 TEM „Timpul eminescian”, Cernăuți, 1940
 160 TPR „Die Tages — Presse”, Viena, 1876
 161 TRANS „Transilvania”, Brașov, 1868 — 1877
 162 TRANS — 1 „Transilvania”, Sibiu, 1972 —
 163 TRIB — 1 „Tribuna”, Cluj — Napoca, 1957 —
 164 TRIB — 2 „Tribuna”, Cluj, 1939
 165 TRIBR „Tribuna României”, București, 1975 —
 166 TSC „Tînărul scriitor”, București, 1951—1957
 167 UDEM „Uniunea democratică”, București, 1876— 1877
 168 UN — 2 „Unirea”, București, 1941 — 1942
 169 UNLI „Uniunea liberală”, Iași, 1871 — 1873
 170 UR „Uricariul”, Iași, 1876
 171 VA — TM „Vatra”, Tîrgu Mureș, 1971
 172 VCOV „Vocea Covurluiului”, Galați, 1876 — 1877
 173 VESTEA „Vestea”, București, 1877
 174 VESTROM „Vestitorul românesc”, București, 1844
 175 VOCP „Vocea Prahovei”, Ploiești, 1875 — 1877
 176 VR — 1 „Viața românească”, Iași, București, 1906 — 1916, 1920 — 1940, 1944 — 1946
 177 VR — 2 „Viața românească”, București, 1948 —
 178 VRE „Vremea”, București, 1928 — 1944
 179 VV „La Voce della Verita”, Roma, 1876
 180 WA „Wanderer”, Viena, 1864
 181 WAB „Wiener Abendpost”, Viena, 1876
 182 WZ „Wiener Zeltung”, Viena, 1876
 183 Z „Zimbrul”, Iași 1851

Următoarele publicații periodice străine utilizate de Eminescu sau la care trimite nu ne-au fost accesibile în timp util pentru ediția de față:

„Archives israelites", 1876	„Kölnische Zeitung", 1876
„Athenaeum", 1876- 1877	„Kreuzzeitung", 1876
„British Revue", 1877	„Messager de Vienne", 1876
„Bukovinskaja Zarija", 1870	„Memorial diplomatique", 1877
„Czernowitzer Zeitung", 1870— 1877	„Moniteur", 1877
„Daily Telegraph", 1877	„Moniteur univrsel", 1877
„Egytértés", 1876- 1877	„Morgen Post", 1876
„Ellenor", 1876- 1877	„Napló", 1876
„France", 1877	„Nord", 1876
„Galois", 1876- 1877	„Norddeutsche allgemeine Zeitung", 1876, 1877
„Gazetta de Triest", 1877	„Pays", 1876
„Gazette de Strasbourg", 1876	„Pester Correspondenz", 1876, 1877
„Golos", 1876, 1877	„Politische Correspondenz", 1876, 1877
„Hamburger Correspondent", 1876	„Post", 1876
„Hamgid", 1876	„Russki Mir", 1876, 1877
„Indépendance Belgique", 1876— 1877	„Soleil", 1877
„Journal des débats", 1876-1877	„Standard", 1876
„Journal de Pest", 1876	„Temps", 1877
„Leipziger Illustrierte", 1845	„Times", 1876

TABLOUL EDIȚIILOR

M. EMINESCU || — || PROZĂ ȘI VERSURI || — || Editor, V. G. Morțun || Iași, 1890.

254 p.; Prețul: 10 lei ediția de lux; 5 lei ediția pe hârtie velină; 3 lei ediția populară.

Vezi descrierea ediției în *Opere*, I, București, 1939, p. XIX — XX și *Opere*, VII, București, 1977, p. 75.

Cuprinde: *Influența austriacă asupra românilor din Principate*.

CULEGERE DE ARTICOLE | D-ALE LUI || M. EMINESCU || — || Articole apărute în „Timpul” | în anii | 1880 și 1881 || București || Tipo-Litografia E. Weigand & C.C. Savoie, Calea Victoriei || 1891.

III + 137 p.; Prețul: 3 lei. Pe coperta exterioară: Ig. Heiman Librar — Editor 74 Calea Victoriei 74.

Cuprinde: [„Pseudo-Românul” în semi-barbaria lui...], *Studii asupra situației*. II. [„În ordinea de idei ...”], [„Meșter în falsificare ...”], [„De când datează exportul nostru...”], *Studii asupra situației* I [„Un nou program? ...”], [„Unul din miturile ...”], [„Schimbări mari ...”], [„Unul din argumentele ...”], [„Există o seamă de spirite ...”], [„După ce solicitudinea ...”], [„Adeseori o lege ...”], *Studii asupra situației* V. [„Am văzut cu înlesnire ...”], [„Nu fără durere ...”], [„Observasem cu oarecare mirare ...”], [„Calumniare audacter ...”], [„Oricât de multe laude...”], *Manolache Kostaki Epureanu*, [„Lumea asta...”], [„Să discutăm cu «Românul» lucruri ...”], [„Nu vom discuta cu «Românul» principii ...”], [„A generaliza o aserțiune ...”], [„Are haz «Românul» cu lecțiile ...”], [„«Românul» a contractat năravul...”], [„Urmînd discuțiunea ...”], [„Nu ne îndoiam ...”], [„Ce pofteste L'indépendance roumaine? ...”], [„Mai zilele trecute ...”], [„Și-au pierdut sârta ...”], [„«Pseudo-Românul» ca să explice ...”], [„Din nefericire ...”], [„«Românul» ținînd seamă...”], [„Am publicat în no. de la 2 dec...”].

Ediția inaugurează tipărirea prozei politice a lui Eminescu, rămasă îngropată pînă la acea dată în publicațiile vremii. În *Prefață*, Gr. Păucescu prezintă orientarea politică a poetului și insistă asupra cultului său pentru muncă și a luptei pe care o duce împotriva elementelor parazitare din societatea românească.

Editorul retipărește din „Timpul” numai acele articole, care i se părea că ilustrau „întreg programul Partidului conservator”. Spre a face și mai evident acest lucru, înlătură din articole părțile care contraziceau teza sa, le orînduiește arbitrar, fără să țină seama de prima apariție și le dă titluri, ce nu aparțin poetului. Articolele sînt preluate sub această formă și cu aceste titluri și de editorii de mai tîrziu ai publicisticii eminesciene.

MIHAI EMINESCU || — || NUVELE || — || Editura Librăriei Fraților Șaraga || Iași [1893].

160 p., Prețul 1 leu; pe coperta exterioară: a 2-a mie

Vezi descrierea ediției în *Opere*, VII, București, 1977, p. 75.

Cuprinde: *Sinucidere*, *Christos a înviat!* [„Lanul 1774...”].

DIN SCRIERILE LUI || — || MICHAIL EMINESCU || — || Vol. I || București Lito-Typografia Populară, Pasagiul Român || 1894.

VI. + 16 p. Prețul: 10 bani fascicola. Exemplar incomplet.

Cuprinde: [„Oricât de multe laude ...”], [„Calumniare audacter ...”].

Se reproduc textele din ediția din 1891. Se retipărește, fără semnătură, și *Prefața* lui Gr. Păucescu din aceeași ediție.

MICHAIL EMINESCU || — || DIVERSE || — || Cu o prefață de I.L. Caragiale || Iași || Editura Librăriei Școalelor Frații Șaraga || [1895]

XX + 128 p.; Prețul: 1 Leu. Pe coperta exterioară: 1-a Mie. *Diverse* (Critici, vederile sale politice). Colecțiunea Șaraga.

Cuprinde: [„Se vorbește că în consiliul...”], *Influența austriacă asupra românilor din Principate*, *Observații critice*, *Încă odată recenziunea logicei* — *Maioreescu*, *O scriere critică*, *Repertoriul nostru teatral*, *Fîntîna Blanduziei*.

Se reproduc, În loc de prefață, *articolele lui I. L. Caragiale*: În Nirvana, Ironie și Două note.

Biblioteca Scriitorilor Români || — || M. EMINESCU — || SCRIERI POLITICE ȘI LITERARE || — || Manuscrise inedite și culegeri din ziare și reviste [Vol. I.] (1870 — 1877) Ediție critică [de Ion Scurtu] || București || Institutul de arte grafice și editură „Minerva” | Strada Regală 6 1905.

XXXVI + 451 p.; Prețul: Lei 2.

Vezi descrierea ediției și în *Opere* VII, București, 1977, p. 75—76.

Cuprinde: [„Schema cursului naturii ...”], Articoli nepoliticoși, [„Bazarea virtuții pe legi ...”], [„Creștinism! religione...”], [„E foarte adevărat...”], [„Eul nostru social...”], [„Astfel se vede...”], [„Cine va vrea să facă ...”], [„Organele conștiinței naționale ...”], [„Și când strănepoții...”], [„Când mă aflu față...”], [„Celor care vor ...”], Din ședințele societății „România Jună” — Naționalii și Cosmopoliții —, [„Nu zicem că presa ...”], [„Fiecare lucru poartă...”], Articoli nepoliticoși, [I. „Sînt persoane — singulare sau colective —”], [„Ce să vă spun! ”], [„De maghiari...”], Să facem un congres, Ecuilibrul, Repertoriul nostru teatral, O scriere critică, Influența austriacă asupra românilor din Principate, [„N-rul 22 al « Curierului intereselor generale »...”], Iarăși evreii [„«Timpul» reproduce ...”], Evreii și conferința, „Apărătorul legii” și tipografia națională, Jidovul talmudist, Franța [„O deputațiune ...”], Sămînța jidovească din Cernăuți, [„Dacă prețul convenției comerciale ...”], Maltratare, Serbia [„Poarta a comunicat...”], Mozaicul austriac și tribunalele române, [„în Serbia sînt alegeri...”], Cestiunea orientului, [„Ziarul oficios ...”], Franța [„Între păreri ...”], [„Netăgăduit că istoria ...”], [„Se vorbește, că în consiliul...”], [„Un cuvînt la vreme ...”], [„Găgăuți se numește ...”], [„Protocolul final al conferinței...”], [„Se pare că pesimiștii ...”], [„« Agence russe » capătă din Constantinopol...”], [„Contrar simpatiei majorității popoarelor ...”], Austro-Ungaria [„În urma știrilor alarmante ...”], Serbia [„În numărul trecut...”], Austro-Ungaria [„Pe lîngă agitațiunile ...”], De pe cîmpul de război [„Un corespondent al ziarului...”], Austro-Ungaria [„Întrevederea de la Reichstadt...”], Turcia [„Diplomația cu mersul...”], Serbia [„De la o vreme încoace ...”], [„A începe cu stereotipul...”], Rusia [„Cu toate armările ...”], Turcia [„Tendențele de reformă...”], [„În ședința Senatului...”], [„Trompeta Carpaților” și softalele ungurești, [„Oricare ar fi soarta dezbatelor ...”], [„Pauză grea și atentivă...”], [„Evenimentele se grămădesc ...”], Austro-Ungaria [„Si non [e] vero, e ben trovato ...”], Austro-Ungaria [„« Telegraful român » ne dă detalii ...”], Austro-Ungaria [„Ca să se vadă...”], Austro-Ungaria [„Despre intrarea...”], [„Periodul al doilea ...”], [„La anul 1774 ...”], [„De mai multă vreme ...”], [„Bătrînii noștri erau practici...”], Revista statistică, [„Bugetul pe anul curent ...”], Meseriile, [„Lucrarea din care mai jos publicăm...”], Consiliul județean de Iași, Serbia [„Din Belgrad...”], [„Un bătrîn de spirit...”], Clubul studenților [„Din raportul anului ...”], Robie modernă, Probleme pedagogice, [„Creațiunea comisiei bugetare ...”], [„Cu ocazia dezbaterii asupra proiectului de buget...”], [„De mult aud ...”], Numiri la Universitatea din Cernăuți, Universitatea din Cernăuți, [„Primim din partea...”], Conservatorul din Iași, Pensionatul normal de domnișoare [„Duminica trecută ...”], [„Frumoase intențiuni ...”], [„Pentru studiul limbii române ...”], Bibliografie [„A ieșit de sub tipar ...”], Asociație pedagogică, Necrolog [„În noaptea ...”], Carte nouă [„A ieșit de sub tipar ...”], Constantin Bălăcescu, „Pseudo-Kinegetikos” de Al. Odobescu, [„Alaltăieri în 29 septembrie ...”], Monumente, Bibliografie. Jung. Julius Dr. „Die Anfänge der Rumänen, Kritisch-ethnographische Studie — retipărire separată din revista pentru gimnaziile austriace, anul XXVII, Viena, 1876”, O tragedie țigănească, „Globul”, Foae nouă [„« Colectorul literar pentru ambele sexe » ...”], [„Pomăritul întocmit cu deosebită privire la grădina școlară” de D. Comșa, Sibiu, 1877, 1 vol. 8°, 220 p., Pomologie, [„Acest articol însemnat...”], Prelecțiuni populare [„Societatea literară Junimea ...”], Prelegerile Junimei [„Duminica trecută D. Pogor ...”], Prelegerile Junimei [„D. Conta ca scriitor ...”], Prelegerile Junimei [„Duminea trecută...”], Pentru comedia cea de obște, Friedrich Diez, Veste plăcută, Societatea Academică, Românii din Moravia, Tilcuire bisericăscă a obiceiurilor de la țară, Bibliografie, [„Atragem atenția...”], I. C. Maxim, Simeon Marcovici, Foae literară [„Alături cu jurnalul...”], Un materialist român. Testamentul lui Ioan Otetelișanu, Calendar pe anul 1878, Teatru românesc [„Moartea lui Constantin Brâncoveanu...”], Teatru de vară [„Actorii tineri...”], Revista teatrală [„Joi, 25 noemvrie 1876, s-a reprezentat...”], Revista teatrală [„Despre trei reprezentații...”], Teatru [„Cu mulțămire deosebită ...”], Teatru [„Joia trecută s-a reprezentat în beneficiul...”], Revista tetrală [„Moartea lui Petru cel Mare ...”], Teatru evreesc, Teatru [„În marginile restrînse ...”], Concertul Friemann, Observații critice, încă odată, recenzia logice — Maiorescu, Economia națională și D. A. Vlădescu, Literatura din Botoșani, Pro domo, Scornirea „Telegrafului” din București, Bulgari la Londra, Din ședințele societății România Jună [VI „Luptele de partide ...”], [V ... părerea mea individuală ...], [III. În caracteristica limbii ziarelor din România ...] [IV. Dar D-lor; mi-e rușine ...], [„Cu tot principiul vechi...”], [„Ș-apoi cînd e vorba la adică, cine conspiră mai mult...”], [„Eu nu pot înțelege ...”], [„Bukovinskaja Zavija ...”], Notă asupra proiectatei întruniri la mormîntul lui Ștefan cel Mare la Putna, Domnului Dumitru Brătianu.

Ediție întocmită pe baza cercetării periodiceilor și a manuscriselor și una din cele mai importante din publicistica eminesciană. În Introducere (p. V — XXV), I. Scurtu prezintă publicistica lui Emi-

nescu din anii 1870 — 1877 și pledează pentru tipărirea integrală a ei. Editorul a primit sprijinul lui G. T. Kirileanu, care i-a transcris articolele din „Curierul de Iași” și i-a pus la dispoziție rapoartele poetului din epoce revizoratului școlar. Din ediție, proiectată în trei volume, a apărut numai acesta. Mulți editori o utilizează ca text

de bază, deși articolele sînt tipărite, în mare parte, fragmentar și cu titluri ce nu aparțin poetului. Textele sînt orînduite tematic și încadrate, adesea, în neconcordanță cu conținutul lor. De aici și lipsa de perspectivă în urmărirea preocupărilor dominante ale poetului în activitatea sa ziaristică din anii 1870 — 1877.

Din scrierile în proză încă neadunate ale lui M. EMINESCU || — || *ICOANE VECHI ȘI ICOANE NOUĂ* || („Timpul”, decembrie 1877) | Republicate cu prilejul comemorării a 20 de ani | de la moartea scriitorului | de K. || Vălenii-de-Munte || Tipografia « Neamul Românesc » & || 1909.

LV + 48 p.; Prețul: 45 de bani.

Cuprinde: Icoane vechi și icoane nouă. I. Actualitatea, II. Paralele economice, III. Bătrîni și tinerii, IV. Ilustrații administrative, V. Din abecedarul economic, VI. Frază și adevăr.

Ediție întocmită de G. Teodorescu-Kirileanu și Prefață de N. Iorga, succintă, cu observații privind concepția politică a lui Eminescu și frumusețea limbii din publicistica sa. Textele sînt însoțite cu note explicative, care aparțin editorului.

M. EMINESCU || — || *ARTICOLE POLITICE* || București || „Minerva” Institut de Arte Grafice și Editură, Boulevardul Academiei 3 — Str. Edgar Quinet || 1910.

180 p.; Prețul bani 80. Cu portret.

Cuprinde: *Bătrîni și tinerii, Ilustrații administrative, Paralele economice, Actualitatea, Din abecedarul economic, Frază și adevăr*, [„« Pseudo-Românul » în « semi-barbaria » lui...”], *Studii asupra situației II*, [„în ordinea de idei ...”], [„Meșter în falsificare ...”], [„De cînd datează exportul nostru ...”], *Studii asupra situației I* [„Un nou program? ...”], [„Unul din miturile ...”], [„Schimbări mari ...”], [„Unul din argumentele...”], [„Există o seamă de spirite ...”], [„După ce solitudinea ...”], [„Adeseori o lege ...”], *Studii asupra situației V* [„Am văzut cu înlesnire ...”], [„Nu fără durere ...”], [„Observasem cu oarecare mirare ...”], [„Calumniare audacter ...”], [„Oricît de multe laude ...”], *Manolache Kostaki Epureanu*, [„Programul nostru zicea ...”], [„Lumea asta ...”], [„Să discutăm cu « Românul » lucruri...”], [„Nu vom discuta cu « Românul » principii ...”], [„A generaliza o aserțiune ...”], [„Are haz « Românul » cu lecțiile ...”], [„« Românul » a contractat năravul...”], [„Urmînd discuțiunea”], [„Nu ne îndoiam că distingerea ...”], [„Ce poștește „l'Independance roumaine”?...”], [„Mai zilele trecute...”], [„Și-au pierdut sărita...”], [„« Pseudo-Românul » ca să explice...”], [„Din nefericire organele ...”], [„«Românul» ținînd seama...”], [„Am publicat în no. de la 2 dec....”].

MIHAIL EMINESCU || — || *OPERE COMPLETE* || — || Poezii. — Nuvele. — Roman. — Teatru. — Cugetări || Scrieri: Literare, Economice, Politice și Filozofice || Scrisori. — Critica rațiuni pure de Kant || cu || o prefață || și || un studiu introductiv || de || A.C. Cuza || Iași || Editat de || Librăria Românească || Ioan V. Ionescu și N. Georgescu || [și] || Institutul de arte grafice H.N.V. Ștefaniu & Co. || Strada Ștefan cel Mare No. 38 || 1914.

IX + 680 p.; Prețul: lei 850. Cu portret.

Vezi descrierea ediției în *Opere I*, București, 1939, p. XXII și *Opere VII*, București, 1977, p. 77.

Cuprinde: [„Schema cursului naturii ...”], *Articoli nepoliticoși*, [II „Bazarea virtuții pe legi ...”], [„Creștinism! religie...”], [„E foarte adevărat...”], [„Eul nostru social...”], [„Astfel se vede ...”], [„Cine va vrea să facă...”], [„Organele conștiinței naționale ...”], [„Și cînd strănepoții ...”], [„Cînd mă aflu față...”], [„Celor cave vor ...”], *Din ședințele societății „România Jună”*. — *Naționalii și Cosmopoliții* —, [„Nu zicem că presa ...”], [„Fiecare lucru poartă ...”], *Din ședințele societății „România jună”* [VI „Luptele de partide ...”], [V „...părerea mea individuală...”], [III. În caracteristica limbei ziarelor din România...], [IV „Dar D-lor; mi-e rușine ...”], [„Cu tot principiul vechi ...”], *Repertoriul nostru teatral, O scriere critică, Constantin Bălăceanu „Pseudo-Kinegetikos” de Al. Odobescu*, [„Alaltăieri în 29 septembrie ...”], *Monumente, Bibliografie. Jung, Julius, Dr, „Die Anfänge der Rumänen, Kritisch-etnographische Studie — retipărire separată din revista pentru gimnaziile austriace, anul XXVII, Viena, 1876”, O tragedie țigănească, „Globul”, Foaie nouă* [„Colectorul literar pentru ambele sexe...”], [„Pomăritul întocmit cu deosebită privire la grădina școlară” de D. Comșa, Sibiu, 1877, 1 vol. 8°, 200 p., [„Acest articol însemnat...”], *Preclecțiuni populare* [„Societatea literară « Junimea », ...”], *Prelegerile Junimei* [„Dumineca trecută D. Pogor ...”], *Prelegerile Junimei* [„D. Conta ca scriitor ...”], *Prelegerile Junimei* [„Dumineca trecută...”], *Pentru comedia cea de obște, Friedrich Dies, Veste plăcută, Societatea Academică, Românii din Moravia, Tilcurile bisericăscă a obiceiurilor de la țară, Bibliografie* [„Atragem atenția...”], I. C. Maxim, Simeon Marcovici, *Foaie literară* [„Alături cu jurnalul...”], *Un materialist român, Testamentul lui Ioan Oțetelișanu*,

Calendar pe anul 1878, [„Bukovinskaja Zarija...”], Notită asupra proiectatei întruniri la mormîntul lui Ștefan cel Mare la Putna, Fîntîna Blanduziei, Observații critice, încă odată recenziunea logice — Maiorescu, Economia națională și D. A. Vlădescu, Literatura din Botoșani, Prod domo, Scornirile

---

„Telegrafului” din București, Teatru românesc [„Moartea lui Constantin Brâncoveanu...”], Teatru de vară [„Actorii tineri...”], Revista teatrală [„Joi, 25 noemvrie 1876, s-a reprezentat...”], Revista teatrală [„Joia trecută s-au reprezentat...”], Revista teatrală [„Despre trei reprezentații ...”], Teatru [„Cu mulțămire deosebită...”], Teatru [„Joia trecută s-a reprezentat în beneficiul...”], Revista teatrală [„Moartea lui Petru cel Mare ...”], Teatru evreesc, Teatru [„În marginile restrînse ...”], Concertul Friemann, [„Periodul al doilea...”], [„La anul 1774 ...”], [„De mai multă vreme ...”], [„Bătrînii voștri erau practici ...”], Revista statistică, [„Bugetul pe anul curent...”], Meseriile, Concesiuni economice, Creditul mobilier, Creditul mobilier și jocul de bursă, Lucrarea din care mai jos publicăm, Consiliul județean de Iași, Serbia [„Din Belgrad...”], [„Un bătrîn de spirit...”], Clubul studenților [„Din raportul anului...”], Robie modernă, Probleme pedagogice, [„Creațiunea comisiei bugetare...”], [„Cu ocazia dezbaterii...”], [„De mult aud...”], Numiri la Universitatea din Cernăuți, Universitatea din Cernăuți, [„Primum din partea ...”], Conservatorul din Iași, Pensionatul normal de domnișoare [„Duminica trecută...”], [„Frumoase intențiuni...”], [„Pentru studiul limbii române...”], Bibliografie [„A ieșit de sub tipar...”], Asociație pedagogică, Necrolog, [„În noaptea ...”], Carte nouă, [„A ieșit de sub tipar ...”], Articoli nepoliticoși, [I „Sînt persoane singulare sau colective ...”], [„Ce să vă spun ...”], [„De maghiari ...”], Să facem un congres, Echilibrul, Influența austriacă asupra românilor din Principate, Rectificare [„N-rul 22 al « Curierului intereselor generale » ...”], Iarăși evreii, [„« Timpul » reproduce ...”], .Evreii și conferința, Cestiunea izraelită I. Uzura, [„Din marea unitate etnică a tracilor ...”], Cestiunea izraelită II. Rezultate ale uzurei în România, [„De ceea ce ne temem ...”], Statistica ovreilor cînd vine?, Cestiunea izraelită III. Industrie și comerț, [„Se vorbește de mult...”], [„Cu cît trec una după alta ...”], [„Camerile actuale ...”], [„Ne e silă ...”], [„După termenul mesagiului ...”], [„Germania este ...”], [„Promulgat și sancționat...”], „Apărătorul legii” și tipografia națională, Jidovul talmudist, Franța [„O deputațiune ...”], Sămînța jidovească din Cernăuți, [„Dacă prețul convenției comerciale ...”], Maltratare, Serbia, [„Poarta a comunicat...”], Mozaicul austriac și tribunalele române, [„În Serbia sînt alegeri ...”], Cestiunea Orientului, [„Ziarul oficios...”], Franța [„între păreri...”], [„Netăgăduit că istoria...”], [„Se vorbește, că în consiliul...”], [„Un cuvînt la vreme...”], [„Găgăuți se numește...”], [„Protocolul final al conferinței ...”], [„Se pare că pesimiștii ...”], [„« Agence russe » capătă din Constantinopol...”], [„Contrar simpatiei majorității popoarelor ...”], Icoane vechi și icoane nouă, I. Actualitatea, II. Paralele economice, III. Bătrînii și tinerii, IV. Ilustrații administrative, V. Din abecedarul economic, VI. Frază și adevăr, [„« Pseudo-Românul » în « semi-barbaria » lui...”], Studii asupra situației II. [„În ordinea de idei ...”], [„Meșter în falsificare ...”], [„De cînd datează exportul nostru ...”], Studii asupra situației I. [„Un nou program?...”], [„Unul din miturile ...”], [„Schimbări mari ...”], [„Unul din argumentele ...”], [„Există o seamă de spirite ...”], [„După ce solitudinea...”], [„Adeseori o lege...”], Studii asupra situației V. [„Am văzut cu înlesnire ...”], [„Nu fără durere ...”], [„Observasem cu oarecare mirare ...”], [„Calumniare audacter ...”], [„Oricît de mult...”], Manolache Kostaki Epureanu, [„Programul nostru zicea ...”], [„Lumea asta...”], [„Să discutăm cu « Românul » lucruri...”], [„Nu vom discuta cu « Românul » principii ...”], [„A generaliza o aserțiune ...”], [„Are haz « Românul » cu lecțiile ...”], [„„ Românul » a contractat năravul...”], [„Urmînd discuțiunea...”], [„Nu ne îndoiam ...”], [„Ce poștește «l'Independance roumaine ?»...”], [„Mai zilele trecute ...”], [„Și-au pierdut sărta...”], [„« Pseudo-Românul », ca să explice ...”], [„Din nefericire...”], [„« Românul », ținînd seamă...”], [„Am publicat în no. de la 2 dec...”], Austro-Ungaria [„în urma știrilor alarmante...”], Serbia [„în numărul trecut...”], Austro-Ungaria [„Pe lîngă agitațiunile...”], De pe cîmpul de război [„Un corespondent al ziarului...”], Austro-Ungaria [„întrevederea de la Reichstadt...”], Turcia [„Diplomația cu mersul...”], Serbia [„De la o vreme încoace ...”], [„A începe cu stereotipul...”], Rusia [„Cu toate armările ...”], Turcia [„Tendențele de reformă ...”], [„În ședința Camerei...”], [„În ședința Senatului...”], „Trompeta Carpaților” și softalele ungurești ...”], [„Oricare ar fi soarta dezbaterilor...”], [„Pauză, grea și atentivă ...”], [„Evenimentele se grămădesc ...”], Austro-Ungaria [„Si non [e]vero, se e ben trovato ...”], Austro-Ungaria [„« Telegraful român », ne dă detalii ...”], Austro-Ungaria [„Ca să se vadă...”], Austro-Ungaria [„Despre intrarea...”], Bulgari la Londra.

Ediția reproduce scrierile lui Eminescu apărute anterior în volumele sale de poezii, proză, teatru, publicistică și traduceri. Se publică și cîteva texte care nu figurează în edițiile anterioare. În *Prefață* (p. VII—IX), editorul arată că ediția a izvorît din dorința de „popularizare” și „înțelegere” a operei poetului. Studiul introductiv, *Mihail Eminescu. Viața și opera lui*, nu se tipărește, nefiind terminat la apariția volumului. Se păstrează în secția de manuscrise a Bibliotecii Academiei Române și cuprinde peste o mie de pagini.

Ediția este singura cu caracter enciclopedic, pînă astăzi și îmbrățișează, fie și parțial, toate sectoarele scrisului eminescian.

M. EMINESCU || — || *SCRIERI POLITICE* || — || *Ediție comentată de D. Murărașu | Doctor în litere | Fost membru al Școlii române din Franța | Scrisul Românesc | Craiova || [1931].*

LXVI + 339 p. + 7 pl.; Prețul: 80 lei. Cu portret. Pe coperta exterioară: *Clasicii români comentați. Sub îngrijirea D-lui N. Cartoian, Profesor universitar.*

Cuprinde: *Să, facem un congres, în unire e tăria, Ecuilibrul, Notiță asupra proiectatei întruniri la mormîntul lui Ștefan cel Mare la Putna, Domnului Dumitru Brătianu, Influența austriacă asupra românilor din Principate, „Periodul al doilea...”, „La anul 1774...”, Bălcescu și urmașii*

lui, Icoane vechi și icoane, nouă I. Actualitatea, II. Paralele economice, III. Bătrîni și tinerii, IV. Ilustrații administrative, V. Din abecedarul economic, VI. Frază și adevăr, Concesiuni economice, Tendințe de cucerire, „Din Petersburg ne sosește știrea...”, „Nu ne pare bine...”, „Spiritul public modern...”, „Cu cît trec, una după alta...”, „Camerile actuale...”, „Caracterul obștesc...”, „Promulgat și sancționat...”, „Sînt acum cîteva zile...”, „Ca un fel de refugiu...”, „Unul din miturile...”, Studii asupra situației I. „Un nou program...”, Studii asupra situației II. „În ordinea de idei...”, Studii asupra situației III. „Din momentul în care...”, Studii asupra situației IV. „Precară este dar...”, Studii asupra situației V. „Am văzut cu înlesnire...”, „După ce solitudinea...”, „Lumea asta...”, „Programul nostru zicea...”, „Nu vom discuta cu «Românul» principii...”, „«Românul» a contractat năravul...”, „Căutînd a explica...”, „Cată să spunem...”, „Numai noi observasem...”, „«Pseudo-Românul», în «semi-barbaria» lui...”, „«Românul» ne face o imputare...”, „Citit-a vreodată...”, „Ceea ce dă guvernului...”, Materialuri etnologice privind în parte și pe D. Nicu Xenopol, criticul literar de la «Pseudo-Românul», „De cîte ori contestăm...”, „Observăm că unirea...”, „Se-ncheie...”

Ediția cuprinde un număr restrîns de articole politice, fiind întocmită cu scopuri didactice. Textele se tipăresc în general, integral și sînt însoțite de prezentări introductive, iar în *Influența austriacă asupra românilor din Principate* se introduc subcapitole.

Studiul introductiv, *Eminescu ziarist și om politic* (p. III—LX), prezintă viața poetului, împrejurările în care își începe activitatea publicistică și colaborarea la „Federațiunea”, „Curierul de Iași”, „Timpul”, „România liberă” și „Fîntîna Blanduziei”. În analiza gîndirii politice a lui Eminescu se expune concepția sa despre stat, muncă, cultură, progres și civilizație. Eminescu visa un stat puternic în care poporul român să, urce cele mai înalte trepte ale culturii și civilizației.

Bibliografia consemnează edițiile anterioare din publicistica politică a lui Eminescu și referințele critice privitoare la acest sector din activitatea poetului. Articolele din „Curierul de Iași” sînt reproduse din ediția din 1905.

M. EMINESCU || — || *SCRIERI POLITICE* || || Comentate de | D. Murărașu | Doctor în litere | Scrisul Românesc || Craiova || [1935].

LXVI + 350 + 7 pl.; Prețul: Lei 80. Pe coperta exterioară: *Clasicii români comentați. Sub îngrijirea D-lui N. Cartoian, Prof. universitar.*

Cuprinde textele din ediția din 1931, la care se adaugă: *„De cînd datează exportul nostru...”, „Să discutăm cu «Românul» lucruri...”, „A generaliza o aserțiune...”, „Am publicat în no. de la 2 dec. ...”*. Nu cuprinde: *„Se-ncheie...”*

M. EMINESCU || — || *SCRIERI POLITICE* || — || Comentate de | D. Murărașu | Doctor în litere Ediția III-a || Editura Scrisul Românesc S.A. || Craiova || [1937].

424 p. + 7 pl.; Prețul: Lei 100. Cu portret. Pe coperta exterioară: *Clasicii români comentați. Sub îngrijirea D-lui N. Cartoian — Prof. universitar*

Reproduce ediția din 1935, la care adaugă: *„Se-ncheie...”*, tipărit și în ediția din 1931.

M. EMINESCU || — || *SCRIERI POLITICE* || — || Comentate de | D., Murărașu | Doctor în litere | Ediția IV-a definitivă || Editura Scrisul Românesc S.A. || Craiova || [1938];

438 p.; Prețul: Lei 325. Cu portret. Pe coperta exterioară: *Clasicii români comentați. Sub îngrijirea D-lui N. Cartoian — Prof. universitar. Cu portret.*

Reproduce ediția a III-a.

M. EMINESCU || — || *OPERE* || [Volumul 1] Ediție îngrijită de | Profesor Ion Crețu 11— București — || Editura «Cultura Românească» — S.A.R. — Pitagora Nr. 18 || [1939]. XV + 539 p.; Prețul: 4 volume Lei 400

Vezi descrierea ediției în *Opere*, VII, București, 1977, p. 80.

Cuprinde: *O scriere critică, Repertoriul nostru teatral, Constantin Bălăcescu, „Pseudo-kynegetikos” de A. I. Odobescu. Teatru de vară* [„Actorii tineri ...”], *Economia națională și D. A. Vlădescu, [„Alaltăieri în 29 septembrie ...”]*, *Revista teatrală, [„Joi, 25 noiembrie 1876 ...”]*, *Revista teatrală [„Joia trecută s-au reprezentat...”]*, *Revista teatrală [„Despre trei reprezentații...”]*, *Revista teatrală [„Moartea lui Petru cel Mare ...”]*, *Teatru [„Cu mulțumire deosebită ...”]*, [„Joia trecută s-a reprezentat în beneficiul...”], *Foaie nouă, [„Colectorul literar pentru ambele sexe ...”]*, [„Pomăritul întocmit cu deosebită privire la grădina școlară” de D. Comșa, Sibiu, 1877, 1 vol. 8, 200 p., „Globul”, *Observații critice, încă odată, recenziunea logicei — Maiorescu, Literatura din Botoșani, Pro domo, Notițe bibliografice* [I „Ar fi cui cale...”], [II] *Pilde și ghicitori*, [III] *Învățătorul copiilor*, [IV. „Față cu acest fel de literatură...”], [„Ministerul agriculturii...”].

Editorul tipărește în acest prim volum, consacrat poeziei și prozei lui Eminescu, articole culturale, ca o completare a activității literare. În ediția din 1941 nu le repărește. În *Prefață* insistă asupra faptului că edițiile anterioare din publicistica eminesciană nu oferă, o imagine asupra

amplorii și importanței ei. După textele incluse în aceste ediții ar însemna că Eminescu a publicat doar „cinci-șase articole pe trimestru”. Situația nu corespunde realității și explicația stă în dificultățile întâmpinate în identificarea textelor eminesciene din „Curierul de Iași” și „Timpul”, cele două ziare pe care le susține prin scrisul său. Promite să prezinte în volumul următor metoda de lucru în operația dificilă și plină de răspundere a identificării textelor eminesciene.

M. EMINESCU || — || OPERE || [Volumul] II || Ediție îngrijită de Profesor Ion Crețu || București || Editura « Cultura Românească » — S.A.R. — Pitagora Nr. 18 || [1939].

476 p.; Prețul: 4 volume Lei 400. Cu portret.

Cuprinde: *Să facem un congres, În unire e tăria, Ecuilibrul, Notită asupra proiectatei întruniri la mormîntul lui Ștefan cel Mare la Putna, Influența austriacă asupra românilor din Principate, [„Bătrînii noștri erau practici...”]*, *Revista statistică, [„Periodul al doilea ...”]*, *Franța [„Între păreri ...”]*, [„Netăgăduit că istoria ...”], [„Se vorbește, că în consiliul...”], [„Un cuvînt la vreme ...”], *Iarăși evreii, [„Cu ocazia dezbaterii asupra proiectului de buget...”]*, [„Bugetul pe anul curent...”], *Evreii și conferința, Monumente, [„« Agence russe » capătă din Constantinopole ...”]*, [„La anul 1774 ...”], *Bălcescu și urmașii lui, [„Drumurile s-au troienit...”]*, *Icoane vechi și icoane nouă I. Actualitatea, II. Paralele economice, III. Bătrînii și tinerii, IV. Ilustrații administrative, V. Din abecedarul economic, VI. Frază și adevăr, Dorobanții, Pro domo, [„— Iată: „Simțimintele, iubirea” ...”]*, [„În sfîrșit vedem ...”], *Contestarea alegerii D-lui Maiorescu, [„Cestiunea retrocedării ...”]*, [„De cîte ori s-a făcut...”], [„Mai mare ca stupiditatea ...”], [„De cîteva zile limbajul...”], [„Argumentul de căpetenie...”], *Basarabia I. Numele și întinderea ei, II. Veacul al cincisprezecelea, III. Veacul al șaisprezecelea, IV. Veacul al șaptesprezecelea, V. Veacul al optsprezecelea, VI. Veacul al nousprezecelea — Izvoare, [„Un răspuns ...”]*, *Concesii economice, Tendențe de cucerire, Domnul Holban și Arthur Schopenhauer, [„De cîte ori făceam observările ...”]*, [„Trecerea rușilor ...”], [„Pe cînd încă, retrocedarea ...”], [„Știm prea bine ...”], [„Din Petersburg ne sosește știrea ...”], *Anexarea Dobrogei, [„Am spus-o în numărul trecut...”]*, [„« Românul » pune în revista sa...”], [„La propunerea noastră...”], [„Nu ne pare bine ...”], [„E ciudat că tocmai noi ...”], [„Trist este cînd o nație ...”], [„Nu sîntem dispuși ...”], [„Am avut adeseori ocazia...”], [„Pe arborul tăcerii...”], [„Mîine, duminică e ziua...”], [„« Românul » combate ideile ...”], [„Era lesne de prevăzut...”], [„Chiar în cestiunea administrării ...”], [„Spiritul public modern ...”], [„Astronomia corpurilor cerești ...”], [„Într-un studiu de politică ...”], [„Organele de publicitate ...”], [„Nu știm de unde ...”], [„Credem, că destul...”], [„În numărul nostru ...”], [„Tot în numărul nostru ...”], [„În zadar ar încerca cineva...”], [„Trei zile...”], [„Noi nu ne-am închinat...”], [„Ieri și alaltăieri...”], [„Între multele neplăceri...”], [„Ieri s-a citit...”], [„Puține zile încă...”], [„Cine cunoaște cîtuși de puțin istoria...”].

Editorul arată în *Prefață* (p. 9 — 16) că tipărește articolele „de doctrină, de polemică sau documentare” și nu reproduce „notițe, relatări diverse ori mici însemnări”, chiar dacă sînt incluse în edițiile din 1905 și 1914. Nu însoțește textele de comentarii întrucît nu a urmărit să-și expună propriile păreri, ci să-l prezinte pe Eminescu „cu gîndirile și sentimentele lui”. Pentru acest motiv menține și titlurile date de Eminescu și reproduce articolele integral. Este prima ediție din publicistică cu respectarea integrității textelor eminesciene.

Editorul dă și cîteva indicații cu privire la metoda utilizată în identificarea articolelor lui Eminescu din periodicele vremii. În această operație s-a călăuzit după „forme și idei, cuvinte și expresii”, „virulența stilului”, „avîntul

gîndului, căldura și armonia frazei". Face mărturisirea că observațiile sale puteau forma un volum pe care se pregătește să-l tipărească în cel mai scurt timp. Promisiunea rămîne neîndeplinită.

M. EMINESCU || — || **OPERE** || [Volumul] III | Ediție îngrijită de | **Profesor Ion Crețu** || **București** || Editura « **Cultura Românească** » — **S.A.R.** — **Pitagora Nr. 18** || [1939].

519 p.; Preț: 4 volume Lei 400.

Cuprinde: *Cestiunea israelită* I. *Uzura*, II. *Rezultate ale uzurei în România*, III. *Industrie și comerț*, IV. *Regularea relațiilor evreilor în Prusia*, [„Din marea unitate etnică a tracilor ...”], [„De ceea ce ne temeam ...”], [„Nu ne aducem aminte ...”], [„Oare roadele demagogiei noastre ...”], *Statistica ovreilor cînd vine?* [„Roșii, începînd de la oratorii lor ...”], [„Vechea imputare ...”], [„Dacă aparențele nu amăgesc ...”], [„Cu cît trec una după alta ...”], [„De cînd nația ...”], [„O lună, de zile a trecut...”], [„Marea majoritate ...”], [„Dacă majoritatea...”], [„Trebuie să aibă, cineva ...”], [„Articolele de sperii ciune ...”], [„Dacă proiectul majorității comisiei ...”], [„Camerile actuale ...”], [„Ceea ce a pierdut ...”], [„Ziarele guvernului...”], [„De doi ani...”], [„Înainte cu doi trei ani...”], [„Ne e silă...”], [„Caracterul obștesc ...”], [„Este o vorbă veche...”], [„Cîteva numere consecutive...”], [„După termenul mesagiului...”], [„Exprimată în termenii ...”], [„Germania este ...”], [„După, cum se poate prevedea ...”], [„Numărul de azi...”], [„Sîntem în ajunul...”], [„Promulgat și sancționat...”], [„După atîtea declarațiuni ...”], [„Nu de principiu...”], [„De duminica trecută...”], [„Sînt în viața popoarelor...”], [„Sînt acum cîteva zile ...”], [„Publicăm astăzi în fruntea...”], [„Amară e viața...”], [„Se închină, omul...”], [„Eram curioși...”], [„La fiecare act...”], [„În discutarea proiectului...”], [„De cîteva zile...”], [„Faceți interesele...”], [„Nenorocitele astea de țări...”], [„Prețioasele descoperiri...”], [„Ca un fel de refugiu...”], [„Dimitrie Cantemir ...”], [„Astăzi patru sprezece

ani ...”], [„Unul din miturile ...”], [„De bine de rău ...”], *Studii asupra situației*. I. [„Un nou program ...”], II. [„În ordinea de idei ...”], III. [„Din momentul ÎN care ...”], IV. [„Precară este dar ...”], V. [„Am văzut cu înlesnire ...”], [„N-ar fi greu de polemizat...”], [„Unul din argumentele ...”], [„Ne pare bine ...”], [„E greu pentru o foaie ...”], [„Schimbări mari ...”], [„Adeseori o lege ...”], [„Bătuți pe toată linia...”], [„Există o seamă de spirite ...”], *Abdicarea D-lui C. A. Rosetti*, [„În numărul nostru de vineri ...”], [„De cînd datează exportul nostru ...”], [„Nu fără durere...”], [„«Pressa» se bucură...”], [„Între advocații ...”], [„După ce solitudinea...”], [„«Românul» în numărul său ...”], [„Lumea asta...”], [„Oricît de multe laude ...”], [„Nu știm cum...”], [„Observasem cu oarecare mirare ...”], [„«Monitorul» de ieri ...”], [„Programul nostru zicea...”], [„Calumniare audacter ...”], [„Într-unul din numerele trecute...”], [„Nu avem din nefericire ...”], [„Încă de pe cînd ...”], [„Nu încapă îndoială că soluțiunea...”], *Manolache Kostaki Epureanu*, [„«Românul» după ce parafrazează...”], [„Ne-am găsit beleaua...”], [„Nu încurajăm fanteziile...”], [„C-o suficiență...”], [„E clar că un stat...”], [„Adevărul doare ...”], [„«L'Independance roumaine» discută...”], [„E un semn de statornicia principilor ...”], [„Există, se vede...”], [„Am discutat ieri ...”], [„Dacă polemica noastră...”], [„Nedeprinși a face fraze ...”].

M. EMINESCU || — || **OPERE** || [Vol.] IV | Ediție îngrijită de | **Profesor Ion Crețu** || **București** || Editura « **Cultura Românească** » — **S.A.R.** — **Pitagora Nr. 18** || [1939].

576 p.; Preț: 4 volume Lei 400. Cu portret.

Cuprinde: *Patologia societății noastre*, [„Celelalte negustorii...”], [„Are haz...”], [„Erodot al «Românului» continuă...”], [„Mai alaltăieri ...”], [„În numărul său de azi...”], [„Pe cînd discutăm...”], [„Atît ne mai lipsea...”], [„D. Vernescu a interplat...”], [„«Românul» ne somează...”], [„Între legendeale noastre...”], [„Habemus papam...”], [„Adevărul doare. Pe la 3 martie ...”], [„Ieri fiind procesiunea...”], [„Într-un articol cu mult prea lung ...”], [„Și iarăși bat la poartă ...”], [„A aștepta, să culegi ...”], [„Pentru ce s-a retras ...”], [„«Cugetați» ne zice ...”], [„Abstracție făcînd...”], [„Ceea ce li se pare ...”], [„A discuta cu ignoranța ...”], [„Să discutăm cu «Românul», lucruri ...”], [„A generaliza o aserțiune ...”], [„Era un obicei înainte ...”], [„Nu vom discuta cu «Românul» principii...”], [„«The Times» și „Timpul” iată, tema...”], [„E comedie?...”], [„Cabinetul no. 40...”], [„E cumplită starea de lucruri...”], [„Frații Nădejde ...”], [„«Românul» mustră opozițiunea ...”], [„Are haz «Românul» cu lecțiile ...”], [„Economisti observă ...”], *Creditul mobilier, Creditul mobilier și jocul de bursă*, [„«Românul» a contractat năravul...”], [„Urmînd discuțiunea...”], [„Nu ne îndoiam că distingerea...”], [„Ce pofteste «L'Independance roumaine?»...”], [„Căutînd a explica ...”], [„Din nefericire ...”], [„Adevărul că, în decursul...”], [„Teoria noastră...”], [„Ce adevărată e teoria ...”], [„N-a trecut mult...”], [„Preasfinția Sa musiu ...”], [„«L'Independance roumaine» își face plăcere ...”], [„Cată să spunem ...”], [„«Spre răsărit»...”], [„N-avem nevoie a spune ...”], [„Mai zilele trecute ...”], [„Răul de căpetenie...”],

[„Și-au pierdut sărita...”], [„« Pseudo-Românul » ca să explice ...”], [„De la venirea...”], [„Electivitatea magistraturii ...”], [„Meșter în falsificare ...”], [„Rezultatul alegerilor ...”], [„« Românul » ținând seama...”], [„Acuzațiunea ridicată...”], [„Mulțămită împrejurărilor ...”], [„Numai noi observasem ...”], [„Atât „Cumpăna” cât și «Apărătorul» găsesc...”], [„De câte ori se discută...”], [„Românul ne face o imputare...”], [„« Românul » a început...”], [„« Pseudo-Românul » în « semi-barbaria » lui ...”], [„Adunările legiuitoare sînt convocate...”], [„Îmblă vorba...”], [„Cestiunea Dunării...”], [„Dacă inima adversarilor ...”], [„Am publicat în no. de la 2 dec....”], [„Ședința de sîmbătă a adunării...”], [„Presa este pe deplin ...”], [„Discuția iscată...”], [„« Românul » nu are cuvînt...”], [„Ședința adunării de vineri ...”], [„Într-un lung articol...”], [„« Românul » promițîndu-ne ...”], [„Parturiunt montes ...”], [„Credem necesar ...”], [„Citit-a vreodată ...”], [„Proiectul de lege...”], [„Odată apucînd...”], [„Ceea ce dă guvernului ...”], [„Contele Wolkenstein ...”], [„Materialuri etnologice privind în parte și pe D. Nicu Xenopol, criticul literar de la « Pseudo-Românul», [„Avînd a da seamă ...”], [„În ședința de vineri a Camerei ...”], [„« Pseudo-Românul » ne cere ...”], [„Se zice că prea dăm...”], [„«Dar dulci, nobili și politicoși » ...”], [„Am arătat în mai multe rînduri ...”], [„« Națiunea » perindînd acuzațiile ...”], [„Un semn al declasării ...”], [„« Națiunea » constată...”], [„Ți-ai găsit...”], [„Alexandria povestea ...”], [„« Luptătorul » din Focșani ...”], [„Ni se pare că vorbim ...”], [„După cum ne asigură ...”], [„« Românul » comentează ...”], [„« Românul » în numărul său...”], [„De câte ori contestăm...”], [„Precum astronomul...”], [„« Memorialul » comitetului...”], [„« De îmbunătățiri »...”], [„Avem sub ochi expunerea oficială ...”], [„S-o lovi...”], [„Observăm că unirea ...”], [„Se-ncheie ...”], [„« Dacia viitoare », iată titlul...”], [„N-avem bucurie ...”], [„Cam în ajunul...”], [„Orice merite și-ar atribui ...”], [„În marea întrunire ...”], [„Prin discursul ținut...”], [„Sila morală...”], [„Din cauza unei selecțiuni ...”], [„Serbarea guvernamentală ...”], Iconarii D-lui Beldiman, Iar iconarii, Fîntîna Blanduziei, Formă și fond.

Editorul încheie ediția cu un Postscriptum (p. 572) în care se plînge că din colecția „Curierul de Iași” și a „Timpului” lipsesc numere care ar putea cuprinde texte importante eminesciene. Deși susține că, a parcurs „Curierul de Iași” nu transcrie titlurile date de Eminescu articolelor sale, cum era de așteptat, ci le preia pe cele din ediția lui I. Scurtu din 1905.

MIHAIL EMINESCU || — || ARTICOLE DE POLITICĂ ROMÂNEASCĂ || — || Iași || Editura Athanasie D. Gheorghiu || 1941.

III + 202 p.; Prețul 80 lei. Cu portret. Pe coperta exterioară: Ediție îngrijită de Gh. Chirițescu.

Cuprinde: *Ecuilibrul, Influența austriacă asupra românilor din Principate, [„Se vorbește, că în consiliul...”], [„« Agence russe » capătă din Constantinopol...”], [„În sfîrșit vedem ...”], [„Cestiunea retrocedării...”], [„Argumentul de căpetenie ...”], Tendințe de cucerire, [„Știm prea bine...”], Anexarea Dobrogei, [„Am avut adeseori ocazia...”], [„Din marea unitate etnică a tracilor ...”], [„Statistica ovreilor cînd vine ?...”], [„Marea majoritate...”], [„Sîntem în ajunul...”], Cestiunea israelită II Rezultate ale uzurei în România, [„« Luptătorul » din Focșani ...”], [„În discutarea proiectului ...”], [„Organele de publicitate ...”], Studii asupra situației III, [„Din momentul în care...”], [„Am discutat ieri...”], [„Dacă polemica noastră...”], Studii asupra situației IV [„Precară este dar ...”], Dorobanții, [„Mîine duminică...”], [„Atît ne mai lipsea...”], [„Electivitatea magistraturii...”], [„După ce solitudinea...”], [„Nu știm cum ...”], Iconarii D-lui Beldiman.*

În *Schiță biografică* (p. I — III) se dau date sumare cu privire la viața lui Eminescu, iar în *Cuvînt înainte*, semnat, de asemenea, de editor, se deplînge faptul că generațiile mai noi nu cunoșteau activitatea de luptător politic a poetului. Eminescu a fost un „ziarist și critic politic de prima ordine”.

M. EMINESCU || — || BUCOVINA ȘI BASARABIA || — || Studiu istorico-politic | prezentat de Profesor I. Crețu || București | [Monitorul Oficial și Imprimeriile Statului. Imprimeria Națională] 1941.

1+ 173 p.

Cuprinde: *Bucovina și Basarabia, I. Politica orientală în veacul XVIII, II. Politica Habsburgilor, III. Motivele politice ale luării Bucovinei, IV. Negocierile privitoare la cedarea Bucovinei, V. înaintarea Rusiei, VI. Moldova față cu cedarea Bucovinei, VII. România în luptă cu panslavismul.*

Studiul este întocmit pe baza documentelor din colecția Hurmuzachi de tipărirea căreia se îngrijea Ioan Slavici, cu care Eminescu lucra în redacția „Timpului”, ziarul bucureștean. În *Introducere* (p. 7 — 17), editorul invocă argumentele care îl determinau să-i atribuie poetului, însă ele sînt neconvingătoare.

Ediția reprezintă prima tipărire în volum a studiului.

M. EMINESCU || — || OPERA POLITICĂ ||. Volumul I: 1870 — 1879 | Ediție îngrijită de Profesor I. Crețu | Cugetarea — Georgescu Delafras || București IV, Str. Popa Nan No. 21 || 1941.

624 p.; Prețul: Ambele volume Lei 300.

Cu portret. Cuprinde: *Să facem un congres, În unire e tăria, Ecuilibrul, Notiță asupra proiectatei întruniri la mormântul lui Ștefan cel Mare la Putna, Domnului Dumitru Brătianu, Influența austriacă asupra românilor din Principate*, [„Bătrînii noștri erau practici..."], *Revista statistică*, [„Periodul al doilea..."], *Franța* [„Între păreri..."], [„Netăgăduit că istoria..."], [„Se vorbește, că în consiliul..."], [„Un cuvînt la vreme ...”], *Iarăși evreii*, [„Cu ocazia dezbaterii, proiectului de buget..."], [„Bugetul pe anul curent..."], *Evreii și conferința, Monumente*, [„«Agence russe» capătă din Constantinopol...”], [„La anul 1877 ...”], [„«Românul» deapănă...”], [„De mult încă am arătat...”], *Bălcescu și urmașii lui*, [„Drumurile s-au troienit...”], *Icoane vechi și nouă. I. Actualitatea, Icoane vechi și nouă. II. Paralele economice, Icoane vechi și nouă. III. Bătrînii și tinerii, Icoane vechi și nouă. IV. Ilustrații administrative, Icoane vechi și nouă. V. Din abecedarul economic, Icoane vechi și nouă. VI. Frază și adevăr, Dorobanții, Pro domo*, [„— Iată: «Simțimintele, iubirea» ...”], [„Condițiunile de pace ...”], [„În sfîrșit vedem ...”], *Contestarea alegerii D-lui Maiorescu*, [„Cestiunea retrocedării...”], [„De cîte ori s-a făcut...”], [„Mai mare ca stupiditatea ...”], [„În numărul nostru de vineri ...”], [„Venim încă odată ...”], [„De cîteva zile limbajul...”], [„Argumentul de competență...”], *Basarabia. I. Numele și întinderea ei, II. Veacul al cincisprezecelea, III. Veacul al șaisprezecelea, IV. Veacul al șaptesprezecelea, V. Veacul al optsprezecelea, VI. Veacul al nouăsprezecelea — Izvoare*, [„Un răspuns...”], [„Abia au trecut cîteva săptămîni...”], *Concesiuni economice, Tendențe de cucerire, Domnul Holban și Arthur Schopenhauer, Bucovina și Basarabia I Politica orientală în veacul XVIII, II Politica Habsburgilor, III Motivele politice ale luării Bucovinei, IV Negocierile privitoare la cedarea Bucovinei, V Înaintarea Rusiei, VI Moldova față cu cedarea Bucovinei, VII. Românii în luptă cu panslavismul*, [„D. I. Brătianu ne-a făcut...”], [„De cîte ori făceam observările ...”], [„De cînd guvernul conservator ...”], [„Trecerea rușilor ...”], [„Pe cînd retrocedarea...”], [„De-o seamă de vreme ...”], [„Știm prea bine ...”], [„Din Petersburg ne sosește știrea...”], *Anexarea Dobrogei*, [„Am spus-o în numărul trecut...”], [„«Românul» pune în revista sa...”], [„La propunerea noastră...”], [„Nu ne pare bine...”], *Ca la noi la nimenea*, [„Astăzi se deschide adunarea ...”], *Românii Peninsulei Balcanice*, [„E ciudat că tocmai noi ...”], [„Trist este cînd o nație ...”], [„Nu sîntem dispuși...”], [„Am avut adeseori ocazia ...”], [„Pe arborul tăcerii ...”], [„Mîine duminică e ziua...”], [„«Românul» combate ideile...”], [„Era lesne de prevăzut...”], [„Chiar în cestiunea administrării...”], [„Spiritul public modern ...”], [„Astronomia corpurilor cerești...”], [„Într-un studiu de politică ...”], [„Aflăm, că actualul ministru ...”], [„Organele de publicitate ...”], [„Nu știm de unde ...”], [„Credem, că destul...”], [„În numărul nostru ...”], [„Tot în numărul nostru ...”], [„În zădar ar încerca

cineva...”], [„Trei zile...”], [„Noi nu ne-am închinat...”], [„Ieri și alaltăieri...”], [„Între multele neplăceri...”], [„Ieri s-a citit...”], [„Avem atîtea de imputat...”], [„Puține zile încă...”], [„Cine cunoaște cîtuși de puțin istoria...”], *Cestiunea israelită I. Uzura, II. Rezultate ale uzurii în România, III. Industrie și comerț, IV. Regularea relațiilor evreilor în Prusia*, [„Din marea unitate etnică a tracilor ...”], [„De ceea ce ne temem...”], [„Nu ne aducem aminte ...”], [„Oare roadele demagogiei...”], *Statistica ovreilor cînd vine?*, [„Roșii, începînd de la oratorii lor ...”], [„Ocupați cu strîngerea de material...”], [„Vechea imputare...”], [„Cu cît trec una după alta...”], [„De cînd nația ...”], [„O lună de zile a trecut...”], [„Marea majoritate ...”], [„Dacă aparențele nu amăgesc...”], [„Dacă majoritatea...”], [„Trebuie să aibă cineva...”], [„Articolele de speriiune ...”], [„Camerile actuale ...”], [„Ceea ce a pierdut...”], [„Ziarele guvernului...”], [„De doi ani...”], [„Înainte cu doi trei ani...”], [„Ne e silă...”], [„Caracterul obștesc...”], [„Este o vorbă veche...”], [„Cîteva numere consecutive ...”], [„După termenul mesagiului...”], [„Exprimată în termenii ...”], [„Germania este...”], [„După cum se poate prevedea...”], [„Numărul de azi ...”], [„Sîntem în ajunul...”], [„Promulgat și sancționat...”], [„După atîtea declarațiuni...”], [„Nu de principiu ...”], [„De duminică trecută...”], [„Sunt în viața popoarelor ...”], [„Sînt acum cîteva zile ...”], [„Amară e viața...”], [„Se închină omul ...”], [„Eram curioși ...”], [„La fiecare act...”], [„În discutarea proiectului ...”], [„De cîteva zile...”].

Este cea mai cuprinzătoare ediție, pînă acum, din publicistica lui Eminescu, chiar dacă nu retipărește și „însemnările mărunte” de I. Scurtu din „Curierul de Iași” și din manuscrise. Un volum separat urma să cuprindă articolele culturale și literare, care însă nu se tipărește.

Editorul prezintă în *Introducere* (p. 9 — 25) activitatea ziaristică a lui Eminescu și face o trecere în revistă a edițiilor anterioare din publicistica poetului. Consideră că principalele lor neajunsuri constau în tipărirea fragmentară a textelor și spațiul restrîns acordat acestui sector atît de important din scrisul eminescian. În ediția sa reproduce textele integral și le însoțește cu *Note* în care consemnează, prima apariție în periodice și prima tipărire în volum și face mențiuni cu privire la titlurile date de poet. Nu sînt însă păstrate toate titlurile

pe care le dă editorul în ediția sa din 1939.

Paternitatea articolelor este stabilită pe baza mărturiilor lui Eminescu și ale contemporanilor săi, a fragmentelor din manuscrise și „materialul de expresii, forme și idei”. Editorul numește acest ansamblu de mijloace „metoda științifică a identificării”. Deși aplică această metodă și în ediția din 1939, editorul nu retipărește o serie de articole, pe care acolo le dă ca fiind ale poetului. Sînt în această situație articolele: *[„Dacă proiectul majorității comisiei...”]*, *[„Publicăm astăzi în fruntea ...”]*, *[„Ne-am găsit beleaua ...”]*, din volumul III și *[„Ieri fiind procesiunea...”]*, *[„Într-un articol cu mult prea lung ...”]*, *[„Spre răsărit...”]*, *[„Mulțămită împrejurărilor ...”]*, *[„Alexandria, povestea ...”]*, *[„Avem sub ochi expunerea oficială ...”]* din volumul IV. Problema identificării articolelor lui Eminescu rămîne deschisă și aportul fiecărui editor nu poate fi decît binevenit în recuperarea și a ultimului cuvînt așternut pe hîrtie de poetul nostru național.

M. EMINESCU || — || **OPERA POLITICĂ** || **Volumul II: | 1880 — 1883 | Ediție îngrijită | de | Profesor I. Crețu | Cugetarea — Georgescu Delafras || București IV, Str. Popa Nan No. 21 || 1941.**

596 p.; Prețul: Ambele volume Lei 300. Cu portret.

Cuprinde: *[„Faceți interesele ...”]*, *[„Nenorocitele astea de țări ...”]*, *[„Prețioasele descoperiri ...”]*, *[„Ca un fel de refugiu ...”]*, *[„Dimitrie Cantemir ...”]*, *[„Astăzi patrușprezece ani ...”]*, *[„Unul din miturile...”]*, *[„De bine de rău...”]*, *[„Studii asupra situației I* *[„Un nou program?...”]*, *II* *[„În ordinea de idei...”]*, *III* *[„Din momentul în care...”]*, *IV* *[„Precară este dar...”]*, *V* *[„Am văzut cu înlesnire ...”]*, *[„N-ar fi greu de polemizat...”]*, *[„Unul din argumentele ...”]*, *[„Ne pare bine...”]*, *[„E greu pentru o foaie...”]*, *[„Schimbări mari...”]*, *[„Adeseori o lege ...”]*, *[„Bătuți pe toată linia ...”]*, *[„Există o seamă de spirite ...”]*, *[„Abdicarea D-lui C. A. Rosetti, [„În numărul nostru de vineri...”]*, *[„De cînd datează exportul nostru...”]*, *[„Nu fără durere ...”]*, *[„«Presă» se bucură ...”]*, *[„Între advocații ...”]*, *[„După ce sollicitudinea ...”]*, *[„« Românu* *l » în numărul său...”]*, *[„Lumea asta...”]*, *[„Oricît de multe laude...”]*, *[„Nu știm cum ...”]*, *[„Observasem cu oarecare mirare ...”]*, *[„« Monitorul » de ieri...”]*, *[„Programul nostru zicea ...”]*, *[„« Calumniare audacter » ...”]*, *[„În n-rul de ieri ...”]*, *[„Într-unul din numerele trecute ...”]*, *[„Nu avem din nefericire ...”]*, *[„Încă de pe cînd...”]*, *[„Nu începe îndoială că soluțiunea ...”]*, *[„Manolache Kostaki Epureanu, [„« Românu* *l » după ce parafrazează ...”]*, *[„Nu încurajăm fantaziile politice ...”]*, *[„C-o suficiență...”]*, *[„E clar că un stat...”]*, *[„Adevărul doare ...”]*, *[„« L'Indépendance roumaine » discută...”]*, *[„E un semn de statornicia principiilor ...”]*, *[„Există, se vede ...”]*, *[„Am discutat ieri...”]*, *[„Dacă polemica noastră...”]*, *[„Nedeprinși a face faze ...”]*, *[„Patologia societății noastre, [„Celelalte negustorii...”]*, *[„Are haz ...”]*, *[„Erodote al « Românu* *lui » continuă ....”]*, *[„« Românu* *l » nu încetează...”]*, *[„Mai alaltăieri...”]*, *[„În numărul său de azi...”]*, *[„Pe cînd discutăm...”]*, *[„Atît ne mai lipsea...”]*, *[„D. Vernescu a interelat...”]*, *[„« Românu* *l » ne somează ...”]*, *[„Între legendele noastre ...”]*, *[„Habemus papam ...”]*, *[„Adevărul doare, Pe la 3 martie ...”]*, *[„Și iarăși bat la poartă ...”]*, *[„A aștepta să culegi ...”]*, *[„Pentru ce s-a retras ...”]*, *[„«Cugetați» ne zice ...”]*, *[„Abstracție făcînd...”]*, *[„Ceea ce li se pare ...”]*, *[„A discuta cu ignoranța ...”]*, *[„Să discutăm cu « Românu* *l » lucruri ...”]*, *[„A generaliză o aserțiune ...”]*, *[„Nu vom discuta cu « Românu* *l » principii ...”]*, *[„Era un obicei înainte ...”]*, *[„« The Times » și « Timpul », iată tema...”]*, *[„E comedie?...”]*, *[„Cabinetul no. 40...”]*, *[„E cumplită starea de lucruri...”]*, *[„Frații Nădejde ...”]*, *[„« Românu* *l » mustră opozițiunea...”]*, *[„Are haz « Românu* *l » cu lecțiile ...”]*]

[„Economistii observă ...”], *[„Creditul mobilier, Creditul mobilier și jocul de bursă, [„« Românu* *l » a contractat năravul...”]*, *[„Urmînd discuțiunea...”]*, *[„Nu ne îndoim că distingerea ...”]*, *[„Ce poștește « L'Indépendance roumaine »?...”]*, *[„Căutînd a explica...”]*, *[„Din nefericire...”]*, *[„Adevărul că, în decursul...”]*, *[„Teoria noastră...”]*, *[„Ce adevărată e teoria...”]*, *[„N-a trecut mult...”]*, *[„Preasfinția Sa musiu...”]*, *[„« L'Indépendance roumaine » își face plăcerea...”]*, *[„Cată să spunem ...”]*, *[„N-avem nevoie a spune ...”]*, *[„Mai zilele trecute ...”]*, *[„Răul de căpetenie ...”]*, *[„Și-au pierdut sărta...”]*, *[„« Pseudo-Românu* *l » ca să explice...”]*, *[„Două monografii...”]*, *[„De la venirea...”]*, *[„Electivitatea magistraturii...”]*, *[„Meșter în falșificare...”]*, *[„Rezultatul alegerilor ...”]*, *[„« Românu* *l » ținînd seama...”]*, *[„Acuzațiunea ridicată...”]*, *[„Numai noi observasem...”]*, *[„Atît « Cumpăna » cît și « Apărătorul » găsesc ...”]*, *[„De cîte ori se discută ...”]*, *[„« Românu* *l » a-nceput...”]*, *[„« Pseudo-Românu* *l » în « semi-barbaria » lui ...”]*, *[„Adunările legiuitoare sînt convocate ...”]*, *[„Îmblă vorba...”]*, *[„Cestiunea Dunării ...”]*, *[„Dacă inima adversarilor ...”]*, *[„Am publicat în No. de la 2 dec...”]*, *[„« Românu* *l » ne face o imputare ...”]*, *[„Ședința de simbătă a adunării...”]*, *[„Presă este pe deplin...”]*, *[„Discuția iscată...”]*, *[„« Românu* *l » nu are cuvînt...”]*, *[„Ședința adunării de vineri ...”]*, *[„Într-un lung articol...”]*, *[„« Românu* *l » promișîndu-ne ...”]*, *[„« Parturiunt montes » ...”]*, *[„Credem necesar ...”]*, *[„Citit-a vreodată...”]*, *[„Proiectul de lege ...”]*,

[„Odată apucînd ...”], [„Ceea ce dă guvernului...”], [„Contele Wolkenstein...”], „Novele din popor” de Ioan Slavici, *Materialuri etnologice privind în parte și pe D. Nicu Xenopol criticul literar de la « Pseudo-Românul »*, [„« Gazette de Roumanie » ne dă lecții...”], [„Avînd a da seamă...”], [„În ședința de vineri a Camerei ...”], [„« Pseudo-Românul » ne cere ...”], [„Se zice că prea dăm ...”], [„« Dar dulci, nobili și politicoși » ...”], [„Am arătat în mai multe rînduri ...”], [„« Națiunea » perindînd acuzările ...”], [„Un semn al declasării...”], [„Ți-ai găsit...”], [„« Națiunea » constată...”], [„« Luptătorul » din Focșani...”], [„D.C.A. Rosetti, e ...”], [„Credem a fi demonstrat destul...”], [„Ni se pare că vorbim ...”], [„După cum ne asigură ...”], [„« Românul » comentează asemenea...”], [„« Românul » în numărul său...”], [„De cîte ori contestăm...”], [„Precum astronomul...”], [„« Memorialul » comitetului...”], [„« De îmbunătățiri » ...”], [„S-o lovi ...”], [„Observăm că unirea...”], [„Se încheie ...”], [„« Dacia viitoare », iată titlul...”], [„N-avem bucurie ...”], [„Cam în ajunul...”], [„Orice merite și-ar atribui ...”], [„În marea întrunire ...”], [„Prin discursul, ținut...”], [„Sila morală...”], [„Din cauza unei selecțiuni...”], [„Mai lesne se toc...”], [„Serbarea guvernamentală...”], *Iconarii D-lui Beldiman, Iar iconarii, Fîntîna Blanduziei, Formă și fond.*

M. EMINESCU || — || ROMÂNIA ȘI PANSLAVISMUL || — || Studii și articole cu o introducere | de | Horia Nițulescu || Colecția „Gînd și faptă” || București | 1944.

194 p.; Prețul: Lei 220

Cuprinde: [„Netăgăduit că istoria...”], *Tendențe de cucerire*, [„Condițiunile de pace...”], [„În sfîrșit vedem...”], [„Cestiunea retrocedării...”], [„În numărul nostru de vineri...”], [„Venim încă odată...”], [„Argumentul care ne întîmpină...”], *Basarabia I Numele și întinderea ei, II Veacul al cincisprezecelea, III Veacul al șaisprezecelea, IV Veacul al șaptesprezecelea, V Veacul al optsprezecelea, VI Veacul al nouisprezecelea, Bucovina și Basarabia V Înaintea Rusiei, VII România în luptă cu panslavismul.* Editorul precizează în *Introducere* (p. 5—29) că reproduce textele din edițiile din 1905 și 1939.

MIHAI EMINESCU || — || PROZĂ || — || Prefață și note | Zoe Dumitrescu-Bușulenga [Text stabilit | Eugen Simion | și | Floră Șuteu || Editura Tineretului || [București, 1967].

309 p.; Prețul: Lei 6; pe copertă Lyceum 18.

Vezi descrierea ediției în *Opere*, VII, 1977, p. 82.

Cuprinde: *Să facem un congres, Din ședințele Societății „România-Jună” — Naționali și Cosmopoliții, Bălcescu și urmașii lui, Icoane vechi și icoane nouă III. Bătrîni și tinerii, IV. Ilustrații administrative*, [„Cu cît trec una după alta...”], [„Unul din miturile ...”], [„După ce solitudinea...”].

MIHAI EMINESCU || — || DESPRE CULTURĂ ȘI ARTĂ || — || Ediție îngrijită de D. Irimia || [Iași] || Junimea || 1970.

314 p.; Prețul: Lei 9.

Cuprinde: [„« Românul » a început...”], [„« Pseudo-Românul » în « semi-barbaria » lui ...”], [„Din Petersburg ne sosește știrea...”], *Ecuilibrul*, [„De maghiari ...”], [„Avînd a da seamă ...”], [„E condițiunea absolută...”], [„Nu zicem că presa...”], *Cu ocazia premiului academic*, [„Fiecare lucru poartă ...”], *Clubul studenților*, [„Din raportul anual...”], [„Un răspuns ...”], [„Da! orce cugetare ...”], [„E păcat cum că românii...”], [„Flori mirositoare ...”], *Notițe bibliografice* [I. „Ar fi cu cale ...”], [II] „Pilde și ghicitori”, [III] „Învățătorul copiilor”, [IV. *Față cu acest fel de literatură...*], [„Literatura populară sau palavre și anecdote”, *Foae nouă*], [„« Colectorul literar ambele sexe »...”], [„Globul”], [„Cînd mă aflu față...”], *Constantin Bălăcescu*, [„Alaltăieri în 29 septembrie...”, *Bălcescu și urmașii lui*, [„Ziua de ieri a fost...”], *Monumente*, [„Mîne are a se descoperi ...”], [„Statua lui Eliade zace ...”], *Din ședințele societății „România Jună” — Naționali și Cosmopoliții —, Observații critice, încă o dată recenziunea logicei — Maiorescu, Contestarea alegerii D-lui Maiorescu, Pseudo-Kinegeticos de A. I. Odobescu, Note bibliografice. B. P. Hașdeu: „Cuvente den betrâni. Limba română vorbită între 1550—1600. Tomul I. București, 1878, 1 vol. 8°*

mare 432 pagini, Bibliografie. „Columna lui Traian”, „Novele din popor” de Ioan Slavici, 1 volum de 456 pag., București, 1881, Editura Librăriei Socec et Comp., O scriere critică, Necrolog. Dimitrio Petrino, Literatură din Botoșani, Pro domo, Repertoriul nostru teatral, Teatru românesc [„Moartea lui Constantin Brâncoveanu”], Revista teatrală [„Moartea lui Petru cel Mare ...”], Teatru de vară [„Actorii tineri...”], Teatru [„În marginile restrînse ...”], Revista teatrală [„Joi, 25 noembrie 1876...”], Revista teatrală [„Joia trecută, s-au reprezentat...”], Revista teatrală [„Despre trei reprezentații ...”], Teatru [„Cu mulțumire deosebită anunțăm ...”], Teatru Național „Visul Dochiei” poem într-un act. — „Oștenii noștri”, comedie (?) în trei acte, Revista teatrală [„Primim următoarea scrisoare ...”], Revista teatrală [„« Fadette »

frânzuzește ...", *Revista teatrală* „Două orfeline”, dramă în 5 acte, *Reprezențațiile Rossi, Millo în București, Teatrul românesc. Deschiderea stagiunii 1878 — 79, Teatrul românesc. « Ruy Blas ». Reprezențația, marți 17 octombrie, «Despot Vodă», dramă în 5 acte de Vasile Alecsandri, Cronică teatrală Teatrul Național. — Monastirea de Castro melodramă în 7 acte de mare spectacol, [„Scrierile dramatice bune ..."], [„Se vorbește, că în consiliul..."], [„Bukovinskaja Zarija..."], [„Adevărul doare. Pe la 3 martie ..."], [„Cu timpul a început a se recunoaște..."], București 19 martie 1882 [„Odată apunînd pe clină..."], București 21 ianuarie/2 februarie 1880 [„Nenorocitele astea de țări ..."], „Pomăritul întocmit cu deosebită privire la grădina școlară” de D. Comșa, Sibiu, 1871, 1 vol. 8°, 200 pag., *Pomologie, Notițe bibliografice. Dr. Barbu Constantinescu „Probleme de limba și literatura Țiganilor din România”, București, Tipografia Societății Academice 1878 1 vol. 8° 112 pag., Prelegerile Junimei [„Duminea trecută ..."], Un materialist român, Prelegerea D-lui D. A. Xenopol despre criticism, „Convorbiri literare”, [„Lipsa de statornicie ..."], Pablo de Sarasate, [„În urma..."], I. C. Maxim, Societatea Academică Română. Românii din Moravia, Friedrich Dies, Bibliografie, [„Atragem atenția..."], Potcoave ortografice, Bibliografie. Jung, Julius, Dr. „Die Anfänge der Rumänen Kritisch-Ethnographische Studie — retipărire separat din revista pentru gimnaziile austriace, anul XXVII, Viena 1876”, Pentru comedia cea de obște, O tragedie țigănească, [„Între legendele noastre ..."], *Fîntîna Blanduziei*.**

Ediția este a doua, după cea a lui I. Scurtu din 1905 consacrată publicisticii culturale a lui Eminescu, mai cuprinzătoare. Multe din texte sînt însă fragmente din articolele politice. În postfață (*În loc de postfață*, p. 299 — 309) se analizează concepția poetului cu privire la cultură și se rețin ca elemente fundamentale: limba și artele. Deși nu a construit „un sistem estetic și nici unul lingvistic” articolele sale cuprind „axele centrale ale acestora”. Poetului va trebui să i se acorde un loc important în istoria ideilor estetice și lingvistice din cultura română.

MIHAI EMINESCU || — || SCRIERI DE CRITICĂ TEATRALĂ || — || Cu un studiu introductiv și note | de Ion. V. Boeriu | Editura Dacia | Cluj 1972.

198 p. ; Prețul: Lei 6,50. Cu portret- Ediția de lux : Lei 9.

Cuprinde: *Repertoriul nostru teatral, Teatrul românesc [„Moartea lui Constantin Brâncoveanu...”], Teatrul de vară [„Actorii tineri ...”], Teatrul [„Cînd am aflat...”], Teatrul evreiesc, Serate teatrale în grădina Primăriei, Teatrul în Grădina Primăriei [„Marți...”], Teatrul în Grădina Primăriei [„De luni sara...”], Teatrul în Grădina „Chateau aux Fleurs”], Teatrul [„Deschiderea stagiunii...”], Teatrul [„Joia trecută s-a reprezentat...”], Teatrul [„Duminea trecută...”], Teatrul [„În marginile restrînse...”], Teatrul românesc în Lugos (Banatul Timișan), Revista teatrală [„Joi 25 noiembrie s-a reprezentat...”], Revista teatrală, [„Joia trecută s-au reprezentat...”], Revista teatrală [„Despre trei reprezentații...”], Scandal, Teatrul [„Cu mulțămire deosebită...”], Teatrul [„Joia trecută s-a reprezentat în beneficiul...”], Teatrul [„Reprezențația de duminecă...”], Revista teatrală [„Moartea lui Petru cel Mare...”], Teatrul Național „Visul Dochiei”, poem într-un act. — „Oștenii noștri” comedie (?) în trei acte, Revista teatrală [„Fadette” franțuzește...], Revista teatrală [„Două orfeline” dramă în 5 acte, Reprezențațiile Rossi, Teatrul italian [„Doi sergenți...”], Ateneul, Teatrul Național [„Sub același titlu...”], Millo în București, Teatrul românesc. Deschiderea stagiunii 1878/79, Teatrul românesc. « Ruy Blas ». Reprezențația marți 17 octombrie, Teatrul românesc [„Societatea dramatică națională...”], [„Aseară duminică D. Matei Millo...”], Teatrul românesc [„Mîine, marți, 6 martie...”], Serată literară „Despot-Vodă”, „Despot-Vodă” dramă în 5 acte de Vasile Alecsandri, Revista teatrală „Ruinele arendășiei”, Cronică teatrală [„Duminea viitoare va începe...”], Cronică teatrală. Teatrul național. — „Mănăstirea de Castro” melodramă în 7 acte cu mare spectacol, D-na Pezzana, Cronică teatrală [„Aseară s-a deschis stagiunea...”], Cronică teatrală [„Sîmbătă seară s-a reprezentat...”], Cronică teatrală [„Ieri s-a reprezentat...”], Cronică teatrală. Teatrul Național, Cronică teatrală. Teatrul Dacia, Teatrul francez [„În sala...”], Cronică teatrală [„Reprezențația de astă seară...”].*

Editorul prezintă în *Studiul introductiv* (p. 5 — 27) raporturile lui Eminescu cu scena și pune în lumină aspecte mai semnificative din cronicile sale dramatice privind repertoriul, arta interpretativă și corelația între public și teatru. *Studiul introductiv* este însoțit de o *Bibliografie* (p. 31 — 40), iar textele de *Note* (p. 152 — 192), cu informații despre mișcarea teatrală.

M. EMINESCU || — || ARTICOLE ȘI TRADUCERI || — || [Volumul] I | Articole literare, cronici dramatice, | E. Th. Rotscher: Arta reprezentării dramatice (traducere) | Ediție critică de | Aurelia Rusu (Introducere de | Aurel Martin || Editura Minerva || București || 1974.

LXIV + 600 p.; Prețul: Lei 22,50.

Cuprinde: *O scriere critică, Constantin Bălăcescu, „Pseudo-kynetikos” de A. I. Odobescu, Carte*

Diez, Medalia Bene-Merenti Cl. I, Economia națională și D. A. Vlădescu, Veste plăcută, Bibliografie [„A ieșit de sub tipar...”], [„Alaltăieri în 29 septembrie...”], Carte nouă, Bibliografie „Jung, Julius, Dr. Die Anfänge der Romanen Kritisch-Ethnographische Studie — retipărire separată din revista pentru gimnaziile austriace, anul XXVII, Viena 1876”, Românii din Moravia, Metodă nouă, Bibliografie [„Atragere atenția...”]. Foaie nouă [„Colectorul literar pentru ambele sexe...”], Literatură din Botoșani, Pro domo, Monumente, Un materialist român I. C. Maxim, Necrolog [„În noaptea...”], Simeon Marcovici, „Pomăritul întocmit cu deosebită privire la grădina școlară” de D. Comșa, Sibiu, 1877, 1 vol. 8°, 200 pagini, „Pomăritul întocmit cu deosebită privire la grădina școlară” de D. Comșa, Sibiu, 1877, vol. 8°, de 200 pagini [„În Institutul...”] „Pomologie” [„Ministerul agriculturii...”], „Globul”, Austro-Ungaria [„Ca să se vadă...”], Observații critice, Încă o dată recenzunea logice — Maiorescu, Foaie literară [„Alături cu jurnalul...”], Carte nouă [„A ieșit de sub tipar...”], Probe de stil, Bălcescu și urmașii lui, București, 8/20 februarie [„A tout seigneur...”], „Convorbiri literare”, [„Lipsa de statornicie...”], [„Reputatul nostru artist...”], Notă bibliografică. Nou A — b — c — dar de Vasile Petri. Sibiu 1878 Tipografia lui Ios. Drotleff & Comp. 1 vol. 8° Preț 25 cr. v. a., Necrolog — Dimitrie Petrino, O rectificare [„« Resboil » și după dînsul...”], Selăgeanu, Teodor Döring, Notițe bibliografice. Dr. Barbu Constantinescu. „Probe de limba și literatura Țiganilor din România.” București, Tipografia Societății Academice, 1878, 1 vol. 8°, 112 pg., Notițe bibliografice C.S. Stoicescu și D. St. Călinescu. „Manual de sintaxă română lucrat pentru școalele secundare” București 1878, Librăria frații Ioannițiu 1 vol. 16°, 192 p., Notițe bibliografice. Gh. Mihăilescu, „Geografia României”, Galați, Typografia Română 1878, 1 vol. 8°, 86 pag. Zaharia Antinescu, „Geografia României și a țărilor locuite de români”, Ploiești 1878, 1 vol. 8°, 80 pag. B. Petriceicu Hașdeu, „Cuvente den bețrăni. Limba română vorbită între 1550 — 1600”. Tomul I. București 1878 1 vol. 8° mare 432 pagini, Notă bibliografică. „Elemente de aritmetică pentru uzul școalelor secundare” de Dimitrie Petrescu, profesor la Universitatea din București — Op aprobat de ministerul cultelor și instrucțiunii publice. București 1878. — 1 vol. 8°, 262 pag., București, 16 (28) decembrie [„Aflăm că actualul...”], [„D. Frédéric Damé ne trimite...”], Necrolog Ștefan Miclea, Ioan Strat, Teatrul Național. Monumentul I. Heliade Rădulescu, Notițe bibliografice [„Față cu acest fel de literatură...”], Manolache Kostaki Epureanu, [„Ziua de ieri a fost ...”], Franz Schipek, [„Două monografii s-au scris...”], Literatura populară, Palavre, Anecdote, Taclale ș.a., [„Mîne are a se descoperi...”], [„Avem a înregistra...”], „Novele din popor” de Ioan Slavici 1 volum de 456 pag. București, 1881, Editura librăriei Socet et Comp., „Columna lui Traian”, Vasile Conta, „Bibliografie. „Grue Singer”, Bibliografie. Gr. M. Jipescu „Poezii”. — București 1883, N: Scurtescu „Istoria românilor pentru clasele primare” (Editura Librăriei Luis, strada Lipscani), Nicolae Scurtescu, Repertoriul nostru teatral, Teatrul românesc [„Moartea lui Constantin Brâncoveanu...”], Teatrul de vară [„Actorii tineri...”], Teatrul [„Cînd am aflat...”], Teatrul evreesc. Teatrul [„În marginile restrînse... ”], Revista teatrală [„Joi, 25 noemvrie, s-a reprezentat... ”], Revista teatrală [„Joia trecută s-au reprezentat... ”], Revista teatrală [„Despre trei reprezentații... ”], Teatrul [„Cu mulțămire deosebită... ”], Teatrul [„Joia trecută s-a reprezentat în beneficiul... ”], Concertul Friemann, Revista teatrală [„Moartea lui Petru cel Mare... ”], Concert [„Deși concertul... ”], Concert [„Duminecă în 22 c. profesorii... ”], Teatrul Național. „Visul Dochiei”, poem, într-un act. — „Oștenii noștri” comedie (?) în trei acte, Revista teatrală [„Primim următoarea scrisoare... ”], Revista teatrală [„« Fadette » franțuzește... ”], Revista teatrală [„« Două orfeline », dramă în 5 acte], Reprezentațiile Rossi, Teatrul Național [„Sub același titlu... ”], Mîlo în București, Teatrul italian [„« Doi sergenți »... ”], Teatrul românesc. Deschiderea stagiunii 1878 — 79, Teatrul românesc: « Ruy-Blas », Reprezentația marți 17 octombrie, Teatrul românesc [„Societatea dramatică națională... ”], Teatrul român. [„Pentru mîine, joi... ”], Vîrf cu dor [„Un foileton... ”], Teatrul românesc [„Mîine marți 6 martie... ”], O serată literară „Despot-Vodă”, [„Aseară s-a reprezentat... ”], „Despot-Vodă” dramă în 5 acte de Vasile Alecsandri, Revista teatrală. „Ruinele arendașiei”, Cronica teatrală. Teatrul Național, „Mănăstirea de Castro” melodramă în 7 acte cu mare spectacol, Concertul d-lui Wiest, D-na Pezzana, Cronica teatrală [„Sîmbătă seara, s-a reprezentat... ”] Cronica teatrală [„Aseară s-a reprezentat pentru întâia oară... ”], Pablo de Sarasate [„E greu a descrie... ”], Pablo de Sarasate [„În urma ... ”], Cronica teatrală [„Duminecă seara la teatrul... ”], Cronica teatrală [„Ieri s-a reprezentat... ”], Cronica teatrală [„Teatrul Național... ”].

Ediție proiectată în două volume, cu intenția de a cuprinde articolele „nepolitice” ale lui Eminescu, precum și însemnări din manuscrise privitoare la diferitele domenii ale culturii. Studiul introductiv (p. V — LVI) prezintă, orizontul intelectual al lui Eminescu și concepția sa despre civilizație, știință, artă, literatură, folclor,

educație, limbă. În *Note* se consemnează prima apariție și se dau informații de istorie literară în legătură cu textele respective.

Eminescu practică și în acest sector al activității sale o publicistică de atitudine, prin care răspunde la problemele ridicate de societatea din vremea sa.

MIHAI EMINESCU || — || ICOANE VECHI ȘI ICOANE NOUĂ || — || (Pagini de ziar), || Antologie, studiu introductiv, note și glosar de Gh. Bulgăr și Al. Melian || [București] || Editura Eminescu || [1974].

LXI + 237 p.; Prețul: Lei 8,75. În căsuța redacțională: Apărut 1975.

Cuprinde: *Icoane vechi și icoane nouă* I. *Actualitatea*, II. *Paralele economice*, III. *Bătrînii și tinerii*, IV. *Ilustrații administrative*, V. *Din abecedarul economic*, VI. *Frază și adevăr, În unire e tăria, Notiță asupra proiectatei întruniri la mormîntul lui Ștefan cel Mare la Putna, Domnului Dumitru Brătianu, Influența austriacă asupra românilor din Principate* [„Un bătrîn de spirit...”, [„Periodul al doilea...”, [„Cu ocazia dezbaterii asupra proiectului de buget...”, [„Bugetul pe

anul curent...”, *Pro domo*, *Monumente*, [„La anul 1774...”, [„Cu adîncă mîhnire...”, *Fraze liberale*, *Bălcescu și urmașii lui*, *Dorobanții*, *Pro domo* [„— Iată: « Simțămintele, iubirea... »”], *Contestarea alegerii D-lui Maiorescu*, *Concesiuni economice*, [„Mîine, duminică e ziua...”, [„Cu cît trec una după alta...”, [„Caracterul obștesc...”, [„Sînt în viața popoarelor...”, [„Ca un fel de refugiu...”, [„Unul din miturile...”, [„De bine de rău...”, *Studii asupra situației* I [„Un nou program?...”, II. [„În ordinea de idei...”, IV. [„Precară este dar...”, V. [„Am văzut cu înlesnire...”, [„Există o seamă de spirite...”, [„După ce solicitudinea...”, [„Nu știm cum...”, [„Programul nostru zicea...”, [„Între legendele noastre...”, [„Era un obicei, înainte...”, [„Mai zilele trecute...”, [„Cată să spunem...”, [„« Românul » a început...”, [„« Românul » ne face o imputare ...”, [„Citit-a vreodată...”, [„Ceea ce dă guvernului ...”, [„De cîte ori contestăm...”, [„Observăm că unirea...”, [„Se-ncheie...”, [„Serbarea guvernamentală...”].

Ediție selectivă, cu texte fragmentare, însoțite de note de istorie literară. În studiul introductiv, *Publicistica lui Eminescu* (p. V — LII), editorii prezintă colaborarea poetului la „Familia”, „Albina”, „Federațiunea”, „Convorbiri literare”, „Curierul de Iași”, „Timpul” și apreciază că temele fundamentale ale ziaristicii sale sînt adevărul, munca și cultura. Se acordă atenție și limbajului în publicistica poetului. Proza publicistică formează o componentă esențială a scrisului eminescian și o creație de excepție în presa românească.

MIHAI EMINESCU || — || PROZA || — || Prefață și note: | Zoe Dumitrescu-Buşulenga | Text stabilit: Eugen Simion și Flora Șuteu (ed. a II-a) | Editura Albatros [București, 1976].

281 p.; Prețul: Lei 6. Pe copertă: Lyceum 18

Reproduce ediția din 1967.

MIHAI EMINESCU || — || SCRIERI PEDAGOGICE || — || Ediție critică de | Mihai Bordeianu și Petru Vladcovschi | cu un cuvînt înainte de | Mihai Bordeianu || Editura Junimea || Iași || 1977.

XIV + 240 p.; Prețul: Lei 6,75, Pe Coperta exterioară: Colecția Eminesciana.

Cuprinde: *Carte pedagogică*, *Bibliografie* [„A ieșit de sub tipar...”, *Carte nouă*, *Asociație pedagogică*, *Metodă nouă*, *Consiliul județean de Iași*, [„Creațiunea comisiei bugetare...”, *Clubul studenților* [„Din raportul anual...”, *Conservatorul din Iași*, *Liceul din Suceava*, *Pensionatul normal de domnișoare* [„Duminica trecută...”, *Austro-Ungaria* [„Ca să se vadă...”, *Carte nouă*, [„A ieșit de sub tipar...”, [„Drumurile s-au troienit...”, *Icoane vechi și icoane nouă* IV *Ilustrații administrative*, *Notiță bibliografică*. *Nou A – b – c – dar românesc de Vasile Petri*. Sibiu, 1878, *Tipografia lui Ios. Drotleff & Comp.* 1 vol. 8° — Prețul 25 cr. v. a., N. Scurtescu. „Istoria românilor pentru clasele primare” (Editura Librăriei Luis, strada Lipscani), *Notițe bibliografice*, C. S. Stoicescu și D. St. Călinescu „Manual de sintaxă română lucrat pentru școalele secundare”. București, 1878. *Librăria frații Ioannițiu*, 1 vol. 16°, 192 p., *Notițe bibliografice*. Gh. Mihăilescu, „Geografia României”. Galați, *Tipografia română* 1878, 1 val. 8°, 86 pag., Zaharia Antinescu, „Geografia României și a țărilor locuite de români”. Ploiești, 1878, 1 vol. 5°, 50 pag., *Notițe bibliografice*. „Elemente de aritmetică pentru uzul școalelor secundare” de Dimitrie Pertrescu, profesor la Universitatea din București — Op. aprobat de Ministerul cultelor și instrucțiunii publice. București 1878 — 1 vol., 8°, 262 pag., [„« Românul » află că...”, [„De bine de rău...”, *Studii asupra situației* I [„Un nou program?...”, *Notițe bibliografice* [„Ar fi cu cale...”, [III] „Învățătorul copiilor”, [IV. „Față cu acest fel de literatură...”, [„După solicitudinea...”, [„Ori cît de multe laude...”, [„Nu știm cum ...”, [„Nu avem, din nefericire...”] [„C-o suficientă...”, [„La venirea...”, [„Am publicat în No. de la 2 dec. ...”, [„Observăm că unirea...”].

Ediția cuprinde rapoarte ale lui Eminescu din epoca revizoratului școlar, însemnări din manuscrise și

articole consacrate învățămîntului. În *Cuvînt înainte* (p. VII — XI) se prezintă activitatea lui Eminescu ca profesor și revizor școlar și se insistă asupra preocupărilor sale teoretice privitoare la instrucție și educație. Deși nu a fost un „pedagog savant”, Eminescu discută problemele școlii cu competență și un orizont științific la nivelul învățămîntului european din vremea sa.

Pagina alba în volumul original
(s-a încercat păstrarea întocmai a paginatiei originale)

DIN PERIODICE: 1870

Pagina alba în volumul original
(s-a încercat păstrarea întocmai a paginatiei originale)

O SCRIERE CRITICA

După faimoasele critice, în sine bine scrise, ale d-lui Maiorescu, trebuia neapărat să iasă la lumină și o școală a sa de partizani care, minus spiritul de-o fineță feminină și minus stilul bun și limpede al d-sale, să aibă și ea aceleași defecte ce le are părintele, aceeași ridicare la nivelul secolului al 19, același aer de civilizațiune și gravitate cari din nenorocire sunt numai o mască ce ascunde adeseori numai foarte rău tendința cea adevărată și ambițiunea personală. Asemenea cum Kant cu sistema lui filozofică a ridicat ca din nimica o oaste de ex- și aplicatori ai săi, tot așa, în analogie, după criticele numitului domn trebuia să, se ivească o școală întreagă de critici sau criticaști; singura diferență dintre amândouă școalele e doar asta, ca partizanii lui Kant știau d.e. că baronia nu aduce de moștenire știința sau geniul și că nu e destul ca să aibă cineva un privilegiu — chiar cu pajere mpăratească fie — pentru ca să aibă la dispozițiunea sa imperiul cel vast al științei și lumina cea curată a criticei filozofice. Adepții școalei române de filozofie sunt cu mult mai încrezuți și mult mai nejenăți; baronia și nimbul poetic sunt un drept nu la critică, ci până și la batjocură, până și la persiflagiu asupra acelora cari ar avea cutezarea de a fi de-o opinie contrarie. În locul nihilismului sincer adeseori și onest al unora din autorii noștri, cari poate nici nu pretindeau altceva de la public decât ca să li cedem onoarea de-a fi autorii noștri nesalariați, s-a ivit acuma alt nihilism — cel savant și pretențios care, uitându-se cu despreț din fruntea și prin ochii secolului asupra a toți și toate, se crede la nivelul învățaților (analog al politicilor) din Germania sau Europa civilizată pentru că a învățat, sau mai bine n-a învățat, în școalele de pre acolo.

În cazul de față avem a face cu unul din avangardele celor mulți cari vor urma, adevă; cu o broșură a unei avangarde intitulată deplin astfel: Puține cuvinte despre coruperea limbei române în Bucovina de D. Petrino (Cernăuți, 1869. Tiparul lui Bucoviecki și Comp.). Introducerea broșurei e în poezie, recte în versuri. Întâi poezia ! Cu inima zdrobită, autorul plânge în strofa întâia că nimeni nu alină durerea dulcii Bucovine, ci o lasă pradă minciunelor celor turbate cari încep cu „uae ” și se sfârșesc în „ciuni”. În strofa a doua, autorul face pe român negru și pe vânzătorul Iuda 'l face *rumân*. Iară bine ! Strofa a treia, de clasică ce e, nu putem să nedreptățim publicul și să nu i-o redăm. Ea sună:

Să piară, în *Leptura-i* rumânul *papă-lapte*,
Iar tu, o Bucovină, *citind* a ta *dreptate*,
În munți, în văi, în codri, acolo *vei simți*
C-al României soare el nu-ți va asfinți.

Iacă o strofă în care un om de merite (mort, nota-bene, pentru că dac' ar fi fost viu cine știe dacă autorul ar fi

---

cutezat-o) merită de la mai mult decât sumețul poet lingușitoarea apostrofă de papă-lapte; o strofă în care dreptatea (în loc de: adevăr, realitate) se citește 'n munți, și asfințitul soarelui nu se vede, ci se *simte*. Fiindcă în strofa a patra poezia trebuia să culmineze, apoi vine și Ștefan, umbra cu glasul răsunător, și zice în limba

---

românului popor următoarele vorbe, pe care Ștefan, pe când trăia, sigur că neci le visase, — uite-le 'ntregi acele cuvinte profetice;

În libertate este frumosul ideal

Deci calcă, în picioare *glodul confaesunal!*

Aceste două șire nu sunt importante numai din punctul de vedere al glodului confaesunal cu care se 'mbală gura lui Ștefan cel Mare; ci încă și din acela că pune broșura toată în lumina ei adevărată și arată scopul cel adevărat al ei. Autorul se vede partizan al unei libertăți care, mulțămită simțului celui sănătos al bucovinenilor, va rămânea pentru ei un ideal etern nedorit; și apoi manifestă o ură cumplită și strivitoare contra glodului confaesunal, adică confesional. Și de ce autorul e inamicul ideii confesionale, a acelora adică cari pretind și țin la aceea ca școalele din Bucovina să rămână confesionale?

— Pentru că autorul e la nivelul secolului al 19, ni va răspunde vreun sărman neinițiat în misterele faptelor ce se țin în Bucovina.

— O nu, nu domnilor, cauza e cu mult mai joasă de cum o credeți d-voastră. Se știe, când e vorba de cauza confesională în Bucovina, pe a căreia agitatori unii îi combat și-i blamă, se știe că ea nu e decât cauza averilor națiunii românești din Bucovina, că națiunea, sub numele de confesiune, e proprietara de drept a unor averi întinse, că confesiunea e garanția dreptului și numele în care te bați și că, apărând confesiunea, proprietara de fapt a averilor, aperi averile drepte din moși-strămoși ale națiunii, pe cari domnii politici pe picior mare ar vrea să le vadă secularizate, deși secularizarea, de ar fi posibilă, nu e decât în dreptul guvernului României. Știu eu că domnii o văd că *asa este* și că numai ambițiunile și șansele ce li prezintă viitorul în spe și federalismul monstruos ce-l proiectează unii din slavi îi fac să nu vadă că *asa este*. Știm noi că sunt domni cari odată erau pentru unirea strânsă a Bucovinei cu Viena, pentru ca domnia - lor , capacitățile cu stemă 'n frunte, să-și poată preîmbila mândria baronească prin lumea cea mare sau pe jumătate mare (demi-monde) a Vienei, cu aerul cel mai diplomatic și mai aristocrat din lume. Știm asemenea că tocmai aceia ar voi azi anexarea poate la Galiția — la juna Polonie — pentru că li se prezintă din nou ocaziunea de-a se amalgamiza domnia - lor baronii cu conții vechi și cu familiile ruginite polone. Din fericire puțini dintre boierii Bucovinei sunt coprinși de această amețală. Boierimea Bucovinei, demnă de toată stima și încrederea, a știut și va ști să fie totdeauna în fruntea națiunii din a căreia sân puternic s-a ridicat; dar cumcă asemenea visuri există e fapt; cumcă ele însă nu se vor realiza niciodată o promitem pe conștiința viguroasă a Dietei Bucovinei, pe a căreia delegați nici ridicolul ce li se aruncă-n față, nici dușmănia guvernului nu-i va opri de-a vorbi deocamdată *poate defectuos*, dar totuși *numai* românește, de-a simți însă cu atâta mai bine și etern românește. Dumnezeu mulțimilor însetate de dreptate a început să adieze cu suflul său de foc și prin flamurele noastre. Sus flamura, jos masca!

Dacă acuzațiunea ce li s-a făcut prin rândurile de mai sus e nedreaptă, e treaba dumnealor ca prin *fapte*, nu prin vorbe, să dovedească contrariul.

După introductiva poezie (?), c-o întrebare 'n paranteze pe care-o punem noi, vine prefața, în care autorul spune că: silind de împrejurări foarte critice, cari în timpul de față amenință a *pierde*, pentru vecie poate, *limba și caracterul național* a poporului român din Bucovina, el a otărât să trimează în public broșura sa. Spune apoi că ființe denaturate din însuși sânul națiunii cutează să răpească odorul limbei părintești, schimosind-o spre *glorificarea lor personală* întru atâta încât să fie neînțeleasă de oricine nu ar cunoaște *toate limbele* europene. „Țăranul — zice d-l critic — se vede deodată depărtat de noi, țăranul de la care am trebui să - nvățăm limba, căci el a fost acela carele a păstrat-o, în lupta timpurilor, curată și românească. Și astfel păcătuind ei (veți vedea cine), ni răpesc limba vorbită de milioane de români, cărora ei ne înstrăinează cu totul și prin aceasta chiar ni răpesc posibilitatea unei existențe naționale”.

Cumcă ei nu au schimosit, ci au deșteptat la viață limba română și cu ea simțul național și cumcă au făcut-o spre *glorificarea lor personală* și (fie zis de noi) eternă, asta e prea adevărat: și nu negăm, nu putem s-o negăm; cumcă însă ei ar fi avut intențiunea de-a depărta pe țăran de *d-ta*, d-le critic, asta nu poate fi adevărat decât în cazul când *d-ta singur* vei fi voind să te depărtezi de el. Pentru că *cine sunt acei ei?*

Uită și răspunsul în capitolele I și II ale cărțicei: primo, egoiștii de filologi, secundo: Societatea pentru cultura și literatura poporului român din Bucovina.

Autorul e nedrept, de nu și ceva mai mult decât nedrept. Zice că filologii și Societatea din Bucovina au de principiu de-a se depărta de limba poporului, noi și lumea, din contra, pretindem a ști că tocmai ei și ea sunt aceia cari vor să rămână cu și *numai* pe lângă popor;

și că poate modul de-a rămânea *pe lângă el* e defectuos, nu însuși principiul în sine. Și cumcă filologii și Societatea

Bucovinei voiau să rămână pe lângă popor, și cum că numai *modul* de a rămânea pe lângă el e ceea ce bate la ochi, dovedesc înseși exemplele ce d-sa le citează în capitolul III, adică: limbamentu, templamentu, insusietivu, meniciune, lepturariu ș.a., creațiuni ale bătrînului Pumnul, care-n amorul său cel nemărginit pentru limbă, în încrederea cea sântă ce-o avea în puterea creatrice a limbei, nu primea în ea nici vorbe grece: gramatică și istorie, nici vorba greco-slavă: carte de citire. Mi se va spune poate că părerea lui Pumnul nu-i bună. Dacă nu-i bună, aceea însă stă — că *cronistice* e dreaptă și scuzată. După estremul latinității, a etimologismului absolut inaugurat de Bătrînul Petru Maior, care scria construcțiuni latine în românește (estrem ce, pentru deșteptarea noastră din apatia lungă față cu latinismul, era neapărat trebuincios), după ridicarea la potență a aceluiași estrem de către următori, trebuia neapărat să vină ca remediu contra lui estremul *fonetismului* absolut, a iubirii nemărginite a limbei numai românești și exclusivitate față cu limba latină și cele surori. Aceste extreme au fost condiționate de însăși natura lucrului, nu poți defige mijlocul unei linii până ce nu vei fi aflat puntele ei cele extreme. Însuși d-l critic nu e expresiunea poporului, cum pretinde a fi, nu reprezintă cu fidelitate legile ce se manifestă ca domnitoare în limba poporului de jos, ci se ține, fără de-a o ști, însuși de facțiunea literaților cari cred a fi găsit calea de mijloc între fonetici și etimologi — un juste-milieu, cum s-ar zice.

Tot în capitolul III d. critic impută delegaților patrioți cari au vorbit românește în Dietă greșelile ce, după d-sa, ei le-au comis în limbă. Dacă ei nu-și știu limba (ceea ce noi n-o zicem), au însă cel puțin patriotismul de-a o vorbi așa cum o știu, rău; când alții, cari se laudă că o știu bine, nu o vorbesc neci rău măcar, adică n-o vorbesc *defeli*. Care-i mai bună dintre aste două? Lăsăm ca să judece publicul cetitori.

În capitolul IV, criticul [i] laudă pe d-l Alesandri și-l face regele poezilor, lucru la care aplaudem și noi, până ce vom avea și un împărat al poezilor, care adică să-l întreacă pe dumnelui, ceea ce, spus fără compliment, va fi cam greu, deși suntem de o natura ce nu despeară niciodată. Abstragem însă autoritatea ce i-o dă criticul în materie de limbistică și în proză. Proza d-lui Alesandri nu e niciodată și nicăieri la nălțimea poeziei. Prozei [i] trebuie raționament solid, și-n proza d. Alecsandri nu e decât spirit și jocuri de cuvinte, ceea ce-i dă un timbru cu totul feminin; căci spiritul — zice Jean Paul — este raționamentul femeii. Cât despre aceea că Foaia ar fi desfigurată ortografia autorului, se explică dintr-aceea că Foaia, ca organul și expresiunea unei sisteme limbistice oarecare, trebuia să-și rămână *pre cât i da mâna* consecință cu principiul ce și-l statuase — și subliniem: pe câtu-i da mâna, pentru ca suntem siguri că, la pretențiunea expresă a autorului de-a i se respecta ortografia, redacțiunea Foi ar fi ces desigur, după cum am văzut d.e. în unele articole ale d-lor Hurmuzachi, în cari o al autorilor e respectat de către corectorul Foi, lucru ce m-a făcut a presupune că poate înșiși autorii ar fi pretins această respectare.

În capitolul V criticul nostru vorbește despre germanismii cei străcorați și țesuți în bătătura scrierilor ce se publică în foaie; adică rumegă — o copie cam infidelă a d-lui Maiorescu — ceea ce a zis acesta în Convorbirile literare despre limba română în ziarele din Austria. Cumcă răul acesta e adevărat și vădit n-o neagă nimene, nici înșiși jurnaliștii din Austria. (Vezi Transilvania, organul Asociațiunei.) Cumcă însă asta nu e defeli vina dezgrațiaților redactori, cari au învățat a-și construi cugetările în nemțește și ungurește, aste e și mai adevărat; și cu atâta mai bine pentru ei dacă, într-o limbă ce-o mănuiesc cu greu, urmăresc mai toți scopuri așa de nalte, așa de nobile, încât în focul urmăririi, uitându-se pe ei înșiși, străcoră în construcțiuni germanisme sau maghiarisme. Ei au *învățat* în școli în cari criticul nostru n-a învățat, și de aceea ei au, de nu dreptul, cel puțin scuza de-a comite greșeli așa de mici și cari asupra fondului se tușează. Dacă am fi însă răutăcioși, am putea arăta că și d-l critic e capabil de germanisme, și nu ca să dovedim, ci numai ca să-l avizăm ușor, vom scoate două - trei ; d.e.:

1. Vorba *îmbucurătoriu* (pag. 9) e traducerea ad litteram al nemțescului *erfreulich* — și-l sfidăm pe d-l critic de a o regăsi în limba poporului său în vreo carte netipărită-n Ardeal ori Bucovina.

2. Și aceasta-i prea lesne a arăta (*sehr leicht zu zeigen*), în loc de prea lesne de arătat (p. 19).

3. *Fiind însă omul silit* (p. 19), în loc de omul însă fiind silit etc. Am fi putut s-o urmărim, dar ne temem de-a nu voi să probăm ceea ce nu putem proba, cumcă autorul adică ar fi învățat în școli nemțești; apoi neci ni place, neci avem timpul de-a ne ocupa cu secături și greșeli de virgulă, pe cari timpul și școalele românești ale viitorului le vor șterge cu desăvârșire și din grai și din scris. Eu, din partea mea, sunt mai puțin lugubru decât d-l critic și, deși țin la desființarea acelor greșeli, totuși nu văd în existența lor *deznaționalizarea noastră și corumperea poporului român*.

În capitolul VII autorul scoate ochii Foi cu vreo câteva vorbe străcorate în coloanele ei, rămășițe negreșit ale unei forme de guvern ce esista ieri și esista parte încă și azi, rămășițe cari se vor șterge neapărat deodată cu rădăcina, cu cauza lor: *feudalismul* și *absolutismul*. Vorbe ca Ilustr[ite], Serenissim, Reverendissim ș.a. în România deja ar fi ridicole; în Austria nu, căci sunt rămășițele justificate ale unor timpi abia trecuți.

Tot în capitolul VII i place d-lui critic să suradă asupra fundațiunei pumnulene (Fondul ce se crează pentru eternizarea memoriei lui Pumnul). Voi să obiectez și aicea vreo două - trei vorbe, nu numai asupra acestei aluziuni, ci și asupra celeia ce o face în introducere (papă-lapte).

Pentru că e vorba de-o persoană, mă voi adresa și eu de-a dreptul la persoana d-lui critic. Persoana asupra căreia aveți bunătatea a face aluziuni atât de delicate, domnul meu, a încetat de mult de-a mai fi numai o persoană simplă. Nu mai e muritoriul slab, muritoriul plin de defecte pământești, nelimpzit încă de eterul opiniei publice; — nu ! el e personificarea unui principiu, sufletul — nemuritor neapărat — care a dat consistință și conștiință națională maselor și a făcut din ele o națiune; mase cari, cu toată nobilimea, cu tot clerul, cu toate averile, începură a nu se mai înțelege pre sine, a nu-și pricepe ființa și natura ce era comună, și cari face ca masele să fie, pe neștiute chiar, părțile unui singur întreg. Întru realizarea principiului său, *omul* ce-l personifica a întrebuințat mijloace cari în detaliu d-tale nu-ți plac, pe cari le găsești, ca tot ce-i omenesc: necomplete, defectuoase, să zicem chiar rele. Combateți atunci mijloacele, domnul meu, combateți-le în defectuozitatea lor, și nu persoana, individul, principiul său cel bun, cari toate în sine au a face puțin cu vestmântul, defectuos sau ba, cu care o îmbraci. Geniul, în zdreanță sau în vestminte aurite, tot geniu rămâne; ideea sublimă, espresă chiar într-o limbă, defectuoasă, tot idee sublimă rămâne, și principiul cel mare și salutaru același rămâne, aplicat prin mijloace greșite chiar. Și, dacă combateți formele esteriore ale fondului, băgați de seamă a o face din punct de vedere absolut; estetic, rece și judecător raționalist al formei, combateți-o cu rigoarea și seriozitatea convicțiunii, nu cu pamfletul ridicol și fără preț, care detrage întotdeauna mai mult autorului său decât celor persiflați prin el. Nu râdeți, domnilor *delepturarii*; pentru că secațiunea sa de pe - alocurea e oglinda domniei - voastre proprii; nu râdeți de nihilismul său, pentru că e al dv. Și dacă e vorba pe masca jos ! apoi masca jos de la toți și de la toate, astfeli încât fiecare să-și vadă în fundul puținătății sale. Dacă apoi lepturariul a exagerat în laude asupra unor oameni ce nu mai sunt, cel puțin aceia, mulți din ei, au fost pioniri perseveranți ai naționalității și ai românismului — pioniri, soldați gregari, a căroră inimă mare plătea poate mai mult decât mintea lor — e adevărat ! — care însă, de nu erau genii, erau cel puțin oameni de-o erudițiune vastă, așa precum nu există în capetele junilor noștri dandy. Acei oameni, acei istorici cari au început istoria noastră cu o minciună, după cum zice d. Maiorescu, de au scris tendențios și neadevăr, scuza lor cea mare nu o găsești tocmai în tendința și neadevărul lor? Trebuie cineva să fie mai mult decât clasic pentru de-a pretinde de la acel persecutat, de la autorul condamnat la ardere de viu, ca, părăsit și scepticizat de dureri, să fie în toate drept, în toate nepărtinitori, ba poate și filantrop față cu inamicii săi de moarte. Cu toate astea, rămânem datori cu răspunsul la întrebarea dacă Șincai, ca un adevărat martir ce-a fost, nu a rămas drept și nepărtinitor până și cu inamicii. Șincai, chiar dacă n-ar fi atât de mare cum pretendem noi că este, totuși el a fost la înălțimea misiunii sale — la o nălțime cronistice absolută; pentru că dacă criticul ce-l califică de mincinos

---

ar fi avut bunăvoința de-a cerceta istoria istoriei, atunci ar fi putut băga de samă că procesul întru scrierea istoriei la orice națiune se începe mai întâi și constă din cronografie, *cu* sau *fără* tendința, din culegerea de prin toate părțile a materialului. Dominarea critică asupra acestuia și câștigarea unui punct de vedere universal din care să judecăm faptele e fapta unor timpuri mult mai târzii decât aceia a căror caracteristică și espresiune a fost Șincai; deși nu i se poate disputa că, chiar în forma sub care apare, în totalul său domină o singură idee, aceea a românismului, care ca asemenea face din opera sa o operă a științei, în loc de a rămâne numai o culegere nesistemizată de fapte istorice. Dacă acest mod de-a trata istoria e speculativ sau e empiric și pragmatic, lăsăm la judecata istoricilor noștri competenți. Ne ținem de dătorința noastră a aduce aminte că nu ne simțim îndestul de capabili ca să apărăm, cum se cade, oameni ca Șincai și ca Pumnul... oameni cari apoi neci nu au nevoie de apărarea noastră sau a altcuiva pentru de a rămâne cum sunt, adecă nemuritori și mari.

Aduc aminte publicului că tipătul ce-l face criticul cumcă Societatea, în contra unificării limbei și-a ortografiei, se paralizează de sine prin declararea de mult făcută de acea societate că ortografia și sistemul urmată de ea sunt provizorie până ce se va statua printr-un organ competente sistemul și ortografia ce va avea a le urma tot românul ca obligătoare.

În fine declar cumcă părerile ce le-am emis asupra diferitelor sisteme limbistice sunt cu totul subiective și nu au pretențiunea de a controla întrucâtva lucrările vreunui sistem; nefiind filolog de competență, declar eu însumi că opiniunile mele sunt cu totul personale și nu merită de-a turbura lucrările filologilor noștri — cari, autorități științifice, lucrează după alte considerente decât ale mele.

Finesc critica asupra fondului broșurei — declarând că aș fi putut arăta autorului ei mult mai multe neconsecințe în contra a înseși părerilor ce le stabilează; n-o fac însă, pentru că nu voi ca critica mea să fie meschină și *de virgule*, — nu din cauză că eu nu le-ași ști pune, ci numai pentru că-mi place a crede că literații noștri *știu*, numai *uită* a le pune.

Să vedem acum forma sub care ni se prezintă critica.

Merită broșura numele de critică?

Să vedem.

Când cineva califică pe-un om cu epitetul, puțin măgulitor, de nebun și asta numai din cauza: pentru că acel om

are nefericirea de-a fi de-o opinie contrarie celeia a criticului, — ne va ierta lumea dacă nu vom fi în stare să numim aceasta procedură:

manieră și educație bună.

Trebuia apoi să mai știe că, lovind cu măciuca în demnitatea unui om, înseamnă a uita că măciuca are două capete — și că adversariul pe care și l-a făcut are *dreptul* de a-l califica cu aceleași epitete dulci și măgulitoare. Prin toată broșura se țese tendința de-a lovi mai cu deosebire într-o persoană care, prea nobilă și prea recunoscută de opiniunea publică, nu-și va pune mintea cu asemenea împunsături de ac.

Critica d-sale — și ni permitem mult numind-o astfel — dac' ar fi avut conștiința puterii sale, ar fi putut să rămână în limitele demnității, chiar nejudicând altfel decât din așa - numitul punct de vedere vulgar, fără pătrunderea științifică (lucru care n-ar fi apărut-o, se 'nțelege de sine, ca adevărurile sale obiective să nu fie decât părute, decât erori subiective), — critica d-sale, pusă pe calea criticii filozofice, ar fi avut meritul adevărului absolut; sub forma însă în care ni se prezintă, cu spărturile ei de pe ici, de pe colea, prin cari pătrund razele murdare ale politicei zilii, cu aruncătura una peste alta a unor observațiuni fără sistemă, nepătrunse de un singur principiu, — fie acel principiu uzul, fie etimologismul, fie fonetismul, fie combinarea amândurora, astfel... riscăm mult numind-o critică.

Declar că, fără să combat neci pro neci contra celor combătute de d-l critic, n-am vrut decât să spun că și critica și - are limitele sale, că și ea nu e doară proprietatea uzurpată a așa - numitelor genii pierdute, cu batjocurile lor cele mici, cu sarcasmele lor meschine, a acelor desperados cari cred cumcă lumea și știința e a lor tocmai pentru că nu e a lor;

ci și critica e a oamenilor cari au pătruns, au înțeles obiectul așa cum el trebuie să fie

înțeles, adevă fără scrupule, fără prejudeț subiectic. Apoi părerea mea sinceră, ca să nu zic amicală, ce voi a o spune d-lui critic, e că nu e *acesta* modul de-a dezbăra pe oameni de relele lor obiceiuri și de defectele lor cele mici sau mari. Mijlocul ce-l întrebuințează d-sa — chiar de-ar fi pentru realizarea unui scop bun — totuși nu servește decât spre a oțărî mai mult suflelele și a le face să persevereze în calea apucată odată.

Și-apoi, exprimându-i această părere a noastră, cine știe dacă n-o facem mai mult în interesul junelui nostru critic decât într-acela al adversarilor săi. Ce ar fi, d.e., dacă un spectru, inamic neîmpăcat al goliciunii de idei, fie asta îmbrăcată până și în vestmântul cel sunt al versurilor, ar arunca razele sale pătrunzătoare și reci în mormântul de versuri frumoase ale junelui nostru poet?... Ce palide și ce desfigurate ar apărea ele, când *acuma...* sardanapaliză încă în opiniunea cea încântată a publicului, și poate tocmai grație acelei foi a Societății umilite, pe care d-sa o blamă, și care poate tocmai din cauza umilinței sale n-a deșteptat încă ochiul ager a criticei adevărate, ce taie fără scrupul și mizericordie tot, din fibră în fibră. — Am cetit cumcă în America ar fi o fată cu două capete și că un poet ar fi compus o poezie despre ea... Dar poezia era ciudată... Ei i lipsea tocmai partea ce o avea prea mult eroina sa. Oare poeziile junelui literat n-ar avea în ochii criticei adevărate soarta poemei americane?

[7/19 ianuarie — 9/21 ianuarie 1870]

REPERTORIUL NOSTRU TEATRAL

Fiindcă ideea creării unui teatru național dincoace de Carpați prinde din ce în ce mai mult aripi și dimensiune, fiindcă capacități tinere însemnate s-au simțit îndemnate de a spune și ele câte - o vorbă în astă privință, cred că-mi va fi permis și mie să mă întind la vorbă asupra acestei cestiuni tot atât frumoase, pre cât și de folositoare.

Frumoasă, da..., dar folositoare? la ce? ... mi va replica poate o minte mai rigoroasă întru judecarea aparinței acestei instituțiuni omenеști care-n partea ei cea mai mare e așa de decăzută și de cuprinsă de gangrenă.

Și 'ntr-adevăr cumcă omul nostru, judecând după cele mai multe zidiri ce pretind a fi teatre, va avea dreptate să întrebe cum pot fi folositoare locale și societăți cari propagă fără conștiință libertinajul în idei, în simțiri și-n fapte? Pentru ca să feresc pe onorabili cetitori ai acestor șire de confundarea teatrului - arte și teatrului - meserie, mi-am luat libertatea de-a uza de coloanele ziarului d-voastre, d-le redactor, se 'nțelege că fără pretensiunea cumcă vorbele mele vor avea tăria aceea care învinge și convinge.

Care dincotro, cum am mai spus, a dat espresiunea părerilor sale în privința aceasta. Un domn colaboratoriu al „Familiei” a spus d.e. cumcă lucrul ce ni trebuie înaintea tuturor este un loc din care să ni șoptească geniul național. Să ni șoptească geniul național ! Bine ! ... Dar ce? Pentru ca să șoptească trebuie înainte de toate să aibă ce șopti. — O !

mi va răspunde unul încrezut în literatura noastră dramatică, nu cumva noi n-avem repertoriu? — Ba repertoriu avem, cine zice că nu? Numai ce fel de repertoriu? Uzez de paciința publicului pentru a-i înșira aici o listă a averii noastre dramatice.

1°. Comediile d-lui V. Alesandri — pline de spirit, însă pline, partea cea mai mare, și de imoralitate, cele mai multe apoi prea local scrise, amestecate cu grecește, cu armeneste, cu ovreiește, cu nemțește, cu rusește, în fine adeseori un galimatias peste puțină de a fi înțeles de românii de dincoace de Carpați. Cu asta să nu creadă cineva cumcă d-l Alesandri n-a avut talentul de a scrie. O, talentul l-a avut și încă într-o măsură foarte mare, însă modelele și țintele pe cari pare a le fi urmărit sunt foarte turburi. Cumcă talent care putea să se manifeste în curățenie și frumusețe a fost în d-l Alesandri dovedesc piese ca: *Cinel-cinel*, *Crai-nou*, *Arvinte* și *Pepelea*; ba chiar „*Satul lui Cremene*” al

---

-sale, cu tot „*Trifonius Petrinzelus*”, e mai curată și mai frumoasă, în fine mai oglină a poporului românesc decât „*Lipitorile*”, în care ovreii vorbește ovreiește, grecul grecește — astfel încât te miri de ce sârbul nu vorbește sârbește ?

2° Comediile cele mari și pline de spiritul cel mai fresc ale d-lui M. Millo, cari însă în frivolitate întrec încă și pe ale d-lui Alesandri.

3° Comediile fără de spirit și mai cu samă fără de legătură ale d-lui Pantazi Ghica, pline de frazeologie franceză, la vederea cărora te 'ndoiești de vezi caractere ori numai păpuși, căci vorba în comediile d-sale nu e mediu prin care se exprimă cugetări, ci un caos de fraze cari, pentru profunditatea înțelesului din ele, merită a fi puse alături cu vorbele țiganului pentr-o lulea de tutun.

4° În fine piesele cele sporadice, dar escelente ale d-lui Urechia, a căror păcat mare e acela că nu sunt mai multe, că nu sunt cât de multe. Afară de astea e „*Răzvan-Vodă*” a d-lui Hașdeu, dramă în cele mai multe privințe bună; apoi mai sunt vro două - trei încercări ofticoase ale unui domn Dimitrescu, cari totuși se pot juca din cauza unor merite adeseori foarte îndoiioase.

La urma urmelor se 'nțelege că vom trece la piesele ce nu merită a fi jucate — și cari sunt :

5° Încercările dramatice — mizerabile și seci ale d-lui A. Lăzărescu. Acest domn Lăzărescu a scris 2 volume de poezii și apoi drame ca: „*Sanuto*”, „*Massim pittorele*”, comedie ca: „*Un amor românesc*”, „*Boierii și țărani*” — și-n toate aceste volume de poezie și proză nici o idee, o limbă ce numai românească nu e, în fine o secăciune cumplită, care dacă a scăpat de flagelul criticei, asta a fost numai din cauza obscurității autorului lor, obscuritate care l-ar fi cruțat și de șirurile acestea dacă n-aș fi cetit cumcă a avut cutezarea de a pune în repetițiune unul din mizerabilele sale produse: „*Boierii și țărani*”. Ca în treacăt, și alături cu d-nul Lăzărescu, cităm dramaturgi ca: Halepliu, Mavrodolu, Șt. Mihăileanu, Carada etc. etc. in infinitum și din ce în ce mai ad absurdum. De piese originale tot de categoria asta foiește apoi provincia. Acolo-și duc strălucita lor existență, coronate cu hârtie aurită, umbrele trecutului: Mihaii Viteji, Ștefanii cei Mari, Bogdanii cei Chiori, apoi un repertoriu comic minunat, d.e.: *Lumea ca nelumea* sau *Domnia asupra stelelor*, *Balamucul* sau *Înțelepții și nebunii*, *Contrabanda de la Giurgiu* (respectiv *Galați*, *Brăila*, *Turnu*), apoi drame ca *Tudor* cu caucul de doi coți, *Manole sârbul* etc. etc.

6° Venim cu părere de rău la creaturele dramatice ale d-lui Bolintineanu. O repetăm : cu părere de rău, căci națiunea așteaptă mult mai mult de la poetul cel mare și iubit, de la copilul ei cel dezmiardat, decât acele drame fără caractere, fără scop, fără legătură, imposibile prin nimicnicia lor, astfel încât autorul lor se pare a fi uitat cumcă e compunătorul plin de geniu și inima a „*Cântecelor* și a *plângerilor*”, a „*baladelor*” — sânte oglinzi de aur ale trecutului românesc. Dacă am fi să alegem între comediile lui Alesandri și dramele lui Bolintineanu, sigur c-am trebui să alegem comediile, cari, cu toată frivolitatea lor, respiră pe fiecare pagina o mulțime de spirit, de caracteristică și de viață palpantă; pe când dramele d-lui Bolintineanu nu au nici un fond de viață, ba încă adesea respiră un fel de imoralitate crasă și grețosă. (Vezi d.e. *Ștefan-Vodă cel Berbant*). Cauza căderii celei adânci a d-lui Bolintineanu în aceste creature pare a fi împregiurarea cumcă a aruncat ochii pe geniala acuilă a Nordului: pe Shakespeare. Într-adevăr, când iei în mână operele sale, cari se par așa de rupte, așa de fără legătură între sine, ți se pare că nu e nimica mai ușor decât a scrie ca el, ba poate a-l și întrece chiar prin regularitate. Însă poate că n-a existat autor tragic care să fie domnit cu mai multă singuritate asupra materiei sale, care să fie ținut cu mai multă conștiință toate firele operei sale ca tocmai Shakespeare; căci ruptura sa e numai părută și unui ochi mai clar i se arată îndată unitatea cea plină de simbolism și de profunditate care domnește în toate creațiunile acestui geniu puternic. Gothe — un geniu. — a declarat cumcă un dramaturg care cetește pe an mai mult de una piesă a lui Shakespeare e un dramaturg ruinat pentru eternitate. Shakespeare nu trebuie cetit, ci studiat, și încă astfel ca să poți cunoaște ceea ce-ți permit puterile ca să imiți după el, căci, după părerea mea, terenul shakespearean pe care d-l Bolintineanu ar fi putut să-l calce mai cu succes ar fi fost acela al abstracțiunii absolute, cum sunt d.e. *Visul unei*

---

nopti de vară, Basmul de iarnă, Ceea ce vreți etc., iar nu terenul cel grav și teribil, cu materia lui cea exactă, istorică, și cu pretensiunea cea mare de a fi înainte de toate adevărat.

Sub 7° voi cita piese cari merită într-adevăr să se reprezinte, pentru că au poezie, sunt lucrate cu conștiința multă și cu talent mult, deși adevărul nu e tocmai păzit pretutindenea. Acestea-s: drama „Rienzi” a lui Bodnărescu, dramatizare destul de nimerită a romanului lui Bulwer cu aceeași numire, și drama *Grigore-Vodă* a lui Depărățeanu — o genială aruncătură pe hârtie, ruptă în țesătura ei, neadevărată și neverisimile pe alocurea; însă, în orice caz, mai bună decât multe traduceri din franceză cari au avut onoare de a batjocuri scena română.

Va să zică, de vom face o socoteală conștiințioasă a averii noastre proprii dramatice, vom vedea că-s puține piesele acelea cari prin existența lor nu prostituă teatrul național și adeseori într-un mod pe cât de corupt pe atât și de barbar și de necult. (Vezi comedii originale ale d-lui I. Caragiale.)

De aceea eu găsesc cea mai bună idee de a începe cu teatrul național e aceea ce a pus-o pe tapet d-nul Lapedatu: Un almanac pe fiecare an, care să conțină numai lucrări dramatice, se înțelege că bune. D-nul Lapedatu și junimea română din Paris în genere au ocaziunea de a vedea jucând artiștii cei mai mari ai Europei și jucându-se piesele cele mai bune, cari, astăzi cel puțin, dau tact și ton întregii Europe dramatice. Théâtre franŞais, Odéon³, Gymnase — iată nume a căror zgomot trece departe afară din marginile Franței, însoțit de prejudițiul frumos a unei valori atât estetice cât și etice. Subsemnatul nu are înaintea ochilor săi decât teatrul de curte al Vienii, care și el, de când cu demisiunea lui Laube, e într-o decadentă vădită, și cu toate astea aerul cel curat, poetic, plin de minte și inimă care-l respiri într-o instituțiune clasică și-insuflă dezgustul cel mai mare pentru tot libertinagiul de spirit și de inimă care înflorește într-o urâciune crasă și nespovedită pe toate celelalte teatre.

Se înțelege că înjghebând repertoriul cât îl avem, culegând actori de categoria celor cari i-am văzut râzând, și la lumina zilei, de tot ce e frumos și bun; se înțelege că astfel am putea să deschidem un teatru chiar de azi, fără ca națiunea să contribuie ca atare un ban măcar, pentru că masa poporului aleargă, cu banul din urmă chiar, pentru a vedea reprezentându-se naintea sa necuviințe pe cari eu, să am o putere, le-aș pune sub privegherea tribunalului corecțional ..., dar oare, dacă națiunea ca atare se simte dispusă ca să contribuie pentru înființarea unui teatru național, ea să cadă în aceleași greșeli în care a căzut lumea toată? Oare noi să nu învățăm din greșelile altora? Să nu ne folosim de împregiurarea cea în sine favorabilă cumcă simțul poporului nostru e încă vergin și necorupt de veninul farselor și a operelor franceze și nemțești? — Din contra ... să ne folosim de împregiurarea asta așa de favorabilă, într-un timp în care atmosfera Europei întregi e infectată de corupțiune și de frivolitate, ca tocmai într-un asemenea timp noi să dedăm publicul nostru, folosindu-ne de neesperiența lui, cu creațiunile genilor puternice, cu simțăminte mari, nobile, frumoase, cu idei sănătoase și morale.

Dar mi va replica cineva cumcă publicul nu va înțelege acele creațiuni ale geniilor puternice. Într-o privință va avea dreptate; pentru că, drept vorbind, direcțiunea asta nobilă a scenei inaugurată în România cu succes de d-nul Pascaly prin piese de Scribe și Sardou, această direcțiune pentru românii din Austria va rămânea timp mai îndelungat poate neînțeleasă. Cauza e foarte simplă. Întâi , piesele acelea sunt espunerea unor obiceiuri și a unei vieți publice foarte dezvoltate, pe cari la românii din Austria în genere mai nu le găsești, a doua e cumcă autorii reprezentați, înainte de toate, nu sunt naționali . Prin asta nu voi să zic cumcă naționali românești, ci naționali în genere, autori adecă de aceia cari, înțelegând spiritul națiunii lor, să ridice prin și cu acest spirit pe public la înălțimea nivelului lor propriu. În orice caz autorul trebuie să scrie pentru publicul ce-l are; deși nu zic, și încă cu tot dinadinsul nu voi să zic, că el să se coboare până la publicul lui... Această manoperă minunată de a ridica pe public la sine și de a fi cu toate astea înțeles în toate de el a priceput-o într-adevăr prea puțini — ci germanii și francezii n-au înțeles-o defel. Modele în astă privință sunt dramaturgii spanioli, Shakespeare, și un autor norvegian, românilor poate prea puțin cunoscut, dramaturgul Bjørnstjerne Bjørnson. Dar un dramaturg e care, întrunind mărimă și frumsețe, curățenie și pietate adevărat creștină, se ridică cu totul din cercurile cele esclusive numai ale unor clase ale societății până la

---

abstracțiunea cea mare și puternică a poporului. Pe popor în luptele sale, în simțirea sa, în acțiunea sa, pe popor în puterea sa demonică și uriașă, în înțelepciunea sa, în sufletul său cel profund știe a-l pune pe scenă Victor Hugo și numai el. Adoratoriu al poporului și a libertății, el le reflectă pe amândouă în conture mari, gigantice, pe cari adeseori puterile numai omenești a unui actor nici că le pot urmări cu espresiunea. Pe acest bard al libertății-l recomandăm cu multă seriozitate junimii ce va vrea să se încerce în drame naționale române.

Dar se prea poate cumcă junimea noastră să se scuze cu lipsa și sărăcia. Cine vrea să se scuze cu lipsa și cu sărăcia, acela în mine cel puțin nu și-a dat peste omul său, dacă cunoaște limba germană, se înțelege. Operele d.e., fiecare în parte costă 10 cr. (Philipp Reclam jun. Universal-Bibliothek), cine însă va vrea să studieze piese teatrale clasice în coeziunea lor cea organică, acela va face mai bine să cumpere broșurile din Classische Theater-Bibliothek aller Nationen (Stuttgart, Expedition der Freya). Adevărat cumcă aceste broșure costă câte 18 cr., însă prezintă folosul acela cumcă fiecare din piese e precesă de o introducere în genere bine scrisă, care espune clar coeziunea internă și valoarea estetică și etică a piesei. În genere noi nu suntem pentru traduceri, ci pentru compuneri originale; numai aceea voim ca piesele, de nu vor avea valoare estetică mare, cea etică însă să fie absolută. Ni place nouă și gluma mai bruscă, numai ea să fie morală, să nu fie croită pe spețele a ce e bun. Ni place nouă și caracterul vulgar, numai corupt să nu fie; onest, drept și bun ca litera evangheliei, iată cum voim noi să fie caracterul vulgar din drame naționale . Dacă cineva se simte anume dispus să trateze materie tragice ori comice din poporul țăran i recomandăm de model pentru cea Întâi sublima dramă a lui Frederic Hebbel: „Maria Magdalena”, pentru cea de a doua, comediele cele populare ale poetului danez Holberg. Nu să le imiteze, nu să le traducă, ci numai să le aibă de măsurariu pentru ce va scrie în acest gen. Sunt bineveniți autorii aceia cari, chiar cu talent mai neînsemnat, [i]și dau o silință onestă de a scrie solid și sănătos fără jignirea moralei și-a cuviinței, adeseori încă autori de aceștia sunt mai de preferat decât de aceia cari strălucesc prin luxul cel bogat al fantaziei, prin verva cea plină și strălucită a spiritului; tot așa precum adeseori e mai de preferat apa cea vie, curată, proaspătă, care constituie o condițiune neapărată a vieții, înaintea chiar a parfumatelor vinuri ale Orientului.

Repet dar cumcă studiul cel serios al dramaturgilor *naționali* , acela numai poate să ne aducă ca să compunem un repertoriu național român care nu numai să, *placă*, ci să și *folosească*, ba încă înainte de toate să folosească.

Al doilea moment în crearea teatrului național sunt actorii. Dacă repertoriul e sufletul unui teatru, actorii sunt corpul lui, sunt materia în care se întrupează repertoriul. Dacă națiunea română se va simți dispusă de a contribui într-adevăr și din toată inima pentru un teatru care să-i facă onoare , ea va crea stipendie pentru actori și actrițe. Cumcă în alegerea acestor stipendiști procedura urmează, din însăși natura artei, ca să fie alta decât la conferirea stipendiilor pentru specialități, asta se înțelege de sine și nu cred cumcă aş avea nevoia s-o dovedesc. Care însă e acea procedură, [i]mi rezerv, cu bunăvoința d-voastre, de a o dezvolta altă dată în columnele stimatului domniei - voastre ziaru.

Ca un postscript voi adăuga un consiliu *esențial*, acela adecă de a nu imita autori din limbe oculte, cari n-au făcut calea în giurul lumii, d.e. ruși, maghiari, sârbi, din cauza simplă cumcă aceștia în adevăr au câte ceva original, care place, însă elementul etic din ei e infectat. Astfel de autori plini de spirit și originalitate, care cu toate astea sunt răi, avem și noi în sfera literaturii dramatice. Să mai cităm încă o dată pe domnii Alesandri și Millo? O declarăm cumcă, după cele ce am spus, nu trebuie nimeni să-și facă o idee *mică* despre acești literatori români; căci o idee *rea* (care-i a noastră) nu e încă o idee mică. Din contra, cine vrea să studieze caracteristica, fizionomia psihologică, originalitatea poporului românesc, pe acela-l consiliem cu tot dinadinsul ca să studieze comediele domnului Alesandri.

[18/30 ianuarie 1870]

SĂ FACEM UN CONGRES

Dacă răsturnarea ministeriului Giskra-Hasner ar aduce cu sine căderea sistemului, a constituțiunii, a dualismului, ce rol vor juca românii la regenerarea bătrânei Austrie? Sta-vor ei cu mânele în sân, cum sunt obicinuiți a sta, intimidat-se-vor de țipetele bufone ale maghiarilor sau nemților, ori vor merge cu fruntea deschisă, solidari cu celelalte națiuni cari au aspirațiuni comune nouă, spre a apela la simțul de dreptate al tronului, spre a-l sili să ceadă voințelor supreme ale popoarelor? Până când să domnească cutare ori cutare și nu toți? Suveranitatea și legislațiunea trebuie să purceadă de la toate popoarele ca atari, și puterea executivă trebuie redusă la simplul rol de mașină fără voință proprie în mecanismul cel mare al statului. Nimeni nu trebuie să fie aicea stăpân decât popoarele însele, și a trece suveranitatea în alte brațe decât în acelea ale popoarelor e o crimă contra lor. Eu nu înțeleg aicea două popoare ori două coterie, ci pre toate. Dar pentru a efectua această reformă mare într-un stat unde sunt atâtea rămășițe putrede ale trecutului, atâtea prejudețe fatale și atâtea mașine vile și fără de suflet, gata în orice moment de a susținea acele prejudețe trebuiește o energie eroică, trebuie cu desprețul libertății și a vieții tale să proclami ceea ce ai datorita de a proclama.

În această operă ce pare a se pregăti, românii trebuie să joace un rol eminamente activ. Trebuie ca sufletul acestei națiuni vechie să lucreze cu toată vigoarea sa de fier, căci aicea nu mai e vorba de declamațiuni vane, ori de oportunitate, acum nu-i mai e permis nimănui de a merge cu cutare ori cu cutare persoană, fie aceea prelat, fie ilustritate, fie magnificență, ci cu toții uniți trebuie să mergem cu principiul, cu națiunea. Și, într-adevăr, dacă ar fi în inima noastră o singură schinteuă din virtutea antică a oamenilor pre carii noi ne măgulim de a-i avea de străbuni, a romanilor, am vedea ce absurd e să cerșim de la maghiari drepturile cari ni se cuvin și cari trebuie să ni le luăm pre altă cale.

Românii, în genere vorbind, s-au purtat mai mult rău decât bine. Să ne silim a nara faptele.

Adunarea de la Miercurea se constituie și-și alege un comitet. Un comisar gubernial oarecare sistează activitatea acelui comitet, fără ca să arate din ce cauză, și românii primesc această sistare fără ca să proteste în fața lumii, fără ca această infracțiune în dreptul de a se întruni să fie urmată de destituirea funcționarului și a ministrului ce a ordonat-o. Amploiatul, fie el ministru, fie comisariu regesc, trebuie să înțeleagă spiritul legilor al căror mănținătoriu e și trebuie să le interprete cu fidelitate. Îndată ce nu știe ori nu voiește a le interpreta fidel, trebuie destituit.

Uniunea Bănătlui a fost forțată, căci a fost făcută contra voinței românilor, uniunea Transilvaniei a fost făcută fără de a se întreba românii. Cine a protestat contra? Cine a alarmat Europa într-o cestiune atât de gravă? Nimeni.

Avem dreptul de a petițiua. Sala tronului este, *trebuie*, să fie deschisă popoarelor ca și indivizilor, și inima suveranului trebuie să fie dreaptă și nepărtinitorie, fără considerante unilaterale, față cu toți, asemenea limbei la cumpănă, asemenea ecuilibrului voințelor umane ce se numește drept; căci în secolul al nouăsprezecelea aceasta e *singura* rațiune de a fi a monarhilor, alta nu cunoaștem și neci nu voim a cunoaște. Ei bine, cine a uzat energic de acest drept pentru a scăpa națiunea română de forțarea la o uniune pre care ea n-o voiește și n-o recunoaște? Nimeni.

În Năsăud, un om se alege cu *un* vot, ba are până și temeritatea de a cere verificarea acestei alegeri. Ei bine, carii sunt alegătorii carii să proteste contra reprezentării lor din partea unui om pre care ei nu l-au ales? Nimeni. Oare murit-a orice dreptate? Oare luat-ni-s-a dreptul de a petițiua și a protesta? Oare am uitat cumcă tronul *trebuie* să fie drept, căci aceasta e rațiunea sa de a fi?

Dar departe de a fi numai atâta. Un insolent are cutezanța de a spune în camera Ungariei *cumcă națiunea română nu există*. I se răspunde că există și nimic mai mult; ca și când acel om n-ar fi știut-o, ca și când el ar fi spus-o cu altă intențiune decât ca să arunce o nouă umilire asupra națiunei românești. Aicea trebuia un protest energic

și formal contra purtării neescusabile a unor deputați cari n-au respect de națiuni întrege; trebuia demisiunea deputaților români dintr-o Dietă care nu se respectă, nerespectând neci chiar individualitatea celorlalte națiuni. Ce prezident e acela care lasă ca un insolent să insulte, nerevocat la ordine, o națiune întreagă?

Un altul ni spune cumcă am face poate bine de a emigra în România, recte de a părăsi acest pământ , care e cu mult mai mult drept și cu mult mai multă rațiune al nostru decât al lor. Cine protestă contra unor asemenea insinuațiuni pre cât de răutăcioase pre atât de bine calculate? Nimeni. Cunoaștem ființele acelea linse, acele suflete de sclav cari fac politică de oportunitate, cari cerșesc posturi pentru ei în loc de a pretinde categoric și imperativ drepturi pentru națiunea lor, carii zic cumcă românii n-au neci un drept în această țară și cumcă trebuie să cerșească pentru a căpăta. Politică demnă de reprezentanții ei ! [Î]i cunoaștem, zic, și nu ne place de a vedea pre sincerii noștri deputați naționali jucând pre instrumentele acestor creature. Națiunea română trebuie să se pună pre terenul de drept pre care stau toate celelalte națiuni ale Austriei, nimica mai mult și neci o iotă mai puțin. Cine cede degetul va trebui să ceadă și mâna . Puși odată pre acest teren de drept, nu trebuie să cedem nimănu neci cât e negru sub unghie, căci numai o egală îndreptățire poate duce la liniște și la împăcare. Politica lingăilor trebuie lăsată pre seama lingăilor; pre flamura noastră trebuiesc scrise pur și simplu voințele noastre. Cehii spun în organele lor cumcă vor face opuzețiune până atuncia până când se va recunoaște deplina autonomie a Boemiei. De ce să nu cerem neted și clar pentru noi ceea ce cehii pretind pentru ei? Tranzacțiuni în drepturi naționali nu se încap, împăcarea cu ungurii ori cu nemții nu se încap până ce nu vor cede ei ceea ce voim noi; căci față cu sistemul constituțional de astăzi, față cu dualismul trebuie să fim *ireconciliabili*.

Starea de față a lucrurilor e de natură ca să inspire orișicui neîncredere și să-l facă îngrijit asupra marilor schimbări ce se prepară a trece preste imperiu. Oricare bun cetățean are de datorie de a se ocupa de viitoriul patriei sale, și de aceea și românii, prin natura lucrurilor, au datoria de a provoca un congres general al lor, care să determine atitudinea națiunei românești față cu o eventuală schimbare a sistemului constituțional. Vom vedea care guvern va avea sfruntarea ca să oprească adunarea unui congres de cetățeni pacifici, carii vor să discute asupra afacerilor publice ale statului căruia ei aparțin. În caz dacă congresul și-ar alege oamenii săi de încredere, cari să-l reprezinte față cu tronul, aceștia trebuie să fie înainte de toate *energici și de caracter*. Oricine a șovăit numai o dată în cariera sa politică, fie el prelat, fie ilustritate, fie magnificență, trebuie înlăturat cu îngrijire, căci aicea trebuiesc oameni ai faptei pre care să nu-i orbească nici șansele, nici aurul, nici stelele și ordurile mari (cari în genere se pun pre inime mice !) și, apoi, cu oameni probi și de caracter nu se încap tranzacțiuni încurcate. Ei vor cere pentru națiunea lor cât li va ordona națiunea ca să ceară, și nu vor cede nici o iotă din pretensiunile lor, căci nu vor avea astuția de a o face.

Dacă mai are cineva o singură îndoială despre importanța unui congres, acela cugete numai cât de degradați trebuie să fim noi românii, dacă până și maghiarii, poporul cel mai decăzut al Europei moderne, au ajuns să fie stăpânii noștri și să-și bată joc de noi în ședințele acelei adunături ce se pretinde Cameră.

Am desperat de mult de a cere de la români virtutea și demnitatea străbunilor, neci credem că am putea deștepta în el simțul cetățeanului Romei; dar neci că facem aicea apel la simțăminte de cari noi nu suntem capabili, ci numai la simplul simț de demnitate și

---

mândrie curat omenească. Într-adevăr, nu mai suntem noi meniți de a dicta legi lumii, dar neci am trebui să fim așa de abrutizați ca să ne degradăm noi pre noi înșine la rolul de sclavi. Trebuie să încete aceste referințe de dominați și dominatori; trebuie să fim puși pe picior de națiune egal îndreptățită față cu națiune egal îndreptățită. E timpul ca să ni se răsplătească și nouă sacrificiile cari le-am adus secol cu secol acestei Austrie carea ne-a fost vitregă și acestor Habsburgi pe carii îi iubim cu idolatrie fără să știm de ce, pentru cari ne-am vărsat de atâtea ori sângele inimei noastre fără ca ei să facă nimica pentru noi. Astăzi credem că ar fi venit timpul ca să pretindem și noi ceea ce ni se cuvine de secol. E timp să declarăm neted și clar că în țara noastră (căci este a noastră mai bine decât a orișicui) noi nu suntem nici

---

vrem să fim maghiari ori nemți. Suntem români, vrem să rămânem români și cerem egala îndreptățire a națiunii noastre. Față cu orice încercare de deznaționalizare ori suprematizare, întrebăm cu răceală și conștiință de drepturile ce ni le dă aboriginetatea noastră și spiritul secolului: „Cine sunt acești oameni și ce vor ei în țara noastră?”

Recapitulăm:

- 1) În caz dacă opiniunea publică a popoarelor Austriei ar cere schimbarea sistemului constituțional de astăzi, românii, spre a fi factori eminent activi întru formarea viitorului imperiului, să convoce un congres general al lor, în care toată națiunea românească să fie reprezentată și care să decidă atitudinea ei față cu situațiunea cea nouă ce împregiurările par a o crea și impune imperiului.
- 2) Congresul să se declare solidar cu națiunile din Austria ce urmăresc aceleași interese ca și cea română.
- 3) Congresul să-și aleagă reprezentanța sa, care să comunice tronului voința națiunii românești, cerând a ei satisfacere.

[5/17 aprilie 1870]

ÎN UNIRE E TĂRIA

Citim în „Politik”, ziarul intereselor cehe, următorul articol demn de toată luarea aminte:

Cât timp au servit reprezentanții popoarelor ce persistă, în opozițiune de stafagiu pentru pseudo - parlamentarismul din Viena, tocmai atâta au ținut sistemul răsturnat și puterea și mândria purtătorilor ei. Îndată însă ce au ieșit din senatul imperial tirolezii și după ei polonii, slovenii și triestinii, în același moment a fost pre capăt și cu gloria de pân - acum a oamenilor constituțiunii din decembrie.

Acuma e un timp de tranzițiune dintr-o stare *nesuferită, nesuportabilă* chiar, în niște referințe mai sănătoase și mai conforme naturii lucrurilor. Un ministeriu administrativ va forma deocamdată valul după, care se vor începe comunicațiunile cari să ne ducă, la ceva mai bun decât cele ce au existat până azi. E un început modest acesta, nu trebuie să ne împlă tocmai cu iluziuni; dar poate că totuși va fi odată un „început”. Dacă e însă să se pregătească și să se creeze ceva cu minte, dacă, e ca să scoatem odată carul din noroi, *trebuie ca din nici o parte să nu ne punem alene mânele în sân*. Credem a fi trecut pentru totdeauna timpului aceia în cari popoarele-și cugetau încorporată înțelepciunea cea mai mare în eventualele sfere nalte ale guvernului; timp în cari popoarele lăsau orice inițiativă pre sama cercurilor acelora, pre când ele însele se dedeau letargici și unei neiertate neglijențe spirituale. Acuma nu mai poate succede o operă bună, decât atunci când „vocea poporului” se face auzită tare și clar până , și în cercurile cele mai nalte, spre a li se face cunoscut cu precizie: *ceea ce vrem și ceea ce nu vrem*.

Într-un stat ca cel austriac nu e însă de ajuns ca fiecare popor să se facă destul de remarcabil pre sine numai și să pledeze fiecare pro domo sua: ci aicea o pretinde principiul conservării de sine *ca să se sprijinească unul pre altul și să participe la această operă de reconstrucțiune toate popoarele acelea cărora li-s comune interese mai mult ori mai puțin egale sau simile!*

Dacă polonii și slovenii ar fi primit în februarie 1867 programa ce-o statuase boemii și dacă ar fi ajutat la execuțiunea ei, s-ar fi scutit pre sine și pre imperiu de multe suferințe și de multe umiliri. Această programă însă a fost așa de corectă și așa cu totul tot de exactă, încât în urma urmelor ei totuși au revenit la ea prin părăsirea senatului imperial. Însă cât timp prețios s-a pierdut prin aceasta. De ce și-au cumpărat ei prin fapte o învățătură pre care putea să le-o dea mai mult decât cu prisos o cugetare simplă și o cumpănire dreaptă, a lucrurilor în mai puțin de o oră. Împregiurarea cumcă programa boemă a avut drept poate să ne măgulească oarecum; însă această împregiurare nu ni va putea restitui multele pierderi dureroase pre cari le-am suferit prin aceea că din partea aliaților noștri naturali n-au venit mai curând la cunoștință.

În perioada de tranzițiune de acum trebuie să ne unim cu toții în aceea *că să nu mai cădem din nou într-o greșală asemenea celei din trecut*. Polonul, slovenul, tirolezul și triestinul doresc tot așa de bine ca boemul și moravul ca să vină odată, o stare de lucruri care să respecte drepturile vechie și trebuințele moderne ale fiecăruia din aceste popoare. Să facem dar o mai strînsă ligă spirituală întreolaltă, să comparăm

---

otate pretensiunile noastre comune și să ni garantăm drepturile noastre speciale, întru cât se vor putea împăca numai cu interesele comune. Să ne folosim dar de timpul care ni se dă pentru înnoirea unei legături tari, care să aducă la valoare și îndeplinire principiile noastre și care să lege una de alta ca într-un lanț condițiunile existenței noastre pentru mântuirea tuturor.

Trebuie să ne simțim și înțelegem cu acurateță unul pre altul, pentru ca să facem de rușine viclenia inamicilor noștri comuni, a căror țință rămâne totdeauna aceeași și cari nu vor nimica mai puțin decât *de a ne dezbină întotdeauna. Nici un popor să nu se mai lase sedus de la flamura comună prin promisiuni cari se inspiră doar conducătorilor săi. Să ne aducem aminte de trecut, care ne-a învățat cu mii de fapte atât de umane cumcă numai o solidaritate tare poate să ne îndeusteleze și să îndeplinească toate la care suntem îndreptățiți. Să ne ferim din calea ademenirilor contrariilor, fie ele cât de strălucite!*

Știm cum că boemul și moravul vor rămânea tari și neclintiti pre lângă, declarațiunea lor, știm cumcă polonul va păstra dreptul său în deplinea lui măsură, știm cumcă slovenul și triestinul se vor aranja după trebuințele lor și că tirolezul va ținea la vechile stipulate ale țării sale, la privilegiile și drepturile sale, însă toate acestea se pot prea bine regula astfel încât totul să se întâmple în înțelegere comună, căci numai prin această înțelegere putem garanta unei nouă și mai bune stări de lucruri o durată sigură. Poate că se vor ridica voci și din celelalte țări germane ale imperiului, ale căror conducători de până acuma au feștelit-o cu doctrinarismul lor; voci cari să se decidă imperativ pentru *noua alianță a popoarelor*.

„Fiecăruia ce-i al lui și tuturor drept și îndeustulare” — asta să fie deviza noilor confederați. Din această deviză însă să vadă și compatrioții noștri germani din Boemia și Moravia cumcă, noi nu căutăm nicidecât ca să-i suprematizăm cumva.

„Cu toți germanii din Austria se vor înțelege declarații boemi mai curând și mai lesne decât cu germanii din Boemia” — zise mai deunăzi un om de stat care se interesa foarte mult de cursul lucrurilor în imperiu, după, cum ne informăm dintr-o știre demnă de crezut.

Oare această vorbă fatală, în care zace atâta durere și atâtea consecințe teribile, să rămână, întotdeauna adevărată? Noi n-am cercat niciodată de a suprematiza pre germanii din Boemia, îndată ce vor voi să, facă pace cu noi, li întindem cu francheță și onestitate mâna noastră compatriotă, care voiește ca ei să aibă, aceleași drepturi pre cari noi le cerem și pentru noi. „Foaia nescrisă” pre care le-a lăsat-o deja, declarațiunea noastră, deplina garantare a dezvoltării lor naționale pre lângă o cât se poate mai mare libertate politică și pre lângă selfgoverment municipal, toate acestea li stau încă spre dispozițiune. Din toată inima vrem odată o adevărată pace națională în țară și sfârșitul tuturor acestor certe și lupte care sug măduva patriei noastre comune. Noi n-am dorit niciodată subjugarea unui popor prin celălalt, ci am recunoscut întotdeauna de semnul unui simț servil când o națiune voiește să face din cealaltă serva ei umilită. *Însă tocmai pentru aceasta e de trebuință ca să se creeze o adevărată federațiune a popoarelor, în care unul să stea pentru toți și toți pentru unul; — o federațiune care să garanteze dezvoltarea liberă a fiecărui popor și care să apere dreptul special al fiecărei țări, întru cât însă acest drept nu desprețuiește interesele celorlalți.*

De li va succede popoarelor ca să fundeze această federațiune, atunea fiecă guvern o va primi de programa a sa și va trebui să lucreze în spiritul ei. Atunea nu trebuie să mai așteptăm o incertitudine nesigură, atunea vom avea în mâni garanția unui viitori cert și sigur și nu vom mai lăsa să ne-o răpească nimenea.

Până aicea ziarul „Politik”.

Va să zică, dacă presupunem cumcă acest ziar e espresiunea opiniei publice a cehilor, atunea cehii cer o federațiune care să garanteze dezvoltarea liberă a fiecărui popor ca atare; și se pare cumcă aceasta ar fi și ideea celorlalte naționalități ale Austriei.

Ce fac românii pentru a se alia acestei idee? — Căci, vă încredințez, dacă românii vor lăsa să li scape și această ocaziune, dacă vor lăsa ca ideea să se localizeze numai la popoarele cari o manifestă în gura mare, dacă românii nu vor ajuta să generalizeze căderea constituțiunei din decembrie asupra imperiului întreg, atunea lupta noastră va deveni din ce în ce mai grea, căci în urmă nu va mai fi nimeni în opozițiune afară de noi, pre când azi avem atâtea națiuni cari au interese comune nouă și se luptă alături cu noi. În momentul când toate națiunile dau cu piciorul stărei de față a lucrurilor, numind-o *nesuferită și nesuportabilă*, au și românii dreptul și datoria de a-i da cu piciorul, căci, pregetând și rămași singuri pre câmpul de luptă, nimeni nu se va mai spăria de opozițiunea noastră singuratecă. Nepăsarea noastră ne pierde. Să nu ne mirăm dacă organele noastre de publicitate au devenit în timpul din urmă moi și împăcăcioase; căci, cum zice mai sus campionul presei boeme, contrarii vor ști totdeauna să amețească capetele până și a conducătorilor noștri cu *promisiuni lucie, dar etern minciunoase*. Cine ar crede cumcă ungurii, chiar de-ar promite-o, vor găsi în ei atâta simț de dreptate încât să redeie, d.es., autonomia Transilvaniei, pre care au răpit-o fără consimțământul românilor? Și apoi neci nu avem noi să cerem de la unguri ceva, căci ei nu sunt competenți să ni dea nimica. Când un făcător de rele comite o infracțiune în avere publică ori privată, nu e făcătorul de rele instanța competentă de la care ai a cere

îndărăt cele răpite, ci *justiția*. Se poate chiar ca justiția, rău informată, să fie legalizat apropierea făcătorului de rele; asta însă nu schimbă nimica din ființa dreptului, căci cu toate astea, a doua zi, justiția, bine informată, va revoca o sentință ori o aprobare nedreaptă. Această justiție până azi rău informată e tronul. Numai tran-

---

zacțiunile directe cu tronul pot ținea pre români pre terenul absolut al drepturilor lor; tranzacțiuni de altă natură însă, cari, unite cu umilire, să se subordoneze intereselor unei alte națiuni sunt periculoase, criminale chiar. Ce drept mai mult pot avea ungurii în această țară unde în număr sunt mai egali cu noi, unde, prin istoric sunt cu mult mai târziu veniți decât noi? Această influință binefăcătoare și îndreptățită asupra tronului trebuie să se exerciteze însă laolaltă și în același timp cu celelalte națiuni nemulțumite. A aștepta să culegem fructele semănate de alții e nedemn și periculos. Căci să ne aducem aminte cumcă nimeni în Austria nu e obligat de a se face apărătorul nostru și răscumpărătorul drepturilor noastre afară de noi înșine. Azi foaia se întoarce și fiecare-și caută de interesele sale propriie. În principiu au și început organele opozițiunii a *localiza* reforma Austriei, astfeli încât noi, necercând de a o generaliza, ne vom trezi din nou cu renumitul răspuns: „A plânge putem, dar a ajuta nu”, căci ei [i]și vor fi isprăvit trebile și ne vor lăsa pre noi în voia sorții și a neenergiei noastre.

Să ne grăbim dar de a ne declara solidari cu națiunile nemulțumite ale Austriei; să pășim la o activitate comună cu ele, căci mâni chiar va fi prea târziu, mâni chiar se vor bucura *numai aceia de* fructele răsturnării constituțiunii cari *vor fi ajutat a o răsturna*, mâni nu va mai vrea nimene să primească mâna de înfrățire a unui popor fără energie, spre a căpăta în schimb o nouă piedecă în drum, pre unguri. Ungurii chiar tind într' acolo ca să localizeze reforma Austriei; să nu lăsăm timp popoarelor ca să vadă cumcă, întru reconstrucțiunea Austriei, inamiciția ungarilor se poate încungiura. Românii au nenorocirea de a nu avea încredere în puterile lor propriie; noi nu ne-am convins încă cumcă: *puterea și mântuirea noastră în noi este!*

[10/22 aprilie 1870]

ECUILIBRUL

În fine, ceea ce am zis noi s-a împlinit. Cehii cer autonomia țării lor; galițienii, tirolezii, triestienii cer aceeași esență sub alte forme; ba chiar organul jidanilor unguriți, „Pester Lloyd”, are inspirațiunea de a recomanda guvernului austriac o deplină îndreptățire a naționalităților. Adecă, cu astuția ce li e proprie, vor a localiza reforma Austriei și uită intenționat că este și o Transilvanie care cere aceeași autonomie pre care o cere Boemia ori Galiția. Opiniunea publică a Austriei s-a pronunțat pentru căderea constituțiunii, pentru răsturnarea completă a dualismului, care nu are nici o rațiune de a fi. Dacă suveranul s-ar învoi să-și cercuie fruntea cu coroana Boemiei, el ar trebui prin consecință să reprimească autonomia marelui principat al Transilvaniei.

Afară de ceea ce crează arbitraritatea omului nu există nimica în lume ce n-ar trebui să fie cum e. Cauza acestei trebuințe e rațiunea lui de a fi, și aceasta trebuie să fie neapărat o rațiune, nu o combinațiune răutăcioasă ori esaltată, ci un rezultat neapărat, neînlăturabil al unei cauze anterioare, asemenea cum din calculul cert a două cifre certe iese un rezultat neapărat, ce nu se poate schimba fără amestecarea unui element arbitraru ori nerațiunal. Acest element arbitraru, nerațiunal și de aceea barbar e asemenea sabiei lui Brennus din cumpăna cu aur.

Să vedem rațiunea de a fi a dualismului. Sunt cauze ce au *trebuit* să-l producă sau această formă e numai o ficțiune diplomatică, o variantă a eternului „divide et impera”, o formă arbitrarie care să nu. rezulte din ideea ce naturalminte o conține în sine materialul ei — popoarele.

Condițiunea de viață a unei legi, garanția stabilității sale e ca ea să fie un rezultat, o expresiune fidelă a trebuințelor unui popor și tocmai de aceea dreptul de a for-

---

mula acele trebuințe în articole și paragrafe este, după spiritul timpului nostru, al popoarelor. Un popor — oricum ar fi el — are dreptul de a-și legiui trebuințele și tranzacțiunile ce rezultă neapărat din acele trebuințe, reciprocitatea relațiunilor sale; într-un cuvânt : legile unui popor, drepturile sale nu pot purcede decât din el însuși. Alt element, străin, esențial, diferit de al lui, nu-i poate impune nimica; și dacă-i impune, atunci e numai prin superioritatea demnă de recunoscut a individualității sale, cum, d.es., au impus francezii românilor. E o influință pacinică, pre carea cel pasiv o primește cu bucurie, cu desprețul său propriu, fără de a judeca cumcă din asta poate să nască nenorocire pentru el.

Al doilea mod de a impune e acela de a face din principie transcendente, din credințe ale omenirii, mijloace

pentru scopuri de o altă natură. Astfel preoșimea evului mediu explica evangheliul astfel încât făcea ca popoarele să îngenunche și sub jugul unui rege rău; astfel credința cea adâncă către unitatea Austriei și către tron a fost cauza indirectă, deși principală, care i-a făcut pe români să primească tăcând, cu o rezistență mai mult pasivă, umilirea dualismului.

Al treilea mod e cel mai simplu, deși cel mai greu și mai nedrept. Ți-arogi cu insolență drepturile altuia și te susții în proprietatea lor prin puterea brută, proprie ori străină.

Să cercetăm aceste trei puncte, unul după altul, și să vedem dacă vreunul din ele poate fi rațiunea atitudinii excepționale a ungarilor din Austria, atitudine ce li dă în mână domnia asupra unor națiuni esențial diferite de a lor, tot așa de mari la număr și nu mai înapoiate în cultură. Întâia rațiune prin care un popor poate egemoniza pe altul e *superioritatea morală*.

Măsurariul civilizațiunii unui popor în ziua de azi e: o limbă sonoră și aptă de a exprima prin sunete — noțiuni, prin șir și accent logic — cugete, prin accent etic — simțăminte. Modul de a înșira în fraze noțiuni după noțiuni, o caracteristică mai abstractă ori mai concretă a noțiunilor în sine, toate astea, dacă limba e să fie națională, sunt ale limbei, căci de nu va fi așa, e prea lesne ca un om să vorbească nemțește, d.es., cu material de vorbă unguresc. Afară de aceea, civilizațiunea unui popor constă cu deosebire în dezvoltarea acelor aplecări umane în genere cari sunt neapărate tuturor oamenilor, fie aceștia mari ori mici, săraci ori bogați, acele principii cari trebuie să constituie fundamentul, directiva a toată viața și a toată activitatea omenească. Cu cât aceste cunoștințe și principii cari să li fie tuturor comune sunt mai dezvoltate, cu atât *poporul* respectiv e mai civilizat. Căci clasa inteligentă numai nu constituie civilizațiunea, carea e și trebuie să fie comună tuturor păturelor populațiunii. Sunt popoare ce posed o respectabilă inteligență naltă, fără de a fi ele civilizate; sunt altele cari, fără inteligență naltă, întrunesc toate condițiunile civilizațiunii. Științele (afară de ceea ce e domeniu public) trebuie să prezinte lucruri proprii ale națiunii, prin care ea ar fi contribuit la luminarea și înaintarea omenirii; artile și literatura frumoasă trebuie să fie oglinzi de aur ale realității în carea se mișcă poporul, o coardă nouă, originală, proprie pre bina cea mare a lumii. Legislațiunea trebuie să fie aplicarea celei mai înaintate idee de drept pusă în raport cu trebuințele poporului, astfel însă încât explicarea ori aplicarea drepturilor prin lege să nu contrazică spiritului acelor. Industria trebuie să fie a națiunii aceleia și păzită de concurență; iar purtătorul ei, comerțul, s-o schimbe pre aur, dar aurul, punga ce hrănește pre industriaș și îmbracă pre agricultor, trebuie asemenea să fie în mânele aceleiași națiuni. Declarăm a înțelege, deși nu concedem, ca cineva să fie aservit vrunei națiuni viguroase ce te supune cu puterea brută, ori unei alteia, ce te orbește cu lustrul civilizațiunii sale. Dar să fim servitorii... cui? Celei mai decăzute populace din Europa, a cărei vanitate și lăudăroșie nu e decât o lungă și scârboasă don-quixotiadă. Căci ce au acești oameni ca să ne superiorize? Au ei ceva ce noi nu avem? Au ei limbă? Au științe? Au arti? Au legislațiune? Au industrie? Au comerț? — Ce au?

Limba? ar trebui să li fie rușine de ea. Sunetele îngrozesc piatra; construcțiunea, modul de a înșira cugetările, de a abstrage noțiunile, tropii, cu un cuvânt spiritul infiltrat acestui material grunzuros, sterp, hodorogit, e o copie a spiritului limbei germane. Ei vorbesc germănește cu material de vorbă unguresc.

Științele? Ce au descoperit ei nou în științe? Prin ce au contribuit ei la înaintarea omenirii? Istoria civilizațiunii a înregistrat numai o nulă.

Legislațiune? Drepturi și legi sunt într-o eternă contrazicere. E o compilațiune răutăcioasă și nerumegată a principiilor celor mai contradictorii, principii care se esclud unul pre altul. Alături cu o constituțiune nedreaptă și parțială, liberală însă pentru unguri, găsești legi din evul mediu mai barbare decât barbaria.

Arte și literatură? O traducțiune rea din limba germană, și știe toată lumea cât de rea poate să fie o traducțiune. Industria? Germană. Comerțul? În mâna evreilor.

Va să zică nu au nimica acești oameni prin ce să ne superiorize pre noi românii, și vom arăta numaidecât cum nici nu *pot* avea, neci nu *pot* constitui o putere morală oarecare. Nu e pre lume o singură inteligență care să fie o mai rea expresiune a poporului ci de cât cea maghiară. Să ne silim puțin a analiza spiritul, — nu al poporului maghiar, pre care din inteligența lui nu-l vom putea cunoaște niciodată, — ci al acestei coterii care-l guvernează, guvernându-ne totodată și pre noi prin o ficțiune diplomatică. Ieșită din niște școli mizerabile, a căror singură țință e propagarea minciunii, în care n-au învățat nimic alta decât fanatismul, primind o educațiune care avea de principiu de a stinge tot ce în suflet e curat, uman, nobil, pur, s-au infiltrat în capetele unei generațiuni june și de aceea docile niște principii sistematice, în flagrantă contradicțiune cu tot ce era mai nobil în spiritul secolului nostru. Astfel, acești oameni au devenit transcendentali. Aceste principii sistematice ale lor, scoase deductiv din o istorie falsificată, escamotate din concepțiunea exagerată a națiunii lor, din noțiunea falsificată a dreptului, — ce puteau fi ele decât pure minciune ! În viața publică însă ei judecă consecuent pre baza acelor principii minciunoase; de aceea nu ne poate prinde mirarea dacă toate consecințele ce le trag din principii falsificate nu sunt, nu *pot* fi, decât iarăși false. Nu trebuie dar să ne mirăm

dacă ei aplică principiile cele mai mari din viața publică a popoarelor astfel cum le aplică; pentru că ei le-au înțeles pre-dos, pentru că țesătura falselor noțiuni fundamentale i-au făcut incapabili de a cugeta drept. Cine nu știe acuzațiunea ce ni se face nouă românilor pentru că solicităm pentru noi ceea ce ei au solicitat pentru dâșii ? Ce întoarsă, ce minunată trebuie să fie acea glavă care face altuia o crimă din ceea ce el pentru sineși croiește o virtute ! Tot ce constituie viața lor internă e o minciună. De ce să ne mirăm dacă alegerea la ei înseamnă beție, bătaie și omor ? Să nu ne mirăm dacă toate noțiunile au cu totul altă semnificare pentru că sunt privite prin o prismă sufletească ce falsifică totul. Asemenea cum nu te poți înțelege cu un om a cărui limbă și noțiuni diferă astfel de ale tale încât el rămâne pentru tine netraductibil, căci tu nu ai noțiunile ce le are el, cum el nu le are pre ale tale: — tocmai așa nu te poți înțelege cu inteligența maghiară. Împăcare sau tranzacțiune nu se încap aicea, căci divergența noțiunilor fundamentale și a principiilor sistematice condiționează o eternă divergență a deducțiunilor din ele. Va să zică aicea nu se încap acest mijloc dulce și pacific, care va fi etern neînțeles. Tu-i spui că națiunea română vrea cutare și cutare lucru, el [i]ți răspunde că națiunea română nici nu există. Apoi înțelege-te cu un astfel de om ! Noi românii nu putem înainta decât cu desconsiderarea totală a acestor oameni transcendențiali, cu cari ne-a lipit un ucaz al tronului și de cari un decret drept ne poate tot așa de bine dezlipi. Vina în fine nu e a lor, pentru că generațiunea ca atare nu are vina falsei direcțiuni a spiritului său. Vina acestei direcțiuni o au descreierății lor de magnați, a căror vanitate i făcea să creadă cumcă în această țară, ce e mai mult a noastră decât a lor, ei vor putea maghiariza până și pietrele. Magnați cari și-ncepeau viața cu scrieri fanatice și esaltate, spre a o sfârși în vreo casă de nebuni ori în drojdiele vițelilor beției și ale desfrânării ; copii bătrâni ce pătează părul lor cel alb cu tot ce e mai degradat, mai obscen, mai teluric în această natură ce-i zic omenească.

Să ne uităm deplin sub zdreanța de purpură ce o pun ei pre profunda lor mizerie și să vedem cum faptele concrete izbesc în față acele abstracțiuni statistice ce ei le prezintă lumii și cum toată viața lor publică e o parodie. — Cele șasesprezece milioane de unguri cu care înșeală Europa sunt o minciună. Și cine nu-și aduce aminte cum au schimbat numele indivizilor din districte întregi, încât bieții locuitori nemțești nu știau în urmă cum îi cheamă. Astfel, cu aparența, cu numele maghiar, ei vor să mintă ființa germană ori română. Din fericire încercarea, pre lângă aceea că e perfidă, apoi e și eminamente vană. Acești oameni ei înșii, cu statul lor, cu parlamentul lor, cu ministeriul lor nu sunt decât o minciună, o ficțiune. — D. es. e acest ministeriu îndreptățit de a fi

ministeriul poporului românesc? Nimica mai puțin decât asta, căci îndreptățirea trebuie sa. porceadă de la poporul românesc ca atare; și acel popor neci a fost întrebat măcar la noua reformă a lucrurilor. E acest parlament espresiunea poporului românesc? Nu... neci espresiunea celui maghiar măcar; căci atuncea am trebui să uităm bătăiele și omorurile la alegeri, influințările meschine ale guvernului și ale coruptei sale partide, starea escepțională a Transilvaniei, punerea sub acuzațiune a candidaților opoziționali ori de altă națiunalitate, intimidarea poporului prin amenințări, toate acestea am trebui să le uităm pentru a putea zice cumcă această minciună ce se numește parlamentul Ungariei e o espresiune a popoarelor. Și-apoi câte mijloace nu vor găsi acei oameni cari țin punga țarei în mână pentru ca să influințeze și să corupă și mai mult? La ce-și votează ei oare fonduri de dispozițiune?

Ungurii nu sunt superiori în nimica națiunilor cu cari locuiesc la un loc; și acest palat de spume mincinoase cu care au înșelat Europa e, de aproape privit, forma ridicolă a unor pretențiuni ridicole. *Kant* numește ridicolul risipirea spontanee a unei așteptări mari într-o nimica întreagă, adică: parturiunt montes, nascitur ridiculus mus. Și cu toate acestea, ăst ridicol e trist în sine; ceea ce dovedește că definițiunea filozofului german are multe contra sa. E trist de a vedea în inima Europei o națiune ce se află încă în evul-mediu cuprinsă de o febrilă epidemie spirituală, o națiune mică la număr și fantastică în aspirațiuni căreia o apucătură politică i-a dat neînțelepțește supremația asupra unor națiuni tot așa de mari la număr și în nimica mai înapoiate. Ficțiunea trebuie redusă la valoarea ei proprie și trebuie risipită această valoare nominală, care uimește și care cu toate astea ascunde în sine cel mai infamant faliment.

Să trecem la punctul al doilea: la ideea etică care a dominat poporul nostru când a primit tăcînd o reformă ce el o ura din suflet. Nu cred să fie vreun ungur chiar care să aibă bunomia de a crede cumcă în legile și măsurile lor ne obligă creațiunile unor creieri turburi ungurești, ori semnătura cutărui om al lui Dumnezeu care se întitulează, cu cale ori fără cale, ministru. Pre noi ne obligă pur și simplu semnătura suveranului nostru. Suveranul reprezintă unitatea de stat austriac, și pentru noi el e personificarea națiunei române. Noi suntem amici ai unității Austriei și tronul va găsi în noi totdeauna apărători sinceri, deși legi pre cari nu ni le-am făcut noi înșine nu ne obligă.

Ele sunt făcute în flagrantă contradicțiune cu convingerea noastră, fără consimțământul nostru, căci am refuzat de a discuta ori de a vota legi care *a priori* erau false și nedrepte. Cumcă noi am crezut a trebui să ne supunem deocamdată acestor legi, din rațiunea de mai sus, e o măsură pre care oamenii de bine ne-o aprobă; cumcă însă nu trebuie să cerem ameliorarea *acestor* legi e și mai sigur, pentru că ne punem pre un teren fals și recunoaștem legalitatea existenței lor, când ele *a priori* prin abținerea noastră sunt nelegitimate în sine, în esență, și legitimate numai în formă

prin semnătura Domnitorului pre care noi trebuie s-o respectăm până când respectăm unitatea Austriei. Se zice că să cerem de la unguri cutare ori cutare lucru, — iată iar terenul cel fals. Cum pot ei fi competenți de a ni dăruir lucruri pre cari domnul [le] dăruiește servului? Suntem noi servii lor? Drepturile se dăruiesc? Sau sunt acești reprezentanți din Dietă reprezentanți fideli ai națiunilor? Dar toată lumea știe că ungurii chiar în Ungaria proprie sunt în minoritate și că numai prin influințări *materiale* la alegeri o au putut improviza acea adunătură ce se pretinde Adunare. Noi nu ne putem pune în relațiune de domn și aservit, neci putem intra în tranzacțiuni cu oameni cari pentru noi nu sunt competenți neci de a da, neci de a lua ceva, decât doar prin puterea brută ce le-o pune la dispozițiune imperiul, nu însă prin esența dreptului. Puterea esecutivă trebuie să fie pentru noi aceea ce aplică asupra noastră legi ce ni le-am făcut noi; iar nu aceea carea ni impune legi străine și căreia nu știm ce nume să-i dăm. Și apoi tranzacțiuni cu astfeli de oameni, cari în faptă n-au ei înșii nimica, a căror existență e iluzorie, nu prezintă neci o garanție de durată, ba încă te compromiți pactând cu ei asupra unor lucruri cari nu sunt ale lor. Atitudinea națiunei române e anormală, asemenea unui organ ce încetează de a funcționa. Funcțiunea lui e în el, în destinațiunea lui, și numai o împregiurare arbitrarie poate să i-o oprească. Asemenea și noi românii. Drepturile și legile ce au de-a ne guverna pre noi ni-s imanente nouă, căci sunt imanente trebuințelor noastre, vieții noastre, noi nu avem a le cere decât de la noi înșine. Acea, cumcă ni, se oprește esercițiul lor nu schimbă nimica din ființă.

Să cercetăm mai de aproape rațiunea semnăturii și dacă ea poate însemna ori obliga mai mult decât sigiliul pre o sentință, care nu oprește ca sentința să fie nedreaptă. Să vedem care e rolul normal al domnitorului și al sancțiunei și dacă acestora amândouă li e permis de a fi în contradicțiune cu voințele, singure valabili, ale popoarelor ca atari. Nouă ni se pare că pentru fiecare popor dreptul și legislațiunea purced de la el, el și le crează când și cum i trebuie, astfel încât, într-o normală stare de lucruri, sancțiunea e o formalitate care n-ar trebui să oblige dacă nu obligă sensul celor sancționate. Vom proba că e așa. Pentru ca un lucru să existe trebuie să se întrunească mai multe condițiuni. Astfel, legea rezultă din trebuința poporului, din voința lui și din legiuirea liberă, neintimidată, a acelei voințe. Este sancțiunea, acum, o condițiune de existență a unei legi ori nu? După noi, nu — cel puțin putem constata că legal poate rezista poporul voinței domnitorului, domnitorul voinței poporului, ba. Va să zică, sancțiunea nu e condițiunea de existență a unei legi, ci numai formalitatea cu care acea lege se inaugură. Sancțiunea e un simbol, precum domnitoriul însuși e asemenea un simbol, e personificarea fiecăreia din națiuni, vârful întâmplărilor istorice, titlul ce se pune pre o carte; acel titlu nu poate fi o contrazicere a celor cuprinse în carte. În Austria însă sancțiunea are un înțeles grav; căci ea sânteste și dă concursul brut dominării nedrepte a unui popor asupra celuilalt, neegalității naționale, înădușirii unuia prin celălalt, — și individele din popoare, deși nu recunosc în conștiința lor acele legi, deși nu iau parte la legiferarea lor, la dezbateră „asupra-le fără ei”, totuși prin acea semnătură, care reprezintă o idee seculară, ei sunt obligați cu corpul, deși nu cu sufletul. Va să zică, în simbol chiar ne obligă iarăși ideea seculară a simbolului, nu sunetele ce-l compun, sunetele unui nume sau ale unui rang. Îndată ce nu vom mai crede în idee, în unitatea Austriei, simbolul ideii: dinastia, pentru noi nu mai există. Ideea asta însă până azi a fost o credință, o religiune, a românului. Ideea asta însă trebuie să se conformeze cu trebuințele popoarelor tuturor, ea să trăiască în toate, toate să trăiască în ea, deși fiecare în concentrațiunea sa proprie. Ea să fie comună tuturor popoarelor, cum o religiune poate fi comună mai multor individe fără ca de aceea individele să nu aibă fiecare interesele sale proprii. Astfeli federațiunea garantează pre de-o parte dezvoltarea proprie a fiecăruia din popoare, pre de alta e gagiul cel mai sigur al unității Austriei. Repetăm că simbolul nu-și poate disprețui ideea ce o conține, căci apoi e redus la valoarea unui simplu semn mort și fără înțeles. Simbolul nu ne poate obliga decât până când ne mai obligă ideea; dea Dumnezeu și prevederea celor mari ca să nu ni devină odioasă. Ideea — pretinde ea neapărat dualismul, ori dualismul nu e decât un abuz cu credințele noastre seculare?

Nu, unitatea Austriei nu cere existența unei Ungari[e] cum este ca astăzi; Ungaria cum este nu e condițiune a Austriei. Noi am putea uza de drepturile noastre prin propria noastră inițiativă, am putea proclama autonomia Transilvaniei fără ca prin asta să periclităm unitatea Austriei, singura rațiune care are respectul nostru și care ne obligă. Legi, măsuri, anexări siluite: astea toate, deși nu le putem respinge cu brațul, noi nu le recunoaștem, și la răsturnarea lor, inaugurată deja de popoarele Austriei, vom fi gata și dintre cei dintâi. Noi avem drepturile ce ne trebuiesc eo ipso, prin voința noastră chiar și noi nu trebuie decât să anunțăm puterea ce se întâmplă a fi esecutivă că le vom esersa. Dacă acea putere se va simți dispusă de a avea o altă voință decât cea a noastră, aibă-o sănătoasă! Nouă neci nu ne poate păsa, pentru că într-un stat constituțional guvernului nu-i e permis de a avea o voință proprie și neci trebuie să fie altăceva decât brațul legilor ce ni le facem noi înșine. Așa trebuia făcut când cu Adunarea de la Miercurea. Acea adunare nu putea fi dizolvată de guvern fără ca organul lui să arate o cauză și o lege care să justifice gravitatea cauzei; dizolvând însă comitetul Adunării fără a-i spune motivele, guvernul a comis o nedreptate, căci constituirile adunărilor și comitetelor nu se fac cu *învoirea*, ci numai cu *știrea* guvernelor. Dacă guvernele ar avea să-și dea *învoirea* lor ori să dizolve după plac, atunci dreptul de întrunire n-ar fi decât o iluziune. Adunarea de la Miercurea și comitetul ei putea să

lucreze până azi, fără de a-i păsa măcar de un guvern ce a dizolvat-o fără a-i spune motive legale.

Nu, până ce legislațiunea nu va fi pusă în mâinile tuturor popoarelor ca atari până , atunci sancțiunea nu poate opri ca o lege să fie nedreaptă și neprimibilă; cum sigiliul pus pre o sentință nu constituie dreptatea ori irevocabilitatea ei. Tronul trebuie să cedeze națiunilor. Rolul care rămâne pre sama tronului e încă foarte mare. El e stânca neclintită

și neinfluențată a dreptății, personificarea fiecăreia din națiunile ce privesc cu mândrie la el. De aceea regele Belgiului e așa de iubit, căci poporul e în el și el e în popor! Trebuie ca domn și popor să se identifice; cel întâi să fie espresiunea celui din urmă, astfel ca voințele lor să nu se contrazică niciodată !

Trecem la punctul al treilea, la acela al susținerii în niște drepturi răpite prin puterea brută. Lasă că într-un stat liberal, care pretinde a nu voi alta decât egala îndreptățire a tuturor, măsuri brute nu-și au defel locul; dar apoi chiar astfel ne-ar plăcea ca să nu prea facă nimeni apel la acea putere telurică și sângeroasă , căci asta ar însemna a uita că însuși în armată proporțiunea germanilor și maghiarilor față cu slavii și românii e cea de „2: 8”. Austria încă n-a avut o răscoală militară, dar se prea poate ca timpul să nu fie tocmai departe, căci astăzi, prin voluntari, armata *cugetă*, pre când ieri încă era numai o *masă*. Și să nu se uite că inteligența tuturor popoarelor din Austria e eminent naționalistă.

În fine, mă mir cum venim noi românii de a ne combina soarta noastră câtuși de puțin cu cea a ungarilor. Pentru că suntem alături cu ei ori pentru că binevoiesc ei a o combina?

Să-i lăsăm dar de o parte pre acești oprimători ai autonomiei Transilvaniei, cu scandaloasele lor stări esecțiunale, cu torturele lor ca în evul-mediu, cu jurămintele sacrilege, oameni ce mistifică unde nu pot contesta și mint unde nu pot combate. Ei nu sunt competenți ca să ni dea nimica; și, de ne-ar da, e datoria noastră ca de la ei să nu primim *noi* nimica. Să apelăm cu toată vigoarea de care dispunem la instanța adevărată: „la tron !”

Toate națiunile trebuiesc aduse la valoarea lor proprie, și când vom avea din ele factori reali, neiluzorii, atunci se va putea continua cu înlesnire calculul cel mare și secular ce se numește: Istoria Austriei !

În reconstrucțiunea Austriei trebuie ca sancțiunea popoarelor ca atari să premeargă sancțiunii suveranului.

Toate popoarele sunt setoase de viață proprie, și numai din egala îndreptățire a tuturor se va naște ecuilibrul. Atunci numele „Austria” va fi sinonim cu „pacea”.

[22 aprilie/4 mai și 29 aprilie/11 mai 1870]

NOTIȚĂ ASUPRA PROIECTATEI ÎNTRUNIRI LA MORMÂNTUL LUI ȘTEFAN CEL MARE LA PUTNA

Dacă privim fierberea vieții noastre publice putem vedea lesne că neliniștea perpetuă din generațiunea ce e azi la ordinea zilei și frecările ei, atât din viața politică cât și din cea spirituală, nu-și au cauza lor pe - atâta în interese personale (precum o susțin unii), ci mai mult în profunda sciziune dintre direcțiunile pe care au apucat unii pe de o parte, alții pe de alta. Adăugind pe lângă acestea un caracter cam vehement, precum e acel al rasei noastre, ne putem lesne explica de ce simple divergențe în păreri se schimbă în neîncredere și în acușări de intențiuni subversive,

Răul cel mare nu e că o asemenea stare de lucruri există, ci că se perpetuă și se moștenește; și dacă generațiunea ce crește azi ar aduce cu sine o moștenire atât de tristă, nu ne îndoim că, prin o consecință nedreaptă și mereu în creștere, antitezele ar deveni mai mari și mai neîmpăcate.

Însă generațiunea ce crește are și ea datorii de împlinit, precum le are fiecare generațiune ce se înțelege pe sine însăși, și e lesne de presupus că membrii ei, îndată ce au cunoscut răul, au *cugetat* și la remedii contra lui.

Serbarea la mormântul lui Ștefan cel Mare, deși pornită mai mult dintr-un sentiment de pietate către trecutul nostru pe cât glorios, pe atâta nefericit, totuși cu vremea ideea a început a prinde un interes mai bogat decum puteam presupune din început. S-a născut conștiința că o întrunire a studenților români din toate părțile ar putea să constituie și altceva decât numai o serbare pentru glorificarea trecutului nostru și că, cu o ocaziune atât de favorabilă în felul său, am putea să ne gândim mai serios asupra problemelor ce viitorul ne le impune cu atâta necesitate. Viitorul însă e continuarea, în cazul cel mai bun rectificarea trecutului. Ca el să fie o simplă continuare a trecutului, cu toate calitățile acestuia, a fost o idee ce trebuia exclusă a priori. Pentru o rectificare a greșalelor și lipselor prezentului, care mâne firește va fi pentru toți trecut.

Însă unul din cele mai mari defecte ale prezentului e tocmai starea de lucruri ce am caracterizat-o în liniile prime ale acestei notițe, și trebuința cea mai mare ne s-a părut nouă că ar fi o *singură direcțiune a spiritului* pentru generațiunea ce crește.

Rezumându - ne , putem spune că, dacă esteriorul acestei festivități are să fie de un caracter istoric și religios, interiorul ei — dacă junimea va fi dispusă pentru aceasta — are să cuprindă germenii unei dezvoltări organice, pe care spiritele bune o vroiesc din toată inima.

Ca lucrarea noastră în viitor să constituie un singur organism, normal și fără abatere, e, se 'nțelege de sine, un ideal a cărui împlinire nu e decât problematică; însă puținul bine ce ar putea rezulta dintr-o încercare de a organiza viața viitorului însemnează totuși mai mult decât nici o încercare spre aceasta.

Asta-i espunerea scurtă a scopului serbării de la Putna.

Credem însă că n-ar fi neinteresantă o analizare a motivelor ce-au cauzat amânarea ei.

Prin războiul de față, la care participă cu spiritul toată lumea civilizată, s-a creat un curent al zilei care înădușă orice mișcare de un caracter mai pacific. Dacă serbarea se ținea în anul acesta, nu-i rămânea decât alegerea între două consecințe egal de rele. Sau că curentul zilei, îi imprima fără voie, o nuanță politică pe care n-o are și nici intenționează de-a o avea, și astfeli am fi dat naștere la zgomote și păreri cu totul neidentice cu scopul și ființa ei, ba poate că în cazul cel mai rău realizarea ei ar fi fost oprită prin măsuri guvernamentale; sau, dacă lumea ar fi fost priceput-o bine, fiind însă în contradicțiune cu curentul zilei, nimene nu s-ar fi interesat de ea și-ar fi trecut neabăgată în samă și fără de-a lăsa vreo urmă morală, precum s-au mai întâmplat și cu alte serbări de natura acesteia. Iată rălele între care trebuia să aleagă; — și de aceea Comitetul pentru serbare a găsit de bine a o amâna pe anul viitor, când spiritele vor fi mai liniștite și participarea neoprită de nici un fel de considerațiune.

[15 septembrie 1870]

DIN PERIODICE: 1871

DOMNULUI DUMITRU BRĂTIANU

Stimate domnule,

Prin articolul d-voastră publicat în no. din 23 iulie a.c. al jurnalului *Românul* ați împrumutat serbării de la Putna aceea strălucire pe care prestigiul unui nume și-a unei inteligențe însemnate i-o dă unei fapte neînsemnate chiar.

Dacă însă serbarea s-ar întâmpla într-adevăr ca să aibă acea însemnătate istorică pe care i-o doriți d-voastră, dacă ea ar trebui să însemne piatra de hotar ce desparte pe planul istoriei un trecut nefericit de un viitor frumos, atunci trebuie să constatăm tocmai noi, aranjatorii serbării, cumcă meritul acesta, eroismul acestei idei, nu ni se cuvine nouă. Dacă o generațiune poate avea un merit, e acela de a fi un credincios aginte al istoriei, de a purta sarcinile impuse cu necesitate de locul pe care-l ocupă în lăntuirea timpilor. Și istoria lumii cugetă — deși încet, însă sigur și just: istoria omenirii e desfășurarea cugetării lui Dumnezeu. Numai espresiunea esterioră, numai formularea cugetării și-a faptei constituiesc meritul individului ori al generațiunii, ideea internă a amândurora e latentă în timp, e rezultatul unui lanț întreg de cauze, rezultatul ce atârână mult mai puțin de voința celor prezinți decât de a celor trecuți.

Cum la zidirea piramelor, acelor piedici contra pasurilor vremii, fundamentele cele largi și întinse purtau deja în ele intențiunea unei zidiri monumentale care e menită d' a ajunge la o culme, astfel în viața unui popor murea generațiunilor trecute, cari pun fundamentul, conține deja în ea ideea întregului. Este ascuns în fiecare secol din viața unui popor complexul de cugetări cari formează idealul lui, cum în sâmburele de ghindă e cuprinsă ideea stejarului întreg. Și oare oamenii cei mari ai României nu-i vedem urmărind cu toții, cu mai multă ori mai puțină claritate, un vis al lor de aur, în esință același la toți și în toți timpii? Crepusculul unui trecut apus aruncă prin întunericul secolelor razele lui cele mai frumoase și noi, aginții unei lumi viitoare, nu suntem decât reflexul său.

De aceea, dacă serbarea întru memoria lui Ștefan va avea însemnătate, aceea va fi o dovadă mai mult cumcă ea a fost cuprinsă în sufletul poporului românesc și s-a realizat pentru c-a trebuit să se realizeze; dacă însă va trece

neînsemnată, atunci va fi o dovadă cumcă a fost espresiunea unor voințe individuale necrescute din sâmburele ideilor prezintului. E o axiomă a istoriei că tot ce e bine e un rezultat al cugetării generale și tot ce e rău e produsul celei individuale. De aceea meritul nostru va consta numai în formularea ideilor și trebuințelor esistențe ale poporului, nu în crearea unor altora; ne vom lăsa îndreptați de cugetarea și trebuințele poporului nostru, nu d' ale noastre proprii, repute poate de la străini, ne vom lăsa conduși de curentul ideilor națiunii și nu vom pretinde rolul de a conduce noi prin ideile noastre individuale.

Prin numele și inteligența d-voastră ați aruncat asupra-ne razele cele mai curate ale generațiunii căreia îi aparțineți; de aceea primiți mulțămăta noastră — nu pentru noi, a căroră nu-i nici ideea, "nici condițiunile de realizare — ci pentru sfințenia cauzei, a cărei flamură o urmăim cu toții și a cărei un moment e și serbarea aceasta.

[15 august 1871]

DIN PERIODICE: 1874

CONSTANTIN BĂLĂCESCU

Se poate spune că alături cu zgomotul vieții publice, cu eroii ce-și aleg de vii pedestalul, cu autorii ce de vii își pun singuri lauri pe frunte, pentru a nu-i căpăta după moarte, alături cu zgomotul deșertăciunii eterne ca ziua de azi, căci în ziua de azi vedem lumea cum au fost și va fi, există naturi cu puține pretenții și cu mai mult talent care, neademenite de opinia publică, ce în toată ziua e alta, zăgăvesc în liniște, sau cu pana sau cu penelul, lumea cum se prezintă ochiului lor, fără de-a întreba mult dacă mai putea fi și altfel decum este. Și totuș acești oameni nepreocupați sunt măsura progresului intelectual la un popor, căci lor le lipsește intenția de a se arăta altfel de cum sunt. Din vrafal de cărți pe care ni le-a testat ultimele decenii vedem autori care au făcut zgomot în lumea literară și care pentru noi nu mai au nici o valoare, iară pe ici, pe colea găsim

câte un colț de hârtii tipărite care au trecut nebăgate în samă, și care totuși samănă cu o pictură de „genre” — nepretențios, și au preț din cauza obiectivității lor. Unul din acești autori astăzi puțin numiți și poate și mai puțin citiți este și Constantin Bălăcescu. Dacă cineva ar împărți oamenii în două, adică în, mulțimea ce se mișcă plină de intenții și interese, iară pe de alta cei ce o privesc pe ea sau pe sine însuși prin ochelarii liniștii sufletești, atunci și acest scriitor ar trebui așezat în numărul celor din urmă. Nu știm dacă Bălăcescu a avut triumfuri în viața sa; dar nu se pre pare. Eliade scrie o prefață la niște fabule ale autorului în chestiune și vorbește în ea despre toate lucrurile din lume numai despre ceea ce ne-ar interesa pe noi, nu. Nici anul nașterii nu-i citat, nici un șir asupra vieții sale, ba nici numele de botez. Deși scrierile sale contrastează foarte mult, și spre meritul lor, cu pretențiozitatea contemporanilor vechi și noi ce i-a avut, deși ele sunt dictate de-un simțământ adevărat și de o judecată dreaptă, deși a dezvoltat cu o claritate naivă aceea părticică de filozofie pe care spiritul universului o sădise și în el, totuși puțin știu că el mai trăiește, puțin știu dacă bătrânețea lui e încunjurată de acel respect al societății pe care bătrânii de soia lui au dreptul de a-l pretinde. Scrierile lui sunt puține la număr. O comedie în trei acte *Buna educație*, un număr mic de poezii meditative și umoristice, epigrame, fabule și o poezie satirică mai lungă: *Fă-mă tată să-ți samăn sau Căftănitul de țară la București*. De vor mai fi și altele nu știm. Se spune că reprezentarea comediei au avut un succes relativ destul de mare, iar din poezii cea din urmă e mai cunoscută, deși nu este cea mai bună și și-a pierdut valoarea multora din aluziunile ei, descriind o actualitate în mare parte trecută.

Pe de-o parte un spirit de observație pentru necazurile mici și comice ale vieții, pe de alta un fond de melancolie filozofică, iată părțile constitutive ale poeziilor lui, din care cităm vreo câteva :

ÎNȚELEPCIUNEA OMENEASCĂ

Nebun e muritorul ce stă și se gândește :
La rătăcire omul s-a dat a fi supus.
Cum să trăiești în pace, așa să mori silește,
Cuvântul e dat numai aceluia ce stă sus;
Acela singur știe de ce lumea plutește,

De ce unda tot curge și iarba de ce crește,
 De ce iar pe noi cerul suspendă nencetat,
 De ce iar pier zău și iarăși se ivește
 Și omul de ce trece, de ce oftând trăiește,
 Iar tu, insectă slabă, ce știi, sau ce-ai aflat?
 Cu cugete, neastâmpăr de ce folos ți-e ție
 O viață efemeră să, vrei a-nvenina?
Ziua de azi e scumpă mai mult decât o mie
Din secolul ce încă cutezi a aștepta.
 Gustați cu tinereță, din fructul frumuseței;
 Iubiți, iubiți plăcerea pân' la confinul vieții,
 Înțelepciune numai acestea pot a fi.
 Fără amor, plăcere vrăun bine - a fi nu poate,
 Minciuni, deșertăciune sunt celelalte toate,
 Spre amăgire bune, iar nu a folosi.

O ! voi, care ca umbra, ca fumul care pier
 Plecați pe astă vale de plângeri și suspin,
 Pe - acest glob de 'ntuneric , de gemet, de durere,
 Ai mei frați în mizerii, în luptă și în chin,
 De ce ast' opintire și astă nebunie —
 Ca să aflați aceea ce nimeni zău nu știe ? ...
 Nu știți ce este astăzi... dar mâne ce va fi !
 Ușoare umbre treceți, încai voioase treceți
 Unde părinții voștri v-așteaptă, să petreceți
Lângă strămoșii voștri în pace a dormi.

O poezie care descrie plăcerile vieții câmpenești , însoțite întotdeauna de un mic revers de neplăceri, este următoarea:

TOAMNA

Ce dor îmi e de țară!
 Brumarul iată plin de mânie
 Cu grele vifori, cu brumă groasă,
 Jale întinde peste câmpie .
 La glasul iernei eu fug acasă.
 Vă las o țărături încântătoare ,
 Mă duc că doară voi fi scăpat
 „De - aceste friguri ce la răcoare,
 L-a umbra voastră am căpătat".

O lac mărețe, adu - ți aminte
 Cu ce plăcere pluteam pe tine;
 Ce fericire ! cugete sfinte
 Undele tale ațâță 'n mine,
 Grijă, necazuri le uităm toate
 Cu undița 'n mână , lângă păscari;
 Ș' adormind vesel pe cât se poate
 „Mă trezeam bute orb de fânțari ".

Dragele mele nevinovate,
 Copile tinere de grații pline,
 De la voi iată, că plec departe
 De-acum în pace sănateți cu mine.
 Galant al vostru, gelos, fierbinte,
 Deși - alt nimica n-am câștigat ,
 Dar totdeauna îmi vor fi 'n minte
 „Acele palme ce mi le-ați dat".

Și tu nea Oneo! nu uit dulceața
 Când peste saduri, porumbiști, grâne ,
 Gonind un iepure de dimineață
 Flămând pe vară sosii la tine:
     Cu ce plăcere toți m' ospătară ,
 Bătrâni și tineri! — Dar cel jurat
 Cu alți doi marturi mă apucară
 „Să ispășească câte - am stricat”.

Adio scumpă, și mult dorită
 Sălășluire de farmec plină,
 Unde departe de - orice ispită
 Dulcea mea viață petreceam lină.
     Tinere crânguri , păduri bătrâne ,
 De - aici plec iată, și nu mai viu;
 Inima-mi însă cu voi rămâne
 Și... „o pulpană, de anteriu”.

A scris și mai multe poezii în ton mai vesel și cu un refren care se repetă la capătul fiecărei strofe, cam în felul lui Béranger. Una din ele, intitulată *Azi nebun, mâne cuminte*, sună astfel:

Dimineața fac proiecte
 Și nerozii ziua toată
 Ș' aste vezi, sunt tot efecte

Ispitelor ce-mi vin gloată.
 Și la orice mișelie
 Ast refren îmi pun nainte:
 Încă azi o nebunie,
 Ș-apoi mâni om fi cuminte.

Ieri juram încai o lună
 Să fiu și eu om cuminte,
 Să stau lâng' o mândră jună
 Ca un Caton înainte.
 Dar când te vezi într-o mie
 Mai gândești la jurămintе?
 Încă azi o nebunie,
 Ș-apoi mâni om fi cuminte.

Jocul cărților știu bine
 Că ce fel de urmări are;
 Mă prinsesem dar cu mine
 Să stau normă de-nfrânare .
 Dar cum scapi de lăcomie
 Când vezi aur înainte?
 Încă azi o nebunie
 Ș-apoi mâni om fi cuminte.

Luxul, celor căror place,
 E venin omorător ;
 Hotărâsem dar a-mi face
 Un bun nume 'n viitor.
 Dar cum faci economie
 Cu un sânge - așa fierbinte;
 Încă azi o nebunie

Ș-apoi mâni om fi cuminte.

Prânzurile cele dese
Sănătatea văd că-mi strică,
Hotărâsem dar de mese
Și s-aud să-mi fie frică.
Dar când te 'nvit cu - amicie
Să refuzi găsești cuvinte?
Încă azi o nebunie
Ș-apoi mâni om fi cuminte.

De - adunările frivoale
Ziceam, zău, să fug departe,
Și-n loc de capete goale
Numai cu 'nțelepți s' am parte,
Dar schimbi lesne lumea vie
Cu acele barbe sfinte?
Încă azi o nebunie
Ș-apoi mâni om fi cuminte.

Așadar mintea, văd bine,
Că pe mâni e de - așteptat ;
Dar ast mâne iar de mâne
Văd că fuge nencetat;
Cugetul cu 'ncredințare
Îmi zice ca s-o aștept
Iar inima-mi strigă tare
C-o să mor neînțelept.

Fabula, acel gen greu de scriere, deși în aparență atât de ușor, se potrivea asemenea cu spiritul nepreocupat al autorului nostru, așa încât afară de Gr. Alexandrescu el e singurul care a mai scris fabule bune în Țara Românească. Căci fabulele lui Eliade, pline de aluzii politice și de partidă, nu merită acest nume, iar cât despre alții tăcerea asupra-le e mai folositoare pentru ei decât vorba.

MAGARUL ȘI BOUL

Un măgar la un prinț mare ajunsese favorit;
Dar pentru ce, cum și ce fel nu mă 'ntreba că, nu știu —
Calitățile din fire astui neam nepricopsit
De comun fiind știute, de prisos să mai descriu.
Lăcomia, viclenia, sumeția și mândria
Întocmeau tot caracterul și acestui fericit.
Dar cu Toate - aceste daruri orice măgării făcea
Toate-i erau lăudate, toate lui i se trecea.

Era de toți lingușit
Și neîncetat curtenit
Și onori și căutare
Avuție, 'mbelșugar
Toate le - avea cu prisos.
Dar ce folos ?
Că, măgaru - i tot măgar
Ajungă orice măcar.

De multe deci năravuri nemaifiind suferit,

Fu ezilat
 Și condamnat.
 Să, trăiască. iar la țară după, teapa sa cea veche
 Și să, fie soț de muncă unui bou fără păreche.
 Scăzut acum, domnul nostru, din măririle trecute,
 Cătră, bou, voind să-și facă, din nevoie o virtute,
     Se puse să ferească,
     Să, laude, să mărească
     Numai viața câmpenească
 Și cu multe argumente vrea să dea adevărire
     Că nu-i altă fericire
     Curată, fără căire,
 Ca economia casei și lucrarea de pământ .
 Boul ascultă-n tăcere lungit pe un braț de paie.
     În sfârșit c-un lung căscat
 Vorbești, zise, ca un înger, dar ia-mi spune - adevărat ,
 La schimbările acestea ce acum aud că sunt
 Să se facă 'n grajdul curții, ești și tu trecut la foaie?

ȚĂRANUL ȘI PESCARUL

Un țăran la târg se duse
 Pește vrând a-și târgui
 Ș' alegându - și un crap mare,
 Fără altă cercetare
 Serios pe loc se puse
 La coadă a-l miroși.
 Păscarul l - astă . vedere
 Răbdarea de tot pierzând
     Zice râzând :

 — Om ciudat ca tine, vere,
 N-am văzut de când sunt
     Pe ast pământ !
 Nici așa minte neroadă !
 Să, miroși peștii la coadă!
 De e proaspăt de vrei s' afli miroase - l la cap, creștine,
 Că el de la cap se 'mpute și o știe măcar cine.
     — Despre cap, zise țăranul,
     Nici mai este de vorbit,
     Căci o știu, o știu sârmanul
     Că de mult i s - a 'mputit .
 Vream să văd încai la coadă dacă este precum spun,
 Căci se poate de 'ntâmplare să rămâie ceva bun.

TURCULEȚUL ȘI MUMĂ - SA

Turculețu 'n agonie era acum pe sfârșit ;
 Iar mă - sa 'ncurajându - l îi zice: — O fătu' meu !
 Ce fericire ești tu astăzi că acum negreșit
 O să, zbori de - aici în ceruri și de - aici , vrând Dumnezeu,
 În paradis deodată o să te vezi transportat
     Și desfătat
 Ca un credincios de frunte în poala lui Mohamed

Cu tată-tău de 'mpreună de hurie încunjurat,
 Zi și noapte dezmiardat
 De melodioase sazuri lângă marele Profet.
 — Toate bune, maică dragă, sunt acestea care spui,
 Zice suspinând băiatul, și nu am nici o 'ndoială
 C-o să văd lucruri cerești
 Dar vrun havadiș ceva
 De cele de prin cetate, dacă tata m - a 'ntreba ,
 Nu-mi spui ce ză 'i zic și lui?
 — Ciok sealeam, spune-i din parte-mi.
 Iar despre politicești Kiel-Hassan, vizir acuma, c-a ajuns numai să-i zici,
 Că 'nțelege el atunci cum merg trebile pe - aici .

Dintre epigrame reproducem numai una care însă rezumă toate condițiile pe care o epigramă trebuie să le împlinească:

EPIGRAMA MEA DIN PARTEA MULTORA

Din modestie, se vede,
 Tot zici că nu știi nimic,
 Tu o zici fără a o crede,
 Eu o cred fără s-o zic.

Colecția tipărită în anul 1845 începe cu o poezie intitulată *fatalitatea*, care înfățișează ca într-un monogram natura umorului său și cu care noi încheiem reproducerile:

FATALITATEA

Din frageda mea vârstă restriștea m-a gonit,
 De 'mpotriviri , reversuri în veci am fost izbit;
 Oricâte curg la alții pe drumul lor firesc
 La mine sunt brodate, pe dos mă întâlnesc :
 Când vru să mă adopte cutare fără fii

Îndată ceru-i dede o spuză de copii;
 Când unui bogat singur eram moștenitor,
 Nu-ș ce făcu, ce dresă, că mi - ți muri dator;
 De am iubit din suflet, hoțește - am fost vândut ;
 De am iubit cu punga și starea mi-am pierdut !
 Gustat - am vreo plăcere? Făcut-am vreun pas
 Pe calea desfătării? Venin mi-a dat pe nas;
 Slujit - am cu credință? Nevrednic am trecut;
 Prieteni obligat - am ? Ingrăți mi i-am făcut;
 Vreo rudă, vun de-aproape de-l rog a m-ajuta,
 Mi se bocește - atâta cât trebui - a - i mai da;
 Să mă 'mprumute nimeni nu s' află bucuros,
 Iar de chezeș, de martur sunt prea trebuincios;
 La nuntă, la ospete nu știu să fiu chemat,
 Iar la de morți parade mă 'nviță nencetat;
 Bolnav, de chem vreun medic, se 'ntâmplă șarlatan,
 Cea mai ușoară boală mi-o delungește - un an,
 Oricâți nerozi din lume prieteni mi se fac,
 Câte muieri bătrâne și slute — cu le plac,

Săracii de oriunde mereu mă întetesc;
 Bogații de departe văzând mă ocolesc;
 Nu e vreo rudă, bună ce nu m-a părăsit,
 Nici crud vrăjmaș în goană ce nu m-a biruit.
 Simpatie, dreptate nu aflu nicăiri,
 Până și-n elemente cunosc împotiviri:
 De-i nor și-mi pun mantaua, vezi soare strălucit,
 De-i cald și-mi lepăd haina, pe ploaie s-a pornit;
 Câte furtuni pe mare, primejdii pe uscat,
 La mine se întâmplă, pe toate le-am cercat,
 De șed închis în casă și trag trist din ciubuc
 Îmi flacăra luleaua și-mi face ursuzluc;
 Iubesc mult poezia și nu pot face-un vers
 Să-mi placă, încai mie, căci toate șchioape ies.
 În ast secol de aur ce om nu-i literat?
 Dar mie nimeni asta, poreclă nu mi-a dat,
 Și uite am pe masă toți autorii mari!
 Citesc mereu jurnale și port și ochelari,
 Și surda! și tot surda! Nu trec nici de băsnar,
 Să-mi meargă vestea-n lume de mare cărturar.
 De-oi vrea să-mi cerc norocul la orișicare joc
 Pe orice - oi pune mâna tot foc! și iar tot foc!
 De ies noaptea, patrulea tot de om rău mă ia
 Și pîn' a vedea bine, vai de spinarea mea.
 Când stă de pe vreo casă o piatră a cădea
 Așteaptă pîn' voi trece în capul meu să dea.
 În cale-mi vreo groapă de cumva s-a 'ntâmpat
 De buruieni ascunsă, într-însa eu am dat.
 De fac călătorie, din drum mă rătăcesc,
 Când voi să merg la munte, la baltă mă trezesc.
 De fac negustorie, nimic nu folosesc,
 Căci vremea priincioasă nu pot s-o nimeresc;
 Sau marfa nu se cată, sau prețul l-am greșit,
 Sau c-am sosit la punctul când târgul s-a sfârșit.
 În scurt, orice voi face, restriștea e aici
 Cu mâna pe-a mea chică a trage sau brânci.
 Când am noroc nainte, eu stau atunci pe loc.

După cât știm, C. Bălăcescu trăiește în București ca pensionar al statului. Dacă aceste puține șiruri ar fi în stare de a reîmprospăta numele său în aducerea - aminte a publicului român și de a arăta totodată cum, alături cu direcția străină în idei și forme inaugurată în acel oraș, el a scris firește, foarte puțin influențat și fără pretenție, că a avut meritul de a se arăta cum a fost, iar nu de a afecta simțiri străine lui și poporului său, atunci scopul acestei dări de seamă este împlinit.

[1 noiembrie 1874]

DIN PERIODICE: 1875

ΨΕΥΔΟ – KYNHETIKOS

DE A. I. ODOBESCU

București, 1874, un volum 8°

colorată, de sticlă sau de lut ars, colorile naturei. La lucrări de o simetrie geometrică sau unde acele erau menite de-a fi văzute de departe, bucățile puteau fi mai mari, fără a prezenta ochiului asprimi în trecerile de la umbră la lumina, și vice-versa; la picturi însă menite să fie privite de aproape, bucățile mineralice înfățișau puncte colorate și erau numai de grosimea unui ac. Artistul își taie din sticlă și din marmură ținte de grosimea indicată, acopere o placă de metal c-un fel de aluat (care uscat devine vârtos ca piatra) și, pe când e moale încă, el schițează desemnul său și apoi înfinge țințele de colorii una lângă alta, des și într-un amestec hotărât de mai nainte. O pictură în puncte de marmură, un fel de broderie în piatră; ci pe când la broderia comună colorile deosebite sunt reprezentate printr-un *fir* deosebit, la mozaic fiecare împunsătură cere un alt ac. După ce placa era pe deplin lucrată și uscată, suprafața se netezea și i se da o poleitură care te face să crezi că întregul tablou a crescut în piatră și nu ar fi făcut de mâni omenești.

Difficiles nugae. A înfinge o singură țință colorată pe răbdătoarea hârtie nu e nimic, dar a le așeza cu aceea profuziune cu care o face autorul cărții ΨΕΥΔΟ – KYNHETIKOS, cu vremea devin nimicuri foarte grele. Epistolă, menită a fi precuvântarea cărții „Manualul vânătorului”, ea a crescut sub mâinile autorului ei într-un volum de observații, aluziuni, descrieri, ironii și pagine de erudiție. Stilul deci e cel epistolar — al scrisorilor intime. Scrisoarea intimă înlocuiește graiul viu, conversația, de aceea lipsesc din ea grămădirile de abstracții, perioadele încărcate cu propoziții subordonate; ca și în conversații, vorbirea se mișcă în scurte propoziții principale și relațiile logice ale cugetărilor se cunosc mai mult din cuprinsul propozițiilor decât din forma gramaticală a combinării lor. Nici înorânduirea materiei nu e atât de strict ținută și cugetările se înfățișează în șirul în care s-au prezentat ca inspirații ale momentului. În sfârșit, autorul se servește de toate prerogativele stilului epistolar, chiar de post-scriptum. Astfel, luând vânătoarea din antichitate, din evul-mediu, din vremea modernă, tablouri vii ce urmează când cu răpeziciune, când încetinel, îmbrăcate într-o melancolică descriere, până ce sfârșești cartea, fără să știi cum ai ajuns la capătul ei. Limba e curată și are farmecul noutății. O mulțime de cuvinte și forme idiomatice, până

---

acum scrise puțin sau de fel, dar a căror origine întăritoare este limba poporului nostru, fac cartea prețioasă și din punct de vedere lexical; citațiile arată gustul și cultura autorului, în sfârșit, pentru a ne servi de o locuțiune din care provine originea cuvântului nuga (arcaic noga, nogae), nu se poate zice despre cartea autorului ceea ce se poate spune pentru altele: „non nauci esse”. De-aceia nu ne place capitolul XII, dar ca aluziune la „Societatea Academică” treacă!

Fiindcă e propriu scrierilor bune că nu pot fi analizate așa încât să se deie o idee despre cuprinsul și forma lor și în urmă totuși reproducerea se însărcinează cel puțin parțial cu icoana operei, de aceea, urmând acest vechi și comod obicei, reproducem cap. X și XI mai în întregime lor. În ele se vor găsi: farmecul limbei, modul de-a scrie și de-a adnota a autorului precum și-o frumoasă poveste.

[1 aprilie 1875]

DIN PERIODICE: 1876

TURCIA [„ZIARULUI «TIMES» I SE TELEGRAFIAZĂ...”]

Ziarului „Times” i se telegrafiază din Paris că deja cabinetul englez au răspuns la memorandumul celor trei puteri de nord privitor la Cestiunea Orientului. El refuză de [a] adera la hotărârile acelui memorandum. Acest refuz se întemeiază mai cu samă din cauza unuia din articolele memorandumului din Berlin în care se stipulează: că, dacă intervențiunea amicală a puterilor n-ar fi în stare de-a pacifica Turcia, cele șase puteri să dezbată în unire asupra întrebuirii unor alte mijloace mai cu efect. Aceasta însă însemnează intervențiunea armată în Turcia. Deși pentru o asemenea intervențiune s-ar cere învoirea tuturor puterilor, totuși Anglia, văzând în ea o amenințare împotriva libertății și autonomiei împărăției turcești, au declinat de a lua parte la acest pact. Turcia a refuzat asemenea primirea propunerilor nouă. O telegramă din Londra din 14/26 mai ne înștiințează că Anglia refuză a primi și memorandumul *modificat*, încât sau voiește să ieie în această privire o poziție fermă și hotărâtă, sau că nu e mulțumită cu aceste modificări, iar Rusia nu se va fi arătând dispusă de a mai face și altele. Paralel cu această declarație, armarea maritimă a Angliei ia din ce în ce dimensiuni mai mari. În Mediterana se află acum 15 corăbii de război, din care 6 fregate cuirasate. Aceste se vor înmulți încă, încât escadra, pusă sub comanda admiralului Drummond, va fi de 20 corăbii cu 5 000 oameni. Escadra canalului, compusă din 7 corăbii cuirasate cu 6 000 oameni, se va trimite la Gibraltar.

După *Tages-Presse* memorandumul susține șapte din punctele cerute de insurgenți și lasă a se întrevădea dorința Rusiei ca guvernul turcesc să ieie drept mijlocitor pe principele Nikita al Muntenegrului, căruia pentru negocierile sale să i se deie o compenzațiune în teritoriu. Afară de aceea: repararea bisericilor și caselor insurgenților, întreținerea lor pe cheltuiiala statului, pe câtă vreme va dura armistițiul, concentrarea într-un singur punct a trupelor otomane, acum împărțiate în Herzegovina, executarea reformelor sub supravegherea consulilor.

[19 mai 1876]

SERBIA [„ÎN SERBIA S-AU LUAT...”]

În Serbia s-au luat următoarele măsuri:

1. s-a decretat un moratoriu, adică suspenziune de plăți în prevedere unor complicațiuni și mai mari, 2) sunt opriți toți bărbații de la 18 — 40 ani de a ieși din țară, 3) s-au scris împrumutu[1] forțat.

Ziarul *Czas* din Cracovia aduce știre că generalul Cernaieff și doi coloneli rusești ar fi fost primiți de către prințul Milan și că li s-ar fi propus de a lua comande în armata sârbească. Pe o mistificație pare însă a se întemeia știrea adusă de Pol. Cor. că și un ofițer românesc, anume *Ljubibrat* Ioannavici, ar fi intrat în armata sârbească. Pe de altă parte se aude că mișcările insurgenților sunt astfel ca să acopere grănițele Serbiei despre râul Drina, încât intrarea sârbilor în părțile răsculate să nu întâmpine nici o piedică din partea turcilor. Această din urmă știre o dăm sub toată rezerva.

[19 mai 1876]

AUSTRO-UNGARIA [„LA 14/26 MAI CURENT...”]

La 14/26 mai curent a murit în Praga *Francisk Palácky* în vârstă de 78 de ani. Născut în 14 iunie 1798 din părinți protestanți, la Hodelowitz în Moravia, unde tatăl său era rector al școlei, și-a făcut studiile la Pressburg și Viena și au debutat foarte de timpuriu cu scrieri însemnate în limba bohemă. De pe la 1818 au compus, în unire cu Schafarik, un manual de *poetică bohemă* căruia-i urmară *fragmente și teorii estetice* (1821) și *istoria generală a esteticei* (1823). Cunoștința mai tuturor clasicilor limbilor europene și stilul său frumos transpiră și din celelalte scrieri ale lui. Dar iubirea pentru limba și istoria poporului său îl conduse pe alt teren, în care începu adevărata sa însemnătate politică și literară. Spre a studia izvoarele istoriei și ale limbei, el vizită în anul 1823 orașul Praga, devine arhivar al contelui Sternberg și astfel capătă ocazia de a studia arhivele celor mai vechi familii din Bohemia, arhivele publice ale Austriei și Bavariei și manuscrisurile din Vatican. La anul 1827 primi redacția foaiei muzeului național, în 1829 Dieta Bohemiei îl designase deja ca istoriograf oficial al regatului, numire care i veni însă abia la 1839. Ca istoriograf începu mai întâi continuarea istoriei cronologice de *Pubitscha* și-n urmă edită compendiul său propriu, scris în două limbi (bohemă și germană), care fu tipărit pe cheltuiala Dietei. O culegere de documente, „*archiv cesky*”, afară de aceea, o mulțime de monografii prețioase fură fructul ostenelelor sale pe terenul istoriei naționale. În anul 1848 începe cariera sa politică. A fost membru în consiliul guvernamental, conducător al congresului slavilor, reprezentantul principal al naționalității cehice. La 1861 fu numit pe viață membru al Casei magnaților. Palácky a fost membru onorific al mai tuturor academiilor germane și slave. Viața sa bogată se sfârși liniștit ca aceea a unui sfânt. Până în cele din urmă clipe ale vieții sale au fost deplin stăpân peste judecata și graiul său, cu o zi înainte citea încă ziare, cu un sfert de oră înaintea morții vorbea cu ginerele său dr. Rieger, asemenea unul din corifeii naționalității boheme.

La știrea morții sale consiliul comunal din Praga au rădicat ședința și fixat o alta pe a doua zi, spre a stabili programa celor din urmă onoruri date celui mai însemnat om din Bohemia. Pe edificii publice și private falfăiră, îndată după lățirea știrei, flamuri negre.

[19 mai 1876]

[„UN ARTICOL FOARTE IMPORTANT...”]

Un articol foarte important și scris cu multă liniște au apărut sub titlul „*Zece ani de luptă*”, în Telegraful român din Sibiu. În acest articol se caracterizează foarte bine pactul dintre cele două jumătăți al[e] monarhiei austro-ungare și se arată poziția românilor față cu el. Dacă spațiul ni va permite, îl vom reproduce la rândul său.

[19 mai 1876]

FRANCIA [„O TELEGRAMĂ...”]

O telegramă din Versailles cu data de 14/26 mai anunță că joi camera va începe discuțiunea asupra proiectului privitor la reformarea instrucțiunii superioare. Atât jurnalul des *Débats*, cât și *Republique française* tratează Cestiunea Orientului cam ușor și superficial.

[19 mai 1876]

TURCIA [„«PESTHER LLOYD» ÎN NO. SĂU...”]

Pesther Lloyd în no. său din 27/15 mai constată că împrejurările în Turcia au devenit foarte serioase, că puterea

insurecției, chiar în poziții predominante de turci (la Gaczko bunăoară), este neînfrântă. În toate stadiile înrăuirilor diplomatice de dinafară, Poarta a voit să deie dovezi că ea este în stare de a înăduși mișcarea răsculaților și că nu are nevoie de ajutorul Europei pentru a restatornici liniștea. Sigur că tot pe o asemenea hotărâre se întemeiază și operațiile lui Mukhtar Pașa și totuși Poarta e astăzi tot atât de departe de a fi biruit militarmente rășcoala ca și înainte de mai multe luni. În Belgrad și Cetinje măsurile Turciei nu iau ochii nimănui. Dintr' aceasta se explică hărnicia febrilă cu care lucrează partidul acțiunii în Serbia, și mai că nimeni nu se mai poate îndoi că Serbia are în vedere eventualitățile unui război apropiat. Este cu puțință ca ingerința energetică a puterilor să oprească pe guvernul din Belgrad de a lua hotărâri pripite; dar este sigur că ținuta Turciei a îngreuiat foarte mult orice acțiune în această privire.

Înainte de două luni, Poarta, prin încheierea unui armistițiu, putea să se folosească de declararea prințului Milan „ca el nu gândește de a turbura în mod violent mersul întâmplărilor”, putea să-i ieie acestui domnitor orice pretext pentru schimbarea politicii sale. Situația de astăzi conține momente analoage. Numai că în acest moment Poarta e și mai aproape de un amestec activ al Sîrbiei, de aceea ar trebui să n' asculte sfatul celor care-i zic să respingă din nou armistițiul. Însă părerea noastră nu se potrivește cu curente

---

din Constantinople, unde chiar nerozia unei provocări directe a Sîrbiei nu este cu totul cu neputință. Dacă Poarta în asemenea momente va fi lăsată de capul ei, ea poate lua hotărâri a căror urmări se sustrag deocamdată de la orice apăsare. Tocmai de aceea acțiunea puterilor trebuie să fie hotărâtă și energetică în Constantinople.

Dacă sârbii ar irumpe în Turcia, atunci acțiunea puterilor rămâne fără obiect. Europa ar deveni atunci în cazul cel mai bun un spectator al scenelor sângeroase din sud - estul Europei și ar trebui să-și păstreze amestecul și hotărârile sale pentru momentul în care se va fi sfârșit cel puțin actul întâi al dramei. Numai grabnica închiere a armistițiului poate să curme firul acestor eventualități. De aceea ni pare aproape neexplicabil de ce în această direcție nu se face nimic în Constantinople. Până acum nu știm dacă elaboratul din Berlin s-a supus Porții. Tot ce ar trebui să se facă acum este primirea armistițiului. Aceasta ar fi cu puțință dacă toate părțile ar dori-o în mod loial, dacă Europa ar uza de toată autoritatea sa. Acesta e singurul mijloc pentru înlăturarea pericolelor situației. Însă ceea ce trebuie să se facă, facă-se fără pregetare și cu toată insistența de care sunt capabile puterile. Europa nu mai are decât alegerea între o pacificare energetică și desfășurarea tuturor cestiunilor orientale cu toate necalculabilele lor urmări.

Alături cu aceste apreciații alarmante ale lui Pesther Lloyd, se comunică telegraficește din *Pera* următoarea frumoasă poveste turcească: Comandantul suprem din Bulgaria, după puține lupte neînsemnate, au *pacificat cu totul provincia. Bulgarii leapădă armele și dau în mâinile autorităților turcești pe capii lor*, cari i înșelaseră că insurecția poate spera ajutor din străinătate. Populația cere cercetarea aspră și pedepsirea răzvrătiților. Știrile despre turburări din partea creștinilor Tesaliei și Candiei nu sunt adevărate. Într-un mod mai naiv și mai simplu stilizat nu se poate spune o poveste decât cum o spun turcii din Țarigrad prin telegrame mănate în câteși patru părți ale lumii. Adevărul va fi însă cel împărțit de *Correspondance Orientale* sub titlul Turburările în Bulgaria. Acel organ spune:

Dacă mișcarea bulgară pare a se fi liniștit, cum pretind unele ziare, sub pretext că noutățile sunt mai rari, aceasta provine numai din cauză că trupele răsculate, respinse pe toate punctele unde insurgenții s-au întâlnit cu trupele turce, au trebuit să se retragă în munți. Dar acolo se reformează și se organizează și în curând îi vom vedea părăsindu-și retragerea pentru a reîncepe lupta, cum s-a văzut în rășcoala din Herzegovina, al căreia sfârșit s' anunțase acum și care durează încă.

Pentru moment, iacă bilanțul relelor cauzate până ieri de această rășcoală. care abia datează de cinsprezece zile. Până acum au fost arse sau părăsite 67 sate, dintre care 19 în districtul Filipopoli și restul în districtul Tatar-Bazardjik. Nu toate aceste rele sunt datorite insurgenților, o mare parte a fost cauzate de trupele turcești, cari se numesc bașibuzuci. Plângerile provocate prin escesele acestora au fost atât de vii și atât de dese, încât guvernul a trebuit să ieie măsuri radicale pentru a reprima aceste flagele. Un ordin al marelui vizir și al ministrului de război impune tuturor comandanților din districtele mai sus citate de a lua pe bașibuzici sub ordinele lor imediate, de a le da ofițari din armata regulată și de a-i supune la toată severitatea disciplinei în vigoare în restul armatei. Aceasta însemnă aproape desființarea acestei miliții neregulate. Guvernul imperial se pregătește în același timp de a adresa bulgarilor o proclamațiune făcută în vedere de a-i aduce la supunere.

Tot Corespondența orientală spune următoarele în privirea atitudinii guvernului turcesc față cu memorandumul puterilor de nord:

• • • Și în acest punct atitudinea guvernului a fost din cele mai hotărâte. Memoriul Gorciakoff, care e deja cunoscut la Poartă, cu toate că n-a fost încă prezentat într-un mod oficial, a fost mai întâi examinat de către cei trei bărbați de stat, cei mai eminenți din consiliul de miniștri: Mehmet-Rudși Pașa, Hussein-Avni Pașa și Mithad Pașa. În acest triumvirat, marele vizir, cu marea sa experiență și maturitatea 'i de spirit, reprezintă elementul cugetător și prudența, ceilalți doi, mai tineri și cunoscuți pentru caracterele lor hotărâte, reprezintă elementul de energie în executare. După o examinare aprofundată a memoriului, acești trei oameni de stat au rămas de acord asupra acestui punct că, el trebuia respins pur și simplu. Deciziunea lor prezentată tuturor miniștrilor a primit aderarea lor, și la 23 mai sara Rașid Pașa a primit ordinul de a telegrafia reprezentanților Turciei pe lângă guvernele străine deciziunea ce s-a luat.

Nu e anevoie, zice menționatul ziar, a descoperi punctul de vedere în care s-a pus Poarta procedând astfel, nici natura considerațiilor care i-au inspirat această, hotărâre. Și de astădată, s-a bazat pe divergența de interese ce se știe că exista între puterile europene și pe imposibilitatea recunoscută în care se află de a se înțelege în politica lor față cu Turcia, ori de câte ori această politică, ieșind din teoria consiliilor, se încearcă a trece în acțiune sau la o măsură coercitivă oarecare.

Rezerva păstrată de Anglia și refuzul său de a se asocia la propunerile memoriului nu putea decât să întărească pe Poartă în acest mod de a vedea. Și dacă e adevărat, cum se asigură, că, Franca și Italia, contrariu noutăților telegrafice, n-au dat încă adeziunea lor, este vădit că Poarta s-ar afla o dată mai mult

---

în prezența unor pașuri contradictorii din partea Europei și că nu era ușor a nu ține samă de aceasta. Rămâne să știm dacă puterile Nordului, după ce au făcut să se laude prin toate foile lor oficioase soliditatea înțelegem și voința hotărâtă de a face să se execute programa lor din punct în punct, mai cu samă după ce s-au înaintat până a decide să trimită, o escadră combinată, ca pentru a uni amenințarea cu injunecțiunea, vor suferi fără să murmure noua nereușită ce le impune răspunsul îndrăzneț al Sublimei Porți.

Dar, presupunând chiar că aceste puteri nu vor găsi în opunerea celorlalte cabinete obstacole îndestulătoare de a le opri și că vor împinge până la capăt ingerința lor, Poarta, ce și-a făcut datoria cu curaj și-a respins somațiunea lor, va putea totdeauna să, cedeze înaintea unui adversar atât de superior în puteri fără să aducă vreo atingere onoarei sale și să se resemne a primi aceea ce e neînălțurabil, protestând însă în numele demnității lovite și al tratatelor.

În 30 mai, după cerirea unanimă a poporațiunii, sultanul Abdulaziz a fost detronat și Murad Effendi proclamat sultan sub numele de *Murad V*.

[21 mai 1876]

[GRAVURĂ]

D-nul Constantin S. Stahi, unul din cei mai buni elevi ai școlii de pictură din Iași și care se află de mai multă vreme în München, ocupat atât cu pictura cât și cu gravarea în oțel, au spus la librăriile de aici una din gravurile sale. Indicația librarilor că ar fi *prima* gravură făcută de un român după cât știm nu este pe deplin exactă; adevărul este însă că d-l Stahi este primul român care se ocupă cu această artă și că tot domnia - sa , înainte de un an poate, a scos la lumină cea întâi gravură a sa. Prețul celei ieșite acum este de 10 franci.

[21 mai 1876]

LICEUL DIN SUCEAVA [„ORĂȘENII DIN VECHEA CAPITALĂ...”]

Orășenii din vechea capitală a Moldovei au petiționat la Dietă (camera provincială) a Bucovinei ca în liceul din acel oraș să se introducă limba românească ca limbă de propuniment fiindcă nu numai locuitorii Sucevei și a împrejurimilor sunt în majoritate români, dar și uricul de întemeiere al celui liceu prevede asemenea această măsură. Dieta au decis ca, din anul școlar viitor 1876 — 1877 începând , limba de propuniment să fie cea românească, aceasta fără nici o împotrivire, căci și contrarii au votat pentru această dispoziție, a cărei împlinire atârână de la sancțiunea împăratului. Liceul din Suceava ar avea prin introducerea limbei românești un viitor foarte însemnat, căci corpul didactic (compus în cea mai mare parte de români cu titluri academice și pe deplin calificați) e cu mult superior celui din Cernăuți (compus din suplinitori rusneci). Afară de aceea poate că mulți din ținuturile Sucevei și al Dorohoiului, din Moldova ar prefera să-și deie

---

copiii la liceul din Suceava în loc de a-i da la Iași sau la Botoșani, orașe în cari viața e mai scumpă decât în Suceava și unde organizarea școlastică nici nu garantează măcar o dezvoltare cumsecade a copiilor.

[21 mai 1876]

CARTE PEDAGOGICĂ

A ieșit de sub tipar *Povățuitoriul la citire prin scriere după sistema fonetică* de institutorii *Gheorghe Inăchescu* și *Ioan Creangă*. La cea dintâi privire cartea se deosebește în mod favorabil prin espunerea clară și vie a metodului intuitiv. Esercțiile de intuițiune de la începutul cărții arată că nu este numai rezultatul studiilor teoretice făcute în această materie, ci totodată fructul lungii experiențe a unor învățători înzestrați de la natură cu darul de a instrui.

Recomandăm această carte cu tot dinadinsul tuturor institutorilor de clasa I-ia, tuturor părinților cari ar dori să învețe singuri pe copiii lor scrierea și citirea în mod ușor și interesant. Ea este un vade-mecum al învățătorului elementar și un pendent neapărat la *Metoda nouă de scriere și citire* compusă de aceiași învățători.

[21 mai 1876]

INSTITUTUL ACADEMIC

Ieri în 20 mai la oarele 12 a avut loc în localul Institutului Academic banchetul tradițional dat de asociați în onoarea elevilor care părăsesc băncile aceștii școli și care au câpătat diploma de bacalaureat în sesiunea din mai curent. La acest banchet au luat parte ca totdeauna, pe lângă toți membrii asociați, întreg corpul didactic și elevii din secțiunea de bacalaureat, toți elevii întâi clasați la examenele de Crăciun și Paști din toate clasele primare și liceale. Numărul persoanelor de față se urcă la 70. Început la 12 oară banchetul s-a sfârșit pe la 1 1/2 oare. Mulțămirea se vedea zugrăvită pe fețele profesorilor și a elevilor. Pe la sfârșitul mesei d. director al cursului superior a ridicat un toast în onoarea și pentru viitorul elevilor ce au sfârșit cursurile, pentru succesul urmașilor lor și pentru prosperitatea Institutului Academic, aducând cu deosebire mulțămiri în numele Institutului elevilor din acest an care au mântinit cu demnitate onoarea Institutului Academic la examenul de bacalaureat din această sesiune și în particular a citat pe d. A. Păcleanu, care în tot timpul cât a fost în Institut, de la I-ia clasă de liceu, s-a deosebit prin purtarea esemplantă, având totdeauna locul I-i între camerazii săi și pe care l-a păstrat și la bacalaureat.

La acest toast au răspuns doi din elevi, exprimând sentimentele lor de recunoștință corpului didactic al Institutului Academic și urând prosperitate școlii a căria bănci le părăsesc astăzi.

[21 mai 1876]

CASA DE DEPUNERI

Notița din no. trecut privitoare la Constantin Arion, casierul dosit al Casei de depuneri și consemnațiuni, a fost ecoul unui vuiet public cam exagerat. Neputința de a constata la moment lipsele, rețunerea cu care s-a dat ordine autorităților administrative de a-l urmări pe casier, a înflăc acest zgomot într-o atâta încât evaluările lipselor acelei case alternau între 10 și 15 milioane lei noi.

Telegrama d-lui ministru de interne no. 7993 anunță că Arion s-a prins la moșie la dânsul, unde a încercat a se sinucide trăgându-și un pistol în gură. Situația Casei de depuneri nu este încă bine cunoscută până acum.

[21 mai 1876]

TURCIA [„TELEGRAME DIN CONSTANTINOPOLE...”]

Telegrame din Constantinopole anunță că Sultanul *Murad V* au fost proclamat imperator *prin grația lui D-zeu și voința națională*. Predecesorul său au fost transportat în vechiul serai cu familia. Acest fapt s-a petrecut cu o liniște remarcabilă și cu bucurie publică. Trei zile au fost sărbătoare. Revoluțiunea au fost primită în mod favorabil de către lumea politică și finanțară. Se crede că aceasta va înlesni soluțiunea deficițurilor din Orient și se asigură că în noul minister va fi Midhad Pașa mare vizir, Khalil Cherif ministru al afacerilor străine și Sadik Pasa ministru de finanțe. Noul sultan au adoptat trei puncturi: o adunare permanentă de notabili, suprimarea Seraiurilor și reducerea listei civile la cinci milioane lei vechi.

[23 mai 1876]

FRANȚIA [„PREOCUPAȚIUNEA PRINCIPALĂ...”]

Preocupațiunea principală este votarea în Senat a legii care reformează instrucțiunea superioară și stabilește că atât diplomele de bacalaureat cât și gradele academice să se confere de către autoritățile școlare ale statului său sub privigherea lor. Instrucțiunea clericală din Franța nu putea fi mulțumită cu aceasta, din care cauză multe suplici din provinciile legitimiste cearcă a opri votarea acelor măsuri. Cu toate acestea legea se va vota și aceste petiții vor rămânea mai mult un protest decât o piodică. Altfel lumea politică e mișcată de schimbările din Orient.

[23 mai 1876]

GERMANIA [„O TELEGRAMĂ DIN EMS...”]

O telegramă din Ems spune că împăratul Alexandru II, aflând despre căderea sultanului Abdul-Aziz, ar fi fost

atât de mișcat încât au căzut într-o apatie de două ore, în vremea căria n-a rostit un singur cuvânt . După aceea, oftând greu, și-au exprimat părerea sa de rău asupra sorții aceluia suveran *rău sfătuit*.

[23 mai 1876]

ITALIA [„ORAȘUL MILAN SERBEAZĂ...”]

Orașul Milan serbează al șaptelea centenar al victoriei de la Legnano (din 29 mai 1176), repurtate prin *liga lombardă*. Această ligă au uitat în fața străinilor urele și rivalitățile, a unit într-un singur mănunchi puterile italienești. Victoria de la Legnano au însemnat respingerea peste Alpi a germanilor, bătuți de o oaste improvizată din nobili, țărani și lucrători coalizați.

[23 mai 1876]

RUSIA [„JURNALELE DIN ST.-PETERSBURG...”]

Jurnalele din St.-Petersburg sunt pline de amănunte asupra manifestărilor făcute de toate clasele din Moscva în onoarea generalului Kaufmann, întors din Tach-Kend. Ele insistă asupra însemnătății pacifice a acestei manifestări și asupra discursului d-lui Tachnin, care au rostit dorința de a vedea pe general consolidând *prin pace* posesiunile Rusiei din Asia centrală. Generalul au răspuns promițând că în acest sens va împlini instrucțiunile suveranului său pentru pacificație.

[23 mai 1876]

TURCIA [„LA ÎNALTA POARTĂ...”]

La Înalta Poartă s-a dat citire unui rescript împăărătesc care anunță că se mănține cabinetul actual, că sultanul renunță în favoarea statului la 60 000 de pungi din lista civilă și la toate veniturile câte rezultă din averea privată a Coroanei. Rescriptul reco-

---

mandează restabilirea echilibrului bugetar, îmbunătățirea grabnică a finanțelor și a instrucției publice, reorganizarea Consiliului de stat și a ministeriului justiției. Miniștrii sunt avizați de a propune o formă de guvernământ care să corespundă mai bine tuturor supușilor fără deosebire și să le asigure tuturor deplina libertate. Rescriptul termină cu dorința de a vedea întărindu-se și de acum înainte legăturile dintre imperiu și puterile străine și proclamă că M. Sa s-au suit pe tron prin mila lui Dumnezeu și cu voința poporului.

După citirea rescriptului un fetvah au anunțat în mod solemn detronarea lui Abdul-Aziz. Marele vizir au notificat tuturor reprezentanților Turciei din străinătate nemijlocita stabilire a unui proiect de reformă. Aceiași reprezentanți au primit de la ministerul lor următoarea telegramă:

După ce s-a lăsat vești malițioase asupra sorții monarhului detronat, mă grăbesc să LE dezminț în mod formal și să vă comunic starea lucrurilor. Îndată după proclamarea sa, sultanul Murad din proprie inițiativă au ordonat ca unchiul său să fie înconjurat de tot respectul și de toate onorile cuvenite persoanei sale și i-au avizat drept rezidență pavilionul palatului împăărătesc Cegheran de lângă Bosfor. Abdul-Aziz au adresat sultanului Murad o scrisoare autografă prin care recunoaște suirea pe tron a nepotului său și declară că renunță la coroană, și, având trebuință de liniște, dorește a trăi în retragere.

[26 mai 1876]

SERBIA [„ZIARULUI UNGURESC...”]

Ziarului unguresc *Kelet Nepe* i se scrie de la Belgrad că trupele sunt pregătite pentru o neîntârziată campanie.

Corpul cel mai tare va trece peste Drina. Grăbirea acțiunii i se atribuie Rusiei. Numai puține zile ne mai despart de război, zice numita foaie. O corespondență din Belgrad a ziarului Pesther Lloyd constată că oamenii de stat ai Serbiei cred c-a sosit momentul cel mai propriu pentru începerea războiului. Corespondentul cunoaște numai un singur mijloc de a-l preveni, acesta ar fi realizarea planului vechi al voievodului Mihail Obrenovici, adică cesiunea Bosniei către Serbia contra plății unui tribut oarecare. Atunci Serbia s-ar însărcina cu pacificarea.

Ziarul Politische Cor[r]espondenz reproduce din foaia oficială a Serbiei o proclamație a consiliului municipal din Belgrad. Acest act nu are nevoie de nici un comentariu.

[26 mai 1876]

FRANȚA [„O TELEGRAMĂ DIN BERLIN...”]

O telegramă din Berlin a ziarului *Times* au produs neliniște în publicul francez. Acea telegramă spune că guvernorul Dalmației, baronul Rodici, ar fi fost însărcinat de principele Nikita de-a notifica guvernului său încheierea unui tractat de alianță ofensivă și defensivă între Serbia, Muntenegru, *România* și Grecia. Ministrul de externe al României au dezmințit pe cale telegrafică această știre întru cât ea se atinge de România și declară că aceasta va continua de a sta în cele mai bune relații cu Poarta. Această

știre au bucurat cu atât mai mult cabinetele din, Londra și din Paris, cu cât se crezuse că România nu va mai recunoaște suzeranitatea sultanului Murad. Ministrul de interne au anunțat Consiliul de miniștri că împăratul Alexandru ar fi fost foarte iritat de schimbările de la Constantinopole. — Camera au verificat alegerea prințului Napoleon.

[26 mai 1876]

GERMANIA [„CAMERA DEPUTAȚILOR PRUSIEI...”]

Camera deputaților Prusiei luase oarecare hotărâri liberale cu ocazia votării legii organice a comunelor urbane. Prin aceste hotărâri se mărginea mai cu samă dreptul guvernului de a confirma primarii. La a treia citire a legii n-au rămas însă mai nimic din acele hotărâri, căci ministrul de interne au declarat de-a dreptul că ele sunt inadmisibile. Prin această declarație liberalii - naționali au văzut periclitată legea însăși și au retras propunerile de modificare câte le făcuse, mai ales cea pomenită sus. La votul final proiectul s-a primit în mare parte astfel după cum îl redactase comisia. Schimbările din Constantinopole au făcut impresie bună asupra publicului.

[26 mai 1876]

[„MINISTERIUL INSTRUCȚIUNEI PUBLICE DIN UNGARIA...”]

Ministeriul instrucțiunii publice din Ungaria prin ord. no. 7576 adresat inspectorului școlar din Buda-Pesta dispune că, pe terenul cărților didactice existând concurență liberă, se poate folosi orișice carte școlastică, numai să nu fie în contradicție cu legile statului. Drept care o aprobare specială nici nu mai este de nevoie. Această dispoziție, înlătură și urmele monopolului de cărți care exista până acuma în Ungaria. Aviz tuturor autorilor *buni* din România.

[26 mai 1876]

UN ZIAR NOU

Un ziar nou au apărut cu numele „Bacăul”. E de prisos a spune locul unde a apărut. Oricine poate să-l găsească.

[26 mai 1876]

[„AU IEȘIT DE SUB TIPARI «DAREA DE SAMĂ»...”]

Au ieșit de sub tipari „Darea de samă a direcției generale a poștelor și telegrafelor pe anii 1874 — 1875”. Poate că în această ramură a administrației România au ajuns statele vecine, căci într-adevăr mare deosebire între poșta noastră de astăzi și olăcarii de căi șchiopi cari reprezentau la noi comunicația înainte de 25 de ani.

[26 mai 1876]

SERBIA [„ZIARUL MAGHIAR...”]

Ziarul maghiar Nemzeti Hirlap află din Belgrad că corpul de oștire de la Drina se ocupă de vreo câteva zile cu clădirea mai multor pontoane. Guvernul își va schimba reședința din Belgrad la Kraguievaț. Între Panciova și Semlin s-a ordonat întărirea cordonului austriac. Consulul austriac și cel german au protestat în contra moratorului sîrbesc. Din această cauză principele Wreda, consul austriac la Belgrad, ar fi plecat deja la Pesta, spre a lua informațiuni orale.

[28 mai 1876]

FLORI STILISTICE DIN ZIARELE ROMÂNEȘTI

COMENTARII LA OPUL MANUSCRIS INTITULAT GEOGRAPHIA MARIUM PERITIONIS

La redacția Românului se află, un manuscript, de un autor necunoscut, care tratează mai pre larg despre mări și țărături necunoscute încă. Taina cu care redacția cearcă a învălui descoperirile, făcute desigur de unul din colaboratorii săi, răsuflă totuși din când în când prin articolele numitei foi, încât se vede că membrii biurolului de redacție se adapă din acest manuscris plin de descoperiri nouă. Așa de ex. d. C. Arion, despre care lumea credea că-i la Văcărești, e mort de mult — el s-au înecat. Au fost îmbrânciți în oceanul *cele mai triste* pieiri. Din această notiță a Românului istoria critică a viitorului va deduce: încă în anul 1876 esista, după relații acreditate din acea vreme, trei mări numite ale pieirii și anume mare *tristis*, mare *tristioris* și mare *tristissimae* peritionis. Țărmurii acestora par a fi fost refugiul de predilecție al casierilor celor doritori de răcoare și singurătate; dar vai! periculos refugiu, căci locuitorii țărmurilor aveau obiceiul de a pune mâna pe ei și a-i arunca în cea din urmă din aceste trei mări, în oceanus *tristissimae* peritionis.

Învățăatul chinezesc d. Iang-Keh-Tiang s-au arătat atât de interesat de articolul de fond din no. 5 al *Salvării Piteștilor* încât dorește a intra în corespondență cu redactorii aceluia ziar. Iată ce spune acel articol:

Dacă omenirea în genere de secole nu face alt decât a continua o luptă înfinită, aceasta nu e decât numai ca să atingă *un scop oarecare celor mai mulți necunoscut*. Acest scop este cel mai sublim, pentru că el este *fericirea și perfecțiunea omului, unicele condițiuni cari-l pot apropia de creatorul său*.

Iang-Keh-Tiang a tresărit de bucurie la citirea acestor cuvinte și au exclamat: iată un om. Apocaliptica claritate al aceluia articol, stilul cel corect și ușor al iluminatului necunoscut l-au făcut pe învățăatul chinezesc să creadă că acest român este o nouă întrupare a lui Budha. Se aude chiar că mai mulți budhaiști din Honolulu au hotărât să facă o călătorie până la Pitești, ca să afle în sfârșit acel *scop oarecare, celor mai mulți necunoscut* și pe care redactorul *Salvării* îl cunoaște atât de bine.

Tot în ziarul *Salvarea* se află o dare de samă asupra unei reprezentări teatrale. Iată câteva floricele stilistice ale scriitorului piteștean.

Durerea ce încearcă o mumă despărțindu - se de *fructul ei* nu putea să fie mai bine reprezentată.

Publicul bucureștean și iașan au încoronat totdeauna pe acest artist cu *laurii aplaudelor*.

Paul Dîția este un rol dificil, un caracter excepțional, *ceea ce face multă onoare d-lui Petreanu.*

Sala nu era îndestul de plină cu toată mișcarea ei, și aceasta suntem *autorizați a crede* c-a provenit din cauza alegerii zilei de 21 curent Sântii împărați Constantin și Elena; mai cu samă aflându - ne în ajunul *celor mai interesante elecțiuni* mulți orășeni n-au putut veni.

(La Pitești trebuie *autorizație* pentru a crede ceva).

În ziarul *Ialomița*, care primejduiește prin aparițiunea sa fiecare duminică a târgușorului (URBEI) Styrbei, se face și *literatură*. Un tânăr plin de talent, cum se vede, publică în acea foaie *Dramele Baraganului*, scriere *originală* (foarte originală!) contemporană. Prima parte: convertirea banditului, cârcima de la cărare.

Iată textul începutului:

Era timpul *înfiorător*. Sara unei din cele din urmă zile ale lui februarie anul 1848 adusese cu sine un viscol *spăimântător*. Ninsorea *grozavă* ce începuse de cu *ziua*, nu mai putea cădea. Ea era oprită de un viscol furtunos; și supunându-se astfel unui element mai puternic decât dânsa ea alerga *rătăcindă* prin aerul rece și aspru. Din astă cauză, se putea vedea locuri de imense întinderi neatinsse de ninsoare. În alte părți însă, adevărat în acelea unde vântul era mai puțin *forte*, ninsoarea cădea la pământ în mase *colosale* și ajutată de viscol ea se *compacta*, formând astfel niște munți înalți și *teribili*, *încât orice trecere pe acolo devenea imposibilă...* Ea găsise un loc mai bun de stabilit în întinsa câmpie a Bărăganului, *al căruia diametru tăiat prin o linie puțin, curbă spre răsărit, desparte în distanță de aproape 50 kilometri urbea, Styrbei — care este astăzi reședința județului căruia aparține câmpul ce mergem a-i face cunoștința și care are un rol foarte important în scrierea noastră de comuna Sudiții, care este punctul limitant al acestui câmp în această direcțiune.*

Nimeni, nici o ființă omenească nu ar fi cutezat a străbate acel câmp în acea noapte. Cu toate aceste evenimentele *ce vor urma merg a ne dovedi contrariul*. Chiar în acea noapte *teribilă*, pentru a căruia descieri pana nu e încă destul de abilă, viscolul și munții de zăpadă au fost nesocotiți. Urmele copitelor a unor cai vârtoși s-au găsit *imprimare* într-însa și chiar *diformase munții ei gigantici*.

Sunt oameni — *fie de bună, sau rea condițiune* — pe carii nimic nu îi poate reține de la îndeplinirea scopurilor lor. Ei au o voință fermă: sunt *implacabili*. *Sunt atât de nestrămutați în voințele lor, încât cutează — și reușesc prea adesea — a lupta cu natura, cu elementele ei.*

Trei oameni de această *categorie*, călări, au cutezat *aproape de miezul acelei nopți teribile, părăsind locuințele lor*, a pleca pe drum în direcțiunea de care am vorbit.

Bine înveșmântați și înfășurați în niște mantale mari pe deasupra cojoacelor lor de blană ei străbăteau acel câmp solitar. Se vede că-și cunoșteau destul de bine calea, căci, cu toată mulțimea și înălțimea troianelor ce întâlneau, ei urmau drumul înainte și căutau, *mergând*, a forma din timp în timp un fel de linie curbă din calea lor străbătută, *adevărata formă a drumului ce am descris deja.*

Din când în când, vântul aducea la auzul călătorilor noștri niște urlete grozave. *Ele voiau să îi facă a înțelege* că, oșebit de ei, Bărăganul mai era străbătut în acea noapte și de o *sumă* de lupi.

Cu toate acestea, călătorii nu dedeau nici o atențiune acestor urlete. Poate că erau bine *preparați de arme și bazau mult pe ele*. Poate *încă, că cauza* care-i făcuse să întreprinză această călătorie în un așa timp va fi fost atât de *presândă* încât îi silise a risca chiar viața.

(ferească d-zeu să mai urmeze)

S. Feitelsohn

În curând, divule Feitelsohn!, vei întrece chiar pe d-nu Pantazi Ghica, carele, după cum propovăduiește Telegraful, este o autoritate în literatură. Așadar sempre avanti ! ce dracu, ori caftan pân' în pământ ori ștreangul de gât.

[28 mai 1876]

TURCIA [„TIMES» SUSȚINE..."]

«Times» susține, pe baza unor informații a căror autenticitate o 'nchizășuiește, cumcă marele vizir au publicat un manifest prin care acordă amnestie insurgenților îndată ce ei s-ar declara gata de a propune supunerea lor și a încheia un armistiț de șase săptămâni. Acesta atârână însă de mișcările necesare pentru concentrarea trupelor turcești și

aprovizionarea cetății Niksici.

Ziarul *Norddeutsche - Allgemeine Zeitung* constată că situațiunea Europei e foarte critică. Cestiunea Orientului 'și pierde importanța în fața neînțelegerilor ivite între cabinetele europene. Germania neavând nici cel mai mic interes, zice numitul ziar, în privința afacerilor din Orient, se va sili a mănținea pacea europeană sprijinind din toate puterile sale toate stăruințele pacifice ce tind a regula și a stabili ordinea lucrurilor în Orient.

Ziarul *Pester Cor[r]espondenz* publică o telegramă din Belgrad prin care i se comunică că Muntenegrul, refuzând propunerea Serbiei d' a intra fără amânare în acțiune contra Turciei, ministrul - președinte Ristici ar fi adresat astăzi noului regim de la Constantinopol omagie sale. Același ziar zice că consulul rus de la Belgrad ar fi plecat la Ems, după cererea d-lui Ristici, pentru a cere de la țarul ajutorul Rusiei în favoarea Serbiei.

Times publică o telegramă din Paris care zice că acum pare mai presus de orice îndoială că Rusia e de acord cu celelalte puteri și c-a consimțit a - se mai amâna prezentarea memorandumului la Poartă.

[30 mai 1876]

GERMANIA [„GAZETA OFICIALĂ...”]

Gazeta oficială *Reichsanzeiger* publică numirile în ministeriu a d-lor de Bülow, fost secretariu de stat, și Hoffmann, fost președinte al cancelariei imperiale.

Provinzial - Correspo [n]denz scrie, la sfârșitul unui articol sumar asupra schimbărei din Turcia, cumcă guvernele care se hotărâseră a face Porții propuneri identice, prin această din urmă schimbare se văd în poziție de a amâna comunicarea propunerilor. Țelurile însă pe care puterile le-au avut în vedere cu ocazia conferențelor vor rămânea aceleași și sub împrejurări schimbate; asupra căilor de a ajunge la ele va mai avea loc o nouă înțelegere între puteri. Unirea în principii, pe care se 'ntemeiau hotărârile de pân' acum , și starea generală a Europei îndreptățesc la convingerea cumcă țelul comun se

---

poate ajunge, păzindu-se pe deplin pacea europeană. — Provinzial Correspondenz mai pomenește despre amânarea voiajului împăratului la Ems și adaogă că petrecerea împăratului Rusiei în acel loc de cură se va prelungi cu 8 zile. Amândoi împărații vor petrece câteva zile împreună. — Se zice că preste câteva zile vor avea din nou întâlnire pr[ințul] Bismark, pr[ințul] Gorciacoff și c[on]tele Andrassy.

[30 mai 1876]

CESTIUNEA ORIENTULUI [„ZIARUL «N. FR. PR.» ÎN NO. SĂU...”]

Ziarul N. fr. Pr. în no. său din 9 iunie aduce extracte după cum susține autentice, dintr-o scriere a generalului Ignatieff intitulată: proiect pentru o soluțiune practică a Cestiunei Orientului. Proiectul e precedat de un studiu istoric și politic în care se dovedește cumcă cea mai mare parte a provinciilor Turciei europene e cuprinsă de populații de rasă slavă și că a sosit vremea în care aceste țări să se guverneze prin ele înșile. Acest proiect puindu-se în vederea marelui principe moștenitor al Rusiei, acesta a răspuns că îl aprobă întru cât înlocuiește domnia turcească prin monarhi creștini, dar nu crede că o confederațiune între rase atât de deosebite, unele îndușmănite chiar, ar fi înzestrată cu o mare putere de viață. Împăratul însuși să fi declarat că feliicită pe autorul proiectului, dar găsește că prezentul nu e potrivit pentru realizarea lui, sperează însă de a-l vedea într-o zi realizându - se .

Lăsând cu totul în sama ziarului vienez, nu totdeauna iubitor de adevăr, răspunderea autenticității actului publicat, reproducem după el punctele principale a proiectului în cestiune.

Pe ruinele Imperiului otoman se vor ridica următoarele regate:

I) Regatul Bulgariei, care va cuprinde Bulgaria proprie și vilaetul actual al Dunărei, Tracia afară de litoralul Bosforului și al Dardanelor, Macedonia și o parte din Tessalia.

II) Regatul Albaniei, care va cuprinde Albania, și Epirul afară de pašalâcul Prizrend.

III) Regatul Serbiei, consistând din Serbia proprie, pašalâcul de Prizrend, Herzegovina și Montenegro cu

Bocche di Cattaro.

IV) Regatul României, cuprinzând România actuală.

V) Regatul Greciei, consistând din Grecia actuală, partea de sud a Tessaliei și insulele europene și asiatice ale arhipelului turcesc inclusiv Candia.

Regatul Bulgariei va avea suveran pe un principe din casa imperială rusască și va forma un stat de 6 1/4 milioane locuitori. Regatul Albaniei va primi suveran pe un arhiduce din casa de Austria și va forma un stat de 1 1/2 locuitori. Regatul Serbiei se cuvine de drept principelui Nichita de Muntenegru, care astfel ar dispune de o populație de peste 3 milioane. În regatele României și Greciei se mântin suveranii actuali. Partea din Tracia esclusă din regatul Bulgariei, adică Constantinopolul cu Bosforul și Dardanelele, cu țărmurii asiatici împreună, intră în *posesiunea Rusiei*. Constantinopolul devine centrul și avangarda unei nouă confederațiuni slave, la care pot lua parte și regatele României și Greciei, însă sub condiția cu totul specială *de a se supune unei conduceri militare și diplomatice comune*.

Tot în privirea Cestiunei Orientului N. Fr. Pr. mai publică următoarea scrisoare:

Schimbarea din Constantinopoli a pus în mare încurcătură diplomația puterilor de nord, mai ales însă pe cea austriacă și pe cea rusească. Diplomația acestor puteri se văzu în fața unui factor a cărui greutate și putere fuseseră ignorate și ea recunoscă că nu numai nu are țeluri cu perspectivă vastă, ci că n-are nici măcar bază pentru măsuri momentane; că ea, care-și închipuia a dirije Europa, era însăși împinsă și stăpânită de întâmplarea oarbă. Urmarea nemijlocită a acestei cunoștințe a fost o pripire ciudată, o neregulată îmbulzire spre a se scutura de nesiguranța penibilă a situației. Reprezentanții puterilor de nord se puseseră cu furtunoasă grabă în relații oficiale cu noul regim de la Cornul - de - aur , fără , a ține samă, nici măcar de formalitățile obicinuite. Când reprezentanții puterilor continentale primiră cele întâi ordine urgente ca să deie relații asupra intențiilor noilor stăpânitori (în 1 iunie) ei erau mai toți de acord, întrebau

în mod confidențial ce intenții are guvernul turcesc, spre a sonda dacă e consult de a *aplica* Porții renumitele *propuneri*. Răspunsul Porții nu prea era încurajator. Ea promise a-și îndrepta starea ei și că va da libertăți tuturor supușilor ei fără deosebire de confesie. A ușura pe creștini fără a lăsa să participe la aceste avantaje și stoarsa populației musulmană ar fi o nedreptate vădită și greșală politică. Tot concursul moral pe care Europa l-ar da Turciei întru împlinire acestei grele misiuni a guvernului său acesta îl va primi cu mulțămire. În orice caz însă trebuie *timp*. Guvernul turcesc nu vroiește a fi neglijent, dar nici pripit. Acest limbaj, plin de conștiință de sine, lăsa să ghicească că noua stăpânire are planuri bine răzgândite și voiește să le urmărească. Dar nu fu aprobată de toți reprezentanții. Între diplomații de la Bosfor se formară două tabere. Una primea rezoluția Porții și-o încuraja, cealaltă păstra o rece rezervă. Dar cu câtă pripă se lucra din toate părțile putem judeca din împrejurarea că la 1 iunie se începuse jocul de întrebări și răspunsuri schițat mai sus, iar la 8 iunie retragerea puterilor de nord era un fapt împlinit deja.

Drept că, în vremea aceasta multe s-au întâmplat . Au fost un moment în care principele Gorciacoff au voit să riște tot pe o carte. În 4 iunie el spunea unui diplomat că *în decursul a opt zile se va fi întâmplat cea dentâi ciocnire între turci și sârbi* . Noul sultan era să nu fie recunoscut de către puterile de nord chiar dacă celelalte trei puteri mari l-ar fi recunoscut. Austria avea să ieie iarăși o poziție binevoitoare față cu insurgenții, adică să nu-și prea păzească granițele și să, închidă portul de la Klek, pe când Muntenegru și Serbia aveau să înceapă campania. Nu mai era vorbă despre așa numitele garanții, ci sultanul ar fi trebuit să primească în mod solemn memorandumul din Berlin, care *admitea intervenția armată din partea puterilor*. Gorciacoff voia *să-și pregătească o bază de drept pentru ceea ce voia să întreprindă mai târziu* . Deci Rusia ținea la planurile ei încă și atunci când toată lumea le credea căzute, și Gorciacoff ar fi stăruit asupra memorandumului din Berlin dacă nu s-ar fi făcut grave obiecțiuni din partea Austriei și a Germaniei. Țariul îi spusese cancelariului său că Rusia i destul de tare pentru a putea ceda, că el dorește pacea și concordia. Cancelariul observă că el va urma consiliile suveranului său, dar că Rusia trebuie să ție pace de bunăvoie, că nu trebuie să, se lese silită la pace, că trebuie să o mănție memorandumul din Berlin. — *Când sultanul îl va fi acceptat, atunci autocratul tuturor Rusiilor poate să-și manifesteze înaltele sale intenții, să fie element și îngăduitor*.

Gorciacoff ar fi paralizat poate dorința lui Alexandru de a face concesii dacă celelalte două împărății n-ar fi venit în ajutorul țarului împotriva propriului său ministru. Din Viena și Berlin i s-au făcut la Ems comunicate limpezi, cari nu pomeneau cu nici un cuvânt despre amânarea alianței, dar spuneau fără rezervă că în aceste două orașe ar fi venit declarații peremptorii cumcă dacă dorințele lui Gorciacoff s-ar împlini, pacea europeană nu se mai poate mănținea. Acestea avură efect asupra țarului, căci în 7 iunie el spune unui diplomat italian cuvinte care-l vor face pe Gorciacoff să înceapă retragerea dacă nu voiește să piardă încrederea suveranului său.

Așadar se poate spune lumii că alianța între cele trei împărății stă, adică vegetează mai departe, și acțiunea lor

diplomatică e amânată .

[2 iunie 1876]

[„RENUMITA ROMANȚIERĂ FRANCEZĂ
AURORA DUDEVANT..."]

Renumita romanțieră franceză *Aurora Dudevant*, cunoscută sub numele literar de *George Sand*, a murit. Această femeie rară prin talente, energie de simțământ și frumusețe e de origine germană. Despre partea tătâni-său se trage din Moritz de Saxa, fiul natural al regelui August II, despre partea mamei sale se trage din familia conților Konigsmarck. Relațiile ei cu Jules Sandeau, Alfred de Musset, abatele Lammenais, Francisc Chopin, prințul Napoleon (mai târziu Napoleon III) sunt destul de cunoscute; ele nu pot însă forma obiectul unei scurte notițe necrologice.

[2 iunie 1876]

POTCOAVE ORTOGRAFICE

Cetim în Curierul Bolgradului:

Micul format al ziarului nostru, abondentul interesant material *qui quare* am *potea* umple zilnic o așa foiță, *espiegleriile* que ne joacă Capul - lucrătorii al Imprimeriei și suciturile *qui quare* se silește honnorabilul comitetu al Scoalei centrale (domnul, patronul și padișahul unor însemnate resurse) de a ne face qua să ne dezgustăm noi de d-lor și d-lor de noi — toate aqeste ne fac de a restrânge și *aquum* deodată revista noastră etc. ...

Aqeste spuse, rugăm pe d-nul prefect al județului de a nu se lăsa a fi influențat de unele partizi, de *hómmeni qui o* putere zilnică, de jurăminte și de promisiuni de căință. *Quăqui* toate *quote* ei vor spune, vom reveni iarăși la proverbul „Lupul părul îl schimbă, dar naravu nu ; *Niqui* salcia pom *niqui* ciocoiul hommu"

— Bravo Qurierul Bolgradului, ziar politiqu, quomerquial, agriquo! Minte la el cât glas la pește.

[2 iunie 1876]

GERMANIA [„SCRISOAREA CĂTRE SUVERANI.."]

Scrisoarea către suverani care notifică suirea pe tron a sultanului Murad al V se așteaptă să sosească încă în cursul săptămânei acestia. Kreuzzeitung află din Ems că contele Karolyi ar fi plecat, după ținerea unor co[n]ferențe la Paris, împreună cu ambasadorul francez Gontaut Biron.

O corespondență oficioasă a ziarului Norddeutsche Allgemeine Zeitung afirmă că Anglia ar fi primit fără nici o rezervă primitivul program de reformă al lui Andrassy și că revenirea asupra aceluia program e în stare de a pune în deplin acord pe toate puterile. În măsura în care sultanul Murad va corespunde cu așteptările de reformă, și spiritele lumii se vor liniști și astfel va dispărea presiunea care încarcă guvernul rusesc. În orice caz memorandumul din Berlin, nemaicorespunzând cu situația, a fost amânat și au pierit orice grijă de conflagrarea alianței celor trei împărați.

Maiorescu, care după încheierea unei convenții comerciale germano - române a plecat la București, are să fie numit agent diplomatic pe lângă curtea imperială.

Gazeta de Strassburg, care stă în relații cu cancelariul imperiului, publică din când în când articole inspirate asupra Cestiunei Orientului, a cărora adresă este desigur apropiatul Paris, căci foaia, apărând în două limbi, se cetește cu interes de către francezi.

[4 iunie 1876]

SERBIA [„LA ÎNTREBĂRILE PORȚIL...”]

La întrebările Porții, care ceruse explicațiuni asupra înarmărilor sârbești, guvernul Serbiei au afirmat intențiile sale pacifice. Principele Milan au răspuns că, insurecțiunea ajungând până la granițele Serbiei și împresurând țara toată ca cu un inel de fier,

---

principele s-au văzut silit de a-și înarma poporul pentru a-l liniști, dar că n-ar avea nici cea mai mică intenție dușmănească împotriva Porții, căci Serbia își dă sama de împrejurarea că, puterea ei răsare din integritatea Imperiului otoman. Spre stabilirea bunelor relațiuni, Serbia va trimite un agent special la Constantinopole, a căruia numire i se va notifica Porții prin agentul diplomatic al Serbiei.

Nu este adevărat că tribunalele și școlile ar fi fost închise, după cum anunțase o telegramă din Berlin.

[4 iunie 1876]

TURCIA [„SULTANUL AU CERUT...”]

Sultanul au cerut de la marele vizir ca să i se propuie proiectul de reformă a guvernământului și declară totodată că e dispus de a-l primi. Midhat Pașa e însărcinat a elabora proiectul pentru convocarea unui Consiliu Național și a se ocupa în special cu finanțele și cu regularea bugetului. Tezaurul privat al ex - sultanului Abdul-Aziz nu ajunge nici suma de 100 milioane franci. Capii insurgenților din Herzegovina sunt dispuși de a se folosi de armistițiu și de a intra în tratări. Notificarea autentică va avea loc când capii se vor fi înțeles între sine.

[4 iunie 1876]

OTRĂVIRE

Un spițer din Iași, după ce se despărțise de nevasta sa întâia, intrase în relații cu o fată de origine — cum se zice — polonă cu care a trăit mai multă vreme. Spițerul voind să se însoare din nou a plecat în Rusia pentru a-și căuta mireasă. La întoarcerea sa în țară au declarat amorezei sale că a hotărât a se însura din nou, hotărâre cu care ea se vede că s-au arătat mulțumită. Alaltăieri, miercuri, spițerul a petrecut sara împreună cu fata despre care e vorba, cu care ocazie se vede că își vor fi luat adio și au băut împreună vin. După ce băuseră, fata-i spuse că de acum înainte tot ea are să fie nevasta lui, că tot cu dânsa se va cununa pentru totdeauna. Întrebată fiind ce voiește să zică cu aceste cuvinte, ea-i declară cumcă i-a dat vin otrăvit și că ea singură a băut asemenea din acel vin. Spițerul alergă repede acasă, dar căzu înaintea porții și strigând după ajutor, fu pus de către calfele sale în pat, care-i și deteră, un antidot încât până acuma încă trăiește. Fata însă a murit chiar în acea sară de efectele otrăvii. Ea zace întinsă în bolta mortuară a spitalului sf. Spiridon unde, după cât auzim, astăzi se va face autopsie.

[4 iunie 1876]

MILETICI ASUPRA PRINȚULUI MILAN

Ziarul unguresc Magyar Polgár, aducând știri asupra situației din Serbia, spune că *Miletici* (capul partidei politice a sârbilor din Ungaria) agitează în contra prințului Milan și recomandă sârbilor să-l alunge dacă nu va declara război turcilor. Între altele Miletici ar fi spus și următoarele cuvinte: „Milan nici nu-i din sângele Obrenoviciștilor. Priviți la capul lui și vedeți că fizionomia sa e o fizionomie curat românească”. Aceasta desigur că nu-i un defect. Dacă am fi noi atât de puritani ca sârbii, câte capete bulgărești și grecești ar trebui să dispară dintre deputați, profesori, magistrați, șefi de partidă etc. !

[4 iunie 1876]

[„RELATIV LA NOTIȚA OTRĂVIRE...”]

Relativ la notița *Otrăvire*, publicată în no. 62 al Curierului de Iași, medicul primar al spitalului Pașcanu, d-nul

dr. Lukaszewcki ni trimite o dare de samă care rectifică notița și răspândește lumină asupra modului în care d-sa a combătut veninul. D-sa spune că d-nul asistent al farmaciei a dat otrăvitului o cantitate mare de lapte, albuș de ou etc. și că în urmă venind d-sa însuși la fața locului au ordonat un vomitiv și mai puternic și în urmă au rânduit acid tonic și cloroform, ceea ce avu de efect liniștirea bolnavului. Ceea ce ne-a surprins însă în această rectificare este că ni se ia oarecum în nume de rău espresiile *spișer* și *calfă* de spișer. Aceasta este mai mult un semn al timpului, un semn că mult trebuie să se fi corupt limba românească pentru ca fiecare cuvânt mai vechi să fie luat drept o espresie de de considerare, ceea ce — se 'nțelege — nici n-am avut de gând. De aceea d-nul dr. ni va ierta să-i spunem că *spișer* este cu totul eciivalent cu germ. Apotheker, iar *calfă* cu Gehilfe, iar vorba Apothekergehilfe id est *calfă* de spișer nu știm să se fi privit vreodată ca o espresie de dispreț, decât doar din când în când în conștiința nefericitului nostru secol, în care oamenii au început a se rușina de numele onestei și folositoare lor meserii. Căci d-nul medic va concede că, oricâte titluri s-ar mai adăogi acestei meserii, ea rămâne ce este — o meserie (Gewerbe) și nicidecum o știință, căci ea consistă în executarea *meccanică* a ordinațiunilor medicilor și *judecata* individuală joacă un rol foarte modest în acest ram de activitate.

Împrejurarea că în limba germană există mai multe expresii pentru activități analoge, că ajutorii altor meserii se numește Gesellen, nu îndreptățește defel de a pretinde și de la limba românească deosebiri limbistice — după a noastră părere cu totul de prisos. Căci nouă ni se pare că oricât de identică ar fi expresia, nimăru nu-i va veni în gând de a confunda pe un maestru care fabrică sticle pentru telescopuri cu cel care fabrică sticle de vin, nici pe un spișer, care-n zilele noastre trebuie să posedeze studii solide din științele naturale, cu vrăciul evului mediu, a cărui arte consista mai cu samă în scoatere de măsele și punere de bleasure. Natura acestei munci a devenit alta și e mai nobilă, iar cuvântul au luat de mult înțelesul pe care i-l indică ea. De aceea credem a avea dreptul să nu ne speriem de rigoroasele farmaceutice și să admitem neapărat numirile facultăților medicale pentru însemnarea tuturor activităților. Atunci am trebui să numim pe fiecare student de ex. *vir juvenis ornatissimus*, care este asemenea o numire care nu are eciivalent real. Tot astfel diploma de farmaceut poate să conție

numiri măgulitoare, dar noi știm că un candidat în teologie are nevoie de o cultură pregătitoare mult mai însemnată în științele naturale chiar decât un farmaceut, căci de la cel dentăi se cere bacalaureatul, de la cel din urmă nu. Cu toate acestea recunoaștem îndreptățirea oricărui profesionalist de a pretinde să fie numit după cum 'i convine mai bine și rugăm pe onor. cetitori să 'nțeleagă *asistent* în loc de *calfă*.

[6 iunie 1876]

[„DE MAI MULTĂ VREME...”]

De mai multă vreme se manifestează în opinia publică a țării dorința de a vedea întemeindu-se o industrie proprie și națională. Dar aceste tendențe și aspirații foarte deosebite n-au fost privite de aproape, nici nu s-au studiat condițiile necesare sub care o asemenea industrie s-ar putea naște. Studiul ce-l publicăm mai la vale implinește această lacună. El este estras din cartea cafenie (a corespondenței diplomatice) pe care contele Andrassy au supus - o în mai a.c. amândoror delegațiunelor Austro-Ungariei. Studiul figurează sub numirea de *raport al d-lui cavaleriu de Bosizio*, viceconsul c.r. Nu putem tăgădui că raportul conține vederi destul de întemeiate și, dacă pe ici pe colo unele puncte sunt poate cam pre pesimistic tratate, desigur că nu autorul, ci împrejurările al căror martor este l-au îndreptățit de a avea numai foarte modeste speranțe în viitorul mișcărilor economice din România.

Dar tocmai acest pesimism de vederi ne va face să revenim asupra acestui studiu, prețios din multe puncte de vedere, când ne vom încerca a arăta că unele din premisele studiului, deși sunt esacte, totuși nu îndreptățesc la concluziile făcute de autor.

[9 iunie 1876]

ANGLIA [„LA O INTERPELARE...”]

La o interpelare a lordului de la Warre, Earl of Derby a răspuns că, prin tractatul încheiat la Paris la 1856, Anglia, Franca, Italia și Austria au luat asupra-le îndatorirea de a mănține neatărnarea și integritatea Imperiului otoman, iar atentarea la acea neatărnare constituie un casus belli. Derby crede că e periculos de a discuta de pe acum cazurile în cari stipulațiile ar deveni obligatorie pentru părțile contractante și așteaptă ca aceasta să se hotărăscă mai bine prin constelația concretă a împrejurărilor. În garanția celui tractat sunt cuprinse și România și Serbia, dar nici o putere nu este îndreptățită de a interveni la conflicte ce s-ar ivi între Poartă și statele subtributare, ci de a o păzi numai

de atacuri care i-ar veni de dinafară.

[9 iunie 1876]

BELGIA [„ÎN URMA ÎNVINGEREI ÎN ALEGERI..."]

În urma învingerii în alegeri a clericalilor, în mai multe orașe mari ale Belgiei s-au ivit grave neorânduiri, dar mai cu samă în Anvers. Mase de popor au avut serioase ciocniri cu garzii orașenești, iar acești din urmă au dat foc.

Mulți din tumultuanți au fost împușcați, mulți arestați. Astfel se anunță din 15 iunie c. că o colonă de mii de oameni străbătea ulițele orașului Anvers strigând „Trăiască regele ! Jos Malou ! Demisia !” Primarul acestui oraș au amenințat că-și va da demisia dacă guvernul ar voi să-l silească ca să ceară ajutorul trupelor pentru înădușirea tumultului. În Bruxelles e liniște deplină.

[9 iunie 1876]

TURCIA [„OMORĂTORUL LUI HUSSEIN-AVNI..."]

Omorătorul lui Hussein-Avni și-a lui Rașid Pașa avea de gând să omoare numai pe cel întâi . Ministrul de război auzise mai dinainte despre vorbele amenințătoare și ura acestui ofițer și din cauza aceasta voise să-l depărteze. Dar, dorind a nu provoca în momentele de față turburări, nu l-au înlăturat, după cum ușor putea s-o facă în urma amenințărilor ce le auzise. Acest din urmă considerent avea să devie fatal. Sultana Valide primise știre despre turbarea maiorului Hassan. Ea se folosi de ocazie spre a se răzbuna împotriva lui Hussein-Avni, căci asupra nimăru ei nu era atât de pornită ca asupra ministrului de război. Căuza e că Hussein-Avni pâruse a sprijini mai mult schimbarea succesiunii pe tron în favoarea lui Iussuf-Izzeddin și totuși în urmă a fost cel mai activ la răsturnarea lui Abdul-Aziz. Mama acestui din urmă îl întărată și mai mult pe Hassan — care și așa-i era supus — și-i netezi drumul prin spioni. Un alt motiv politic mai însemnat nu exista. Din contra, dacă mai există o partidă, grupată împrejurul flamurei sultanului căzut, aceasta putea să fie numai partida conservativă din Turcia, la care sultana Valide au pierdut acuma și cel din urmă prestigiu, căci ea e complice la moartea aceluia în care partida conservatoare și toți amicii unei procedări energice își puseseră speranțele lor. S-au luat măsuri pentru susținerea ordinii, periclitată nu atât de populația musulmană, ci de alți factori, căci doresc să se folosească de turburări. — Maiorul Hassan au fost spânzurat . — Savfet Pașa e numit ministru de externe, Kherim Pașa ministru de război, Khalil Șerif Pașa ministru de justiție.

[9 iunie 1876]

[„FRUMOASE INTENȚIUNI..."]

Frumoase intențiuni — nu-i vorbă — și n-avem nimic de zis în contra lor. Dar nu vor găsi oare cititorii noștri că oarecare cunoștințe de gramatică, interpuncțiune și stilistică n-ar fi cu totul de prisos la acel onorat oficiu? Mai ales în perspectiva acelor interesante *investigății științifice* pe cari are de gând să le facă?

[13 iunie 1876]

TURCIA [„SCRISOAREA PE CARE SULTANUL..."]

Scrisoarea pe care sultanul Murad V a fost primit - o a doua zi după suirea sa pe tron de la ex-sultanul Abdul-Aziz zice din cuvânt în cuvânt acestea:

După ce m-am încredințat lui Dumnezeu, mă încredințez Maiestății Voastre. — Vă felicit pentru suirea voastră pe tron și vă exprim părerile mele de rău că n-am putut servi națiunea după dorințele ei. Vă urez vouă să obțineți acest rezultat.

Sper că Maiestatea Voastră nu va uita că am pregătit mijloacele eficace pentru conservarea și pentru onoarea Imperiului.

Vă recomand a cugeta bine că aceia care m-au pus în această situațiune sunt soldații pe care i-am armat cu mâna mea proprie. Și fiindcă eu am arătat întotdeauna o calitate, aceea de a ajuta pe cei oprimați de umanitate, vă rog să, mă scăpați de locul strâmt și supărător în care mă aflu, destinându-mi o reședință. mai cuviincioasă. Vă felicit pentru faptul că coroana a trecut în familia lui Abdul-Medjid Khan.

Abdul-Aziz.

Poarta a primit notificarea oficială că în curând d. Kristici va sosi la Constantinopoli, spre a felicita pe sultan în numele prințului Serbiei. Ziarul „Phare du Bosphor[e]” anunță formarea a două corpuri de oștire și anume unul la Beikos de 80 000 oameni, celalt la Smyrna de 60 000 oameni.

[13 iunie 1876]

TESTAMENTUL LUI IOAN OTETELIȘANU

Otetelișenii sunt cunoscuți ca patrioți ai Țării Românești și de-aceia nu ne prinde mirarea de-a vedea la ce frumoase scopuri au destinat acest boier bătrân averea sa. Încă pe la anul 1830 vedem figurând un Otetelișanu în Societatea filarmonică, vedem cum începătorul teatru românesc tipărește repertoriul său, nepretențios și cu toate acestea ales, dintr-un fond al căminarului Otetelișanu. Uzufructul averei răposatului Ioan Otetelișanu, reprezentând o rentă de 150 până la 200 de mii de lei noi, rămâne după testament la dispoziția soției sale. Iar după moartea acesteia, averea aceasta va forma un fond pentru crearea unui institut de fete cărora — zice testamentul — li se va da învățătura și creșterea ce se cuvine unor mame de familie fără *pretenții* și fără *lux*. Escedentul eventual al averei se va capitaliza și va constitui pentru elevele acelui institut un fond de zestri, cari însă nu vor putea fi nici mai mari nici mai mici decât de *două sute de galbeni*.

D-nii Ioan Cîmpineanu și Ioan Calinder sunt numiți prin testament administratorii bunurilor lui Otetelișanu. Ei vor avea a stabili programul de studii al institutului, repartitia veniturilor, constituirea zestrilor. Vor putea să delege din parte - li persoane care să, perpetueze dreptul de administrație și să mănție unitatea de direcție a fundațiunei Otetelișanului. În acest bărbat recunoaștem generația trecută a Țării Românești; binevoitoarea, patriotica generație care forma floarea Țării Românești înainte de 1848. De la anul acesta începând, românii au pierdut simțul istoric. Cuvinte nouă fără cuprins, oameni noi fără trecut și fără valoare, o limbă pășărească în locul vrednicei limbe a strămoșilor, instituții nepotrivite cu trebuințele modeste ale țăranului dunărean au înăbușit frumoasele și spornicele începuturi ale unei literaturi într-adevăr românești, ale unui naționalism nu de fraze banale, ci d-un cuprins real, Nu-i minune dacă în mij-

---

locul unei dezvoltări care, cu suflarea sa nelegiuită, au rupt fir cu fir toate tradițiile istorice, au risipit piatră cu piatră vechea comoară a averii sufletești și materiale a poporului românesc, oamenii mai vechi s-au dat uitării, încât abia se mai auzea de ei, și că vin a reîmprospăta numele lor în memoria unor urmași nedemni prin tristul și ultimul act de iubire către neamul lor, prin *testament*. Fie-i țărâna ușoară și amintirea neuitată.

[16 iunie 1876]

AUSTRO-UNGARIA

[„ÎN URMA ȘTIRILOR ALARMANTE...”]

În urma știrilor alarmante din Belgrad, slavii din sudul Ungariei (granițele militare) sunt foarte agitați. Din granița militară croată se vestește că la Plasko 400 de insurgenți herțegovineni, stârniți prin preoți, s-au hotărât a merge în luptă pentru sfânta cauză. La fruntarie aveau să primească din partea unui comitet secret arme; dar, fiindcă acestea se confiscaseră, ei n-au cutezat a trece frontiera. Îmblând fără țință, o patrulă care-i întâlnește i-au invitat să se supuie, iar ei au împușcat. Atunci patrula au răspuns asemenea cu focuri, de care doi herțegovineni au fost greu răniți. În Plasko, vatra agitațiunilor, sârbii au depărtat portretul împăratului Austriei din sala consiliului comunal și au atârnat în locu-i icoana St. Lazăr. Deasupra turnului bisericei au înfipt o flamură cu inscripția: Zivio Serbia. Mulți lucrători de la drumul de fier au trecut la insurgenții din Herzegovina. Ziarele oficiale ungurești susțin cumcă guvernul nu e de loc surprins de întâmplările de la Dunăre, ci le-a prevăzut pe toate și au luat toate măsurile de precauțiune întrucât privește

interesele monarhiei.

Altfel și în privirea *României* Austro-Ungaria pare a lua măsuri de precauțiune — cel puțin zierele din Ardeal vestesc că o comisie specială va inspecta în decursul lunii iulie obiectele de fortificație, iar mai cu samă *trecătorile* munților Carpați dintre România și Transilvania, și va hotărâ cari din aceste trecători ar fi cu cale să se fortifice. N-aibă frică! Vavilonienii au alte treburi.

[18 iunie 1876]

SERBIA [„DESPRE POZIȚIA STRATEGICĂ...”]

Despre poziția strategică a oștirilor sârbești se vestesc următoarele. Ele sunt împărțite în trei divizii. Cea dentâi , divizia Ciacika se compune din brigadele Studniț, Ciacik și Uziz și dintr-un corp de voluntari sub arhimandritul Dușici. Tăria acelei divizii, comandată de generalul *Zach*, e de 22 000 oameni, ea este așezată la frontaria de sud-vest. Corp de armată și mai tare este cel ce stă lângă râul Drina și e comandat de *Rauko Alimpici*. Consistă din două divizii de câte trei brigade. Efectivul

acestui corp (fără rezervă și voluntari) e de 26 000 oameni, cu voluntari de 30 000. Acolo sunt și 50 de pontoane. În fața acestui corp se pregătesc și turcii și se adună acolo în mare număr. Zwornicul-mare, Zwornicul-mic și Sokar au primit garnizoane tari. În Zwornicul-mic sunt 3 000 sedifi, în cel mare 11 000. Dar punctul de gravitație a operațiunilor sârbești este în valea Moravei. De la mersul întâmplărilor în acest punct vor atârna toate. Alexinaț e cartierul general al *armiei de sud*, pe care o comandază generalul rusesc Cernaieff. Această armie consistă din mica oștire permanentă și din clasa I-a a milițienilor. Tăria ei e de la 45 Pân' la 50 de mii de oameni. Avangardele ei sunt postate pe liniile fruntarielor. Oștirea turcească dimpotiva acestui corp se razimă pe lagărul fortificat de la Niș.

După știri telegrafice din 27 iunie st.n., astăzi în 18/30 principele Milan ar fi trebuit să plece la armie, după ce va fi publicat un manifest de război; iar mâni , în 1 iulie avea să se proclame Serbia întreagă în stare de asediu.

[18 iunie 1876]

SERBIA [„ÎN NUMĂRUL TRECUT...”]

În numărul trecut am arătat că ziarul oficios al ministeriului unguresc, desigur bine informat, crede că războiul între Serbia și Turcia e inevitabil. După *Coresp. politică* s-ar fi luat toate dispozițiile ca oștirea sârbească să poată intra la 27 iunie în poziție strategică. Dacă se va face ruptură cu Poarta — foarte probabil, dar nu inevitabil — acțiunea militară va începe abia în întâile zile ale lui iulie . Principele Milan va pleca din capitală la armată, dând o proclamație ecuivalentă c-un manifest de război. Misiunea ce se dedese lui Kristici pentru curtea din Constantinopole, pusă deja în executare, au fost suprimată. Toate aceste știri Cor. pol. le - aduce sub data de 24 iunie; iar astăzi avem în 30. La noi circulează zgomotul — pân - acuma neadeverit — că Serbia ar fi și declarat război Turciei. Deși Cor. pol. este un ziar slavofil, totuși știrile ce le aduce nu sunt lipsite de fundament. Va să zică înainte de 3 zile armata sârbească s-au dispus a începe și poate că de acum peste trei zile vom auzi cele Întâi vești de război de preste Dunăre. Dar Vavilonul ce va face? Exerciții stilistice. Greco - bulgarii din Vavilon vor mai aprinde câte trei masalele (jurnalistice) în fiecare județ, vor pune Mexicul și Indostanul la cale, vor da sfaturi lui Gorciacof și lui Bismarck și vor spune minciuni unii de alții — până ce *Prutul* se va revârsa în urma ploilor. Atunci, care cum va scrie, acolo i va îngheța mucul condeiului. Știut este: satul arde baba ...

[18 iunie 1876]

ZIAR NOU [„CA TOATE CELELALTE...”]

Ca toate celelalte — *politic, literar, comercial și agricol* — este și cel nou, apărut sub numele „Craiova”. Politica, literatura, comerțul și agricultura sa apar deocamdată numai o dată pe săptămână , dar ni se promite fericirea

cumcă va apărea de două ori. Spre caracterizare, următoarele din apelul către cetățeni: „Câțiva juni, *modești poate*

---

prin cunoștință, dar *forți* prin tăria principiului și caracterului care-i unește, asociându - se într-un comitet, și-au propus ideea de a redacta un ziar stabil și cu totul independent". Deși acești juni sunt *modești poate* prin cunoștințe, totuși „înmulțirea ziarelor este un pas mai rapid spre lumină, o piatră mai mult ce se adaugă la temelie edificiului social". Poate ! Mai știi? Dar umilita noastră părere este că ar fi fost mai bine ca mai întâi să se dezmodestifice cunoștințele respectabililor câțiva juni, căci ceea ce ne despozează nu sunt pe atâta bătrâni pe cât tinerețea noastră.

[18 iunie 1876]

SERBIA [„LIPSA UNUI BIUROU TELEGRAFIC..."]

Lipsa unui biurou telegrafic de corespondență și greutatea cu care ziarele noastre își procură noutățile din străinătate ne face ca mai întotdeauna să înregistrăm știri publicate cu două, trei zile înainte în jurnalistică vieneză. Într-adevăr românii învecinați cu Serbia, având comunicație telegrafică cu această țară, primesc totuși știrile ce o privesc din Pesta și din Viena. Ce se va fi întâmplând în momentul de față în Serbia ni este deci necunoscut și, crainici întârzieți a mișcărilor din Orient, jurnalele românești trebuie să se mulțamească cu știri relativ vechi și răsuflate de trei, patru zile.

O telegramă din Paris cu data de 27 iunie vestește că, cu toate subsidiile rusești și cu tot succesul ce se zice c-ar fi avut împrumutul silit, guvernul sârbesc caută sub auspiciile d-lui Schuwaloff să împrumute în Londra un milion de livre sterline. La 26 c. agentul sârbesc a avut o conferință cu doi* bancheri. Întrebat fiind asupra prospectivelor întreprinderii în contra turcilor, agentul a răspuns că toate-s gata pentru u ca în termen de o lună să se curețe de turci toate provinciile din nordul Balcanului. După aceea s-ar constitui o confederație bulgaro - sârbo - montenegrină sub protectoratul țarului. Serbia au căpătat de la amici mijloace trebuitoare pentru campanie; numai bani îi trebuie. *Conflicte cu Austria sunt cu putință*, dar sârbii sunt pregătiți și-n această privire. În fine o telegramă din Belgrad sub data de 28 iunie vestește că principele păstrează comanda supremă asupra întregii armate, având cuartierul său general la Cupelja lângă Morava. Pentru o eventuală retragere, sunt destinate punctele întărite Ruzady* și Deligrad. De-a lungul malului sârbesc al Dunărei s-au săpat șanțuri întărite prin artilerie suficientă. S-au dat ordin ca rezerviștii de clasa a II-a să culeagă grabnic recolta de pe câmp . Princesa s-a pus în fruntea femeilor din Belgrad cari 'și vor pune serviciile lor la dispoziția ambulanțelor și a spitalelor. Corpul medical consistă din 110 medici militari și 200 civili, dintre cari 70 sunt mediciniști de origine slavă din Austria, mai cu samă cehi. — În Pesta se fac cumpărături pe față pentru guvernul sârbesc. Agenții dispun de bani îndestui.

[20 iunie 1876]

AUSTRO-UNGARIA [„MĂSURI JUDECĂTOREȘTI..."]

Măsuri judecătorești, administrative și militare se iau pentru a preveni turburări eventuale în părțile de sud ale Ungariei. Mareșalul - locotenent de Scudier și comandantul țarei, Edelsheim-Gyulai au dat ordinele necesare autorităților militare. S-au hotărât

---

ca provinciile slave din sudul Ungariei să fie ocupate de armata regulată și nu de honvezi. Ziarul unguresc Kelet-Nepe vestește cumcă Rusia ar fi concentrat repede trupe în dreptul Bolgradului din România și că guvernul acestei țări ar fi oarecum îngrijit de aceasta. Noi nu știm nimic.

[20 iunie 1876]

FRIEDERICH DIEZ

Deși cam târziu , totuși ne îndeplinim datoria de a înștiința pe cetitorii noștri despre moartea renumitului filolog al limbilor romanice, Friedrich Christian Diez. Născut la Giessen la 15 mart 1794, și-au făcut studiile sale de literatură

clasică în orașul său natal. La 1813 a luat parte ca voluntariu în războiul împotriva francezilor, iar la 1816 îl vedem studiând în Göttingen limbele moderne. În urma îndemnărilor lui Gothe să fi studiat limba provensală. La 1830 deveni profesor la Bonn, la care catedră rămasă până la moartea sa, întâmplată la 29 mai 1876.

El a scris în limba germană. Opere mai însemnate are: *Romanțe spaniole* (Berlin, 1821); *Studii contribuind la cunoașterea poeziei romanice* (Berlin, 1825) și *Poezia trubadurilor* (Zwieckau, 1826), pe cari d. Roisin le-a tradus și publicat în franțuzește; apoi „Viața și influența trubadurilor”, „Monumente vechi de limbă romanică” și altele, în fine Dicționarul etimologic al limbelor romanice (Bonn, 1862) și Gramatica limbelor romanice (edit. III, 1872). Francezii și englezii au tradus această carte. În privirea limbei românești să se fi servit de Dicționarul de Buda.

În privința limbei românești Diez are meritul de a fi nimicit pe cale științifică toate basmele despre originea slavă a limbei românești, precum acele erau susținute cu patimă de filologi de școală veche, slavoni, și combătute în acelaș mod nedibaci de școala veche a filologiei românești.

[20 iunie 1876]

SERBIA [„REPREZENTANTUL RUSIEI...”]

Reprezentantul Rusiei și-au dat în Belgrad toate silințele ca să-l oprească pe principe de la calcarea hotarilor turcești. Prințul au declarat însă că, silit de populație, nu poate rămâne nepăsător nici în fața întâmplărilor din Bosnia, nici în privirea violării fruntarielor sârbe din partea turcilor. Căci într-adevăr colonelul Oreșcovici, delegat sârb în comisia mixtă din Vidin menită a cerceta violările de teritoriu, s-a întors de-acolo fără de nici un rezultat. Interpelări făcute în Camera comunelor și în cea a lorzilor din Anglia au dat ocazie guvernului englezesc de a declara că, deși până acum nici un ostaș sârbesc n-au trecut hotarele țării sale, totuși speranța pentru menținerea păcii ar fi mai mult decât problematică. Acest război s-ar fi putut încunaja dacă propunerea dizbătută mai înainte (de-a se numi prințul Milan *vicerege al Bosniei* păstrându - se deplina suveranitate a sultanului) ar fi fost primită de Poartă. De-aceia la 17/29 iunie deja

au plecat din Belgrad ultimatul Serbiei, iar în 17/29 au fost prezentat Porții de către agentul diplomatic Magazinovici. Acest ultimatum are forma unei scrisori a prințului către Poartă. Prin el se cere în ton cam provocant ca administrația Bosniei și a Serbiei vechi să i se cedeze Serbiei. Pentru realizarea acestei cereri se pune în perspectivă chiar războiul.

Tot în această zi (17/29 iunie) era să apară în gazeta oficială „Srbsky Novine” decretarea stărei de asediu asupra Serbiei. Ziarul, în loc de-a apărea dimineață, au apărut abia la amiază, pentru că ediția întâi nu s-au împărțit. Ediția a doua n-au conținut acea publicație. În această zi la 5 oare dimineața prințul au părăsit rezidența, în strigătele entuziastice ale poporului și în zgomotul tunurilor, pentru a se duce a armată. Înainte de a pleca au adresat soldaților din Belgrad următoarele cuvinte: „Ostași ! Cel dintâi ostaș al țării, mă pun în fruntea armiei și plec în câmpul de război, spre a corespunde chemării mele și numelui ce port. Vouă vă încredințez pe soția mea, pe princesa. Apărați-o pe ea și rezidența. Rămâneți cu bine !” Apoi luând flamura, o sărută, și dând-o unui ofițer îi zise: „Oștene, îți încredințez fie acest stindard. Să-l aperi până la cea din urmă picătură de sânge”.

Tot în această zi la 10 oare sara prințul sosi în tabăra de la Deligrad unde soldații îl primiră cu entuziasm. După ținerea unei reviste, prințul a plecat la Alexinat, cartierul general al corpului de armată comandat de generalul Cernaieff.

La 19 iunie/1 iulie s-a publicat la 5 oare sara manifestul de război și s-au afișat pe zidurile caselor din Belgrad. Mase de popor s-au adunat înaintea placatelor. Manifestul e intitulat „Cătră iubitul meu popor”.

23 iunie 1876]

ANGLIA [„DUPĂ CUM AM ANUNȚAT...”]

După cum am anunțat acum câteva zile, forul care predomină trecătoare de la Gibraltar e întărit și pus în starea de a opri trecerea corăbiilor pe acolo. Acuma se anunță că, asupra unei interpelări făcute în Camera lorzilor, subsecretariul de stat de la departamentul războiului au răspuns că fortificațiile din La Valetta (s.p. insula Malta) sunt în

starea cea mai mulțămitoare.

[23 iunie 1876]

MUNTENEGRU [„DEPEȘE DIN RAGUSA..."]

Depeșe din Ragusa anunță că Muntenegru va lua asemenea parte la războiul împotriva turcilor. Îndată după ce Serbia va declara război, trupele munteneștine (8 000 de ostași) vor pleca la frontieră și se vor aduna la Ostrog și Podgorița. Acolo se vor concentra și răsculații din Herzegovina. Acești din urmă l-ar fi și ales pe principele Nekița de rege al lor și ar fi trimis în această chestiune o deputație la Cetinje.

[23 iunie 1876]

AMBASADORUL TURCIEI LA CURTEA DIN VIENA

Noul ambasador, d. Alexandru Vogoridi (născut la Iași în a. 1830), este frate cu Nicolae V., fost caimacam al Moldaviei. Se știe silințele acestui din urmă de a fi ales domn al Moldovei și mijloacele nu tocmai purtate întrebuințate pentru aceasta. Deși această familie e în strînsă înrudire cu multe familii mari din Moldova și din Țara Românească, mișcarea unionistă și alegerea lui Cuza Vodă au făcut-o să părăsească țara și să se așeze în Turcia. Alecu Vogoridi a intrat în serviciul statului turcesc, unde a ocupat o funcție înaltă în ministerul instrucțiunii publice, iar în urmă a fost atașat la o ambasadă. În cariera diplomatică a ajuns deci acum la înalta demnitate de ambasador pe lângă curtea din Viena.

[23 iunie 1876]

«APĂRĂTORUL LEGEI» ȘI TIPOGRAFIA NAȚIONALĂ

În nr. 39 al Apărătorului legii un „contribuabil comunal”, voind a da o idee cum s-au risipit și se risipesc banii contribuabililor, spune că fostul primar d. Gane, patronând Tipografia națională, la care este asociat, i-a dat toate imprimările care emanau de la autoritate fără formă legală de licitațiune și cu prețuri binecuvântate de D-zeu, și că un tipograf evreu, d. Goldner — revoltat desigur de această precedare a primăriei — și-au permis a o ruga ca să nu mai patroneze exclusiv Tipografia națională. Înesactitățile de detaliu ale „contribuabilului” le vom reflecta una câte una, dar mai întâi premitem oarecari date istorice, spre a caracteriza interesul ce poate să-l aibă numitul tipograf pentru averea publică.

D-l Goldner este acela care, pe calea protejării personale și fără licitație, a răpit pe la anul 1862 publicitatea oficială din mână bătrînului Gheorghe Asachi, o publicitate care a fost creația acestui om venerabil. Sub teascurile tipografiei sale au trecut cărțile școlare și literatura aproape întreagă a unei însemnate epoci de dezvoltare națională. De-atunci și până astăzi stă închis institutul tipografic în care a apărut *cea dentâi* foaie românească; încât cu drept cuvânt esclamă biograful: „Sic annorum labor quinquaginta remuneratur”.

Venim la condițiile bănești sub cari Tipografia națională lucrează pentru autoritățile țării. Iată câteva exemple:

1) În anul 1871, d. Goldner tipărește budgetul comunei în, 300 exemplare cu 400 lei; în anii următori, Tipografia națională îl tipărește cu 70 lei coala, adică cu 300 — 350 lei.

2) În anul 1874, d. Goldner tipărește lucrările percepției cu 5000 lei (în 1875, d. Codrescu cu 2600 lei), în 1876 Tipografia națională cu 1900 lei.

3) Inserțiunile se plăteau la d. Goldner cu 33 bani șirul, la Tipografia națională, cu 15 bani;

4) Foaia oficială costă astăzi numai 12 lei pe an; „Progresul” d-lui Goldner costă 35 lei 25 bani și ni se pare că este oarecare deosebire între o foaie care conține, pe lângă materialul oficial, încă pe atîta neoficial și „Progresul” care nu conținea nimic alta decât publicații judecătorești.

C-un cuvânt, toate lucrările mai însemnate Tipografia națională le-a luat asupra - și prin licitație și mai ieftin decât ilustrul industriaș evreu.

Venim la placardele primăriei, căci pe acestea le înțelege „contribuabilul” prin imprimate. Constatăm deci că *totdeauna* — acum aceste *reproduceri pentru afișare ale publicațiilor din foaie* au apărut în oficina foii oficiale — totdeauna — va să zică și în vremea când d-nul Goldner edita acea foaie. Atunci să fi cerut licitația. Apoi ele s-au tipărit întotdeauna cu prețuri fixate de primărie și desigur că cele date Tipografiei naționale sunt cele mai mici.

Apoi faptul despre care „contribuabilul” au auzit „șoptindu - se la primărie” este asemenea neexat. Nu este adevărat că secretariul a retipărit Raportul consiliului de igienă, ci numai capitolul asupra mișcării populației. Tipografia putea să renunțe ușor la câștig, pentru că asociații sunt așa de călduroși amici ai coreligionarilor d-lui Goldner încât înșiși au dorit răspândirea cât se poate de mare a acestor date.

Cât despre prețul minim de 149 lei, oferit de Tipografia națională pentru tipărirea bugetului comunal, se cunoaște că e un preț de concurență, cu care nu i-ar da mâna tipografiei ca să tipărească orice lucrare. El a fost oferit numai pentru ca d. Goldner să nu poată lua lucrarea.

Căci cunoaștem foarte bine ieftinătatea aparentă a concurenței jidovești. Ieftin la început, până ce se ruinează industriașul, român, scump și rău în urmă, când evreul a ajuns a stăpâni terenul economic. „Contribuabilul” ar trebui să învețe puțină economie politică, ca să poată pricepe legile concurenței și să cunoască elementele cari concurg la formarea unui preț. Prețul conține cheltuielile producerei, plus un escedent care să facă cu puțință reproducerea. E evident că minimul preț de 149 lei nu reprezintă nici măcar producerea lucrării și că tipografia pierde momentan, numai ca să respingă agresiunea economică a concurentului evreu, care desigur că, după ce ar vedea că Tipografia națională nu mai este în stare de a concura, *ar dicta autorităților prețurile sale* și ar cere din nou pentru tipărirea lucrărilor percepției 5000 l. n. și pentru șirul înserțiunii 33 bani.

Dar chiar dacă această tipografie n-ar fi lucrat cu mult mai ieftin decât d. Goldner, totuși o autoritate românească trebuia s-o prefere și să facă pentru ai săi ceea ce evreii fac pentru ai lor. Ei conspiră în sinagogă în contra creștinilor. Acolo se fixează prețurile, când concurența din partea creștinilor e nimicită și când se simt ei stăpâni pe vrun teren economic. Acolo se hotărăște moartea economică a meseriașului român, la autoritatea ocultă a statului în stat, în comitetele ascunse ale alianței universale. Dar când Tipografia națională lucrează *constant* mai ieftin decât cea evreiască — nici atunci autoritățile românești să nu-i deie imprimatele lor?

Cât despre patronarea ce se face prin Apărătorul legii industriei evreiești, o lăsăm la apreciația partidului național liberal, atât de bogat în cuvinte împotriva evreilor.

[23 iunie 1876]

RĂZBOIUL ORIENTAL [„ÎNCĂ LA 1 IULIE...”]

Încă la 1 iulie agentul sîrbesc din Constantinople, Magazinovici, au primit răspunsul negativ la ultimatul principelui. În urma acestuia Serbia au declarat război, iar Turcia va publica o circulară prin care va da responsabilitatea războiului asupra Serbiei și va declara pe principele Milan de *hain* Înaltei Porți. După declararea războiului Serbiei, decizi a ataca pe turci la trei puncte, se vede că au și făcut-o aceasta, căci până astăzi până și șchioapa de corespondență română aduce trei știri, a căror unitate

organică nu se vede. Reproducem din Alegătorul Liber aceste știri: „războiul au fost declarat și imediat armata sîrbă a și trecut fruntaria despre miază-zi, și a ocupat, după cum ne spune o telegramă a noastră din București din 22 a curente, câteva pozițiuni strategice însemnate de pe teritoriul turc, urmând câteva ciocniri fără importanță”.

O altă telegramă însă din aceeași zi, tot din București, ni comunică „că lângă Vidin sârbii au fost puși pe fugă de trupele turcești, pierzând 2000 oameni”.

O telegramă din București datată din 23 iunie spune că generalul Cernaief ar fi atacat cu corpul său o tabără turcească despre Niș, care ar fi fost părăsită de turci cu pierderi însemnate.

[25 iunie 1876]

MUNTENEGRU [„ÎN 2 IULIE...”]

În 2 iulie la 6 oare dimineața au avut loc înaintea rezidenței prințului un serviciu divin solemn. Înaintea unei nenumărate mulțimi de oameni s-au cetit proclamația în care li se anunță montenegrenilor cumcă i s-au declarat război Turciei. După cetire urmară aclamații entuziastice. O jumătate oară mai târziu armia și ștabul erau așezați în ordine de război când sosi și principele călare cu steagul de război în mână și întâmpină astfel armata: „Fii salutată, oaste ! Mergem în numele lui D-zeu! Bairaktar, primește steagul de război!” Apoi împreună cu armia principele se puse în mișcare spre Herzegovina.

Muntenegro, înainte de a declara război, au îngrijit a înarma și organiza insurgenții din Herzegovina, cu care-și

va întruni armata la punctul Banjani. În 3 iulie deja muntenegrinii au trecut peste frontierele țării lor cu ale lor trei corpuri de armată, din care unul e comandat de Petrovici, altul de Dankovici, al treilea de principele însuși. Armata împreună cu insurgenții formează deocamdată un număr de 15000, cărora turcii le opun 12000 așezați la Podgorița și Scutari. Ali Pașa, comandantul trupelor turcești, va încerca să intre în Muntenegrul descoperit de trup[e] și să ocupe Cetinje.

[25 iunie 1876]

TURCIA [„MUKTAR PAȘA AU PLECAT...”]

Muktar Pașa au plecat la Niș; s-au trimis trupe considerabile la marginele Serbiei. Proclamația de război a sultanului către popoarele sale au fost primită cu entuziasm din partea musulmanilor. Generalul unguresc Klapka va intra în serviciul turcesc, în care se mai află în însemnate posturi militari poloni: astfel Mustafa Geladdin Pașa (recte Borzecki), șeful ștabului general în tabăra de la Niș, și Handi Pașa (recte Freund), șeful ștabului lui Mukhtar Pașa.

[25 iunie 1876]

AUSTRO-UNGARIA [„PE LÂNGĂ AGITAȚIUNILE...”]

Pe lângă agitațiunile slave din sudul Ungariei, ziaristica ungurească pare a se mai teme și de mișcările românilor din Transilvania. Astfel Pesti-Naplo relatează că mai mulți notabili români, cari au ținut o conferință la Alba-Iulia (Karlsburg), ar fi hotărât a aștepta dezvoltarea împrejurărilor, siguri fiind că România va intra asemenea în acțiune, spre a crea un mare regat dacoromânesc. Ziarele ungurești nu știu ce vorbesc.

[25 iunie 1876]

ȘCOALA COMUNALĂ DE MESERII

Esamenele anului scolastic curent se vor ținea, la acea școală, sâmbăta și duminica viitoare, în 26 și 27 iunie. Cu această ocaziune se țin espuse, în tot timpul examenelor, obiectele confecționate de elevii școlii. Suntem siguri că publicul nostru nu va lipsi de a vizita școala în acele două zile pentru a-și putea da sama de progresele junilor meseriași români.

Espozițiunea conține obiecte a trei ateliere: acel al ciobotăriei, al croitoriei și al tenechegiei. Atragem îndeosebi luarea aminte a publicului asupra obiectelor ce fac parte de atelierul tenechegiei. Acest atelier, înființat abia de 3 luni, cu toată scurtimea timpului figurează în mod satisfăcător la espozițiune atât prin varietatea obiectelor cât și prin execuțiunea lor bună și solidă.

[25 iunie 1876]

JIDOVUL TALMUDIST

Broșura germană de dr. Aug. Rohling (profesor în Münster) a fost tradusă în limba românească de mai mulți studenți în teologie. Ediția întâia trecându - se cu desăvârșire în timp foarte scurt, traducătorii anunță editarea din nou a broșurei. Ea va apare în zilele întâie ale lui iulie și va costa 60 cruceri v.a. Cei ce doresc a-și procura cartea se pot adresa la d-l Ioan Sirbu, absolvent în teologie în Blaș. E desigur caracteristic pentru simțămintele cu care românii întâmpină pretutindenea invazia evreiască că ediția întâia a acestei cărți s-au trecut toată în *Transilvania*, căci și în această țară au început a se îmbulzi în orașe și sate cetele internaționalei iudaice, poporul menit de biblie de a domni asupra pământului întreg. Talmudul, după cum se știe, e un fel de enciclopedie ebreiască, conținând fel de fel de tractate asupra cestiunilor controversate, fie religioase, fie de drept; iar multe din cele cuprinse în Talmud a trecut

în viața publică a evreilor, în conduita lor față cu alte popoare. Talmudul e un îndreptariu al constituirii lor de stat în stat, îndreptariul organismelor de solidaritate națională care caracterizează pe evrei, fie ei în America, fie 'n Germania, fie 'n România. Fructul cel mai copt al lungei dezvoltări talmudice este desigur „Alianța izraelită”, întinsă asupra pământului întreg. Recomandăm deci această carte, care — deși nu ni s-au trimis un exemplar din partea editorilor — totuși credem că va fi conținând extracte din Talmud cari vor fi caracterizând mișcările vieții naționale a evreilor.

[25 iunie 1876]

[„LUCRAREA DIN CARE MAI JOS PUBLICĂM...”]

Lucrarea din care mai jos publicăm o parte este veche în privirea timpului, scrisă fiind în anul 1839, în urma însărcinării ce i se dedese d-lui Mihailic de Hodocin de a face cercetări geognostice în munții Moldovei. Totuși nu știm ca pân' acum să se fi utilizat sfaturile pe cari le dă autorul sau să se fi folosit cineva de descoperirile sale. Din acest punct de vedere lucrarea are valoarea actualității, căci atât foloasele în perspectivă pe care le-ar prezenta lucrarea minelor, cât și locurile în care autorul au descoperit straturi de metal nu sunt azi mai mult cunoscute decât la 1839. Afară de aceea scrierea mai e vrednică de însemnat prin împrejurarea că e desigur una din cele dintâi scrieri românești cuprinzând vederi de economie politică într-o vreme în care nimeni nici visa la asemenea lucruri. Despre limbă nu mai vorbim. Ea este mai bună decât limba tuturor jurnalelor politice din ziua de astăzi.

[25 iunie 1876]

RĂZBOIUL ORIENTAL [„ȘTIRILE ADUSE...”]

Știrile aduse de ziarele din Viena sunt cu mult mai clare decât cele aduse de ziarele noastre, și stau în legătură lămurită. De aceea, spre a da înțeles telegramelor din n-rul trecut, adaogem următoarele: La o telegramă a înaltei Porți, prin care se lăuda rezerva prințului Nicolae de Montenegro, aceasta a răspuns abia după opt zile, adică la 20 iunie (2 iulie), mulțămind Porței că recunoaște ținuta sa leală dar declarând că blocarea Muntenegrului de trupe turcești îl silește să ieie armele împotriva Porții, prin urmare războiul a fost declarat. Scena mișcătoare a plecării la război a fost descrisă în n-rul trecut și s-au spus că armia a plecat spre Podgorița. La acest punct a avut loc în 21 iunie (3 iulie) cea dentâi ciocnire, unde montenegrii se zice *c-au fost respinși*. Ei au fost în număr de 80 000 sub comanda lui Plamenaf. Lupta au durat cinci ore și au fost mai înverșunată lângă Fundina *. Montenegrii retrăgându - se să fi lăsat 1 400 morți și răniți.

Lupta între sârbi și turci au început, după cum presupuneam, la trei puncte deodată: la *Vidin*, la *Drina* în punctul *Bielina* și în dreptul lagărului de la *Niș*, la *Babina Glava*.

La *Vidin*, trupele sârbești, trecând peste frontiere, au fost *respinse* de Osman Pașa, care au și intrat în Serbia și au luat toate pozițiile întărite, tăbărând acumă lângă *Zaitar*. Sârbii ar fi pierdut la aceste ciocniri 2 000 de oameni.

Această luptă au fost asemenea crâncenă. Se zice că turcii cu câștigat poziții atât de bune încât stăpânesc defileul, care formează linia de unire al corpului acestuia de pe râul *Timok* cu corpul lui *Cernaieff* de pe *Morava*. Aceste pierderi au produs un efect foarte rău în *Belgrad*.

În 20 iunie (2 iulie) la 4 ore dimineața trupele sârbești au trecut frontierele la *Suppovaț* pe *Morava*. Trupa lui *Miliutin Ioanovici* au ocupat *Secenița* și *Daduliț*, trupa lui *Gheorghievici* a luat *Topolnița*, în fine generalul *Cernaief* a luat cu asalt după o luptă crâncenă de trei ore lagărul întărit al turcilor de la *Babina Glava*. La aceasta din urmă luptă sârbii au avut 800 de morți și 1 800 răniți, turcii 3 000 morți și răniți, prin urmare pierderile în oameni sunt aproape egale. Dar consecuențele acestei victorii sunt însemnate. Lagărul întărit de la *Niș*, cea mai însemnată poziție a turcilor împotriva sârbilor, e blocat și se bombârdează întruna.

În fine a treia ciocnire s-au iscat din trecerea corpului lui *Rauko Alimpici* peste *Drina*. O luptă de focuri mărunte s-au început lângă *Bielina* (4 1/2 mile de la frontiera austriacă), luptă care-a durat 10 ore neîntrerupt. Sârbii erau în număr de 12 000, turcii 20 000. După ce *Alimpici* luase până și valurile orașului *Bielina*, se vede că în urmă a fost silit a se retrage. De pe marginea slavono - sîrbă a Austriei au privit oameni cu telescopul la această luptă. Amândouă părțile s-au luptat cu desperare, pierderile din amândouă părțile sunt foarte însemnate. Lupta s-a sfârșit prin retragerea în deplină regulă a corpului lui *Alimpici* peste *Drina*.

După știrile ce le-am adus în n-rul de vineri (18 iunie) se putea ușor ști care corp sîrbesc va învinge, care va fi fost învins. De aceea nu e de mirare dacă și corpul lui *Rauko Alimpici* va fi fost respins. Dar, în punctul principal al mișcărilor, sârbii au reputat pân' acumă o victorie plină de urmări fertile.

Pân' - acumă însă știrile aduse de telegraf sunt atât de contrazicătoare și poartă așa de mult pecetea originii lor, încât e greu de-a constata adevărul. Turcii de ex. spun că *Alimpici* a fost respins de 1 1/2 batalion de otomani — unu și unu se vede, când a fost în stare să bată un corp. În genere e admirabilă naivitatea telegramelor turcești.

Poarta au îndreptat cătră puteri o circulară prin care declară că va respecta integritatea Serbiei, dar îl privește pe prințul *Milan* de rebel.

În *Londra* contele *Russel*, aducând aminte de tractatul din 6 iulie 1872, încheiat între *Anglia*, *Rusia* și *Franța* pentru statonnicirea neatârării *Greciei*, propune încheierea unui tractat analog pentru păzirea autonomiei Serbiei.

În 24 iunie (6 iulie) au părăsit *Constantinopolul* agentul sîrbesc *Magazinovici* și 600 de montenegreni cari locuiau în acel oraș.

[27 iunie 1876]

AUSTRO-UNGARIA
[„ÎN 26 IUNIE (8 IULIE) A AVUT LOC...”]

În 26 iunie (8 iulie) a avut loc întâlnirea împăratului Austriei cu împăratul Rusiei la *Reichstadt*, lângă

Rodenvach în Boemia. Amândoi împărații a fost însoțiți de cătră cancelarii lor, contele Andrassy și principele Gorciacoff. Împărații au avut o conferință care a durat o oră. Ce se va fi hotărât în acea conferință rămâne deocamdată necunoscut publicului mare. Destul numai că împăratul Austriei, cu ocazia primirii ce i-au

făcut-o reprezentanța comunală a orașului Aussig, au pronunțat următoarele cuvinte: „Mă 'ntorc bucuros și foarte mulțumit și pot liniști pe domni". Unele foi oficiale par a vedea într - această asigurare că puterile au hotărât a lăsa ca lucrurile în Orient să se dezvolte în deplină libertate, iar amestecul lor eventual să aibă de scop ajutorarea statelor creștine existente și a acelor care s-ar forma. Astfel ele zic că Herzegovina ar fi să se cedeze Muntenegrului, Bosnia Serbiei, iar Bulgaria ar forma un regat de sine stătătoriu, stăpânit de viitorul rege Vladimir, un mare duce din casa imperială a Rusiei. Toate acestea nu se pot comunica decât sub rezerva cuvenită și pot fi fantazii jurnalistice, ca multe altele. Deocamdată simpatiile guvernului austro-ungar nu par a încuraja mult entuziasmul slavilor din sudul Ungariei. Arestarea d-ruului Sviatozar Miletici, capul partidei sârbești din Ungaria, a produs o mare mișcare în omladiniști. Miletici au fost condus sub escortă la Pesta, pentru a fi tras înaintea justiției și nu pentru delict de presă — după cum se credea — ci pentru *crimă de înaltă trădare*. Deși locuința răcoroasă care i s-a pus la dispoziție este destul de confortabilă, totuși îi este oprit de a corespunde cu cineva fie verbal, fie în scris, are însă voie să citească jurnale și să scrie metafizică. Prin urmare, deși numiții împărați s-au sărutat de trei ori la întâlnire și de trei ori la despărțire, asta totuși nu oprește sentimentele.

[2 iulie 1876]

RĂZBOIUL ORIENTAL [„DEPEȘILE DE PE CÂMPUL RĂZBOIULUI..."]

Depeșele de pe câmpul războiului sunt și acuma contrazicătoare, cele de sorginte sârbească înregistrează numai victoriile sârbilor, cele din sorginte turcească numai victorii turcești. După cât vedem însă sârbii se află pretutindene *pe pământul turcesc* (afară de Zajtar), trupele turcești nicăieri pe pământ sîrbesc. Din asta nu se pot deduce victorii sârbești, dar cel puțin atâta că amândouă puterile beligerante se freacă întruna, dar își mănțin pozițiile. Mai jos vom reproduce cele mai nouă telegrame ale ziarelor din București, iar cititorul le va sorta în trei părți, după cum am însemnat în n-rii trecuți, mișcările armatei de pe Ibar sub generalul (cehesc) Zach, al armatei de pe Morava sub generalul (rusesc) Cernaieff, în fine a armatei de pe Drina sub Ranko Alimpici. Despre cea dentăi notăm știrea că ar fi ocupat orașul Ak-Palanka, despre a doua că ar fi ocupat Bielina, despre armia lui Zach în fine că, trecând pe la *Isvor*, în Turcia, au avut o luptă care a durat 5 ore, că turcii n-au putut fi dizlocați și că trupele de amândouă părțile și-au păstrat pozițiile. În fine, trupa comandată de Ciolac Antici, intrând în Turcia pe la Rașga, ar fi învins trupele turcești contrarie, cari s-au retras în orașul Novi Bazar, lăsând astfel o mare parte a pašalâcului cu același nume în stăpânirea trupei sârbești.

Constantinople, 8 iulie. Trupele sârbești atacând anteguarda turcească, lângă Belgrajik între Niș și Vidin, au fost respinse, lăsând 100 morți. Turcii se concentrează pentru o acțiune otărătoare. Se asigură că softalele, după a lor cerere, vor fi armate și trimise la răzbel.

Belgrad, 9 iulie (oficială) — Al patrulea atac al turcilor asupra pasului Zaițar a fost respins cu mari pierderi: trupele sârbești au trecut fruntaria aproape de Negotin și-au atacat pe turci în coaste; de cealaltă parte a Vidinului, armata sîrbă a trecut peste râul Timok și-a intrat pe teritoriul turcesc.

Belgrad, 9 iulie (oficial) — Sârbii au luat lângă Novavaroși două redute, însă au fost nevoiți să le părăsească în urma marilor întăriri ce a primit inimicul, care a tăbărit în față cu Novavaroși.

Novibazar e înconjurat de sârbi. Trupele sârbești au trecut râul Labor pe lângă laringe, au luat cu asalt întăririle turcilor, luându-le și vitele și proviziunile.

Sârbii amenință Mitrovița, ultima stațiune a drumului de fier ce merge la Salonic.

Reproducând aceste depeșe după „Telegraful" aducem aminte cetitorilor noștri despre cele notate în no. 68 al Curierului asupra poziției strategice a trupelor sîrbești. Mai toate mișcările relatate prin depeșele de mai sus se petrec pe lângă frontierele de nord-vest ale Serbiei și sînt executate de divizia comandată de generalul Zach. Deci pe la marginele de nord-vest au trecut sîrbii la patru puncte în țara turcească, și anume: a Nova-varoș arhimandritul Dușici cu corpul său de voluntari, care se vede c-a înaintat victorios dar în urmă a fost nevoit să se retragă, la Isvor generalul Zach, care însă a fost respins în pozițiile sale de mai înainte, la Novi-Bazar căpitanul Ciolac Antici, care s-a oprit înaintea întăririlor orașului Novi-Bazar, în fine pe la Iarinie a trecut căpitanul Ilici, care atacă Mitrovița, stație din urmă a drumului de fier spre Salonic, încît garnizona din Salonic a fost grabnic chemată în ajutorul turcilor de lângă Mitrovița. După depeșe din Belgrad sîrbii ar fi învins pretutindeni afară de punctul Isvor.

[2 iulie 1876]

MEDALIA BENE-MERENTI

Medalia Bene-Merenti cl. I s-au acordat prin decret domnesc No. 1.109 d-lor Timotei Cipariu, canonic prepozit

al Sf. Mitropolii din Blaș, G. Bariț, membru al Societății Academice, și I. C. Maxim, profesor. Părintele canonic Cipariu este autorul multor scrieri cunoscute, din care cităm numa vro câteva din memorie: Gramatica (etimologică) a limbei românești; Analectele literare, reproducere diplomatică de modele de limbă din secolii trecuți; o culegere de documente privitoare la istoria bisericeii române din Transilvania (atingătoare mai cu samă de mitropolia Albei-Iulii); o istorie bisericească; Organul luminării (foaie politică dar în mare parte și literară); „Archivul” culegere de documente istorice. O traducere a compendiului de filozofie de W. Krug (3 volume), un manual de metrică și versificație, o gramatică latină pentru licee, disertații istorice ținute la adunările generale ale Asociațiunei Transilvane ș.a. — D-nul Gheorghe Bariț a înființat cea dentii foaie politică peste Carpați, „Gazeta Transilvaniei”, și cea dentii foaie literară, „Foaia pentru minte, inimă și literatură”. Afară de aceea a compus în companie cu Munteanu un dicționar germano-român și a revăzut (și editat poate) dicționarul româno-german a lui Polizo; apoi mai este, dacă nu ne înșelăm, autorul mai multor cărți didactice pentru școalele primare. Mult mai puțin cunoscut, poate și mai puțin însemnat, este d. I. C. Maxim.

[2 iulie 1876]

ÎMPĂRȚIREA PREMIILOR

Împărțirea premiilor la Institutul Academic s-a făcut, după cum anunțasem în numărul trecut, duminică în 27 iunie. Pe la oara 1 a început examenul de muzică, care a ținut pînă după, 2 oare. Publicul, foarte numeros, în care multe dame, a rămas pe

---

deplin mulțămît de succesul elevilor. Două coruri, unul la început și altul la sfârșit, au fost cu deosebire gustate și aplaudate. În urmă d. director al cursului superior, Șt. Vîrgolici, a rostit un discurs în care, făcând pe scurt istoricul înființării Institutului Academic, a arătat cum această școală, care răspundea unei trebuinți neapărat simțite în societatea noastră, a mers de la început tot progresând, mulțămîtă pe de o parte zelului neobosit al asociaților și a corpului didactic, iar pe de alta încurajării ce i-a venit de pretutindenea. Înființat la 1866, Institutul Academic intră acum în al 11-lea an al existenței sale, dată pe care consiliul de administrație o va consacra printr-o sărbare ce se va face la deschiderea anului școlar viitor 1876 — 77 (la 8 septembrie). A doua parte, cea mai întinsă a discursului ținut de d. Vîrgolici, s-a adresat întregă elevilor, celor buni pentru a-i felicita pentru izbânda lor și a-i încuraja pe viitor, celor slabi și nepăsători, pentru a deștepta ambiția în inima lor, puindu-le înaintea spectacolul camarazilor lor încoronați și premiați și arătându-le cât e de prețios acest timp al copilăriei și al tinereței, a căruia pierdere nu se poate cu nimica înlocui. — După sfârșirea discursului s-a făcut cetirea premiilor și a promovaților, în sunetul muzicii militare.

[2 iulie 1876]

ȘCOALA TEHNICĂ DIN IAȘI

Examenele teoretice și practice la școala tehnică din Iași au avut loc în zilele anunțate prin n-rul 69 al Curierului. La examenul practic, elevii au pus mașinele în mișcare și au executat lucrări de strugărie și fierărie înaintea ochilor persoanelor cari asistau. Cu această ocazie am putut constata cu plăcere că nu aversiunea naturală, nu lipsa de talent îi face pe români să nu se ocupe cu lucrări industriale, oricât de grele, ci împrejurările economice în care trăiesc și mai ales concurența omoritoare a statelor vecine, cari pe lângă avantajul capitaliilor mari mai au și pe acela că-și procură adesea materiile brute pe loc, pe când noi ni procurăm fierul din Siberia, de ex. Am văzut espuse mai multe teascuri pentru tescuit vinul, de o soliditate rară, șurubul gros de fier al unui asemenea teasc se lucra înaintea ochilor noștri. Un alt elev a lucrat dintr-o singură bucată un păhăruț de lemn sus și jos larg iar la mijloc subțiet, la mijloc însă avea un inel de lemn cu totul liber, deși nu destul de larg pentru ca să se poată scoate pe vro parte a păhăruțului. Acest inel era lucrat din aceeași bucată cu păharul întreg.

Se știe că la inspecțiile făcute în trecut de către înalții funcționari ai statului, aceștia au fost satisfăcuți de progresele școlii. Aceste rezultate bune datorindu-se în mare parte d-lui director, credem a face un serviciu lectorilor făcându-li cunoscute unele antecedente din viața sa. Directorul d. Gheorghe Constantinescu au absolvit la a. 1851

școala de arte și de agricultură din București. La un concurs ținut în 1859 ieșind cel dintâi, au fost trimis în Belgia la școala din Haine-Saint Pierre; la 1861 au fost strămutați la Paris, unde și-au terminat studiile la conservatorul imperial de arte și meserii, în care a fost unicul român ce în anii 1863 și 1864 a fost medaliat ca premiant al doilea. În timpul studiului a lucrat în fabrica d-lui I.F. Cail & Comp., unde, construind o mașină locomobilă în miniatură, a trimis-o guvernului român, pentru care la 1864 a fost premiat cu medalia de argint și o recompensă bănească. Ieșind de la Cail, a fost în Bretania la fabrica Jean Bodin, unde nouă luni au condus singur acele ateliere. La 1864 în octombrie, întorcându-se în țară, guvernul l-a numit șef al atelierelor de la școala de agricultură de la

---

Panteleimon; în fine la 1867 a fost numit director al școlii tehnice din Iași. La întrebarea noastră de ce lucrările examenului nu sunt conduse de director chiar ni s-a răspuns că de câțeva vreme el este suspendat din serviciu.

[2 iulie 1876]

MOBILIZARE ÎN AUSTRO-UNGARIA

Telegraful român (din Sibiu) aduce știrea că ministerul de răzbel al Austro-Ungariei a avizat prin ordin pe ofițerii activi, pe cei de rezervă și pe cei milițieni (honvezi) ca fiecare din ei să-și întregască armatura. Afară de armatura obicinuită, fiecare ofițer trebuie să-și mai procure un revolver „Gasser” atârnat de o curea, o cartușieră cu 40 cartușe, un portofoliu de lac negru, o ploscă de câmp, o traistă neagră pentru pachete, un cufăr de 75 centimetri lungime cu numele proprietarului, diviziei, regimentului și companiei respective. Afară de acestea fiecare comandant de companie trebuie să mai aibă și câte - o ocheană. Trei regimente de cavalerie, întregite până la 18 escadroane, și 11 regimente de infanterie vor fi îndreptate spre Biserica Albă, Mitroviț și Semlin (granița militară spre Serbia). Din milițiile austriace (Landwehr) se vor forma regimente aparte. Toate regimentele din Pesta au primit ordin să fie gata de plecare. Ministrul de război unguresc (al apărării țării, cum îi zic) a comunicat autorităților *conspect despre conscrierea cailor* pe a. 1875, ordonând ca în caz de mobilizare autoritățile să ieie în primire acei cai. Conform celor de mai sus, magistratul (primăria din Sibiu) a dispus ca, în termen de 48 ore de la data sosirii eventuale a acelui ordin, oamenii să fie gata de a presta 99 la sută din caii de trăsură, 36% din cei de călărie și 10% din cei de cotingărie. Măsura aceasta are nevoie de o explicație, cel puțin pentru țara noastră: ministerul de război în Austro-Ungaria are se vede o listă de toți caii buni pentru armată și, în vreme de război, îi recrutează ca și pe oameni, plătind se 'nțelege prețurile lor. În orice caz însă un om costă în Austro-Ungaria mai puțin decât un cal.

[2 iulie 1876]

[„PE CÂTA VREME CREDEAM...”]

Pe câtă vreme credeam că Apărătorul legii din parte 'și sau vreun contribuabil comunal au atacat Tipografia națională, ne credeam datorii a reflecta acușările aduse. Fiindcă însă contribuabilul comunal se descopere a fi d. Herșcu Goldner, care în 7 1/2 coloane ale mult ospitalierului Apărător al legii întâmpină notița noastră, credem a putea abstrage cu totul de la o polemică cu renumitul autor al scrisorii către d-rul Tausig. Declarăm că interesul patologic ce ni-l poate inspira nu merge până acolo încât să continuăm cu d-sa o polemică cu totul de prisos.

[2 iulie 1876]

DE PE CÂMPUL DE RĂZBOI
[„DIN BERLIN SE VESTEȘTE...”]

Din Berlin se vestește că în cercurile bine informate de acolo părerea despre Cernaieff și operațiile sale nu este tocmai favorabilă, se crede chiar că divizia sa ar fi tăiată de restul armatei sârbești. Deși poate această veste este cam exagerată, sigur pare a fi însă că sârbii, atacând lagărul de la Niș, a fost respinși cu pierderi însemnate și că ocuparea

întăriturilor de la Babina-Glava nu compensează pierderile de acum. În 29 iunie/11 iulie au avut loc această ciocnire, care au început cu victorioasă înaintare a trupelor sârbești și cu retragerea pe toate liniile a acelor turcești. Poziția sârbilor era mai avantajoasă întru atâta întru cât ei cu câteva zile mai înainte bătuse trupele iregulare turcești și izolase lagărul de la Niș. Atăcându - l acum, fură primiți de salve foarte bine îndreptate și de focurile tunurilor, încât un regiment (compus din *români* din Serbia) care ocupa linia primă a luptei au aruncat armele, iar trâmbițașul , dând semnal de retragere, acesta fu repetat de toți trâmbițașii celor douăsprezece batalioane angajate, încât toți o rupseră de fugă. Cu toate acestea turcii nu folosiră îndestul avantajele câștigate prin această încurcătură și pierderile sârbilor sunt relativ mici. Ieșiți din bătaia puștei, regimentul românesc fu încungiurat și dus la Deligrad și Alexinaț, unde un consiliu de război, convocat grabnic, au hotărât zecimarea regimentului. Principele a grațiat pe mulți din cei osândiți (deși după lege nu are în asemenea cazuri dreptul de grație) însă cu condiția că la bătăliile viitoare cei grațiați să steie în linia întâia de luptă Totuși șasezeci de oameni din acest regiment fură împușcați la Deligrad, iar restul regimentului, companie cu companie, a fost incorporat celorlalte regimente de linie.

Depeșe vestesc că turcii au părăsit cu totul malul drept al Drinei, încât trupele sârbești ajunge cu recunoașterile până la Vidin. Din Constantinopole se vestește asemenea că, până ce turcii vor fi adunat destule trupe, se vor mărgini numai la defenzivă. Altfel guvernorul Bosniei anunța populațiile de sub administrația sa că sârbii ar fi fost bătuți, oriunde au fost agresivi, la Vidin, Nissa, Sibnița, Novi-Bazar, *Visegrad* și Bielina și ar fi pierdut mulți oameni și mult material de război. Iar guvernorul pašalâcului Novi-Bazar vestește că sârbii , în număr de 4000, la încercarea de a lua tortul Eske-Kilici, ar fi fost respinși, pierzând 400 de oameni. La Visegrad au fost angajați 3000 sârbi și bătălia să fi fost foarte sângeroasă .

Din cauzele acestea opinia publică în Serbia este foarte deprimată. Se zice că al treilea rând de rezerviști refuză de a merge la război și că este o convingere generală că sârbii , chiar învingând , puțin folos ar câștiga pentru patria lor, pentru că s-ar fi luptat indirect sau pentru Muntenegro, sau pentru interesele Rusiei. Notăm însă că aceste știri le aducem după *Neue Freie Presse*, care e inamică mișcărilor slave.

Corpul principal al muntenegrenilor, comandat de principele Nichita, au stat mai multă vreme în nelucrare la Graliovo, acumă însă asemenea pare a deveni agresiv. Acumă armia principală e la Kernița, din districtul Gațko, unde a ocupat forturile mici de la Gațko, care în vremea insurecțiunii îi serveau lui Mukhtar Pașa pentru a înlesni aprovizionarea cetății Niksici. O altă colonă de muntenegreni au ocupat Iarinic pentru a rupe linia de comunicație a turcilor cu Ragusa. Toate aceste mișcări muntenegrenii le-au făcut mai fără luptă. Înai[n]te de câteva zile voievodul Pavlovici, brigadirul Boscovici și căpitani Mustici, Vucalovici, Milecevici și arhimandritul Petrovici au ocupat cu 6000 muntenegrini cetatea Klek, iar principele Nikita se îndreptează spre Mostar. Ciocnirile întâmplate la Kernița și la Podgorița au fost puțin favorabile pentru turci.

Admiralul englez Drummond, care staționează cu flota în Besica-Bai, cercetează hârțiile tuturor corăbiilor ce trec prin Dardanele, spre a vedea dacă nu transportă arme și muniții pentru insurgenți.

[4 iulie 1876]

AUSTRO-UNGARIA [„CONFERENȚA DE LA REICHSTADT...”]

Conferența de la Reichstadt au avut se înțelege de obiect Cestiunea Orientală și au dat naștere următoarelor hotărâri (anunțate în foi oficioase). Oricare ar fi succesul războiului, Austria și Rusia vor recunoaște deocamdată status-quo teritorial, în caz însă dacă toate puterile semnatoare tractatului de Paris s-ar învoi la o modificare al acestui status-quo, Austria nu se va opune.

În privirea arestării d-rului Miletici, urmată în urma avizului judecătorei din Becicherec, autoritatea judecătorească din Pesta au făcut întrebare ministrului prezident al Ungariei dacă d-rul se poate urmări, fiind deputat și bucurându - se de prerogativa imunității reprezentanților națiunei. La acestea ministrul - prezident a răspuns că imunitatea trebuie menținută, dar marginile ei, nefiind fixate prin nici o lege spețială și d-rul stând sub acuzația c-ar fi turburat pacea internă și externă a țarei, ministrul se vede silit a lua pe răspunderea sa această violare a imunității și că va raporta cazul Parlamentului, care va hotărâ dacă imunitatea trebuie pronunțată și urmărirea suspendă sau dacă d-rul Miletici rămâne a se urmări mai departe.

[4 iulie 1876]

TEATRU DE VARĂ [„ACTORII TINERI..."]

Actorii tineri ai Teatrului național au rădăcat în grădina cafenelei Chateau aux fleurs o scenă mică, pe care execută cu mult succes mici piese într-un act și canțonete, înaintea unui public adesea foarte numeros. Piesele sunt în genere bine alese. D-nii Manolescu, Ionescu, Arceleanu și Alexandrescu au fiecare câte un teren deosebit de comică, pe care câteodată ce-i drept îl părăsesc, dar în genere ei reprezintă roluri cari convin mai bine talentului lor. Aceasta ar trebui s-o urmeze întotdeauna, și atunci teatrul românesc ar sta foarte bine. Constatăm cu plăcere că acești tineri, cu totul în antiteză cu vechii rutinari ai teatrului nostru, vorbesc natural, au ceea ce se numește l'art de causer, ceea ce în vremi trecute, afară de Millo, n-o mai avea mai nimenea. Și iată de ce. Teatrul românesc au avut în trecut drept model teatrul francez. Actorii francezi au acea pronunție nazală, acele prelungiri a sfârșitului cuvintelor care rezultă din împrejurarea că limba franceză nu are alt accent decât numai pe ultima silabă. De acolo actorii noștri deprinsese a cânta ultima silabă a cuvintelor românești, încât auzai următoarele intonații: „Ei bine, *domnuleee !*” „D-zeul m e e e u” ș.a., pe când urechea românească cunoaște îndată că tonul vorbirii în exclamația dentăi cade pe *bi* (în bine), în a doua pe *ze* (în Dumnezeu). Din această pronunție rutinată a mai rămas câteva urme la d. Ionescu. A doua observație însemnată ce am făcut-o e că tinerii noștri au început a caracteriza sau, cum se zice în limbajul teatrului, a „crea rolurile”. În piesa „Doi amplotiați într-o păreche de ciubote” d-nul Alexandrescu a caracterizat în mod măiestru pe „Sfășiuță” și cu greu s-ar găsi actor care să joace mai bine acel rol. Afară de aceea d-l Alexandrescu are glas puternic și o dicțiune foarte naturală în cântec, ceea ce se găsește rar. D. Manolescu are o voce simpatcă în rolurile sale de servitor naiv și un joc de scenă foarte bogat și variat (precum în „Ordinul este de a sforăi” și în „Cei doi surzi”), Noi îl cunoaștem din parodiarea d-lui Pascaly, a

cărui pronunție greșită și exagerări scenice d. Manolescu le-a reproduș cu atâta succes în „Năbădăile dramatice”.

Într-adevăr ne bucurăm mult văzând un început de emancipare de nefasta influință franceză, cu toate ideile ei pe dos despre clasicism, cu mișcarea ei pe catalici, cu vorba afectată și pronunția falșă. Reîntoarcerea la natură și la pronunția firească și 'mbărbătată a limbei românești ni pare un succes foarte însemnat, oricât de nensemnat ar părea unor ochi mai puțin pătrunzători. Astfel vedem accentuându-se „îndreptățirea farsei”, căci o farsă poate fi clasică chiar, ceea ce un francez n-ar admite niciodată. De aceea farsele lui Molière sunt clasice, pe când dramele lui Racine și Corneille, și cum se mai numesc acei iluștri mergători pe catalici, nu sunt de fel clasice, ci niște imitații slabe și greșite ale tragediei antice. Moliere n-au avut un alt profesor decât natura, de aceea e clasic în farsele sale chiar.

De aceea adăugăm un sfat care, urmat fiind, credem c-ar avea consecințe bune atât pentru tinerii noștri, cât și pentru teatru în genere. D-nia lor ar trebui să-și procure repertoriul vechial teatrului românesc (de ex. repertoriul lui Millo) și, studiindu-l împreună, să-și creeze un *capital* de roluri și de piese cu care în urmă ușor ar putea să cucerească scena și s-o curețe de florile exotice și de senzație ale teatrului francez modern. Ar trebui culese vechile traduceri din Molière, Kotzebue, Goldoni și reintrodus acel repertoriu cu limbă sănătoasă, nepretențios și de atât efect.

[4 iulie 1876]

DARE DE SAMĂ DESPRE MIȘCAREA LITERARĂ
A ROMÂNILOR ÎN ANUL 1819

Avem înaintea noastră un volum dintr-un fel de revistă românească, din a. 1820, numită „Biblioteca”.

Acest mănunchi conține sub titlul „izvodul cărților” o dare de samă despre mișcarea spirituală a românilor în anul 1819.

Reproducem următoarele:

Cei ce din[tru] dragostea cea negrăită și din râvna cea fără de asemănare către folosul și luminare a națiunii românești nu au întârziat a tălmăci și tipări cărți folositoare în limba acestui națiun, în anul trecut:

Preacinstitul părinte potropop Petru Maior de Dicio Sînmărtin, crăiesc revizor, au dat la lumină *Telemachu*, tălmăcit din limba italienească, cum și *Orthografia română*, de sine făcută, întru care învață cum are a se scrie românește cu strămoșește slove latine. La aceste au adăos un *Dialog pentru începutul limbei românești*, întru care [le] vâdește că, limba românească, e mai veche nu numai decât cea francească și spaniolească, ci și decât cea italienească de acum; ba și decât cea latină, ce iaste în cărți și cumcă

aceasta din limba românească, ce o vorbea poporul român cel vechi au luat începutul său.

Preacinstitul și cucernicul ieromonah *Efrosin Dimitrie Poteca*, învățătoriu școalelor domnești, au dat la lumină „Mai înainte gătire spre cunoștința de D-zeu”, ce cu aurate cuvinte grăiește adevărul întru înaintea cuvântării (?) tălmăcită, din limba grecească.

Mult prea învățatul și de bun neam născutul marele postelnic *Alexandru Beldiman* au dat la lumină tragedia lui *Orest* în stihuri și *Moartea lui Avel*, tălmăcită din limba franțuzească, cum și pre *Omer* îl are tălmăcit și preste scurtă vreme îl va da la lumină, cum și pe *Numa Pompilie*.

Onoratul dumnealui *Naum Petrovici*, case - perceptor la mărita deputație a fundusului școalelor românești, sârbești și grecești, au dat la lumina *Methodica* și *Pedagogia* din limba nemțească; carele și acum se gată a da mai multe alte cărți folositoare la tipari.

Cinstitul și cu adevărat cultivirei românești râvnitoriu dumnealui *Nicola Nicolau* au dat la lumină *Plutarch nou* în 2 părți tălmăcit din limba nemțească etc. Cinstitul cleric *Vasilie Ghergheli de Ciocotici* au dat la lumină o carte chemată *Omul de lume*.

Între „mult prea învățații și de bun neam născuții” boieri moldoveni care se ocupă cu literatura și traduc cărți în românește, dar nu tipăriseră nimica în anul 1819, se citează

---

marele vornic *Mihai Murza*, marele vornic *Constantin Conachi*, marele spătari *Iordachi Bălușcă*, marele vornic *Șerban Negel*; iar între protectorii literaturii românești se citează caminariul *Enache Dann*, *Mihail Grigorie Suțu V V.*, mitropolitul *Veniamin Gherasim*, episcop de *Roman*.

În Valahia: *Alexandru Suțu V V.* și mitropolitul *Dionisie*. Afară de aceea se notează cumcă, pentru „folosul de obște”, mitropolitul a trimis în Italia pe părintele *Efrosin Poteca* cu alți trei tineri români „ca să învețe cele mai multe învățături, întorcându - se să dea rodul cel mai bun patriei. — Ba și școale mari naționale românești s-au făcut, întru care se învață: Cuvîntarea de D-zeu ¹, filozofia, retorica, metodică, poezia și altele”. Pentru înfrumusețarea cântărilor bisericești și lesnirea meșteșugirei acestor cântări s-au trimis la Buda dascalii românești de muzică *Macarie Ieromonahul* și *Nil Nicolae Poponea*, ca să tipărească într-o tipografie de acolo cărțile de muzică alcătuite de ei în limba românească. — Un boier, anume *Gheorghe Oprian*, dă un leu la sută din tot venitul său pentru tipărirea cărților.

Ciudat rol joacă în această dezvoltare „românii din Makedonia, ce lăcuiesc sub stăpânirea crăimei Ungariei”. Deși n-au fost dedați a citi românește, totuși cumpără cărți sau ajută la tipărirea lor. Ei își aduc în biserica din Pesta un preot român din Banat, care asemenea e traducător de cărți, căci se zice că el va publica un op intitulat *Teofron*. Tot de români macedoneni, între care se află și „filozofi întregi” se numără prea învățatul *Dimitrie Darvar* (din Viena) „carele mai multe cărți au dat la lumină în limba grecească”. *Emanoil Ghica de Dejanfalva* (tot român) ajută tipărirea unui lexicon sîrbesc. *Simeon Gheorghe Sina* cumpără cărți românești pe sama tinerimei din satele sale. *Constantin Ghica*, *Zenobie Pop*, în fine *Mihail Boiagi* (cunoscutul autor al gramaticii macedoromâne) care scrie o carte numită „Lumea închipuită” (*Orbis pictus*). Ar fi interesant de-a se ști dacă *Boiagi* n-a scris cumva această carte în dialectul macedonean chiar. *Teodor Tyrca* dă 5000 fl. ajutori pentru tipărirea lexiconului sîrbesc. Tot între macedoromâni se găsesc oameni care întrețin tineri români cu „hrană, îmbrăcăminte și ajutorință” la școalele superioare din Pesta. Ei sunt frați și se numesc *Atanasie* și *Constantin Grabovschi*. Cel puțin 50 de familii macedoromâne se văd interesându - se de dezvoltarea culturii românești.

---

¹ Teologia

[4 iulie 1876]

[„BĂTRÂNII NOȘTRI ERAU PRACTICI...”]

Bătrânii noștri erau practici și pricepeau administrație, finanțe și economie politică, așa precum un gospodari bun pricepe administrarea moșiei sale. Iar franțujii noștri, cari de la 1848 încoace au luat avânt, sunt preste tot târzii la minte, cu toată învățătura teoretică și fineța advocățească pe cari și-a câștigat - o frizându - se doi trei ani prin Paris. Ca dovadă despre modul cum trebuie să fi administrat bătrânii, publicăm mai la vale o dare de samă statistică asupra mișcării populației și a stării producerei agricole în anii 1837, 38 și 39 în Țara Românească. Înmulțirea regulată a claselor muncitoare, bunăstare[a] casei statului și a celor comunale, statul culturii vitelor și pământului sunt atâtea dovezi că pentru a conduce economia generală a unui popor mai trebuiește încă ceva, deosebit de cărți franțuzești și dicționare enciclopedice, adică judecată sănătoasă, cunoașterea dreptei proporții între mijloacele întrebuințate și scopul urmărit. Oricari ar fi scopurile urmărite de clasa cultă a unui popor, ele sunt rele și de nimic dacă nu ecuivalează sacrificiile aduse pentru realizarea lor, și constatăm că mulțimea semidoctilor și cârciocarilor pe cari i-a produs

sacrificiile stoarse populațiilor rurale, nenumărata plebe a scribilor netrebni,

---

nu compensază defel sărăcirea și mortalitatea poporului nostru. Dar la ce să mai vorbim noi, când cifrele vorbesc clar, când ele ni arată deosebirea între noi, cum suntem (mai fără deosebire), și cum erau ei.

[4 iulie 1876]

DE PE CÂMPUL DE RĂZBOI
[„UN CORESPONDENT AL ZIARULUI..."]

Un corespondent al ziarului „Pesther Lloyd” care vizitează în prezent Serbia spune că aproape a șasa parte a locuitorilor, și anume 127.545, sunt români și că locuiesc în partea răsăriteană a țării. Lor nu li e permis a avea școale, ba nici în biserică nu e permisă liturgia în românește. În armata a treia, condusă de generalul Leșianin, și care-și are razimul său în întăriturile de la Zaițar, se află cei mai mulți români, cari pari a exista numai ca să poarte vina bătăilor pe care le mănâncă vitejii sârbi. A da vine pe români la pierderi și a pune învingerile numai în socoteala sârbilor ni se pare nedemn din partea onorabililor turcofagi de preste Dunăre. Desele agresiuni și dese respingeri ale corpului Leșianin din partea lui Osman Pașa au drept rezultat împușcarea a patru ostași români; bătaia ce o capătă renumitul Cernaieff la Nis are acelaș rezultat: zecimarea unui regiment românesc. Într-adevăr multă cauză de a se 'nsufleți pentru gloria sârbească n-or fi având românii. Cea mai nouă agresiune a lui Leșianin pe la Veliki-Izvor a fost asemenea respinsă peste Timok, și Osman Pașa ar fi intrat în Serbia dacă n-ar avea ordin espres de la Constantinople de a se ține numai în defenzivă. Mai norocite par operațiile Muntenegrului. Prin bătălia de la Lipnic să fi câștigat întregul tăpșan al districtului Gațko. Ceea ce rămâne neexplicabil este însă atitudinea Muntenegrului față cu Serbia. Foaia oficială a principatului mic, „Glas Cernogorca”, arată că nu există nici o solidaritate între Serbia și Muntenegru și că acesta nu poate încheia tractate cu Serbia, care are relații cu totul speciale cu Poarta, de la care mi se poate face cu totul abstracțiune. Deși foaia dorește succes armelor sârbești, declară totuși că Muntenegru se luptă pe socoteală proprie. — O parte a trupelor egiptene a sosit în Constantinople. Altă parte se va transporta cu drumul de fier de la Salonic la Mitrovița.

[7 iulie 1876]

FRANȚA [„O DEPUTAȚIUNE..."]

O deputațiune a consistorului evreiesc din Franța au dat în 8 iulie o petițiune ministrului de externe, ducelui Décazes, prin care se cere ca guvernul francez să nu încheie cu România convențiune comercială până ce evreii indigeni nu vor căpăta drepturi egale cu românii. Lasciate ogni speranza!

[7 iulie 1876]

ECONOMIA NAȚIONALĂ ȘI D. A. VLĂDESCU
Doctor în drept, doctor în medicină

Acest domn, doctor în medicină, doctor în drept, a publicat mai zilele trecute o cărțuie intitulată „Cauzele crizei financiare în România”, în care dezvoltă o nemaipomenită bogăție de planuri teoretice și istorii pe apă, care vor face plăcere tuturor comis-voiajorilor însărcinați cu vânzare de indigo, fie 'n Spania, fie la poluri.

O probă din această prețioasă operă nu strică:

România ocupă pe continent o pozițiune *strategică* naturală. Ea este protegiată în lungul ei pe de o parte de *seria* munților *carpații*, santinela fidelă, de veacuri, a poporului român, pe de alta de *râul dunărea*, bariera nestrămutată a naționalității noastre. Acest șir de munți și această albie a *dunări* fac din statul român o forteretă naturală, contra căria s-au sfârâmat în trecut, deseori, armatele inamicilor noștri.

Ca situație geografică, România se *începe*: la nord și la vest cu Austro-Ungaria, la vest cu Rusia și cu Turcia și la sud cu Turcia.

O Vest al României, regiune infernală,
În care ruși și unguri cu turci amestecați
Pândesc să treacă Prutul, în oarde adunați,
De doctorul Vlădescu de n-ar avea sfială.

Săracul Ștefan Vodă ! Crișu el, la răsărit avea tătari, la mieznoapte țara leșască, la apus Ardealul, la miezăzi Ungro-Vlahia. Acuma ce ar face când ar vedea la apus turci, ruși și unguri uniți, râvnind toți buluc asupra lui? Ce ar face? Ia, ar face, c-ar avea pe doftorul nostru, care știe să mute mările și țările de la apus la răsărit. Deodată te-ai pomeni numai cu Dunărea 'n vârful munților și cu pădurile de brad în albia Dunărei. Și iacă așa ar scrie Nistor Urechii: „La satul Stuhăria-lupului, ținutul Nicăiri, unde-i biserica într-un vârf de plop și Dunărea curge la deal, întâlnitu-s-au oștirea moldovinească cu urdiile turcești, moschicești și ungurești și, dând război bărbătește de ambe părțile, mare mult s-au oștit până au biruit oastea moldovinească, iar limbele străine s-au ascuns toate într-o căpățină de sîrb, pe care pan Vlădescul, biv-vel vraci Sadagorski o adusesse din țara franțuzească. Și astfel am biruit noi limbele străine cu mila Domnului, cu vitejia Vlădescului și cu norocul lui Ștefan Voevoda.”

I - așa ar scrie Nistor Urechii, bată-l norocul, ș-ar merge vestea Vlădescului nevoie - mare !

Păcat că-n vremea când domnea strălucita roadă Mușatin neamul Vlăduților și Drăganilor se 'ndeletnicea cu creșterea bostanilor în țara bolgărească.

Iară după noi, cronist răstăcit în veacul al nouăsprezecelea, cauzele crizei financiare sunt aceste:

1) Pentru că doctorul în medicină, doctorul în drept a uitat se vede a învăța acea ramură a filozofiei de stat care în limba vulgară se numește gramatică, pentru care pricină îl sfătuim să mai intre în clasa a doua a universității din Hârlău ca să studieze profunde teorie despre acordarea subiectului cu predicatul și ad[i]jectivelor și verbelor cu substantivele la cari se referă. Cumcă această prețioasă teorie îi lipsește dovedim prin următoarele citate:

Pag. 1: Este cinci ani de când ...

Pag. 4: Vitele cornute *discrește* la noi...¹

Pag. 5: A doua condițiune sau putere producătoare pentru agricultură *este* vitele.

Pag. 6: A treia condițiune *este* băncile agricole.

Pag. 10: ••• Contra acelora care *voiește* să ni le hrăpească.

Pag. 11: Atâtea forți de producțiune cari se *răsfrânge* ...

Ibidem: Popoarele civilizate *antici* ca și *moderni*.

O altă prețioasă regulă dincolo de sfera cunoștințelor d-rului este că numele proprii se scriu cu inițiale mari.

---

¹ Susținem că ele *discrește* pentru că se *face* doctori.

Iată - le :

Pag. 1: râul *dunărea*.

Ibidem: Seria munților *carpații*.

„ Bariera nestrămutată a *dunări*.

Pag. 3: Rezelul crimei (citește Crimeei) ș.a., ș.a.

Apoi d-rul să nu uite că nu-i destul ca un bulgăraș ori un grecoșor să se frizeze trei ani în Paris pentru a se ntoarce de acolo român neaoș. Ex.:

„Populația noastră agricolă a discredut în cei din urmă” cinci ani de *uă manieră spăimântătoare* ”

2) A doua cauză a crizei financiare este că mulțime de oameni de teapa doctorului, cam târziori la minte, în loc să se ocupe cu lucruri folositoare, precum punerea în stare normală a ciubotelor vechi, revenirea asupra căilor acului de-a lungul pantalonilor sau eventual înlăturarea constipățiunilor, din contra, pun la cale lumea toată, croiesc irigațiuni și scriu rețete pentru popoare întregi. Mulțimea acestor individe reformatoare ale universului trăiește toată direct sau indirect din sudoarea claselor pozitive, fără să li deie nici o compensație prin măg...ulirile ei.

De aceea vom face un serviciu nației arătând adevăratul teren pe care d-rul este *mare*. Cu acest scop publicăm din nou următoarea mulțămită publică:

Tîrgoviște

Subsemnatul *suferind de constipație*, după o căutare de (8) zile cu medicamente, eram amenințat cu pierderea vieții. Din întâmplare d-nul doctor Alexandru I. Vlădescu, trecând prin acest oraș la băile Pucioasa, m-a reîntors la viață după o căutare de 4 zile. În urma unei asemenea grabnice însănătoșiri, vin a mărturisii în public că viața mea astăzi este *dată din noii* de d-nul Vlădescu, după o serioasă stăruință ce are în căutarea bolnavului, pe lângă medicamentele date, căruia-i exprim mulțumirile mele, păstrându - i eternă

recunoștință.

C. CH.

[7 iulie 1876]

REFLECTARE

„Curierul intereselor generale” în unul din numerele sale insinuă foii noastre voința de a apăra pe evrei. Abstrăgând cu totul de la confuzia de idei și de la reua credință, dezvoltate în notița respectivă, declarăm că nici apărăm, nici am apărut vreodată direct sau indirect pe evrei, ținta noastră este de a spune adevărul, pe care iată-l. La întrebarea dacă evreii pot pleda sau nu înaintea judecătorilor de pace, criteriul discuțiunii nu e nici legea avocaților, nici art. 7 din constituție, ci art. 18 din pr. civilă.

Legea avoc. e promulgată la 64, procedura la 75. Dacă autorul procedurii ar fi voit ca și înaintea judecătorilor de pace să pledeze numai avocați, ar fi zis: „Părțile se vor înfățișa în persoană sau prin *avocat*”. Însă în realitate zice: „Părțile se vor înfățișa în persoana sau prin *vechil*”. El evitează termenul de *avocat*, pe care-l cunoaște și pe care-l înscrie mai jos la art. 94, unde cere ca înaintea *tribunalelor* părțile să se înfățișeze sau înșile sau prin *avocați*.

Intenția legiuitorului a fost de a nu sili pe justițiabili să cheltuiască cu avocați sume mai mari decât valoarea proceselor ce sunt de competența judecătorilor de pace. El întrebuițează deci cuvântul de *vechil* tocmai pentru că *nu vrea* să întrebuițeze cuvântul de *avocat*.

Curierul intereselor generale nu e tocmai tare în deosebirea terminilor.

La a doua întrebare: dacă evreii pot fi *vechili*? Trebuie să concedă „Curierul intereselor generale” că *nici o lege nu-i oprește până acuma de la aceasta*. Legea avocaților

zice: nime nu poate fi avocat de nu e român sau naturalizat român; nu se zice însă nicăiri: nime nu poate fi vechil de nu e român sau naturalizat român.

Unii judecători au respins pe evrei sub cuvânt ca, art. 7 din Const. împiedicându-i de a fi naturalizați, ei nu pot exercita avocatura, prin urmare nu pot nici să apere înaintea instanței de pace.

Contra acestei interpretări Ministeriul de justiție din anul 1868 (iar nu Ministeriul trecut, precum o spune Curierul intereselor generale) prin mai multe circulare au explicat judecătorilor de pace spiritul articolului 18. Una din aceste circulări, sub No. 9174, spune anume că nu este a se face vreo distincțiune de religiunea ce ar avea persoanele ce se prezintă ca vechili înaintea judecătorilor de pace.

Nedemnă mi se pare asemenea apucătura „Curierului int[er]eselor gen[erale]” de a cita o persoană onorabilă într-un articol intitulat „Escrocherii jidovești”. Poate fi cineva dușman cât de mare al evreilor ca atari, poate să combată orice luptă pentru drept ce ar întreprinde - o ei, fără ca să, bleseze persoanele în parte.

De aceea să ni se permită de a nu confunda pe d. Brociner, om cu știință de carte, nici chiar cu redactorul Curierului intereselor generale.

[7 iulie 1876]

DE PE CÂMPUL DE RĂZBOI
[„TELEGRAME DIN CONSTANTINOPOLE..”]

Telegrame din Constantinopole sub data 5/17 iulie cuprind vești rele pentru divizia sârbească de sub generalul Cernaieff. Devizia turcească de sub Hafiz Pașa, care staționa lângă Ak-Palanka să fi atacat pe sârbi, cari după o luptă de șase ore s-au retras dincolo de linia de demarcațiune a frontierilor. Pozițiile întărite turcii să le fi luat cu baioneta. Suleiman Pașa au luat aproape fără luptă din mâna sârbilor întăriturile de la Babina-Glava. Aceste știri, de vor fi adevărate, însemnează respingerea celei mai însemnate și mai numeroasă divizii sârbești, dizlocarea generalului Cernaieff, și ar avea urmări grave.— Se vestește deja ca trupele turcești de la Niș, Chehirkany și Belgradcik au luat drumul către Alexinaț, vor începe ofensiva și vor intra pe teritoriu sîrbesc. Intrarea trupelor turcești în Serbia ar fi o calamitate cumplită pentru această țară. Bașibuzucii și redifii mai cu samă omoară persoane inofensive, bătrâni, femei și copii. — Muntenegrenii au ajuns la Blagai aproape de Mostar. Se așteaptă că vor ataca în curând acest oraș.

[9 iulie 1876]

AUSTRO-UNGARIA
[„LA 5/17 IULIE S-AU ÎNTÂMPLAT ...”]

La 5/17* iulie s-au întâmplat în Viena un cutremur de pământ. Mai întâi o zguduitură tare, după aceea două vibrații mai slabe au făcut să se scuture casele și ulițele, încât oamenii de pe uliță s-au oprit deodată cu mirare. Cerul era foarte puțin înnoirat.

O scenă desigur comică s-a întâmplat cu această ocazie în localul provizoriu al bursei, construit din lemn. La

cutremur mulțimea vitează a urmașilor lui Avraam și Isac a crezut să s-a rupt grinzile casei și-a dat buzna la ferești și la ușă. Peste câteva minute toți au ajuns, care-n picioare care peste cap, în uliță, până ce realitatea i-a liniștit.

[9 iulie 1876]

CUM SE JERTFEȘTE UN REDACTOR

Redactorul „Curierului intereselor generale”, numai spre a fi consecuent, se jertfește cu mare abnegațiune pe altarul logicei. La reflectarea noastră, pe care d-lui o numește rectificare (când noi n-am avut de a rectifica nimic), d-sa răspunde că vechil (espresie rămasă din legislațiunile vechi) este ecuivalent cu avocat. În faptă însă cuvântul vechil și-a schimbat senzul, ceea ce dovedim prin următorul silogism.

Toți advocații au dreptul de a pleda înaintea tribunalelor.

Toți vechilii sunt advocați.

Toți vechilii au dreptul de-a pleda înaintea tribunalelor.

Concluzia e falsă, pentru că realitatea dovedește contrariul. Deci a doua premisă susținută de „Curierul int. gen.” e falsă. Iată dar că espresia vechil și-au schimbat înțelesul și are astăzi un cuprins cel puțin controvers.

Al doilea act de jertfire de sine îl comite redactorul numind espunerea noastră o apărare a evreilor, pe când ea desfășură numai adevărul gol, arătând că îndreptățirea lor în cazul de față se poate aduce numai în mod negativ. Un alt cititor, mai cu pătrundere, ar fi văzut îndată că noi avizăm la cre[a]rea unei legi pozitive care să reguleze acest raport.

Al treilea act de jertfire e de o naivitate hazlie. Supărat că nu voim să-l confundăm cu d. Brociner, om cu știință de carte, adică bacalaureat și doctor în drept, zice că îl confundă pe acest domn cu împărțitorii foii sale, oameni asemenea cu știință de carte. Fericit „Curier al intereselor generale” ! Redactorul tău declară prin aceasta că știe mai puțină carte decât împărțitorii tăi, de vreme ce un doctor în drept s-ar putea mai ușor confunda cu împărțitorii decât cu redactorul tău. Să-l credem.

[9 iulie 1876]

ROMÂNIA ȘI CESTIUNEA ORIENTULUI

De câteva zile ziare foarte răspândite din străinătate se ocupă cu atitudinea ce va lua-o România față cu complicațiunea orientală. Astfel „Pesther Lloyd”, organul oficios al ministeriului unguresc și în special al contelui Andrassy, este se vede că autorizat de-a dezminți știrea despre presiunea ce România ar voi s-o exercite asupra Turciei pentru a căpăta concesiile de natură internațională, ba chiar posesia Deltei Dunărene. „Neue freie

Presse” pe de altă parte crede că cesiunea Deltei Dunărene este o cestiune care interesează pe toate puterile mari în mod egal și ar trebui să formeze obiectul unei conferențe europene. În fine „Norddeutsche Allgemeine Zeitung”, organul principelui Bismark, crede că mersul războiului în Serbia nu e deloc de natură de-a încuraja pretențiunile României și că accentuarea neutralității statului nostru nu poate merge până la cererea Deltei Dunărene.

În urma acestei alarme a organelor cancelarului austriac și a celui germanic, au urmat dezmințiri a căror izvor poate să fie Bucureștiul. Acestea se mărginesc a spune că comunicările făcute Porții în mod confidențial din partea agentului românesc nu au deloc cuprinsul care li se substituie; că aceste propuneri n-au fost făcute nici prin memoriu nici prin memorandum, că nu privesc ștergerea tributului, ci cer numai stabilirea unui modus vivendi mai convenabil între imperiu și România și o mai exactă definiție a condițiilor de reciprocitate între aceste două state. Limbajul cel lunecos al diplomației, care îmblânzește toate espresiile c-o arte stilistică rară, nu e făcut pentru a ne lumina asupra cestiunei — sed relata referro. Totodată se dezminț știrile despre mobilizare și „Nord D. Allg. Ztung.” este autorizată a declara că neînsemnatele concentrări la marginea Serbiei (abia suficiente pentru manevrele de toamnă) nu dau nimăru dreptul la ipoteze și combinațiuni de-o însemnătate oarecare.

[11 iulie 1876]

DE PE CÂMPUL DE REZBEL... [„DEPEȘE DIN 7/19 IULIE SPUN...”]

Depeșe din 7/19 iulie spun că un nou atac al generalului Leșianin (la Zaițar) asupra unei aripi a trupelor de sub Osman Pașa a fost respins. O altă știre (din Vissegrad în Bosnia) dezmințe vestea că muntenegrenii ar fi împresurat orașul Mostar.

[11 iulie 1876]

ROMÂNIA ȘI CESTIUNEA ORIENTALĂ [„O TELEGRAMĂ...”]

O telegramă din „Neue Fr. Presse” vestește ca sigur că ministrul de externe al României au prezentat — deși nu în mod oficial — un memoriu la Constantinopole, prin care se cer concesii însemnate, iar în caz de a nu se acorda acestea, România amenință asemenea de a intra în acțiune. Ziarele oficiale germane, cu abstracția lor fină, au găsit și deosebirea între memoriu și memorandum. La cel din urmă se cere un răspuns, e un act diplomatic, cel dintâi e mai mult de valoare academică. Se zice asemenea că, după inițiativa Austro-Ungariei, puterile considerând memoriul ca un întreg asupra căruia nu se poate dizbata în parte, l-au respins.

[14 iulie 1876]

DE PE CÂMPUL DE REZBEL [„TELEGRAME MULTE...”]

Telegrame multe și contrazicătoare vestesc lupte continue, dar tot la puncte cunoscute: lângă Vidin, la Bielina, la Zaitar, la Babina-Glava. Fiecare din părți susține că a fost victorioasă.

[14 iulie 1876]

TURCIA [ÎN 3/15 IULIE S-AU ȚINUT...”]

În 3/15 iulie s-au ținut la Înalta Poartă un mare Consiliu de Miniștri, care au dizbătat asupra reformelor ce sunt a se introduce în imperiu. Afară de miniștri mai erau față ulemalele de rang înalt, șefii autorităților civile și generali de divizie aflători în Constantinopole. Marele vizir Mehmet-Rudgi Pașa au spus într-un cuvânt mișcător starea cea rea a împărăției, au arătat cum Turcia nu are nici un aliat și că în aceste grele împrejurări este avizată numai la propriile sale izvoare. Chiar Austria au închis portul de la Klek, deși tractatele ce le are cu Poarta o obligă de a ține deschis acest port. Vizirul arată cum creditul statului e nimicit, finanțele ruinate, administrația un lanț de abuzuri ce duce țara la peire. De aceea, adresându-se la patriotismul celor de față, crede că a sosit timpul de a preveni relele prin introducerea unor instituții înțelepte și conștiințioase cari, aducând siguranța averei și a persoanei, să inspire încredere popoarelor.

După marele vizir a luat cuvântul Midhat Pașa, prezidentul Consiliului de Stat. El arată necesitatea sistemului reprezentativ și crede că e singurul mijloc ce ar putea mântui împărăția. De aceea cere ca în locul consultațiunilor secrete și atotputernice a unui regim izolat să se introducă sistemul discuției libere și minuțioase. O putere absolută și necontrolată poate să înșele lumea și pe sine însăși câtă vreme se va bucura de succes și un vânt favorabil îi va umfla pânzele; dar îndată ce încetează succesul, îndată ce o greșală e urmată de alta și erorile se grămădesc, începe decăderea țării.

În fine Șeikul-Islam luând cuvântul arată că legea koranului nu se opune defel la limitarea puterii capului statului, ci din contra dispune chiar ca poporul să hotărască asupra intereselor sale. În fine consiliul au aprobat espunerile lui Midhat Pașa și s-au hotărât ca proiectul de constituție să se tipărească în atâtea exemplare câți asistenți sunt în consiliu. Principiul fundamental al acestui proiect — care altfel nu e o constituție în sensul larg al cuvântului — este înlăturarea absolutismului.

După o telegramă recentă a agenției Havas-Reuter, pretențiile conținute în memoriul României sunt următoarele:

1) Recunoașterea oficială a numelui „România”, 2) Recunoașterea rangului diplomatic al agentului său din Constantinopole, 3) Dreptul de a bate monete cu efigia Domnului, 4) Dreptul de-a acorda decorații și de-a încheia convenții comerciale etc.; în fine regularea mai multor cestiuni de hotărnicie, a poziției păscarilor români din Chilia și cesiunea unei părți a Deltei Dunărene.

[16 iulie 1876]

CESTIUNEA ORIENTULUI [„ZIARUL OFICIOS...”]

Ziarul oficios „Post” conține un ciudat articol asupra regularisirii Orientului care nu-i lipsit de adică. Posito — zice — că Austria ar anecta Bosnia, că Serbia și Montenegro ar deveni autonome și Bulgaria asemenea — poate sub un prinț rusesc — ar avea poziția ce-o are azi România; posito că Grecia ar capata insulele, mai cu samă Creta, și câteva districte aproape curat grecești din nordul său; posito în sfârșit că turcul n-ar rămânea în Europa decât cu Constantinopole și o parte a Rumeliei, având posesiunile sale principale în Asia. E evident că greutatea politice s-ar naște abia în urma schimbărilor pe cari le-am schițat și cari au și fost de mult propuse. E evident că micile state de pe Peninsula Balcanică, ieșite din letargia în care le ține domnia turcească, ar forma prin rivalitățile lor politice, naționale și religioase un pericol mult mai mare pentru liniștea Europei decât letargia acestor provincii, produsă prin apăsarea semilunei. Contra acestor eventualități există un singur mijloc — o *Confederațiune Dunăreană*, ca rezultatul cel mai firesc al liberării acestor provincii. Dar care este puterea ce prezintă destule garanții civilizației europene pentru a fi însărcinată cu protectoratul acestor provincii? Desigur că numai *Austria*. Să nu ni se răspundă că Rusia s-ar opune. Prin rezistența continuă a Europei, Rusia este redusă de a privi chinurile celor de un neam și de o lege cu ea fără să poată interveni în favorul lor; ea este silită de a protesta contra tuturor insinuațiunilor că ar avea planuri ambițioase. Să cercăm a o prinde *de cuvânt*. În schimbul liberării coreligionarilor săi, ea să declare că renunță la supremația asupra unei eventuale Confederații Dunărene. Și, dacă visul politice militare rusești este într-adevăr Constantinopolul, Rusia poate să amâne cucerirea acestui oraș, urmându - și cuceririle în Asia și venind dinspre Asia asupra Constantinopolei, precum s-au mai întâmplat aceasta sub împărății grecești.

Bune planuri, nu-i vorba — și ieftene. — Fiindcă „Post” mai propune Austriei și o politică comercială liberală

(bazată adică pe liberul schimb), se vede ușor unde ar ajunge protectoratul. D-nul Ițic Silberstein poate răspunde mai bine la aceasta. Inundarea popoarelor orientale cu roiri de oameni civilizați din Galiția, care ar avea menirea să cultiveze Orientul într-o mână cu stecla de rachiu și 'ntr - alta cu „Neue freie Presse” de ex. — Și s-ar civiliza bieții muntenegreni și bosniaci precum ne-am civilizat noi, frumos și cu temei, că țărani noștri sunt sănătoși și bogați și știutori de carte nevoie mare! — Robia economică a noastră și a Orientului întreg, supremația culturii extrafine din Buda-Pesta și Viena poate fi visul diplomaților de la „Post”, dar exemplul României ar trebui întipărit în mintea popoarelor de preste Dunăre, ar trebui să li se spuie că protectoratul Austriei este echivalent cu sărăcirea, cu stoarcerea populațiunelor prin agenți economici fără patrie și că acelea n-ar forma decât terenul de nutrițiune al dezvoltatelor sisteme intestinale de la bursa din Viena. În loc de a trăi pentru ele înșile, în loc de a forma prin clasele lor pozitive terenul înfloririi unei culturi naționale, acele clase ar deveni mijlocul de trai pentru o cultură străină, pentru un popor străin, pentr-o industrie străină. Acele popoare ar ajunge la proletariatul plugului, ar fi silite să asude o zi pentr-o cutie de chibrituri, să plătească cu greaua lor muncă agricolă secăturile și nimicurile industriale ale mult civilizațiilor austriece, reprezentați prin d. Ițic Silberstein. Numai o Confederație Dunăreană cu o politică comercială protecționistă și sub protectoratul său propriu și al nimărui altcuiva ar conținea în sine sâmburi de dezvoltare adevărată. „Post” se teme că ne-am sparge capetele de a doua zi. Ei și? Noi ne-am bate, noi ne-am împăca. Cred că-i o stare mai preferabilă decât împăcarea prin beamteri austriești cu mijlocirea kesaro-kraiescului feldwaibel.

[16 iulie 1876]

DE PE CÎMPUL DE RĂZBOI
[„ÎN URMA VREMEI RELE...”]

În urma vremii rele, drumul de fier fiind întrerupt, zările din străinătate nu vin regulat, din care cauză nu sîntem în stare a ține publicul nostru în curentul întâmplărilor războiului. Veștile cele din urmă ni spun că Abdul Kerim Pașa, comandantul general al trupelor turcești, se află tot încă la *Sofia*, adică zece poște departe de linia de bataie. Prin urmare turcii nu vor trece în Serbia. — În urma ploilor torențiale ostilitățile sînt amîinate din amîndouă părțile.

[16 iulie 1876]

ÎNMORMÎNTARE [„IERI LA 2 ORE...”]

Ieri la 2 ore după amează-zi a sosit cu trenul rămășițele mortuare ale princesei Maria Obrenovici, nasc. Catargi, mama principelui domnitor al Serbiei. Cortegiul a pornit de la gară în sunetul muzicii, iar osemintele au fost înmormîntate la biserica Sf. Spiridon. De mirare a fost însă că la gară atît muzica instrumentală cît și corul au început să cînte deodată arii cu totul deosebite și cu toate acestea corul nu-și ieșea din tact. Asta poate fi o dovadă pentru talentul muzical al coriștilor, însă nu credem să fie și cuviincios mai ales la o înmormîntare.

[16 iulie 1876]

DE PE CÎMPUL DE REZBEL
[„SUB DATA DE 12/24 IULIE SE VESTEȘTE...”]

Sub data de 12/24 iulie se vestește biruința lui Muktar Pașa asupra trupelor muntenegrene, comandate de însuși principele Nikita. Lupta a avut loc între Blagai și Neveșinie și a durat trei ore, Oasta montenegrină în retragere au ajuns între armia care o urmărea și între mica garnizoană turcească din Mostar care, observînd retragerea inamicului, au ieșit din întăriturile ei și l-au atacat pe la spate. Știrile privitoare la Serbia asemenea nu prea sînt favorabile pentru creștini. Sub data de 9/21 iulie se vestesc într-adevăr dese ciocniri între sîrbi și turci; astfel la micul Zvornik, unde 2000 nizami turcești cu artilerie au fost respinși, la Bielina, unde atîcînd pe gen. Alimpici au pierdut 1000 oameni (pe cînd sîrbii numai 200), la Rachitița (lîngă Timok),

unde turcii au fost luați pe fugă, în fine la Veliki-Izvor, unde tot ei să fi pierdut 2000 — 3000 de oameni, pe cînd sîrbii să fi avut pierderi neconsiderabile. În fine armata generalului Zach să fi avut asemenea mai multe ciocniri victorioase. Temerea exprimată prin mai multe ziare românești că aceste harțe, oricît de vi[c]torioase fie, slăbesc din ce în ce puterea sârbilor , făr' a li aduce vreun rău considerabil turcilor, pare a se adevăra din zi în zi. Turcilor le lipsesc numai mijloace de a pune o armată mare în linie de război, dar sunt totdeauna în stare de a împlă gurile șirurilor lor prin puteri nouă aduse din Asia; sârbilor li lipsește însă materialul de oameni. Ei pierd în acest război floarea tinerimei, floarea bărbăților lor, 'ncât la victoriile lor se poate aplica cuvîntul , spus de cronicarul nostru pentru lupta de Războieni, „și - acolo au pierit sămînta vitejilor”. Stingerea continuă a puterilor sârbești puse în luptă și neputința de a le înlocui prin altele nouă, a început a avea urmări grele. Cernaief au părăsit de bunăvoie Babina Glava, întemeiat cum zice pe vederi strategice de un ordin mai înalt. Armia sa e intactă, însă în plină retragere. El însuși inspectează corpurile celelalte, căci face drumul la Supovaț, la Isvor, la Zaițar. — O depeșă din 12/24 iulie anunță că generalisimul turcesc Abdul-Kerim au ajuns în sfârșit la Niș și că această venire a sa însemnează o bătălie hotărătoare , care va avea loc cît de curînd . Totodată armata turcească de pe Timok sub Osman Pașa (în număr de 50000 oameni) să se fi aflînd pe teritoriu sîrbesc, pe culmile cari stăpînesc orașul Zaițar. — În legătură cu știrile aduse mai sus vor fi stînd tractările puterilor mari de a face să înceteze ostilitățile în Orient. Zilele acestea corespund cu vio[i]ciune pe cale telegrafică diplomații din Londra cu cei din Petersburg; agentul Angliei din Belgrad să-i fi propus chiar principelui Milan ca, în

cazul unor succese îndoielnice, să intervie pentru împăcaciunea lui cu Poarta.

[18 iulie 1876]

AUSTRO-UNGARIA [„ÎNTEVEDEREA DE LA REICHSSTADT..."]

Întrevederea de la Reichsstadt au avut se vede drept rezultat mulțămirea amândoror împăraților. Împăratul Rusiei să se fi exprimat „cu greu îi va succeda cuiva să arunce sămânța de discordie între mine și Austria”. Despre cele pertratate la această întrevedere nu se știe nici azi nimic decât doar că urmarea nemijlocită a fost închiderea portului de la Kle[c]k. Nu se poate contesta că împăratul Austriei are o coardă cavalească în inima sa, pe care, atingând-o, ești sigur că va întrebuița influența personală, cât-o mai poate avea în vreme constituționalismului, în favoarea echității. Acest cavalerism — și nu interesele raselor domnitoare din Austria — va fi dictat închiderea portului de la Kleck, prin urmare inaugurarea unei echitabile neutralități față cu mâna de viteji cari se luptă peste Dunăre pentru liberarea lor. Liberarea și consolidarea lor implică un pericol pentru monarhia austro-ungară, dar acest pericol împăratul mai bine voiește să-l întâmpine în luptă dreaptă decât prin apucăturile minciunoasei diplomații. Ne vom aminti de aceea cu drag acele trăsături curate a inimei sale cavalești cari privesc în special pe români și cari n-ar trebui date uitării. Înaintea războiului din a. 1866 Napoleon propusese cabinetului austriac o politică într-adevăr înspăimântătoare prin dejosirea ei. Italia fiind legată cu Prusia prin tractat, Napoleon propunea un fel de luptă de aparență, un fel de bătaie în glumă pe teritoriul Veneției, care să-i dea ocazia Austriei de a-și concentra toate puterile în Boemia. În schimbul Veneției i se propunea Austriei posesiunea României. Împăratul a respins cu indignare această propunere; ea era

avantagioasă dar înjositoare. — În fine, în vremea iudileului de la Cernăuți împăratul a refuzat de a lua parte la bacanele evreiești; desigur că l-a fi revoltat insinuațiunea de a insulta prin venirea sa un vecin puțin puternic și de a serba ca o glorie un act de trădare. De aceea răspunsul pe care l-a dat capul semitic pe care se cunoștea încă locul de unde-și răsese perciunii a avut o ușoară și nedescriptibilă umbră de ironie. — Dar acesta este împăratul și nu jidovita Austrie oficială cu care au a face popoarele.

[18 iulie 1876]

GALIȚIA [„O CIUDATĂ CIRCULARĂ..."]

O ciudată circulară au adresat subprefecții din Galiția comunităților religioase izraelite. Fiindcă în Rusia purtarea costumului evreiesc este oprit, subprefecturile aduc aminte evreilor că, în caz de-a călători în acea țară, ei să caute a evita neplăcerile ce s-ar putea ivi din contravenirea dispozițiilor rusești. Barbă nu-i permis a purta decât îmbrăcat fiind în costum național rusesc. Ușor se poate întâmpla — zice circulara — ca evreul austrieccesc să se pomenească în mijlocul uliței că i se taie cu de-a sila barba, *perciunii* și poalele caftanului. Fericită Rusie.

[18 iulie 1876]

UNGARIA [„ÎN URMA ORDINELOR..."]

În urma ordinelor de mobilizare a armatei monarhiei, se vestește că manevrele de pe Marchfeld și exercițiile de lângă Kaschau nu se vor ține în anul acesta. Ministerul de război comun voiește a acoperi cu aceste economii cheltuielile mai mari ce e silit a le face pentru completarea cadrelor. În 9/21 iulie miniștrii ungurești au ținut consiliu asupra cestiunilor arzătoare ale zilei. Presa maghiară e foarte turburată de evenimentele de Orient.

Pe cînd „Ellenor” caută a liniști opinia publică, zicînd că pregătirea de război nu dă nimărui dreptul de-a se speria de orice dispoziție a guvernului, „Naplo” se vede dimpotrivă silit a face întrebări foarte serioase guvernului unguresc. „Este adevărat — întreabă ziarul — că monarhia e în ajunul de a părăsi politica neutralității și de-a interveni cu armele în războiul turco-sîrb? Și dacă e astfel de unde se vor lua mijloacele pentru campanie? Nu are guvernul intenția de-a convoca Dieta pentru votarea cheltuielilor campaniei?” Hon iarăși se miră de limbajul ziarelor vieneze, cari dizaprobă formarea unei *legiuni de unguri* în serviciu turcesc. Oare ofițeri rusești, austriaci, cehești nu sînt în armata sîrbească? Dorința noastră — zice Hon — este ca cei 10.000 de unguri așezați în Turcia să caute a îndrepta ceea ce-am stricat noi fără vină și

în detrimentul intereselor noastre prin închiderea portului de Klek, pe cînd aiurea am lăsat trecătorile deschise. El îl sfătuieste pe Tisza, ministrul - președinte, ca să ceară de la împărat grabnica convocare a camerelor și, în caz de refuz, să pună cestiunea de cabinet.

[18 iulie 1876]

RECTIFICARE [„PRIN ÎMPREJURAREA..."]

Prin împrejurarea că a trecut mai multă vreme de la moartea — întâmplată în străinătate — a princesei Obrenovici și fiindcă nu s-a publicat nici un program pentru înmormântare, numărul nostru de vineri a conținut notița că avea să fie înmormântată încă joi. Rectificăm aceasta. Sicriul dublu a fost depus la biserica Sf. Spiridon pentru-un priveghi de trei zile. Sub placa de sticlă a coșciugului de metal alb se vede fața îngălbenită a moartei, încunjurată cu flori. Împrejurul catafalcului sunt așezate glastre cu flori și arbori cu frunzele negre verzi. În mormântarea va avea loc abia astăzi.

[18 iulie 1876]

[„CONVENȚIUNEA DE COMERCIU...”]

Convențiunea de comerț încheiată de guvernul trecut, pentru onoarea sa și a țării, cu Rusia a primit zilele acestea ratificarea Camerei române, după două zile de discuțiune.

Această convențiune, ca și cea încheiată cu Austro-Ungaria, cu foarte puține excepțiuni, împacă pe deplin interesele noastre comerciale. Egoiștii stăruiesc și astăzi a face să cadă meritul acestor două mari acte, care creează privilegii și avantaje reciproce pentru fiecare parte contractantă, care coprim dispozițiuni de o mare utilitate practică relativ la importațiune, la esportațiune, la vămi, la navigațiune, la tranzit, în fine la pozițiunea comercianților străini în țară, la dreptul și libertatea lor de a comercia, egoiștii, zicem, par, cel puțin în formă, a nu recunoaște nici însemnătatea politică a acestor acte. Vericari vor fi însă vederile lor, este constatat și probat că, dacă România a continuat a exercita dreptul său suveran de a tracta în ceea ce privesc interesele sale de ordine politică, n-a fost tot astfel și în ceea ce privesc interesele sale de ordin economic. Sunt trei secole de când ea nu a exercitat dreptul său de a încheia cu alte puteri convențiuni sau tractate de comerț. Astăzi după trei secole ea intră în exercitarea acestui mare *drept*, astăzi, după trei secole, un *domn român* și doi *mari împărați* fac să reînvieze acest *drept*, să obție recunoașterea sa, și țara să înceapă din nou a-l exercita în toată suveranitatea ei !

Convențiunea de comerț încheiată zilele acestea cu Rusia este al doilea mare act de felul acesta ce țara salută cu căldură astăzi. Concepută pe aceleași baze ca Conven-

țiunea austro-ungară, ea promite un viitor destul de prosper comerțului și industriei noastre. Aceia care a studiat de aproape aceste două acte au putut remarca desigur că ele nu sînt nici prea liberale nici prea despotice, că ele nu repos nici pe *liberul schimb* în adevăratul înțeles al cuvîntului, nici pe *protecționism* pînă la prohibițiune. Adevăratele baze asupra cărora repos aceste acte sînt: *liberul schimb* combinat cu *protecționismul*, de unde rezultă că industriile noastre încă slabe sau în ajun de a se întemeia sînt protegiate și acele întemeiate și care nu se mai tem de nici o concurență străină, asigurate printr-o deplină libertate de comerț, cu un cuvînt, cerealele noastre de exemplu care nu se tem de nici o concurență în țara noastră sînt regulate prin mențiunile tratate pe baza *liberului schimb*, și zaharul, sau mai bine industria zaharină care e încă în ajunul nașterii ei, pe haza *protecționismului*. Zaharul, care, după tarifele turcești pînă mai alaltăieri în vigoare, plătea o vamă de 7 1/4 la sută, la import sau 5 franci 25 centime de sută de kilo, astăzi după convențiunea rusă și austro-ungară plătește 28 ^{57*}/₁₀₀ la sută sau 20 de franci de sută de kilo, adică o taxă de patru ori mai mare, mai mult decît suficientă pentru a protege industria noastră zaharină, pentru a o încuraja și a o face să prospere.

[23 iulie 1876]

[„O ALTĂ ȘTIRE...”]

O altă știre de cea mai mare gravitate este aceea pe care ne-o comunică jurnalele din Viena și Pesta.

Situațiunea politică, după aceste foi, a intrat în o nouă fază, mai serioasă și mai amenințătoare decît toate complicările de pînă acum.

Majestatea Sa Țarul a făcut zilele aceste noului ambasador al Porții, Kabuli Pașa, o primire cum nu se face decît numai unui ambasador al unui stat inamic. În diplomatie, ambasadorii nu sînt primiți cu reproșuri de cătră monarhi decît numai atunci cînd e decisă declararea de război.

Ce va fi vorbit țarul nu se știe încă; diplomația n-a lăsat pînă astăzi să se strecoare în public mai mult decît atît că „a apostrofat cu termeni foarte gravi atitudinea Porții”.

Dar atîta este de ajuns. Gravitatea consistă în însăși petrecerea faptului, nu în forma sub care s-a petrecut!

Acest fapt, negreșit foarte important, are multă asemănare cu conflictul diplomatic din Berlin, care precedase războiul franco-german.

[23 iulie 1876]

DE PE CÎMPUL DE RĂZBEL [„ZIARUL «GOLOS» NE ADUCE...”]

Ziarul „Golos” ne aduce oarecare lămuriri asupra operațiunilor de pe cîmpul luptei în Herzegovina, arătînd că prințul Nekita, după catastrofa de la Nevesinje, s-a retras spre Rorița spre a-și organiza cetele sale. Cu ocazia retragerii, Mukhtar Pașa

voi să încurce pe montenegri în o luptă oarecum hotărâtoare pentru turci, după părerea lui. Pentru acest sfârșit Mukhtar Pașa a ocupat orașul Bilek și liniile [pe] care să retrăgea Nekitta înspre Montenegro, voind astfel a împresura pe munteneșii și a-i nevoi la luptă. — După o depeșă datată 31 iulie din Metkovich, lupta s-a întâmplat și Mukhtar Pașa a fost bătut cu desăvârșire la Bilek, unde au trebuit să se lupte cu o putere de 3 ori mai mare decât cea comandată de el. Turcii au pierdut în această luptă un număr însemnat de ofițeri superiori; această știre a făcut o impresie dureroasă în Constantinople. S-au luat însă măsuri energice pentru a împiedeca la ocazie mergerea montenegrinilor la Mostar.

O telegramă de la Semlin cu data 31 iulie arată că miniștrii Ristici și Gruici au plecat la Cartierul central în scop să propună un armistițiu pentru 4 săptămâni, în care răstimp nădăjduiesc a putea chema toate rezervele sub arme. — Tot în acea telegramă se arată că turcii ar fi înaintat până la Krucevaz.

O telegramă de la Niș cu data 30 iulie arată că brigada lui Hofiz Pașa, care formează avant-garda armatei de la Niș, comandată de Achmed Ejub, au avut o luptă crâncenă cu sârbii la Gramada, care a ținut 6 ceasuri și s-a terminat cu învingerea sârbilor, care s-au retras spre Dervent, lăsând întăriturile și locul luptei în mâinile turcilor.

— O altă telegramă, de la Calafat, arată că Suleiman Pașa a trecut fruntăria Serbiei pe la Pandiralo, încă la 30 iulie, unde a intrat 8 batalioane de sârbi cu 12 tunuri și pe care i-a bătut, luându-le arme și o mulțime de prizonieri. — Suleiman Pașa și urmează drumul înainte. — Se zice că și Achmed Pașa a trecut fruntăria Serbiei, cu care ocazie s-au încurcat într-o mare luptă cu sârbii. — Aceste sânt datele cele mai nouă de pe câmpul luptei până în momentul de față, din care însă nu se poate cunoaște nimic pozitiv; să așteptăm dar date sigure și atunci să ne pronunțăm.

[23 iulie 1876]

NUMIRI LA UNIVERSITATEA DIN CERNĂUȚI

La vechea Universitate din Cernăuți (care-și are începutul, după cum se știe, din vremea lui Papură Voda) s-au mai numit încă câțiva profesori iluștri, de-a căror faimă științifică răsună Europa. Iată numele acestor iluștri indivizi: D. Alois Handl (fost institutor de fizică și chimie la școala militară din Wiener-Neustadt), acuma profesor ordinar de fizică; D. Anton Wasmut (fost institutor la gimnaziul real de pe Landstrasse din Viena), acuma profesor extraordinar de fizică matematică; D. Richard Pribram (fost asistent de chimie la Praga), acum profesor extr. de chimie; D. Vitus Graber (fost institutor la un gimnaziu comunal din Graz), numit profesor ordinar de zoologie; D. dr. Carol Vrba (fost docent de petrografie), profesor extraordinar de mineralogie; în fine d-rul Eduard Tange, care-a învățat carte la universitatea din Liov și - acum i numit profesor extraordinar de botanică. Cu această ocazie ne aducem și noi aminte de o convorbire c-un învățat din Moldova care era docent de la universitatea comunală din Mălăești, ținutul Cîrligaturei.

— Mă rog, unde - ai învățat d-ta carte? îl întreb eu.

— Mă cunoaște cucoana Profira din Măndinești.

— Da nu te 'ntreb cine te cunoaște. Vei fi cunoscând d-ta multă lume — dar unde - ai învățat carte?

— Eu l-am învățat carte pe redactorul Curierului intereselor generale.

— Tocmai de aceea te și 'ntreb unde ai învățat d-ta?

— Apoi cam tot prin Hârlău m-am tăvălit eu.

Mutatis mutandis, o convorbire cu acești iluștrați ar suma cam astfel:

— Mă rog, unde - ai învățat d-ta carte?

— Mă cunoaște d-nu Stremayer.

— Nu-i vorba de cine te cunoaște. Unde ai învățat?

— Am șters ciubotele d-lui Brzrcek, referende la ministeriul instrucției.

— Nu te 'ntreb unde - ai șters ciubotele. Unde ai învățat?

— Apoi cam tot prin Kecikemet și prin Brody m-am tăvălit eu.

De aceea credem a-i face un serviciu d-lui Stremeyer recomandându-i o prețioasă personalitate pentru ocuparea catedrei de filologie comparativă a „limbelor semitice”. Este d-nul Herșcu Șloim Zeilig, actual docent privat de limba ebraică la o mică universitate, improvizată sub un șopron, din Târgul-Cucului. Acest domn doctissim se obligă a primi auzitori academici până și [în] frageda vârstă de 2—5 ani și de a-i duce la vreme de ploaie și în spate în salele universității din Cernăuți, pentru minima taxa colegială de 6 creițari austriecești pe săptămână.

[23 iulie 1876]

DE PE CÂMPUL DE RĂZBEL [„O DEPEȘĂ DIN RAGUSA...”]

O depeșă din Ragusa arată că știrile sosite în Bilek și Trebinje din izvor autentic turcesc confirmă știrea despre victoria cea strălucită a herzegovinenilor și munteneșilor asupra turcilor la Verbiza. Chiar turcii din Trebinje spun că munteneșii au luat în adevăr tunuri de la turci cu acea ocazie și că le-au sfărâmat cu totul câteva batalioane. Selim Pașa a murit în luptă dimpreună cu mulți ofițeri superiori din statul major. — Tot o depeșă din Ragusa arată că la 31 iulie au ajuns la Cetinje prizonierul Osman Pașa însoțit de 30 nizami. Dintre capii munteneșii n-au căzut nici unul în lupta de la Verbiza. Armata herzegovină și munteneșă au avut în acea luptă vro 200 de răniți. — O altă depeșă din Ragusa spune că Muchtar Pașa s-a încercat în deșert a da ajutor armatei de la Trebinje și Bilek, deoarece munteneșii, prevăzând aceasta, au întrerupt comunicațiunea lui Muchtar, amenințând Trebinje, după care acesta a fost silit a da înapoi.

Din Constantinopole să depeșază cu data 1 august (oficial) că, după cum glăsuiește o telegramă. de la Niș, Ejub Pașa, înaintând spre Gurgusovac (Cnjazevac) s-a întâlnit cu un corp de armată sârbesc. După o luptă de 7 ceasuri, turcii au bătut pe sârbi, luând pozițiile lor strategice. Tot prin acea telegramă se spune că armata comandată de Suleiman Pașa s-a unit, pe pământul sârbesc, cu armata condusă de Ejub Pașa.

Armata sârbească comandată de generalul Tschernajeff stă pe loc la Gurgusovac și așteaptă ocazia binevenită spre a respinge atacurile turcilor.

Din Belgrad să depeșază că turcii care au năvălit pe la Gramada în mai multe localități a departamentului Cnjazevac, fac toate cruzimile pe unde străbat și aprind cu petrolu sate și biserici fără nici o cruțare. Asupra celor de pe urmă evenimente de pe câmpul de răzbel n-avem nici o știre din izvor sârbesc, de unde conchidem că cauza sârbilor nu stă tocmai bine pe câtă vreme nu mai au timp a-și publica izbânzile, după cum obicinuiau la începutul campaniei de față. Se vorbește că generalul rusesc Kauffmann a sosit la Belgrad ca să ieie comanda armatelor sârbești. Se știe că aceasta este unul din cei mai buni generali ai Rusiei.

[25 iulie 1876]

DE PE CÂMPUL DE RĂZBOI [„PÂNĂ ÎN MOMENTUL DE FAȚĂ ...”]

Până în momentul de față nu putem ști sigur ce succes au avut mișcările cele mai nouă ale turcilor. Deocamdată pare a se fi născut o stagnațiune a operațiunelor. Nemijlocit înaintea orașului Kniazevaț, ocupând țărmul drept al râului Timok stă armata sârbească în loc întărit cu șanțuri, de la luarea căruia atârnă posesiunea orașului. În dreptul lor, sârbii au armata turcească de la Niș în mărime de 70000 oameni în șapte divizii, comandați de generalisimul Abdul-Kerim. Aceași stagnație domnește la Zaițar - unde Osman Pașa, deși anunțase că l-a învins pe Liesanin, stă în nelucrare în dreptul, orașului și trupelor sârbești. După unele telegrame de origine nesigură bătălia hotărâtoare să se fi început, ba chiar sârbii să fie în plină retragere; dar aceste știri nu sânt confirmate prin telegrame de Constantinopole, prin urmare pot fi fantazii ale *turcilor* din Pesta și Viena.

Spre caracterizarea situației i se scriu ziarului Pol. Corr. următoarele:

De când turcii stau pe teritoriu sârbesc, oamenii au devenit (în Belgrad) foarte modești. Toți au renunțat aproape la așteptarea de a vedea. Serbia întinzându - și marginele peste cele actuale. Preocupăția de căpetenie este acumă mănținerea principatului statu quo ante. Liberali și conservativi sânt uniți în părerea că trebuiesc să facă orice sacrificii, să - și încordeze toate puterile pentru a lupta mai departe până ce vor respinge pe turci de pe teritoriul sârbesc. Nu este exact că s-ar fi format o opoziție care cere imediată încheiere a păcii. Deocamdată sârbii au ajuns a aduce în stagnație ofenziva turcilor lângă Timok. Trupele sârbești au primit ordin de a se retrage spre Kniazevaț; iar prințul Milan au avut la Alexinaț o conferință cu generalul Cernaief în care s-a hotărât încordarea puterilor pentru a se împotrivi turcilor lângă râul Timok.

Mult mai succese par a fi mișcările muntenegrenilor. Sfărâmarea lui Muktar Pașa la Verbița (Vrbica), bătălie în care au căzut mai mulți pași și s-au luat muniții, stindarde și prizonieri, retragerile maiestre ale Voievodului, care căuta prin ele a atrage pe turci de pe șes la locuri muntoase unde ei să nu fie în stare a dezvolta armată, o tactică asemănătoare cu cea a domnilor noștri vechi, sânt atâtea semne că muntenegrii pricep mai bine lupta cu mulțimea covârșitoare a turcilor decât sârbii.

[28 iulie 1876]

CESTIUNEA ORIENTULUI [„DE MAI MULTĂ VREME...”]

De mai multă vreme diplomația rusească caută a se înțelege cu cea engleză asupra modului pacificării Orientului și asupra încheierii păcii și a consecuențelor ei. Astfel principele Gorciacof să fi însărcinat pe ambasadorul din Londra, d. Șuvalof, de a face propuneri cari să dovedească că Rusia nu dorește decât restabilirea liniștei și ameliorarea poziției creștinilor din Orient.

Se zice că propunerile făcute au cam următorul cuprins. Pentru a realiza reformele propuse prin memoriul contelui Andrassy, să i se deie Porții concursul Europei și anume în provincii cu populație mixtă să se trimeată comisii mixte, compuse din reprezentanți ai Porții și împuterniciți ai statelor europene. Dacă Anglia se învoiește cu această propunere, atuncea puterile în acord comun ar avea sa stăturească competența acestor comisii. Cabinetul englez n-a răspuns îndată la aceasta invitare, se vede

că temându-se ca răspunsul său să nu-i mărginească libertatea de acțiune față cu mulțimea de probabilități a Cestiunei Orientului. Sultanul Murad e încă tot bolnav, deși se sperează ca boala sa e cronică și nu va avea urmare letală. Pentru a se feri de orice iritație ce ar putea deveni periculoasă în starea de extremă nervozitate în care se află, el nu primește pe nici un ambasador străin și chiar conferirea cu miniștrii săi e redusă la minimul posibil.

[28 iulie 1876]

DE PE CÂMPUL DE RĂZBOI [„STAGNAȚIUNEA MIȘCĂRILOR...”]

Stagnațiunea, mișcărilor pe care-o anunțasem în n-rul trecut a fost reală în partea turcilor, aparentă din partea

sârbilor. Acești din urmă, convinși că lupta cu mulțimea și apărarea unor puncte a căror importanță nu valorează sacrificiile de vieți a unei asemenea apărări, au părăsit fără zgomot pozițiile lor atât la Kniazevaț cât și la Zaițar. Astfel un corp de observație turcesc trimis la Grlian au ajuns fără supărare la Zaițar, unde a băgat de samă că Leșianin părăsise preste noapte cu trupele sale Zaițarul și că e în plină retragere către Paracin; deci Osman Pașa să fi ocupat Zaițarul. — La Kniazevaț colonelul Horvatovic au apărut mai multe zile locul și, deși a cerut într-una ajutoiri de la Cernaieff, totuși nu i s-a dat, încât a fost silit să înceapă asemenea o retragere liniștită și fără luptă. Turcii luând Kniazevațul au aprins și risipit atât orașul cât și satele de amândouă părțile râului Timoc.

Armata turcească de pe Timok comandată de Osman Pașa e compusă în acest moment 1) din corpul de la Isvor și Adlie care, împreună cu garnizoanele din Vidin și Belgradcic, are 40000 oameni și 13 baterii. 2) Corpul lui Ahmed-Ejub Pașa care stătuse în fața Kniazavațului. Acest corp e compus din *divizia Hussein-Hami Pașa* cu brigadele Hafur Pașa, de 8 batalioane și 2 baterii, și Șerif Pașa cu 6 batalioane și 1 baterie; *divizia Husein-Lavri Pașa* cu brigadele Kifad Pașa cu 7 batalioane și o baterie, Aziz Pașa cu 6 batalioane și o baterie și c-o rezervă de 6 baterii; în fine *divizia Suleiman Pașa* cu brigadele Hasan și Selami Pașa, fiecare cu câte 6 batalioane și 1 baterie și încă o brigadă (vacantă) cu 5 batalioane și o baterie în total corpul Ahmid-Eiub are 45 batalioane, 14 baterii și 13 regimente de cavalerie. Deci cu acest întreg corp a avut a face colonelul Horvatovici.

[30 iulie 1876]

INFLUENȚA AUSTRIACĂ ASUPRA ROMÂNILOR DIN PRINCIPATE

Influența aceasta, fiind mai cu samă actuală, are dezavantajul de a nu sta înaintea noastră ca un șir de fapte complinite, ca ceva rotunzit, ci ne încunjură din toate părțile, trăim sub presiunea ei, e asemenea unui demon din povești pe care îl zărești oriîncotro te-ai întoarce, din care cauză începe a ți se năzări și acolo unde nu e. Pentru a cunoaște

mai bine raportul în care aceste două elemente, cel românesc și cel austriac, au trebuit să intre, vom trebui să le caracterizăm asemenea unui chimist și să stabilim proporția puterilor în joc, avantajele unuia din elemente, dezavantajul celuilalt. Ce vedem dar la cea întâi privire? Pe de-o parte un stat mare, având razimul său spiritual în culta Germanie, stăpânind sub un sceptru popoare foarte deosebite, nemulțămite cu supremația a două elemente numeric mici, un stat căruia îi lipsește condiția principală a unui stat, unitatea națională, și cu toate acestea are justiția și administrația cum se cade, negoț, industrie, ba chiar o mișcare științifică destul de însemnată. Pe de altă parte întâlnim un popor mic a cărui populație agricolă, a cărui inteligență consistă dintr-un element omogen, dar a cărui funcții vitale sânt în mare parte împlinite de străini. În adevăr, negoțul de import și export, cel din lăuntrul țării, drumuri de fier, manufactură, c-un cuvânt circulația sângelui social e împlinită de străini, și dacă întrebăm care element parazit au intrat cu sistemul său de arterii în organismul vieții noastre naționale, vom trebui să răspundem: în cea mai mare parte *cel austrieceesc*.

În ce consistă deci puterea Austriei, căreia îi lipsește înăuntrul sau unitatea voinței? Ce lipește elementele sale, vecinic în discordie, încât acestea constituiesc o putere atât de mare? În privirea aceasta vom trebui să consultăm istoria. Imperiul roman în decadență dedese naștere unei religii cosmopolite care continua oarecum cultura și ideile antice, deși sub o formă foarte modificată. Aceasta era religia creștină, mai cu samă ramura catolică. Catolicismul întinsese peste Europa un pănjinis subțire de idei religioase, ostașul îmbrăcat în fier al Romei vechi se schimbase în miles eclesiae, îmbrăcat în rasă; astfel se formează o putere nevăzută, pretutindeni străină și pretutindeni acasă, care încerca a realiza idealul imperiului universal. Imperiul care se formează sub acest painjenis se numește Imperiul roman. Casa domnitoare care se pune mai cu succes în serviciul acestui ideal este Casa de Austria. De la Carol al V se lăfise ideea unei monarhii universale a creștinătății, cu moartea lui s-a amânat proiectul, dar familia n-au renunțat la culmea dorită, la răspândirea sfintei monarhii peste Europa întreagă. Înaintea acestui pericol sta Europa la începutul războiului de 30 de ani. Și într-adevăr Casa era în toate condițiile pentru realizarea scopurilor sale. Spania sub Casa de Austria avea la dispoziție țările cele mai bogate ale Europei și ale globului: Lombardia, Țările de Jos, Portugalia și împreună cu aceasta puterea ei comercială, aurul Americii și nemăsuratele mărfuri coloniale ale Indiei asiatice, încât Baco de Verulam esclama că puterea Spaniei este cea mai mare din lume. Afară de acestea, Spania avea pe atunci cea mai puternică armată, ea ținea numai în Flandra 40 de mii de oameni, în Milan 15.000. Oastea sa număra 120.000 pedestri și 20.000 călări, o oaste cum toate țările creștine de pe atunci n-ar fi putut-o înjgheba; apoi o flotă urieșască și avere îndestulă spre a o înmulți în orice moment. Linia germană a Casei de Austria intrase în trupul Franței cu Alzasul și Lotaringia, care erau ale împăratului germanic. Franța era împresurată din patru părți, la sud - ost cu Italia, la nord - ost cu imperiul germanic, la sud cu Lusignan și Burgonia, la nord cu Țările de Jos până în Saona. Era strâmtorată și primejduită în grad suprem. În Suedia Casa introdusese intrigi împotriva lui Gustav Adolf, spre a aduce pe tron linia *catolică* de Wasa, care domnea în Polonia, căci după ideile vremii aceleia, în care legitimismul era în floare, Gustav Adolf trecea de uzurpator. Spania făcuse planul de a pune mâna pe Marea Baltică, *mama tuturor comerțelor*, cum se numea pe atunci, și a prinde rădăcina Olandei, c-un cuvânt *painjinișul fin al ideilor religioase se prefăcuse într-o mreajă de fier*.

Războiul de 30 de ani au avut drept rezultat sfărâmarea acestei puteri urieșăști.

Richelieu — însăși catolic — încurajează protestantismul în Germania și, împreună cu celelalte puteri amenințate, au sumuțat asupra Casei tot ce se putea sumuța, între alții pe turci și pe voievozii Transilvaniei. Austriei îi trebuiau oameni și în Orient și unul dintr - aceștia au fost Mihai Viteazul, asemenea o jertfă a politicii austriece ¹.

¹ Mihai Viteazul nu cade — ce-i drept — în vremea administrației lui Richelieu, dar aici nu poate fi vorba despre persoane, ci numai de nexul general al lucrurilor. Franța lucra încă de sub Enric al IV pentru nimicirea puterii austriece. Planul lui Enric, de a fonda o republică europeană compusă din 15 state egal de țări, cari să cumpănască puterea Austriei, e amânat prin asasinarea sa și reînceput, sub forma modificată, de urmașii săi. Politica Franței de la Enric al IV e diametral opusă politicii austriece, inaugurate de Maximilian I (1548-1550).

Într-adevăr, cine l-a îndemnat pe Mihai Viteazul să se încurce cu turcii, a căror politică țintea la micșurarea Casei de

Austria prin susținerea drepturilor principilor Transilvaniei asupra Ungariei? Sanctitatea sa Papa și catolicismul rege al Spaniei, Filip al II. Liniile amândouă ale Casei se înțelegeau foarte bine. Poate că o îndemnare venită, de la Praga ar fi trezit unele bănueli în inima voievodului românesc, dar una venită, de la Madrid — care avea în vedere numai creștinătatea — nu. Se vede că tot din iubirea creștinătății Austria va fi încercat sub Constantin Brâncoveanu să ieie Țara Românească, precum mai târziu au luat Bucovina.

Sfârșim caracterizarea politice austriece cu unele trăsături generale. Austria există prin discordia popoarelor sale. Pentru a le ține vecinic lipite și vecinic în discordie are nevoie de un *clement internațional*, fără patrie proprie, fără naționalitate, fără limbă, de un element care să fie acasă în Tirol ca și în Boemia, în Galiția ca și-n Transilvania. Acest om pur cosmopolit per excelentiam a fost pentru această ambițioasă Casă preotul catolic. Neavând familie, căci era neînsurat; neavând limbă, căci limba sa era o limbă moartă (cea latină); neavând patrie, căci patria sa este unde-l trimite ecclesia; neavând rege, căci regele său este Pontifex maximus, acest element încerca să unifice Austria prin religie. Pe lângă acest element s-au mai format încă unul, hibrid și stângaci, cu o fizionomie fatală: *beamterul austrieccesc*. Acesta are o limbă, dar ea consistă din câteva formule nemțești de concepte, numite Schimmel, adică rable. Dacă i-ai lua unui beamter aceste câteva rable învechite și rău stilizate, el nu mai știe nici o limbă și iată de ce: în casa părințească a vorbit rusește, a studiat într-un gimnaziu unguresc, a trecut la universitatea nemțească și, când își sfârșeste învățătura, nu știe nici o limbă cum se cade. C-un cuvânt, Austria, pentru a domni, are nevoie de un ciudat soi de indivizi generis nullius și în secolul al XVI clerul catolic se potrivea cu acest rol, încât austriacul cel mai bun era pe atunci și catolicul cel mai bun. Astăzi însă nu se mai potrivește. Libertatea religioasă, răspândită peste toată Europa, au stabilit foarte mult biserica, iar acești beamteri fiind cu totul nebricnici pentru o sarcină atât de grea, Austria au trebuit să-și caute un alt aliat pentru politica sa, tot fără patrie, fără limbă, fără naționalitate, un element cosmopolit și egoistic, ceea ce drept vorbind este unul și același lucru, căci cosmopolitismul este pretextul de a nu face nimic pentru dezvoltarea unei părți a omenirii, pentru că individul respectiv s-au însărcinat de a nu lucra nimic pentru universul întreg. Afară de aceea acest element e și mai cosmopolit decât cel catolic, de vreme ce e comercial, și chiar chinezul nu va face mare deosebire între mărcile imperiului germanic și livrele sterline, pe când el va privi cu un simțimânt de superioritate religia creștină, ce i se va părea o palidă exegeză a moralei lui Lao-tse sau a eticei Vedelor.

Din punct de vedere austrieccesc ar fi nedrept însă de a pretinde ca Austria să ne cruțe pe noi. Pentru orice patriot austrieccesc e o datorie de a deschide porțile Orientului pentru colonizarea prisosului copiilor săi și desfacerea mărfurilor sale, c-un cuvânt pentru pionirii cuceririi sale. Ar fi absurd din punct de vedere austrieccesc de a pretinde ca ea s-o facă aceasta cu arma în mână, când are înainte-i o cale pacinică, nebatătoare la ochi și care nimicește pe contrariu în mod atomistic, atacând prin agenți economici nu forma statului, ci pe fiecare membru al statului în parte, care nici știe nici voiește să se sustragă de la această influență.

Dar tocmai fiindcă influența austriacă se prezintă ca o țesătură foarte complicată de cauze și efecte, încât fiecare individ din lira noastră trăiește sub presiunea ei, de aceea cu cât ne iubim mai mult patria și poporul nostru, cu atâta vom trebui să ne înarmăm mintea cu o rece nepărtinire și să nu surescîtăm cugetarea, căci ușor s-ar putea ca să falsificăm vederea acestei călăuze destul de credincioase și să [ne] agităm cu vehemență prin întuneric, în luptă cu fantasmă. Inimă foarte caldă și minte foarte rece se cer de la un patriot chemat să îndrepteze poporul său, și fanatismul iubirii patriei, cel mai aprig fanatism, nu oprește defel ca creierul să rămâie rece și să-și îndrepteze activitatea cu siguranță, să nimicească adevărata cauză a răului și să o stârpească cu statornicie de fier. Precum un medic nu va combate simptomele numai, ci *cauza* unei boale și va sfătui să se înlătureze mediul în care ea a trebuit să se nască, tot așa vom privi și noi individul naționalității românești în dezvoltarea sa și, comparând pe acesta cu norma legilor fiziologice ale societății, vom arăta de unde a trebuit să se nască neorânduielele

duielele în viața economică a poporului, care l-au făcut accesibil unei influențe economice străine.

De aceea să ne întrebăm fără părtinire cum întâlnim pe poporul nostru în istorie din momentul în care ea devine mai străvezie, adică de pe la începutul secolului al 14[-lea]. Îl găsim *totdeauna dezbinat înlăuntrul, dezbinat în politica sa față cu vecinii*.

O teorie filozofică a istoriei nu ne pare de prisos aicea. Popoarele nu sînt produse ale inteligenței, ci ale naturii, — aceasta trebuie stabilit. În începutul dezvoltării lor ele au nevoie de un punct stabil împrejurul căruia să se cristalizeze lucrarea lor comună, statul lor, precum roiul are nevoie de o matcă. Dacă albinele ar avea jurnale, acestea ar fi foarte *legitimiste*. Când mersul liniștit și regulat al afacerilor este lovit în centrul, în regulatorul său, treaba nu poate merge bine. Și cu toate aceste noi românii de sute de ani n-am avut altă plăcere mai mare decât a ne răsturna principii.

Alături cu această teorie fundamentală, despre stat ca așezământ al naturii și nu al rațiunii, vom trebui să-l caracterizăm răpede.

1) Istoria dinlăuntru a popoarelor este o luptă între ideea statului și individualism. Ce este individualismul? Fiecare ființă organică e pentru sine lucrul principal, semenul său lucru secundar. Dorințele și aspirațiile oricărui individ omenesc sînt nemărginite, încât funcțiunea principală a vieții, a inimei sale este nu realizarea unei dorințe, ci dorința, voința ca atare. De acolo proverbul: toată lumea să piară, numai Manea să trăiască. Acest element e și periculos și folositor. Periculos, dacă o putere mai mare nu-i pune margini; folositor, dacă în margini legiuite el caută a-și realiza prin muncă aspirațiile sale și, precum soarele este tatăl luminei și al umbrei, tot așa individualismul este tatăl înfloririi și al decăderii, justiției și a in justiției, binelui și răului.

Față cu această iluzie a inteligenței și a inimei individuale, care e cauza ca om pe om se exploatează, om pe om se nimicește, față cu acest bellum omnium contra omnes, un ochi mai limpede zice: Stăi! Nimicind pe vecinul tău, tu lovești în tine, căci pute-rile care exploatează natura brută s-au împuținat, *tu* ești mai sărac cu o sumă oarecare de puteri. Deci vecinul să trăiască. El produce grâu, el are trebuință de mine, eu de el, nimicirea sa ar fi o pierdere vădită pentru mine, care nu mă pot ocupa cu toate celea. Va să zică interesele individuale sînt *armonizabile*. Iată dar ideea statului: *ideea armoniei intereselor*. Dar producătorii de grâu au o țintă comună, interese comune, iată *clasa*; identitatea de interese naște o identitate de păreri: iată *principiile*; se cere reali-zarea acestor păreri în stat: iată *partida*. Tot așa fac breslașii. Formează o clasă, au principii, sînt o partidă. În locul individualismului personal vine cel de clasă. Pentru a-și asigura cercul de exploatare ele încremenesc câteodată: iată *castele*. Nimic nu va schimba natura societății. Ea va rămânea un bellum omnium contra omnes, sub orice formă pacinică s-ar prezenta. Puterile în luptă se comasează, în

locul indivizilor avem clase, forme superioare a aceluiași princip, carele se luptă pentru supremație.

Statul însă, ca o formă și mai înaltă a aceluiași princip, nu vede în clase indivizi deosebiți, ci un complex de organe sociale, un individ: națiunea. Toate clasele sânt înaintea sa egal de importante, menirea sa este de a stabili armonia între ele, de a opri ca una să nu fie exploatată prea mult prin alta, căci toate trăiesc și înfloresc una de la alta și pieirea uneia condiționează pieirea mai curândă sau mai târzie a celeilalte.

2) Statul mai are și un scop *moral*. Drept va rămânea totdeauna că societatea există prin exploatarea unei clase prin alta — afară de clasa, după părerea noastră cea mai *importantă*, care exploatează de-a dreptul *natura*, care produce materiile brute. Deci pe lângă aceea că statul va îngriji ca această clasă, acești hamali ai omenirii să stea cât se poate de bine, el va căuta a deprinde și clasele superioare la o muncă folositoare, care să compenseze pe deplin sacrificiile celor inferioare. De aceea el va fi, prin o aspră organizare, contra semidocismului, contra spoielei, contra tendinței egoiste a acestor clase de a câștiga mult prin muncă puțină, de a nu se întreba în socoteala *cui* trăiesc.

Deci societatea e câmpul schimbărilor vecinice, a luptelor pentru existență și supremație, un *bellum omnium* contra omnes, statul este regulatorul acestei lupte, el oprește ca aceste puteri egal de folositoare să nu se nimicească una pe alta. Societatea e *mișcarea*, statul *stabilitatea*.

De aceea, pentru ca lupta să poată fi purtată în margini, trebuiește o familie ale cărei interese să fie acelea ale armoniei societății, care să fie bogată când *toate* clasele

sunt bogate, puternică când *toate* sunt puternice. Aceasta e dinastia — monarhul. Tot pentru că individualismul este principiul vital al naturii omenesti, preferăm în privirea moștenirii legea salică și nu maioratul.

Cu totul opus acestei serii de idei este *republicanismul*. Nu vorbim de republicanismul în sens diplomatic, ci în sens social. Republica este orice stat în care o partidă, reprezentanta unei sau mai multor clase (însă nu a *tuturor*), poate să ajungă la stăpânire. Aceste republice le împart în *antice* și *moderne*. Republicile antice se bazează pe supremația claselor în forma de caste, republica modernă se bazează pe supremația acelorași clase în formă movibilă. Deci Anglia, Franța, Italia, Austria, România sunt astăzi republice în sens modern; Grecia, Roma, Egiptul, Polonia, Germania veche, Olanda veche erau republice în sens antic. Ele există sau prin exploatarea neomenoasă a unei clase prin alta, sau prin exploatarea sclavilor și a țăranilor robiți (cele antice), sau prin exploatarea unei țări prin altele, adese prin toate la un loc. Anglia exploatează India, Franța pe toți iubitorii de lux din lume, Veneția și Olanda în evul mediu erau ca Franța astăzi, Grecia și Roma trăiau prin sclavi, Polonia, Ungaria, Germania și Franța veche prin exploatarea neomenoasă a țăranilor, c-un cuvânt oriunde bună - starea unuia se traduce în apăsarea directă sau indirectă a unui altuia. O excepție par a forma Svițera și Statele Unite, dar *par* numai. Elveția trăiește prin esport industrial și prin toți indivizii câți aleargă ca să cheltuiască sudoarea fabricii și a țăranilor pe privirea dealurilor. America, pentru că clasa *desmoșteniților* găsește o avere neîmpărțită pe care și-o împarte, *perile*. S-o vedem când s-or împlă.

De aceea se vor vedea în toată omenirea două mari serii de idei, două tabere, aceea a individualismului, sistemul liberal, și aceea a armoniei intereselor, a statului ca o unitate absolută, a monarhiei juridice ¹. Libertatea e libertatea de a exploata, egalitatea e egalitate[a] de a deveni tiran ca și vecinul meu, fraternitatea — un moft ilustrat prin guilotină.

Să cercetăm în zigzag ideea libertății. Cetățenii germani și poloni (o castă) cereau regelui libertate, adică libertatea de a-și dezbraca țăranii și de-ai spânzura după plac. Olanda cerea pentru comerțul său *libertate*. Hugo Grotius scrie un compendiu: *liberum mare*. Englezii răspund: ne iertați — *mare clausum*. De la bilul maritim datează înflorirea Angliei. Cetățenii franceji (caste) strigau sub Richelieu *libertate*, adică o sumă de drepturi și privilegii toate pe spatele țăranului.

Sa venim la republicele române care, ca și cele antice, trăiau prin exploatarea sclavilor și a țăranilor, unde Domnul era cu mâinele legate și cel întâi între egali — primus inter pares — unde o clasă stăpânea totul. Vodă, adică statul, putea să zică da, Hîncu zicea ba și pe-a lui Hîncu rămânea. Să vedem cum libertatea, când nu pornește din armonia intereselor, ci din individualism, nimicește clasele sociale și în urmă și statul; cum, prin înmulțirea neamului lui Hîncu, influența economică a Austriei devine distructivă și cum sub ea abia Hîncul își deschide ochii, se sparie de câte vede și nu știe de unde vin relele, nu știe că vin din *ba* al lui.

De aceea să privim împrejurimile în care s-au dezvoltat românii, ca să pricepem și mai bine organizarea lor putredă de stat. Noi am trăit sub influența dreptului public a unui popor republican, în sensul antic al cuvântului — republica Poloniae. Cetățenii acestui stat era egali; fiecare din ei era statul polon în persoană. Cel din urma șleahțiț care striga în parlament: *nie poswoliam Panie*, nimica hotărârea corpului leguitor. Nisipul pustiilor nu poate avea mai mare nestatornicie decât soarta acestei nefericite și totuși nobile nați. Puterea supremă a statului sau, bine zis, scaunul celui întâi dintre egali era mărul de ceartă între cei influenți. Regalitatea electivă i-a omorât politicește; aceasta și escesul libertății individuale. Dar a fi cetățean polon era un privilegiu. Cei mai mulți locuitori — misera plebs contribuens — nu însemna nimic. Poporul era sclavul unui milion de cetățeni poloni.

¹ Monarhia aceasta nu este de confundat cu despotismul. Despotismul, adică substituirea voinței individuale în locul armoniei intereselor, după, noi se naște sau prin uzurpațiune sau acolo unde, pe aceeași întindere de pământ, o rasă domnește peste altele, mai ales însă o rasă fundamental deosebită de locuitorii autohtoni. Ex. turcii și slavii, hispanii și maurii ș.a. Dovedirea acestei teorii însă o păstrăm pentru altă ocazie.

Acest drept public polon avea mari farmace pentru clasele puternice din țările învecinate. În Prusia boierii începuseră a vorbi leșeste de dragul instituțiilor polone, dar Marele Elector îi învață minte, lărgind dreptul breslelor și regulând starea țăranilor. În Suedia boierii vor tot aceste lucruri, încât Casa nefericită a regilor, dotată c-o energie și cu calități rare în istorie, nefiind în stare să înfrâneze aceste elemente de disoluțiune, le adună sub steag și declară război la toată lumea; o campanie care se sfârșește cu risipirea oștirilor lui Carol al XII până în țările noastre, unde avem de la oamenii lui două zidiri: turnul Metropoliei din Suceava și turnul Colțea din București. C-un cuvânt acele instituții găsesc pretutindene trecere, unde pot numai.

În așa dese relații cu acești vecini, dreptul lor public nu putea să rămâie fără înrăurire asupra noastră. Mai întâi nefericita de domnie electivă. Acest drept, atât de laudat de cătră mai toți publiciștii noștri, nu este nimic mai puțin decât vrednic de laudă. Domnia scurtă a lui Dragoș ne inspiră mari îndoieli asupra sorții acelui voievod. După el urmează 6 domni în răstimp de 50 de ani, pentru fiecare media de 8 ani — puțin pentru o țară care începe.

Cu secolul al XV începe în sfârșit o domnie lungă și liniștită. — a lui Alexandru cel Bun. Aici se văd *rezultatele*

stabilității. În 33 de ani el organizează țara bisericește și politicește și moare având o singură nenorocire: are doi fii în loc de unul. Vin războaiele dintre frați, apoi dintre veri, pagini încurcate ale istoriei noastre, din care numai un lucru se vede clar, că unii ajungeau la tron cu ajutorul ungurilor, ceilalți cu al polonilor. Țara se deschide influențelor străine. În aceste turburări trece vremea, până la suirea pe tron a lui Ștefan cel Mare, uzurpator și el, dar mai norocit decât ceilalți. De la 1459—1504 se văd din nou *efectele stabilității*. A fost domnia cea mai glorioasă a Moldovei. El nimicește influințele de dinafară cu sabia și cu isteția. Și cu toate acestea se știe din relațiile medicului venețian că, cu toată gloria și lunga sa domnie, Ștefan a trebuit să asigure prin *căldău* urmarea fiului său pe tron. Cu venirea lui Ștefan cel Tânăr pare a fi prins oarecare slabe rădăcini legitimismul luminatelor roade de Mușatin. Însă acesta moare otrăvit de chiar Doamna sa, înțeleasă cu boierii. După el vine Petru (linie neligitimă), acesta domnește în două rânduri și are multe rivalități de învins. Fiul său Ilie se turcește. Ștefan e ucis de boieri sub corturile de la Țuțora și din vița Mușăteștilor nu rămâne decât domnița Ruxanda. Urme de legitimism par a fi fost rămase și atunci, căci cel care ia mâna domniței o ia împreună cu tronul — Alexandru Lăpușneanu. De la stingerea progenitului bărbătesc a neamului domnesc, de la stingerea matcei în roiul Moldovei datează căderea Moldovei. Domnii pe care îi alege întâmplarea și intriga mor mai toți de moarte nefirească, boierii sunt toți aspiranți la un tron pe care nu mai ședea unsul lui Dumnezeu, și astfel se urmează repede unul după altul când printr-o influență străină când prin alta. Țara devine vatra deschisă a influențelor străine. Despot Vodă ucis cu buzduganul, Lăpușneanu otrăvit cu sila, Bogdan Vodă gonit la Moscva, Ioan Vodă ucis de turci, Petru Șchiopul ca vai de sufletul lui, Aron Vodă moare în temniță, Răzvan în țeapă; încercarea Movileștilor de a fonda o dinastie se sparge prin luptele între fiii lor ș.a.m.d., și aproape toți sfârșesc rău. Paralelogramul de puteri naționale pierduse punctul comun de activitate, aceasta nu avea un sâmbure stabil împrejurul căruia să se cristalizeze.

O soartă mai fericită, însă totuși foarte asemănătoare cu aceea a Moldovei, are Țara Românească. Acolo se statornicește dinastia Basarabilor și ajunge repede la o culme de la care — prin o întâmplare analogă cu cea din Moldova — intră discordia în roiul de albine vorbitoare. Într-adevăr, după Tugomir Basarab — a cărui începătură se pierde în noaptea unei istorii străfulgerate din când în când de numele banilor Basarabi — urmează Alexandru, care bate pe regele Carol Robert, apoi Vladislav, care întinde repede marginele țării. La 1360 el e voievod al Țării Românești, la 1365 ban de Severin, la 1368 duce de Făgăraș. Urmează Radu Negru, care bate pe Ludovic cel Mare, regele Ungariei, și câștigă deplină autonomie a țării sale. El lasă doi fii: *Dan* și *Mircea*. Dan I e renumit prin războaiele sale, purtate precum se vede de frate - său Mircea. Mircea I se suie pe tron la 1383 și domnește până la 1418, adică 35 de ani. *Iată și aici efectele stabilității*: domnia cea mai glorioasă și întinderea teritoriului cea mai mare. Mircea e voievod al Ungro-Vlahiei, ban de Severin, duce de Făgăraș și Amlaș, stăpânitor amânduror țărmilor Dunării până la Marea Neagră, domn al cetății Durostor și al țărilor tartarice.

De la moartea sa începe discordia în Casa Basarabilor. Fiul său legitim Mihai moare după 2 ani, urmat de Dan al II-lea, fiul lui Dan I. Dar Mircea mai avea un fiu nelegitim, Vlad poreclit Dracul. Acesta devine părintele liniei Drăculeștilor. De aici istoria Țării Românești decurge asemănător cu cea a Moldovei prin luptele continue între Dănulești, descendenți legitimi ai lui Dan I, și Drăculești, descendenți ilegiti ai lui Mircea I. După vremi pline de împărechieri, Basarabii sunt stinși prin sabie, în urma intrigelor unei nouă linii primite în sânul lor, și anume Cantacuzin Basarab.

După Dim. Cantemir în Moldova și puțin după căderea Basarabilor în Țara Românească vine domnia fanarioților. Influența acestora fiind obiectul unui studiu deosebit puțin vom spune despre ea. Formele bizantine vin în locul celor vechi, caracterele truface ale aristocrației devin servile. Discordia dinlăuntru, lipsa unor dinastii constante au transformat țara aproape în pașalâc.

Sub domnii fanarioți, care erau trimiși pe un timp anumit și care aveau numai titlul de domn și pomenirea în biserici, nicidecum însă consistența monarhică, puterea centrală a statului e curat nominală. Chiar dacă unul dintre ei cerca a fi altceva decât ceea ce era în împrejurările date, viața și averea îi erau în pericol. Dările grele, pentru care nu i se da națiunei nici o compensare, erau dări pentru îmbogățirea personală și repede a acestor oameni, care trebuiau să se folosească de scurta durată a domniei lor; armata nu mai exista de fel. Moldova pierde două provincii. Pierde vatra așezării ei, stupul de unde au pornit roiriile care au împoporat Țara de Jos, mormintele domnilor, vechea sa capitală, Mitropolia sa veche. Moldovenii au avut nenorocirea de a vedea înstrăinat pământul lor cel mai scump, și nu prin război — prin vânzare. Într-adevăr se împărțise Polonia, și o țara care trăise în atâtea asemănări cu ea trebuia să aibă și soarta ei. Totuși trebuie să constatăm că nici un moldovan n-au putut fi mituit de influența morală a Austriei și că domnul a plătit cu capul protestarea sa.

Cu căderea Poloniei și luarea Bucovinei se începe o nouă epocă a influenței austriace: cea care atinge politica esterieara. a statelor românești se schimbă întru atât, întru cât aceste țări nu mai însemnau nimic politicește și erau susținute de Rusia și Turcia. Ca să revenim la vorba pronunțată de mai multe ori în acest studiu: statele demprejurul nostru care aveau o monarhie stabilă s-au cristalizat împrejurul acesteia și au devenit uriașe; țările române, în care acest punct central lipsește, se închircesc, pierd puterea lor fizică, armata, pierd guvernul lor național. Cum se schimbă fața lucrurilor împrejurul României! Polonia căzuse, în locul ei venise Rusia; Transilvania, cu domnia electivă, căzuse în mâinile Austriei, ungurii erau supuși, Turcia începuse a slăbi, România, care moștenise de la poloni nestabilitatea, nu mai avea nimic de pierdut decât doar ficțiunea unei espresii geografice, o schemă pentru însemnarea unei adunături de oameni fără legi și fără cultură. În Moldova [în] special boierimea nu mai semăna de fel cu Nistor și Grigorie Urechii, cu Miron Costin, limba națională e într-o vădită decadență alăturată cu frumoasa și spornica limbă a cronicarilor.

Țara nu mai este decât o moșie mare, administrată în felul unei moșii, un complex de latifundii în care dreptul privat e drept public, moștenirea averii teritoriale moștenirea puterii în stat. Pentru că nu există moștenirea primogenitului și fiindcă boierii simțeau că în mărimea proprietății teritoriale consistă puterea lor, se introdusese un fel de silnică ereditate. O parte din copii se călugăreau cu de-a sila, unul sau doi moșteneau numele și averea. Din domnia unei singure clase rezultă lipsa totală de drept pentru *clasa de mijloc*. Erau meserii, erau bresle cu stărostiile lor, dar aceste clase de oameni, adese știutori de carte, nu aveau drepturi.

Să facem oarecum o sumă a acestei stări de lucruri și să vedem cum se dezvoltă din ea suma de astăzi. Ce era în țară la 1820?

Boierii mari.

Boierii mici slujbași.

Țăranii iobagi, cari stau sub ocrotirea acestora, fiind oamenii lor.

Clerul laic și monastic.

Aceștia nu *stătean*, sub *autoritatea statului*. Erau clase ale evului mediu, administrate de ele înșile. Boierul era aproape autocrat pe moșia sa. Numai în grave cazuri penale — și nici atunci nu tocmai — intervenea justiția statului.

Cine rămânea să fie administrat de stat? Două elemente neatârinate: 1) răzășul, 2) negustorul și breslele.

22 - c. 551

Deci vedem că existau două clase neatârinate, una *jărănească*, ieșită din războinicii *împroprietăriți*, alta *burgeză*. Aceștia nu erau oamenii numărui. Istoria celor din urmă 50 de ani, pe care mulți o numesc a regenerării naționale, mai cu drept cuvânt s-ar putea numi istoria nimicirii răzeșilor și breslașilor. Nimicindu - se însă talpa țării, era neapărat ca și stâlpii să cadă. Au căzut și boierii. O clasă este într-un popor un factor al armoniei societății, de aceea rău este c-au căzut răzășii, rău c-au căzut breslele, rău c-au căzut boierii. Căci se vor vedea urmările. Se va vedea cum influințele străine găsesc în falangele naționale goluri din ce în ce mai simțitoare, cum funcțiile vieții economice degenerază, cum arterii străine intră în corpul nostru social, cum dispar clasele pozitive ale Moldovei, om cu om, clasă cu clasă, cum pământul românesc devine un teren de exploatare pentru industria străină și proletariatul indigen.

Cu o minimă putere a statului, poliția, administrația și dreptatea trebuiau să fie într-o stare de plâns. Ispravnicul, care era totul într-un județ, avea de administrat pe negustorii și breslași din țară, cei străini aveau pretutindene consulate lor — stărostiile lor — asupra cărora statul român n-avea nici o putere. Acești ispravnici, neștiutori de carte, servind fără plată, erau sub domniilor fanarioți oameni fără nici o însemnătate, a căror apucături administrative aveau o singură țință: stoarcere de bani. Falanga, pedeapsă polițienească pentru greșeli mici, se putea răscumpăra cu câțiva galbeni de la acești ispravnici, iar opoziția contra acestor pedepse nedrepte și barbare nu era nicăieri. Deci clasa de mijloc avea numai două căi de scăpare: sau să se facă supuși austriecești, să-și puie pe casă pajura cu două capete, sau să intre în clasa blagorodnicilor spre a deveni însăși ciocan, sau în sfârșit să intre în slujba unui boier mare și să sufere mai bine palmele cucoanelor decât falanga aplicată de cutare aprod. Mulți din cei neînsemnați se fac sudiți, mulți se fac de casa cutărui sau cutăruia, mulți în sfârșit caută prin bani și stăruințe să ajungă la sfântul privilegiu. Se naște o mișcare nesănătoasă în societate, nu bazată pe muncă, ci pe privilegiu. Pe când comerciantul din Lipsca căuta să-și adaogă milioanele, ciubotarul din Germania să-și înmulțească mușterii, negustorul și ciubotarul românesc caută să devie boier. Dacă cu această boierie ar fi fost combinată arta războiului, ca în evul mediu, de sigur că cavalerii cotului și ai calupului s-ar fi exercitat mai departe pacinica și mult folositoarea lor meserie, dar nefiind asemenea datorii, ci numai drepturi comode, boieria mică sau mare trebuia să fie un obiect de invidiat, pe lângă acestea cavalerismul devenise ieftin în Moldova. În genere toată societatea secolului al XVI și al XVII se poate caracteriza scurt: *Datoria se preface în drept*. Noi la începutul veacului acestuia am fost încă în veacul al XVII. Datoria de a fi slujbaş al țării — o datorie foarte grea și periculoasă sub domniile vechi — devine un *drept* de a sluji țara, dacă vrea ea sau dacă nu vrea. Și acești îndreptățiți de a o sluji se înmulțesc din zi în zi, căci toate izvoarele de puteri ale societății curg spre un singur punct, spre acest privilegiu, părăsind vechea și neatârната lor albie. Negustorul vrea să fie boier, țăranul — fecior boieresc, boierul mic — boier mare, boierul mare — domn. Și boierii mici cum se formează? Prin meritele personale ce le au pentru stăpânii lor, nu prin slujbe făcute țării. Camerдинerii, comișii de la grajduri, vechilii de moșii, vătăjii, se boieresc toți și au o progenitură foarte bogată. Această progenitură umple cancelariile și aleargă la fiecare suplicant ca să-i toarne cenușă sau năsip pe hârtie. Mulți de acei care au început astfel cariera încarcă astăzi casa pensiunilor, care într-un rând își suspendase plățile. Dar prin această grămădire la porțile privilegiilor și ale slujbelor rămân goluri economice pe care le umple un element străin — *evreii*. Unde bacalul boierit și-au închis dugheana, și-au deschis - o evreul, unde fiul blănarului s-au făcut cinovnic, blănarul evreu și-au deschis dugheană, unde ciubotarul român s-au făcut custode al urbei — adică paznic de noapte — acolo evreul și-au deschis ciubotărie.

Pe când în statele vecine domnea un binefăcător absolutism, care deprindea popoarele la o muncă regulată, la noi Vodă era cu mâinile legate, temându-se vecinic de plângeri la Poartă și de răsturnare. Să vorbim drept — se poate pretinde de la un om să fie mai mult decât om? Când domnul nu e pus afară de orice controversă, ce devine el decât o simplă persoană care își căuta de interesele sale. Într-o țară unde fiecare zice: „chacun pour soi” și „apres moi le déluge” — ce să zică domnul decât tot atâta... Și pe când puterea statului român scădea — se urca ce? — *puterea consulatelor*. Casa unui consul devenise o adevărată cetate.

De aici înainte într-o societate a nestabilității se va vedea cum orice lege organică a țării introduce elemente de nestabilitate. Regulamentul organic, mult lăudat și cu drept cuvânt pentru unele părți ale sale, cuprinde o mică dispoziție, nebagată în samă și totuși distructivă; boierul are voia de-a alunga oricând de pe moșiile sale și din vatra strămoșească pe țăranul iobag. Invaziile rusești aduc jocul de cărți. Într-o societate în care munca ar fi fost lucrul principal jocul de cărți n-ar fi fost nimic — într-o societate de privilegiați, fără nici o treabă, care căuta să-și omoare vremea, jocul de cărți a trebuit să fie distructiv — un element de nestabilitate în averea oamenilor.

După ocupația ruscă vine un domn foarte inteligent, cu un rar simț istoric, dar care, pus în această societate nestabilă ca năsipul pustiilor, caută să-și asigure poziția personală. În locul boierilor mari, care-i cereau scaunul, el deschide o poartă mare boierilor mici, foștilor comiși, foștilor vătăji de moșie sau fiilor lor. Grămădirea la porțile privilegiului devine din ce în ce mai mare, aspirații la posturi se înmulțesc într-una — oamenii care nu știau decât arta scrierii și a cetirii, pe care în țările civilizate le știe fiecare, acești oameni se înmulțesc pe zi ce merge, cancelariile gem de practicanți fără plată, și în schimbul vechei clase boierești avem o nouă clasă, care n-o compensează de fel pe cea veche, clasa *scribilor*.

Această clasă se înflă rânduri, rânduri, recrutându - și membrii din fiii clerului laic, din slugile foștilor boieri și fiii acestor slugi, din negustorii retrași și din fiii acestor negustori, mișcarea merge crescând, clasa de mijloc a pierit, ea s-a schimbat într-o clasă de proletari ai condeiului, fără nici o însemnătate pozitivă. În stat, fără nici o însemnătate pentru nație, o clasă de turburători de meserie.

Tot în această vreme se extermină prin procese nedrepte clasa răzășească, tot în această vreme răzeșiile vechi devin moșii de privilegiați mici și, pe când un boier care avea 10.000 de fălci apăsa foarte ușor asupra supușilor săi, unul care are 300 apasă foarte greu asupra satului. Desfacerea parțială a latifundiilor înmulțește numărul clasei feudale, apăsarea devine atomistică, țăranul începe a sărăci și a da înapoi. Aceasta merge crescând și disoluțiunea claselor pozitive crește, crește — crește și azi.

E greu de a espune o idee fundamentală cu ramificațiile ci așa încât să deie un tablou unitar. Ideea există toată implicită în cap, dar spre a o espune ne servim de cuvinte, de șiruri ce au început, au un sfârșit. De aceea voi ilustra prin fapte aceste teorii.

Un boier posedă — e indiferent unde, destul că era boier românesc — 250.000 de fălci într-un hotar. Era un om de un caracter rău — zgârcit, răpitor, ambițios fără margini. Dar era *un* om. Ce simțeau țăranii cum este boierul? Țăranii săi erau bogați, căci apăsarea unuia numai, împărțită asupra unei mase atât de mari de pământ și de oameni, era aproape nesimțită. El a murit, pământurile s-au dus în bucăți prin procese și moșteniri. Nici unul din urmași n-a fi avut caracterul aprig al boierului nostru și cu toate astea supușii lui au dus-o mai rău sub moștenitori decât sub el. În locul unui subiect erau acum mai multe subiecte, cu aceleași trebuințe, cu aceleași cheltuieli și cu mai mică avere.

Un mic bulgăr de omăt căzând din vârful unui munte se face din ce în ce mai mare, rupe cu el copacii codrilor, strică ogoarele, astupă un sat. Un mic sâmbure greșit în organizația societății, în viața economică crește și îngroapă o națiune. Ne mirăm cu toții de mulțimea crâșmelor în țara noastră, de mulțimea judanilor, cauza e mulțimea rachiului, mulțimea velnițelor, dar oare această mulțime de unde vine? Sub domnia turcească au existat micul sâmbure, o dispoziție de export. Exportul grânelor era oprit. Prin urmare grânele neconsumate trebuiau prefăcute în obiect exportabil — în vite. S-au combinat lucrurile. Velnița consuma prisosul și da hrană vitelor. Velnița producea rachiul, rachiul trebuia consumat și era mult. S-au făcut multe crâșme. Pentru acestea trebuiau crâșmari. S-au adus *mulți evrei* și proprietarul impunea fiecărui din supușii săi de a lua atâtea rachiul pe an. Unde plăți pentru muncă se făceau în rachiul. S-au introdus exportul într-adevar, însă velnițele au rămas; în locul grânelor s-au luat cartofii, căci rachiul devenise o trebuință și această trebuință cerea împlinire. Care a fost rezultatele ei? O populație nesănătoasă, fără energie de caracter, fără energie economică, care își vinde munca pe băutură, o populație în care mortalitatea crește în mod înspăimântător, iar sudoarea mânelor ei se capitalizează în mâinile unui dement fără patrie, fără limbă, fără naționalitate... Nu e de mirat că influența austriacă e mare.

Să comparăm acum suma puterilor sociale de astăzi cu suma puterilor sociale de sub patriarhalul prisacariu Ioan Sandul Sturza Voievod.

Boierii mari, proprietari de latifundii, care-și cruțau populația în mod instinctiv.

Boierii mici slujbași.

Breslele târgoveților cu stărostiile lor.

Răzeșii, țărani liberi.

Iobagii, țărani supuși, c-un drept asupra unei părți de pământ.

Să ne închipuim că prisacariul ar fi fost din dinastia Mușateștilor, necontestat de nimeni. La influențele secolului al XIX el n-ar fi rezistat. Un drept civil venit mai târziu ar fi dat o viață în stat clasei de mijloc, același drept asigura proprietatea răzeșilor. Mitropolitul ar fi asigurat o dezvoltare clerului laic, având și cele trebuincioase pentru aceasta. Dreptul civil și-ar fi creat o clasă de angajați, dar acești angajați ar fi fost stabili, căci numai unde Vodă se perândează, se mănâncă și pita lui Vodă pe rând. Negustorul ar fi rămas negustor, meseriașul meseriaș, nu s-ar fi născut goluri economice atât de simțite. În sfârșit în a.D. 1860 ar fi venit Ioan Sandul al III posito. Sub ce împrejurări! Firmele de pe ulița mare ar fi românești. Se deschid camerele, se votează legea împroprietăririi. Atunci s-ar fi făcut într-adevăr vuiet mult, dar se spârgea de stânca maiestății. S-ar fi plătit pământul în 90 de ani și nu în 15, dar nu rămâneau atâtea neplătite ca astăzi. Din școalele populare ar fi ieșit oameni știutori de carte care rămâneau ce erau și nu se făceau subperceptori de perceptori, căci intrarea între administratori ar fi fost grea într-un corp stabil, care nu se răstoarnă la fiecare schimbare de ministeriu în sfârșit Ioan Sandul al IV moștenește un stat românesc cu care te-ai fi putut fâli. Atunci războiul din 54 ne aducea Basarabia, cel din 59 Bucovina, cel din 66 Transilvania.

Dar acum cum s-au dezvoltat lucrurile? De toate dezastrele vecinilor noștri noi nu ne-am folosit decât spre a ne răsturna domnia. Vodă, adică statul, era cu mâinile legate. Vodă zicea da și Hîncu ba, și neamul lui Hîncu creștea din ce în ce. Cu cât deveneau mai mulți aspiranți la privilegii și posturi, cu atât cereau lărgirea privilegiilor, lărgirea libertății pe conta puterii statului, până ce am ajuns la constituție, care dă într-adevăr tuturor acestor aspiranți și numai acestora, precum voi arăta, o egalitate de drepturi fără datorii și proletarii de scribi au pus mâna pe țările românești.

Fiecare constituție, ca legea fundamentală a unui stat, are drept corelat o clasă mai cu samă, pe care se întemeiază. Corelatul constituțiilor statelor apusene este o clasă de mijloc, bogată, cultă, o clasă de patriciani, de fabricanți, industriași care văd în constituție mijlocul de a-și reprezenta interesele în mod adecuat cu însemnătatea lor, — la noi legea fundamentală nu însemnează decât egalitatea pentru toți scribii de a ajunge la funcțiile cele mai nalte ale statului. De aceea partidele noastre nu le numesc conservatoare sau liberale, ci—oameni cu slujbă: *guvernamentali*, oameni fără slujbă: *opozitive*. De acolo vecinica plângere că partidele la noi nu sunt partide de principii, ci de interese personale; și principiile sunt interese — dar interesele unei clase pozitive, clasa pozitivă a proprietății teritoriale, *tory* conservativ; clasa negustorilor și-a industrialilor, *wygs*; clasa lucrătorilor, *socialiști*. Unde sunt la noi aceste clase pozitive? Aristocrația istorică — și ea trebuie să fie totdeauna istorică pentru a fi importantă — au dispărut aproape, clasa de mijloc pozitivă nu există, golurile sunt împlinite de străini, clasa țăranilor e prea necultă și, deși singura clasă pozitivă, nimeni n-o pricepe, nimeni n-o reprezintă, nimănui nu-i pasă de ea.

Ne mai rămâne o singură clasă pozitivă, pe al cărui spate trăim cu toții — țăranul român. Să vedem acum cum ne silim din răsuputeri de a o nimici și pe aceasta cum am nimicit pe celelalte și, împreună, cu ea, statul și națiunea.

Să nu uităm un lucru — toată activitatea unei societăți omenești e mai mult ori mai puțin o activitate de lux, numai

una nu: producerea brută care reprezintă trebuințele fundamentale ale omului. Omul, în stare să firească, are trebuințe de puține lucruri: mâncarea, locuința, îmbrăcămintea. Aceste pentru existența personală. De aceea o nație trebuie să îngrijească de clasele care produc obiectele ce corespund acestor trebuințe. Românul care mănca limbi de privighetoare se putea hrăni și cu pâine, dar fără aceasta nu putea; el purta purpura, dar îi trebuia postav; locuia în palat, dar îi trebuia casă. Oricât de modificate prin lux ar fi aceste trebuințe, ele sunt în fond aceleași.

Producătorul materiei brute pentru aceste trebuințe este țăranul. De acolo proverbul francez: *Pauvre paysan, pauvre pays* — *pauvre pays, pauvre roy*. Aceasta este într-o țară clasa cea mai pozitivă din toate, cea mai conservatoare în limbă, port, obiceiuri, purtătorul istoriei unui popor, nația în înțelesul cel mai adevărat al cuvântului.

Cum am tratat noi pe acești țărani? Am clădit un aparat greoi și netrebnic pe spatele sale, aparat reprezentativ cum îl numim, și care nu-i decât pretextul de a crea din ce în ce în mai multe posturi, plătite tot din punga lui, direct sau indirect. Într-o țară care n-are export industrial țăranul muncește pentru toți: sigur și necontestabil. Dantela de Bruxelles, galonul de pe chipiul generalului, condeiul de fier cu care scrim, chibritul cu care ne aprindem țigara, toate ne vin în schimbul grâului nostru și acest grâu îl produce numai țăranul; grâul e productul muncii sale.

Cu cât mai mulți indivizi se sustrag de la producerea brută, cu atât mai mulți trăiesc pe sama aceleiași sume de oameni. Ce este consecuența? Este că acel om sau nu va mai fi în stare să ne susție, sau va trebui ca, cu același timp și cu aceleași puteri, să producă mai mult. Va trebui sau să piară sau să se cultiveze și să lucreze cu mașina. Care-i cazul nostru? El nu s-a cultivat. Țăranul nostru e acelaș ca și înainte de cincizeci de ani, dar sarcina ce o poartă e înzecită. El poartă în spatele lui: câteva mii de proprietari (la începutul secolului câteva zeci), mii de angajați (în începutul secolului câteva zeci), sute de mii de evrei (în începutul secolului câteva mii), zeci de mii de alți supuși străini (în începutul secolului câteva sute).

Pe atunci țăranul nostru creștea mai cu samă vite, era păstor. Această muncă ușoară se potrivea cu regimul aspru, cu posturile sale lungi, cu traiul său simplu. Azi muncește toată vara ca să-și plătească dările, trăiește mult mai rău decât atunci și se stinge. Mor o sută și se nasc în locul lor 60. Și aceasta nu e o veste de senzație — ci adevărul.

Față c-o asemenea stare de lucruri, față cu o țară care se despopulează se înțelege că influența austriacă economică va trebui să propășească răpede și să umple golurile noastre cu prisosul populației sale. Meserie și negoț, parte din arendași, parte din proprietari, proprietatea fonciară orășenească e străină. În orașul Iași abia a treia parte a populației sunt supuși românești. Și asta merge crescând.

Vecinătatea Austriei e omorătoare pentru noi dacă nu ne vom trezi de cu vreme și nu vom arunca la naiba toți percepatorii, subpercepatorii, sub - sub - percepatorii, dacă nu vom descărca pe țăran și nu-i vom asigura o dezvoltare liniștită, dacă nu ne vom hotărâ să nu purtăm nici un product străin pe noi, precum au făcut ungurii în vremea absolutismului.

Răul deci e înlăuntrul. Nestabilitatea este cauza căderii proprietății mari teritoriale, căderea acestei e strâns combinată cu căderea breslelor, și aceste clase au format în disoluțiune o clasă de proletari care trebuie de deprinsă la muncă.

Nu dreptul public, ci păstrarea naționalității noastre e lucrul de căpetenie pentru noi și ar fi mai bine să ne alegem deputați decât să piară nația românească. Dacă n-am avea vecinic influențe străine precum le avem, dacă am fi în Spania, atunci ne-am sparge capetele unul altuia până s-ar așeza lucrurile. Dar acest lux de revoluțiuni sociale nu ni este permis nouă, a căror stat e vecinic o cestiune. De aceea ne trebuie trei lucruri:

Stabilitatea, adică guvern monarhic, ereditar, mai mult ori mai puțin absolut;

Muncă, adică escluderea proletarilor condeiului de la viața publică a statului și prin asta silirea lor la o muncă productivă.

Economia, adică dreapta cumpănire între foloasele aduse de cutare cheltuială și sacrificiile făcute pentru ea; aceasta atât în economia generală a statului cât și în cea individuală.

Altfel am avea a alege între domnia austriacă și cea rusească. Sub cea dintâi evreei ar intra în sate în număr mai mare decât astăzi, țăranii ar deveni servii lor, moșiile ar fi cumpărate de societăți de capitaliști, colonizate cu nemți, iar nația redusă la proletariat. — În cazul al doilea un ucaz ar șterge limba din biserică și stat, țăranul ar trăi mai bine, însă sub condiția ca să se rusifice; care din noi cum ar scrie, acolo i-ar îngheța mucusul condeiului; iară cei mai curajoși ar mări pohnodul na Sibir, fără judecată. prin ordin administrativ — *administrativnym poriadkom*.

DE PE CÂMPUL DE RĂZBOI [„ȘTIRILE DESPRE RETRAGEREA...”]

Știrile despre retragerea armatelor sârbești și anume a corpurilor Lieșanin și Horvatovici se confirmă, contrazicere între depeșile amânduror părților există numai într-atâta întru cât turcii susțin a-i fi respins pe sârbi cu puterea, iar acești din urmă susțin că s-ar fi încredințat că linia de operație Zaitar-Kniazevaț e nestrategică, cere o zadarnică și slăbitoare răspândire de puteri și că au admis o altă linie de operație. Astfel Lieșanin s-au retras la Paracin părăsind fără luptă orașul Zaitar (cam de 6000 loc.), iar turcii l-au cuprins negăsind nici o împotrivire, văzând chiar că, afară de foarte puțini copii și câteva femei, ceilalți locuitori se refugiaseră în lăuntru țării. Tot astfel, după o viteză operare, Horvatovici au părăsit Kniazevațul. O urmare a noului plan de operație este împreunarea armatei de pe Timok cu cea de pe Morava sub un singur comandant en chef în persoana lui Cernaief care a și primit această numire prin decret princiar.

Generalul Zach a sosit la Belgrad, rănit la picior, iar rana sa a fost atât de puțin îngrijită încât se crede că amputația e neaparată. Despre Lieșanin se vorbește că va fi înlocuit prin Mitricevici. Generalul Fadeief să fi susținut că ajutorul rușilor este sigur, însă el va veni *preste Viena*, aducând astfel tuturor slavilor libertatea și autonomia.

Mai grea ar deveni însă situația dacă am crede telegramelor din sorginte turcească, care confirmă că Zaitarul a fost luat fără împotriviri, dar care susțin că la Kniajevaț Horvatovici ar fi pierdut 4000 oameni, aproape toate tunurile și

foarte multe puști; iar corpul lui Leșianin ar fi deja încunjurat fără scăpare de către trupe turcești. După aceste sorginți Osman Pașa, ocupând șesul Timokului, ajung[e] deja cu avangardele sale corpul lui Ahmet-Ejub Pașa. Zaițar ar fi fost ocupat după două zile de o luptă care s-au sfârșit cu deplina biruire a sârbilor, iar Leșianin, retrăgându - se , a văzut că între el și tabăra de la Deligrad este întrepus corpul inamic de sub Hassan Pașa, astfel încât linia sa de retragere spre armata Cernaief este tăiată, iar spe Negotin oprită de către corpul Tazli Pașa, pe când în față este întruna grămadit și împins de către Osman Pașa. Despre planul general al turcilor se zice că Osman, Ahmet-Eiub și Hassan, lăsând la o parte Deligradul, vor înainta de a dreptul spre Belgrad. Cuartierul general al sârbilor e în momentul de față la Iagodin dincoace de Morava de-a lungul drumurilor dintre Belgrad și Alexinaț.

Din Moscova au ajuns un tren întreg, menit a aduce ajutoare răniților. Corpul e compus din 26 bărbați și 28 dame, aducând cu sine 250 centenari (măji) de bandagie, scamă și instrumente medicale. Bărbații (afară de doi) sunt toți medici ruși sub conducerea generalului Takarioff; damele fac parte din asociația „Soeurs de charité de Moscou” și stau sub conducerea princesei Șahovski nasc. Cetvertinski. Toți poartă crucea convenției de la Geneva. Ei aduc cu sine sume însemnate de bani și medicamente și sunt însoțiți de o mulțime de medici și surori de caritate străini, care ocupau două vagoane.

[1 august 1876]

ANGLIA [„ÎN CASA COMUNELOR..”]

În Casa Comunelor d. Ashley au atras atenția adunării asupra întârzierii continue cu care ajung raporturile guvernului asupra cruzimelor comise în Bulgaria. De aceea el a imputat guvernului englez și în special lordului Elliot lipsa unei acțiuni rezezi și energice. Tot în Casa Comunelor au ajuns a se discuta bilul asupra acțiunilor Canalului

---

Suez. Lowe a cerut informații asupra stării întreprinderii de la Suez și asupra atitudinii guvernului în fața ei; Bylands îi impută guvernului că prin acțiunea lui ar fi încurajat numai speculațiunea și dezaprobă politica afacerii de Suez. Sir Nortkote discutând în sens aprobativ tratările cu Lesepe, arată că astăzi reprezentantul Angliei are vot în consiliul de administrație al companiei și accentuează influența morală câștigată prin acele tranzacțiuni. El arată că veniturile a crescut cu 17 procente, pe când cheltuielile n-au crescut defel și justifică prin urmare corectitudinea și isteția politicii Canalului de Suez. Marchizul Hartington din contra critică atitudinea guvernului și crede că a pierdut cu totul cumpănirea unei politici mai înalte și că această discuție îi va servi de lecțiune, ca să nu să mai amestece în afacerile comerciale și bănești ale altor țări. În fine ministrul Disraeli apără guvernul și zice că opoziția nu face deosebire între aspectele politice ale unor afaceri comerciale și rezoanele unei politici mai înalte, el spune în fine că purtarea regimului a fost aprobată de opinia publică și a fost numită politică și patriotică. În urma acestei discuții bilul a fost primit.

[1 august 1876]

FRANCIA [„RUSIA A PROPUȘ...”]

Rusia a propus Italiei și Franciei de a mijloci între sârbi și turci spre a-i împăca. Italia a refuzat nemijlocit, iar Franția și-a motivat refuzul ei. Ducele Decazes a declarat ambasadorului Rusiei că nu voiește a interveni cu efect, de vreme ce voiește să scape de imputarea că ar fi intervenit înainte de a se fi pronunțat soarta războiului; deci l-a însărcinat pe reprezentantul Rusiei de a face cunoscut cabinetului său atitudinea Franciei. Într-adevăr toate puterile semnătoare ale tratatului de Paris au hotărât a interveni la cel întâi moment favorabil, dar ele cred că un asemenea moment nu poate fi altul decât acela după o bătălie hotărâtoare, convinse fiind că toate succesele turcilor de pân - acum nu merit încă această denumire.

[1 august 1876]

DE PE CÂMPUL DE RĂZBOI [„JURNALISTICA E DE ACORD..”]

Jurnalistica e de acord că cea întâi fază a războiului e sfârșită, de vreme ce nici un soldat sârb nu mai e pe pământ turcesc, pe când turcii au călcat frontierele din ost și sud - ost ale Serbiei. Prin urmare nu mai poate fi vorba de ofenzivă din partea sârbilor, ci numai de o defenzivă mai mult ori mai puțin îndelungată; sigur este, însă, că ei nu sunt descurajați prin lipsa lor de succes și sunt hotărâți a continua lupta la cuțite.

Ristici, întrebat fiind dacă dorește vro mijlocire în favorul păcii, a răspuns unora că nu este îndreptățit de a apuca pe această cale, altora că nu va primi o asemenea mijlocire decât atunci când turcii vor fi înaintea Belgradului. Nu credem de prisos de a rezuma într-o privire retrospectivă planul primitiv de război al sârbilor și perspectivele lor. Înaintarea armatei de pe Morava sub Cernaief presupunea mai multe eventualități. Cea dentâi era că, la intrarea sârbilor, bulgarii se vor ridica în gloate asupra dușmanilor ; ceea ce nu s-a întâmplat. A doua condiție era ca generalul Zach, forțând Sienița, să vie în atingere cu montenegrii, al treilea ca generalul Alimpici, trecând în Bosnia, să producă și aicea o

răscoală generală. Atunci Cernaieff ar fi trecut la Sofia, întâmpinând și sfărâmând orișice trupe turcești auxiliare cari ar fi venit în ajutorul puterilor în luptă. Aceste perspective l-au îndreptățit la acea zădarnică răspândire de puteri care e caracteristică pentru faza întâia a războiului. Urmările sunt cunoscute. Bulgarii nu s-au răscolat, gen. Zach a fost respins și rănit el însuși, Alimpici a rămas lângă Drina, fără a se putea împreuna cu răsculații din Bosnia de Nord, fără a-i succeda de a răscula sangeacurile, câte rămasese liniștite în urma acestora Cernaieff a văzut că linia sa strategică e greșită; deci a părăsit fără luptă Pirotul și Babina-Glava, în aceeași vreme când Lieșanin a fost respins de la Veliki-Izvor și Horvatovici de la Kniazevaț. Pe la 20 iulie poziția armiei sârbești era încă următoarea: la Alexinaț două divizii cu 18000 oameni, la Kniazevaț 45.000 oameni cu 48 tunuri, la Zaițar 36000 oameni cu 40 tunuri. Kniazevațul trebuia apărat cu orice preț, căci dominează peste Bania drumul mare către Paracin, Ciupria Jagodin, Semendria și Belgrad pe care Cernaieff trebuia s-o susție. După ce turcii au luat Kniazevațul și Zaițarul, întăriturile de la Deligrad nu mai [aveau] aproape nici o însemnătate.

Neîmplinindu - se nici una din prevederile sârbilor, fața lucrurilor este astăzi cu totul schimbată. Osman Pașa se află acum în sud - ost de la Zaițar, iar ultimele garde ale lui Leșianin la Bolievaț, și cel dentâi a și început a se întruni cu Ahmed Eiub, care a ocupat Kniazevațul. Pentru a înainta, acești doi așteaptă numai ordinele superiorilor. Toți locuitorii spre răsărit de Zaițar au părăsit și au dat foc locuințelor, retrăgându - se în lăuntru țării la Milanovaț.

Din Belgrad se anunță că principele a sosit în oraș, pretextând apropiata naștere a princesei, în fapt însă, din cauza gravității împrejurărilor. Deși se anunțase că va veni pe Dunăre, cu vaporul „Deligrad”, el a preferat drumul de țară prin Semendria, a sosit fără nici un zgomot și a intrat în Konak pe o poartă laterală. În urma sosirii sale Consiliul de Miniștri s-au adunat și se vestește că s-a ivit o mare deosebire de păreri între el și Ristici. Acest din urmă dorește continuarea războiului, necrezând că Rusia ar suferi atingerea teritoriului sârbesc, oricare ar și fi succesul armelor. În acest consiliu s-au discutat cele patru puncte ale ultimatumului turcesc. Principele și Gruici sunt pentru încheierea păcii, Ristici pentru continuarea războiului. Pe când opinia publică e pentru detronarea principelui și așezarea unei dictaturi, pe când chiar foaia oficială „Istok” susține că sârbii se vor lupta chiar sub dealul Avala de lângă Belgrad, principele se pare a avea în vedere o schimbare de ministeriu și încunjurarea sa cu elemente conservative. Considerând că țara e învinsă, sărăcită și ruinată pentru un șir de ani și simțindu - se singur ostent de luptă, ba chiar de tron, văzând că Serbia e prea slabă și intervenirea cu neputință, se zice ca el ar voi ca alături cu guvernul sau să însărcineze pe unchiu - său *Germani* cu misiunea de-a merge la Constantinopole, ca reprezentant personal al tronului, și de-a trata direct cu Înalta Poartă. Pregătit pentru toate eventualitățile, și-au pus în siguranță averea sa privată; *Germani* ar avea să invoce mijloacile Austriei și Angliei, eschizând cu totul mijlocirea Rusiei.

Cele mai nouă știri spun că Cernaieff și-ar fi înaintat pozițiile spre Lacova și Bania și că dominează drumurile între Zaițar și Kniazevaț. Armia de pe Ibar (sub Ciolac Antici, urmașul lui Zach) au avut o luptă fără rezultat în curs de trei zile cu corpul lui Derviș Pașa și-și păstrează pozițiile.

[4 august 1876]

MUNTENEGRU

[„DESPRE BIRUINȚA MONTENEGRINILOR...”]

Despre biruința montenegrinilor asupra lui Muktar Pașa la Vîrbița se vestesc următoarele detalii. Muktar urmărea pe montenegrii în retragerea lor de la Nevesinie, spre a li tăia reîntoarcerea lor în munții patriei. Dar el nu știa că montenegrii spre a ajunge cât se poate de repede în munți mergeau paralel cu el într-o depărtare abia de jumătate de ceas. Apoi nu credea că Peko Pavlovici și alți voievozi au rămas cu mult în urma lui și că va avea a face numai cu o parte a milițiilor montenegrene. Din contra, aceste trupe se împreună foarte iute și când Selim Pașa, sosit * în locul de luptă înainte[a] lui Mutkar, au atacat flancul montenegrin, s-au văzut încunjurat și șirurile sale rupte. Montenegrii începură soiul lor de duel cu cuțitul, Selim și încă * doi pași împreună c-o mulțime de oficeri și ostași turci fură măcelăriți și când Muktar au ajuns cu trupele sale, având însă și pierderi grele, au scăpat numai rămășițe neînsemnate din trupa lui Selim. Astfel Mutkar Pașa pare a fi acum abandonat pe mâna * montenegrinilor. Și 'nainte vreme el nu putuse domina țara, ci se mărginise numai la câteva orașe și redute, care și acestea erau alimentate cu oameni și muniție de corăbiile turcești cari soseau în portul de la Kle[c]k. De la închiderea acestui port din partea Austriei, Muktar e împresurat în Trebinje, de unde refuză a se supune, sperând încă venirea unor nouă ajutoare. Aceste ajutoare sunt conduse de Gelaeddin Pașa, iar trupele montenegrine par a se ocupa acuma de-a face imposibilă împreunarea acestor două corpuri turcești.

[4 august 1876]

TURCIA [„TURCIA REFUZĂ..."]

Turcia refuză orice mijlocire a puterilor străine și stăruie a hotărâ prin arme soarta sa. După ocuparea țării, Poarta va convoca adunarea națională a Serbiei, cerându - i ca să aleagă un alt principe. Ea va respecta integritatea teritoriului sârbesc, însă își va relua dreptul de a ocupa cetățile Belgrad, Kraguievaț și Semendria. Cât despre Montenegro, Poarta îi va concede o bucată de teritoriu.

Murad al V e tot bolnav. Se zice că mai multe centre nervoase sunt - i paralizate și că urmarea va fi o paralizie generală. El e foarte melancolic și roagă pe miniștrii de a-l scăpa din starea plină de cruzime în care se află. Abdul Hamid, fratele său, are mania de a se crede persecutat, prin urmare începuturile unei periculoase boale psihice, iar Iusuf Izzedin fiul lui Abdul-Aziz e rahitic. Cum se vede Kalifatul e aproape nominal iar stăpânirea împărăției în mâinile lui Mehemed-Rudgi Vizirul, a lui Midhat Pașa și a lordului Elliot, ambasadorul Angliei.

[4 august 1876]

GERMANIA [„ÎMPĂRATUL GERMANIEL..."]

Împăratul Germaniei a sosit la Beireuth, pentru a asista la reprezentarea ciclului de opere dramatice ale lui Richard Wagner, cunoscute sub numele de „Ring der Nibelungen".

[4 august 1876]

DIANU

Acesta este numele unui bandit, mai nainte cavaler de industrie, devenit celebru în foarte scurt timp. El se află în capul unei bande de hoți ce-și are reședința în munții dinspre sud ai Transilvaniei. Jurnalul „Familia" din Pesta ne dă următoarele amănunte asupra lui: Dianu este tânăr , inteligent, isteț. Cruzimi nu comite și nu despoaie decât pe cei bogați. Adeseori face și câte - o glumă de felul celor următoare: După ce jefuise mai de curând pe câțiva inși, apoi îi luă cu sineși în munți, unde-i ospătă și în fine le restituie jumătate din averea ce le răpise . Guvernul unguresc a destinat un premiu de 500 florini pentru cel care ar putea să-l prinză și să-l dea viu în mâna justiției; și 100 fl. pentru cine ar putea să-l împuște. Până azi Dianu a fost prins și condamnat de vreo șapte ori, dar niciodată n-a stat arestat mai mult de câteva zile, deoarece întotdeauna a reușit să scape și să se facă nevăzut.

[4 august 1876]

SERBIA

[„SUB DATA DE 2/14 AUGUST SE VESTEȘTE..."]

Sub data de 2/14 august se vestește nașterea principelui de coroană al Serbiei. Facerea princesei a fost grea și s-a întâmplat pe la 6 oare dimineața, la 10 ore o sută și una bătăi de tun au anunțat capitalei acest fericit eveniment, pe la 12 casele erau împodobite cu flamure naționale. Ministerul s-a grăbit a aduce felicitările încă în acea dimineață, iar corpul diplomatic a doua zi. Nașul pricipalui născut va fi țariul Rusiei, deci botezul se va amâna până la sosirea unui reprezentant al puternicului suveran. Un buletin oficial care vestește poporului acest eveniment are următorul cuprins:

Dimineața zilei de astăzi a adus întregului popor sârbesc o solie fericită. Înălțimei Sale Principelui și Domnului nostru Milan Obrenovici IV i s-au născut un fiu și nouă sârbilor , poporului său, un moștean

---

al tronului. Pronia dumnezeiască au voit ca tunurile să vestească nașterea moștenitorului în aceeași vreme în care tunurile părintelui său răsună în toate părțile granițelor noastre, spre dobândirea renașterii scumpei noastre patrii și liberarea poporului sîrbesc. În acest fericit eveniment, pe care Dumnezeu ni-l trimite în zile grele, noi salutăm gagiul de biruință a sfînteii noastre cauze, care se află în hotărâtoare luptă cu cei mai aprinși ai noștri protivnici. Fie deci cea dintîi urare pe care închinăm scumpului coborător ca să trăiască cu sănătate și ca D-zeul neamurilor Niemana și Obrenovici să ajute părintelui său de a săvîrși lucrarea mare, cu noroc începută, spre a lăsa de moștenire fiului său o Serbie tare și liberată, pentru ca acesta să rămâie în urmă apărător sârbismului întinerit, a luminatei sale case și a întregului și viteazului popor sîrbesc. La nașterea luminatului moștenitor au fost față Prea Sfinția Sa Mitropolitul Mihail și d-nii miniștri Stevcia Mihailovici și Iovan Ristici. Luminata leuză, princessa și doamna noastră Natalia, precum și născutul moștenitor al tronului se află în dorita sănătate.

Această întâmplare au schimbat din nou fața lucrurilor. Perspectiva păstrării dinastiei sale au înlăturat diferențele de opinii dintre principe și ministrul de externe Ristici, încât în ziua evenimentului acest din urmă și partidul său au obținut majoritatea în consiliul de miniștri. Cernaieff, despre care se făcuse vorbă că e în Belgrad ș-a fi asistat la consiliu, au trimis printr-un delegat al său o espunere în care arată că situația militară nu e defel atît de compromisă pentru a da loc la solicitări de pace. Tot în acest sens a pledat și Ristici, încât criza ministerială, acută c-o zi înainte, se poate privi ca înlăturată, pînă la o recidivă a sârbilor , care poate ar face necesară căderea preț <ist>entului ministru. Prin urmare misiunea lui Germani e amînată . Principele au luat alte gânduri și va porni în curînd la armia de pe Drina.

[6 august 1876]

DE PE CÂMPUL DE RĂZBOI [„DE LA ARMIA DE PE DRINA...”]

De la armia de pe Drina (sub Alimpici) se vestește că un detașament sîrbesc, compus din două batalioane cu două tunuri, au fost trimis sub comanda lui Cismici Iovanovici spre a face recunoașteri mai în jos de Bielina și a tăia comunicația între Bircika și Tuzla. Acest detașament au ocupat o poziție bună la Tobut. La 10 august dimineață a fost atacat de bașibuzuci și de două batalioane de redifi, la amiază de două batalioane de redifi din Tuzla și două de nizami din Bielina. Lupta a fost îndărătnică, a durat treisprezece ore neconținut pînă tîrziu noaptea și s-a sfîrșit cu respingerea turcilor. În aceeași zi artileria sârbească din Lieșnița a avut o luptă și a luat întăriturile inamicilor de la Iania.

De la armia de pe Ibar (sub Ciolac Antici) se vestește că un batalion turcesc a pătruns pe-un drum îngust de munte pînă aproape de Isvor. Sârbii îl observară, dar îl lăsară să ajungă pînă la Cutcii, unde, încunjurându - l , îl nimiciră. Sârbii mîntîn întăriturile de la Isvor.

Din știrile de mai sus rezultă că Ciolac Antici și Alimpici nu sunt în retragere, după cum susținuseră unele ziare străine, ci-și mîntîn pozițiile.

Din București se vestește că generalul rusesc Kaufmann, în călătoria sa spre Serbia, au trecut prin acest oraș.

[6 august 1876]

TURCIA [„UN NUMĂR DE COMUNITĂȚI SÂRBEȘTI ...”]

Un număr de comunități sârbești de la margine, în apropierea Vidinului, a trimis o delegațiune la Belgradcik, cerînd să fie puse sub jurisdicțiunea guvernului împărătesc. Cererea li s-a acordat. În urmarea acestora 1 800 locuitori săteni au trecut granița și au fost primiți pe teritoriul turcesc, iar așezarea lor se va face cu cheltuiala guvernului otoman. Din Zaițar se scrie că acest oraș curat, împodobit și grațios, a cărei case și grădini dovedesc avuție și o administrație îngrijitoare și cuminte, orășel cum în zădar l-ai căuta în toată Turcia europeană, e astăzi o ruină. Turcii au stricat tot ce nu puteau transporta. Oglinzi sparte, lustruri bucățite, scrinuri hăcuite și cuprinsul lor risipit, oalele cu flori aruncate prin ogrăzi, în fine mărfurile din magazii aruncate pe uliță, iată aspectul micului oraș, în care vandalii și alanii n-ar fi putut să se poarte mai rău decât trupele turcești, cu talentul lor de ruinare și furia de nimicire.

[6 august 1876]

PENSIONATUL FAJARD

Se știe că foasta directoare a institutului de domnișoare Santa Maria a deschis în locul aceluia un institut al său propriu, cunoscut de mult onor. public iașan prin soliditatea sa. Ne îndeplinim o datorie atrăgând atenția cititorilor noștri asupra anunțului acelui institut, publicat în numărul de astăzi.

[6 august 1876]

DE PE CÂMPUL DE RĂZBOI [„CU SCHIMBAREA LINIEI STRATEGICE...”]

Cu schimbarea liniei strategice a sârbilor, se vede că nu s-a schimbat totodată și soarta armelor lor, cel puțin, de vom crede știrilor aduse de ziarul unguresc „Nemzeti Hirlap”, atunci retragerea dincoace de Drina a generalului Alimpici ar fi fapt împlinit. El să-și fi pierdut pozițiile într-o luptă în care au căzut 800 de morți din armata sârbească. Față cu aceste știri, telegrame sârbești spun că micile ciocniri pe care le-au avut trupele acestui general nu au schimbat întru nimic situația militară; cu toate acestea se pare că generalul a renunțat deja la împresurarea Bielinei și că se află cu puterea trupelor sale pe teritoriul sîrbesc, avându - și numai avangardele în Turcia, se

vede deci că a renunțat de a mai începe ofenziva în Bosnia. Acelaș ziar susține că Ahmet-Eiub Pașa ar fi luat „neînvinsele” defileuri de la Bania, că Horvatovici, șeful armiei de pe Ibar, ar fi fost din nou învins și Ali-Saib Pașa ar fi acum înaintea orașului Crușevați. Dacă aceste sunt adevărate, atunci ar fi îndreptățită vestea că Cernaieff voiește să dizolve și aceste două corpuri de pe Ibar și de pe Drina și să le contopească cu marea sa armată de pe Morava.

Alături cu mișcările războinice, trebuie să luăm act și despre încercările diplomatice ale Angliei de-a împăca părțile între ele. Sigur este că Anglia au avizat prin ambasadorii ei atât la Bosfor cât și lângă Dunăre cumcă într-un moment dat ea este gata de a-și oferi serviciile de bună mijlocitoare între statele în luptă. La această oferire a Angliei amândouă părțile au răspuns cu multă precauțiune; ele au luat act cu multă recunoștință de prevenitoarea bunăvoință a cabinetului englez, au asigurat însă că până în momentul de față nu află cauze îndestul de grave spre a apela la această mediațiune. O depeșă sub data 7/19 august dezmințe știrile despre încheierea unui armistițiu, anunță că în aceea zi generalul Alimpici, care fusese în Belgrad, a plecat iarăși la armia sa de pe Drina, însoțit de mai mulți ofițeri bavarezi, că principele Milan se află tot în capitală și în fine că comisia permanentă a Scupcinei ar fi voind să trimată o deputațiune la țarul Rusiei, spre a-l ruga să intervie în favorul Serbiei. Această din urmă știre e mai greu de crezut.

Cernaieff numește în cadrele sale o mulțime de ofițeri ruși. În toată ziua sosește un număr mai mare ori mai mic de voluntari de foarte deosebite grade, care se înrolează sub stindardele sârbești și cari, până la un grad oarecare, vor fi în stare să <se> suplinească golurile intelectuale și tactice ale nedeprinsei armate.

Scupcina este convocată pentru ziua de 16/28 august.

Mai norocite sunt armele muntenegrimlor. După victoria de la Vucidol, principele, auzind că însemnate puteri turcești s-apropie dinspre Albania de marginele țării sale, au părăsit Herțegovina și s-au retras în Muntenegru cu 10 batalioane; iar în Herțegovina au lăsat de comandant suprem al trupei de ocupație pe socrul său voievodul Petru Vucotici, care are a priveghea mișcările lui Muktar Pașa și opri ajutoarele cari s-ar încerca să-i vie acestuia. La întoarcerea sa principele Nikita au fost suprins pe cale de știrea unei nouă victorii a muntenegrinilor asupra turcilor, la Cuci. În acest loc muntenegrinii au luat, afară de alte prăzi, două tunuri și li au succedat a angaja în ajutorul lor mai multe triburi de albanezi și anume triburile Cuci, Grasova, Zatrebaș și Biersovo. — Prizonierul Osman Pașa se primă liber prin Cetinie, vizitează adesea pe princessa Muntenegrului și au avut sfadă c-un general rusesc, anume Paciutin, care petrece în acel oraș. Osman a fost prins îmbărbătând la luptă o baterie turcească ai cărei ofițeri căzuse. Soldații n-au voit să asculte, or fi rupt-o la fugă și un muntenegrean bătrân au pus mâna pe pașă și l-au dus prizonier, fără să știe însă cu cine are a face.

[11 august 1876]

TURCIA [„DE LA 7 AUGUST ST.N....”]

De la 7 august st. n. au ajuns în Constantinople profesorul dr. Leidersdorf din Viena spre a se consulta asupra stării sănătății sultanului cu medicul de curte al acestuia, d-rul Capoleone. În urmă, în înțelegere cu medicul de curte, profesorul a început să-l trateze pe sultan. Acesta suferea de o extremă superescitație nervoasă, cauzată prin o insomnie de șase săptămâni ce l-au cuprins puțin după suirea sa pe tron. După căutarea profesorului, insomnia au încetat în parte, cu toate acestea iritabilitatea sa nervoasă, reclamă cea mai mare liniște și cruțare.

[11 august 1876]

PENSIONATUL NORMAL DE DOMNIȘOARE [„ATRAGEM DEOSEBITĂ ATENȚIE...”]

Atragem deosebită atenție a cititorilor asupra anunțului din no. de astăzi privitor la încurânda deschidere a pensionatului normal de domnișoare de sub direcția d-nei Emilia Humpel. Din anuarele acelui institut, din proprie experiență publicul cunoaște că acest pensionat este fără contestare cel mai bun din toată România și că institutele din străinătate nu prezintă din nici un punct de vedere mai mari garanții pentru dezvoltarea intelectuală a copilelor decât acesta.

[11 august 1876]

DE PE CÂMPUL DE RĂZBOI [„SUB DATA DE 8/20 AUGUST...”]

Sub data de 8/20 august se vestește din Belgrad că cu o zi înainte 20.000 de turci de la Niș au atacat pozițiile sârbilor la Supovaț, Gelesnica și Tisika, dar fură respinși după o luptă de 12 ore. — O telegramă oficială din Constantinople vestește că Achmed-Eiub Pașa a plecat din Dervent luând împreună cu Ali-Saib, cari a trecut peste Morava, direcția câtră lagărul sîrbesc de la Alexinaț. Amândouă diviziile sunt deja foarte aproape de Alexinaț. Ali Pașa au luat cu asalt întăriturile care se pot privi ca cheia acestui loc. Ziarul Tages-Presse i se telegrafiază că:

generalul Ranko Alimpici e destituit și va fi înlocuit prin colonelul Becker, care va lua comanda armiei de la vest. Se zice că principele e plecat de a primi serviciile Angliei și de a încheia pacea încă înaintea unei ciocniri între turci și sârbi. După botezul principelui ereditar se așteaptă căderea lui Ristici. După Corespondența politică, contrarietatea între tendințele pacifice ale principelui și între ideile războinice ale cabinetului Stevcia-Ristici-Gruici ar fi scăzut cu mult. Ristici nu s-ar împotrivi nici măcar să înceapă însuși tratările de pace. O telegramă din 9 august anunță că reprezentanții Austriei, Germaniei, Rusiei, Franciei și Italiei cari rezidează în Belgrad au făcut comunicări relative la deschiderea tractărilor de pace. Ristici a promis a da deosebită atenție acestor comunicări și că va da un răspuns pozitiv. — Condițiile verisimile ale încheierii păcii vor fi următoarele: Poarta să se mulțamească de a cere de la Serbia numai o despăgubire bănească și garanții că pacea nu va mai fi turburată.

Știrile despre victorii turcești sunt dezmințite de câtră telegramele din Belgrad. După o luptă de 3 zile, 40.000 turci n-a fost în stare de a se apropia de întăriturile de la Alexinaț.

„Românul” primește știrea telegrafică că corpul care este sub comanda colonelului Horvatovici (Ibar) ar fi luat iarăși de la turci orașul Kniajevaț și Tresi-baba.

[13 august 1876]

FIER ȘI OȚEL

Consulatele austro-ungare din Iași și București, pentru a face cu puțință exportul de fier și oțel din Austria în România, solicită pentru drumurile de fier o reducere a tarifului de transport. Acești consuli s-au adresat și către administrațiile drumurilor

de fier austro-ungare, pentru a regula cu acestea cestiunea tarifului în așa mod încât sortele de fier și oțel din Carintia și Stiria să poată concura cu aceleași articole din Germania. Aceste tratări încă n-a avut un rezultat pozitiv, dar e verisimil că drumurile de fier se vor învoi la o reducere a taxelor. Din parte - ne am întreba însă întrucât administrația drumului nostru de fier poate să-și permită a protegui un product austriecesc și întrucât acești onorabili consuli au dreptul de a trata direct cu administrația unor bunuri care în sine aparțin statului român. Într-o zi ne-am putea pomeni cu un fel de

tractat de comerț între administrația drumului de fier și guvernul austriecesc care să stabilească o reducere de taxe pentru toate produsele austriecești, chiar pentru cele cuvântătoare ; mai ales că ceea ce lipsește din suma garantată ca anuitate se plătește de către stat, prin urmare orice scăderi de taxe pentru articole kezaro-krăiești nu se pot face decât pe socoteala statului român.

[13 august 1876]

[„PENTRU STUDIUL LIMBEI ROMÂNE...”]

Pentru studiul limbei române nu-i necesară cunoașterea celei latine clasice, cu care a noastră abia are legături. Iar cea latină vulgară, respective dialectele la care a dat naștere, chiar dac' ar avea cine le preda în fericitul București, totuși ar fi cu totul de prisos într-un institut ca acela al d-lui Troteanu; așadar jos limba latină.

[13 august 1877]

DE PE Câmpul DE RĂZBOI [„TELEGRAMELE CELE MAI NOUĂ...”]

Telegramele cele mai nouă arată că corpul de armată a lui Ahmed Eiub Pașa a sosit încă de duminică 8/20 august în fața întăriturilor de la Alexinaț. Luni în 9 august dimineată armata turcească au început un moderat foc de tunuri, pentru a sprijini mișcările trupelor de recunoaștere cari cercetau pozițiile dimprejur pentru a-și putea așeza bateriile.

Rezultatul acestor recunoașteri a fost o schimbare parțială în dispoziția trupelor turcești, și în decursul aceleiași zile s-au ridicat uvragele de pământ pentru așezarea tunurilor. Dar la 5 oare sara focul bateriilor deveni general și foarte vehement, iar la 7 oare turcii avură a se lupta cu un atac de infanterie al sârbilor . Lupta dură până târziu noaptea. A doua zi, marți în 10/22 august la 5 oare dimineată focurile începură pe toată linia și durară toată ziua. Lupta, după cum zic telegramele din Belgrad, a fost mai crâncenă și mai sângeroasă decât toate cele de mai înainte, și se sfârși cu mănținerea pozițiilor de amândouă părțile pentru a reîncepe iarăși, mercuri în 11/23 în măsura

cea mai mare. Până aici și nu mai departe ajung știrile noastre din urmă, întrerupte oarecum in medias res.

O telegramă din izvor turcesc spune că Ali-Saib au ajuns la Nozrina, un mic sat spre miazăzi de Alexinaț. El vine direct de la Niș și are cu sine multe tunuri. Preste tot se pare că lupta de la Alexinaț o va hotărâ artileria.

Despre mișcările turcilor în contra Muntenegrului se vestește că Derviș Pașa a apucat cu 12 batalioane drumul spre Trebinie. În calea sa el își va asocia diferite trupe risipite ale lui Gelaleddin, până ce va ajunge a se împreuna cu Muktar Pașa spre a lua cu acesta ofensiva în contra Muntenegrului dinspre Bosnia. În aceeași vreme Mahmud Pașa, care dispune de 30 batalioane, va începe ofensiva dinspre Albania. La Prizrend se formează un nou corp de armată, compus din redifi, bașibuzici din Arabia și 3 000 egipteni.

În 10/22 august, a patra zi, a fost luptă crâncenă și sângeroasă între Niș și Alexinatș până noaptea târziu . Amândouă părțile și-au păstrat pozițiunile. Turcii primiseră întăriri de 50 mii oameni, bătaia s-a reînceput a doua zi în proporțiuni mai mari. Comandanții turci au comunicat guvernului lor că toate corpurile turcești din Serbia s-au unit.

[15 august 1876]

REVISTA STATISTICĂ

Sub titlul de „Cercetări demografice asupra populației României și în special a districtului și orașului Iași” d-nul dr. med. V. I. Agappi, servindu - se de datele, altfel pline de neajunsuri, ale statisticei noastre, ne face o înspăimântătoare dare de samă despre starea sanitară a poporului românesc. D-sa supune acele date unei critici îndestul de precaute, încât pretutindene concluziile, în loc de a fi exagerate, sunt poate încă sub icoana realității ¹.

Ajuns la capăt, autorul justifică neajunsurile de care a trebuit să sufere opul său și care sunt imanente izvoarelor statistice de care s-a servit. Cu toate acestea lucrarea sa este însemnată din toate punctele de vedere și ar fi de recomandat ca un fel de „memento mori” tuturor acelor care cred că prin teorii frumoase, cuvinte sunătoare și legi traduse din franțuzește se poate îndrepta starea unei țări. De aceea credem a ne împlini o datorie constatând că administrația regulamentului organic a fost părințască alături cu administrația inaugurată prin curentul de idei de la 1848. Non datur saltus in natura.

Cine-și închipuiește a putea progresa prin salturi nu face alta decât a da înapoi. Lovirile date bisericii au

desființat poliția morală pe care o exercita aceasta în alte vremi; trebuințele exagerate ale franțuzitei plebe de sus au drept corelat munca inzecită a poporului rural, fără însă ca măcar să se fi îndoit puterile sale fizice și intelectuale; dările mari așezate pentru plata unor drumuri de fier pe care n-avem ce căra și pentru susținerea unui ignorant proletariat al condeii angajează munca țăranelor pe ani întregi. Astfel organizația socială a României are două părți caracteristice, una reprezentată prin o droaie de fraze goale în zecile de foi și foițe ale țării, alta în sărăcirea și mortalitatea reală a populației. Generația viitoare care, după umbrele ce le aruncă, va fi și mai seacă și mai înfumurată decât cea de astăzi ne arată de pe acum

---

¹ În ziar, urmează transcrierea, cu minime intervenții din partea lui Eminescu, a volumului *Cercetări demografice asupra populației României și în special a districtului și orașului Iași* de dr. V. I. Agappi, București, 1876 (v. *infra*, p. 599 — 610).

---

cauza României că o cauză pierdută. Când vom ajunge la realizarea corectă a formulelor metafizice din J.J. Rousseau, atuncea ne vom trezi că nu mai există popor românesc și acele formule nu vor fi, credem, suficiente pentru a hrăni iluzia greco-bulgarilor din București că trăiesc într-un mic Paris. Fiecare cap „qui a fait ses études en France” dormind pe biliardurile din cafenele, ne costă sute de țărani morți prin mizerie, prin supra-exploatarea puterilor lor fizice, prin absoluta lipsă de bucurie și de dulceață a traiului. Ca medic, autorul nu vorbește decât de cauzele fiziologice ale acestei pieiri continue a poporului românesc. Dar aceste cauze nu sunt totdeauna decât efectele altor cauze și mai generale, efectele presiunii sociale asupra claselor de jos, a lipsei de cruțare, a barbariei cu care plebs scribaș tratează la noi poporul. Ea a subminat orice autoritate dumnezeiască și omenească, a sleit în douăzeci de ani toate izvoarele de puteri ale țării, a deschis porțile tuturor vagabonzilor din câteși patru unghiurile lumii, pentru ca să aibă în aceștia avizi aliați pentru exploatarea țăranelor. Apoi prin sute de mii de coli de hârtie tipărite au corupt definitiv bunul simț atât de caracteristic al românului, făcând, din oameni cuminți și așezați, oameni cari nu mai pot înțelege nimic din câte-i înconjură, nici legi, nici limbă, nici obiceiuri. Espresia cristalizată a acelor epidemii spirituale și fizice sunt temnița și spitalul. În caracterele degenerate ale celei dintâi vezi lipsa de religie, lipsa de conștiință de drept, născute prin subminarea bisericii;

în organismele decrepite ce ni se prezintă 'n spital, ni se arată jărtfele presiunii economice.

[15 și 22 august 1876]

DE PE CÂMPUL DE RĂZBOI [„DUPĂ ȘASE ZILE DE LUPTE...”]

După șase zile de lupte cumplite în preajma întăriturilor de la Alexinaț, în cari turcii au fost respinși, deși nu fără mari pierderi de amândouă părțile, după ce trupele sârbești au fost atât de ostenite în ziua a șasea încât nici n-au putut să urmărească pe dușmani s-au născut un fel de stagnațiune, cauzată prin slăbiciunea și amețala amândoror părților. Aceste din urmă lupte însă au avut un singur efect: au arătat zădărnicia războiului între puteri egale, au dovedit că aceste ciocniri vecinice n-au alt efect decât uciderea de oameni și risipirea averilor publice și private a amândoror statelor. Atât turcii cât și sârbii par a se fi convins că prin continuarea ostilităților nu vor ajunge la nici un rezultat pozitiv, ci numai la ucideri fără scop, la risipirea orașelor și satelor, la jertfirea elementelor de civilizație și de înaintare materială. În vederea acestora, principele Milan a convocat în 12/24 august pe reprezentanții diplomați ai puterilor garante arătând că este gata a primi serviciile de mediațiune pe care i le propusese altădată, că voiește să se conformeze cu dorințele și consiliile Europei spre restabilirea păcii și a bunei înțelegeri între Serbia și Înalta Poartă și spre contenirea ostilităților. Se înțelege că reprezentanții puterilor s-au grăbit de-a înștiința pe cale telegrafică guvernele lor respective și de a li face propunerile ce li s-au părut convenabile. Consulii să fi dorit un memoriu înscris, în care să li se ceară anume intervențiunea. Cu această dorință s-a conformat d. Ristici. Pașii puterilor în sensul pacificării se vor face în comun. Poarta va fi întrebată *dacă și sub ce condiții* voiește pacea, iar condițiile definitive se vor stabili de către puterile garante, fără ca Serbia, ca stat suzeran, să aibă vot la formarea lor. Congresul pentru rezolvirea Cestiunei Orientului se va ține la Brusella.

[18 august 1876]

Cînd am aflat că d-nii Luchian, Bălănescu și Galino au luat direcțiunea teatrului pentru iarna viitoare, am simțit oarecare satisfacțiune gîndindu-ne că d-lor în calitate de actori, oameni[i] meseriei cum s-ar zice, cunosc pe deplin nevoile scenei și mijlocul de a reînălța scena noastră atît de decăzută. Ne așteptam dar a-i vedea căutînd să atragă orice talent s-ar găsi, ca astfel să poată forma o trupă cît se poate mai aleasă, în stare să intereseze publicul, ca și el la rîndul său să se intereseze de teatrul nostru. Sîntem în epoca cînd fiecare actor contractează angajamente și cu toate aceste nimic nu știm despre formarea viitoarei trupe. Tot ce știm este că triumviratul teatral a dat un edict prin care invita ori pe cine ar voi să joace să meargă să se înscrie la biuroul d-lor. Acest mijloc credem că nu este cel mai nemerit, căci, dacă sînt actori care aleargă pe la toți directorii spre a fi angajați, sînt alții însă care așteaptă să vină a li se propune, și aceștia sînt tocmai cei principali. Sînt două soiuri de actori, unul care primește condițiuni și altul care impune condițiuni directorului. În interesul teatrului nostru noi am dori cît mai mulți din acești din urmă; pe cînd direcțiunea actuală, prin anunțul său, pare a ținea la cei de categoria întîia. Am dori dar să știm carii sînt artiștii la care s-au adresat direcțiunea actuală căci știm că pe lîngă cei principali ai scenei noastre nu s-a făcut nici o încercare spre a-i putea avea. Chestiunea teatrului fiind de un interes public, făgăduim actualului triumvirat că vom reveni asupra ei foarte adeseori.

[18 august 1876]

DE PE CÎMPUL DE RĂZBOI [„DUPĂ O TELEGRAMĂ...”]

După, o telegramă a „Românului” armata de sub Cernaieff a luat în 14/26 august ofensiva, atacînd pe turci între Dobruievaț și Catun. La amiază a sosit în ajutoru-i armata col. Horvatovici după un marș plin de greutate. Lupta a durat toată ziua, dar rezultatul nu se indică. Această telegramă, combinată cu știri din alte izvoare, ni dă următorul rezultat: în 12/24 diviziunea lui Fazly Pașa au ocupat pe dealurile de la Ozren un fel de poziție de rezervă spre răsărit de la Dobrinevaț. Ziua următoare de dimineața a început focul tunurilor cu multă vehemență și în flancul drept al turcilor, pe înălțimile despre miazănoapte de Lipovaț, s-au arătat detașamente puternice sîrbești, cari-au intrat în luptă. La două ore după amiază au ieșit alte detașamente de sîrbi în spatele turcilor lui Fazly Pașa și anume spre apus de Rzavți *, la 3 ore în fine au început iarăși un foc vehement, care se vede că a durat pînă-n noapte, căci a treia zi în 14/26 lupta a reînceput din nou și turcii erau atacați deodată în front, la spate și în flancul drept. La o oră după amiază a început lupta și pe malul stîng al Moravei.

În asemenea împrejurări pierderile corpului Fazly Pașa trebuie să fi fost mari. Cum se va fi sfîrșit această luptă nu putem spune cu siguranță; turcii susțin că au respins pe sîrbi și și-au mîntînit pozițiile, sîrbi că au nimicit pe turci. Pîn-acuma ne-au obicinuit a vedea în aceste lupte o zadarnică irosire de putere și sînge omenesc, care nu stă în nici un raport cu succesele dobîndite.

Paralel cu vuietul armelor decurge acum campania diplomatică a mediațiunei. În prosceniul acestei campanii vom întîlni desigur pe Rusia și de-aceea credem că sînt inte-

---

resante combinațiile făcute de jurnalistică asupra ținutei acestui stat. Rusia nu are perspectiva de a câștiga în viitoarele tractări de pace foloasele acelea pentru Serbia pe care aceasta le sperase la începutul războiului și chiar Muntenegrul va trebui să se mulțamească cu o neînsemnată compenzație teritorială. Cu toate. acestea Rusia nu poate să renunțe prin o prea mare rezervă la simpatiile slavilor de sud, câștigate cu atâtea sacrificii. Deci în conferențele ce se vor ținea ea va apăra mai cu samă aspirațiile insurgenților din Bosnia și Herzegovina. Forma în care Rusia își va face propunerile sale, nu este încă cunoscută. Cât despre Austria, ea se 'nțelege că va lucra în sens contrariu, căci dorește ca provinciile răscolite să capete cît se poate de puțină autonomie și s-ar bucura să vadă Serbia umilită.

La propunerile făcute în sensul mediațiunei de reprezentanții puterilor, Marele Vizir n-au răspuns încă, au promis însă de a li face cunoscut cît de curînd condițiile pe care le va pune Turcia și al căror proiect e supus dezbaterei Consiliului de Stat. Se zice însă, că Turcia nu va încheia un armistițiu care să nu asigureze mai dinainte închierea păcii și că nu va suferi nici o formă de propunere care să atingă cătuși de puțin drepturile sale de suzerană față cu statele vasale. În aceste împrejurări se așteaptă sosirea cît de 'ncurîndă a generalului Ignatieff.

Rusia s-au încercat a angaja pentru înscenarea mediațiunei mai întîi pe Francia apoi pe Italia, și într-adevăr cu această din urmă putere succesul diplomatic era aproape asigurat, căci mijlocirile era să le facă însuși principele

Humbert. Dar cabinetul din Viena a știut să inspire Italiei atâta neîncredere în planurile Rusiei, încât și dispozițiile bune ale acestui stat s-au răcit în curând. Nu mai rămânea deci alt mijloc decât cel propus de majoritatea puterilor, de a aștepta adică ca cererea pentru mijlocirea păcii să pornească chiar de la una din părțile interesate. Principele Milan au intrat pe această cale — se va vedea deci cât îi va folosi secundara harnică și plină de fineță a diplomației marei puteri de nord.

Interesantă pentru noi românii e următoarea știre adusă de ziarul „Vulturul”.

În Basarabia rusească arhiereul de la Chișinău, în trei rânduri până acum, a strâns ajutoare în bani și bucate pentru slavii din Orient. Fiecare sat din Basarabia au dat câte 25 chile grâu, afară de bani. Toți oficialii rușești au dat a zecea parte din lefii lui; numai în gubernia Odesei se strâng din această soldă ofițerească 25000 ruble pe lună.

În Creta turburările au ajuns la conflicte sângeroase, din Tesalia se vestesc tentative de răsculare.

[20 august 1876]

VESTE PLĂCUTĂ

„Timpul” înregistrează știrea adusă de jurnalele din Berlin că junele Alexandru Beldiman, student în drept la Universitatea de acolo, a obținut premiul întâi cu medalie de aur pentru o disertațiune în materie de drept. Tânărul român este nepotul poetului Alexandru Beldiman, cunoscutul autor al „Jalnicei tragedii” în care se descrie Eteria de la 1821; afară de aceea Alexandru Beldiman Bătrânul au mai tradus pe *Orest* în versuri, romanul „Numa Pompiliu” (tipărit) și romanul „Căsuța din codru”, foarte citit în vremea aceea și care se găsește în bibliotecile boierilor bătrâni în numeroase exemplare manuscrise (nefiind tipărit niciodată). În special ne bucurăm de succesul științific al nepotului, iar în teorie generală vedem în acest caz o nouă dovadă a mult contestatei ipoteze despre moștenirea calităților intelectuale.

[20 august 1876]

ARCHI-GAGNE

În Paris a murit de curând în etate de 70 de ani literatul Gagne, renumit prin ideile sale estravagante și care prin planurile sale de reformare a lumii a escitat adesea râsul publicului. După ce a început cariera sa de avocat a petrecut un an într-o casă de nebuni, după care a ieșit iarăși la iveală ca „advocat al nebunilor”, după cum singur se numea. Pe această cale extraordinară a căpătat mare renume prin escentricitățile sale de tot soiul. El a scris mult și în stil ușor și fiind bogat îi era cu puțință <putea> să deie o mare întindere scrierilor sale prin tipărirea lor; mai ales însă avea mare plăcere de-a-și pune candidatura la toate alegerile posibile și imposibile. Această candidatură o pune prin apeluri, cât se poate de ciudate, pe cari singur le lipea la colțurile ulițelor. Între scrierile sale vedem: „Philantropophagia”, poem epic, în care autorul dovedește că din iubire oameni[i] ar trebui să se mănânce unul pe altul; „Congresul mântuitor al regilor și popoarelor”; „Obelisqueida”, „Velocitate-Gagne”. Proiectele sale de reforme fericitoare a toată lumea sunt: ideea de-a forma o „republică - imperiu - regat”, iar visul său din urmă, care atinge în special numai fericirea Franței, este un *gouvernement de cinci*, compus din contele Chambord, Napoleon IV, contele de Paris, Thiers și Gambetta. — „Archi-Gagne”, cum îl numeau glumeții, era om bun la inimă și cu totul inofenziv. În alte țări, precum Guatemala, Ecuador ș.a., planurile sale ar fi găsit călduroși aderenți și l-am fi văzut poate șef de cabinet sau președinte de Cameră, pe când în Franța oamenii și-a bătut numai joc de el.

[20 august 1876]

AUSTRO-UNGARIA

[„ÎN 17/29 AUGUST LA 5 1/2...”]

În 17/19 august, la 5 1/2 ore după amiază; au sosit la Pesta în vapor separat oaspeții străini ai Congresului internațional statistic în număr de 70; primarul d. Rata și directorul serviciului statistic al orașului Korosi plecase spre

întâmpinarea oaspeților la Grau. Pe cheuri se adunase o mulțime de oameni cari au salutat venirea oaspeților. Pe pod aceștia erau așteptați de capul lumii științifice, cu șeful biuroului statistic al Ungariei, d. Keleti, apoi capul jurisdicțiunii sub conducerea primarului al doilea, Kammermeyer, și reprezentanții presei. Toată primirea s-a făcut cu cea mai bună orânduială, iar pentru găzduirea oaspeților se luaseră de mai înainte măsurile cuvenite.

68 ofițeri ruși a fost internați în Pesta, însă, în urma mijlocirilor d-lui Novikoff, contele Andrassy a dat ordin pentru eliberarea lor, de vreme ce toți aveau în pașpoarte clauza art. 7 din convenția de la Geneva că sunt atașați serviciului Crucii Roșii. În 18/30 august ei au fost chemați la poliție unde, înapoiindu - li - se cărțile, armele și pașpoartele, li s-au spus că sunt liberi a merge unde vor voi. Deci a doua zi a plecat la Belgrad.

Ziarul „Neue Freie Pr.” aduce din Galați știrea că în 16/28 august ar fi venit pe acolo în vaporul Metternich al companiei dunărene austriace 140 militari ruși, îmbrăcați toți civil și purtând numai căciulă militară. Un fabricant rusesc să fi cumpărat în Basarabia română și la Tulcea multă lână, iar vaporul cu două șlepuri ce sosise spre a primi acea lână să fi fost încărcat cu muniții și arme în loc de balast.

[22 august 1876]

TEATRU EVREIESC

Într-o grădină pe ulița mare s-au deschis un mic teatru de vară în care se joacă în limba evreiască (germană stricată). Trupa, venită din Rusia și compusă din vro 6 inși (toți bărbați), are un repertoriu caracteristic, care atinge numai viața casnică și religioasă a evreilor. Astfel joi în 19 august s-a jucat: 1) „Lumea ca un paradis” (cântecel satiric), 2) „Filozoful amoretat și hasidul (habotnicul) luminat”, dialog, 3) „Socrul și ginerile”, 4) „Fișel harabagiul cu rândușul său Sider”, comedie. Despre piese avem puțin de zis, ele nu prezintă vrun mare interes dramatic, dar jocul actorilor a fost escelent. Astfel în piesa a doua actorul ce jucă pe hasid a reprezentat atât de fidel pe evreu cum îl vedem în toate zilele, apucat, cu vorba repede și mărunță, încrezut, râzând iute și clipind din ochi, încât trebuie să-i recunoaștem mult talent. În piesa a treia ginerele a fost jucat de un alt actor, pe care-l credem cel mai talentat din trupa toată. El a jucat pe evreul *uimit*. Socrul e unul din aceia cari vrea să scoată neamul său la lumină, deci a luat ginere pe un fel de studiosus theologiae, om cu totul netrebnic și uimit de învățătură talmudică. Acest rol a fost jucat în mod foarte caracteristic. Ridicând sprâncenele adesea în sus și făcând creți pe frunte, cu barba neagră, tunsă în mod deosebit, lung și slab, vorbind și cântând natural, ne-a arătat un adevărat prototip de minte pe dos și netrebnicie. Directorul trupei are un glas simpatic (bariton) și figura plăcută. Ariile sunt evreiești, iar publicul, compus în mare parte din coreligionari ai actorilor, petrece bine.

[22 august 1876]

TURCIA [„NOUTATEA ZILEI...”]

Noutatea zilei e proclamarea lui Abdul Hamid în locul efemerului Murad al V-lea. La 1 și 2 septembrie st.n. au fost iluminat Constantinopolul, iar corăbiile turcești și străine din port erau frumos împodobite cu flamuri. Ceremonia încingerei săbiei va avea loc în 8 sept.

[25 august 1876]

DE PE CÂMPUL DE RĂZBOI [„ÎN DESELE CIOCNIRI...”]

În deseles ciocniri cari se întâmplă în preajma întăriturilor de la Alexinaț, atât o parte cât și cealaltă susțin a fi rămas învingătoare. Astfel turcii anunță sub data de 1 sept. cumcă au luat cele din urmă întărituri sârbești de pe malul stâng a Moravei, că, după o luptă de unsprezece ore, sârbii au fugit la Alexinaț, și că, a doua zi ei aveau

să distrugă cele din urmă poduri preste acel râu. Totodată se vestește din Constantinople ca Ali Saib și Ahmed-Eiub Pașa se pregătesc a lua cetatea cu asalt. Se 'nțelege că, paralel cu aceste știri, vin altele din Belgrad cari vestesc vecinice victorii ale sârbilor.

„Wiener Abendpost” ediție (oficioasă) de sară a gazetei oficiale austriace, publică următoarele în privirea mediațiunii de pace:

Un comunicat telegrafic din Petersburg constată părtinirea vie cu care cabinetul rusesc lucrează la mijlocirile de pace ce s-au deschis la Constantinople. În acest comunicat se accentuează că guvernul rusesc a lucrat în senzul păcii atât la Belgrad cât și la Cetinje și au avut în vedere mai cu samă punerile la cale din mai, convenite cu Germania și Austro-Ungaria. N-avem motive de a admite că în Berlin și-n Viena nu vor fi domnind aceleași vederi politice. Totdeodată se dezmente dintr - altă parte vestea ce se

răspândite că guvernul englez adică s-ar fi despărțit de celelalte puteri în încercările de mediațiune și ar fi luat o ținută deosebită. Din contra, deodată cu avizul rusesc asupra valorii alianței celor trei împărați, ni vine din altă parte asigurarea că în cestiunea păcii domnește acordul cel mai complex între toate guvernele Europei și că în esență situația diplomatică este aceeași cum era în vremea prezentării proiectului de reformă la Poartă, cu deosebire numai că Anglia, față cu întrebările concrete și deschise, nu mai are nici în principiu, nici în praxă vre - un motiv de - a - și mănținea rezervele sale din trecut. În fine *mai fără excepție* predomină o idee optimistă asupra succesului ce-l vor avea tractările de pace.

[25 august 1876]

SĂMÂNȚĂ JIDOVEASCĂ DIN CERNĂUȚI

D. Carol Emil Franzos, recte Franzois, care primejduiește câteodată citirea „Nouăi prese libere” [prin] foiletoanele sale, scrise în acea proză coruptă pe care germanii o numesc cu drept cuvânt *francezo - judaică* și-au tipărit impresiile sale, culese pe la Colomeia, Sadagura, Podul-Iloaiei și alte asemenea locuri în care se prăsește jidovimea, sub titlul „Aus Halb-Asien” (din Semi-Asia). D-sa numește aceste secături icoane de cultură (Culturbilder) din Galiția, Bucovina, Rusia meridională și România. Credem însă că, pentru a da o icoană fidelă despre cultura unor popoare, trebuie să le cunoști limba, căci cunoștința limbei jidovești nu poate servi decât pentru a te introduce în universitățile din Târgul-Cucului. Ca toți jidanii, cari în literatura germană se deosebesc prin stilul franțuzit și prin espresii mârșave și obraznice, și acest tânăr și gros colaborator de la „N. Fr. Presse” nu-și cunoaște lungul - nasului, judecă fără a ști nimic și batjocorește toate popoarele câte n-au plecare de-a se săruta cu jidanii. Se vede că, înamorați de stilul d-lui Franzois, un jurnal săsesc din Transilvania, pe care „Telegraful” român îl citează numai în inițiale (S.d.T., poate că „Siebenbürgisch-deutsches Tagblatt”), publică asemenea aceste produse nespălate ale filozofului din Sadagura, pentru a le pune proaspete și calde în fiecare dimineață înaintea lectorilor săi flămânzi de calomnii în contra românilor.

[25 august 1876]

BIBLIOGRAFIE [„A IEȘIT DE SUB TIPAR...”]

A ieșit de sub tipar edițiunea a doua (?) a „Noului metod de geografie elementară” de A. Gorjan. Această ediție — care însă ni se pare că nu e a doua ci cel puțin a treia — cuprinde însemnate schimbări în bine, căci autorul ni se prezintă astăzi ca un hotărât partinitor al metodei intuitiv.

Spre a arăta punctul de plecare pedagogic al cărții, reproducem din prefață următoarele:

Sunt două, metode însemnate după care se predă studiul geografici: metoda vechi sau *metodul analitic*, care începe cu întregul și ajunge la parte, adică, începe cu descrierea globului, a continentelor și cu încetul ajunge la locul nașterii, și *metodul sintetic* care începe cu partea și ajunge la întreg; adică începe cu locul nașterii, de exemplu cu școala sau cu casa părintească, apoi continuă cu comuna, plasa, districtul, țara întreagă, țările vecine și așa mai departe. Se înțelege că descrierile vor fi totdeauna măsurate cu gradul de dezvoltare al puterilor de înțelegere ale copilului.

Autorul se hotărăște pentru metoda sintetic¹ și bine face. Deși aprobăm în teorie ceea ce ni spune prefața, deși recunoaștem că cel întâi pas este făcut pe această cale și că faute de mieux cartea trebuie introdusă, totuși vom observa și neajunsurile ei, asupra cărora autorul ar trebui să revie. Cele mai însemnate ni se par greșele de definiție și cele gramaticale; căci, dacă o cunoștință materială falsă se poate rectifica prin experiența proprie sau străină (scrisă), nu e tot astfel cu cele de limbă și de logică cari se contractează prin deprindere și cu greu se pot dezvăța.

Așa d. ex.: „Oraș numim o adunare mare de *mai multe* case, bine *zidite* și *frumoase*, cu strade regulate, așternute cu piatră”.

Adunare mare de *mai multe* ... Dacă-i adunare, se înțelege că-i de mai multe, nu de una sau două. Apoi case bine zidite și frumoase, strade regulate așternute cu piatră etc. sunt tot note care nu caracterizează orașul. Există orașe mari cu case urâte și rău zidite și cu uliți nimic mai puțin decât regulate și a căror așternut de piatră e mai mult o ironie și un atentat la bătăture decât un pavagiu, d. ex. Bucureștii, cărora totuși nu li vom refuza numele de oraș. De-aceia definiția economiei politice ar fi fost și mai esactă și mai vie. Prin definiții rele copiii învață a lua sama la lucruri neesențiale și a trece cu vederea pe cele esențiale.

O greșală gramaticală de care foiește cartea este substituirea persoanei a treia plurale prin a treia singulară. Ex.: „Din ce se *compune* locuințele noastre? De ce se *face* valuri pe mare? (pg. 27). De ce țară ne *desparte* munții Carpați?” (pag. 66) ș.a.

Îndealtfel recomandăm cartea atenției tuturor învățătorilor, cari vor vedea în ea cea întâi încercare (în românește) de-a introduce metoda intuitiv în studiul geografiei.

[25 august 1876]

---

¹ În ziar: analitic

SERATE TEATRALE ÎN GRĂDINA PRIMĂRIEI [„PUBLICUL CUNOAȘTE...”]

Publicul cunoaște deja că, de la începutul lunii august, s-a deschis în Grădina Primăriei un teatru de vară, sub conducerea d-lui P. S. Alesandrescu. Aceste reprezentațiuni teatrale au loc regulat de 3 ori pe săptămână, anume: marți, joi și sâmbătă. Piese ce se dau sunt din cele mai alese și mai nouă, astfel *Isac Zoderiu*, *Glumele de Mahala*, *Amorul în Păcurari* ș.a. ș.a. Ele sunt bine primite de public, căci dese și neîntrerupte aplauze ce nu lipsesc la nici una din ele au probat aceasta. Sâmbătă 21 curent am asistat la reprezentația piesei *Dracul și Ciobanul*, dată în beneficiul Grădinei Primăriei. Mărturisim cu plăcere că mai cu samă rolul ciobanului a fost executat de minune de d-nul Alesandrescu; dar nu mai puțin și celelalte. Publicul, ca și la celelalte reprezentațiuni, i-a dat junelui nostru actor tot concursul care credem că nu-i va lipsi nici de acum înainte.

[25 august 1876]

REVISTA DIPLOMATICĂ

Acuma, când actul întâi al tragediei de prestă Dunăre pare a se apropia de capăt, credem că nu e în totul fără interes ca cetitorul să cunoască atitudinea pe care, e drept că foarte în treacăt, o luase și statul nostru în fața evenimentelor. Prin urmare publicăm mai la vale memoriul d-lui Cogălniceanu.

[27 august 1876]

AUSTRO-UNGARIA [„DIN SIBIU SE VESTEȘTE...”]

Din Sibiu se vestește sub data de 6 septembrie că împăratul va sosi acolo spre a asista la manevrele trupelor în număr de 12.000 oameni, concentrați între Grossau și Sibiu; ziua pentru primirea audiențelor e fixată pentru 10 septembrie. De acolo împăratul va pleca spre* Galiția și Bucovina.

[29 august 1876]

DE PE CÂMPUL DE RĂZBOI [„SE CONFIRMĂ DEFINITIV...”]

Se confirmă definitiv că sârbii au pierdut însemnata bătălie de la Alexinaț și că sunt în retragere. Deși ei mai țin încă orașul și întăriturile, totuși poziția aceasta se poate privi ca părăsită și ocuparea ei se justifică mai mult prin lucrările necesare pentru a aduce în siguranță materialul de război grămadit în cetate; pe când aripa stângă a armatei lor se retrage spre Deligrad și Ciupria, turcii înaintează *încet* pe malul stâng al Moraviei. Ei au lăsat o parte din armie în fața Alexinațiului, spre a face recunoașteri și a privi la cele patru redute din frontul răsăritean al cetății din care bubuie încă, tunurile; dar planul operațiunii lor principale pare a fi de a lăsa la o parte Alexinațul (periculos cu toată pustietatea sa prin minele de dinamit de care e petrecut) și de a înainta prin Kniajevaț spre Kragujevaț, principalul depozit de arme și puteri a principatului. Se vestește că generalul Alimpeci și colonelii Marcovici și Lieșanin sunt răniți; acest din urmă prin încercarea de a se sinucide.

Paralel cu aceste pierderi mari, sârbii pot înregistra în alte părți ale frontierelor lor unele succese, a căror însemnătate însă trebuie să ni se pară mică. Astfel, în curs

de 3 zile, au fost lângă Isvor lupte crâncene , în care s-au angajat întreaga linie sârbească . Ea a delojat trei întărituri și două baterii turcești, au făcut mulți prizonieri și au luat mai multe stindarde și tunuri. Afară de aceea sârbii au respins cu vigoare un atac al turcilor asupra micului Zvornic și, în alt loc, intrând pe teritoriu turcesc (la Copavnic), au bătut pe inimi, deși aceștia era într-un număr de trei ori mai mare. Dacă numai aceste succese ale armelor de pe Ibar și de pe Drina ar compenza pierderile de lângă Morava.

Nefavorabile sunt știrile de pe câmpul de război și pentru muntenegreni, căci turcii au intrat pe teritoriul lor, atacându - l din mai multe părți deodată și anume la Bielopavlițe și, în districtul Cuci, la Medun, ei dau foc la tot ce întâlnesc în calea lor. Asupra luptelor, care au luat dimensiuni destul de mari, nu se știe încă nimic pozitiv. Muktar Pașa înaintează (*încet* zic telegramele) spre Grahovo. Într-adevăr mișcările turcilor aduc întrucâtva cu acele ale lui Fabius Cunctator.

[29 august 1876]

ANGLIA [„GLADSTONE A PUBLICAT...”]

Gladstone a publicat o broșură în care arată ca evidente și necontestabile atrocitățile comise de turci în Bosnia, Herzegovina și Bulgaria. Fostul șef de cabinet e încredințat că aceste atrocități se vor repeta întruna și că singurul mijloc de a le face să înceteze e sustragerea acestor provincii de sub administrația turcească. Gladstone conchide că este datoria Angliei de a interveni în acest sens cu ocazia tractărilor de pace pendente.

[29 august 1876]

SINUCIDERE [„VINEREA TRECUTĂ...”]

Vinerea trecută s-au găsit strangulat d. Gheorghe Simionescu, posesorul moșiei Gherăeștii. Cauzele acestei sinucideri se zice că sunt datoriile și neputința de a plăti câștiurile . Cum stau astăzi împrejurările de export ale țării, vor fi încă mulți arendași cari să simtă strimtorări materiale analoge cu ale d-lui Simionescu, să sperăm însă că nu toate jertfele situației noastre economice VOR căuta să se mântuie în acest mod extraordinar de datorii și câștiuri .

[29 august 1876]

TEATRU ÎN GRĂDINA PRIMĂRIEI [„MARȚI S-AU REPREZENTAT...”]

Marți s-au reprezentat piesele: „Comisarii și telegrafistii destituiți”, comedie în două acte, și o canțonetă nouă intitulată „Tot 3 chifle zece bani”. Nu începuse a însera bine și publicul venea în Grădina Primăriei spre a ocupa mai de timpuriu locuri, astfel că pe la orele 8 1/2 nu se mai găsea un singur bilet. Aceste piese au avut tot succesul dorit: astfel rolul comisarului, jucat de d-nul Alexandrescu, a fost minunat de bine executat și aplaudat cu multă vio[i]ciune. Asemene rolul telegrafistului, jucat de d-nul Radu, un tânăr ce abia a început să debuteze pe scenă, a fost bine jucat. Precum vedem, d-nul Radu are vocațiune pentru teatru și credem că, dedându - se acestei cariere, ar putea ieși un bun actor. Rolul „Margo” a fost asemenea bine jucat de d-ra Dimancea, ar fi însă de dorit ca d-sa să fie mai serioasă, cel puțin când e pe scenă, și să-și memoreze mai bine rolul. Canțoneta „Tot trei chifle zece bani”, nimerită atât prin cuprinsul ei cât și prin jocul de scenă al d-lui Alexandrescu, a plăcut asemenea publicului. Joi s-au jucat între altele și piesa „Doi soldați români”. Succesul a fost ca acela al reprezentației precedentă și spre mulțămirea publicului îndestul de numeros. Precum vedem, teatrul de vară este îmbrățșat de publicul iașan, drept care d. Alexandrescu 'și pune toată silința a-i satisface dorințele, iar acesta, în schimb, i dă tot concursul său.

[29 august 1876]

NERESPECTAREA REGULAMENTULUI

Noi știm că există un regulament care arată anume oarele până când localurile publice pot fi deschise, cu toate aceste vedem că acest regulament nu se respectă. Așa după cum ni se spune că cafeneaua din casele Pașcanu, numită „La trei coroane”, stă deschisă până pe la oarele 2 de noapte, asemenea acea vis-a-vis de magazia Prunkul-Carakasch ș.a. Arătând faptul, reclămăm de la cei în drept să ia măsuri pentru aplicarea regulamentului.

[29 august 1876]

SCAUNE DINAINTEA TROTUARULUI

Nu e cu putință ca să treacă cineva pe trotuar, mai cu samă însă sâmbăta, căci e împiedecat de scaunele pe care jidovii le scot afară spre a-și ține *siesta*. Aceasta se întâmplă pe strada Universității, strada de Sus, acea a Băncei ș.a.ș.a. Semnalăm faptul locului competent și cerem a se lua măsuri, spre a nu se mai îngădui cât de puțin prin scoaterea scaunelor pe trotuare împiedecarea circulației publice.

[29 august 1876]

TURCIA

[„DIPLOMAȚIA CU MERSUL DE CULBEC...”]

Diplomația cu mersul de culbec și cu estrema fineță a mijlocirilor ei urmează a coase la actele ei note și instrucțiuni scrise pe hârtie velină, povestea cântecului : „pe de laturi cu bănături, la mijloc pară de foc”. Dar în fața tuturor acestor propuneri și paraproponeri, redactate desigur într-un inreproșabil stil franțuzesc, Poarta opune acea stoică tăcere a dervișilor de la Mecca, iar Abdul-Kerim răspunde cu buzele tunurilor și cu arderea satelor din Serbia. În fine, Fiindcă ținuta Angliei ni se pare cea mai hotărâtoare în aceste împrejurări, vom spune că John Bull s-a lansat deja la meetinguri de *inimă albastră*, în care până și Gladstone și Bright, șefii partidului liberal, vor încerca să verse lacrimi platonice asupra cruzimelor comise în Bulgaria. Toți promet cu religiozitate publicului că vor face impresia nemuritoriului Sir John, admirabilul Sir John Falstaff, cum îl descrie Shak[e]speare divinul, Sir John care de o mulțime de ani nu și-a mai văzut genunchii de gros și gras ce este și care-a câștigat aceste invidiabile dimensiuni numai din cauza ... sentimentalității sale. Ah! Enrichet dragă — strigă Sir John — când eram tânăr eram atât de subțirel că m-ai fi putut trece prin inelul unui membru de la primărie — dar ce să li faci grijilor și necazurilor, ardă - le focul! *ele* îl înflă pe om. — Aceste griji și necazuri, al căror interpret în Constantinople este Sir Henry Elliot, se traduc în binevoitoare consilii de-a înceta cu bătlăile atât împotriva Montenegrului și Serbiei, cât și împotriva insurgenților. În acelaș sens vorbesc reprezentanții celor trei împărății de la miazănoapte și ambasadorii Italiei și Franței. Dar ce să-i faci — dacă Turcul nu vrea să înțeleagă.

Pe noul sultan Abdul Hamid II ziarul parizian „Gaulois” îl zugrăvește astfel.

El e născut la 22 septemvrie 1842 și este fiul al doilea al lui Abdul-Megid Khalif. Mumă - sa muri în curând, dar deveni copilul alintat a femeiei a doua a tatălui său, carea, neavând copii, îi lăsă lui toată averea ei foarte însemnată. Abdul-Hamid și frate - său mai mare Murad n-au învățat în copilăria lor absolut nimica; toanele lor erau legi pentru acei ce-i încunjurau, își petreceau vremea cu sclavi de anii lor și abia trecuse de vârsta copilăriei când au și fost introduși în viața de harem, care submină în curând sănătatea slăbănogului Murad, pe când Abdul-Hamid, mai puternic de constituție, a putut să-i reziste. Pe când erau de douăzeci de ani știința lor consista în cunoașterea buchilor turcești și arăbești. Abia călătoria ce au făcut-o împreună cu unchiul lor Abdul-Aziz la espoziția universală din Paris în a. 1867 a trezit în ei dorința de-a deprinde o leacă de franțuzească. Abdul-Hamid au arătat mai multă pătrundere și isteție decât frate - său; el desprinsă în curând câteva vorbe franțuzești, pe care le mestecă cu multă predilecție în conversația sa. Apoi singurele cărți străine în biblioteca sa, compusă din opuri turcești și arăbești, sunt un dicționar ș-o gramatică franțuzească. În vremea petrecerii sale în Europa, sultanul de astăzi prinse dragoste pentru geografia politică și, întors în patrie, începu a face o colecție de harte, cu care pierde multă vreme.

Abdul-Hamid se poartă europenește, păstrând din îmbrăcămintea orientală numai fesul, pe care nu-l poate suferi, dar, ca turc bun, nici nu-l poate lepăda. Deprins cu gimnastica și scrima, arareori șede pe-un scaun fără ca mai întâi să-l fi ridicat cu mâna de-un picior, spre a-și arăta tăria. Lumea vorbește că Abdul-Hamid e mână spartă și-i place oca mare, dar lumea n-are cuvânt; din contra, s-ar putea spune că leagă paraua cu șapte noduri și are obiceiuri foarte simple; căci afară de femeia sa legitimă are numai o singură ȋitoare și nici bagă-n samă pe celelalte odalișce ale haremului său. Predilecȋia sa pentru toate soiurile de dobitoace domestice, dar mai cu samă pentru păseri, e cunoscută; astfel are un cacadú, cu care petrece ceasuri întregi. Un interes iarăși nu mic îi inspiră animalele împăiete: șerpi, șopârle, momiȋe; ba-n vremea din urmă și-au îndreptat zelul său de colector asupra gândacilor și fluturilor. Afară de-aceea nu scapă nici un prilej pentru a cumpăra arme frumoase și vrednice de mirare, așa că are în palatul său de vară lângă Dardanele un mic arsenal preȋios. Aici avea el obicei să trăiască cu nevasta și cu copii, un băiet de șase și o fetiȋă de trei ani; până ce în aprilie al anului acestuia au intrat în conspiraȋio contra lui Abdul-Aziz, a vizirului Mahmud și a șeihului Hassan. Pentru a putea primi mai cu îndemănare pe numeroșii săi vizitatori, el ocupă o încăpătoare casă de țară, a cărei intrări gemură în curând de bei și de ulemale. Hamid e un mahometan foarte ortodox. El nu lasă nici una din închinăciunile rânduite de lege și-i place chiar să facă paradă cu evlavia sa. Dacă 'n vremea rugăciunii e afară de casă, pune să-i aștearnă un covor la pământ și-și face rugăciunile înaintea norodului. Dar i se 'ntâmplă, ceea ce prorocul oprește espres, că se lasă stingherit în evlavia lui, ba o întrerupe chiar pentru a da porunci slugilor sau a saluta pe vrun cunoscut. Când locuia încă în micul său palat de la Kiahat-Hodné, ținea un soi de popă de casă, pe care-l trata ca pe un caraghioz, îl îmbraca cu fel de fel de straie pestriȋe și-i făcea barba de răs și de batjocură, făcând cu dânsul o mulȋime de comedii și de năzbutii. Tot astfel, vorbea în termeni foarte nerespectuoși de șeik - ul Islam, și când acesta a ajuns să cadă, el se bucura că „acest porc bătrân ” — espresia cea mai

despreȋuitoare de care se poate servi un turc — încetase de-a domni. Împotriva ghiaurilor în genere sultanul nu numai că n-are antipatie, ci din contra îi laudă; numai pe greci nu-i poate mistui și-i încredinȋat că, în tot Țarigradul, grec cinstit și de treabă nu se află.

— Doamne! Cum nu putem și noi să-i trimitem peșcheș câȋiva greci de București, marfă extrafină frizată la Paris, pentru ca acest sultan, iubitor de hărȋi, să li scoată pe nas harta republicei universale și contractul soȋial a lui Jean-Jacques.

[7 septembrie 1876]

SERBARE ANIVERSARĂ

Miercurea viitoare, în 8 septembrie, va avea loc, în localul Institutului academic, sărbarea aniversară pentru înfiinȋarea de 10 ani a acestui stabiliment, deschis la începutul anului școlar 1866 — 1867. Toȋi tinerii cu diploma de bacalaureat ieșȋi din Institut au primit invitare specială pentru a lua parte la această serbare și, după cum aflăm, cu acest prilej se va propune formarea unei asociaȋiuni între toȋi foștii elevi ai Institutului academic, precum asemenea asociaȋiuni există în străinătate. Felicităm pe iniȋiatorii unei idei atât de fericite, a căria menire este de a cimenta unirea și înfrăȋirea între toȋi tinerii care au stat, mai mult sau mai puțin timp, pe aceleași bance, și s-au adaptat în copilăria lor la acelaș izvor intelectual. Cine nu știe câte amintiri dulci lasă în urmă acest timp fericit și cât de trainice legăȋuri formează!

[1 septembrie 1876]

S-A OBRĂZNICIT TURCUL

Cu ocazia suirei pe tron a sultanului Abdul-Hamid, Măria Sa Domnul a primit, după cum spune „Journal de Bucarest", o notificare identică cu cea trimisă kedivului de Egipt, beilului de Tunis, șerifului de la Mecca, vilaieturilor de Hedgias și Iemen, apoi guvernărilor generali ai imperiului și comandanȋilor trupelor în campanie. Textul acestei într-adevăr necalificabile notificări este acesta:

Maiestatea Sa sultanul Murad Khan, nefiind restabilit din boala ce l-au cuprins de la venirea sa pe tron, au fost depus conform legii Cheri. Urmând regulile dinastiei otomane, prinȋul moștenitor legitim, sultanul Abdul-Hamid Khan, s-a suit pe tron astăzi 11 Chaban al anului 1293.

Domnezeu să 'ngăduie ca venirea sa să fie o cauză de fericire și prosperitate pentru toȋi supușii săi, Amin.

Veți proclama în public avenirea Maiestății Sale. Urmând vechiului obicei în toate localitățile ce au un fort sau baterii se vor slobozi salve de câte douăzecișuina bătăi de tunuri de cinci ori pe zi trei zile dupăolaltă, iar sara edificiile publice și celelalte vor fi iluminate.

În 19/31 august 1876. Iscălit: Mehmed-Ruşdi".

Dacă sultanul și vizirul ar veni în țară împreună c-o trupă de voltijori, ca să ne facă plăcerea să se deie preste cap înaintea noastră și a numerosului neam a lui Israil,

---

atunci și-ar vedea visul cu ochii — în toate colțurile de uliță cu slove mări: „Mare caraghiozlâc !! Pentru cea întâi dată în România. Astăzi în ziua (cutare) la 7 oare sara va începe reprezentăția vestitului, atotputernicului Abdul-Hamid și a vizirului său Mehmet-Ruşdi. Însuși a sa înaltă persoană va executa cele mai grele jocuri pe frânghie , însoțit de vestitul vizir în calitate de clown. Intrarea 50 bani".

Aceasta ar fi cel mai nimerit mijloc pentru proclamarea în public a Maiestăței Sale turanice.

[1 septembrie 1876]

TURCIA [„UN HAT..."]

Un hat căruia i s-a dat publicitate spune următoarele:

Sultanul Abdul-Hamid declară că a mănținut vechiul ministeriu, care va avea îngrijire să deie libertatea cuvenită tuturor supușilor fără deosebire, să asigure liniștea publică și o exactă mănuire a justiției. Starea critică a imperiului își are originea în reaua întrebuițare a legilor acelora care se 'ntemeiază pe prescripțiile religiei otomane; iar starea rea a finanțelor a avut de urmare un discredit general și nedezvoltarea industriei și a comerțului. De aceea se va institui un anume consiliu pentru a privighea punctuala executare a legilor și gestiunea financiară. În privirea funcțiilor publice hatul promite că funcționarii vor fi responsabili și nu vor mai fi destituiți fără nici o vină. În fine se vor lua măsuri pentru rădicarea învătământului public și executarea reformelor necesare.

Hatul pomenește despre răscoală în modul următor:

Urmând unor răutăcioase inspirații, Bosnia și Herzegovina s-au răsculat. Lor li s-au asociat în urmă Serbia. Pentru a pune capăt acestor vărsări de sânge între fii aceleiași patrii, guvernul va ști să readucă liniștea și să rezolvească această cestiune.

În fine se vestește mănțiunea tractatelor cu puterile vecine.

[3 septembrie 1876]

GERMANIA

[„NORD-DEUTSCHE ALLGEMEINE ZEITUNG»..."]

„Nord-deutsche allgemeine Zeitung" (organul de căpetenie al principelui Bismark) spune că toate puterile mari s-au unit în părerea de-a crea în sud - ostul Europei o stare de lucruri care să asigure pe multă vreme pacea și să fie întemeiată pe principiile umanității și civilizațiunii. De aceea i se dă Turciei sfatul de-a nu se opune dorințelor Europei și de a nu risca pe o singură carte rămășița de puteri de care dispune pentru a opri curentul de libertate ce străbate Orientul. Deși Poarta încă n-a dat un răspuns pozitiv la propunerile puterilor, foaia se crede îndestul de bine inspirată pentru

---

a asigura că, dac-a veni vorba la „adică", Poarta va face o rezistență foarte slabă. — Alte izvoare asigură că puterile vor proceda la o serioasă revizuire a tractatului de Paris întru cât privește Turcia și poziția creștinilor de sub dominația ei.

[3 septembrie 1876]

SERBIA [„CU OCAZIA ANIVERSĂREI..."]

Cu ocazia aniversărei M. S. împăratului tuturor Rusielor, s-a ținut un Te-deum solemn în prezența principelui și a miniștrilor. Orașul Belgrad a fost împodobit cu flamuri și sara iluminat. La banchet, principele a ridicat un toast în care a arătat că Serbia e recunoscătoare pentru sacrificiile ce le face marea împărăție pentru ea și că el va învăța pe copilul său respectul și iubirea ce o datorește țării lui.

[3 septembrie 1876]

AUSTRO-UNGARIA

[„LUNI ÎN 30 AUGUST /11 SEPTEM...."]

Luni în 30 august/11 septem. la 8 oare dimineața a sosit în Sibiu cu tren espres deputațiunea trimisă de M. S. Domnul României, pentru întâmpinarea și salutarea M. S. împăratului Austro-Ungariei. Această deputațiune consistă (după „N. fr. Presse”) din d-nii Ioan Brătianu, ministrul de finanțe; Nic. Ionescu, ministru de externe; colonelul Condraș (?), adiutantul domnesc; și d. Comeliu, secretar al M. Sale. La 5 oare după amiază d-nul Brăteanu, împreună cu deputațiunea, a fost primit de către Maiestatea Sa. Deputațiunea română a fost invitată la prânzul curții. La primirea cea făcut-o deputațiunei primăria orașului Sibiu, d-nul Brăteanu a dat asigurări asupra reciprocității de interese ce există între România și Imperiul austro-ungar.

[3 septembrie 1876]

DE PE CÂMPUL DE RĂZBOI [„MIȘCĂRI SAU CIOCNIRI...”]

Mișcări sau ciocniri mai însemnate nu avem de înregistrat. Spre Muntenegru turcii ocupă lagărul întărit de la Podgorița și a făcut mișcări demonstrative spre Dukla. În Scutari a sosit mari transporturi de turci răniți în bătălia de la Spuț, asupra căria

atât buletinele turcești cât și cele muntenegrine tac. Turcii au ars monăstirile Cozoriev și Dobroițevo, amândouă locuri de adunare pentru insurgenții din Herțegovina. Din Soraievo se vestește că răscoala în Bosnia de Nord e aproape stinsă; încercările colonelului sîrbesc Despotovici de-a răscula țara au rămas fără succes, provinciile Soraievo, Travnic și Bania-Luca sunt liniștite. În Serbia turcii înaintează pe malul Moravei spre Deligrad; în Alexinaț se află încă zece batalioane sârbești.

[3 septembrie 1876]

TEATRU ÎN GRĂDINA PRIMĂRIEI [„DE LUNI SEARA...”]

De luni seara încă se anunțase prin placcarde mari că a doua zi, marți, va avea loc o reprezentație extraordinară în beneficiul D-lui Alexandrescu. A trebuit numai să fie anunțat pentru ca publicul să se grăbească a găsi pe beneficiant, spre a-și reține mai de timpuriu locuri.

În adevăr, până în seara reprezentației toate biletele erau date. Piese ce s-au jucat au fost: 1) „Omul care-și ucide femeia”, comedie în 2 acte, și 2) „Crai nou”, operetă într-un act. În piesa întâi rolul *Pupinel* a fost jucat de beneficiant cu talentul de care totdeauna a dat probe și pentru care și-a câștigat deja simpatia publicului în timp de patru ani de când se află aici. D-ra Petrescu în rolul *Savini*, îndrăznim a zice, a fost originală, drept care a și căpătat dese aplauze. Rolul *Onorina* a fost de astă dată bine executat de d-ra Dimancea. Mărturisim că ceea ce a plăcut mai mult publicului a fost opereta „Crai nou”. Jocul actorilor a fost foarte plăcut. Vom cita în prima linie pe d. Alexandrescu, pe care în rolul *Ispravnicul*, ce a fost jucat într-un mod caracteristic, publicul l-a aplaudat cu vio[i]ciune. Nu mai puțin și rolul *Anica orfana*, jucat de d-ra Petrescu; cât despre rolul *Dochița*, jucat de d-ra Dimancea, de astă dată constatăm că d-sa, memorându - și bine rolul, l-a executat destul de bine. Vadă acum însăși d-sa dacă observarea făcută de noi duminica trecută relativă la d-sa n-a fost justă. În ce privește rolul *Leonaș* vom zice numai că actorul ce l-a jucat să-și dea pentru viitor mai multă osteneală în memorarea rolului și în pronunțarea cuvintelor, căci greșește adeseori. În rezumat, reprezentația de marți sara a fost bine primită de publicul ce au asistat, iar la oarele 10 s-a sfârșit în aplauze. — Cu această ocaziune nu găsim de prisos de a atrage serioasa atențiune a celor în drept spre a lua măsurile cuvenite ca scandaluri ca acela de marți seara să nu se mai repete. Cerem și stăruim cu tot dinadinsul ca autoritatea competentă să ia act de scena petrecută în acea seară, pentru a face ca fanfaronadele și cavalerismul ce unii din d-ni întrebuițează să înceteze *atunci măcar* când ei singuri își recunosc vina lor, când ei singuri sunt cauza scandalului.

[3 septembrie 1876]

Dr. Hermann Rohling care, după ce fusese profesor de teologie în Münster, a trecut apoi în America, unde a dezvoltat o însemnată activitate întru crearea de institute catolice de creștere, a publicat în a. 1875, în San-Louis, o scriere intitulată „Anti-

hrist și sfârșitul lumii". În ea d-rul dovedește, din scrierile sfinților părinți și ale altor teologi, că Antihrist se va naște în cele dintâi zecanii ale secolului viitor, deci între 1900 — 1910. El va fi mai întâi un principe mic, dar apoi va deveni sultan turcesc și va supune repede tot Occidentul. Cu această ocazie el va prefăce domul din Colonia în grajd de cai. În urma acestora el își va supune pământul întreg. Venirea lui Antihrist a fost împiedecată — zice autorul — prin existența Sfântului Imperiu Roman. Acesta a fost înlăturat de fapt în a. 1810, în 1866 a pierit până și umbra lui, deci nu se mai opune nimic venirii lui Antihrist. Ea va fi precedată de un război universal, care va distruge însă mai cu samă Europa, apoi se va naște un întuneric material ce va dura mai multe zile. Prin acesta vor pluti cete de demoni, cari vor zugrăvi pe contrarii bisericii. Mai mulți sfinți părinți sfătuiesc că în această noapte vor fi de mare folos rugăciunea către îngeri, către regina îngerilor și aprinderea de făclii sfințite. Tot în această vreme se vor ivi oameni apostolici, cari vor boteza 144.000 de evrei. După ce se vor întâmpla aceste toate, va veni abia Antihrist. — D-rul Rohling, care scrie toate acestea, este în prezent profesor de teologie la Universitatea din Praga.

[3 septembrie 1876]

LĂMURIRE

Curierul intereselor generale cere lămuriri cum de noi am răspuns la notificarea Turciei fără a aștepta replica oficială a onor. minister de externe. Spus - am noi totdeauna că redacția acelei foi are nevoie de învățătură ca să poată deosebi lucrurile. Eh bien! scump elev, iată cum stă treaba. Notificarea pe care am publicat - o *într-adins* între *diverse* nu este de natură diplomatică, nu i se poate atribui caracter *oficial*, căci nu vine de la ministerul de externe al Turciei, ci este o circulară „cătră prefecți” cum am zice a ministrului turcesc de *interne*. Prin urmare trebuie considerată ca *nulă* și *neavenită*, căci forma, oficiul de la care emanează cuprinsul ei esclud de mai nainte orice răspuns. Ea poate provoca cel mult o ceartă diplomatică între ministerul nostru de *externe* și ministerul de *externe* turcesc, al cărei obiect n-ar fi însă notificarea în sine, ci necuviința amplexurilor turcești.

Afară de aceea, această notificare, să fi venit chiar de la ministerul de externe al Turciei, ea se consideră ca nulă și neavenită, fiind adresată „Coroanei”; și, pentru Coroana României, vizirii și muftii sunt turci tot atât de pahotnici ca și cel care ni cere lămuririle de față. Prin urmare între orice „liude” și Coroană nu poate avea loc așa nitam-nizam corespondență diplomatică — căci nu poate avea loc în nici un caz. Ce s-ar zice oare dacă într-o bună dimineață un redactor oarecare s-ar drapa în pașă turcesc (l-ar crede toată lumea după mutră) și-ar începe-a da poronci în numele sultanului? Acest turc „novissimi generis” ar fi cel mult competent de a intra direct în corespondență cu craii din împărăția Goliei, dar nu cu suverana maiestate a unui popor. Ei bine, tot atâta competență are un vizir de-a se adresa în mod direct către suveranul unei nații. C-un cuvânt : vizirii, muftii, kadii mari și mici, în actele lor care trec peste graniță, sunt persoana private cari pot fi pedepsite în mod disciplinar pentru o necuviință comisă, dar aceste necuviințe nu pot ajunge niciodată la culmea asupra căreia se aruncă, nici pot fi considerate ca acte oficiale între stat și stat. Luarea lor în răs nici ucide prestigiul unei foi de publicații judecătorești, nici compromite pe guvernul sub care apare — ci se răspunde numai la necuviința unui supus turcesc (fie acela chiar vizir) prin meritata ironie a unui supus românesc.

Din fericire însă o asemenea procedură vis-a-vis de demnitarul turcesc este acum de prisos, de vreme ce comunicatul, reprodus după n-rul din 1/13 septembrie al Monitorului arată că necuviința despre care a fost vorba nu s-au întâmplat de loc.

[3 septembrie 1876]

DE PE CÂMPUL DE RĂZBOI
[„SUB DATA DE 11 SEPTEMBER...”]

Sub data de 11 septem. st. v. se vestește c-a avut loc o bătălie între turci și sârbi pe linia Vucania — Androvaț — Corman, în următoarele împrejurări. În 30 aug./11 sept. la 5 oare dimineața armatele de pe Timok și Morava sub comanda lui Cernaieff și Horvatovici au luat drumul spre Alexinaț prin Nericev-Han pe malul drept al Moravei; mișcarea strategică a fost făcută însă astfel că Horvatovici, executând o strălucită încunjurare, le-a venit turcilor în spate. El plecase din Deligrad preste Djunis și mai departe îndărătul inamicului până la Siliegovaț. Deodată începu atacul vehement din două părți, Cernaieff asupra frontului inamic, Horvatovici dindărătul lui. Turcii se aflau postați între Târmian și Androvaț și-au încercat a face pod peste Morava la locul numit Baboviște. În vremea când voiau să clădească a fost atacați de către Horvatovici. Astfel focul se încinse și se răspândi cum am zis pe întreaga linie Vucania — Androvaț — Corman. În vremea luptei Cernaieff a trimis la Vucania două brigade pentru a tăie turcilor drumul spre Tesița. Lupta a durat până la 6 1/4 oare sara și telegrama trimisă de Cernaieff chiar constată că turcii s-au luptat cu multă bravură; ba prin atacul lor impetuos a silit pe mai multe batalioane sârbești la retragere. Dintre sârbi s-au purtat mai bine comandantul „legiunei iataganului”, unu anume Mașa Vârbița, care-n unire încă cu două batalioane să fi făcut minuni de bravură. A doua zi dimineață lupta a reînceput prin atac din partea turcilor. Care să fi fost rezultatul acestei lupte reînnoite nu știm.

[5 septembrie 1876]

ANGLIA [„CU TOATE MEETINGURILE...”]

Cu toate meetingurile ținute asupra cruzimilor comise în Bulgaria, guvernul englez nu va schimba politica sa în privirea Orientului. Lord Derby, primind două deputațiuni de uvrieri, cari i-au supus rezoluțiunile lor și a cerut intervenirea guvernului în favoarea creștinilor din Orient, a răspuns că chestiunea aceasta nu e tratată de nici una din puterile Europei din punctul de vedere al umanității numai, ci că pretutindenea e amestecată cu interese politice de cea mai mare gravitate, de aceea lordul crede că trebuie să se lase libertate de acțiune ministeriului, care va face tot ce-i stă prin putință în

---

favorul creștinilor, fără a abstrage însă de la interesul bineînțeleș al Angliei. Prin meetinguri neliniștitoare însă guvernul ar fi împiedecat de a lucra orișice ar fi. Deputațiunile i-au mulțumit lordului pentru explicările date.

[5 septembrie 1876]

CĂRȚI DIDACTICE [„UNII RĂUVOITORI...”]

Unii răuvoitori par a fi răspândit zgomotul că ediția nouă a cărților didactice compuse de Creangă, Ienăchescu și asociații n-ar fi ieșit de sub tipar și nu s-ar fi găsit de vânzare. Suntem autorizați a declara că părinți, elevi și institutori își pot procura *oricând* și în număr *oricât de mare* cărțile în cestiune chiar de la autorii lor, d-nii Creangă, Ienăchescu și asociații. Aceste cărți sunt : *Metoda nouă de scriere și citire*; *Povătuitorul la citire prin scriere* (escelent manual pentru uzul *învățătorilor* cari voiesc a aplica cu succes și mai mare *Metoda nouă*. Despre acest opuscul am vorbit într-un rând în ziarul nostru); și în fine *Învățătorul copiilor*, carte de citire pentru clasele primare.

[5 septembrie 1876]

[„JURNALISTICA DIN ȚARĂ...”]

Jurnalistica din țară e agitată de incidentul telegramei viziriale către M. Sa Domnul. Se știe că acest incident a fost provocat de către ziarul francez „Journal de Bucarest”, care-a reproduș cea pretinsă circulară după organe de

publicitate din Constantinopole. Luând act despre acea scrisoare, chiar organele cari puteau fi foarte bine informate au dat alarmă, până ce comunicatul Monitorului (publicat de noi în numărul trecut) a lămurit oarecum poziția amândoror grupelor de organe din București.

„Românul” asigură că ministerul nostru de externe ar fi răspuns la telegrama ministerului turcesc prin o notă de felicitare, care prin formă și cuprins corespunde pe deplin uzurilor diplomatice ce se observă în relațiile dintre două state neatârmate.

Zgomotul se răspândise cu atâta violență din cauză că „Journal de Bucarest” era privit de organ inspirat de cătră ministerul nostru. În urma furtunei, redacția aceluia ziar găsește ocazie de a declara că nu stă în nici o legătură cu acel ministeriu și că notificarea în cestiune a fost reproducă din „Turquie”, organ semioficial al guvernului otoman.

[8 septembrie 1876]

O DIAGNOZĂ SUPERFICIALĂ

Se zice că, sunt acum două săptămâni, o domnișoară din hotelul Rusia, simțindu-se în stare anormală, a chemat și consultat pe d. dr. Otremba, care a constatat o graviditate cam de trei luni; în urmă, consultând pe d. dr. Max, acesta fără a ține samă de împrejurări au întrebuițat un instrument metalic care a provocat avortare. Fătul, produsul concepțiunii, se păstrează și astăzi la d. dr. Ratcu, unde se poate vede.

Dacă aceasta este adevărat, parchetul ar trebui să nu stea inactiv, căci faptul constituie un delict pedepsit de lege. În caz contrar să se constate că d-rul nu este culpabil și că este o acuzațiune nefundată ce i să aduce, ce[ea] ce nu trebuie să existe.

[8 septembrie 1876]

OBRĂZNICIE

Evreul Otto Max, unul dintre antreprenorii grădinei Chateaux aux fleurs este de-o impertinență rară. Deși un public foarte numeros vizitează acea grădină, fiindcă e în mijlocul orașului, acest tânăr se poartă într-un mod foarte necuviincios și a dat până acuma loc la mai multe conflicte, din cari în genere a ieșit pământuit. Un caz s-a mai întâmplat acum câteva luni, când a aruncat o garafă în capul unui consumator, delict pentru care a fost pedepsit cu 600 de franci amendă. Mai zilele trecute impertinența acestui tânăr evreu i-a atras câteva palme de la un căpitan. În fine duminică sara a provocat din nou un conflict, căci a avut obrăznicia de-a pălmuși, ce-i drept numai pe-un coreligionar al său, pe d-nu Moritz Brander, pentru că acesta se exprimase că jocul actorilor merită fluierat. Astăzi aflăm însă un ciudat detaliu asupra onorii evreiești. Moritz Brander, agent al societății Dacia, s-a împăcat cu Otto Max, pentru 200 de franci, pe care cel dentâi i-a pus în buzunar, renunțând de-a face acțiune corecțională. Nouă ni se pare însă că lucrul nu se poate sfârși astfel. Acest delict s-a întâmplat în public, care era să-l trateze pe Otto Max într-un mod foarte patriarcal, dacă nu credea că justiția își va face datoria. De aceea atragem atenția organelor polițienești și judecătorești asupra acestui caz și cerem pedepsirea lui. Altfel lumea care vizitează grădina ar putea fi expusă din nou la insultele acestui obraznic.

[8 septembrie 1876]

SERBAREA ANIVERSARĂ PENTRU ÎNFIINȚAREA DE ZECE ANI A INSTITUTULUI ACADEMIC

DIN IAȘI

După cum am anunțat într-un număr trecut, sărbarea aniversară pentru întemeierea de 10 ani a Institutului academic s-a făcut miercuri, în 8 septembrie. De pe la 11 oare au început să sosească invitații, compuși din foști elevi ai institutului, ieșiți cu

---

diploma de bacalaureat, și din corpul didactic al acestui stabiliment. Elevii prezenți acum în Institut au fost reprezentați prin cei întâi clasați, la sfârșitul anului școlar trecut, din fiecare secțiune de liceu. Banchetul s-a început pe la 11 1/2 oare, în sunetul unui marș executat de muzica Regim. V. Dintre foștii elevi bacalaurei ai Institutului academic, al căror număr este până astăzi de 111, au fost prezenți vro 47. Ceilalți au fost împiedecați de a lua parte la această sărbare școlară, sau pentru că se află la studii în străinătate și nu s-au înturnat în țară de vacanție, sau din deosebite alte cauze. Cei mai mulți însă au adresat, prin scrisori sau prin depeșe trimise chiar în ziua banchetului, urările lor pentru prosperarea Institutului academic. La sfârșitul banchetului, d. N. Culianu, unul din vechii asociați fondatori, luând cuvântul, a făcut istoricul înființării, Institutului, arătând deosebitele faze prin care el a trecut de la 1866 și până azi, cu îmbunătățirile ce a primit succesiv. În mijlocul aplauzelor generale, d-sa a sfârșit făcând apel la unirea și înfrățirea tuturor tinerilor ieșiți de pe bancele Institutului și exprimând dorința de a se perpetua și pe viitor această sărbare decenală. După d. Culianu, cel întâi pahar a fost ridicat de d. S. Vârgolici în sănătatea părinților, care prin sprijinul lor material și moral au contribuit la prosperarea Institutului academic și la dobândirea numelui de care se bucură astăzi în țară. D-sa de asemenea a făcut apel la strânsa unire între toți elevii Institutului, trecuți, prezenți și viitori. D. I. Melik, ridicând apoi un pahar, a băut în sănătatea absenților, între care era și un fost asociat fondator a căruia amintire, ca profesor, va rămânea neștearsă în anele Institutului. În urmă, unul din foștii elevi, d. Meissner (bacalaureu în 1870), doctor în drept din Berlin, a ridicat un pahar pentru prosperarea Institutului și în sănătatea tuturor profesorilor, iar d. Budnărescu, ca cel întâi pedagog în Institut, a închinat în sănătatea corpului pedagogic prin câteva cuvinte de o sinceră emoțiune. De asemenea d. Mihalcea (bacalaureu în 1873), student la universitatea din Iași, a exprimat, în numele camarazilor săi, recunoștința lor către Institut. Au mai vorbit și alți domni, foști elevi, ridicând deosebite pahare, între care d-nii Penescu, frații Filip și N. Xenopol, L. Cosmovici ș.a. Apoi d. A. D. Xenopol, ca cel întâi bacalaureu ieșit din institut, într-un discurs întrerupt prin unanime și călduroase aplauze, a arătat necesitatea de a întreține în cursul vieții relațiile de prietenie făcute în școală și a conchis propunând fundarea unei *Asociațiuni a foștilor elevi ai Institutului academic*, a căria statute le-a și cetit d-sa.

Ideea a fost primită cu aclamațiune și tot prin aclamațiune s-a ales comitetul viitoarei asociațiuni, compus din d-nii A. D. Xenopol, președinte, d. Melik casier și d. Mihalcea secretar. În tot timpul banchetului, muzica militară a executat deosebite arii, între care și o horă, însoțind închinarea paharelor. Banchetul s-a sfârșit după 2 1/2 oare, în mijlocul celei mai cordiale veselii.

Aflăm că în curând se va publica în broșură o dare de samă detaliată despre această interesantă sărbare, cea întâi (după cât știm), de felul acesta care se face în țara noastră. Ar fi de dorit ca exemplul să fie urmat și de alte stabilimente de instrucțiune, și o asociațiune, bunăoară, a foștilor elevi ai Academiei din Iași ar fi foarte numeroasă și ar prezenta cel mai mare interes.

[12 septembrie 1876]

[„PUBLICĂM MAI LA VALE...”]

Publicăm mai la vale răspunsul d-lui dr. Emil Max la notița inserată în ziarul nostru no. 100 din 8 septembrie și declarăm că aserțiunile cuprinse în ea sunt provenite din informațiunile ce ni le-a dat d. dr. Ratcu.

Iași, 1876, sep. 9

Domnule Redactor,

În foaia d-voastră No. 100, din 8 sept., am cetit o notiță sub titlul „o diagnoză superficială” pe care vă rog a o rectifica în modul următor:

- 1) Nu este adevărat, că d. dr. Otremba a constatat graviditate la numita damă.
- 2) Nu este adevărat că eu am aplicat niște instrumente care ar fi provocat avortare.

Ci faptul este precum urmează: în luna lui iunie anul curent am vizitat ca medic de câteva ori pe numita damă la otelul Pârlita , tratând - o pentru niște crampuri de stomah și, vindecând - o , n-am mai văzut-o până la mijlocul lui august, pe când într-o noapte am fost chemat la otelul de Rusia la o damă bolnavă de facere; sosind acolo am recunoscut pe sus numita damă, care se afla în adevăr periculos bolnavă din cauza unei emoragii însemnate; pe lângă bolnavă am găsit pe onor d. dr. Răteu, care scosese un făt avortat dintr-însa, la care ocazie s-a rupt funia buricului și d-sa să năcăja deja de trei oare spre a scoate și locul rămas înăuntru și a opri emoragia.

După ce am dat ajutorul necesar și am parvenit a opri scurgerea de sânge , am discutat cu d. dr. despre etatea fătului, care pretindea d. dr. că ar fi de 5 luni trecute, pe când eu susțineam etatea ca de 10— 12 săptămâni . Cu scop de convingere, d. dr. Răteu a luat fătul cu dânsul și după câteva zile, întâlnindu - ne , a convenit că, după măsurare și studiere cu ajutorul cârților și a unui coleg al său, a constatat în adevăr etatea fructului ca de 3 luni.

După care am și uitat cazul cu totul, pe când ieri mă trezesc cu sus citata notiță în jurnalul d-voastră, prin care mă văd lovit într-un mod inesact și răutăcios în onoarea și știința mea.

Resping cu indignațiune acest atac și cu această ocazie nu pot a mă abține de surprindere asupra ușurinței unui jurnal „oficial și serios” care vine a ataca prin publicitate reputațiunea și știința unui om ce este în drept a zice că, prin aplicațiunea sa în timp de 16 ani, a dat urbei și țarei destule dovezi de capacitate și onestitate.

Primiți d-le Redactor încredințarea considerați[e]i mele.

Emil Max, doctor în medicină și în hirurgie, accoucheur și profesor artei moșitului.

Nimeni nu ne poate obliga de a crede sau nu întâmpinarea d-lui dr. Max; cel puțin informațiile cuprinse în notața noastră și în întâmpinarea de mai sus sunt *egale* în privirea valorii sorghinții de unde ne vin și am publicat, cu aceeași nepărtinire, atât pe una cât și pe cealaltă. Prin urmare la rândul nostru respingem imputarea de ușurință și declarăm că pentru noi și una și alta din părți au dreptul a pretinde o egală încredere. Dacă faptul în sine e eronat sau nu, e o cestiune pe care nu o poate rezolvi redacțiunea unei foi (a cărei bună credință poate fi indusă în eroare), ci numai specialiști care ar lua afacerea asupra - li spre cercetare.

[12 septembrie 1876]

[„DIN SORGHINȚI AUTORIZATE...”]

Din sorghinți autorizate se vestește în sfârșit că toate puterile garante s-au învoit asupra propunerilor de pace pe cari le vor face Porții. Baza acestor propuneri este un program format de cabinetul englez și până acuma s-a și făcut pașii necesari pentru ca Poarta să declare adeziunea sa la acele propuneri.

Pe de altă parte sultanul, silit de ținuta poporului englez și convins că numai în acest mod se poate prelungi existența statului turcesc în Europa, s-a hotărât a face toate concesionile posibile, lăsând ca rivalitățile dintre puteri să le modereze și să li deie acea corectură care să convie mai mult ori mai puțin tuturor. Și într-adevăr acum, când scriem aceste știri, nici nu mai este vorba de opinia Turciei, ci numai de cererile Austriei, pe de o parte, de ale Rusiei pe de alta. Austria ar dori ca provinciilor răsculate (Bosnia, Bulgaria, Herzegovina) să li se deie cât se poate de puțină autonomie, Rusia cere cât de multă. Între aceste opinii divergente se vede că lucrează cu liniște diplomația cancelariei germanice. Astfel textarea acelei cancelarii formulează în definiție clară îndreptățile provinciilor răsculate ca o autonomie administrativă, adică ca un sistem de instituții prin care populațiunile să fie puse în starea de-a controla

actele organelor esecutive *locale* și a se garanta în contra mânuirii arbitrare a autorității statului. Cu această textare dispar prevențiunile Austriei, care se temea de formarea unor nouă state semisuverane, căci redactarea de față nu cuprinde decât o administrație locală ameliorată.

Cât despre condițiile de pace față cu Serbia și Muntenegru, baza lor e statu-quo, cu toate că Muntenegru va căpăta un mic teritoriu. Suspensiunea ostilităților s-a prelungit până la 21 septembrie st. vechi.

[17 septembrie 1876]

AUSTRO-UNGARIA [„DEODATĂ CU...”]

Deodată cu regulara în principiu a încurcăturilor orientale a reapărut cestiunea învoiei între cele două jumătăți ale monarhiei austro-ungare. Deci s-a început din nou conferențele între miniștrii austriaci și ungurești în privirea revizuirii pactului fundamental din 1866.

[17 septembrie 1876]

[„DIN BUCOVINA SE VESTEȘTE...”]

Din *Bucovina* se vestește moartea unuia din coborâtorii familiei istorice a Costineștilor. Alexandru, cavaleriu de Costin, coborâtorul unei din cele [mai] ilustre familii a vechei Moldove (nume cunoscut din hrisoave încă de pe la anul 1392) a repauzat în 30 aug. a.c. El a servit în ramura judecătorească, în a. 1863 a fost deputat în camera provincială (Dieta) Bucovinei, în 1868 a fost numit notari al orașului Cernăuți.

Este unul dintre fondatorii „bibliotecei țării” și a „societății pentru cultura și literatura poporului român din Bucovina”. A fost înmormântat în mormântul familiei la Șipeniț.

[17 septembrie 1876]

ARHEOLOGIC

În împrejurimile mănăstirii Putna s-a aflat un paloș și o durdă din secolul al XIII-lea, adică anterioare descălecării lui Dragoș Vodă. În biserica catedrală din Pșemisl (oraș între Liov și Cracovia) s-a aflat o icoană cu următoarea inscripție română: „mai 7228/1730 Io Ilieș Vodă (?) am făcut această sfântă icoană pentru ispravnicul Todorosco Fărgășanu”. Nu putem garanta că data a fost bine descifrată, cel puțin pe la 1730 nu întâlnim nici pe-un Ilieș Vodă.

[17 septembrie 1876]

[„FIINDCĂ ÎN SENAT SUNT ...”]

Fiindcă în Senat sunt șesesprezece locuri vacante, iar alegerile pentru completarea numărului sunt fixate pentru zilele de 26 și 28 septemvrie, jurnalistica din București dizbate asupra importanței acestor alegeri. E evident că într-un corp ce lucrează uneori cu 35 sau 36 de membri șesesprezece voturi nouă pot deveni hotărâtoare. De aceea foile amânduror partizilor sfătuiesc pe alegătorii din colegiul I și al doilea a județelor respective să ieie parte la operația electorală, fiecare din ele cu speranță de a vedea reieșind candidații săi, unii spre a mănține, ceilalți spre a schimba fața actuală a lucrurilor.

[19 septembrie 1876]

DE PE CÂMPUL DE RĂZBOI [„SUSPENSIUNEA OSTILITĂȚILOR...”]

Suspensiunea ostilităților, propusă de Poartă până la 28 l.c., Serbia a respins - o . Ministrul de externe Ristici o comunică aceasta prin o circulară adresată agenților diplomatici și consulari ai puterilor. Nota spune că suspensiunea ostilităților, în felul acordat de Poartă, fără *linie de demarcație* și fără o *zonă neutrală*, dă loc la o mulțime de inconveniente mai ales în valea Moravei, unde între armatele dușmane nu-i un spațiu mai mare decât de jumătate cât ajunge bătaia unei puști, din care cauză armistițiul acesta neformal e adesea înfrânt din partea turcilor, după cum ministrul a și notificat - o puterilor prin adresele consecutive din 6, 7 și 10 septembrie. Nota încheie că guvernul princiar nu mai poate da ordine pentru prelungirea unei situații care, după cum dovedește experiența, nu se poate menține și care s-a sfârșit la 12 a l.c. Guvernul sârbesc dorește încheierea unui armistițiu în regulă cu condițiuni corespunzătoare și de-o durată suficientă.

În urma acestora, telegramele vestesc că ostilitățile s-ar fi început din nou, și anume că sârbii ar fi trecut Morava pe la Dolni-Ljubec, atacând divizia Hafiz * Pasa. Sârbii au fost respinși.

[19 septembrie 1876]

JURNAL NOU [„PREZENTUL...”]

„Prezentul” (ziar conservator) apare la Bacău o dată pe săptămână și costă 12 lei noi pe an, 7 pe jumătate de an. Scris în tonul general al jurnalisticeii noastre, își începe n-rul 1 cu următoarea frază imposibilă:

Jurnalistica într-un stat este o putere care luptă pentru sau contra cu cei ce guvernează. Totdeauna însă este expresiunea opiniei de care aparține.

Altfel promite a nu fi a nimărui personal, ci numai al dreptului și legalității.

[19 septembrie 1876]

UNIVERSITATEA DIN CERNĂUȚI [„CATALOGUL DE LECȚIUNI...”]

Catalogul de lecțiuni al acestei universități pentru semestrul de iarnă a. 1876 — 77 conține o dare de samă statistică asupra frecvenței din semestrul de vară trecut. Preste tot au fost înscriși 177 de auditori, dintre care 101 au vizitat facultatea juridică, 38 cea teologică, iar alți 38 facultatea filozofică. Contingentul cel mai mare de elevi l-au dat Bucovina chiar (109) apoi urmează Galiția (55) Transilvania (5) Moravia (2) *România* (2) Boemia (1) Austria - de - sus (1). După naționalitate elevii au fost:

73 germani, 47 *români*, 32 rusneci, 23 poloni.

Între frecvența semestrului de iarnă și a celui de vară a anului 1875 — 76 n-au fost deosebire. Pentru anul școlar curent s-au ales următorii funcționari: rector magnificus d. Zieglauer de Blumental (de la fac. fil.) ; prorector: cunoscutul renegat român Tomașciuc, iar decani: d. Onciul la facultatea teologică, Klein Wächter la cea juridică, Goldbacher la cea filozofică. Senatul universității îl vor completa d-nii Comoroșanu, baron Cannstein și Kalujnițki.

[19 septembrie 1876]

SERBIA

[„CORESPONDENTUL ZIARULUI..."]

Correspondentul ziarului „Tems” scrie următoarele:

Oamenii din diviziunea lui *Horvatovici*, *azi cea mai bună din armata sîrbă*, deteră semnalul (proclamărei). O particularitate curioasă: în această diviziune sunt mulți români. Aceștia dovediră căldura capetelor lor românești, arătând cea mai vie esaltațiune; îngenunchiară, sărutând pămîntul, făcându - și cruce în mai multe rînduri .

Știți că la începutul ostilităților, românii din districtele orientale erau universal acuzați de cătră sârbi de lașitate și trădare. Ei într-adevăr nu se băteau prea bine; însă se mai împodobeau, mijloc comod de a nu mărturisi lipsa de curagiu ale sârbilor . Să spunem, pentru onoarea rasei latine, că cu ajutorul disciplinei și al experienței, frații noștri de limbă, românii, *devin din contra soldați eselenți* și nu dezminț sîngele roman care curge amestecat în vinele lor ca și în ale noastre. Diviziunea Horvatovici este aceea care a executat acel frumos marș *tournant* din Bania prin Kniajevatz, la Alexinatz, repetând astfel fără zgomot ceea ce turcii făcuseră pe un drum facil. Ea este aceea care, după lupta de la 1 septembrie, *a făcut cele mai mari servicii*. Departamentele române au suferit mai mult decât celelalte din cauza prezenței turcilor în valea Timockului, de aci negreșit acel extraordinar entuziasm.

După cum am anunțat în n-rul de duminică, războiul au reînceput. În cercurile diplomatice se crede totuși că nota lui Ristici care vestea puterilor reînceperea ostilităților, ba chiar războiul însuși nu vor fi în stare de-a împiedeca acțiunea pacifică a puterilor, mai cu samă fiindcă Poarta dăduse a înțelege mai dinainte că primește condițiile de pace propuse de puteri și că singura ei rezervă este de a nu se cita anume provinciile în care are a se introduce reforma administrativă, pe când puterile pretind citarea în tractat a provinciilor Bosnia, Bulgaria și Herzegovina.

În aceeași vreme Norddeutsche Allgemeine Zeitung (organul cancelarului germanic) publică o corespondență din Petersburg care aruncă o ciudată lumină asupra renumitului acord ce domnește între puteri în privirea pacificării Orientului. În ea se spune că Rusia nu e mulțumită cu concesiile ce le acordează proiectul Angliei, ci dorește formarea de mici state autonome cu principii ereditari având raporturi de vasalitate cu Poarta

---

egale cu acele ale României. Aceste state ar fi tributare însă abia peste câțiva ani, având nevoie de a răsufla și a se întrema după pustiirile războiului civil.

Cestiunea proclamării principelui Milan de rege al Serbiei e deocamdată în suspenso. Principele să fi promis de-a nu pune nici o valoare pe titlul de rege, nici de a deduce drepturi nouă din el, a declarat însă totodată că are nevoie atât de Cernaieff cât și de armată și nu poate să-i dezavueze în momente așa de grave. Poarta prin reprezentanții ei au înștiințat puterile că va reîncepe ofensiva împotriva Serbiei.

[22 septembrie 1876]

DE PE CÂMPUL DE RĂZBOI

[„ASUPRA BĂTĂLIEI..."]

Asupra bătăliei din 16/28 septembrie avem următoarele detalii. La 8 ore dimineată sârbii comandați de Cernaieff și Horvatovici au început lupta în contra turcilor, prin surprindere, căci acești din urmă sperau în continuarea armistițiului. Sârbii trecură Morava pe la Baboviște și Buimir, locuri pe care le ocupară, pe când Horvatovici, operând îndărătul turcilor, ocupă Krușie, spre a li tăia turcilor comunicația cu Niș. La 12 ore de - amiază sârbii luaseră Buimir, la 8 sara după o sângeroasă luptă forțată Teșița cu asalt strigând : „Trăiască Regele!” Lupta principală a fost la Krevet, unde Cernaieff a comandat în persoană. Din aceste detalii se deduce că turcii sunt încunjurați în pozițiile lor.

Dar lectorul, obicinuit cu buletinele de victorii de pe *acest* câmp de război, întorcând pagina și cetind de - a 'ndărătelea va găsi tocmai contrariul celor susținute de sârbi . După telegrama din Constantinople atacul sârbilor au fost respins cu vigoare, iar turcii *și-au* mîntînit pozițiile de până acuma. Totodată se vestește o victorie însemnată a turcilor lângă Deligrad. Ranko Alimpici s-au întors la comanda sa a armiei de pe Drina, iar armia de pe Ibar e pusă acuma sub comanda generalului rusesc Novoseloff.

[22 septembrie 1876]

AUSTRO-UNGARIA [„ZILELE ACESTEA..."]

Zilele acestea împăratul Austriei a primit o scrisoare confidențială din partea împăratului Rusiei prin trimisul extraordinar generalul Sumarokoff. Presa oficioasă germană, austriacă și rusească caută a arăta că cuprinsul acestei scrisori e menit a asigura și mai mult pacea generală a Europei și a strânge legăturile de amicitie între amândouă imperiile. Cu toate acestea ni se pare ciudată bruscă însărcinare ce i s-a dat generalului Sumarokoff de-a aștepta în Viena până ce împăratul Austriei va răspunde și de-a duce acest răspuns imediat la Livadia, unde-l așteaptă împăratul Alexandru. Cine cunoaște importanța jurnalistică oficioasă și precauțiunea cu care ea răsufală va compara între ele răsufălările lor de natură foarte varie și va fi pe urmele adevărului. Acea scrisoare cuprinde, după un organ oficios, asigurări despre *identitatea* intereselor Austriei și Rusiei; deducem că aceste interese sunt identice în *Orient*. Dar ce voiește Rusia în Orient? Aicea ni răspunde un alt organ oficios: formarea

---

de state autonome sub principii ereditari. Dar din ce Case vor fi acești principii? Din Casa Rusiei și a Austriei.

Iată dar vechiul plan, atât de des dezmințit, ivit sub forma unei nouă propuneri de-a împărți Turcia de pe-acuma. Însărcinarea d-lui Sumarokoff de-a *aștepta răspuns* e un semn că Rusia e nerăbdătoare și dorește ca Austria să se hotărască odată — în caz contrariu va realiza ea singură planurile sale.

[22 septembrie 1876]

[„ACEST ARTICOL..."]

Acest articol, însemnat prin pregnanța judecăței și prin o curățenie de limbă abia obicinuită în jurnalistica română, e scris de d-nul Eugen Brote și publicat în foișoara „Telegrafului român”. Din el se va vedea că deceniile din urmă ale culturii române au în toate părțile Daciei un caracter unitar, care s-ar putea însemna cu cuvintele: irosirea (risipa) puterilor vii ale poporului românesc pentru crearea de forme de cultură goale și de prisos. Dar românii din Transilvania și Ungaria nu și-au putut face mendrele în largul lor; puterile vii ale nației erau deja angajate la o dezvoltare istorică și de stat străină, împrejurare care, până la domnia fraților maghiari, ni se pare până la un punct demnă de invidiat. Absolutismul austriac a fost o adevărată școală de deprindere la muncă fizică și spirituală și sub acel regim sobru florile deșerte a tinerei și neîncercatei Asociațiuni ar fi făcut loc altor flori care să producă sămburi de propășire. Formele, primite și susținute acolo de bună voie și prin contribuiri libere, la noi au fost *impuse* poporului de căpățânele frizate la Paris. Poporul nostru din România are de susținut cu miile formele goale de cultură, în care nimica nu e real decât plata personalului însărcinat cu pisarea apei în piuă și, pe când în Transilvania irosirea de puteri e restrânsă la minimul contribuțiilor de bună voie, la noi urmarea acelei risipe este sărăcia și mortalitatea continuă a nefericitei rase, care e silită a purta în spate tot aparatul greoi și netrebnic al semicivilizațiunei de la Dunăre, precum felah din Egipt întreține silit teatrele și operele franțuzești ale Khedivului. Pe de altă parte băgăm de seamă că soarta oamenilor care spun adevărul e aceeași la noi ca și-n Transilvania: „Cine zice că idolul trebuie zdrobit, vânzător este”. De-aceea vedem și pe d. Brote așteptându - se de a fi taxat de „rău naționalist”.

[22 septembrie 1876]

AUSTRO-UNGARIA [„SPRE ILUSTRAREA..."]

Spre ilustrarea imunității membrilor parlamentului unguresc (când aceștia nu sunt unguri) publicăm mai la vale, după „Albina”, discuția urmată în ședința întâia a Camerei în privirea lui Svietozar Miletici. Deputatul sârb a fost arestat

în vremea vacanțelor, fără ca adunarea să fi permis aceasta, iar cazul l-a luat ministrul prezident pe răspunderea sa. Se 'nțelege că această arestare cu totul nelegală va fi aprobată de Cameră, de vreme ce deputatul în cestiune nu e maghiar.

[24 septembrie 1876]

DE PE CÂMPUL DE RĂZBOI [„TELEGRAMELE CARI ANUNȚĂ...”]

Telegramele cari anunță lupte reînnoite în valea Moravei nu sunt în stare să ni deie o icoană clară despre ceea ce se petrece acolo. Destul că lupta continuă cu înverșunare, iar victoriile sărbilor sau ale turcilor par a fi de o natură cu totul efemeră.

[24 septembrie 1876]

[„CONSILIUL GENERAL DE INSTRUCȚIUNE...”]

Consiliul general de instrucțiune a admis sistema de a avea în învățământul public din România două specii de școli: *licee* cu tendință clasică cu opt ani de studiu și *gimnasia reale* pentru științele exacte aplicabile în viața practică. În ședința de la 20 a și pășit la cercetarea programelor din licee, după proiectul prezentat de comisiunea consiliului. În acea sară s-a discutat și votat *religiunea*, curs de 4 ani, după un amendament a d-lui Laurian, care în clasa 3 și 4 a propus dogmatica și morala; apoi s-a votat *limba română* ca studiu aparte de 8 ani; în sara de 21 s-a votat *limba latină* ca curs de 8 ani, după un amendament detaliat a d-lui Laurian.

Comisiunea însărcinată cu elaborarea unui proiect asupra unui nou sistem de inspecțiune a terminat lucrarea sa. Ea propune 4 mari inspectorate, din câte 5 membri, la București, Craiova, Bârlad și Iași. Comitetele sunt organizate pe un sistem complet de descentralizare și au atribute ale puterii centrale. A admis gradațiunea progresivă în salariile profesorilor (quinqueniul) și separarea clasei I de a II.

[26 septembrie 1876]

[„ZIARUL «NEUE FREIE PRESSE» AFLĂ...”]

Ziarul „Neue freie Presse” află din București că direcția drumurilor de fier ar fi fost avizată din partea guvernului de a avea pregătit tot materialul rulant necesar pentru transportarea a 30.000 oameni oștire la granițele rusești, ce se vor trimite pentru stricta menținere a neutralității.

[26 septembrie 1876]

[„ÎN SARA SOSIREI...”]

În sara sosirii la Cotroceni, M. Sa Domnitorul a binevoit a primi în audiență pe D. General Ioan Ghica, agentul sau diplomatic acreditat la Înalta Poartă. D. agent i-a comunicat M. Sale plăcuta știre, că remițând Porții felicitările

pentru suirea pe tron a sultanului Abdul Hamid a fost primit în modul cel mai prevenitor. Totodată la audiența de congediare ministrul turcesc de externe i-a mulțumit pentru ținuta binevoitoare a României în rezelul turco - sârb și cu această ocazie au întrebuițat pentru întâia dată cuvântul „România” în locul îndatinatei espresii Principatele Unite. Deci cel întâi punct din cunoscutul memoriu a d-lui Cogălniceanu se poate privi ca primit și se speră că și celelalte se vor împlini pe aceeași cale a înțelegerii amicale, afară poate de cererile în privirea Deltei Dunărene.

[26 septembrie 1876]

[„DACĂ PREȚUL CONVENȚIEI COMERCIALE...”]

Dacă prețul convenției comerciale italo - române este egală îndreptățire a evreilor cu ceilalți cetățeni ai statului român, atunci convenția e prea scumpă și ne putem lipsi în tot bunul de ea. Onoarea de a tracta direct cu marea noastră mamă latină nu ne va face să uităm că între d-nii Pellegrino, Pontecorvo, Simone Toscano etc. și între Itzig sin Șloim Bjejaner este o mare deosebire. Cei dentâi sunt italieni de confesie izraelită; cel din urmă e jidan și nimic mai mult — adică dintr-un neam deosebit prin limbă, obiceiuri, fizionomie, apucături, religie, un neam care ne urăște pe noi românii deși trăiește din sângele și sudoarea noastră.

[26 septembrie 1876]

UN PRECEDENT CU TEMEI

N. fr. Presse relatează într-o corespondență din București că un tribunal oarecare a refuzat unui evreu austriac înscrierea cumpărături unei case pe următorul considerent: Convenția încheiată cu Austro-Ungaria va fi în vigoare zece ani, imobilul se cumpără însă de *veci*, deci cererea de înscriere se respinge dacă cumpărătorul evreu nu va declara c-au cumpărat casa numai pe termen de zece ani.

[26 septembrie 1876]

SOCIETATEA ACADEMICĂ

D-nii Vasile Maniu, Grigorie Ștefănescu, Alexandru Papadopol-Callimachi și d. locot.-colonel Ștefan Fălcoianu au fost aleși membri ai ilustrei companii. La dreptul vorbind nici unul din acești domni n-ar fi fost ales în alte țări membru la vro academie, dar în urma urmelor în cadrul în care încap istorici ca d. Vasile Alexandrescu (alias Urechia) și poeți de însemnătatea d-lui Gheorghe Sion este loc pentru multă lume,

[26 septembrie 1876]

ZIAR UNGURESC

La București a început a apărea o *dată* pe săptămână și un ziar unguresc, „*Bukuresti Hiradó*” (Vestitoriul Bucureștean). Nu știm ce va fi conținând, căci nu ni s-au trimis, presupunem însă că tonul său va fi mult mai molcom decât acela al ziarelor ungurești din Ungaria și Transilvania, cari, dacă ar putea, i-ar soarbe pe români într-o lingură de apă. Cel puțin până acuma nu ne aducem aminte ca ziar unguresc să fi rostit un cuvânt de dreaptă aprețuire asupra noastră. Poate că simțământul izolării într-o țară ca a noastră, unde mai nu sunt unguri, îl va face pe Vestitorul Bucureștean să fie drept.

[26 septembrie 1876]

[„DE LA O VREME 'NCOACI ..."]

De la o vreme 'ncoaci mai multe telegrame vestesc că principele Nikita al Muntenegrului ar fi plecat să facă pace și că, în urma suspensiunii ostilităților, tractările pentru stabilirea împăcăciunii între Poartă și Muntenegru aveau perspectiva unei depline reușite. Pe de altă parte știm că Serbia n-au voit prelungirea aceluiași quasi - armistițiu, nici gândește a se uni cu condițiile de pace propuse de puteri, ci vrea ca acestea să rezulte dintr-o liberă și neinfluențată tranzacție între ea și Poartă. Se constată deci un antagonism de păreri între cei doi principii slavi, care își are începutul de la proclamarea lui Milan ca rege al Serbiei. De aceea vom trebui să cercetăm mai de aproape cum de un titlu pe care Milan Vodă nici nu l-a primit încă poate să mănnească pe voievodul Munților-Negri. Țara acestui din urmă, săracă și muntoasă, e patria acelor tipuri aproape omerice, acelor eroi legendari cari răsar din baladele popoarelor în genere. Născut din familia de viteji a Negușștilor, domnind preste o rasă de răzăși liberi prin sărăcia lor și dotați c-un rar curaj personal, principele Nikita samănă cu voinicul din poveste care-a plecat în lumea largă ca să afle „ce-i frica” și n-a putut-o afla. Un

asemenea tip de muntean trebuia să facă o impresie mare asupra unor popoare ca cele slavice de Sud, la care hrana sufletească consistă, afară de poezia „bisericească”, aproape numai în cântecele populare. Nu trebuie să uităm că Nikita însuși este un cântăreț însemnat al faptelor străbune, el unește lira cu spada, e simplu în obiceiuri, vorbește și se poartă ca fiecare din poporul său și joacă rolul lui Ahil în acea adunare de bătrâni cari formează senatul muntenegrean și unde se vor fi găsit mulți Nestori cu barbe albe și cu sfatul dulce ca fagurul de miere. În genere principatul pare a samăna cu Sparta lui Lycurg, în care în școli se învăța obligatoriu mănuierea armelor și cântecele lui Homer, pe când cititul și scrisul erau considerate ca un lux. E lesne de văzut de ce Nikita s-au lipit de sufletul popoarelor slave, de ce el părea cel menit de legende vizionare ale lor de-a purta pe frunte coroana marelui regat sîrbesc, de ce în decursul războiului acest vis părea și mai justificat.

Căci Milan a început lupta cu pierderi, ba până astăzi nu are de înregistrat nici o victorie, cu toate ajutoarele rusești; Nikita au reputat două victorii însemnate, deci credința în menirea lui providențială trebuia să crească. Deodată însă aceste credințe, hrănite multă vreme în sânul neamurilor și în sânul voievodului muntenegrean, se văd lovite de pronunțamentul lui Cernaieff; senatorii din Cetinje văd coroana craiului Marco ridicată de-o altă mână, Muntenegru redus de a lucra în interesul Serbiei ca un factor cu totul secundar. Aceasta a fost [o] lovire amară dată tradiției și urmarea va fi, după cât auzim, că principele Nikita va încheia un armistițiu pe trei luni și se va mulțumi cu cesiunea portului Spizza și a mai multor locuri de pășune din Herțegovina, lăsând realizarea visului marelui regat sîrbesc pentru alte vremuri, mai fericite.

[29 septembrie 1876]

AUSTRO-UNGARIA [„SE ȘTIE CĂ DIETA..."]

Se știe că Dieta Ungariei a fost deschisă mai mult pentru a da ministerului un bil de indemnitate pentru călcarea imunității în persoana deputatului Miletici și apoi pentru ca ministerul să aibă ocazia de-a liniști sufletele maghiare asupra Cestiunei Orientului. Asupra cazului întâi le-am comunicat deja cititorilor noștri rezultatul. Camera deputaților, în urma raportului comisiei de imunitate, a luat act despre arestarea deputatului sîrb și au aprobat estradarea sa pe mâna justiției. Iar în privirea Cestiunei Orientului a răspuns contele Andrassy prin gura ministrului - președinte Coloman Tisza. Răspunsul la interpelația asupra Cestiunei Orientului a fost dictat de chiar cancelariul monarhiei și trimis la Pesta printr-un consilier aulic, iar Tisza l-a comunicat Camerei ca din proprie inspirație. În acest răspuns se spune: că ministerul unguresc e pe deplin înțeles cu politica ministrului comun de externe; apoi că toate puterile garante lucrează în comună înțelegere. Despre trecerea voluntarilor ruși prin România Tisza nu se crede în drept de-a spune nimic, iar cât despre cei cari au trecut prin Ungaria, s-a constatat că ei au abuzat de Crucea Roșie, deci în urma unei înțelegeri între Andrassy și guvernul rusesc, acest din urmă a luat măsuri energice pentru a împiedeca abuzul și a oprit totodată

concedierile soldaților din armată. În privirea proclamării de rege a prințului Milan, atât acesta cât și guvernul sîrbesc au declarat că doresc statul quo ante bellum. În fine Tisza încheie că guvernul își pune toate silințele pentru mîntînirea păcii, fără însă a periclita interesele proprii și buna înțelegere cu celelalte puteri și că dorește cu tot dinadinsul asigurarea unei stări mai bune pentru popoarele Turciei. — Proiectul de buget al Ungariei pe anul 1877 arată un deficit de 15 milioane fiorini.

[29 septembrie 1876]

TURCIA [„FIINDCĂ REALIZAREA...”]

Fiindcă realizarea proiectului de reformă pe care guvernul turcesc l-a admis ar putea fi împiedecat prin o revoltă a populațiilor musulmane, puterile au hotărît de a soma Poarta să încheie mai întîi un armistițiu în regulă cu Serbia și Montenegro, apoi să aducă din nou pe tapet cestiunea autonomiei; iar, ca amenințare contra musulmanilor, unele din puteri să se fi hotărît de-a face o demonstrație maritimă, adică de-a trimite corăbii de război în apele Dardanelor. Dacă nu s-ar admite această măsură de toți, se vor chibzui alte mijloace de presiune. După unele ziare, Muntenegru cere cesiunea unor pămînturi în valea Zetei și Poarta e plecată de a încuviința această cerere, încît se pare probabilă încheierea unei păci separate, deși poate formularea ei juridică s-ar face mai târziu.

[29 septembrie 1876]

ASOCIAȚIE PEDAGOGICĂ

În vremea din urmă jurnalistica bucureșteană începuse a comite articole cari de cari mai insipide asupra instrucției publice, încît un om care pricepe întrucîtva cestiunile scolastice trebuia să admire ușurința cu care oamenii la noi discută lucruri despre cari nu pricep nimic. C-o adevărată părere de bine am văzut însă pronunțându-se, spre marea noastră mirare tocmai în București, o mișcare pedagogică sănătoasă, inaugurată de un grup de învățători cari se vede s-au convins că prin beție de cuvinte și fraze jurnalistice nu se face educația unui popor.

Asociația pedagogică intră în al doilea an al existenței sale. Dorindu-și un bun succes pentru sesiunea a. 1876/7, comunicăm cititorilor noștri unele pasaje din darea de samă a d-lui Aug. Laurian asupra tendinței și lucrărilor de pînă acum a societății.

În mijlocul patimelor politice și agitărilor sterpe ale luptei zilnice câțiva învățători, convinși că binele de mîne al țării atîrnă mai mult de starea de azi a școalei decît de polemicele înveninate ale partidelor extreme, s-au strâns în anul trecut împrejurul acestei idei și din dezbaterile lor a ieșit acest grup, a cărui țintă a fost și este *îmbunătățirea școalei primare*.

Asociația pedagogică, fără multă paradă și într-un cerc restrîns, au străbătut sesiunea anului trecut, dezbătînd o mare parte din tezele și cestiunile pedagogice ale programei acelei sesiuni.

Punctul fundamental asupra cărui pare pe deplin fixată asociația pedagogică este primirea *metodului intuitiv*, metoda care *ține samă de dezvoltarea firească a puterilor mintali ale copilului, ca singurul în stare de a făptui cu folos cultura primară*.

Asociațiunea pedagogică, după stabilirea acestui principiu, a intrat în hotărîrea mijloacelor de aplicare a metodei în deosebitele studii ce constituiesc programa primarie.

D. Manliu, cu acel spirit deosebit de observator al copiilor, a arătat *cum ar trebui să înceapă învățămîntul primar* în genere. Dl. Michăilescu și alții au secundat pe D. Manliu în fixarea mijloacelor prin care s-ar putea face *educațiunea simțurilor* copilului și prin urmare întărirea puterii lui de observație.

În dezbaterile metodei de propunere a abecedarului, după ce s-a combătut obicinuita greșală ce trăia pînă mai în anul trecut în școalele noastre, s-au propus mai multe sisteme deosebite, între cari caută să reamintim sistema sonetară prin descompunerea vorbelor și cu ajutorul gesturilor, experimentată de d. Bălțeanu, și sistema scriptolegă ce

domnește în abecedarul d. B. Constantinescu și acela al învățătorilor din Iași, pe care d. *Beiu* o prezenta așa încât aduse în cei mai mulți din noi convingerea despre esențiența acestui metod.

Cu Ocaziunea cestiunii geografice asociațiunea asistă la niște dezbateri îndelungate, în care metoda intuitivă fu prezentată sub două fețe deosebite. Unii cerură împărțirea și propunerea geografiei *începând de la apropiatul în spațiu la depărtat*, cu alte cuvinte de la locul în care se află școala, descriind cercuri din

ce în ce mai mari până la îmbrățișarea globului întreg; alții, întemeindu-se pe principiul *de la simplu la compus*, susținură sistemul plecării de la țara fie cea mai depărtată, dar care prezintă o figură mai simplă, niște accidente teritoriale puține, instituțiuni și obiceiuri mai primitive, și terminării cu țara în care aceste condițiuni se prezintă într-un mod foarte complex.

Deosebite metode intuitive se susținură și relativ la istorie. Aici își avu apărătorii săi și metoda *cronologico - progresivă* și *metoda grupărilor* și *metoda biografică* și *metoda*, am putea zice, *tabelariu*. Cu dezbaterile pro și contra acestor metode câte aspecte cu totul nouă luă cestiunea și câte observații foarte interesante prezentară colegii Demetrescu, Scurtescu, Michăilescu, Bălțeanu, Dobrescu și Manliu.

Sesiunea anului trecut se termină cu începutul dezbaterii gramaticale. D. Manliu, cunoscut în toată țara prin cursurile sale de etimologie și sintaxă românească, arată în ședința finală modul în care ar trebui să fie introduși începătorii în studiul limbii materne și cum ar trebui legate și prezentate copiilor lecțiile de gramatică.

[29 septembrie 1876]

UNIVERSITATEA DIN CERNĂUȚI [„PRIMIM DIN PARTEA...”]

Primim din partea onor. Consulat c.r. austro-ungar din Iași următoarea adresă sub no. 6465:

Conform cererii d-lui rectore Universității c.r. în Cernăuți, din 26 septembrie a.c., sub no. 2, am onoare a vă comunica pe lângă aceasta un exemplar despre ordinea prelecțiilor la acea Universitate, pentru semestrul de iarnă 1876 — 1877, rugându-vă să binevoiți a face ca conținutul catalogului lecțiilor să fie cunoscut, și că în Universitatea c.r. Frantz Iosef în Cernăuți se vor ține prelegeri regulate asupra limbii și literaturii române, asupra *Filologiei comparative române* și asupra dreptului civil francez.

Primiți etc.

Omenia omenie cere și cinstea cinste. Deși adresa reprodușă inventează științe nouă, precum „filologia comparativă română” (care poate va fi cea comparativă a limbilor romanice), deși numele M. Sale se scrie cu *z* și nu *tz* („Frantz” Iosef), totuși vom sta la vorbă bună și vom întreba cum de ni se întâmplă nepomenita onoare de a fi rugați să reproducem catalogul de lecții al mult cinstitei Universități de Cernăuți, și aceasta încă în ajunul serbării dureroase a uciderii lui Grigorie Ghica VVd. Știm cu toții că acel institut a fost creat drept recompensă pentru manifestația din anul trecut, știm că profesorii toți, înainte de a fi numiți, a trebuit să-și scoată sufletul în palmă și să declare că preste un timp oarecare vor ține prelegerile în limbă germană, chiar la facultatea teologică. Acuma vedem că la această facultate, în care limba germană e așa de trebuincioasă ca piperiu 'n ochi, trei din profesori, d-nii Isidor Onciul, Eusebiu și Constantin Popovici au și început a ține prelegeri în numita limbă, deși consistoriul metropolitan s-au învoit la prefacerea în facultate a institutului *său* teologic *numai* cu condiția ca limba de propunere să rămâie cea românească. Vedem că, deși condiția a fost admisă de către d. Stremeyer, totuși astăzi se întâmplă contrariul. Știm apoi că însuși limba și literatura română se vor propune în limba germană și că singura cauză din care d. I. G. Sbiera a rămas numai suplinitor al acestei catedre este că a refuzat de a ține în limba germană cursul său. Toate acestea le știm aicea și totuși — totuși [de ce] nu suntem dispensați de onoarea de a înregistra redeschiderea unui institut cu tendințe germanizatoare, în care opiniile politice ale profesorilor sunt lucrul principal și știința lucru secundar? Poate pentru că d. Schiffner propune dreptul privat francez? Dar propuie - l câtu - i place. Juriștii noștri din țară sunt atât de familiarizați cu literatura dreptului francez, încât mulți din ei ar putea fi profesori în Franța, necum la noi. Poate că numitul domn gândește să ne învețe carte franțuzească astăzi, când am început a ne plânge de estrema galomanie a cercurilor noastre culte? Aceste încercări de a familiariza

publicul românesc cu institutul lui generis din Cernăuți nu ne încălzesc defel când știm că mediul pe care d. Stremeyer

l-a creat universităţii falsifică neapărat izvorul ştiinţei dezinteresate, încât devine indiferent cine se sileşte a tăie acolo mutre filozoficeşti de pe catedră, dacă e d. Tomaşciuc sau d. Havrişciuc sau alţii ejusdem farinae.

[29 septembrie 1876]

MALTRATARE

Deşi nu suntem de loc amici ai rasei care profesează cultul mozaic şi nu ni se poate imputa nici un cuvânt în favoarea ei ca atare, totuşi, spre onoarea principiului escluderii ei de la drepturile publice şi chiar de la cele private, vom trebui să dezaprobăm purtarea nejustificabilă a unora din cetăţenii români, cari cred a putea trata persoane cu totul inofenzive de rasă semitică într-un mod în care turcii obicinuesc ,a trata pe bulgari. Declarăm că suntem contra oricărei concesiї juridice sau economice cât de neînsemnate faţă cu totalitatea evreilor, dar principiul acesta nu include aplicarea de bastoane sau păruială asupra deosebiţilor indivizi care constituiesc acea totalitate. Odată stabilit punctul nostru de vedere, spre a esclude de mai înainte orişice insinuare răutăcioasă, vom relata următorul fapt ce ni se comunică. D-nul Theodor Codrescu, care de mulţi ani are deosebite daravere cu librării - anticvari fraţii Şragăr, a venit în magazia acestora şi în ziua de 24 sept. c. Cu această ocazie unul din fraţi i-a spus d-lui Codrescu că n-ar fi câştigat nimic cu desfacerea unor cărţi cumpărate de la tipografia sa. D. Codrescu, drept răspuns, a început să-l trateze părinţeşte pe Elias Şragăr. Atunci Samuel Şragăr zise: „N-am crezut, d-le Codrescu, ca să faceţi astfel şi să ştiţi că voi reclama”. Dar Samuel nici nu sfârşise formularea verbală a protestărei sale când se şi pomeni cu răspunsul ciotoros pe spate, încât se zice că bastonul d-lui Codrescu să fi suferit mari pierderi în consistenţa sa materială, ceea ce ne face a presupune şi pierderile părţii opuse. În urma acestora aflăm că d. Codrescu va avea o înfăţişare înaintea secţiei a patra.

[29 septembrie 1876]

[„PERIODUL AL DOILEA...”]

Periodul al doilea al istoriei moderne, de la închierea războiului de treizeci de ani până la revoluţia franceză, se caracterizează prin întemeierea puterii statului în persoana monarhilor. Oriunde un monarh zicea „L'Etat c'est moi", el avea concursul populaţiunilor, sătule de rapacitatea multiplă a sutelor de mii de mici tirani feudali, din cari fiecare era pe pământul său stăpânitor absolut. Aceşti reprezentanţi ai libertăţii absolute, ai liberului veto, a ruinat statele unde ei conduceau afacerile, pe când ideea monarhică, deprinzând comodele caste ale evului mediu la muncă, au consolidat

statele unde ea a domnit şi le-a dat puterea uriaşă pe care o au astăzi în Europa. În acest period, pe care cu drept cuvânt îl numim al ideii monarhice, vedem în Franţa pe Ludovic al XIV, în Prusia pe Frideric II, în Rusia pe Petru cel Mare şi pe Catarina II, în Austria pe Maria Terezia şi pe Iosif II. Şi tocmai aceste state le vedem şi astăzi cele mai puternice în Europa. În ele s-au întemeiat stabilitatea administrativă şi judecătorească, în ele am văzut înflorind mai cu samă artele frumoase şi ştiinţele, în ele progresul a fost gradat, fără sărituri, însă sigur şi temeinic.

În această vreme a ideii monarhice cad cele două domnii a lui Grigorie Ghica Voievod; iar cronicile noastre, în limba lor frumoasă, ne arată pe acest domn întrunind în sine calităţile mari ale monarhilor.

Mult se silea cu dreptatea ţării — *zic ele* ;... — dăjdiile cum le-au găsit nu le-au mai urcat, ci încă le-au uşurat şi prea bine se îndreptase ţara, ştiind fieşcare darea lui pe an. Greci nu adusesese mulţi, numai câţi erau de trebuinţă curţii sale, şi numai de acia cari voiau *să slujească cu leafa lor*; iar cărui nu-i plăcea astfel se ducea la ţara lui. Într-adevăr au fost om foarte înţelept şi învăţat şi, iubind ca şi alţii să se îndestuleze cu învăţătura, au făcut minunate şcoale, aducând dascăli învăţaţi, făcând orânduiri acestora şi ucenicilor, ca să-şi ştie fiecare leafa şi orânduiala lui. Au dat ispravnicilor mare poroncă „ca să fie cu dreptate săracilor, neîngăduind pe nime să-i calce şi să-i năpăstuiască, căci de va auzi cât de puţin că au păzit hatârul cuiva şi va veni vreun sărac să jăluiască, atuncea cu mare pedeapsă îi va pedepsi, făcând mari dreptăţi tuturor ; arătând tuturor boierilor ca să se păzească fişecare de a lua mită de pe la săraci cât de puţin; şi, de va veni la urechile Măriei Sale, să fie în ştiinţa tuturor că se va pedepsi cu mare pedeapsă, necăutându - i nici pic de *hatâr*

, de va fi boieri mare ori și rudă; de vreme ce Dumnezeu l-a trimis într-acest pământ ca să păzească pre săraci și să-i fie milă de dănișii ". Satelor de pe la ținuturi încă le-au pus bani după puțința lor, dându - le țidule de câți bani să deie pe an, și de câte ori într-un an, și *pentru ce* să deie acei bani, atâta pentru haraci, atâta pentru sârhaturi și atâta pentru zaherele și altele, dându - le poroncă ca să-și stringă fiștecare sat câți oameni vor putea, și între ei să se ușureze, și ispravnicii să nu aibă voie nici a-i scădea, nici a-i adăugi, nici să vândă nimăru un capăt de ață. Și așa ieșau o mulțime de bani, și țara foarte se tocmea, și se împlăea de locuitori, și le era foarte de ușurare, cât nu le fusese de multă vreme *nici la un Domn de cei ce au fost mai 'nainte* , cari se mirau singuri pământeni la aceasta. Au scos și o vamă acest Domn, de lua de tot carul ce venea în Iași câte o para de bou, și câți boi avea carul atâte parale da, și, orânduise oameni de treabă de strângeau acești bani, și cu banii aceștii plătea podelele și făcea poduri pe toate ulițele.

Văzând Domnul aice în Iași o mândrie la pământeni , purtând fiștecare cumașuri scumpe și blane, care nu era fiștecare harnic de agonisire după straiile ce purta, și sta Domnul de gândea ce agonisită poate ca să le deie ca să cuprindă cheltuiala lor, și nu putea găsi cu gândul Măriei Sale, ci cunoștea că se sting cu straiile lor și a femeilor, și sta de se mira ce va face. Socotea ca să deie poroncă, să nu poarte fiștecare straie; iară apoi se lăsa, căci mulți puteau ca să nu ție acea poroncă în samă, și apoi trebuia să-i pedepsească și să se arăte Domnul rău către norod. Dară socoti Domnul mai pe urmă și și-au făcut singur Măria Sa un rând de straie de postav, libadea și giubea, și într-o zi fără de veste au ieșit îmbrăcat cu ele la Divan; care într - aceeași zi văzând oamenii Măriei Sale s-au rușinat cu toți; căci luase și ei oarecare învățătură de la pământeni , și așa peste două - trei zile au început și ei fiștecare a pune libadele de postav și giubele. Aceste văzând boierii pământeni , au început și ei a-și face; și așa în scurtă vreme s-au rădicat acea cheltuială nebunească a straielor, nezicând Domnul nimăru nimic; încă mulțimea Domnului că au făcut una ca aceasta, căci mulți rămăsesse săraci, ales din cei ce erau însurați.

Întreg era acest Domn la toate, plin la minte, învățat, știa toate trebile cum le va purta, cui făcea leafă nu le făcea mari, dară în toate lunele le plătea; nu putea să zică, cineva căci nu și-au luat-o. Nu era om împrăștiator; toate sămile le căuta înaintea Măriei Sale; și cuvântul ce grăia era grăit și era lăudat de către toți. Era plăcut prostimei, iară boierilor nu atât , căci nu putea să mănânce pe cei mici și săraci, că nu-i suferea Domnul nicidecum.

Acest Domn au cumpărat și un loc mare lângă Mitropolie și au pus de l-au îngrădit și au făcut case mari și frumoase, orânduindu - le trei școale pentru învățătura copiilor, orânduind și trei dascalii cu bună leafă, de învăța elinește și kinogrecescă și moldovinească, rămânând - i mare pomenire. Au mai făcut și alte pomeni multe. Văzând că s-au înmulțit norodul în Iași, și apa le este puțină și peste mână , au socotit să aducă, să aibă săracii îndestul. Și așa au adus din trei - patru locuri, cu mare cheltuială, făcând două cișmele minunate și frumoase, pline de apă, la Poarta Sfântului Spiridon și altă cișmea la Poarta Goliei, și aceea și mai frumoasă și cu mare haznea, adăpa tot norodul, și auzea în tot ceasul rugând pre Dumnezeu ca să ierte sufletele și păcatele părinților Măriei Sale, care nu puțină pomenire și odor au lăsat acestui pământ , de se va pomeni în tot veacul acestei țări. Și iarăși nu se odihni Domnul nici cu aceasta; ce căuta în tot chipul ca să poată găsi o mijlocire ca să facă un lucru care să nu fi mai fost alta, dată în țara aceasta; și așa au socotit că se va putea ca să facă postav aice în țară; și îndată au scris printr-alte țări, pe la prieteni, în Țara Leșească și în Țara Nemțească, de i-au trimis vro doi meșteri, ca să vadă locul și apele și să vorbească cu ei ca, de se va putea, să facă postăvarie. Și așa trimițându - i au vorovit cu ei, dându - le și oameni de i-a purtat peste tot locul de au văzut locurile și apele; și din toate locurile le-au plăcut la Chipărești, unde intră Bahluiul în Jijia, care este și Jijia ieziță, căci erau și morile unei monăstiri a Hrișcăi, care măcina făină. Mai adusu-le-au și lână de tot felul, de oi mari și de cârlani , de le-au arătat, zicând că se poate. Și așa puind Domnul de an luat înscris toate câte trebuia fiștecare lucru, madem cu prețul ei, au priimit Domnul ca să, cheltuiască o sumă de bani să facă acele toate câte trebuiesc, grăind și cu meșterii ce să le deie pentru osteneală și munca lor, făcându - i de au scris și au venit și alții, aducându - le toate meșteșugurile. Atunci au pus Domnul de au cumpărat acele mori de la Chipărești, și au orânduit boieri credincioși

---

a Măriei Sale, dându - le și câți bani le-au trebuit ca să cheltuiască dimpreună cu meșterii, să facă, toate cele trebuincioase după cum vor arăta meșterii că le trebuie. Și isprăvind - le aceste toate, și strângând și lâna , s-au apucat de lucrul postavului, și au început a face fel de fel de postav și au făcut și o bală de postav prea frumoasă, de au trimis - o la împărăție, la Sultanul Mustafa, peșkeș, ca să vadă ce odor s-au făcut acestui pământ . Ci și acest lucru au rămas o pomenire pământenilor , căci nu mai fusese altădată în țară, și se bucurau cu toții văzând niște lucruri că se fac în pământul lor, ce erau pentru folosul lor ¹.

Astfel era Grigorie Ghica VVd. Vrednic reprezentant al principiului monarhic și fiu al unui secol bogat în caractere mari, el pricepuse că puterea Domnului nu poate sta în dreptul său de a dicta legi și de a storce dări, ci că acea putere se razimă pe buna stare a populațiilor. Pentru întâia dată i se spune birnicului *pentru ce* plătește dare, întâia dată slujbașii țării sunt priviți ca atari (iar nu ca privilegiați) și trebuia să muncească pentru leafă, să nu ieie mită, să nu facă hatâr , prin urmare aicea vedem apărând *serviciul* statului în locul vechiului serviciu al evului mediu, care avea un caracter cu totul personal. El urăște luxul și dă rușinatoare pildă la boieri și pământeni prin modestia îmbrăcăminții; el înființază o fabrică de postav, el deschide școli, el pavează Iașul și aduce apă în oraș, și toate acestea în scurtă domnie întâie de 2 ani și 6 luni.

Dar nu era de ajuns caracterul său individual pentru a aduce liniștea și dezvoltarea în țară. Pentru aceasta s-ar fi cerut ca poporul moldovenesc să nu fi fost dezbinat înlăuntrul și în afară, precum fusese sute de ani de - arându , să nu fi fost slăbit prin vecinice schimbări de domni și prin vecinice intrigi. Astfel, cu țara slabă, și domnia era slabă, era umbra puterii turcești, încât când austriacii au ocupat Bucovina fără nici un drept, toate silințele voievodului de a-i opri erau zadarnice. Văzând stupul matern al Moldovei întregi vândut austriacilor de către ruși și turci chiar, Vodă au protestat, au amenințat chiar Poarta; dar diplomația austriacă știind prea bine ce slabă e Moldova și domnia ei, au ajuns să-l ponegrească pe Vodă la Poartă, încât aceasta, servită ea însăși de oameni cumpărați cu bani austriaci, au dat contra nobilului voievod ordinul de asasinare.

Istoria vorbește în genere clar. O țară unde toți poruncesc și nimeni n-aascultă, o țară unde antiteza între partide se prefăce în adevărată dușmănie, unde domnul nu are puterea să-i împăce, precum n-au avut - o în Polonia și nici la noi, o asemenea țară e menită de a fi prada vecinilor ei. Iar dacă acela care în sufletul său reprezintă ideea statului își ridică fruntea cu îndrăzneală, el cade zdrobit ca și idolul de fier cu picioarele de lut.

II

În numărul nostru de vineri am vorbit prin gura cronicarilor de acea figură bărbătească din istoria țării noastre, deosebită cu totul de umbrele efemere ale fanarioților care l-au preces și l-au urmat. Alături cu rapacitatea predecesorilor săi vedem pe acest bărbat plin de dezinteresare închinând viața sa binelui public, simplu în obiceiuri, isteț la minte, cumpănit la vorbă, energic în fapte, acest bărbat care, dominând sub alte împrejurări decât acelea de slăbiciune a patriei sale, ar fi devenit o podoabă a veacurilor, nu un martir. E drept că pentru crearea unui om mare trebuiește conlucrarea a doi factori; unul este acela al împrejurărilor, al doilea este caracterul și inteligența persoanei istorice.

Aceasta a doua condiție Grigorie Ghica Voievod a îndeplinit - o cu desăvârșire. Urmărind cu înțelepciune și cumpătate binele și integritatea patriei sale, le-au menținut cu rară energie personală Pân' la cea din urmă clipă a vieții sale. Ambasadorul austriac ce era în acea vreme în Constantinopoli s-a văzut silit a încredința pe cancelarul Kaunitz că, orice tranzație ar face cu *acest* voievod, concesiile sale vor fi numai aparente, căci acest caracter nu cedează și nu se pleacă. El va urmări întotdeauna reîntregirea patriei sale, fie prin război, fie prin diplomație; de aceea trebuie înlăturat, înlăturat cu orice preț. Tot astfel vorbește și despre boieri; ei nu se pot cumpăra nici cu bani, nici cu titluri, nici cu promisiuni. Să fie bine constatat că Bucovina era de facto austriacă pe când ambasadorul le scria acestea lui Kaunitz. Trebuia dar nimic acest om, a cărui tărie de caracter amenința pe răpitorul patriei sale, trebuia asasinat în taină, fără zgomot.

¹ Vezi cronică lui Ion Canta și a lui Ienachi Kogălniceanu

Și astfel s-au și urmat. În locul unde comuna Iași a așezat un sarcofag de marmoră, în locul unde astăzi se ridică pe o columnă bustul nemuritorului martir, acolo s-au întâmplat acea faptă a întunericului, acea mișelie demnă de diplomația veacului trecut, acea nerușinată pălmuire a slăbiciunii și dezbinării poporului românesc. Și într-adevăr, ce rușine mai mare putea să ni se întâmple? După ce ni se luase bucata de pământ unde zac oasele domnilor noștri de la Dragoș Voievod până la Petru Rareș, după ce ni se luase vatra strămoșească, începătura domniei și neamului moldovenesc și în care doarme cenușa lui Alexandru cel Bun, legiuitorul și părintele țării, și a lui Ștefan Vodă, pavăza creștinătății întregi, după ce am pierdut pământul nostru cel mai scump, se asasinează, prin influența *morală* a Austriei, domnul care au îndrăznit a protesta contra nerușinatei răpiri. Popor românesc, mari învățături îți dă ție această întâmplare! Dacă fiii tăi ar fi fost uniți totdeauna atunci și pământul tău strămoșesc rămânea unul și nedespărțit. Dar veacuri de dezbinare neîntreruptă te-au adus la slăbiciune, te-au adus să-ți vezi rușinea cu ochii. Nu merge la mormintele domnilor tăi cu sămânța dezbinării în inimă, ci precum mergi și te împărtășești cu sângele Mântuitorului, astfel împărtășește-ți sufletul tău cu reamintirea trecutului; fără patimă și fără ură între fiii aceluiași pământ, care oricât de deosebiți ar fi în păreri, frați sunt, fiii aceleiași mame sunt. Aniversarea asasinării lui Grigorie Vodă și a răpirii pământului strămoșesc ne-am reamintit - o cu durere și alaltăieri, cu ocazia descoperirii bustului pe care Măria Sa Preaînălțatul nostru Domn l-au dat în dar orașului Iași. Serbarea a fost tot atât de frumoasă și de demnă ca și în anul trecut. După serviciul funebru la Mitropolie, o mulțime nenumărată de popor cu arhierii în frunte s-au pus în mișcare spre piața Beilicului, trecând în procesie prin stradele de căpetenie ale orașului. Ajunsă în piață, în mijlocul căreia se înălța în cunună de laur bustul de marmură al martirului, clericii începură cu citirea acelor molcome și tânguioase versete bisericești, scrise în dulcea limbă a trecutului, pline de sfințenie și pace sufletească, prin care se cere de la stăpânul lumii repaosul de veci, vecinica amintire și orânduirea sufletului martir în corturile dreptilor. După săvârșirea serviciului divin, primarul orașului nostru, d. Tufăscu, rosti cu glas răspicat și mișcat el însuși de măreția momentului, următorul cuvânt.

Cetățenii iașeni au îndreptat o telegramă de recunoștință către M. Sa Preaînălțatul nostru Domn, carele întotdeauna au dovedit cât de mult e mișcată inima Sa generoasă pentru toate durerile și bucuriile poporului și țării Sale. Căci și acuma mulțămim bunei voinți a M. Sale ridicarea acestui monument întru vecinica amintire a lui Grigorie Vodă, ce cu viața au plătit întregimea pământului strămoșesc și acea sfințită coroană ce prin slăbiciunea veacurilor și nu din vina Domniei au pierdut o neprețuită piatră scumpă. Fie voia stăpânului țăriilor ca din neamul M. Sale Preaînălțatul nostru Domn să se nască răzbnătorul pierderilor noastre și întregitoriul patriei.

[1 și 3 octombrie 1876]

CARTE NOUĂ

[„AU IEȘIT DE SUB TIPAR CRONOLOGIA...”]

Au ieșit de sub tipar Cronologia raționată de A. D. Xenopol. Această carte cuprinde în 200 de pagini istoria pe scurt a tuturor popoarelor și a cea a românilor și va fi foarte folositoare pentru toți tinerii ce se prepară pentru examene.

[1 octombrie 1876]

[„ALALTĂIERI ÎN 29 SEPTEMBRIE...”]

Alaltăieri în 29 septembrie a încetat din viață unul din cei mai nobili bărbați ai românilor — Constantin Negri. În vârstă de 64 de ani și bucurându-se de o deplină sănătate, o boală grabnică, venită asupra-i în zilele din urmă, l-au răpit din mijlocul nostru. Constantin Negri reprezenta nu numai cel mai curat patriotism și caracterul cel mai dezinteresat, dar și o capacitate intelectuală extraordinară căreia - i datorim, în bună parte, toate actele mari săvârșite în istoria modernă a românilor. El a refuzat corona domnească ce i se oferise în 1859, preferind a rămâne un simplu cetățean; el a sprijinit până la urmă unirea țărilor, el ca reprezentant al României la Constantinopoli a făcut să se recunoască alegerea îndoită a lui Alexandru Ioan; a pregătit secularizarea moșiilor monastirești și a înlăturat greutățile ce se ivise în urma acestui act. Retras de zece ani în viața privată, în orașul Ocna, el ne da exemplul vieții celei mai modeste, deși avea dreptul la onorurile cele mai mari. Însemnat ca om de litere ca și ca om de stat, nici un român n-a fost reprezentat și venerat ca și dânsul și nici o pierdere nu atinge poporul nostru în mod așa de crud ca pierderea lui Constantin Negri.

Soarele frumos de toamnă care a luminat sărbarea de tânguire pentru pământul nostru și pentru amintirea lui Grigorie Vodă, același soare au luminat, în alt colț al străvechei Moldove, ducerea la mormânt a rămășițelor unuia din cei mai mari, mai iubiți fii ai poporului românesc. Poet și prozaist eminent, patriot bun cu inimă dreaptă și fără patimă, și cel mai distins diplomat al țărilor românești, Constantin Negri trăia retras în târgușorul Ocnei în reamintirea unei vieți bogate, închinată întreagă acestui popor, acestei țări. Dar se vede că deodată cu toamna anului acestuia a fost scris să vie și toamna acestei vieți iubite, căci același soare care a luminat bustul de marmură a lui Grigorie Vodă au încunjurat cu razele sale fruntea înmărmurită a lui Constantin Negri și mormântul său, deschis să-l primească. Astfel pământul românesc primește în brațele sale pe copiii săi adormiți cu aceeași blândețe ca sânul mamei; el, în care zac comorile trecutului nostru, își adaogă câte o nouă comoară; și astfel ni se face mai scump, tot mai scump. Dormi dulce în pământul din care te-ai născut, pe care l-ai iubit, pe care l-ai apărut viața toată, și fie-ți țărâna ușoară și reamintirea vecinică.

[1 și 3 octombrie 1876]

RECTIFICARE [„RELATIV LA...”]

Relativ la cazul [1] de maltratare descris în nrul nostru de miercuri ne-am informat că d. Codrescu ar fi fost provocat de către frații Șrager și silit astfel să se poarte într-un mod nu tocmai obicinuit.

[1 octombrie 1876]

TURCIA [„LA 10 OCTOMBRIE...”]

La 10 octombrie st. n. un consiliu de miniștri extraordinar ar fi hotărât de a acorda un armistițiu de 6 luni, adică până la finea lui martie anul viitor. A doua zi era să se notifice puterilor prin o circulară condițiile armistițiului. Știri mai nouă vestesc că durata aceleia ar fi fost redusă la douăzeci de zile, ceea ce-ar dovedi o deosebită grabă din partea puterilor de a vedea încheindu - se cât de curând pace definitivă. Într-adevăr un armistițiu de 6 luni ar fi fost propriu a reîntări amândouă părțile beligerante, pe turci poate prin un nou împrumut și prin recrutarea a toată tinerimea musulmană disponibilă; pe sârbi prin nouă rânduri de voluntari ruși și prin împlerea casieriei micului stat cu ruble strânse de comitetele panslaviste. Cel puțin la știrea despre acordarea unui armistițiu pe jumătate de an jurnalistică din Austria a răspuns prin articole pline de îngrijire pentru viitor și îndoindu - se foarte mult asupra realizării păcii. În aceeași vreme în care se dezbat între puteri condițiile armistițiului și acelea a unei păci eventuale, comitetele rusești trimit la Belgrad coroana regală, lucrată pe bani adunați anume pentru acest scop.

[3 octombrie 1876]

SERBIA [„DIN BELGRAD...”]

Din Belgrad i se scrie „Corespondenței politice” că în cele din urmă lupte în valea Moravei s-ar fi deosebit prin vitejie legiunea numită a „iataganului”, de sub comanda voievodului Mașa Verbița. Această legiune au risipit patru batalioane de gardă (turcești) și a luat un steag. Din această cauză generalul Cernaieff au împărțit între legionari 70 medalii și au trimis celor mai viteji dintre ei câte 60 de galbeni. Această legiune consistă aproape numai din muntenegreni în urma cererilor lui Cernaieff, ministrul de război poate va chema sub drapel cele din urmă resturi de oameni armabili, adică bărbații în vârstă de 42 — 52 de ani. Această clasă ar da poate un contingent de 30000 de oameni și, cu aceștia împreună, armata de pe Morava ar ajunge la 120.000.

[3 octombrie 1876]

[„AFLĂM CĂ GUVERNUL ENGLEZ...”]

Aflăm că guvernul englez ar fi propus puterilor garante ca, pe timpul armistițiului, armata română să ocupe linia de demarcațiune între armatele turcești și sârbești cari se află azi în luptă.

Ceva mai mult. Se zice că guvernul englez ar fi dispus să ceară de la puteri ca tot armata română să ocupe Bulgaria și cea italiană Bosnia și Herzegovina până când Turcia va aplica reformele otărâte acestor provincii.

Aceste ocupațiuni se vor face negreșit cu cheltuiala puterilor în chestiune.

Dacă aceste știri se vor adevăra, oricine poate vedea că cuvintele agentului Engliterei zise Domnitorului acum câteva săptămâni : că *România este destinată a juca un rol civilizator între popoarele din Orient* au și început să devie o realitate.

[6 octombrie 1876]

[„PRESA STRĂINĂ E PREOCUPATĂ...”]

Presa străină e preocupată mai cu samă de două puncte ale politicii noastre, unul *călătoria la Livadia*, al doilea *concentrările*. Deși armata, rezervele și miliția teritorială se concentrează pe divizii, și anume cu scopul instrucției și al manevrelor de toamnă, presa străină clatină din cap și se crede în drept a afirma că manevrele sunt numai pretextul concentrărilor. Oricare ar fi credințele asupra - ni , cetitorul va găsi-o foarte naturală, în momente în care e în cestiune nu pacea noastră, ci a Europei întregi, a pune mâinile 'n sân ar fi o nesocotință, iar maxima veche și prevăzătoare „și vis pacem para bellum” singura a cărei aplicare se impune de sine.

Miniștrii noștri s-au întors de la Livadia. Desigur că, afară de unele lămuriri de o fatală, generalitate, puține lucruri ni se vom împărtăși din întrevederile cu marele autocrat al tuturor Rusielor; dar așa se și cuvine, căci nu aceste sunt vremile în care acțiunile de stat s-ar putea petrece în plină lumină. Înregistrăm numai, fără a da crezare, ciudatul zgomot cumcă ministrul nostru prezident ar fi mers la Livadia pentru a propune împăratului Rusiei *alianța și comanda supremă a armatei române*.

[6 octombrie 1876]

[„POARTA AU COMUNICAT..."]

Poarta au comunicat prin o circulară dorința de a încheia un armistițiu de șase luni de zile, adecă până la finele lui martie anul viitor. Ziarele austriacești și multe din cele germane văd într - această propunere o îndemânatică trăsătură de eșec și felicitază pe oamenii de stat de la Cornul de Aur pentru această fericită idee. Afară de aceea terminii în care a fost comunicată această dorință lasă atâta câmp liber acțiunii diplomatice, încât e lesne văzut că situația se va lămuri repede. Într-adevăr, dacă Rusia voiește războiul, ea nu va accepta propunerea din cauze foarte simple. O campanie de iarnă e în favoarea oștilor slave, fie din sud fie din nord; pe când natura trupelor turcești, cărora nu li se poate disputa un extraordinar curagiu și o deosebită energie în purtarea suferințelor și privațiunilor, esclude totuși campania de iarnă; căci pentru arab, egiptean și alte rase de la miazăzi iarna e un dușman neînving, pe

care, după cum zice proverbul, nu-l mănâncă lupii. Din câte se vestesc asupra propunerii de armistițiu vedem că Poarta nu dorește războiul. Ar primi orișicând pacea, păstrându - se neschimbat statu-quo teritorial. Pe de altă parte, propunând un armistițiu așa de lung, ea a propus dezarmarea milițienilor pe vreme de iarnă, întoarcerea la căminuri și redeprimerea cu pacinicele ocupații, reintrarea pe câțiva vreme în liniștea obicinuită, așa încât orișicând pacea ar putea ieși definitivă dintr-un atât de ademenitori provizoriu. Condițiile armistițiului sunt : 1) Sârbia nu poate reocupa pozițiile care se află astăzi de facto în mâinile turcilor (nu e exclus printr - asta ca ele să facă parte din zona neutrală). 2) Introducerea de arme și muniții în Serbia și Muntenegru e oprită. 3) Intrarea de voluntari streini e oprită. 4) Nici Serbia nici Muntenegru nu vor putea da ajutor provinciilor turcești răsculate.

Totodată Poarta au comunicat puterilor asemenea prin o circulară ca va introduce în cea mai scurtă vreme o sumă de reforme, și anume: acele propuse de puteri numai pentru Bulgaria, Bosnia și Herzegovina, ea le va introduce în imperiul întreg. Tocmai de aceea însă ea se roagă de a nu-i impune o îndreptățire privilegiată a provinciilor numite, căci atuncea și-ar pierde autoritatea; ci, din contra, aceste reforme să fie o emanațiune a autorității statului turcesc și să reîntărească în fața supușilor demnitatea ei. În orice caz, comparate cu răspunsurile evazive de până acum ale Porții, aceste propuneri făcute în ton concesiv și îmblânzit ar forma desigur baza unei acțiuni diplomatice clare și temeinice — dacă toate puterile ar dori într-adevăr pacea precum o dorește bietul turc. Aceste propuneri mai au avantajul că sunt echitabile, căci ne-am înșela dacă am crede că populațiunea moametănană se află mai bine decât cea creștină. Un ziar arab ce apare în Constantinopole face următoarea descriere:

Funcționarii din vilaieturile Aleppo și Damasc se servesc de orice nedreptățire și arbitraritate și comit toate vexațiunile posibile față cu poporul. Cu fiecare poștă primim plângeri în contra funcționarilor și un număr mare de suplici s-au dat Porții tot asupra acestui obiect. Înalta Poartă să ni permită a o întreba dacă aceste plângeri a unei populații întregi se consideră, sau se pun ad acta. Sigur este că această stare de lucruri produce o nemulțămire deosebită și o mare neîncredere în populațiile acelor două vilaieturi.

Iar foaia oficială a ministerului de război, „La Verite”, luând act de acel articol, spune lucruri care par a fi

icoana unor stări nu numai turcești:

De când am început a maimuți fără îndemânare mincinoasa civilizație a Europei, adecă am început de la Z în loc de-a începe de la A B C , s-au prăsit acei lingușitori mizerabili care au înșelat pe monarh asupra adevăratei stări a imperiului și pentru a-și ajunge la scop au făcut curte cafegiilor, ciubucciilor, bărbierilor palatului, ba până și rânșailor de la grajd. Drept răsplată a supunerii lor acești oameni nobili au escercitat o nemărginită înrăurire asupra înaltei Porți, favoritismul în întinderea sa cea mai mare a fost buruiana ce s-au prăsit pe această grămadă de gunoi; lașitatea a înlocuit curajul, minciuna, adevărul, hatărul aptitudinea. Cafegii, ciubuccii, bărbierii celor mari deveniră funcționari, guvernori de provincii. În loc de a studia în colegiile și școalele noastre bazele administrației, legea sfântă (seri), cei mai mulți preferau de-a deveni sclavii cutărui efendi, pentru că acesta putea mai iute să le procure un post. Funcționarii numiți astfel se temeau de destituire, căci ce erau să înceapă, fără post? Cu cunoștințele câștigate pe această cale puteau să moară de foame.

Aceste adevăruri, aplicabile și la alte țări unde se fac deosebiri între oamenii „cutăruia” sau „cutăruia”, sunt urmate de imputări făcute fățarniciei presei și diplomației europene. Căci în faptă moametani sufer sub un asemenea regim tot atât , ba mai mult decât creștinii „căci aceștia se pot adresa la preoți, la patriarhi și, ca ultimă instanță, la vrun consulat sau la vreo ambasadă; dar la cine se poate adresa moametantul?” În faptă starea aceasta de lucruri are multe analogii cu cea socială din România — mutatis mutandis însă. Rolul senzitivilor creștini îl joacă la noi străinii, evreii mai cu samă, rolul turcului — țăranul român. Atingi urechea unui evreu obraznic? Toată presa europeană strigă. Dar această presă ocupatu-s-a ea vrodată de mizeria și mortalitatea populațiunii române?

[6 octombrie 1876]

RUSIA [„FORMAREA A REGIMENTE...”]

Formarea a regimente întregi de voluntari, înarmarea militară, înrolări continue, cumpărarea de corăbii și de tunuri, conscripțiuni de cai, apoi chemarea contelui Reutern, ministrul de finanțe, la Livadia, pentru a scoate din pământ bani, perspectiva unui împrumut forțat înlăuntrul țării, de vreme ce piețele străine păstrează o statornică surzenie, toate acestea și multe altele câte se petrec în țara rusească — *oare semne de pace să fie?* Adăogăm că în cercul consultărilor decisive din Livadia au intrat și eventualitatea abdicării împăratului Alexandru în favoarea principelui de coroană.

Până acuma birourile de corespondență vestesc că propunerea Turciei pentru un armistițiu de șase luni au fost respinsă de Rusia, admițându - se cel mult unul de șase săptămâni . Motivul principelui Gorciacof este că Serbia nu poate fi condamnată la o situație atât de precară și de costisitoare timp de jumătate de an. Cu toate acestea principiile admite prelungirea armistițiului de șase săptămâni în caz dacă tratările de pace ar cere - o aceasta.

[6 octombrie 1876]

SERBIA [„UN CORESPONDENT SUSȚINE...”]

Un corespondent susține că armata sârbească a încetat de a fi armată sârbească și a devenit un corp rusesc; căci comandantul, generalii, ofițerii și subofițerii sunt ruși. Sîrb mai este doar soldatul de rând , care de voie de nevoie merge la război, ca să aibă ce ucide tunurile turcilor. Generalii sârbești sunt aproape toți disponibili și petrec în cafinelele de la Belgrad cu ciubuc, cafe și joc de cărți. Până acuma sunt în armată 479 ofițeri ruși, 592 de subofițeri și 1800 de cazaci. La monastirea Jița se fac pregătiri pentru încoronarea regelui Milan; la 9/22 octomvrie va avea loc botezul prințului de coroană, în onoarea căruia a început a se și forma o legiune de voluntari numită a Kralieviciului.

[6 octombrie 1876]

BIBLIOGRAFIE [„A APĂRUT CHIAAR ACUM..."]

A apărut chiar acum și se află de vânzare: „*Calendarul bunului econom*” pe anul 1877 întocmit de d-nii *Comșa* și *Eugen Brote*. Cu mai multe ilustrațiuni intercalate în text.

Cuprinsul calendarului este:

Popa Tanda, novelă. Poezii: Cinel-Cinel — Mărioara — Cât te-am iubit — De-ai putea — Groaza — — Țiganul și purcelul — Căntece populare. Despre scrierea limbei române. Economia câmpului: Tractarea gunoi

---

ului de grajd — Ghipsul — Cenușa și găinațul — Alegerea sămânței — Stărpirea tăciunelui — Cultura trifoiului — Plugul — Grapa — Greutatea fructelor și semințelor mai îndatinate — Timpul încolțirii și vegetațiunii la diversele plante agricole — Volumul diverselor nutrețuri — Greutatea corpurilor mai îndatinate. *Economia vitelor*: Alegerea vitelor de prăsilă — Mulsul vacilor — Ceva despre oierit — Ce avem de observat când cumpărăm cai? — Vârsta cailor — Cât timp poartă animalele agricole? *Pomăritul*: Părțile pomului — Prășirea pădureților de altoit — Despre altoire îndeobște — Surceii nobili — Ceara și rășina de altoit — Altoirea în despicătură — Copularea — Ocularea. *Vieritul*: Culesul strugurilor — Spălatul buților — Cum să fie pivnița? *Stupăritul*: Date statistice. *Legumăritul*: Cultura fragilor. *Mătăsăritul*: Păstrarea seminței — Schimbarea pielei — Omidăria — Nutrirea omizilor. *Mijloace în contra unor primejdii grabnice la oameni. Varietăți ș.a.*

Agricultura, acest izvor însemnat al bogăției naționale, este aproape singura meserie a poporului român. Editorul crede a fi răspuns la o trebuință foarte simțită și generală a poporului întreprinzând edarea acestui nou Calendar, în care, după cum arată cuprinsul de mai sus, sunt reprezentate mai toate ramurile agriculturii. Numele autorilor, care amândoi sunt bărbați de specialitate, poate servi drept garanție despre buna alegere și tractare a materiilor cuprinse în „*Calendarul bunului econom*”. Alături de agricultura, calendarul cuprinde o colecțiune aleasă de poezii, precum și una din cele mai nimerite novele populare. Comerciantul, industriașul, meseriașul, învățătorul, preotul, amployaiatul, ei toți află în „*Calendarul bunului econom*” învățături practice pentru trebuințele zilnice.

„*Calendarul bunului econom*” se poate comanda la d-nii *Iosif Drotleff et Comp.* în Sibiu, cu prețul de 50 cr., adică ceva peste un franc.

[6 octombrie 1876]

TURCIA [„ÎN URMA UNEI NOUĂ AUDIENȚE..."]

În urma unei nouă audiențe pe care a obținut - o Sir Henry Elliot la sultanul și în urma propunerii acestui ambasador ca guvernul turcesc să se învoiască în sfârșit cu propunerile colective a puterilor și să se decidă la primirea unui armistițiu de-o durată convenabilă, miniștrii s-au adunat de două ori în consiliu și au hotărât a primi un armistițiu de *patru săptămâni*.

[8 octombrie 1876]

MUNTENEGRU

[„CORESPONDENȚA POLITICĂ» VESTEȘTE..."]

„Corespondența politică" vestește din Cetinie sub data de 7 oct.: Calcul cuminte este fără îndoială o însemnată trăsătură de caracter a prințului Nicolaie. Cu toate acestea nu se poate tăgădui că multe întâmplări din lunele din urmă au răsplătit cu rău ținuta altfel atât de precaută a prințului. El au făcut mai cu samă experiența că pe

---

diplomația turcească nu se poate întemeia nimenea. Atât Derviș Pașa când era guvernor - general al vilaietului Bosniei, cât și Ali Pașa mai târziu au făcut prințului avansuri care n-au fost primite întotdeauna cu neîncredere. Dar aceste speranțe s-au risipit ca fumul tocmai atunci când se credea că se vor realiza. Cele din urmă tractări diplomatice s-au întrerupt în momentul în care erau să ajungă la o încheiere mulțămitoare.

La 26 sept. au sosit aicea știrile neplăcute despre pronunțamentul din Deligrad. În 29 sept. au venit comunicări din Constantinople (prin mijlocirea consulului general englez din Raguza, d-lui Monson *) care puneau în perspectivă un armistițiu mai lung și încheierea unei păci favorabile. În 2 octombrie cele din urmă greutăți au fost înlăturate prin mijlociri engleze și italienești. Urmarea a fost că prințul a permis proviantarea armatei lui Muktar Pașa și a câtorva forturi turcești. Deodată veni un contraordin din Constantinople care c-o lovitură schimbă fața lucrurilor. Atât armata turcească din Albania cât și cea din Herțegovina atacară prin surprindere pe montenegrii și acum suntem iarăși în mijlocul războiului. Sigur e că diplomația turcească nu s-a purtat sincer cu Montenegro. Cum stau lucrurile astăzi, se poate spune apodictic cumcă drumul pentru o pace separată este astăzi închis. Prințul Nicolaie a mers la montenegrii săi, la Bielopavlițe. Cei din urmă montenegrii cari mai îngrijeau de gospodărie au fost chemați sub arme. Puterile militare se urcă la 21800 oameni. De la începutul războiului parte au căzut, parte s-au rănit 2200 oameni. Spre a împlena acest gol s-au chemat sub arme toți tinerii de la 15 — 16 ani.

[8 octombrie 1876]

FRANCIA [„ÎNTRE PĂRERILE..."]

Între părerile privitoare la o rezolvire a Cestiunei Orientului desigur că aceea a unui admiral și membru al Academiei va atrage atenția publicului. Dacă o asemenea părere e justă sau nu e o altă cestiune, pe care vom lămuri - o mai la vale.

D. admiral Jurien de la Graviere încheie cartea sa cea mai nouă „La situation du Levant", cu dorința de a vedea *elenismul* în Turcia *opuindu - se panslavismului*. După d-sa rezultatul cel mai însemnat al revoluției grecești din 1821 n-au fost crearea micului regat grecesc, ci transformarea Turciei. Între cele 12 milioane de creștini autorul crede că neamul lui Kyrios Pappadakys este cel chemat de a dirige soarta Orientului. Toate par a-l face apt pe numitul Kyrios pentru un asemenea rol: activitatea (în luare de mită și-n dezbrăcarea călătorilor în codru), inteligența (în șiretlicuri și sofisme), în fine patriotismul (dovada bună: starea înflorită a Greciei). Egiptul, care era mai o colonie franceză, va deveni una engleză sau franco - engleză . Turcia va fi în curând o colonie europeană. Grecii pot renunța fără părere de rău la „marea lor idee" ; industria, negoțitorii, bancherii lor vor lua mult mai curând sceptra din mâna osmanilor decât o agitație sterilă. Înainte de toate se cer drepturi civile egale pentru toți. Dacă li va plăcea turcilor să monopliceze serviciul militar pentru dânsii și să se mărginească cu lene la cultura pământului strămoșesc, atunci vremea nu e departe în care scumpirea traiului li va face cu neputință viața în țara lor proprie. Ei vor avea soarta rasei Mandgiu, cari au biruit China, iar pământul Mandgiuriei a trebuit să-l cedeze chinezilor. Munca este legea lumii moderne, care mi are loc pentru leneși. D. Jurien de la Graviere este membru al Academiei franceze, prin urmare un om de la care nu ne putem aștepta de-a auzi decât idei de Manchester după calup. În faptă predominarea intrigantului și răutăciosului element grecesc în Orient ar fi o nenorocire și mai mare decât supremația turcească. Demosul grecesc din antichitate și până astăzi s-au arătat incapabil de-a constitui un stat ca oamenii. În lumea antică caractere nobile

---

și mari erau răsplătite de acest demos disculț și palavragiu cu ostracismul; Imperiul bizantin, venit în urmă, e cuibul vicleniei, deșertăciunii și corupției în toate; noul regat grecesc e o jertfă a celei mai obraznice și mai ignorante

demagogii. Mai mult încă: dacă turcii de astăzi duc frânele guvernului în acest fel este pentru că totdeauna au găsit în greci unelte cari - i apără, îi susțin, îi împing chiar la corupție.

Adevărata otravă a Orientului este acest popor lingușitor, fațarnic, dispus la pradă și la înșelăciune — și într-adevăr Abdul-Hamid are dreptate când zice că grec de treabă nu se găsește.

Este nevoie să mai amintim istoria specială a românilor ca să arătăm cum acești oameni și-n al treilea neam încă au otrăvit și otrăvesc viața noastră publică și privată? Când Radu cel Mare, domnul Țării Românești, au adus în țară pe patriarhul grec Nifon, acesta, în loc să-și caute de biserică, a 'nceput să facă politică, să-și creeze partidă între boieri, să ascuță și să învenineze și mai mult dușmănia dintre Dănulești și Drăculești, între descendenții lui Mircea și Dan I. În Moldova, un grec (Despot) strică prin intrigi de curte domnia lui Lăpușneanu Vodă și aduce pe acel zimbru la o adevărată furie și sete de sânge .

Și dacă s-au stricat rându și tocmeala acestor țări, dacă am pierdut provinciile, dac - am înlăturat cu ușurință obiceiuri bune și vechi, dac' au intrat corupția și lașitatea în clasele vechii societăți românești, totdeauna izvorul acestor rele se va găsi c-au fost sau un grec sau o mână de greci.

Și această nație, care prin îmbătrânire au pierdut toate calitățile, păstrând numai vițiile antice, care în decursul evului mediu au corupt arhitectura, muzica, pictura, această nație care au înveninat viața popoarelor învecinate, care le-au trădat la turci numai pentru ca să poată păstra ea ierarhia, care furase a cincea parte din pământul României, această nație cu înăscut instinct de viclenie și tâlhărășug , aceasta să fie conducătoarea Orientului?

Dar vom uita oare identitatea și atavismul caracterului?

Oare neapolitanii, de mii de ani colonie grecească în Italia, și-a pierdut caracterul? Nu sunt tot lași, mincinoși, înșelători, hoți precum au fost înainte de-o mie de ani? Nu ni se vorbească de revoluția grecească, care doarme pe lauri străini, în care căpetenii și ostași au fost albanezi, macedo - români și slavi, rase înșelate de linsa lingușire a grecilor; căci toată acea sămânță de războinici, dacă s-ar ciurui dintre oamenii însemnați și viteji, nu cred că s-ar găsi un singur grec de origine. Spada cavalească a grecului adevărat și originar o cunoaștem, ea iubește spatele și se numește la noi cuțit. Pentru codru, pentru unghiuri de uliță și în orice caz pentru demagogie și comunism sunt coapte capetele grecilor, dar nu pentru a aduce o dezvoltare sănătoasă între popoarele Orientului; și, pentru a caracteriza lapidar această rasă, vom spune că, dacă Orientul ar avea să aleagă (la ceea ce, mulțămîta Domnului, n-am ajuns încă) între o predominare grecească și una jidovească, cea jidovească e de preferat.

[10 octombrie 1876]

GRECIA [„PRECUM ERA UȘOR...”]

Precum era ușor de presupus, zgomotele despre animația, războinică a palicarilor, privite de aproape, se reduc la orații frumoase, în care patrie, libertate, egalitate ș.c.l. au jucat desigur un rol considerabil. Cel puțin „Ausburger Allgemeine Zeitung” primește o corespondență din Atena care arată că răsunetul din ziarele europene e exagerat, ba mincinos chiar. Mișcarea care stăpânește spiritele are un decurs liniștit

și pacinic. S-au vorbit mult în vremea din urmă despre suferințele și apăsările *fraților* din provinciile greco - turcești , însă nicăiri n-au ieșit de pe buzele oratorilor măcar aluzia unei provocări războinice. Se plâng toți că în momente atât de critice Grecia sta, cu totul *nearmată* și vor să facă în toată graba ceva pentru a împlă acest gol simțitor. Dar armată și flotă nu se pot scoate din pământ . Ministrul de război Karaiskakis (care, grec fiind, se înțelege că e un om însemnat și pricepe ce trebuie pentru a pune armata pe picior de război) ar face el ce-ar face dacă ... considerente „politice” și financiare nu l-ar opri. În fine, fie vreme bună, fie rea, Grecia așteaptă că tot cele șapte puteri se vor milostivi a gândi la dânsa când se va face împărțala averii turcului. Numai să nu moară cumva Kyrios înghesuit la pomană.

[10 octombrie 1876]

[„ARMA LA PICIOR”]

„Arma la picior!” e astăzi, în urma unei a doua scrisori a împăratului Alexandru, deviza Austriei. A pierit fără urmă neliniștea asupra procedurii Rusiei, asupra respingerii armistițiului turcesc și a zgomotoaselor înarmări; se va fi pronunțat cuvântul magic care-i face pe austriaci moi ca ceara. Ziare germane vor să știe că Austria nu se va împotrivi intrării rușilor. *România se zice că va avea asemenea permisiunea ca cu cei 80000 de oameni ai săi să ajute la îmbunătățirea soartei „fraților creștini”*. Grecia, despre care unele telegrame vestesc că e pe cale a încheia alianță ofenzivă și defenzivă cu Serbia, va intra asemenea în acțiune, cel puțin regele Georgios, care s-a primblat pân - acum ,

au răsuflat cuvinte foarte întreprinzătoare.

Spre caracterizarea situației reproducem următoarea telegramă din Paris: în urma unei știri aduse de biroul Reuter circulează zgomotul că Rusia ar fi încheiat o convenție cu societatea căilor ferate *române* pentru transportarea a 4.000 oameni pe zi. Știrea nu s-a confirmat încă.

Afară de aceea ziarele din București sosite asară ni mai aduc următoarele depeși:

Petersburg, 19 octombrie. D. Loftus, reprezentantele Angliei, va pleca în curând la Livadia. Plecarea aceasta e considerată, ca o simptomă, că înțelegerea e posibilă între Anglia și Rusia,

Berlin, 19 octombrie. *Norddeutsche Zeitung* anunță că marele duce moștenitor al Rusiei va pleca în curând la Viena, Berlin, Londra pentru a lucra pe lângă cabinetele respective, în sensul unei acțiuni comune a marilor puteri pentru a rezolva Cestiunea Orientului într-un mod satisfăcător.

Constantinople, 19 octombrie. D. Ignatieff va cere mâne audiență la sultanul, pentru a-și prezenta scrisorile de acreditare. Negocierile pentru pace se vor reîncepe imediat pe bazele propunerilor Angliei.

Londra, 19 octombrie. Ziarul *Times* anunță că Rusia a prezentat Porței ca *ultimatum* o propunere concertată cu Anglia pentru un armistițu de 6 săptămâni .

Times declară că parlamentul și țara nu voiește a face răzbel pentru a susține pe Turcia. Aceasta ar fi o nebunie culpabilă.

Atena, 19 octombrie. Guvernul va depune astăzi la Cameră proiectele următoare:

Pentru chemarea sub arme a unui număr de 80.000 oameni

Pentru acordarea unui credit de 50 milioane drahme și-un împrumut de 10 milioane pentru cumpărarea de arme.

Viena, 16 octombrie. Se zice că intervențiunea militară a Rusiei este neînălăturabilă.

Se asigură că Austria, în caz de a erumpe catastrofa, va rămânea neutră, primind oarecari compensațiuni .

Londra, 16 octombrie. *Times* crede că Rusia va intra de bunăsamă în acțiune dacă Turcia va refuza propunerile puterilor. Rusia pretinde un armistițu de 6 săptămâni . Astfel, zice *Times*, atârna de la d. de Bismark să salveze lumea de un teribil răzbel. O atitudine precisă și fermă a Germaniei e cea mai bună chizășuire a păcii; o alianță a Germaniei cu Anglia pentru aplicarea reformelor în Turcia ar mântui Europa de o mare nenorocire.

Berlin, 16 octombrie. *Nord Deutsche Allgemeine Zeitung*, răspunzând la apelul de alianță al ziarului *Times*, zice: că principele Bismark în cestiunile externe s-a deprins a merge mână în mână cu dorințele poporului, care, neuitând atitudinea Angliei manifestată în contra Germaniei atât la anul 1870 cât și mai târziu , nu e cătuși de puțin pentru o alianță cu Anglia. Germania n-are plăcere a face sacrificii de bani și sânge în Cestiunea Orientului. Afacerea de la 1870 Germania a sfârșit - o singură și de aceea nu are trebuință a se asocia cu Anglia care acum ar vrea să împartă bilanțul de câștig și pierdere privitor la politica sa în Cestiunea Orientală.

National Zeitung, vorbind despre noua grupare a puterilor, zice că *Italia va merge în orice caz cu Rusia* pe când Austria înclină mai mult către Anglia.

Ziarele din Viena și Pesta conțin următoarea știre:

Regele Greciei a conferit ieri (14 oct.) cu comitele Andrassy. *Principele Carol al României este așteptat de asemenea la Viena* (??).

În fine condițiunile cu cari Rusia ar fi mijlocit a se încheia pacea în Orient sunt următoarele:

1. Serbia va rămânea independentă de Turcia cu învoirea guvernului otoman și a puterilor celor mari.
2. Muntenegrului se va ceda Herțegovina, care va face un corp cu dânsul sub administrațiunea principelui Nikita.
3. Pentru Bosnia și Bulgaria guvernul Înaltei Porți va decreta reforme cari vor avea de bază egalitatea înaintea legilor a creștinilor cu musulmanii , și administrațiunea va fi încredințată la câte un guverner numit de Poartă, dintre creștini.
4. Până la punerea în practică a ziselor reforme și spre asigurarea că ele vor primi imediata lor aplicare cu sinceritate , Bosnia se va ocupa militărește de către trupele italiene , iară Bulgaria de către trupele române.

[10 octombrie 1876]

VOLUNTARIII RUȘI

Fată cu exageratele știri ale ziarelor străine, dar mai ales a Nouei prese libere din Viena, cari ridică la sute numărul voluntarilor ce trec în fiecare zi prin România, „Journal de Bucarest” susține din sorginți — după cum zice, sigure — că de trei luni încoace au trecut în termin de mijloc 35 — 40 de voluntari ruși pe zi pe drumul de fier dintre Ungheni și Severin. Cel mai mic convoi a fost de 35 de oameni, cel mai mare de 260.

[10 octombrie 1876]

BULGARI ÎN LONDRA

Sigur este că mulți din oamenii influenți din România sunt numai în aparență români, simpatiele lor intime însă sunt pentru greci și bulgari, de vreme ce ei însuși sunt greco - bulgari . Că aceștia paradează adesea mai mult cu fraze naționaliste și cu gloria lui Ștefan și Mihai e un fenomen comun, asupra căruia nu mai revenim. Înregistrăm numai că în Londra se greează astăzi de bulgar un profesor de la Universitatea

---

românească din București. Acest profesor român e dr. Protici, care, uitând lanțetele și durerea *na cap*, au ajuns la atâta sentimentalism încât a comis chiar un poem în limba franceză, tipărit însă sub titlul englez „The Voice of Bulgaria” și dedicat d-lui Gladstone. Alături cu d-nii Zancof și Balabanof, doctorul formează un frumos trifolium bulgaricum.

[10 octombrie 1876]

[„A ÎNCEPE CU STEREOTIPUL”]

A începe cu stereotipul: „trăim în vremi grele și nu știm ce va aduce ziua de mâine ” nu adaogă întru nimic înțelepciunea cititorului. Cu toate acestea mai toate organele de publicitate vor da acest răspuns, pentru că este formularea vorbită a tăcerii și o dovadă că omul poate, vorbind, să tacă, mai ales când n-are ce spune.

De aceea, lăsând toate combinațiile la o parte, vom rezuma socotelele zilei astfel: Din nici o parte nu s-a desmințit pân - acuma știrea că Rusia ar fi încheiat cu direcția drumurilor *noastre* de fier o convenție pentru ca acestea să transporte prin România în curs de zece zile un corp de armată de 250.000 oameni.

Pe de altă parte e asemenea sigur că manevrele noastre de toamnă — foarte tomnatece — nu sunt simple manevre, asemenea că transportul mărfurilor cuvântătoare de mai sus nu se poate face fără învoirea guvernului nostru. Tratările pentru încheierea unui armistițiu merg atât de bine și repede, încât sârbii și turcii a 'nceput a se bate de-a binele pe *toate liniile*. Cu toate acestea puterile au intrat în tratări cu Poarta pentru condițiile de pace și generalul Ignatieff a avut audiență la sultanul și i-a prezintat scrisorile sale de acreditare. Precum se vede lucrările pentru pacificare se deapănă cu aceeași repejune ca și înarmările din toate părțile.

De aceea, în loc de-a căuta ce vorbesc oamenii, să căutăm ce *vor* ei.

Turcii vor bună pace și oricine ar zice contrariul *voiește* s-o zică.

Austria vrea asemenea pace, căci dorește să-și rumege în liniște naționalitățile și să le asimileze cu sucii gastric maghiaro-german .

Germania are alte trebi de făcut; apoi pe ea n-o interesează aproape defel Cestiunea Orientului, după cum zice tăcutul ei cancelar . Ea n-are de gând de a-și urni sabia din teacă pentru a apăra acțiunile împrumuturilor engleze, exportul austriac, englez și francez, c-un cuvânt n-are gust să se bată pentru ochii frumoși ai bancherilor din Londra.

Anglia nu se va bate pentru turci, căci un război e scump, și unul pierdut chiar foarte scump.

Cine vrea bătălie? Rusia, nolens volens , noi și sârbii . Poate că și Grecia va trimite câțiva căpitani de haiduci , ca să reprezenteze panhelenismul .

Dar toate aceste puteri cari voiesc războiul n-au bani, și războiul se știe că-i feciorul lui bani-gata ș-a lui mână-spartă . Rusia n-are, Grecia e bogată în măsline , noi ... în deficit și sârbii în capete sparte. O singură împrejurare e fericită. Turcul, dușmanul creștinătății, n-are nici atâta lei vechi în hazna câte fesuri sunt pe câmpul de război.

Dintre toate trebuie să ne intereseze ținuta Austriei. Am pomenit în n-rul trecut că basul austriac a devenit acum tenor, care secundează de minune larma războinică a amicului de la Neva . Austria va rămâne neutră și va căpăta compenzație. Ziarele oficiale ale celor trei împărății de la miazănoapte ridică glasul lor în cor pentru a lăuda trăinicia federației celor trei împărați, a căror împărăție nu va avea sfârșit . Prin urmare turcul slăbește văzând cu ochii. Afară de oftările talmudistice ale Nouăi Prese Libere, afară de câteva lumânări de sâmbătă , încă și acele, din cauza crizei

și „Krachului”, numai de *său*, nu se aude glas care să comande foc *pentru* dânsul . Cu toate acestea și noi oftăm, deși nimeni nu ne aude; adică înghițim suspinurile. Frumos, nu-i vorbă, să fii prieten cu împărații Răsăritului și ai Apusului, dar vorba ceea — mai bine vrăjmaș c-o față, decât prieten cu două.

[13 octombrie 1876]

DE PE CÂMPUL DE RĂZBOI [„DIN PESCANIȚA”]

Din Pescanița, cartierul general al turcilor, se vestește formarea și pornirea de colone de atac din Niș spre Morava. Bateriile aripei stânga turcești au început un foc vehement, încât despre partea aceasta se vede că va fi atacul principal. Cu toată ploaia torențială, colonele s-au pus în mișcare. D' a lungul frontului de pe Morava s-au început asemenea luptele.

Din Ragusa se vestește că fortareța turcească *Medun* a capitulat. Cu această ocazie au căzut în mâinile munteneștilor 400 de ostași turci, câteva tunuri și munițiune multă.

[13 octombrie 1876]

PRELECȚIUNI PUBLICE [„DUMINICĂ ÎN 17 OCTOM”]

Duminică în 17 octom. va avea loc a doua prelecțiune a d-lui A. D. Xenopol în sala Universității. Obiectul ei va fi *Istoria industriei române*. Produsul acestor prelecțiuni fiind destinat românilor din Serbia, prețul intrării este de *un leu nou*. Biletele se pot găsi la magazia d-lui Hirsch et Finke și, în ziua prelegerii, la Universitate. În prelecțiunea I, care au avut loc duminică în 10 octom. d. Xenopol au arătat relele ce rezultă din starea curat agricolă a unei țări. Cel întâi rău este o balanță defavorabilă a comerțului, adică banii importați în țară sunt în câtime mai mică decât acei exportați, un rău care de câțiva ani bântuie cu osebire România, care din cauza unii datorii publice, ce se urcă la aproape 50.000.000 lei noi anuități, apoi din cauza petrecerii a unui mare număr de români în străinătate, în fine din cauza luxului și a scăderii cumpărături de produse ale țarei, dă în străinătate mult mai mulți bani pe an de cum primește de acolo. O balanță a comerțului defavorabilă au arătat d-sa că este pericolul cel mai mare la care poate fi expusă o societate, aceasta în contra teoriilor liberschimbiste, cari afectează o nepăsare totală față cu balanța comerțului. Al doilea rău mare ce rezultă din o stare curat agricolă este istovirea și secarea puterilor productive ale pământului din cauza lipsei de gunoieri al acestuia, căci nefiind fabrică este lipsă de gunoi în apropiere și acesta nu se poate aduce din

îndepărtare. Al treilea rău este funcționarismul: într-adevăr într-un stat curat agricol, unde oamenii nu se pot apuca

de nici o industrie, acei ce mi vor putea cultiva pământul se vor adresa către stat pentru a-și vinde acestuia munca lor și aceștia vor fi marea majoritate a clasei culte. Funcționarismul aruncă statul în lupta cea uricioasă a partizilor personale, căci guvernele nu vor fi susținute și sprijinite decât de aspirații la funcțiuni. În fine în o asemenea țară va fi cu neputință înființarea unui guvern democratic, bazat pe ideea libertății, căci voturile se vor da întotdeauna sau prin neștiință de către țărani sau după interes egoistic de către agricultori și funcționari, căci clasa cea adevărat liberă de oameni, industriași, lipsind din o asemenea țară, va lipsi numaidecât și libertatea, care nu este altăceva decât expresiunea oamenilor liberi, iar democrația în o asemenea țară va fi o mare minciună. Ultimul rău ce va rezulta în fine din o asemenea stare de lucruri va fi scăderea populației, provenită din munca cea grea și puțin răsplătită a țăranului și din burlăcie. S-a calculat într-adevăr că nutirea țăranilor cu carne este cu totul neîndestulătoare: un bou la 53 locuitori pe an; un miel la 66; un porc la 26; două păseri pe an de locuitor; ceea ce echivalează cu unul sau două dramuri de carne pe zi pe locuitor. De aceea mortalitatea va fi foarte mare între țărani și numărul lor va scădea. În 1873 numărul morților din țara întreagă întrecea cu 226 pe acel al născuților. Burlăcia, adică faptul că cei mai mulți tineri nu se însoară, este cauzată în țară la noi de o parte, în clasa cultă, prin nesiguranța poziției a mai toată lumea care este funcționar; în clasa țăranilor, prin greutățile formalităților de împlinit pentru a se căsători. Din toate aceste rezultă însă îndestul că o țară nu poate rămânea curat agricolă fără a primejdui existența sa.

[13 octombrie 1876]

TURCIA [„ÎN 12/24 OCTOMVRIE...”]

În 12/24 octomvrie curent sultanul a primit în audiență pe generalul Ignatiev, care și-a prezentat creditivele sale. După aceasta generalul a avut o lungă conferință cu ministrul de externe, cu care a dezbătut asupra propunerilor Rusiei. Deși până acum nu este cunoscut nimic autentic din cuprinsul acelei conferințe, totuși se asigură că Ignatiev n-a respins contrapropunerile Porții, așa încât, atât în public cât și în cercurile diplomatice, speranța pentru încheierea armistițiului crește.

Pretențiile așa - numitului ultimatusesc sunt următoarele:

1) Neapărat un armistițiu de șase săptămâni; 2) Autonomia administrativă pentru Bosnia, Bulgaria și Herțegovina; 3) Garanții pentru executarea reformelor. Aceste garanții vor consta în asistența comisarilor puterilor mari la introducerea reformelor.

[17 octombrie 1876]

RUSIA [„DUPĂ CELE MAI NOUĂ DISPOZIȚII...”]

După cele mai nouă DISPOZIȚII, zice „Post”, se vor forma trei armate. Cea dintâi, de 120.000 de oameni, sub comanda marelui principe Nicolaie, va intra în Bulgaria și va împresura cetățile turcești. A doua, de 340.000 oameni, comandată de marele principe - moștenitor, va fi așezată începând de la frontierele turcești până în Polonia de sud; a treia, de 240.000 oameni, sub generalul Loris-Melihoff, va intra în provinciile

asiatice ale Turciei. Cazacii vor forma regimentele de rezervă. Se zice că spiritul trupelor e escelent, că nici un ostaș, nici un ofițer nu voiește să rămâie în rezervă; dar pe cât e de mare entuziasmul pe atâta e și lipsa de bani.

[17 octombrie 1876]

DE PE CÂMPUL DE RĂZBOI [„ÎN 11/23 OCTOMVRIE..."]

În 11/23 octomvrie corpul lui Hafuz Paşa au luat după o luptă de 10 ore pozițiile de lângă pâraul Diunis, care să fie cele mai însemnate între Deligrad și Alexinaț.

În 13/25 octomvrie sârbii , sub contele Keller, atacând pe turcii din preajma Zaițarului, au luat Liubinja cu toate înălțimile din împrejurime.

[17 octombrie 1876]

FANTAZIA ÎN TELEGRAME

„Neue freie Presse”, foaia - cadână , care din dragoste pentru turci suferă de superescitare nervoasă, are și prin România câteun „daatsch Bocherl” care, pe lângă negustoria cu piei de cloșcă, are meseria de a-și înfierbânta creierii cu câte - un păhar de bere și a-și transmite fumurile perciunatului cap drept la Viena pe sârmă , care, după cum se știe, nu roșește. Astfel corespondentul anunță din Iași troiene de omăt, încât după „Neue freie” noi patinăm de-a binele. Dar desigur că floarea acestor „horespiundenți” își are cartierul general sub cerul Pașcanilor (Dacă acești indivizi obicinuiască a avea ceea ce legile noastre numesc domiciliu, o e mare întrebare). Iată ce spune o telegramă din Pașcani: Astăzi a trecut pe aicea 400 de cazaci și cerchezi din Caucaz. Ei poartă iatagane *urieșești* la coapse, iar din buzunarul esterior de la piept fulgeră pistoalele și pumnarele. Cei mai mulți au o arătare foarte războinică. Dar se găsesc printre ei și moșnegi greoi cu barbe albe, cu tipuri adevărat asiatice (patriarhale). Cai și *tunuri* urmează în tren separat.

[17 octombrie 1876]

DE PE CÂMPUL DE RĂZBOI [„ASUPRA BĂTĂLIEI DE LA DGIUNIS..."]

Asupra bătăliei de la Dgiunis găsim acum raporturi clare care ni arată toată însemnătatea luptelor din urmă cari au avut loc pe Morava. În 8/20 a lunii curente lucrurile stăteau încă bine. Cernaieff bagase de seamă că Abdul Kerim voiește să forșeze

drumul la Crușevaț și alergase cu puteri însemnate în ajutorul colonelului Horvatovici. Abdul Kerim împinse în 9/21 oct. 22 de batalioane, sosite de la Niș, asupra punctului Crevet , astfel încât turcii erau în număr cu mult mai mare și succesul trebuia să fie al lor. În 12/24 soarta poziției Dgiunis, cea mai tare pe linia Dgiunis-Deligrad , era hotărâtă . Cernaieff făcu încercări desperate spre a o scăpa, dar i-a fost în zădar; Hafiz Paşa a luat-o cu asalt. După 6 zile de lupte sângeroase , cari au costat viața câtorva mii de sârbi , în cari unele batalioane au mers în foc cu atâta nepăsare de moarte încât au fost stinse cu totul, armata sârbească era în pericol de a fi ruptă în 2 părți. Ne-am obicinuit însă a vedea că victoriile cele mai însemnate ale turcilor rămân fără urmări grave, pe de o parte pentru că aceștia sunt rău conduși, pe de alta pentru că Cernaieff și sârbii reparează peste noapte pierderile de peste zi. Luarea cu asalt a locului Dgiunis, care i-a costat pe turci sacrificii imense, avea scopul de a rupe în două poziția sârbească , care se desfășura lungă începând de la Crușevaț , trecând peste Dgiunis și Deligrad și mântuindu-se la Alexinaț. Dacă turcii ar fi făcut uz de victoria lor armata sârbească ar fi fost desfăcută în 2 grămezi, care nu s-ar mai fi putut împreuna decât departe în nord. Dacă îndată după victorie turcii ar fi înaintat mereu până la Stolaț , ar fi putut bate în parte pe fiecare din izolatele grămezi ale armatei sârbești . Dar ei s-au oprit la Dgiunis, și victoria lor, în loc de a se priface într-o catastrofă pentru inamic, a devenit cu totul nulă. Cu luarea aceluia punct ruperea liniei de apărare a sârbilor era împlinită; trebuia dar ca să ieie grabnice măsuri pentru ca știrbătura făcută frontului sîrbesc să nu se împle de îndată îndărătul Dgiunișului . Dar turcii neuzând de loc de avantajele lor, sârbii au avut vreme de a-și *încheia* din nou linia, care astăzi e tocmai așa de tare ca și înaintea luptei, cu mica deosebire că centrul ei se află astăzi cu câteva mii de pași mai îndărăt. Deci poziția lor se întinde astăzi pe defileul dintre Duniș-Crușevaț pe de o parte; iar pe de alta e așezată pe înălțimile din a stânga Moravei, de-a - lungul pâraului Dgiunisca până la podurile de pe Morava de la Trubarevo . Aceste înălțimi sunt toate întărite cu sanțuri .

Nu li se poate tăgădui sârbilor meritul de a fi foarte îndemânatici în apărare. Pas cu pas se retrag numai și, pierzând o linie întărită , vedem nemijlocit îndărătul ei statornicindu-se o altă linie asemenea întărită , încât victoriile

turcești, împreunate cu pagube fără măsură, se pierd în vânt în fața energiei și repejunei cu care sârbi își reparază căderile .

[20 octombrie 1876]

CARTE NOUĂ

Scrierea „*Noțiuni de aritmetică pentru uzul școalelor primare de ambe sexe*”, de I. P. Eliad se 'ntemeiează pe didactică și în special pe intuițiune și urmărește un scop îndoit: pe de o parte a facilita membrilor corpului didactic primar predarea cu succes a acestei științe, iar pe de alta a coopera la dezvoltarea inteligenței copiilor silindu-i a-și de totdeauna sama de aceea ce fac.

Graba cu care s-a desfășurat prima ediție este o probă că aprecierile ei au fost împărtășite.

Încurajat de această comunitate de vederi cu o mare parte dintre învățători, autorul a pus sub presă edițiunea a II-a a acestei opere, care a apărut de câteva zile într-un număr îndestulător spre a putea satisface toate cererile.

[20 octombrie 1876]

TURCIA [„ÎN ZILELE DIN URMĂ...”]

În zilele din urmă s-au făcut numeroase arestări de persoane care participau la o conspirație împotriva sultanului actual. Această conspirație se descoperă c-a fost mult mai întinsă decum se credea la început și că avea scopuri cu mult mai grave:

detronarea lui Abdul-Hamid și ridicarea pe tron a lui Iussuf-Izzedin (fiul lui Abdul-Aziz), apoi înlăturarea reformatorului Midhat Pașa și înlocuirea lui prin Mahmud Pașa, fost vizir sub Abdul-Aziz, amic intim al generalului Ignatief și instrument al politicii rusești. Capii acestei conspirații au fost Miuhedin Efendi, kaziskier (jude militar) în Rumelia, Șerif Efendi, kaziskier în Anatolia și preceptor al prințului Iusuf-Izzedin, beglerbegul Ramiz Pașa, ginere a mareșalului curții lui Abdul-Medgid ș.a. Opuindu-se la încheierea armistițiului și la intrarea creștinilor într-un eventual corp legiuitor, au găsit un mâner puternic pentru mișcarea și fanatizarea maselor musulmane, pe când adevăratul lor scop era răsturnarea guvernului de astăzi și a curentului reformator. Capii au fost exilați, dezbrăcați de toate demnitățile lor publice și hotărâți incapabili de-a mai ocupa funcțiuni de-ale statului.

Se zice că sultanul ar fi primit necondiționatul armistițiu de șase săptămâni și că după încheierea acestuia ambasadorii puterilor în Constantinople se vor întruni în conferință, la care Turcia nu va lua parte, și vor stabili condițiile de pace și bazele autonomiei provinciale. Aceste condiții se vor comunica Porții în mod oficial.

[22 octombrie 1876]

DE PE CÂMPUL DE RĂZBOI [„ÎN N-RUL TRECUT AM ARĂTAT...”]

În n-rul trecut am arătat însemnătatea luptelor sângeroase de la Dgiunis, iar din descrierea noastră se vedea că urmarea luării acestui loc întărit de către turci putea deveni echivalentă cu ruperea armatei sârbești în două grămezi și cu nimicirea ei parte cu parte și pe rând pe rând. Am arătat însă că, nemijlocit îndărătul pozițiilor pierdute, sârbii au format o nouă linie de apărare, care ajungea c-un capăt al ei la podurile de pe Morava de la Trubarevo.

Deși sorgintea vinează din care luăm știrile cele mai nouă nu s-au dovedit totdeauna ca vrednică de credință, totuși veștile ce le aduce, având oarecare verisimilitate justificată prin împrejurări, le dăm cu toată rezerva posibilă, așteptând ca telegrame din Belgrad să le dezmință sau să le confirme.

În 16/28 octomvrie s-au pus în mișcare mai multe trupe turcești pentru a întări aripa stângă ce fusese zecimată în lupta de la Dgiunis. În aceeași zi la 10 ore au început tunurile Krupp (cu încărcături de 24 funți) și anume două au fost îndreptate spre Alexinaț și două spre defileul despre Deligrad.

A doua zi, 17/29 dimineața, un tun a dat signalul pentru toate bateriile turcești, care au început un foc într-adevăr devastator care-a durat zece ore neîntrerupt. Focurile erau îndreptate spre Alexinaț și spre poziția de la Trubarevo și se vede că erau dirijate cu multă îndemânare, căci la 10 ore Alexinațul s' aprinsese în mai multe puncte. Bateriile lui Fazyl, înaintând spre Pșilovița, au pus un șanț care apăra podul în crucea focurilor, iar Hafuz și Suleiman Pașa au luat după o sângeroasă luptă de trei ore întăriturile de la Trubarevo, cele din urmă poziții sârbești pe malul

stâng al Moravei. Telegrama din aceeași sorgintă spun că retragerea sârbilor peste pod a fost iregulară , semănând cu fuga în dezordine , că mulți ostași s-ar fi înecat în Morava, că restul s-a

---

retras spre Deligrad și că victoria turcilor și pierderile sârbilor sunt mari. Între altele sârbii să fi pierdut 6 tunuri, din care 2 de calibru greu și 4 de munte.

Cu această din urmă victorie și ocuparea din partea inamicului a drumului dintre Dgiunis și Crușevaț s-ar fi împlinit *ruperea în două a armatei sârbești* , încât , între acestea două părți izolate , turcii au drumul liber în inima țării, la Belgrad chiar. Deși reamintim că sorgintea ce ni aduce știrile trebuie întâmpinată cu mare precauțiune, totuși, dacă aceste știri s-ar adevăra, atunci poticala din urmă a sârbilor ar fi cea mai rea. Cu căderea acestor poziții e drumul deschis la Crușevaț și la partea cea mai fertilă și mai înflorită a Serbiei, care se numește șumadia și cuprinde singură șase orașe.

[22 octombrie 1876]

RUSIA [„RUSKII MIR», VORBIND...”]

„RUSKII Mir", vorbind despre o eventuală „soluțiune" a Cestiei Orientului, spune că, *fără împotivirea Rusiei*, Austria ar putea să anexeze cel mult partea de nord - vest a Bosniei, mărginită în ost prin o linie începând de la gura Drinei, trecând peste Bielina, Seraievo și Mostar până la gura Narentei și la portul de la Kleck. Aceasta însă numai în cazul când rușii ar ocupa *Bulgaria*. Se zice că, în urma unei scrisori autografe a împăratului către regele Italiei, acesta ar fi conces ca la caz de trebuință flota rusască să poată ierna sau în portul de la Palermo sau în cel de la Tarent .

[22 octombrie 1876]

PRELECȚIUNI PUBLICE [„DUMINICĂ ÎN 24...”]

Duminică în 24 c. d.A. D. Xenopol va ținea a treia prelegere publică. În prelecțiunea a doua, în care a vorbit despre istoria industriei române, d-sa a început prin a arăta: I) starea cea proastă a *agriculturei* noastre, care cultivă pământul în mod cu totul primitiv, fără a întrebuința irigațiuni, ingrașarea pământului sau scurgerea pământului de apă (drainage), prin urmare în un mod cu mult mai înapoi decum cultivau romanii cei vechi, și că în această privire noi în timp de 200 de ani în loc de a merge înainte am dat înapoi. De la împroprietărirea țăranilor (1864) însă se naște din acest mod de cultură un pericol deosebit pentru țara noastră ; anume țăranii au un petec de pământ (4 fâlcii) pe care sunt nevoiți să-l cultive în fiecare an tot pe acela, plantându-l tot cu popușoi. Ei nu pot schimba cultura de pe un pământ pe altul lăsând pe celălalt să se odihnească, cum fac proprietarii mari. Prin urmare pământul țăranilor este destinat numaidecât să sece după câțiva ani și să nu mai producă nimica dacă va fi cultivat tot ca acum. Dar la noi în țară nu se ocupa nimeni, nici guvern, nici particulari , de progresele agriculturii. Veniturile moșiilor, în loc de a se întrebuința în parte la îmbunătățirea agriculturii, se cheltuiesc toate în orașe sau în străinătate. În Prusia sunt peste 150 școli de agricultură și pomicultură ; la noi, într-o țară exclusiv agricolă, sunt numai cât 2; în Belgia sunt alte așezăminte care favorază agricultura, precum comisiile provinciale; la noi în țară — nimic. Exista un minister al lucrărilor publice și al agriculturii în țara noastră, dar în realitate este numai cât cu numele. trecând apoi la istoria unora din industriile noastre, au arătat mai întâi încercările de a se introduce

---

industria mătasei la noi. Pe la 1853 s-a înființat în București compania sericolă , care au organizat o fabrică, aducând vro 6 lucrătoare franceze și întrebuințând și vreo 40 de române . Fiind însă că se ivise o boală în sămânța gândacilor de mătasă în Franța și în Italia, apoi neguțitorii franceji și italieni veniră la noi în țară căutând sămânță . Această căutare a seminței făcu pe sericultorii noștri ca să se ocupe mai ales cu producerea seminței, care exclude pe aceea a gugoaselor de pe care se torcea matasa . Fabrica companiei sericole , nemaiaivând gugoase pentru tors, se închise, iar, încetând boala din Franța și Italia, sămânța noastră nu mai fu cumpărată, încât , pe când în 1869 exportul productului gândacilor

de mătase se suise la 3.500.000 lei noi, în 1873 el căzu la 22.000 lei noi. Cu toate aceste compania sericolă ceruse de la guvern ca să împiedece ieșirea seminței din țară, pentru a sili astfel pe producătorii noștri a se ocupa cu cultura gugoșelor, dar această cerere nu fu ascultată, dovedind cea mai mare neștiință în chestiunile de cea mai mare însemnătate pentru o țară. *Cu ceara*, tot din cauza nepăsării guvernului în chestiuni economice, s-a întâmplat iarăși o scădere și o pierdere din cele mai mari în avuția țării. Pe timpul lui Alexandru cel Bun se oprise de domnul nostru exportul cerei, o dovadă că producțiunea pământului era atât de mare încât se manifestase chiar tendința de a exporta. De la 1852 încoace se observă din contra o scădere colosală în exportul cerei noastre și o sporire cu totul însemnată a importului, așa că în 1866 ajunge la 4.500.000 lei noi. Aceaste au provenit din cauză că, pe când la noi se urmează tot sistemul cel vechi în cultura albinelor, anume ucizându-se albinele din un stup pentru a le lua mierea, peste Carpați s-au introdus metoda lui Drierson, care prin niște rafturi mobile, ce permit a se lua ceara și mierea lucrute pe de după croniță, albinele sunt silite a produce de câte 3, 4 ori pe an și nu sunt ucise, astfel că producerea cerei și a mierei este împătrită. De aici rezultă că, vânzându-se ceara străină mai ieftin decât a noastră, producția cerei la noi a căzut cu totul. De asemenea au arătat Xenopol cum industria cea nouă a petrolului la noi este în deplină decădere din cauza concurenței petrolului american, care este mult mai bine destilat decât al nostru. Industria postavurilor nu s-a putut dezvolta la noi din cauza că guvernul nostru, în loc de a susține fabricile din țară prin cumpărături pentru armată, au cumpărat tot în străinătate, ruinându-se astfel, fabricile d-lor Băleanu și Cogălniceanu. Dacă d. Alcaz reușește întrucâtva astăzi cu fabrica ce au cumpărat-o de la d-l Cogălniceanu, aceasta trebuie atribuit numai cât energiei d-sale; căci guvernul refuză și acuma de a-l încuraja, pretestând că n-are nevoie de postavurile d-sale. Publicul însă cumpără foarte mult eminentele postavuri ale d-lui Alcaz și să sperăm că această fabrică se va susține deși nu este sprijinită nici într-un mod de guvern. S-au înființat la noi mai multe societăți de asigurare; dar acele societăți, deși au meritul necontestat de a reține în țară sume însemnate de bani, nu dovedesc un progres însemnat în industrie la noi, fiindcă ele sunt bazate pe principiul loteriei, pe întâmplare. Drumurile noastre de fier, în fine, au fost construite cu totul în interesul străinilor. Ele nu raportează decât 2.000.000 pe an și se cheltuiește cu ele peste 40.000.000; diferența toată iesă din țară din punga a 700.000 contribuabili pentru preumblarea mai comodă a 30.000. Dacă s-ar fi făcut un drum de fier de la Galați la Marea Neagră și acolo un port pentru esportul grânelor noastre, s-ar fi servit într-un alt mod interesele țării.

[22 octombrie 1876]

TURCIA [, «FOAIA OFICIALĂ» A GUVERNULUI..."]

„Foaia oficială” a guvernului rusesc au anunțat în 19/31 oct. că i s-a dat ordin generalului Ignatiev de a cere în termen de 48 ore un armistițiu de șase săptămâni și încetarea imediată a ostilităților. În caz contrariu Rusia au amenințat cu ruperea relațiilor diplomatice, așa încât, după expirarea aceluia termen, generalul va avea să părăsească Constantinopolul împreună cu tot personalul ambasadei.

Această știre au înspăimântat pe puteri, căci ea era numai cât c-un fir de păr deosebit de-o declarație de război. Se vede că, în urma presiunii din toate părțile, Poarta au acordat un armistițiu de două luni (care s-ar fi primit și în Belgrad). Împuțerniciți militari străini vor fixa linia de demarcație dintre sârbi și turci.

[24 octombrie 1876]

DE PE CÂMPUL DE RĂZBOI [„ȘTIRILE ADUSE ÎN N-RUL...”]

Știrile aduse în n-rul nostru din urmă se confirmă din nefericire prin telegrame din Belgrad. De la armatele întrunite de pe Timok și Morava se vestește că turcii au început a ataca în 16/28 înălțimile de la Dgiunis și șiliegovaț,

că, fiind respinși în ziua întâia de artileria sârbească , au început atacul a doua zi cu o însemnată precovârșire de puteri (80.000 oameni) și că Horvatovici a fost silit a se retrage și a ocupa la Gaglova , lângă Crusevaț , alte poziții. Mijloacele sârbești în trupe și material, zice telegrama, n-au putut rezista mai mult covârșitoarei puteri a inamicului. În aceste lupte sârbii au avut 6000 morți și răniți.

Prin urmare rumperea în două a armatei sârbești este fapt îndeplinit. Horvatovici s-au retras spre Crusevaț. Cernaieff spre Deligrad, iar cel dentâi e urmărit de încet - propășitoarea armată turcească. Totodată telegrame din sorginte turcească anunță că în urma pierderilor de lângă pâraul Dgiunisca sârbii au părăsit de *bunăvoie* în noaptea de luni spre marți orașul Alexinaț, se vede că spre a-l feri de ruină și bombardament . Materialul de război și tunurile au fost duse în toată graba la Deligrad. Principele Milan se află în Paracin. Turburarea extremă produsă prin pierderile pozițiilor de la Djiunis s-au mai liniștit puțin, activitatea cunoscută s-au îndoit și s-au chemat sub drapel toți bărbații câți au mai rămas neînrolați de la vârsta de 15 ani începând până la cea de 60 de ani.

Pe când sârbii merg rău, muntenegrinii merg bine. După luarea fortului Medun, ei au încunjurat acum Podgorița, pe care-o bombardează cu tunurile turcești luate de la Medun. Trupele care împresurase Medunul au intrat în Albania.

[24 octombrie 1876]

[„NETĂGĂDUIT CĂ ISTORIA..."]

NETĂGĂDUIT că istoria Rusiei, studiată în legătura ei de cauze și efecte, ni va arăta un fel de unitate de dezvoltare precum n-o întâlnim la un alt popor. La popoarele mari ale Europei observăm mai cu samă un fel de slăbitoare lupte interne; oricât de însemnate ar fi succesele lor în afară, înlăuntru reappare după încheierea oricărei păci sămânța vecinic vie a dezbinării; afară de-aceea statele europene, de câte ori sunt bătute, își mută oarecum curentul lor istoric, văd lucrurile cu alți ochi decum le văzuse mai înainte. N-are cineva decât să privească la Franția de astăzi pentru a constata că ea, în politica ei în afară, nu mai este Franția lui Napoleon al III-lea . Tot astfel,

prin războiul de la 1866 painjinișul istoric de planuri al Casei de Austria au suferit o ruptură atât de mare încât nici nu mai samănă cu dispoziția de mai înainte a firelor diplomatice și războinice. C-un cuvânt statele Europei lucrează în mod cazuistic , se schimbă în afară cu orice schimbare dinlăuntru, nu au acea fixitate energetică pe care-o manifestează Rusia. Această din urmă putere este poate unica care, bătând , s-au lățit, bătută, n-au pierdut nimic, sau aproape nimic, căci înlăuntru ei toate s-au făcut pe încetul, fără nici un fel de săritură ; nici o bătălie pierdută n-a făcut-o să piardă ținta fixată înainte de-o mie de ani încă, ea nu vede cu alți ochi decât cu aceiași pe care-i avea la întemeierea uriașei sale puteri.

De la întemeierea dinastiei scandinave de către Rurik (862 d. Chr .), de la mutarea capitalei din Novgorod la Chiev , de la războaiele cu împărații bizantini durează această tragere de inimă a slavilor pentru Țarigrad și, precum Roma era cuibul de aur spre care trăgeau popoarele vechi germanice, tot astfel Roma nouă sau Țarigradul au fost visul neîmbătrânit al slavilor de nord.

Din secolul al 13-lea pân - la a 15-lea domnia tatarilor întunecă istoria rusească, dar îndată ce, cu Tamerlan , au intrat discordia între aceștia, Ivan Vasilevici (1462 — 1503) aduna într-o singură mână hăturile triburilor rusești. Acesta a luat în căsătorie o princesă bizantină (ca și Vladislav I la 1015) și toată politica a consistat în unificarea statului, pe care Ivan al IV-lea cel Cumplit o și aduce la îndeplinire cu toate mijloacele. Deodată cu întărirea ideii statului se începe însă și o politică esterieoară care-a consistat în folosirea de toate dezbinările popoarelor străine, din sumuțarea chiar a acestora unul împotriva altuia.

După stingerea dinastiei lui Rurik cu Fedor I (1598) și după câțiva dinaști aleși, urmă la 1613 dinastia Romanovilor , care au continuat întru toate politica de unitate înlăuntru, cucerire în afară și mai cu samă îndușmănirea între ei a inamicilor Rusie . Pe atunci Polonia și Suedia erau puteri mari în Europa, cu toate acestea Alexei , tatăl lui Petru cel Mare, au izbutit a îndușmăni aceste două state și a culege foloase . Când electorul Frideric Vilhelm de Brandenburg se coaliză cu Suedia pentru a scăpa Prusia de sub suveranitatea polonă, țariul cucerii Smolensk și Severia de la poloni și aduse pe cazacii din sud sub ascultarea sa. E de prisos de a arăta cum Suedia și Polonia și-au topit puterile între ele și cum Rusia a câștigat însemnate și mari provincii de la amândouă și cum mai târziu Polonia a fost împărțită de către ea.

Dar nu era pierdut din ochi nici Imperiul bizantin. Austria câștigase pe acest teren mult. Cu toate acestea videm

și aici că influența austriacă în Orient cedează încet - încet celei rusești, cum Rusia câștigă provincie după provincie, cum le liberează cel puțin de sub domnia turcească, cum în această liberare e secundată de puterile Europei, de engleji, de frațuji ș.a.

Se poate spune că revoluția franceză și coalițiunea contra ei, Napoleon I și coalițiunea contra lui au fost trepte pe scara cea mare a înaintării rusești.

Dacă prin pacea de la 1856 Rusia a fost depărtată de la Dunăre, o vedem câștigând prin războiul strein de la 1870 aproape tot ceea ce pierduse.

Alături cu dezvoltarea faptelor în afară, nu va fi de prisos de-a urmări teoriile pe care autori ruși însemnați le fac asupra Cestiunii Orientului.

În opul său „Rusia și Europa”, apărut în Petersburg la 1871, d-nul N. I. Danilevski spune următoarele:

Germanii sunt moștenitorii Romei, slavii ai Bizanțului, și între ei există o luptă de sute de ani. Carol cel Mare, care 300 de ani după căderea Romei formează noul imperiu romano - germanic, creând temelia noului princip de stat european, au fost în mod foarte caracteristic cea întâi cauză pentru depărțirea Răsăritului de la unitatea ecumenică și de la unitatea credinței. Contimporan lui Carol cel Mare a fost Rurik, întemeietorul de state, împrejurul creației căruia s-au grupat slavismul amenințat în neatârănarea sa dinspre apus. Creștinismul nu-l primă slavii de la Roma, ci de la rivalul Bizanț, și cei doi apostoli slavi Metodiu și Kiril au avut să lupte toată viața lor cu dorința de predominare și intoleranța germanilor. Socotind preponderanța cultului și civilizației germanice, desigur slavismul și biserica grecească n-ar fi putut să reziste agresorilor lor dacă providența însăși n-ar fi pus o stavilă puternică și neînclănturabilă agresiunii germanismului spre Orient. Islamul (a cărui chemare istorică filozofii și istoricii europeni o caută 'n zădar), Islamul a fost chemat să puie un veto curentului germanic spre Răsărit, spre a scăpa pe celelalte rase slavice de soarta Poloniei catolizate și atrase în sistemul Europei apusene cu pierderea puterii dinlăuntru a vieții sale. Până și patriarhul Anthimie au recunoscut acest adevăr Când (în vremea celei dintâi răscoale grecești) au spus: pronia a trimis domnia osmanilor ca zid de apărare împotriva eresurilor Apusului și în locul imperiului bizantin, slăbit în credință. Și într-adevăr, urmează d. Danilevski, ce ar fi

---

devenit ortodoxia dacă cruciații germani s-ar fi așezat la Sf. Mormânt; ce ar fi devenit slavii dacă germanii, ce pătrunsese deja în Polonia, Livlanda și Litvania, i-ar fi alungat ca pe celti, basci și valizi din așezările lor de astăzi în pustietăți, prefăcându-i în rarități istorice?

Urmând acestei tendențe egoistice, Europa apuseană au jucat totdeauna fals față cu turcii și au gândit la liberarea creștinilor de sub jug numai atunci când i-ar fi putut căpăta sub mâinile ei și abate de la ortodoxie. Când Constantinopolul era încunjurat de turcii împresurători, Europa au vorbit către el mai aceleași cuvinte ca și diavolul Mântuitorului: « Stăpânirea preste tot ce vezi să fie a ta, numai să îngenunchi înaintea mea și să te 'nchini mie ». În fața atrocităților moametane se adună soborul de la Florența pentru a-i propune Bizanțului mântuirea sub condiția renegării ortodoxiei; insultații bizantini s-au arătat însă eroi spirituali, preferând moartea politică și spaimelile barbariei în locul renegării celor sfinte • • • Și astăzi slavii din Turcia preferă jugul musulman în locul domniei civilizatei Austriei.

Venind la soluțiunea Cestiunii Orientului, autorul zice că se par a exista trei căi pentru aceasta: 1) împărțirea Turciei între Rusia și Austria, 2) anexarea Turciei la Rusia numai, 3) crearea din nou a imperiului greco-bizantin. Sub Catarina II era încă cu puțință soluțiunea întâia; astăzi ar fi o crimă de-a ceda Austriei cea mai mică bucată de pământ slav. A doua soluțiune nu e în adevăratul interes al statului rusc. Chiar anexarea României, care i se propusese împăratului Nicolaie de către Turcia în contra unei contribuții de război, împăratul au refuzat-o. A treia soluțiune e cu totul imposibilă. Prin favorizarea ei s-ar crea o nouă Austrie, în care elementul grecesc ar juca același rol ca și germanii în Cislaitania — ba, considerând slăbiciunea grecilor, s-ar putea naște în urmă un fel de dualism greco-român, adică o copie a dualismului germano-maghiar contra slavilor.

Prin urmare nici una din soluțiunile propuse nu e bună, ci numai aceea care va dezlega deodată atât cestiunea *austriacă* cât și cea orientală, „căci și statul austriac și-au pierdut înțelesul ca și cel turcesc”. Această soluțiune este o confederație slavă sub egemonia rusească.

După desfacerea împărăției austro-ungare și a celei turcești, Rusia s-ar pune în capul unei confederații dirijate din Constantinopol. Această confederație ar cuprinde:

- 1) Regatul cehesc, cuprinzând Boemia, Moravia și partea de nord - vest a Ungariei, cu 9 milioane locuitori.
- 2) Regatul sârbo-croat, cuprinzând Serbia, Montenegro, Bosnia, Herțegovina, Albania de nord, Banatul, Croația, Slavonia, Dalmația, Carintia, Stiria până la Drava, cu 8 milioane locuitori.
- 3) Regatul Bulgariei.
- 4) Regatul României, cu partea de sud a Bucovinei, Transilvania până în Murăș și parte din Besarabia rusească.

Pentru această cesiune Rusia s-ar compensa cu Delta Dunăreană și cu Dobrogea .

5) Regatul grecesc cu Tesalis , Epirul, partea de sud-vest a Macedoniei , insulele Arhipieleagului , țărmurii Asiei Mici ai Mării Egeice , Candia, Rodos și Cipria .

6) Regatul maghiar, consistând din părțile acelea ale Ungariei și Transilvaniei câte sunt locuite de maghiari și câte ar rămânea după împărțirea între Rusia, Bohemia, Serbia și România.

7) Teritorul Țarigradului , cu părți din Rumelia, țărmurii asiatici ai Bosforului, ai mării de Marmara și a Dardanelelor, peninsula Gallipoli și insula Tenedos.

Constatat este că această carte a d-lui Danilevski este o copie îndestul de credincioasă a opiniei publice din Rusia și că ideile dezvoltate în ea nu sunt visurile unui filozof , ci idealul istoric al uriașei puteri de la nord.

Fiindcă prin armistițiul primit de Serbia și poate prin încheierea păcii planurile uriașului nostru vecin vor suferi o suspensiune , ni s-a părut cu cale de a reproduce și noi aceste estrase din cartea d-lui Danilevski. Teoriile aceste nu sunt lipsite de oarecare măreție și de o manieră de a privi istoria universului într-un mod specific slav . În orice caz ni se pare ciudat cum noi, românii, care trăim lângă Dunăre, suntem cu totul cufundați în ideile Occidentului , pe când din toate părțile împrejură-ne pulsează o viață istorică care în dispoziția ei generală se deosebește atât de mult de istoria Occidentului . Câteodată ar trebui cel puțin să ni se pară că suntem o mulțime de despărțire între două

---

lumi cu totul deosebite și că este în interesul nostru de a cunoaște amândouă lumile acestea. Occidentul îl cunoaștem îndestul. Misiunea sa în Orient este cucerirea economică, proletarizarea raselor orientale prin industria străină, prin robirea sub capitalul străin. Cealaltă parte a lumii o vedem din contra mișcată nu de un curent economic, ci de unul istoric și religios, care nu poate lipsi de a exercita o mare atracție asupra popoarelor economice puțin dezvoltate din Peninsula Balcanică, pentru cari credințele bisericești și idealele istorice sunt încă sfinte, nefiind pătate de materialismul modern.

[29 octombrie 1896]

TURCIA [„PENTRU A FIXA LINIA..."]

Pentru a fixa linia de demarcațiune între armatele inamice , puterile au trimis delegații lor militari pe câmpul de război. Acești delegați sunt : din partea Austro-Ungariei loc. col . Raab , din partea Franței loc. col . Dorey , din partea Angliei generalul Kemball , din partea Rusiei col . Zelenoi . Germania și Italia vor fi reprezentate prin atașaiilor militari de la ambasadele din Viena. De la Cetnie a plecat asemenea delegați pentru fixarea liniei de demarcație pe câmpul de război turco-montenegrean .

Se vorbește totodată de constituirea ambasadurilor din Constantinopole în „congres european". În acest congres Serbia va fi reprezentată printr-un delegat consultativ .

[29 octombrie 1876]

ANIVERSARA UNIVERSITĂȚII IAȘI

Marți în ziua de sf. Dumitru s-a serbat aniversara înființării Universității Iași, în asistența reprezentanților autorității publice, a corpului profesoral și a unui numeros public, compus mai cu samă din studenți. În vremea sfințirii apei prin P.S. Sa Arhiereul Bobulescu , corul a intonat imnuri bisericești, după care d. rector P. Suciuc urcându-se pe catedră a ținut un discurs prin care s-a încercat a face istoricul institutelor românești de cultură de la vremile cele mai vechi începând până în ziua de astăzi, întrucât o permit aceasta depărtarea în timp și izvoarele istorice. După discursul d-lui Suciuc a urmat acela al d-lui Leonardescu , prin care d-sa a voit a dovedi legătura dintre științele exacte și metafizică. Obiectele metafizice sunt — zice d-sa — Dumnezeu, sufletul omenesc (liber și nemuritor) și morala. A

arăta existența reală a acestora și legătura între ele și științele în sens propriu, precum fizica , chemia, fiziologia , anatomia , matematica ș.c.l, este menirea filozofiei.

[29 octombrie 1876]

[„NEVENIND NICI O ȘTIRE..."]

Nevenind nici o știre mai însemnată în privirea Cestiunei Orientului, combinăm cele din urmă noutăți asupra acestui subiect cuprinse de ziarele bucureștene sosite aseară. D. Bülow, reprezentantele ministrului de externe, răspunzând în ședința de 7 noiembrie Reichstagului la interpelațiunea relativă la evenimentele din Orient făcută de deputatul Jörg *, a declarat că, în privința cestiunilor pendinte , guvernul german se află în neputință a da lămuriri categorice în ședința publică.

„Dealtminteră , încheie d. Bülow, politica împăratului Wilhelm respinge orice amestec în afacerile străine și evenimentele de până astăzi petrecute în Turcia n-au atins nici direct nici indirect interesele Germaniei. Politica germană față cu puterile se bazează pe stima și încrederea reciprocă”.

În ședința de 7 noiembrie a parlamentului austriac deputații Wosniak și Faudek , interpellând guvernul, au pledat pentru *politica slavă*. Cel din urmă, între altele, s-a pronunțat pentru modificarea politicii interioare a monarhiei. „Mare parte a armatei austro-maghiare o constituie slavii, prin urmare monarhia trebuie să se razime pe slavi”.

Guvernul nu va răspunde la interpelațiuni , deoarece, în aceste momente, nu se așteaptă nici o schimbare în politica esterieară.

Puterile au numit încă de sâmbătă pe deputații lor pentru stabilirea liniei de demarcațiune între armata turcă și sîrbă. Aceștia și-au și terminat planul, pe care-l vor executa astăzi la fața locului, în Serbia.

După știrile din urmă, căile ferate ale Rusiei au reînceput transportarea cerealelor . Pe de altă parte însă s-au dat ordine precise ca la fiecare stațiune să fie gata pentru verice moment câte o mie vase de bucătărie pentru trebuința soldaților.

Din Belgrad se vestește că „comisiunea Scupcinei a invitat pe guvern ca în cel mai scurt timp să cumpere 60.000 puști pentru miliția națională și mai multe baterii de tunuri Krupp de calibrul cel mai greu. Pentru acest scop guvernul va întrebuința orice mijloace”.

În Constantinopole s-a ținut „zilele acestea mai multe consilii de miniștrii estraordinare și mai multe conferințe ale ambasadorilor. Rusia este în momentul de față ocupată cu pregătirea proiectului pentru condițiunile de pace, pe baza propunerilor engleze.

Atașaii militari ai Franciei, Austro-Ungariei și Rusiei au să meargă în curând la câmpul de răzbel pentru fixarea liniei de demarcație”.

[31 octombrie 1876]

ÎNCEPUTURILE ROMÂNILOR

D. dr. Iulius Jung , docent privat la universitatea Innsbruck , a publicat în ediție separată opul său, „Asupra începuturilor românilor, studiu critic - etnografic , Viena 1876”. În antiteză cu cunoscutul Rösler care, luându-se după două șiruri din Flavius Vopiscus , susținea că *toți* colonii romani trecuseră Dunărea în Moesia și că Dacia Traiană a fost reocupată de români abia în secolul al 12-lea , d-nu[!] Jung raționează după analogia mutării altor popoare și susține continuitatea și stăruirea românilor pe pământul Daciei Traiane. Fiindcă adevărul o unul ca și linia dreaptă între două puncte, pe când

părerile neadevurate ca și liniile strîmbe sunt nesfârșit de multe, de aceea găsim cu multă satisfacere că monografia d-lui Jung dezvoltă un șir de idei aproape identic cu scrierea d-lui Xenopol asupra teoriei lui Rösler (vezi „Convorbiri literare” a. IX , pg. 159 și 220)

[31 octombrie 1816]

JUNG, IULIUS DR., „DIE ANFÄNGE DER ROMÄNEN , KRITISCH-ETNOGRAPHISCHE STUDIE "

Retipărire separată din „Revista pentru gimnaziile austriace” anul XXVII , Viena, 1876

Stăruit-au românii în așezările lor din Dacia Traiană sau au trecut Dunărea în vremea lui [i] Aurelian și au reocupat Dacia în sec. al 12-le ? Se știe că amândouă părțile acestei întrebări au avut apărătorii lor. Thunmann , cel întâi care s-a ocupat în mod științific cu popoarele Europei răsăritene , susține că românii sunt copiii romanizării Daciei, F . I. Sulzer respinge continuitatea poporului român în așezările de astăzi, iar I. Chr . Engel e tatăl cunoscutei teorii a lui Rösler, că Dacia în vremea lui Aurelian a fost cu totul deșertată de populație romană și reocupată de ea sub regele bulgar Krumus . Teoria lui șafarik , că resturile romane rămase în Dacia s-a retras la munte, de unde apoi s-a coborât spre a umple șesurile țărilor, ca cea mai apropiată adevărului, a fost împărtășită de slaviștii mai noi precum Kopitar , Miklosich și de învățații germani Hoff , Wietersheim și Th . Mommsen .

Rösler în fine reîmprospătă teoria lui I. Chr . Engel că românii din a stânga Dunării au imigrat în Dacia pe la capătul veacului al doisprezecelea și în începutul celui al treisprezecelea . Această părere avu asemenea și susținători în d-nii E. Dummler , G . D. Deutsch , O. Lorenz și Fr. Krones , dar și contrari în însemnații etnografi istorici W . Tomaschek și Kanitz .

În cartea d-lui Jung va fi deci interesantă compararea luptei de păreri în cestiunea românilor cu o luptă analogă de păreri în cestiunea altor popoare, ca raeto-romanilor , grecilor moderni ș.a.

Soluțiunea unor asemenea probleme va rezulta din trei izvoară: indiciile exprese a unor autori vrednici de credință, tradiția vrednică de crezare de fapte ce stau în legătură, în fine concluziile din analogia unor întâmplări asemănătoare.

D. Jung supune deci cuvintele lui Flavius Vopiscus unei critice într-adevăr ingenioase , puind în paralel indiciile altor scrieri asupra unor evenimente analoge. Astfel citează pasagiul din scriptură despre robirea Vavilonului și ale lui Eugipp (biograful sf. Severin) despre emigrarea populației din Noricum și dovedește că amândouă aceste pasaje trebuie luate cum grano salis . Tot astfel reduce d. Jung cuvintele lui Vopiscus la măsura de adevăr care li se cuvine.

Strălucite prin argumentare sunt concluziile din analogia unor evenimente asemănătoare. Autorul citează Noricum , Raetia , ba tot Imperiul roman în vremea invaziunii popoarelor germanice și arată cum nicări popoarele nouă, venite asupra celor așezate, nu le-au nimicit pe acestea, ci le-au cucerit numai.

În toate părțile autorul pășește în argumentare cu comparația critică, de aceea cartea sa e nu numai interesantă pentru noi românii, ci metoda critică - comparativă pe care o urmează ar putea servi de normă pentru toți cari ar voi să cerceteze cestiuni asemănătoare celei de față.

[1 noiembrie 1876]

STRADELE [„ÎN EPOCA PREISTORICĂ..."]

În epoca preistorică existau într-adevăr sate de locuințe palustre, dar nu credem că d. Gafencu, antreprenorul curățirii stradelor, are de gând a lăsa în grija cerului prefacerea Iașilor în oraș palustru. De când a 'nceput a cădea omăt și a se topi prin gradul mic de temperatură a aerului atmosferic, am ajuns de a avea nevoie de catalici pentru a pătrunde prin râurile , lacurile și toate formațiunile hidrografice în mic pe care le prezintă stradele iubitului nostru oraș. Atragem atenția onor. Primării asupra acestui inconvenient și sperăm că va binevoi a trezi pe d. antreprenor din nepăsarea sa față cu hidrografia aplicată, a stradelor noastre.

[3 noiembrie 1876]

MOZAICUL AUSTRIAC ȘI TRIBUNALELE ROMÂNE

Se știe că agențiile consulare din Orient, în care ne aflăm și noi, au prerogative cu totul excepționale, neutralizate întrucâtva în vremea mai nouă prin legiurile noastre, dar ieșind adesea la iveală cu ocazia înscrierilor de vânzări la tribunale. În deceniile din urmă mulți imigranți, dar și mulți indigeni români și neromâni se sustrăgeau de sub autoritatea statelor noastre prin aceea că intrau într-o legătură nominală mai cu samă cu monarhia austriacă, căci aceasta din urmă, pentru a-și asigura poziția în Orient, găsisese o formă foarte comodă pentru a adăoge în multicolorul ei mozaic pe toți aceia cari, în țările de la Dunăre, nu voiau să aibă *nici un stăpân*. Cumcă agenții consulari nu *alegeau*, ci culegeau tot ce li se prezenta, pentru plata unei taxe oarecare, e un fapt cunoscut de toți. Astfel mulți vătăji boierești, moldoveni de baștină, se făceau sudiți (*Schutzbefohlene*) pentru a se mântui pe sine de capitație, pe fiii lor de miliție; nu mai vorbim de negustori și de meseriași, cari, oricând aveau daraveri neplăcute cu administrația sau cu justiția, plantau pajura cu două capete pe casă și deveneau „sacrosancti”. Poate trei din patru părți a evreilor din România sunt în această condiție „sui generis”, adică nici cetățeni români, nici austriaci, ci „*Schutzbefohlene*”, oameni epitropisiți politicește de monarhie, fără ca aceasta să se ocupe mai încolo de ei, căci dare nu plătesc nimărui, la armată nu se iau de nimene, c-un cuvânt oamenii lui Dumnezeu. Mare parte din acești sudiți n-au văzut pământul Austriei de când sunt ei, imigrați din Rusia, din Turcia, ba din toate țările domnilor pământului, au găsit că în sălășluire sub mantaua cea comodă a denumirii laxă de „*Schutzbefohlene*” e bine să trăiască omul.

Acuma însă, după legiurile pozitive ale României, numai străini de rit creștin pot cumpăra imobile. În ce calitate se prezintă înaintea tribunalelor noastre sudiții de rit necreștin? Aceasta a fost întrebarea care i s-a pus mai deunăzi tribunalului de Iași, secția a treia, prin d. Leeb Meer Hofer, care a dorit să concureze la vânzarea licitativă a casei d-lui C. Ieni.

Hotărârea tribunalului zice că d. Leeb Meer Hofer a cerut a fi admis la concurență în virtutea dreptului acordat prin convenția austro-română și spre a proba calitatea sa de supus austriecească au prezentat un pasport însoțit de o adresă a onor. consulat[ului] prin care se afirmă că d-sa este „supus austro-ungar”.

Față cu această cerere tribunalul a relevat însă următoarele considerațiuni :

- 1) Convenția în cestiune nu acordă dreptul de a câștiga imobile decât austriacilor și ungarilor .
- 2) Proteguți și supuși nu pot beneficia , de vreme ce art. 4 al convenției îl dă numai cetățenilor statelor sub a căror protecție numai stau supuși.
- 3) Calitatea de supus nu include dreptul de cetățean.
- 4) Denumirea „supus” din convenție nu poate avea alt înțeles decât cel de „cetățean”, de vreme ce statul român are numai cetățeni, iar nicidecum Proteguți și supuși.
- 5) Conform raporturilor de reciprocitate stabilite prin convenție, un „protegit ” nu poate fi substituit *cetățeanului statelor contractante*.
- 6) Deci, considerând că d. Leeb Meer Hofer n-au probat cu acte că este „cetățean austriac”, tribunalul , în unire cu concluziile ministeriului public și întemeindu-se pe considerațiile de mai sus, a respins cererea d-lui Leeb Meer Hofer de-a fi admis la licitație.

[3 noiembrie 1876]

ROMÂNII DIN MORAVIA

Foia pentru minte, inimă și literatură a publicat, dacă nu ne înșală memoria, înainte de mulți ani un studiu asupra acestor români, cari, roind în munții Moraviei, și-au pierdut limba, păstrează însă vechile lor obiceiuri, precum și portul. De atunci nu ne aducem aminte ca să se mai fi ocupat cineva de ei, deși studiarea lor ar fi desigur interesantă prin întrebările la care ar da naștere. Încă în anul 1874 un preot din Rojnovul morav , d. Fr. I. Kozeluk , a publicat o colecție de cântece populare ale acestor români sub titlul de „*Kytice z narod , pisni morav . Valachuv* ” (ediția librăriei Fr. A. Urbanek în Praga). Aceste cântece , pe care un ziar cehesc le numește „pline de jale”, au fost transcrise în note

pentru două voci de învățătorul F. V. Ianousek. Atragem atenția celor competenți în materie asupra acestui obiect, de vreme ce se poate presupune că atât textul cât și muzica vor înfățișa destule analogii cu cântecele din țările noastre.

[3 noiembrie 1876]

TURCIA [„SE ZICE CĂ ÎN 7 SAU 8...”]

Se zice că în 7 sau 8 a.l.c. se va începe un fel de conferință prealabilă, deși Poarta combate atât ideea cât și locul ales pentru ținerea conferinței. După știri din Londra, Rusia aspiră la întronarea unei secundogeniture în Bulgaria. — Muktar Pașa s-a întors de la Zaslav la Trebinic cu zece batalioane într-o stare de plâns; e atât de frig pentru soldații turci încât la 30 octomvrie noaptea au degerat în Trebinic 37 de soldați și 20 cai (se vede că arabi). — Insurgenții din Herțegovina s-au retras toți în Sutorrina pentru a sta *înălăuntrul* liniei de demarcație; iar capii lor au fost convocați la Cetinie pentru a se sfătui împreună.

[5 noiembrie 1876]

GRECIA [„ÎN ȘEDINȚA CAMEREI...”]

În ședința Camerei de la 31 oct. ministrul Kumunduros au declarat că armările (?) Greciei nu însemnează o schimbare a politicii sale, ci menținerea neutralității sub împrejurări schimbate, precum și un *protest* contra unor hotărâri eventuale unilaterale ale diplomației europene (!?)

[5 noiembrie 1876]

ZIARE NOUĂ [„ÎN BUCUREȘTI AU APĂRUT...”]

În București au apărut încă două, ziare, pe care le cităm în ordinea cronologică a apariției lor. „Pharul” sau „Farul” (odată pe săptămână) și „Unirea democratică”, ziar cotidian, redactat de o societate.

[5 noiembrie 1876]

ANGLIA [„ZIARELE ENGLEZE...”]

Ziarele engleze nu sunt de loc surprinse de procedarea Rusiei. Times crede că singurul mod de acțiune al Britaniei este ca să nu se lase încurcată de demonstrațiile cele mai nouă ale Rusiei, ci să grăbească ținerea conferinței și prin aceasta ar corespunde dorințelor tuturor puterilor pentru menținerea păcii europene. Adevăratul pericol Anglia poate să-l vadă numai în îndărătnicia posibilă a Porții.

La Viena a fost trimis după cât se aude un diplomat eminent, însărcinat cu o misiune specială, iar în Londra au

sosit un trimis al țării cu depeși adresate reginei. Delegatul Angliei pentru conferința de la Constantinopole este lordul Salisbury , care va fi însoțit de Sir H . S. Northcote , angajat la ministerul afacerilor străine, în calitate de secretar privat. În 2/14 noiembrie a fost expediată la Londra nota prin care cabinetul austro-ungar declară a consimți cu propunerile Angliei.

[7 noiembrie 1876]

RUSIA [„«VESTITORUL STATULUI»...”]

„Vestitorul statului” (foaia oficială) publică un decret împărătesc sub data de 1 noiembrie, care dispune formarea de șase corpuri de armată din diviziile care staționează în circumscripțiile militare Odessa , Charkov și Chiev. Armata activă se formează din al

---

șeptelea, al optulea, al unsprezecelea și al doisprezecelea corp. Comandant general e numit marele duce Nicolaie Nicolaievici senior , șeful ștabului, adiutantul general Nepohoișki , șef al artileriei , principele Massalky , inginer - șef general - maior Stolzenvald . Comandanți de corp sunt , la al șeptelea, principele Barklay de Tolly-Weimarn , la al optulea, general Radețky , la al nouălea, baron Krudener , la al zecelea, principele Voronțof , la al unsprezecelea , principele Cahovskoi , la al doisprezecelea, general Vonovski . Intendentul armatei active e generalul Ahrens .

Foaia oficială din 3/15 noiembrie publică decretul prin care se oprește esportul de cai pentru marginile de vest și sud ale imperiului.

[7 noiembrie 1876]

RUSIA [„CU TOATE ARMĂRILE...”]

Cu toate armările, perspectiva păcii s-a adăos în cele din urmă zile. Journal de St. Petersburg exprimă speranța că Turcia va ceda presiunii unanime a Europei și că armările Rusiei nu amenință pacea, ci sunt o jertfă grea, pe care imperiul și-a impus-o spre a asigura binefacerile liniștei și spre a apăra pe creștini. Dar dacă războiul va fi inevitabil, atunci nația îl va susține cu o energie cu atât mai mare, cu cât el va veni după ce se vor fi mântuit toate încercările pacifice .

Caracteristic este că, pentru întâia dată de când există autocrația rusească, tonul ziarelor și a populației a devenit cetezător față cu capul statului chiar. Un conservativ, adresându-se către partida revoluționară din Rusia, care nu încurajează îndestul războiul contra Turciei, se exprimă în acest mod neauzit: „Nu combateți cea mai populară din mișcările câte s-au întâmplat vrodată în Rusia. Ziceți din contra împreună cu noi: Dacă țarul va refuza de a se pune în fruntea poporului și de-a împăca conștiința publică, dacă nu va voi să meargă cu noi spre liberarea fraților noștri, ei bine, atunci: «Jos țarul !». Atunci el nu mai este al nostru, glasul sângelui n-au vorbit în el, față cu entuziasmul nostru el a rămas rece”. Și să se ia bine aminte că acestea le scrie un *conservativ*, un om ce face parte din acea clasă de oameni moderați , politicoși și reci care guvernează Rusia.

Unul din pericolele războiului eventual este însă neclaritatea ținutei României. Guvernul rusesc nu se simte deloc sigur față cu românii, a căror afaceri externe se clatină aproape ca vibrațiunea , așa încât , dacă România n-ar renunța *singură* la neutralitatea ei, pericolul cel mai mare al războiului ar rămânea înfrângerea acestei neutralități. Cu drept cuvânt se 'ntreabă deci un ziar dacă această evazivitate a diplomației române e născută din nesiguranța întâmplărilor sau dacă în ea este un metod cert, care ține în eșec tendințele puternicului vecin.

În mare apropiere de noi românii se petrece însă înghotirea a șase corpuri de armată. Aceste șase corpuri, compuse din 214.000 oameni, cărora se vor mai adăuga 90.000, își au ștabul lor general la Chișinău. Vechea cetate moldovenească , Hotinul , împrejurul căruia au avut loc nenumărate bătălii și care ne amintește atât trecutul de glorie

cât și de cădere a Moldovei, Hotinul va căpăta un parc de artilerie de 92 tunuri.

[12 noiembrie 1876]

TEATRU [”JOIA TRECUTĂ S-A REPREZENTAT...”]

Joia trecută s-a reprezentat piesa „Viața vagabondă”, acel rezumat dramatic din operele lui Henry Murger. Publicul a fost foarte numeros și, dacă considerăm silințele direcției pentru repararea materială a teatrului, acest concurs al publicului se poate numi binemeritat. Despre succesul piesei ne rezervăm de a vorbi altă dată, neputându-ne forma o părere definitivă, după o singură reprezentație.

Astăzi duminică se va reprezenta pentru prima oară piesa „Doua orfeline”, dramă în 5 acte și 8 tablouri de D'Ennery și Corman, tradusă de Petru Babic.

[14 noiembrie 1876]

NEGLIGENȚĂ

Primum de la mai multe persoane onorabile plângeri în contra neregulatei împărțiri a corespondenței poștale. Se întâmplă cazuri când scrisori puse în cutie sara, pentru poșta mică, nu se dau la adresa lor decât tocmai a treia zi; adică trebuie împărțitorilor două zile ca să ducă o scrisoare, bunăoară, de la un cetățean din Sărărie la unul din Păcurari ori Beilic și uneori chiar din Sărărie. Oricât de mult omăt a căzut zilele aceste în orașul nostru, ni se pare totuși că împărțitorii umblă peste măsură de încet. De asemenea corespondența de afară se împarte neregulat și cu întârziere, mai ales prin mahalale mai depărtate de centru. Rar se întâmplă ca împărțitorul să-și dea osteneală a duce sara scrisorile și jurnalele sosite cu trenul de la 1 1/2 oare, ci le lasă pe a doua zi, spre a-și scuti o cursă. Rugăm pe onor. direcțiunea poștelor să ieie în această privire măsuri aspre, căci publicul, care plătește acum cam scump pentru scrisori, are cel puțin dreptul să fie bine servit și la vreme. — Nu ne îndoim că răul, odată arătat, va fi și îndreptat curând.

[14 noiembrie 1876]

STUDENȚII DIN VIENA

A ieșit de sub tipar raportul anual al Societății studenților români din Viena. Acest raport ni arată icoana unei frumoase împreună viețuiri, care ar trebui invidiată și imitată de studenții universităților din țară. În anul școlar 1875/76, societatea a ținut 20 ședinți, în aceste s-au cetit 6 operate și 6 critice, s-au schimbat statutele — conform unei ordinațiuni a Ministerului de culte și instrucție — și s-au dezbătut chestiuni interne - administrative. Pentru dezvoltarea socială a membrilor, societatea a ținut în 13

---

noiembrie o adunare generală și în 31 decembrie serbarea ajunului anului nou — amândouă împreunate cu declamație și muzică. În 15 aprilie st.n. s-a serbat iubileul de 5 ani al societății prin reprezentarea unei piese satirice „Floarea tinerimei române din Viena”, în 3/15 mai, în memoria acestei zile însemnate din istoria românilor s-a făcut o excursiune în corpore la Hinterbrühl, lângă Mödling. Afară de aceste, după închiderea părții oficiale a fiecărei ședinți, urma în genere așa numita „parte socială”, în care se cântau per turnum poezii românești, se esecutau pe instrumente piese naționale și se cetea foaia umoristică - satirică a societății, „Urzica”. În localitățile cabinetului de lectură al „României june” a stat la dispoziția membrilor foile și biblioteca.

Tot aici mai mulți membri au avut locuința gratis . Societatea nu lasă pe membrii săi, în cazuri de lipsă materială, să caute refugiu la bunăvoința cunoscută a cămătarilor , ci „ea” le dă împrumuturi pe timp mai scurt. În anul acesta s-au dat 53 împrumuturi în sumă de 2860 fl . 15 cr . Ea a aranjat și în acest an „Balul român din Viena”, ce s-a ținut în Grand Hotel , în 19 februarie st.n. Cu această ocazie Maiestățile Lor *Împăratul Francisc Iosif I* și *împărăteasa Elisabeta* , precum și *Măria Sa Principele Carol I* au avut deosebita grație a dona sumele de 100 fl , 50 fl ., v.a. și 10 napoleoni . Meritul principal pentru reușita balului menționat l-au avut însă nobilele dame române: Matilda Dumba , Maria de Filisano , Zoia Florescu și Elena de Marenzeller n. Bibescu, care cu amabilitate rară au binevoit să primească patronatul balului și prin aceasta i-au asigurat rezultatul splendid. Tot în anul acesta s-a primit un dar de 30 napoleoni de la d. Titu Maiorescu. Cei mai mulți redactori români au trimis și în anul acesta scrierile periodice și jurnalele prin care societatea putea fi în curent cu evenimentele din patrie. Interes pentru „România jună” a mai arătat „Societata academică română”, „Asociațiunea transilvană pentru cultura și literatura poporului român”, „Librăria Socec et Comp.”, d-nii: V. Alexandri , A. Pelimon , J. Popescu etc. D. Jos. Jacobsits , m. de orchestră în Iași; a trimis mai multe piese muzicale compuse de d-sa și între altele a avut plăcerea a-și arăta atențiunea d-sale față de societate prin aceea că i-a dedicat o horă cu numele „România jună”. Ședințele curat literare s-au ținut într-o sală a Universității. Dintre operatele și criticile cetite amintim: „Cid ”, poem tradus din Herder , de d. B. Mih . Lazar , „Naționalitatea ca element de cultură”, de d. Petru Misiru . Critica asupra temei acesteia, de d. B. M. Lazar . „Despre Tragicomedia ”, de d. M. Lazar . „Un tractat general despre agronomie ” , de d. M. şuțu . „Studie critice despre artă”, de d. B. M. Lazar .

Mica societate de ceva preste 50 membri cuprinde tineri din foarte unghiurile țărilor române, ea este o „Dacie ” în miniatură, voioasă, activă și plină de încredere în viitor. Acolo găsim copii de pe malul Nistrului alături cu alți din valea Crișului , a Mureșului , a Dâmboviței și a Dunărei. Față cu acest tablou de frăție nu putem zice decât : „Prosit nație !”.

[14 noiembrie 1876]

IARĂȘI EVREII

Ziarul „Archives israélites ” scrie:

Continuăm a publica asupra cestiunei române toate documentele proprii a lămuri opinia publică, în momentul în care încheierea unui tractat de comerț încheiat între acea țară și a noastră trebuie să angajeze principiile cele mai grave a dreptului nostru public. Nu fără niliniște aflasem de semnarea unei convenții comerciale provizorii , valabile până la aprilie viitor. Dar coreligionarii noștri să, se reasigure : există asupra cestiunei, în favoarea egalității civice a tuturor francezilor, angajamente pozitive, emanând din cele mai nalte sfere ale guvernului și parlamentului; și vom veghea ca ele să se țină.

În Anglia dispozițiile sunt exact aceleași ca și la noi. O reuniune a camerei de comerț din Bradford a votat în unanimitate rezoluția următoare:

Lord Derby este invitat a nu semna nici un tractat cu România prin care supuși britanici de rit izraelit ar putea fi espuși la restricțiuni sau incapacități oarecare.

Să fie d-lor sănătoși, dar noi știm foarte bine ce voiesc. Evreul din Franța, Anglia și Italia nu dorește drepturi civile pentru sine, ci mediat pentru confracții din Rusia și Austria. Prin urmare ce să mai vorbim degeaba.

[14 noiembrie 1876]

[„SE VORBEȘTE CĂ ÎN CONSILIUL...”]

Se vorbește că în Consiliul de Miniștri al României s-ar fi hotărât de a face întrebare tuturor puterilor garante, afară de Rusia, ce purtare să păzească România în caz de a i se cere din partea guvernului rusesc permisiunea de a trece c-o armată prin țară. S-a hotărât totodată de a nu răspunde Rusiei la o asemenea cerere decât atunci când vor fi răspuns definitiv toate puterile la întrebarea României.

În complicațiunea de interese și tendențe a puterilor garante, întrebarea României, dacă se va confirma, va avea meritul să aducă claritate în situație. Căci sau puterile se vor declara formal și solidar contra unei asemenea permisiuni și vor trebui să-și apere cu arma 'n mână declarația lor, fără chiar ca Rusia să poată fi supărată pe noi, căci ne vom putea referi la hotărârea acelor puteri, sau răspunsurile lor evazive, îndoielnice și contrazicătoare vor reda României libertatea de acțiune, libertatea de a se hotărâ pentru unul din cele două mari curente istorice, curentul de nord - est , tinzând a schimba fața Europei, și curentul de vest, ce tinde a menține statu quo.

hotărârea noastră pentru Răsărit sau Apus va atârna desigur de viitorul ce ni-l vor asigura, și aceasta nu ca stat numai, căci statul român prin teritoriul său șes și deschis din toate părțile nu pare menit de providență de a fi militar și cuceritori , ci ca nație. Ni se pare evident că viitorul Orientului este o confederație de popoare în care egalitatea naționalităților și limbelor, pe orice teritoriu se vor afla ele, va fi lucru principal, iar formațiunile de state lucru secundar.

Asemenea e evident că reforma Orientului poate avea două patronate : pe Rusia și pe Austro-Ungaria — care aceasta reprezintă imediat politica occidentală .

Asupra unei hotărâri a românilor din principate va avea deci influența natura politice exercitate de Austria față cu naționalitățile în genere și cu cea română în parte.

Pentru a nu da însă o întindere prea mare materiei vom vorbi numai de *poziția românilor din Austro-Ungaria*.

Înainte de spune însă o vorbă asupra acestei întrebări, anticipăm concluzia că acea întrebare nu este, nici a fost politică în puterea cuvântului , ci bisericească, scolastică și cel mult administrativă locală.

Permită-ni-se a vedea clar lucrurile și a susține că idealul unității politice a românilor, restabilirea regatului lui Decebal prefăcut în Dacie traiană, se ține de domeniul teoriilor ieftene, ca și republica universală și pacea eternă. Românii din Austro-Ungaria, dar mai ales din așa numita Ungarie , au trăit sute de ani împreună cu alte naționalități și au jucat rol politic numai în vremea autonomiei Transilvaniei. Această autonomie însăși , care le dedese preponderanța în această țară, avea și răul ei. Românii din Ungaria proprie ar fi rămas de-o parte, meniți — nu de a fi absorbiți , căci e de-a dreptul absurd de a crede în puterea asimilatoare a neamului fino-tartaric din mijlocul Europei — dar meniți de a fi vexați singuri de solgabiraiele fraților maghiari, de a sta izolați

sub presiunea administrativă și financiară a închinătorilor sfântului Gül-Baba ; pe când , împreunați sub greutatea aceluiași suferințe, ei li vor putea rezista. Întrebarea este dacă și când va veni vremea în care softalele din Buda-Pesta să fie silite de a recunoaște că sistemul lor de guvernământ — în finanțe foarte asemănători cu cel turcesc — și-a trăit veacul și nu mai este cu puțință. Căci numai atunci, pe baza autonomiei comunale și județene sau comitatense , românii ar începe alături cu ungurii o viață liniștită și proprie, cu deosebire că de acestea s-ar bucura nu numai transilvanii , ci în mod egal bănățenii , simpaticii crișeni și străvechiul Maramurăș . Așadar idealul românilor din toate părțile Daciei lui Traian este mântuirea unității reale a limbei strămoșești și a bisericei naționale. Este o Dacie ideală aceasta, dar ea se realizează pe zi ce merge, și cine știe dacă nu-i de preferat celei politice. Românul de baștină e dotat cu o doză mare de răceală, el nu admiră, ca și romanul vechi, aproape nimic, de aceea nici credem că invidiază din inimă poziția de stat a Ungariei, căci, la dreptul vorbind, nici n-ar prea avea *ce* să invidieze . El e supărat pe obrăznicia conlocuitorului său, nicidecum pe puterea lui.

În vremea din urmă zierele ungurești au făcut multă vorbă despre o alianță maghiaro-română . Rămâne acum să stabilim în ce condiții s-ar putea spera această alianță, bine înțelegându-se că nu este vorba aici de acele carteluri trecătoare dintre guvern și guvern, pe care le rupe ziua de mâni , ci de un modus vivendi și o conlucrare perpetuă, solidară pe acest pământ al dușmăniei și răutății, în care popor pe popor caută să-l înghită și om pe om să nimicească. Este dar vorba dacă ungurii sunt destul de creștinați (căci pân - acum se părea că numai pielea li-i botezată), nu ca să ne iubească, ci să ni deie bună pace. Sarcina iubirei o luăm toată asupra noastră și fie ei încredințați că am fi tot atât de zeloși apărători ai existenței lor ca și ai neamului nostru.

Cât despre austriaci, cu ei treaba stă altfel. Nu credem să putem vrodată mistui acea mestecătură de evreu, german și slav care ni se prezintă sub mutra beamterului și jurnalistului austriecesc și care în vremea din urmă A 'nceput să facă politică pan-germanistică și să jure în numele sahastrului de la Varzin , care nici cu spatele nu vra să știe de ei. Urmașii lui Arpad nu ni pot face un rău esențial, ci vexează ; dar bastardul evr [e]o - germano-slovac e dușmanul dibaci a oricărei naționalități. Ungurii știu proverbul nostru: „românul nu uită niciodată” și ne-aducem aminte ca prin vis că un ziar unguresc se găsisă să comenteze acest proverb în ton melancolic, știind că socotelile ce le are de răfuit cu noi nu sunt tocmai curate. Dar să nu se sperie. Românul uită și nu uită, după cum o iei. Românul nu urăște decât pe cei ce i s-au băgat în sufler și ca dovadă putem aduce pe românii din Turcia. E sigur că ei trăiesc sub același regim ca și bulgarii, sârbii și grecii; cu toate acestea ci trăiesc bine cu turcii și le țin partea. Nici aicea nu-i urâm pe turci, deși desigur că ei numai dovezi de iubire nu ne-au dat niciodată. Ungurii n-au decât să se 'ntrebe pe cine-i urăsc ei ca să știe pe cine urâm și noi. Credem că asta-i destul de clar, deși, în emoțiunea noastră, n-am ajuns încă să facem hagiălăc la mormântul lui Gül-Baba .

Așadar biserica și școala, atâta cer românii din Austro-Ungaria pe sama lor, și prin aceasta și-au cerut păstrarea

naționalității și nimic mai mult. În de judecarea lucrurilor acestei lumi și mai ales în secolul nostru ne-am deprins a aplica o singură măsură, aceea a interesului material, a stăpânirii asupra puterii fizice; și cu toate acestea oamenii, chiar cei mai materialişti, lucrează fără să vrea, ba fără să știe, pentru un scop mai înalt. Această conștiință o are poporul, n-o are câteodată omul cult. În zadar am căuta în lume poporul care să trăiască numai pentru câștig material ca atare, la toate vom găsi că acest câștig este numai mijloc, niciodată scop; chiar la rasa evreiască, a cărei lege nu admite nemurirea sufletului și este deci inferioară celorlalte legi ale pământului, chiar la evrei zic, unde se pare că ochii sunt ațintiți la câștig material, vedem răsărind o idee mai înaltă. Din acest punct de vedere privită, cestiunea, pentru un popor ca cel românesc, devine simplă. Nu veleitățile unei vieți de stat mai mult sau mai puțin precare, nu deșertăciunea zgomotului în istorie este lucrul pe care-l voim. Oamenii de care se vorbește mai puțin și popoarele item sunt cele mai fericite. Dar ceea ce voiesc românii să aibă e libertatea spiritului și conștiinței lor în deplinul înțeles al cuvântului. Și fiindcă spirit și limbă sunt aproape identice, iar limba și naționalitatea asemenea, se vede ușor că românul se vrea pe sine, își vrea naționalitatea, dar aceasta o vrea pe deplin.

Și nu sunt așa de multe condițiile pentru păstrarea naționalității. Cei mai mulți oameni nu sunt meniți de a-și apropria rezultatele supreme ale științei, nu [sunt meniți] de a reprezenta ceva, dar fiecare are nevoie de un tezaur sufleteș, de un razăm moral într-o lume a mizeriei și durerii, și acest tezaur i-l păstrează limba sa proprie în cărțile bisericești și mirene. În limba sa numai i se lipesc de suflet preceptele bătrânești, istoria părinților săi, bucuriile și durerile semenilor săi. Și chiar dacă o limbă n-ar avea dezvoltarea necesară pentru abstracțiunile supreme ale minții omenești, nici una însă nu elipsită de expresia concretă a simțirii și numa în limba sa omul își pricepe inima pe deplin. Și într-adevăr, dacă în limbă nu s-ar reflecta chiar caracterul unui popor, dacă el n-ar zice oarecum prin ea:

„așa voiesc să fiu eu și nu altfel”, oare s-ar fi născut atâte limbi pe pământ Prin urmare simplul fapt că noi românii, câți ne aflăm pe pământ, vorbim o singură limbă, „una singură” ca nealtele popoare, și aceasta în oceane de popoare streine ce ne încungiu, e dovadă destulă și că așa voim să fim noi, nu altfel.

Vedem dar că cestiunea noastră se simplifică din ce în ce. Românii voiesc a li se garanta uzul public al limbei lor pe pământurile în cari locuiesc și vom vedea că toate mișcările pe cari le-au făcut, în acest senz le-au făcut.

Față cu această cerere întâlnim însă în amândouă părțile Imperiului austro-ungar o rezistență necalificabilă prin obrăznicia ei.

Constatăm mai înainte de toate că românii nu sunt nicăiri coloniști, venituri, oamenii nimăru, ci pretutindenea unde locuiesc sunt autohtoni, populație nepomenit de veche, mai veche decât toți conlocuitorii lor. Căci dacă astăzi se mai ivește câte un neamț singular care caută să ne aducă de preste Dunăre, nu mai întrebăm ce *zice* un asemenea om, ci ce *voiește* el. Nici mai este astăzi cestiunea originii noastre, abstrăgând de la împrejurarea că o asemenea interesantă cestiune nu este de nici o importanță. Daci sau romani, romani sau daci: e indiferent, suntem români și punctum. Nimeni n-are să ne nvețe ce-am fost sau ce-am trebui să fim; voim să fim ceea ce suntem — români. A mai discuta asupra acestui punct sau a crede că frica de ruși ne-ar ademeni să ne facem nemți sau vice-versa sau, cum cred ungurii, că de frica acestor doi ne-am putea găsi flatați să ne contopim cu nația maghiară, toate acestea sunt iluzii de școală; limba și naționalitatea românească vor pieri deodată cu românul material, cu stingerea prin moarte și fără urmași a noastră, nu prin desnaționalizare și renegațiune. A persecuta naționalitatea noastră nu însemnează însă a o stinge, ci numai a ne vexa și a ne învenina împotriva persecutorilor. Și-apoi ni se pare că nici un neam de pe fața pământului nu are mai mult drept să ceară respectarea sa decât tocmai românul, pentru că nimene nu este mai tolerant decât dânsul. Singure țările românești sunt acelea în care din vremi străvechi fiecare au avut voie să se închine la orice d-zeu au vroit și să vorbească ce limbă i-au plăcut. Nu se va găsi o țară în care să nu se fi încercat de a face prozeliti din conlocuitorii de altă lege ori de altă limbă; hugenoții în Franța, maurii în Spania, polonii față cu rutenii, ungurii cu românii — toți au încercat a câștiga pentru cercul lor de idei populațiile conlocuitoare și aceasta prin presiune, cu de-a sila; românul privește c-un stoicism neschimbat biserica catolică, atât de veche în Moldova, și nu i-a venit în minte să silească pe catolici de a deveni orientali; lipovenii fug din Rusia și trăiesc nesupărați în cultul lor pe pământul românesc, apoi armenii, calvinii, protestanții, evreii, toți sunt față și pot spune dacă guvernele românești au oprit vro biserică sau vro școală armenească, protestantă sau evreiască. Nici una.

Ni se pare deci că pe pământurile noastre strămoșești, pe care nimene nu le stăpânește jure belli, am avea dreptul să cerem să ni se respecte limba și biserica, precum le-am respectat-o noi tuturor.

Ce se va zice însă când vom arăta că pe pământ românesc, în Bucovina, sub sceptrul austro-ungar, sinagoga evreiască are mai multă autonomie decât biserica românului? Căci dacă evreul are rabin, și-l alege singur, dacă are școală jidovască, își caută singur de dânsa. Dar dacă îi trebuiește românului preot, îl numește (mediat) guvernul de la Viena; dacă biserica lui are avere, o administrează tot guvernul de la Viena; dacă are școală, profesorii sunt numiți tot de guvernul de la Viena. Și cu toate acestea Bucovina n-au fost luată cu sabie, ci din contra prin bună învoială și cu condiția ca starea de lucruri în trebile bisericești și politice să rămână intactă.

Ce se va zice dacă în Ungaria vom vedea pe români, *mai cu samă* pe români, tratați în mod cu totul

esecțional? Lasă că Transilvania e de atâta amar de ani într-o adevărată stare de asediu, lasă că înăuntrul ei se aplică o altă lege electorală și e preste tot lăsată la discrețiunea înțelepciunii ministeriale din Pesta; dar poporul românesc în parte, în mod cazuistic, e vexat de guvernării săi. Procese urbariale îndreptate contra averei lor private, legi electorale îndreptate contra voinței lor legitime, voturi virile în municipie pentru a îneca voturile locuitorilor, c-un cuvânt un painjiniș întreg de măsuri arbitrar, adaos prin călcarea zilnică a tuturor dispozițiilor din lege cari au mai rămas în favoarea naționalităților.

Prin urmare, întorcându-ne de unde am plecat și considerând asiduitatea cu care presa austriacă cere de la români ca în caz dat să se sacrifice pentru „civilizație”, ni se va da voie să întrebăm dacă civilizația austro-maghiară, în forma în care ni se arată, merită să ni ridicăm brațul pentru ea, dacă se poate cere de la români ca ei să meargă alături cu o putere care, stăpânind ea însăși peste trei milioane de români, îi tratează într-adins și într-una cu disprețul celui mai elementar simț de justiție; căci românii — să fie bine stabilit — nu cer privilegii, prerogative; ei cer în Ungaria cel puțin aplicarea conștiințioasă a legii *pozitive* a naționalităților, în Bucovina nu cer decât esercițiul liber al confesiei lor, autonomia bisericeii lor; o autonomie pe care-o au evreii, lipovenii, calvinii, nemaivorbind deloc de puternica poziție a bisericeii catolice; dacă, c-un cuvânt, se poate cere să ni vărsăm sângele pentru a asigura contra mișcării slave supremația simulacrului de civilizație evreiască din Austro-Ungaria.

După tonul cu care vorbim, s-ar putea presupune că, în dreapta indignare, exagerăm lucrurile. De aceea vom vorbi asupra materiei în mod cu totul special.

După câte se vorbesc prin jurnale, Austria pare a avea o constituție. Pare a avea zicem, pentru că în faptă nu există decât pentru a fi batjocorită de-o mână de evrei și de beamteri cari cârmuiesc acest complex de țări în cari nimene nu-i mulțumit. Afară de aceea, libertatea religioasă este, dragă Doamne, garantată prin o mulțime de terfeloge de origine supremă, cari se vor fi respectând față cu alții, numai față cu românii nu. Astfel Constituția din 4 mart 1849 § 1, Patenta din 31 dec. 1852, „Diploma” din 30 oct. 1860, în fine Constituția (Reichsgrundgesetz) din 21 dec. 1867 art. 15 în care se zice:

„Fiecare biserică recunoscută de stat are dreptul de a-și exercita cultul după credința ei, *a-și conduce școlile sale, a stăpâni și întrebuința fondurile și averile sale bisericești și școlare după trebuința și dorința ei*”.

Și într-adevăr, acest articol se și aplică — pentru lipoveni și evrei, pentru români nu.

De douăzeci și șase de ani românii bucovineni se primblă de la Ana la Caiafa, pe la naltetele scaune, cum zic ei, pentru a putea exercita un drept garantat de constituție și de 26 ani îmblă în zadar.

Pentru a înțelege anomalia atârării bisericești din Bucovina — atârare eretică, contrarie canoanelor ritului răsăritean și cea mai nedreaptă înrăurire asupra credințelor poporului — vom trebui să caracterizăm în două cuvinte așa numitul partid liberal - constituțional din Austria. Într-un mozaic de popoară cu un singur guvern a trebuit să se ivească oameni care nu se țin de nici o nație în special, oamenii interesului personal, cari cu aceeași ușurință pot fi maghiari, poloni, germani, c-un cuvânt ce li s-ar cere să fie. Acești indivizi fără nici o comunitate de principii, una fiind numai întru exploatarea naționalităților, care nu au nimic sfânt în lume, nu țin la nimic decât la sine, sunt „liberalii” din Austria. De aceea nu ne vom mira dacă vom găsi pe d-ni ca Giskra, miniștri atotputernici, uniți la escamotări ordinare cu evrei parveniți, întreprinzători de drumuri de fier; nu ne vom mira, zic, dacă vom găsi că într-un rând cel mai liberal consiliu de miniștri din Austria se constituise în consiliu de întreprinzători. Mai toți foștii miniștri liberali sunt astăzi milionari — din advocați fără pricini ce au fost. De unde? Deodată cu fotoliul de ministru mai ocupau și fotolii de membri în consiliile de administrație a tuturor bancelor și întreprinderilor posibile și imposibile, care în vremea marelui „Krach” au prezentat aspectul zilei de apoi, în tumultuasele strigăte a particularilor înșelați, a micilor capitaliști ruinați — un adevărat Pompeii surprins de lava Vezuului. — Austria, crezând a putea abstrage de la serviciul oamenilor cu părinți cerți, care să fi vorbit o limbă certă, să fi ținut la un cămin, să fi avut

în suflet „simț istoric”, singurul care întărește împărățiile, s-au folosit din contra de oameni care nu țineau la nimic, nici la Austria ca abstracție, de oameni pe care în jurnalele lor îi vedem vânduți la turci (ca Neue freie Presse), la imperiul german, la ruși, cu-n cuvânt Austria s-a servit de un element venal, corupt, lipsit de caracter, adevărat gunoi al catilinarismului. Acești oameni guvernau și guvernează. Contingentul cel mai mare pentru formarea acestui „clei al împărăției”, cum îl numesc ei, îl dau evreii. „Ce mi-i Hecuba?” zice evreul, ce-i pasă lui de seriosul german, de energicul ceh din Boemia, de cavalerescul polon, de melancolicul rus, a sa țintă una este; succesul, strălucirea, banul. Cumcă acești oameni se numesc astăzi „germani” e curat întâmplător și trebuie atribuit puternicei ridicări a vecinului imperiu germanic; tot acești oameni se numesc în Ungaria maghiari „noi”, ei nu au naționalitate, pentru că n-au trecut, n-au istorie. De aceea guvernul austriecesc, înaintea venirii contelui Hohenwart la minister, era un guvern de parveniți, stăpâniți, ei la rândul lor, de hetere. După căderea contelui, regimul „bursei” au reînceput, neutralizat întrucâtva de blestemele populațiilor ruinate de la un capăt al imperiului până la cel[alt]. Astfel dar era firesc ca predecesorii lui Hohenwart, care în viața lor n-au simțit instinctul respectării proprietății, să răspundă într-un rând bucovinenilor că „fondul religios greco-oriental nu ar fi al bisericeii, ci al guvernului”.

Noi nu ne putem nici închipui măcar o asemenea lipsă de orice simț de pudoare. Într-adevăr, la noi moșile

mănăstirești s-au prefăcut în avere a statului, dar numai moșiile *bisericei statului român*, care a luat asupra - și întreținerea fără deosebire a tuturor școlilor, spitalelor, mănăstirilor mai însemnate, puindu-se capăt exploatării prin călugări străini, care se îmbogățeau aici în țară și ridicau cu banii noștri institute grecești.

Dar guvernul român nici a gândit vrodată să ieie în administrarea sa averea bisericilor catolice, protestante, lipovenești etc., care nu sunt biserici ale statului român.

Și nici în Austria n-ar fi cutezat nimeni până la acești parveniți să ridice pretenții asupra averii unei biserici neatârnată, neconfundabilă cu statul austriac.

În fine cabinetul Hohenwart, care din nenorocire pentru naționalități, avu o durată atât de scurtă, dacă nu le-a dat românilor siguranța averii lor strămoșești, cel puțin a neutralizat rapacitatea predecesorilor săi, căci în vremea lui s-au pus în fața lumii, într-o adunare de proprietari, preoți și țărani în număr de 4000 inși din toate unghiurile pământului clasic al Bucovinei, drepturile necontestate, neatacabile ale bisericei răsăritene asupra fondului religionar.

Iată dar cum stau lucrurile.

Trecând Bucovina sub Austria, Divanul Moldovei și Vodă se vede că s-au îngrijit ca prin tractatul de cesiune Austria să fie obligată de a menține în aceste ținuturi statu quo. Guvernul austriecesc au găsit în Bucovina stări de lucruri cu totul fericite în privirea îndestulării materiale ale locuitorilor.

Au găsit mănăstirile pline de averi, o numeroasă clasă de țărani cu totul liberi, mazilii, rușii și razeșii, bresle de meșteșugari, starostii de negustori, c-un cuvânt o feudalitate cam târzietică în viața ei, dar liniștită și liberă. Ceea ce era vechi în vechea Moldovă era legătura pe care clase întregi o aveau cu statul. mazilii și rușii, boierii cu scutelnicii lor erau obligați de a servi gratis în orice ocazie statului, era să vede rămasă a organizației militare de sub domniile vechi. Aceste legături dintre domnie și populație, prerogativele acestei din urmă erau neînțelese pentru noii guvernanți, obligați a ține statu quo; afară de aceea ei sperau a deduce din drepturile domniei moldovenești drepturi ale împărăției Austriei. Cu acest scop guvernul austriecesc face la a. 1782 întrebare Divanului Moldovei ca să-l lumineze în materiile juridice, dar mai ales în materie de succesiune. Din toate acele întrebări (26 de toate) se vede cum noii guvernanți umblau ca mîța pe lângă păsat, doar s-ar putea deduce cumva dreptul de proprietate a „Stăpânilor” asupra pământurilor mănăstirești, razeșești și a locurilor din târguri.

Iată câteva din aceste curioase întrebări:

Veniturile podurilor și alte venituri ce au fost *domnești* le-au stăpânit domnii însuși sau cu scrisori le-au dat altora?

Un stăpân de moșii ce nu are copii sau moștenitori are putere a face cu moșiile sale ce-i va fi voia? Poate să facă pe un străin moștenitor *fără voia domnului țării*?

Poate fieștecăre stăpân de moșii să facă diată sau are osebire unul de altul?

Un stăpân poate să vînză *moșia sa de istov*?

Din răspunsurile Divanului se vede că, deși tot pământul Moldovei au fost înainte de vremi nepomenite „domnesc”, prin daniile luminaților domni, prin descălecări de orașe și sate, au devenit proprietăți particulare, la care „stăpânitorii țării” nu are nici un amestec, și că fiecare om „slobod” din Moldova este volnic să dispună de averea sa cum îi place, fără să întrebe pe „stăpânitorii țării”.

C-un cuvânt toate întrebările scoposesc de a afla drepturi domnești asupra drumurilor, morilor, crâșmelor, podurilor, pădurilor, târgurilor și proprietății mari și mici. E păcat că n-avem de pe aceste întrebări și răspunsuri decât o copie defectă; caracteristic este însă că în acest an al întrebărilor (1782) Dosotei, episcopul de Rădăuți, cedează guvernului administrația bunurilor episcopiești.

Asupra propunerilor Consiliului Suprem Iosif II pune rezoluția:

Se ia spre știință și la vreme se va lua sama ca aceste venituri mănăstirești să se întrebuințeze cu folos: însă numai spre folosul confesionarilor și numai în provincia în care s-au desființat mănăstirile.

Se vede din rezoluție că Consiliul propusese confiscarea, iar împăratul au refuzat-o făcând deosebire între al meu și-al tău.

În urma măsurilor guvernului, se lăfise îngrijiri asupra „dreptului de proprietate” a moșilor bisericești. Deci consiliul suprem se vede silit de-a declara prin rescriptul din 19 mart. 1783:

Luându-se moșiile episcopiei și poate și cele mănăstirești sau ale altor institute, *nu se înstrăinează nicidecum de la menirea lui darul făcut episcopiei mănăstirii sau institutului*, ci, din contra, veniturile nesigure de mai nainte, ce nu se pot evita la proprietăți imobile, se asigurază.

Tot în privința întrebuințării fondului spune rescriptul Consiliului Suprem din 4 iulie 1783:

Împuținarea și micșurarea mănăstirilor are să continue și pământurile și fondurile lor au să se ieie spre administrare, averea preuțimei care nu locuiește în țară, prin urmare străine, are să se ia asemenea, și din tot fondul ce se va crea astfel are să se susție întâi clerul greco-răsăritean, apoi are să se înființeze cel puțin o școală, fie la Cernăuți sau în Suceava, și ce va mai rămânea are să se păstreze spre alte întrebuințări folositoare.

În privința administrării fondului religionar, rescriptul Consiliului Suprem din 10 ianuar 1784, către generalul Enzenberg, spune următoarele:

Spre a da pretutindene, iar mai ales poporului din Bucovina, dovadă vederată că economia cea nouă introdusă la moșiile episcopiești și preuțești nu are alt scop decât numai *binele regeiunii și al indigenilor* și că banii ce vor încurge nu se vor întrebuința spre *alte* cheltuieli decât pentru acelea ce țin de *susținerea episcopului și a preuților*, de

cerințele cultului și ale păstoriei , apoi de ținerea mănăstirilor și a zidirilor preuțești , precum și de creșterea preuților învățați și cucerneci , apoi de înființarea școalelor și a altor institute pioase ce lipsesc încă acum; toate veniturile episcopoești și preuțești ce au incurs și vor incurge încă mai departe trebuie să se păstreze așadar în deosebită evidență și într-o casă separată, care va purta numele de „casa fondului religionar”, și toate dispozițiile în privința aceasta, de s-ar ținea ele de oricare rubrică numită mai sus, trebuie să se facă sub privigherea și respective cu știrea episcopului și a Consistoriului , așa încât toate îndrumările de feliul acesta să ajungă la cunoștința poporului.

Tot în privința administrării , întrebuințării și a însăși proprietății fondului s-au garantat prin rescriptul Consiliului Suprem din 3 martie 1784 către generalul Enzenberg următoarele:

Pentru că după prea înalta intențiune a Maiestății Sale veniturile moșiilor preuțești și mănăstirești sunt îndeobște menite pentru susținerea episcopului și a celeilalte preuțimi ce se va sistemiza pentru înființarea școalelor și a altor institute pioase , apoi pentru ținerea zidirilor preuțești , prin urmare pentru că aceste moșii *nu sunt a se confisca după cum spune intimațiunea cea foarte scandaloasă* trimisă de Domnia Ta către Consistoriu , ci au să se iaie numai spre administrare ; în fine, pentru că veniturile ce se vor mări prin îmbunătățirile scoposite n-au să se adune în visteria fiscului , ci în casa separată a fondului religiunari :

de aceea toată manipulațiunea aceasta trebuie să se petreacă sub privigherea și conducerea episcopului și a Consistoriului , prin urmare și tot personalul economic ce este de trebuință pe moșiile episcopoești și mănăstirești, trebuie să fie ales și așezat în înțelegere cu episcopul și cu Consistoriul.

Totodată citim în decretul Consiliului Suprem către generalul Enzenberg :

Nu odată, ci de mai multe ori s-au dat de înțeles administrațiunii că intenția Maiestății Sale nu este nici decât de a *turbura proprietatea privată* sau și numai de a îngădui să se porceadă cu puterea și cu sila la vreuna din economiile de pe moșiile preuțești .

În fine citim în decretul Consiliului Suprem de Curte din 8 mai 1784 următoarele:

După instrucțiunea de, mai nainte trebuie să se ieie sama ca primirea și cheltuielile tuturor banilor scolastici , *mănăstirești și preuțești* să se poarte separat de ai casei districtuale administrative, și *toate mandatele trebuincioase de bani din casa fondului religionari să se facă prin Consistoriu.*

Mai clar nu s-a putut garanta proprietatea, întrebuințarea , administrația averilor eparhiei Rădăuților . Amploiații se numesc, școlile se înființază, plățile se fac numai cu espres mandat al Consistorului și a episcopului, guvernul e un notariu oficial al afacerilor, nimic mai mult.

Pentru a arăta însă cum se întrebuințază aceste averi, vom lăsa să vorbească pe un țăran din Bucovina, pe primariul din satul Crasna , Grigorie Iliuț :

Numai despre un lucru am auzit vorbindu-se mai puțin, adică despre școalele noastre din țară, despre școalele noastre bisericești pentru creșterea și luminarea poporului nostru dreptcredincios . Dară și despre acest lucru să nu așteptați o cuvântare iscusită, căci noi țăranii n-avem atâta învățătură ca să putem vorbi cu iscusință . Cuvântul meu va fi scurt dară, adevărat din inimă.

Noi știm cu toții că din banii fondului nostru bisericesc s-au înființat în Suceava un gimnaziu, în Siret o școală normală și în Cernăuți o școală reală și o școală normală cu o preparandie . Știm cu toții și aceasta că prin parohii s-au înființat, pe cheltuiala comunelor bisericești, peste o sută de școale primare, dintre care mai mult de jumătate sunt sprijinite și din fondul nostru religionar.

Aceste școale sunt confesionale, adică bisericești, și până acum se purtau toate trebile lor de preuți și de învățătorii drept credincioși sub privigherea preonoratului Consistoriu. În urma legilor împărătești mai nouă din 25 mai 1868 și din 14 mai 1869, atât biserica cât și fiecare parohie are tot dreptul de a înființa școale proprii bisericești și a le derege după legile generale.

Cu toate acestea școalele noastre sătești , susținute parte de parohieni , parte din fondul nostru religionar, *seamănă a ni se înstrăina cu totul.* În multe ținuturi din țară sunt puși privighetori *de școale și de altă lege și de altă limbă.* Aceștia despus *acum și de școalele nostre bisericești,* fără de a mai întreba de cei ce reprezintă comunele parohiale și biserica noastră din țară. Pe cât văd și pricep, lucrul merge într' acolo ca școalele noastre bisericești să treacă în rândul și numărul celor nebisericești , și ce vrea să zică aceasta ? Nici mai mult nici mai puțin decât că, pe lângă priveghetorii scolastici de altă lege și de altă limbă, încetul cu încetul *să ni deie și învățători de altă lege și de altă limbă,* și de va merge lucrul ca până acum, în curând ne vom pomeni și cu *învățători jidani* . Eu știu că nu voiți și nu doriți una ca aceasta, însă după legile mai nouă pot fi în școalele nebisericești jidani învățători.

Dară să vă mai spun încă una. În Viena a fost mai deunăzi o adunare mare de învățători. Și din Bucovina au fost câțiva . În acea adunare s-a hotărât *ca în școalele nebisericești să nu se mai învețe religiunea.* Și dacă acea hotărâre se va primi, atunci preoții nici nu vor intra în școală ca să învețe pe copiii noștri religiunea. Și eu vă întreb, *oare ne-ar*

fi de folos astfeli de școale? Ce s-ar alege din copiii noștri cu învățători de altă lege și de altă limbă ? Eu nu mă pot înțelege cu aceea ca să lăsăm pruncii noștri fără învățătură, ci vă întreb, oare să NE lăsăm noi școalele noastre bisericești ? Nime nu poate aștepta de la noi una ca aceasta, ci, dimpotrivă , trebuie să dorim și să cerem ca în fiecare parohie să avem câte o școală bună bisericească.

Una, numai una, ne mănâncă pre noi țărani, știți ce ? Sărăcia. În cele mai multe sate sunt oamenii noștri săraci, și n-au de unde face școale și susținea pre învățători. Dară, bun este Dumnezeu și fondul nostru bisericesc este avut. El este menit și pentru școale. Așadară de vom rămânea pe lângă astfeli de școale, ce ni convin mai bine în împregiurările în care ne aflăm, fondul nostru ni va sta într-ajutor cu bani pentru susținerea lor, de care vom putea zice cu drept cuvânt că sunt *ale noastre și nu străine*.

Văd că vă înțelegeți cu toții ca să avem școale confesionale sau bisericești. Văd că cunoașteți că numai ele ne sunt de folos. Acum nu ne rămâne alta decât să poțim pe comitetul ce se va alege ca în adresa ce se va face către minister să, se scrie și această, dorință a noastră, adică că poporul nostru drept - credincios dorește și voiește a avea ca până acum școale confesionale sau școale bisericești.

O asemenea adresă s-a făcut la ministeriu și se vor face încă multe cu aceeași menire de a putrezii la acte.

Deci starea românilor din Bucovina o rezumăm în acest fel:

1. Deși libertatea oricărui cult e garantată prin constituția austriacă, deși credincioșii fiecărei biserici sunt îndreptățiți de a-și administra averile școlare și eclesiastice , *numai românii* în tot imperiul sunt supuși unui regim esecpțional.

2. Deși gimnaziul din Suceava, școala reală din Rădăuți, școala normală din Cernăuți și altele sunt plătite din fondul religionar, numirile profesorilor se fac de-a dreptul de către ministeriul din Viena, precum nu se 'ntîmplă la nici un popor, la nici o școală confesională. Numai românii sunt supuși în privirea școlilor lor unui regim esecpțional, și aceasta pentru ca în ele să se păstreze limba de propunere *germană*.

3. Arhieriei , după scriptură și canoanele bisericii răsăritene, se aleg; în Bucovina arhipăstorul e numit de-a dreptul, pe când în aceeași țară lipovenii își aleg pe vlădica lor de la Fântâna Albă, și evreii își aleg rabinii . Numai românii și în această privire, sunt tratați în mod esecpțional.

E de prisos să mai vorbim despre înființarea cu scopuri politice a așa numitei universități, în care s-adună toți profesorii supernumerari de licee de prin Kolomeia și Kecikemet pentru a figura ca profesori de universitate, nici de liceul de la Cernăuți, care în vremea din urmă gema de suplinitori rusneci, nici de neaplicarea obligativității învățământului la școalele rurale românești și aplicarea strictă la cele rusești. Vom atinge numa-n treacăt învrăjbirea artificială introdusă de guvernanți între români și ruteni .

Sunt în Bucovina două soiuri de slavi: huțulii , cum se vede un trib vechi de munte, care cuprinde șirul de nord al Carpaților , și *rutenii*, fugiți din Galiția, așezați între Nistru și Prut. Cei dentâi Sunt populație autohtonă și duc un fel de viață care cu greu se poate descrie, viață de pasere pribeagă, originală și liberă, și nici autoritatea statului austriac nu prea pătrunde pîntre dînșii , căci perceptori, subprefecți și a[lții] care i-ar prea supăra dispar câteodată fără urmă.

Dar nu aceștia li-s dușmani românilor.

Din contra, românii le pricep limba lor fără s-o poată vorbi, și ei pricep pe cea română. E cel mai ciudat fenomen de a vedea pe țărânul român de baștină cum ascultă cu atenție la ceea ce-i spune oaspetele său, când se scoboară la câmpie . Și acest oaspete vine poate din munții Tatrei , de cine știe unde, și pricepe românește, fără să fi vorbit vreodată un cuvânt . Din această simpatie abia esplicabilă s-ar putea deduce că acești huțuli Sunt „daci slavizați ”, pe când românii cari - i pricep fără să li vorbească limba Sunt „daci romanizați ”. Acest trib este puțin numeros, mărunt la stat și vioi .

Dar aceia cari - i dușmănesc pe români nu Sunt acești daci slavizați , ci rutenii din Galiția, care, scăpând pe pământ moldovenesc de apăsarea polonă, de miliția austriacă și de alte rele, pretind că a lor e Bucovina, că ei Sunt adevărații stăpâni ai țării. Guvernul se folosește de ei pentru a-i paraliza pe români și râde în taină de ei, știind prea bine din analele sale statistice că Sunt bejănari , aduși de boierii moldoveni pentru a li cultiva moșiile, lucru care se obicinuia în Moldova până la 1845, pe când în rolurile de contribuție era o rubrică deosebită pentru „bejănarii ruteni ”. Acești oameni din vechi se pusese într-adevăr de bună voie sub autoritatea mitropolitului Sucevei, căci popii lor veneau din fundul Poloniei să se sfințească la Suceava, servind totodată și de spioni domnilor Moldovei, încât regii Poloniei s-au găsit siliți să oprească pe „popones ruthenorum ” de a mai merge la Moldova să se sfințească. Dar credem că din aceste servicii oculte aduse domnilor Moldovei de către popones nu se poate deduce un drept exclusiv al bejănarilor ruși asupra fondului religionar, ba asupra Bucovinei întregi !

Afară de aceea românii nici nu le refuză ajutoarele necesare pentru întreținerea școalelor rurale, numai egalitatea nu vor s-o admită — și cu drept cuvânt . Pe de altă parte Rusia își are agenții săi pîntre acești oameni, iar

guvernul, în loc de a vedea cum stau lucrurile, îi încurajează în aspirațiile lor și voiește să facă din Bucovina un focar de agitație rusască în contra polonilor și a românilor.

Mai Sunt preste Prut și mulți români slavizați cari, de pe fizionomie, port și obiceiuri se cunosc a fi români, apoi numele lor de familie, numirile satelor (d. es. Cuciurul mic), cărțile vechi câte se află în biserici, inscripțiile acestora, scrisorile în josul textului, toate arată că înainte de 50 de ani locuitorii acestei părți era încă români. Astăzi vorbesc rusește și ni se pare că ruși vor și rămâne. Deși se numesc ei înșii români (Woloch), dar vor ajunge ca cei din Moravia, cari și aceia se numesc români, fără de a-și mai ști limba.

Și dacă va întreba cetitorul *ce* biserică este aceea pe care guvernul din Viena o supune administrației sale, vom răspunde că este cea mai neatârnată a întregii creștinătăți, căci atât mitropolitul transdanubian și al țărilor tartarice din Proilabum (Brăila), cât și cel al Ungro-Vlahiei (din Tîrgoviște) erau supuși patriarhului de Constantinople, iar cel de[al] doilea era exarhul celui patriarhat, continua puterea centrului constantinopolitan pînă în munții aurarii, sfințea pe mitropolitul de Alba-Iulia, stătea în legătură întinsă a organismului ecleziastic greco-bulgar. Singură mitropolia Moldovei și a Sucevei e ab antiquo suverană, neatârnată de nici o patriarhie; acestei Mitropolii a Moldovei și a Sucevei se datorește introducerea limbei române în biserică și stat, ea este mama neamului românesc.

De aceea estragem din „Îndreptarea legii” lui Matei Basarab (tipărit la Tîrgoviște 1652):

Află-se scris în pravila lui Matei-Vlastari cum și Moldo-Vlahia au fost supusă ohrideanilor; iară acum nice ohrideanilor se pleacă, nice țarigrădeanului, și nu știm de unde au luat această putere.

Între mitropoliții care țin sub mîna lor episcopii se zice:

Moldoveanul ține aceasta: Rădăuțul și a Romanului și Hușii

Între exarhi se citează „Moldoveanul”, al „Sucevei și a toată Moldo-Vlahia” — „iară ceilalți mitropoliți numai pre cinstiți să scriu, iară nu și exarhi”.

Va să zică episcopia Rădăuților, supusă celui mai neatârnat mitropolit, exarh sua sponte, și în rang cu un patriarh, această episcopie este azi administrată de beamteri și de evrei. În școlile *acestei* episcopii se propun obiectele în limba germană, cu profesori nemți și elevi evrei. Abia se mai găsește câte un egumen de mănăstire, câte un preot în creierii munților, câte un dascal de școală urbană sau rurală, și arareori câte un protopop care, întemeiet pe trecutul istoric de 500 de ani al acestei sfinte episcopii a Rădăuților, să zică: „stăpîn peste această bucată de pămînt e strălucita roadă de Mușatin și coborătorii ei, nu evreii galițiani și șvabii din Bavaria”. Orice s-ar zice despre alte popoare, nu se poate contesta în ele un fel de respect față cu trecutul și acesta e un semn că o nație are în sufletul său „religia umanității”. Și religia umanității consită tocmai în recunoașterea existenței unui principiu moral în istorie. Și n-a reprezentat mitropolia Sucevei un principiu moral? N-a fost ea aceea care a dat razimul evanghelic populațiilor aservite din Polonia, n-a fost ea care a apărut intactă creștinătatea față cu agresiunea mahometană, n-a fost ea aceea care-n persoana lui Varlaam Mitropolitul au făcut ca duhul sfînt să vorbească în limba neamului românesc, să redeie în graiul de miere al coborătorilor armiiilor romane Sfînta Scriptură și preceptele blîndului nazarinean? N-a fost ea care s-a ridicat cu putere contra naționalizării, iudaizării bisericii creștine prin Luther și Calvin? Patriarhi și mitropoliți au făcut față cu propășirea repede a reformatiei și dezbinării; mitropolia Moldovei și a Sucevei au ridicat glasul contra lui Luther și au arătat totodată că reforma era în sine de prisos. Nu reformă — reîntoarcere la vechea și toleranta comunitate bisericească, precum o încearcă astăzi unii catolici din Germania, era mîntuirea omenirii din mrejele materialismului și din sofismele lui Anti-Crist.

Dar evreul austriecesc e departe de a pricepe de ce românul ține la biserica lui, căci ... *această* mitropolie, cea* mai însemnată în Orient prin spiritul ei, au ajuns azi de batjocora evreo-germano-slovacilor din Austria. *Această* mitropolie are astăzi în fapt mai puțină autonomie decât rabinul jidovesc din Sadagura, ea, sub un împărat creștin, a ajuns o unealtă de politică, de coterie în mîinile d-lui Stremeyer.

Și nu mai arde candela vecinică la capul binecredinciosului și de Hristos iubitorului Ștefan Voievod. Biserica lui Alexandru cel Bun în Suceava stă de 80 de ani în ruină; iar mitropolia Sucevei cu moaștele sft. Ioan cine se îngrijește de ea? Mihail Grigorie Sturza Voievod i-a dat o existență de umbră, iar Titu Maiorescu, fostul ministru al Măriei Sale Carol VVd trimisese un arhitect ca să-i ridice planul, să propuie înfrumusețările cuvenite și să clădească un local de școală primară românească în curtea acelei biserici. Atât știm despre acea mitropolie în care stă loțiitorul mitropolitului Moldovei; iar cât despre episcopia Rădăuților — ea a devenit mitropolie austriacă - internațională a bochezilor din Dalmația și se vede că, tot sub d. Stremeyer, mai are perspectiva de-a deveni mitropolia indianilor țulu sau a creștinilor din Maroc.

De aceea nu e nimic mai serios decât cuvîntul boierului moșnean Hurmuzachi, care în acea adunare de care am vorbit mai sus a pronunțat memorabilele cuvinte că românii din Bucovina au ajuns să apere de „liberalii” din Austria ceea ce n-au fost în stare să răpească turcii și tatarii, autonomia bisericii, limbii, școlii.

Hotărâtu-s-au în tănuitul sfat al proniei cerești ca 1877 să devină reversul lui 1777?

II. Nu există stări de lucruri mai asemănătoare decât celea ale Ungariei și României, o dovadă că amândouă țările acestea sunt jertfele unei exploatare comune. Dar pe când România, prin justă frică de elementele străine și prin recunoașterea ranelor sale, are posibilitatea de a ajunge la întemare, îndată ce va înlătura scamatoriile care mistuiesc puterile ei cele mai bune, Ungaria a ??supt veninul în nobilele sale vine, și-a

---

robit economicște popoarele sub dibaciul titirez austro-evreiesc, care-n Buda-Pesta își pune pană de cucoș la pălărie, precum bea în Viena bere în sănătatea principelui Bismarck.

Deschisă industriei jidovești din Austria și înmulțindu-și trebuințele prin formele goale ale civilizației occidentale, pe care le-a introdus cu aceiași pripă ca și noi, Ungaria își istovește pământul prin cultura estensivă și barbară, scoate prin acest tratament pături din ce în ce mai adânci ale țarinei la suprafață, așa încât brazda să devină din ce în ce mai săracă. Neputînd, se-nțelege, concura cu vecinul său, cu care e legată prin interesul apăsării naționalităților, tot ce nu lucrează pământ în Ungaria e silit a-și oferi puterile sale statului sau a trăi din advocatlic. Ungaria este, după România, patria funcționarismului, cîrcioarilor și negrei speculațiuni evreiești. Pustiirea pădurilor au schimbat mediul climatic și au născut se vede o mulțime de epidemii, iar cu cît legătura economică cu Austria se va prelungi, cu atîta popoarele de sub coroana Sf. Ștefan vor fi reduse la proletariat și Ungaria condamnată de a rămînea țară curat agricolă, cu o existență mai mult decît îndoielnică. Esportînd lînă pentru Europa întreagă, locuitorul acestei țări poartă postavul fabricelor din Boemia și Moravia; esportînd porcii săi, consumă cîrnați fabricați în Viena. Dar urmările acestui sistem economic vor fi aceleași ca și la noi: mortalitatea și sărăcirea populației producătoare, a țaranului, și într-adevăr, în cei din urmă cinci ani, populația autohtonă a Ungariei a scăzut cu 144.000 suflete. Cu aceasta însă se împuținează puterile ce exploatează pământul, prin urmare începe regresul agriculturii și o exploatare a brazdei din ce în ce mai extensivă și mai istovitoare. Mai adăogă apoi înmulțirea clasei neproductive a advocaților și scribilor și burlăcia ei, apăsarea din ce în ce mai mare a țaranului și proletarizarea lui, încît nu va mai produce decît copii nesănătoși sau, producîndu-i, nu va avea cu ce-i ținea. Și ce e mai trist decît ca țările dunărene cele mai binecuvîntate de Dumnezeu să vadă pierind de mizerie copiii lor pe un pământ bogat, în grînarul Europei?

Și toate acestea se-ntîmplă deja în Ungaria. Mortalitatea și sărăcirea țaranului, cultura prădătoare și extensivă a pământului, înmulțirea preste măsură a funcționarilor, advocaților și politicilor de meserie, burlăcia claselor superioare, căsătoria neprecugetată și stîrpiitoare a claselor de jos, în fine, prin stîrpirea pădurilor, insalubritatea climei, căci temperatura și-a pierdut tranziția gradată de la cald la frig și vice-versa, și trecerea e nemijlocită, fără grade intermediare, astfel încît numai plămîinii de cal o pot suporta.

Acest preț pentru autonomia Ungariei e prea mare. Și, dacă ne întrebăm de ce-și sacrifică maghiarii patria lor și cele 5 naționalități conlocuitoare molocului jidovesc, de ce persistă ei în alianță cu elementul evreo-german, răspunsul va fi simplu. Din deșertăciunea de a stăpîni naționalitățile. În loc de a se împaca cu ele, de a asigura lor și sieși un trai îndemînat pe pământul strămoșesc, maghiarul preferă, în nemărginitul său șovinism, de-a fi neputinciosul mediu prin care fabricatele occidentale îi omoară meseriaș după meseriaș, clasă pozitivă după clasă pozitivă, pînă ce regatul Sf. Ștefan va rămînea o adunătură de țărani proletari și de scribi și mai proletari, puși la discreția, ba la îndurarea crîșmarilor evrei, deveniți pîn-atuncea bancheri vienezi.

Și ceea ce e mai ciudat e că tocmai populația curat maghiară scade la număr, încît rusul Danilevski ar putea face ungurilor o diagnoză asemănătoare cu cea care o face turcilor, că trăiesc pentru a scăpa de curentul pangermanic populațiile slave.

Dacă cu maghiarii ar fi de vorbit, atunci ar vedea ei înșii că noi românii fără ei sîntem slabi și ei fără noi asemenea; dar văzînd că tocmai pe români îi tratează mai excepțional decît pe toți, îi vom lăsa cu durere în plata lui Dumnezeu și în orbirea cu care i-a bătut demonul mîndriei și al deșertăciunei, căci fără a fi ei înșii un pericol esențial pentru naționalități, prin complicitatea cu elementul austriecesc se pierd pe ei și pe toți împreună.

Sau cred maghiarii că unor populații proletarizate nu le-ar conveni umbra „protecționistă” a sfintei Rusii, care să-i mîntuie de robia Occidentului? Sau cred că regimentele de scribi, vînători de funcții și advocați șmecheri vor rezista unor puteri de o cumplită realitate?

Dar oare trebuie o caracterizare mai bună a simulacrlui de stat maghiar decît că, în caz de nerodire a pământului, populațiile mor de-a dreptul de *foame*?

Dar la ce să mai prelungim espunerea aceasta generală? Noi nu putem sili pe maghiari să vadă clar, precum vedem noi, nu-i putem sili să vadă cîtă analogie este între starea noastră și starea lor și cum ei sunt jertfa apropiată, iar noi cea probabilă a negrei speculațiuni dinspre Apus, a vecinicei nopți naționale dinspre Răsărit.

Dacă maghiarii, prin spirit de dreptate înlăuntru, prin sistemul protecționist în afară, nu vor asigura lor și

naționalităților un trai vrednic de ființe omenești, atunci o vor face aceasta alții, numai atunci — adio dulce limbă ungurească! Atunci cuvintele lui Széchenyi : „Ungaria n-a fost, ea va fi abia”, vor fi adevărate tocmai în sens invers : „Ungaria a fost abia, și nu va mai fi”.

O foaie din Transilvania, organ oficial al P.S.S. Mitropolitului din Sibiu , cea mai moderată de peste Carpați, care urmărește cu stăruință politica modestă și sigură a neuitatului șaguna , espune într-o serie de articole tratamentul de care se bucură românii din partea fraților maghiari. De aceea redăm tot ce atinge materia de-a dreptul.

Ce au făcut maghiarii pentru câștigarea simpatiei și inimei naționalităților din patrie și cu deosebire *pentru prepararea unei alianțe sincere între elementul maghiar și cel român*, ca cele mai amenințate în viața lor națională ?

Un răspuns detaliat la aceste întrebări ar umplea volume întregi, deci noi ne vom restrânge numai la puține fapte, ca să nu trecem peste cadrul unui articol de jurnal.

Unicul fapt ce dovedește o apropiere este : *împacarea cu Croația*.

Deși Croația totdeauna a fost în mai strânsă legătură cu Ungaria decât Transilvania, fiindcă în acea țară nu este element unguresc, de dragul portului Fiume i-a dat carta bianca și i-a acordat o autonomie cu care majoritatea acelei țări se vede a fi mulțumită, primind Ungaria a suporta chiar și o însemnată parte din sarcinile ei; însă o considerabilă parte a locuitorilor Croației nici cu aceasta nu este mulțumită, iar locuitorii Ungariei cu tot dreptul se pot supăra pentru primirea sarcinilor Croației , când nici a noastre nu le putem suporta .

De aci încolo *nici un fapt nu mai poți afla care să fie îndreptat spre mulțămirea naționalităților*. Ca să înec și puținul spirit național ce se manifesta la slovaci — guvernul le-a desființat „Matița ” — societatea literară — și gimnaziile slovace întemeiate și susținute prin poporul slovac . Persecutarea sârbilor este cu mult mai cunoscută decât să o mai descriem și noi. *Granița militară*, a cărei locuitori (români și sârbi), păreau mulțumiți cu soarta lor, au desființat-o , și chiar în contra legii (art. V, § 55, 1848) o au organizat *de ea fără ea*, înainte de a fi reprezentată în Cameră.

Prin aceasta s-a pierdut cea mai mare parte a pădurilor și pășunelor ce le folosea mai nainte, au pierdut dreptul de a fierbe rachiul, li s-a introdus o administrațiune și justiție încurcată, care nime nu o pricepe, mânăuită prin oameni străini care de fel nu cunosc împrejurările de acolo, care, în teritoriul acela dedat la regulă și pace, au semănat discordii și nemulțămiri , încât abia după un an de administrațiune ungurească guvernul a fost silit să trimată comisariu guvernial acolo, ca să studieze situațiunea și oamenii, să demisiuneze și să numească noi diregători . O cârpeală după alta, care însă toate nu vor produce mulțămirea poporului, pentru ca pe el nime nu-l consultă . Drept recompensă pentru armele luate li s-au impus sarcini nouă cu mult mai mari decât cele de mai nainte, iar școlile *naționale* — și prin urmare și confesionale de mai nainte, făcute și susținute din averea lor privată — li s-au prefăcut în școli *comunale*, care peste voia proprietarilor sunt scoase de sub influența bisericei noastre.

Aici totul este stricat, iar în capul treburilor oameni fără tact, străini de limba și interesul poporului. Au viața municipală fără drept de alegere ; până când în celelalte părți ale țării toate municipiele 'și aleg pe oficialii săi, aici toate posturile se ocupă prin denumire. Motivul nu poate fi altul decât ca nefiind pe acolo maghiari nici măcar de sămânță prin alegeri nu s-ar putea încuibă și acolo maghiari, apoi o administrațiune fără maghiari nu poate fi admisă.

Unicul pupor *sădesc*, ca cel mai mic, dar cu cei mai puternici patricioni , aliatul privilegiat al maghiarilor nainte de 1848, au fost mai mult cruțat, în anul acesta însă și sașilor li se puse calpac pe cap și pinteni la călcăie .

Pe sași - i supără și aceasta, însă lor nu le va fi nimica. Fiindcă ei nu se află printre maghiari, ci printre români, lor tot li s-au lasat supremația faptică peste majoritatea teritoriului unde sunt . Privilegiile de care s-au bucurat seculi întregi le-au dat avere și intelegință multă față de foștii lor elogi și cu ajutorul acestor factori le este asigurată puterea și în viitor. Ca toate lucrurile ce nu au de bază dreptatea nici chiar ecuitatea însă, nici reformele introduse în fundul regiu nu *mulțănesc pe nimene*.

După aceste specialități să vedem : *în genere ce s-a făcut spre mulțămirea românilor ?*

Nici un element nu este sub coroana sfântului Ștefan atât de desconsiderat ca cel român, cu toate că acesta este cel mai compact pe teritoriul ce-l locuiește, și mai ușor de mulțămit.

Se pare însă că tocmai pentru aceasta, apoi pentru tenacitatea cu care se alipește de limba și religiunea sa, se consideră, de cel mal periculos, căci parcă toată lumea s-a conjurat în contra lui. Nimărui n-a făcut nici o nedreptate, și românul la nime n-a întâmpinat nici măcar bunavoință . Toți care au venit în contact cu el s-au nizuit să-l nimicească. Inimici cât frunza și iarba, dar amici nici unul n-a avut de când e subjugat ; și el ca prin minune totuși n-a pierit, el totuși există, necăjit și îmbrâncit ce e drept, dar sănătos, moral și vânos , și — dovadă persecuțiunile sistematice — el încă și azi insuflă spaimi inamicilor său seculari. Altă mângăiere nici nu are decât că n-a *devenit încă compătimit de nimene*, căci tot e mai bine a fi frica altora decât compătimit .

Toată lumea știe cumcă, după atâția seculi de persecuțiune , legile din 1863/4 făcute cu concursul românilor și

sacționate *prin domnitorul* au fost cele mai mulțămitoare dintre câte au cunoscut românii transilvăneni de la decăderea lor până atunci. Și cu aceste legi *era supremația tot în mâna maghiarilor*, pentru că aristocrația, averea și inteligența lor le asigura întâietatea sub orice împrejurări și sub orice legi, chiar și în absolutismul nemțesc ; — ele însă totuși erau apte de a servi de *baza unei adevărate și sincere înfrățiri între elementele ce locuiesc în această țară*. Ei ! dară maghiarilor chiar asta nu le-a venit bine la socoteală. Abia se împăcăra cu Austria, numaidecât le scoaseră din vigoare, dezavuând și chiar sancționarea împăratului.

Se știe cumcă „uniunea” sau mai potrivit fuziunea Transilvaniei cu Ungaria, așa precum s-a efectuat , s-a făcut în contra voiei și interesului poporului român, care este majoritatea precumpănitoare a locuitorilor Transilvaniei. Nu e lipsă ca noi să descoperim maghiarilor cumcă aceasta a străbătut până la suflet pe poporul român, căci aceasta o știu ei prea bine, o știe lumea.

Nu e scopul nostru a discuta aici legalitatea acestor acte, ci luăm faptele împlinite așa cum sunt , și din situațiunea creată de elementul domnitor voim să li dovedim maghiarilor realitatea tendinței lor.

Ei bine ! de cumva acela care a aflat de bine și consult a da *aceste lovituri* românului — neconținut afirmă și se jură cumcă el voiește bine românului, cumcă *are interes vital* a trăi în solidaritate frățască cu el și cumcă lucrează din toate puterile la esoperarea înfrățirii — oricare om cu minte și serios trebuie să creadă cumcă maghiarul va cerca să aline durerile cauzate românului prin faptele povestite cu alte recompense demne *de doi frați*.

Și cari sunt acele recompense ?

S-a enunțat cumcă *preste cele trecute se trage vâlul uitărei* .

Aceasta însă în faptă s-a estins numai la „honvezii ” ungurești din 1848, cari s-a reabilitat , oficerii lor cari au voit s-au reactivat , apoi cei neapți s-au pensionat și li [s-a] asigurat subsistență comodă, iar pentru invalizi s-au edificat un azil care se *susține din bugetul statului*. A fi fost honved este titlu de a fi preferit la orice post. Dar românii cari au participat la mișcările din 1848 sunt desprețuiți , conducătorii — oficerii — lor, și chiar cei decorați , sunt neconținut insultați de societatea și jurnalistica maghiară și timbrați de răi patrioți, invalizii cari mai trăiesc și orfanii lor pe strade, avizați la mila oamenilor — și până când pentru așa numiții martiri maghiari din 1848 și azi se țin recvieme la cari asistă și autoritățile publice, aceia cari au participat la înmormântarea martirului *Iancu, care întru nimic n-a fost caracter inferior oricărui martir maghiar*, nu numai jurnalistica i-a înfierat de trădători , ci au fost chiar urmăriți de autoritățile publice.

Cu toate că Transilvania s-a contopit în Ungaria, fiindcă legea electorală a Ungariei era mai liberală decât a Transilvaniei, croită dinadins pentru ca poporul român să nu poată fi reprezentat în proporțiunea ce după numărul sufletelor și după mărimea sarcinilor ce le poartă s-ar cuveni , *pentru Transilvania au susținut tot legea electorală transilvană până la 1875*, când s-a făcut o lege nouă electorală pentru întreaga Ungarie.

Ar fi cugetat omul cumcă Camera Ungariei aici va fi la înălțimea chemărei sale și, dacă ea susține uniunea de faptă, va introduce în legea electorală *un cens pentru întreg teritoriul Ungariei*, dar ce să vezi ! anomaliile din legea Transilvaniei toate sunt susținute pentru teritoriul Transilvaniei, censul *moderat din Ungaria nu l-a estins și asupra Transilvaniei* — aici a pus un cens atât de mare încât românii tot așa de batjocoriți sunt ca și mai nainte.

În decursul dezbaterii acestei legi, maghiarii, dar mai cu samă transilvănenii , fără sfială o spuneau pe față cumcă elementul maghiar de aici este periclitat prin români, dacă cumva se va aplica și aici măsura din Ungaria, va se zică : *dacă în una și aceeași țară se va introduce o lege egală*. Mai aprig inimiz al românilor s-a arătat b. Gvr . Kemény , care, și după ce primise Camera deputaților o lege în câțva mai favoritoare dreptății , a agitat prin jurnalistică și în persoană la magnați ca să o respingă și primind propunerile lui să asuprească pe români, ceea ce i-a și succedat, căci Casa boierilor, primind propunerile reacționare ale lui, a retrimis legea astfel modificată la Camera deputaților, care apoi și ea a primit-o . Și așa astăzi Ungaria, care după legile existente constă și din Transilvania, este reprezentată pe două baze, una mai liberală pentru Ungaria proprie și *alta reacționară — fătul lui Kemény Gábor , inamicului expres al românilor — pentru Transilvania*. Iar omul în care români[i] niciodată nu pot avea încredere, b. Kemény Gábor , pentru necorecta sa purtare față de Camera deputaților și pentru ura manifestată cătră români numaidecât după fuziune , a fost remunerat cu înaltul post de *secretar de stat în ministerul de interne*. Astăzi el conduce destinele Transilvaniei.

Prin *legea municipală* s-a introdus sistemul viriliștilor . Aristocrația de bani concurge în două moduri la reprezentanța municipală. Ea dă jumătate din reprezentanții municipiului fără alegere, și cu votul concurge și la alegerea celeilalte jumătăți. Lucru firesc că viriliștii — adecă *cei mai avuți* — nu pot fi din șirul foștilor elogi, pentru că aceia *n-au trăit în condițiuni de a-și putea câștiga averi* și cu neînsemnate escepțiuni toți sunt *din foștii stăpâni , care sunt maghiari*, și din succesorii lor în proprietăți, cari sunt *jidani*.

Iar *acei aleși* fiindcă la formarea cercurilor electorali nu se consideră numărul locuitorilor, ci *numărul alegătorilor de deputat dietal , și numai aceștia au drept de alegere și pentru municipii*, — apoi cu censul cel mare poporul român dă un contingent foarte neînsemnat de alegători , iară nobilii maghiari, fie ei cât de calici, tot sunt

alegători . Iarăși lucru firesc : cei aleși în partea lor precumpănitoare sunt *din șirul celor scoși prin jidani dintre viriliști* . Și așa : fie *românii în municipii în majoritate cât de precumpănitoare , în reprezentanța lui, după lege, ei rămân într-o minoritate ce dispăre.*

Fiindcă *școlile confesionale* totodată sunt și *naționale*, statul, prin legea despre *instrucțiunea poporală* , cu încetul le desființează și le înlocuiește cu cele *comunale*, cari în esență sunt *maghiare*. Un stat atât de sărac și poliglot ca al nostru, unde *esistența naționalităților este garantată prin lege*, și fiind naționalitatea garantată, de sine ar urma *ca statul să o și ajutore întru dezvoltarea culturai sale* — un astfel de stat zic, ar trebui ca să se bucure *că confesiunile iau o mare sarcină de pe umerii lui, și din mijloacele proprii se îngrijesc de cultura credincioșilor lor*, ar trebui ca din toate puterile să ajutore și încurajeze pe confesiuni

în patriotica lor tendință. La noi însă se întâmplă contrariul : nu numai li se deneagă și chiar întervenirea oficioasă în necazurile școlilor confesionale, dară *li se pun condițiuni nesuportabile de subsistență* și prin aceasta sunt silite a se sinucide și se prefacă în comunale, care, deși tot din mijloacele comunei se susțin, ele nu mai sunt naționale ci desnaționalizatoare .

Deși legea, și anume § 58 art. 38, 1868, dispune imperios ca : „*Fiecare elev să se instrueze în limba sa maternă* ” — asta nu se întâmplă în școlile comunale — și ca nici să se poată întâmpla să îngrijește ministerul prin aceea că nu-și crește învățători cari să știe limba poporului.

Dintre 20 de preparandii (școale normale) de stat ce a înființat de la promulgarea acestei legi, 3 sunt între români, una în Sigetul Marmației , alta în Arad și a treia în Deva .

După § 17 art. 44, 1868, *tinerii români ar trebui să se instrueze în aceste institute în limba română*. Se și făcuse începutul în Deva cu curs paralel, acela însă numaidecât s-a și desființat, și de atunci numai studiul limbei române se mai propune cum se propune, românește, celelalte studii, ori le pricep tinerii români ori ba — numai ungurește.

Ba ce să vezi ? Este știut cumcă fostul director al acestui institut *a delapidat* sume considerabile din dotațiunea institutului în vara trecută, din care cauză este destituit și întemnițat .

În comisiunea financiară a Dietei, în zilele trecute venind la pertratare budgetul ministerului de culte, la pozițiunea preparandiei *din Deva* se scoală o nouă capacitate financiară — și aspirant deocamdată numai la postul de comite suprem în comitatul Hunedoarei — armeanul Lukács Béla , și zice : „cumcă el nici un cruceriu nu votează pentru această preparandie până ce nu se va transforma radical ”. Și oare pentru aceea că ministrul a numit acolo director pre un amic al d-sale și al inspectorului școlarului , care în urmă, *pentru delapidare de bani publici , a trebuit pus la răcoare?* Nu ! de aceasta nu poate fi vorba, ci pentru că preparandia aceea este „*cuibul daco - romaniștilor* ”! Ministrul apoi numaidecât s-a și scuzat , recunoscând cumcă : „da ! s-au întâmplat acolo lucruri necuviincioase , un profesor nu numai studiul limbei și literaturii române l-a propus *românește*, dar și chiar alte studii; a luat însă măsuri ca astfel de abuzuri să nu se mai întâmple , căci pre neglijentul director de până aci l-a substituit cu altul și sperază că de aci încolo nu se vor mai comite astfel de lucruri”.

Nu pentru aceea am amintit cazul acesta pentru că ne-ar interesa poate soarta preparandiei de stat din Deva , ci pentru că este chiar recent și *foarte caracteristic*.

O biată catedră pentru limba și literatura română mai este la universitatea de la Cluj și, pentru că profesorul român al acelei catedre a cutezat să-și propună studiul în limba lui mi ți-l-a luat la trei parale jurnalistica și acest atentat poate că-i va costa postul.

Art. 44, 1868, § 17 prescrie cumcă : „*Rezultatul învățământului* fiind scopul suprem al statului din punctul de vedere al culturai și al buneistării generale, este dator guvernul în școli înființate deja și în celea ce după trebuință ,să vor înființa de aci încolo prin stat a se îngriji „*după putință*” ca cetățenii *de orice naționalitate* a statului cari se află, în mase mai mari lângăolaltă *să-și poată câștiga instrucțiunea în limba lor maternă în apropierea locului lor* până la gradul unde se începe instrucțiunea superioară academică”.

Legea aceasta este în vigoare deja de 8 ani, de atunci s-au înființat o mulțime de gimnazii , școale reale și agronomice de stat, — cugeți că între români, cari pretutindenea locuiesc în mase compacte , i-a fost „cu putință” guvernului *a introduce limba propunerii românești* în vro școală deja esistentă sau a înființa chiar vreun gimnaziu, școală reală sau cel puțin o școală agronomică de stat *cu limba propunerii cea românească?* Doamne ferește : aceasta nu „i-a fost cu putință”, — *însă i-a fost cu putință a retrage neânsemnata subvențiune de stat de 4000 fl . de care se bucura gimnaziul românesc din Brașov chiar sub absolutism*.

Noi contribuim milioane la tot felul de institute de stat cari toate sunt esclusive ale *naționalității maghiare*, ba contribuim chiar și la susținerea teatrelor lor naționale, și din contribuțiunea noastră, în ciuda legilor *nici măcar o para roșie nu ni se restituie pentru scopurile noastre de cultură*.

Așa numita „*Lege despre egală îndreptățire națională*” este aceea cu care se laudă ungurii în lumea mare cumcă nu mai are păreche de liberală.

E drept că nici nu are păreche. O lege care să lase ușa deschisă la tot felul de abuzuri ca aceasta nici că se mai află în toată lumea.

În părțile ei cele mai esențiale, unde se vede a acorda vrun favor naționalităților, numaidecât se moderează prin cuvântul „*după putință*” („a lehetőségig ”) și apoi în aplicare niciodată nu este „cu putință”.

P.e. § 6. Amploiații municipali , pe teritoriul municipiului, în corespondințele lor oficiale cu comunele, adunările, reuniunile , institutele și privații , „**după putință**” se vor folosi de limba acestora.

§- 1 17. relativ la institutele de învățământ citat mai sus, încă este cu „*lehetőség*” .

§- 1 27. „La ocuparea funcțiilor și în viitor numai calificarea personală servind de normă, *naționalitatea cuiva de aci încolo nu se poate considera de piedecă la ocuparea a nici unei funcțiuni sau demnități din țară*. Ci din contra guvernul țării se va îngriji ca la posturile judecătorești și administrative și **cu deosebire la cele de comite suprem**, „**după putință**” să se aplice persoane *deplin versate în limbile necesare și cualificate* , — **din sânul diferitelor naționalități**”.

Apoi § 4, art. IV, 1869, care este în strînsă legătură cu acesta, zice : „La ocuparea posturilor judecătorești să se observe cu deosebită atenție ca numirile la tribunalele de prima instanță și la județele singulare , pre lângă calificarea prescrisă în §§ 6 și 7 „**după putință**”, să se facă conform dispozițiilor §- lui 27 art. 44, 1868, *cu considerațiune ecuitabilă la naționalitățile ce locuiesc pe teritorul respectivului tribunal*”.

Adevăratul și moralul înțeles al acestor §§ ar fi ca : în municipii, de cumva se află, să se aplice în diregătorii indivizi de acei cari sunt în stare a corespunde cu comuna și privații în limba lor.

Asta, și chiar de n-ar fi o lege, o pretinde mintea sănătoasă și este cel mai esențial tribut al bunei administrațiuni .

Oameni de aceștia în toate municipiile se află în abundență , dar chiar *pentru această însușire nu se aplică*.

În toată țara nu mai este *nici un vice-comite (subprefect român*, și de cei mai mici diregători încă abia ici-cole câte unul ex peculiari gratia , care și aceia numai ei știu bieții cu câte umiliri și sacrificie se mai pot susține în posturi.

Iar înțelesul §§- lor privitori la denumiri ar fi cumcă : pe teritoriul **locuit** de naționalități la posturile de **comiți supremi** și juzi oamenii din sânul acelor naționalități „*caeteris paribus*” să fie preferiți .

Aceasta iarăși o pretinde interesul adevăratei administrațiuni, a promptei și ieftinei justiții .

Ei, dar cum o interpretează guvernul ?

Pe timpul când s-a votat legea, și înainte de aceea încă, mai aveam ici colea câte un diregător înalt, pe la guvernul transilvan și pe la ministeriu. În ministerul de culte — cel mai însemnat pentru noi — aveam chiar un secretar de stat. **Astăzi nu mai este nici chiar un concipist măcar**, toți sunt parte demisionați , parte pensionați în etatea cea mai vigoasă. Cine pofteste putem servi și cu numele.

comiți resp . capitani supremi aveam în Arad, Caraș , Cetatea de Piatră, Zarand , Făgăraș, Năsăud, Alba superioară și Doboca , astăzi „cu deosebire” de aceștia în țara întreagă nici unul nu mai avem.

La înaltele curți judecătorești, parte prin moarte, parte prin demisionări , parte prin destituiri , pe zi ce merg se impuținează numărul românilor fără a se denumi alți români cel puțin în locul lor.

Au răposat de la Înalta Curte mai mulți, de la Tabla Regie aseminea a demisionat unul și s-a destituit altul fără proces disciplinar, fără pensiu după mulți ani de serviciu, și s-au pensionat 3 și în locurile vacante n-au mai urmat români.

Astăzi avem la Curtea de casațiune : între 20 de judecători resp . președinți — unul, — la Curtea supremă: între 50 — doi, și la Tablele Regești : între 148 șapte români.

Cu ocaziunea organizării tribunalelor au capatat și câteva locuri românești tribunale de prima instanță, p.c. Oravița , Boroșineu , Făgăraș etc. etc. — la cele două reducățiuni toate s-au desființat.

Se denumise dintre români și câțiva președinți de tribunale — au mai rămas doi, — dintre cari unul este esilat între secui altul la Karczag , pe unde nu văd pui de român.

juzi de tribunale, juzi și subjuzi singulari erau un număr oarecare, cei mai mulți dintr-înșii sunt deja pensionați în cea mai bună etate, mare parte răsăriți pe unde nici n-au visat, pe la Szegedin , Karczag , Dobrițin , Kecskemét , Sárospatak , Kaposvár , Székesfehérvár , Gyone și mai știe-i D-zeu pe unde printre maghiari și slovaci, unde cea mai necesară calificățiune a lor — cunoștința limbei române — trece pe nimica : iar în locul lor printre români sunt denumiți străini cari nu cunosc nici poporul român nici limba lui și-i fac dreptate cu ajutorul servitorului de cancelarie .

Pe baza diplomei din octomvrie 1860 și mai târziu a legilor din 1863/4 s-au fost introdus limbele naționalităților ca limbă de partide pe la cele mai multe judecătării.

În privința acestui uz zice § 9, art. 44, 1868 cumcă : „până când în privința definitivei organizări a judecătoriilor de prima instanță și în privința introducerii verbalității nu va decide legislațiunea — se susține pretutindene uzul de până aici”.

Legislațiunea încă n-a dispus cele prevăzute în lege, prin urmare § citat este în deplina vigoare.

Ei, dar ce să faci ? legea „despre egala îndreptățire națională” atât este de sântă în Ungaria, încât nu numai o poate călca fiecare nepedepsit ci din contra : cel ce o calcă e remunerat și cel ce o ține e pedepsit.

Fiecare jude singular și președinte de tribunal se constituie în legiuitor și în puterea sa de jude respinge actele ce nu sunt compuse în limba maghiară.

În contra unei astfel de deciziuni ilegale nicăieri nu afli remediu. Dacă dai recurs de nulitate , curtea de casațiune îl respinge, pe motiv că : cazurile de nulitate sunt taxative precizate în § 297, procedura civilă, și acolo nu este prevăzut astfel de caz. Dacă recurgi la ministru, — el zice că : în trebile judecătorești n-are treabă, nu se amestecă.

Dacă duci afacerea înaintea Camerei și acolo interpelezi pe ministru, cum au făcut Trauschenfels , acolo nu se sfiește ministrul a înfrunța pe naționalități pentru că se folosesc de dreptul lor și „recunoaște cumcă fapta respectivului președinte sau jude este călcarea legii existente, însă legea nu este bună și va face propunerea ca să se modifice legea, ca să se potrivească cu faptul denunțat . Nu vine cu propunerea, dar stând legea neabrogată , nu o respectează guvernul și suferă ca să o calce amplexiații subalterni și prin aceasta apoi uzul limbilor nemaghiare pe lângă toată garanția legii s-au șters pe la toate tribunalele.

Iată ce este legea cea vestită de naționalități pentru care **toleranța** maghiarilor în ochii Europei nepreocupate este cel mai frumos fenomen a secolului.

Este o lege făcută cu rezerva mentală de a nu o respecta, este sorginta persecuțiunii naționalităților, — și nu ne sfiim a zice, este sorginta ruinei patriei, pentru că printr-însă se dezrădăcește din inimele, cetățenilor statului, respectul către sfințenia legilor ce negreșit trebuie să conducă la demoralizarea generală.

Este într-adevăr un lucru curios într-un stat liber și civilizat a exprima prin lege cum că : „naționalitatea cuiva nu se poate considera de piedecă la nici o dregătorie sau demnitate din țară” (vezi § 27). Și astfel de §§ nu mai vezi prin legile altor țări, pentru că sunt superflue , — aici însă în astă lege, în care tot ce este scris pentru aceea s-a scris ca în faptă să se urmeze contrariul — a fost chiar la locul său — pentru că în faptă astăzi, naționalitatea română este piedecă la orice oficiu sau demnitate în țara noastră!

Să mai amintim pe scurt și de arondarea parțială a comitatelor , care se efectuează în anul acesta.

Se zicea cumcă arondarea se face din motivul bunei administrațiuni, în faptă însă s-a făcut din motivul că, cu toată vitregitatea legilor, totuși mai erau în țară câteva municipii unde naționalitățile reușau în preponderanță față de maghiari, așa erau : d.c. districtul Chichindei sîrbesc în Banat, comitatul Zarand , capitanate [le] Cetatea-de-Piatră , Făgăraș, Năsăud. românești și scaunele săsești , cari apoi prin arondarea , afară de Făgăraș, care a mai căpătat element străin din alte comitate , toate s-au desființat și răsfrat prin alte comitate .

Întreaga Transilvanie a fost rău împărțită în trecut, pentru că era fătul celor 3 națiuni și 4 religii privilegiate de nainte de 1848 și era și teritorialmente împărțită Transilvania conform interesului național al maghiarilor, sașilor și secuilor ; dar totuși rămăsese ici colea câte un petec care încă pe atunci era grăniceresc și după desființarea graniței devenise aceea ce era: românesc.

Însă acum, după noua arondare, românii așa sunt imbucătățiți printre elementele neromâne încât cu ajutorul și a legii municipale, niciieri nu pot deveni hotărâtori în treburile municipale decât numai în Făgăraș, unde însă prefectului i este permis a calca legea, precum s-a dovedit și mai curând cu ocaziunea alegerii comisiunii administrative, și prin asta a paraliza majoritatea română.

Să mai vorbim și de toleranța socială a maghiarilor mai cu sama transilvaneni față cu românii ?

Nu o facem aceasta, căci ne temem că ne-am pierde paciența de a o trata și acea cestiune cu sânge rece și am ajunge la rezultate cari i-ar aduce pe stăpânitorii maghiari prea aproape de *modernii lor consăngeni* .

„Telegraful român” face deci întrebarea :

cari sunt bazele pe cari un popor conștiu de demnitatea sa ar putea încheia o sinceră alianță cu poporul maghiar așa precum ni se prezintă el astăzi? Să binevoiască a ni dovedi cu fapte dar nu cu fraze nici cu legi scrise cumcă : celea enumerate de noi nu sunt adevărate, căci noi zău nu aflăm nici o bază pe care s-ar putea realiza o adevărată și sinceră frăție între noi și ei, nu vedem egalitate numai în darea de bani și de sânge și afară de acestea pe toate terenele numai umiliri, de considerări și persecuțiuni nedemne de frați.

[17, 19, 21, 26, 28 noiembrie 1876]

TURCIA

[„PENTRU A NEUTRALIZA EFECTELE...”]

Pentru a neutraliza efectele conferinței, Poarta au hotărât introducerea de reforme constituționale în tot imperiul înainte de întrunirea plenipotențiarilor la Constantinopol. Președintele comisiei extraordinare ce funcționează în Bulgaria, Sadullah Bey, a comunicat Porții că prin îngrijirile administrației s-au reedificat în satele arse din ținuturile Filipopol și Bazardgik 957 de case și că 810 sunt asemenea pe cale de a se reconstrui. Totodată comisia a luat măsurile convenite pentru a veni în ajutorul locuitorilor celor mai nevoieși. Ea a împărțit cergeri, plapome și merinde între indivizii cei mai lipsiți, unelte de plugărie și ajutoare bănești între țărani. Austro-Ungaria va numi asemenea un al doilea plenipotențiar la conferință și acesta va fi baronul Calice, agentul diplomatic acreditat pe lângă M. Sa Domnul României.

Despre succesele diplomatice ale lordului Salisbury, plenipotențiarul Angliei la viitoarea conferință, carele

acuma vizitează curțile mari ale Europei, pentru a stabili o înțelegere între ele și Anglia, se vestesc pân - acuma lucruri contrazicătoare. În Paris lordul a fost primit bine și are asigurările ducelui Decazes că Francia va susține propunerile Angliei. În Berlin însă soarta încercărilor sale de acordare n-a fost aceeași. Deși lordul a declarat că Anglia, nu s-ar opune nici chiar ocupării de teritoriu turcesc de către trupele rusești, numai ca această ocupare să fie stabilită de mai nainte și restrânsă prin condiții certe, totuși cancelarul a declarat că vechile legături ale curții sale cu Rusia nu-i permit de-a anticipa nimica. Germania va susține încercările de pacificare ale Angliei, dar în caz de război va păzi cea mai strictă neutralitate și nu se va împotrivi sub nici o formă ocupării teritoriului turcesc prin trupe rusești. Acuma lordul se află în Viena, unde continuă tratativele sale asupra poziției ce i se va crea Turciei prin conferință.

[17 noiembrie 1876]

TEATRU [„DUMINICA TRECUTĂ...”]

Duminica trecută reprezentația piesei „Orfelinele” s-a bucurat de un deplin succes. Fiindcă menirea teatrului este în parte mănținerea și răspândirea unei limbi corecte, de aceea observăm că limba traducătorului nu este îndestul de îngrijită și nu

---

corespunde cererilor pe care publicul e în drept să le facă, mai ales că o asemenea cerere nu apelează la sacrificii materiale din partea direcției. Asupra artiștilor nu este asemenea nimic de zis în privirea jocului, dar în privirea îmbrăcămînții s-a observat că d. Manolescu în rolul de prim amarez ar fi trebuit să aibă o toaletă mai ... mai căutată. Măne joi în 18 l.c. se va reprezenta pentru prima oară piesa „Haimanalele”, comedie în trei acte de A. Delacour și A. Hennequin, tradusă de d. Manolescu.

[17 noiembrie 1876]

METODĂ NOUĂ

Din programa învățăturilor din școalele primare, votată de onor. consiliu general al instrucției publice și aprobată de ministeriu, nu poate vedea că atât în clasa întâia cât și într-a doua consecuțiunea materiilor și metoada subînțeleasă sunt acele aplicate cu atâta cunoștință de cauză de către învățătorii asociați Creangă, Ienăchescu ș.c.l. în cartea „Metoda nouă de cetire prin scriere”. Pentru a înțelege însă pe deplin sistemul urmat în acel manual sau mai bine pentru a vedea calea cea mai scurtă pe care un învățător dobândește rezultatele dorite prin aplicarea metodului intuitiv, învățătorii ar trebui să-și procure broșura „Povățuitoriul la metoada cetirei prin scriere” compusă de aceiași autori. Amândouă cărțile, precum și „Învățătorul copiilor” se află în depozit la d. Ioan Creangă, strada Băncei, Iași. Pentru „Povățuitor” în parte, prețul de 1 l. 50 b. se poate trimite în mărcuțe de timbru și cartea se va trimite sub bandă la destinația sa.

[17 noiembrie 1876]

TEATRU [„ÎN MARGINELE RESTRÂNSE...”]

În marginile restrânse pe cari ni le impune natura acestui ziar vom încerca a da samă despre succesul reprezentației dramei „Orfelinele”, succes pe care în n-rul trecut l-am numit deplin. În sine, drama, compusă cu recunoscutul talent tehnic al autorilor francezi, cu acea maiastră creare de situații interesante și variate, cu treceri repezi de la peripeții dureroase la altele mângâioase, poetice ori pline de duioșie, a ținut vie atențiunea publicului în timp de trei ore. Actorii, identificându-se cu rolurile lor, au produs în public acel efect pe care fiziologul îl privește ca o adevărată minune a naturei omenești, dar pe care numai simțământul adevărat, nu afectația îl poate produce. Este în taina construcției sistemului nervos omenesc de a reproduce în mii de oameni simțămintele ce se petrec *într-adevăr* în unul singur și, dacă succesul piesei a fost deplin, se poate conchide cu siguranță că actorii s-au identificat în rolurile lor, s-au simțit a fi ceea ce autorul piesei prescria să fie.

De ace [e]a, apreciând aplauzele publicului iașan, mulțămim și noi artiștilor pentru jocul lor conștiincios și direcției pentru fericita alegere și buna înscenare a acestei piese, sperând că și în viitor artiștii și direcția vor continua de a merge pe aceeași cale.

[19 noiembrie 1876]

O OBSERVAȚIE ZIARULUI „EPOCHE”

Ziarul german din București, care are meritul de a rezuma scurt, cuprinzător și fără părtinire tot ce se petrece mai însemnat în viața publică a românilor principăteni, a tradus și considerentele trib. Iași în privirea cererei d-lui Leib Meer Hofer de a fi admis la licitația unui imobil. Dar în traducere s-a strecurat o mică greșală, care modifică senzul întregului. Cuvântul „numai” (bloss, nur) s-a confundat cu „nu mai” (nicht mehr). Astfel considerentul II spune în traducere că sub protecția statelor contractante *nu mai sunt*, au *încetat de a fi* sudiți, pe când textul românesc zice că sub protecția *numai* a statului respectiv stau sudiții (scilicet nu sunt cetățeni ai lui). Așadar: ... under deren Protection bloss din Unterthanen stehen ....

[21 noiembrie 1876]

[„ÎNCĂ DE PE LA ÎNCEPUTUL SĂPTĂMÂNII...”]

Încă de pe la începutul saptămânii trecute se răspândise vorba că actualul cabinet ar avea de gând să demisioneze.

Fiindcă această știre părea a se confirma zilele din urmă, era neapărat ca o asemenea intenție să aibă motive îndestul de puternice pentru a justifica o schimbare în împrejurări exterioare atât de grele. Acest motiv pare a fi ținuta Senatului, care dăduse într-adevăr naștere directă unui ministeriu de coalițiune și indirectă celui actual, dar care nu pare plecat a admite o direcție conducătoare cu priviri prea particulare.

La alegerea biourilor pentru sesiunea ordinară a celor două corpuri s-au văzut deci că adunarea deputaților e în mare majoritate de partidul reprezentat prin organul „Românul”, iar alegerea în Senat (care începe la vice - președinți; căci I.P.S. Sa Mitropolitul ocupă oarecum de drept și prin tradiție istorică scaunul prezidențial) s-au arătat că membrii acestui înalt corp sunt împărțiți cel puțin părți egale între cele două mari partide din România.

Antiteza era să se manifeste însă mai mult c-o altă ocazie.

Se știe că adunarea deputaților au ales un comitet însărcinat cu darea în judecată și instrucția procesului foștilor membri ai cabinetului Lascar Catargiu. Din cabinetul acela însă trei sunt senatori, și anume d-nii I. E. Florescu, Gr.

Cantacuzino și L. Catargiu . Fiindcă prin articolul 52 din constituție un membru al unui corp leg[i]uitor nu poate fi urmărit judecătorește decât cu învoirea adunării din care face parte, comitetul menționat mai sus s-a văzut silit de a face o asemenea cerere Senatului.

Cererea făcută, opiniile Senatului începură a se diversifica . Unele credeau că o asemenea permisiune de urmărire nu trebuie dată de loc, altele că trebuie dată, în fine a treia, că trebuie a se da numai sub condiții certe.

Șeful cabinetului actual se întări și mai mult în intenția de a-și da demisia și deja începuse a circula combinațiile deosebite despre înlocuirea lui, între cari cea mai însemnată e aceea a unei fuziuni între unele elemente liberale cu cel conservator. Membri liberali din Cameră, crezând a putea caracteriza opinia Senatului ca un amestec în drepturile aceleia, au ținut acum opt zile în hotelul „Herdan ” o conferință la care au luat parte și senatorii liberali. În această conferință vor fi dat o expresie atât de puternică opiniilor lor încât d. Ioan Brătianu au revenit de la intenția sa primitivă și s-au învoit

---

a aștepta mai departe opoziția Senatului precum și hotărârea acestuia în privirea cererii comitetului Camerei, încât perspectiva fuziunii, amintită mai sus, pare deocamdată înlăturată, deși situația nu a suferit vreo schimbare esențială în urmările ce poate avea. Căci, îndată ce majoritățile amândoror corpurilor vor fi opuse, unul din două va trebui dizolvat. Căci dacă ministrul Brătianu rămâne , Senatul va merge, dacă însă acel ministeriu va merge, atunci Senatul rămâne și Camera merge.

În fine conflictul arătat mai sus s-a rezolvit în mod pacinic în ședința de la 21 noiembrie, prin primirea amendamentului d-lui C. Bozianu, în care se zice:

Fără a prejudeca soluțiunea de drept care se va da prin viitoarea lege cerută de Constituție despre responsabilitatea ministerială, Senatul acordă autorizarea cerută de Cameră pentru urmărirea senatorilor foști miniștri puși în acuzație.

[24 noiembrie 1876]

RUSIA [„PE CÂND ÎNLĂUNTRUL ROMÂNIEI...”]

Pe Când înlăuntrul României criza de bani apasă greu asupra activității private, iar urele de partid asupra celor publice, armata de sud a Rusiei se concentrează în Biserabia. Zilele din urmă a plecat pentru curtierul general din Chișinău marele principe Nicolaie, comandantul armiei de sud. Pe de altă parte durată lungă a preparativelor rusești de război îngreuiază din ce în ce situația financiară a Turciei, care-și susține numai cu extreme sacrificii trupele sale la frontiere; iar românii sunt asemenea siliți a ține pe picior de război un număr de ostași prea mare pentru resursele statului lor. În orice caz însă nu face un stat preparative atât de mari ca Rusia — numai pentru a asigura pacea.

[24 noiembrie 1876]

TEATRU ROMÂNESC ÎN LUGOȘ (BANATUL TIMIȘAN)

Există peste Carpați o societate înființată de mai mulți ani al cărei scop este crearea unui teatru național între românii de acolo. În anul acesta o reuniune muzicală din LUGOȘ a reprezentat în folosul acelei societăți opereta „Giroflé Girofla”. Reuniunea e drept că în prima linie se ocupă mai cu samă de a cultiva muzica și canto și numai într-a doua cu teatrul, cu toate aceste reprezentația operetei a avut un deplin succes. Ceea ce ne bucură este însă împrejurarea că textul piesei a fost „cores de expresiunile ce nu cad în cadrul diletantismului”. Aceste expresiuni publicul iășan le cunoaște în toată „cruditatea” lor, dar urechile mai caste ale celui lugoșan a fost scutite de ele.

[24 noiembrie 1876]

O CÂNTĂREAȚĂ ROMÂNĂ ÎN MCKLENBURG

Doamna Gabriela Ionescu, soția unui avocat român din Arad, s-a devotat artei scenice, în speție muzicii. „Familia” spune că, după un studiu cu succes la conservatorul din Viena, aceasta damă a fost angajată la opera (marelui Duce?) din Rostock. Ziarele germane de acolo se zice c-ar fi vorbind cu mult entuziasm de cântărețul român și-i prezic un viitor strălucit.

[24 noiembrie 1876]

INGREDIENTE CEL PUȚIN DE PRISOS

Se vede că pentru a gunoi stomahurile consumatorilor și a contribui la îngrășarea artificială a onor. clientele, pităria d-lui Niculi, din piața sf. Spiridon, a început să producă pâni cu materialuri de-o proveniență foarte îndoielnică. Corpus delicti ce ni s-a pus în vedere este o bucată de pâine în al cărei mijloc se găsește o cantitate destul de mare de gunoi animalic care arată câtă necurătenie trebuie să fi domnind la prepararea pâinei în pităria numită mai sus.

[24 noiembrie 1876]

[„ZIARELE DIN BUCUREȘTI...”]

Ziarele din București a început a vorbi despre o broșură în limba franceză apărută zilele acestea sub titlul „*la Roumanie devant la conférence de 1876, par un ancien diplomate*”.

Autorul găbind de prisos de a o trimite și ziarelor de dincoace, suntem siliți a ne mărgini la unele pasaje reproduse de jurnalistica bucureșteană.

Broșura începe cu citarea articolului 22 din tratatul de Paris, prin care se stabilește că România va continua a se bucura sub suzeranitatea Porței și sub garanția puterilor de privilegii și imunități în a căror posesiune este; și cu articolul 26, prin care se prevede că ea poate avea o armată națională, organizată pentru a ține liniștea înăuntru și a păzi marginile.

Apoi mai citează articolul 2 și 43 din convenția de la Paris, în care, amintindu-se tratatele cu Bayazet I, Mahomed II, Selim I și Suleiman II, se recunoaște autonomia țării sub suzeranitatea Porței și sub garanția puterilor, precum asemenea dreptul de [a] avea armată.

După citațiile acestea autorul zice:

Dreptul public pozitiv privitor la neutralitatea României nu conține decât aceste stipulațiuni. Aci este virtualiter baza fundamentală a politicii de neutralitate a acestei țări, politică eminentemente conservatoare și respectînd legea internațională. Din nenorocire termenii, condițiile, marginile și garanțiile acestei neutralități convenționale nu sînt specificate în angajamentele internaționale.

Știm că datoria neutrilor consistă mai cu samă de a se abține de a lua parte la ostilități, *neutrarum partium esse; neutri parti belli causa favere*, cum zice Wolff, și de a nu suferi ca beligeranții să aducă vreo atingere la privilegiile neutralității, violînd prin acte ostile teritoriul statului neutru.

De la începutul răzbelului turco-sîrb purtarea României și a guvernului său n-a încetat de a fi corectă și conformă cu obligațiunile legii internaționale. Cu toate acestea, țara aceasta nu vede nicăieri sancțiunea garanției ce Europa i-a acordat în mod așa de generos la 1856. Și, în adevăr, cari sînt obligațiunile Europei și care ar fi atitudinea sa dacă teritoriul românesc ar deveni teatrul

unui răzbel ? Rămîind avizată la propriile sale puteri, România n-ar fi în drept a-și alege aliați ? Desigur că da. Toate soiurile de alianțe nu-i sînt oprite României; drept că nu poate contracta o alianță ofensivă; este liberă însă a contracta alianțe cu scop de a-și asigura existența și a-și mîntînea neutralitatea.

Separată de Turcia prin Dunăre și nefăcînd de fel parte din imperiu, România posedă toate atributele suveranității. Puindu-se odată sub protecțiunea Imperiului otoman, ea n-a înțeles nicidecum a renunța la suveranitatea sa.

România are deci drept după tractate și în virtutea propriilor sale capitulații, recunoscute și consacrate de Europa, la o viață neatîrnată.

„Statele tributare, — zice Wheaton, — nu încetez nicidecum de a fi considerate ca state suverane”, căci deși un tribut plătit unei puteri străine micșorează oarecum demnitatea acelor state, fiind o mărturisire a slăbiciunii, lasă însă să subsiste întreaga suveranitate a lor. Obiceiul de a plăti tribut era altădată prea des, cel slab plătea tocmai vexațiunea celui tare.

Astfel suveranitatea României rămîne neatînsă.

Autorul mai constată că România, în calitate de stat neutru, atît prin reprezentanții săi cît și prin guvern, a afirmat intenția de a rămînea neutră, că a luat drept deviză a atitudinii sale neutralitatea și mîntînirea ordinei, aceste două condițiuni primordiale care-i sînt impuse prin tractate.

Acuma ar fi deci rîndul Europei de a-și ține făgăduința, căci privirile românilor sînt ținute asupra ei și așteaptă cu încredere ca situația țării lor să fie bine definită în conferințele de la Constantinopole, să hotărască condițiile și să precizeze garanțiile mai bine decum a făcut tratatul și convenția din Paris. România trebuie constituită nu numai în profitul națiunii române, dar încă și pentru avantajul reciproc al Europei întregi.

După ce broșura face istoricul a doi seculi și mai bine asupra neutralității Elveției și al Belgiei din acest secol și probează că neutralitatea acestor țări au fost fondată în condițiuni analoage cu a României, ea arată că, deși încă de la 1648 s-a recunoscut prin pacea de Westphalia independența Confederațiunii Elvețiane, care a stat cum se știe străină la răzbelul de 30 ani, dar lipsindu-i garanțiile neutralității, ea a fost la 1815 năvălită de armata austriacă și de aliații contra lui Napoleon I. Tocmai la 20 noiembrie 1815 neutralitatea Elveției a obținut un caracter definitiv și solemn prin declarația subscrisă la Paris între Franța și cele patru mari puteri aliate care au garantat ca necesarie mîntînirii echilibrului european, integritatea și inviolabilitatea perpetue a Confederației.

Broșura termină astfel:

Avînd deplină încredere în generoasa inițiativă și în justiția Europei, România invoacă în favoarea sa aceste antecedente diplomatice.

Prin pozițiunea geografică această țară este chemată a juca un rol analog cu al Elveției între Franța, Italia și Austria și cu al Belgiei, între nordul Franței și estul Germaniei.

Astfel sperăm că, în interesul păcii și al civilizației, marile puteri nu vor pregeta să, completeze opera de la 1856, acordînd României printr-un act special o situație francă și bine definită, puind-o în pozițiunea în care a pus pe Elveția și Belgia.

Principiul neutralității intrînd în dreptul ginților, trebuie să aibă aceeași consecință la porțile Orientului ca și în Occident. Aici, ca și acolo, țările neutre trebuie să formeze o zonă bine garantată pentru a pune trei mari puteri la adăpost de-o izbire directă și a evita vicisitudini de orice natură provocate de agitații și perturbări de cari România nu trebuie să sufere nici într-un fel, avînd propria sa individualitate și o misiune civilizatoare de împlinit.

[26 noiembrie 1876]

GERMANIA [„LA PRÂNZUL PARLAMENTAR ...”]

La prânzul parlamentar ce a dat principele Bismarck acesta a profitat de ocaziune spre a se pronunța în Cestiunea Orientului. El a declarat că *răzbelul ruso-turc este inevitabil*. Germania rămîne neutrală și se va sili să localizeze răzbelul între Rusia și Turcia. Simpatiele sale sunt pentru Austria. *Austria se află într-o situațiune critică;*, interesul Germaniei este de a-și păstra amicitia Austriei și, dacă aceasta va da de dificultăți sau *va fi rănită periculos*, atunci Germania o va sprijini. Principele Bismarck asigură că niciodată nu i-a trecut prin minte să anexeze provincii austro-germane .

Germania nu este angajată în nici o direcțiune. Intrînd în detaliuri , Bismarck declară că năzuința Germaniei în prima linie este de a evita un răzbel între Rusia și Turcia;

dacă aceasta nu va fi posibil, atunci să-l localizeze. Germania a refuzat diferitele rugări de a interveni ca mijlocitoare. Momentul acut pentru Germania *de a ieși din rezerva ei* va fi numai atunci când Austria va fi amenințată în cele mai vitale interese ale ei.

Dealtmîntrelea ar fi o mare eroare de a nesocoti forța interioară a Austriei la caz de pericol. Dificultățile dualismului sunt esagerate . Pentru persoana sa, este încredințat că, dacă împăratul Austriei ar pune uniformă de honved

și ar apare astfel în Pesta, poporul întreg ar trece peste toate Dificultățile constituționale și s-ar grupa cu entuziasm în giurul împăratului.

Presa austriacă a primit aceste declarații ale principelui cancelariu într-un mod foarte divers . În Austria oamenii nu sunt obicinuți a da multă crezare vorbelor marelui cancelariu, deși forma actuală de existență a Austro-Ungariei este adaptată intereselor Germaniei, încât cancelariul poate să fi vorbit adevărul.

Tot la acel prânz Bismarck s-a exprimat că puterea aliată istoric cu Germania despre care a vorbit discursul tronului este Anglia și că se miră cum de s-au putut confunda cu altele (cu Rusia de ex.). Această frază au dat naștere în Anglia la un ocean de fraze. Într-adevăr, zice „Times”, care putere ar și putea fi o aliată mai sinceră a Germaniei decât Anglia, care Întâi nu dorește nici o cucerire, al doilea prin sistemul său constituțional este cea mai bună garanție contra republicanismului (ce este unul din pericolele interne ale Germaniei)?

[26 noiembrie 1876]

AUSTRO-UNGARIA [„PARTIDUL LIBERAL...”]

Partidul liberal - constituțional din Austria a decis într-o adunare ca, fără a prejudeca forma sau cuprinsul unui alt proiect de învoire asupra bancei între Austria și Ungaria, să respingă cu desăvârșire proiectul prezentat acum asupra acelei cestiuni.

[26 noiembrie 1876]

FRANCIA [„ÎN 22 NOIEMVRIE / 4 DECHEMV . ...”]

În 22 noiembrie/4 DECHEMV . foaia oficială au anunțat retragerea ministeriului întreg, care va mai funcționa încă până ce mareșalul prezident va putea dispune înlocuirea lui. După „Moniteur ” ducele d'Audiffret-Pasquier ar fi refuzat a se însărcina cu formarea unui nou cabinet.

[26 noiembrie 1876]

TURCIA [„ÎN 21 NOIEMVRIE...”]

În 21 noiembrie miniștrii au ținut din nou consiliu în privirea constituției . Publicarea ei va urma în curând , iar adunarea parlamentului turcesc ar fi să aibă loc în martie anul viitor. Guvernul au adresat reprezentanților ei din Europa o circulară prin care dezmințe știrea adusă de presa europeană că în privirea reformelor ar fi existat vro deosebire de păreri între marele vizir și prezidentul Consilului de Stat.

[26 noiembrie 1876]

TURCII NOȘTRI

Se vede că prin Țara Românească se lățise știrea despre vro navală turcească, și desigur în mod atât de spăimântător încât „Românul” se vede silit a dezminți știrea. Iată ce zice ziarul:

O mare panică s-a răspândit astăzi în București, comunicându-se de la orașele de porturi, unde ea este și mai mare: trec turcii! este țipetul ce se aude, și cei ce-și aduc aminte de sălbăticiile bașibuzucilor, chiar și în 1854 la Turnu-Măgurele, spre exemplu, se împlu de spaimă.

Suntem în pozițiune de a afirma, pentru liniștirea acestor temeri, că nici un motiv serios nu le poate justifica până astăzi. Nici poduri pe Dunăre nu se fac, nici o amenințare de trecere nu este; în fine nimic din asemeni vuiete nu este esact.

În cât privește incursiunile sălbatece de care populațiunile noastre se tem, sperăm că guvernul va lua măsuri de pază, cu toate că credem că chiar guvernul otoman va face această pază destul de bine spre a nu lăsa ca pământul nostru să fie călcat de bandele sălbatece de bașibuzuci. O asemenea pază ar fi folositoare mai cu osebire Turciei.

Ce mai „corajie” și-n Bucureștii ciia! Doar n-a făcut tata Krupp porumbrelele lui degeaba.

[26 noiembrie 1876]

CE SE 'NTÂMPLĂ NESUPRAVEGHEREA CÂNILOR

D. N. Pascu, subprefect în ținutul Dorohoiului, primblându-se pe ulițele Mihăilenilor, a fost mușcat de un câne turbat. Idrofobia au cuprins fără scăpare organismul numitului mai sus încât, cu toate silințele amicilor și rudelor, dar mai ales cu toată lăudabila îngrijire de aproape din partea d-lui Dimitrie Moruz, prefectul de Dorohoi, au repauzat în 17 curent. Acest caz ne reîmprospătează în minte drepturile de cari se bucură ab antiquo câinii în iubitul nostru oraș Iași, cari drepturi ar trebui supuse unei filantropice reviziuni din partea locurilor competente. Fiind odată bine stabilit că este oarecare deosebire între Iași și Mihăileni, am întreba cu multă umilință: oare multă vreme au să rămâie neatinsă imunitățile CÂNILOR din oraș, cari când izolați, când doi câte doi, când constituiți în mici societăți de voiagiu se bucură de o existență foarte nesupărată și totuși foarte supărătoare pentru conlocuitorii lor bipezi. De aceea, pentru a evita o statistică specific ieșană a cazurilor de idrofobie, credem că nu greșim rugând autoritățile competente a ordona o mai strictă mânăuire a măsurilor pentru stârpirea CÂNILOR de prisos.

[26 noiembrie 1876]

TEATRU [„ASTĂZI SE VA REPREZENTA...”]

Astăzi se va reprezenta pentru prima oară piesa renumitului autor rusesc N. Gogol intitulată „Revizorul general”, comedie în trei acte, și „Pantalonul roș”, comedie într-un act. Revizorul, localizat de d. P. Grădișteanu, este după cât știm una din raritățile literare a celui mai original scriitor umoristic rus.

După cât cunoaștem pe autor din romanele sale, „Sufletele moarte”, „Schite malorosienești”, „Taras Bulba” ș.a. putem prezice publicului o sară foarte plăcută. Comica lui Gogol e irezistibilă și unită cu toate acestea cu un fond nepătruns de melancolie, cu un simțământ adânc al patimelor și durerilor ce mișcă această lume.

Meritele localizatorului le vom constata cu ocazia reprezentației.

[28 noiembrie 1876]

[REVISTA TEATRALĂ [„JOI ÎN 25 NOIEMVRIE...”]

Joi în 25 noiembrie 1876 s-au reprezentat piesa Caterina a II-a, comedie în 3 acte de Dumanoir și Bievill. Această lucrare dramatică e din genul acelor elegante comedii din vremea „renașterii romantice” de sub Ludovic-Filip în cari intriga — în genere foarte interesantă — stă în legătură cu un obiect real neînsemnat, de ex. c-o batistă, c-o scrisoare,

c-o carte de joc, c-un pahar cu apă. S-ar putea numi comedia efectelor mari cu mijloace mici. Unul din maestrii tehnici ai acestui gen a fost fără îndoială Scribe. Astfel în „Paharul cu apă” o întreagă intrigă a partidelor din Anglia se rezolvă tocmai printr-un „pahar cu apă”. În „Poveștile reginei de Navarra” un manuscris al Margaretei de Valois e agentul conducător al întregii piese. Dar se știe că Scribe, care avea o nemăsurată bogăție de planuri, era totuși lipsit de poezia

pasiunei ; din care cauză principalul lui colaborator — Legouvé — era acela care vorbea prin gura eroilor celor ce trebuia să inspire simpatie. În piesa aceasta însă lipsește cu totul graiul pasiunei ; chiar regele suedez , coborătorul casei de Wasa, a cele mai îndărătnice familii regale ce-au existat vrodată, nu vorbește limba lui Gustav-Adolf sau a lui Carol al XII-le . Căci, pentru ca acest erou să vorbească limba neamului său, autorii ar fi trebuit să aibă simțământ , ceea ce trebuie să li denegăm aproape tuturor dramaticilor francezi. Ei au „esprit ”, simțământ nu. Cetitorul va vedea ușor cumcă planul piesei nu lasă nimic de dorit, căci ne interesează pân-la scena din urmă; dar tot ce înfrumusețează și constituie meritul nepieritor al unei piese: caracterizarea energică, farmecul limbei, c-un cuvânt poezia-i lipsește. O proză elegantă , nimic mai mult. Intriga e purtată aici de *Iliada* frumos - povestitorului Homeros și de-o carte de joc.

Din punctul de vedere al „curățeniei ” recunoaștem și laudăm alegerea piesei. Nu este în caracterul *renașterii romantice* din Franța de-a se învărti împrejurul adulterului ; această din urmă calitate e exclusiv a literaturii franceze *moderne*, a d-nilor Alex . Dumas - fiul , V. Sardou și ceilalți. Scribe n-au tratat obiecte în care instinctele animalice ale omului să joace rolul principal, precum o fac aceasta urmașii săi de astăzi.

Deci, în alăturare cu repertoriul francez modern, piesa aceasta e bine aleasă.

Venim acum la jocul actorilor. Îmbrăcămintea îngrijită, un joc de scenă corect, o grimare destul de caracteristică, sunt lucruri ce le-am laudat întotdeauna la actorii noștri, căroră nu le-am disputat niciodată talentul. Dar ceea ce constatăm cu părere de rău este că afară de doi-trei , ceilalți nu știu *a vorbi*. În teatrul românesc ți se pare că auzi citind pe cineva într-o limbă pe care el n-o pricepe. Ca să ne lămurim mai bine, vom stabili mai întâi că, afară de accentul gramatical , pe care se 'nțelege că nu-l poate greși un român, căci nimene nu zice minune în loc de minune, există acea parte intențională a vorbirii care se numește c-un cuvânt tehnic : accentul *logic*.

Să luăm de ex. întrebarea: De unde vii tu? accentul logic poate cădea pe fiecare din cele trei vorbe: *unde*, *vii* și *tu*, și în fiecare caz fraza va avea alt înțeles.

De *unde* vii tu? (Tonul pe *un* ...). Întotdeauna la o asemenea întrebare ne vine să ne închipuim că esteriorul persoanei întrebate trebuie s' arăte urme c-a petrecut înlocuri grozave, din care a ieșit ca vai de el.

De unde *vii* tu? (Subînțeles : nu te 'ntreb ce gândești sau ce faci, ci de unde *vii*?) Aicea s-arată că cel întrebat a fost într-un loc ce-i era oprit să-l viziteze . În fine:

De unde vii *tu*? (Subînțeles : nu-mi pasă unde au fost ceilalți, unde ai fost *tu*?) *Întrebătorul* arată interes exclusiv pentru cel întrebat.

Se 'nțelege că printr-un singur exemplu nu putem da decât o idee aproximativă despre accentul logic. Destul însă că prin acest accent, care în cărți se 'nseamnă , în cazuri esecționale, cu litere cursive , se modifică adesea întreg senzul vorbirii. Alt înțeles are: *ce face*? și cu totul altul: *ce face*? Întrebarea din urmă are înțelesul proverbial de: cum? aud? se poate?

Ei bine, acest accent logic, sufletul vorbirii, se așază de cătră actori adesea cu totul fals. A vorbi natural este încă un mister pentru preoții Taliei române.

Ne sfiim a mai atinge acel accent care, asemenea în terminologia artei scenice, se numește *etic*. Vom spune numai 'n treacă că un actor trebuie să cunoască tonul cel mai adânc și cel mai nalt al vocii sale vorbite și că în nuanțele infinite ale acestei scări se pot oglindi sute de caractere, mii de simțăminte omenești. Când un actor cunoaște însemnătatea fiecărui ton al glasului său, precum și fiecărei încrețituri a feței sale, abia atuncea își cunoaște averea și e artist. El mănueie persoana sa proprie ca pianistul un piano, ca violinistul vioara .

De aicea se vede totodată că importanța mijloacelor e secundară alături de talentul „înnăscut”. Precum un virtuos în violină va cânta totuși bine c-o vioară rea, astfel au existat artiști mari cu organ slab, mici de trup și cu fețe neînsemnate.

Dar până la accentul etic și în comparație cu acesta, cel logic este ceva cu totul elementar și trebuie păzit.

Vom aminti că acia cari au jucat *mai* bine în această sară au fost d-nii Galino și Bălănescu și d-na Evolschi , deși tocmai dama aceasta, c-un escelent joc de scenă, are defectul impropriei așezări a accentului logic.

Încă o observație ce nu ni se pare de prisos este ca d-nii actori să ție samă de cultura publicului. Nu e permis de a spune *Heliada* în loc de *Iliadă* . Povestea vechiului oraș Ilium , poemul atât de cunoscut al bătrînului Homer, nu poate fi prefăcut, fără a jena urechea auditorilor , într-o poveste a soarelui.

Cât despre limba traducătorului — ar putea fi mai românească. Ce va să zică *prizon* ? N-avem vorbe românești îndestule pentru a însemna punerea la răcoare? Închisoare , temniță, prinsoare nu sunt destul de bune pentru traducător ? Cererea curățeniei limbei e atât de dreaptă și apoi nici nu ține pe nimenea nimic. Traducătorul n-are decât să se 'ntrebe cum zice românul cutărui sau cutărui lucru pentru a se lecu de galomanie.

Preste tot reprezentația a fost din cele mai bune. Cu mijloacele date, inclusiv manierele contractate de cătră actorii noștri, reprezentația n-a *putut* fi mai bună, va să zică atât actorii Cât și direcția și-au dat toate silințele pentru a

satisface auditoriul , și acesta e un merit destul de mare, căci înseamnă un început bun. Iar un început bun e adesea lucru de căpetenie.

[28 noiembrie 1876]

[„LORDUL SALISBURY AU AJUNS LA CONSTANTINOPOL..”]

Lordul Salisbury au ajuns la Constantinopol — îndealtfel bine și sănătos nu-i vorbă — dar renumitul portofoliu ce avea să conțină tractate de alianță contra Rusiei e foarte desert . Franția nu are gând să-și verse sângele pentru a reintroduce obiceiul tăierii cu foarfecele a cupoanelor de la acțiunile turcești, operație care în vremile din urmă și-o permit cel mult copii[i], când vor să se joace de-a banca ; cancelariul imperiului german nu voiește să sacrifice alianța veche și foarte rentabilă a împărăției moscului pentru meetingurile frumos vorbitorului neam din Albion ; Austro-Ungaria s-ar cam încerca ea să se apropie de politica engleză, dacă nu i-ar fi teamă de cele 15 milioane slavi de sub stăpânirea ebreo-maghiară ; în fine Italia, stat nou și nu prea versat în politica lumii, își declară pe față simpatiile sale pentru popoarele subjuate , deși, după a noastră părere, în asemenea afaceri e de preferat zâmbetul cu două înțelesuri al principelui - cancelariu decât vorbărețta pozare în apărător al libertății. După Cât s-ar părea situația e clară. Deși e greu să se cuteze cineva în lunecoasele saloane ale celor *două* adevăruri și nici nu se pot fixa marginile între care un diplomat merită crezare, totuși singurul fapt că asupra oceanului de vorbe războinice s-a ivit ieri - alaltăieri renumitul porumb cu ramura de măslin în gură e un semn că Anglia e izolată .

Le Nord, organ francez al politicii rusești, scrie în privirea Bulgariei următoarele:

După știrile câte le avem, marchizul de Salisbury e încredințat că e cu puțință de-a găsi garanții cu efect fără ca să fie nevoie de-a recurge la ocupație; dar nu știm pe ce puncte de vedere se razimă acea convingere a marchizului și până la ce grad ea este întemeiată. Dacă este întemeiată, dacă într-adevăr și fără ocupație e cu puțință de-a ajunge scopul urmărit de Europa, atunci puterile le vor primi fără îndoială în *unanimitate*; dar ni se va permite ca până când ni se va dovedi clar că asemenea mijloace există să credem numai cu multă rezervă în posibilitatea lor.

Cu toată rezerva ziarului francez, „Wiener Abendpost”, organ austriac *oficios*, primește o scrisoare din Snt . Petersburg prin care se spune că, dacă celelalte puteri s-ar mulțami cu garanțiile date de Poartă, atunci poate că și Rusia se va mulțami numai cu ocuparea Sirbiei până la neândoielnica executare a reformelor. Totodată a început să iasă din nou la iveală planul unei ocupări paralele, adică Bosnia de către austriaci, Bulgaria de către ruși. Pentru acest scop Austria trimite monitorii de pe Dunăre (care staționau acum în limanuri de iarnă) în jos spre Semlin; iar foaia oficială a Rusiei publică „bugetul administrației civile a provinciilor ce se vor ocupa în vremea *războiului*”. Adică, cum îl ia pe om gura pe dinainte,... câteodată rușii uită că e vorba de o ocupație *pacifică* a Bulgariei.

[1 decembrie 1876]

[„UN CUVÂNT LA VREME...”]

Un Cuvânt la vreme: ni se pare că pentru țara noastră, împreună cu guvernul ei, au sosit vremea de a se ocupa în mod radical de soarta românilor *din a dreapta* Dunărei. Deja „Vulturul”, foaia intereselor bulgare , tipărită la Ploiești , începe a-i numi numai cu porecla de „găgăuți ” și aceasta o face în inima țarei românești; deja aviditatea teritorială grecească, sârbească și bulgărească începe a-i privi ca neexistând pe fața pământului , încât s-ar putea prezice că, lăsându-i pe mâna fraților creștini, tocmai români [i] vor fi acia cari vor ieși cu mâna goală din toată afacerea și vor sta

bisericește mai rău decum au stat în vremea lui Mircea-cel-Bătrân . Am mai spus și altă dată că, pentru un teritoriu poliglot ca cel turcesc, egala îndreptățire a limbilor și confesiunilor va fi lucru de căpetenie, formațiunile teritoriale lucru secundar.

Nu știm, se 'nțelege , până unde ajunge priceperea cestiunei în cercurile noastre conducătoare; dar credem că sunt oameni în țară cari să cunoască stările de lucruri și să-i poată da țării toată lumina necesară. Libertatea bisericească și scolastică pentru românii din dreapta Dunării *trebuie* însă asigurată, ca să fie o dată pentru totdeauna scăpați de sub presiunea spirituală, în prezent a grecilor, în viitor a altor „frați” creștini. Forma cea mai cuviincioasă ni se pare reînființarea vechei mitropolii a Proilabului , care prin organizarea ei bisericească pe bază democratică, cu sinod compus din preoți și mireni, să îngrijască de bisericile și școlile românești în tot cuprinsul Turciei europene. Această mitropolie au fost și în trecut mai cu samă pentru românii din dreapta a Dunărei, iar reședința mitropolitului nu trebuie să fie neapărat în Brăila, cum era înainte, deși ar fi bine să fie pe pământul nostru. În fața cererilor tuturor naționalităților din Turcia, credem că cele ale românilor sunt cele mai modeste din toate și că nimeni nu va îndrăzni a tăgădui românului un drept de care se bucură deja și grecii, și bulgarii, și sârbii , și de care românii s-au bucurat ab antiquo. Căzut în desuetudine în vremea domniei fanarioților, reînvierea lui din cenușă va fi un titlu de recunoștință pentru generația actuală, dacă va ști să fie la înălțimea chemării sale istorice. Pân-în prezent românii de peste Dunăre au avut de apărători pe turci, e drept apărători de ocazie și coruptibili , dar totuși, încetând puterea absolută a Kalifatului , ei n-ar mai avea nici un sprijin și nu pot spera decât în noi. Să ne arătăm dar demni de încrederea lor.

[1 decembrie 1876]

CONFERINȚĂ INTERESANTĂ

D. maior *Vladimir Andrejevich* , care sosește tocmai de pe câmpul de războiu din Serbia și Bosnia, va ține astăzi 1 dechembrie la 8 ore sara în sala Universității o conferință asupra războiului sîrbesc, descris și pus în evidență pe mari harte topografice . D-sa, cunoscut în mod favorabil sub pseudonimul literar de Osman-Bey , este autorul cunoscutei scrieri „*Treizeci de ani în harem*” și a broșurei „*Cucerirea lumii de către evrei*”. Aceasta din urmă a ieșit în traducere și în coloanele ziarului „*Apărătorul legii*” înainte de câteva luni. Credem a putea recomanda cetitorilor noștri vizitarea acestei prelegeri a unui martor ocular și părtaș războiului din Serbia. Conferința se va ține, se 'nțelege , în limba franceză, iară prețul intrării e de 2 franci.

[1 decembrie 1876]

ÎNCETARE DIN VIAȚĂ

Duminică la 28 noiembrie 1876 a încetat din viață G . Costaforu . Născut la anul 1821, Costaforu a fost unul din cei dintâi care, după studii serioase în Paris, a venit să aprindă în această țară făclia științei dreptului. E cunoscut îndeobște că a fost unul din cei mai buni jurisconșulți , că a fost în mai multe rânduri ministru, deputat, senator și agent al țării în străinătate.

[1 decembrie 1876]

[„RĂSPUNSUL...”]

Răspunsul (publicat în revista esternă) a principelui Bismarck la interpelația deputatului Richter a făcut atâtea

semne vecinilor imperiului încât trebuia să producă o lămurire a situației.

Întâi principele a pronunțat cuvântul mare: că dacă deputatul Richter ar putea *proba* aserțiunea sa (că Rusia dorește cuceriri) atunci politica *întregii* Europe ar fi *alta*. *Pân - acuma* însă, nefiind față decât declararea împăratului Alexandru că din parte 'și renunță la orice cucerire, principele crede că nu are nimenea dreptul de a se îndoi încă de sfințenia celui cuvânt de onoare. Rusia e caracterizată prin cuvintele principelui ca o mandatară a Europei, chemată a realiza în Turcia reformele în favoarea creștinilor pe cari le doresc *toate* puterile creștine în unanimitate. Deci misiunea conferenței din Constantinopole era asemenea desemnată în conturile ei principale — adevărat: ea are a determina forma sub care realizarea acelor schimbări să se și asigure pe deplin. Numai în

---

caz de neunire sau de o rezistență a Porții de-a pune în aplicare concluziile acelora Rusia ar fi putut proceda sua sponte pentru a crea garanțiile cum am zice materiale pentru punerea în lucrare a dorințelor Europei.

Afară de acestea cancelariul au dat a înțelege că Germania nu are în Orient interese ce-ar fi echivalente cu încheieturile nestălcite ale unui muschetar din Pomerania. Aceasta însă, oricare din amicii Germaniei ar încerca să câștige în Orient foloase pentru sine, va fi lăsat în voia sorții sale, în voia tuturor complicațiilor la cari ar da naștere. Acest aviz au fost făcut atât Angliei cât și Rusiei. Pentru o situație cu totul nouă Germania 'și păstrează deplina libertate de acțiune și nu promite nici unui amic alianța contra celui alt amic.

Era evident că un discurs atât de plin de avizuri trebuia să producă un efect neașteptat, dar și foarte lămuritor în apele turburi ale Orientului.

Alaltăieri după amiază trîmbițele din Constantinopole au sunat a pace. În 1/13 decembrie s-au început se vede preliminarile conferenței, sub președinția lui Ignatiev. În acestea s-au luat hotărâri unanime din partea tuturor puterilor, al căror sens se zice că e următorul:

1) O rectificare de margini prin cesiunea către muntenegri a douăsprezece districte din Herțegovina. Aceste districte nu credem să fie mai mari decât plășile la noi.

2) Evacuarea imediată a teritoriului sîrbesc, prelungirea armistițiului până la încheierea păcii și cedarea micului Zvornic, loc care *de jure* și este al Sîrbiei, și pe care turcii l-au ținut fără rînduială până acuma.

3) În fine Bulgaria va căpăta un guvernor creștin, iar Rusia primește din parte 'și ca ocuparea acelei provincii să se facă de către trupele unui stat cu neutralitatea garantată de Europa, c-un cuvânt de un stat care să fie în condițiile Svițerei sau a *Belgiei*.

Un alt stat însă în asemenea condiții nu mai este decât doar *România*. Țara noastră într-adevăr e avizată la neutralitate prin natura ei — rămâne numai ca Europa să-i deie acuma toate garanțiile neutralității sale, între cari ștergerea vasalității sale nominale față cu Înalta Poartă este cea dintâi. Se poate deci cumcă trupele românești să fie chemate la misiunea onorifică de-a ocupa Bulgaria până la realizarea reformelor.

Știrile de mai sus le dăm se 'nțelege sub toată rezerva și lăsăm ca vremea și discuțiile membrilor conferenței să li deie corectura necesară. Destul numai că vorbele săhastrului de la Varzin au început să-și aibă efectele binefăcătoare și să calmeze o prea mare și interesată încordare din partea puterilor cari sunt direct amestecate în afacerile turcești.

[3 decembrie 1876]

CONSILIUL JUDEȚAN DE IAȘI

În sesiunea ordinară din asttimp, consiliul județului Iași a hotărât mai multe măsuri cari, în prima linie, privește starea sanitară a populației, în a doua, școala rurală, în a treia, încurajarea emulației pe terenul producției agricole. Cu privire la mortalitatea în creștere a populației rurale din jud. Iași, consiliul au alocat aproape a treia parte a bugetului pentru serviciul său sanitar. Astfel s-au alocat de exemplu câte o subvenție de 2000 l.n., împreună c-un privilegiu pe cinci ani pentru oricine ar voi să deschidă o farmacie în centrele plășilor Turia, Braniște și Stăvnic. Deși această măsură e necontestabil folositoare, totuși credem că numai foarte puțin se va răsfrânge asupra populațiilor rurale, pentru că adevărata cauză a mortalității țărânului român este mizeria, provenită din greutățile fiscale și din angajamentele peste măsură oneroase al căror izvor sunt tocmai acele greutăți.

În privirea școalei rurale s-au hotărât a se aloca sume pentru premiarea școlarilor sânguincioși , pentru clădirea de locale în comunele fără mijloace, pentru mărirea lefilor învățătorilor plătiți *numai* de comune și în fine pentru premiarea acelor învățători cari ar fi înscris și promovat mai mulți elevi.

Cele două din urmă „încurajări ” ni se par cam unilaterale. Învățătorii plătiți *numai* de comune stau de regulă mai bine decât cei plătiți de stat, pentru că acolo unde asemenea școale există ele sunt , cu rare excepții, emanația unei trebuințe reale a poporului. Se va găsi că partea cea mai liberă a populației rurale, *răzășii*, țin mai cu samă a avea școli, iar afară de ei satele de oameni cuprinși. Pe lângă acestea, învățătorii de acest gen sunt în genere preoți ieșiți din seminarul Socola cari țin școală când li dă mâna și pentru cari această ocupație e secundară.

Ce s' atinge de premiarea învățătorilor cari vor înscrie și promova mai mulți elevi, această măsură ni se pare aproape... periculoasă. Stabilim că aptitudinea unui învățător nu se constată, nu se *poate* constata pe această cale. Un învățător indulgent (ca să nu zicem rău), într-un sat populat , va înscrie și promova mai mulți elevi decât unul *bun* într-un sat *puțin populat* . Un învățător din cei mai buni este de ex. cel din satul mic Gropnița (com . Misesții , pl . Copoi). Dar cei 10 — 15 școlari ai acestuia plătesc mai mult decât 100 de școlari răi dintr-alte comune populate cu învățători superficiali . Valoarea unui învățător n-o poate constata decât un pedagog practic și numai la fața locului, în școală și cu copiii instruiți de acela. Oricare control formal de altă natură este nesuficient — dacă nu periculos.

În fine pentru a sădi emulațiunea între agricultori s-au alocat sume pentru reintroducerea espozițiunilor . Această măsură merită toată lauda, iar efectele ei fiind cunoscute ne abținem de la orice observație.

Un premiu pentru alergările de cai din țară și reducerea taxelor drumurilor județene sunt asemenea măsuri de o necontestabilă utilitate.

[3 decembrie 1876]

TURCIA [„TENDINȚELE DE REFORMĂ..."]

Tendințele de reformă a lui Midhad Pașa au trezit în poporul turcesc spiritul de coterie și au agitat mai cu samă fanatismul vechei caste domnitoare. La această împrejurare se va putea reduce și încercarea de a fura pe sultanul Murad V și a-l duce undeva în străinătate. Dacă ar fi succes, atunci în numele sau s-ar fi publicat un manifest prin care s-ar fi arătat nelegalitatea răsturnării sale, s-ar fi respins toate reformele, ca fiind contrarie religiei mahometane , s-ar fi făcut apel către credincioși de a recunoaște pe Murad V ca suveran legitim și khalif. Se zice că guvernul turcesc are până și textul acelui manifest. Ceea ce-i mai interesant e că acest complot a fost în mare parte urzit de damele curții lui Murad și ca prin slăbiciunea de inimă a uneia s-au descoperit. Conspiratorii , îmbrăcați *femeiește* , aveau intrare liberă în palatul Ceragan și țineau conventicule cu damele, a căror șef era sultana Validé , mama lui Murad. O foastă favorită a lui Murad au intrat însă în relații nu tocmai revoluționare cu unul din conspiratori , ceea ce eunucul păzitor i-au luat-o a nume de rău. Revoltată de aceasta, ea a descoperit unei amice a sale, odaliscă a lui Abdul-Hamid, toată șiretenia , așa încât poliția a și pus mâna pe cuibul întreg de conspiratori și conspiratrice și l-au dus cald în beciurile polițienești.

Damele au primit câteva lecții de bună purtare în turcește și-au fost eliberate . Sultana Validé i-a spus lui Abdul-Hamid tot complotul din fir în păr și-au asigurat plângind c-au fost amăgite că prin aceasta ar aduce un mare serviciu religiei și statului.

între complotiști sunt mai mulți pași și — ca la toate întreprinderile de asemenea natură — un *grec*, anume Stavridis , căci fără greci nu se face treabă.

Despre atentatul în contra lui Midhat Pașa se vestește că guvernul a căpătat știre telegrafică de la consulul turcesc din Ragusa despre însărcinarea ce-o căpătase doi muntenegreni de la comitetul slav de-a ucide pe Midhat. Poliția i-a și găsit. Unul din ei s-au apărât atât de vitejește încât au trebuit un întreg detașament de jandarmi pentru a-l duce la ministeriul poliției . Deși puterile sunt unite în rezoluțiile lor, nimeni nu crede că conferința va avea succes, pentru că poarta nu va concede nimica. Mai nainte promitea tot pentru a nu ținea nimic; dar acum, când lucrul se 'ngroașă , ea a și început a face pași repezi înapoi. Astfel la cea din urmă dezbatere a constituției în Consiliul de Stat articolele privitoare la responsabilitatea ministerială au fost reduse la cea mai slabă expresie, cele atingătoare de restrângere suveranității sultanului șterse cu desăvârșire . Ziarul „Ittihad ”, anteluptătorul pentru reforme, a fost suspendat pe două luni. În conferință Turcia va aduce proiectul său de constituție și nimic mai mult. Am vorbit la

vremea lui despre raportul lui Sadulah Bey în care se spunea despre reconstruirea satelor arse din Bulgaria. Minciună turcească. Dni [i] Schuyler , Schneider ș.a., cari vin din Bulgaria, spun că aceste reconstruiri consistă în astuparea borților zidurilor ce rămăsese nedărmate prin ardere cu petece și cu scânduri , încât nu prezintă un azil suficient pentru vreme de iarnă. Rumelia și Anatolia sunt în mare mizerie, în Bulgaria domnește tifosul și frigurile .

Cât despre guvernul turcesc, el ține una și bună la drepturile sale consacrate prin tratatul de la Paris și nu va concede ocuparea teritoriului în nici un mod, nici prin Austria, nici prin Rusia, nici prin Anglia. *Orice proiect al unei ocupații străine îl va privi ca o declarație de război.*

[5 decembrie 1876]

IARĂȘI EVREII [„TIMPUL» REPRODUCE..."]

„Timpul” reproduce după „Indépendance belge ” următoarele:

Alianța universală a izraeliților s-a unit de curând cu ideea unei conferințe de izraeliți a căria inițiativă o luase nu de mult Anglo-Jewish Association . Această conferință, la care trebuie să ia parte delegații tuturor asociațiilor izraelite din Europa, are de scop de a asigura ovreilor din Turcia drepturile ce se propune a se acorda populațiilor creștine. Ea va avea loc la Paris, la 11 decembrie, sub președinția d-lui Crémieux , membru al Senatului și președinte al *Alianței Universale*. După Jewish Chronicle conferința ar fi adoptat deja un program elaborat de comitetul executiv al Anglo-Jewish Association și asupra termenilor căruia delegații trebuie să se înțeleagă pentru a reclama în favoarea evreilor stabiliți în provinciile Turcici toate drepturile civile, politice sau religioase ce se cer pentru supușii creștini ai Porții. Această cerere va fi prezentată sub forma unei note care va purta subsemnătura tuturor societăților evreiești din Europa. *Evreii din România trebuie să aibă partea lor din aceste beneficii întocmai ca și cei din Sârbia* . România mai ales va da loc la o discuțiune cu totul specială în sânul conferinței . Se pare că evreii din România sunt privați de drepturile civile și politice, cu toate că termenii constituțiunii nu prescriu nimic de felul acesta în privința lor, conferința își propune dar de a face astfel încât să nu se introducă în constituțiune clauze care ar putea să legalizeze situațiunea actuală a evreilor din România. Jewish Chronicle propune ca primele ședințe ale acestui congres să se ție cu ușile închise.

Un autor francez al cărui nume nu-l mai ținem minte au arătat că din cele mai sângeroase sacrificii ale omenirii neamul care s-a folosit mai mult, fără să riște nimic, au fost evreii. Va să zică de aceea ar fi cheltuit Rusia zeci de milioane de ruble și ar fi pus în mișcare sute de mii de suflete creștinești , de aceea ș-ar fi pierdut Serbia floarea tineretului , de aceea cheltuim noi cu întreținerea armatei noastre aproape de 250.000 lei noi pe zi, pentru ca din aceste sudori amare ale țaranului nostru, a celui sîrbesc, a oierului muntenegrean, a rusului , să se folosească în mod egal evreii, ei care-n presă

au fost contra creștinilor, ei cari ne-au batjocorit pe noi, pe sârbi , pe ruși, ei cari prin jurnalistica lor fațarnică și mincinoasă ne numesc semiasiați , semibarbari . Apoi să ne ierte d-nealor ! Conferința s-au adunat pentru a regula starea celor cari au suferit și s-au sacrificat , nu a acelor cari din aceste suferințe și sacrificii s-au folosit și astăzi ca totdeauna. Cine nu-și varsă sângele pentru petecul său de pământ strămoșesc poate să precupețească înainte chibrituri și vax , dar va face bine să ne lese în pace.

Puterile europene au recunoscut înșile că pretențiile evreilor în România sunt neîndreptățite . Austria și Rusia au încheiat deja tratate în acest senz cu România, cine nu le va încheia tot *astfel* poate să ne scutească cu dragostea. Conferința se va feri desigur de a amesteca în discuții cestiuni cari să le complice și mai mult. Cât pentru români, egala îndreptățire a 600.000 de lipitori și precupeți este pentru ei o cestiune de moarte și viață, și poporul nostru cred c-ar prefera moartea repede prin sabie decât moartea lentă prin *vitriol* .

Concedem că între acești 600.000 va fi unul la sută care să producă ceva prin sine și să ție la țară și la popor, dar când în țară avem 700.000 de lucrători cari produc, țaranii, nu 'nțelegem alături cu aceștia 600.000 de speculanți ai productelor , încât fiecare evreu să trăiască din precupețirea muncii *unui* singur țaran român. Drepturile d-nealor civile și publice nu 'nsemnează decât dreptul de a exploata poporul nostru în bună voie. Plece 99 procente în America, ca să-și câștige acolo prin muncă productivă pâinea de toate zilele și atunci cu cei ce vor rămânea ne vom împăca ușor, dar pân' atuncia să mai fie încă șapte alianțe, ca cea universală, care să conspire cu *ușile închise* în contra nației românești, noi

vom ști să li arătăm totdeauna lungul nasului, căci nu ne spăriem nici de înjurăturile presei jidovești, nici de declamațiile oratorilor idealști pe câtă vreme e vorba de existența poporului nostru. Dacă voiesc să ne cucerească, n-au decât s-o facă... fâțiș , ca toate națiile , cu arma 'n mână . Dar cu tertipuri și apucături nu merge deocamdată. În numărul în care sunt la noi evreii rămân *străini de rit necreștin*, ce nu se pot nici contopi cu poporul nostru, nici pot pretinde mai mult decât de a fi suferiți , și ne pare că n-au nici o cauză de a se plânge de toleranța noastră. Dacă gustul li-e numaidecât după drepturi egale, conform „contractului social”, iată, Austria 'i aproape, apoi Germania, Anglia, Franța, Italia, cine-i oprește de a merge cu drumul de fier unde li vine la îndemână , ca să se bucure de toate drepturile posibile?

Putem spune cu drept cuvânt și tare: că poziția evreilor, în țările în cari nu se bucură de egalitate e cu mult mai bună decât acolo unde ei se bucură de ea; de aceea geme Rusia de ei, de aceea ne-au inundat pe noi. Oriunde e teren pentru neagra speculațiune , evreul e - acasă , iar vaietele și plângerile contra persecuțiunii sunt mofturi cari să acopere de mai nainte modul neomenos în care sug țările pe carile au căzut ca lăcusta .

Că sunt și evrei ce merită egala îndreptățire — cine o contestă ? Dar noi nu suntem Sabaot care voia, pentru-*un* drept, să cruce Sodoma , nu putem, pentru numărul mărginit de evrei folositori țării, să dăm depline drepturi sutelor de mii de venetici neproductivi , care-n ultima linie trăiesc din precupețirea muncii , ba a vieții poporului nostru.

[5 decembrie 1876]

REVISTA TEATRALĂ [„JOIA TRECUTĂ S-A REPREZENTAT...”]

Joia trecută s-a reprezentat două piese: „Pantalorul roșu”, farsă în destul de veselă într-un act, și „Revizorul general”, comedie de obiceiuri în trei acte. Cea dintâi a fost destul de nevinovată în dispoziția ei, căci un soldat, care vine pe vreme de ploaie la iubita lui și-și pune inespimabilii săi la uscat, pentru ca stăpânul casei, un medic,

chemat noaptea la o bolnavă, să-i îmbrace din greșală și să capete prepus pe nevasta sa, cu care trăiește în pace de 40 de ani, că ar avea relații c-un soldat, toate acestea nu conțin de loc elementele unui conflict dramatic. Dacă schimbarea de îmbrăcăminte este în sine foarte comică, presupunerea medicului e cam simplă și jignitoare pentru un simț mai sănătos. Un om inteligent, chemat în cele dintâi case, nu crede cu atâta ușurință asemenea nerozii. Dar, în sfârșit , asta-i vina autorului, care poate nici nu și-au scris piesa cu altă pretenție decât pentru a procura cincisprezece minute de veselie privitorilor , scop pe care l-au și ajuns. D-nul Manolescu a jucat cu multă ușurință pe soldatul Nicu Cremene, d-na Sarandi și mai bine pe bucătăreasă . Această damă și-a făcut școala dramatică, după cât știm, sub ochii lui Millo, pe când acesta era în floarea vârstei și a talentului său; d-nia-ei a creat multe din rolurile repertoriului bătrânului artist, vorbește natural și dezghețat , își stăpânește cu deplină siguranță glasul, fizionomia și mișcărilor, și nu a contractat nici o manieră rea de pronunție de la teatrul din București.

Poate că ... arareori, nu-i vorbă ... colorarea ce o dă caracterelor e prea vie, prea bătătoare la ochi, prea copiată de pe natură. Și *acesta* este un defect, căci nu tot ce-i natural e și frumos; dar, în alăturare cu alții, d-na Sarandi are neprețuitul merit de a fi învățat în școala adevărului, deși poate a unui adevăr cam prea de-a dreptul.

Tot bine a fost jucat d-ru Chicheron , numai ni se va concede, credem, că bătrânii , așa cum se reprezintă la noi, sunt uneori cam uniformi. E adevărat că adesea rolul e uniform și nu permite o mai mare variație în joc, dar atunci trebuie să reamintim o veche maximă teatrală: un actor e dator să gândească nu numai *cu* autorul, dar adesea și în locul lui. Câte piese nu dăoresc succesul lor nu valorii lor interne, ci jocului bine meditat al actorilor !

În sine farsa franceză nu are nici un merit și nici pretinde să-l aibă. Ea au servit pentru a trece vremea spectatorilor veniți la început și a deschis spectacolul pentru ca cei veniți în urmă să nu piardă nimic din „Revizorul general” de Nicolaie Gogol.

Gogol e după unii cel mai original, după alții cel mai bun autor rusesc. Lucrul stă însă astfel: el și-a 'nrădăcinat în minte viața reală a poporului rusesc; tipurile sale sunt copiate de pe natură, sunt oameni aievea, precum îi găsești în târgușoarele pierdute în mijlocul stepelor căzăcești . Toate popoarele au asemenea scriitori , deși nu toți au compus câte - o piesă de teatru. La germani Fritz Reuter, la americani Bret Harte, la unguri Petöfy , la români, pentru țărânul din Moldova, Creangă, pentru crișăni , Slavici , pentru spiritul și viața târgoveților , întrucâtva Anton Pann . Scrierile unor

asemenea sunt greu, adesea cu neputință de tradus, de aceea va fi ușor de-a vedea că localizarea piesei de către avocatul din București d. P. Grădișteanu, făcută după o traducere, căci numitul domn nu știe rusește, nu va avea o valoare tocmai însemnată.

Se 'nțelege cumcă prin caracterizarea de mai sus am voit să arătăm *genul* scrierei lui Gogol, nu să-l comparăm pe el cu alți autori de același gen, decât cari cel rus poate fi mai însemnat.

Piesa aceasta este, după cum ușor se putea prevedea, mai mult epică decât dramatică, căci toți scriitorii populari sunt mai mult epici, de la Homer începând și până la Fritz Reuter. Nu este dar vorba de lupte sufletești deosebite, de încurcături dramatice, precum le leagă și dezleagă autorii franțuji, nu de-un plan care să-ți ție interesul încordat până la fine. Ca toți scriitorii cari nu se silesc să ni spuie ceva pentru a ni procura petrecere, ci cari au de spus ceva adevărat, fie chiar un trist adevăr, Gogol nu vânează nicăiri efectul, pentru că el n-a scris pentru tantieme, nici pentru succes, ci pentru că i-a plăcut lui să scrie cum simțea și vedea lucrurile, fără a se preocupa mult de regulile lui Aristotel. Și, după a noastră părere, bine au făcut. Interesul febril pe care ni-l insuflă comediele franțuzești moderne, în care planul piesei se 'ntemeiază sau pe adulteriu sau pe încercări de adulteriu, făcând din păcatele femeilor și bărbaților picanterii dramatice, pipărate cu espresii lunecoase și situații și mai lunecoase, toate acestea Gogol nu le cunoaște. Ai într-o răsadniță deosebite semințe, cade o ploaie și toate răsăr în plină lumină, fiecare în feliul ei. Ai și aici o răsadniță de oraș provincial, în care toți dormitează în păcate moștenite, fără ca lumea să se preocupe mult de ei ... când iată că apare un revizor și toate aceste plante s-arată pline, greoaie, de-a dreptul pe scenă și cunoști că nu-i între ei nici o imitație în carton, nici un caracter afectat — răutatea și înjosirea omenească s-arată așa cum sunt, și râdem de ele. râdem și ... după opinia

---

unora adevărata comedie trebuie să te facă melancolic ... ne întristăm. Acesta este efectul piesei lui Gogol, ca și acela al adevărului și naturei. Natura și adevărul sunt serioase. Oricât de ridicule ni s-ar părea în costumul lui Momus, mizeria, nimicnicia caracterelor omenești și înjosirea lor pot produce veselie, dar aceasta va fi însoțită de o tristă rezonanță, ca ariile de danț ale compozitorilor germani. De aceea s-au și observat că umoriștii cei mai veseli în scrieri, actorii cei mai comici pe scenă sunt între cei patru păreți ai lor triști și ipocondrici. Gogol însuși, cel mai glumeț scriitor al rușilor, a avut în suflet un fond de nepătrunsă melancolie, care au fost în stare să-i nimicească spiritul sub greutatea ei.

Pentru a descrie caracterele oamenilor, autorul caută un pretext, adesea îndestul de ingenios. În romanul „Sufletele moarte” un cavalier de industrie își face următorul calcul: „Guvernul rus vrea să răscumpere pe robi, dar catagrafia locuitorilor se face numai din cinci în cinci ani, prin urmare toți robii câți mor până la facerea unei nouă catagrafii sunt trecuți în registre ca fiind în viață. Cumpărând sufletele moarte, voi putea să le vând guvernului cu prețuri scăzute, dar fiindcă pe mine nu mă vor costa mai nimica, am totuși perspectiva de a face avere”.

Astfel el colindă Rusia și trece drept un emisar secret, și mai misterios încă prin împrejurarea că se ocupă cu cumpărarea de oameni „morți”. Trezite prin arătarea misteriosului străin, caracterele dintr-un oraș de provincie se desfășură împrejurul lui cu o varietate rară, iar sfârșitul? ... Necunoscutul călător redispăre în întunericul din care ieșise, și lumea în urmă-i rămâne cum au fost înaintea venirii lui. Tot astfel și aici. Trezite din apatie prin vestea că sosește un revizor general, caracterele unei mici reședințe de subprefectură s-arată deodată în toată înjosirea lor, până ce străinul care a jucat rolul de revizor merge în lumea lui și-i lasă pe toți cum i-au găsit.

Piesa e de școală veche și bună, iar alegerea direcției merită în această privință toată lauda.

Jocul actorilor au fost asemenea foarte îngrijit. D-nul Bălănescu mai cu samă au jucat de minune — însă preste tot, reprezentația a fost una din cele mai succese și nici putea fi altfel. Parcă actorul nu simte când are să 'nfățișeze caractere adevărate și când imagina? Într-un caracter adevărat el e ca acasă. Judecătorul de pace, căpitanul de dorobanți, subcasierul și mai presus de toate subprefectul Zorchidescu sunt oameni aievea luați de pe uliță și puși pe scenă; tot așa Mache Morcoveanu, tipul mazilului sărăcit. De prisos ni se pare Sache Sorcoveanu (gângavul), căci defectele naturale sunt obiecte ale comicei de rând, nicidecum a comediei de caractere; apoi Tercilian, în care asemenea numai pronunția transilvaneană e comică.

Dar aceste două din urmă persoane par a fi produsele fantaziei, cam problematice de soiul ei, a d-lui Petre Grădișteanu, și nu le vom pune în sama autorului. A face din pronunția provincială a unui popor un element de plăcută naivitate e permis, pentru că persoana care vorbește astfel ne devine simpatică, dar a face *ridicolă* o pronunție înăluntru unui și aceluiași popor este procedura unui om care caută efect cu orice preț.

Ca toți scriitorii mizantropi, Gogol e sceptic, el nu crede în virtuți omenești. El zice în gând ca scriitorul de aforisme Lichtenberg: „Dacă s-ar ști adevăratele motive ale faptelor mari omenești, cât de puține din ele s-ar vedea mari”. De aceea nici virtutea femeiască nu are un rol mai însemnat în piesă decât „datoria națională” a d-lui Tercilian, care-n fond consistă în desfacere de scrisori și sustragere de gropuri. Partea bună a lui Gogol e că relele aplecări, spre a

nu le numi altfel, sunt arătate în deplina lor înjosire, fără farmecul frazei, care să le facă picante. Cucoana subprefectului e deci un tip de femeie cum din nenorocire se vor fi găsit multe, iar interpretarea lui de către d-na Sarandi a fost netăgăduit bună, deși jocul d-niei-sale a fost câteodată prea accentuat.

Cu multă părere de rău am observat însă că publicul nostru nu prețuiește îndeștul silințele în adevăr vrednice de laudă pe care și le dă direcția, atât în privirea repertoriului, prezentându-ni piese mai alese decât în alți ani, cât și în privirea comodităților materiale. Sala bine iluminată și încălzită, orchestra compusă din profesori de la conservatoriu, piesele studiate relativ destul de bine, costumele îngrijite, și cu toate acestea privitori puțini. Această anomalie ar merita o critică îndeștul de aspră dacă ... dacă ne-am fi făcut vrodată iluzii prea mari asupra gusturilor care domnesc la noi.

[5 decembrie 1876]

[„ÎN ȘEDINȚA CAMEREI...”]

În ședința Camerei din 27 noiembrie d. deputat Nicolae Blaremburg au dezvoltat interpeleția sa asupra politiceii esteroare a României. Cuprinsul acestei interpeleții s' aseamăna cu amendamentul pe care tot acest domn îl propusese de a se adaoe adresei tronului, prin care se accentua neutralitatea României. Între altele domnul interpelant au spus că n-are nici o cauză de a urî pe ruși și a iubi pe turci, ci viceversa, căci mulți membri ai familiei sale au stări în Rusia, pe când la cel puțin treizeci dintre strămoșii săi turcii le-au pus capul în poale. (Cu unul mai mult ori mai puțin nu-i mare lucru.) Totuși însă aceste împrejurări nu pot înrăuri asupra opiniei sale politice, care nu are în vedere decât binele României. Turcia nu mai este primejdioasă pentru noi, dar o alianță cu Rusia însemnează primejdia absorbirei și a absolutismului. Toate națiile Europei, nu numai Rusia, doresc îndreptarea soartei popoarelor din Orient, dar nici o gazetă cuminte n-a susținut că Orientul trebuie dat pe mâna rușilor. La ordinea zilei se află două politici, una onestă și conformă tractatelor, alta aventurieră și setoasă de cuceriri. Tot ce ni s-ar oferi pentru a renunța la binefacerile tractatului de la Paris ar fi mic lucru. Nu suntem deloc în poziția de a opta pentru una din cele două părți, ținta noastră e prescrișă de tractatul din Pariz. când nația au încuviințat mijloacele pentru armată, au făcut-o pentru ca soldații noștri să apere vatra strămoșască, nu ca să prezenteze arma cuiva, deci tractatul de la Paris ne impune sarcina de a apăra teritorul nostru contra oricui ar voi să ne calce.

La acestea d. ministru de esterne au răspuns în esență următoarele: Toate popoarele Europei au simpatii pentru creștinii din Orient; România însă e menită a juca în această împrejurare un rol modest numai, dar nu e chemată de - a - și vărsa sângele pentru omul bolnav. Cestiunea nu este în mânele noastre, ci în acele ale conferenței. Noi nu suntem nici în tabăra turcească, dar nici în cea a Europei, căci Europa e și fără noi îndeștul de tare și nu-i trebuie ajutorul nostru. Cât despre existența României, cine ar ataca-o ar avea în contră-i Europa întreagă. Aceasta e și speranța noastră, la care suntem îndreptățiți prin asigurările tuturor puterilor. Cu această ocazie d. ministru observă că nu suntem amenințați din nici o parte, căci și guvernul turcesc au declarat că va respecta neutralitatea noastră și că linia lui de apărare este malul Dunărei. Tractatul de la Paris nu ne prescrie de a apăra pe turci, dimpotrivă suntem în drept de a cere ajutorul lor. Îndealtfel nu ni e permis a provoca pe nici una din puterile cîte garantează existența noastră. România este și va rămâne pacinică și nici are ceva comun cu agitațiile din Turcia; căci răscoalele de-acolo au cauze soțiale, populația rurală a ajuns la deznădăjduire. Țariul Rusiei, care în propria țară au emancipat clasa țăranilor, au fost rugat de cei ce suferă ca să intervie pentru ei, deci Majestatea Sa e insuflat de un simțământ nobil, iar nu de planuri ambițioase. Restul Europei se interesează asemenea de acelea populații cari au ajuns a-și căuta dreptul cu arma în mână și cari nu au decât aspirația ca, unite cu celelalte state, să formeze confederația viitoare a popoarelor orientale. Neutralitatea noastră coincide cu dorințele Europei, dar Dac - am fi siliți a ieși din ea atunci vom face-o; în orice caz însă nu vom urmări o nouă direcție politică fără învoirea reprezentățiunei țării. Puterile garante au înainte-le pretențiunile noastre, avem chiar promisiunea că la conferență se va dezbate îndeosebi și cestiunea garanției speciale a neutralității noastre. De aceea nu trebuie să schimbăm întru nimic ținuta noastră de pân - acuma.

Într-adevăr interpeleția d-lui Blaremburg e cel puțin nelavreme, căci ea pare a cere un fel de politică absolută din partea statului român, care prin poziția sa îndoielnică e silit a face politică de oportunitate. Se 'nțelege de sine că România își va mănținea neutralitatea pe câtă vreme tractatul de la Paris va fi un drept viu, dar în momentul din care chiar puterile europene l-ar privi ca un drept gol, cum sunt drepturile regelui de Hanovera, pentru cari nimene nu ridică un deget măcar, România va trebui să urmeze direcția ce i-o va prescrie interesul bine înțeles al nației românești. A protesta și a îmbla cu protestele pe la ușele împărățiilor, a căuta pentru a nu găsi și a bate pentru a nu ți se deschide, e

un rol nu numai nedemn, dar și nefolositor. E mai bine ca lumea să aibă trebuință de tine iar nu tu de lume, de aceea Se 'nțelege că politica „estremei

---

precauțiuni " trebuie să rămâie a noastră și să nu cultivăm nici o periculoasă simpatie pentru Orient sau Occident, căci singura simpatie ce ne este permisă e aceea pentru neamul românesc, oriunde s-ar afla el pe pământ , și care vede în existența noastră garanția existenței sale.

De aceea firesc lucru că dintre cele două moțiuni depuse la birou Camera a primit pe cea cu trecerea la ordinea zilei, iar nu pe cea în care se accentua „păzirea cea mai exactă și mai sinceră a neutralității".

[10 decembrie 1876]

[„ÎN ȘEDINȚA SENATULUI..."]

În ședința Senatului din 29 noiembrie s-a dat cetire demisiunii d-lor Lascăr Catargi , G . Cantacuzino și I. E. Florescu. Demisiunea a fost dată din cauză că în ședința din 20 noiembrie s-au rostit de pe banca ministerială expresii grele, cari prin semnificația lor anticipau cu mult judecata în procesul pendent al acestor domni ca foști membri ai cabinetului Catargiu. Viceprezidentul în funcțiune , D. Cogălniceanu, a declarat cu această ocazie că biuroul , cu regulamentul în mână , nu poate impune miniștrilor alegerea expresiunilor de cari trebuie să se servească și că, în ceea ce-l privește pe d-sa, n-ar fi rostit niciodată asemenea cuvinte.

D. senator Deșliu a cerut asemenea neadmiterea demisiunii și a atras atenția Senatului asupra împrejurării că d. ministru - președinte Ioan Brăteanu a declarat că nu e solidar de expresiunile d-lui N. Ionescu. În fine d. Eugeniu Stătescu , ministrul de justiție, a declarat că *respingerea demisiunii celor trei d-ni senatori ar fi privită de guvern ca un vot de neîncredere*. Senatul n-au primit demisia în cestiune.

Abia trebuie să mai pomenim că sunt împrejurări unde anticipările , din jignitoare, devin primejdioase . Nu este, nu poate fi acumă vremea de a aduce pe un corp legiutor la extremitatea de a-și rosti antipatiile sale, precum nu este nici vremea unei crize de cabinet. „Hannibal ante portas ". Poate că e tot atât de clar că în vremi extraordinare nu sunt de recomandat nici reforme organice cari să taie în carne vie și că legi fundamentale sunt totdeauna rezultatul păcii în afară, în care un organism social să poată suferi o criză internă.

Să nu uităm că *tot* ce este organic (deci și statul) e supus unor procese analoage de viață și că nimeni nu ar întreprinde operații chirurgice asupra unui organism în momentul în care acesta se află espus crivățului amorțitor sau istovitorului sirocco . Se înțelege că-n împrejurări normale aceste observații ni s-ar părea de prisos și că numai în considerația complicațiilor din afară ne îngăduim a uza de marginile în care ni este învoit a ne rosti părerea.

Asemenea cestiuni trebuiesc tranșate în tăcere. O cestiune delicată a fost refuzul Germaniei de a lua parte la expoziția universală din Paris a căreia întreagă dezbateră a fost următoarea:

Președintele: Comitetul confederației germanice a decis ca imperiul să nu ia oficial parte la expoziția franceză. Cere cineva cuvântul ? (Tăcere generală). Voiește poate delegatul vreuneia din statele confederate să observe ceva? (Tăcere generală) ... Așa dar imperiul nu va lua parte la expoziție . — Punct și nimic mai mult.

Cu toate acestea ura între partidele din Germania e desigur adâncă , neîmpăcată și fără mijloc de tranzacție, pe când la noi toate urmăresc aproape aceleași scopuri;

— afară de aceea pericolul unor discuțiuni asupra acestei întrebări e cu mult mai mic, pentru statornicia lucrurilor din lăuntru , acolo — decât la noi.

[10 decembrie 1876]

[„GAGAUZI SE NUMEȘTE..."]

„Gagauzi se numește o foarte mică parte din poporul Bulgariei, răscălită de tot de limba maternă și azi vorbind turcește. Cauza schimbării limbei au fost persecutările turcilor la venirea lor asupra bulgarilor. Toți bulgarii locuitori părților apropiate de Vana , Burgas , Adrianopole și Constantinopole au fost espuși acestor persecutări și limba fiecăru

bulgar ce nu vorbea turcește au fost tăiați, din care cauză ei, ca să scape de aceste nesuportabile persecuții, au fost siliți să adopte limba turcească, care mai în urmă a fost introdusă și în familiile lor și au crescut în ea și copii[i] lor. Ei sunt creștini și astăzi, însă vorbesc turcește. Grecii în cele din urmă, după ce au nimicit patriarhia bulgară și au gonit limba bulgară din toate școlile și bisericele, s-au silit ca în toate locurile să grecizeze și pe acești nenorociți, introducându-le în biserici și școli limba greacă. Din cauza aceasta unii din acești gagauzi s-au grecizat și s-au făcut mai mari inimiți fraților lor bulgari decât chiar grecii proprii. Pentru acești gagauzi (și nu *găgăuți*) s-a vorbit în *Vulturul*, iar nu pentru românii din Macedonia." — Reproducem cu plăcere această rectificare a ziarului „Vulturul” și adaogem numai că eroarea noastră a provenit din motivul simplu că ziarul amintit, vorbind despre populația Macedoniei, au împărțit-o în greci, bulgari și gagauzi, iar despre români n-au spus un singur cuvânt. Fiindcă știam că macedo-românii se mai bucură de câteva porecliri nepotrivite și nevăzându-i deloc amintiți în perspectivele de împărțea a Macedoniei, am crezut că și redacția numitei foi ne gratifica tot pe noi, căci tot noi suntem și acolo cu o poreclă și mai puțin politicoasă.

[10 decembrie 1876]

ROBIE MODERNĂ

Când lași toate celea în sama libertății și prin urmare a egoismului omenesc nu va fi bine. De multe ori în Anglia s-a dizbătut întrebarea dacă n-ar fi bine să se lucreze duminicile, și se găsise economiști care să calculeze ce pierderi însemnate are industrialul englez prin ținerea sărbătorilor. O fericire că biserica e acolo îndestul de puternică pentru a rezista unor asemenea tentative împotriva săracului, asigurându-i și acestuia partea sa de odihnă și bucurie într-o lume pe care scriptura o numește cu drept cuvânt „Valea plângerilor”. La noi, în țara absolutei libertăți, este însă cu puțință ca lucrătorul să nu se bucure nici de duminică, nici de sărbătoare, să nu se bucure nici de răgazul pe care scriptura îl asigură până și animalelor. Mania de a trata pe om ca simplă mașină, ca unealtă pentru producere, este întâi tot ce poate fi mai neomenos; al doilea, dezastruoasă prin urmările ei. Căci vita de muncă se cruță la boală, i se măsură puterile, nu se încarcă peste măsură, pierderea ei e egală cu cumpărarea unei alteia, încât interesul bine înțeles al proprietarului este cruțarea. La om lucrul se schimbă. Poate să se stingă în bună voie ..., se va găsi totdeauna altul la loc, căci nevoia e o dascăliță amară, care primește orice condiții. În alte țări sunt societăți pentru apărarea animalelor, de sine înțelegându-se că religia și organizarea socială îi asigură omului zilele sale de odihnă, la noi însă nu va fi minune dacă vom vedea tratându-se organismul cel mai nobil de pe pământ cu o lipsă de cruțare de care sunt ferite și organisme cele inferioare. Ne-a trebuit această espunere pentru a caracteriza soarta lucrătorilor din fabrica regiei monopolului tutunurilor. Muncind 12 — 14 ore pe zi, aceste zile lungi și negre nu sunt între-

rupte nici de duminică, nici de sărbători, încât cestiunea socială, atât de ventilată în Europa, trebuie s-o revedem la noi în forma ei cea mai crudă. Iată dar materialul de oameni supus acestui tratament :

200 de lucrătoare

10 tăietori cu mașina a tutunului prost

3 tăietori cu mașina a tutunului bun

2 cari desfac tutunul cu trompa

1 amestecător

1 tăietor de hârtie

3 privighetori a lucrătorilor

3 amployați superiori

1 diurnist

Iată dar 224 de oameni, a patra parte dintr-o mie, care nu cunosc nici sărbătoare, nici altă odihnă decât somnul.

Se poate că regia, câștigând puțin sau nimic din toată afacerea, să fie silită de a întrebuița asemenea mijloace, pentru a se susține; dar nouă ni se pare că soarta „dividendelor” e cu mult mai puțin importantă decât aceea a omului chemat să le producă.

Onor. primărie, care cu drept cuvânt a ordonat respectarea duminicilor și sărbătorilor din partea comercianților, ar trebui să ordone aceeași respectare din partea fabricelor. Să nu uităm că trăim într-un stat creștin, că numai chinezul n-are sărbători, pe când religia creștină, a celor „dezmoșteniți”, li asigură și acestora partea lor de bucurie în lume.

O altă cestiune, care privește numai administrația orașului nostru, este că lucrătoarele, pornind noaptea de la fabrică pe șoseaua din valea Bahluiului, sunt espuse obrăzniciei stâlpilor de cafenele, cari tocmai în vremea ieșirii fetelor din fabrică găsesc că primblarea pe întunecoasele uliți e foarte aerisitoare. De aceea ar trebui ca felinarele să fie mai dese și mai cu samă să fie *aprinse*, asemenea nici prezența unui număr mai mare de serjenți de noapte nu e de prisos.

[12 decembrie 1876]

[„ZIARELE ENGLEZE..."]

Ziarele engleze reîmprospetează știrea, ce s-a mai fost răspândit o dată, că România va fi acea putere neutră chemată a ocupa cu trupele sale Bulgaria până la îndeplinirea reformelor făgăduite de Poartă. Astfel *Times* zice că acest proiect va fi susținut în sânul conferinței de către Germania și Franța, iar *Morning-post* crede, nu fără cuvânt, că într-adevăr conferința ar putea să primească această soluțiune, ca una ce dezleagă greutatea cea mai mare din toată afacerea.

„*Courier de Roumanie*”, ziar oficios, înregistrând știrile de mai sus, spune că pân' acum *nu* i s-a făcut încă guvernului român asemenea propuneri.

În privirea politicii externe „Românul” vede lucrurile în lumină trandafirie, coloare ce se justifică întrucâtva și prin suirea efectelor de bursă.

Acest ziar spune că noutățile private ce le primește de la Constantinopole continuă a fi favorabile păcii. Afară de aceea delegatul guvernului românesc s-au bucurat asemenea de bună primire din partea atât a Porților împărătești precum și a ambasadorilor și delegaților puterilor garante.

Deși „poate” și „se zice” sunt după zicală cam rude cu minciuna, totuși nu voim să lipsim pe cetitorii pentru care nădejdea-i lucru mare și de știrile celelalte, cite le mai aduce ziarul de mai sus.

Miniștrii turci sunt — *se zice* — dispuși de-a supune dezbaterilor conferinței recunoașterea absolutei neutralității a României (ca Belgia și Svițera) și alte cereri legitime din parte-ne. Totodată guvernul turcesc — *se zice* — că e hotărât de a respecta neutralitatea țării noastre chiar în caz de război.

Înlăuntrul țării ... înlăuntrul țării comitetul pentru darea în judecată a cabinetului Catargiu a chemat pentru duminică (12 dec.) la interogatoriu public pe generalul Florescu și pe d. A. Lahovary.

„*Timpul*” spune (cu alte cuvinte, nu ale noastre) că agenți ai partidului liberal ar fi cutrierând Bucureștii pentru a chema la acest interogatoriu public cât se poate de mulți aderenți ai partidului dominant și că aceștia au căpătat instrucții de-a face presiune asupra guvernului și Camerei și de a cere (prin vociferări negreșit) arestarea și condamnarea celor preveniți. Dacă mai alăturăm și știrea, adusă tot de *Timpul*, că pentru aceeași duminică aveau să se adune tot în Dealul Mitropoliei două - trei mii de cetățeni, partizani ai conservatorilor, atunci frumos bucluc a fi fost acolo.

Toate aceste sunt știri pe cari le-am putut avea până ieri la 2 ore după amiază, mai jos vom înregistra știrile ce ni vor sosi după aceasta. Opinia noastră anticipată este că nu va fi fost deocamdată nimic. Căci foștii miniștrii, care au declarat de atâtea ori că nu recunosc puterea judecătorească pe care se crede în drept a și-l atribui comitetul, nu vor veni decât cu sila înaintea comisiei, încât aceasta va fi nevoită prin „contestarea de competență” să așeze un alt termin pentru aducerea lor cu putere publică. Cel puțin așa și atâta putem deduce din cite s-au petrecut pân - acum.

Ieri după-amiază poșta din București n-au sosit. După știri private miniștrii citați de comitet ar fi refuzat de a se prezenta, încât a trebuit să se ieie măsuri silnice contra lor.

Iarși „Românul” mai vestește că partidul liberal ar fi ajuns la cunoștința că trebuie să deie o direcție mai energică și mai regulată lucrărilor lui din Cameră și Senat, drept care au hotărât de-a se aduna de cite trei ori pe săptămână pentru a se sfătui. Spre acest sfârșit partidul anunțat s-au reconstituit în modul următor :

D. N. Bățcoveanu prezident,

D-nii Hasnaș și Cămărășescu, vice-prezidenți,

D-nii Junel Lătescu și Deleanu evestori.

Partidul au ales două comisii, compuse din deputați și senatori, dintre care una va studia și proiecta o lege comunală și județană, cealaltă o reformare a judecătorilor de instrucție și de pace.

Nouăsprezece proiecte de lege se află în studiul Camerei — poate prea multe pentru a fi studiate — unele deja în comitetele delegate de secțiuni. Între aceste din urmă sunt :

Proiect pentru reformarea seminariilor ;

idem pentru modificarea procedurii de urmărire;

idem pentru rechiziții militare.

Iar în secțiuni se studiază :

Proiectul pentru abrogarea legii de recrutare din 1876 și reintroducere celei din 1874;

idem asupra legii adiționale la legea organizării puterii armate;
 idem pentru *introducerea impozitului mobilier* ;
 idem pentru *responsabilitatea ministerială*;
 Propunerea pentru deschiderea unui credit de 300.000 l. la casa de depuneri în sama creditului fonciar urban ;
 Proiect asupra interpretării *legii electorale*;
 Propunere pentru ridicarea unei statue lui Ștefan Vvd cel Mare;
 Proiect pentru restituirea efectelor sustrase de la Casa de depuneri ;
 idem pentru acordarea unei pensii locotenentului Fotino ;
 idem pentru așezarea dării mobiliare , a patentelor și celei fonciare ;
 Pentru formarea unui comitet, însărcinat cu revizia caselor publice ;
 Asupra poziției ofițerilor ;

Propunere pentru desființarea taxei la podurile de fier dintre Mărășăști și Buzău;
 Propunere pentru instituirea unei comisii însărcinate cu elaborarea unei legi pentru emanciparea vetrei și împrejurimilor târgului Vaslui;
 în fine
 Propunere pentru declararea Giurgiului de port-fra[n]c.
 Dintr-acestea toate Camera au și abrogat deja legea de recrutare din a. 1876 și au de introdus pe cea din 1864, apoi au hotărât de a începe alaltăieri în 13 curent dezbaterile asupra bugetului anului viitor.
 Senatul au ținut săptămîna trecută două ședințe secrete.
 Relativ la zgomotele despre o schimbare de cabinet, care se răspîndise săptămîna trecută, putem spune că ele avuse motive de a se naște din cauza antitezei, uneori pronunțate, dintre cele două corpuri legiuitoare; dar, oricum, au fost pripite. Asemenea zgomote în asemenea vremi sînt totdeauna rele.

[15 decembrie 1876]

TURCIA

[„DELEGAȚII PUTERILOR GARANTE...”]

Delegații puterilor garante au decis, după încheierea conferențelor preliminare, de-a da concluziilor lor o formă care să poată fi admisă de toți. Numirea lui Midhat Pașa de vizir e de unii privită bine și se crede că va grăbi răsipirea dificultăților, alții o privesc din contra ca o provocare făcută Rusiei. Unele depeșe susțin că Poarta va refuza primirea hotărîrilor conferinței și va prefera să fie bătută de ruși decît să fie umilită.

Morning-Post vestește că conferința s-au înțeles asupra propunerii de a delega o comisie europeană pentru supravegherea reformelor din Bulgaria și ca să i se dea acelei comisii o escortă militară de 6.000 belgieni.

Times discută posibilitatea refuzului Porții de a primi propunerile conferinței și conchide că o asemenea ținută ar izola-o pe Turcia, ba poate că Anglia ar și rumpe relațiile diplomatice cu ea.

Deși ocuparea Bulgariei de către ruși trebuie privită cu părere de rău, totuși Anglia n-ar pune-n mișcare un singur regiment pentru apărarea Bulgariei. Interesele Angliei sînt în Bosfor și va ști să și le păzească la vreme.

Proiectul de constituție a fost proclamat solemn pentru tot imperiul. Principiele ei sînt: 1) Suveranitatea sultanului în aceleași margini ca și monarhii constituționali din Europa 2) responsabilitatea ministerială 3) alegerea a două corpuri legiuitoare, Senat și Cameră 4) autonomia județană, comunală și bisericească 5) libertatea învățămîntului 6) obligativitatea instrucției primare 7) inamovibilitatea funcționarilor 8) religia statului rămîne cea mohametană, fără însă de-a pune vro piedecă celorlalte religii. Supușii imperiului se vor numi otomani.

Belgia a declinat, prin circulară către puterile mari, însărcinarea de-a ocupa Bulgaria.

[15 decembrie 1876]

Un proiect de lege pentru înființarea unei Bănci Naționale în țară a fost depus pe biroul Adunării din inițiativa d-lor deputați: P. Buescu , Maior Michai , Gr . Cantacuzino, Colonelu [I] D. Lecca , A. Vilner , C. Climescu , P. Pastia , G . Rădescu , Stancu Becheanu , A. Vizanti , Pilat , Gr . Serurie și Goga .

Curierul financiar judecă poate cu drept cuvânt că cererea singură pentru înființarea unui asemenea institut, *în niște timpi ca aceia ce percurgem astăzi*, arată că autorii proiectului nu fac parte din lumea financiară, din acea lume care știe când și în ce moment trebuie să se înalțe asemenea institute, când și în ce moment poate reuși o subscripțiune , un apel la capitalurile publice, în fine când și în ce moment creditul unei țări poate permite sau nu o asemenea operație.

[15 decembrie 1876]

[„CREAȚIUNEA COMISIEI BUGETARE ...”]

Creațiunea comisiei BUGETARE , adică bugetul pe anul 1877, este din ce în ce mai împresurat și mai grădărit de către călămările militante . „Unirea democratică” și-a luat de obiect reducerile asupra instrucției publice, încât acum vorbesc „Românul”, „Telegraful”, „Reforma” și se 'nțelege că și mai aspru ziazele opoziției , „Timpul”, „Trompeta ” ș.c.l.

Lăsând să urmeze estrase „ad rem ” din Românul și Timpul, nu ne putem opri de a face o singură observare , care ni se pare a exprima adevărul, fără nici una din drapările intenționale ale restului presei. Ceea ce caracterizează pe organizatorii repezi este *neștiința de carte*, neștiința în cestiunile pe cari le dezleagă c-o copilărească ușurință. Căci *finanțele* sunt o știință, ele stau în legătură cu *știința* economiei politice, cu *știința* administrației.

Într-o țară unde sunt deputați și jurnaliști care au studiat atâta pe cât se poate învăța în academiile din cinstitul oraș al Mizilului , alături cu alții, cari fără o preparare serioasă au vizitat academiile străine și s-au întors ca să realizeze idei nouă de-o valoare „foarte relativă” fără să-și cunoască țara și poporul, nu se poate aștepta decât o cumplită superficialitate în toate cestiunile, o ușurință de care sufăr toate partidele din România, cari nu văd în stat decât mecanismul succesiunii la putere.

Las' că lipsa de cultură adevărată e egală cu lipsa de moralitate în sens mai nalt al cuvântului , căci imoral este în înțeles mai nobil al vorbei fiecare ce se 'nsărcinează c-o afacere pe care n-o pricepe îndestul de bine.

[17 decembrie 1876]

TURCIA [„DUPĂ CUM ANUNȚĂ...”]

După cum anunță Agence Havas , Poarta va refuza formal propunerile puterilor. Midhat Pașa, vizitând la 15 dechemvrie pe delegații conferenței, au vorbit despre garanții și despre cooperarea unei jandarmerii străine, n-a pomenit însă că Poarta are

---

de gând să refuze . Marchizul Salisbury, vizitând pe sultan, i-au declarat că toate puterile stăruiesc unite asupra cererilor lor și că, în cazul unui refuz, toți ambasadorii vor pleca din Constantinopole. În conferința viitoare Poarta va anunța hotărârile ei. Armistițiul s-au prelungit cu 14 zile. Întâmplându-se război guvernul turcesc au hotărât a înarma pe bulgari, greci și armeni .

[19 decembrie 1876]

BELGIA

[„«INDEPENDENȚA BELGICĂ » SPUNE..."]

„INDEPENDENȚA BELGICĂ " spune că, în cestiunea ocupării Bulgariei, Belgia n-au priimit pân - acuma decât comunicații confidențiale și de-aceea le-au dat și reprezentanților ei din străinătate numai instrucții confidențiale . Ministrul au adus la cunoștința reprezentanților că Belgia, fără a refuza cererile eventuale ale puterilor, se simte totuși dator de a face să atârne cooperarea sa de garanții morale și financiare.

„INDEPENDENȚA BELGICĂ " se 'ndoește că propunerile lui Malou vor fi primite de cătră puteri.

[19 decembrie 1876]

[„CU OCAZIA DEZBATEREI ASUPRA PROIECTULUI DE BUDGET ..."]

Cu ocazia dezbaterii asupra proiectului de buget d-nul prezident al Consiliului de Miniștri au ținut un cuvânt ce cuprinde un șir de prețioase adevăruri, de mult cunoscute de noi, dar pentru a căror răspândire a trebuit, se vede, mai mult de zece ani. Răposatul Marțian în Analele statistice, Titu Maiorescu în critica direcției culturale române, d. Ioan Ghica în Convorbirile economice, Teodor Roset [t]i în articolul „asupra progresului la noi", M. Eminescu în discursul public „asupra influenței austriece" au arătat cu toții că primirea formelor de cultură ale străinătății fără bazele economice și cuprinsul ecuivalent se soldează cu mizeria claselor muncitoare. Ne pare bine că aceste cuvinte au ieșit din gura unui barbat atât de popular în toată românimea, că tocmai d. Brăteanu a întrebuințat pentru artificiala stare socială a românilor expresia tropică de comedie tradusă din franțuzește.

Deie Domnul ca sistemul privirei pozitive și mai cu samă acela al descărcării generale să nu vie prea târziu .

Reproducem din discursul d-lui Brăteanu toate pasagele cari caracterizează vina cea mare a generației trecute care, orbită de civilizația străină, a crezut că, introducând

---

formele esteriore ale ei, i-a introdus totodată și cuprinsul. Acest cuprins nu se realizează decât prin *muncă*. Nici ziare, nici legi, nici academii, nici o organizație asemănătoare cu cele mai înaintate nu sunt în stare de a înlocui munca și o stare de lucruri care nu se întemeiază pe ea e o fantasmagorie care va dura mai mult sau mai puțin, dar se va preface în fum la suflarea recei realități .

Acuma începe a se preface în fum. Fi-vom destul de tari de a suferi această operație, această amputare a clasei scribilor din viața publică, Fi-vom destul de drepiți pentru a depărta reputațiile uzurpate și nu meritul adevărat? Vom fi în stare a deosebi puterea adevărată de semidoctismul de rând în toate aceste reduceri ce se vor propune? Aceasta e întrebare demnă de Hamlet și a cărei dezlegare ne-o va da numai viitorul.

[22 decembrie 1876]

REVISTA TEATRALĂ [„DESPRE TREI REPREZENTAȚII..."]

Despre trei reprezentații avem să dăm samă și anume despre cele a pieselor „Cerșitoarea”, „Paza bună trece primejdia rea” și „Ucigașul”.

Piese nouă se urmează așa de repede una după alta încât ne mirăm cu drept cuvânt de memoria actorilor, cari trebuie să învețe pe de rost două - trei piese pe săptămână, precum și de ansamblul care merge strună, cu toată repejunea punerii în scenă a repertoriului.

Direcția, fiind samă de gustul publicului de duminică, dă în aceste zile piese de spectacol în cîte cinci acte, adică romane dramatizate. Deși în princip protivnici acestor piese, cari reprezintă dramatizarea tuturor cazurilor prevăzute și pedepsite de articolele respective ale codului penal, totuși trebuie să-i dăm drept direcției că urmează gusturile publicului și s-o spunem verde că teatrul, chiar așa cum este, e prea bun pentru publicul nostru. Căci într-adevăr un public care strâmbă din nas îndată ce vede repetându-se de două sau trei ori o piesă bună și așteaptă cu nerăbdare tot lucruri nouă crezând pe actori cai de poștă, un public ce aplaudează piesele rele și primește cu multă răceală pe cele bune, care prin eventuala sa nepăsare silește pe direcție să deie trei piese nouă pe săptămână, un asemenea public pierde dreptul de-a avea un teatru bun și ne mirăm cum de actorii, demoralizați, pun asemenea muncă de salahor unde orice idee de artă dramatică e subordonată trecătoarei petreceri, își mai dau atîta silință, deși știu încălțe rolurile.

Noi nu ne speriem de-a supăra pe cetitor cu aceste cuvinte. Nu lingușim pe nimenea, pentru că nu suntem în stare de-a spune neadevărul, iar adevărul este singura rațiune de-a fi a unei dări de samă de orice natură. Cu pericolul dar de-a nu fi aprobați de cetitor, întrebăm ce piesă este aceasta: „Cerșitoarea”? Ce roman de mansardă a slujit drept plan acestei drame, în unele părți de-a dreptul respingătoare? Nici un caracter natural de la început Pân - la sfârșit.

Fierarul, natură *nobilă*, care lucrează totdeauna după codul duelgiilor; femeia lui, care fuge cu un conte, natură *nobilă*, care espiază până la sfârșit greșala ei și se-ntoarce oarbă, urâtă, însă pocăită în brațele bărbatului; contele, cicisbeo al femeiei fierarului, natură *nobilă*, care nu refuză a-i da acestuia satisfacere tot după codul duelgiilor; mama fierarului, natură *nobilă*, contesa pe care a dădăcit-o, extremamente *nobilă*, servitoarea, o bunătate de femeie, ucenicii fierarului item, fetița cea de 6 ani, *virtutea încarnată*, păstorul luteran, un *adevărat apostol*, și toate aceste într-o dramă în care se petrec lucruri grozave. Această piesă curioasă este un infern plin de îngeri și de oameni de treabă.

Ce sunt aceste caractere boite cu albeața morală, unse cu badanaua nobleței de suflet?

Apoi ce să mai zicem de *providență*, care joacă rolul de mașinist. Când mama are să-și vadă copila, un fulger providențial o orbește; Când copila are să roage pentru sufletul mamei, o mână providențială surpă bolta bisericeii; Când oarba se aruncă în râu, un păscar providențial o mântuie de moarte.

„Nici o situație care nu rezultă din conflictul caracterelor nu este admisibilă” — regulă veche. Mașinistul providențial, deus ex machina, n-are ce căuta în drame. În fine, ce e toată povestea asta băbească, fără nici o verisimilitate, făcută pentru ca să spărie copiii și învârtită împrejurul unui adulteriu? Răutatea și perversitatea omenească au rămas să fie reprezentate — prin cine? Prin niște saltimbanci caraghioși. Egoismul omenească, acest sâmbure al răului, acest nerv al caracterelor, care s-a ntrupat mai bine și mai perfect sub frumoasele obrazare de bronz ale cezarilor decât sub mutra de capră a unui satir, acest egoism este reprezentat printr-un măscărici. Toți ceilalți, afară doar de contele în unele momente slabe, sunt niște îngeri.

Piesa a fost jucată bine. Fierarul (d-nul Galino), sora lui de lapte (d-șoara Dănescu), mama (d-na Evolschi) n-au ieșit din cadrul acestei povești rele; au făcut ce au putut din rolurile lor imposibile. Nu tot astfel d-na Stavrescu. D-nea ei a vrut să deie relief acestui nonsens dramatic, să iasă din cadru afară prin jocul său de scenă, au jucat deci cu atîta barbară cruditate, mai ales ca oarbă, cu grimarea de om mort, cu ochii adânciți și vineți în cap, încât nu inima — stomahul ni s-a întors la această priveliște. Pentru D-zeu! Nu tot ce e natural e frumos. Aceasta trebuie să fie regula de aur a tuturor artiștilor, fie ei poeți, fie pictori, fie muzicanți, fie actori. Deși aceste drame de boulevard tratează în genere încălcările codului penal și boalele trupești, încât adevăratul lor loc este temnița și spitalul, iar nu teatrul, deși în teatrul de boulevard am văzut piese a căror eroi sunt gheboși, surzi, muți, orbi, hectici, nebuni, idioți, totuși nu credem că reprezentarea crudă și realistă a slăbiciunilor trupești este menirea artei dramatice. E drept că dintre toate infirmitățile numai două nu jignesc spiritul dramatic, dar numai prin liniște[a] care o inspiră: orbia și nebunia. Amîndouă aceste le vedem reprezentate în tragediile celor vechi și în operele celui mai mare poet: în *Regele Lear*, în *Hamlet*, a lui Shakespeare.

orbia răspândește liniște fericită pe față, o espresie de tristă și totuși senină resignațiune, un orb are asemănare c-un dormind sau c-un sfânt. Nu numai atîta. Cine nu vede lumea dinafară trăiește numai înlăuntrul sufletului său, de aceea aerul de înțelepciune al orbilor, de aceea și cei vechi și-l închipuiau orb pe Homer, de aceea legenda spune că Ossian a fost orb. Dar, pentru a fi frumos, orbul trebuie să fie liniștit. Un orb agitat de spaimă sau de patimi este un spectacol penibil.

Tot astfel nebunia reflexivă și numai aceasta este într-adevăr dramatică. Nebunii lui Shakespeare sunt adevărați înțelepți. Cuprinși de o idee fixă, ei exprimă în maxime paradoxale adevăruri vecinice, dar aceste idei paradoxale, pe care omul cuminte le exprimă c-un fel de agitație, nebunul le spune liniștit, ca un ce cu totul firesc.

Antiteza la cel Întâi este: seninul ochilor minții și întunericul ochilor trupului; antiteza la cel de al doilea sunt maximele de înțelept în gură de nebun, dar aceste antiteze nu se luptă, ci se-mpreună în liniște, din care cauză aceste infirmități — singurele însă — nu jignesc simțul estetic. Un nebun sau un orb agitat sunt o priveliște penibilă, urâtă, și mai urâtă încă Când actorul îi reprezintă cu toată cruditatea realității.

În toată piesa a fost un singur moment dramatic. Tocmai de ziua fetei fierarului sosește vestea că muma ei a murit. Scena cu crepul negru între fierar și mumă - sa e singura care trezește în privitor simțăminte într-adevăr omenești; tot restul piesei e calculat pentru a băga în boală pe privitor.

Noi se 'nțelege că nu dăm vina direcției pentru alegerea acestei piese. Avizată a susține o trupă îndestul de numeroasă, ea este silită să recurgă la piese scrise în direcția gustului public; de aceea, dezaprobând cu desăvârșire acest gen de opere dramatice, întemeiete sau pe crime comune sau pe boale trupești, recunoaștem totuși că direcția și actorii își dau toată silința, în marginile pe cari le impun nevoile teatrului românesc.

II

Am arătat în rândul trecut scăderile romanelor dramatizate, vorbind în pilda cazului concret al „Cerșitoarei”. Teoreticește s-ar putea statonici antiteza între roman și dramă astfel: romanul e gen de scriere povestitoriu, el zugrăvește ceea ce se 'ntîmplă, eroii lui sufăr fără vină lovirile unei sorți adesea străine de caracterul lor. În opul dramatic nu există întâmplare. Drama arată ce se *lucrează* de cutare ori cutare caracter conform predispoziției sale naturale. De aceea ea implică în sine *vina tragică*. Nu o vină pedepsită de articolele codului penal, căci codul lovește numai în infracțiunile pactului primit pe tăcute de societatea omenească, infracțiuni a garanției reciproce dintre om și om, cea dentâi însă nu are de obiect acest conflict între om și societate, ci acela care se naște din ciocnirea caracterelor deosebite. Toate soiurile de scriere dramatică se 'mpart numai în două genuri, din care unul e mai nalt, celălalt mai de rând: drama de *caractere* și drama de *intrigă*. Genul întâilea arată caracterele în toată curățenia și consecuența lor, al doilea le admite ca fiind cunoscute, iar conflictele se nasc din planuri premeditate, ca să zic intelectuale, a două părți opuse. În cel de Întâi gen conflictul trebuie să se nască cu necesitate, ca între două puteri elementare aduse în contact, precum urmează cu necesitate exploziunea dacă arunci o scânteie într-o magazie de praf. Aduse odată în contact, caracterele se dezvoltă repede și energic, privitorul rămâne uimit, nu de ceea ce se 'ntîmplă, căci aceasta o poate ghici mai totdeauna, ci de espresia curată, străvăzie a caracterelor omenești, cari-n viața comună se ascund sub masca convențiilor sociale. Astfel în tragediile lui Sofocle știm de mai nainte ce are să se 'ntâmples, dar caracterele sunt cristalizate și ne uimesc prin teribila lor consecuență, până sunt înfrânte prin ele înșile, urieși ce cad sfârâmați sub propria lor greutate. Drama de intrigă consistă nu atâta în conflictul a două caractere, ci în acela a două planuri opuse. Aicea publicul privește cu mult mai mare interes desfășurarea, căci el poate ghici ce se petrece în inima unui om, nu însă ce se petrece în capul lui. În acest al doilea gen spaniolii și francezii au ajuns foarte departe; cel dentâi e reprezentat din veac în veac de câteva genii izolate, în vechime de tragicii greci, în vremea nouă de Moliere și Shakespeare, și în cazuri izolate în câteva alte scrieri, concepute în acele momente fericite în cari, după spusa unui scriitor, fiecare om e un geniu.

Tot ce se abate de la aceste două norme generale e greșit.

Aceste premise, trecem la a doua reprezentație, despre care avem să dăm sama. În beneficiul d-șoarei Dănescu s-a reprezentat piesele: „Doi surzi” și „Paza bună trece primejdia rea”. Piesa întâia e, se înțelege, din seria celor greșite, căci conflictul se naște dintr-o infirmitate fizică: surzenia. Dar este o farsă destul de plăcută, bine condusă și a fost și bine jucată. A doua: „Paza bună trece primejdia rea” este o comedie de intrigă, în stagiunea aceasta a treia piesă bună. Celelalte au fost „Revizorul general” și „Caterina”. Planul femeiei unui fierar de-a scăpa pe nevasta unui marchiz de urmărirea adoratorului ei succede până la un punct oarecare. Rolurile fierarului (d. Bălănescu), a femeiei lui (d-șoara Dănescu), a surorii marchizului (d-na Sarandi) au fost cu deosebire bine executate. Celelalte asemenea, numai pe d-na Conta am sfătui-o ca să vorbească mai natural. D-nia ei vorbește mai totdeauna c-un ton îngânat și sentimental. Cu toate ca suntem plecați a ținea în samă împrejurarea că D-nia ei s-a suit de curând pe acele scânduri, cari după proverb „însemnează lumea”, totuși n-am crezut de prisos a descoperi scăderi cari, cu puțină silință, se pot evita. Ceea ce constatăm cu plăcere este că d-șoara Dănescu pe zi ce merge devine o actriță mai bună, promite a deveni o artistă în puterea cuvântului. Publicul are cuvânt să fie îndrăgit de tonul cu totul firesc, niciodată afectat cu care d-nia sa vorbește, fie scenele sentimentale, fie vesele. Acesta e titlul său de superioritate față cu celelalte colege (esceptând se

'nțelege pe d-na Sarandi, care nu cade niciodată în greșala vorbirii afectate). Un danț executat între acte a plăcut asemenea și a fost jucat cu vervă . Numai numele „romano” nu ni convine. Voiște poate izvoditorul acestui danț să ne 'nobileze numele nostru, care sună destul de bine: român și românesc?

Comedia „Paza bună”, fiind escelentă în felul ei, credem că direcția ni va face plăcerea de-a o mai reprezenta de câteva ori. Prin piesele bune se formează un capital stabil — pentru direcție, „repertoriul”, și pentru actori, „rolurile”; prin piesele bune se

---

capitalizează munca, altfel foarte trecătoare, a actorului . Dacă teatrul românesc n-au ajuns până acum la o dezvoltare mai mare, cuvântul a fost că, din cauza esclusivismului câtorva reputații , din cari cele mai multe uzurpate cu nedrept, n-au fost cu puțină crearea unui repertoriu de piese care să intereseze prin caracterele lor, nu numai prin romanticitatea întâmplărilor .

III

Dumineca trecută s-a reprezentat din nou o dramă de spectacol, „Ucigașul”, tot de soiul Cerșitoarei, dar scrisă cu mult mai mult talent, c-un plus în cazuri criminale, dar c-un binefăcător minus în cazuri providențiale , încât mașinistul a fost scutit de-a juca după culise rolul „bunului Dumnezeu”. Ba chiar un caracter am observat în această dramă, pe Mardoș . Mardoș e un sanguinic escelent, o adevărată fiară din pustii, cu toată sălbateca sete de luptă și de sânge . El e înfrânt prin sine însuși, prin vehemența și adâncimea simțirilor lui. Natură puternică, el urăște cu putere, dar și iubește cu putere, nimic pe jumătate. A doua *încercare* de caracter este servitoriul fatalist , un „lasă-mă să te las” credincios ca un animal domestic. Scene cari jignesc simțul estetic sunt și aici destule. Astfel scena din urmă a actului întâi , deși se ține de intrigă, e de-a dreptul nesuferită — și nu putea fi altfel, căci s-arată paragrafele procedurii penale în fața unei moarte. Jocul peste tot a fost bun. D. Galino (eroul serei) a jucat pe Mardoș , d-șoara Dănescu a vorbit și jucat natural chiar în scenele cele mai viforoase , d. Bălănescu au interpretat cu o plăcută naivitate pe servitorul fatalist , celelalte roluri au fost jucate asemenea cât se poate de bine. Piesa mai poate merge de câteva ori. Limba traducătorului e din norocire ferită de galicismi .

[22 și 24 decembrie 1876]

BIBLIOGRAFIE [„ATRAGEM ATENȚIA...”]

Atragem atenția cetitorilor asupra anunțului librăriei Socec et comp. Frumoasele ediții ale acestei librării , autorii aleși a căror scrieri au apărut pân - acum (C. Negruzzi, V. Alexandri) ne dau dreptul a crede că întreprinderea , desigur costisitoare, a librăriei, va fi apretuită și încurajată de public, mai ales că procurarea operelor lui Alexandri sau a lui C. Negruzzi ar trebui s-o facă fiecare în interesul său propriu. Astăzi când ziare, profesori, ba până și o academie și-au pus în cap să stâlcească graiul românesc, singurul liman și adăpost împotriva limbei pășărești practice de gazetari ș.a. sunt fără îndoială scrierile celui mai bun prozaist român (C. Negruzzi) și a celui mai mare poet al nostru, V. Alexandri. A treia parte a operelor complete ale acestui din urmă (Proza) vine în prezilele Anului Nou, încât fiecare care stă la îndoiala ce prezent potrivit ar putea să facă cutăruia ori cutăruia nimerește mai bine dacă cumpără scrierile editate de librăria Socec. Păstrându-ne pentru altă dată plăcerea de a da sama mai pre larg despre aceste cărți, adaogem numai că ele se află în depozit la d. Dimitrie Daniel , librar , Ulița Mare, Iași.

[24 decembrie 1876]

MINCIUNI CU OCHI

Sub titlul *Jidovii în România*, „Pester Lloyd” de la 3 ianuarie scrie următoarele linii, cu data din bucurești.

Aici pe fiecare zi sosesc sute și sute de familii jidovești de pe Milcov, familii pe cari prefectul Nerone Lupașcu le-a maltratat cu propria sa mână, silindu-se astfel a-și părăsi vetrele și lucrurile. În van le-au fost rugămintea să li se permită a-și lăsa lucrurile în locuințele părăsite până când vor putea să și le ridice și să și le transporte în alte părți; această voie li s-a refuzat în mod categoric. Mai mult decât atât . *Locuințele lor au fost violate , ușile au fost sparte cu forța și lucrurile bieților nenorociți au fost azvârlite în stradă. Iar populația creștină, considerând aceste lucruri drept avere fără stăpân le deprădează și și le aprop [r]iază , fără nici un scrupul sau rezistență. Suferința nenorociților bătrâni , femei și copii aruncați pe stradă și jertfiți gerului și foamei este nedescriptibilă .*

Nu-i minune. Redactorii de la Pesther Lloyd, evrei, de la Neue fr. Presse, item, de la Journal des Débats, item, ba ni se pare că și secretarul de stat de la ministeriul italian de externe e...evreu.

DIN PERIODICE: 1877

[„CONFLICTUL CU TURCIA...”]

Conflictul cu Turcia pare a fi înlăturat. După ziarele care stau în relații intime cu cabinetul de astăzi, atât puterile cât și Poarta au recunoscut legitimitatea protestului din partea guvernului M. Sale Prea Înălțatului Domn în contra articolelor 1, 7 și 8 ale constituției turcești. Reprezentantul Austriei și cel al Germaniei au primit de la guvernele lor aviz de-a susține rezervele cabinetului român față cu constituția otomană . Deși până acuma nu cunoaștem actele autentice cari s-au preschimbat cu ocazia acestei semințe de conflict, totuși se aude că guvernul s-a declarat nemulțumit cu satisfacerea evazivă ce i-a dat-o Înalta Poartă. Acea satisfacere consistă în asigurarea negativă : că Turcia n-are de gând să calce tractatele internaționale.

Unele din ziarele bucureștene, precum și presa „credincioasă constituției” din Austro-Ungaria, susțin că acest conflict l-au căutat românii pentru ca să se poată arunca în brațele Rusiei, adică că am căuta cum s-ar prinde nod în papură.

Noi credem că aceste aserțiuni sunt scorniri[a] acelora ce n-au alt de lucru. Că e prea cu puțință ca România sa fie târâtă în conflictul oriental e drept, dar că cineva ar căuta într-adevăr să încurce ițele nu-i adevărat.

Altfel răspunsul lui Savfet Pașa, deși negativ, pare a fi destul de conciliant . În el se asigură că Poarta n-a avut niciodată intenția de a modifica poziția excepțională de care se bucură România în puterea tractatelor sale și că constituția otomană nu atinge nici într-un fel drepturile recunoscute ale României. cât privește cele șapte puncte din memorandumul român, Poarta au și recunoscut cinci din ele.

Dar noutatea cea mai însemnată a zilei este că Germania, care în ultimele ședințe luară (*sic*) o poziție foarte energică, ar fi plecată a se apropia de Poartă, pe baza independenței României, care ar servi de barieră sub garanția Germaniei.

[5 ianuarie 1877]

[„BUGETUL PE ANUL CURENT...”]

Bugetul pe anul curent se dezbate cu greu din legăturile ce le are cu legile organice a serv[ic]iilor publice.

Pare a se fi răspândit în genere ideea că sunt prea mulți angloiași în toate ramurile și că se pot face ștergeri cu ghiotura fără a se atinge mecanismul administrației materiale și juridice a țării. Noi din parte-ne avem opinia că la prima vedere și pe dibuite e greu, de nu imposibil de a deosebi sinecurele de posturile acelea cari îndeplinesc un serviciu real. Iluzia că cutari posturi ar fi de prisos se naște din împrejurarea că oamenii însărcinați cu ele nu pricep nimic din ceea ce au să facă.

Oare dacă su[b]prefecții ar ști a administra ar fi ei de prisos? Căci administrația cere cunoștințe speciale de economie națională, finanțe și statistică, pe lângă cunoștința legilor țării. Dar un subprefect care nu știe importanța unei date statistice nu știe să distingă o dare comunală ruinătoare de una productivă, nici o șosea de utilitate secundară de una de absolută trebuință: un subprefect care irosește în lucruri de prisos puterile vii ale poporului e de-a dreptul stricăcios. Sub regimul vechi subprefecții drept că nu erau lucru mare, dar, pentru plata minimă ce-o căpătau, ei îndeplineau o funcție administrativă bine hotărâtă. În epoca de atârănare economică, în care ușor se putea ca țăranul supraocupat cu munca boierescului să leze să 'ntelenească ogorul propriu, subprefecții îngrijeau deci ca fiecare țăran să-și aibă ogorul său propriu pe deplin cultivat. Deși starea de lucruri nu era nimic mai puțin decât invidiabilă, deși țara era guvernată de-o clasă de privilegiați care în mare parte nu meritaseră prin nimic privilegiile lor, totuși oamenii domniei, răi buni cum erau, cercau a aduce în armonie interesele exclusive ale clasei dominante cu cele ale clasei muncitorilor. Acest simțământ al statului, al armoniei intereselor s-a pierdut cu desăvârșire astăzi, când statul e astfel constituit încât poate fi condus în mod unilateral de reprezentanții unei singure clase sociale, exclusive prin natura ei. Ne abținem de la o dezvoltare mai pe larg, care sub pana noastră ar deveni un studiu întreg asupra însemnătății administrației în țări în care bunul trai al claselor muncitoare și emanciparea lor de sub presiunea capitalului bănesc și fonciar e ținta de căpetenie a statului.

[5 ianuarie 1877]

TURCIA

[„Până ACUMA CONFERINȚA EUROPEANĂ...”]

Până acuma conferința europeană în Constantinople nu are de înregistrat nici un succes considerabil. Se zice că, lipsa de rezultate odată constatată în mod oficial, toate puterile mari își vor retrage pe reprezentanții lor la Constantinople. Poarta cu toate ocaziile stăruiește asupra constituției sale. Astfel o cesiune de teritoriu Serbiei și Muntenegrului nu se împacă cu art. 1 al constituției. Delimitarea provinciilor slave nu se poate primi din cauza împotrivirii populației turcești și grecești. Poarta concede punctul în privirea cantonamentului trupelor, se împotrivesc însă la formarea unei jandarmerii; miliția de indigeni e periculoasă din cauza conflictelor ce s-ar putea naște între turci și creștini; apoi refuză clauza numirii guvernărilor cu concursul ambasadorilor și a comisiei, asemenea Delimitarea veniturilor fiscale din provinciile slave (fiindcă

contrazice drepturile de suveranitate a Porții), tot așa introducerea unui sistem deosebit judecătoresc în provinciile slave fiind în contrazicere cu spiritul constituției. Ziarul rusesc „Golos”, discutând situația, crede (nu fără cuvânt) că Poarta își bate joc de toată conferința europeană. Gazeta e de părere că simțământul de onoare a Rusiei cere ca să nu se lungească pertrătirile zadarnice, ci să se ieie odată măsuri energice. Cu cât mai energic va procedea Rusia, cu atâta mai asigurată va fi pacea.

În fine știrea cea mai nouă a *Agenției Havas* e următoarea:

Cea din urmă comunicare ce se va face de către plenipotenți în ședința de luni va fi un rezumat atenuat al cererilor formulate de puteri. Câteva puncte ar fi chiar părăsite. Nu s-ar face mențiune despre escorta de jandarmerie, despre cantonarea trupelor în fortărețe, despre împărțirea Bulgariei în două provincie. Atribuțiunile comisiei de supraveghiere ar fi împușinate. Aprobarea puterilor pentru numirea guvernatorilor n-ar fi cerută decât pentru întâia dată. Plenipotenții par a fi de părere că turcii vor adera la această comunicare.

[5 ianuarie 1877]

[„« COLECTORUL LITERAR PENTRU AMBELE SEXE »...”]

Colectorul literar pentru ambele sexe iese o dată pe săptămână în Piatra sub administrația d-lui N. Miculescu .
Cuprinsul broșurei no. 1 este :

Misiunea profetului Moisi , traducere din Schiller; Dama cu mănua neagră, traducere din Ponson du Terrail :
Miss Mary sau institutricea , trad . din Eugene Sue, și anecdote .

N-am încuviințat niciodată literatura frumoasă a traducțiunilor , mai ales acelora de pe texte de o valoare
îndoielnică. Scrierea lui Schiller e lipsită de merit istoric și suferă de boala de care sufăr toate scrierile acestui autor
german, de „cosmopoli [ti]sm ” ; Ponson du Terrail , un autor nesănătos de povestiri de senzație, făcute ca să sparie
babele și copiii: Eugene Sue, în fine, are mai mult talent, dar e un scriitor cu cotul, pentru care producția devenise
meserie. Acesta este întâiul punct de vedere ; al doilea este că traduceri de asemenea scrieri nu îmbogățesc ci corup
literatura ; ele mai sunt o încurajare a lenei intelectuale, căci traducerea unor scrieri fără valoare este munca cea mai
ușoară, care dispensează pe scriitor de la producere proprie și de la cumpănirea terminilor. O traducere din
Shakespeare, din Moliere sau din Göthe e un merit, căci formă și înțeles sunt atât de îngemănate , încât traducătorul
trebuie să cumpănească cuvânt cu cuvânt și frază cu frază ; o traducere din Ponson du Terrail sau din proza lui Schiller
e o jucărie pe care și-o poate permite orice gimnaziast .

Dar la dreptul vorbind, la Piatra, într-un ținut muntos , plin de legende , de proverbe, locuțiuni, apoi de localități
istorice, *Colectorul* nu găsește ce să culeagă? Un muntean de baștină, născut asemenea în ținutul Neamțului , e Ioan
Creangă. Citit-au vreodată Colectorii pe Dănilă Prepeleac , pe Soacra cu trei nurori și altele, ca să vadă care ar trebui să
fie izvoarele din cari să se inspire și cum vorbească și se mișcă ținutașii din Neamț?

Foi literare în provincie ar putea să facă un serviciu nemăsurat literaturii și lexiconului român. Limba de rând a
ziarelor politice amenință a îneca, ca buruiana rea, holda limbei vie a poporului. Afară de aceea, cu propășirea
realismului modern, se șterg legende și povești, proverbe și locuțiuni, adevărate nestimate ale gândirii poporului

românesc. Dacă acele foi ne-ar da icoana locului prin culegerea *exactă* a formelor caracteristice ale gândirii poporului,
ele ar fi neprețuite . Dar traduceri din franțuzește sau din nemțește a unor produse nesănătoase ? Cui folosesc? Ele
întăresc numai ideea falsă că poporul în două mii de ani n-a avut nici limbă și cugetare și că aceste două trebuiesc
plăsmuite în mod meșteșugit de către o anume academie.

[5 ianuarie 1877]

TRIUMFURI IEFTENE

Domnișorii de la universitatea din Pesta cari, însoțiți de veselie generală a popoarelor, s-au dus la
Constantinople ca să înmănuie spada de onoare lui Abdul Kerim s-au imbarcat după cum se știe sub o ploaie de mere
murate și de ouă cu dulce miros, până în fine au ajuns în Bosfor. Aicea au fost primiți în mod splendid cu o ploaie de
frază de înfrățire și cu iperbole istorice care n-au lipsit de a face efectul cuvenit . Sava-Pașa , vrut turc bătrân și bun la
inimă, care știe cât de frumos se împarte pământul cu gura, le-au urat bun sositul cu următoarele darnice cuvinte:
„Lumea veche piere, lumea nouă e a ideilor liberale, adică a *d-voastră*”. Majestatea Sa Sultanul stătea salutând la
fereastră — mase colosale de oameni aclamau ca vijelia mării cu strigăte de „Eljen ” pe bravii tineri, iar de pe corăbii
glasuri înmiite începură (unison ?) cântecul Padișah um *cioc iașah* — c-un cuvânt toți îi îmbrățosau cu lacrimile 'n
ochi. Par nobile fratrum .

[5 ianuarie 1877]

EVREII ȘI CONFERINȚA

O seminție care câștigă toate drepturile fără sacrificii[i] și muncă e cea evreiască. La orice popor drepturile publice și private au fost rezultatul unei munci seculare și a unor sacrificii însemnate. Dacă exista aristocrația, cu prerogative deosebite, acestea erau compenzația muncii războinice; dacă țărani, cari pretutindenea au fost aserviți, au izbutit în urmă a se vedea stăpâni pe bucățile lor de pământ, aceasta a fost oare - cum răsplata pentru că în vremi trecute ei singuri au purtat greutatea instituțiilor: dacă partea clerică s-a bucurat de prerogative, ea a și împlinit o sarcină de cultură, pe care, în împrejurările date ale evului mediu, nu le putea îndeplini o clasă de raționaliști.

Clerul au dezbătut popoarele nouă ale Europei din mrejele unor credințe și obiceiuri în cari puterea fizică jucă cel întâi rol, căci dovedit este că atât zeul suprem al germanilor ca și cel al celților și al slavilor au fost un D-zeu al războiului, al sângiurilor, un D-zeu al puterii brute. Îmblânzirea treptată a lumii nouă este un netăgăduit merit al religiei creștine; afară de aceea ea a mai fost și păstrătorul culturii antice.

Ce servicii au adus omenirii îndărătnicul și egoistul neam evreiesc? Ocupându-se pretutindenea numai cu traficul muncii străine, alegându-și de patrie *numai* țările

---

acele unde prin deosebite împrejurări s-a încuibat corupție, ei urmează în emigrația lor pe pământ tocmai calea opusă omenirii întregi. Căci neamurile reîntinerec dinspre răsărit la apus. Evreii merg dinspre apus spre răsărit. Pe când țările romanice reînvigoresc prin migrarea popoarelor germane ce curseră din răsărit, Germania însăși ajunge la mărirea de astăzi prin energia unei rase slave germanizate, America înflorește prin colonii europene cari toate urmează marea cale a soarelui, evreul trece din Germania în Polonia, din Polonia în Rusia, din Austria în România și Turcia, fiind pretutindenea semnul sigur, simptomul unei boale sociale, a unei crize în viața poporului, care, ca la Polonia, se sfârșește câteodată cu moartea naționalității.

Dar oare în ce constă corupția socială, acest element care-l atrage pe evreu c-o putere elementară? Ea consistă în desprețul *muncii*, care cu toate acestea e singura creatoare a tuturor drepturilor. Când munca unei clase într-un popor numai ecuivalează drepturile de care ea se bucură, atunci acea clasă e coruptă, atunci ea trăiește din traficul unei munci străine, atunci ea samănă cu evreul, care nicăiri nu face altceva decât precupețește lucrul străin.

O nație ca a noastră, unde cine știe a scrie și a citi a contractat deja privilegiul de a fi funcționar al statului, trebuie să se aștepte ca funcțiile ei vitale, cari se întemeiază pe muncă, să găsească — de nu o suplinire — cel puțin un surogat în meșterii și neguțitorii răi pe cari străinătatea îi zvârle din sânul ei ca pe niște elemente netrebuincioase.

Dar o dată stabilit că la imigrarea evreilor vina e în parte și a noastră, care am crezut că fără o muncă ecuivalentă putem introduce la noi toate formele de cultură occidentală, băgând în ele scribi de rând, oameni fără știință de carte sau cel mult advocați, revenim la evrei și-i întrebăm — nu de ce spun minciuni prin gazetele străine, căci minciuna este spiritul negrei speculații — ci de ce se plâng?

În Austro-Ungaria ei au toate drepturile posibile și imposibile, de ce vin la noi? În Rusia sunt egali cu rușii — de ce vin la noi? În Turcia le zâmbește egala îndreptățire — ce caută la noi? Au n-au știut ei sub ce *condiții numai* pot trece în România? Au n-au știut că în această țară nu pot fi decât cel mult suferiți, că această țară, din nefericire până acuma locul de luptă între roiriile Răsăritului și așezările Apusului, au ajuns să răsuflă și că e sătulă de stăpâni pentru a nu mai voi stăpâni evrei?

Ni pare rău de acei puțini evrei cari, prin valoarea lor personală, merită a forma o excepție, dar restul ...? Prin ce muncă sau sacrificii și-a câștigat dreptul de a aspira la egalitate cu cetățenii statului român? Ei au luptat cu turcii, tatarii, polonii și ungurii? Lor li-au pus turcii, când au înfrânt tractatele vechi, capul în poale? Prin munca lor s-a ridicat vaza acestei țări, s-au dizgropat din învăluirile trecutului această limbă? Prin unul din ei și-au câștigat neamul românesc un loc la soare? De când rachiul este un element de civilizație?

Prin legea monopolului băuturilor spirtoase s-au hotărât ca numai alegători în comună să poată fi cârciumari la țară. Cu drept cuvânt. Ce garanții poate da o venitură, un nimene, un sudit chezero-crăiesc că băuturile nu vor fi falsificate, cum și sunt, deci stricacioase sănătății. Deja deputații țărani din adunarea adhoc s-au plâns prin memoriul lor că acești oameni li otrăvesc băuturile, prefăcând zilele de odihnă legiuită în zilele de omorâre lentă și sigură.

Astăzi, când un prefect oprește de la acest trafic pe un evreu, Pesther-Lloyd, organ redactat de evrei și după el Journal des Debats (item) descriu scene sălbatice din Turkestan ca petrecându-se în România. Fie liniștiți. Un fir de păr din capul suditului chezero-crăiesc n-a fost atins de nimenea, nici averea lui mistuită de mânele populației românești.

Un agent al guvernului unguresc zvârle dintr-o școală zidită de români băncile afară, esmite pe învățător și pe

preot, își bate joc de un sat de grănițeri cari depurarea au luptat pentru Casa de Austria, cărora Maria Terezia le-a cusut cu mâna ei proprie o flamură cu inscripția „Virtus romana rediviva”, — făcut-au caz presa austriecească de aceasta? Nici vorbă. Dar un prefect în România cutează a opri pe un evreu de a vinde băuturi spirtoase într-un sat? Persecuție, pradă, nelegiuire.

Se înțelege. Punând o dată mâna pe presa europeană, care în genere nu mai are de ținută luminarea, ci escitarea urelor între clase și popoare, ușor li-e să spună orice min -

---

ciună patentă. Publicul cafenelelor, blazat de ipercultura europeană și setos de noutăți de senzație, găsește plăcere în citirea monstruozițiilor ce se vor fi petrecând în România. Evreii fac din jurnalistică europeană ceea ce au făcut din băuturile spirtoase la noi — otravă. Ei au încercat a otrăvi și literatura germană cu acele scrieri pe cari oamenii c-un simțământ mai firesc le numesc francezo-ebraice, ci au introdus ușurința pariziană în discuțiile cele mai grave, veninul în relațiile sociale; în Austro-Ungaria sumuță popor contra popor, în Germania confesie contra confesie și ginte contra ginte. Evreul care redigează Pester-Lloyd și sumuță pe maghiari contra germanilor și a celorlalte naționalități este același care prin Neue freie Presse sumuță pe germani contra maghiarilor. În toate țările țin cu cel tare, niciodată cu cel apăsător, și se unesc cu acela întru traficarea și exploatarea puterilor pozitive ale poporului.

Prigoniți n-au fost la noi evreii niciodată. Restricțiuni juridice au existat pentru ei totdeauna, dar nu din cauza religiei. Ștefan-Vodă cel Mare întărește câtorva evrei, veniți din Polonia, libertatea confesiei, dreptul de a-și clădi sinagoge, un drept pe care turcii, așa-numiții noștri suverani, cari de pe la 1560 au început să ne calce tractatele nu l-au avut niciodată, deși confesia mozaică e pentru spiritul ascetic și îngăduitor al religiei creștine tot atât de străină ca și cea mahometană. Afară de aceea aveau dreptul liberei negustorii cu manufacturi străine, — dar aceea se mărginea totul și așa ar fi trebuit să rămâie. Meseriași și proprietari nu puteau fi, căci proprietatea emana de la domnie și era strâns legată cu contribuția de sânge, la care nimeni nu i-a pofțit, nimene nici când, și de la care, chiar când îi poștești, știa a se sustrage, făcându-se sudiți austriecești, deși sânt născuți în România din supuși rusești și n-au văzut Austria cu ochii.

C-un cuvânt evreul nu merită drepturi niciări în Europa, pentru că nu muncește; iar traficul și scumpirea artificială a mijloacelor de trai nu este muncă, și aproape numai într-aceasta conzistă a evreului. Evreul nu cere, ca clasa de mijloc din secolul al XVII, libertatea muncii productive, ci libertatea traficului. El e vecinic consumator, niciodată producător și desigur că numai cu foarte rară excepție se va găsi într-adevăr câte un evreu care să producă. Dacă e meseriaș, e superficial, lucrează numai pentru ochi. De aceea chiar la noi, unde împrejurările ar trebui să-i silească la muncă, vom găsi că ei reprezintă meseria superficială. Cel mai solid meseriaș e și aici în țară românul sau germanul sau cehul, niciodată evreul. El reprezintă concurența nesănătoasă a muncii rele, superficiale, cu munca dreaptă și temeinică. „Ieftin și rău” e deviza evreului până ce ruinează pe lucrătorul creștin, „scump și rău” e deviza lui când rămâne stăpânul pieții.

Drept că înmulțirea evreilor în țările noastre au mers mână în mână cu reformele în sens liberal, că acestea au ajutat înmulțirea furnicarilor. Deja „regulamentul organic”, care a pus ciocoimea alături cu boierii vechi, dându-i o egalitate de drepturi pe care n-o merita, au făcut ca fiecare din acești noi aristocrați cari fugeau de muncă și aspirau la slujbușoare să aibă câte un asociat jidan sub forma de orândariu pe peticuțele lor de moșii; tot acel regulament au desființat de jure breslele, aceste clase puternice și bine constituite de meseriași. În urmă alte reforme, și mai liberale, au deschis ușa funcțiilor statului, înmnlțite în infinit, tuturor feciorilor de popă și de negustori cari nu reprezentau nici avere, nici inteligență și cari găseau mai comod a trăi din funcții plătite de stat și de comune decât din munca lor proprie, din îndeletnicirea cu meșteșugul părinților lor. Astfel s-au înmulțit rușinea de muncă și proletariatul condeielui, aceasta clasă vecinic nenorocită, condamnată la celibat și la mizerie, luptând prin ură, intrigă, calomnii și vicleșug pentru pâinea amară a bugetului și înecând c-o rară obraznicie orice muncă spirituală adevărată, orice merit adevărat.

Dar ce să mai vorbim asupra acestei materii? Prin pripirea celor crescuți de mici copii la Paris ni s-au îngreuiat preste măsură lupta pentru existență, libertățile nu sânt decât tot atâtea forme de nelibertăți, căci liber nu e decât omul ce trăiește din munca productivă a mâinilor sale. Numai acela e în stare de a aproba binele unde-l vede și munca temeinică.

Dar cei cari își fac din ponegrirea meritului, din calomnie și intrigă o meserie pentru a trăi de pe-o zi pe alta, aceia, chiar recunoscând adevărul în fundul sufletului lor, căci acesta li se impune, se vor feri de a-l spune, ba vor reprezenta chiar contrariul.

E prea firesc ca în țara reputațiilor uzurpate, a jurnaliștilor fără carte, administratorilor fără știință, profesorilor fără elevi, academicianilor etc., într-o țară unde aproape

---

toți reprezintă numai forma goală a culturii, nicidecum cuprinsul, evreii, cari samănă în superficialitatea muncii cu generația actuală din România, călărind pe fraze umanitare și egalitare pe cari le-au învățat de la noi, să ceară drepturi egale cu noi.

II

Cine știe cât de departe suntem de-a urf pe evrei — și aceasta o poate pricepe orice om cu privirea clară — acela va vedea că în toate măsurile noastre restrictive numai dreapta judecată și instinctul de conservare au jucat singure rolul principal.

Domnia fanarioților au putrezit clasele noastre sociale; aristocrația noastră, din războinică și mândră ce era, a fost devenit în cea mai mare parte servilă, încrucișându-se cu stârpitura grecului modern, care e tot atât de șiret, dar mai corupt decât evreul de rând. Prin urmare clasa înaltă a societății noastre, care luase de la grecul constantinopolitan

toată lenea , tot bizantinismul , se lasă ușor înădușită de ciocoimea ei, de foastele ei slugi, cari, fără nici o muncă meritoasă pentru societate, se urcă repede în locul vechei aristocrații , ce dedese așa de tare îndărăt. Se va găsi că lenea este caracteristică românului „ridicat”, pentru că s-au și ridicat din clase leneșe , din privilegiați mici. Rămânea deci o singură clasă muncitoare, din a cărei exploatare trebuia să trăiască toată societatea română — țărănul. Dar chiar exploatarea directă era o muncă prea grea pentru aristocrația foștilor cafegii și ciubuccii, de aceea și-au introdus pretutindenea câte un asociat activ chezaro-crăiesc — câte un evreu. Acelaș proces se repetează însă. Precum ciocoimea au alungat pe boierii vechi din locul lor, tot astfel evreii, având numai dreptul de a cumpăra bunuri imobile la țară, ar lua în mâni proprietatea de mijloc, ai cărei arendași sunt deja astăzi, iar neamul românesc ar ajunge cu desăvârșire proletar.

Pericolul nu este în împrejurarea că evreii ar acapara toată proprietatea, ci într-aceea că ei *nu sunt — nu pot fi români*, precum în genere nu sunt nici pot fi germani, englezi , franțuji, italieni . De ce să ne înșelăm de bună voie, arătând că înlăuntrul altor nații ei a ajuns la cutare sau cutare grad de cultură? Nu vedem azi că simțământul de rasă e mai puternic în ei decât patriotismul, decât iubirea pentru nația în mijlocul căria trăiesc?

Nu-i vedem formând prin „alianța izraelită” o internațională curat ebraică, după a noastră părere mai periculoasă, pentru ca mai mincinoasă, decât cea a lucrătorilor sau aceea a iezuiților ? Căci aceste două din urmă reprezintă un ideal — fals ideal la amândoi , dar având fiecare partea sa eternă, dragă omenirii.

Cea dintâi se bazează pe sfințenia muncii, pe convingerea cu totul dreaptă că munca temeinică este singura îndreptățire pe acest pământ : dar pe de altă parte acelaș ideal nu recunoaște capitalizarea muncii și înnobilarea ei sub forma artei, a literaturii, a științei, cari fără acea capitalizare n-ar fi cu puțință. Dacă libertatea muncii productive este motorul societății, sâmburele care-i dă consistență este capitalul. Împăcarea între muncă și capital va fi poate grea, este poate chiar cu neputință; dar tendența ca atare rămâne în sine ideală, conformă cu religia creștină în partea ei etică. — Iezuitismul pe de altă parte consistă iarăși pe-o raționare parte dreaptă, [parte] falsă. Întemeindu-se pe teoria, subînțeleasă tacite , foarte pesimistă , că partea cea mai mare a oamenilor nu știe a face o întrebuintare dreaptă de puținele dramuri de crieri cu cari i-a înzestrat natura, că acea parte, lăsată în voia liberă a instinctelor sale, e roabă pântecului și unealtă în mâinile șarlatanilor de tot soiul, care știu să-i lingusească patimile rele, Iezuitismul a încercat a ținea clasele de jos într-un binefăcător semiîntuneric , puindu-și drept țință — nu cultura minții, căci desperase a scoate trandafiri dintr-o buruiănă rea și menită orbirei — ci caracterul prin credințe metafizice. De aceea se va găsi preste tot că popoarele catolice sunt mai vesele și mai frumoase decât cele protestante, tocmai pentru că această biserică au abstras de la cultura minții și au avut în vedere numai îmbălbânzirea , înfrumusețarea simțimentelor prin muzică, sculptură , arhitectură , zugrăvie și prin credințe care se sustrăgeau prin sfințenia lor de la orice controversă. Dar pre de altă parte aceeași școală era firește prigonitoare aristocrației spiritului, a acelor oameni seculari la cari caracterul, oricare ar fi fost, Rămânea cu totul neutralizat de enorma cantitate a creierului și cari vedeau toate lucrurile lumii în deplina lor claritate. Catolicismul n-au

avut talentul de a-și asocia pe acești oameni — de aceea este și azi încălcat de o droaie de homunculi cari, bazându-se pe acele autorități persecutate de biserică, o persecută azi pe ea. Și într-aceasta a consistat partea falsă a ceea ce am numit iezuitism , pentru a caracteriza tendința politică a bisericeii.

Dar ce reprezintă „alianța izraelită” cu filiale [le] ei din America, Anglia, Austro-Ungaria, Franța, Italia, România? Se pretinde că, fiind evreii pretutindene oprimați, această alianță are de scop să-i scape de opresiune .

Să vedem ce grozav de oprimați sunt la noi.

Comerț și capitalii în mâinile lor, proprietatea fonciară urbană în cea mai mare parte în mâinile lor, arenzile de moșii în Moldova item, pe sub mână tot debitul tutunului și a băuturilor spirtoase, negoț de import și export, c-un cuvânt toate arteriile vieții economice cari se bazează pe speculă ? În ce consistă grozava opresiune de care se plâng ? Și, dacă se plâng , de ce nu aleg alte terenuri decât România, alte țări unde sunt egali în toate cu cetățenii statului? De ce nu Austria, Franța, Germania ș.a.?

De ce? Pentru că nu există opresiune , pentru că nu există persecuție, — iar drepturile câte nu le au, nici nu le merită.

Ei singuri, cu totul deosebiți și având tendențe deosebite de popor, vorbind în familii limba germană, abonați la ziare dușmane nouă și hrânind împotriva noastră un spirit dușmănesc și cuceritor , ei singuri nu compensează întru nimic munca poporului care-i susține. Apoi sunt totdeauna o armă a străinilor în contra noastră. Până și ungarii — care numa-n gropi nu dau de cumiști — își închipuiau într-un rând o stăpânire a Moldovei prin evrei și ceangăi , pentru că știa că evreul s-ar asocia cu orișicine împotriva poporului românesc.

Și astăzi, când poate existența noastră e în joc, când ni se dispută drepturi seculare, emanate din capitulațiile luminaților Domni ai acestor țări, tot ei și prin uneltirea „alianților ” ni îngreuiază poziția, trecând peste capetele

noastre, cerând drepturi de la străini, de la dușmanii noștri chiar.

Știu d-nealor ce i-ar aștepta în Germania pentru o asemenea faptă, pentru gravura din „Monde il[l]ustré”, pentru articolul mincinos din „Pesther-Lloyd”, pentru apelările la străini în treburile interne ale țării? Munca silnică sau închisoarea.

De aceea vom rezuma judecata în forma unui fetva al șeicului-ül-Islam zicând :

Legea zice că cine conspiră cu străinii în contra instituțiilor țării și a poporului în mijlocul căruia trăiește este un trădător.

Merită un trădător drepturi?

NU.

III

Sub titlul „închipuitele persecuțiuni în contra evreilor” „Românul” publică două adrese, una a delegaților societății „Românizarea”, alta semnată de vro 20 de persoane, prin cari se desmint știrile aduse de ziarele străine.

Pentru noi cea dendă e mai importantă, căci ni arată singura cale pe care evreii vor putea să-ajungă la egalitate cu cetățenii statului român. Numai vorbind în familie limba românească, numai încrucișându-se prin căsătorii interconfesionale cu românii vor putea deveni cu vremea ajutători întru purtarea sarcinei de cultură a țării românești, numai atunci vor intra în conmembrațiunea socială a românilor și se vor preface în trup din trupul nostru. Până atunci însă nația îi va simți ca pe ceva străin în corpul ei, ca pe un parazit care usucă măduva străvechiului stejar.

Adăogim din nou că ni pare rău de acei relativ puțin[i], chiar dacă s-ar compune din 2-3000, cari s-au identificat cu această țară, și totuși trebuie să se vadă în aceleași condiții de drept public cu imigranții mai proaspeți; ne pare rău de „evreii spanioli”, cari n-au nimic comun cu cei poloni, — dar fiecare poate pricepe că într-o armie străină care se apropie de noi nimeni nu va căuta să deosebească pe puținii amici, ce i-ar putea avea în acea armie. Și evreii sunt o armie economică, o rasă de asociați naturali contra a tot ce nu e evreu.

A doua adresă spune adevărul, că evreii trăiesc în România fără a li se cauza nici cel mai mic rău, căci nu pot fi numite rele decât cele pozitive, iar nicidecum restricțiuni despre cari fiecare știe că constituiesc singurul „modus vivendi” ce-l putem avea deocamdată cu seminția evreiască. Dar această adresă — o știm bine — nu va căpăta niciodată iscăliturile **mai tuturor** coreligionarilor din România. Aceasta e o frază ca multe altele din ziarele noastre, cari și ele vorbesc întruna de nație, de voința națională, pe când fiecare știe în fundul sufletului său că nația românească, cumu-i ea, nici n-au ajuns să-și deschidă ființa sa la soare, ci, exploatată de oameni și de împrejurări, susține cu sudoare [a]- i tot aparatul netrebnic al formelor străine de cultură introduse prin numeroasa clasă de proletari ai condeului cari, îmbrăcându-se în ele fără să le știe înțelesul, își găsește pâinea de toate zilele pe care n-ar putea-o găsi prin muncă, căci nu vrea să muncească.

[9 ianuarie 1877]

«ALMANACUL MUZICAL PE ANUL 1877» DE D. TEODOR BURADA

Prevederile noastre din anul trecut, publicate tot prin această foaie, le videm realizate cu mult succes și în almanacul de pe anul curent 1877. Nu este destul să cultivăm frumoasele arte, între care intră fără îndoială muzica, declamațiunea, teatrul, danțul, de care se ocupă autorul în acest almanac; noi credem că datoria fiecărui român cu simțimânt românesc este de a căuta mijloace să răspândească frumoasele arte în popor, să facă a se înrădăcina în deprinderile lui astfel încât să fie o parte întregitoare din educațiunea lui. Acest scop se atinge prin publicațiuni, prin tratate speciale, în fine prin foi periodice menite a dezvolta gustul estetic asupra tuturor genurilor de cultură a spiritului omenesc.

D. Th. Burada, fondatorul almanacului muzical, pătruns de aceste adevăruri, a pus deja de doi ani și nu încetează de a pune și astăzi la dispozițiunea publicului știința și experiența sa muzicală; o ochire răpede asupra celor conținute în almanacul pe 1877 ne poate pe deplin convinge despre aceasta. „Încercări despre originea teatrului național și a conservatorului de muzică și declamațiune”, un mic tratat, dar plin de fapte până astăzi de foarte puțini cunoscute, în care se ocupă autorul atât cu cultura muzicii și a declamațiunii cât și cu aplicațiunea lor pe scena teatrului român din timpurile vechi până acum. „Cercetări asupra danțurilor și instrumentelor de muzică a românilor”, cu figuri intercalate în text, în care d. Buradane descrie danțurile noastre cele vechi, ne dă ariele și muzica mai multor cântice populare, precum și instrumentele pe care se executau: „Elena Hora” compusă de însuși autorul; iată în scurt materia ce o avem sub ochii noștri răsfoind almanacul muzical de pe anul curent 1877.

Cercetând mai cu de- amăruntul această materie, ne vom convinge cu toții ca conține un studiu scrupulos, în care a trebuit autorul să lupte cu foarte mari greutăți — asupra muzicii, danțului, teatrului și a instrumentelor de muzică la români. Figurile intercalate împreună cu mai multe bucăți de muzică în text și la finele almanacului ne

întăresc în credința noastră că autorul, fără de a se înpăimânta de cheltuieli, au fost condus nu de un interes material, ci de dorința de a răspândi în popor un nou gen de cultură și că forma sub care și-a propus a realiza idea sa, aceea a unui almanac muzical , este potrivită din punctul de vedere a necesității de a avea fiecare persoana un calendar și a prețului modic cu care își poate fiecare procura o asemenea carte ¹.

Din parte-ne urăm succes bun autorului și îl rugăm să nu înceteze nici pentru viitor cu asemenea publicațiune ; românii iubitori de artele frumoase vor ști să aprecieze munca și meritul, ei vor ști cum trebuie să fie recompensat talentul autorului.

¹ Din acest punct de vedere almanacul muzical al d-lui Th . Burada se poate considera ca o publicațiune periodică ce tinde a înăvuși literatura română; ca atare merită a avea și el locul lui în biblioteca fiecărui iubitor de științi și frumoasele arte.

[9 ianuarie 1877]

[„LA CONFERENȚA DIN 4/16 IANUARIE...”]

La conferența din 4/16 ianuarie lordul Salisbury a prezentat delegaților Porții un rezumat modificat al hotărârilor delegaților europeni, după care toți aceștia au declarat că, în caz de a respinge Poarta și aceste din urmă propuneri, toți vor părăsi Constantinopole. Reprezentanții Italiei și Angliei au adăos că, pentru complicațiunile ce s-ar naște din refuzul Porții, Turcia va fi răspunzătoare Europei, reprezentantul Franciei făcu pe Poartă răspunzătoare față cu propria ei țară. După aceea Savfet Pașa declară că va convoca marele consiliu național și că sâmbătă (5 ian.) va fi în stare a da un răspuns definitiv.

Ultimul puterilor cuprinde următoarele puncte:

1) Rectificarea granițelor Muntenegrului prin anexiunea districtelor Banjani, Piva și Nicsici , Drobinak , parte din șaranți , distr . Kolašin și Cuci-Craini , a Vasoievicilor de la Zieвна până la Lim , în fine teritoriul Mali și Veli-Vrđi cu Spuț și Zobliac . Instituirea unei comisii internaționale adhoc de rectificarea granițelor. Libertatea navigației pe Boiana . Neutralizarea forturilor de pe lacul Scutari.

2) Status quo ante bellum pentru Serbia cu regularea dificultăților de graniță dinspre Bosnia printr-o comisie de arbitri conform hotărârii din 1833.

3) Pentru amândouă Principatele se cere evacuarea lor de către trupele otomane și retragerea trupelor lor de pe pământ turcesc înăuntrul nouălor fruntării . Preschimbarea prizonierilor , amneștierea tuturor acelor cari-n vremea războiului au făcut servicii inamicilor.

4) Pentru Bosnia, Herțegovina și Bulgaria

Guvernorii generali ai provinciilor pentru cei doi cinci ani se numesc de Poartă cu prealabila consimțire a puterilor.

Provințiile se împart în sangiacuri cu muteșarifi în capul lor, pe cari Poarta îi numește pe vreme determinată după propunerea valiilor , și în cantonuri (nahief , mudir-lik) de 5.000-10 .000 locuitori cu autorități cantonale , cari sunt aleși liber în fiecare comună de către populație și sunt competente în toate chestiunile care ating interesele comunei.

Adunările provinciale se aleg pe câte patru ani de către consiliile cantonale . Aceste adunări au să stabilească bugetul provinciei după sistemul indicat și au să numească consilieri administrativi provinciali , a căror părere trebuie s-o consulte valiul în toate cazurile care trec peste stricta și simpla executare a agendelor legiuite și ordinare: în urmă valiul poate să raporteze Porții părerea consiliului administrativ.

Ameliorarea sistemului dărilor . Adunările provinciale și consiliile cantonale așază dările și le repartesc , cu excepția vămilor , poștelor și telegrafelor, precum și taxele pe tutun și spirituoase . Arendarea dijmii se desființază cu totul, restanțele de dări nu se mai încasează , bugetul provinciilor se statornește după măsura veniturilor pe câte cinci ani. O parte din aceste venituri se întrebuințază la plata datoriei publice și pentru acoperirea trebuințelor guvernului central, iar restul pentru trebuințele provinciei . Justiția se va

reorganiza în senzul unei neatârări mai mari a magistraturei . Valiul numesc pe judecătorii civili și penali cu consimțământul consiliilor administrative; membrii curții apelative se numesc de către Poartă după propunerea valiilor.

Publicitatea pertratărilor judecătorești și a anchetelor e obligatorie. Pentru afacerile speciale a fiecărei din confesiuni va exista o jurisdicție exclusivă a autorităților religioase. Deplină libertate a culturilor ; comunele întrețin singure clerul, bisericile și institutele scolastice. Se stabilesc garanții contra prozelitismului cu de-a sila.

Întrebuințarea limbei țării înaintea autorităților judecătorești și administrative e autorizată ca și a limbei turcești. Întrebuințarea de trupe iregulare e absolut oprită; o miliție și o jandarmerie se vor forma din creștini și musulmani în raport cu populațiile și cu ofițeri subalterni numiți de guvernorul general. Creștinilor condamnați și urmăriți din cauze politice li se acordă amnistie .

Ameliorarea condiției lucrătorilor rurali și a arendașilor . În Bosnia și Herțegovina se va înlesni câștigarea de proprietăți ale statului, precum și reîntoarcerea emigranților , iar despozițiilor respective vor trebui luate până în trei luni.

Comisia de control. Puterile vor numi două comisii de control cari vor avea să privegheze executarea reglementelor și vor avea să sprijine autoritățile locale în măsurile ce vor lua în privința ordinei și a siguranței publice. Comisiile de control vor primi instrucții speciale.

În urma acestei comunicări Midhad Pașa au convocat marele consiliu național, un fel de consiliu de stat compus din 200 de inși, funcționari superiori și demnitari ai bisericii. Între acești 200 erau peste 50 de creștini, armeni și greci se vede. Midhat le-au comunicat propunerile cele din urmă ale puterilor, au arătat apoi că Turcia nu are nici amici nici bani și că războiul este împreunat cu cele mai mari pericole . Cu toate acestea consiliul a respins în unanimitate propunerile puterilor, ca neacceptabile .

Marele vizir au espus Sultanului prin raport concluziile consiliului național și l-au rugat a-i da ordinele cuvenite pentru a putea răspunde reprezentanților europeni.

Astfel la 8/20 ianuarie, în cea din urmă conferință, Savfet Pașa citi o notă prin care spuse că Poarta se poate înțelege cu puterile în privința unor puncte de detaliu, dar au tăcut cu totul asupra numirei guvernărilor generali. Cât s-atinge de comisiile de supraveghere , nota propunea instituirea unor comisii locale alese, cari să lucreze sub președinția unui funcționar turcesc. Relativ la propunerile despre Serbia și Muntenegru, nota crede că s-ar putea amâna rezolvirea cestiunilor în litigiu până la o hotărâre mai târzie . Chiar cererile Muntenegrului ar fi discutabile , dar amândouă pretențiile principale ale puterilor trebuiesc respinse, cu atât mai mult cu Cât sultanul însuși, auzind raportul asupra ședinței consiliului național, au declarat definitiv că cele două propuneri sunt incompatibile cu onoarea suveranului.

După cetirea notei luă cuvântul marchizul of Salisbury. El constată că Poarta refuză de a acorda cele două garanții cerute de puteri privitoare la numirea guvernărilor și la organizarea unei comisii de control în adevăr neatârnat . Nerămâind dar nici un teren comun pentru o tratare mai departe, conferința trebuie să se privească ca închisă.

Generalul Ignatief vorbi în același senz, declară că propunerile Porții sunt inacceptabile , accentuă responsabilitatea ce cade asupra Porții și exprimă speranța că Turcia nu va întreprinde nimic contra Serbiei sau a Muntenegrului, căci o asemenea eventualitate ar trebui privită ca o provocare de război.

După aceste declarații, conferința se dizolvă , pentru că lucrările ei erau terminate .

Protocolul de încheiere a conferinței s-au încheiat duminică în 9 ian. în ospelul ambasadei austriace, subsemnat fiind de toți delegații, și de cei turcești. Sultanul anunțând că e bolnav, audiențe de concediu nu s-au cerut.

Alaltăieri, luni, au plecat Ignatief și marchizul Salisbury, ieri și astăzi aveau să plece ceilalți membri ai conferinței.

[12 ianuarie 1877]

LITERATURĂ DIN BOTOȘANI

Știam odată că în vechiul târg al Botoșanilor se face pastramă bună și în genere se dau cărnii acele modificări care-o fac să se împrotivească timpului și să figureze sub numirea generală de mezelic în deosebite formate prin băcălii și piețe. Dar că în Botoșani s-ar fi făcând și — literatură, și-ncă literatură știi cole ! cu șic , asta n-o știam, pîn' a nu ne veni Calendarul „Lectorului român” pe anul 1877 (anul al IV). Va să zică de patru ani se repetează aceste apeluri la gustul estetic fără ca noi să le fi băgat de samă. Dar acum... acum cetitorul nu ne mai scapă. Vrînd - nevrînd trebuie să urmeze pe cărarea înflorită a muzelor botoșănene , să se îmbete de profumul florilor de pe malul Botoșancei , să adoarmă în cântecul filomelelor cu nemuritoare boturi cari în acest fericit oraș au forma cam ciudată de scriitori de cancelarie. Acest calendar conține smântâna (ca să nu zicem crema) inteligenței literare din acel oraș, iar untul din acea smântână e neapărat d. N. I. Angel. — Vibreză așadar coarda arfei angelice :

DEDICAȚIE

Amicului meu V... M... (telegrafist)

O noapte de servici

Luând pana amice, *se scriu după dorință*,
 Cu mâna-mi tremurândă , mă 'ncerc de a rima !
Proza e 'n formă, poezia în aparență!
 Căci dragă nu-s poet! ... Astfel a m' - exprima .
 O! juna mea muză, finește a ta plânsoare .
 Inspiră-mă acuma, d-un ceresc amor;
 Și încetul te înalță în regiuni solare,
 Cântând a mea dorință... să-ți iai sublimul zbor .
 Amice, pentru mine durerea-i infinită,
 Nimica nu mă 'ncântă ; de toți eu sunt uitat.
 Și inima mea tristă, de viscole zdrobită,
 Numai pentru tine, amice, a palpitat !
 E noaptea! afară ploaia cade-n torente
 Tenebru-i așa de mare încât nemica vezi.
 Lumea acum doarme ... Nu-mi aduc aminte
 O noapte mai grozavă! ... dar numai eu veghez !
 veghez cu morsa singur și lampa, împreună,
 Amici inseparabili în ore de serviciu.
 La cea Întâi chemare, pana 'mi iau în mână ,
Mașină oarbă la acest oficiu.
 Amice! a ta chemare vegherea-mi întrerunsă
 Și-mi naște iarăși gânduri , ce capu-mi muncesc!
 De ce altor le pare că timp iute se scurse ?
 Și mie-mi pare secolii ce nu se mai finesc ?
 O! Noapte! Neagră noapte! N-ai să te curmi odată?
 Fi-vei eternă noapte ? fără' s-ai finit ?
 veghez singur cu lampa, *dar gaza-i consumată ...*
 Peri și ea și fumu-i ! ... *Eu* numai n-am perit!
 O! temp ! este vro lege ce-n spaciu te conduce ?
 Este o lege eternă ca tine nu mai pere?

Dar nime-ți răspunde! ...
 În chaos tot te duce!
 Și templul , *viața, moartea* nu-s decât mistere!

Botoșani, 1873 iunie

RESIGNAȚIA

Noaptea în tăcere vărsăi lacrimi înfocate
 Simțind cum focul fuge din junele meu pept !
 Privesc a mele zile cu totul înnorate !
 Regret că voi ajunge în lume să veget !
 O! lume înșelătoare! Sunt june și o *noapte*,
 O noapte de urgie ... și păru - mi s-au albit !
 Talente și foc sacru ce-mi fură de sus *date*,
 De multe suferințe s-au stins, m-au părăsit,
 Pe acest ocean de lume eu pași - mi rătăcesc,
 Novici , fără protector ... pășam plin de *speranță*

Dodată însă vânturi nava - mi zdrobesc !...
Ca ea, și eu zdrobit, scapăi ... mai fără viață ! ...

.....
 .....
Și iată-mă separat de tot ce am iubit!
Voința ta, o, Doamne! să fie împlinită!
Gura-mi să resignă , și fiere amărită ,
Voi ști, de-a trebui, a bea până la finit!

Dar bardul nostru, care însamnă cu atâta conștiință până și luna (necum anul) în care au luat naștere nemuritoarele sale produceri , este totodată și prozaist. „George și Maria” se intitulează gingașa scriere novelistică pe care a comis-o tot d. Angel. Iată câteva modele pentru viitoarea stilistică română:

În primăvara anului 187..., un june ce după fizionomie se părea abia de 22 până la 24 ani, îmbrăcat simplu dar cu eleganță , trecea pe stradă cu un pas cam grăbit, pe fața-i pală se citea veselia, dar observând bine puteai devina din când în când câte o umbră de melancolie *ce-l prindea de minune, adăogind o barbă de un negru ebenin...*

George, luând lecțiuni de flaut de la părintele Mariei timp de vro trei ani, avu ocaziunea a vedea în fiecare zi pe Maria în ora fixată pentru lecțiunile sale. De aici se născu un atașament *reciproc, încât* în cele din urmă *ceru* mâna Mariei de la părintele său, care nu i-o refuză; Rămâind ca hymenul să-i unească după întoarcerea lui George din străinătate, unde se ducea să se perfecționeze în muzică (*căci la noi în țară nimic nu-i perfect, dacă nu-i străin!*), unde trebuia să stea doi ani, și la reîntoarcere părintele promisesei seale-i mai ceda și funcțiunea de profesor de muzică...

În astă-seară junii George și Maria erau singuri... A doua zi era ziua destinată pentru plecarea lui, ei trebuiau să se separe *ș-a nu se vedea* doi ani; lung timp pentru două inimi ce se iubesc. Ambii picară într-o tăcere și melancolie, preludiul oricărei depărțiri . George ridicând fruntea-i și clătind din cap ca pentru a fugi gândurile ce-i turmentau crierii , privi pe Maria cu ochii jucând înlacrimi , zise: etc.

Solemnă și misterioasă este ora serei, ea te tentează contra voinței, la reverii; ni se pare a vedea în norii roșietici ce se ridic la horizonte , revînd vii și animate toate suvenirele , toate zilele, unele ridente și coronate cu roze, altele pale și acoperite de un vâl tenebros ; ultimele mugete ale vântului prin frunze par a modula ariele ce ne apropie de suvenirile dulci sau triste: Muzica este vocea spiritului...

Trei ani în urmă, George și Maria aveau o încântătoare copilă, fructul iubit al unei uniri pe care părintele Mariei a binecuvântat-o înainte de a muri. *George era profesore de muzică, și venitul fucciunei seale da ambilor consoți o fertilitate sufficientă ...*

Sosi ziua nașterii Mariei. George se îmbracă curat, *ceea ce nu făcuse încă*; umplu odaia cu flori, și când soarele-și lua adio, trimițând ultimele seale *raze*, pentru-a reveni a doua zi, George se închise în odaie și cântă din flaut aria preferată de scumpa lui Marie.

A doua zi-l găsi întins țeapăn pe parchet . când [î] și reluă sensurile , deveni iar nebun; îl mai conduse iarăși în voiaj timp de un an. revînd , crierii săi începu a se restabili ; *dar era trist și monoton!*

Oare un voiaj timp de un an i-ar fi folosit tânărului bard?

[12 ianuarie 1877]

CHESTIUNEA EVREILOR [„UN CORESPONDENT..."]

Un corespondent din Vaslui al „Telegrafului face o dare de samă despre așa-numitele persecuțiuni ale evreilor pe care o reproducem în parte[a] ei materială, eliminând însă toate apreciațiile câte privesc gruparea politică în țară. ¹

¹ Vezi *infra*. p. 692.

[14 ianuarie 1877]

[„PROTOCOLUL FINAL AL CONFERENȚEI..."]

Protocolul final al conferinței s-au încheiat și s-au iscălit, membrii ei au plecat fiecare încotro îl chema casa, Întâi Salisbury, după el Ignatief ș.a.m.d. Întrebarea este cum trebuie privit acest fiasco al conferinței, această solidaritate aparentă care avea totdeauna drept corelat o nesolidaritate în esență?

O parte a opiniei publice susține că succesul este al Rusiei. Acuzată de Europa întreagă că voiește cuceriri și că interesul pentru creștini e în realitate de un extrem platonism și o mască numai pentru a ascunde intențiile ei adevărate, Rusia au voit să dovedească Europei că rasa mohometană promise tot și nu dă nimic, că le va lua ochii puterilor cu reforme pe hârtie, iar când i s-ar cere garanții pentru punerea lor în lucrare ea va refuza pân - în sfârșit. Rusia au început dovada, cauza slavilor de sud a devenit o cauză europeană, îndărătnicia turcilor notorie, încât rușii, declarând război, își vor putea spăla mâinile ca Pilat din Pont, căci au dovedit că turcul e de vină, că el trebuie estermnat. N-avem nevoie a adăogi că Salisbury era pe cale de a semna un ultimatum egal cu acela al Rusiei către Poartă și că-n momentul din urmă earl of Beaconsfield a găsit de cuviință, cu sau fără cererea marchizului, de a-i da instrucții contrare și de a mântui libertatea de acțiune a Angliei.

Dar această din urmă împrejurare formază sămânța celeilalte opinii, atât de răspândite, că toată conferința n-au avut de scop decât de a câștiga vreme, de-a amâna furia momentană a poporului rusesc, de a-l face să simtă în vreme de pace încă anevoințele războiului, sperând că, deodată cu agitațiunea primitivă se va stinge încet - încet și iubirea peste măsură pentru frații din sud. Așadar Europa și-au întins binișor cinstita față ca să primească o palmă de la turc, știind că în fond n-o primește ea, ci fiul ei cel c-un picior în Asia și cu celălalt în Europa. De aceea nimeni nu poate zice Rusiei că trebuie să-i fie rușine, căci fiecăruia-i poate răspunde: Taci să tac. Astfel dar pacea ar fi salvată, cam prostuță nu-i vorbă și foarte gingașă la sănătate, dar în sfârșit — e pacea. Poate să și fie pentru moment.

Dar un om ceva mai atent la câte se petrec va observa că niciodată vorbele nu împiedecă mersul istoric a unor puteri, preparate sute de ani pentru direcția cutare ori cutare.

Fie zece conferințe după olaltă, ele nu vor schimba proporțiile etnologice din Turcia. Slavii vor rămânea în numărul în care sunt, ba vor crește, turcii vor descrește și va rămânea anomalia vie a predominării a două milioane de otomani asupra celorlalți creștini. Neapărat că înlăuntrul statului lor vor căuta, vor găsi chiar aliați, dar aliați de interese zilnice; vor găsi o clasă care nici într-o țară nu poartă greutățile ca să zicem fizice ale statului, vor găsi aliați pe stârpitura de cămătar grec, pe evreu, pe *străinii* din orice

țară cari au interes ca o stare coruptă de lucruri să dureze; dar toți acești aliați îl vor renega și părăsi în „dies irae”.

Tot astfel scamatoriile diplomatice interne nu mântuie pân-în sfârșit nici pe elementele evreo-german și fino-tartaric din Austro-Ungaria. Ele întârzie, nu înlăturează creșterea puterilor vii într-o direcție bine hotărâtă de propria lor natură, direcție opusă ideii de stat a Austro-Ungariei. Dacă într-o țară sunt de nevoie regimente pentru a scoate dintr-un oraș pe jumătate german pe un general slav de o însemnătate foarte îndoielnică, atunci e o dovadă că tăcerea elementelor pozitive dintr-un stat nu însemnează moartea lor.

Slavofobia Europei întregi e o dovadă că în mijlocul și în sudul ei slavii formează mase compacte și conștie de sine și contra acestora se aliază tot ce nu e slav. Fie o ginte cât de mărginită la minte, cum sunt maghiarii, fie cât de timidă, cum sunt evreii, fie cât de înapoiată, ca turcii, ci sunt bineveniți în taină diplomației europene, care cu mânușa ei cea fină mângâie fața „bunului rus”, dar în taină se teme, de tremură, de el.

Depart de noi de a crede în spontaneitatea comediei de la Bosfor. Toată constituția turcească nu-i decât pactul de alianță așezat de turci între ei și tot ce nu e slav în Turcia. Se inaugurează acolo un soi de constituționalism austriecesc, în care turcul va juca rolul beamterilor austriecești, grecul rolul evreului austriecesc iar popoarele de baștină ale Peninsulei Balcanice sunt chemate a alimenta pseudoparlamentarismul turco evreiesc până ce vor ajunge în stare de a-și scutura cojocul în foc de toți paraziții.

Aceasta-i fila întâia a mișcării slavilor de sud. Foliantul însuși va cuprinde nu numai Peninsula Balcanică, dar aproape întreg centrul Europei.

Am vorbi și despre poziția românilor în acest învălmășag, căci ni se pare că bizantinismul nostru diplomatic este bun în felul lui, precum e totdeauna bine când un om onest se bălăbănește cu cuvinte într-o societate de ... onorabili, scăpându-și pielea intactă, dar va veni vremea — și poate nu e tocmai departe — în care vom *trebui* să luăm parte, vom *trebui* să ni arătăm vâpseaua. Vom spune însă drept că hotărârea noastră nu atârână de la noi, ci de la un vecin al nostru pe care l-am privit totdeauna cu mare pază. Acest vecin este Austro-Ungaria. Da i - se - va un loc la soare însemnatei fracțiuni a poporului nostru de peste munte, încât sfărâmați chiar de mișcarea puterii răsăritene să

găsim un adăpost pentru bunurile noastre sufletești ... bine. De nu ... atunci desigur că vom căuta printr-o încercare deznădăjduită sau de-a crea o pozițiune sigură și neclintită neamului nostru, sau de-a renunța cu totul la un rol în istoria lumii.

[14 ianuarie 1877]

CLUBUL STUDENȚILOR

Din raportul anual, citit în ședința de la 20 noiembrie 1876 și tipărit acum, estragem următoarele date. În intervalul de un an dintre 20 noiembrie 1875 și 20 noiembrie 1876 s-au ținut în localul clubului 9 prelecțiuni asupra următoarelor materii :

1. Civilizația este contrară corupției, de N. Mihalcea.
  2. Proba testimonială în materie civilă, de C. M. Miculescu .
  3. Salvarea omenirii prin instrucțiune, de N. Mihalcea.
  4. Ninon , poem în versuri de I. Bată.
  5. Lupta pentru drept, de Francisc Papp .
  6. Importanța istoriei. În specie, istoria românilor cu o ochire asupra luptei lui Ștefan cel Mare la Valea Albă, de I. Nenițescu .
  7. Privire asupra populațiunii rurale din România, de I. Crăciun.
  8. Critica asupra civilizației moderne, de B. Ionescu.
  9. Privire asupra lui Ștefan cel Mare, de I. Nenițescu .
-

S-a creat și o mică bibliotecă , care, până acum constă din 8 opuri în 22 volume și 90 broșuri, toate donațiuni ale unora din membri și a câtorva persoane particulare, între cari vedem pe d. dr. A. Fătu , care a donat bibliotecii toate opurile d-sale, și d. Iacob Negruzzi, care, pe lângă scrierile sale, a donat și pe acelea ale lui C. Negruzzi; asemenea d-nu A. T. Lungu a donat cea mai mare parte din cărțile ce compun mica bibliotecă . Curios ni se pare însă următorul pasagiu al raportului:

Foarte mult contribuiesc la *prosperarea* clubului d-nii redactori cari binevoiesc a ni trimite jurnalele d-lor, fiindcă din ele noi putem vedea diferitele chestiuni ce se dezbate atât în țara noastră cât și afară. Noi, ca unii *cari privim fără pasiune luptele dintre partizi, putem cunoaște greșelile unora și ale altora*: ne deprindem a judeca lucrurile cu sânge rece, a vedea răul și a-i căuta remediu , căci nu învățăm decât pentru a fi buni cetățeni.

Urmează apoi lista a 32 de ziare politice oficiale și semioficiale și a 4, [zic *patru*] ziare c-un cuprins mai mult sau mai puțin științific.

Veniturile, în suma de 1885 lei 40 bani, consistă exclusiv din cotizațiunile membrilor, iar repartiziia lor asupra cheltuielilor e următoarea:

Plata chiriei localului 1412, imprimarea statutelor , cheltuieli de cancelarie și cheltuieli extraordinare 190, în total 1602, Rămânând în casă, în sara de 20 noiembrie 1876, suma de 283 lei 38 bani.

Din cauză că fondul este foarte mic a fost imposibil a îndeplini unul din punctele statutelor : acela de a ajuta pe membrii lipsiți de mijloace.

Membrii ordinari au fost în număr de 56, onorifici 15, extraordinari 1, binefăcători d. Lungu și, în fine, câți gazetari toți.

După cum stau lucrurile până - acum , clubul nu ne îndreptățește la speranțe tocmai mari. A cheltui aproape tot venitul, strâns din cotizațiuni relativ desigur prea mari, pentru chiria localului , în care stau spre citire aproape numai ziare politice, ni se pare lucru ingrat . Nu vedem un singur ziar de filologie romanică. Nu vedem „Columna lui Traian”, al cărei redactor are deprinderea de a nu-și trimite revista gratis, dar care revistă este cu toate acestea cea mai importantă pentru studiul istoriei Românilor după documente.

Asemenea lipsește o revistă a științelor juridice și de stat, una cel puțin de științe pozitive, încât toată lectura e, se vede, restrânsă la nenumărate foi și foițe politice și la câteva de literatură frumoasă. Ar fi mai bine, după a noastră părere, dacă din venituri s-ar închiria un local ieftin, cu 3-400 franci pe an, iar jumătate din rest s-ar întrebuința pentru formarea unui fond stabil și jumătate pentru cumpărarea de cărți de-o valoare însemnată și pentru abonamentul la ziare

științifice.

cât despre prelecțiuni suntem siguri că mai multe din ele n-au conținut, n-au putut să conțină decât vorbe, nicidecum cunoștințe pozitive, răsărite din studiul amănunțit al materiei respective. Așa de ex. cea dintâi, „Civilizația este contrară corupției”, conține un neadevăr, Las' că pân - acuma nimeni, nici Buckle chiar, n-a putut defini ce este civilizația, atât de varie este ea în formele ei, dar presupunând că ea este definibilă, că s-ar găsi o formulă generală care să cuprindă civilizația greacă alături cu cea chineză și bizantină, teza rămâne neadevărată, căci civilizația e intelectuală, fără cuprins moral, de aceea ea poate fi coruptă. Astfel cea bizantină, cea mai însemnată în vremea ei, a fost coruptă atât în formele vieții dinlăuntru ale statului, cât și în arte și științe; asemenea, barbaria goților e mult mai preferabilă în întregul ei decât civilizația Romei decăzute.

Tot astfel de generală, prin urmare lipsită de cuprins, este teza : „Salvarea omenirii prin instrucțiune”. Dovedirea contrariului acestei teze o avem în câteva zeci de milioane de indivizi în China, cea mai instruită țară de pe pământ, dacă-i vorba de cât știu; cestiunea principală este *cum* știu și la acest „cum” încetează rolul instrucției și începe acela al educației. Și aproape toate celelalte prelegeri sufăr de greșala generalității, aproape din toate nu se văd studii cu totul speciale, cari să dovedească o îndeletnicire amănunțită cu materia.

Filologii clubului ar putea să se ocupe, d. ex., cu strângerea locuțiunilor și proverbelor, cu cestiunile fonologice ale limbei române, cu stabilirea nomenclaturei științifice, cu adunarea numirilor de plante, insecte și metale ș.a. E drept că aceste sunt cestiuni cari cer muncă, dar n-ar suferi de sterilitatea tezelor cu totul generale. Am pune de

---

ex. întrebarea cum de se prefăce în limba română grupul *sc* în *șt*? Ce înrîurire are *i* consonans (jot) asupra vocalelor și consoanelor cu cari se-nțilnește? Cum se poate explica prefăcerea lui *d* în *j* (putred, putrejune; veșted, vestejit). Iată câteva numai din sutele de cestiuni de detalii cari merită atenția unui filolog tânăr.

Venim la juriști. N-ar fi oare bine ca să cerceteze cestiuni istorice ale dreptului român? Ce este embaticul? Ce instituția răzășilor? Cari sînt foloasele și cari defectele instituției breslașilor? Cum erau organizate breslele, ce puteri judecătorești aveau? Apoi vine terenul larg al dreptului canonic, rămas cu totul în desuetudine astăzi. Cari sînt principiile de drept ale „obiceiului pămîntului” întru cît îl întîlnim în cronică și documente? Ce înțeleg documentele sub denumirea de „drept românesc”?

Cît despre științele naturale, aicea terenul e nemărginit. Las-că aproape toată nomenclatura de pîn-acuma este coruptă, dar chiar metoadele pedagogice cu totul neintuitive în cari sînt scrise cele mai multe cărți de știință-naturală ar merita serioasa luare aminte a actualilor studenți și viitorilor profesori la institutele secundare.

Laudabilă este intenția de a introduce exercițiile (nu studiul) de scrimă și gimnastică, dar n-ar trebui să lipsească nici muzica vocală.

O petiție principii ni se pare pasagiul: „Să ne ferim de indiferență ca de răul cel mai mare, mai ales în chestiunile de instrucțiune și naționalitate, *fiindcă nimic nu ucide un popor decît indiferența pentru instituțiunile sale*”. Interesul cel mai viu pentru instrucție și naționalitate nu include de loc interesul pentru instituții, care acest din urmă nu este treaba tinerimei. Acestea vor găsi totdeauna apărători și dușmani în grupurile politice, mai ales cînd nu vor corespunde c-un corelat ecuivalent de muncă și cultură, ci vor fi numai forme superficiale pentru succesiunea în cadrele budgetului a diferitelor nuanțe poreclite politice ...

[14 ianuarie 1877]

[„ÎN FAȚA INJURIELOR...”]

În fața injuriilor inserate în presa engleză de cătră d. Lowy, secretarul asociațiunei anglo-izraelite, d. Șt. Șendrea, agentul României la Paris, a adresat ziarelor *Morning Post* și *Times* cite o scrisoare în care a dezmințit acele calomnii ș-a prevenit pe public în contra zgomotelor rău intenționate al căror obiect era țara noastră. Reproducăm scrisoarea trimisă la *Times*.

[16 ianuarie 1877]

[„DIN CONSTANTINOPOL SE DEPEȘAZĂ..."]

Din Constantinopol se depeșază că ministrul de război au spus prin raport Sultanului că înarmarea oștirei Imperiului otoman e mîntuită. După raport, oștirea cuprinde acum următoarele corpuri de tăria mai jos însemnată: 1) armia *dunăreană* 200.000 oameni sub comanda lui Abdul-Kerim Pașa; 2) corpul sîrbo-bosniac, 100.000 oameni sub comanda lui Ali Saib Pașa; 3) corpul din Herțegovina și Muntenegru 50.000 oameni

---

sub comanda lui Derviș Pașa; 4) la frontierele Greciei 25.000 oameni sub comanda lui Ahmed șocri Pașa; 5) corpul din Erzerum 120.000 oameni sub Samih Pașa; 6) în împrejurimile Bitamului * 40.000 oameni sub comanda lui Husem-Tahir Pașa și în fine 7) în Bagdat (Misopotamia) 65.000 oameni sub Hussein-Pevzi Pașa. Rezerviștii, în număr de 300.000, și voluntarii nu sunt cuprinși între aceștia — cu totul tot ar face prin urmare 710.000. Poarta pregătește o circulară către puteri, prin care se va explica hotărârea luată față cu deciziunile conferinței, apoi ea mai mare intențiunea de a cere de la franțuji ofițeri pentru organizarea jandarmeriei , iară de la engleji câteva capacități financiare pentru reorganizarea finanțelor.

[16 ianuarie 1877]

SCANDAL

La o reprezentație din teatru^[1] cel mare dată de D. Millo s-a întîmplat un **SCANDAL** , care n-a avut însă altă consecință decât cea de-a irita puțin publicul.

Comitetul teatral, după publicarea afișului spectacolului , interzisese reprezentarea canțonetei comice a d-lui Millo *Haine vechi, zdrențe politice*.

Se stinsese luminele din teatru pe când sala era plină de spectatori cari cereau executarea programei, se coborâse cortina, orchestra fusese asemenea depărtată și, după strigăte de o oră, după o erupțiune pe scena întunecoasă a unei părți din public, totul a putut să fie stîmpărat de cătră aplaudatul artist care, în fața cortinei coborâte , fără orchestră și între două lumânări aduse din cabina sa, și-a jucat canțoneta, dînd astfel satisfacerea pe care o cerea publicul.

Acest incident a fost până și obiectul unei interpelări în Cameră, însoțită de o polemică îndestul de aprinsă și de-o moțiune motivată de trecere la ordinea zilei.

[16 ianuarie 1877]

TURCIA [„LEGÂNDU-SE DE PROPUNERILE..."]

Legându-se propunerile de odinioară ale Austro-Ungariei, care se oferise de a mijloci între beligeranții de peste Dunăre, Aleko Pașa (Vogoridi) ambasadorul Porții în Viena s-au încercat pe lângă contele Andrassy de a-l face mijlocitor între Turcia pe deoparte, Serbia și Muntenegru pe de alta.

Bag-seama pentru a mănținea aparența de solidaritate a puterilor în conferință contele au refuzat pur și simplu, încât un ziar oficios are permisiunea de a zice „că toate lingușirile orientale ale lui Aleko Pașa s-au fărâmat de pieptul contelui Andrassy".

Pe de altă parte „Neue freie Presse" publică textul unei telegrame prin care Midhad Pașa, adresându-se direct către înălțimile din Belgrad și Cetinie, le sfătuiește de a pricepe că e în interesul amândoror părților de a înceta c-un război zadarnic. Dacă

---

vor reîntra pe calea datoriei față cu suveranul lor, Poarta le întinde mâna de împăcare. Concluzia că, dacă principatele vor primi pacea, Rusia nu mai gândește la război e foarte probabilă, deși nu cu totul sigură.

[19 ianuarie 1877]

FRANȚA [„CONFLICTUL ÎNTRE PRESA...”]

Conflictul între presa oficioasă germană și cea franceză, care semăna a provocare din partea celei dindai , a început a fi primită în mod evaziv și îngăduitor de către cea din urmă. Pentru a înlătura prepusul că Francia ar voi, în Cestiunea Orientului, să ieie o atitudine de sine stătătoare, „Moniteur” spune într-un comunicat privitor la cererea ce Poarta avea de gând să facă, ca să i se deie zece ofițeri franceji ca instructori ai jandarmeriei: „Suntem mișcați de atenția Porții, dar e datoria noastră de a declara că armata noastră tocmai de instructori n-are prisos, încât nu se poate asigura că s-ar găsi zece din ei disponibili. Ar fi de preferat și mai potrivit cu starea lucrurilor dacă Poarta s-ar adresa la cele șase puteri a căror propuneri le-au respins”.

[19 ianuarie 1877]

CONCERT [„PENTRU A FAMILIARIZA...”]

Pentru a familiariza pe public cu persoana pianistului Moritz Rosenthal culegem următoarele date din ziarele vieneze ... Foiletonistul unuia din ele, vorbind despre sezonul mort care stăpânea pe atunci lumea muzicală, spune că acela e întrerupt numai din când în când prin o adiare mai răcoritoare . O asemenea adiare s-a observat în una din seri în salonul ministrului austriac d. de Ziemalkowski , unde au debutat cu succes un artist — nu mare, adecă răsărit, ci din contra mic, atât de mic încât are oarecare greutate de-a învinge distanța între talpa piciorului sau și pedalul pianului . Era pianistul Rosenthal , în vârstă numai de doisprezece ani, un elev al lui Ioseffy . Această sară i-au asigurat tânărului pianist cheltuielile de studiu pentru un an de zile. Dar micul virtuoso au și făcut furore cu executările din Liszt și Chopin, și când în fine a mai cântat cu admirabilă bravură „Campanella ” de Liszt și Paganini oaspeții ministrului au început a-l îmbrățișa , ministrul îl sărută pe micul său compatriot , ba însăși d-na Ziemalkowski , dama de casă, îi împodobi fruntea cu două sărutări.

Un alt ziar spune că tânărul , pentru a fi pe deplin convins de talentul său, au cântat înaintea lui Franz Liszt . Toate somitățile în piano cîte sunt azi i-au cântat abatelui , pentru a afla părerea lui, care apoi le-a rămas un razim pentru toată viața. Și maestrul ascultă pe copil cu multă atenție, apoi îl sărută pe frunte și-i zise: „Fii încredințat, amicul meu, că în d-ta e ascuns un mare artist — care nu va rămânea ascuns”. Astfel Rosenthal are acum toiagul cu care își poate urma înainte cariera sa artistică .

Împlinindu-ne plăcuta datorie de a întemeia cunoștința între publicul iașan și talentatul său oaspe, credem că mâni în ziua concertului salonul d-nei Mavrocordat va încăpea în el un număr însemnat de iubitori de muzică.

[19 ianuarie 1877]

[„ÎN PRIVINȚA «CRIZEI»...”]

În privința „crizei” Românul se exprimă într-un mod tot atât de evaziv și incert ca și în trecut.

Pe când domnea cea mai deplină armonie între miniștri, **văzurăm** pe d. Nicolaie Ionescu trecând , liniștit și pe tăcute, de pe banca ministerială pe cea de deputat.

Toți căutară să cunoască cauza și nimeni nu află nimic.

Pe când toți se ocupau de acest fapt, în loc să dobândim lămurire, se răspândește știrea că și d. Vernescu ș-ar fi dat sau ș-ar fi dând demisiunea.

În ședința din 17 I.c. a Camerei, miniștrii vin pe banca lor, afară de d. Ionescu, care urmează de a sta pe banca de deputat.

D. Furculescu , mai nerăbdător , interpelează pe președintele consiliului de miniștri. El răspunde că atunci când se va produce criza, o va face cunoscut Camerei, dar că până atunci o roagă să urmeze cu dezbateră budgetelor .

Cine nu va fi mulțumit de aceste lămuriri, vina lui să fie ; cât despre noi, nevoind să fim vinovați, ne declarăm că suntem foarte mulțumiți, fiindcă nimic nu înțeleșerăm .

Tot ce puturăm afla este că în 17 ianuarie sara d-nii miniștrii, împreună cu d. Ionescu s-au întrunit în consiliu. Aceasta ne asigură cel puțin că și dacă va fi sau va fi fost vro înânțelegere între dâșii , ea nu este de natură de a slăbi întru nimic legămintele lor politice.

Atâta spune „Românul”.

Se va fi fierbând piatră scumpă în București.

„Courier de Roumanie” în numărul său de alaltăieri aduce mai multă lumină în această privire. El spune

că în ajunul procesului foștilor miniștri ar fi de dorit ca în capul departamentului justiției să fie d. Vernescu , a cărui nepărtinire e recunoscută de toate partidele. Nu că ar pune în vreo îndoială nepărtinirea d-lui E. Stătescu, dar d-sa e șef de partid și inamicii guvernului cred a-l putea acuza de părtinire. Prin urmare d. Vernescu ar fi omul situației și locul său este la justiție, zice „Courier de Roumanie”.

În dealtfel — continuă ziarul — d. Ionescu nu s-a retras decât pentru a grăbi soluțiunea, căci d-sa nu dorește decât ceea ce vrea toată lumea, adică ca d. Vernescu să primească portofoliul justiției.

Cu mult mai clară nu este nici versiunea aceasta, dar ceea ce pare lămurit e că d. Vernescu va trebui să se retragă de la interne.

[21 ianuarie 1877]

[„CORESPONDENȚA POLITICĂ» SPUNE...”]

Correspondența politică spune într-un comunicat că principele Milan au răspuns la telegrama lui Midhat Pașa că în *principiu* e gata de-a începe tratările de pace între Serbia și Poartă. Totodată principele a cerut a i se comunica bazele asupra cărora se vor deschide și trata condițiile păcii. Sârbii se măgulesc că bazele vor fi aceleași pe cari

---

le-a propus conferința. Afară de aceea mai e perspectiva că aceste tratări se vor face în Viena între Aleco Pașa (Vogoridi) și întregul agentul sîrbesc din Viena, Zukici , din care cauză s-au și început convorbiri preliminare între ambasada turcească și numitul agent din Viena.

Un corespondent din Berlin al lui Pesther Lloyd spune: că Anglia cu tot dinadinsul i-au dat a înțelege Porții ca să nu caute cumva la închierea păcii să se folosească de slăbiciunea aparentă a Serbiei. Tratatul de Paris le dă puterilor dreptul de [a] interveni la regularea raporturilor dintre sultan și vasalii săi, și de acest drept vor uza puterile în orice caz. Anglia, urmează corespondentul, adoptă punctul de vedere rusesc în cestiunea sârbească , pentru a întări partidul păcii în Petersburg și pentru a-i da un argument că și fără război se pot căpăta toate cele dorite, cu consimțământul Europei.

[21 ianuarie 1877]

SENATUL TURCESC

Ca să se vadă ce serioase sunt intențiile constituționale ale Turciei, spunem numai că s-au făcut un frumos început cu numirea senatorilor.

S-a numit Întâi și-ntâi Ahmed-Kaiserli Pașa, fost ministru de marină, om ce se bucura de oarecare celebritate pentru că era singurul ministru în toată Europa care nu știa — *citi și scrie*. Unu la mână și cei mulți înainte.

[21 ianuarie 1877]

«TROMPETA CARPAȚILOR» ȘI SOFTALELE UNGUREȘTI

„Timpul” adusese știrea că softalele ar avea cutezanța nu numai de a trece prin România, ci chiar de a petrece o zi în București, și sfătuiește pe băieții decorați de a reveni de la hotărârea lor pentru a evita orice turburări. Nouă ni se pare că pericolul turburării s-ar putea evita dacă li s-ar îngădui „doctilor magnați” petrecerea a 24 de oare — în beciurile poliției. Dar ceea ce e caracteristic pentru vremea noastră, pentru „putrejunea mărului”, este că se găsesc organe care să ieie asupra-le apărarea acestor băieți, care, în loc să învețe carte și să-și împlinească prin învățătură știrbăturile firești ale minții lor, pleacă să complimenteze pe turc cu o bandă de țigani în urma lor. Acest organ e „Trompeta Carpaților”, care se exprima astfel:

De câteva zile s-a dat vorba prin București că studenții maghiari cari s-au dus la Constantinopole ca să prezente generalisimului armatei otomane, Abdul-Kerim Pașa, o sabie de onoare în semn de omagiu pentru succesele repurtate contra armatei panslavismului la întoarcerea lor de acolo și-ar fi propus a vizita și capitala românilor, ca călători și în același timp aflăm că agenți umblă în toate părțile, îndemnând pe studenții români a merge să facă acestor oaspeți ai noștri, la sosirea lor, o demonstrațiune ostilă.

Noi n-am putut crede nici chiar pe roșii capabili de o asemenea insultă nobililor *juni pelerini*, care este o insultă, nouă (cui nouă?), o insultă simțimintelor celor mai nobili, principiilor celor mai înalte de toleranță și de respectul conștiinței și care ne-ar arăta într-un grad de sălbătecie în care, spre mândria noastră de români, n-am fost nici în timpii barbariei.

O notiță însă în jurnalul *Timpul* de vineri, 14 ianuarie, pe care o cetim cu mirare uimită, nu ne mai lasă nici o îndoială că o asemenea propagandă s-a făcut și că în complicitate cu redacțiunea *Românului* a căzut și redacțiunea jurnalului *Timpul*.

Poreclirea de softale pre elita junimii maghiare, docti *magnați* din universități, cu curagiul conviețuirii lor, duși preste ape și preste munți, iese dintr-o foaie care se zice cea mai serioasă în România, conservatoare și gravă, presupusă a fi și mai știutoare de regulile bunei-cuviințe, de respectarea opiniilor politice și de obligațiunile ospitalității.

Urmează apoi invective și exclamații teatrale la adresa „Timpului”, după care Trompeta binevoiește a zice:

Trecem preste toate; preste insulta *însă adusă nobililor vecini* cari vor să se întoarcă prin țara noastră din pelerinagiul lor *nu putem trece*.

Ce fel! Domnule redactor, țara noastră, renumită pentru toleranța și ospitalitatea ei, deschisă totor opiniunilor, totor credințelor să se închiză onorabilităților cari vor să o viziteze ca vecini amici, fără nici o ură, fără nici un spirit de dezordine, pentru că aceștia nu se închină panslavismului și arată simpatie reformelor liberali în Orient, simpatie *bunului nostru suzeran*, cu care suntem în cei mai buni termini, cu cari tractatele și voința națională cere să fim amici?

Noi credem că acești nobili pelerini ar fi putut trece prin Moscova și Petersburg fără să li se facă insulta ce li se face în România de către un jurnal bine născut, bine crescut, serios și conservator, inamic, al oricărei dezordine.

Treceți fără sfială, buni vecini, cu credințele voastre, cu opiniunile voastre, prin România, prin capitala ei; opriți în primul hotel, mergeți *în uniforme voastre în teatrul cel mare* și fiți bine încredințați că nu se va găsi un singur

june român asupra căruia să fi avut o cât de mică influență cele zise vineri în jurnalul *Timpul*. Din contra, veți avea poate strinsori cordiali din animă, pentru că nu politica străină regulează societatea *română*.

Asemenea câteva scăpări sau greșele ale unui jurnal care voiește să acrediteze că s-a născut matur , că este conservator și prin urmare tolerant , dacă nu mai mult, pentru toți cari manifestă spirit conservator, adică contra revoluțiunilor — ceea ce netăgăduit au manifestat în data aceasta ungurii; când un jurnal ca *Timpul*, cum a vrut să se recomande *Timpul*, face asemeni lucruri el se degradează din zi în zi și dă pretexte altora să facă patriotism din nou și să deschisă alte jurnale pentru același număr de cetitori, pentru oameni de aceleași credinți , dară cari zic că le-ar plăcea un limbaj mai demn, o purtare mai convenabile și o limbă mai curată.

N-ar crede cineva ochilor săi proprii că aceste știri sunt scrise în România.

Dar față cu această înfruntare , făcută lumii întregi, noi ne vom abține cu toate acestea de la orice exclamații și vom relata numai fapte.

Studentii germani din Viena, desigur inamici vii ai panslavismului, le-au trimis softalelor un „pereat !”.

Studentii din Berlin, asemenea **inamici** ai panslavismului, le-au trimis pe cale telegrafică un frenetic „pereat !”.

În fine chiar senatul universității din Pesta au hotărât să ieie cele mai stricte măsuri contra banalităților unor nevrâșnici cari nu se sfiesc de a trage în cercul patimilor lor de rând sacrificiile pe cari micile state de preste Dunăre le-au făcut pentru o cauză până acum încă sfântă . Departe de noi de a fi panslaviști . Dar un stat de cămătari , risipitori și hetere, cum durase de-o mulțime de ani în Constantinople, hrănindu-se din exploatarea neomenoasă a populațiilor agricole și a breslelor orășenești, era ceva neuzit pe continentul european, mai ales în veacul nostru.

Și contra *acestui* sistem s-a ridicat Serbia, având în parte-i sfințenia muncii și a culturii, o administrație regulată și îngrijitoare, o justiție solidă, finanțe neîncurcate , o stare economică a populațiilor modestă, dar înfloritoare . Și toate aceste bunuri ale ei, morale și materiale, le-a pus în cumpănă în fața unui stat condus de femeile din harem și de cămătari din Bizanț.

Nu e până astăzi popor care ține câtuși de puțin la demnitatea sa care, contrar poate din rațiuni politice mișcării slave, să nu fi manifestat totuși simpatii „involuntare ” pentru Serbia, sau să fi păstrat cel puțin tăcerea. Cele mai vehemente organe „germane” au atacat pe ruși și panslavismul , *dar n-au apărut pe turci*. Distinguendum est.

Numai două neamuri s-au asociat în lauda turcilor, maghiari[i] și evreii din Austria. Astăzi li se mai asociază și redactorul „Trompetei ”.

Să li fie de bine.

Ca guvernul austro-ungar să ție diplomaticeste cu turcii e de explicat prin rațiunile sale de stat care trebuie să domnească ori și unde, pentru a face cu puțință existența. Pentru ca să exiști, sacrifici ceece ce iubești, necum ceea ce-ți este indiferent — un punct de vedere foarte egoist, dar întemeiat pe instinctele curat animalice ale naturii omenești. Dar când tinerimea unui popor care nu are, nici poate avea asemenea rațiuni de stat își manifestează într-un mod atât de brutal și în disprețul lumii simpatii atât de barbare, atunci cu drept cuvânt ne 'ntrebăm ce popor este acela care i-a dat naștere? Ce fiare vor deveni acești bipezi vertebrați când vor mai avea și rațiuni reci pentru acțiunile lor?

Mai adaogă la toate aceste considerații și modul cum ne tratează ungurii prin ziarele lor și cum regularisesc pe conaționalii noștri de peste Carpați și tabloul e complet.

Toleranți suntem și creștini, dar, oricât de creștini, toate acestea trebuie să aibă o margine — și marginea este escortarea polițienească a softalelor până la graniță, pentru a evita scandalurile între publicul român și „nobilii oaspeți” ai „*Trompetei*”.

[21 ianuarie 1877]

PRO DOMO

Ca răspuns la persiflarea poeziilor unui domn Anghel din Botoșani, care, în complicitate cu alții, a fost comis un calendar cu versuri și povești imposibile, un domn R. găsește ocazie de a discuta persoana redactorului părții neoficiale a acestei foi. Aceasta n-ar fi nimic. suntem deprinși de a vedea amestecându-se în discuții unde nu este vorba nici de casa, nici de familia cuiva elemente cu totul personale, cari trec adesea în domeniul imaginațiunii pure. Dar ceea ce se

pare din notița d-lui R. e că botoșănenii s-ar fi supărat din cauza dărei noastre de samă, pentru că i-am fi numit pastramagii , ba ceea ce-i mai frumos, d. R. crede că ne pare grozav de rău că ne-a aplicat acest nume.

Cu părere de rău îi vom spune că nu avem acest talent și, dacă l-am avea, nu ne-ar fi de loc rușine de el, căci o meserie pozitivă este totdeauna onorabilă. Apoi e pozitiv că tocmai uscăturile din Botoșani sunt un obiect de export care au ajuns până la Londra, încât acest articol este tot așa de bine un titlu de onoare pentru Botoșani precum e brânza pentru Limburg , untdelemnul pentru Provence , vinul pentru Champagne .

Prin urmare am vorbit foarte serios când am zis că vechiul târg al Botoșanilor e renumit pentru un articol industrial, iar nu pentru literații pe cari nu-i are. De aceea susținem din nou: nu este exact ceea ce zice d. R., că „din Botoșani a văzut ieșind multe bucăți de poezie admirabile , cari fac onoare nu numai Botoșanilor, ci țării întregi”.

Noi cunoaștem aproape tot ce s-a scris în românește și susținem contrariul. Dintre cei mai vechi, Ralet a scris mai corect, dar cu toate acestea operele lui n-au însămnătate . Între cei mai noi I. Adrian e necorect în formă și lipsit de gândiri serioase. Cât despre geniurile poetice, literare, medicale, financiare, juridice etc. etc., cari ar fi să iasă alături cu breasla pe care d.R. o tratează c-un dispreț pe care ea nu-l merită, acelea vor avea să apară de acu-nainte ; pân - acum n-am putut constata proveniența botoșăneană decât la produse ca acelea ale d-lui Anghel și ale altora de acelaș soi.

Cât despre redactorul acestei foi, el a crezut a putea renunța la onoarea de-a fi numărat între concetățenii acelui oraș, de vreme ce, zi cu zi numărând , n-a petrecut nici jumătate de an în Botoșani, încât el nu poate fi admis ca normă de ceea ce produce în genere mediul intelectual al Botoșanilor.

Fondul cugetării noastre n-au fost deci de a atinge câtuși de puțin susceptibilitatea botoșănenilor , ci a fost același ca și în alte notițe tot atât de nendurătoare ca și cea asupra literaturii [ce] se produce în acel oraș. Nu este vorba de d. Eminescu. Este adevărat că poeziile d-lui Anghel sunt rele? Da. Este adevărat că sunt produsul mediului social care le citește și le 'ncurajează ? Da. Prin urmare ...? E datorită unui publicist de a respinge produsele greșite și criticele sale vor fi cu atât mai aspre, cu cât literații de cari va vorbi vor fi mai lipsiți de cultură. Când cineva nu s-a împrietenit nici măcar cu gramatica românească, să nu cuteze a scrie poezii și povești.

Toată această întâmpinare o scriem presupunând că discutăm c-un domn R. Cu „Curierul intereselor” nu ne-am fi dat această osteneală, căci pentru redactorul acelui ziar orișice abstracțiune e dincolo de sfera priceperii sale. Redactorul „Curierului intereselor” joacă în presa română rolul lui Achmed Kaiserli Pașa. Acesta era singurul ministru în Europa care nu știa citi și scrie, iar d. Balassan e asemenea singurul redactor, în univers poate, care asemenea nu știe citi și scrie. Acesta e un secret public în Iași și ar fi în toată țara dacă d. redactor nu s-ar păzi de-a scrie un singur șir în propriul său ziar. D-sa are un singur rol — de a tipări toate necuviințele câte i se trimit Când i se pare că ating vreo personalitate superioară nimicniciei și ignoranței sale. A discuta cu d-sa e ca și Când ai vrea să 'nveți pe-un orb pictura.

Dar chiar din partea d-nului R., notița, astfel cum e concepută, e o necuviință, la care am fi găsit cu totul de prisos de a reflecta un singur cuvânt măcar, dacă n-am fi crezut că sub ea se ascunde susceptibilitatea atinsă a vreunui botoșănean .

[23 ianuarie 1877]

[„EHDEM PAȘA, AMBASADOR...”]

EHDEM Pașa, ambasador la Berlin, este numit mare vizir în locul lui Midhat Pașa, care este trimis la insula Mitilene; Djavdet Pașa, mai 'nainte ministru de justiție, e numit ministru de interne; Ohanes-Ciamici Pașa ministru de comerț și Haffim Pașa ministru de justiție; Sadic Pașa e numit guvernatorul vilaietului Dunărei, Cadri Bey chemat la funcțiunea de președinte al consiliului de stat.

Midhat Pașa a fost depărtat pentru c-a complotat în contra sultanului. Complotul urzit de el avea de scop răsturnarea sultanului Abdul-Hamid și înlocuirea sa cu fratele ex - sultanului Murad V.

Lui Midhat Pașa i se va lăsa libertatea d' a debarca la Brindisi .

Un hat imperial confirmă din nou aplicarea constituțiunii.

Ali Pașa e numit guvernator al Adrianopolei .

[28 ianuarie 1877]

CONCERT [„ASTĂZI ÎN 30 IANUARIE..."]

Astăzi în 30 ianuarie va avea loc în sala Conservatorului concertul dat de violonistul Th . Micheru (artist român), cu concursul binevoitor al D-lui G . Scheletti . Programul e următoarea: No. 1 Beethoven . Sonata (în A-dur) pentru piano și violină. No. 2

I. Artôt . Fantazie brilliantă . No. 3 Mendelssohn . Adagio . No. 4 a) Micheru. Nocturnă pentru violină singură. b) Iubirea (romantă) . c) Dorul (romantă) . d) Hora Floricica (cu acompaniament de piano). No. 5 Beethoven. Romanța (în F-dur) . No. 6 Alard . Fantazie de concert. Prețurile locurilor: Locul 1-i 10 franci, locul al 2-lea 5 franci. Biletele se pot capata la magazinul de muzică la d-nii Hirsch și Fincke și în sara de concert la casă.

[30 ianuarie 1877]

AUSTRO-UNGARIA [„MAIESTATEA SA A PRIMIT..."]

Maiestatea Sa a primit demisiunea cabinetului unguresc Tisza. Președintele actual al consiliului e însărcinat cu gerarea afacerilor, dar se crede că acest provizoriu nu va dura mult, de vreme ce sunt perspective că un nou cabinet se va forma cât de curând . Cabinetul austriac Auersperg au ținut un consiliu pentru a stabili linia sa de purtare în aceste împrejurări. Persoana despre care se vorbește că s-ar însărcina cu formarea noului cabinet unguresc este baronul Sennyey , deși alții vor a ști că baronul a declinat definitiv această onoare.

În Camera deputaților din Pesta s-a citit un rescript al președintelui consiliului adresat președintelui Camerei, prin care se anunță că în 8 februarie demisiunea ministerului a fost primită de M. S. Împăratul. În cea mai adâncă tăcere a parlamentului, D. Tisza luă cuvântul pentru a spune conform uzului parlamentar cari au fost motivele și împrejurările ce l-au silit a demisiona . Opinia sa este că cestiunea băncii nu se poate dezlega altfel decât prin crearea unei bănci autonome ungurești.

Dar, în vederea greutăților politice și a strâmtorării financiare, cabinetul a fost de părere că, păstrând pe deplin inviolabilitatea dreptului Ungariei, să reguleze această întrebare deocamdată în înțelegere cu guvernul celui alt stat confederat . În această desbatere însă au rămas multe cestiuni în suspenso, mai cu samă aceea a constituirii unui *organ central*.

Aicea ministerul unguresc a întâlnit o cerere care nu putea fi primită fără a păgubi demnitatea statului maghiar, deci n-a găsit altă cale decât de a rupe cu tratările. Cererea Austriei e ca în acel organ central membrii unguri să fie totdeauna în minoritate, ceea ce nu se împacă cu demnitatea națională.

Rămânea deci încercarea de a crea o bancă autonomă , drept pe care nu i l-a contestat nimeni Ungariei. Dar îngrijirile regelui pentru monarhie și țară sunt așa de mari în această privire încât cabinetul unguresc nu le-au putut risipi.

Nu Rămânea deci decât să-și dea demisia, pe care Maiestatea Sa a binevoit a o primi. Tisza a rugat apoi Camera ca să-și suspende ședințele până când regele va fi dispus ceva în privirea noului guvern, ceea ce nici va dura mult, de vreme ce Coroana dorește ca nesiguranța să se sfârșască cât de curând .

Se zice că generalul Ignatief a avut însărcinarea de-a cere de la comitele Andrassy declarații hotărâte asupra poziției ce va lua-o Austria față cu Rusia în cazul unui război.

[2 februarie 1877]

[„ATENȚIA GENERALĂ..."]

Atenția generală au atras-o în zilele cele din urmă interpelația pe care D. Cogălniceanu a făcut-o în Senat cu privire la starea universității din Iași.

Cu un bogat material de probe, d-sa a voit a dovedi că acest institut de cultură este în decadență, din cauză că profesorii se ocupă cu alte lucrări decât acelea ale științei și cumulează funcțiuni adesea incompatibile cu catedra lor. Drep [t] care interpelantul a provocat pe ministrul instrucției de a ține pe profesori la împlinirea îndatoririlor lor.

D. ministru, răspunzând, au arătat cu această ocazie defectele legii instrucției și cum ea nu pune piedici profesorilor de-a se servi de dreptul de a fi aleși în corpurile legiuitoare, nici îi oprește de la ocuparea mai multor funcțiuni.

interpelantul, nemulțumit cu acest răspuns, au revenit asupra cestiunei și a culminat propuind următoarea moțiune:

Senatul, auzind espicările date de d. ministru al instrucției și văzând starea universității de Iași, provenită din absența profesorilor, invită pe d. ministru a aplica art. 386 etc. din legea instrucției.

Această moțiune a d-sale a fost primită alaltăieri cu adeziune din partea guvernului.

[6 februarie 1877]

[„DACĂ AR FI DE CREZUT..."]

Dacă ar fi de crezut aserțiunile ziarelor din Viena, atunci criza băncii se va risipi în favoarea Ungariei. În adevăr Tisza și-a fost dat demisia. Împăratul a fost primit-o, ba însărcinase pe baronul Sennyey cu formarea unui cabinet nou, însă preste noapte se schimbă lucrurile. Ungurii au știut, prin mijlocirea contelui Andrassy, să-l convingă pe împărat că un alt ministeriu unguresc nu-i cu putință și că acesta este le meilleur des ministères possibles, aplicând maxima lui Leibnitz la oasele muritoare ale d-lui Tisza.

Se vede că lucrul era prevăzut și precugetat astfel. D. Tisza a reintrat în ministeriul unguresc pe ușa pe care ieșise, și toată demisia sa n-a fost decât o comedie pentru a vedea ce efect va face asupra spiritelor retragerea iluziului demagog.

Astfel înainte de 4 zile au fost iarăși o conferență, la care a luat parte d-nu Tisza ca demisionar și ministru ad interim cu colegii său Wenckheim și Szell pe de o parte și miniștrii austriaci Auersperg, Lasser și de Pretis pe de alta.

În această ședință nu s-a fixat sau delimitat nimica, dar s-au constatat numai că o înțelegere în cestiunea băncii nu e cu putință decât păstrându-se *principiul parității la compunerea consiliului de administrație*.

Va să zică Austria au cedat Ungariei. De atunci urmează din nou conferențele și se introloacă iarăși regulat miniștrii reintrați maghiari și cei austriaci, căroră, dorindu-le deplină sănătate în pisarea apei, trecem la altele.

[6 februarie 1877]

[„ÎNȚRE SERBIA ȘI MONTENEGRO..."]

Între Serbia și Montenegro și Turcia pare a se stabili înțelegere. Cel puțin tratările preliminare între Zukici și Végoridi la Viena par a fi fost atât de bune încât au încurajat pe sârbi de a trimite la Constantinopoli, pentru încheierea păcii, pe D. Kristici și Matici. Un decret princiar a convocat Scupcina cea mare pentru ziua de 26 februarie; iar pentru 20 a luni curente s-a stabilit alegerile.

Principele Montenegrului dorește a trata pentru pace numai la Viena.

În urma circulației principelui Gorciacof domnește în lumea diplomatică o agitație tăcută însoțită de cutremur nervos. Într-adevăr, ce vor răspunde puterile la circulara Rusiei? Și ce sperează aceasta de la ele? După cât știm, cel puțin neutralitatea. Sigur este numai că Franția a început a se înțelege cu Anglia asupra unei procedări comune, în care însă tot această din urmă să aibă pasul întâi .

În Berlin credința în pace nu-i tare. La o soirée dată de ambasadorul Franciei și foarte bine vizitată s-a văzut că speranțele pentru menținerea păcii sunt minime, deși toți cred că Rusia nu va grăbi nimic, ci va înainta gradat și foarte încet pe această cale.

[6 februarie 1877]

[„ORICARI AR FI SOARTA DEZBATERILOR..."]

Oricari ar fi soarta dezbatelor asupra băncii, ba chiar a Austro-Ungariei preste tot, pe noi ne interesează numai întrucât ar putea avea drept rezultat o schimbare a politicii din lăuntru față cu popoarele nemaghiare și cele negermane . Dac' ar ajunge lucrul la extrem, nu credem că maghiarii ar păți-o tocmai bine, căci astăzi ei sunt mai urâți decât la 1848. Și cum erau iubiți pe atuncea, se vede dintr-o scrisoare autografă a lui Kossuth datată din Debrețin 26 apr . 1849, în care faimosul agitator se exprimă astfel:

Urmând simțământului inimei mele, nu esitez a declara că dacă, apăsându-mă cele mai sus zise, vor grăbi (românii) fără amânare a da garanție despre purtarea lor pacifică în viitor, nu mă voi sfii ca în numele păcii și al iubirii să aruncăm vâl asupra delictelor politice din trecut, însă cu excepțiunea celui om care a abuzat în mod infam de înalta sa poziție bisericească și de încrederea poporului călcând în mod rușinos datorințele sale către D-zeu și către patrie, nu numai a amăgit poporul român la răscurare și prin aceasta a fost îndemnătorul la atât [e]a pustiiri și vărsări de sânge , ci s-a înjosit încă la tradarea de patrie, ce nu i se poate ierta niciodată, ba nu s-a înfloriat a provoca, a îndemna și a mijloci irumperea de putere armată străină în țară, pentru a măcelări pre poporul propriei sale patrie, și acestea toate le face așa încât totodată a fost destul de vil a juca un rol de fațarnic mincinos, pentru ca în mijlocul păcatelor sale trădătoare de patrie să adoarmă cu cuvinte dulci atențiunea și priveghiarea mea și a soților mei de la guvern; numele acestui om este Andrei Șaguna, asupra capului căruia multul sânge ce s-a vărsat strigă răzbunare dreaptă și care, precum este declarat de trădătoriu de patrie, așa nu poate avea parte de iertare pre acest pământ .

Și acestea toate Kossuth le scrie despre unul din cei mai moderați oameni, care se înțelege că nu s-a putut însufleți niciodată de strania onoare de a fi numărat între turci sau maghiari, încât ceea ce a făcut contra acestora era în realitate un serviciu adus umanității și un merit față cu popoarele transilvane.

Mai interesantă însă este această scrisoare din alt punct de vedere. Șaguna a fost tratat de un partid românesc din Transilvania ca vânzător al intereselor românești și ca maghiarofil . Acum însă se vede cari erau adevăratele lui simțiri. În faptă mitropolitul

transilvan, politic de la creștet pân-în tălpi , își cunoștea așa de bine poporul, oamenii, inteligența, încât nu i-au crezut capabili de-a rezista la 866 cu efect la introducerea dualismului. Ca toți politicii de talent, Șaguna era pesimist , ș-a calculat totdeauna cu împrejurările cele mai rele, nu cu cele mai bune. Îndealtfel lipsa lui de încredere *nu* în energia, dar în judecata sănătoasă și oarecum realistă a conluptătorilor săi a fost în parte adevărită de vreme.

[6 februarie 1877]

[„SOCIETATEA LITERARĂ «JUNIMEA»...”]

Societatea literară „Junimea” va ținea și în acest an prelecțiunile ei obicinuite, cu care publicul ieșan s-au familiarizat acum de treisprezece ani. Obiectul prelecțiunilor din acest an vor fi diferitele sisteme metafizice (dacă sub metafizică vom înțelege toate ideile pe care le-a avut sau omenirea sau unele școli filozofice asupra începutului lumii, a originii făpturii și răsăririi neamului omenesc).

Astăzi duminică d. Pogor va introduce pe auditori în materie prin considerațiuni teoretice. Șirul prelecțiunilor este următorul: 1) Duminică 6 februarie. Privire teoretică, *V. Pogor*. 2) Duminică 13 februarie. Fetișismul, *V. Conta*. 3) Duminică 20 februarie. Politeismul, *P. Verusi*. 4) Duminică 27 februarie. Panteismul, *A. D. Xenopol*. 5) Duminică 6 martie. Monoteismul, *V. Pogor*. 6) Duminică 13 martie. Criticismul, *A. D. Xenopol*. 7) Duminică 20 martie. Materialismul, *V. Conta*.

[6 februarie 1877]

[„PREOCUPAREA DE CĂPETENIE...”]

PREOCUPAREA de căpetenie este răspunsul ce-l vor da puterile la circulara guvernului rusesc. Dar oricât de multe și deosebite ar fi dezbaterile al căror obiect e renumita circulară, nu se știe până acum nimic pozitiv despre răspunsul pe care-l va da Europa.

Din *Cetinie* se scrie că în 4/16 l.c. s-au ținut consiliu mare asupra propunerilor de pace, se zice că foarte favorabile, pe cari le-ar fi făcut Poarta. O depeșă din Constantinopole vestește totodată că principele Muntenegrului s-a învoit ca tratările de pace să se facă la Constantinopole.

Știrile despre înarmări *nouă* în Rusia sunt dezmințite. Nu este vorba decât de întregirea trupelor mobilizate deja, nicidecum de mobilizarea altora nouă; tot asemenea nu este nici vorbă despre vro călătorie a Țariului la Chișinău. Marele principe Nicolaie

---

au plecat la Odessa, parte pentru că medicii i-au sfătuit o schimbare de aer, parte pentru a inspecta trupele generalului Barclay de Tolly-Weimarn.

Sâmbăta trecută a sosit în București consilierii de stat Kristici și Matici, însoțiți de secretarul ministeriului sîrbesc de externe, Pacici, cari apoi a plecat la Constantinopole împreună cu Pertew-Efendi, unde vor începe tratările de pace.

[9 februarie 1877]

PRELEGERILE JUNIMEI [„DUMINICA TRECUTĂ D. POGOR...”]

Duminica trecută d. Pogor a dezvoltat în sala Universității privirea teoretică asupra materiei conferințelor din acest an. D-sa a arătat că crierul omenesc singur este deprins a reduce orice efect la cauză și orice cauză la efect, și neputând la nceput să pătrundă natura lor, el s-a temut de unele, au iubit pe celelalte, însă nu în abstracto, ci în formele cu totul concrete în cari i se prezentaseră. De-acî s-a născut fetișismul, adorarea obiectelor din natură, întrucât ele erau privite ca cauze stricătioase sau folositoare omului. După aceea însă inteligența omenească bagă de samă că o serie întreagă de fenomene e pătrunsă de o singură lege, că afară de șirul văzut al lucrurilor trecătoare există oarecum ceva

mai nalt decit ele și mai presus lor. Cea mai naturală presupunere era deci că există ființe care dirig cu intenție fenomenele naturale și că ar avea formă și natură mai mult sau mai puțin omenească. De aci se naște politeismul. Dar mintea cercetătoare găsi curând că aceste grupe de varietăți ale fenomenelor stau în unire, că universul întreg e supus unei legături care dovedea unitatea legii fundamentale, a cărei emenațiuni erau toate celelalte, că toate fenomenele nu erau decât umbrele uneia și aceleiași ființe, presupusă ca fiind *în* natură. Acesta era panteismul. Când s-au presupus că și această lege universală nu este *în* lume, ci *afară* de ea, s-au format monoteismul, prin care s-au personificat principiul universului printr-un antropomorfism subtil .

Cu totul deosebit de aceste sisteme, al căror izvor a fost experiența lucrurilor din afară, este idealismul lui Kant. Kant nu consideră legătura infinită între fenomene, ci supune cercetării însuși organul care le reproduce. Deosebind lumea de dinafară de intelectul ce o reflectează , Kant conchide că *în sine* lumea ne rămâne necunoscută, și nu avem înainte-ne decât rezultatul propriului nostru aparat al cugetării; că crierul este o oglindă care reflectează lumea într-un mod atât de propriu încât nimeni nu este îndreptățit de a judeca de la legile cugetării sale la legile cari domnesc universul. Astfel el disface ca un ceasornicar întreg aparatul cugetării și arată că experiența nu este nimic decât analizarea unor reacțiuni ale sistemului nostru nervos.

Cel mai nou sistem metafizic este materialismul. Acesta stabilește că cestiunile metafizice, neputând fi dezlegate , sunt a se înlătura cu totul, Rămâind ca experimentele științifice și deducerile cu totul esacte din ele să înlocuiască această activitate specifică și cu totul neatârnată a crierului . Obiectul percepțiunei noastre este odată materia și pretutindenea materia, încât presupunerea că afară de aceasta n-ar mai esista nimic pare la întâia vedere justificată.

În fine prelectorul aduce aminte că întrebările metafizice nu vor avea niciodată o soluțiune suficientă, din care cauză vor și rămâne [a] totdeauna întrebări ce vor ocupa inteligențele omenești; apoi că scopul seriei de prelegeri nu este de-a convinge pe public despre adevărul cutărui sau cutărui sistem, ci numai de-a da o idee clară despre modul cum s-au făcut în vremi deosebite lucrarea metafizică a inteligenței omenești.

[9 februarie 1877]

[„ZIARUL «TEMPS» SCRIE...”]

Ziarul „Tems” scrie că, după informațiunile ce le-a căpătat, starea sănătății sultanului Abdul Hamid este neliniștitoare. Ca și fratele său Murad el are boală de crieri, încât medici cred a putea prezice o apoplexie cerebrală . Se vede că întreg neamul imperial Osman e fizicește degenerat , căci nimeni n-ar putea susține nici despre Abdul Aziz că a fost pe deplin sănătos.

Totodată se vede ce puțin calcul au dovedit Midhat Pașa când au respins propunerile conferenței.

„Pesther Lloyd”, organul contelui Andrassy, judecă în această privire drept când spune că, odată ce Midhat au recucerit independența Porții, el a deschis din nou era despotismului arbitrar și a pus imperiul în aceeași stare în care se afla în cele din urmă zile ale lui Abdul Aziz. E clar că vremea s-a însărcinat de a da dovezile necesare pentru teoria susținută de cabinetul din St. Petersburg „că Turcia nu se poate regenera prin sine”.

De aci rezultă că cestiunea garanțiilor , din înlăturată cum părea, au ajuns din nou în faza ei primitivă.

Tratările de pace între cele două principate transdanubiene și Poartă par a merge bine. D. Kristici au prezentat ministerului turcesc de externe, drept acreditivă , o scrisoare a prințului Milan prin care acesta sperează că tratările începute de Midhat Pașa vor ajunge la bun capăt. Principele Muntenegrului s-a învoit asemenea de a trimite delegați la Constantinopole, cari vor avea să ceară tot teritoriul pe care muntenegrenii îl țin astăzi ocupat. În acest înțeles se rostește cel puțin „Glas Crnagorca ”, organul guvernului din Cetinie.

Se aude că și vizirul novissim Ehedm Pașa și-ar fi dat demisia.

[11 februarie 1877]

[„MAI TOȚI MINIȘTRII...”]

Mai toți miniștrii maghiari petrec în Viena, ocupați de a regula învoiala în privirea băncii naționale. Partidul „constituțional” austriac va ține o conferință și, dacă se vor primi concesiile făcute de cabinetul Auersperg, atunci bine, de nu, atunci d-nul Tisza va declara M. Sale că nu e în stare de a forma un nou cabinet unguresc.

În regiunile guvernamentale învoiala se privește ca definitivă. Cel puțin cabinetul Auersperg nu se îndoiește că principiul parității și celelalte concesiuni vor fi primite de Reichsrath și de Casa de sus și că atât conferința ministerială cât și cea a partidului „constituțional” nu sunt decât niște formalități. Cu părere de rău constatăm că Ungaria învinge și învinge pe deplin.

[11 februarie 1877]

PRELEGERILE JUNIMEI [„DUMINICĂ ÎN 13...”]

Duminică în 13 luna curentă d. V. Conta va ține în sala Universității prelegerea sa asupra *fetișismului*.

D. Conta ca scriitor e din numărul acelor puțini cari nu reproduc numai idei nerumegate din cărți străine, ci gândește mai cu seamă singuri; apoi d-sa mai are talentul de a espune foarte clar materiile cele mai grele, fără ca prin aceasta. limpezime obiectul să piardă ceva din însemnătatea sa. Aceste două calități, rare pretutindene, dar și mai rare în țara noastră, ne îndreptătesc a crede că prelegerea de duminică va fi îndeștul de interesantă.

[11 februarie 1877]

[„AMBASADELE OTOMANE DIN STRĂINĂTATE...”]

Ambasadele otomane din străinătate au fost avizate de a dezminți știrea despre îmbolnăvirea sultanului. Astfel comunicatul celei din Viena se exprimă astfel:

Ambasada otomană crede că trebuie să dezmințită în modul cel mai formal faimele turburătoare răspândite despre starea sănătății M.S. Sultanului. M. Sa Sultanul a suferit înainte de câțiva vreme de durere de măsele, însă răul a dispărut deja și starea sănătății M. Sale e pe deplin mulțumitoare.

În același sens se exprimă o telegramă din Petersburg adresată Corespondenței politice:

După relații primite aici din izvor competent starea sănătății sultanului Abdul Hamid este cu totul normală. Știrile despre simptomele unei boale mentale sânt răspândite de partida lui Midhat Pașa, spre a motiva agitațiunile începute pentru o nouă schimbare pe tron. Aici se crede că o asemenea catastrofă nu e verisimilă.

[13 februarie 1877]

[„ÎN SERBIA SÂNT ALEGERI...”]

În Serbia sânt alegeri pentru Scupcina mare. Candidații conservatori au fost aleși cu mare majoritate. Între candidații pentru Belgrad e și un evreu, anume Abraham Oser. Ca semn al vremii alegerea aceasta e desigur caracteristică. În vremea când statul sârbesc era în război cu Poarta, patrioții semiți ai Serbiei s-au adresat direct la turci pentru a căpăta drepturi egale. Astăzi, în loc de a fi împușcați, jure belli, la colțurile ulițelor, ei sânt aleși în Scupcină.

Tratările de pace între plenipotențiarilor sârbi și Poarta otomană vor avea rezultat bun. În 8/20 luna curentă au avut loc în palatul Ministeriului de externe cea întâi conferință între delegații sârbi și Savfet Pașa. S-a discutat cestiunea garanțiilor, în privirea căreia Poarta nu pare a face din unele puncte o conditio sine qua non. Această conferință au făcut impresie bună asupra amândoror părților, fiindcă au constatat reciproc dorința sinceră de a ajunge la înțelegere. O știre și mai nouă spune că Poarta ar fi renunțat la cererile ei de mai înainte și că încheierea păcii se va efectua încă înainte de sfârșitul lunii februar. Mai rămân a se discuta unele puncte formele cari să satisfacă opinia publică moametănă, căci asupra cestiunilor de fond înțelegerea e stabilită.

Senatorii muntenegreni Bozo Petrovici și Stanco Radonici au plecat din Cataro în 9/21 la Constantinopole pe un vapor al companiei austriecești. Ei vor funcționa la tratările de pace cu Poarta ca delegați ai Muntenegrului. Pentru că tratările acestea promit a deveni mai lungi decât cele cu Serbia, de aceea se va prelungi armistițiul.

[13 februarie 1877]

[„O TELEGRAMĂ A AGENȚIEI HAVAS...”]

O telegramă a agenției Havas din 12/24 februarie arată că în acea zi pacea între Serbia și Turcia era aproape încheiată. Serbii au primit garanțiile cerute, însă punctele cari ating egala îndreptățire a evreilor și numirea unui agent diplomatic turc nu sunt atinse în convenție. Zece zile după ratificarea condițiilor de pace prin Scupcina sârbească trupele turcești vor părăsi teritoriul sîrbesc. Delegații muntenegreni erau așteptați pe vineri în Constantinopole, iar ieri, marți, era să se deie ordin trupelor munte[ne]- grene și celor turcești de a se ține în defensivă. Ședințele Scupcinei mari din Serbia, al căror scop e ratificarea păcii cu Turcia, se țin în săptămâna aceasta și anume de luni până joi.

Cestiunea băncii naționale a intrat în Austro-Ungaria în stadiul următor. În conferența partidului constituțional, vizitată de 200 de membri, deputatul dr. Herbst a propus următoarea rezoluție:

„Considerând declarația guvernului că, înainte de a da partidului constituțional votul său asupra compunerii consiliului general a băncii naționale, guvernul e în neputință de a încheia *proiectele* pentru pactul cu Ungaria: Considerând că tot după numita declarație votul dorit de guvern nu prejudica întru nimic în privirea primirii sau respingerii tuturor celorlalte stipulațiuni a statutelor băncii precum și a tuturor celorlalte părți ale pactului, partidul constituțional declară: că păstrează pe deplin libertatea votului său asupra proiectelor privitoare la pact și asupra stipulațiunilor statutului băncii, apoi că cestiunea numirii viceguvernorului o privește ca deschisă, dar că în dealtfel *compunerea consiliului general*, comunicată de guvern, *nu este în sine neadmisibilă*”.

Această rezoluție a fost primită în cluburi de majoritatea Reichsrat [h] lui.

Din Londra se depeșează că guvernul englez a început negocierile cu cabinetul de St. Petersburg pentru a obține termenul de un an ce-l crede necesar ca Turcia să poată aplica reformele promise.

Celelalte cabinete europene vor împărtăși opiniunea cabinetului de St. James .

Iar din Petersburg se dezmente zgomotul cum că țarul ar fi dat armatei ruse ordinul de a trece Prutul la 28 februarie ca fiind cu totul nefundat . Este adevărat că armistițiul acordat în urma ultimatumului Rusiei expiră peste trei zile; dară știrile relative la negociațiunile începute între Serbia și Turcia fiind favorabile, armistițiul va fi fără îndoială prelungit în caz când aceste negociațiuni nu s-ar termina până la 1 martie.

În general situațiunea nu s-a schimbat.

Până acum nu putem avea încă indicațiunile ce trebuie să rezulte din răspunsurile puterilor la circulara prințului Gorgiacoff.

Însemnătatea acestor răspunsuri va depinde de la turnura ce vor lua lucrurile la Constantinopol și de măsurile ulterioare la cari se va opri Rusia.

[16 februarie 1877]

PRELEGERILE JUNIMEI

[„DUMINICA TRECUTĂ D. VASILE CONTA...”]

Duminica trecută d. Vasile Conta a ținut prelegerea sa asupra fetișismului . După cum era ușor de prevăzut pentru cei cari cunosc individualitatea intelectuală a acestui scriitor, prelegerea sa a fost foarte interesantă și a ținut încordată atenția auzitorilor mai mult de o oră și jumătate. Precum nici se putea altfel, d. Conta a judecat despre fetișismul antic după asemănarea celui modern; arătând apoi urme de fetișism în credințele de astăzi ale popoarelor, judecata sa prin analogie s-a dovedit a fi cu totul corectă, limpede și fără săritură. Cu această ocazie d-sa a dezvoltat o sumă de cunoștințe etnologice, încât fiecare propoziție conținea ceva nou; totodată a dovedit o cunoștință amănunțită a mitologiei populare române, a cărei analogie cu credințele populare ale altor popoare a făcut-o cu totul evidentă .

Dar tocmai din cauza bogăției de cunoștințe desfășurate cu această ocazie sarcina unei dări de samă pe scurt devine aproape cu neputință. D-sa a dovedit că credința în duplicitatea existenței noastre a pornit de la faptul, că fiecare își are *umbra* sa. De acolo vedem la cei antici sufletele în chip de umbre, de-aceea, după credința poporului românesc,

cel căruia i se ia umbra trebuie să moară. Dar, fiindcă toate lucrurile au o umbră, după credințele primitive toate lucrurile sunt însuflețite, astfel încât sălbatecul calcă pretutindene pe suflete, din cari cele mai multe sunt rele și puține, anume cele ale rudelor și prietenilor, sunt bune. Cu aceeași claritate a desfășurat apoi metoadele de a omorâ sufletele, de a dobândi prietenia lor, de ale aservi; au arătat cum toate mișcările în natură li păreau produse de spirite, cum vântul e reprezentat ca o mulțime de spirite ce biciuiesc frunzele pădurii și valurile apelor, cum zelirul e un spirit mângâios ce spune povești florilor, cari râd de toate acestea, Rămânând serioase numai pietrele bătrâne, care în viața lor lungă știu că acestea sunt deșertăciuni ușoare. Mai ciudată este credința ca ființele au mai multe suflete, pentru a cărei ilustrare a adus, pe lângă altele din viața sălbaticilor, și credința ȝiganilor că au cel puțin trei suflete, apoi o poveste românească populară despre un om cu viața vecinică, a căruia vecinicie constă tocmai într-aceea că-și ascunsese sufletele foarte bine.

Credința că, pe când omul doarme, sufletul lui iese din trup și umblă pe unde vrea, au dat apoi naștere la vraja prinderii sufletului prin chemări mângâioase, a închiderii lui în ceară și într-o viță de păr și a nimicirii lui. Strigoii, luarea din urmă, făcutul, deochietul, făcutul de dragoste, toate se reduc în urma urmelor la unul și același princip, că adevărat sufletul — după credința primitivă muritor — în neatănare de trup poate fi vrăjit, prins, aservit și că e supus unor formule magice.

Departe de a fi redat măcar a suta parte din mulțimea faptelor aduse de prelector și tot așa de departe de a fi reprodus cugetarea unitară care le pătrundea pe toate, ne mulțămim numai cu aceste câteva însemnări, sperând că d. Conta va face din ele obiectul unui studiu în scris.

[16 februarie 1877]

ÎNTUNECIME DE LUNĂ

Ieri preste zi se făcuse vreme senină, încât mulți credeau să poată observa sara întunecimea prezisă; dar de la 5 oare după amiază cerul a început să s-acopere c-o ceață alburie din ce în ce mai deasă, care n-a permis a se vedea intrarea lunii în umbra pământului.

[16 februarie 1877]

NEORINDUIELI GRAVE

În unul din ultimele sale numere „Unirea democratică” deplânge lipsa de respect față cu autoritatea statului, care se înțelege că nu poate fi reprezentată decât prin persoane. Noi vom adăoga că acest spirit de rebeliune, atât de comun în tonul ziarelor în critica ce se face organelor statului, amenință a intra până și în școli. Astfel alaltăieri, miercuri, elevii școlii tehnice s-au împotrivit la executarea unei pedepse ordonate de ministeriu în urma propriei lor nerespectări a regulamentului școlii. Credem de prisos de-a adăugi că cea dândă datorie a unui elev este *ascultarea* și supunerea și că rezonarea asupra măsurilor luate de superiorii săi trebuie reprimată.

[18 februarie 1877]

[„MINISTERIUL TURCESC DE ESTERNE...”]

Ministeriul turcesc de externe a comunicat prin circulară tuturor reprezentanților Porții din străinătate instrucția de a dezminți din nou știrile, răspândite de ziarele străine, că sultanul ar fi bolnav, că vizirul ar fi să se schimbe și că populația din Constantinopole e în turburare. Toate aceste vești sunt lipsite de fundament.

O circulară a marelui-vizir către guvernorii provinciilor li impune acestora îndatorirea de a căuta ca populația să se dezarmeze .

Din cauza întârzierii delegaților muntenegreni, armistițiul între Poartă și Muntenegru s-au prelungit în mod formal pe douăzeci de zile.

Ziua de 17 febr . (1 mart) 1877 este menită a fi remarcabilă în istoria țărilor dunărene. În 16/28 febr . scupcina mare sârbească a primit bazele restabilirii păcii, convenite cu Poarta. Consiliul de miniștri al Porții asemenea au admis acele baze, încât joia trecută (1 mart s.n.) avea să se sebsenme instrumentul păcii. Scupcina mare a fost deschisă în 16 februarie la 9 oare, 50 min. dimineața de cătră principe în persoană și în

---

ședință secretă , alegându-și prezident pe George Topazovici și viceprezident pe Teodor Tuciacovici .

Ședința a ținut până la 12 1/4, în ea s-au primit condițiile restabilirii păcii cu Poarta și, îndată ce și-au dat voturile, a fost în graba mare închisă. Această grabă „Politische Correspondenz” o esplică prin teama guvernului că Scupcina putea să comită estravaganțe , de vreme ce între aleși erau și câțiva socialiști .

Dacă vom crede unei telegrame din Constantinopole, atunci actul închierii păcii s-a urmat astfel. În 17 l.c. s-a iscălit de ambe părțile un proces verbal conținând trei puncte 1) status quo 2) amnistia 3) deșertarea teritoriului sîrbesc în timp de douăsprezece zile. Apoi Serbia avea să deie Porții o notă relativă la garanțiile cerute și cuprinzând următoarele 4 puncte: oprirea de a ridica întăriri nouă, ridicarea flamurei otomane lângă cea sârbească , egala îndreptățire a evreilor și oprirea bandelor înarmate .

Despre numirea unui agent turcesc la Belgrad cât și despre Micul Zvornic nu va fi vorba în aceasta notă. Apoi principele Milan va adresa vizirului o telegramă, anunțând că aprobă condițiile păcii, după care Poarta va lua act de declarația Principelui și Sultanul îi va da un nou firman de întărire.

[20 februarie 1877]

VREMEA [„DUPĂ ZILE SENINE...”]

După zile senine și calde, cari păreau, a prezice sosirea 'n curând a primăverei, ne-am pomenit din nou cu vicol, omăt și frig. De două zile ninge într-una, omătul în troiene acopere ulițele și ulicioarele , trenurile cari vin din jos nu sosesc la Iași, încât în decursul acestor zile nu știm ce se 'ntîmplă nici înlăuntru nici în afară de țară. Numai trenul de la Suceava a sosit ca prin minune atât ieri cât și alaltăieri, aducând știrile de pace pe care le-am înregistrat în numărul de astăzi.

[20 februarie 1877]

BALUL ROMÂNIEI JUNE

Se știe că societatea studenților români din Viena dă în fiecare an un bal splendid, care se bucură de un oarecare renume prin eleganța și frumusețea lui. Lunea trecută (în 14 febr.) comitetul societății compus din d-nii drd . Stihi (prezident), drd . Ciurcu și stud . tecn . Popazu au fost primiți în audiență de M. Sa Împăratul. Cu această ocazie Maiestatea Sa a binevoit a cere informații detaliate despre mersul societății studenților români și mai cu samă despre cabinetul de lectură; în urmă a promis că, iertându-l împrejurările, va veni asemenea la bal. Balul însuși era fixat pe ieri sâmbătă . Cu această ocazie directorul muzicei balurilor Curții Imperiale, d. Strauss , a dedicat societății o polcă-franșaise , intitulată „Fulg de omăt” (Schneesternchen).

[20 februarie 1877]

VICOLUL [„PRIN SCRISOAREA...”]

Prin scrisoarea sub data de 21 febr./5 martie direcția de exploatare pentru linia română Suceava — Iași ne comunică că de la 19 febr./3 martie curent circulația tuturor trenurilor este întreruptă pe liniile române ale Companiei din cauza vicolului, încât chiar și de la calea ferată a acționarilor precum și de la liniile austriace n-a sosit trenurile de joncțiune. Silințele de-a se curăți linia se speră că aveau să succeadă ieri la 22 curent.

[23 februarie 1877]

ȘTIRI POLITICE [„DIN SORGINȚI PRIVATE...”]

Din sorgini private, a căror știri trebuesc însă primite c-un grad oarecare de precauțiune, aflăm că d. Dimitrie Sturza, ministrul de finanțe, și-ar fi dat din nou demisiunea. iar cabinetul ar fi în conflict cu Senatul. Până la confirmare sau desmințire notăm acestea sub toată rezerva cuvenită.

[23 februarie 1877]

POȘTA [„DIN CAUZA VICOLULUI...”]

Din cauza vicolului n-a sosit poșta nici dinlăuntrul țării, nici din străinătate, încât ni lipsesc toate detaliile asupra știrilor multiple ce circulează în public. Astfel nu știm modul în care d. ministru al instrucției au cerut de la corpurile legiuitoare înființarea facultăților de medicină și de teologie la Universitatea de Iași, nici soarta proiectului obligativității alegerilor ș.a.a.

[23 februarie 1877]

[„GENERALUL IGNATIEF...”]

Generalul Ignatief a plecat pe la curțile din Berlin, Paris și Londra.

O depeșă mai recentă ne vestește deja că la Berlin a avut o întrevedere cu principele de Bismark și a doua zi a plecat la Paris.

Ziarul „Times” pretinde a ști că generalul Ignatief va face propunerea de a dezarma ; *cu condițiune însă* ca tratatul de Paris să fie abrogat.

[25 februarie 1877]

[„ZIARELE DIN VIENA...”]

Ziarele din Viena din 7 și 8 mart (iar N. Fr. Presse încă nainte de vro două săptămâni) au adus știri telegrafice

din Rușiuc prin care întâmplarea de pe insula Dinului se caracterizază ca o calcare din partea românilor a teritoriului turcesc. Pentru a se vedea câtă bună credință dezvoltă autoritățile turcești, reproducem după „Românul”, care-n această cestiune e cu deosebire bine informat, următoarele detalii ¹.

¹ Vezi *infra*, p. 709.

[27 februarie 1877]

[„LUNI ÎN 21 FEV [RUAR] DELEGAȚII...”]

Luni în 21 FEV [RUAR] delegații Muntenegrului au adresat Porții cererile lor, cari sunt următoarele:

1. Cesiunea districtelor Zubci și Gațco , precum și a unor părți din districtele Colașin , Lipnic , Piva , șarațco , Fecera până la Maitraveț , Cucci , Vasoievici ; apoi Moracea , Line , Zeta , Gilone , până în lacul Scutari , Zabliac , Spuț , întăriturile de pe malul drept al Boianei , insulele întărite Vranina și Lesendria în lacul Scutari , Stoța , Crevțe și portul Spizza . 2) Libera navigației pe lacul Scutari și pe Boiana ; îndatorirea autorităților turcești de a menține navigabil pe cheltuieli proprii canalul Boianei care dă în lacul Scutari . 3) Repatrierea herțegovinenilor refugiați . 4) Stabilirea unui modus vivendi pe bazele formulate în iulie 1875. Punctul din urmă însă nu este o condiție absolută și poate fi dat în lucrarea unei comisii mixte.

Mult mai grave sunt știrile pe cari le aduce „Corespondența politică” în buletinul său din Petersburg. Principele Gorgiacoff neprimind până - acumă răspunsurile puterilor la circulara sa din 31 ian. au însărcinat pe ambasadorul rusesc din Londra, contele Șuvalof, de-a cere de urgență de la earl of Derby răspunsul cabinetului englez. Un aviz identic li s-a dat ambasadorilor Rusiei de pe lângă curțile din Viena, Berlin, Paris și Roma. Totdeodată contele Șuvalof a fost împuternicit de a declara că guvernul împăratului Alexandru *nu cunoaște decât două soluțiuni ale Cestiunii Orientului*. Sau că puterile signatare tractatului din Paris, în special Anglia, privesc tractatul de Paris *ca existând încă în toate punctele sale*, deși Poarta au respins hotărârile conferenței hazate pe acel tratat; sau *cabinetul din Sf. Petersburg va privi acel tratat ca neexistând*.

În cazul întâi Rusia pretinde ca puterile signatare tractatului să ceară împreună de la Poartă. primirea deplină și în forma lor originală a tuturor hotărârilor luate în conferința preliminară , aceasta pe orice cale vor găsi de cuviință. Dacă puterile mari se pot decide de a primi acest punct de vedere, atunci Rusia nu mai are nici cauză, nici nevoie de-a ieși din concertul european. Atunci ea are posibilitatea deplină de a evita orice complicație războinică.

Dacă însă puterile s-ar hotărâ să păzească neactivitatea de până - acumă , atunci cabinetul din St. Petersburg va privi în această hotărâre : 1) Renunțarea , respective negarea îndatoririlor impuse Turciei prin acel tratat, 2) pierderea tuturor drepturilor ce rezultă

pentru Poartă din acel tratat. *Prin urmare Rusia va privi tratatul, în toate punctele ce o ating pe ea, ca nul și fără valoare* și-și va păstra deplină libertate de acțiune.

Urmările acestor concluzii ale Rusiei pentru România sunt bătătoare la ochi. După cât știm numai „Timpul” din București au atras atenția publicului român asupra greutății frazei din urmă, căci între stipulațiile ce-o privesc pe Rusia este și cesiunea Basarabiei române, între cele care privesc așa numitul „corp turcesc” sunt cuprinse garanțiile de autonomie și suveranitate ale României.

Așadar șanțurile de pe Siret capătă acumă o deosebită însemnătate.

[27 februarie 1877]

DE LA ȘCOALA TEHNICĂ

În unul din numerii acestei foi spuseseam că se 'ntâmplase oarecari neorânduiri la școala tehnică, a căroră

încheiere nu se putea prevedea la moment, din care cauză n-am găsit de cuviință de-a ne întinde în detalii asupra cestiunii. Acuma însă, când tot incidentul e închis odată pentru totdeauna, vom da în câteva șire o relație cu totul obiectivă a întâmplării, pentru a înlătura toate faimele eronate, câte se lăfăse în această privire. De la un timp încoace atât pedagogul cât și maistrii au fost denunțat direcției faptul că între elevi sunt câțiva malconțenți cari refuză a se supune regulamentului disciplinar al școlii. Izvorul acestor nemulțămiri se zice să fi fost niște instigațiuni din afara de școală, deci în afară de cercul de privilegii al autorității școlare. Aceste acte de nesupunere se repetau tot mai des, încât pedagogul și maistrii s-au văzut siliți a raporta consiliului de disciplină că nemulțămii nu primesc pedepsele ce li se impun, nici se supun la ordinele superiorilor lor. Totodată direcția se pomeni c-o suplică din partea câtorva elevi, prin care ei declarau că n-au lucru și cer să li se deie. Față cu această suplică maistrii au declarat contrariul, că aceste ar fi numai un pretest de-a face neorânduiri, că fiecare din ei are de lucru, dar că nu voiesc să lucreze. În fine consiliul de disciplină s-a văzut silit să ceară concursul consiliului superior de supraveghere, compus după lege din d. prefect al districtului, d. primar al orașului și d-un inginer județean. Acest consiliu de supraveghere a hotărât a propune ministeriului eliminarea din școală a opt elevi despre cari maistri și pedagogul raportase că nu voiesc să se supună și sămănă disordinea și între ceilalți elevi.

Pentru a face eliminarea cât se poate de puțin penibilă atât pentru cei pedepsiți cât și pentru colegii lor, direcția au hotărât de-a începe cu *trei*, cari erau din orașul Iași chiar, și a vesti în privirea celorlalți mai întâi pe părinți, cari să vie să-i ieie. Dar aceștia trei au refuzat de a părăsi școala. În urma acestui refuz d. comisar al despărțirii a III-a i-a chemat pe câteși opt înaintea sa, le-a citit ordinul ministerial prin care se dispunea ca să fie eliminați și i-au somat să părăsească școala. D. prefect în special a avut buna-voință de a-i instala pe cei din districte într-un otel până ce or veni părinții ca să-i ieie.

Dintre acești opt eliminați unul, anume Vasiliu, a sărit noaptea peste îngrăditura institutului și a intrat în vorbă cu elevii rămași în școală, pentru a-i împinge și pe ei la aceeași nesupunere. Câțiva cari l-au urmat pe Vasiliu au fost arestați de poliție și eliberați în urma mijlocirii d-lui secretar al școlii, Climescu, cari i-au readus la școală. Dar spiritul de rebeliune încolțise deja. Cincisprezece dintre cei din școală s-au prezentat înaintea consiliului de disciplină și a cerut ca sau să se reprimească cei eliminați sau vor părăsi și ei școala. Atuncia d. director le-au spus în mod conciliant ca să gândească la ceea ce fac; „nimenea nu i-a silit să intre în institut și nimeni nu-i oprește să iasă. Să recugete însă că, dacă părăsesc școala, o părăsesc *fără* consimțământul direcției și că vor

---

avea să sufere urmările". Totuși acești cincisprezece au dat un fel de suplică, iscălită de toți, prin care declară că părăsesc școala.

Consiliul de disciplină a încheiat la moment un proces verbal, prin care s-a relatat și aceste neorânduiri ministeriului. În urma acestora ministeriul a dat direcției putere discreționară de-a esclude pe câți va voi și a reprimi asemenea pe câți va voi, desigur procedura cea mai umană și mai corectă din toate. Puțin trecu și cei cincisprezece A început a se căi de pasul lor și a reveni unul câte unul cerând iertare de la profesori și de la direcție. Câteși cincisprezece au fost primiți, după ce au declarat fiecare în parte că se vor supune tuturor pedepselor ce li va impune consiliul de disciplină. Astfel incidentul se poate privi ca închis.

[27 februarie 1877]

[„INTERPELAȚIUNEA...”]

Interpelelațiunea d-lui Apostoleanu a ocupat ședința din 24 fevr. a Senatului. Această interpelelațiune avea de scop să ceară guvernului publicațiunea actelor privitoare la misiunile d-lor Ghica, Rose [t]ti și D. Brătianu în străinătate; publicarea actelor relative la convențiunile comerciale încheiate cu Franța, Anglia și Italia; în fine, interpelatorul mai cerea lămuriri guvernului în privirea memorandumului din vara trecută a d-lui Cogălniceanu și în privința protestului adresat Porții cu ocaziunea promulgării constituțiunei otomane, deci ea se compunea din patru părți distincte.

D. Apostoleanu dezvoltă mai pe larg cestiunile ce adresa și rugă să i se dea răspunsul pe care lumea îl adastă cu nerăbdare.

D. ministru obiectă că ar fi bine ca biuroul să invite pe d-nu interpelant a împărți interpelarea sa și a fixa care din cele patru cestiuni conținute într-însa trebuie să facă obiectul dezbaterii.

D. Apostoleanu răspunde că nu poate consimți la o asemenea cerere, căci, dacă interpelarea făcută cuprinde mai

multe puncturi, ea are însă o țință generală: dorința de a cunoaște politica esterieară a guvernului în privința tuturor faptelor importante cari s-au produs de la venirea lui; cu toate acestea adause că d. ministru poate începe cu partea care găsește de cuviință.

D. ministru de externe tractă mai cu samă punctul al 3-lea din interpelare, relativ la misiunea specială a agenților trimiși la Londra și la Paris pentru negocierea aranjamentelor vamale cu unile din marile puteri europene și declară că, asupra acestui punct, afacerea fiind terminată poate da explicațiunile ce i se cer, dar că, în privința celorlalte cestiuni, negocierile fiind încă pendente, nu ar putea vorbi fără a compromite chiar reușita acelor pertractări. D. ministru adăogă că numai dacă Senatul va da un vot prin care să-l oblige a tipări și distribui corespondența urmată cu cabinetele străine va consimți a se supune acestui vot; că în privința aceasta a luat avizul Consiliului de Miniștri, dar că atunci răspunderea gravelor consecuențe ce ar rezulta din această urmare va privi pe Senat.

După aceasta d. Ionescu arată pe larg dificultățile ce a întâmpinat guvernul ca să încheie convențiuni comerciale cu Anglia, Franția și Italia, pe de o parte pentru că timpul era prea scurt, iar pe de altă parte pentru că acele puteri insistau a se acorda izraeliților din țară drepturi politice; că, neînțelegera fiind gravă între părțile contractante, iar tariful autonom și general al vămii trebuind să se aplice fără întârziere pentru statele cari nu încheiaseră convențiuni separate cu țara noastră, acele puteri au fost nevoite a consimți la niște angajamente provizorii, cu facultatea de a le prelungi când s-ar putea negocia tractate speciale până la termenul stipulat într-ânsele.

D. ministru aminti asemenea că, încă din luna lui octomvrie 1875, guvernul a început negocieri cu mai multe puteri mari ale Europei în privința tractatelor de comerț și că ele erau bine dispuse a imita exemplul Austro-Ungariei și al Rusiei.

În espunerea sa, d. ministru atinse întrucâtva și celelalte cestiuni și anume: 1) că, la protestul contra unor articole din constituțiunea otomană, Poarta a răspuns în mod vag, încât guvernul s-a crezut nesatisfăcut cu acel răspuns; 2) că puterile cele mari n-au convenit încă asupra garanției și neutralității teritoriului țării; 3) că Franția nu se arata dispusă să tracteze direct cu țara noastră, ci credea că trebuie să caute autorizarea Porții pentru aceasta.

După o dezbateră mai lungă și după ce d. ministru a declarat că nu poate publica actele relative la aceste cestiuni fără a le primejdui reușita, Senatul a hotărât a amâna discuția asupra acestor puncte și a controla altădată actele diplomatice.

[2 martie 1877]

[„ATÂTEA NE SPUNE «TIMPUL»...”]

Atâtea ne spune „Timpul”¹.

Iar depeșele telegrafice arată că gen. Ignatiev nu are deloc intenția de-a preveni puterile că Rusia ar voi să iasă din concertul european, ci îmblă pentru iscăliturile unui „proces verbal internațional” în care cererile de garanții de Rusia sunt și mai reduse decât înainte. Acest „proces verbal” se zice că e cu totul nepericulos și inofensiv. În aceeași vreme în care ducele Decazes dă o soirée în onoarea lui Ignatiev, la Petersburg ambasadorul imperiului german întrunește asemenea la o soirée strălucită cele mai înalte personaje: împăratul, marele-duca moștenitor, marele-duca Vladimir, miniștri, c-un cuvânt toată societatea aleasă.

Deodată însă cu pornirea în lume a „procesului-verbal” rusesc, telegraful semnalează o circulară a lui Savfet Pașa în care se promet reformele cele mai frumoase pentru supușii Înaltei Porți, încât un proces verbal european să pară lipsit de necesitate față cu fericitoarele proiecte ale Turciei.

¹ Vezi *infra*, p. 710 — 711.

[2 martie 1877]

TURCIA [„ÎN 9 MARTIE...”]

În 9 martie st. n. delegații muntenegreni și-au motivat pretențiunile arătând că acordarea lor este neapărată pentru întemeierea unei împăcări durabile. Savfet Pasa au răspuns la acestea că în genere pretențiile nu sunt admisibile și că mai cu samă opinia publică din Turcia se opune la cesiuni de teritoriu. Mai cu samă s-au împotrivit la cesiunea cetății Niksici, a teritoriilor dinspre Albania și a portului Spizza. Așadar tratările de pace turco-muntenegrene amenință a se 'mpiedeca de stavile serioase.

[2 martie 1877]

PRELEGERILE JUNIMEI [„DUMINECA TRECUTĂ D. P. VERUSSI ...”]

Dumineca trecută d. P. VERUSSI a ținut prelegerea sa asupra „politeismului” înaintea unui public distins și foarte numeros. Plecând de la considerația psihologică că politeismul este o religie ce stă în legătură necesară cu gradul de dezvoltare intelectuală a unui popor și că e proprie mai cu samă neamurilor unde judecata puțin deprinsă este jucăria închipuirii, d-sa a arătat cum astăzi încă popoarele politeiste (camciadalii, grönlandezii ș.a.) pun cauza fenomenelor naturii în persoane divine, a căror acte sunt vânturile, viscolele, tunetul și toate celelalte fenomene fizice. Trecând apoi la cosmogonia arilor vechi, au arătat cum din cultul lui Brahm care reprezenta universul înainte de creare și nu se putea nici gândi, nici personifica, religia a simbolizat încetul cu încetul pe creator în Brahma, în Vișnu puterea de viață, prin șiva moartea. A arătat apoi din ce cauză munții sunt totdeauna aleși de locuințe zeilor, cum zeii inzilor a devenit nemuritori, cum în fine dintr-o concepție preistorică și unitară s-au osificat religia în chipurile simbolice ale zeilor.

Prefectorul a trecut apoi la popoarele iranice, coborâtoare din cel aric, dar la care s-a dezvoltat cultul focului și apeii dualitatea principiului universului.

Apoi a trecut la egipteni (hamiți) și la popoarele vechi semitice, arătând pretutindenea cum necesitatea psihologică a religiei politeiste se întrupa în chipuri foarte deosebite prin înrăurirea împrejurimei, în India sub impresiunea naturii mărețe, în Egipt sub impresiunea atârării acestui stat de soare, Nil și pământ.

Ajungând apoi la greci, la cari politeismul a născut o neântrecută dezvoltare a artelor plastice, d-sa a arătat pe scurt cosmogonia grecească, apoi mitologia și reprezentarea plastică a figurelor ei. Totodată au arătat cum paralel cu cultul s-a dezvoltat metafizica, apoi scepticismul și cum acestea a adus la cădere politeismul grecilor și romanilor.

În fine d-sa încheie cu următoarele cuvinte: „Omul, din mijlocul vieții de toate zilele, din mijlocul suferințelor și patimelor de cari este cuprins, tinde întruna, gravitează către un ideal. În fiecare zi el crede că l-a atins și iarăși în fiecare zi se convinge că idealul de ieri nu este decât o nălucire a minții sale; încât credințe religioase, sisteme metafizice nu sunt decât părțile repetate ale unei spirale imense care, ridicându-se prin infinitul timpului, ne conduce la Divinitate, căci acolo numai se află adevăratul răspuns ce omul îl caută pre pământ”.

[2 martie 1877]

TEATRU [„CU MULȚĂMIRE DEOSEBITĂ...”]

Cu mulțămire deosebită anunțăm că duminică va avea loc reprezentația de beneficiu a d-nei A. Dănescu. Piese ce se vor juca sunt „Iudita și Olofern”, operetă în două acte cu muzica de Eduard Wachman tatăl, și „O palmă în teatru național”, comedie în 2 acte. Wachman tatăl era unul din acei muzicanți plini de talent și de reminiscențe, care în vremea lui scutura ariile din mână, încât o mulțime de operete din repertoriul vechi al teatrelor bucureștene i datoresc lui originea lor. Cu toate că operetele acele sunt foarte plăcute, astăzi nu se mai aude aproape nimic de ele. Amintim numai, pentru cine le va fi văzut, feeri [i]le: „Fata aerului”, „Lumea pe dos”, vodevilul „Cine vrea, poate” și altele multe din șirul cărora e asemenea, „Iudita și Olofern”.

Despre beneficiență vom repeta ceea ce în coloanele acestei foi am constatat de mai multe ori. D-ra Dănescu nu

e numai un talent, căci talentele se găsesc ușor, ci d-[s]a a știut totodată să rămie pîn-acum neatinsă de toate obiceiurile rele, de manierile stranie, de rutina vițioasă a celor mai mulți „artiști”. Vorbind simplu și natural, mișcîndu-se liber pe scenă, d-ra s-a ferit pîn-acuma în mod egal de jocul glacial al unora și de exagerările celorlalți. Fie aceasta o fericită predispoziție naturală de-a păstra totdeauna măsura cuviincioasă în vorbă și gest, fie efectul studiului, pentru critic e egal. Dar pentru un om care cunoaște bine stările de cultură din țara noastră, care știe ce ieftină e lauda și batjocura jurnalelor și ce schimbător gustul publicului se naște întrebarea gravă dacă un artist, fie el oricît de pătruns de sfințenia aspirațiunii sale, va ști să se împotrivească tuturor ademenirilor pe care actorii setoși de aplauze le fac spectatorilor lor. După o lungă experiență ne-am încredințat că mai în toate vremile adevărul, fie-n arte, fie-n științe, n-au adus decît roade amare și că trebuie să ai credința tare că ești plăsmuit din alt lut mai bun decît majoritatea oamenilor pentru a nu te coborî la ei, a pune preț pe opinia lor și a asculta instinctul mai bun al naturii proprii. Dușmanul cel mai mare al acestui instinct este succesul și cu atît mai de temut, cu cît e mai ușor.

La noi în țară succesul mediocrității e foarte ușor și lupta tuturor elementelor mai bune peste măsură grea.

Vorbînd îndeosebi despre arta reprezentării dramatice, vom căuta în zadar, în țară la noi, un razim pentru talentele adevărate. Căci ce soarte-l așteaptă pe actorul cel bun chiar? Este vreun teatru național c-o existență asigurată, care să-și urmeze calea c-un repertoriu ales, neatîmînd de publicul mare? Este vrun repertoriu în care fiecă figură să fie eternă, încît actorul să-și poată însuși „capitalul de roluri” potrivit cu talentul său, singura avere pe care un talent și-l poate cîștiga? Nu. Fiecare director e silit să deie sau piese de senzație, pline de crime, dureri fizice, boale, și lipsite de caractere dramatice sau, alegînd o cale și mai rea, să deie farse obscene în chiotele unui auditoriu foarte primitiv de asemenea hrană, care nu apelează la inteligență sau la inimă, ci la simțiri mult mai josnice. Dacă am avea înainte-ne un talent de rînd, toate reflecțiile noastre ar fi de prisos. Ele ni sînt inspirate numai de convingerea că avem a face c-un talent superior, căruia voim a-i arăta toate greutățile pe care le-a întîmpinat și le va întîmpina încă în spinoasa cale de „actor român”.

Din parte-ne dorim din toată inima ca reprezentația de beneficiu a d-rei Dănescu să fie onorată de prezența unui public cît se poate de numeros, ceea ce ne-ar dovedi că el a știut să aprecieze „dreapta măsură” în jocul de scenă a tinerei artiste.

[4 martie 1877]

TEATRU [„JOIA TRECUTĂ S-A REPREZENTAT, ÎN BENEFICIUL...”]

Joia trecută s-a reprezentat, în beneficiul d-nei Raiu Stavrescu, piesa „Maria Tudor”, dramă în 4 acte de Victor Hugo, tradusă de Const. Negruzzi. Amintim că d-nul Manolescu, d-na beneficiantă și d-na Conta au jucat bine, dacă vom abstrage de la unele deprinderi de rostire contrare ortoepiei românești și de la unele intonații retorice false.

Am spus-o de mai multe ori că un *n* nazal de felul celui franțuzesc nu există în limba românească și pronunția *conte*, *contra*, în care o și *n* să se rostească ca un singur sunet, nu se află după a noastră știre decît în vechea limbă bulgară, în limba polonă de astăzi și în cea franceză. Căci *on* nazal nu e sunet compus, ci o vocală de sine stătătoare, pentru care în limba românească nu aflăm nimic analog. Totodată protestăm

contra unor neologisme introduse în frumoasa traducere a lui C. Negruzzi, „*Rezbel* civil” desigur că nu este în scrierea lui Negruzzi, deși l-am auzit rostindu-se.

D. Galino a fost asemenea bine, deși după a noastră părere vor fi fost cauze care l-a oprit de-a fi și mai bine. Acele cauze se înțelege că nu le cunoaștem. Poate o prea repede punere în scenă, poate iar o dispoziție personală puțin favorabilă l-au oprit de a crea pe deplin rolul „strungarului Gilbert”. Ne-am deprins de a vedea pe d. Galino tocmai în acest soi de roluri la toată înălțimea talentului său, pe când în această sară jocul d-sale ni s-a părut puțin cam obosit.

D-na Conta a jucat cu mult adevăr și cu multă simțire. În privirea vorbei d-sale facem observația care am făcut-o și în trecut. Este în glasul d-sale un ton îngânat și plângător care trebuie înlăturat prin studiu și deprindere. D-na trebuie să-și asprească pronunția și să vorbească din piept, rostind fiecare cuvânt bine despărțit de celelalte și cu oarecare energie. Aceasta este pronunția cea mai prozaică, ce-i dreptul, dar e cu mult de preferat aceluia ton îngânat,

care face declamația nespūs de monotonă . Să nu se teamă că prin vorbirea apăsată și energică s-ar pierde ceva din simțirea ce voiește a exprima. Oricât de energic pronunțate vor fi cuvintele, simțirea adevărată va pătrunde prin ele.

Nu știm de unde și până unde actorii români au pronunții atât de străine. Limba românească este din acele cu dreaptă măsură; ea n-are consoane pre moi, nici prea aspre, nici vocale prea lungi sau prea scurte: mai toate sunetele sunt medie și foarte curate. Cu toate acestea în teatru avem ocazie de a auzi vorbindu-se cu ton franțuzesc (nazal) sau spaniol (gutural) . Gâtul d-lui Manolescu de ex. joacă un mare rol în declamația d-sale, deși în limba românească până și consoanele guturale *c*, *g*, *ch* nu se produc în gât chiar, ci aproape de el la capătul ceriului gurei.

E drept că o ortoepie românească, o carte despre buna rostire lipsește, dar nu lipsește rostirea vie a claselor culte, nu lipsesc scrierile bune, nu lipsește limba scrisă, a cărei dreaptă rostire este fixată de două sute de ani și mai bine. Ba chiar actorii români vorbesc foarte omenește acasă și cu prietenii lor; pe scenă-i altceva, acolo trebuie să vorbească ca franțujii și spaniolii. Ce bine și natural rostește de ex. d. Bălănescu, deși idiomul său e puțin cam moldovenesc.

Părăsind terenul ortoepiei , anunțăm din nou că astăzi se vor reprezenta în beneficiul d-rei Dănescu piesele „Judita și Olofern” și „O palmă în sala teatrului”.

[6 martie 1877]

[„«CURIERUL FINANCIAR», OGLINDA...”]

„Curierul financiar”, oglinda afacerilor de bursă din București, de mai multe săptămâni nu mai credea în război și trebuie să mărturisim că instinctul omului de afaceri a fost în cazul de față drept. Cu toate știrile pesimiste aduse de ziarele din străinătate, cu toată noutatea gravă că Rusia ar voi să se despăgubească c-o bucată din pământul românesc pentru sacrificiile bănești ce le-a făcut cu mobilizarea armatei sale, poșta din urmă ne aduce numai perspective de pace. Ignatief, în misiunea sa la curțile europene, a avut succesul de stimă pe care nimene nu-l poate refuza marei împărății rusești, iar în momentul de față Anglia — cea mai puțin accesibilă — a primit asemenea procesul-verbal european, care se va semna în comun acord. Alaltăieri, luni, generalul Ignatief avea să se întoarcă înapoi la Paris, ducând cu sine impresia bunei primiri pe care au găsit-o în Anglia. În punctele principale puterile sunt înțelese și mai rămân numai câteva puncte de detaliu de dezbătut.

Consimțirea cabinetului din St. Petersburg cu schimbările aduse procesului-verbal de către Anglia se aștepta încă de alaltăieri. După sosirea acelei consimțiri , textul procesului-verbal, în forma sa revăzută de Anglia, va fi aprobat în mod formal și de celelalte puteri.

Prin acest proces verbal puterile mari ale Europei vor declara cumcă ele continuă a se interesa ca și pân - acuma de țelurile Rusiei și se obligă de-a înștiința Poarta despre intențiile lor, invitând-o să realizeze reformele propuse de conferință. Această declarație guvernul rusesc o va privi ca o garanție suficientă pentru cauza creștinilor și ca o satisfacere pentru interesele și onoarea Rusiei. În urma acestora Rusia va demobiliza .

[9 martie 1877]

[„«NEUE FREIE PRESSE» COMUNICĂ...”]

„Neue Freie Presse” comunică următoarea depeșă de la Ismail:

În partea despre miazăzi a Basarabiei sunt concentrate mase extraordinare, fiind trupele așezate deocamdată prin cantoane . În zilele acestea o diviziune de cazaci, vro 5000 oameni, a fost comandată la Cahul , în apropierea granițelor române, unde se mută și statul major: trupele sunt pe picior de răzbel. Aprovizionarea și administrațiunea sanitară e pretutindenea bună; dar cartierele sunt încă rele. Atât pentru aceasta, cât și în urma îndelungatei inactivități trupele

sunt nemulțămite, cu deosebire întrucât mobilizarea a silit pe cei mai mulți a-și părăsi casa și familia.

Îndeobște disciplina e zguduită . În cercurile militare răzbelul e privit ca un lucru inevitabil și se susține că în curând trupele vor trebui să înainteze peste granițe în România. Deocamdată însă timpul și lipsa căilor de comunicațiune face absolut peste putință această înaintare.

De la Sulina se scrie că avangardele oștirii de la Chișinău au înaintat în săptămâna trecută până la Bolgrad, adică până în apropierea orașului Ismail. Pentru această înaintare sunt două explicațiuni cu putință. Ori rușii sunt hotărâți a recâștiga Ismailul și atunci această înaintare nu ar fi decât un mijloc spre acest scop; ori voiesc să treacă Dunărea în partea aceasta spre a putea da Turciei europene o lovitură tocmai în centru. Astfel lumea e consternată . Cu deosebire între membrii comisiei internaționale s-a răspândit temerea că, dacă rușii vor înainta, ei vor pune capăt lucrărilor comisiei.

Alte ziare din Viena aduc știrea că guvernul rusesc a comandat cincizeci de locomotive și o mie de vagoane de transport potrivite pentru căile ferate din România. Comanda s-a făcut la Borssig (Germania); dar, cum această fabrică nu le are gata, ea s-a rugat de celelalte companii a-i împrumuta numărul cerut de locomotive și vagoane, pentru a le porni îndată spre România.

[9 martie 1877]

TURCIA [„POARTA A RESPINS...”]

Poarta a respins definitiv cererile delegaților Muntenegrului. Ea consimte a le acorda numai o ușoară rectificare a fruntarielor. Delegații muntenegreni au referit rezultatele la Cetinje și așteaptă răspunsul principelui Nikita; deși consideră de pe acum ca inacceptabile propunerile Turciei.

[9 martie 1877]

ANGLIA [„GENERALUL IGNATIEFF...”]

Generalul Ignatieff a sosit la Londra.

D. Northcote, ministrul de finance, a zis în ședința camerei deputaților că Rusia propune un protocol care conține espunerea vederilor puterilor asupra situațiunii în Orient. Anglia a cerut modificări, și ele au fost supuse la esaminarea comitetului de Șuvaloff. Acest din urmă așteaptă instrucțiuni de la Sant-Petersburg pentru ca să se poată pronunța.

[9 martie 1877]

PRELEGERILE JUNIMEI

[„DUMINICĂ ÎN 6 C. D. A. D. XENOPOL...”]

Duminică în 6 c. d. A. D. Xenopol a ținut prelegerea sa asupra: „panteismului”. Lăsând la o parte teoriile filozofilor vechi și noi, pe care le-au considerat ca individuale, d-sa a dezvoltat mai cu samă panteismul brahmanilor care, fiind religia vie și pozitivă a milioanelor de oameni, merită din acest punct de vedere mai multă considerație decât ideile izolate a unor indivizi sau a unor școale restrânse. Prelectorul a fost de părere că panteismul s-a născut sub

înfrîurirea naturii împuitoare a țării și că soarele dător de viață al miilor de forme organice era privit ca tatăl făpturei întregi, ba că fiecare făptură în parte era el însuși sub o altă formă. Cu această ocazie a citat testul unui imn din Rîg-veda, făcut soarelui, și alt imn întru glorificarea focului, ca celui mai apropiat reprezentant al zeului suprem. Despărțirea oamenilor în caste nemișcătoare a rezultat asemenea din acest mod de a privi lumea ca și credința în metempsicoză și apatia poporului din India. Urmînd apoi cu detalii din cosmogonia și mitologia inzilor, a trecut la acea mare reformă religioasă datorită lui Budha. D-sa a arătat că budhismul s-a lăsat mai mult în alte țări decît în India din aceleași cauze din cari creștinismul, născut în Iudeea, s-a răspîndit mai cu samă afară de această țară. Această nouă religie era pesimistă, ca și creștinismul, și opusă concepției optimiste judaice. Aducînd cîteva detalii din viața lui Budha, prelectorul a spus mai pe larg cuprinsul moral al doctrinelor sale. În fine, abătîndu-se la crucea animalelor comandată de reformatorul din India, au arătat că în acest punct morala budhaistă e superioară celei biblice și a încheiat zicînd că concepția religioasă brahmanică e cea mai apropiată de rezultatele științei moderne, iar morala budhaistă are analogii multe în formarea de societăți în Europa pentru apărarea animalelor. Auditoriul, numeros și de astădată, a fost mulțumit atît cu cuprinsul prelecțiunii cît și cu dicțiunea vie a vorbitorului.

[9 martie 1877]

TEATRU [„REPREZENTAȚIA DE DUMINECĂ...”]

Reprezentarea de duminică în beneficiul d-șoarei Dănescu a fost din cele mai succese. Vesela comedie în două acte „O palmă în sala teatrului”, localizată cu îndemănare de d. Manolescu, s-au jucat repede și c-o rară dispoziție din partea tuturor actorilor ocupați în ea.

În „Judita și Olofern” intriga piesei e mai puțin interesantă, dar acest neajuns a fost precumpănit de ariile plăcute ale bătrînului Wachman, executate cu simțămînt și tact atît de cătră beneficiență și cît și de cor.

Amîndouă piesele s-ar mai putea repeta cu succes.

[9 martie 1877]

MONUMENTE

De la o vreme încoace publicul românesc a început a încuraja prin subscrieri ridicarea de monumente întru amintirea voievozilor care au asigurat existența sau a ridicat vaza țărilor noastre și a acelor cărturari care la începutul veacului nostru au dat început mișcării intelectuale. Astfel Mihai Vodă cel Viteaz, acea nenorocită jertfă a politicei casei de Austria, care-a realizat pentru cîteva zile trecătoarea coronă a Daciei romane, acel bun ostaș și rău politic are astăzi statua ecuestă în fața Academiei din București; <statua lui> Ștefan cel Mare, asupra mărimii căruia abia archivele din Venezia încep a ne lămuri și care crease Moldovei un rol atît de strălucit pentru vremea sa, va avea statua sa în Iași; lui Grigorie Vodă Ghika, nobilul martir care au protestat contra ciuntirii pămîntului nostru, i s-au ridicat un monument în piața Beilicului cu concursul preînălțatului nostru domn.

Dintre cărturari s-a început cu statua de marmură a lui Ioan Eliad (supranumit mai tîrziu Heliade Rădulescu).

Eliad se vede a fi fost în tinerețe un om foarte inteligent. Prin gramatica sa eliminează din ortografia română toate semnele prisositoare, prin cărțile sale didactice au dat ființă limbei științifice, din tipografia sa au ieșit la lumină între anii 30 și 45 aproape tot ce s-au tradus mai bine în românește. Cam de pe la anul 1845 începe însă în mintea scriitorului bucureștean o suficiență nepomenită și o decădere intelectuală cu atît mai primejdioasă cu cît Eliade era privit în vremea lui ca un fel de oracol. Limba „Curierului de ambe sexe” se latinizează și se franțuzește, el începe a scrie c-o ortografie imposibilă, nesistematică, un product bastard al lipsei sale de știință filologică pozitivă și al unei imaginații utopiste. Făr' a avea el însuși talent poetic, dă cu toate acestea tonul unei direcții poetice a cărui merite consistau într-o limbă pocită și în versificarea unor abstracții pe jumătate teologice, pe jumătate sofistice. Ruina frumoasei limbi vechi care se scria încă cu toată vigoarea în veacul trecut o datorim în mare parte înrăuririi stricacioase

a lui Eliade. Întâmplările politice de la 1848 și petrecerea sa în străinătate îi răpiră și restul de bun simț cât îi mai rămăsese.

El deveni din ce în ce mai închipuit și mai apocaliptic, încât întors în țara lui și Făr' a fi încetat de-a exercita o înrăurire și mai mare ca-n trecut, el au mai trăit ca o primejdie vie pentru orice aspirare adevărată și serioasă. „Istoria românilor” scrisă de el este o țesătură de închipuiri subiective și de greșeli; o a doua ediție a gramaticii e o adevărată babilonie de fantazii etimologice, iar poeziile sale sunt stârpituri de cuvinte

---

străine înșirate după o măsură oarecare. Aproape tot ce-a făcut Ioan Eliad modestul învățător de la Sf. Sava a fost caricat de Heliade-Rădulescu. Oricine va scrie o istorie a culturii pe malurile Dunărei va trebui să vadă într-acest singur individ doi oameni cu totul deosebiți: unul modest, îngăduitor, plin de bun simț; celălalt suficient, invidios, trăind în ficțiuni și lipsit de orice bun simț.

În cei din urmă zece ani ai vieții sale îi mai rămăsese un singur instinct adevărat. Din cugetarea cu totul străină a tineretului el a prevăzut falimentul economic și intelectual al generației de față; a prevăzut că oamenii cari se gerau ca uriași nu erau decât niște comediați, îmbrăcați franțuzește. S-ar putea zice chiar că acest om straniu avea în unele momente un soi de-a doua vedere. Cu toate acestea constatăm cu durere că multe din relele ce le prevedea și-au avut cauza în chiar direcția pe care-o dedese el culturii române.

Un alt om al cărții căruia i se va reîmprospăta memoria este Gheorghe Lazăr. Camera a votat două mii de lei pentru a se înscrie în capul listei de subscripție. Totodată d. ministru al instrucției au îngrijit ca în țințirul din satul Bolintin să se așeze pe mormântul poetului liric Dimitrie Bolintineanu o piatră de marmură c-un basrelief, reprezentând o mână ce depune o cunună de lauri.

[11 martie 1877]

[„ÎN 7/19 MART PROTOCOLUL...”]

În 7/19 mart protocolul s-a redijă în mod definitiv și s-a semnat de ambasadorii acreditați ai marilor puteri.

Diplomația consideră protocolul din Londra ca un protocol final al conferinței; articolul principal zice că, dacă Poarta nu va admite obligațiunea reformelor, puterile se vor consulta în urmă în privința demarșelor. Dezarmarea a fost numai obiectul discuțiilor, și generalul Ignatiev a vorbit în mod academic despre eventualitatea dezarmărilor Rusiei.

A doua zi textul protocolului s-a comunicat lui Musurus Pașa, pe care acesta l-a înaintat la Constantinopole.

La serata parlamentară din 19 martie sara, principele Bismark a zis că starea de față e favorabilă păcii. El s-a pronunțat că Rusia probabil va dezarma.

[13 martie 1877]

TURCIA [„LA 12 MARTIE...”]

La 12 martie 1000 de turci, comandați de caimacamul de la Petrovaț, au năvălit asupra a două sate făcând măceluri. A fost o luptă la Nasta * cu Despotovici, din care acesta a fost silit a se retrage în niște păduri.

Insurecțiunea bosniacă ia din nou dimensiuni mari. Știrile venite din Cetinje susțin că toate încercările în comun ale consulilor străini nu sunt semne favorabile păcii.

[13 martie 1877]

[„ÎN 14/26 CURENT GENERALUL...”]

În 14/26 curent generalul Ignatiev au ajuns la Viena și în aceeași zi au avut cu contele Andrassy o conferință de-o oară. Generalul a plecat din Paris în cea mai rea dispoziție. După ziarul „France” el ar fi spus la plecare ducelui Decazes: „Duminică voi vedea pe contele Andrassy și luni mă voi prezenta împăratului, apoi alerg de-a dreptul la Petersburg. Alceva n-am de făcut. Am făcut ce am putut și ce eram dator să fac; acuma întâmplă-se ce s-a întâmpla.” Către o altă persoană generalul să fi zis: „N-am avut niciodată o misiune proprie; am fost în fond un curier de cabinet care-au purtat un act diplomatic. Însemnătatea aceluia act îmi era într-adevăr cunoscută, dar m-am mărginit a-l prezenta

fără comentariu miniștrilor statelor în care m-a dus boala mea de ochi. Nu eu am tratat cu Anglia. S-au lucrat adesea fără a mă consulta pe mine. Am voit numai să văd lucrurile de aproape. Acuma nu-mi mai rămâne nimic de făcut și nu rămân un minut. Cei care-au făcut răul să-l îndrepteze." Tot „France” spune că în urma rezistenței Angliei, Ignatiev va încerca să puie la cale o nouă întâlnire a celor trei împărați.

O telegramă pe care „Gazeta de Colonie” o primește din Paris pune în gura generalului următoarele cuvinte: „Plec la Viena cu convingerea că tratările nu vor ajunge la nici un rezultat; Austria nu va iscăli protocolul.

Noi n-am avut niciodată intenția de-a dezarma, ci numai de-a retrage de la graniță trupele noastre și a aștepta întâmplările din Turcia; nu putem dezarma după ce-am trezit entuziasmul nației, cu-n cuvânt : cred în război”.

Veștile cele pacifice din Londra se ntemeiau , după cum se zice, pe o neînțelegere . Conte Șuvalof, întorcându - se de la Paris la Londra, urmasa cu prea mare zel tratările cu cabinetul englez și se vede că zelul prea mare în diplomatie atrage neîncredere. Destul că contele au promis dezarmarea și alte concesii, iar când Ignatiev sosi la Londra găsi protocolul conceput într-o formă care nu-i mai păru admisibilă, drept care își făcu rezervele sale. Aceste rezerve au fost aprobate din Sant . Petersburg. Iar opinia Rusiei despre dezarmare e următoarea: Rusia se declară gata a dezarma când pacea cu Muntenegru va fi încheiată și Turcia va fi-nceput să dezarmeze. Rusia se teme că redifii congediați ar putea să provoace neorânduie și să atace pe creștinii ce i-ar găsi în cale, deci ea va dezarma atunci când Turcia va fi dovedit că poate dezarma fără turburări.

„Norddeutsche Allgemeine Ztg ”, organ care stă în oarecare relații cu Ministerul de externe ale imperiului german, crede că „episodul protocolului” se poate privi ca terminat.

Scopul venirii la Viena a generalului este însă de a cere asigurări precise despre ținuta Austriei în caz de război. De la cabinetul din Berlin generalul are asigurări definitive pe care le comunică contelui Andrassy cu observarea că la Petersburg se așteaptă la o ținută identică din partea Austriei.

[18 martie 1877]

CONSERVATORUL DIN IAȘI

La anul 1864, sub Cuza Vodă și sub domnia statului, s-a înființat două școli de muzică și de declamație, una în București, cealaltă în Iași. Domnia lui Vodă Cuza e istoricește cea mai însemnată de la fanarioți încoace, atât în bine cât și în rău. Se poate spune că toate creațiunile acestei domnii au acest îndoit caracter: sub impulsunea îngrămadirii trebuințelor moderne, românii au pierdut pentru multă vreme dreapta măsură a lucrurilor; instituții, legi, limbă, c-un cuvânt toate formele vieții publice aveau un aer pripit și netemeinic . Numele înlocuia aproape pretutindenea fondul, haina magistratului francez avea să reprezinte în România capacitatea juridică, titlul profesorului din Franța, câștigat aicea cu multă înlesnire, ținea locul învățaturii lui.

Luând în serios proverbele că „haina-l face pe om” și că „acela căruia D-zeu îi dă o slujbă îi dă și minte destulă pentru ea”, România pare încă a fi statul despre care Oxenstierna spunea regelui său să meargă să vadă cu ce mică porție de înțelepciune se pot „ferici” statele.

Pe cât domnea însă într-o parte a generației trecute o suficiență nemaipomenită, tot pe atâta cealaltă parte a inteligenței naționale se împluse de neîncredere față cu toate creațiunile lui Cuza Vodă, față chiar cu acele a căror necesitate s-ar fi putut discuta până la un punct oarecare, al căror caracter îndoelnic era poate cauzat mai mult prin relele baze ce li se pusese decât prin sine înșile. Se nțelege că generația actuală nu este în stare de a hotărâ care din aceste două direcții spirituale are dreptate, cea încrezută și optimistă sau cea sceptică și pesimistă, căci nici una nici cealaltă nu sunt încă atinse de indiferentism , n-au renunțat de a voi binele comun.

Între creațiile cari sufereau de neajunsuri în chiar bazele lor era și școala de muzică din Iași, asupra căria părerile erau diametral opuse. Partea care-i imputa lipsa de rezultate a desființat-o într-un rând . Reînființându-se constatăm de astă dată încercarea de-a o complecta și îmbunătăți . Treisprezece ani s-a predat în școală numai principii de armonie, piano, violină și canto, încât oricare profesor putea ușor, la întrebarea asupra succeselor dobândite , să arate că asemenea succese nu se capătă într-o școală în care nu sunt reprezentate nici instrumentele neapărat trebuitoare unui orchestru . Ministeriul actual a înființat deci toate catedrele câte mai lipseau , încât de-acum înainte vor fi clase de violină, violoncel , contrabas , clarinet , hoboie , corn, trombă și trombon , pe lângă cel de armonie, canto, principii de

solfegiu și declamație.

Acuma cel puțin publicul va fi în drept să aștepte rezultate mai mari, iar opiniile opuse asupra școlii vor avea după câțiva ani probe îndestul de tari fie pentru, fie contra ei.

[18 martie 1877]

CONCERT [„VIOLONISTUL ROMÂN...”]

Violonistul român Toma Micheru se întoarce din capitala Basarabiei rusești, unde au dat cu deplin succes două concerte și au conlucrat la un al treilea, în folosul școalei luterane de-acolo. În orașul nostru, unde din repețitele sale producțiuni publicul s-a 'nvățat a-l iubi, va da după cât auzim un concert în sala palatului, la 30 martie curent. Programul va fi de astă dată compus din următoarele piese: 1) Spohr , Concert (D-mol) ; 2) *Beethoven*, Romanță; 3). *Chopin*, Nocturnă; 4). *Beethoven*, Adagio op. 30; 5). *Alard*, Fantazie de concert.

[18 martie 1877]

SERATĂ MUZICALĂ [„ASTĂZI LA OPT OARE...”]

Astăzi la opt oare sara va avea loc serata muzicală în pensionatul normal de domnișoare al d-nei Emilia Humpel. Programul este cel următor: 1) Weber . Uvertura operei „Oberon ” pentru 2 clavire cu 8 mâni . 2) Moschelles . „Grandes variations ” op. 32,

pentru 4 mâni . 3) *Iensen*. a) Studiu melodic pentru piano, b) „Dans la forge” studiu caracteristic pentru piano 4) *** Cântec popular rusec. Cor. 5). a) *Schumann*. Romanță pentru piano. b) *Rossini*. Melodie variată pentru piano. 6). *Bach*. Sonata pentru piano. 7) *Mozart*. Concert în re-minor (partea a 3-a) cu acompaniament de un al doilea piano. 8) *Saint Saëns*. „Dans[c] Macabre” poem simfonic, aranjat pentru 2 clavire de compozitorul. 9) *** „Santa Lucia”, Cântec popular italian. Cor. 10). *Raff*. Capriciu asupra unor motive române. Piesă de piano. 11). *Mendelssohn*. „Hochzeitsmarch” pentru 2 clavire și 8 mâni .

Am avut deja ocazia de-a spune că „pensionatul normal de domnișoare” e nu numai cel mai bun din România, dar că nici în străinătate nu se vor găsi multe cari să-l egaleze necum să-l întrecă. Instrucția solidă pe care o primesc copilele în toate ramurile învățământului primar și secundar, apoi deose[bi]ta aptitudine și bogăția de cunoștințe speciale ale profesorului de muzică (D. Humpel) sunt tot pe atâtea indicii că serata muzicală va avea și de astă dată succesul pe care l-a avut în trecut.

[18 martie 1877]

CONCERTUL FRIEMANN

Alaltăseară era să fie acest concert, însă d. Friemann au renunțat de a-l da, pentru că nu venise îndestul public. Într-adevăr, afară de câțiva statornici iubitori de muzică (precum prințul Gr . Sturza, consulul imp. rusec, dr. Otremba și alți câțiva domni) nu mai venise aproape nimenea.

Cauzele acestei lipse de succes se sustrag de la apreciația noastră, dar, pentru cei ce vor să înțeleagă ciudata stare de lucruri în care e cu puțință ca concertul unui violonist bun să nu fie vizitat de fel, vom spune că toate concertele

date în orașul nostru atârnă , din cauza scumpetei locurilor și a micului număr de amatori de muzică, de la câteva saloane din Iași, mai cu samă însă de la dame. Numai când frumoasele mâni de fee se însărcinează cu desfăcerea biletelor un concert reușește; publicul cel mare ieșan nu e atras de virtuozitățile muzicale. Cultura mai întinsă în această direcție e restrânsă la câteva zeci de persoane din clasele avute. Se poate dar ca d. Friemann să nu fi știut a se orienta în mediul social în care venise.

[18 martie 1877]

[„CU TOATE ZGOMOTELE...”]

Cu toate zgomotele pe care le trimete „Agence Havas” ziarelor din România și a căror înșirare cetitorul le vede alături cu apreciația aceasta, situația nu este încă atât de complicată încât optimiștii să nu poată avea speranțe de pace. Astfel din Constantinopole se depeșează că tratările cu Muntenegru nu sunt rupte, ci numai întrerupte, tot astfel tratările între Rusia și Anglia sunt numai suspendate momentan, până ce se

---

va formula pentru cestiunea dezarmării. Pentru a stabili această formulă se fac toate mijlocurile posibile. Astfel se zice că Rusia s-ar fi obligat ca, în loc de-a dezarma la moment, să-și împartă corpurile de armată, dar atunci va cere, afară de protocol, încă și alte garanții. Poate că cu aceste tratări Rusia nu urmărește decât de-a câștiga timp, poate iar că voiește a se putea retrage cu onoare din toată afacerea aceasta a Orientului. Cine-o poate stabili de pe acum?

[20 martie 1877]

AUSTRO-UNGARIA

[„UNUL DIN REDACTORII...”]

Unul din redactorii ziarului „Presse” raportează următoarele despre întrevederea pe care a avut - o cu generalul Ignatieff:

„Generalul declară că nu a întâmpinat la Londra dispozițiuni sinceraminte favorabile păcii. El a zis: „De prezent la Londra nu se urmează o politică a poporului englez. Dacă războiul va izbucni, cu deosebire Englitera va fi responsabilă”.

Rusia nu urmărește politică de cucerire, dar ea insistă pentru a obține garanțiile pe care le crede indispensabile.

Generalul zice că el mai era însărcinat de a preciza situațiunea Rusiei în ceea ce privește alianța celor trei împărați.

Adaogă apoi că Rusia nu va mai putea purta multă vreme sarcinile care rezultă din mobilizarea armatei și că întâmplările care s-au petrecut în timpul din urmă în Turcia o sileau a-și grăbi deciziunea. Generalul de altminteare crede că interesele Austriei de asemenea cer o soluțiune promptă.”

[20 martie 1877]

[„SERATA MUZICALĂ CARE VINERI...”]

Serata muzicală care vineri a avut loc în institutul normal de domnișoare al d-nei Emilia Humpel a ieșit foarte bine. Înaintea unui auditoriu numeros și ales, compus în mare parte din părinți și rude ale elevelor, acestea au executat piesele programei c-o îndemănare și c-un tact vrednice de mirare pentru vârsta copilelor. Mai amintim că d-șoara Hesshaimer, profesoară în institut, care împreună cu d. Humpel au condus producțiile elevelor, a binevoit și singură a dilecta auditorul cu executarea măiastră a „Capriciului asupra unor motive românești” de Raff.

[20 martie 1877]

LICEUL DIN SUCEAVA [„ÎNTR-O CORESPONDENȚĂ...”]

Într-o corespondență din Cernăuți, reproducă după „Timpul”, cetitorii noștri au văzut că una din condițiile sub cari o parte a partidului național bucovinean a consimțit a intra în camera provincială (Landtag) a fost și introducerea limbei de propunere române în liceul din Suceava. Aflăm acum din izvor sigur că Ministerul cez. reg. al instrucției au hotărât ca de la toamnă propunerea în limba română să se introducă an cu an, gradatim, în liceul menționat. La anul se va face începutul cu clasa întâia. Totodată ministeriul au întrebat direcția liceului ca să i se comunice cărțile didactice ce se vor introduce în clasa întâia. Această din urmă întrebare are înțelesul ei pentru autorii buni didactici din România; căci ministerul cez. reg. cumpără cu prețuri însemnate cărțile bune și nu este în această privire exclusiv; încât scriitorii de la noi pot asemenea concura în această privire. Se înțelege că nu sfătuim pe nimene care nu cunoaște pedagogia și nu știe a dispune materia științifică în mod metodic de-a face încercarea cutezătoare să supună scrierile apreciației pedagogilor practici din Austria. Iar cât despre cărțile bune (pentru învățământul primar de ex.) ele au fost de mult apreciate dincolo de Molna. Astfel metoda întrebuințată de Manliu în tratarea gramaticii românești s-a introdus în cele mai multe școli curat-românești din Bucovina.

Personalul didactic din Suceava este foarte bun, căci toți profesorii sunt ieșiți de la facultatea de litere și științe din Viena și sunt români. Din împrejurările în cari există acest liceu nu putem stabili decât un prognostic bun pentru viitorul lui. Depărtat de luptele cari înveninează viața publică de la noi și ferit de vecinicele fantazii reformatorii, liceul din Suceava ar fi menit să devină un foarte bun, dacă nu cel mai bun institut secundar românesc. Nu ne îndoiim asemenea că literatura didactică națională va câștiga mult, încât înrăurirea acestui institut asupra românilor din imperiu și din țară va fi mai mare decât aceea a Universității din Cernăuți.

[20 martie 1877]

REVISTA TEATRALĂ [„«MOARTEA LUI PETRU CEL MARE»...”]

„Moartea lui Petru cel Mare”, dramă în 5 acte de Eugene Scribe, care a fost jucată joia trecută în beneficiul d-lui Mihail Galino, formează o demnă încheiere a stagiunii. De câte ori vedem câte - o piesă grea, reprezentată cu atâta cuviință precum cea de joi, ne vine din nou în minte întrebarea repertoriului, pe care am ridicat-o de - atâtea ori în coloanele acestei foi. Teatrului românesc îi trebuie un capital de piese bune, actorilor un capital de roluri potrivite cu talentul și fizicul lor. Din mijlocul nestatorniciei gustului public și al serilor sacrificate petrecerii ușoare și casei trebuie să se ridice partea statornică a instituției, un mic repertoriu ales, dat din când în când, care să formeze miezul vieții adevărat artistice și începutul unui teatru național vrednic de-un asemenea nume.

Drept că epoca noastră e neîncrezătoare și sceptică. Multele decepțiuni pe care inteligențele mai sănătoase le-au avut pe toate terenurile, pe cel literar, științific,

---

politic ș.a., au făcut să încolțească în sufletul nostru părerea că din Nazareth nu poate ieși nimic bun.

Această părere nu e tocmai nejustificată, deși cam unilaterală. Noi credem că răul de căpetenie este următorul. În toate ramurile activității publice n-a fost și multă vreme încă nu va fi stabilitate. Precum în viața statului fiecare urmaș strică jucăriile pe care și le făcuse predecesorul său, tot așa în teatru vedem succedându-se direcții cu totul deosebite. Într-un an vedem tendențe mai curate, într-altul ne trezim din nou cu offenbachiadele, iar o parte din public, aceea căreia - i mai place un repertoriu ce nu-i dă nici de gândit, nici de simțit, încurajează adesea piese la cari un tată de familie nu-și duce bucuros nici nevasta, nici copiii.

Întrebarea dar este dacă teatrul românesc are destulă putere de viață ca să se cristalizeze în mijlocul nestatorniciei împrejurărilor noastre. Cu toată sfla ce ne-o impune fizionomia intelectuală a României, vom răspunde totuși *da*.

Drept dovadă aducem reprezentația de joi, atât de netă și bine condusă până la sfârșit, încât un mic teatru de curte n-ar fi avut să se rușineze de ea. În privirea comediei ne-am format de mult opinia. Comedia ar putea să aibă la români un viitor foarte însemnat, din cauza voioșiei cu care se joacă, mai ales când piesa se petrece în cercuri sociale bine cunoscute de actori. În iarna asta s-a jucat mai multe cu oarecare virtuozitate. Cităm numai pe „Revizorul general”, unde aproape fiecare reprezenta un tip interesant de provincial, apoi „Palma în sala teatrului”, în care toate figurele se mișcău c-o nerezistibilă inspirație și c-o veselie de student în bune dispoziții.

Cum am zis, în comedie nu e pericol. Ea poate să aibă viitor, și dacă s-ar începe a se juca deocamdată piesele mai ușoare ale lui Molière în bunele traduceri vechi, editate de societatea filarmonică din București s-ar pune începutul unui repertoriu comic statornic.

Mai greu era a ne formula opinia asupra reprezentației serie. Dramele de boulevard, date pentru a asigura existența zilnică a teatrului, vor fi plăcut la mulți; noi însă am dat sama despre ele numai întrucât observasem pe ici, pe colea câte-un caracter mai bine desemnat. Altfel aceste ne-au lăsat în deplină apatie și nici una nu ne-a inspirat interes până la sfârșit. Ele toate nu sunt cu mult mai mult decât figurele pe care le formează un caleidoscop. Fabula piesei o formează o crimă monstruoasă, persoanele sunt unele și-aceleași și samănă între ele ca figurele dintr-un joc de cărți.

Rețeta pentru comiterea unei asemenea piese e foarte ușoară: iei o ingenuitate, un tată nobil, o mamă iubitoare, un amant frumos, un intrigant cu pălăria mare și cu ochii boldiți, un pahar cu apă în care se toarnă sare, un pumnar, le amesteci toate bine, le dai cinci clocote, ca să iasă cinci acte, și în sfârșit te duci acasă, mulțumind Domnului că toate relele din lume sunt trecătoare. Două dame, un fante de cupă, doi rigi și câteva articole din codul penal formează tot calabalăcul intelectual al dramelor de senzație. Dar fiindcă mare parte din public — din cel ce se crede cult chiar — are nevoie de asemenea drame, în cari, după un distic clasic, „virtutea s-așază la masă, după ce viciului i s-au aplecat”, de aceea acest soi de repertoriu, necesar din cauze reale, e un adevărat pericol pentru inima și creierii actorului, un pericol ce nu se poate neutraliza decât printr-un repertoriu seriu mic, însă ales, care să-i readucă pe nefericiții martiri, torturați în piesele de boulevard, într-un aer mai curat, la măsură mai dreaptă, la caractere adevărate, c-un cuvânt un repertoriu care să prefacă temnița și spitalul în teatru. Proba de vitalitate era în acest punct mai grea, și am primit-o joi sara.

Ne întorcem dar la obiect. Scribe e cunoscut prin finețea tehnice sale și prin zugrăvirea foarte îngrijită a caracterelor.

Situații pline de viață dramatică, o intrigă interesantă și totdeauna bine condusă, un ton cuviincios, depărtat de orice trivialitate, sunt calități care ne fac a uita lipsa lui de adâncime și de poezie. Piesele lui sunt gingașe, fiecare scenă-i drămuță după efectele ce le va face, scrierile lui samănă cu acele obiecte de lux al căror neântrecut producător rămâne Parisul. „Moartea lui Petru cel Mare” este desigur una din cele mai bune ale scriitorului francez. Caracterul lui Petru e nimerit de minune, căci ni se arată un om în care patimi foarte deosebite formează o energică unitate. Toate tonurile de colori sunt păzite. Ici vedem persoana istorică simțind menirea sa nepieritoare în lume, urieșul care prefacă un infinit de stepe într-un imperiu mare, într-o

putere europeană, dincolo omul viclen, prepuielnic și gelos. În unele momente Petru uită persoana lui proprie, rațiunile de stat dictează reci, crude și neîmpăcate faptele lui. Dar alături se ivesc deodată neîncrederea, viclenia, rumegarea continuă a preocupărilor mici de curte cari răsar nemijlocit după planuri de cuceriri și afaceri de stat. Aceste contraste îl fac tragic, fac din el o natură problematică, dar impuitoare prin mărimea patimelor ei. Astfel e rece și neândurat ca un tiran neîncrezător și prepuielnic, gelos, ambițios, vecinic calculând, având asupra tuturor iubirea pentru viitorul Rusiei și ură neîmpăcată pentru oricine se opune intențiilor lui. Figurile cari încadrează acest tip sunt asemenea frumos și curat desemnate; astfel Caterina, principele Mencicof, contele Sapieha, Olga Mencicof, toate Pân-la cel mai neînsemnat în intriga piesei au caracterul lor, fiecare e un om aparte deosebit de ceilalți.

Ce să zicem despre d. Galino în rolul lui Petru, pe care l-a jucat c-o virtuozitate pe care n-am observat-o la nici una din reprezentațiile acestei stagiuni. De la fizionomia sa, care era aproape portretul lui Petru cel Mare, cu atâta

îngrijire se grimase , până la cele mai mici mișcări ale gestului , a mânilor chiar, totul era studiat în amănunțime . Am admirat într-adevăr acele tonuri cu care d-sa colora tranziția dintr-un afect la altul. Acuma mușchii feței se dispuneau într-un gest de o rece și neândurată viclenie, ochii pândeau și musculatura gurii arăta un ușor tremur de nerăbdare; acum aceeași fizionomie arăta hotărârea , cruzimea , furia. Tot astfel a fost și vorba. De la vehemență până la tonul cam răgușit al patimei ascunse, scara întreagă de tonuri a fost observată cu măiestrie .

Dar dacă d. Galino a fost eroul serei, jocul celorlalți colegi ai [săi] nu e mai puțin vrednic de laudă. D-na Evolschi a reprezentat până-n capăt, cu toată frumoasa cuviință, caracterul resignat și înțelept al țarinei , întrerupt numai prin puternicul amor pentru contele Sapieha . D-na Conta a jucat cu simțământ și naturalitate pe Olga , iar d. Manolescu a fost de astă dată mult mai bine înrolul de amarez, decât în alte piese și au avut momente îndestul de frumoase.

Nezicând pân' acum decât bine despre reprezentația de joi, vom trebui să rugăm totuși pe directorul de scenă ca să evite de-a da roluri, secundare chiar, în mâna a persoane cari, prin câteva șiruri vorbite rău, compromis succesul piesei și nimicesc iluzia produsă cu greu prin patru acte jucate bine. O piesă de teatru e esteticeste un întreg ca și un tablou sau o simfonie . Fie tabloul cât de frumos, dacă o figură din el va fi caricată impresia totală se nimicește; fie simfonia cât de frumos executată , dacă în mijlocul execuțiunii un străin ar pune instrumentul la gură și-ar începe-a țârlăi fără înțeles, impresia simfoniei întregi se șterge într-o clipă. Dar aceasta s - a 'ntîmplat la reprezentația de care vorbim. Rolul căpitanului de gardă Jakinski a fost încredințat unui domn Popovici. Acesta avea un pasagiu mai lung de recetit pe care l-a depănat așa încât nu s-a ales nimic din gura d-sale. Se înțelege de sine că d. Popovici ni este foarte indiferent și nu d-nia lui e de vină că n-are talent și nici buna cuviință pentru a învăța cincisprezece șire pe de rost. Dar ne pare rău că, din cauza unui figurant , publicul au pierdut deodată și într-un moment iluzia ce o produsese o reprezentație pe care o credem de model.

•

Fiindcă nu sperăm a putea vorbi mai pe larg despre închiderea formală a stagiunii, care se va face astăzi la 12 oare din zi prin reprezentația comediei „Jianul ”, de aceea vom vorbi tot acum despre orchestră și despre reprezentațiile cu cântece . În anul acesta orchestra a fost în mare parte compusă din profesorii școalei noastre de muzică dirijată de d. E. Caudela . Vodeviluri și operete a fost deci executate cu multă precizie atât din partea cântăreților cât și din partea orchestrei . D. Caudela este un muzicant de talent atât în execuție (ca violonist), cât și în compozițiile sale, cari nu sunt lipsite de farmec. atât melodramele cât și cele mai multe arii de Vodeviluri au fost compoziții ale domniei sale .

Întorcându-ne la șirul de idei spus la începutul acestei dări de samă, exprimăm dorința de-a vedea continuându-se începuturile bune din anul acesta. Numai rămânând

---

mulți ani aceeași trupă, numai prefăcându-se trupele ambulante într-o companie statornică a teatrului orășenesc se vor forma cu vremea atît un repertoriu, cît și o companie aleasă. Moldova joacă în dezvoltarea modernă a românilor un rol însemnat. Aici, în mai mare depărtare de șarlatanismul intelectual, de suficiența și corupția centrului politic al țării, s-a făcut binefăcătoarea reacțiune în contra ignoranței și spiritului de neadevăr al „academicianilor”, în atmosfera noastră mai liniștită se va crea poate și un teatru. Pe cînd la București se vor reprezenta pe scenă farse cu aluziuni necuviincioase la demnitarii statului și se vor spăla „zdrențe” atît în teatru cît și aiurea, în Iași ne vom învrednici poate cu vremea de-a crea o atmosferă artistică unde oamenii de orice opinie să poată privi c-un egal interes zugrăvirea părții eterne din om. Neavînd un teatru al curții, care să formeze un azil pentru arta națională, poate că teatrul orașului Iași va fi preste cîțiva ani în stare de-a împlini măcar în parte această lacună a culturii noastre. Căci arta este senină și vecinică. Dramele lui Shakespeare și comediele lui Molière se vor putea reprezenta și peste mii de ani și vor fi ascultate cu acelaș viu interes, căci pasiunile omenești vor rămîne în veci aceleași. Dar a pune pe scenă împrejurări și oameni cari azi sînt pentru a nu mai fi mîne înseamnă a da unui institut de cultură sufletească caracterul frivol a unui cafê-chantant.

[20 mart. 1877]

[„ȘTIRELE DIN URMĂ..."]

Știrea din urmă zice că s-a *subscris* protocolul prin care puterile cer ca Turcia să îndeplinească dorințele Europei în privința îmbunătățirii soartei populațiilor; nu se vorbește în el de dezarmarea din partea Rusiei și Turcia nu este chemată a subscrie protocolul pentru moment, dar pacea pare asigurată.

[23 martie 1877]

[„ȘTIRILE DIN STRĂINĂTATE..."]

Știrile din străinătate sînt pacifice. Din Londra se vestește că înțelegerea între Rusia și Anglia s-a stabilit și că semnarea protocolului este aproape făcută; în Paris pacea se consideră asigurată dacă Poarta va consimți a ceda districtul Nicsici și a dezarma în același timp cu Rusia. Puterile toate stăruiesc pe lîngă cea dintîi de a închia pacea cu Muntenegru.

[23 martie 1877]

PRELEGERILE JUNIMEI

[„DUMINICA TRECUTĂ D. POGOR A ȚINUT..."]

Duminica trecută d. Pogor a ținut prelegerea sa asupra monoteismului . În cursul vorbirii, d-sa a constatat cum că ideea *unui* dumnezeu e relativ nouă și de origine semitică. Necrezînd a putea constata mai de aproape izvorul psihologic al monismului teologic, d-sa a arătat numai că această idee s-a manifestat la evrei sub două forme deosebite, și anume sub aceea de „Eloim ” sau dumnezeu al puterii și „Iehovah ” sau ființa care există prin sine însăși; au arătat apoi că ideea din urmă este cu mult mai naltă decît cea dintîi și că este prototipul închipuirii și mai curate monoteiste pe care și-au făcut-o mai târziu arabii. Prelectorul n-a uitat a aminti mai pre larg pluralismul religiei evreiești, născut din impuitoritatea realității a răului în lume, și fatalismul mahometan, izvorât din ideea absolută și necontrazicătoare a d-zeului moametan .

În urmă a arătat că, oricâte ar fi controversile și încrederea științei moderne, monoteismul, credința că o putere universală stăpînește toată viața și toată mișcarea reală, este rezultatul cel mai înalt al cugetării omenești, care nu poate fi înlăturat prin experiență numai.

Din cauza întârzierilor de pînă - acum , cele două prelegeri amânate se vor ține în două dumineci consecutive cari urmează după săptămîna luminată.

[23 martie 1877]

[CONCERT [„DEȘI CONCERTUL..."]

Deși concertul d-lui Toma Micheru va avea loc în 30 martie, adică abia peste o săptămînă , totuși mare parte din bilete s-a desfăcut de pe acum, fără ca să se fi tipărit chiar anunțurile pentru concert. Artistul român a avut oarecare greutăți pînă să se facă cunoscut publicului iașan, dar astăzi dorințele sale sunt aproape îndeplinite , atît prin

înraurirea talentului său de executor , cât și prin simțământul foarte natural al publicului că trebuie să susțină pe un artist român mai mult decât pe concertistii străini care în calea lor rătăcitoare se opresc și prin orașul nostru.

[23 martie 1877]

TEATRU [„DEȘI ANUNȚASEM...”]

Deși anunțasem sfârșitul stagiunii, totuși compania dramatică a găsit cu cale a-i da o încheiere mai frumoasă și mai surprinzătoare , pregătind anume o piesa nouă națională, compoziție a d-lui G . Bengescu . D-sa e cunoscut de mult publicului nostru

---

prin nimerite scrieri dramatice. Noul product al penei sale poartă titlul „Cucoana Nastasia Hodoronc ” și este o comedie cu cântece în trei acte. Ariile originale și frumoase, datorite, după cât auzim, d-lui E. Caudela, sunt presărate cu atâtea profuziune încât noul vodevil are aproape bogăția muzicală a unei operete. Piese naționale fiind în genere bine jucate pe scena noastră, din cauză că se petrec în sfere cunoscute actorilor, putem spera că și de astă dată compania dramatică ne va procura o sară plăcută. Rămâne numai ca publicul să încurajeze silințele direcției și ale trupei.

[23 martie 1877]

[„DUPĂ DEZBATERI DIPLOMATICE...”]

După dezbateri diplomatice atât de lungi și după un război care-a ruinat Serbia și a decimat populațiile Peninsulei balcanice, Paștile ne-au adus protocolul de la Londra, care după unii însemnă pacea și o nouă primăvară pentru tinerele naționalități din Turcia, iar după alții nu-nsemnează nimic. De-aceia vom ține de asta dată sama de părerile acelor ziare străine cari au oarecare legături cu lumea diplomatică și vom vedea câtă valoare dau ele încheierii mult doritului protocol.

Protocolul însuși conține o *invitare amicală*, făcută Porții, ca ea să dezarmeze. Iar dezarmarea Rusiei va forma obiectul unor tratări deosebite, după cum asigură un comunicat oficial al ziarului „Tems”. În această privire Turda va primi de la puteri consiliul ca să trimeată un anume delegat la Petersburg, care să roage cabinetul de acolo să dispună dezarmarea. Trimiterea unui asemenea delegat ar împăca susceptibilitatea Rusiei și se poate că amândouă puterile ar conveni să dezarmeze deodată, după o normă stabilită în comună înțelegere. „Agence Havas” vestește de pe-acuma că Reuf Pașa va fi trimis la Sant-Petersburg c-o misiune specială.

„Montags-Revue ”, organ inspirat de cancelaria de externe a Austro-Ungariei, crede că pacea e asigurată.

Dintre ziarele germane, cele cari reprezintă întrucâtva opiniile Principelui Cancelariu nu sunt tocmai dispuse de-a afirma pacea. „Nord-deutsche Allgemeine Ztg ”. nu crede că semnarea protocolului ar asigura liniștea, de vreme ce dezarmarea va fi obiectul unei învoieli speciale între Rusia și Turcia, pe care aceasta din urmă ar putea s-o refuze.

În fine „Gazeta de Colonia” primește o telegramă din Paris în care se spune că în cercurile rusești de-acolo protocolul nu e privit ca un act menit de-a rezolva greutățile. Rusia a știut că puterile vor cere de la ea demobilizarea , dar a sperat a mulțami puterile și a ajunge la semnarea protocolului dacă va promite împrăștierea corpurilor de armată. Gorceacoff a inventat acest espedient și spera de la el un mare succes. Dar guvernul rusesc e scos afară din pârtia sa prin mișcările panslaviste și n-ar putea să mobilizeze chiar dacă s-ar obliga aceasta prin un anume tractat.

O împrăștiere a armatei după ce Turcia va demobiliza nu va folosi la nimic, pentru că Rusia nu mai e stăpână pe armata sa, care dorește războiul. Guvernul rusesc e într-o poziție atât de grea, încât nu mai poate tăinui celor mai buni amici ai lui adevărata stare de lucruri dinlăuntrul țării, ci trebuie din contra să mărturisească teama lui de izbucnirea nemulțămirilor și propria slăbiciune.

Tot „Gazeta de Colonia” primește o telegramă din Berlin, dintr-un izvor desigur vrednic de credință. Aceasta

din urmă spune că nu e fondată știrea că Anglia în tratările ce le-a avut cu Rusia au renunțat la punctele de vedere de pân - acum .

Anglia n-au admis schimbări decât *în formă*, înlesnind astfel măsurile Rusiei *dacă ea voiește pacea*. Ziarele engleze aduc știrea că, dacă nu se va-ncheia pacea cu Munte-

---

negrul și Rusia nu va dezarma, Anglia nu mai e obligată cu nimic prin protocol. Această știre trebuie comentată astfel: „*Rusia nu va putea privi protocolul în nici un caz ca un mandat european pentru, acțiunea ei*”. Unele detalii din cuprinsul protocolului [nu ne] sunt încă bine cunoscute, dar totuși este verisimil că s-a primit o stilizare care nu impune Angliei nici o îndatorire *în caz de a nu se încheia pacea cu Muntenegrul și de-a nu dezarma Rusia*.

Dezarmarea Rusiei atârână de încheierea păcii cu Muntenegru și de primirea protocolului din partea Turciei, după care un delegat extraordinar turc va regula celelalte în Petersburg. Dar toate acestea nu sunt încă sigure. Perspective că Turcia va întâmpina cererile Rusiei nu sunt pân - acum .

În fine ziarul rusesc „Golos” caută a demonstra că prin semnarea protocolului puterile au recunoscut *dreptul Rusiei de a întrebuița mijloace silnice dacă Turcia nu va executa reformele*.

[25 martie 1877]

FONDAȚIUNEA DIEZ

Atragem atențiunea cititorilor asupra articolului privitor la FONDAȚIUNEA Diez, pe care-l reproducem din „*Timpul*”. După cât știm, nici un alt ziar românesc n-a crezut de cuviință de-a da samă despre acest articol, însemnat din multe puncte de vedere. Scrisoarea d-lui Hugo Schuchardt e într-un stil atât de demn și depărtat de toate mizeriile politice ale zilei încât faptul că mai exista încă învâțați dizbrăcați de patimele actualității e pentru noi o adevărată mângâiere . Recomandăm propunerea ilustrului profesor tuturor acelora care sunt în stare de-a face ceva în favoarea fundațiunei.

[25 martie 1877]

[„SE PARE CĂ PESIMIȘTII ...”]

Se pare că PESIMIȘTII care nu prevesteau vrun mare succes protocolului iscălit la Londra vor avea cuvânt pân-în sfârșit . Istoria lumii ce-i dreptul nici nu se face pe hârtie , ci prin modificare de voințe și de intenții intime, și Anglia va putea să iscălească încă zece protocoale fără ca aceasta să schimbe atitudinea ei pe câtă vreme voința ei nu va fi schimbată prin motive puternice de interes. Dar fiindcă nu e nimic nou sub soare și fiindcă porțiuncula sapientiae cu care se fericesc popoarele rămâne cam în toate vremile aceeași, vom aduce un exemplu mai vechi de tratări analoage și aceasta din al treilea război cu Cartago .

Cumcă între slavi și turci există o antiteză tot atât de pronunțată ca între Roma și Cartago e sigur. După ce Cartago fusese obligată la plata unei mari despăgubiri de război a trebuit să ardă flota sa și pierduse dreptul de a declara război decât doar cu

---

învoirea Romei; după ce această puternică metropolă a lumii antice ajunsese, sub administrația prevăzătoare a nenorocitului Hannibal, să plătească milioanele impuse de Roma, după ce ajunsese să trăiască sub puterea garantă a Romei cam în atârănarea în care se află astăzi Turcia în privința politică, — totuși cenzorul Cato n-avea altă de făcut decât să predice cu și fără ocazie vecinica frază că orașul Cartago trebuie șters de pe fața pământului . Diplomazia romană nu era întru nimic inferioară celei moderne, acelasi joc dublu, aceleași cuvinte lunecoase, aceleași trăgănări se făceau pe atunci ca și astăzi. Dacă prințul Muntenegrului s-ar putea asemana cu Masinissa, regele Numidiei, atunci tabloul devine complet.

Acest Masinissa avea numai rolul de a provoca vecinic pe cartaginezi, iar aceștia n-aveau voie să se miște, pentru a nu se pomeni c-o declarație de război din partea Romei. În fine totuși a trebuit să se opue cu armele regelui Numidiei și apoi s-a început un șir de tratări diplomatice în care romanii au făcut diferite presiuni asupra cartaginezilor, care n-aveau de scop decât a-i face incapabili de a rezista. Cartaginezii au îndeplinit toate condițiile Romei — până și dezarmarea generală și estradarea tuturor armelor în mâini romane, când iată că se ivește ultima, neînlăturabila condiție a Romei: „că orașul Cartago trebuie risipit din fundament și că orașenii să se strămute într-o mare depărtare de la port”. Atunci s-au început războiul al treilea, în care romanii aveau toate avantajele, iar cartaginezii numai disperarea lor. Sfârșitul e cunoscut de toți.

Și astăzi e cam același lucru. Regele Masinissa se află în Peninsula Balcanică în mai multe exemplare.

Turcia simte că-i este păstrată soarta Cartaginei și că ultima „condiție de pace” va fi ca turcii să părăsească Europa. De aceea nici nu sunt dispuși să iscălească sentința lor sub forma unui protocol care hotărâște că ei vor trebui să realizeze în mod „sincer” reformele. Căci cine judecă dacă e sinceră sau nu realizarea? Cabinetul din St. Petersburg, Roma. Cartaginezii erau foarte sinceri în îndeplinirea condițiilor tractatului după al doilea război. Aceasta nu i-au oprit pe romani de a zice că ei nu sunt sinceri și de a desființa înfloritorul stat african.

[1 aprilie 1877]

CONCERTUL MICHERU [„ALALTAIERI VIOLONISTUL NOSTRU...”]

Alaltaieri violonistul nostru d. Toma Micheru a dat concertul său în sala palatului înaintea unui public relativ destul de numeros și ales.

Toate piesele executate s-au bucurat de un succes neîndoielnic .

[1 aprilie 1877]

GRIGORIE GĂNESCU

La 7 april st. n. a murit grabnic, în urma ruperei unei vine a inimei, scriitorul și publicistul Grigorie Gănescu. El a fost născut la a. 1829 și-a făcut studiile începătoare la Paris și a vizitat după aceea universități germane. Introdus în cariera jurnalistică de către Emile de Girardin, a fondat în urmă, la 1860, foaia săptămânală „Courrier du

---

Dimanche ”, care-n vremea ei a fost cel întâi organ neatârnat al opoziției contra imperiului și a numărat între colaboratori pe I. I. Weiss , Ranc , Prévost-Paradol și alți mulți, cari de atunci au ajuns de mult la renume. Persecutat de poliția și judecătoriile bonapartiste și suprimându-se „Curierul de Duminică”, el l-a reînființat sub titlul de „Nain Jaune ”, în care a continuat cu aceiași colaboratori lupta în contra imperiului; până ce autoritățile, după multe admonițiuni și condamnări , l-au izgonit din Franța ca străin.

În a. 1861 înființă în Frankfort lângă Main o foaie mare, care apărea în toate zilele, numită „L'Europe ” și ținută cam în felul „Independenței Belgice ”. Cunoștințele sale foarte varie și întinse cu cei mai însemnați oameni de stat și atracțiunea care o exercita față cu talente publicistice au făcut să înflorească și această întreprindere .

La 1866 generalul prusian Vogel v. Falckenstein , ocupând cu trupele sale orașul liber Frankfort , au suprimat și ziarul „Europe”, iar Gănescu se întoarce în Franța, unde avea de gând să se așeze definitiv și unde cumpără la Montmorency locul unde fusese renumitul ermitagiu al lui J. J. Rousseau. El izbuti în fine de a căpăta naturalizarea mare și în 1868 fu ales de către cantonul Montmorency membru în consiliul general al departamentului Seine-et-Oise .

De acum-nainte el s-apropie de fracțiunea aceea a partidului liberal care, condusă de Emile Olivier , credea a

putea regenera Franca prin parlamentarism . Culminațiunea acestei fracțiuni a fost ministerul Olivier și războiul cu Germania. În vremea războiului (1870) Gănescu urmă guvernul apărării naționale la Tours și la Bordeaux , unde redactă ziarele „La Presse” și „La Liberte ”.

După război se 'ntoarse la Paris și fondă o corespondență autografată sub titlul de „Les Tablettes d'un spectateur ”, organ din care am văzut zeci de estrase în coloanele presei liberale din România. În aceeași vreme el era redactorul îndemânatic al părții financiare din „La Presse” și scria și articole politice în acest din urmă. Tot în acest răstimp au scris și corespondențe în ziarul vienez „Neue freie Presse”.

Se vede a fi fost un om bine văzut pretutindenea și că avea foarte multe cunoștințe în lumea politică. Între acestea se număra și bătrânul Thiers, cu care Gănescu să fi avut relații destul de cordiale. Totodată i se atribuie un instinct mai totdeauna fără greș în politică și diplomație.

[7 aprilie 1877]

[„NICIODATĂ», DIN ACEST SINGUR CUVÂNT ...”]

„Niciodată”, din acest singur Cuvânt consistă tot apostilul pus de împăratul Germaniei pe demisiunea cancelarului său. În aceeași vreme, întruniri de cetățeni și meetinguri de partid îl rugară pe principe să nu demisioneze, căci soarta imperiului atârna încă de persoana sa și l-au asigurat că-l vor urma fără condiții și fără rezervă oriunde cancelarul ar voi să-i ducă.

„Correspondența provincială” scrie:

Împăratul n-a primit demisia principelui Bismarck, ci, în unire cu opinia publică, au crezut cumcă punctul cel mai nalt de vedere al deciziunilor sale este de-a concede cancelarului orice ușurare trebuincioasă de afaceri, nu însă de-a se învoi cu retragerea sa reală. Cancelariul a putut avea simțământul penibil că nu mai poate corespunde cu cerințele istovitoare ale chemării sale în așa măsură încât să fie mulțumit de sine însuși și s-au crezut dator a-și da demisia; totuși însă el nu s-a putut sustrage de la cererea împăratului de-a face încă o dată încercarea să-și reânvioșeze puterile printr-un concediu mai lung. Cancelarul s-a conformat cu dorința împăratului și în punctul ca în vremea concediului său de câteva luni să nu se retragă în mod absolut de la conducerea afacerilor imperiului, ci, după cerere, să-i ajute împăratului cu sfatul său și să se însărcineze cu contrasemnarea constituțională a edictelor împărătești pe cât va fi

de trebuință. Cancelariul va fi reprezentat: în afacerile interne ale imperiului de d. Hofmann , în cele externe de d. de Bülow, în administrația prusiană de d. Camphausen .

Astfel, prin ordin imperial, spusele de mai sus ale foii germane au și fost publicate. Acest caz de concediu și de înlocuire are un precedent analog în a. 1872.

Reischrathul au fost încunoștințat despre aceste dispoziții prin următoarele șiruri autografe ale principelui:

Am onoarea a vă înștiința cu supunere că, spre marea mea părere de rău, starea sănătății nu mă iartă de-a lua parte la dezbaterile de est timp ale Reischrathului . Pentru reânsănătoșirea mea împăratul a avut grație de-a-mi da un concediu și au încuviințat ca în vremea acestuia să fiu reprezentat în privirea afacerilor curente interne de d. prezident al cancelariei imperiului, în privirea afacerilor externe de către secretarul de stat d. de Bülow.

Speranțele de pace au scăzut peste noapte asemenea crescutelor ape de munte.

La 11 april st.n. delegații muntenegrini au vizitat din nou pe Safet Pașa, care le-a declarat că e peste putință ca Turcia să cedeze districtele Micsici , Cucci și Colasin , pentru că adunarea deputaților au respins formal toate cererile privitoare la cesiuni de teritoriu. În aceeași zi Senatul mai avea să dezbată cesiunea.

Delegații muntenegrini au răspuns că ei vor întreba încă o singură dată (adică alaltaieri vineri) pentru a căpăta un răspuns definitiv și în caz de refuz vor pleca a doua zi.

În fine, s-a comunicat cabinetelor respective și răspunsul Înaltei Porți la protocolul din Londra. Acest răspuns, în forma unei depeșe circulare, spune că Poarta respinge protocolul și refuză de a dezarma sub condițiile propuse de Rusia. Pacea atârna de la modul cum Rusia va primi circulara Turciei.

Față cu risipirea speranțelor de pace ziarul rusesc „Golos” scrie:

În caz de-a se reînoui răzbelul între Muntenegru și Poartă, ceea ce ar fi egal cu refuzul de a realiza protocolul, nu-i va mai rămâne Rusiei alta decât să înainteze cu trupele adunate în marginile Turciei. Poate că-n săptămâna viitoare chiar Europa va avea dovezi clare că Rusia e hotărâtă , de-a ajunge țința pentru care trupele ei au fost concentrate la

graniță.

[3 aprilie 1877]

«CONVORBIRILE LITERARE»

Fie-ne permis un ușor sentiment de uimire văzând că și onorabilul ziar „Presa” binevoiește a lua notiță despre „Convorbiri”. Foaia literară din Iași se obicinuișe atât de bine cu tăcerea semnificativă și cu amintirea și mai semnificativă a marilor organe de publicitate din capitală, încât rândurile de mai jos ale „Presei” sunt un adevărat eveniment în dulcele obicei al existenței.

Dacă serioasa fizionomie a vremii ne-ar îngădui, am avea multe de povestit din frumoasa legendă a zilelor nu tocmai vechi în cari tot aceeași „Presă” avea nepărtinitoarea bunăvoință de-a propovădui cel puțin estermnarea primejdioasei Direcții nouă din Iași. Și, dacă liniștea se va întoarce, nu ne îndoim că Direcția nouă va fi din nou obiectul acelorăș frumoase sentimente ca și în trecut, pentru că ne cunoaștem de mult:

„Căci Brutus e-un bărbat de stimă vrednic

De stimă vrednici sunt desigur toți”,

după cum zice maistrul Shakespeare.

[6 aprilie 1877]

[„PRESA ROMÂNĂ ESTE POATE...”]

Presa română este poate cu intenție puțin preocupată de ceea ce se 'ntâmplă împrejurul țării. Departe de-aș așinti privirea la Calafat, a cărui apărare eventuală a fost încredințată unuia din cei mai buni și inteligenți militari, presa noastră dizbate cu generozitatea ei cunoscută alegerile la Senat și ceea ce ea numește „crimele” cabinetului trecut.

Paralel cu lupta jurnalistică, a cărei importanță sau adâncime e afară de cadrul foii noastre, Ministeriul de război dezvoltă o deosebită activitate pentru repede concentrare a trupelor, care ușor va succede considerând spiritul de disciplină și supunere a soldatului român.

În fine, ministeriul nostru de externe, condus de astădată de d. Cogălniceanu, a cărui tact și vederi drepte nu sunt contestate de nimenea, a comunicat agenților din străinătate intenția guvernului de-a nu viola nici unul din interesele naționale ale ambelor părți, de-a mănținea pacea și a păzi strictă neutralitatea.

Se 'nțelege de sine că purtarea României, care astăzi face nu politică de simpatii, ci numai de rațiune, se va îndrepta după avizurile puterilor și după interesul ce ele îl vor arăta pentru statul nostru. Nimeni nu va putea pretinde ca România să se jerească pentru Europa când aceasta ar binevoi a sta cu mâinile în sân și nimeni nu i-o va putea ține de rău dacă, lăsată în voiaia propriei sale sorți, va alege cândva calea ce i se va părea mai conformă cu interesele ei.

[8 aprilie 1877]

[„PAUZA GREA ȘI ATENTIVĂ...”]

Pauza grea și atentivă între ruperea relațiilor diplomatice și declararea războiului pare a fi sosit acum. Ziarele din străinătate nu mai cuprind nici o speranță de pace, iar articolele lor de fond (în nesiguranță de ceea ce se va întâmpla) încep a zugrăvi eventualitățile războiului cu mai multă sau mai puțină cheltuială de fantazie. Unele văd deja zecile de milioane de moametani, din India depărtată și până la Maroc, ridicându-se ca un singur om la desfășurarea

flamurei verzi a prorocului și împlând nefericita Europă cu rânduri de sânge și de flăcări, încât , după cuvântul biblic, neamuri străine vor intra cu plugul pe locurile unde au stătut orașele noastre și turmele de vite ale triburilor asiatice vor paște iarba răsărită din ruinele sfinte ale civilizației. Astfel se va ridica în contra crucii întreg Aliotmanul și astfel se zăgrăvesc ca pe-o pânză albă umbrele negre ale viitorului.

Un redactor din Iași care, primind depeșile biurolui de corespondență din Viena, se făcuse răsunetul multor fantazii jurnalistice ar fi fost chemat se zice la prefectură și prevenit a limpezi izvoarele știrilor de senzație care neliniștesc fără cauză publicul. Chiar dacă aceasta nu s-a întâmplat , totuși lumea era în drept s-o creadă, atât de neliniștite erau știrile comunicate de biurol din Viena și atât de puțin vrednice de crezare.

Pozitiv este că războiul nu se va declara imediat. Daily-News primește o telegramă de la St. Petersburg în care se zice că mai sunt formalități de îndeplinit până se va ridica arma. Mersul evenimentelor va fi probabil acesta: „Rusia va lămuri situația printr-o notă către puteri, apoi va rechema ambasada sa din Constantinopole și pe toți consulii săi din imperiul turcesc, după ce va fi pus mai întâi pe supușii săi

---

sub protecția altor ambasade . Aceasta va dura câteva zile. Apoi împăratul va porni la Chișinău, de unde se crede că va fi datată și declarația de război".

Presa engleză este toată contra Rusiei, exceptând foaia Daily-News. „Times", vorbind despre ținuta probabilă a Angliei în fața războiului ce va avea loc, recomandă o strictă neutralitate *pe câtă vreme lupta va fi îndreptată numai contra cauzelor turburărilor* . Reaua administrație turcească face cu neputință apărarea cauzei otomane.

[8 aprilie 1877]

[„O ȘTIRE CAM SERIOASĂ..."]

O știre cam serioasă sosită la 6 l.c. a produs multă senzațiune în publicul din București.

O depeșă din Londra spune că generalul englez consideră pe România ca făcând parte din Imperiul otoman și că neutralitatea specială a României nu e garantată prin nici un tratat.

[10 aprilie 1877]

[„DECLARAȚIA SUBSECRETARULUI DE STAT..."]

Declarația subsecretarului de stat Bourke , făcută ca răspuns la întrebarea lui Sandhurst asupra neutralității României, are o importanță deosebită pentru vederile cabinetului englez în privirea războiului. Bourke a spus că neutralitatea României n-a fost stipulată nici prin tratatul de la Paris, nici prin alte tratate și că România, oficial principatul Moldo-Valahiei , e privită în toate relațiile sale cu celelalte puteri ca parte integrantă a Imperiului otoman.

Aceste puține cuvinte ale subsecretarului de stat nu sunt de loc îndreptate contra Rusiei, că adecă, trecând Prutul, ea ar viola teritoriul otoman, ci ele vor să constituie numai un drept pentru Turcia de-a încălca teritoriul român oricând i-ar dicta-o aceasta vederile sale strategice. Pe de altă parte guvernul englez mai pare a zice că, țara noastră nefiind neutrală, ci formând parte integrantă a Turciei, nici se poate opune ocupării din partea trupelor otomane și, dacă ar încerca a se opune, Turcia ar avea dreptul să ne trateze ca pe o țară inamică, ca pe-o provincie răsculată chiar.

Fără a ne preocupa de înțelesul pe care Albion cearcă a-l da poziției internaționale a României, vom aduce numai aminte că purtarea acesteia pân-în momentul de față a fost cea mai corectă din lume. Pusă sub garanția colectivă a puterilor, neavând nici o legătură reală cu Imperiul otoman, ea era și este neutrală prin natura lucrurilor, chiar dacă neutralitatea n-ar fi fost stipulată prin un anume tratat. Când art. XXII a tratatului de Paris spune că nici o putere n-are voie să s-amestecă în cele dinlăuntru ale

---

țării și art. XXVII că nici Turcia chiar n-are voie de-a interveni cu armata în România fără învoirea tu[tu]ror puterilor

celorlalte, e evident că România a fost considerată cel puțin tot pe atât de autonomă și suverană ca și statele germane după pacea vestfalică, deși ele „formal” făceau parte din corps germanique. Deși neutralitatea era de sine înțeleasă, România au făcut apel la puteri ca să fie neutralizată în mod clar și necontroversat. Dar memoriul României au fost pus frumuseț ad acta, căci puterile au binevoit a ne considera ca nevrednici de a ocupa un moment înalta atențiune a profunzilor ei diplomați.

Departa de-a se ocupa cu „sinonimica” diplomației europene, care dă unui ș-aceluiaș cuvânt acum un înțeles, acum altul, România nu împărtășește pân - acuma interesele nici uneia din părțile litigante și, pentru a simplifica conflictul care începe de facto abia pe malul drept al Dunării, puterile ar fi făcut bine să recunoască României o poziție conformă cu natura neutrală a chiar aspirațiilor ei actuale.

[10 aprilie 1877]

HIMEN

Cu vie părere de bine înregistrăm cununia d-nișoarei Eugenia Frangulea cu d. dr. Samson Bodnărescu. Mireasa a fost una din cele mai inteligente institutoare din orașul Iași, directoare a unei școli de fete și bursieră a statului, trimisă în Germania pentru complectarea studiilor sale pedagogice. D. dr. Samson Bodnărescu, cunoscutul poet liric care în curs de mulți ani au îmbogățit paginile Convorbirilor cu producerile sale înzestrate cu o deosebită adâncime și curăție de simțământ și c-o formă ferită de necorectitudine și de exagerări tropice, a fost în curs de doi ani directorul conștiincios și inteligent al școalei pedagogice de la Trei-Ierarhi și s-a bucurat în acea calitate de stima nerezervată a întregului public luminat. cununia civilă va fi astăzi la 6 oare sara în localul primăriei, cea religioasă la 7 oare în biserica de la Trei-Ierarhi. Cu această ocazie dorim potrivitei părechi o viață îndelungată și fericită.

[10 aprilie 1877]

[„«AGENCE RUSSE » CAPĂTĂ DIN CONSTANTINOPOLE...”]

„Agence RUSSE ” capătă din Constantinopole următoarea știre: „Poarta a primit din partea mai multor puteri asigurarea că neutralitatea României nu e stipulată prin nici un tratat; în urma acestora ca a declarat că, în momentul în care rușii vor trece Prutul, ea va ocupa mai multe puncte strategice din a stânga Dunării”.

Față cu această telegramă, care redă opinia Angliei, exprimată de subsecretarul de stat Bourke și care este în linie generală și opinia presei liberale din Austro-Ungaria,

---

suntem dispuși a ne aduce aminte cu oarecare ironie de renumitele broșuri care au apărut la noi și care stipulau cu aerul cel mai serios din lume neutralitatea reală a României, garantată în mod colectiv de puterile mari ale Europei. Afară de aceea ni mai vin în minte practiciile financiare cari nu vedeau un mijloc mai bun în contra deficitului decât *desființarea armatei noastre*.

Luând la serios reprezentația de marionete de la Constantinopole, în cari marchizul Salisbury, c-o contractare foarte solemnă a fizionomiei și c-un ton aproape bisericesc, predica intențiile unanime ale Europei, mulți români credeau că lucrurile în lume se petrec astfel cum se reprezintă în teatru. Pentru orice inteligență mai pătrunzătoare era însă aproape dovedit că mijlocul cel mai puternic contra războiului, dacă acesta nu era dorit, ar fi fost neutralizarea României sub garanția colectivă a Europei, ș-atunci desigur că Rusia nu se ispita de-a începe o luptă contra lumii întregi. Motivele secrete și înțelegerile intime între puteri se sustrag vederii publicului mare și abia istoricul viitor va putea să disoasă din arhive icoana adevărată a lucrurilor, în care comedia oficială nu-i va părea decât ceea ce este într-adevăr: o piesă cu roluri învățate pe de rost, în care actorii înșii nu cred în ele, deși în momentul jocului ei se identifică

cu rolurile și produc în public uimitoarea iluzie că ei sunt convinși de ceea ce zic.

Cu cât mai mult vor fi datori românii să recunoască acel just instinct istoric al Prea înălțatului nostru Domn, care au creat în țară această oștire disciplinată și echipată , pe atâta pe cât l-au iertat starea noastră înapoiată în cultură și calamitățile economice. În acea înțelepciune a faptelor și fără a-și așeza convingerile în teorii, M. S. Domnul a fost acela care-a simțit că nici un drept nud nu are putere în lumea noastră, unde puterea domnește și unde se desfășură cu estremă asprime lupta pentru existență. Căci dacă existența României părea a nu avea un moment trebuință de tunuri și de baionete , această iluzie optică s-au născut din faptul că marile sume de puteri opuse se echilibraseră ca două greutateți egale în cumpăna europeană, a cărei limbă neutrală părea a fi România. Dar în momentul ce acest echilibru se strică, România încetă numaidecât de-a juca acest rol și drepturile ei, înscrise în tratatul de la Paris, erau la moment supuse imperceptibilei dialectice ale diplomației, deprinsă a tăia un fir de păr în patru figuri silogistice .

Cu deosebire frivolă este discutarea neutralității române din partea presei austro-ungare. Cunoscând prea bine că România au cerut neutralizarea pentru a da în mâna tuturor iubitorilor de pace mijlocul cel mai sigur de a face războiul imposibil, totuși ei nu încetează, după ce Europa toată ne-a lăsat în voia propriei noastre sorți, să ne acuze de rusofili , de reprezentanți ai politicii slave. Dar de unde știu reporterii ce se petrece în capetele noastre, cu câtă pază facem orice pas și cu câte sacrificii amare alegem din toate relele pe cel mai mic? Toată presa română recunoaște că nimic nu e m-ai puțin de dorit pentru noi decât războiul și că oricine ne-ar scăpa de „ultima ratio regum ” am fi primit bucurii. Și totuși ni se face o acuzare că apărăm cu șanțuri orașele și căile noastre de comunicație, dar binevoind a uita că numai drumurile de fier, pe care turcii ar voi să le vadă distruse , ne costă pe noi a treia parte dintr-un miliard de lei și că de dragul lor și pentru a da întregii Europe mijlocul de a-și ține cumpăna pe malurile Dunării noi ne-am ruinat economicește.

Oricare ar fi cauzele ce-au făcut pe puteri a nu garanta pân - acum în mod precis neutralitatea teritoriului român, fie slăbiciune, fie reavoință , fie în fine rezervațiile mentale ale diferitelor cabinete, nouă ni se pare că ele nu mai prezintă nici un interes pentru noi. Căci, dacă se va face ceva în favorul nostru, desigur că nu ochii noștri frumoși vor fi cauza unui asemenea eveniment; iar dacă se va face ceva în defavorul nostru, vom apăra cum vom putea ceea ce avem.

Locuind pe un teritoriu strategicește nefavorabil și înconjurați de semini străine nouă prin limbă și origine, având înlăuntrul nostru chiar discordia civilă, acest patrimoniu al statelor slabe și turburate de prea mari înrăuriri străine, trăind sub invectivele presei europene pentru că nu dăm drepturi politice evreilor, care nici nu ne știu limba, toate mișcările noastre a fost tratate de vecini c-o rară lipsă de generozitate și c-o ne-dreptate nemaipomenită față cu alte popoare. Nu e mult de-atunci de când un diplomat maghiar a pronunțat cu liniște marele cuvânt că numai c-o companie de honvezi e în stare să puie pe fugă întreaga [armată a] României

În vremea războiului între sârbi și turci, regimentele române, se 'nțelege , erau acelea ce-au cauzat pierderile vitejilor sârbi ; iar astăzi N. Fr. Presse sfătuiește pe turci de a pune pe fugă armata noastră cu câteva sute de bașibuzuci.

Și când ne bucurăm de așa vădite simpatii și de bunăvoința fenomenală a vecinilor, mijlocul cel mai bun de-a rămâne în favoarea lor era să ne legăm noi înșine mâinile și să așteptăm ce va hotărâ despre noi gremiul jurnaliștilor din Viena și din Budapesta . Acesta este poate singurul rol ce ni l-ar concede din toată inima.

[13 aprilie 1877]

RUSIA [„ALALTAIERI ÎN 11/23 APRILIE...”]

Alaltaieri în 11/23 aprilie delegațiunea plecată din Iași a sosit la Ungheni pe la 5 oare după amiază. Aproape imediat după aceea sosi trenul imperial din Chișinău. Majestatea Sa Împăratul intră în salonul de așteptare a garei , întovărașit de o suită numeroasă. D. Jacobsohn consul imp. rusesc din Iași, prezintă împăratului pe membrii delegațiunii române.

Majestatea Sa adresă mai întâi câteva cuvinte Prea S. Sale părintelui mitropolit al Moldovei și Sucevei și conversează apoi cu d. Vasile Gheorghian , prefectul dist . Iași.

După aceasta Majestatea Sa încălecă calul și, urmat de suita militară, trecu în revistă trupele cantonate la Ungheni. Majestatea Sa adresă câteva cuvinte ostașilor și un *urra* general răsună ca răspuns din toate părțile.

Spre sară Majestatea Sa se întoarse cu trenul la Chișinău.

[13 aprilie 1877]

PRELEGerea D-LUI A. D. XENOPOL DESPRE CRITICISM

[Prelegerea d-lui A. D. Xenopol despre criticism avut loc duminică în 3 april. Domnia sa a arătat mai întâi cum, religiunile neputând rezolvi pe deplin întrebările metafizice, capetele mai eminente încearcă o rezolvare pe altă cale, aceea a filozofiei. Dar toate sistemele filozofice din antichitate până în timpurile mai nouă păcătuiau printr-un punct capital, acela de a lua lumea esistență ca ceva real, fără a lua în bagare de seamă că cunoștința noastră despre lume e datorită la două elemente, unul exterior, cauza impresiunilor noastre, și unul interior, mintea ce le percepe, cu alte cuvinte lumea se reflectează în mintea noastră ca într-o oglindă și de la forma oglinzii va atârna în mare parte aspectul acelei lumi în inteligența noastră. Cel întâi filozof care supuse unei critice această minte a noastră pentru a vîdea până întru cât ea reproduce cu esactitate lumea ce ne încunjoară a fost Locke, care a trăit pe timpul revoluției engleze.

El deosebește în corpuri calități primare și calități secundare: acele primare sunt astfel că fără de ele nu ne putem închipui corpurile, precum sunt: întinderea și nepătrundibilitatea. Calitățile secundare sunt acele ce noi le punem în corpuri prin simțurile noastre, precum mirosul, gustul, care nu sunt decât niște emanații; sunetul și culorile, care nu sunt decât niște mișcări. Prin urmare aceste nu există în lumea reală, ci numai cât

în mintea noastră. Kant, filozof german mort la 1804, merge mai departe cu această osebire între partea reală a lucrurilor și partea lor ideală, adică ceea ce o punem noi în corpuri. El susține că chiar spațiul și timpul, prin urmare calitățile primare a lui Locke nu sunt decât niște forme ale inteligenței noastre, carele nu există în lumea reală; dar că noi ne putem numai cu greu hotărî a admite această părere, fiindcă spațiul și timpul sunt formele prin care noi vedem lumea și nu ne este cu puțință a ne închipui că ea să fie altfel de cum ne apare. Suntem asemenea orbului de culori, care nu poate nici într-un caz se vadă culoarea roșă și își închipuie că lumea e astfel precum o vede el, adică lipsită de acea culoare. Lumea aceasta mai este apoi pentru noi ca un fel de curcubău care nu există decât pentru oamenii puși într-o pozițiune anumită, pe când acolo unde el ne apare nu sunt decât picături de ploaie. Oratorul dezvoltă apoi dovezile principale aduse de Kant în susținerea acestei teorii. Kant însă lasă neexplicat ce este lumea în sine, neatârnată de formele timpului și a spațiului. Un alt filozof, Schopenhauer, mort în 1860, se sili a demonstra că lumea în sine nu este alta decât ceva analog cu voința omului. D. Xenopol desvâlă și această teorie și sfârșește discursul prin comparația lui Platon în care acesta arată că omul nu vede din lucruri decât umbra lor, iar că esența lor adevărată îi rămâne pentru veci necunoscută.

[13 aprilie 1877]

ÎNCHEIEREA PRELEGERILOR JUNIMEI

Duminică în 10 I.c. d-nul V. Conta a ținut prelegerea sa asupra materialismului. Făcând o dare de seamă retrospectivă asupra tuturor prelecțiunilor ținute în anul acesta, d-sa a arătat legătura ce există între deosebitele maniere de-a privi și a-și explica lumea. Interesantă a fost dezvoltarea opiniei cumcă tot ce omul nu pricepe el explică în mod metafizic, dar cu cât experiența crește și terenul celor necunoscute devine din ce în ce mai mic, cu atâta ideile metafizice spiritualiste se retrag pe terenul, necunoscut încă, în care se apără ca dintr-o cetate în contra înaintării line a experienței și a deducerilor acesteia. Pentru a nu anticipa convingerile intime ce fiecare din public și le formează despre lume și om, d-sa a spus atât dovezile dualiștilor, cari împart lumea într-o substanță materială și alta spirituală, cât și dovezile contrare ale materialiştilor, cari reduc toate fenomenele creațiunii la un singur principiu, la materie. Aceste dezvoltări paralele au fost urmate cu mare interes de public. La urmă prelectorul a încheiat dând conturile principale ale icoanei universului astfel cum ea se zugrăvește în creierul unui materialist.

Din cauza vremei reci și ploioase auditoriul n-a fost așa de numeros ca alte dăți.

[13 aprilie 1877]

PROVIANT

Se știe că situația financiară a statului nostru nu este tocmai strălucită și că în vremea concentrărilor făcute acum pentru a fi pregătiți față cu orice eventualitate atât statul cât și particularii vor trebui să facă multe sacrificii pentru a înlesni soldaților

---

noștri traiul de campanie. Cumcă atât cetățenii în parte, cât și organele lor comunale vor contribui bucuros când este vorba de onoarea sau de siguranța României nu ne-am îndoit nici un moment. Credem chiar că sub rubrica ofertelor spre acest scop nu vom avea de înregistrat decât fapte de dezinteresare și de virtute cetățenească. Între cele dând pomenim oferta de 20.000 ocă pâne făcută armatei de către comuna Iași. Cititorii de voiesc a cunoaște modul discutării și votării acestui credit extraordinar sunt rugați a urmări discuțiile respective ale consiliului comunal.

[13 aprilie 1877]

[„EVENIMENTELE SE GRĂMĂDESC...”]

Evenimentele se grămădesc bătând în poarta viitorului și icoanele activității pacifice se 'ntunecă văzând cu ochii înaintea mișcărilor războiului. Așezată între puterile ce vor intra în război, România caută a merge cale dreaptă, a-și mănținea neutralitatea sa controversată de cabinetul englez, ba poate și de altele, și, amestecată fără voie în încurcături ce n-o privesc, ea parează deocamdată în mod destul de corect evenimentele cari - i ating neutralitatea.

[15 aprilie 1877]

MUNTENEGRU

[„«CORESPONDENȚA POLITICĂ» PRIMEȘTE..."]

„Corespondența politică” primește din Cetinie următoarele informații sub data 5/17 de april. Relațiile dintre principele Nikita și Prenk, voievodul miridiților, sunt foarte mulțămitoare. Voievodul Prenk au cedat principelui Nikita toată comanda în războiul ce va avea loc. Voievodul miridiților declară într-o scrisoare că și-au retras oamenii în poziții tari și că așteaptă din Cetinie semnul pentru a începe lupta în contra celor șase batalioane de nizani trimiși încontra lui. Miridiții se vor conforma de-acum 'nainte cu muntenegrenii; ei au căpătat și munițiile de cari duceau lipsă.

Căpitanul de insurgenți Ioan Mussici, preot catolic, a introdus în Cetinie niște deputațiuni din acele părți ale Herțegovinei care pân - acumă rămăsese liniștite. Se pare deci că *toți* herțegovinenii vor face cauză comună cu cei răsculați. Noii aliați au primit 460 de puști, 840 hamgere și 120 de pistoale. Herțegovina a fost împărțită în 14 districte și pusă sub comanda a 14 voievozi. Dacă planul va succede, atunci va fi o ridicare generală de la Livno Pân-la Stolaș și chiar în Mostar stăpânirea turcească va fi pusă poate în eșec. Dar mișcarea nu se va opri la granițele Bosniei și ale Herțegovinei. Și *Serbia veche* va fi cuprinsă de ea. Străvechiul district Prizrend au recunoscut asemenea egemonia

Muntenegrului și au trimis la prințul Nichita o delegațiune compusă dintr-un

---

preot, un arhimandrit și-un târgoveț. Cetinie, satul cu două uliți și cu abia 800 de locuitori, n-au serbat niciodată asemenea triumfuri ca acum.

Dar ajutorul principal al Muntenegrului va fi în Albania. E ușor de crezut că Albania întreagă se va ridica. Zilele acestea principele va adresa albaneșilor un manifest prin care-i va invita să se folosească de momentul favorabil și să apuce armele.

În lagărul turcesc activitatea e mare. Derviș Pașa cu 23 batalioane și 24 de tunuri, Suleiman Pașa cu 18 batalioane și 14 tunuri sunt în marș spre Podgorița, respective spre Niksici. Dar aceste știri nu înspăimântă pe nimene. Vor apela la hamger și acesta și-a făcut totdeauna datoria. Mai mult decât totdeauna muntenegrenii cred că vor fi și de astă dată biruitori, precum au fost în războiul din urmă. În vara trecută Muntenegrul s-au bătut în contra lui Muktar și a lui Derviș Pașa, cari comandau 95 de batalioane, dar astăzi, când turcii nu mai au decât jumătate din trupele ce aveau pe-atunci?

[15 aprilie 1877]

TURCIA [„ZIARUL «TEMPS» AFLĂ..."]

Ziarul „Tems” află că reprezentantul Angliei din Constantinopole au fost însărcinat de guvernul său să ceară de la Poartă ca să cruțe în vremea războiului portul Odesa. Poarta are intenția de-a răspunde negativ, pe următoarele considerente. În campania de la Crimeea războiul nu s-a făcut c-o egală tărie în toate părțile, întâi pentru că Franța și Anglia 'i dedese ajutoare însemnate, al doilea pentru că interese franceze, engleze și italiene erau angajate în Odesa. Astăzi însă Poarta stă *singură* în contra Rusiei și va fi deci silită de-a întrebuița toate mijloacele posibile de atac și apărare.

[5 aprilie 1877]

AUSTRO-UNGARIA [„ADUNAREA DEPUTAȚILOR..."]

Adunarea deputaților a primit proiectele relative la un nou pact între cele două părți ale monarhiei. Gata până acum sunt următoarele proiecte: Legea pentru instituirea și privilegierea unei societăți de bancă austro-ungare, statutele băncii însăși și a diviziei sale hipotecare și o învoială a amândoror guvernelor cu banca națională;

legea relativă la datoria statului de optzeci milioane către banca națională; legea pentru încheierea unei convenții comerciale și vamale cu Ungaria; legea relativă la societățile pe acții; legea impozitelor asupra rachiului și-a zaharului de sfeclă. Deputatul Giskra au anunțat o interpelație asupra ținutei Austro-Ungariei față cu războiul ruso-turcesc.

[15 aprilie 1877]

RUSIA [„SPRE COMPLECTAREA CELOR ZISE..."]

Spre complectarea celor zise în n-rul nostru trecut adăogim că la 11/23 april la ora 12 1/2 sosi din Chișinău la Ungheni consulul general rus din București, d. Stuart, care se sui apoi imediat în trenul ce a plecat spre Iași.

La 2 oare trupele au început să se miște și să ieie pozițiuni pe șesul Unghenilor. La vestea că țarul vine: Pr. S. mitropolitul Iosef se îmbracă în veșminte și așteaptă astfel între doi arhimandriți și încunjurat de delegații români. La 5

oare sosi trenul carele aducea pe M. S. Împăratul Rusiei. Țarul, urmat de o numeroasă suită, fu întâmpinat de mareșalul Moruz cu pâine și cu sare și de mai multe dame cu buchete de flori. Țarul intră în sala gărei, unde văzând pe Pr. S. mitropolitul își descoperi capul și, după o mică salutare, d. Iacobson, consulul rus din Iași, prezentă M. Sale pe Pr. S. mitropolitul Iosif și pe fiecare membru din delegațiunea română. Prea Sf. Sa Mitropolitul îndreptându-se către M. S. Împăratul rosti în limba română următoarea întâmpinare:

Maiestate!

Fericita sosire a Maiestății Voastre Imperiale lângă hotarale României, a acestei țări ortodoxe, a căria biserică de secole s-a bucurat de protecțiunea binevoitoare a auguștilor suverani, glorioșii voștri strămoși, ortodoxii monarhi ai puternicei împărății a Rusiei, ne procură, și nouă astăzi fericita ocaziune de a supune Maiestății Voastre, omagiile noastre și respectuoasele felicitări de bună venire, atât din partea clerului bisericei române, cât și din partea reprezentanților autorităților laice ce împreună suntem veniți înaintea Maiestății Voastre pentru acest sfârșit.

suntem pe deplin convinși, Maiestate, că aceleași binevoitoare dispozițiuni moștenite de la glorioșii voștri strămoși pentru România și biserica ei animă și pe Maiestatea Voastră, Imperială și vă vor anima în totdeauna pentru gloria bisericei lui Dumnezeu în genere și a Maiestății Voastre în parte.

Țarul avea în dreapta pe moștenitorul tronului, în stânga pe Frate - său marele duce Nicolaie Nicolaievici și pe fiul acestuia, Nicolaie Nicolaievici, iar îndărătul său mai mulți generali, între cari și șeful statului general, Nepokoișitchi, și generalul Ignatief. M. S. răspunse în limba rusă:

Sunt foarte mulțumit a vă vedea. Cunosc țara voastră, căci de mai multe ori am venit pe acolo. Întru și acuma, însă ca și altă dată nu ca inamic, ci ca amic. Vă mulțumesc pentru buna venire.

Aceste cuvinte au fost traduse în limba română de d. consul Iacobson.

Țarul trecu apoi prin alt salon afară și, așezându-se cu marele duce Nicolaie într-o trăsură cu 2 cai albi, plecă spre a inspecta armata. Ajungând în raionul armatei, încălecă țarul și sub sunetul muzicilor militare și strigări de *ura!* trecu înaintea fronturilor regimentelor, escadroanelor și bateriilor. Apoi, oprindu-se în mijlocul trupelor, se adresă către comandanți și soldați, felicitându-i de bună sosire, urându-le o călătorie fericită și reușită deplină și exprimându-și speranța că armata va da și de astădată probe de vitejie și disciplină. După aceasta împăratul lăsă să defileze armata dinaintea sa.

Terminându-se revista, țarul se întoarse la gară, luă pe peron adio de la mai mulți generali, dintre cari a sărutat pe generalul Vanovski, șeful corpului al 12-lea, și strânse mâna la alți trei generali, zicându-le că contează pe activitatea și vitejia lor.

La oarele 6 3/4 sara țarul se întoarse la Chișinău.

[15 aprilie 1877]

INUNDARE

Aproape în toate primăverile Bahluiul primejduiește prin inundațiile sale dacă nu viața, dar desigur sănătatea unei mari părți a orașului nostru, a acelor suburbii ce se întind în valea sa. Astfel și în noaptea dintre 13 — 14 c. pârăul înflat de ploi torențiale

au inundat o mulțime de case și strade care și astăzi încă pline sunt de apă, încât toată mahalaua în lungul albiei formează un sistem întreg de mlaștini și de bălți, despărțite cu oarecare simetrie de șiruri de case și de stradele c-un nivel mai înălțat. Vieți de oameni drept că nu s-au pierdut, dar nici dorim cuiva să fi petrecut în una din acea mulțime de case pe a căror ferești și uși a intrat apa turbure a pârăului. Asemenea, între cantoanele no 6 și 7 linia drumului de fier Iași-Ungheni au fost inundată și deteriorată, încât mersul trenurilor e deocamdată peste puțință.

Au suferit de inundație mai cu samă despărțirea a II-a și IV-a și în parte despărțirea I-a (în valea mitropoliei). La multe locuri apa au ajuns la o adâncime atât de considerabilă încât oamenii nu și-au putut părăsi casele, ci au trebuit să petreacă în poduri pîn' a doua zi. Mai ales între 2 și 3 oare (14 c.dim.) valurile să fi fost cu deosebire mari. Ieri d. prefect a poliției împreună cu membrul cons. com. d. Iorgu Iorga au mers cu șeici până la casele inundate și au împărțit pâine și rachiu pe la cei ce nu se putuseră refugia încă.

[15 aprilie 1877]

SCUMPIREA PÂNEI

În momentul de-a pune n-rul prezent sub presă aflăm cumcă autoritatea va lua grabnice măsuri în contra scumpirii artificiale a pâinii . Drept că în Iași nu se află făină înmagazinată și, mersul trenurilor din țara de sus fiind întrerupt din cauza apei între Iași și Podul-Iloaiei, masa de proviziuni existente părea a se-mpuțina prea repede față cu consumțiunea mare a orașului. Dar circulația întreruptă la punctul pomenit mai sus s-a restabilit deja, încât grânele țării de sus nu vor întârzia a se prezenta pe piața Iașilor.

În privirea scumpirii pâinii mai aflăm un detaliu, pe care deocamdată îl comunicăm sub toată rezerva cuvenită. D. Lottringer , asociat cu antreprenorii ruși, nedispuind de provizii de făină, nici de pitării , și-a luat libertatea a cumpăra o cantitate de pâne din piață, dând de fiecare oacă cinci bani mai mult. Din cauza asta pânea nu numai că s-a scumpit la moment, dar încă și aceea ce am căpătat-o a fost pripită la copt, adică crudă.

[15 aprilie 1877]

[„CORPURILE LEGIUITOARE...”]

Corpurile legiuitoare s-au deschis la 14 curent cu toată solemnitatea de cătră M. Sa Domnitorul în persoană. Camera după aceasta a votat legea rechiziției . Senatul s-a ocupat în secții cu verificarea titlurilor .

Oștirile rusești înaintează în liniște și în cea mai perfectă regulă; ori pe unde trec, respectă autoritățile și legile țării. Nici o reclamație și nici o vexațiune nu a venit până acum la cunoștința guvernului. În toată țara este liniște, ba până și îngrijirea locuitorilor de pe malurile Dunărei au început să dispară de vreme ce pân' acum pe tot litoralul nu s-a adus nici o suparare pe nicăiri, nici din partea oștirilor otomane regulate, nici chiar din partea vreunor vagabonzi . Acestea s-au adus la cunoștința tuturor d-lor prefecți pentru a fi în pozițiune să dezmință zgomotele false și poate rău intenționate care s-ar fi răspândit în județele respective. Totodată ministeriul promite a ține populațiunile în curent de orice agresiune sau vexațiune și de orice pericol ne-ar amenința.

Senatul s-a constituit alegând de vicepreședinti pe d-nii Manolachi Costachi Epureanu și Dimitrie Brătianu. Camera lucrează în secții.

[17 aprilie 1877]

[„AU SOSIT ȘTIREA...”]

Au sosit știrea cumcă cea dintâi harță între ruși și turci au avut loc pe șoseaua militară care duce la Kars . Mica importanță a ciocnirii se vede din faptul că cu această ocazie s-a făcut prizonieri numai vro 200 turci.

[17 aprilie 1877]

Pentru a curma repede și nejustificata suire a prețurilor pâinii și cărnii aflăm că onor. consiliu comunal de Iași a hotărât a lua cele mai energice măsuri. În ședința consiliului din 15 l.c. s-a hotărât a se da d-lui primar putere discreționară în privirea aceasta. Între măsurile cele mai cu efect s-au considerat introducerea guilotinei în locul tăierii de pân - acum — aceasta pentru a înlătura scumpirea prin tăierile rituale ale izraeliților — și apoi reintroducerea aiarului , adică fixarea unor prețuri anumite pentru carne, în proporție dreaptă cu prețul vitelor. Tot aiarul se va introduce la caz de trebuință și pentru pâne . La hoteluri se vor pune tarife cu prețuri fixe . Aceste drepturi i s-au dat primăriei pentru a le pune în lucrare orișicând împrejurările grele în cari trăim ar sili-o să le aplice în interesul public.

[17 aprilie 1877]

POȘTA [„DE TREI ZILE...”]

De trei zile poșta nu mai sosește din nici o parte, încât suntem lipsiți cu totul de noutăți mai pre larg și reduși la știrile cam problematice ale unor telegrame. Anunșasem în n-rul trecut că comunicația a fost restabilită. Într-adevăr administrația drumului de fier ajunsese a repara stricăciunile aduse de creșterea Bahluiului și Siretiului, dar aceste reparațiuni a fost din nou stricate, încât între Iași și Podul Iloaiei drumul a rămas nepracticabil.

[17 aprilie 1877]

INUNDAȚIE

Revărsarea Bahluiului, descrisă de noi în n-rul trecut, n-au încetat de-a crește decât momentan. Alaltaieri noaptea apele au crescut din ce în ce mai mari, casele rău zidite din șesul Bahluiului au început a se topi și locuitorii erau în parte în cel mai mare pericol. Cât ține șesul Bahluiului era numai o apă; stradele, chiar cele mai înălțate, erau sub valuri, asemenea ogrăzile și grădinele, iar mai în departare se vedeau de la șiruri întregi de case numai streșinele. Toată ziua de alaltaieri au fost consacrată scăpării nenorociților cari rămaseseră în locuințele lor și ducerii în siguranță a efectelor lor. Ieri abia apa a început să deie înapoi și se speră că, cu începutul unei vremi mai liniștite, apele impetuoase se vor retrage cu obicinuita repejune a pâraielor de munte.

[17 aprilie 1877]

DE LA EPITROPIA SF. SPIRIDON

Față cu cererile autorităților sanitare ruse, Epitropia spitalelor sfântului Spiridon au cedat pentru bolnavii armatei imperiale jumătate din localul spitalului central și toate încăperile spitalului Pașcanu din Tatarashi. Căutarea bolnavilor precum și administrația este cu totul aparte de aceea a spitalului nostru civil. Epitropia au avut motive destule să cedeze cererilor ce i s-au făcut, pentru că spitalele noastre au în Rusia moșii în întindere de preste 30 000 de fălci, a căror venituri le-au încasat pân - acum în mod regulat, încât se poate admite cumcă Epitropia nici nu va primi chiria ce se zice că i s-ar fi oferit (în sumă de 16 000 franci) și va ști ca prin servicii aduse militarilor să întărească și mai mult bunele relații între ea și guvernul imperial.

Pe de altă parte auzim cumcă numărul reglementar de paturi a spitalului nostru nu va fi scăzut, ci, făcându-se o economie rațională în distribuirea încăperilor dispo-

---

bile, numărul de bolnavi în căutarea spitalului va fi același ca și pân - acum . Auzim cumcă medicii secundari, un farmacist și alte persoane a căror prezență continuă nu este absolut necesară înăuntrul casei vor căpăta un adaos în bani pentru a-și închiria locuințe private și a lăsa în sama bolnavilor camerele pe care le ocupaseră pân - acum . Afară de aceea mai sunt 8 camere ce rămăsesse neocupate de mai nainte, saloane mari în cari se țineau ședințe sau se făceau operații, adică multe încăperi cari pot fi întrebuințate. Cu o dispoziție mai economică a încăperilor, numărul reglementar de paturi va fi cât de curând în complet. Materialul adus de intendența sanitară rusască nu lasă nimic de dorit, atât e de îndestulător și de bun, încât în această privință Epitropia nu este chemată a face nici un sacrificiu.

[17 aprilie 1877]

ABUZURI

Mulți zarafi din orașul nostru (și zarafi sunt în fapt și acei cari uzurpează numele de bancheri) abuzează în mod neiertat atât de simplitatea soldaților din rânduri rusești, cât și de nevoile momentane ale ofițerilor lor. Astfel ni se relatează nemaipomenitul fapt cumcă zarafii (care-s toți evrei) schimbă soldaților armiei rusești napoleonul cu 19 franci, luând un franc pentru schimbarea piesei de 20 franci. Și asta se numește libertatea comerțului, pe când ar trebui să se numească tâlhărie curată, ce ar trebui oprită prin măsuri de ordine publică. Căci, oricât de mare ar fi trebuința de argint în piață, acesta nu poate dispărea din comerț decât în mod artificial. Moneta de argint e legată de pământul ale cărui insignii le poartă și, chiar trecând peste graniță, ea e silită a se întoarce înapoi aproape cu aceiași necesitate cu care se-ntoarce banul de aramă. Căci, dacă ostașul schimbă un napoleon, nu l-a schimbat desigur pentru a duce moneda română peste hotar, ci pentru a o cheltui pe loc. A abuza în acest mod de trebuințele oamenilor și a le lua 5% pentru schimbarea aurului în argint trebuia să rămâie o activitate specială a lipitorilor din țara noastră.

Noi credem că casieriile și percepțiile cari în cea mai mare parte primesc argint ar putea să intervie în această privire și să schimbe aurul al pari. Acesta n-ar fi un lucru nedemn sau neiertat pentru un serviciu al statului, de vreme ce întâmpină o nevoie reală, și administrația tuturor ramurilor e chemată a întâmpina asemenea nevoi, numai dacă poate. Apoi însuși statul nostru ar fi folosit, de vreme ce el face toate plățile în străinătate, adică amortizările datoriilor publice și plățile pentru înarmări, numai în aur. Să nu uităm apoi cumcă aurul are mult mai multă valoare intrinsecă decât argintul, căci 10 franci argint nu au întocmai valoarea unei piese de aur de 10 fr.

Noi denunțăm faptul astfel cum ni se relatează și așteptăm de la autorități corectura lui.

Cât despre rublele de hârtie , cari sunt în mâinile soldaților din rânduri , nici nu mai pomenim. Ele se zvârl în contra unui numerariu de nimica și nici putem face vro observație în această privință, căci biletele de bancă chiar în Rusia au un preț scăzut. Poate că și-n această privire s-ar putea stabili o normă oarecare, căci e păcat de Dumnezeu ca bieții oameni să vadă lefurile lor devenind cu totul nominale prin speculele meschine ale evreilor din orașul nostru. Purtarea bună și corectă a armiei imperiale trebuie răsplătită din parte-ne de nu prin simpatii ostentative , dar cel puțin prin ecuitate și prin înlăturarea aspră a precupețiilor exagerate la care soldații ei sunt espuși.

[20 aprilie 1877]

[„MARȚI ÎN 26 CURENT...”]

Marți în 26 curent, la 2 1/2 ore după amiază, sosi în București știrea că turcii bombardează Calafatul și că tunurile din întăriturile noastre au început a răspunde.

Pân - acum geniala strategie turcească de pe malul drept al Dunării s-au manifestat în bombardarea orașelor deschise și în jăfuirea satelor deșerte de pe malul stâng , încât atacul ce se face pentru întâia dată unui loc întărit și ocupat de trupe române are o deosebită însemnătate, mai mare de cum s-ar crede la întâia vedere.

Nu amintim că răspunsul tunurilor noastre reîncepe o istorie al cărei fir se rupsesse de două veacuri aproape, că armata română începe în acest moment a călca pe urmele vestiților războinici din neamurile Mușatin și Basarab, a

căror îndoită coroană împodobește astăzi fruntea augustă a lui Carol I. A reaminti faptele trecutului ar însemna să atâțăm și mai mult mândria națională, atinsă pân' acum în mod destul de violent de Turcia. Din contra, vom lăsa încă colbul așezat pe cronicile noastre și vom atrage atenția cetitorilor în altă parte de unde ni se pare a veni adevăratul pericol.

Nouă ni se pare că Turcia joacă azi față cu noi rolul unui *agent provocator*. Căci, într-adevăr, ce interes ar avea Turcia să-și adauge între dușmani o oștire, în parte bine organizată, de 100 000 de oameni? Aceste atacuri fățise împotriva țării noastre nu pot fi luate drept copilării, drept îndărătnicia cavaleriească de-a provoca fără cauză; asemenea nu putem crede că Turcia e atât de tare și sigură de victorie încât să nu-i pese dacă are în contră-i o sută de mii de luptători mai mult ori mai puțin. La cea dendăi privire aceste acte de provocare, cari în caz normal ar fi contra interesului Porții și contra bunului simț, trebuie să ni se pară suspecte și ascunzând intenții mai adânci, mai greu de întrevăzut.

Nu totdeauna „îndelunga răbdare” e bună, dar câteodată e un semn de înțelepciune și de sigură prevedere.

Poate că avem vecini cari n-ar fi tocmai nemulțămîți dacă ne-ar vedea istovindu-ne puterile cu greu adunate într-o luptă în contra turcilor, o luptă a cărei rezultate favorabile pentru noi s-ar putea prezice cu ușurință. Poate că tocmai siguranța că trupele noastre ar repurta victorii fără valoare face ca unul din stimații vecini ai țării să nu privească tocmai cu neplăcere indignarea și avântul nostru războinic.

E dar precaut de-a nu începe acțiunea până ce dispozițiile Austro-Ungariei nu vor fi clare și bine cunoscute.

Un comunicat oficios al lui „Pesther Lloyd” cuprinde câteva aluzii despre înrăurirea eventuală a Austro-Ungariei asupra consecunțelor războiului oriental. Acest comunicat cam misterios zice că „guvernul austro-ungar nu are de loc intenția de-a aștepta fapte complinite, ci mai dinainte, în vremea pregătirii unor asemenea fapte, guvernul va ținti la înlăturarea lor. Guvernul austro-ungar e nu numai luminat în privința liniei unde începe pentru el acțiunea decisivă, ci au înștiințat pân' acum cabinetele și n-au lăsat în nedumerire nici chiar pe Rusia asupra liniei în care el va trece din pasivitate la acțiune și dacă nu va trece direct la ostilitate, dar va lua desigur măsuri cari să conserve puterea și echilibrul monarhiei. Aceste toate s-au tăinuit pân' acum parlamentelor”.

Să nu uităm că cercurile dominante din Austria, maghiarii și indivizii generis neutrius de dincoace de Leitha, ni sunt mult mai dușmane decât întregul popor turcesc. Tonul obraznic al jurnalisticeii evreo-maghiare e dovadă destulă de strălucitele simpatii ce le avem în stăpânitorii de preste Molna și Carpați.

De acea credem că linia de purtare față cu turcii rămâne pentru noi strictă defensivă, ca deprindere cu greutatea războiului și cu disprețul morții, căci poate nu e departe ziua în care armata română să fie chemată la un rol mult mai serios, dar și mai puțin ingrat decât acela de-a se hărțui cu bașibuzucii din Vidin.

[29 aprilie 1877]

[„KARS, CETATEA...”]

Kars, cetatea astăzi împresurată de ruși, e unul din cele mai vechi orașe ale Armeniei. În secolul al IX și al X-le era reșidența dinastiei Bagratizilor, care de acolo stăpâneau Armenia mare. La 1387 Tamerlan au risipit orașul din temelie și abia după două veacuri, când Armenia era încorporată cu imperiul Osmanilor, Amurat III au zidit din nou cetatea ca punct de razim în bătăliile lui contra perșilor.

În anul 1700 orașul avea o sută de mii de locuitori, la 1829 numai 40 000, acuma va fi numărând abia 12 000 de locuitori.

La 1829 a fost luat de cătră Pașkevici numai în patru zile. Mult mai mult a rezistat în anul 1855 contra lui Muravief. Apărătorii cetății, comandați de generalul Williams, au respins cu multă vitejie asalturile rușilor, dar, împresurată și pierzându-și oastea prin foame, frig și boale contagioase, cetatea se supuse lui Muravief la 27 noiembrie 1855.

Garnizoana de astăzi a Karsului se socotește la 30 000 oameni cu 289 tunuri de cetate și 66 tunuri de câmp. Fortul Arkanie din nord - vest e armat cu 30 tunuri krupp și 68 tunuri vechi. De astă dată s-au făcut o mulțime de întărituri nouă și conforme cu regulile artei militare moderne.

După cât se vede pân' acum, rușii au de gând a lăsa împrejurul cetăților numai corpuri de observație. Aripa dreaptă rusască au lăsat trupe de observație la Batum și Ardagan și e pe drum spre Ardanuci; aripa stângă, pornind prin Erivan, au luat fortul Bajazid aproape fără luptă și e în marș spre Erzerum. Astfel dar cetățile rămân în urma rușilor împresurate, iar armata întreagă grăbește spre Erzerum.

Știri mai nouă spun că rușii n-au putut să forneze defileul muntos de la Soghanti și că în mai multe lupte, date cu

acest scop, au fost respinși de Muktar Pașa, care staționează cu opt batalioane la punctul Bardez .

[29 aprilie 1877]

LEGEA RECHIZIȚIUNILOR

Pentru același scop cu care s-a publicat convenția ruso-română , Tipografia Națională s-a grăbit a reproduce în broșură și *legea rechizițiunilor* . Este desigur în interesul fiecăruia de-a cunoaște această lege, care creează pentru cetățenii statului îndatoriri cu totul excepționale pentru greaua eventualitate a războiului. Prețul unui exemplar e de 15 bani și se află de vânzare la Tipografia Națională și la toate librăriile din Iași.

[29 aprilie 1877]

[„AMBASADELE TURCEȘTI...”]

Ambasadele turcești din străinătate au primit notificarea că sultanul a iscălit o irade *prin care principele vasal din România se detronează* . Cu această ocazie ne-am adus aminte de istoria, scrisă de un pater din societatea iezuiților, în care împăratul Napoleon I era numit Bonaparte , generalul armiiilor M. Sale Ludovic al XVIII , care, pentru gloria acestei

---

maiestăți și în numele ei, avuse multe războaie în Europa. În acelaș senz împăratul Germaniei nu este astăzi decât guvernorul M. Sale regelui Hanovrei , care poate fi revocat oricând printr-un decret datat din Hietzing , mahalaua Vienei.

Cu toată iradeua , turcii nu mai fac nici o încercare de-a neliniști malul stâng al Dunării de când artileria română din Calafat au dat foc Vidinului.

Înăuntrul țării chiar constatăm cu plăcere o dispoziție la care nu ne așteptam. Într-adevăr în cursul întregii istorii a românilor putem vedea, la ivirea unor pericole mari, înveninându-se și mai mult urele de partid, netoleranța politică. Astăzi aceste ure par a fi amuțit cu totul. Organele conservatorilor se țin cu totul în rezervă în privirea politicii exterioare a guvernului și, pe când în Grecia ministerul se teme a chema Camera de frica unei stări anarhice în care nici un fel de guvern n-ar fi cu putință, în România nu avem a ne plânge de asemenea dispoziții, deși, cu limbajul înverșunat pe care jurnalistică 'l ținea mai nainte, mai că ne-am fi așteptat să vedem nemulțămirile manifestându-se într-un mod neregulat.

Pe de altă parte ofertele particularilor pentru echiparea armatei sunt foarte numeroase: în toate zilele Monitorul și ziarele din București înregistrează daruri de cai și bani pentru armată.

[1 mai 1877]

UN MATERIALIST ROMÂN

Se știe că d. V. Conta au publicat într-un volum în limba franceză „Teoria fatalismului ”, a cărui interesantă pertratare au ocupat mai mult timp coloanele „Convorbirilor literare”. Aceste studii ale profesorului din Iași au un mare merit, ele sunt dictate pretutindene de spiritul neîndoielnic al adevărului. Poate să fie cineva pentru sau contra teoriilor materialiste , aceasta nu împiedecă însă ca să recunoaștem meritul personal al autorului de-a fi spus sincer și fără încungiur părerile pe care le crede adevărate, de-a fi scris în mod foarte clar și de-a fi tratat cestiunea înarmat cu toate

cunoștințele necesare. Drept vorbind, puțini scriitori români s-ar putea lăuda cu asemenea calități. Dar aceasta nu este numai părerea noastră. Un profesor de filozofie spiritualistă din Bruxelles a spus, la citirea manuscriptului încă, că rar a întâlnit pân' acum o carte de filozofie materialistă mai clară, mai consecventă și mai sinceră.

Profesorul din Bruxelles e departe de-a împărtăși ideile autorului român, cu toate acestea a cetit cartea cu mare plăcere. Pân - acum auzim că d. Conta a primit în privirea cărții sale o scrisoare de la renumitul Charles Darwin și o altă de la materialistul german Louis Buchner .

[4 mai 1877]

CORRESPONDENȚII STRĂINI

Inamicii noștri sunt în țară și în mare număr și ei plătesc ospitalitatea noastră calomniindu-ne ; fiecare cuvânt care iese din gura noastră se răstălmăcește și, zburând prin firul telegrafic în toate colțurile Europei, devine un act de acuzațiune în contra țării noastre. De aceea suntem datori să fim *poate în cuvinte mult mai rezervați încă* decât în acte.

Iată cuvintele d-lui Cogălniceanu rostite în camera deputaților, cuvinte cari au nevoie de oarecare comentariu. Într-adevăr nu e o monstruozitate de care corespondenții

---

ziarelor din Viena și Pesta să nu fie în stare a învinui pe români. Neue freie Presse mai cu samă se întrece pe sine însăși în aiurările cele mai perverse, în calomniile de-a dreptul criminale. Astfel ea zice cum că la Calafat oastea română e de-o poștă îndărătul orașului, ca să nu fie ajunsă de ghiulele [le] din Vidin, că orașul nostru e sfârmat cu desăvârșire , pe când în Vidin au ars numai două case și-au fost rănite două babe, că la Oltenița , la împușcătura în vânt a unui monitor , toți soldații noștri s-au retras. Vapoarele noastre „Fulgerul” și „Ștefan cel Mare” au fost captivate de turci. În fine ziarul francez „Presse” au adus știrea că M. Sa Domnul a pus să transporte averea sa personală la Sigmaringen și că mai mult de treizeci de lăzi au plecat pân' acum din București.

Nu mai vorbim de răstălmăcirea plină de ură care se dă fiecărui cuvânt ieșit din gura Domnitorului sau a demnitarilor statului.

Nouă ni se pare că sunt mijloace îndestule în contra acestui abuz de fantazie a corespondenților străini. Dacă suntem odată în stare de război, ar trebui ca toate scrisorile adresate în străinătate să se deie deschise la poștă, iar cuprinsul lor să fie controlat de organe discrete ale poliției. Se 'nțelege că pentru aceasta ar trebui un anume vot al adunărilor, care pentru caz de război să suspende provizoriu articolul din constituție relativ la secretul scrisorilor.

[4 mai 1879]

RAMURI DE MĂSLIN

Porumbul au adus în corabia lui Noe o ramură de măslin ca semn al retragerii apelor. „Curierul financiar” comunică asemenea o știre care aduce mult cu ramura biblică . El află din sorginte sigură că turcii, cu toate că sunt bine preparați a întâmpina invaziunea armatei rusești, se vor retrage, ținându-se în defensivă, fără a da o bătălie decisivă, până în Constantinopole, unde Anglia, sub pretest de a apăra pe supușii engleji, va introduce flota sa și va opri intrarea rușilor, conform promisiunii țarului. Poarta atunci, justificându-se către poporul musulman că cedează la estrema necesitate, va acorda garanțiile stipulate de conferință. Din cauza aceasta Turcia a neglijat a ocupa poziții strategice ca Calafatul, după cum făcea întotdeauna pentru asigurarea cetăților sale, pe care astăzi se vede gata ale abandona . Cu planul acesta Anglia spera nu numai a salva pe creștinii din Turcia de măcelul la care sunt espuși din partea fanatismului musulman, ci și a localiza răzbelul.

„Curierul financiar” pare a lua răspunderea acestei știri, dar cine ne răspunde de „Curierul financiar”?

[4 mai 1877]

SHAKESPEARE

Între multele nenorociri ce la va fi 'ntâmpinat vestita lebădă din Avon putem număra și traducerea în iambi de cinci picioare pe care D. Adolf Stern , literat din București, au aplicat-o melancolicului Hamlet. Cine va traduce însă păsăreasca d-lui Stern pe *românește* — *asta-i întrebarea*.

[4 mai 1877]

RUBLELE DE ARGINT

În urma unui incident care prin natura sa delicată se sustrage aprecierii noastre, aflăm că rublele rusești au pierdut cursul lor de patru franci, fixat de onor. prefectură a poliției ... Obiectul acestui incident îl formează un neînsemnat conflict de competență între prefectura poliției și primăria orașului. Oricare ar fi susceptibilitățile atinse, credem însă că interesul publicului e mult mai însemnat pentru ca ele să-l poată înrâuri în mod constant. Așteptăm dar ca autoritățile competente să fixeze ad valorem în mod durabil și fără esecție cursul monetelor rusești și ca ele să fie primite cu acest curs și la casieriile publice. C-un cuvânt e absolut necesar ca aceste monete să aibă un curs *silit*, fixat se înțelege după valoarea intrinsecă a metalului lor.

[8 mai 1877]

[„ÎNTÂMLĂRILE PETRECUTE ÎN PARLAMENTUL ROMÂN...”]

Întâmplările petrecute în parlamentul român în noaptea de ieri, 9 spre 10 mai, nu ni sunt încă așa de cunoscute ca să putem judeca de pe acum grava lor însemnătate. După depeșele sosite din București se vede ca d. Flea va fi dezvoltat printr-un discurs o interpelație a sa, că d. ministru de externe a răspuns printr-un alt discurs și că Adunarea deputaților a votat apoi următoarea moțiune: „Camera, mulțumită de explicația guvernului asupra urmărilor ce a dat votului de la 29 april, ia act: *că războiul între România și Turcia e declarat*, că ruperea relațiilor noastre cu Poarta și *independența absolută a României a primit consacarea lor oficială* și, comptând pe dreptatea puterilor garante, trece la ordinea zilei”.

[7 mai 1877]

FRANȚA [„CÂND ÎN ZIUA DIN URMĂ...”]

Când în ziua din urmă a anului 1875 s-a împărțiat Camera deputaților și s-au făcut nouă alegeri, acestea au ieșit în favorul partidului republican; în Senat însă partidul n-au avut decât ceva mai puțin de jumătatea voturilor . În fața acestor rezultate ale alegerilor, cabinetul Buffet a trebuit să se retragă, făcând loc cabinetului Dufaure din centrul stâng . Acest întâi cabinet republican au avut a se lupta de la început cu partidul clerical , dar, foarte îngăduitor față cu monarhiștii de orice culoare, a trebuit să cadă din cauza

---

îngăduinții sale și-au făcut loc lui Jules Simon , republican declarat. Atunci toate partidele monarhiste și-au dat mâna în combaterea noului cabinet, pe care l-au și răsturnat, deși pe o cale indirectă. Se vede că într-un consiliu de miniștri se hotărâse ca membri cabinetului să combată în Cameră și să împiedece abrogarea legii de presă și votarea unei legi municipale. Miniștrii n-au făcut însă nimic în această privință; la abrogarea legii de presă au tăcut, la votarea celei municipale asemenea. Scrisoarea prin care mareșalul prezident impută miniștrilor negligența lor și exprimă neîncrederea că ei ar mai avea destulă influență pentru a înfrâna Camera e egală cu cererea demisiunilor lor, cari au și fost date. Noul cabinet s-a compus astfel: Ducele de Broglie , prezident consiliului și ministru de justiție; *Fourtou* , interne; Caillaux , lucrări publice; *de Meaux* , comerț și agricultură; Brunch , instrucție publică. Din cabinetul trecut au rămas numai ducele *Decazes* la externe și Berthzaut la război; iar Ministerul de marină se greează în mod interimar . Acest cabinet e conservator și are majoritate în Senat, nu însă și în Cameră, încât aceasta va fi poate dizolvată.

Cu toată rezerva cuvenită și aproape încredințați despre netemeinicia ei, reproducem știrea că în urma compunerii cabinetului Broglie s-ar fi născut grave turburări la Paris și în Franța toată și că gen. Mac-mahon s-ar fi refugiat în Anglia. În urma fugii lui s-ar fi constituit o regență compusă din *Thiers* și *Gambetta*.

[11 mai 1877]

DE PE CÂMPUL DE RĂZBOI [„ÎN 5/17 MAI RUȘII..."]

În 5/17 mai rușii au luat cu asalt locul întărit Ardahan . Acest loc este pe malul râului Chur și consistă din două tapșane ridicate unul asupra celuilalt; pe cel mai nalt e un castel. Pierderile rusești sunt cam de 230 oameni. Această victorie pune pe ruși în posesiunea unei șosele bine păstrate , de-o lungime de 7 kilometre , care duce spre Erzerum.

Turcii au bombardat din corăbii portul rusesc şukum-kalé . Orașul de port au fost devastat cu desăvârșire , iar trupele de garnizoană l-au părăsit. În urma căderii acestui loc s-au luat grabnice măsuri pentru a asigura malurile Mării Negre în contra unui nou atac din partea flotei turcești.

[11 mai 1877]

[„VOTUL CAMEREI ȘI AL SENATULUI..."]

Votul Camerei și al Senatului din 10/22 curent relativ la neatârarea deplină a României mai că n-are nevoie de comentariu. El n-a fost inspirat de-o aprindere momentană sau de-un entuziasm spontan , căci din discuțiile urmate în ambele adunări se vede că motiunea votată rezultă logicește din votul trecut al lor, care constată că legăturile cu Turcia sunt rupte și războiul declarat. Deja începuseră oameni să se 'ntrebe : Ce este România? Atârătoare nu, neatârnată asemenea nu, prin urmare res *nullius* cedând *primo occupanti* . Drept că în realitate era altfel, căci România n-a fost niciodată vasală Turciei; dar în ochii diplomației engleze și a unei părți din jurnalistică austriacă România era ceea ce e

și după opinia lui Savfet Pașa: parte integrantă a Imperiului otoman. Paralel cu concepția turco-engleză începuse a răsufli prin ziarele germane, în urma unui articol a ziarului „Post” din Berlin, veleitatea unui protectorat austriecesc în locul celui turcesc. Prin moartea tutorului , minoara Românie avea să treacă sub alt tutor , care ar fi ajuns a împlina toate posesiunile pupilului său cu arendași austriecești; iar pupilul însuși ar fi fost destinat să moară în minoritate.

Credem că numai pentru a evita veleitățile vrunei alt protectorat exclusiv Adunările au formulat votul lor din urmă.

S-au votat de Adunări înființarea unei decorațiuni care va purta numele „Steaua României”. Proiectul de lege respectiv a suferit modificări din partea Camerei, care dorește ca ea să se confere numai militarilor, iar Senatul a reintrodus prin amendament dispoziția ca ea să se poată conferi și civililor , încât legea în forma ei de față se va întoarce la Cameră. În fapt însă există merite — de exemplu diplomatice — cari să întreacă chiar pe cele militare, de

aceea credem că Adunarea deputaților se va convinge ușor că armele spiritului sunt cel puțin egale, în multe cazuri însă chiar superioare armelor războiului.

[13 mai 1877]

[„CONTRAR SIMPATIILOR MAJORITĂȚII POPOARELOR...”]

Contrar simpatiilor majorității popoarelor din Austro-Ungaria, interesele esclusive și exclusiviste ale maghiarilor și evreilor vor ajunge poate să amestece monarhia învecinată într-un război în care condițiile ei de luptă vor fi poate mai nefavorabile decât acelea ale Turciei. De câte ori cineva încearcă a arăta posibilitatea disfacerii Austriei în bucățile ei constitutive, de atâtea ori ni se răspunde că fidelitatea către tron, alipirea către dinastie sunt o garanție sigură contra unei asemenea eventualități. Fie-ne iertat a constata că dragostea popoarelor nu este nesăcată și îndelunga răbdare nu este fără sfârșit. Legătura cea puternică între dinastie și popor e biserica, orișicine ar zice altfel; iar clasele cari sunt mai influențate de biserică sunt cele agricole, cele țărănești. Alipirea către tron și iubirea pentru împărat se va găsi dar mai cu samă în țărani acia a căroră biserică a știut să le reprezinte familia domnitoare încunjurată de-o aureolă aproape cerească.

Să nu se uite însă că astăzi curentul spiritual din Austro-Ungaria e 'ndreptat în contra bisericii. Preoțimea însăși, întrucât este un factor politic, este pentru așa numitul federalism, pe care-l numește drept istoric. Numai în caz dacă politica internă a monarhiei ar lua calea federalistă, dând fiecărei naționalități ceea ce este al ei, s-ar putea susține cu siguranță că alipirea către dinastie va întrece puterea germenilor de disoluțiune. Susținem și am putea proba oricând că simțământul dinastic în popoarele Austro-Ungariei e restrâns la cercurile cari aparțin unei confesii creștine oarecare și că politica raselor va fi aceea a bisericilor lor. Restul face politică de interes, nu de simțământ; jocul de bursă, păsuirea, înaintarea în funcțiuni înalte, concesiile, ordinele și decorațiunile, interesele personale — acestea sunt adevăratele ținte ale acelor clase de advocați cari conduc destinele monarhiei. De aceea se va vedea cu câtă ușurință se formează și se dizolvă grupurile politice de deputați din parlamentul vienez, încât, alături cu acest joc caleidoscopic de opinii intime, numai partidul dreptului istoric și naționalitățile se prezintă compacte și neabătute din calea lor.

De aceea am spus la început că împrejurările în cari Austro-Ungaria ar intra în luptă ar fi poate mai rele ca ale Turciei. Căci, într-adevăr, cine ar și intra în luptă pentru

monarhie în forma ei de astăzi? Spăriosul norod al lui Israil de la bursa din Viena și — maghiarii, par nobile fratrum, dualismul în senz propriu, singurele clemente turcofile și slavofage din Austro-Ungaria. Dacă vom mai adăogi cu oarecare restricțiune polonii din Galiția, locuitorii aproape exclusivi, de orașe, am mântuit elementele susținerii morale a luptei.

Maghiarii. Iată într-adevăr singurul element istoric care are gură, căci celorlalte bursa le-au închis-o demult; bursa și acea politică eterogenă care nu are în vedere binele popoarelor, ci exploatarea lor. Dar, dacă maghiarii au bunul de-a fi o naționalitate bine definită, ei pe de altă parte repetă sub coroana Sf. Ștefan același joc pe care parlamentul austriac îl exercită dincoace de Leita. Maghiarii sunt întru atâta o putere alături cu parlamentul din Viena, întru cât în urma lor au un popor al lor propriu, pe când parlamentul din Viena n-are pe nimenea în alaiul său, căci e greu de a crede că deputatul Kuranda, prototipul zoologic darwinian al parlamentului vienez actual, e în stare să inspire popoarelor simțământul viu de-a apăra o patrie în care ele n-au nimica și d. Kuranda tot.

Așadar, dacă trupe inamice ar intra în Austria, ar avea o armată înaintea lor, o armată bună nu contestăm, dar nu popoară inamice. Comitetele slave ar răsări peste noapte în provinciile ocupate și cunoscutul d. Aksakoff ar deveni repede autocratul celor mai întinse teritorii și rase din Austria și Ungaria. Spre a formula într-o antiteză opinia noastră zicem: Monarhia habsburgică federalistă este singura ce poate împăca toate popoarele, federalismul singura cale trainică care să le lipească unul de altul. Monarhia federalistă ar avea puterea necesității, ar fi dezlegarea definitivă a cestiunii naționalităților și ar cuprinde în sine o dezvoltare atât de multilaterală încât prosperitatea generală abia se poate calcula de prevederile omenești. Monarhia dualistă este tiranizarea popoarelor sub piciorul a două elemente numeric - neînsemnate și urâte de toți din cauza suficienței și aroganței lor.

Aceste dezvoltări ni s-au părut necesare pentru a ilustra pericolul la care monarhia s-ar espune intrând în luptă cu nemulțămirea generală a popoarelor. Arhiducele Albrecht au auzit deja, la Agram, cântându-i-se imnul rusesc.

Unde? Într-o țară care are o autonomie oarecare, va să zică e întrucâtva mulțumită. Nu va fi mirare dacă trupele rusești, intrând în Austria, ar fi întâmpinate de același imn care au jignit urechea unuia din cei mai simpatici Habsburgi. Un semn că simpatiile cele mai tari se istovesc, călcate fiind în picioare de către gustul de supremație al maghiarilor și al amicilor Nouăi prese libere.

Acest memento ne-au trebuit spre a trece la interpelația făcută de d. Helfy în ședința de la 4/16 mai în Camera deputaților din Pesta.

Iată acea interpelație:

Considerând că ministrul - președinte, când au răspuns la interpelațiile asupra războiului ruso-turc, au declarat că ministerul de externe al monarhiei s-au silit de la începutul conflagrațiunii orientale de a menține pacea, dar că, izbucnind războiul, ministerul se va sili mai cu seamă să-l localizeze;

Considerând că, prin agresiunea Rusiei, silințele pentru menținerea păcii au fost nimicite și că, în urma celor întâmplate de curând în România, războiul au luat o întindere și mai mare;

Considerând că prin această nouă violare a tratatelor războiul s-au apropiat nemijlocit de fruntariile țării, prin care se periclitează în orice caz interesele amândoror statelor, dar cu deosebire acelea ale Ungariei;

Întreb pe d. ministru - președinte :

Nu crede că a sosit vremea ca să ia o poziție hotărâtă față cu aceste împrejurări și să facă pe ministerul nostru de externe ca, în înțelegere cu celelalte puteri, să realizeze menținerea tractatului de Paris ?

Răspunsul, destul de străveziu, al d-lui ministru - președinte Tisza e următorul:

Rog să mi se deie voie de-a da un scurt răspuns la interpelație, căci s-au emis multe păreri pe cari eu le cred eronate și n-aș voi ca în vacanța Parlamentului aceste păreri să se împrăștie și mai mult fără să fi fost rectificate. În treacăt observ că cu greu s-ar putea demonstra din istorie aserțiunea d-lui deputat că articolul relativ la Cestiunea Orientului și la România pe care d-sa îl citează din tratatul de Paris s-au stabilit în interesul monarhiei austro-ungare.

Cine cunoaște cursul de atunci al afacerilor nu va zice că aserțiunea e îndreptățită. D-sa nu va putea asemenea să-mi găsească în tratat, al cărui text nu-l am înaintea mea, că vrouna din puteri e obligată de-a ridica protest sau a se amesteca dacă o altă putere s-au amestecat. Pentru aceasta, puterile au drept numai „en cas d'agression extérieure”. Acest caz nu s-au întâmplat, căci știm că rușii n-au intrat în România ca agresori, ci în înțelegere cu România.

Apoi mai observ încă un lucru, fără a voi să dizbat asupra lui, anume: *întrucât teritoriul României este sau nu neutral. Mai cu seamă cu acest scop am luat cuvântul, ca să zic: că teritoriul României nu-i neutralizat prin tratatul de la Paris. După a mea părere, nici n-avem cauză ca să ne pară rău de aceasta. Dacă ar fi vorba ca teritoriul român să se neutralizeze de acu înainte, monarhia austro-ungară și mai cu seamă Ungaria*

a trebui să se 'ntrebe dacă e în interesul lor propriu să accepte această neutralitate D. deputat au citat răspunsurile ce le-am dat cu altă ocazie, dar au lăsat afară o parte a lor prin care spuneam: că guvernul a crezut și crede încă de datorie de-a lua sama ca în urma războiului *să nu se realizeze formațiuni* (de state) cari ar putea primejdui interesele monarhiei austro-ungare. În același răspuns am spus-o hotărât că guvernul va, crede de datorie de a priveghea aceasta *în modul și cu mijloacele pe cari le vor cere împrejurările*. Dincolo de această declarație nu pot trece nici astăzi.

D. deputat îmi poate crede că guvernul simte deosebirea între gradul său de responsabilitate și acela al deputaților în parte. I-e ușor deputatului să rostească păreri și dorințele sale când poate adăoga: „iar cât despre cele ce s-ar întâmpla, nu-i treaba mea, ci a guvernului”. Astfel cineva poate exprima din când în când idei insinuante, pot zice că fără răspundere, pe când guvernul din contra trebuie să cumpănească fiecare cuvânt pe care-l spune în asemenea împrejurări.

În procedura lui, guvernul e condus de acest simțământ al responsabilității. Guvernul crede de a sa datorie — chiar dacă nu admite că d. deputat cutare sau altul e interpretul opiniei publice — să urmărească cu atenție toate simptomele, și această datorie guvernul au îndeplinit - o pân - acum și va îndeplini-o și-n viitor. El va hotărâ actele sale precum o vor cere interesele monarhiei și ale țării. Guvernul poate rămâne în tăcere când vede că pașii lui într-o direcție sau în alta, făcute cu cea mai mare bună credință, se taxează a priori de trădare a țării: de o parte, când ia o direcție, de alta, când ia altă direcție. Acest cuvânt (trădare) trebuie aplicat cu mare pază, tocmai pentru că e un cuvânt greu și pentru că nu se poate aplica nici unei greșeli când ea s-a comis bona fide; cu atât mai puțin se poate aplica anticipat și fără să se știe ce se va face. Vom urmări cu atenție opinia publică și dezvoltarea întâmplărilor. Credincioși direcției ce-am însemnat-o, vom urmări ținta relevantă cu mijloacele ce le vor cere împrejurările. Dacă unui guvern care are responsabilitatea cruță cât poate sângele și banii nației nu merită imputări, ba chiar numai un asemenea guvern merită ca în anume cazuri țara să nu economisească nici bani, nici sânge.

La mai multe observări ale deputatului Helfy ministrul președinte au mai răspuns:

Numai asupra unui punct sunt silit să revin. D. deputat a zis: Dacă, ministrul nu mai răspunde, va fi mai bine să-l numim dictator și să trimeată parlamentul acasă. Să mă iertați, dar nu pot împărtăși această opinie și mă refer tocmai

la cele ce-am auzit aici despre modul cu care pretutindene unde lucrurile se interpretează corect sunt privite evenimentele în Anglia, după lungi dezbateri. Ele sunt privite astfel: nu s-au luat nici o hotărâre care să conțină vreo instrucție. *Helpy* (întrerupând): Nici noi nu voim asta.

Ministrul - prezident. Ba să mă iertați, ați binevoit a zice: dacă Adunarea nu mai poate da instrucții guvernului, e mai bine să numim pe ministru - prezident dictator și să se dizolve parlamentul. Eu zic: guvernul englez n-au căpătat nici o instrucție și totuși toată lumea pricepe că, prin voturile date acolo, guvernul au căpătat deplină libertate de acțiune pentru a-și realiza politica lui. E numai un drum în această privire, și de aceea înrăurirea Camerei nu-i o iluzie; — acest drum este: dacă nu exista încrederea că guvernul va dirige politica esterieoară conform cu interesele țării și dacă la dezbaterile după o interpelație guvernul rămâne în minoritate, el face loc aceluia în care Adunarea are încredere. Dar și noului guvern îi va fi permis de a-și realiza liber și fără instrucții politica sa, căci politica esterieoară nu se poate conduce cu instrucții parlamentare.

Acesta-i uzul constituțional, precum se interpretează pretutindenea unde constituționalismul e privit de un espedient practic. Vă voi spune și de ce-am răspuns d-lui deputat. Am răspuns fiindcă știu că pentru Ungaria nu va fi o mângâiere dacă istoria va scrie « a lui Tisza a fost cabinetul care au ruinat Ungaria ». Tocmai pentru că simt aceasta am voit — deși mă razim pe providență și sper că va succeda silințelor noastre patriotice — să mântuim patria de pericolele posibile — am voit pentru ca în vacanțe să pot lucra fără piedeci, să fac să se manifeste parlamentul înainte de împrăștierea lui și să văd dacă mai există atâta încredere în acest guvern pentru a putea conduce mai departe afacerile în împrejurările grele de astăzi sau, dacă nu mai există această încredere, guvernul să facă loc altuia.

Parlamentul cu mare majoritate au luat act de acest răspuns.

Din aceasta vedem că d. Tisza a cerut un vot de încredere pentru politica sa esterieoară și a obținut acest vot. Politica sa esterieoară însă este: să nu sufere a se întări sau a se forma state la marginea Dunării cari ar avea simpatii pentru slavii sau pentru românii din Ungaria, iar această politică d-sa va realiza-o cu mijloace potrivite cu împrejurările, va să zică cu arma. Săpienti *sat*.

[13 mai 1877]

[„DE LA TEATRUL RĂZBOIULUI...”]

De la teatrul războiului puțin. La 16/28 c. o șalupă rusească de-o construcție proprie au izbutit să așeze sub cel mai mare monitor turcesc o torpilă prin a cărei exploziune monitorul a fost zvârlit în aer. Se vede că acest monitor era Hifs e Rachman, cel mai mare

ce rămăsese în urma lui Litfi Djelil, de-a cărui sfârșimare în fața Brăilei cititorii își vor aduce ușor aminte. Pe malurile Dunării s-au început bombardamente serioase între Giurgiu și în Rușciuc, Islaz și Nicopole, Calafat și Vidin. Din Asia se vestesc încăierări ușoare și bombardamente pe țărmurii mării locuite de triburi abhazice; asemenea bombardamentul Karsului și a locului Topra Kale. Pe când însă împărăția Osmanilor e într-un pericol neîndoielnic, softalele din Constantinopole au început din nou demonstrațiile lor politice, încât criza internă amenință a fi mai acută decât cea externă. Camera turcească a hotărât darea în judecată a lui Mahmud Pașa, poziția cabinetului Ehdem Pașa se consideră de zdruncinată, încât se poate ca-ntr-o bună dimineată să ne trezim în Țarigrad cu-n nou sultan, cu-n nou ministeriu și cu multe alte lucruri nouă. Deocamdată în Constantinopole s-au proclamat stare de asediu, prin care se oprește purtarea armelor, adunarea pe ulițe și se ordonă perchezițiuni în locuințele private pentru căutarea de arme sau muniții. Se asigură că guvernul austro-ungar au protestat contra proclamării stării de asediu.

[18 mai 1877]

STRADELE [„ROMÂNIA ESTE...”]

România este țara contrastelor . Venind cineva de la gară în stradele vestitului municipiu Dacorum Iassiorum rămâne încântat de podirea cu asfalt a stradelor noastre, pe care te poți plimba ca-n salon. Dar dacă vizitatorul ar avea curiozitatea de a merge în suburbii depărtate din șesul Bahluiului, de ex. pe șesul dintre șoseaua Țuțorei și înălțimile pe care se înșiră orașul, începând de la Curtea Domnească pân-la Tătărași (târgul de jos, țișănimia domnească), atunci ar avea cu totul altă priveliște.

Acolo în loc de strade sunt adevărate lagune de glod ; podului de lemn de preste Bahlui îi lipsesc la mijloc câteva scânduri pe cari nimeni nu se - ndură de-a le pune la loc, pe ici pe colo întâlnești câte un mare ochi de apă, spre a aduce aminte de mărețul act al facerii lumii. Acolo locuiește o parte a poporului ales de Dumnezeu, carele prin diferite apucături ingenioase, prin clădirea sistematică de movilițe de gunoaie, prin așezarea de scânduri rupte caută a forma trecători prin împărăția lui Neptun și a nu sta cu totul izolați de restul umanității.

Dar să lăsăm aceste formațiuni geografice pe seama unui Herodot al viitorului și să ne întoarcem la puncte mai cunoscute. șoseua Socolei e cunoscută de toți ca drum care duce la viile și vilele orășenilor din Iași, la seminariul Socola, la Vaslui, în fine e o cale de comunicație despre care nu putem presupune că trece prin mijlocul unor triburi necunoscute. Aproape în dreptul șoselei de la Țuțora șoseua Socolei se bucura de existența mai multor gropi perfide, pline cu apă. Când trece o trăsură prin aceste gropi, ea se preface în corabie, caii în servitori ai lui Neptun, iar călătorii invocă prin imnuri steaua mărilor, ca să-i conducă la limanul dorit. Prin aceste gropi trec *zilnic* sute de trăsură, mii de militari, zeci de tunuri, încât biblica trecere prin Marea Roșie se repetă la acest punct de sute de ori pe zi. Învățătorii din școalele apropiate demonstrează băieților cu exemple *ad oculos* posibilitatea minunii biblice pe cale cu totul naturală. Și cu toate acestea în depărtare de o oră și jumătate, în vârful Repedei , sunt minunate cariere de piatră și numai cu zece, cincisprezece cară s-ar putea repara punctul în cestiune, s-ar putea pune capăt neplăcerilor miilor de trecători. Nu știm într-adevăr cine a luat întreținerea reparării acelei șosele, știm însă atâta că nu se găsește nici un motiv care să scuze asemenea neregularități . Explicăm pân-la un punct neglijarea unor strade puțin frecventate , dar o cale

---

atât de frecventată ca și cea de la Socola trebuie să fie totdeauna practicabilă . Cu toată insistența atragem luarea aminte a autorităților competente să binevoiască a lua grabnic măsuri pentru a înlătura acele adevărate vexațiuni pentru comunicația între Iași și Socola.

[18 mai 1877]

CONCERT [„DUMINICĂ ÎN 22...”]

Duminică în 22 c. profesorii și elevii conservatorului din Iași vor da un concert în grădina *Chateau aux fleurs*, a căru produs e merit spre ajutorarea ostașilor români răniți. Prețul intrării e de 2 fr.; în caz de vreme rea, serata se va amâna pentru a doua zi. Luând cu plăcere act de acest concert de binefacere, căruia îi dorim cel mai bun succes, ne pare rău că trebuie să ținem samă de-o ușoară disonanță — aceasta cu - atât mai mult cu cât nu vedem nici un motiv pentru producerea ei. Ideea de-a da un concert în grădina pomenită e a violinistului Micheru; d-sa apoi a căutat să câștige concursul binevoitor al d-nilor profesori pentru acest scop. D-nialor s-a grăbit a promite acest prețios concurs, în urmă însă au avut bunăvoință de a elimina cu totul pe d. Micheru dintre concertanți , întrebându-se „ce caută printre apostoli”? Nu știm cine dintre d-nii concertanți n-a voit să cânte alături cu talentatul violinist , nici dacă a fost numai unul sau dac-a fost mai mulți, destul că ni pare rău a înregistra aceste mici grațiozități colegiale .

Trebuie să admitem două ipoteze, pentru noi egal de dureroase. Sau că domnii în cestiune nu recunosc că d. Micher e la înălțimea artei sale, și atunci ar fi fost datoria d-nia-lor ca, cu ocazia deselor concerte ale violinistului , profesorul de conservatoriu, mănăitorul bunului gust, să se pronunțe în mod critic asupra muzicantului , lucru ce nu s-a întâmplat — și nu se va întâmpla — sau că aceiași d-ni profesori evitează de-a introduce la o serată muzicală un *nou termin de comparație*, a cărui valoare ar putea să iasă în defavorul d-nialor . Atuncia simțământul care-a dictat eliminarea tânărului violinist are cu totul alt nume, pe care nu-l mai spunem.

Fie aceasta *singura* disonanță ce ni vine la auz.

[18 mai 1877]

«ROMÂNIA LIBERĂ»

România liberă este numele unui nou ziar bucureştean al cărui cel dintâi număr a apărut la 15 mai c. Preţul de abonament e pe un an 24 l.n. pentru Bucureşti, 30 pentru judeţe ; direcţia este în mânele d-lui August Laurian. Almintrelea noua metamorfoză a „Alegătorului liber” şi a „Unirii democratice ” are „o stângă moderată în corpurile legiuitoare, o tinerime gata de-a lupta contra relelor prezente şi viitoare.” Un articol al noului ziar începe cu fraza „Bătrânii se duc !” şi se mântuie cu acelaş refren „Bătrânii se duc! Să fim gata a le urma”. Oameni suntem şi pricepem de cuvânt şi ne bucurăm nevoie mare văzând ce uşor se arată la noi cei gata de-a urma... la ministeriu.

[18 mai 1877]

SPRE RESTABILIRE

Aflăm cu părere de rău că notiţa noastră din no. trecut, relativă la strade, ar fi atins susceptibilităţi în onor. consiliu comunal. Dreptul de a se plânge este poate mai mult al nostru, de vreme ce unii din d-ni ne-au putut crede atât de ... cuminiţi de-a imputa unui consiliu comunal ales înainte de câteva luni toate deteriorările ce există în oraşul Iaşi. Constatăm totodată că nici un singur şir din toată notiţa nu cuprinde măcar încercarea unei aluzii la consiliul comunal sau la oricare altă autoritate administrativă, ci am arătat numai o stare de lucruri pe care nu consiliul comunal, dar munca a două generaţii întregi ar fi abia în stare a o schimba. Atâta ca descrierea generală. Cazul cu totul special asupra căruia am atras atenţia autorităţilor competente este îngreuierea comunicaţiei la un punct al şoselei Socola, împrejurare materială care nu poate fi contestată de nimeni şi pe care (nota bene) n-am imputat-o nimănui. N-am cerut decât înlăturarea inconvenientului , nimic mai mult.

Activitatea oricărei administraţii în genere, fie în Paris, fie în Londra, are două margini: pe de-o parte realizarea celor necesare, pe de alta realizarea celor absolut necesare. Necesari ar fi ca chiar suburbiile cele mai depărtate să se paveze, dar, în starea financiară a întregului mecanism administrativ din România, aceasta e cu neputinţă; sunt însă necesităţi care trebuiesc împlinite chiar în lipsă de mijloace şi între aceste am crezut a putea socoti şi repararea unui punct de pe şoseaua Socola pe care circulă mii de oameni şi sute de trăsură pe zi; cerând însă aceasta am fost departe de a da asupra cuiva vina deteriorărilor existente.

[20 mai 1877]

[„COMBINÂND ŞTIRILE...”]

Combinând ştirile aduse de ziarele din Bucureşti în privirea consultărilor ce-au avut loc spre a formula noul proiect de lege pentru emisiunea hârtiei - monedă , vedem următoarele : Votarea proiectului original s-au fost amânate , după însăşi cererea guvernului, pentru ca ministrul de finanţe să-l modifice astfel încât să dobândească cât mai multe asentimente . D. Brătianu s-au adresat la bărbaţii cei mai competenţi din Cameră şi Senat, cerându-li consiliile. La această invitaţie au răspuns toţi, fără deosebire de partid; astfel d-nii M.K . Epureanu şi D. Sturza pe de o parte, d-nul V. Boerescu pe de alta au formulat chiar două planuri financiare, cari au fost supuse aprecierilor d-lui ministru. Întâi pâruse a prevala opinia celor dintâi d-ni, dar în urmă d. ministru s-au înclinat mai mult spre opiniile emise de d. V. Boerescu.

Întâi se admisese ideea unui împrumut prin creditul fonciar. Scrisurile fonciare eliberate aveau să se aşeze în depozit la Casa de depuneri şi consemnaţiuni şi să se emită asupra acestui depozit hârtia - monedă care să circuleze .

Dar într-o întrunire particulară d. Boerescu au arătat că, ipotecându-se în regulă proprietăți de-ale statului, operațiunea împumutului s-ar scumpi și complica prin intervenirea creditului fonciar.

Pentru a ridica însă creditul biletelor cu curs forțat să li se pună o scadență fixă. Scadența s-a adoptat, s-a pus apoi un termen maxim pentru retragerea biletelor din cir -

---

culație și s-au dat garanții că retragerea se va efectua într-adevăr. Astfel dar proiectul nou e în esență deosebit de cel vechi și adunarea deputaților l-au primit la 20 mai cu 55 voturi pentru, 15 contra și două abțineri .

[25 mai 1877]

«STEAUA ROMÂNIEI»

Sub acest titlu, care servește a desemna întâia decorație românească, a început a apărea în Iași o foaie politică cotidiană . A doua capitală a României a văzut până acum născându-se și murind mai multe foi periodice cari ieșeau o dată, de două ori sau de trei ori pe săptămână ; Steaua României va fi cea întâi care va ieși în toate zilele. Născută sub auspicii favorabile, după cum singură o spune în revista sa, și organ al partidului liberal, îi urăm succes și viață lungă. Ne luăm însă voia a-i face o mică observație. Mai tot numărul întâi se ocupă de persoana d-lui primar Pastia. În general, la ivirea lor, ziarele fâgăduiesc mai mult decât au de gând să ție; ne place a crede că Steaua României va face mai mult decât fâgăduiește , ocupându-se de afaceri generale și lăsând la o parte persoanele, chiar și când acele ar fi primari unui târg așa de însemnat ca Iașii .

[25 mai 1877]

[„PUȚINI AU FOST PÂN - ACUMA ..."]

Puțini au fost pân - acuma împărații și regii cari în șirul veacurilor au văzut pământul României; puțini l-au văzut ca inamici, și mai puțini ca amici. Marți 24 curent, M. Sa Împăratul tuturor Rusiilor , amic țarei și Prea Înălțatului nostru Domn au pus piciorul pe pământul umbrat de coroana României.

Sosind strălucit și încunjurat de mai marii împărăției sale, au fost primit de români în mod strălucit și entuziast . Trenul, compus din o mulțime de vagoane ale Curții imperiale, a sosit la gara de Iași la 9 ore 55 min. (timpul Iașilor) sara. Precum am amintit în n-rul trecut, atât prin silințele autorității comunale, cât și prin concursul unor avuți particulari, gara de Iași era splendid decorată și iluminată așa de frumos încât de departe părea un palat din povesti. M. Sa se coborî din vagon împreună c-o suită numeroasă, în care se aflau A.L.L. imperiale marele duce moștenitor și marele duce Sergiu Alexandrievici ; principele cancelar Gorciacov ; gen. Miliutin, ministrul de război; admiral Pasiet , ministrul comunicațiilor ; gen. conte Adlerberg , ministrul Casei Imperiale, generalul - adiutant princ . Suvarov ; atașatul militar german gen. baron Werder ; atașatul militar austriac colonelul baron Bechtolsheim și alte multe persoane înalte.

La sosire toate corurile vocale din Iași, conduse de profesorul G . Muzicescu , intonară imnul național rusesc. La coborâre-i , M. Sa fu întâmpinată de domnii ministri Brăteanu și Docan și de generalii ruși d-nii Stahl , Katelei și alții. M. Sa se îndreptă către I.P.S.S.

Mitropolitul Moldovei și al Sucevei, care-l aștepta cu crucea și evanghelia în mână , sărută crucea cu care mitropolitul 'l binecuvântă și ascultă următorul cuvânt scurt, rostit de mitropolit în limba românească:

Maiestate,

Cu simțăminte de cel mai profund respect salutăm venirea Maiestății Voastre în patria noastră. De la marele Petru, gloriosul vostru străbun, după 166 de ani Maiestatea Voastră sânteiți cel dendâi monarc ortodox care vizitați această veche capitală a Moldovei, astăzi a doua capitală a României. Fiți binevenit între noi. Biserica, clerul și tot poporul român salută cu respect în Voi pe

puternicul monarc ortodox al Rusiei. Dumnezeu să Vă binecuvânteze . Dumnezeu să binecuvânteze armia Voastră creștinească și să îndrepte pașii Maiestății Voastre într-o toate spre bine, într-o mulți ani.

D. Ioan Brătianu traduse alocuțiunea mitropolitului în limba franceză, după care M. Sa răspunse asemenea în limba franceză:

că se bucură, văzând din nou pe Prea S.S. Mitropolitul, pe care l-a văzut încă odată la Ungheni, asigură apoi din nou că vine în România ca amic, nu ca inamic.

Îndreptându-se spre salonul garei, fu întâmpinat de reprezentanții autorităților județene și comunale și de membrii corpului diplomatic rezidenți în Iași. D. primar al orașului prezentă M. Sale, după vechiul obicei al pământului , pâne și sare, care după tradiție însemnează că sub domnia suveranului întâmpinat populațiile să se bucure de belșug și avuție. DAMELE prezentară buchete de flori, publicul nenumărat striga „Ura !” și „Să trăiască”. M. Sa trecu în sala mare de așteptare, care era îmbrăcată c-o rară bogăție, în urmă trecu în salonul cel mic, unde ordonă să i se servească supeul , și conversă cu d-nii miniștri Cogălniceanu și Brătianu.

După ce M.Sa petrecuse o oră și jumătate conversând cu lumea oficială care-l înconjură se sui iarăși în vagonul său și stătea la fereastră în aclamările entuziaste ale mulțimii și în sunetele imnului cântat de corurile vocale. Deodată se făcu o tăcere profundă. Un tânăr , în costum cercazian , îngenunchease înaintea M. Sale, cerând iertare. Era un fost ofițer din armata imperială care se făcuse vinovat de grave greșeli disciplinare ce le vom spune mai la vale și care cerea drept grație să fie reintegrat și trimis în război. M.Sa nu putu admite rugămintea într-un timp în care disciplina trebuie să fie sfântă . Nefericitul făc [u] câțiva pași înapoi și-și înfipse pumnalul drept în inimă. Medicii îl transportară repede în sala de așteptare cl . II, aclamările reîncepură și trenul porni însoțit de urările mulțimei.

Orașul Iași era splendid iluminat și împodobit cu flamuri naționale; o mulțime nenumărată se mișca pe stradele principale.

[27 mai 1877]

[„LA BECHET AU AVUT LOC...”]

La Bechet au avut loc o luptă de cavalerie între trupele comandate de maiorul Petrovan pe de o parte, un monitor ș-un vapor turcesc pe de alta.

Lupta a durat de la 9 până la 11 oare și s-au aruncat 104 obuze . Vaporul turcesc a suferit mult.

La Calafat avea să se așeze o nouă baterie, „Independența”. Spre a opri așezarea, turcii au început o bombardare vie din Vidin, la care bateriile noastre au răspuns. Bateriile turcești au fost silite să înceteze cu focul.

[27 mai 1877]

AUSTRO-UNGARIA

[„DAMELE ROMÂNE DIN TRANSILVANIA...”]

Damele române din Transilvania au format un comitet pentru a veni în ajutorul societății „Crucii Roșie” din România cu bani și cu obiecte. Ca să se vadă cum apreciază d-nii maghiari asemenea fapte făcute în favorul unei oștiri care nu e în război cu Ungaria, lăsăm să urmeze mai la vale un articol din ziarul unguresc Kelet din Cluj:

În favoarea răniților români.

Suntem înștiințați din izvor sigur că din Craiova, București și alte orașe a României s-au trimis apeluri secrete și s-au făcut încercări pe lângă mai multe dame române din patria noastră ca să înființeze aici comitete și să înceapă colecte de bani și scamă pentru răniții armatei române.

Ceea ce afirmăm este faptă pozitivă și știm încă despre mai multe dame române că au respins cu rezoluțiune acea provocare, acum însă avem în mână un apel subscris de comitetul constituit sub președința Iuditei Măcelariu (*aici comunică numele membrilor comitetului damelor române din Sibiu*).

Apelul apelează se 'nțelege la umanitate și l-am subscris și noi bucuroși pentru orice om care pătimește dacă n-

am cunoaște motivele infame care i-au hotărât să ia arma pentru primejduirea lor și a altora și dacă peste acestea n-am ști că provocatorii au apelat la ajutorul unui stat străin.

Noi credem că sexul frumos român este cu mult mai luminat în această privință decât să credem sau să presupunem că ar lua sub scutul său un pas public ca acesta în contra opiniei publice, voiei și politicii patriei.

Nu credem ca damele române să deie remunerațiune unui popor pentru infidelitate și *rebeliune*; ca, glorificând faptele perfidului , să se compromită pe sine.

Conducătorii infideli și perfizi ai României, în contra *voiei poporului* au rădicat pumnalul asupra amicului ei.

Au nimicit viitoriul țării și binele poporului, pustiirea va urma și va glorifica faptele mizerabililor perfizi .

Iar noi, aici pe teritoriul Ungariei, aceia cari, prin faptele României și a muscalului ni vedem primejduită liniștea noastră dinlăuntru, noi cari vedem tendența spre acele scopuri cari în linie primă ne amenință și ne primejduiesc viața noastră de stat, noi, aici pe teritoriul coroanei ungare , ca supuși credincioși, nu putem încuviința lucrul acestor perfizi , nu-i putem menagia , ci trebuie să-i condamnăm și să-i urmărim cu toate semnele indignației .

Vor fi români răniți cari negreșit vor avea trebuință de ajutoriu, noi însă nu putem conlucra la vindecarea acelor rane cari s-au născut pentru ca să ne primejduiască existența; noi nu putem vindeca , ca să se reînsănătoșeze și iarăși să-și rădice sabia în contra existenței noastre, patriei noastre și a intereselor ei.

Vindece 'i și ajute 'i cela care e în stare a se însufleți pentru canciucul muscălesc ; care e în stare a-și purta picioarele în catene de sclav, care nu vede scopul adevărat al acestui război de bandiți .

Medicament preservativ : după ce vei fi citit o foaie ungurească, să binevoiești a-ți spăla mâinile .

După cîte aflăm, aceste articole și altele asemenea l-au motivat pe ministeriul din Pesta să oprească funcționarea comitetului din Sibiu.

[27 mai 1877]

INCENDIU

În noaptea de 24 spre 25 c. au izbucnit foc în șirul de case ce formează unghiul stradei de sus și stradei sf. Atanasie, peste drum de cișmeaua cu bazin din colțul stradei școalei de arte. Șapte dugheni , între cari o mare magazie de fierării , au fost distrusă cu desăvârșire , la altele au ars numai acoperământul . Se știe că pompierii noștri formează artileria teritorială, încât cea mai mare parte dintre dânșii se află pe câmpul de război. Cei puțini câți au rămas și-au dat toate silințele putincioase , ajutați și de câțiva soldați ruși, și au izbutit a localiza măcar incendiul . Dar izbutirea lor au avut s-o mulțamească timpului

foarte priincios și liniștit, fără nici un pic de vânt . S-au distins cu această ocazie sergentul major Avrămescu și soldatul pompier șapira ; dintre soldații ruși unul s-au fript mâinile și-au fost transportat la spital. Magazia de fierării era asigurată, celelalte dugheni nu. Pagubele sunt foarte însemnate și în flăcări au murit și doi copii izraeliți. Incendiul s-au iscat se zice prin spargerea unei lampe cu petrol .

[27 mai 1877]

SINUCIDERE

De mai multe luni petrecea în Iași un barbat tânăr și interesant, anume Petru Kuzminski , despre a cărui antecedentii aventuroase fiecine știa să spună cîte ceva. Pozitiv este că făcea parte din lumea aleasă a Rusiei, căci era foarte bine cu demnitarii de rangul cel mai nalt al armatei rusești. Mulți știau că s-ar fi luptat alături cu francezii în contra germanilor la războiul din 1870, unii îi atribuiau origine polonă, alții circaziană , în faptă însă era rus, de religie ortodoxă și fiul comandantului regimentului de ulani de Volhynia . Versiunea cea mai apropiată de adevăr ni se pare

însă aceasta. Servind și el tot în acel regiment și având în urma sa o carieră militară creată prin vitejie personală în războiul cu China, se bucura de-o deosebită afecție la Curte. În vremea războiului sîrbesc însă s-a dus și el ca voluntar în contra voinței esprese a suveranului său, a luat parte la luptă cu cunoscuta lui vitejie, dar conform legilor militare a fost considerat ca dezertor . De atunci venise anume în Iași pentru a întâmpina pe membrii familiei imperiale și a solicita grațiarea sa.

Marii duci, cu cari se 'ntâlnise , îi promisese că vor pune stăruințele lor pe lângă împăratul. El însă, anticipând stăruințele protectorilor săi, a crezut a putea obține grație suveranului prezentându-i-se în persoană. Cu câteva oare înainte de a se prezenta spusese cătră mai mulți amici că, dacă nu va izbuti să fie grațiat, are să se omoare. În genere toată purtarea sa arăta neliniștitoare simptome patologice , căci, judecând mai rece, ușor s-ar fi putut convinge ce rău ales era momentul pentru a recăștiga favoarea monarhului. Se putea presupune că în vremi ca aceste, când legea disciplinei militare trebuie mînuită cu deosebită rigoare , M. Sa nu va fi dispusă a înlătura măsuri disciplinare în fața unui public numeros, care cunoștea greșala militarului ; pe când în vremi mai puțin turburate și mai ales în altă situație, ferită de privirile publicului, un asemenea act de grație putea ușor să urmeze. Destul că, în urma refuzului, nefericitul, retrăgându- se câțiva pași de la vagonul imperial, își străpunse inima c-un stilet . Dus la moment de cătră doi medici în sala de așteptare, a mai trăit încă vreo douăzeci de minute, neputînd vorbi însă un singur cuvînt .

Tot Iașul îl cunoștea. Înalt și bine făcut, mai mult oacheș și având în față o espresie energică și fină, mișcându-se c-o eleganță naturală, el era un oaspe bine văzut al saloanelor și grădinelor . Alaltaieri însă stătea întins pe o simplă masă de brad într-o ogrăgioară a spitalului Sf. Spiridon. Era aproape neschimbat la față, cu aceiași răceală și liniște militărească . Actul de sinucidere nu răpise nimic din eleganța și frumuseța întregii figuri. Astfel stătea lungit, învîlit într-o manta neagră și numai ochii, rămași deschiși și pierzându-și strălucirea umejunei vitale, îi dădeau aparența c-ar fi cuprins de un adînc somn magnetic. D.N. Heck au fotografiat alaltaieri pe mort.

Ieri la 9 ¹/₂ ore dimineața s-au făcut autopsie cadavrului de cătră mai mulți medici militari ruși. Stiletul cu două ascuțșuri au intrat cam de 5 centimetri în vârful părții drepte a inimii și în direcție verticală . Lovitura de moarte și-a dat-o c-o extraordinară răceală și tărie, căci au fărâmat coasta a cincea întreagă și a patra parte din a șasea . Cercetîndu-se creierul, s-au găsit în partea dreaptă a menenghiei , adecă a membranei ce învălește creierii, mai multe corpuscule dure osoase care ne lasă să judecăm că toată

purtarea sa estravagantă trebuie atribuită și existenței unor cauze patologice. Ieri după-amiazăzi a avut loc înmormîntarea la cimitirul „Eternitatea”, în asistența unui public puțin numeros, dar distins.

[27 mai 1877]

TURBURĂRI COPILĂREȘTI

Cu ocazia venirii împăratului Rusici, puținii oșteni din oraș și corpul serjenților de uliță au făcut la gară onorile militare. Stradele erau pline de public și de băieți din gimnazie , școale primare și alte institute. Acești din urmă, nefiind poliție care să-i puie la cale, a 'nceput să cutreiere stradele, țipînd , șuerînd și spărgînd geamurile neiluminate . Mai toți pricinuatorii neorînduiei sunt între vârsta de 8 și 15 ani.

[27 mai 1877]

[„DE PE CÂMPUL DE RĂZBOI DIN ASIA...”]

De pe câmpul de război din Asia știrile sunt tot acelea, adică foarte nefavorabile strategiei turcești. Biuroul de corespondență Reuter din Londra vestește din partea corespondentului său că centrul rusesc au izbutit să impresure pe deplin cetatea Kars, și că eclerorii ruși străbat până în defileul munților Soghanli-dag . La 17/29 mai noaptea o ceată de circazienii , comandați de Mussa Pașa, s-au încăierat cu rușii lângă Begli-ahmed , aproape de Kars. Circazienii au fost

risipiți, iar localitatea Begli-ahmed au fost dată în prada focului. Comunicația telegrafică între Kars și Erzerum e, se 'nțelege, întreruptă. Mouktar Pașa însuși și-au mutat cartierul general la Keoprikeoi. Avangarda aripei drepte rusești au trecut prin Olti și Kizikilissa.

[29 mai 1877]

GRECIA [„ÎN ATENA, JUCĂRIA...”]

În Atena, jucăria caleidoscopică a vecinicilor schimbări de ministeriu ne dă pentru-un moment următoarea combinație — ca să nu zicem confuzie — de cabinet: Kanaris, ministru prezident și marină; Komonduros interne; Deligeorgis, externe, război și *instrucție publică*; Tzimis *, justiție; Trikupis, finanțe. Dintre toți, deliul e mai interesant... externe, război și întrucție publică!

[29 mai 1877]

MUNTENEGRU [„LUPTE AU AVUT LOC...”]

Lupte au avut loc între turci și muntenegreni, dar pân - acuma fiecare din părți își atribuie șie victoria.

[29 mai 1877]

SERBIA [„DIN BELGRAD...”]

Din Belgrad primim știrea telegrafică că Scupcina va dizbate un proiect de lege care regulează un sistem vamal protecționist. Dorim tot succesul posibil guvernului sîrbesc pentru a-și realiza această escelentă idee. Serbia va fi cea dendâi care va rupe-o definitiv cu liber - schimbismul superficial și ruinător care istovește puterile tuturor popoarelor din valea Dunărei de Jos.

[29 mai 1877]

CONCERT [„VINERI SARA...”]

Vineri sara d. Th. Micheru a dat concertul său în sala palatului administrativ. Succesul său artistic nu mai trebuie să-l punem în relief de vreme ce publicul iașan cunoaște îndestul atât talentul, cât și îndemânarea tânărului artist întru mînuirea instrumentului său. Se vede că din cauza deselor reprezentații de beneficiu, concertul de vineri au fost puțin vizitat.

[29 mai 1877]

[„DUPĂ CÂT AUZIM...”]

După cât auzim d-nii: princ [ipele] Dimitrie Ghica, Ion Ghica, Dimitrie Sturdza , Menelas Ghermany , George Cantacuzino, Al. Orăscu , V. Adamachi și alții s-au pronunțat deja pentru combinațiunea prin Creditul fonciar. Am reprodus în estras aceste câteva șiruri din „Curierul financiar” pentru a arăta perspectivele ce le are în Senat acest espedient de stingere a datoriei flotante . După o telegramă sosită ieri, Senatul se zice c-ar fi respins proiectul guvernului și ar fi discutând un contraproiect propus de d. V. Boerescu.

[1 iunie 1877]

AUSTRO-UNGARIA

[„SI NON E VERO , E BEN TROVATO ...”]

și non e vero , e ben trovato și s-ar putea întâmpla ca în școalele secundare ungurești să se introducă de la anul limba turcească în locul celei grecești vechi ca studiu obligatoriu . În urma urmelor, ce-ar și pierde Ungaria înlocuind limba grecească veche cu cea turcească. Se știe că cultura turcească e mult mai presus decât cea grecească. Demosten ar fi înlocuit prin procesele - verbale ale noului parlament din Constantinople, Plato prin istoria vestitului Nastratin-hogea , Aristofan prin „introducerea în arta caraghioșilor ”, artă despre a cărei înțelegere ungurii au dat strălucite dovezi în vremea din urmă. Să sperăm deci că, în interesul culturii omenești îndeobște, limba turcească va deveni limba Academiei ungurești din Pesta.

Am împărtășit și noi indulgenților cititori un specimen de exercițiu stilistic al ziarului Kelet din Cluj și am spus că efectul unor asemenea caraghioslăcuri este în Ungaria totdeauna o măsură guvernamentală oarecare; în cazul de față dizolvarea comitetelor românești formate pentru a veni în ajutorul societății Crucii Roșie din București. Pretextul a fost că prin formarea unor asemenea comitete se prejudiciază stricta neutralitate a statului unguresc. La ordinul de dizoluțiune al prefectului de Sibiu, d-na Iudita Măcelariu (prezidentă comitetului de dame) răspunse astfel: Statul nostru (unguresc) e în relații amicale atât cu Turcia cât și cu România și, dacă nu este crimă în patria noastră a simpatiza cu turcii (precum o fac d-nii maghiari), nu poate fi crimă dacă româncele au compătimire și simpatie pentru sângele lor propriu. În fine principiul neutralității nu se atinge prin împrejurarea că cetățenii statului constituie comitete pentru ajutorul răniților oricărui părți, ci neutralitatea *se violează* tocmai oprind constituirea unor asemenea comitete. Îndealtfel d-na Măcelariu se obligă a primi, ca persoană privată, toate ofertele în bani și obiecte ce i se vor trimite de - acuma 'nainte .

[1 iunie 1877]

[„INSTALAREA ÎN SCAUNUL MITROPOLIEI...”]

Instalarea în scaunul Mitropoliei Bucovinei a I.P.S.S. Teoctist Blajevici s-a făcut c-o solemnitate într-adevăr princiară . Așteptat la marginea țării de delegațiuni mirene și clerice , salutat în cale-i de preoții și credincioșii pe al căror teritoriu trecea, primit la gara de Cernăuți de toate autoritățile înalte ale Bucovinei și făcându - și intrarea în capitala țării după un anume program sărbătoresc , în cântările corurilor și aclamațiile mulțimii, bătrânul călugăr au avut o zi de glorie omenească care li se 'ntîmplă la puțini oameni pre pământ . Fie ca aceste ovațiuni oficiale și neoficiale, aceste slăviri cari pier fără de urmă și cărora scriptura li zice „umbră fără ființă, vis al înșelăciunii ” să nu schimbe întru nimica simplitatea inimei și curăția sufletului; fie ca noul mitropolit să ție mai mult la poporul său românesc, la școala și biserica lui, la limba lui, decât la ademenirile și lingușirile Austriei oficiale.

[1 iunie 1877]

COMITETELE PENTRU AJUTORUL RĂNIȚILOR

În așteptarea evenimentelor de la Dunăre, damele române se întrec care mai de care ca să procure toate mijloacele de alinare cu puțință ostașilor noștri. Din toate părțile țării ne sosesc știri cari ilustrează această nobilă și dezinteresată activitate. Se fac colecte de bani pentru înființarea de ambulanțe, se fac oferte în cai și bani pentru armată, c-un cuvânt bogatul și saracul dau toți după puterea lor pentru a ușura soarta soldatului nostru, încît se poate spune că astăzi armata este copilul alintat al patriei, precum și trebuie să fie. Străvechea românilor pare apăsătoare o nouă fază în viața sa, o fază în care oștirea ce ne reprezintă în lume pe acest petec de pămînt ce este al nostru va însufla vecinilor respectul pentru naționalitatea și limba, biserica și istoria noastră. În Bucovina, țara presurată cu biserici și monastiri zidite de luminații domni ai Moldovei, se țin liturghii pentru victoria armatelor noastre, în Transilvania se fac colecte în bani, scamă și obiecte. Ce e mai mult, evreii ce locuiesc în țara noastră au simțit asemeni de astă dată că, cu toate vorbele rele împrăștiate prin ziarele vieneze și în altele, cu toate intervențiile prin „Alianța universală” pe la cabinete, România totuși e mai de preferat ca patrie decît chiar țările acelea unde ei se bucură de egalitate de drepturi. Nouă nu ne vine acum să insistăm asupra acestui punct — dar am fi în stare să dovedim oricînd și oricui că evreii s-au bucurat de o *poziție privilegiată chiar* alături cu restul locuitorilor țării și că astăzi ei o simt aceasta mai mult decît oricînd.

Notăm deci pe scurt cîte ne vin tocmai în minte despre activitatea comitetelor. Lucrătoria comitetului de dame din București e în chiar apartamentele Prea Înălțatei noastre Doamne ; în Iași e în casele doamnei Aslan. În amîndouă aceste lucrătorii domnește multă activitate și bună orînduială. Mai amintim apoi comitetele de dame din Focșani și Galați.

Între comitetele izraelite sînt de numit, pe lîngă cel din Iași, cele din București, Galați, Bîrlad, Ismail, Botoșani, Focșani ș.a. Notăm apoi că, afară de acestea, „Crucea Roșie” mai are comitete care lucrează în deosebi.

În Transilvania se formaseră comitete la Brașov, Cluj și Făgăraș, dar au fost dizolvate de guvernul unguresc. Astfel la Sibiu s-a însărcinat cu strîngerea de bani și obiecte d-na Iudita Măcelariu, la Brașov d. Diamandi Manole, la Oradea Mare d-ra Veturia Roman și a.m.d.

[1 iunie 1877]

O SERBARE SECULARĂ

La 3 iunie st. n. au avut loc serbarea seculară a înființării diecezei române (greco-catolice) din Oradea Mare. Pentru cel ce va scrie cronica diecezei în vremea acestor o sută de ani, P. SS. episcopul au stabilit un premiu de cincizeci galbeni. Serbarea au fost strălucită și s-au sfîrșit printr-un banchet la care au luat parte două sute de notabili clerici și mireni. Principii bisericești cari s-au urmat în scaunul episcopesc într-acești o sută de ani sînt următorii: Dragoș (1777 — 1787). Darabant (1788 — 1805), Samoil Vulcan (1807 — 1839), Basiliu Erdeli (1843 — 1862), Iosif Pap-Silaghi (1863 — 1873), în fine actualul episcop Ioan Olteanu (1873 —).

[7 iunie 1877]

MUNTENEGRU [„DUPĂ CELE MAI NOUĂ ȘTIRI...”]

După cele mai nouă știri, între care o telegramă a colonelului Bogoliubof, atașat rusesc la Curtea din Cetinie, luptele din urmă ale muntenegrenilor nu sînt tocmai fericite. La 4 iunie st. n. au avut loc lupta de la Krstaț și Goransko, amîndouă puncte ale trecătorii Duga. 17 batalioane de muntenegreni sub comanda voievodului Vucotici apărau aceste puncte în contra lui Suleiman Pașa, care le atacă dinspre Gațko. Krstaț, ocupat de 8 batalioane muntenegreni, au fost

atacate de puterile principale ale lui Suleiman, de 20 pîn la 25 de batalioane. Lupta a durat ziua întreagă. Deși muntenegrenii au luat de la turci 1800 puști și mai multe stindarde, totuși noaptea au fost siliți să se retragă de la Krstaț la Piva. Krstaț și Muratovici au fost ocupate de turci. Trecătoarea de la Duga și Goransko au rămas în mînele muntenegrenilor; dar ei au pierdut 600 de morți și răniți, între cari se află și mai mulți voievozi.

Correspondența politică primește din Cattaro următoarea telegramă:

După o luptă înverșunată de cincizecîșicinci de ore în apropiere de Krstaț, muntenegrenii s-ar fi retras la Banjani. De ambele părți pierderile s-ar fi urcînd la mai multe mii de oameni. În urma invaziunii districtului muntenegran Wasoievici de un detașament tare de turci, muntenegrenii s-ar fi retras și cuartierul general al principelui Nikita s-ar fi așezat la Ostrog.

[3 iunie 1877]

SERBIA [„POARTA A FOST INFORMATĂ..."]

Poarta a fost informată în mod oficial despre călătoria principelui Milan la Ploiești. Principele a plecat din Belgrad ieri 14 (2) iunie.

Principele în călătoria sa era însoțit de ministrul afacerilor străine, de generalul Protici și de colonelii Leșianin și Horvatovici. Acest din urmă este comandantele forțelor sîrbești în valea Timocului.

[3 iunie 1877]

ARESTARE

Faptele cari s-au petrecut în tîrgușorul Darabaniei din ținutul Dorohoiului nu ni sînt încă cunoscute pe deplin și nici nu știm dacă instrucția procurorului trimis de Curte la fața locului s-a mîntuit — de aceea nici n-am dat sama despre acele întîmplări, ci așteptăm constatarea veridică și nepărtinitoare a lor. Nouă ni se pare că chiar alarma ziarelor din capitală a fost cam pripită, de vreme ce-a dat pretest corespondentului din

București a Nouăi pr. libere să vorbească despre un adevărat masacru, un Snt. Bartolomei și cum se mai numesc expresiile tropice ale vecinic suferințelor și totuși vecinic înfloritorilor evrei. Pîn-acum ni se pare mai aproape de adevăr versiunea cumcă evreii din Darabani s-ar fi opus cu forța (cu sau fără drept, nu știm) urcării embaticului și că în urma acestei opunerii s-au născut un conflict între grecii servitori ai d-lui Cimara și populația jidovească a tîrgușorului. D-nul Cimara, care va fi dat vrînd ordin în această privire, a fost arestat preventiv la stația Pașcanii pe cînd venise cu trenul de la București.

[3 iunie 1877]

PROBLEME PEDAGOGICE

Am spus-o într-un rînd că ceea ce ne inspiră durerea cea mai mare și o adevărată teamă de viitorul acestei țări nu sînt pe atîta oamenii generației actuale pe cît tinerii noștri, cari vor stăpîni în viitor soarta nației lor. Lucrarea continuă a instituțiilor prea liberale au consistat la spiritele tinere în dărîmarea oricărei autorități dumnezeiești și omenești, într-o încredere oarbă în propria persoană neînsemnată, în nerespectarea oricărui superior. Ușurința cu care

tinerii la noi discută oameni și lucruri, expresiile de cari se servesc, suficiența și lipsa de naivitate e un semn că avem a face cu oameni îmbătrâniți înainte de vreme, cărora le-am putea prezice de pe acuma lipsă de statornicie și impotență morală. Aceasta-i pedeapsa ce ne-o dă Dumnezeu pentru c-am făcut din școli numai unelte în care se îngrămădește învățarea unei mulțimi de cunoștinți, fără să fi îngrijit de loc pentru creșterea inimei și caracterului, căci niciodată tăria unui popor n-au stat în instrucție și numai în instrucție, ci totdeauna în creștere. O cunoștință, mai ales în școalele secundare, care nu are rol educativ e o cunoștință stearpă și nefolositoare.

Ne-au trebuit acest proemion pentru a ajunge la faptele ce voim să le însemnăm. La 28 mai d. I. G. Ciurea s-au dus în calitate de jude-instructor la hotelul „România” împreună cu d. prim-procuror I. Vrînceanu, d. Barbu, comisar despărțirii înfiia și, în locul grefierului, ce era ocupat, au fost luat pe d. Vasile Elefterescu, copist la parchet. Pe cînd d. jude-instructor lucra la procesul-verbal pentru ancheta afacerii Cimara, îi spuse copistului să ieie hîrtie și să copieze procesul-verbal, ceea ce acest din urmă a și început să facă. După ce a copiat jumătate, spuse judeului că a greșit, puind cuvintele „ne-am transportat la fața locului”, în loc de „ne-am transportat la otel România”. D. judecător răspunse că nu face nimica, numai să puie în paranteză „hotel România”. Dar judecătorul, trecînd cu ochii partea ce se copiasse pe curat, observă lipsa încă a două cuvinte, ce denatura înțelesul construcției. Judecătorul zise cu mirare:

— Iată, domnule, și aci ai greșit. Bagă de samă.

— A greși este o faptă omenească, răspunse copistul.

— Prea bine. A greși este o faptă omenească, însă nu-i mai puțin adevărat că cineva trebuie să primească observații cînd le merită.

— Eu nu sînt învățat să primesc observațiuni.

— Dacă ați fi în cancelaria mea, ați învăța să primiți observații, căci ori de cîte [ori] ați face greșeli le-aș observa.

— Nu voi fi niciodată la d-ta, la instrucție.

Atunci judecătorul, văzînd că acest domn nu mai tace, îi ia procesul-verbal din mîină și-i spune să iasă. D-nialui răspunde că nu iese afară, căci a venit cu d. prim-procuror. După o nouă somare ca să iasă și după un nou refuz, d. prim-procuror ca șef nemijlocit îi ordonă să iasă, după care d. copist se depărtă. Zicem șef nemijlocit, căci la anchete locale e știut că toți agenții publici sînt de drept la ordinele judecătorului de instrucție.

Acest act de nesubordinație ar fi fost în sine nimica toată și cădea simplu asupra culpabilului, căci un judecător e în genere prea sus pentru grațiozitățile unui copist. Dar d. Elefterescu nu s-a mulțumit cu atîta, ci a crezut a putea cere satisfacție pentru observația că nu-i în stare a copia o hîrtie corect. A doua zi, 29 mai, d-sa trimise marturi judecătorului, căci s-au mai găsit doi domni în comunitate de idei și sentimente care să se-nsărcineze cu această misiune de „onoare”. Se-înțelege că judecătorul a trebuit să dea din umeri dup-o asemenea copilărie. Destul că d. prim-procuror, aflînd despre aceasta, i-a observat d-lui Elefterescu că: sau să retragă provocăția, sau să-și dea dimisia. D. copist își dă demisia din importantul său post, întîi motivată, apoi nemotivată; apoi se duce la parchetul general și reclamă în contra judecătorului.

După aceste incidente, cari atacau în mod atît de grav poziția gravă de copist, trebuia neapărat să mai urmeze ceva, o scrisoare publicată între inserțiunile „Curierului Balassan”, o adevărată ilustrație a libertății presei, minunată prin eleganța ciceroniană a expresiilor ei — a căror reproducere ar fi deja o necuviință. Astfel, după o insubordinație, acest domn pozează în martir al onoarei cavalerești și în insultător al superiorului său.

Se-înțelege că niciodată nu ne-am fi ocupat cîtuși de puțin de grațiozități de copist dacă d-sa și martorii n-ar fi studenți la Universitate, dacă acestea n-ar fi pentru noi un semn al vremilor ce ne așteaptă. După a noastră părere organele statului nu există pentru a fi batjocorite de oricine și pentru ca inferiorii să-și poată face mendrele în lăuntru organismului social. D. Elefterescu ar fi trebuit destituit și d. procuror-general a fost prea delicat în asemenea împrejurări cerîndu-i numai demisiunea.

Se-înțelege de sine că judecătorul, admițînd provocăția ce i s-au făcut, s-ar fi coborît pe un nivel de care trebuie să se ferească orișicine, căci atît ar mai trebui ca organele statului să se apere cu arma la orice observație îndreptățită vor face. Cine ocupă un post inferior și nu-nvață a se supune acela n-are decît să privatizeze și să-și lucreze moșiile, dacă le are, căci a ocupa un post nu este un drept, ci un serviciu anume plătit de stat, în lăuntru cărui cineva trebuie să respecte ierarhia și autoritatea superiorilor, căci altfel nu mai e cu putință nici orînduială, nici armonia societății, și nici societatea nu mai poate respecta organe cari nu sînt destul de apărute de frumoasele roade ale creșterii subalternilor lor.

Înc-un pas pe această cale a civilizației și vom ajunge idealele stări de lucruri din Grechia, Mexico, Guatemala și alte asemenea state cari, în privirea respectului autorității, vor fi servit de model celor ce ne-au înzestrat cu acest spirit de ... subordonație.

[5 iunie 1877]

I. C. MAXIM

În București a repauzat cunoscutul profesor și membru al Academiei I. C. Maxim. Ceremonia înmormântării a avut loc sîmbătă la 4 a l.c. la cimitirul Șerban-Vodă. Cu greu ne-am putut hotărî să păzim zicătoarea latină „De mortuis nil, nisi bene”. Intențiile sale vor fi fost de sigur bune și patriotice, deși nu putem susține acelaș lucru despre scrierile sale. E destul a pomeni colaborarea la Dicționarul fantastic al Academiei, al cărui singur principiu a fost: de-a nu lăsa neschimosit nici un cuvînt românesc, pentru a arăta că filologul închinase viața minții sale unor idei rătăcite. În privirea acestui dicționar, însuși părintele canonic Cipariu au declinat onoarea de-a-l fi inspirat cumva în tendințele sale. Și filologul din Blaș a și avut drept să decline asemenea onoare, căci gramatica sa, de sigur o lucrare foarte serioasă, n-au îndreptățit pe nimenea la clădirea babiloniei academice.

[8 iunie 1877]

NECROLOG [„ÎN NOAPTEA...”]

În noaptea de 5 spre 6 a curentei s-au săvîrșit de liniștita moarte a dreptilor economul de la Dancu, Gheorghe Ionescu. Cine nu l-a cunoscut pe bătrînul de 60 de ani, care avea pentru fiecare vorbă bună și inimă deschisă? El era în orașul nostru un tip de înțelepciune practică, de îngăduință și blîndețe. Bătrîn cum era, alerga bucuros să îndatorească chiar pe oameni pe cari abia-i cunoștea, și să stăruie pentru dinșii. Cu greu ar fi putut cineva să-i refuze o rugămintă, și el cunoștea chiar puterea ce-o avea, farmecul persuaziv al vorbirii sale. Cine nu l-a cunoscut nici că-și poate închipui cît de interesantă în simplitatea ei era conversația bătrînului preot, întrețesută cu glume nevinovate și maxime de înțelepciune a vieții și inspirată de-o estremă bunătate de inimă. Asemenea era cu neputință să presupui, văzîndu-l, că acest om ar fi avut în viață-i cea mai nensemnată pornire de mînie asupra cuiva. De cîțiva ani în pensie, el fusese un sfert de secol profesor de religie la liceul statului, unde era idolul elevilor, căci din studiul său el nu făcea un șematism sec dogmatic, ci știa să deie obiectului său acelaș farmec care era răspîndit asupra întregii sale vieți sufletești. Ieri la 4 ore dup-amiază au început în biserica Dancu prohodul, care, după rînduiala îngropăciunii preoților, e foarte lung și a durat pînă la 6 1/4. Totuși o mulțime de lume, vechii elevi și eleve ale răposatului, studenți și amployați împleau biserica și ograda. În fine pe la 6 1/2 cortegiul l-au condus de la locuința cea pămîntească la locuința cea vecinică, în cimitirul Eternității. Domnul îndurărilor să-i îngăduie intrarea în corturile celor drepte!

[8 iunie 1877]

AUSTRO-UNGARIA

[„«TELEGRAFUL ROMÂN» NE DĂ DETALII...”]

„Telegraful român” ne dă detalii de tot interesante despre estrema bunăvoință cu care ne regalează frații maghiari. Adevărul rămîne adevăr, n-ai ce-i face. În specialitatea fineții academice frații maghiari au ajuns la o virtuozitate neîntrecută și cititorul va avea ocazie să vadă cu cît încunjur, cu cîtă mlădiosie stilistică știu jurnaliștii maghiari să spună lucrurile ce nu le plac. Extra Hungariam non est ... ingenium.

[10 iunie 1877]

„POMĂRITUL, ÎNTOCMIT CU DEOSEBITĂ PRIVIRE LA GRĂDINA ȘCOLARĂ" DE D. COMȘA,

Sibiiu, 1877, 1 vol. 8°, de 200 pagini

În Institutul de teologie și pedagogie din Sibiiu, care se vede a fi menit să dea preoți și învățători comunelor gr.-orientale din arhiepiscopie, se predau pe lângă cunoștințe teoretice și acelea cari sînt trebuitoare preoților și învățătorilor ca viitori plugari și

---

povățuitori ai țăranului. D. D. Comșa, profesor la acel institut, ne dă un rezumat al prelegerilor sale de pomărit pe care l-a mai fost tipărit o dată în foișoara „Telegrafului român”, dar pe care, completîndu-l, îl retipărește astăzi cu ilustrații, încît avem înaintea-ne un manual îndemînat și popular.

Pentru lauda autorului, trebuie s-o spunem că, deși cartea sa e lucrată după cei mai buni autori străini (E. Lucas, Oberdieck, A. Courtin, Rubens, A.W. Babo, Berard, O. Siemens, Willemoz, I. Nessler, R. Noack, H. Jäger ș.a.), totuși e ferită de stilul greoi și abstract pe care-l întrebuițează mai cu samă autorii germani. Cartea se ține prin limba la nivelul oricărui gospodari român cu oarecare cultură și este lesne de înțeles.

Pentru a vedea ce scop urmărește autorul în scrierea sa, vom reproduce cîteva pasaje din prefață:

Prin cultura pomilor se poate folosi aproape fiecare petec de pămînt, mănșos sau sterp, uscat sau apătos, cald sau rece, reprezentînd un șes adăpostit sau un rozor pietros.

Pomii frîng forța vînturilor și conservă timp îndelungat umezala care contribuie la formarea nourilor. De unde se esplică că, pe cînd țările pleșuve adese ajung a fi bîntuite de secete îndelungate și vijelii, țările încărcate de pomi arareori duc lipsă de umezeala atît de priincioasă plîntelor.

În țările locuite de români condițiunile naturale și economice, cu puține escepții, sînt priincioase, pe alocurea foarte priincioase culturai pomilor.

Cu toate aceste, pomăritul la români s-a aflat și se află și astăzi într-o stare aproape deplorabilă. Deprînși a se încrede orbiș în ce produce natura însăși, țăranii noștri așteaptă totul de-a gata fără ca ei să mai îngrijască săpînd și gunoid pomii, cari și așa rodesc „cînd sînt anii buni”. Această încredere oarbă în ajutorul exclusiv al naturei, disprețuind cu desăvîrșire forțele proprii, negreșit a contribuit și ea foarte mult la indolența de care bolește — mai ales în ce privește cultura pomilor — o mare parte a țăranilor noștri.

Pe cînd alte popoare din țări puțin priincioase pomilor știu să facă cîștiguri însemnate din poamele multe și bune ce produc, poporul nostru adese le cumpără de la precupeții străini cu prețuri piperate; pe cînd țăranii germani și francezi știu să estragă din poame vinuri prețioase cu zecile și sutele de buți, mulți din țăranii noștri aruncă poamele la porci sau le vînd pe nimica sau le lasă de putrezesc, neștiind cum să le păstreze peste iarnă; pe cînd aiurea se folosește tot petecul de pămînt, pînă și vizuinile, cărările și rozoarele pietroase, grădinile noastre întinse cît vezi cu ochii adese servesc drept cuib și adăpost pentru tot felul de burueni și mărăcini netrebnci. În scurt, pe cînd alte popoare se silesc pe întrecute a pune în grabnică aplicare nouăle descoperiri realizate pe terenul pomăritului, poporul nostru continuă a rămîne sclavul obiceiurilor ruginite de seculi.

Este adevărat, în multe din comunele noastre vedem grădini gemînd, ca să zicem așa, sub povara pomilor, cari însă nu aduc mai nici un profit curat. Pentru ce ? Pentru că țăranii nu-i știu cultiva. Pomii fiind îndeobște prea grămădiți și astfel neavînd la dispoziție îndeostul lumină, căldură și spațiu în care să-și întindă rădăcinile și crengile, ei rămîn pururea slăbuți și bolnăvicioși, rodind tot numai la doi trei ani odată. De cu primăvară și peste vară adese vedem lighioane întregi de omide despoind pomii pînă și de muguri, și mlădițe și firește în zadar se trudește unul sau altul a le stîrpi pe cît timp vecinii nu fac și ei asemenea. Economul mai înțelept, care prevede și voiește să întîmpine primejdia ce-l amenință, este sclavul vecinilor leneși și ignorați! O altă scădere este că țăranii noștri, necum să gunoiască pomii, săpînd și scormonind pămîntul din apropierea rădăcinilor măcar la cinci ani odată, mulți din ei nu știu decît să arunce după poame cu pietre și chiar cu lăstari, rumpînd crengile cu grămada și sfîșiiind coaja cu o nepasare vrednică de condamnat.

Iacă în câteva cuvinte tabloul posomorât dar adevărat în care se oglindește starea pomăritului la români.

Se naște deci întrebarea: unde și cum să se facă cel dintîi pas spre îndreptare și, îndeosebi, unde să se deprindă noua generație, copiii țăranilor, la o exploatare mai înțeleaptă și mai rentabilă a bogățiilor naturale cari zac astăzi disprețuite și ascunse în sinul pămîntului ?

Pentru acei cari petrec cu luare aminte mersul progresului modern răspunsul nu poate fi decît: *grădina școlară*.

Grădina școlară este fără îndoială locul cel mai potrivit unde învățătorul ar putea instrui pe copiii țăranilor în agricultură, profesiunea părinților lor. Nu poate fi vorba de o instrucție sistematică, care pentru mintea fragedă a copiilor și așa ar rămînea neînțeleasă. Grădina școlară are să fie mai mult un loc de recreare sufletească și trupească, un loc plăcut de petrecere, unde copiii să se deprindă, oarecum jucîndu-se, la o cultură mai înțeleaptă a pămîntului și plîntelor mai îndatinat.

Manualul de față este un rezumat al prelegerilor din pomărit ținute de subscrisul la Institutul pedagogic și teologic din Sibiu, un rezumat care s-a fost tipărit mai bine de jumătate în „Foișoara Telegrafului Român”, într-o serie de articuli intitulați: „Pomăritul în grădina școalei” (Vezi „Foișoara Telegrafului Român” an. I, 1876).

Acum la retipărire textul s-a completat în mod considerabil, s-a ilustrat cu numeroase figuri și s-a întocmit, încît a fost cu putință, conform condițiunilor ce are să întrunească un manual îndemînatic și popular. La sfîrșitul manualului se află un adaos, cuprinzînd folioasele, înființarea și cultura gardului viu precum și prepararea compostului.

Adevărat că legumăritul, florăritul, stupăritul etc. sînt ramuri cari și ele trebuie introduse și cultivate în grădina școlară. Însă ramul cel mai important este și rămîne pomăritul, un ram care, pentru grădinile școlare de înființat sau de curînd înființate, va servi oarecum de început și fundament pe care să se poată

clădi mai departe. În țările locuite de români și cu deosebire în Ardeal, Ungaria și Bucovina, înființarea și întocmirea grădinilor școlare alcătuiesc o cestiune care tocmai în timpul de față s-a pus, cum se zice, la ordinea zilei. Cred deci a face un bun serviciu mai ales învățătorilor, preoților și economilor noștri publicînd acest manual, în care m-am mărginit la lucruri esențiale, cu escluderea a tot ce ar putea împovăra și încurca priceperea cetitorilor mai puțin îndemînatici.

Așa, precum este întocmit manualul, el mai poate fi întrebuințat: în institutele agricole și pedagogice, în seminare și chiar în școalele satești.

Pentru cetitorii cari ar voi să cunoască în detaliu materiile tratate reproducem tabla materiilor.

Partea, I-a. *Prăsirea pomilor*. Capitul I. Prăsirea pomilor din sămînță: Noțiuni generale — Sămînța — Școala de sămănat — Școala provizorie — Pregătirea pomișorilor. Capitul II. Pregătirea pomilor din saduri, butași și pui sau vlăstari: Saduri[le] — Butașii — Pui sau vlăstări. Capitul III. Școala de altoit: Pozițiunea — Pămîntul — Îngrădirea — Rigolarea — Împărțirea — Distanța altoitor — Transplîntarea. Capitul IV. Altoirea: Noțiuni generale — Surceii nobili — Pădureții de altoit — Uneltele de altoit — Legăturile de altoit — Ceara și rășina de altoit — Altoirea în despicătură — Copularea — Semicopularea — Altoirea laterală — Tractarea altoitor în vara dintîi. Capitul V. Cultura altoitor: Noțiuni generale — Croirea trunchiului pomiferilor — Croirea trunchiului drupiferilor și nuciferilor — Croirea coroanei — Tractarea pămîntului în școala de altoit — Scoaterea și păstrarea altoitor — Pachetarea altoitor și surceilor nobili. Capitul VI. Pomii pitici și cultura lor: Piramida — Columna — Globul sau pomul rotund — Pocalul sau căldarea — Furca — Palmeta — Cordoanele. Partea a II-a. *Cultura pomilor*. Capitul VII. Alegerea și întocmirea pomătului: Clima — Pozițiunea — Pămîntul — Localitățile potrivite pentru o specie sau alta de pomi — Distanța pomilor. Capitul VIII. Plîntarea pomilor: Facerea gropilor — Alegerea pomilor — Pregătirea pomilor — Timpul plîntării pomilor — Plîntarea însăși — Parii și pâruiul pomilor. Capitul IX. Tractarea pomilor: Retezarea crengilor — Tractarea mai departe a coroanei — Proptirea și brăzdarea pomilor — Întinerirea pomilor — Realtoirea pomilor bătrîni — Înlocuirea pomilor pieriți — Tractarea pămîntului în pomăt. Capitul X. Animalele stricăcioase pomilor, boalele și alte neajunsuri. A) Animalele: Sugătoar[e]le — Paserile — Omidele — Gîndacii de mai (cărăbuși) și coropișnițele — Diverse alte insecte. B) Boalele: Tăciunele — Cangrena — Curgerea de gumă și idropica — Gălbînarea și ofica — Mana — Încolăcirea și pătarea frunzelor — Putrezirea lemnului — Nerodirea. C) Alte neajunsuri: Mușchiul — Bureții și rugina — Bruma și gerul — Seceta și ploile — Grindina, neaua și vijeliile. Capitul XI. Cultura diverselor specii de pomi: Mărul — Parul — Gutuiul, scorușul și sorbul, migdalul și cornul — Nucul, căstanul și alunul — Frăgarul și smochinul — Strugurelul și agrișul — Zmeura, murele și măceșul — Vița de vie. — Partea a III-a. *Culesul, conservarea și întrebuințarea poamelor*. Capitul XII. Culesul și conservarea poamelor. A) Culesul: Uneltele necesare la cules — Cînd să se culeagă ? — Cum să se culeagă ? B) Conservarea: Localul de iernat — Mobilele localului de iernat — Pachetarea poamelor menite pentru transport. Capitul XIII. Întrebuințarea poamelor. A) Uscarea poamelor. B) Prepararea lictarului; C) Prepararea vinului de poame; Pisătoarele și pisarea — Teascurile și tescuirea — Pivnița — Buțile — Tractarea vinului în pivniță; D) Prepararea rachiului, oleiului și oțetului de poame: Rachiul — Oleiul —

Oțetul. *Adaus*: I. Cultura gardului viu: Foloasele — Prăsirea păducelor — Pregătirea terenului — Plântarea păducelor — Croirea și tractarea — Împletirea și tractarea mai departe.

Autorul ni e cunoscut prin colaborarea sa la „Calendarul bunului agronom pe a. 1877”, care din cauza multelor sale articole practice au avut *două* ediții, lucru desigur rar, mai ales la un calendar. Prețul cărții de față este un fiorin v.a.

Astfel dar gospodariul și fiecine care are o grădină cu pomi roditori sau vrea s-o aibă de-acum-nainte, apoi învățătorul sătesc, preotul găsec în acest manual, scris limpede și cu ortografie fonetică, tipărit cu caractere mari și lesne de citit, toate povătuirile trebuincioase pentru cultura pomilor. Noi îi dorim autorului ca răspîndirea cărții sale să-l încurajeze a lucra cu aceleași vederi și celelalte ramuri ale economiei agricole.

[10 iunie 1877]

MUNTENEGRU [„CREADĂ CINE CE-I PLACE...”]

Creadă cine ce-i place, căci știrile din Muntenegru sînt foarte contrazicătoare. O depeșă venită din Constantinopole sub data 8/20 iunie spune că muntenegrenii au fost bătuți, că s-au reproviantat Niksici și că trupele otomane au ocupat înălțimile de la Ostrog și mai multe localități. Acestea de la Suleiman Pașa, deși o depeșă directă a sa n-au sosit încă. Ali-Saib care intră dinspre Albania (Spuz) spune că-și urmează marșul, că trupele otomane au luat în puterea lor înălțimile de la Martiniț și Garovița și că au cauzat

---

mari pierderi muntenegrenilor. În fine Mehemed-Ali vestește din Reștina că trupele otomane au ocupat două ținuturi ale Muntenegrului. O depeșă din Petersburg însă confirmă numai știrea despre proviantarea cetății Niksici. Din *Cetinje* chiar se spune că într-o luptă ce au avut loc la Spuz în ziua de 8/20 c. oștirea lui Ali-Saib au fost pe deplin bătută de muntenegrenii comandați de Bozo Petrovici.

[12 iunie 1877]

NECROLOG [„LA 9/21 L.C. S-AU SĂVÎRȘIT...”]

La 9/21 l.c. s-au săvîrșit din viață de un atac de apoplexie d-na Fanny Neuschotz, născ. Vittner, soția cunoscutului bancher Jacques de Neuschotz. Răposata era în etate de 53 de ani și altfel de-o constituție viguroasă. Înmormîntarea au avut loc a doua zi la 10/22 iunie, 5 ore după-amiază. Cu toate că în obiceiurile ritului mozaic par a se evita parada și înglotirea publicului, totuși aceste datine n-au putut fi păzite, de vreme ce toate cercurile izraelite erau prea de aproape atinse de cazul dureros întîmplat în această familie. Atît curtea templului cît și ulița mare erau pline de oameni și trăsuri cari adăstau pe-o căldură cumplită mîntuirea ceremoniei religioase. Familia Neuschotz se bucură de nume bun în cercurile ei și e cunoscută ca binefăcătoare atît față cu săracii îndeosebi, cît și față cu institutele de creștere ale comunității religioase. Răposata însăși era fondatoarea unui orfelinat și prezidenta comitetului de administrație a unei școale de fete. De aceea participarea la ultimele onori date unei membre a familiei n-au putut fi decît foarte vie.

[12 iunie 1877]

[„CU OCAZIUNEA CIRCULĂRII...”]

Cu ocaziunea circulării otomane relativă la atitudinea României „Le Journal des Débats” constată că ideea independenței României a fost în general favorabil primită și că din parte-i a arătat totdeauna simpatii pentru națiunea română, că a susținut-o totdeauna și a încurajat-o în silințele de douăzeci de ani pentru a-și completa organizațiunea sa politică și socială.

[17 iunie 1877]

IARĂȘI PENTRU RĂNIȚI

Lunea trecută, doi din elevii Institutului academic, unul din secția a I-a și altul din secția a II-a, cursul superior, amândoi în perspectivă de a fi premiați, au oferit cu consimțământul și-n numele camarazilor lor premianți din întreaga școală, în folosul

---

răniților români suma de 350 franci, ce s-ar fi cheltuit pentru premiile lor; după analogia anilor trecuți, lipsindu-se astfel de această dulce răsplată a muncii lor de un an, pentru a ușura suferințele fraților lor, cari cu arma în mână apără drepturile noastre strămoșești. Iată o acțiune patriotică care merită să găsească imitatori și la alte școli.

[17 iunie 1877]

CARTĂ STRATEGICĂ

D-nii F. Budicu și V. Havrda, ingineri în București, au publicat o carte strategică a teatrului războiului turco-rus din Europa și Asia. Această lucrare, altfel curat executată, are scopul de-a orienta pe lectorul nedepins cu carte speciale în căutarea locurilor pe unde se mișcă armatele; cuprinde deci întreaga Turcie europeană, România, Serbia, Muntenegru, Grecia, complexul de țări împrejurul Mării Negre, teritoriul dintre Marea Caspică și cea Neagră, confiniile despre Turcia ale Persiei, c-un cuvânt toate provinciile câte sunt sau pot fi amestecate în războiul actual. Munții lipsesc, parte pentru că prin executarea lor lucrarea s-ar fi scumpit, parte apoi pentru că cititorul nedepins cu greu ar putea să-și închipuie configurațiunea orografică după o carte care nu e lucrată în măsuri mai mari. Prețul unui exemplar e numai de un franc și se poate procura la librării, la tutungerii și în fine la autori chiar, strada Dionisie no. 51, București.

[17 iunie 1877]

MUNTENEGRU [„SULEIMAN PAȘA AU PĂȚIT-O ...”]

Suleiman Pașa au pățit-o rău în Muntenegru. El într-adevăr s-au întrunit cu Ali-Saib, însă nu în Muntenegru, ci la Spuz, pe teritoriul turcesc, după ce-au trecut prin întreg mijlocul țărișoarei muntoase. Muntenegru, după configurația granițelor sale, se disparte în două părți, oarecum ca o frunză de brustur. Prin mijlocul acestei frunze vine de la nord râul Zeta, care trece pe lângă trecătoarea Duga în apropiere de mult pomenita cetate Niksici, intră în Muntenegru, străbate țărișoara toată de la nord - vest spre sud - est, iese din Muntenegru pe la Spuz și se varsă în lacul Scutari în Albania.

Va să zică mijlocul țării e petrecut de valea Zetei de la Niksici pân-la Spuz. Această vale a Zetei e cea mai

practicabilă din toate și totodată partea cea mai avută și mai roditoare a întregii țări. Planul turcilor era ca Suleiman să plece din sus, de la Niksici, să străbată de-a lungul această vale, iar Ali-Saib să plece din jos, de la Spuz, și să se 'mpreune cu Suleiman la Danilograd, de unde apoi amândoi împreună să apuce spre sud-vest către capitala Cetinie.

Din Constantinople se scontase deja victoria anticipando și s-au depeșat în toată lumea cumcă Suleiman și Ali-Saib s-ar fi ajuns la 8 a l.c. și au apucat împreună spre

---

Cetinie. Din Cetinie însă se vestea că Ali-Saib cercase a intra, dar între Spuz și Danilograd căpătase o vajnică bătaie, încât se retrăsese. Suleiman de la nord înainta. El străbătuse Muntenegrul de-a curmezișul și ajunsese după lupte continue la Ninici, o milă și jumătate departe de Spuz. Va să zică numai cale de două ceasuri era între colona de nord și cea de sud. În faptă însă deja la 7 a curente Suleiman, auzind cumcă muntenegrenii i-au închis retragerea spre Herțegovina, au ordonat trupelor sale să se întoarcă. Dar retragerea era într-adevăr așa de bine închisă încât s-au văzut din nou silit să cârască la dreapta împrejur din nou spre Spuz. Dar și aici drumul era închis. În fine la 14 c. Suleiman au scăpat pe teritoriu turcesc la Podgorița, mai la sud de Spuz, după ce s-au luptat șase zile de-a rândul pentru a face un drum de două ceasuri. Suleiman Pașa au pierdut într-aceste lupte 5000 de oameni, cam scump pentru plăcerea de a se prombla prin mijlocul Muntenegrului.

[19 iunie 1877]

PENSIONATUL NORMAL DE DOMNIȘOARE [„DUMINECA TRECUTĂ...”]

Dumineca trecută spre sară s-au închiet esamenene publice de la pensionatul normal de domnișoare, prin o serie de producțiuni muzicale.

Rezultatele instrucției, a creșterii, apoi îndeosebi a culturii muzicale din acest institut despre cari au dat dovadă aceste esamene sunt vrednice de-o deosebită luare aminte.

În privirea instrucției putem susține că în timpul nostru poate sunt puține lucruri despre care să se vorbească, așa de mult și cu atâta interes ca de metoda cea mai priincioasă după care să se deie școlarilor învățătura cuvenită. Cu toții știm astăzi ce însemnează metoda intuitivă, însă la noi sunt foarte puțini care s-o știe aplica bine și încă mai puține sunt școlile în cari acea metodă a devenit familiară și folositoare într-adevăr. Una din aceste puține școli este institutul d-nei Humpel. Învățarea pe de rost cu scop de-a dobândi nouă cunoștințe este aproape cu totul exclusă, memorizarea regulilor — regulă generală la noi — este înlocuită printr-o învățătură minuțioasă, treptată și sigură a materiei de învățământ; istorie și științe naturale se propun astfel că școlărițele nu rămân cu vorbe goale în minte sau cu gândiri încălcite și idei nemistuite, dar ceea ce-a învățat și știu într-adevăr. Despre toate aceste s-a putut convinge oricine care se pricepe în chestiile dezvoltării intelectuale și a asistat la esamenenele de la pensionat.

Despre educație se face la noi asemenea multă vorbă, anume despre modul cum ar trebui îmbunătățită educația sexului femeiesc prin școale.

În urmarea vorbeii multe, a regulamentelor și parareglementelor, avem două direcții în practică și amândouă greșite, anume sau un respect extrem, în fond însă fals, sau o familiaritate peste margini. Efectul direcției dentâi este fățarnicia, efectul celei din urmă lipsa de caracter și nesupunerea.

D-na Humpel întrunește calitățile cele mai proprii pentru sădirea și cultura unei educații solide. Manieri familiare, cari totodată impun respect, un mod minunat de-a îndemna școlărițele la împlinirea datoriilor lor prin fapte și măsuri pedagogice, nu prin cuvinte moralizatoare: iată mijloacele cu ajutorul cărora d-na Humpel a căutat și caută cu mult succes a forma moralitatea fetelor încredințate d-sale.

Precum în instrucție, așa și în muzică la noi acela se crede a fi mai destoinic și mai bun care știe multe; pe când lucrul principal este de-a ști puțin și bine și acel puțin să

---

fie ales. Acest din urmă este principiul de care e condus d-nul Humpel în instrucția muziceii și desigur va veni timpul în care meritele d-sale pentru cultura muziceii în mijlocul societății noastre vor fi îndeobște recunoscute.

Cu privire la bucăți, ele se ieu din autorii cei mai celebri. Cu privire la executare am admirat totdeauna preciziunea și finețea cu care elevele mai înaintate în instrucția muzicală s-au distins în esecutările lor.

De toate au cântat la piano vreo treizeci de eleve, dintre cari merită o deosebită mențiune d-șoarele: Matilda

Blancfort , M. Hesshaimer, M. Panaitescu , Alex. Cernat , E. Corjăscu , A. Haret , O. Brăescu , Ecat . Panaitescu și V. Blancfort . În [fine trebuie să pomenim și de un cor, compus din vreo 23 de eleve , cari au executat cu mult efect imnul național rusesc.

[24 iunie 1877]

DE PE CÂMPUL DE RĂZBOI [„SUB DATA DE 3 IULIE...”]

Sub data de 3 iulie au sosit din Constantinopole telegrame cari anunță numai victorii de ale turcilor. Astfel comandantul din Erzerum vestește că rușii au fost respinși din Karakilissa și că pozițiile învecinate au fost ocupate de turci. O altă telegramă confirmă retragerile rușilor, zice că centrul lor e acuma dincolo de Kars, că cei bătuți la Alașgerd au început să se deie înapoi spre Baiazid și că turcii prind a lua ofensiva. *Karsul* ar fi scăpat de împresurare și se mai zice asemenea că la Suhum-kalé [rușii ar fi fost din nou bătuți.

De pe câmpul de război din Europa știrile constantinopolitane [nu sunt mai puțin favorabile turcilor. Optsprezece batalioane rusești trecând prin sistov au voit să ieie drumul spre Rasgrad , dar la Biela ei au fost bătuți de douăsprezece batalioane turcești. Dăm știrile acestea sub toată rezerva ce li se cuvine.

[26 iunie 1877]

ITALIA [„STAREA SĂNĂTĂȚII...”]

Starea sănătății Papei e din ce în ce mai îngrijitoare. El au pierdut graiul în urma unei paralizii a limbei și picioarele-i sunt foarte înflăte. Medicii așteaptă pe mică pe ceas moartea sa.

[20 iunie 1877]

TURCIA [„DE PE CÂMPUL DE RĂZBOI...”]

De pe câmpul de război din Asia știrile din sirginte constantinopolitană sunt toate favorabile turcilor. Până la 3/15 iunie șansele erau pentru ruși, dar acuma se vede a se fi schimbat soarta armelor. În această zi avangarda lui Tergusakoff au atacat cu vreo 20.000 oameni și 40 tunuri aripa stângă turcească de sub Mehemed Pașa. Mehemed Pașa a fost împușcat de oamenii săi proprii și generalul Djavid Pașa luă comanda pentru a ordona retragerea la Delibaba . Pe atunci Muktar Pașa au fost stând la Zevin . Pentru a ajuta ofenziva lui Tergusakoff , care nu mai era decât 10 poște departe de Erzerum, gen. Loris-melikof îi trimise spre ajutor divizia Heimann . Atunci Muktar Pașa ieși din apatie și duse ajutoare aripei sale stângi , încât Tergusakoff a fost respins la Seidakan . Pentru a ușura starea lui Tergusakoff , Loris-melikof atacă pozițiile de la Zevin , trebui însă să se retragă. De atunci Muktar Pașa, întorcându - se la centrul său din Zevin , începu ofensiva și merse înainte până la Sarakamyș . Divizia Heiman s-au retras la Ardost ca să se 'mpreune cu Tergusakoff , care la 16/28 iunie fusese bătut la Alașgerd . La 20 iunie/2 iulie Tergusakoff fu din nou bătut la Karakilissa . Muktar Pașa aleargă spre a scăpa Karsul de împresurare .

Din șistov se anunță că un corp de armată rusă compus din cavalerie și artilerie a luat Târnova cu asalt. Acest oraș era apărat de 3.000 de nizami și redifi, precum și de artilerie. — Turcii au fost respinși spre Osman-bazar . Ajutoare de artilerie și infanterie ruse sosesc neconținți la Târnova .

[29 iunie 1877]

FOȘTI ELEVI AI INSTITUTULUI ACADEMIC LA PARIS

După ultimele examene depuse la înalta școală de poduri și șosele din Paris, cei întâi trei elevi esteri au primit diploma de ingineri ; cei șase următori, simple certificate . Între elevii ieșiți sunt doi tineri români, unul cu diplomă , celalalt numai cu certificat . Tânărul care a capătat diploma de inginer de poduri și șosele și care a ieșit al doilea în clasificațiune este d. *Constantin Mănescu* , fost elev al Institutului academic, promoțiunea 1869 — 1870, ieșit întâi la bacalaureat și care, urmând apoi facultatea de științe din Iași, a capătat cel întâi licența în științele fizico-matematice . Un alt fost elev al Institutului academic, promoțiunea 1870 — 1871, d. Feder Leon , după ce a trecut aici bacalaureatul cu mult succes, ducându-se în Paris, a făcut cu mare laudă doctoratul în drept, s-a naturalizat francez și, mai săptămânele trecute, ținându-se un concurs de agregatie la Facultatea de drept din Paris, a ieșit între cei 8 candidați din care d. ministru al instrucțiunii va alege pe viitorul profesor agregat . Aceste fapte fac onoare pe de-o parte țării noastre, iar pe de alta școlii care a scos de pe bancele ei asemenea elevi.

[29 iunie 1877]

RUȘII SE RETRAG ÎN ARMENIA

Astfel o depeșă oficială rusească sub data de 30 iunie, sosită din Alexandropol , spune că, după ce generalul Loris-melikoff au aflat despre concentrarea tuturor puterilor lui Mouktar Pașa spre Kars, au amânat bombardarea, au trimis tunurile înapoi la Hurukdara și Alexandropol , au concentrat cavaleria la Klaiivali și infanteria la Saim . Colona generalului Tergusakof, mergând de la Daiar la Surp Ohannes , au luat sub apărare 3000 de familii creștine cari fugeau din valea Aleșgardului de atrocitățile bașibuzucilor și kurzilor . Aceasta însă, întârziind mișcarea colonei , au făcut cu puțință ca infanteria turcească să atace a[r]ișre-garda rusească; de aceea generalul Tergusakof se hotără întâi să aducă în siguranță bolnavii, răniții și emigranții , spre care scop el a mers spre Igdir , de unde în urmă abia s-au îndreptat spre Baiazid.

Din Constantinopole se vestește că, în urma retragerii rușilor spre Alexandropol , Mouktar Pașa au intrat în Kars, va să zică și-au reocupat pozițiile ce le avea la începutul războiului.

[3 iulie 1877]

SIMEON MARCOVICI

Simeon Marcovici, fost profesor de matematică și retorică în colegiul Sf. Sava, fost director la ministeriul de instrucțiune și la cel de externe, fost secretar al comisiei granițirii Dunării, fost secretar al comisiei Regulamentului Organic, fost director și efor al școalelor naționale, fost membru al consiliului superior de instrucțiune publică și fost deputat și-a dat obștescul sfârșit vineri la 1 iulie, șese ore sara, în etate de 76 ani.

Ceremonia funebă au avut loc duminică 3 iulie la 12 ore din zi, la locuința decedatului , de unde cortegiul a pornit la cimitirul Șerban Vodă din București.

Marcovici face parte din generația aceea care au prefăcut limba română în limbă literară. Scrieri originale nu are, dar limba traducerilor sale este aproape clasică și poate servi de model oricărui scriitor român.

[6 iulie 1877]

MESERIILE

Se știe că meseriile în Moldova au trecut din mâinile românilor în ale străinilor și aceasta din multe cauze, dintre care vom arăta și noi vro câteva . Una este modificarea răpede a portului și lepădarea în pripă a tuturor costumelor vechi, încât clasa veche de croitori n-au putut să urmeze această răpede schimbare. Drept dovadă aducem tablele vechi ale croitorilor jidovi , pe care stă scris: croitor de straie „nemțești", un semn că moldovenii lucrau numai straie moldovenești, pe când clasele superioare se lepădaseră deja de portul bătrânesc , iar, pentru a le îmbrăca , trebuiau croitori străini, familiarizați cu croială nouă. O a doua cauză e concurența fabricatului gata, adus din străinătate. Iașul însuși gema de straie și încălțăminte gata, aduse din Viena; fabricate rele, însă ieftene, cari se vând ușor într-o societate ca a noastră, lipsită de simțul economiei. O a treia

---

cauză e lipsa de precauțiune care-a domnit la introducerea tuturor reformelor sociale. La dezrobirea sclavilor, o măsură în sine negativă, nimeni n-a mai gândit la soarta acestor oameni cari, puși în libertate, au rămas cu totul în grija sorții, fără ca societatea să creadă că mai are nevoie de a gândi câtuși de puțin la ei. Cu ocazia dezrobirii au pierit o mulțime de industrii indigene , căci cei ce le profesau n-au mai fost privegheați , nimeni n-au căutat a-i statornici și a-i deprinde cu o libertate bine înțeleasă. Meseriașii aceștia au devenit proletari și s-au stins cu totul. A patra cauză a fost desființarea breslelor corporative și a privilegiilor lor. În fine cauza principală a căderii meseriașilor români au fost introducerea pripită a egalității sociale în România, care nu trebuie confundată cu egalitatea înaintea legii. Egalitatea n-au însemnat la noi prefăcerea claselor de sus în clase muncitoare — cu o muncă superioară se 'nțelege — ci „boierirea " claselor de jos, infectarea acestora cu rușinea de muncă și bolirea de deprinderea claselor vechi de-a câștiga mult prin muncă puțină. Progenituri meseriașilor români, care învățase două buchi , i-au fost rușine de-a se mai ocupa cu meseriile părinților, ci s-a prefăcut toată în ampoi și în persoane ce fac politică înaltă, pun toate țările Europei la cale și aspiră de-a deveni miniștri, o glorie ușor de ajuns la noi, unde mai nu e om îndestul de mărginit pentru a nu putea deveni deputat sau ministru sau orișice.

Dar alături cu boierirea tuturor se întinde din ce în ce mai mult sărăcirea tuturor, care devine cu atât mai simțitoare cu cât esportul produselor agricole scade prin concurența producției americane și rusești.

În anul 1835 nu era încă pe ulița mare un singur negustor evreu, astăzi mai că nu găsești negustor creștin pe această uliță, și tot așa și pe celelalte. Afară de aceea evreii formează ei în de ei un fel de societate tacită de consum , ei își vând în de ei toate lucrurile mai ieftin (poate în urma unei înțelegeri, stabilite prin zecile de școli evreești), încât un român, ce are întocmai aceleași trebuințe ca și un evreu, cheltuiește totuși cel puțin c-o a treia parte mai mult decât un evreu. Asigurați odată contra concurenței creștinilor, evreii au două liste de prețuri, una pentru evrei, alta pentru creștini. Poporul boieros al quiriților plătește 33 la sută pentru onoarea de-a putea deveni deputat și pentru capriul de-a nu fi devenit meseriaș sau negustor.

Am spus răpede această stare de lucruri și adăogim numai că în vremea din urmă s-au ivit o reacțiune, deocamdată încă nu destul de puternică, dar de care trebuie să ținem samă. Un început de îndreptare este școala de meserii din Iași, care ne va da poate cu vremea meseriași români. Drept semn că silințele școalei sunt apreciate cităm binevoitoarea încercare ce-au făcut-o d-nul Scarlat Pastia de a trimite pe doi dintre absolvenții acelei școale la Paris, pentru a se perfecționa unul în croitorie , altul în ciubotărie. Acești doi se vor întoarce în curând în patrie, vor deschide ateli [er] ile lor și vor fi totdeodată și maistri la școală.

Acuma d. Pastia au înștiințat „reuniunea femeilor române" că e dispus a trimite și pe-o absolventă a școalei profesionale de fete, pentru a se perfecționa în croitorie . Eleva va primi o bursă de 2000 l.n. pe an și 300 l.n. pentru cheltuielile de călătorie. Fapta se laudă de sine și merită de a fi imitată.

[6 iulie 1877]

DIN CONSTANTINOPOLE..."

Însămănătatea crizei din Constantinopole nu se poate judeca deodată, nici se poate ști cari vor fi urmările ei. Ziarele ungurești vorbesc chiar despre schimbarea sultanului și înlocuirea lui cu reînsănătoșatul Murad V. Destul că Savfet Pașa, ministrul de externe, e înlocuit prin Aarifi Pașa, Abdul-Kerim, serdarul-ekrern al imperiului, e destituit, asemenea

---

energicul Redif Pașa, ministrul de război, care desigur din parte-și nu e deloc de vină la reua conducere a armatei, pe care sub împrejurări foarte grele a știut cel puțin s-o hrănească de rău de bine și s-o mute în loc din loc după cererea generalilor.

Pînă acum nu știm cine va veni în locul lui Abdul-Kerim. Turcia are în acest moment șase mareșali pe cîmpul de război, dintre cari unul va avea desigur nenorocirea de-a fi numit comandant suprem. Acești șase sînt: *Ahmed-Eiub*, comandant al trupelor de la Dunăre; *Osman (Nuri)*, comandantul corpului de la Vidin; prințul egiptean *Hassan*, care a părăsit acuma linia valului lui Traian din Dobrogea și s-a retras la Silistria; *Ali-Saib*, ce stătea c-un corp la Podgorița la sudul Muntenegrului; *Mehmed-Eșrev*, guvernorul vilaietului Dunării (pașa din Rusciuc) și în fine *Suleiman Pașa*, cel care-a făcut renumita primblare prin mijlocul Muntenegrului. Între acești șase numai cel din urmă, Suleiman, au fost bătut cu oarecare onoare. El au forsat trecătoarea Duga și defileul de la Ostrog, au proviantat cetatea Niksici și au scăpat în îndrăzneța sa trecere prin Muntenegru cu pagube relativ mici.

Cu toate acestea „Agence Havas” crede a putea afirma că urmașul lui Abdul-Kerim va fi *Mehmed-Ali*. Acest Mehmed-Ali, prusian de naștere, au intrat în serviciul turcesc la anul 1845, iar de la 1869 a înaintat la rangul de general de divizie, ceea ce a și rămas pîn-acum.

El au comandat corpul de la Novi-Bazar în contra armiei sîrbești de la sud-vest, numită de pe Ibar, de sub gen. Zach, mai tîrziu de sub colonelul Ciolac Antici. Cu toate că dispunea de puteri cu mult mai mari decît ale sîrbilor, succesele sale au fost aproape nule; iar mai deunăzi Mehmed-Ali au comandat în ostul Muntenegrului 15 batalioane, cu cari au înaintat spre mănăstirea Moracea, unde au fost bătut de 5000 de muntenegreni. În sfîrșit, Mehmed-Ali numai glorie n-au cules pîn-acuma, iar bătaii destule.

În genere însă e o mare întrebare dacă schimbarea comandantului va folosi cîtuși de puțin turcilor și dacă n-ar fi mai bine să încheie repede pace, înainte de a intra englezii și austriacii în Turcia. Abdul-Kerim s-au înșelat regulat asupra intențiilor inamicului, încît el aștepta trecerea rușilor cel mult la Oltenița, nicidecum între Giurgiu și Turnu-Măgurele. Afară de aceea armata turcească din vilaietul Dunării mai că n-a fi mai mare de 130.000, dintre cari 50.000 vor trebui să apere Rusciucul, Silistria și Varna; iar restul de 80.000 e rupt în două, dintre cari 35.000 se află în Bulgaria de vest, pe lîngă Vidin, unde nu mai știu de cine vor fi atacați mai întîi, de ruși sau de români.

La ordinul general de concentrare în Adrianopole toți au început a se pune în mișcare. Corpul de la Vidin, din fața armatei noastre române, au lăsat în cetate o garnizoană de 5000 de oameni și au luat drumul Sofiei, ca prin acest incungiur (căci drumul drept e ocupat de ruși), să ajungă la Adrianopole, lucru pentru care-i trebuiesc 16 zile. Suleiman Pașa dinspre Muntenegru s-a îmbarcat la *Antivari* la 3/15 l.c. Lui îi trebuie tot atîta vreme ca s-ajungă la destinație; în fine, Mehmed-Ali a pornit prin Colașin și Niș și îi trebuiesc asemenea mai multe săptămîni ca s-ajungă; c-un cuvînt se poate ca nici unul din cei chemați să n-ajungă la vreme. Pînă atunci rușii au trecut Dunărea, Iantra, Lomul, Balcanii, au împresurat Rusciucul, organizează în spatele turcilor bande bulgărești și au cuprins armata turcească din Bulgaria cantr-un clește.

[13 iulie 1877]

DE PE CÎMPUL DE RĂZBOI [„ÎN ZIUA DE 8/20 L. C...”]

În ziua de 8/20 l.c. au avut loc cea dentîi victorie a turcilor în războiul de față. Lîngă rîul Vid, cam șase mile depărtare de la Nicopole, este un orășal turcesc de 17.000 locuitori, mai cu samă mohametani, numit Plevna sau Pleven, cu 18 moschee, 2 biserici,

---

1600 case mohametane și 1500 case creștinești. Orașelul are pentru armia rusească oarecare însemnătate, de vreme ce acolo se adună mai multe drumuri de țară, din care unul merge la Lovăț și la Solia și comunică cu patru trecători ale Balcanilor. Deci la 8/20 c. un detașament din corpul Krudener, și anume o brigadă din divizia a V-ea, compusă din regimentele de infanterie no. 17 (Archangel) și no. 18 (Wologda) au atacat Plevna dinspre nord, iar reg. de infanterie no. 19 Kostroma cu 8 tunuri au atacat orașelul dinspre est. Rușii erau comandați de locotenent-colonel *Schilder-Schuddner*. Atacul rusesc au fost respins și rușii s-au retras spre Biela cu pierderi relativ însemnate. După telegrama oficială din Sant-Petersburg au murit 2 coloneli și 14 ofițeri, au fost răniți 36 de ofițeri, iar soldați din rânduri s-au pierdut 1878. La 9/21 iulie rușii au căpătat ajutoare. De atunci și pînă-acum au avut loc mai multe harțe neînsemnate. Dar aceste ajutoare au venit din Nicopole, care au fost rămîind deșert de trupe. În urma acestora se zicea că ar fi trecut divizia noastră a 4-a sub generalul Manu pentru a ocupa Nicopolul după cererea ce i s-ar fi făcut cartierului nostru general și cu permisiunea M-Sale Domnului.

Astfel „Correspondența politică” primește din București următoarea știre telegrafică:

Corpul rusesc ce ocupase Nicopolul au mers în ajutorul trupelor rusești, care suferise la Plevna o învingere. În urmarea acestora comanda rusească superioară au cerut ca corpul al 4-le al armatei române de sub gen. Manu să ocupe Nicopolul, conform misiunii de-a apăra linia Dunării. La 13/25 noaptea corpul român a trecut Dunărea și au intrat în Nicopol.

Cu toate aceste ocuparea Nicopolului de trupele române se afirmă că s-ar fi oprit.

„Românul” mai adaogă că nici nu știe dacă va mai trece armata noastră Dunărea. Totodată d. Cogălniceanu, ministrul de externe, s-a oprit din drumul său către Viena, „amînînd plecarea — zice „Românul” — cu una sau două zile”.

I.S.I. Marele Duce, comandantul suprem, anunță din Tîrnova sub 7/19 iulie cumcă trecătoarea de la Șipca e definitiv în mîni rusești. La 5 st. n. generalul Gurko au luat atît Șipca cît și Kazanlik. Trecătoarea e ocupată de regimentul *Orel* cu două tunuri.

„Pressa” află că în Creta a izbucnit revoluțiune.

Soleiman Pașa și Reuf Pașa dispun de o armată de 50.000 oameni.

Aceste forțe considerabile din toate armele sînt adunate la Iamboli pentru a ataca pe ruși.

Se crede că generalul Krud[e]ner concentra întreg corpul său pe aripa stîngă a turcilor pentru a forța calea Plevnei.

Turcii părăsesc pozițiunile de la răsăritul Serbiei, nelăsînd în Vidin decît o garnizonă de 10.000 oameni.

[17 iulie 1877]

MUNTENEGRU

[„LA 10/22 L. C. MUNTENEGRENI...”]

La 10/22 l.c. muntenegrenii au luat înălțimile de la Trebes, cari dominează cetatea Niksici, apoi au luat fortul Gorianskopolie, prinzînd 53 de nizami și puind mîna pe muniție și cai. La 11/23 sara ei au mai luat al doilea fort de lîngă Niksici, numit Rabovaț, prinzînd 30 nizami și 2 issbași și căzîndu-le în mînă multă muniție și proviant. În fine înainte de două zile să fi luat încă 2 forturi, Klacin și Mostin, asemenea lîngă Niksici. Se vede că în curînd vor lua cetatea chiar. Altfel aceste forturi nu sînt întărituri moderne, cari ar putea să reziste tunului. Ele au fost luate cu asalt deci cu pușca și hangerul.

[17 iulie 1877]

TÂRNOVA

Moltke, ai cărui ochi s-au bucurat de farmecul Bizanțului și al Asiei Mici, susține totuși că n-au văzut niciodată un oraș mai romantic decît Tîrnova. Kanitz plutea încă ani întregi în amintirile aceluia ceas neuitat de privești plăcută pe care l-au fost avut la vederea acestui oraș al țarilor, cuprins de lumina de soare, cu zidurile lui, cu turnuri, moschee,

minarete , biserici, cupole, poduri, insule, grădini și cordele de stânci și de ape: „Numai o Târnovă este, și nimic mai mândru nu-mi văzură ochii, încât abia îndrăznești să iei caietul de schițe, pentru a însemna pe hârtie măcar aproximativ minunata icoană”. Formația stâncelor și dâmburilor orașului, petrecut în curbe fantastice de râul Ianca, e atât de labirintică și aventuroasă încât nu există punct din care ar fi cu putință de a cuprinde unitatea părților orașului, încuibate la răzămătorile deosebitelor terase de var. Amestecul de case se ridică în mod amfiteatral pe povârnișul a trei dealuri înalte. Cele două înălțimi din apus par a fi despărțite de-a treia, dar par numai, căci în realitate sunt împreunate prin o ciudată formație a terenului , printr-un pod natural de stâncă , de 60 metri lungime. Cu părții lui perpendiculare , acest pod formează singura intrare, ușor de apărut (căci are o lungime numai de câțiva metri), la dealul Cearaveț , pe care stătea odată reședința, dispărută fără urmă, a țarilor bulgărești ce domneau de la Tisa până în regiunile Pontului . Aicea erau domnitorii din dinastiile șişman și Asan de pe la anul 1000 și până la anul 1393, în care Celebi , fiul marelui Baiazet , au plantat flamura cu semilună pe culmea rezidenței . Patriarhul Antimie , numărat între sfinții naționali, care ținea locul în absența țarului, s-au rugat zadarnic pentru crușarea orașului. Între zidurile maiestuoase risipite atunci sunt : biserica celor 40 de sfinți a împ. Așan , biserica în care se încoronau împărații Sf. Dimitrie al Asanizilor , palatul împărătesc al lui Ioan Alexandru și patriarhia, mama bisericii împărăției bulgară. De 500 de ani, de când stăpânesc turcii, Târnova remăsese totuși centrul intelectual și comercial al Bulgariei. Drept că industria au căzut de un veac, dar cu atât mai viu e comerțul. Bazarul și magazinele negustorilor bulgari sunt bine asortate cu mărfuri. Până la întemeierea vilaieturilor (1862) Târnova era scaunul guvernamentului Bulgariei dunărene, până ce Mithad Pașa au strămutat scaunul la Ruseciuc.

[24 iulie 1877]

[„LA 20 IULIE (1 AUGUST)...”]

La 20 iulie (1 august) la amiază a sosit la Viena d. Mihail Cogălniceanu, a cărui petrecere acolo fusese fixată cam până sâmbătă . A doua zi înainte de amiază d-sa au avut în palatul ambasadei engleze o conferință de mai mult de o oră cu ambasadorul Mării Britanii lordul Buchanan . O zi în urmă d-sa a vizitat pe contele Andrassy, care peste puțin i-au și întors vizita.

Se n'țelege — zice *Presse* din Viena — că cu ocazia acestor vizite reciproce vor fi vorbit despre împrejurările politice ale României. Domnul Cogălniceanu va fi simțit trebuința de-a lămuri participarea României la război și se poate că apoi contele Andrassy au avut ocazie de a-i repeta vorbele ce le-au zis mai dăunăzi reprezentantului României, cari precum să știe sunt : „că dispozițiile militare ale României îi sunt altfel indifferente , dar nu vede scopul lor, de vreme ce știe că dincolo de Dunăre România nu are nici un teren pentru cuceriri.

[27 iulie 1877]

[„D. MAIOR VLADIMIR ANDREIEVICI ...”]

D. maior Vladimir Andreievici , cunoscut și sub numele de Osman Bey, carele după cum spun unii ar fi ficiorul lui Kibrizli Pașa din căsătoria acestuia c-o franceză, este cunoscut prin o broșură în care caracterizează tendințele evreilor, apoi prin prelegeri publice, ținute și aici în Iași, asupra războiului dintre sârbi și turci. D-sa, despre care putem presupune că cunoaște împrejurările Turciei, scrie în „Românul” următoarea notiță asupra lui Mehmed-Ali, generalisimul turcesc ¹.

[29 iulie 1877]

CIUDATĂ BUNĂVOINȚĂ

Comitetul central al doamnelor din Iași publică următoarele:

Domnul Otto Max, antreprenorul grădinei Chateau-aux-fleurs , luând de la d-na membră Nathalia Soutzo 100 bilete de loterie , arangiată în folosul ostașilor români răniți, după un interval de opt zile a vândut numai un singur bilet,

iar restul l-a înapoiat d-nei membre Nathalia Soutzo . Se mai adauge că tot numitul domn antreprenor, dând o reprezentațiune în grădina sa, au trimis oamenii săi de au lipit afișul privitor la reprezentațiune peste afișurile comitetului care anunțau tombola destinată pentru ostașii români răniți. Această singulară bunăvoință din partea d-lui Otto Max atât în privința biletelor cât și în privința afișurilor se aduce la cunoștința publicului și totodată se anunță că tombola în cesiune va avea loc duminica viitoare 31 iulie la 7 oare sara în grădina publică.

Nu știm cum Comitetul a putut solicita bunăvoința unui evreu galițian . [29 iulie 1877]

„POMĂRITUL ÎNTOCMIT CU DEOSEBITĂ
PRIVIRE LA GRĂDINA ȘCOLARĂ" DE D. COMȘA

Sibiiu, 1877, 1 vol . 8° , 200 pag.

Cam de mult ne deprinsesem a primi din Transilvania cărți scrise într-o limbă foarte ciudată. În urma înrăuririi germane și a celei maghiare scriitorii români din principatul Ardealului își formaseră șabloane sintactice pe care le împleteau cu cuvinte latinești spre marea daună a limbei naționale. Limba germană e foarte bogată în vorbe, în urma înlesnirii cu care dintr-o radicală se pot forma o mulțime de cuvinte

derivate, fie prin adăogirea unei sufixe, fie pre altă cale. Acuma d-nii scriitori căutau a altoi limbei noastre fizionomia alteia cu totului străine de ea și prin acest soi de cultivare a limbei au ieșit la lumină fenomene cari au dat ocazie penelor satirice să facă haz de jurnalistica de peste Carpați, care altfel în privirea onestității politice merită mai mult respect decît gazetele noastre.

Înainte de toate scriitorii românești din Ardeal ignorau, unii cu, alții fără intenție, următorul lucru. Limba noastră nu e nouă, ci din contra veche și *staționară*. Ea e pe deplin formată în toate părțile ei, ea nu mai dă muguri și ramuri nouă și a o silnici să producă ceea ce nu mai e în stare înșamnă a abuza de dînsa și a o strica. Pe de altă parte, veche fiind, ea e și bogată pentru cel ce o cunoaște, nu în cuvinte, dar în locuțiuni. Căci la urma urmelor e indiferent cari sînt apucăturile de care se slujește o limbă, numai să poată deosebi din fir în păr gîndire de gîndire. Un singur cuvînt alăturat cu altul are alt înțeles.

Să luăm bunăoară cuvîntul *samă* (ratiocinium) și să vedem la cîte locuțiuni au dat naștere: a băga de samă (bemerken), a lua sama (aufmerken), a fi de-o samă (gleicher Art sein), a ști sama unui lucru (wissen, wie etwas anzufassen ist), o samă de oameni (einige unter diesen), a-și face samă (Hand an sich selbst anlegen), a-și da samă (sich Rechenschaft geben), a lua și a da pe samă (übernehmen, übergeben), a ține samă de ceva (etwas mit in Betracht ziehen), a-l ținea în samă pe cineva (auf jemanden achten) ș.a.m.d.

Aceste exemple le-am putea înmulți fără capăt; destul numai că de fiecare cuvînt vechi se ține un șir întreg de zicale care înlocuiesc cu prisosință, ba întrec adesa mulțimea cuvintelor și frazelor nouă, primite în limbă fără de nici o rînduială.

Apoi autorii din Ardeal au mai ținut samă de așa-numita *puritate* a limbei și pentru acest scop au crezut de bine a prăda lexiconul latinesc și acelea ale limbelor romanice și a alunga toate cuvintele slavone, chiar cele mai nevinovate, chiar acelea care la noi își pierduseră de mult înțelesul lor primitiv. Max Müller spune că limba engleză, cu tot materialul de cuvinte romanice, nu are o picătură de sînge romanic înlăuntru organismului ei. *Mutatis mutandis* e tocmai așa și cu limba noastră. Ea și-a asimilat așa de bine materialul slavon cum și l-au asimilat limba ungurească și, dacă cineva pe baza cuvintelor numai ar voi să deducă ceva în privința originii noastre, aceasta va fi mai mult o dovadă de neștiință din partea sa decît un argument în privirea noastră. Dar preste tot românii au dat prea mult pe părerea străinilor, pe cînd această părere ar fi trebuit să ne fie cumplit de indiferentă și atunci poate mergeam mai bine. Căci fiecare popor are o mare doză de dispreț pentru celelalte și multă laudă pentru sine însuș. Grecii și romanii numeau barbari pe toată lumea. Turcii numesc toată creștinătatea „ghiaur” și fiecare popor îndeosebi are o mulțime de gingășii pentru vecinul său în această lume care, după *Leibniz*, e cea mai bună dintre lumile ce sînt cu puțință. A trăi și a vorbi însă după placul altora e nedemn atît de-un om îndeosebi, cît și de un popor.

Fiecare vorbește și scrie limba sa pentru sine, nu pentru străini. Cînd limba, în urma dezvoltării ei firești, va cuprinde în comoara ei scrieri însemnate prin știință sau prin frumusețe, atunci străinul ce va avea <de> nevoie de dînsa va învăța-o nepoftit de nimene.

A crede însă că un popor de peste zece milioane de suflete au fost compus numai din nățingi și că n-au avut nici destul auz, nici destulă minte pentru a-și plăsmui o limbă cumsecade, a primi apoi ciudatul axiom că numai d-nii filologi sînt oameni cuminți, carii ne pot pune la cale după teorii pe care le sug între patru pereți din degetul cel mic, o asemenea credință este o insultă pentru nația românească, care au vorbit și scris bine și într-un fel înainte chiar de a fi sămînță de filologi pe plaiurile Daciei lui Traian. Ramură mutată în pămînt departe de trupina părintească, limba

românească s-au nutrit în mediul ei nou prefăcînd nutrimentul în organe specifice ale sale, și rămîind limbă romanică, precum un englez rămîne englez chiar dacă s-ar nutri din copilărie numai cu grîu cumpărat din valea Dunării.

Am zis mai sus că limba românească e *staționară*. Eroarea că ea s-ar fi schimbat foarte o datorim cărților noastre bisericești, care se tălmăceau ad litteram din slavonește sau din grecește, precum tălmăcesc încă și astăzi copiii de evreu Biblia în școalele belferești cuvînt după cuvînt. Dovadă însă că limba noastră e aproape neschimbată

---

de două sute de ani și mai bine ne-o dau puținele scrieri originale de pe acea vreme. Iată de pildă o filă dintr-un cronograf manuscris de la anul 1638, scris la episcopia Buzăului :

Iară la județ foarte era tare și drept (Traian) că nici mitelor nu se potrivea, nici *voie* nimărui nu *veghea*, ci foarte făcea giudeț cu dreptul macar au boiar au sarac, de-ar fi fost singur frate-său. Iar într-o zi, șezînd împăratul la masă cu toți boierii sei, au smult o sabie din teacă și chemă pre armașul său și-i zise: „Iată că-ți dau această sabie pre mînă naintea lui Dumnezeu, să începi întîi de la mine de vei vedea că fac vrei strîmbătate: să nu-mi *veghe* voie, căci sînt împărat, ci să-mi tai capul întîi mie. Iar dintru toată curtea mea și dintr-alți oameni care vei vedea că face strîmbătate altuia nu-l mai aduce înaintea mea, ci să-i faci samă de sabia mea.” — Boierii toți numa ice și-au căutat între ochi, și nime nu se mai plîngea de nimic, de silă sau de strîmbătate în zilele lui Traian împărat.

Singura locuțiune învechită este „a-i *veghea* voie cuiva”, înlocuită astăzi prin „a-i intra cuiva în *voie*”; încolo aceste șiruri sînt *astăzi* înțelese la Oradea Mare sau în Sighetul Maramureșului, deși sînt scrise înainte de 250 de ani la ...Buzău.

Întreg cronograful acesta, scris mărunțel pe mai bine de 800 de fețe și bogat în locuțiuni propriie numai limbei românești ar fi astăzi priceput ca și pe timpul în care s-au scris.

Am avut nevoie să facem această precuvîntare cam lungă pentru a însemna o schimbare în bine care se petrece astăzi în Ardeal. De un an și mai bine au început să iasă la lumină pe lîngă foaia politică „Telegraful român” o foaie literară. Această din urmă, numită „Foișoara Telegrafului român”, se îndeletnicește mai cu samă cu răspîndirea științelor practice trebuitoare plugarului și grădinarului; ea e menită a pune în mîna învățătorului sătesc și-a preotului o lectură scrisă românește de-a dreptul, lesne de înțeles și folositoare. Totodată găsim în foaie dări de samă asupra cărților străine care ating întrucîtva și pe români, dizbateri asupra limbei ș.a., destul numai că partea de căpetenie o formează studii de-o netăgăduită utilitate. Ortografia e fonetică, cu concesiile etimologice pe care le-am făcut și noi. Cîțiva tineri, sătui se vede de păsereasca filologilor și a gazetarilor de dincoace și de dincolo de munți, au prins a se pune pe muncă temeinică și, înzestrați cu știință bună, o tipăresc pe aceasta în banii mărunți ai cunoștinții utilitare, și mare ne-ar fi părerea de bine dac-am auzi că banul umblă în casa preotului ș-a învățătorului tot așa de bine ca și-ntr-a țaranului. O serie de aceste studii (*Pomăritul*, întocmit cu deosebită privire la grădina școlară de D. Comșa, Sibiu, 1877) au ieșit într-un tom de 200 fețe octav. Ilustrațiile sînt bune, tiparul lămurit și citeț, lucrarea sistematică și totuși lesne de-nțeles, încît cu cuvînt îi dorim cărții răspîndire cît de mare, de vreme ce-i unica lucrare de felul acesta care e în curentul științei. Pentru a nu lăsa un gol, pomenim numai că autorul au avut ni se pare un singur premergător în *Învățătura pentru prăsirea pomilor*, scrisă de Francisc Haintl, Buda, 1812.

[1 august 1877]

„ROMÄNISCHE SKIZZEN”

Romänische Skizzen se intitulează un mic volum de narațiuni, copii de pe natură, povești populare și romane, traduse din limba română de d-na *Mite Kremnitz*. Precedată este cartea de-o introducere asupra culturii române din veacul al XV-lea pînă astăzi și de critica d-nului Maiorescu contra direcției actuale a culturii noastre. Încolo cuprinde următoarele lucrări: *La crucea din sat*, narațiune de I. Slavici, *Popa Gavril*, copie de pe natură de I. Negruzzi, *Cucoana Nastasiica* de același, *Popa Tanda* de Slavici, *Mihnea cel Rău* de Alexandru I. Odobescu, *Doi feți-logofeți*, poveste populară, *Șanta*, novelă de

---

Nicu Gane. Asupra alegerii se-nțelege că nu ne vom pronunța noi, căci afară de *Mihnea cel Rău* toate celelalte lucrări au apărut în coloanele acestei reviste. Traducerea însă este foarte bună, căci reproduce pe cît este cu putință orice locuțiune românească prin una ecuivalentă germană. Caracteristic este că în România n-au luat pîn-acum nimeni act de

aparițiunea acestui volum, afară de ziarul german din București „Epoche”, care au și reproduș în foiletonul său novela „Popa Tanda”.

[1 august 1877]

[„O RECENZIUONE...”]

O recenziune a logicei d-lui Titu Maiorescu au apărut în „Columna lui Traian”, n-rii 6 — 7, și e scrisă de d. dr. Zotu. Nu ne miră de loc că această recenziune dezaprobă manualul, deși el, în treacăt vorbind, este cea mai bună scriere în această materie care-au apărut vrodată în limba românească. Ceea ce voim să arătăm aicea este că recenzentul binevoiește a face două insinuațiuni care nu ating pe atîta știința, pe cît caracterul autorului logicii; înainte de toate recenzentul voiește a arăta cumcă autorul ar fi plagiat pe John Stuart Mill, ceea ce este neadevărat, căci John Stuart Mill este citat la capătul cărții între autorii *întrebuințați la lucrarea manualului de logică*. A doua insinuație este că în apendice s-ar cita numai titlurile a cîtorva cărți generalmente cunoscute, „simple titluri”. Aceasta este asemenea neadevărat. La fiecare carte d. Maiorescu face un scurt rezumat critic asupra ei, iar la altele citează pagina, cartea, capitolul care ar putea servi la dezvoltarea mai pe larg a paragrafelor din manualul său. Aceste apucături neleale din partea recenzentului ne dispensează cu totul de a dizbate cu d-sa cestiunea dacă *reprezentațiune comună* și *noțiune* sînt sau nu un acelaș lucru.

[1 august 1877]

TURCIA

[„O TELEGRAMĂ DIN SORGINTE TURCEASCĂ...”]

O telegramă din sorginte turcească a ziarului Neues W. Tagblatt spune că extrema aripei drepte a lui Osman Pașa a repurtat la 7 august un deplin succes, la calea jumătate dintre Plevna și Lovcea, asupra unei coloane ruse care aparținea corpului de armată al generalului Șahovskoi. Ceea ce ridică valoarea acestui succes ar fi împrejurarea că prin aceasta s-a înlăturat o manevră a rușilor care putea fi periculoasă pentru turci. În dimineața acelei zile s-a comunicat lui Osman Pașa că pe calea Lovcea-Plevna se observă niște mișcări suspicioase ale unor mase, contra flancului aripei drepte turce. Osman Pașa nu părea surprins de aceasta, căci prin recunoașteri din zilele precedente avea cunoștință că niște detașamente ruse, nu prea tari, sînt în mișcare spre șosea și astfel el înainte de comunicare luase dispozițiuni și dăduse ordinele necesare. Aceste

---

ordine erau ca aripa dreaptă, apărută îndeajuns prin șanțurile ei solide, să se țină în defensivă. Ordinul s-a executat. Rușii din Paradin, înaintînd, păreau la început a nu fi mai mult de o brigadă. Acțiunea ar putea fi considerată ca o simplă recunoaștere dacă n-aveau la spate rezerve tari, cari s-au apropiat cu intențiune de a ocupa înălțimile de la sud, cari dominau pozițiunile turce de la Plevna și despre cari credeau că nu sunt ținute decît de detașamente slabe din armata lui Osman Pașa. Însă acele înălțimi erau asigurate contra a orice încercare; Adil și Rifaat Pașa s-au întărit acolo prin șanțuri. Incertitudinea a dispărut când turcii, urmînd tactica lor de la Plevna, prin care au dizlocat armata rusă, au luat deodată ofensiva. Osman Pașa venise în persoană și, cu o înaintare repede din valea Cirmetei, a început să vîneze pe rușii în dezordine. Pierderea rușilor se calculează la 1000 oameni. Pierderea turcilor e mai mică, fiind ei în defensivă. De la prinși s-a aflat că marele duce Nicolaie conduce în persoană operațiunile contra lui Osman Pașa.

[3 august 1877]

AUSTRO-UNGARIA [„DIN TRANSILVANIA AFLĂM..."]

Din Transilvania aflăm că, expirând cu finea lui septembrie a.c. periodul de trei ani al congresului român bisericesc, care fusese prorogat la anul 1874, părintele arhiepiscop și mitropolit *Miron Romanul*, conform stat. org., a dispus a se face *alegerile de deputați* în toate eparhiile, pe noul period de trei ani al congresului ce se începe cu *1 octombrie* a.c., iar, în cât privește însași convocarea aceluși congres, mitropolitul și-a rezervat a o face prin altă dispozițiune specială.

De când cu războiul oriental se petrec multe lucruri turcești și în Transilvania. Astfel de exemplu în Dobruja, ținutul Hunedoarei, există o școală primară centrală a ocolului Dobruja la a cărei susținere contribuiesc comunele românești ortodoxe.

Acuma comisiunea administrativă, un soi de comitet. permanent al consiliului județan, ia hotărârea de a desființa acea școală de model. Parohul Dobrei, d. Romul de Crainic, povestește în „Telegraful român” astfel lucrurile:

Comisiunea administrativă, din îndemnul iubirii către popor, ca să-l ușureze de prea multe sarcini, vine a decreta desființarea școlii din motiv că comunele care concurg la susținerea ei *să întrebuințeze acele capitale spre susținerea școalelor lor*, întemeindu-se pe lege, *care nu îndatorează pe o comună a participa la susținerea altei școli până când are a susține pe a sa proprie*.

În adevăr, părintească îngrijire ! Dar d-lor au uitat că făcură socoteală, fără birtaș, fiindcă înființarea școlii s-a făcut cu consesiunea și aprobarea guvernului și prin urmare statutele ei sunt : nealterabile și, până când le va sta deschisă măcar o singură cale, românii se vor lupta pentru existența ei, încât numai cu putere se va putea realiza intențiunea răutăcioasă a comisiunei administrative.

Otărârea comisiunei administrative a fost luată după un raport al unui vestit inspector școlar anume Réthi Lajos . Comisiunea au trecut cu fuga peste acel raport, decretând desființarea școlii.

Sunt numai două posibilități :

Sau că marele inspector școlar nu cunoaște îndestul condițiunile de existență a școlii și astfel a făcut un raport necorespunzător, ceea ce nicidecum nu i-ar fi spre laudă, iar comisiunea a adoptat cu ușurință vederile inspectorului, sau că inspectorul le cunoaște toate b e, dară cu putere discreționară voiește a șterge din calea planurilor sale această școală, ceea ce nu s-ar putea califica altcum decât de asasinare.

La multe împinge însă necuratul pe îngâmfății cari urmăresc cu cinism problema de estirpațiune a tot ce e românesc.

E în adevăr ridicul cum de se leagă comisiunea tocmai de școlile din protopresbiteratul Dobrei, declarându-le de necorespunzătoare, pe când în comitetul Hunedoarei, tocmai arondismentul Dobrei este în cele școlare cel dintâi, ba poate în întreaga arhiepiscopie puține ținuturi se vor putea lăuda cu școli bine organizate ca acest arondisment . Toate celelalte din apropiere sunt cu mult îndărăt. Ungurilor le place însă

a vedea pe român în neștiință și necultură, căci unde e de lipsă să facă ceva nu fac nimic, ba se bucură de starea cea în adevăr regretabilă, și de altă parte desființează o școală despre care cu mândrie se poate zice că astăzi poate concură în ale învățământului cu oricare școală normală maghiară.

Noi din parte-ne pomenim numai că maghiarii, cari după cum se știe sunt strașnici etnologi, pretind nu știm de unde și până unde că populația acestui ținut ar fi maghiară de origine.

[5 august 1877]

[„TELEGRAMELE AU SPUS..."]

Telegramele au spus cumcă în vremea întrevorbirii de la Ischl amândoi împărații, cel al Austriei și cel al Germaniei, n-ar fi avut deloc înțelegeri politice. Foi vieneze explică astfel această frază. Împăratul Germaniei avea de gând a cere de la Austria ca să nu se opuiască în caz dacă rușii ar avea nevoie să treacă prin Serbia sau să ceară cooperățiunea sârbilor . Această cerere însă împăratul Germaniei n-au făcut-o sau mai bine au amânat-o, căci atașatul militar al Germaniei la armata imperială rusească au înștiințat pe suveranul său că ofenziva rusească nu va reîncepe decât poate peste patru săptămâni, astfel încât cererea Germaniei nu mai era urgentă . Altfel se zice că Austria astăzi nu

s-ar mai opune nici la cooperarea Serbiei.

[5 august 1877]

TURCIA [„DAILY TELEGRAPH » CREDE..."]

„Daily Telegraph ” crede a putea susține în mod autentic întâi că generalul Gurko *au părăsit cu totul Balcanii*, al doilea că Osman Pașa au mutat *tabăra de la Plevna*, pentru a ocupa o altă tabără întărită în Balcani . Din București se vestește că avangarda lui Suleiman Pașa au trecut Balcanii și merge spre Gabrovo , apoi că prințul egiptean Hassan au ocupat Bazardjicul , părăsit de ruși, și în fine că la o luptă lângă *Rasgrad* (unde-i Ahmed-Eiub) turcii a fi luat, după cum ei susțin, cinci tunuri.

[5 august 1877]

MALTRATARE [„AFLĂM CU PĂRERE DE RĂU..."]

Aflăm cu părere de rău că d-na directriță a institutului Gregorian (de maternitate) din cauze necunoscute ar fi fost maltrată de una din elevele acelui institut, tocmai în momentul în care d-na directriță asista pe o pacientă . Ne-am obicinuit a vedea că asemenea neorânduiei în școli nu provin totdeauna dintr-un spirit latent de

nesupunere (cetitorii își vor aduce aminte de turburările din școala tehnică), ci sunt câteodată produse în mod artificial de înrăuriri străine cercului elevilor, pentru a da un caracter îndoielnic poziției învățătorului contra căruia sunt îndreptate. Deocamdată însă nu ne permitem a bănui nimic, mai ales că atât parchetul cât și onor. epitropie a spitalelor St. Spiridon au primit știință despre acest incident regretabil și aceste autorități sperăm că vor fi în stare, una a descoperi cauzele neorânduiei , cealaltă a opri repetarea ei.

[10 august 1877]

« GLOBUL »

La 6 august curent au apărut în București cel dendâi număr al foi ilustate *Globul*, care făgăduiește a fi o foaie de literatură populară, ilustrată . O literatură ilustrată ne este pân - acum o idee necunoscută și ne amintește mai mult rolurile de papyros egiptean scrise ideografic , unde într-adevăr fiecă noțiune e totodată și ilustrată . Dar să lăsăm această greșală de construcție și să ne ținem de foaia de „literatură populară”.

O asemenea foaie exista la români sub titlul de „șezătoarea ”, redactată de d. Iosif Vulcan, din Pesta. Nu zicem că foaia din Pesta e bine redactată , dar d. Vulcan pare a fi avut o idee sigură de ceea ce va să zică literatura populară, căci cercă a da ca în oglindă cugetarea și maniera de a vedea a poporului chiar. Literatura populară nici se poate numi altceva decât sau cugetarea și produsele fantaziei poporului însuși, cari devin literatură în momentul în care se reproduc prin scriere, sau produceri a clasei mai culte, cari se potrivesc însă așa de bine cu gândirea poporului încât dacă acesta *nu* le-au făcut, le-au *putut* însă face.

Literatura populară are la români foarte puțini reprezentanți, pe care-i și cităm după cât ni-i aducem aminte: Anton Pann (Valahia), Vasile Aron și Ioan Barac (Transilvania), Const. Negruzzi și Alexandri (în unele scrieri) pentru Moldova și, între cei mai noi, fără contestare Slavici, povestirea umoristică (Ungaria), și Creangă, povestea fantastică (Moldova). Dacă mai adăogăm unele scrieri mai vechi de agronomie ale d-lui Ioan Ionescu, cari sunt scrise cu totul în limba și-n maniera de-a gândi a poporului, am cam mântuit cu literatura *populară* română. Țăranul, breslașul și învățătorul mic (preotul, învățătorul sătesc și cel de oraș) sunt poporul în înțelesul strâns al cuvântului , și chiar numai în înțelesul lor poate fi vorba de literatură populară. Țăranii și breslașii au feliul lor propriu, adesea prea original și frumos, de-a vedea lumea, iar învățător și preot coboară cultura în jos și traduc limba cosmopolită , nesemnificativă și abstractă a științei, care e de domeniul lumii întregi, în formele vii, mlădioase și încântătoare prin originalitate a

poporului.

Va să zică o scriere este populară sau prin materie și prin modul expunerii (literatura poetică în sens larg), sau cel puțin prin modul expunerii (novele, știința aplicată).

Să vedem cuprinsul primului număr de literatură populară:

1. Din pământ în lună (roman) de *Jules Verne*.

2. *Rezelul* actual și Chestiunea Orientului.

3. Varietăți.

a) Despre trei tineri savanți ¹, articol în care se vorbește despre susținere de teze la Sorbonne, despre *Gellert* și *Chamisso*, tot lucruri ce ating direct poporul românesc.

b) Despre pianul Kaps.

4. Cronica săptămânii. Politică și *rezel*.

---

¹ Să distingem. N-avem nimic contra celor trei tineri cari vor fi învățați prea bună carte la universitățile străine. Numai darea de samă a „Globului” nu are a face nimic cu literatura populară.

5. Cîteva considerațiuni asupra științelor naturale cu citate din *Humboldt* și *Bessel* și c-un motto din *Schopenhauer*, motto care ar da ocazie acestui renumit scriitor — dacă ar trăi — să se supere, pentru nu știm a cîta oară, că-și vede numele scris cu *pp*, căci prin *pp* se dă numelui său un aer de nespuse eleganță.

Apoi urmează altele eședem farinae.

Globul nu cuprinde literatură populară nici prin materie, nici prin formă.

Dacă editorul „Globului” au avut în vedere foaia „Gartenlaube”, al căreia format îl imitează, atunci ar fi trebuit să știe că acea „foaie ilustrată pentru familii” — care nu este o foaie de literatură populară într-adevăr — cuprinde totuși aproape numai literatură națională. Gartenlaube mai că n-au avut în coloanele sale vrun articol tradus. O foaie de literatură populară care cuprinde aproape numai articoli traduși e un fenomen pe care numai iubita noastră țară era menită de-a-l produce.

De almintrelea noroc și voie bună ! Noi nu stricăm gustul nimăruia, din contra. Cu cît se vor înmulți produsele de acest soi, cu-atîta nădăjduim că se va simți trebuința unei reacțiuni și a unor foi într-adevăr populare.

Altfel „Globul” va apărea în fiecare sîmbătă sară în cîte două coale de tipar.

Prețul abonamentului este de 5 lei noi pe trimestru în monedă sunătoare.

Abonamentele se pot face însă după cerere și pe cîte șase luni sau un an, cu prețul de 10 sau 20 lei noi.

Se primesc și anunțuri cu prețul de 20 bani centimetrul pătrat.

Abonamentele se primesc la toate oficiile postale din țară, iar în București la librăria Mihălescu et Luis, strada Lipscani, și la redacțiune, strada Neguțatori, no. 21.

Administrator e *B. V. Vermont*.

[10 august 1877]

[„ACESTE SÎNT CUVINTELE...”]

Aceste sînt cuvintele „Rom[âniei] Lib[ere]”. Acele griji s-ar fi născut în urma unor articole de fond ale „Românului” prin care se arată că n-ar exista nici un fel de înțelegere definitivă între guvernul imperial rusesc și cel român în privirea cooperării armatei noastre.

[12 august 1877]

GERMANIA [„GUVERNUL GERMAN...”]

Guvernul german a făcut imputări către Poartă în privința barbariilor comise de trupele turcești; aceste imputări sînt bazate pe convenția de la Geneva. După interpretația germană, această convențiune îndatorează nu numai pe beligeranți a observa unul în privința celuilalt dispozițiunile ce ea conține, dar încă dă puterilor neutre cosemnatare dreptul de a stăruia asupra observării esacte a acestor dispozițiuni.

Nota Germaniei nu va fi comunicată și celorlalte puteri.

[12 august 1877]

TURCIA [„MEHEMET-ALI TELEGRAFIAZĂ..."]

Mehemet-Ali telegrafiază că la 8/20 august a avut loc o luptă cu rușii la Ogdis-kilar în apropiere de Eski Giuma. — Nici o telegramă oficială nu confirmă împreunarea lui Mehemet-Ali cu Suleiman Pașa; altfel Poarta a mai ordonat a se concentra imediat, ca rezervă, 50.000 muștehafizi din a doua clasă la Adrianopole, Sofia și în alte diferite puncte în Bulgaria, iar sultanul au mai ordonat formarea unei a doua rezerve compusă de aproape 60.000 muștehafizi din Anatolia, care va fi adunată la Constantinopole.

Pozițiunea ministrului afacerilor străine Server Pașa este zdruncinată. Știri private asigură că cercheji ar fi ocupat satul Șipka, dar nici o noutate oficială n-a venit să confirme acest zgomot.

[12 august 1877]

FRANCIA [„«PRESA» ESTRAGE..."]

„Presa” estrage din ziare franceze știrea că aniversarea zilei împăratului Napoleon a fost serbată anul acesta la Paris c-un entuziasm mult mai mare decît anii trecuți. Te-deumul a fost asistat de o populațiune imensă, iar stradele erau îndesate de public, și viorelele împodobeau jachetele întocmai ca în zilele de glorie ale lui Napoleon.

După finele missei, mulțimea și-a unit glasul în strigătul: „*Vive Napoleon IV*”, la care cîțiva au încercat a răspunde cu „*Vive Rochefort*”.

[12 august 1877]

OBSERVAȚII CRITICE

D. dr. Zotu publică în n-rii 6 și 7 (iunie-iulie) a „Columnei lui Traian” o recenziune asupra logicei d-lui Titu Maiorescu. Din cauza invidiabilelor antipatii de care autorul logicei are onoarea a se bucura, recenziunea au fost reprodusă repede-repede de „Presa” și „Telegraful”, încît atenția celor cari mai bine ar muri decît să judece singuri au fost deja pusă în cuvenita mișcare. Căci putem presupune că atît onor. confrății de la „Presa”, cît și cei, dacă se poate și mai onorabili, de la „Telegraful”, nu s-or fi dedat la veleitatea de-a ceti mai întîi logica de Maiorescu, înainte de-a retipări judecata d-lui dr. Zotu. Vivat sequens!

Recenziunea merită atenție din punctul de vedere al observațiilor *ad personam*. La argumentările *ad rem* vom veni mai tîrziu.

La noi — începe d. Zotu — mulți și-au permis a bănuia că cunoștințele filozofice ale d-lui Maiorescu sunt mai contestabile

decât elocuența sa. Ne lipsea un text prin care să se poată verifica *știința cea pusă la îndoială* a profesorului. Un asemenea text îl avem acum înaintea ochilor. *Publicarea lui este cea mai mare greșală, dintre toate ce le-a comis d. Maiorescu. Suntem siguri* că prin publicarea Logicei d. Maiorescu va pierde mulți din admiratorii săi, poate chiar în Iași.

Toate aceste bănueli, aserțiunea că publicarea manualului e cea mai mare greșală a d-lui Maiorescu și *siguranța* că și-ar pierde admiratorii, toate aceste, puse la locul pe care-l ocupă (la *începutul* recenziei), devin o strategemă ¹. Aceste aserțiuni ar fi trebuit să urmeze în mod concludent din recenzie, nu s-o premerge. A arunca bănuiala neștiinței *înainte* de-a o fi argumentat mai întâi înșamnă a gratifica anticipando pe contrariul cu epitetul la întrebuintarea cărora abia argumentațiunea făcută gata ne dădea un drept.

Dacă noi, plătind cu aceeași monetă, am zice de pe acuma — la începutul observărilor critice — că ne permitem a bănuî cumcă cunoștințele filozofice ale d-lui Zotu sunt pe atât de contestabile pe cât e și lealitatea sa în discuțiune, că ne trebuia un text prin care să putem verifica lealitatea și știința, puse la îndoială, a d-lui Zotu, că un asemenea text îl avem și că d-sa ar fi comis cea mai mare greșală de a-l publica, atunci ce-ar avea de zis d. recenzent? Bănuielele noastre vor urma abia din observările critice, nu le vor merge înainte.

Este deja un semn trist — urmează recenzentul — când însuși d. Maiorescu recunoaște că această carte, pe care o numește un **rezumat** al prelegerilor ținute în curs de aproape zece ani la *universitate*, este bună de întrebuintat la cea dendăi învățare a logicei.

Pentru noi acesta nu e deloc un semn trist, ci numai un semn că recenzentului nu-i place a ști ce e un rezumat. Și fiindcă ne e și indiferent ce și-a fi închipuind d-sa sub rezumat, căci nu avem de gând a-i rectifica marginile noțiunilor d-sale, vom aduce un exemplu calculat numai asupra naivității cetitorilor săi ca și argumentul d-sale. Kant are asemenea un rezumat al prelegerilor de logică, ținute în curs de douăzeci de ani la universitatea Königsberg, care este asemenea bun de întrebuintat *numai* la cea dendăi învățare a logicei.

Ș-un asemenea rezumat îl poate face orice învățat, din orice știință, îndată ce eliminează tratarea pre larg a controverselor, iar el va fi totdeauna bun pentru cea dendăi învățare a științei respective, căci orice carte elementară *este* un rezumat.

D-sa ar putea răspunde că există rezumate care nu sunt înțelese de începători, ci sunt pentru ... învățați numai, dar d-sa știe că acest răspuns ² ar fi o sofismă — căci recenzentul va fi știind foarte bine ce *fel* de rezumat trebuie să deie un om când se hotărăște a scrie pentru școalele secundare (pentru cea dendăi învățare a logicei).

Apoi d. Zotu, după ce ia din textul cărții și din șirul de argumentări strâns legate ale d-lui Maiorescu *patru citate din John Stuart Mill*, încheie:

Arătând această perfectă consonanță ad litteram între d. Maiorescu și Mill, noi am fi dispuși a o explica printr-o întâlnire *în idei a două genii, dacă nu ne-ar fi cam greu a înțelege o asemenea întâlnire chiar în cuvinte, chiar în puncte și virgule.*

Dar noi nu suntem de loc dispuși a o explica aceasta printr-o simplă întâlnire de idei a două genii și 'nțelegem foarte bine întâlnirea în cuvinte. Aceasta, pentru că logica lui John Stuart Mill e *citată* în mod cinstit în apendice între *manuallele întrebuintate și pentru manualul nostru*, încât bunătatea recenzentului de-a se arăta dispus să explice consonanța din întâlnirea în idei a două genii este în cazul nostru *cel puțin* de prisos. Dar această ciudată bunăvoință a d-sale devine și mai caracteristică când vede cineva înțelesul pe care i-o dau jurnalele bucureștene și când știe că recenzentul au și calculat asupra acestui înțeles. În urma generozității de-a explica în acest mod întâlnirea în idei, ele aruncă asupra autorului logicei prepusul plagării.

¹ O fină deși vulgară strategemă, pentru a înscena o petitio principii, pentru a câștiga prin subreptiune unul din rațiunile concluziei. Când începi a suspiciona pe om înainte de a fi dovedit ceva contra lui, unești deja cu ideea ce se crează în capul cetitorului un predicat în defăvourul lui, încât concluzia ț-i cu mult mai ușoară. Această suspționare anticipată e foarte obicinuită în jurnalele politice, a căror misiune se 'nțelege că nu e luminarea publicului, ci escitarea patimelor lui, dar în discuții științifice n-are ce căuta.

² Fallacia a dicto secundum quid ed dictum simpliciter.

Dar „aceea” ce d. recenzent „voiește a imputa” autorului logicei „este ceva mai grav”.

După ce (Maiorescu) în introducere și-a dat atâta silință de-a se pune în cea mai *strînsă* armonie cu Mill, îndată după terminarea Introducerii lasă pe Mill la o parte și urmează altor autori, de astădată germani, mai ales din școala lui Herbart. *Această infidelitate cătră Mill n-au putut rămânea nepedepsită. Teoriile susținute de Mill și adoptate de d. Maiorescu în Introducere fiind contrare celelalte teorii împrumutate de d. Maiorescu de la alți[i], logica d-sale a dobândit un caracter foarte nelogic.*

Acî d. recenzent iar seceră înainte de-a fi semănat. Fără a fi dovedit nimic, căci așa - numita dovadă vine în urmă, recenzentul împarte anticipando pedepsirea infidelității cătră Mill și caracterul nelogic al logicei.

Apoi urmează următoarea argumentațiune :

Mill e sensualist în toată puterea cuvântului. Sensurile, după el, sunt singurul izvor al convingerilor noastre.

Noi am văzut că d. Maiorescu *au adoptat această teorie a lui Mill*

(că adică sensurile sunt singurul izvor al cunoștinții).

Acest „noi am văzut c-au adoptat *această* teorie a lui Mill” este pur și simplu un binevoitor esces de fantazie a recenzentului, care *crede* poate c-ar fi dovedit-o aceasta undeva fără s-o fi dovedit nicăieri, căci *această* teorie a lui Mill a fost formulată cu mult înaintea acestui fericit muritor prin cuvintele: *nihil est in intellectu quod non antea fuerit in sensu* (nimic nu este în minte care să nu fi fost mai întâi în simțiri), iar teoria pe care o urmează logica Maiorescu este tot aceasta, decât numai cu mica restricțiune a lui *Leibnitz: nihil est in intellectu quod non prius fuerit in sensu* , **nisi intellectus ipse** . (Nimic nu e în minte care să nu fi fost mai întâi în simțiri decât mintea însăși.) Această restricțiune trebuia s-o întrevadă orișicine care-și arogă dreptul de-a bănui *știința* autorului logicei.

Cu restricțiunea lui Leibnitz însă, **această** teorie a lui Mill, care *du reste* , nu este a lui Mill, ci foarte veche și anume a lui Epicur ¹ , e admisă de foarte mulți filozofi, de Kant însuși, a cărui „critică a rațiunii pure” se ocupă tocmai cu „intellectus ipse” , cu chiar mintea.

Căci sensualismul , empiric fiind, nu e fals, ci numai unilateral, ca și materialismul, și întru cât aceste sisteme sunt adevărate, ele nu se esclud într-o minte încăpătoare, căci adevăr pe adevăr nu exclude.

Dar ce mai la deal la vale! Recenzentul nici n-avea să dovedească cumcă sensualismul ca „sistem filosofic ” (reprezentat în cazul nostru de Mill) e opus altor sisteme. Aceasta se poate, dar nu dovedește nimic. Ceea ce trebuia să ne dovedească d-sa este nu că autorul e 'n *flagrantă* contradicțiune cu Mill, ci dacă din „negrul pe alb” al logicei se poate arăta vro contrazicere cu ea însăși. Aceasta însă recenzentul nu ne-o arată nicăieri și nici nu e în stare a o arăta, pentru că nici n-o poate găsi nicăieri.

Consecuența d-lui Maiorescu consistă *tocmai* într-aceea că nu admite sensualismul ca *sistem* și dacă admite argumentațiunea lui Mill pentru

„nihil est in intellectu quod non prius fuerit in sensu ”, nu-l admite însă pentru

„intellectus ipse ”.

Și dacă nu-l admite e o dovadă că deși Mill

cearcă cu mult spirit a demonstra că acele principie așa numite legi ale cugetării sunt niște adevăruri bazate tot pe experiență autorul va fi avut rațiunile sale de a vedea nesuficiența argumentării lui Mill în privința izvorului al doilea al cunoștinței noastre.

Deci într-o cestiune atât de fundamentală d. Maiorescu poate fi mult și bine în contradicțiune cu Mill, fără de-a fi însă „în contradicțiune cu d. Maiorescu din introducere”, precum susține recenzentul.

---

¹ Cf. Diogenes Laertius . Cartea X .

Căci nu sta nicăieri în manual că cele trei principii de sine evidente (identitatis , contradictionis , esclusi tertii) sunt generalizații ale experienței. Din contra, aceste principii sunt condiții sub care experiența este <cu> abia cu puțință și se presupune pe tăcute existența lor ca să putem judeca ceva. A crede că mintea și lucrurile ce ea le pricepe stau în raport de cauză și efect constituie paralogismul numit *cum hoc , ergo propter hoc* și e egal cu judecata aceleia ce văzând o moară mișcată de râu ar zice că moara-i cauza apei sau apa-i cauza morii , și aceasta pentru că acțiunile (apei și a morii) stau în nex cauzal .

Pentru ca publicul să înțeleagă celelalte imputări „grave” făcute de recenzent vom reproduce întreg paragraful 8 din logică, subliniind cele trebuincioase:

8. Judecata se compune din noțiuni; explicarea ei presupune dar cunoștința acestora în proprietățile lor esențiale.

Orice noțiune este o reprezentare formată din alte reprezentări relative la **același obiect** și cuprinzând partea lor comună. Înțelegerea osebirii între noțiune și simpla reprezentare este importantă pentru înțelegerea operațiunilor logice. Conștiința noastră primește din experiență mai multe reprezentări asupra **aceluiași fel de obiecte**. Un copil d.e. are, la început, despre obiectul masă o idee sau reprezentațiune potrivită numai cu acea masă unică ce a văzut-o în odaia sa. Mai târziu vede și alte mese, cu patru picioare, cu trei picioare, cu un picior, de lemn, de piatră, de metal, rotunde, pătrate , poligoane etc. Din această sumă de reprezentări relative la **acelaș fel de obiecte** conștiința lui estrage într-un minut dat și printr-un proces ce-l explică psihologia reprezentarea lor comună, și lăsând la o parte osebiriile de tot individuale ale multelor exemplare din același obiect, formează *noțiunea* acestuia.

Noțiunea (*Begriff*) cuprinde **dar** esința lucrurilor ce s-au prezentat conștiinței noastre, alegând din ideile lor numai părțile importante și respingând pe celelalte. În acest proces de abstracțiune noțiunile pierd oarecum materialismul reprezentărilor primitive și devin eterice , pierd sensibilitatea și devin obiecte pure ale gândirii . În lumea fizică d.e. nu există noțiunea plantă , ci numai o plantă individuală oarecare, cu suma ei de calități unice.

Importanța noțiunilor pentru sufletul omenesc este din cele mai mari. Mărginirea radicală și neajunsul caracteristic al inteligenței omenești provine din prea puținele reprezentări ce le poate cuprinde conștiința deodată. De -

abia trei - patru reprezentări ocupă în același timp atențiunea noastră; tot ce trece peste acest număr dispare de regulă din sfera percepțiunii intelectuale și se întunecă. De aici provin lacunele , unilateralitatea , în genere defectele caracteristice ale inteligenței celor mai mulți oameni. Singurul mijloc de a remedia în parte acestui inconvenient este de a introduce în conștiință noțiunile generale în locul reprezentărilor sensibile și de a avea astfel în același cerc mărginit al conștiinței esința unui câmp foarte întins de reprezentațiuni experimentate . Astfel, pe când simplul grădinar își încarcă conștiința și memoria cu reprezentările individuale ale fiecărui exemplar de flori ce le cultivă, și prin aceasta nu are inteligența liberă pentru alte gândiri , naturalistul științific primește numai noțiunile generale despre felurile plântelor , are în extract esența tuturor și inteligența lui rămâne liberă a concepe alte tărâmuri ale naturii și a forma astfel o știință universală. Fiind dar că noțiunile cuprind mai puțin decât reprezentările originare , însă conțin toată esența lor, de aceea operațiunea cu ele este cea mai potrivită rezeșării de progres în inteligența omenească, pe când cei ce operează numai cu reprezentațiuni poartă cu sine masa greoaie și superfluă a sensibilității și își întârzie și-i încurcă prospectul . Astfel întrebuințarea noțiunilor este de comparat operării cu cuintesențe în locul specialelor de plante, cu chinina în loc de chină , și noțiunea se rapoartă la reprezentare ca formula algebrică la calculul cu cifre sau ca logaritmul la numărul său. Tocmai prin această libertate a generalizării este omul în stare a-și concentra mintea și a câștiga acea circumspecțiune peste un câmp vast de experiențe ce-l deosebește de toate celelalte ființe ale naturii. El nu este uimit și copleșit prin varietatea infinită a indivizilor din natură și nu este, ca animalul , fatal legat de impresiunea momentului; ci liber aruncă căutătura abstracțiunii în univers și reduce masa, multiplă și extensivă , la o citățime mărginită dar intensivă , scoate în idei sucul și măduva obiectelor și, astfel domnind peste ele, câștigă locul și timpul de a le compara între sine și cu trecutul și viitorul și formează din ceea ce năvălește în capul său ca un haos orb al întâmplării sfera luminată și regulată a inteligenței .

Noțiunile sunt dar productul cel mai important, productul specific al rațiunii omenești.

După ce lectorul va fi trecut peste acest paragraf întreg, din care d. recenzent rupe numai de ici-cole câte - o bucată — întrebăm ce contradicții au observat?

Într-adevăr, la începutul paragrafului stă într-un loc:

reprezentări relative la același obiect

și într-alt loc;

reprezentări asupra aceluiași fel de obiecte.

Dar din exemplul cu copilul urmează evident că numai versiunea a doua e cea adevărată și că cea dendă e în cazul cel mai rău un lapsus calami — o greșală de condei.

Acest lapsus , aflat pe o *singură* pagină și corijat cu cinci șiruri mai jos, îl exploatează apoi recenzentul în întreaga sa critică.

În sfârșit d. Zotu

nu poate termina fără a vorbi și despre impresiunea de mirare ce i-au lăsat apendicele .

în care d. Maiorescu promisese a da notițe bibliografice pentru studierea controverselor logice și nu dă decât titlurile unor cărți generalmente cunoscute, simple titluri.

Noi n-avem nici un fel de impresiune de mirare numai pentru că d. Zotu bine-voiește a da și aici rodul fantaziei sale, în locul adevărului. Iar adevărul este: la pagina 104 și 105 sînt citate manualele întrebuințate la compunerea logicii, fiecare însoțit de-o scurtă notiță critică sau de-un aviz pedagogic, iar după aceea urmează citate toate locurile (volum, carte, §, pagină) din opurile cari pot servi la o dezvoltare mai departe a paragrafilor din manual.

Cît despre „dar” ca formă concludentă și despre ceea ce voiește recenzentul a zice în privirea deosebiri „reprezentării comune” de „noțiune” nu vom răspunde nimic. Cauza e simplă — ne sînt indiferente atît ideile d-sale asupra nuanțelor de înțeles al particulelor românești, pre cît și părerile filozofice. Rolul criticii noastre se mărginea la respingerea bănuielelor de plagiat, a contradicției flagrante și a bănuiei de superficialitate aruncată asupra autorului prin „mirarea” de la capăt.

Dar să admitem — deși nu concedem — că în cartea d-lui Maiorescu ar fi nu o contradicție — ci zece. De unde și pînă unde vine recenzentul să deducă din contradicții neștiința autorului? De cînd contradicțiile sînt o dovadă de neștiință? Dacă noi am susținea de ex. că Condillac a fost materialist, că st. Ioan e întemeietorul logicii, că romanii vorbeau grecește, atunci aceasta ar fi o dovadă de neștiință. Dar o contradicție ? Dovedește cel mult ceva în privirea puterii de judecată a unui om, nu în privirea științei.

Ce ignorant ar trebui să numim pe Kant, care se contradice cîteodată, care dă cîte două definiții despre un lucru din care nici una nu-i bună, ba se esclud ... C-un cuvînt orice neconsecvență în gîndire ar trebui stigmatizată drept neștiință.

Dacă învățătura l-ar garanta pe cineva contra erorilor de judecată, atunci pe de o parte n-ar mai fi dispute între

oameni învățați, iar pe de altă parte, dacă învățătura ar fi condiția judecății, oamenii neînvățați n-ar putea să judece deloc.

Dar în fapt stă altfel. Știință poate cîștiga oricine voiește, judecată nu. Judecata e un dar prețios al naturii, care se găsește în porțiune mică la orice om, dar încăpătoare și clară numai la aristocrația spirituală, pe care natura au semănat-o cu multă zgîrcenie pe fața pămîntului. Și această aristocrație e șicanată în republica literelor, ca și aristocrația numelui istoric în republica cetățenilor. În amîndouă republicele mediocritatea (din invidie și din simțămîntul nimicniciei sale) va bănuî capetele pe care nu va putea sau nu va voi să le înțeleagă.

Și un asemenea cap cu judecată, vastă și limpede este într-adevăr autorul manualului de logică, din care cauză republica literelor române e pe cît se poate în contra lui.

Insinuări, buiguiri confuze despre cosmopolitism, bănuîli de neștiință, acuzări de plagiat, toate acestea se aruncă asupra unui spirit care în fiecare șir e de transparența cristalului și nu lasă nimăruia îndoiei asupra celor ce voia să zică.

Și cînd nu mai ajung aceste, atunci se ia refugiu la... contrazicere ¹, deși asta-i bănuiala cea mai fragilă din toate.

X sau Y, vun recenzent oarecare, amestecă și confundă toate, aduce lucrurile, cele mai eterogene și voiește a dovedi în scrierile noastre, nu greșeli — *contraziceri*. O apucătură naivă și rea de care se servesc adese acești domni. Contrazicere să nu admiți într-un autor decît pînă ce-ai găsit două teorii *cu totul neîmpreunabile și după ce ți-ai dat toată silința posibilă de a le împreuna*. Dar să se contrazică cineva pe fiecare pagină? Trebuie să fie un om care nu știe ce vorbește, căci asta va să zică contrazicere.

Vezi un cap ce nu-i capabil de-a pricepe o cugetare în unitatea ei, că frînge din scrierile noastre de ici și cole cîte-o bucatică, le ține lîngolaltă și deodată strigă: „Contrazicere!” Aceasta e mult mai ușor decît de-a-l urma pe un autor în toate minele cugetării sale și a-i spune apoi ce ai contra lui. Dar unde puterea și curajul de-a urma îi părăsește pe acești domnișori strigă mai bine „contrazicere !”

Deodată numai i-auzi: *Ici commencent les contradictions!* ² Cum pot numai să creadă asemenea capete că spirite de soiul nostru nu vor observa cea mai simplă din legile logicei, principiul contradicțiunii, că am lucrat toată viața la un sistem de cugetări fără a avea o idee răzgîndită și lămurită și o icoană clară

¹ De [a]ice urmează un *plagiat* al *nostru* îndreptat în contra a doi recenzați, unul german, altul francez, Espresiile prea aspre ale originalului le-am îmblînzit cu mult.

² Aceste șiruri sînt îndreptate contra [lui] Saint-René Taillandier, un recenzent al autorului din care estragem.

despre ceea ce învățăm pe alții; ei cred că trebuie să așteptăm să vie niște inteligențe, comune ca și muștele de pe păreți, pe cari-i produce fără greș connubiul orișicărei părechi omenești, pentru ca să ne lumineze pe noi asupra principiului contradicțiunii!

[12 august 1877]

TURCIA [„NU SÎNT ASEMENEA ADEVĂRATE...”]

Nu sînt asemenea adevărate toate cîte s-au scris în privința retragerii rușilor de pe la strîmtorile Balcanilor. Aceste strategice pozițiuni nu se iau așa de lesne din mîinele rușilor, căci 5.000 de oameni pot ține pe loc 100.000 oameni.

Cît pentru Dobrogea, că a fost evacuată de ruși, nici nu este de gîndit! Rușii sînt tăbărîți pe valul lui Traian. Ei au acolo tunuri de toate mărimile și este cu neputință de a se apropia turcii pe acolo.

La 19 iulie trecut două monitoare turcești au venit la Kiustendje noaptea și de la oarele 11 — 2 au bombardat orașul, dar ghiulelele (obuzele) n-au putut ajunge la mal și rușii n-au răspuns decît numai atunci cînd aproape de oarele 2 spre ziuă au căzut două obuze la marginea orașului. Artileria rusă a aruncat 3 obuze, din cari una a lovit pe unul din monitoare, și atunci ei s-au depărtat. Dar tunurile rusești au fost mici, pentru care cauză pînă în ziuă au fost aduse cu drumul de fier de la Cerna Voda 6 tunuri de cel mai mare calibru și așezate la teribecele baterii făcute la ambele maluri, din ambele părți ale orașului. Afară de aceasta, portul Kiustendje este presărat cu torpile la o distanță destul de depărtată, așa încît îi este cu neputință flotei turcești de a se putea apropia spre a bombarda acest port și cu atît mai puțin de a putea debarca armata turcă acolo.

La 3 ale curente s-au lăsat alte două monitoare turcești despre Silistra, în apropierea de Rasovata. Rușii, văzîndu-i, s-au dus [în] întîmpinarea lor cu vaporul român *Fulgerul*, din care cauză monitoarele turcești au fost silite de a o lua la sănătoasă, și rușii i-au lăsat. Turcii, văzînd că nu sînt urmăriți, au oprit monitoarele. Noaptea, marinarii ruși s-au strecurat și le-au împresurat cu torpile și cu modul acesta încă două monitoare turcești rămîn nepracticabile, și cari

desigur în curînd sau vor fi azvîrlite în aer sau se vor preda rușilor.

Ambasadorul Austriei la Constantinopole a primit instrucțiuni să se asocieze cu demersurile ambasadorului Germaniei pe lîngă Înalta Poartă în privința cruzimilor comise de turci asupra răniților și prizonierilor ruși. Italia a făcut în același timp un demers analog la Constantinopole.

[14 august 1877]

[„ÎNAINTE DE CÎTEVA LUNI..."]

Înainte de cîteva luni deja „Românul” începuse a vorbi despre invazia evreilor rusești ca de niște cîrduri de corbi cari vin în urma armatelor pentru a se așeza pe cîmpiile în care acele s-au luptat. Această comparație puțin măgulitoare pare a fi justă, deși într-un alt înțeles. „Reforma” de duminică conține următoarele detalii asupra rolului acestei invazii¹.

¹ Vezi *infra*, p. 771 — 772.

[19 august 1877]

TURCIA [„ȘEPTE ZILE DE-A RÎNDUL..."]

Șapte zile de-a rîndul de la 10 — 17 c. s-a urmat lupte în strîmtorile de la Șipca. Mari trebuiesc să fi fost pierderile din amîndouă părțile, cu deosebire însă turcii, care nu erau scutiți prin fortificațiuni, trebuie să fi avut pierderi enorme. Pozițiunile din strîmtorile de la Șipca nu sînt pentru ambele părți beligerante de aceeași importanță. Turcii trebuie să cîștige aceste pozițiuni cu orice preț, rușii le ocupă mai mult sau mai puțin numai din îndărătnicie războinică. Încă pe cînd corpul generalului Gurko se retrăsese de peste Balcani generalul Nepocoișîtki propusese evacuarea strîmtorilor de la Șipca și concentrarea tuturor trupelor la Tîrnova. Astfel rușii nu vor fi dispuși a aduce aceleași sacrificii pentru apărarea trecătorii de la Șipca pe care turcii trebuiesc să fie gata a le face pentru forțarea ei. Mai multe zile rușii s-au susținut în pozițiunile lor; aceste zile au fost un cîștig pentru armata rusască, care în fiecare din aceste zile s-a sporit cu cîte opt pînă la zece mii de oameni. După ce vor fi sosit toate ajutoarele și după ce trupele rusești vor fi ocupat în triunghiul Șiștov-Nicopoli-Tîrnova pozițiunile de care au trebuință, Suleiman Pașa poate să treacă, deoarece sosește prea tîrziu. Faptul că Suleiman Pașa se opintește a străbate cu orice preț prin strîmtorile de la Șipca ne mai încredințază că situația corpurilor turcești din Bulgaria e critică și că astfel, precum sînt astăzi dizlocate, ele nu sînt capabile de acțiune. Dacă dar astăzi ori mîne ne-ar sosi știrea că rușii nu mai vor să se sacrifice pentru apărarea trecătorii de la Șipca și că Suleiman Pașa înaintează vom trebui să ne așteptăm la o luptă decisivă, pe care rușii o încep ori primesc în condițiuni favorabile pentru dînșii. E însă cu puțință că această luptă va urma chiar mai înainte de a se fi retras trupele rusești din trecătoarea de la Șipca, și atunci ele nici nu se vor mai retrage, ci-și vor părăsi pozițiunile numai spre a înainta spre Kazanlic.

O depeșă a lui Suleiman Pașa spune că el ar fi ocupat întîiele rînduri de întăriri de [la] Șipka, dar că nu e încă stăpîn pe trecătoare.

Dar o alta, din Gabrova, spune din contra că, deși la 26 și 27 august turcii au continuat focul contra Șipcei, rușii totuși mănțin toate pozițiunile. Turcii se bat pe rînd și cu multă greutate. Ei transportă apa pe spatele cațirilor la înălțimele pe cari le ocupă. Proviziunile, munițiunile și tunurile sînt aduse de boi, iar pe unde nu pot străbate aceste dobitoace turcii se zice că înhamă bulgari.

Trupele cu cari au avut să lupte rușii erau nizami și trupe regulate, cari se băteau foarte bine.

Cu toate astea pierderile turcilor au fost enorme, mai cu samă cu ocaziunea aruncării în aer prin o mină a cării exploziune să fi ucis la 5.000 de oameni!

Pierderile rușilor sînt și ele destul de simțitoare, căci 1.500 de morți și răniți, în proporțiune cu numărul total al

luptătorilor, este o cifră destul de mare.

[19 august 1877]

AUSTRO-UNGARIA [„CA SĂ SE VADĂ CUM..."]

Ca să se vadă cum gospodăresc frații maghiari cu naționalitățile vom cita numele cărților românești *oprite* a se întrebuința în școlile de pe teritoriul fericitului regat al Sf. Ștefan:

Vasiliu Petri: „Elementar sau ABCDAR pentru școalele românești”. Compus după principiile scriptologiei pure. Sibiu, 1874.

Aron Pumnul: „Lepturar românesc”. Viena, 1862—1865.

G. Vlădescu: „Elemente de geografie pentru clasele II și a III primare”. Ed. a treisprezecea. București, 1868.

M. Michăescu: „Elemente de geografie, fizică și politică.” etc. Ed. treia. București, 1873.

Treb. Laurian: „Istoria românilor, din tim[pu]rile cele mai vechi pînă în zilele noastre”. București, 1873.

Treb. Laurian: „Atlante geografic, după Bonnefont” etc., adoptat pentru școalele române din ordinea

M.S. Carol I, domnul românilor. Paris și București, 1868. *Silviu Selagian*: „Manual de geografie pentru tinerimea română”. Viena, 1871. *Ioan M. Moldovanu*: „Istoria patriei pentru școalele populare române din Ardeal”. Blaj, cu aprobarea

comisiunii școlare arhiepiscopale. *I. V. Russu*, „Elemente de istoria Transilvaniei pentru învățători și școalele populare române”. Sibiu, 1865.

Meletie Dregheci: „Istoria Ungariei în compediu”. Timișoara, 1874.

Dimitrie Vîrta, „Geografia țărilor de sub coroana Ungariei” etc. Sibiu, 1875.

Visarion Roman: „Carte de lectură românească pentru școalele române”. Sibiu, 1873.

Ștefan Pop: „Legendar și exerciții de limbă pentru clasa a II-a a școalelor populare”. Blasiu, 1872.

Ioan Tuduceșcu: „Istoria românilor. Manual didactic pentru școalele populare române”. Arad, la Ștefan

Gyulai, 1876.

Preste tot au fost oprite a se întrebuința treizeci și opt de cărți, scrise în deosebitele limbi ale poliglotei Ungarii, și anume cărți germane, române, sîrbești, slovace și croate. Între cărțile românești vedem figurînd chiar „cartea de lectură a lui Pumnul”, aprobată de ministeriul de instrucție din Viena și tipărită în chiar **tipografia statului**. Dar ceea ce la Viena nu-i periculos, în Ungaria e din contra un sîmbure de distrugere a statului unguresc căci, precum se știe, *lepturariul* în aparență inocent a lui Pumnul îi oprește pe românii din Transilvania și Ungaria de-a se face maghiari. În suma de trei-zeci și opt de cărți oprite literatura noastră școlastică are onoarea de-a fi reprezentată cu patrusprezece opuri, va să zică cu mai mult de-a treia parte din numărul total. Cărți maghiare n-au fost oprite nici una, de vreme ce asemenea e-ndeobște cunoscut că orice carte ungurească e bună pentru școale, ba că cele mai multe nici nu conțin mai mult decît ceea ce trebuie să știe ... un copil.

[19 august 1877]

FOAIE LITERARĂ [„ALĂTURI CU JURNALUL..."]

Alături cu jurnalul „Foișoara Telegrafului Român” care se ocupă mai mult cu științele (agronomie, istorie, lingvistică), apare de acum înainte tot în Sibiu o foaie beletristică ilustrată, cu numele „Albina Carpaților”. Ortografia e mai puțin fonetică decît a *Foișoarei* și samănă întrucîva cu cea a „Presei” din București — dar limba e îngrijită și înainte de toate foaia conține mai mult articole originale. N-rul 1, din 18 august, cu-prinde următoarele:

„Amor și răzbunare”, novelă istorică;

„La griji”, poezie de I. Al. Lăpădat;

„Constantin Negri”, biografie, însoțită de portretul patriotului român;

„Un studiu asupra armatei române” ;

„Mania de a face politică”, conversațiune ș.a.

Noi de bucurăm de propășirea fonetismului în Transilvania. Acesta este un puternic mijloc pentru a păstra

vechea noastră avere națională: unitatea în limbă. și o normă unică în pronunție.

[26 august 1877]

ZIAR NOU [„AU APĂRUT LA 26 AUGUST..."]

Au apărut la 26 august curent „Națiunea română”, ziar cotidian avînd două ediții pe zi: una la 3 ore și alta la 6 ore sara.

Se va găsi în a doua ediție pe pagina I-a revista revistelor, rezumatul articolelor de fond din toate ziarele capitalei apărute în aceeași seară și ultimele depeși de la Havas.

Pe pagina a 4-a se vor găsi ultimele știri ale serviciului special. În fine în toate diminețile la 8 ore va apărea a 3-a ediție, cu titlul: „Drapelul român” (5 bani exemplarul). În această ediție se vor găsi știrile de seară și din timpul nopții. Prețul abonamentului pentru districte este: pe un an 44 lei noi, pe 6 luni 22 lei n., pe 3 luni 11 lei n., pe o lună 4 lei n.

Altfel „Națiunea română” va apărea în toate zilele, chiar duminica și în zilele de sărbătoare, administrațiunea și redacțiunea se află în București, strada Lipscani no. 3. Redactorul este, după cît aflam, D. Frederic Damé.

[28 august 1877]

ÎNCĂ O DATĂ RECENZIUNEA LOGICEI MAIORESCU

La observările „Convorbirilor literare” că d. Zotu ar fi imputat autorului logicei plagierea, recenzentul răspunde în „Presa” cumcă nu credea că aceste insinuațiuni ar putea fi taxate de apucături nealeale. Ca să dăm și noi o idee despre plagierea și despre citarea de simple titluri care i se impută d-lui Maiorescu, vom spune următoarele:

Logica Maiorescu are un text de patruzeci de paragrafi pe 50 de file.

Relativ la acești patruzeci de paragrafi pe 50 de file sînt în apendice douăzeci și patru de notițe bibliografice.

În aceste 24 de notițe se citează: *Mill* și *Trendelenburg* ca manuale *întrebuîțate și pentru manualul nostru* (v. notița 1).

Apoi dintre celelalte notițe:

1) La § 15. *Trendelenburg, Logische Untersuchungen*, II, pag. 236 et antea.

2) La § 25. Comp. asupra teoriei logice: *Trendelenburg, Log. Untersuch.*, II, pag. 239 și următoarele.

3) La § 27. *Trendelenburg, Log. Unters.*, II, p. 299 et sq.

4) La § 40. *Trendelenburg, Log. Unters*, II, p. 224 et sq.

Mill:

1) La § 16. *Mill, Logica*, cartea I, cap. 7.

2) „ 21. „ „ „ I, cap. 4, §3.

3) „ 34. „ „ „ „ „ „

4) „ 26. „ „ „ II, cap. I, § 2.

5) „ 30. „ „ „ II, cap. I.

6) „ 31. „ „ „ II, cap. I, § 2.

Va să zică „cercetările logice” ale lui *Trendelenburg* sînt citate o dată ca op *întreg* întrebuițat, de *patru* ori cu indicații speciale; Logica lui *Mill* asemenea o dată, ca op *întreg* întrebuițat, de șese ori cu indicații speciale. Aceste *două* opuri numai sînt deci citate de *douăsprezece* ori pentru un text de 40 paragrafi, pe 50 de file.

Și, fiindcă special de la *Mill* d. recenzent scoate două pasaje traduse ad literam, zice **plagiat**. Ciudat mai trebuie să mai fie și plagiatorul acela care citează în douăspre-

zece rînduri pe cei pe care-i pe plagiază. Trebuie apoi să însemnăm în *mod hotărîtor* că citatele d-lui Maiorescu nici nu sînt scrise ca să arate care autori anume au servit la compilarea cărții sale (căci orice carte de școală secundară e cu atît mai bună cu cît este un compilat mai bine aranjat al formulărilor celor mai exacte și mai limpezi din știința respectivă);

ci ele sînt scrise „cu restrîngerea la acele pasaje din a căror studiere să se tragă în adevăr un folos pentru lămurirea întrebărilor atinse în text”. Căci dacă ele ar fi fost scrise „în scop de a aduna multe nume de autori” atunci poate fi recenzentul sigur că n-ar fi lipsit nici unul din citatele pentru care-l doare inima; poate că n-ar fi lipsit nici în cazul cînd autorul ar fi gîndit cu ce soi de recenzenți se expune a avea a face. A plagia va să zică a lua ideile sau formularea lor de la un autor fără a-l cita nicăieri. De la Mill în cele trei citate autorul logicei n-au luat idei nouă, căci acestea se găsesc în orice logică elementară; ci numai formularea limpede. Ajungea deci să citeze o singură dată cartea ca op întrebuintat pentru a-l lua oricui dreptul de a presupune plagia. În privirea citației de „simple titluri”, imputată autorului, găsim asemenea în răspunsul din „Presă” reticențe unice în felul lor. Cînd noi spunem că autorul dă notițe critice asupra cărților cetite, atunci d-sa vine tocmai cu o carte (Prantl, *Istoria logicei*) la care nici nu se-ncapă critică din punctul de vedere al ideilor, ci numai din acela al datelor. De ce n-au reprodus notița despre cartea lui Bain sau despre cea a lui Mill sau chiar despre cea a lui Twisten? Numai atunci am fi putut presupune că recenzentul e leal și *voiește* a spune adevărul.

Cît despre „este” ca terminus medius (Trendelenburg), noi, care am văzut citate „cercetările logice” de 5 ori, avem dreptul a crede că nu-i un plagiat, căci la un asemenea se presupune totdeauna *intenția* de a lua făr-a pomeni, pe cînd la autorul logicei, prin exemplele date, probabilitatea unui plagiat e cu totul înlăturată. Neîfiind niciodată dispuși să esplicăm asemenea lucruri prin întîlnirea în idei a două genii, am putea presupune că autorul logicei au citit în Trendelenburg această esplicare și apoi nu și-au adus aminte că au cetit-o, ci au crezut că e o idee proprie a sa. Pentru cel ce cunoaște modul abstract de scriere a profesorului german, aceasta esplicare ar fi cea mai naturală. La idei care ni se comunică în mod foarte abstract pierdem adesea conștiința originii lor și numai la acelea care ni se dau în mod intuitiv, oarecum plastic, printr-o imagine, ne aducem mai totdeauna aminte și de cel ce ni le-au comunicat. În cazul nostru vina ar fi de atribuit memoriei, nu voinței autorului logicei. Noi însă renunțăm de bună voie la această esplicare firească. Dintr-o cauză cu totul materială nu avem ediția a *treia* a cercetărilor logice pe care recenzentul o citează. Într-a doua ediție, pe care o avem la mîină, ideea nu este de loc atît de precis și limpede esprimată ca în logica d-lui Maiorescu. Pentru curiozitatea lucrului lăsăm să urmeze „esplicarea” lui Trendelenburg:

Concluzia ipotetică sună: Dacă A este, este B; dar A este, deci este B. În această formă se exprimă în modul cel mai abstract că cele singulare sînt sumise celor generale, Nu se împreunează un conținut nou cu noțiunea medie, precum se întîmplă aceasta îndealtfel în concluzia categorică, ci se exprimă fără nici un fel de legătură existența pură a noțiunii medii (A). Prin aceasta se și descopere existența predicatului (B) în mod gol și dezlipit. Dacă numărăm în concluzie trei termeni, aicea sînt deocamdată numai doi, și existența, cel mai abstract rezultat al intuițiunii, apare incolor ca al treilea. Pe cînd în concluzia categorică (după sensul general) existența se presupune pentru că cele singulare care repaoză pe baza lor apar în propositio minor, pe cînd deci concluzia categorică oferă, cu presupunerea existenței, o raportare mai bogată a cuprinsului: concluzia ipotetică reprezintă numai izolarea aceasta, existența fără raporturi a predicatului (B) și este în această privință mai săracă decît concluzia categorică. Apoi am făcut atenți mai sus că concluzia categorică admite și ea această formă. Deci concluzia ipotetică, care fără nimic alta nu are alt cuprins decît faptul subsumțiunii, n-o putem ținea de-o dezvoltare mai deplină a concluziei categorice, ci numai de-o formă care și-au lepădat florile și n-au lăsat decît trunchiul purtător ¹.

Să luăm acum esplicarea d-lui Maiorescu:

La regula că silogismul trebuie să aibă trei termeni pare a face excepțiune așa numitele silogisme hipotetice cu numai doi termeni aparenți. Ele au formele următoare;

Dacă este *m*, este *s*,

însă *m* este (sau nu este),

prin urmare este (sau nu este) *s*.

---

¹ Vezi *Cercetări logice*, vol. II, p. 342 și 343, ediția a doua.

Dacă este *m*, nu este *s*,

însă *m* este,

prin urmare nu este *s*.

Dacă nu este *m*, este *s*,

însă *m* nu este,

prin urmare este *s*.

Argumentarea se face în forma dintîi după *modus ponendo ponens* și *tollendo tollens*, în cazul al doilea *modo ponendo tollente*, în cazul al treilea *modo tollendo ponente* (V. §24). În toate cazurile însă, argumentarea se face și la silogismele hipotetice cu ajutorul a trei termeni. Nici că poate să fie altfel. Din judecata „dacă este *m*, este *s*”, întrucît rămîne mărginită la acești doi termeni *m* și *s* nu va rezulta niciodată o concluziune nouă. Cînd însă în premisa a doua se zice „*m* este”, atunci se adaugă termenul al treilea, adică „este”, care aici nu are înțelesul unei copule, ci înțelesul predicativ al existenței reale (comp. § 20). Prin urmare silogismul hipotetic se reduce la următoarea formă de silogism obicinuit cu trei termeni;

s este o dependență a lui *m*,

însă *m* are existență (*p*).

prin urmare și *s* are existență (*p*).

Dintr-aceasta e evident că, dacă autorului logicei i-au rămas în minte în mod neconștient o idee a lui Trendelenburg, el au întrebuițat-o mai bine, mai limpede, mai cu temei decum s-au întrebuițat Trendelenburg pe el însuși. Dorim multe plagiate de această natură, care să traducă idei spuse în treacăt în moneta bine tipărită a gândirii clare și hotărâte, care să prefacă metalul ascuns în pietriș în metal curățit și prețios. În acest sens explicarea d-nului Maiorescu mi se găsește în nici o carte, căci după citatul lui Trendelenburg se vede că el însuși admite în silogisme ipotetice numai *doi* termeni (faptul pur și simplu al subsumțiunii). Dacă acesta e un plagiat, atunci tot ce gândește vreun om în lume e asemenea un plagiat, căci toți nu facem decât a gândi pînă la capăt ceea ce altul au gândit în mod embrionar.

Adăogim spre mai marea bucurie a recenzentului că al XVIII-lea capitol din *Cercetările logice*, din care d. Maiorescu ar fi plagiat pe „este” ca termen mediu, e citat în apendicele logicei sale de *două* ori.

Dar la ce discuția aceasta? Dacă recenzentul ar fi făcut observații ad rem, care să arăte contradicții sau erori în textul logicei chiar, ne-am simți dispuși a dizbata pînă și controverse logice. Dar d-sa a avut bunăvoință a se pune la scris pentru a dovedi nu erorile autorului, de care n-au putut găsi, ci nealitatea științifică a lui. Această manoperă nu i-au succes deloc; ea a avut numai efectul de a așeza pe recenzent într-o lumină foarte echivocă și pe un teren unde orice discuție devine de prisos.

[1 septembrie 1877]

[„APROPOS DE «GOLOS»...”]

Apropos de *Golos* „Războiul” află că principele Gorciacoff i-a adresat o notă energică prin care-l invită să-și modereze tonul insultător ce-și permite față cu România.

Nu putem decât să mulțămim marelui cancelar pentru această deferență către noi, cari totdeauna am observat cea mai strictă bunăcuviință în limbajul nostru oricînd am vorbit despre Rusia, aliata noastră, cu al cărei sînge se amestecă azi sîngele ostașilor români pe cîmpul bătăliei.

[2 septembrie 1877]

AUSTRO-UNGARIA [„JURNALELE UNGUREȘTI...”]

Jurnalele ungurești iar vorbesc de înfrățirea cu românii, deși, e drept, numai la ocaziuni cari le plac lor. Dacă ar avea această intenție într-adevăr, lucrul n-ar fi tocmai greu de făcut, căci n-ar avea decât să ne lese să trăim în pace, pe unde sîntem răspîndiți. Dar pentru a vedea cum înțeleg ei această înfrățire reproducem din „Telegraful român” următorul articol: „Cu înfrățire ne îmbie maghiarii!”¹.

¹ Vezi *infra*, p. 777.

[2 septembrie 1877]

CARTE NOUĂ [„A IEȘIT DE SUB TIPAR...”]

A ieșit de sub tipar partea I a unei „istorii a românilor” de Grigorie *Christescu*, învățător în comuna Dobrovăț,

ținutul Vasluiului. Încercarea de a scrie o istorie potrivită cu priceperea și cercul de idei al copiilor ni se pare că au succes mult mai bine acestui învățător decât altora care au scris pîn-acum. Neobicinuiți a lăuda în mod ditirambic ceea ce ne pare bun, ne mărginim a constata că acest manual (care va avea nevoie în ediții viitoare de îndreptări pe care i le vor dicta autorului împrejurările și observările juste ale învățătorilor practici), totuși pîn-în momentul de față e cel mai ușor de priceput și de mînuit în această materie. O recomandăm deci învățătorilor și dorim ca fiecare să-și facă observările sale asupra ei, căci autorul, după cît știm, va da edițiilor sale viitoare toate schimbările cîte i s-ar propune de către învățătorii practici și competenți. Căci numai astfel se și crează o adevărată literatură didactică: prin munca comună a întregului corp învățătoresc. O carte relativ mai bună puindu-se în școale, învățătorii bagă de samă care părți ale materiei sînt prea greu formulate pentru priceperea copiilor, își fac observările, iar autorul în urmă preface ceea ce recunoaște el însuși că e prea greu stilizat.

Stilul cărții e mai narativ decît a altor manuale, limba mai populară (deci mai bună) și toată materia e tratată de două ori în paralelă. O dată se-nchipuiește că copilul întreabă și învățătorul răspunde, încît fiecare învățător își poate prepara materia în acest mod; altă dată — în rezumatele scurte, de învățat pe de rost — învățătorul întreabă și copilul răspunde. Aceste rezumate sînt limpezi și scrise în scurte propoziții principale.

Cartea e editată de d. Dimitrie Daniel, librar din Iași (strada mare), iar prețul amînduror părților e de un leu nou.

[4 septembrie 1887]

[„CU TOATĂ BUCURIA UNGURILOR...”]

Cu toată bucuria ungarilor și cu toate rugăciunilor din havrele jidovești ale Austro-Ungariei, victoriile turcilor, vestite cu sumeție în zilele din urmă, nu sînt nimic mai puțin decît adevărate.

După patru zile de bombardare, pozițiunile rusești de la Șipka ocupate de oștirile lui Soleiman Pașa, între care era și garda imperială a sultanului, au fost reluate de către ruși la 6 septembrie, după o luptă crîncenă care a durat 9 ore. Turcii au fost goniți lăsînd pe cîmpul de bătaie peste 2000 oameni.

Rușii au avut 100 morți, între care și colonelul principe Micirschii și 400 răniți.

Iar la Plevna Osman Pașa e amenințat de un nou *Sedan*.

Întăririle lagărului turcesc și chiar orașul Plevna au fost crîncen bombardate de către oștirile româno-ruse și acum sînt împresurate astfel încît comunicarea lui Osman Pașa cu cartierul general turcesc e cu totul tăiată. Armata turcească de la Plevna nu mai are mijloace de-a-și procura nici pozițiuni, nici munițiuni.

Turcii nerăspunzînd la bombardare, se crede că le lipsesc munițiunile.

[11 septembrie 1877]

CALENDAR PE ANUL 1878

Esclenul calendari al d-lor Comșa și Eug. Brote au avut anul său întîi (1877) două ediții. Anul al doilea (1878) credem că va avea acelaș succes. Îl recomandăm mai cu samă tuturor gospodărilor, cari vor găsi în el o mulțime de învățături folositoare în ramura lor de activitate. La noi în România, unde calendarele se editau odată de oameni ca Alexandri, Cogălniceanu, Asaki ș.a., au ajuns astăzi o speulă curată și conțin, unele din ele, lucruri stricăcioase pentru limbă și pentru obiceiuri și nici un fel de lectură folositoare. Ne pare bine că firul scăpat aicea în mînele unei specule de rînd au încăput la Sibiu pe mîni așa de bune și conștiințioase. Limba este curată, ortografia fonetică, tiparul citeț și frumos, hîrtia bună. Bogăția și utilitatea cuprinsului, apoi ieftinătatea prețului (1 fr.) îl fac cu deosebire recomandabil pentru orice „bun econom”.

[11 septembrie 1877]

KANT ȘI MUZICA

„România literară”, foaie ce apare o dată pe săptămână în Iași, al cărei comitet de redacțiune s-a rămășit cu niște domni din străinătate că li va proba că România *are* literatură și gust literar, publică în n-rul său din 6 septembrie articolul pe care-l reproducem mai la vale. Lectorul va vedea că au fost de ajuns ca îndemînaticul mistificator să întrebuițeze cîteva cuvinte abstracte pentru ca întreg comitetul să nu-l mai înțeleagă și să ieie la serios galimatia cea mai colosală din lume. Asemenea oameni, fără știință de carte și fără grăunte de judecată firească, vor a dovedi gustul literar la români, botează cu numele unei reviste a lui Alexandri secăturile lor și se greează ca literatori la noi.

Deja în n-rul 2 al nouăi „Românii literare” un domn semnat *N. Rozescu*, au mistificat redacția toată printr-un articol intitulat „știința în secolul al XX-lea”, dar acel articol, nefiind destul de comic, preferăm reproducerea celui din n-rul 3.

[11 septembrie 1877]

[„GERMANIA, ZICE...”]

Germania, zice „Deutsche Zeitung”, este hotărîtă a reprezenta programa Rusiei în chestiunea emancipării creștinilor bulgari și bosniaci pînă la limita autonomiei. Ea va face tot posibilul pentru ca Dardanelele să se deschidă liberei navigațiunii și pentru a să asigura libertatea Dunărei prin garanții pozitive. Va propune neutralizarea eventuală a Dunărei și punerea gurilor Dunărei sub scutul României libere și independente. În același timp ea va recunoaște Austro-Ungariei misiunea de protectoare (?) a Principatelor în ceea ce privește apărarea liberei navigațiuni pe Dunăre.

[14 septembrie 1877]

[„«PESTI NAPLÓ» PRIMEȘTE...”]

„Pesti Naplo” primește o telegramă de la corespondentul său de pe cîmpul de război după care țareveci a priimit un ajutor de 53 mii oameni, astfel că astăzi moștenitorul tronului dispune de o armată de una sută zece mii oameni și patru sute tunuri, cu cari va începe, zilele acestea, atacul.

Din Gornii-Studen se vestește sub data de 10/22 septembrie că la 17 curent, în timpul nopții, niște sentinele rusești, descoperind niște turci cari înaintau în tăcere, ordin fu dat tirailorilor de a-i lăsa să se apropie la 50 pași și de a face foc. O puternică descărcătură puse pe fugă pe inamic. După două nouă și inutile atacuri turcii se retraseră către nouă ore de dimineață. Opt alte atacuri, dar mai slabe, au fost în același timp îndreptate spre centrul rușilor.

Dar atacul cel mai înverșunat avu loc contra fortului St. Nicolaie; el dură de la 3 oare de dimineață pînă la amiazi. Niște mase de turci escaladară stîncele.

Două companii rusești, fortificîndu-se cu ajutorul gabioanelor, îi respinseră. Cu toată canonada și o vie împușcătură, turcii se mîntînură pe stîncă. La șase ore de dimineață ei ridicară pavilionul alb, ornat cu semiluna roșie. Rușii încetară focul.

În fine, spre amiazi, două companii din regimentul de Jitomir și o altă companie din regimentul Volhynie respinseră pe turci de pe o stîncă. Toată partea meridională era acoperită cu cadavre turcești.

Colonelul Tiajchnikov ce comanda coloana de atac fiind rănit, prințul Hilkow [î]l înlocui. A patra baterie, a 14-a brigadă a colonelului Hoffman, prima baterie a prințului Mestchersky se distinseră mai ales în această afacere. Prințul

Mestchersky fiind ucis, fu înlocuit de locotenentul Sidorinev, care fu asemenea rănit, ca și colonelul Rezvu din al doilea batalion de sapeori.

Pierderile rușilor sînt superioare aceloră din ultimul raport. 31 ofițeri și 1 000 oameni fură puși în pozițiune de a nu mai lupta.

Generalul Radetzky îndreptă în persoană frumoasa apărare din 17 septembrie.

[14 septembrie 1877]

TURCIA [„DE MAI MULTE ZILE...”]

De mai multe zile se răspîndise zgomotul că rușii ar fi fost bătuți la Bielo*. Depeșile de la Gorni-Studen, confirmate chiar prin cele de la Constantinopol, arată că, din contră, armata principelui ereditar a respins atacurile turcilor, cari au suferit pierderi enorme.

În Asia liniște.

Agenția Havas vestește din București sub 25/13 septembrie că convoiul de muniții și provizii comandat de Șefket Pașa au intrat în Plevna.

Se semnalează diverse mișcări în armata ruscă de pe Iantra.

O parte din garda imperială este îndreptată spre Plevna, pe care rușii continuă a o bombarda.

La Șipka continuă lupta de artilerie, rușii răspund puțin.

Turcii risipiră bandele bulgare de la Cîrlova.

Muntenegrenii au cuprins la 20(8) septembrie cetatea Nosdrane și întreaga strîmtoare Duga și păzesc intrările strîmtoarei la Gatzko și Socia contra lui Hafiz Pașa. Acum ei atacă cetatea Goransko.

[16 septembrie 1877]

FRANCIA [„SCRISOAREA PREGĂTITĂ...”]

Scrisoarea pregătită de Thiers spre a fi adresată alegătorilor arondismentului al noulea este publicată. În această adresă Thiers recomandă republica, monarhia fiind cu neputință. El protestă contra autorilor lui 16 mai, face elogiul Camerei dizolvate și cere libertatea alegerilor.

Ziarele franceze publică o scrisoare a contelui Serrurier, prezidentul societății de ajutarea răniților, prin care face apel la caritatea publică în favoarea răniților războiului din Orient.

[16 septembrie 1877]

TURCIA [„DIN NEFERICIRE S-A CONFIRMAT...”]

Din nefericire s-a confirmat știrea că aproape 10.000 oameni, infanterie turcească cu artilerie, venind despre Sofia, au reușit a pătrunde în Plevna printre liniile rusești de cavalerie.

Drumurile pe cari puteau să vină în Plevna erau două: drumul Vidinului și drumul Sofiei. Armatei române se dede sarcina de a împiedica intrarea în Plevna despre Vidin, iar armatei rusești de a împiedica intrarea despre Sofia.

Șefket Pașa, de la Sofia, pătrunse în Plevna printre rîndurile cavaleriei rusești cu 10.000 (poate și mai mult) de oameni și cu celelalte trebuincioase lui Osman Pașa. Poarta despre Vidin n-a putut fi deschisă pînă acum și detunările

din apropierea Rahovei face să bănuim că oștenii noștri să măsurau cu păgîinii, cari veneau să împuterniceze corpul din Plevna.

Zgomotul s-a răspîndit că între cîțiva ambasadori pe lîngă Poartă idei au fost schimbate în ceea ce privește condițiunile unui armistițiu eventual între beligeranți; dar nici o demarșă oficială n-a avut loc pînă acum.

[18 septembrie 1877]

[„LA 18 CURENT S-A ȚINUT...”]

La 18 curent s-a ținut la Gornji-Studen un mare consiliu de război, la care au luat parte un însemnat număr de generali. Aici s-a luat importanta otărîre ca de acum înainte războiul să se facă în mod sistematic. În urma acestui consiliu, generalul Zottof, șeful statului major al armatelor de la Plevna, a fost înlocuit cu generalul Totleben, renumitul conducător al întăririlor de la Sevastopoli.

[23 septembrie 1877]

[„LA ANUL 1774...”]

La anul 1774 au intrat oștirile austriecești, cu disprețul oricărui drept al ginților, în pace fiind cu Poarta și cu Moldova, în partea cea mai veche și mai frumoasă a țării noastre; la 1777 această răpire fără de samăn s-a încheiet prin vîrsarea sîngelui lui Grigorie Ghica V. Vod. Fără de lege nepomenită, uneltire mișelească, afacere dintre o muiere desfrînată și între pașii din Bizanț, vînzarea Bucovinei va fi o vecinică pată pentru împărăția vecină, deapururea o durere pentru noi. Dar nu vom lăsa să se închidă această rană. Cu a noastre mîni o vom deschide deapururea, cu a noastre mîni vom zugrăvi icoana Moldovei de pe acea vreme și șirurile vechi, cîte ne-au rămas, le vom împrăști în aducere aminte, pentru ca sufletele noastre să nu uite Ierusalimul. Căci acolo e sfînta cetate a Sucevei, scaunul domniei vechi cu ruinele mării noastre, acolo scaunul firesc al unui mitropolit care în rang și în neatîrnare era egal cu patriarhii, acolo sînt moaștele celor mai mari dintre domnii români, acolo doarme Dragoș, împlînzitorul de zimbri, acolo Alexandru întemeietorul de legi, acolo Ștefan, zidul de apărare al creștinătății.

Iată cum un om din veacul trecut descrie țara:

Această parte de loc — zice el — care acum s-a făcut Bucovina este la munte și are aer rece și sănătos, pe cînd cealaltă parte a Moldovei este de cîmpii călduroase, dar nu atît de prielnice sănătății, căci aici se stînesc un fel de friguri și locuitorii nu ajung la vreo vîrstă de bătrîneță adîncă; un om de 70

de ani și încă cel mult de 80 este de-a mirarea. Pe cînd dincolo sînt munți cu pomi și cu alți copaci roditori, pîntece care curg apele cele limpezi care dintr-o parte și dintr-alta de pe vîrfurile munților se pogoară la vale cu un sunet preafrumos pe aceste laturi, făcîndu-le asemenea unei mîndre grădini.

La marginea ei stă Ceahlăul, care în zilele seminate se poate vedea pe vremea apusului soarelui din Cetatea Albă, cale de 60 de ceasuri, și se vede așa de curat ca și cum ar fi el aproape în unghiul țării, iar de la miazănoapte se vede de lîngă apa Ceremușului, unde numai hotarile Moldovii, ale țării leșești și ale Ardealului se lovesc. Prin năsipul pîrăielor ce se încep din munți se găsește praf de aur, prin codri sînt cerbi, ciute, căprioare, bivoli sălbatici și, în munții despre apus, o fiară pe care moldovenii o numesc zimbru. La mărime ca un bou domestic, la cap mai mic, grumazii mai mari, la pîntece subțirete, mai înalt în picioare, cornele, ei stau drept în sus, sînt ascuțite și numai puțin plecate într-o parte. Fiară sălbatecă și iute, poate să saie ca și caprele de pe-o stîncă pe alta. Pe lîngă hotară, despre cîmpuri, sînt mari cîrduri de cai sălbateci. Oile cele sălbatece caută de pășune îndărăpt hrana lor, căci în grumazul cel scurt nu au nici o încheietură și nu pot să-și întoarcă capul nici într-o parte din a dreapta sau din a stînga. Dintre vitele albe, multe mii se duc prin țara leșască la Saxonia sau la Brandenburg și de acolo se duc mai departe. Neguțitoria stupilor este multă și în

dobîndă.

Unii țărani erau *vecini*; totuși stăpînii lor nu aveau putere nici a-i pedepsi cu moarte, ca lucru ce se cuvine numai domnului stăpînitor; nici nu putea ei ca să vîndă pe vreunul din satul de unde era el născut, nici să-l mute într-alt sat. În alte ținuturi țărani sînt oameni slobozi și așa au ei o volnicie ca un chip de republică, precum în Cîmpul-lung din ținutul Sucevei. Tîrgoveții de pre la orașe și tîrguri sînt moldoveni adevărați și fac neguțătorii cu negoată de mînule lor. Boierii sînt curați moldoveni și socotesc începerea lor de la rîmleni că se trage. Ei sînt împărțiți în trei stări: în cea dentii sînt boierii acei pe carii îi rînduiește domnul în trebile țării, într-al doilea curtenii sau oamenii cari au de moștenire case și sate, întru al treilea sînt călărimea slujitorilor, care pentru veniturile moșiilor ce li s-au dăruit lor de la Domni sînt datori numai cu a lor cheltuială să iasă cu domnii la oaste. În sfîrșit, sînt razeșii, cari mai bine s-ar chema oameni de țară, slobozi, ca și partea boierească, numai că acești de pe urmă nu au case țărănești sub stăpînirea lor, ci locuiesc prin sate și-și lucrează pămîntul lor însuși.

Cu toate că mitropolitul de Moldova își ia bloagoslovenia de la patrarhul de Țarigrad, dar nu este supus lui, el cei trei episcopi moldovenești pun mînele lor pe deasupra celui ales și după aceea Vodă roagă pe patriarhul ca să întărească în vrednicie pe acel de curînd mitropolit, care patriarhul *neapărat trebuie s-o facă*. Mitropolitul nu dă *nimica* Patriarhului și nu este nicidecum îndatorit ca să înștiințeze pe el pentru pricinele bisericești de la Moldova sau să-l întrebe la vro socoteală de aceste, ci el are asemenea volnicie ca și patriarhul.

Din toate acestea, scrise de mîna bătrînească, se vede curat că stat și biserică erau neatîrnate, că clasele societății erau libere, căci pînă și vecinii, îndeobște colonizați, aveau scutirile și dreptățile lor, c-un cuvînt un popor liber de țărani și de păstori. Și cum era acest popor se poate judeca de împrejurarea că, chiar la 1777, Austria avea de scop a împărți Bucovina în „ocoale de oșteni pedestri” după cum era în Slavonia și în Croația, căci, zice vechiul manuscris, „lăcuiorii au la slujba războiului putere și îndrăzneală, iar spre plata birului nu au bani”.

Si ce au devenit astăzi obîrșia Moldovei? Făgăduit-au fost Austria s-o ție în vechile ei legi și obiceiuri, bunurile mănăstirești să le întrebuințeze spre ridicarea poporului moldovenesc, răzășii să rămîie întru ale lor, tîrgoveții întru ale lor și multe alte lucruri au făgăduit.

Și ce au făcut în țară? Mlaștina de scurgere a tuturor elementelor sale corupte, loc de adunătură a celor ce nu mai puteau trăi într-alte părți, Vavilonul babiloniceii împărății. Deși după dreptul vechi judanii n-aveau voie nici sinagogi de piatră să aibă, astăzi ei au drept în mijlocul capitalei havra lor, iar asupra țării ei s-au zvîrlit ca un pîlc negru de corbi, espropriind palmă cu palmă pe țaranul încărcat de dări, sărăcit prin împrumuturi spre a-și plăti dările, nimic prin dobînzile de Iudă ce trebuie să le plătească negrei jidovimi. Și asta, în jargonul gazetelor vieneze, se numește a duce *civilizația în Orient*. Oamenii a cărar unică știință stă în vînzarea cu cumpănă strîmbă și înșelăciune au fost chemați să civilizeze cea mai frumoasă parte a Moldovei.

Poporul cel mai liber și mai îngăduitor și-au plecat capul sub jugul celei mai mizerabile și mai slugarnice rase omenești. Pămîntul cel mai înflorit încape palmă cu palmă în mîinile cele mai murdare, raiul Moldovii se împle de neamul cel mai abject. Și fiindcă la toate aceste procese de expropriare agenții de împlinire au tantiemele lor, de aceea jidovimea și judecătorii merg mîna în mîna sub pajura creștină cu două capete.

Fără a vărsa o picătură de sînge, fără muncă, fără inteligență, fără inimă o rasă care, în înjosirea ei, nu are asemănare pune astăzi mîna pe un pămînt sfînt, a căruia apărare

ne-au costat pe noi rîuri de sînge, veacuri de muncă, toată inteligența noastră trecută, toate mișcările cele mai sfînte ale inimei noastre.

Și e plină de străini,
Ca iarba de mărăcini;
Și e plină de dușmani
Ca riul de bolovani.
Iar mila străinului
E ca umbra spinului :
Cînd vrei ca să te umbrești,
Mai tare te dogorești.

De aceea cînd știm pentru ce a căzut voevodul moldovenesc nu trebuie să-l plîngem. „Ce mă plîngeți pe mine, că nu sînt de plîns. Mie s-au hotărît bucuria dreptilor, cari n-au făcut lucruri vrednice de lacrimi”. De plîns e țara, care prin moartea lui totuși n-au fost scutită de cea mai aspră trunchiere.

La Putna un călugăr bătrîn mi-a arătat locul înlăuntrul bisericii în care stătea odată aninat portretul original al lui Ștefan Vodă. După original el au fost mic de stat, dar cu umere largi, cu fața mare și lungăreață, cu fruntea lată ochii mari plecați în jos. Smad și îngălbenit la față, părul capului lung și negru acoperea umerii și cădea pe spate. Căutătura era tristă și adîncă ca și cînd ar fi fost cuprins de o stranie gîndire ... Coroana lui avea deasupra, în mijloc, crucea toată

de aur, împodobită cu cinci pietre nestimate. Sub crucea coroanei urmau Duhul sfânt, apoi Dumnezeu tatăl, cu dreapta binecuvîntînd, cu stînga ținînd globul pămîntului, pe cercul de margine al coroanei un rînd de pietre scumpe de jur împrejur. Îmbrăcat era Vodă într-un strai mohorît cu guler de aur, iar de gît îi atîrna un engolpion din pietre și mărgăritare. Cîmpul portretului era albastru, în dreapta și în stînga chipului perdele roșii.

Am întrebat ce s-au făcut originalul?

Călugărul au răspuns ce însuși auzise.

Într-una din zilele anului 1777, la miezul nopții, *Buga*, clopotul cel mare, a-nceput să sune de sine, întîi încet, apoi tot mai tare și mai tare.

Călugării treziți din somn se uitară în ograda mănăstirei. În fîrtoasa tăcere, în sunetul clopotului ce creștea treptat, biserica se lumina de sine înăuntru de o lumină stranie și nemaivăzută. Călugării coborîră într-un șir treptele chiliilor, unul deschise ușa bisericii... în aceea clipă clopotul tăcu și în biserică era întuneric des. Candelile pe mormîntul lui Vodă se stinseră de sine, deși avuse untdelemn îndestul.

A doua zi portretul voievodului Moldovei era atît de mohorît și de stins, încît pentru păstrarea memoriei lui un călugăr ce nu știa zugrăvia, au făcut copia ce există astăzi.

Aprinde-se-vor candelile pe mormînt? Lumina-se-va vechiul portret?

[30 septembrie 1877]

CONFERENȚĂ [„CONFERINȚA ȚINUTĂ...”]

Conferința ținută de d-nii Vasile Alexandri și Iorgu Vîrnav Liteanu în profitul societății de binefacere pentru ostașii români răniți au produs preste una mie lei noi.

D. Vasile Alexandri au început prin a arăta că eroii noștri de la Plevna nu sînt mai pe jos decît eroii de la Racova și Călugăreni.

Care este poetul acela atît de genial, zise d-sa, care să poată descrie în adevăratele sale colori bravura ostașilor români! Fiecare soldat cînd ține arma în mînă coprinde în sine poemul cel mai *elocuent*. Cetiți raporturile oamenilor competenți veniți de pe cîmpul de luptă și veți vîdea că ostașul român nu știe să dea înapoi. Corespondentul ziarului englez *Daily News* mi-a declarat ca regimentele române fără de nici o exagerare se pot compara cu cele mai brave și mai bătrîne regimente din armata engleză.

După această d-sa, în mijlocul aplauzelor celor mai călduroasă, dădu cetire *legendei vizirului Ahmet*.

D. Vîrnav Liteanu a vorbit despre *publicul român*; discursul său au fost elegant și mult aplaudat de auditori.

[30 septembrie 1877]

ITALIA [„LUCRAREA D-LUI N. DENSUȘEANU...”]

Lucrarea d-lui N. Densușeanu care tratează despre starea românilor de peste Dunăre, apăsăți și persecutați deopotrivă atît de creștini cît și de păgîni, tradusă în limba franceză de d-nul Frédéric Damé și purtînd titlul, *Les Roumains de Sud* (Macedonia, Tesalia, Epir, Tracia și Albania) și însoțită de o cartă etnografică a fost trimisă și cunoscutului filoromân Juvenal Vegezzi Ruscalla, cetățean de onoare al României.

Răspunsul d-lui Vegezzi-Ruscalla, datat Turin 3 oct. e următorul.

[5 octombrie 1877]

AUSTRO-UNGARIA [„DESPRE INTRAREA..."]

Despre intrarea maghiarilor la Cloșani circulă o mulțime de versiuni. În Transilvania se răspîndise știrea că ar fi fost o încăierare între grănicerii români și săcui, că 50 dintr-acești din urmă au fost împușcați de soldații de graniță și că banda au rupt-o după aceea de fugă. „Egyetértés” spune că niște tineri unguri s-ar fi rămășit că vreo cîțiva din d-nialor, ivindu-se la margine, or să puie în spaimă România întreagă. Vorbă să fie ! Poftească numai și vor vedea atuncea de ce soi este spaima noastră. Nu știm zău dacă vreunul din „sperietori” s-ar întoarce neciuruit în fericita Ungarie.

Nouă ni se pare că „Românul” dă o prea mare importanță focului de paie din Ungaria. Maghiarul trebuie frecat pentru a deveni om de omenie, prin urmare o asemenea încălcare a teritoriului nostru au împlut pe mulți din noi de bucurie. Dar fiindcă această bucurie nu ne-au fost dată de Dumnezeu, de aceea reproducem spre plăcerea universală proclamația maghiarilor, după traducerea „Românului”.

[7 octombrie 1877]

«ROMÂNIA LITERARĂ»

Am publicat în alt rînd articolul „Kant și muzica” drept dovadă de temeinicia oamenilor cari îndrăznesc la noi a „face literatură”. Deja atunci am spus că un domn semnat

---

N. Rozescu mistificase redacția „României literare” cu articolul „știința în secolul al douăzecelea”. Iată că acum „România liberă” ne descoperă și taina acestei mistificări.

[7 octombrie 1877]

[„CORESPONDENȚA POLITICĂ» CUPRINDE..."]

„Corespondența politică” cuprinde o lămurită dare de samă despre starea lucrurilor dincolo de Dunăre. O schimbare hotărîtoare — zice ea — mai că nu se poate aștepta înainte de a sosi iarna. Aceasta o zic chiar oamenii competenți. O asemenea schimbare în bine ar fi pentru ruși luarea Plevnei încă înainte de 20 a curenteii, pentru turci forsarea liniei Iantrei înainte de capătul lui octomvrie. Nici una din aceste două eventualități nu are probabilitate mai mare, încît trebuie să ne așteptăm la prelungirea campaniei în vreme de iarnă. Dar un război care prin sosirea iernei se împarte în două campanii deosebite cîștigă un caracter cu totul altul. În locul războiului pripite, neastîmpărate și îndrăznețe, care era întrucîtva întemeiată prin intenția de-a mîntui războiul într-o singură campanie, vine astăzi o războire mai liniștită, mai luătoare de samă, mai răzgîndită, care nu voiește să siluiască evenimentele într-o bucată de vreme mărginită prin împrejurări climatice, ci le dă timpul trebuitor pentru dezvoltarea lor firească.

E aproape sigur că rușii nu vor mai trece în anul acesta peste Balcani, pentru că nu mai pot s-o facă; dar e tot atît de sigur că nu se vor întoarce preste Dunăre înapoi, pentru că nu vor s-o facă și pentru că turcii nu-i pot sili la aceasta. Toate se reduc deci la întrebarea ce se mai poate cîștiga ostășește în Bulgaria de nord în curgerea capătului toamnei și a iernii. Dacă pînă la începutul iernei situația nu se va schimba nici printr-un atac al rușilor asupra Plevnei, nici prin agresiunea turcilor asupra liniei Iantrei, atunci comanda rusească rămâne să realizeze două operații care se pot face tocmai iarna în împrejurări foarte priitoare. Aceste două operații sînt: împresurarea *Plevnei* și a *Rusciucului*. În împrejurările de față e hotărît că întreaga armată rusească va rămânea în Bulgaria și va continua din răspuțeri operațiile împotriva Plevnei și a Rusciucului cît va ținea toamna și iarna.

Păreră că Serbia *nu* va intra în acțiune mai că nu are temeii. Tocmai iarna e pentru Serbia momentul cel mai

priincios de a interveni: pentru că iarna ofensiva turcească dinspre Novi Bazar sau Seraievo mai că nu-i cu putință sau e prea ușor de împiedecat, pe când, din contra, împresurarea Vidinului de către sîrbi, uniți cu *detașamente române*, este una din operațiile cele mai ușoare.

Schimbarea în comanda supremă turcească au fost urmată de trimiterea părții cei mai mari din garnizoana Varnei și Șumlei la armata de operație, încît aceasta s-au sporit cu cel puțin 20.000 de oameni.

La Plevna situația e neschimbată. Rușii imitează pe români și caută a se apropia prin șanțuri de întăririle turcești. Apoi, de la sosirea generalului *Totleben*, s-au început la sud-ost de Plevna lucrări de pămînt în stil mare. S-așteaptă numai ca românii să ieie reduta cea mare a Griviței (Osman) pentru a păși la lucrările generale de împresurare. În aceeași vreme s-au sporit cordonul de împresurare dindărătul Plevnei. Vodă Carol voia chiar să ocupe în *Telis*, cu 15.000 de oameni, o poziție șanțuită și să puie o stavilă între Plevna și ajutoarele ce vin din Orhanie. Dar părerea sa n-au fost primită, ci rușii s-au mărginit a spori corpul generalilor Krilof și Loscauf* cu cîteva batalioane de tiraliori și cîteva baterii călări.

Despre poziția *armatei turcești de ost* nu se știe absolut nimic. Ea pare a-și schimba pozițiile, căci rușii au pierdut în mai multe puncte atingerea cu ea. Nu vom fi însă mult în nesiguranță asupra mișcărilor lui Suleiman Pașa.

„Gazeta de Frankfurt ” asigură că generalul Totleben nici n-are de gând a goni pe Ghazi-osman Pașa din Plevna. Scopul său e de a-l pune pe Osman în neputință de-a se mai lupta, de-a se mai ivi și a doua oară dinaintea rușilor în Balcani și de a le cauza pierderi. Dacă Totleben va izbuti până la capătul lui mai anul viitor să facă pe Osman să capituleze , atunci pierderea de vreme nu e de loc nefolositoare . Despre un atac cu asalt, cum îl prezic ziarele române, nu poate fi vorba, dintr-o cauză foarte simplă. Prin ploile din urmă pămîntul lutos s-au inmuiet , încât înaintarea trupelor de atac ar fi așa de înceată că pierderile ei în drum ar răpi toată probabilitatea succesului. Deocamdată lucrările fortificatorii ale armatei dimprejurul Plevnei au de scop a asigura propriile poziții în contra unei agresiuni turcești dinlăuntrul Plevnei.

Altfel se vede că Osman judecă pe deplin mărimea pericolului ce se naște pentru întăririle sale prin lucrările de apropiere ale românilor, executate cu hârlețul Linnemann . Reduta Osman (partea din întărirea Griviței care se află încă în mâinile turcilor) fiind periclitată, Osman au retras din ea tunurile, încât în lagărul turcesc se crede că ar fi subminată . În momentul ce românii s-ar pune în posesiunea redutei e prea puțință ca ea să sară în aer.

La 2 și 3 (14 și 15 oct. st. n.) au avut loc bătălia hotărătoare de la Kars între ruși și turci. Decursul general al operațiilor au fost următorul: Colona de încungiur al generalului Lazarev au ocupat la 2 octomvrie înălțimile de la Orlok , au gonit trupele turcești de acolo și le-au împins spre Kars și Wisinköi .

Fiindcă prin această mișcare o parte a armatei turcești era incunjurată deja, de aceea rușii au hotărît ca a doua zi, la 3 oct., să pornească un atac general în contra poziției lui Mouktar Pașa. Cheia sa înaintea frontului îl forma dealul întărit Avliar . Dimineața la 6 ore rușii au început atacul general, după ce l-au pregătit mai întâi printr-un precis foc de artilerie. Pe la amiazăzi generalul Heimann atacă dealul Avliar cu regimentele Erivan, Gruzia , Piatigorsk și cu un batalion de tiraliori. După o luptă strălucită, Heimann a luat dealul. Prin ocuparea acestei poziții armata lui Mouktar Pașa era ruptă în două. O parte a armatei turcești care apucă spre Kars au fost atacată în flanc de trupele generalului Lazarev și urmărită de trupele generalului Heimann, încât pe la 5 ore această parte era bătută și risipită cu totul, pierzând o mulțime de morți, mai multe mii de prizonieri și patru tunuri.

În aceeași vreme trei divizii turcești rămase la flancul drept au fost respinse din pozițiile lor de la Aladja , care **erau inconjurate cu totul**, și, după pierderi enorme, **au fost** silite să se predea la 8 ore sara. *Mulți prizonieri, 7 pași și 32 de tunuri cu o mulțime de material de război au căzut în mâinile rușilor. Mouktar Pașa au fugit în Kars.* Pierderile rușilor sunt relativ mici.

[9 octombrie 1877]

[„ATACUL S-A ÎNCEPUT VINERI...”]

Atacul s-a început vineri, pe la 12 oare ziua, în contra șanțurilor redutei Bukova .

Șanțurile au fost luate la primul asalt și sara s-a dat asalt chiar la redută .

Primul rând de parapete al redutei a căzut asemenea în mânele românilor; ei însă au dat peste al doilea rând de

---

parapete , de care n-aveau cunoștința. Aici împotrivirea a fost mare și trupele noastre primară ordin de a se retrage.

Retragerea s-a îndeplinit în cea mai bună ordine.

Pierderile ce avem sînt: morți 50, răniți 200, între cari 5 ofițeri și un locotenent-colonel.

Acest atac s-a făcut de trupele din diviziunea a patra, compuse aproape numai din *moldoveni*.

Spiritul oștirii este escelent; ea suferă de ordinul de retragere și cerea să reînceapă lupta avînd deplină încredere că de astădată, cunoscînd mai bine culcușul vrăjmașului, îl va îngenunchea. Nu credem de prisos a aminti că această divizie a patra este aceea care au luat cu asalt reduta Grivița. Și, dacă accentuăm că sînt numai moldoveni în ea, o facem pentru că ziarele din București par a ignora cu totul această împrejurare.

Tot în privirea acestei lupte *A.S.I. Marele Duce Nicolaie* telegrafiază următoarele:

La 7 octombrie sara reduta în acea zi fusese luată cu asalt de către români, a fost reluată apoi de către turci. În această luptă românii au pierdut 130 de soldați și cinci ofițeri. Amănuntele asupra acestei lupte lipsesc încă.

[12 octombrie 1877]

DIVIZIA A PATRA

Divizia care au fost mai mult mestecată în luptele de pîn-acuma de la Plevna este cea a patra, compusă în cea mai mare parte din moldoveni. Am însemnat aceasta în revista noastră internă, pentru a atrage și mai mult privirile publicului asupra răniților ce vor fi a se îngriji. Se zice chiar — deși dorim ca această știre să nu se confirme — că această vitează divizie este atît de slăbită prin luptele continue, încît de acum înainte va rămînea în rezervă.

[12 octombrie 1877]

AUSTRO-UNGARIA

[„I.P.S.S. MITROPOLITUL ROMÂNILOR...”]

I.P.S.S. Mitropolitul românilor gr. or. din Transilvania și Ungaria a publicat următorul circular ¹, care e pentru noi un semn că guvernul maghiar caută pretexte pentru a împiedeca activitatea sinoadelor eparhiale.

¹ V. *infra*, p. 786.

[16 octombrie 1877]

NOTIȚĂ BIOGRAFICĂ

[„ZIARELE DIN BUCUREȘTI...”]

Ziarele din București aduc știrea despre moartea lui *A. Papiu Ilarian*. Acest bărbat au fost la 1848 tribun al românilor ardeleni a căror revoluție au descris-o în Istoria Daciei centrale. Trecînd în urmă în România a editat „Tezaurul de monumente istorice”, un arhiv în care-a reprodus scrieri relative la istoria românilor. În „Revista Carpaților” au publicat cîteva acte din corespondența ținută în limba latinească între Petru Voivod Rareș Domnul Moldovei și Ioachim, electorul de Brandenburg. Aceste acte răposatul le-au fost extras din arhiva de la Berlin. Cît despre politică ... au făcut-o și el cum o face oricine la noi; dar ... de mortuis nil nisi bene.

[16 octombrie 1877]

SCORNIRILE «TELEGRAFULUI» DIN BUCUREȘTI

În primul său București de la 17 curent „Telegraful”, comparînd presa conservatorilor cu păsările cobitoare, ajunge la concluzia că această presă voiește a introduce ură între moldoveni și munteni. Aceste aiurări, a căror îndreptățire n-o discutăm, ne-ar fi găsit însă foarte nepăsători dacă „Telegraful” n-ar fi binevoit a insinua aceleași intenții monstruoase și „Curierului de Iași”, pe care are naivitatea a-l numi organul d-lui Maiorescu.

D. Maiorescu este într-adevăr un prozator bun și cu judecată, ale cărui idei literare le împărtășesc astăzi însuși contrarii săi politici (vezi de ex. „România liberă” și noul curent în Academie), dar de aici nu urmează de loc că foaia noastră ar fi organul d-sale. Drept dovadă despre netemeinicia aserțiunii „Telegrafului” redactorii lui n-ar avea decît să deschidă „Curierul de Iași” și să vadă că, oricîteori am vorbit de o lucrare bună pe terenul literar, am abstras întotdeauna de la rolul politic al autorilor. Observarea pe care ne-o impută „Telegraful” e că am pomenit că divizia a patra, cea amestecată mai mult în luptele de la Plevna, e compusă aproape numai din moldoveni. Aceasta am făcut-o pentru că ziarele bucureștene, atît liberale cît și *conservatoare* fără deosebire, ignorează acest adevăr și pare c-ar lua mai bine foc în gură decît să spuie anume că moldovenii se poartă escelent pe cîmpul de război. Deci tocmai ziare de teapa „Telegrafului”, prin păcatul reticenței, bagă ură între moldoveni și munteni, nu noi, care dăm fiecăruia ce-i a lui. Oare un jurnal oficial n-are voie să zică că moldovenii se bat bine? Și oare, dacă chiar ziare străine laudă pe oștenii moldoveni, atunci, dacă-i lăudăm și noi, sîntem poate separatiști? Sau e o crimă în ochii „Telegrafului” de-a rosti numele Moldovei?

Noi, din contra, credem a ne putea fâli cu împrejurarea de-a fi români din Moldova, cu calitățile și scăderile noastre, cum ne-au făcut Dumnezeu. Dacă pielița redactorilor „Telegrafului” e mai smadă decît a noastră și originea așa de neaoșă încît n-au dreptul de a se numi nici moldoveni, nici munteni, ni se pare că nu noi sîntem de învinovățit pentru aceasta. Sînt și la noi și cam pretutindeni asemenea isteți, cari cred că tot ce zboară se mănîncă; noi mai facem și deosebiri și nu aruncăm pe toată lumea în căldarea patimelor momentane, pentru a-i scoate sau albi sau negri, după plac.

În fine, puindu-ne în paralelă cu „Neue fr. Presse”, „Telegraful” face ceea ce n-au cutezat nimeni să facă pînă acum.

Cine au urmărit opinia statornică ce noi o avem de acel ziar vienez, care se bucură de înrînire, pentru nefericirea nu numai a noastră, dar a imperiului vecin chiar, acela va înțelege că insinuarea, dacă n-ar veni de la redacția „Telegrafului”, ar fi pentru noi cea mai gravă insultă. Căci acel organ este cel de căpetenie care-n Austria chiar vîră ură între deosebitele naționalități și le sumuță una asupra alteia, acel ziar este deopotrivă stricacios germanilor ca și celorlalți, el propagă idei care fac cu neputință dezvoltarea economică sănătoasă și liniștea politică între popoară și e redijiat de oameni cari nu sînt în inima lor nici austriaci, nici germani, ci speculanți cutezători, ca și unii redactori din București, cari pentru trecerea mărții lor tipărite sînt în stare să atingă și să zădărescă simțirile cele mai sfinte pe care le are un om sau un popor.

În fine e cu totul de prisos a mai discuta, căci ceea ce am zis noi e pe deplin adevărat. Divizia a patra s-au purtat escelent, au avut pierderi simțitoare și e azi în rezervă. N-am zis nici mai mult nici mai puțin, ci am împărtășit neted o faptă care interesează în gradul cel mai mare provincia noastră în genere, Iașiul îndeosebi, căci în acea divizie sînt și oștenii din județul și orașul nostru. Dacă adevărul neted și fără încunjur supără pe unele ziare bizantine și învechite în minciuni și apucături din București nu e vina noastră. Adevăr și mîntuire sînt în ochii noștri identice, și acest izvor curat nu poate supăra decît pe răi și pe netrebnici.

[21 octombrie 1877]

SINUCIDERE [„ÎN HOTEL DE PARIS...”]

În Hotel de Paris în noaptea de joi spre vineri, pe la 11 oare, s-a sinucis un tânăr din Galați, cunoscut în acel hotel sub numele de Gheorghe Teodoru, student. După cât s-a putut constata, acest tânăr dezgustat de ale vieții ar părea să aibă numai 21 sau 22 ani și-ar fi fiul d-lui Hagi Manolachi Nicola, consilier comunal în Galați. Cauza sinuciderii sale se raportează la multe versiuni, însă, după mărturia mai multor persoane suspecte cu care intrase în legături de când era în Iași, cea mai probabilă ar fi comiterea unei sustrageri de 250 galbeni de la părintele său, cu care bani fugise la București, unde după câteva zile de prodigialitate și desfrânare, părintele său aflându-l, l-a urmărit imediat acolo. Atunci, părăsind București, el a venit, sînt acum vreo 15 zile, în Iași și au găzduit la Hotel de Paris sub numele mai sus citat. În Iași au contractat relații intime cu mai multe din acele figuri a căror foarte îndoielnică onorabilitate au știut să-l introducă prin acele cafenele nocturne ale orașului în care sînt jocuri clandestine de cărți și care sînt frecventate în genere numai de coțcari și de tot ce este mai vicios în clasele de jos a societății noastre.

I-au trebuit numai câteva zile de frecventare prin acele *nobile* stabilimente pentru ca în sara sinuciderii sale să se afle numai cu două ruble în buzunare; pe lângă aceasta cu o zi sau două mai înainte el simțise că un d. Mihailescu, trimis de părintele său înadins, era pe urmele lui și-l căuta, spre a-l denunța poliției. Mustrarea de cuget sau nenorocita alternativă în care se găsea, străin pe pavelele Iașului și fără nici un ban, l-au împins se vede într-un moment fatal a recurge la un asemenea mijloc pentru a pune capăt unei vieți începută așa de trist.

[23 octombrie 1877]

FRANCIA [„DL. CALMON AU PRONUNȚAT...”]

Dl. Calmon au pronunțat în sara ședinței comitetului stîngelor Senatului un discurs criticînd într-un mod foarte viu actele guvernului și recunoscînd că nici o tranzacțiune nu este posibilă. El sporează că Franța va intra într-o lungă perioadă de pace, de repaos și de prosperitate. O nouă reuniune plenară a stîngelor Senatului s-au fixat pentru ziua de 6 noiembrie.

Se anunță că d. Fourtou pregătește elementele unui mare discurs, destinat a apăra dinaintea Camerei politice urmată de guvern de la 16 mai.

Le Soleil anunță că ambasada din Viena ar fi să se deie d-lui Gontaut-Biron, a căruia situație, în urma antipatiei ce-i arată dl. de Bismark, devenise destul de grea la Berlin. Mai multe ziare pronunță numele d-lui duce Décazes pentru ambasada din Berlin, dar nu este încă nimic decis în această privință.

O telegramă a ziarului *Le Nord* spune că câteva rezultate ale alegerilor pentru consiliile generale din Franța sînt cunoscute pînă la 5 noiembrie; Dl. Broglie a căzut contra d-lui Fouquet bonapartist, amiralul La Ronciere-Le Noury au căzut contra candidatului republican. Telegrama în chestiune mai adaugă că este imposibil de a se judeca despre rezultatul final. Totuși se pare că republicanii vor cîștiga fotoliuri mai cu samă la Rouen și la Șamberi. Mai mulți bonapartiști au fost aleși în Gironde, precum d-nul Pascal.

[30 octombrie 1877]

AUSTRO-UNGARIA [„VAIETELE DE MEDIAȚIUNE...”]

Vaietele de mediațiune de cari organele vieneze răsunară nu sînt, zice o corespondență a *Nordului*, decît ultima neputincioasă răvoință în privirea Rusiei care au caracterizat aprecierile anterioare a acestor ziare, precum și noutățile diplomatice și militare ce ele au pus în circulație. Nu trebuie să-și ascundă cineva că există în Cisleitania ca și în Ungaria o opiniune relativ puternică, care, de la începutul războiului, nu încetează de a exprima dorinți în favoarea unei

semi-soluțiuni a Chestiunii Orientului, în speranță de a convinge pe Europa că această soluțiune au fost impusă prin o coaliție austro-germană ce ar fi înlocuit înțelegerea celor trei împarați. Aceste intrigi însă nu vor obosi răbdarea și moderațiunea cabinetului din Sant-Petersburg; dacă ele merit oarecare observațiune, aceasta e numai pentru că dovedesc necesitatea ce este de o privighere statornică, spre a împiedica pe falșii amici ai păcei de a pune pe Rusia într-o pozițiune falșă și de a-i răpi prin mijloace diplomatice beneficiile succesorilor sale militare. Aceasta este o operațiune strategică mai puțin zgomotoasă ce e dreptul, dar mai periculoasă poate decât complotul din Transilvania.

Koelnische Zeitung publică o depeșă din Viena cu data de 3 noiembrie prin care se anunță că Austria au respins propunerea Germaniei, care tindea la o prelungire pentru un an a tratatului de comerț existent, pe motivul că această prelungire ar fi creat dificultăți din punctul de vedere al compromisului austro-ungar ce se voiește a se încheia înainte de 1 ianuarie. Conferințele miniștrilor la Pesta au de obiect de a stabili tarife independente.

În ceea ce privește postavurile, tariful trebuie să fie, conform cerinței Germaniei, formulat de către d. Hasselbach, stabilit pe o bază echitabilă și îndeajuns de liberschimbist. Acest tarif va fi prezentat săptămîna viitoare parlamentului.

Dispozițiunile care regulează procedările de perfecționare sînt menținute.

Îndată ce tariful va fi fixat, Austria are intențiunea să angajeze cu Germania negocieri nouă avînd de obiect concesiunea reciprocă a dreptului de națiunea cea mai favorizată.

[30 octombrie 1877]

ITALIA [„ZIARUL «TIMES»...”]

Ziarul *Times* publică o depeșă din Roma cu data de 4 noiembrie care anunță că consiliul Vaticanului au fost dizolvat.

Nici o rezoluțiune n-au fost încă adoptată privitoare la chestiunea desființării dreptului de veto al Franței, Austriei și Spaniei.

[30 octombrie 1877]

DIN MANUSCRISE

[„ÎN ZIUA DE 15/27 AUGUST...”]

Domnilor și fraților,

În ziua de 15/27 august a.c. românii în genere serbează ziua Sîntei Marie, vergina castă și totuși mama care din sînul ei a născut pe reprezentantele libertății, pe martirul omenimei lănuite, pe Crist.

Această zi s-a-ntîmplat să fie patroana mănăstirei Putnei, fondată de cătră eroul națiunei românești Ștefan cel Mare. Puternic și înfricoșat în răzbel, el era pios și blînd în pace; căci cîte răzbe, atîtea azile ale rugăciunei și ale inimei înfrînte, atîtea mănăstiri.

Fraților, am proiectat a serba cu toții ziua acelei sînte care-a conceput în sînul ei vergin tot ce lumea a visat mai mare, tot ce abnegațiunea a legiuit mai nobil, tot ce pune pe om alături cu omul: Libertatea !

Dar acea serbare, deși va avea caracter religios, prin omogenitatea de naționalitate și limbă a acelora ce vor serba-o și prin împrejurarea că se va ținea lîngă mormîntul lui Ștefan cel Mare, nimeni nu va putea opri ca ea să aibă, afară de cel religios, și un caracter național. Adepți ai bisericeii creștine, fie ea de orice nuanță, noi cu toate astea n-am încetat de-a fi români, și de aceea vom ști ca să dezvoltăm această zi într-o serbare națională în memoria lui Ștefan cel Mare. De sine însuși această serbare religioasă e și națională, căci locașul dumnezeiesc monăstirea Putnei e fondată de erou și acolo zac oasele sale sînte, apoi pentru că o serbare a creștinului e prin escelință o serbare românească, căci trecutul nostru nu e decît înfricoșatul coif de aramă al creștinătății, al civilizațiunii.

Crist a învins cu litera de aur a adevărului și a iubirei, Ștefan cu spada cea de flăcări a dreptului. Unul a fost libertatea, cellalt apărătorul evaangelului ei. Vom depune deci o urnă de argint pe mormîntul lui Ștefan, pe mormîntul creștinului pios, a românului mare.

Dar asta nu e tot. Serbarea trebuie să devină și purtătoarea unei idei. Ideea *unității morale* a națiunei noastre e ceea ce ne-a-nsflețit ca să luăm inițiativa unei serbări în care inima va fi una a priori; în care însă cugetele se vor unifica — cugetele doamne a lucrărilor, astfel încît pe viitor lucrările noastre toate să aibă una și aceeași țintă, astfel ca unificarea direcțiunei noastre spirituale să urzească de pe-acuma unitatea destinelor noastre. Să facem ca o cugetare, una singură, să treacă prin toate faptele, să pătrundă toată viața noastră națională. Să fim conștiuiți de situațiunea noastră față cu lumea, de datoriile cătră ea și cătră noi înșine. În trecut ni s-a *impus* o istorie, în viitor să ne-o facem noi.

Pentru asta însă trebuie să ne-ntrunim, să ne-înțelegem. Și nu poate fi o zi mai aptă pentru această întrunire decît o serbare întru memoria eroului celui mai mare și mai conștiut de misiunea sa. Un pelerinagiu de pietate cătră trecut, un congres al inteligențelor din respect cătră viitor — iată în două cuvinte scopul serbărei noastre.

Dar fără concursul vostru și al nostru al tuturor serbarea e imposibilă. De-aceea, asemenea ca noi, scumpi și iubiți confrați, să formați un comitet ad-hoc, care să-ngrijească cum și voi cu toții, ori în reprezentanție să luați parte la această serbare de la care părinții noștri au dreptul de-a aștepta atît de mult.

Vă alăturăm un proiect de programă a serbărei, pentru ca citindu-l să vă exprimați și voi părerea voastră, ori vro modificare ce ați dori să se efectueze în el, căci, cum am

zis, nu e decît un proiect la legiuirea căruia vom lua în considerațiune votul junimei române academice de pretutindenea.

Primiți, iubiți confrați, salutarea din inimă din partea noastră și espresiunea credinței firme cumcă apelul nostru va afla un răsunset viu în inimele voastre.

Președintele Comitetului central

conte E. Logothetty

Secretar M. Eminescu

D[umnea]lor domnilor auditori la Facultatea teologică din Blaș

Proiect de program pentru serbarea națională la mormîntul lui Ștefan cel Mare, la 15 (27) august 1870.

1. Îndată după leturghie în ziua Sîntei Marii se va decora mormîntul lui Ștefan cel Mare cu cununi de flori și cu lauri și se vor arangia în simetrie cel puțin 70 făclii tricolore.

2. La prînz , în trapeza mănăstirei, va ținea președintele comitetului arangiator o cuvîntare amăsurată locului și scopului și va invita pe oaspeți la ceremonia sîntîrii prezentului consacrativ.

3. La 5 ore după prînz se va începe ceremonia și adică:

a) Se va depune prezentul învălit pe o masă înaintea bisericeii.

b) Într-un semicerc îndărătul mesei se vor pune membrii comitetului în gală, avînd fiecare tricolorul național și ținînd în mână cîte - o cunună de flori și cîte - o făclie. Toți ceilalți tineri vor coprinde loc în dreapta și în stînga mesei iar publicul va ocupa locul dinaintea și îndărătul mesei.

- c) Trei preoți în ornate vor împlini actul sântirei .
  - d) Trei salve vor anunța finirea ceremoniei bisericești, iar horul teologilor va cânta un imn religios.
  - e) Apoi se va ținea de pe tribună cuvântarea festivă, în decursul căruia se vor aprinde făcliile la mormânt .
  - f) După cuvântare se va înălța prezentul, în vederea publicului, de către trei tineri din semicerc, din care unul va citi inscripțiunea cu voce înaltă.
  - g) Sub sunetul clopotelor va fi dus prezentul cu pompă și în ordinea stătorită de comitet, și depus pe mormânt .
  - h) După depunere, va executa corul în biserică un imn compus anume spre acest scop.
  - i) La banchetul ce va urma se vor ținea din partea tinerimei toaste și cuvântări , numai conform ordinei stătorite de comitet în conțelegere cu egumenul mănăstirei.
4. A doua zi, iertând împrejurările, se va improviza, afară de mănăstire, un congres al studenților români academiei de pretutindenea. Programul congresului îl va avea să-l stătorească comitetul arangiator al serbării.

[„RĂSPUNSUL CE NI-L FACEȚI...”]

Viena, aprilie — mai 1870

Comitetului central pentru serbarea la mormântul lui Ștefan cel Mare

Scumpe domnul[e] și frate,

Răspunsul ce ni-l faceți în numele comitetului domniei voastre este așa de frumos precum îl puteam aștepta numai de la junimea studioasă din orașul unde s-a născut conștiința națională a românilor. Din început chiar nu ni era permis câtuși de puțin de a ne îndoi cumcă ideea aceasta nu va fi aprobată și de d-voastre.

Junimea de pe la celelalte facultăți a îmbrățișat cu căldură ideea, astfel încât sânt în fericita pozițiune de a vă putea anunța cumcă nu putem avea decât o reușită cât se poate de bună și de frumoasă.

Cât despre regim, el nu ne poate împiedeca de loc, pentru că serbări de asemenea natură sânt permise în întregul Austriei, și nu numai că sânt permise, ci sânt un drept esențial al vieții constituționale. Alte împregiurări iar nu mai sânt în stare de a opri cursul lucrurilor, căci ideea și-a făcut calea în inimile oamenilor de bine.

Singurul lucru ce am de-a vă preveni e că, dacă vă simțiți în sta re de-a contribui materialmente (lucru la care îndealtfel nu vă obligă nimenea), ar fi bine ca colectele să le trimiteți mai curând, pentru a se putea confecționa urna de argint, care va fi cu atât mai prețioasă cu cât vom încurge mai multe mijloace din diferitele locuri. Din parte-ne vă reasigurăm că nici o piedecă nu ni mai stă în calea scopului nostru, decât doar propria noastră neglijență și nevoință.

Mulțumindu-vă din nou pentru prevenitorul d-voastre răspuns, te rog, scumpe domnule, să primești încredințarea stimei și afecțiunii mele.

Președinte
Nic. Teclu

Secretar
M. Eminescu

Adresa este: Nic. Teclu, Wien, Leopoldstadt: Hotel Național

Domniei Sale Domnului președinte al comitetului ad-hoc din Blaș

[„Ș-APOI CÎND E VORBA LA ADICĂ...”]

2257

Ș-apoi cînd e vorba la adică, cine conspiră mai mult contra soțietății „România”, 66 r noi — unioniști necondiționați¹ sau acei domni membri care ni fac onoarea opozițiunii ? Eu cred că ei, împreună cu însuși Senatul României. Și de ce? Senatul, și cu el majoritatea, în proiectul său de uniune admite o schimbare a statutelor, va să zică a legii fundamentale, a esenței societății; noi, din contra, n-avem a face nimica cu caracteristica, cu individul societății ca atare², el rămâne prin unire neschimbat. Ce se schimbă? Numele, epitetul, eticheta, firma, care nu-nsemnează neciodată ființa și ³ capitalul însuși.

Domnilor! Un comerciant are capital de-un 1.000.000. Firma sa e X ! Capitalul său nu ar fi același dacă el s-ar numi Y sau Z! — Noi sîntem o societate cu un capital de principii și de inteligențe, firma noastră e România; presupunem că firma noastră ar fi d.e. „Românismul”, fondul nostru, ființa noastră morală n-ar fi aceeași. Comerciantul de sub firma X presupunem că bancrotează, oare caracterul firmei lui, cu toate că numele a rămas același, nu se schimbă? Dovadă dar cumcă firma, numele nu e lucrul, ființa însăși — cum haina ce o poartă un om nu-i omul însuși, cum zdreanța unui

nume obscur poate acoperi un geniu, cum purpura unui nume regal poate investi pe-un idiot.

Cine conspiră dar contra legii fundamentale a „României” acela e mai conspirator ⁶⁶ v decât cel care conspiră contra numelui, a hainei, pentru că acea haină e strâmtă și noi vrem să-i croim tot ⁴ acestei societăți o haină mai largă, în care să-ncapă toată lumea românească ⁵ din Viena.

1. supraintercalat 2. supraintercalat 3. supraintercalat deasupra unei virgule pe care o anulează 4. după *una* șters 5. după *no[astră]* șters.

[„DOMNULUI PRODAN I-E CIUDĂ...”]

2257

⁶⁶ D[omn]n[u]l Prodan [i]-e ciudă ¹, cumcă, după cum spune, un oaspe ar fi tras pe cineva de roc pentru ca să voteze contra. Dacă l-ar fi tras [de] limbă, mai zic și eu, ar fi avut dreptate d-nul Prodan, dar eu cred că a trage de roc pe cineva când apelul e nominal nu < cred că > însemnează a influența asupra conștiinței lui.

Sînt om ciudat eu cînd nu voi să confund haina cu ființa și poalele rocului cu conștiința, nu-i așa?

Apoi, domnilor, dacă-i vorba de dat afară, azi nu va plac oaspeții ce ne onorează cu prezența lor, mîne poate că nu vă vom plăcea noi, membrii minori-sau majorității (că nu se știe) și veți avea poate poftă să ne dați și pe noi afară ... mijloace puțin parlamentare și puțin apte pentru de-a ne convinge că ideile d-voastre sînt cele juste și ale noastre cele false.

I. în manuscris: D-nul Prodan ..... apoi, de la cap, D-nia lui e ciudă etc., urmă a intenției de a adăuga ulterior ceva cu privire la Prodan.

EDUCAȚIUNE ȘI CULTURĂ

2257

⁸⁰ De maghiari nu ne-am temut neciodată. Ei sînt prea barbari pentru de-a ne putea înghiți. Ei sînt ca piatra ce apasă, nu ca soarele ce absoarbe. Espuși soarelui, el ne-ar fi absorbit și ne-ar fi prefăcut în raze de-ale sale, raze splendide însă solare. Dacă germanismul ar fi pătruns cu dulceața luminelor, nu cu asprimea dominării în valurile poporului, noi pînă azi eram poate germani, căci ¹ farmecul culturii e cel mai mare farmec. Dar te pomenești că între noi și cultura germană se pune piatra cea brută și scorburosă a maghiarismului, ea apasă pe noi cu greu, numai că noi nu ne vom da îndărăt, pentru că nu putem. Impenetrabilitatea corpului fizic nu permite ca în unul și același loc să stea două corpuri deodată; ce minune dar dacă impenetrabilitatea corpului nostru moral nu cedează nici un ² atom al ființei sale corpului străin ce apasă asupra-ni? Noi avem toți cauza de-a mulțumi maghiarilor pentru apăsarea lor, căci ei ne-au deșteptat ca și cum ai deștepta pe-un om ce doarme lîngă o prăpastie c-o lovitură de cnută.

Dar să venim la obiectul nostru.

E multă diferență între educațiune și cultură. Așa d.e. educațiunea străină implică spirit străin — cultura străină ba. Educațiunea e cultura caracterului, cultura e educațiunea minții. Educațiunea are a cultiva inima și moravurile, cultura are a educa mintea. În fine un om bine educat, cu inimă, caracter și moravuri bune, poate să fie c-un cerc restrîns de cunoștințe, pe cînd, din contra, cultura, cunoștințele cele mai vaste pot să ⁸⁰ fie coprinse de un || om fără caracter, imoral ³, fără inimă.

Cultura străină ca atare nu poate strica ⁴ pe om pentru că trece prin prisma unui caracter, a unei inimi deja formate; educațiunea, creșterea cade însă în periodul acela al vieții omenești cînd inima neformată încă a omului seamănă unei bucăți de ceară în care poți imprima ce vrei. Cînd inima cu vîrsta se-mpietrește, atunci n-o mai poți îndrăpta, o poți numai rumpe.

De aceea ne temeam mai mult de școalele populare maghiare decît de Dieta lor, de miniștrii lor, de honvezii lor. Dieta, miniștrii și honvezii se duc, omul rămîne. Pe acest om ce rămîne voiam a-l ști asigurat; și el e asigurat prin

datoria cea mare a statului, care nu are de unde clădi școale populare; cînd va avea de unde, atuncea poporul le va respinge cu conștiința și cu brațul. Educațiunea străienă implică spirit străin, și un corp coprins de spiritul străin e asemenea unei pietre desprinse din zid. Ea aparține zidului prin destinațiunea ei, însă spiritul străin al atracțiunei pămîntului o face să cadă. Căzînd la pămînt ea încă nu e pămînt, cum românul renegat nu e încă ungur, cumcă evreul botezat nu e încă creștin. Abia dizolvîndu-se în pulbere devine pămînt, cum ovreul abia în nepoții lui devine creștin, cum renegatul abia în nepoții lui devine ungur. Factorul infectat de străinism e o mortăciune morală a corpului, ce mirare dar cumcă inamicii noștri așteaptă să cadă mortăciunile corpului nostru, ca din ele să-și constituie pe al lor. Numai că s-au înșelat amar inamicii noștri. Ei gîndeau că ni e ⁵ mort corpul și începuse a tăia din el cu cuțitul. Dar corpul ⁶ nostru nu era mortăciune, ci numai amorțit, vorbe de-aceeași rădăcină, deși nu cu-aceiași înțeles. Corpul amorțit e un corp viu, sănătos, numai că starea lui e anormală; inima a încetat de a fi centru pentru unele din extremități; ci ⁷ prin o mișcare cît de-nceată dar continuă partea amorțită intră iar în comunicațiune cu inima, care bate voioasă și repede, bate cît trăiește.

Renegații sînt veninul pe care natura binefăcătoare l-a depărtat din corpul nostru. Fericire e că lamura aurului nostru e însemnată pe lîngă zgura ce-am putut-o lepăda fără ca să ni pese. Am rîs totdeauna de-ncercarea de-a rea || duce în sînul națiunei pe renegați. ⁸ S-au dus? Cu-atît mai bine, era mai rău de rămîneau. La noi era un rău și e o fericire că în mînele dușmanilor ei sînt asemenea un rău. Ei sînt boala lor cea ascunsă, dar cronică. Răi naționaliști, ei sînt răi servitori. Mașine oarbe și materialiste, ei lovesc ⁸ fără rațiune. Toată iarna corpul e sănătos, fața roșie. Vine primăvara și buba venerică împle părțile cele mai nobile ale corpului, ochii, gura, nasul, și pătrunde pînă-n creieri, rozînd pînă și oasele craniului. În curînd capul națiunei ungurești nu va fi decît un monstru urîcios și plin de bube — un cap incurabil. În fine românii ⁹ naționaliști vor lucra spre binele nostru, românii renegați, fără să vrea chiar, spre ¹⁰ răul inamicilor noștri. Să vină numai primăvara libertății noastre, și-apoi veți vedea.

O repetăm cumcă nu înțeleg neci ungurii măcar cît bine ne-au făcut și ni fac prin apăsarea lor. Ei ne deschid ochii, ei fac să ne concentrăm în noi, în sufletul nostru, să ne vrem pe noi înșine înaintea orcărui; asemenea ariciului care, făcîndu-se vălătuc, arată în toate părțile sale ghimpii, pe cînd inima-n el trăiește ¹¹. Apăsați voi ! — apa nu cedează apăsării, cu cît mai mult o națiune. Din contra, ea crește ca îmflată de puteri nevăzute, se va îmfla și, zvîcnind, va răsturna piatra din fruntar spre a se înălța un alt ¹² soare, soarele de diamant al Orientului în ¹³ fața soarelui celui de foc al Occidentului. Apăsați voi ! Pînă ce ura noastră pentru voi nu va mai fi un simțămînt ci o rațiune, nu psihologie ci logică. Și e teribilă ura cea surîzîndă a logicei — ea [e] justificată, căci e justiția. Este ura surîzîndă, ura sclavului față cu tiranul său, este condițiunea legată de tranzacțiunile dintre unul și altul.

De-aș trăi în Rusia și poporul, într-un moment generos, ar închide tiranii spre a-i decapita, de n-ar găsi carnefice m-aș face eu ! Cine mi-ar imputa-o de ¹⁴ crimă? Cine-ar putea zice că nu-mi împlinesc datoria? Și oare moartea în rezel are de bază ura simțămîntului [?]. Desfid pe cineva de-a-mi arăta altfel ¹⁵ de cazuri decît esecțiunile. || E o ură logică. Te ucid ca să nu mă ucizi. Trebuie să pieri ca să exist eu. Prefer lupta ¹⁶ în locul unei dreptăți nedrepte; prefer de-a muri în loc de-a deveni maghiar. Cine mi-o poate ținea de rău dacă voi ca și copiii mei să fie ca mine de români. Guvernul ¹⁶? Nu-l recunosc de competente ¹⁷. El are a-și regula trebile lui, ordinea publică, nu limba și religiunea copilului meu; are de-a surveghia referințele dintre el și persoane străine lui, nu caracterul lui propriu sau pe el însuși nepus în referință cu elementele străine lui. Și cînd eu plătesc pentru școală, datoria ¹⁸ mea implică dreptul de-a cere cum să fie instruit. Și eu cer să fie instruit în limba mea și *numai* în limba mea, nu *și* în limba mea. Gimnaziile de stat din Transilvania ar trebui să fie române, căci românii le susțin cu birul lor amar, pe care-l storc pietrei și costișelor cu cari i-a-mproprietărit o dreptate ¹⁹ nedreaptă. Veni-vă vremea și a dreptății celei drepte.

În fine, dacă vre-un domn de naționalitate maghiară mi-ar face pînă și onoarea reflexiunei, declar a priori că m-ar pune într-o pozițiune soadă, căci nu știu ungurește,

---

nu m-am silit să-nvăț frumoasa limbă asiatică, căci îmi mai plăcea barbara limbă italiană d.e. în locul melodioasei, dulcei, molatecei limbe maghiare. Aș fi putut s-o învăț ca să mîngăi tigresa, dar prefer a o ucide. Ca origine, ca limbă, ca cultivabilitate chiar ne simțim prea mult superioritatea asupra *culte*i națiuni maghiare, cu oculte sale bande cari pradă ziua-n amiaza mare pînă și drumuri de fier. Noi nu ne pretindem culti, ci numai cultivabili, nu avem pretențiuni mari noi ieștia. Am dormit cam mult ce-i drept, doi evi și mai bine, dar somnul nostru a fost sănătos și ne simțim minunat de bine, încît ne credem [în stare] a întreprinde lupta existenței noastre și cu 10 națiuni maghiare, nu numai cu una. După noapte vine ²⁰ și ziua, vine pentru că trebuie să vină. Și dacă somnul nostru a fost lung, cu-atît mai puternică va fi manifestațiunea vieții noastre. E pietroasă și-ncovoiată calea dreptății, dar e sigură. Știu că ne-ați închide gura de-ați putea fără ca ²¹ să vă scuipați vouă însăși în față, dar nu veți închide-o și ²² vom || protesta mereu, nu vom [fi] cu toții decît un protest personificat ²². Nu se ucid lesne națiunile, domnii mei, și mai cu samă ²³ cea română nu.

1. *supraîntercalat* 2. *supraîntercalat* 3. *după f[ără] şters* 4. *după tr[ee] şters* 5. *supraîntercalat* 6. *după noi nu eram şters* 7. *deasupra lui dar şters* 8. *deasupra lui sînt şters* 9. *după în bine or [în rău] şters* 10. *după la şters* 11. *inițial*: pe cînd inima sa trăiește 12. *supraîntercalat* 13. *supraîntercalat* 14. *supraîntercalat* 15. *supraîntercalat* 16. *deasupra lui Statul şters* 17. *de competențe supraîntercalat* 18. *după n-o fac decît şters* 19. *după nedreaptă şters* 20. *după trebuie să [vină] şters* 21. *supraîntercalat* 22. *după mare şters* 23. *mai cu samă deasupra lui cu deosebire şters*

ARTICOLI NEPOLITICOȘI PROZĂ POLITICĂ — PROZĂ LIMBISTICĂ

I ¹

2257

45 Sînt persoane — singulare sau colective — cari-s inamici comuni tuturor partidelor și tuturor guvernelor, mai ales cînd acele partide sînt personale și nu de principii.

Partide personale și nu de principii? Ce va să zică asta? Ce? Nimica. Ați auzit ceva nou? Ionescu ² și cu Ion Ghica și-au dat mîna ... Cum se poate — dar principii așa de diferiți? Iată ce va să zică partide personale. Partide de oameni fără caracter ... politic — oameni pe care nu poți conta, factori cu cari nu poți calcula.

Ce va să zică caracter? Un om cu ³ principii bune or ⁴ rele, totuna, pe cari cunoscîndu-le însă să știi sigur și tare că poți proroci ⁵ cu sfințenie cumcă în împregiurarea cutare și cutare, omul nostru se va purta așa și așa — dar în fine numai așa și nu altfel. De se poartă altfel, chiar de s-ar purta bine, totuși nu mai [e] cu caracter, ci fără. În fine omul a cărui fapte sînt dictate ⁶ de principii bune or rele, salutarii or pernicioase, e om de caracter; iar omul care lucrează sub impresiunile momentului, fără ca prin faptele lui să se țese firul cel roșu al principiilor, e om fără caracter, e un ⁷ factor cu care nu poți calcula, e un individ de care nu poți ști cum se va purta anume în împregiurarea cutare sau cutare.||

46 Un ministru, fie cît de genial, în România nu va isprăvi nimica, pentru că nu are [la] dispozițiune alți factori cu cari să calculeze decît astfel de oameni. Azi omul meu e de-un principiu, mîne bagi de samă că s-a schimbat. Azi roșu, mîne alb; azi alb, mîne negru; azi Rada, mîne Neaga — bancă cu toate astea pretinde să-l și respect ⁸, să și zic: Mare-i mă! Șiretu-i, mă! Grozavu-i mă! Uite mă ! etc.

Iată ce vor să zică partidele-n România — pardon! partidele personale — cine-ar putea presupune așa ceva despre onorab[ilele] ⁹ partide din România și mai cu samă încă de toate, fără deosebire! Auzi acolo prezumțiune.

Inamicul comun al acestor donquixonade e așa numitul simț comun. Ce principiu, domnule — îmi zicea un biet mitocan robust și roșu la față — ce principiu și libertate ... Nu vezi că toți împlă după chivirniseală.

După chivirniseală. Vorbă mare, căci ea e deviza tuturor partidelor, tuturor purtătorilor de stindard cum s-ar zice, căci în urma urmelor fiecare e în stare ca să moară pentru stindard și pentru ... chivirnisală.

Dar acuși mă pomenesc c-un ziar roșu țipînd: Domnule! D-ta ¹⁰ batjocurești opiniunea publică. D-ta calomniezi țara! D-ta, cinic și corupt, desprețuiești presa! D-ta insultă națiunea!

Națiunea! Hoho! Națiunea va să zică. Un rău au partidele noastre : că se identifică fiecare din ele ¹¹ cu națiunea. „Sîntem națiunea ... nu mai sînt partide-n țară! Toată țara-i numai o partidă: națiunea!” Iată ce zic unii, iată ce zic și ceilalți.

Ba nu, domnișorilor, nu sînteți dv. națiunea, || neci unii, neci alții, neci măcar toți la un loc, neci măcar **49** generațiunea toată, căci națiunea are zeci și iarși zeci de generațiuni. Dv. puteți fi o generațiune, un ¹² fragment, drept să vă spui cam mizerabil și cam putred, al acestui corp ce trăiește zeci [de] secol: națiunea.

Dar dv. sînteți consecuenți. Ați zis că sînteți națiunea și vi se pare că o și sînteți — sau cel puțin faceți ca și cînd o ați fi — îngrijiiți adică pentru dmv. și — mărire cerului — numai pentru dv. Trecutului îi dați cu piciorul, viitorului[i] nu-i testați neci știința, neci limba, neci țara, ci numai corupțiunea dv. cea mare și partidele dmv. cele fără de caracter. Mîncăți venitul țării ¹³, a trei generațiuni viitoare, căci mîncăți pe datorie pînea copiilor, nepoților și-a strănepoților dmv. Tot luxul ce-l faceți azi poimîine ¹⁴ la ei va fi mizerie. Dar finanțele țării se ruină. Ce vă pasă ¹⁵, voi sînteți națiunea ... cu moartea voastră a murit și națiunea, vorba țiganului: ce-mi pasă mie că trăiește toată lumea, dacă mor eu. Dac-am murit eu, toată lumea a murit.

Deficit lingă deficit, împrumut lingă împrumut, datorie lingă datorie, gaură lingă gaură, pînă ce finanțele României nu vor fi curînd decît o gaură mare. Aviz ¹⁶ onor. ministeriu de ga ... de ¹⁷ finanțe! Aviz mandatarilor țarei!

Trei moduri sînt de-a rezolva o cestiune ¹⁸.

Cel întîi e că vezi lucrurile, surîzi amar, te îndoiești ... dar stai la îndoială și nu mergi mai departe. Scepticism.

Cel de-al doilea e că vezi ¹⁹ răul, îți sfărmi capățîna de-i afli cauzele, calculezi cu cifre pozitive și nu imagineare, iluzorii ²⁰, își scurtezi din plapomă binișor și te-ntinzi numai pe cît ți-ai scurtat-o ... devii onest și econom. Pozitivism! ||

Al treilea e că: văzînd răul, surîzi cu noblețe și dispreț și-ți zici în minte: Țara ²¹ e bogată, țara va plăti ... Timpul va șterge și urmele. Optimism!

Să analizăm toate aceste trei moduri în rebus. Cel dentîi și cel de al treilea sînt cele obicinuie în România, cel de al doilea e cel obicinuit prin alte locuri a ²² lumii, mai ²³ cumînți.

Atît scepticul cît și optimistul se opresc la îndoială însăși și nu merg mai departe. Unul știe [răul] și cată lingă el ²⁴, altul [il] știe și sare cu ochii închiși peste el ²⁵. Dar nevrînd a ști de rău și ig[no]rîndu-l, el totuși există. El ar exista chiar dacă nu l-ar ști nimeni, ar exista și, ca tot ce-i rău, ar crește și s-ar mări progresiv pînă ce ²⁶ s-ar fini cu ruina statului român. Să ne explicăm.

Azi sînt în România atîția amployați încît ai putea să împli cu ei *două* generațiuni, nu una. Jumătate din acești oameni cari ²⁷ zgîrie la hîrtie ar putea să zgîrie brînză și să cîntărească la măsline or să facă cizme și haine. Cîte brațe s-a luat meseriei, cîte comerului, ba cine știi cîte artei și literaturii! Dacă Gr. Alexandrescu n-ar fi fost toată viața lui amployat ar fi devenit ²⁸ unul din cel întîi literați ai Orientului. Ci așa: toate puterile sufletești ale generațiunii sînt absorbite de lupte de partide, și la rîndul lor toate partidele nu sînt decît amployați ²⁹; pe de-o parte cei activi, pe de alta cei destituți. Aceștia se ceartă pe țara cea de jaf. Modul cum se ceartă o numesc cu toții presă. Ce ³⁰ fizionomie are drăguța ceea de presă, despre aceea cititorul va fi avut bunăvoința de-a se informa din articolul meu intitulat: Limba în ³¹ ziarele din ³² România liberă. ||

³³ Încă un rău au oamenii din România : înainte ³⁴ voia fiecare să fie domn, azi vrea fiecare să fie ministru. De nu fiecare, totuși aş vrea să am atâtea monede de-un ban pe câți i-am surprins cu vorba asta asupra visurilor lor celor mai fericite.

1. cifra și subtitlul indică intenția de a face un diptic sau poate chiar o suită de „articoli nepoliticoși”, dintre care n-a fost scris sau nu s-a păstrat decît acesta (dacă cineva nu vrea să considere că întreaga publicistică politică eminesciană, privită din perspectiva ei polemică, ar fi putut fi subsumată, în însuși spiritul autorului, acestui titlu); în ce privește subtitlul (sens în dreapta titlului, de care îl desparte o bară verticală) vezi infra p. 792) 2. după Domnu[I] șters 3. după astfel șters 4. supraintercalat după sau * șters 5. după ști șters 6. deasupra lui conduse șters 7. supraintercalat 8. în manuscris: respecti 9. supraintercalat 10. după D-ta insulta nația șters 11. fiecare din ele supraintercalat 12. după o fracțiune șters 13. supraintercalat 14. după m[izerie] șters 15. aici poate fi idealmente integrat următorul fragment răzleț de pe 5r : Dar finanțele României se ruină? Cui ce-i pasă. Nu-i inteligență cît de mică în România să <se> nu se fi hrănit <vre> o dată <din> cel puțin în viața lui din banii <statului> publici 16. supraintercalat 17. după pr șters: poate fi pr [oști] așa cum ga de mai înainte poate fi gă [găuți] 18. urmează în continuarea aceluiași rînd , Cel întîi șters 19. după le șters și înainte de răul supraintercalat 20. calculezi cu cifre pozitive și nu imagineare, iluzorii supraintercalat 21. corectat din al 22. deasupra lui celei șters (redactarea inițială era: pe alte locuri, a lumii celei cumînți) 23. și cată lîngă el supraintercalat 24. și sare cu ochii închiși peste el supraintercalat: Eminescu a scris întîi : Unul știe, dar nu vrea să știe, altul știe dar ignorează (în sensul de „nu vrea să-l ia în considerație”), apoi, supraintercalând și cată lîngă el respectiv și sare cu ochii închiși peste el, a renunțat implicit la dar nu vrea să știe respectiv dar sare cu ochii închiși peste el, care nu mai pot fi menținute în text chiar dacă el a omis să le șteargă; de altfel fraza următoare, reluând ideile prin sinonimele lor abandonate, limpezește ideea și câștigă în forță 25. pînă ce deasupra lui și șters 26. după ar putea șters 27. deasupra lui fost șters 28. după pe [de-o parte] șters 29. după Cum [este] șters 30. inițial: din 31. supraintercalat 32. după fiecare din ei vrea să fie ministru (înainte : domn) șters

STUDII ASUPRA PRONUNȚIEI ¹

³⁵ Cum să ne explicăm atunci unitatea de limbă a poporului nostru de vom permite cumcă el a fost adus din diferite colțuri ale lumii romane? Abaterile de la unitatea limbei noastre se găsesc numai pe locuri unde se pot dovedi urmele unor elemente quasi străine (Șcheii de lîngă Brașov și cei de lîngă Sibiiu). ||

³⁵⁷ Fiecăruia din noi i-ar fi rușine să pronunțe rău nemțește, românește ba. Bărbații noștri din Transilvania — cei de litere chiar — nu pronunță adeseori mai bine decât oamenii din satul lui natal. Silescu-se oare profesorii de prin gimnaziile românești ca săvețe junimea a-și pronunța bine limba lor natală? Poate... dar nu credem; căci dovada vie e junimea din universități, care adeseori își face o mândrie din aceea că pronunță ca* în provincia lui respectivă. Cum am mai spus — nu facem nimăru o crimă din străinism, cum nu-i facem din pronunția rea, însă, pe cât avem încă vreme, să ne silim prin școli, de nu în casă și-n viața publică, de-a introduce o *pronunție generală*. Ca s-o introducem însă e neapărat ca să delaturăm din sistemul de ortografie etimologic ceea ce-i stă *mai* mult în cale acestei pronunții: vocalele pure cari nu se pronunță cum se scriu: *o* pus în loc de *u* [și *e* pus în loc de *i*] d.e. *potend* în loc de *putând* — *potentia* în loc de *putință* — *bene* în loc de *bine*, *tene* în loc de *tine* ș.a. ||

³⁴ Și ² apoi tocmai acest ³ pe care dnia-lor îl blamează le-a făcut mediu unificator cu ³⁴ trecutul — așa: inima, Săbiniu, bășerica || astfel încât ³ are un rol mult mai mare în etimologism decât în fonetism chiar. El e o piatră de care [te] lovești în toate colțurile. ||

³³⁹ Daunele ce le face sistemul etimologic pur pronunției românești sunt însemnate. Având fiecare facultatea de-a pronunța cum va vrea, generațiune cu ⁴ generațiune vom păstra vițiul pronunției corupte. Tema ⁵ etimologiștilor cumcă fonetiștii vor consacra prin uz pronunția provincială și vor face dialecte e iluzorie. Astăzi *mai* toate ziarele românești au aceeași limbă scrisă; va să zică în nici unele nu s-a consacrat vieții provinciiale.

Din contra, cu toată unitatea limbei literare, pronunția diferă în fiecare provincie, ba încă ce e mai mult ortografia etimologiștilor li lasă deplină largitudine de acțiune. Românii zic *națiune*, ardelenii *năciune* etc. De-ar fi fost o ortografie unitară și fonetică, azi ziceau toți ⁶ *ciune* or *țiune*, una din două, nu amîndouă lîngă olaltă. ||

Faptele cîte par a sancționa teama etimologiștilor puri ne vom încerca să le cităm și ³⁴ noi pe cît ni sînt cunoscute; declarînd anticipando că vom cerca totodată să dovedim și puțina influință ce-au esersat ⁷ ele asupra pasurilor unitare ale literaturii noastre. Pronunția: *Dumnezăul meu!* [cu] *dz* în loc de *z*. Vezi scrierile lui Asachi și novelele publicate de el în almanacurile calendarelor sale, prin care el consacra această pronunție ! Dar îmi va răspunde un etimologist cumcă prin citațiuni de natura *acesteia* cu nu fac decît verific oarecum prin fapte ceea ce domnia-lor susțin în principiu. Fapte de astea se repetază într-adevăr neconținut pînă cam pe la anul 58, însă era un timp acela de descentralizare atît politică cît și literară, cu toate acestea cei care erau uniونيști în politică erau uniونيști și-n pronunție, deși nu în principiile lor limbistice (vezi „România literară”. „Foiletonul Zimbrului” ș.a.); *ge* în loc de *j* ⁸ (pronunția moldovenească ⁹) începe iar a se ivi în ziarul „Traian”: *giudecată, giust, giumătate*. Un alt fenomen e cel din scrierile scrise de chiar mîna d-lui Alecsandri, în cari prefăce pe *ge* cel mai legal în *j*, după francezi cred: *jingaș*.

1°. O greșală a pronunției e aceea de la românii din Muntenia, cari zic: *d-aur*, ³⁴ *p-aici* în loc de: *de-aur*, *pe-aici*. Dar ei zic cumcă s-ar fi eliminînd din cauză că vine a sta dinaintea lui *a*. Numai vezi că această eliminare este părăută iar nu reală, căci ei nu elimină în vorbele acestea pe-un *e* ci pe-un *ă*. Iată cum Muntenii zic *pă* și *dă* și *ă* se elimină cînd vine să stea înaintea unui *a*, cum de e.: *ap-amestecat* cu vin ¹⁰ în loc de *apă-amestecat* cu vin, și de-acolo: *d-aur*, *p-aici* în loc de *dă aur*, *pă aici*, iar nu în loc de *de aur*, *pe aici*. Va să zică pronunția cea mai bună e aceea care conservă pe *e* deși scurtat, adică *de-aur*, *de-aici* etc.

2°. O greșală de pronunție a moldovenilor și-a bucovinenilor este lungirea peste măsură a lui *e* intonat cînd acesta e urmat în silaba a doua de-un alt *e*, d.e.: *pépepe*, *réce*, *tréce* ș.a. Ei susțin această pronunție de corectă și de frumoasă, deși ea nu-i alta nimica decît consecința naturală a unei greșeli de pronunție. Pe *e* final moldovenii (și bucovinenii) îl schimbă în *i*, precum: *faci*, *coci*, *mergi*. Tot așa pe-un *e* chiar în mijloc, numai de se-ntîmplă că urmează lui *e* cel intonat, d.e.: *pepini*, *pieptini*. Prin asta însă echilibrul și raportul ce există între silaba intonată, dominantă, și între cele neintonate, domnite, se strică și trebuie restituit prin o lovitură de stat. Acea lovitură e lungirea peste măsură a silabei intonate. Astfel *meargi* își are rațiunea sa de-a fi, căci *ea* ține echilibrul nedreptului *i*; însă || *mearge* (cu *e*) nu-și scuză existența, căci *e* final [este] în toate ³⁴ drepturile sale și prin ¹¹ asta i se ia silabei intonate dreptul de-a se lungi peste măsură, căci echilibrul există. Acest viciu e o pată, a cărților bisericești tipărite de mult și a fost pînă azi ¹² inima pronunției bisericești. Încă și azi poți auzi pe cîte-un dascăl zicînd *iaste* în loc de *este*

Moldovenii puriză adesea pe *ă* dar îl fac în genere *a* ¹³. Așa ei zic *a îmbraca*, *pieptana*, ³⁴ *legana*. Adesea corump pe *u* în *o*, d.e. *on om*.

moldovenești: ³⁴

(*sî faci*, *sî tacî* ¹⁴, *cumpîni*). (*a mé; pre buni*), (*tari*) ¹⁵ *ce* (*cese*), *ge toț* ¹⁶ (*or încă tăț*), *faceț*, *mîncaț* în loc de *toți*, *faceți*,

mîncăți.

ard[elenești]: ⁵³

poezie, filozofie în loc de poezie, filosofie

Adeseori s¹⁷ se pronunță și-n România ca z, însă un z amestecat cu s

(*reșpectiv*¹⁸, *prospect*) ardel[enești] ⁵³

Chiar pronunția clasică începuse a despărți binișor în două caste, dintre cari un raționalist neci¹⁹ n-ar fi știut cum s-aleagă. Pronunția moldovenească purizată care susținea numai acele sunete dulci cari le regăsești pe toate în același loc și-n dialectul toscan al limbei italiene — și pronunția cea din Țara Românească ridicată azi²⁰ la gradul de națională. Astfel moldovenii [zic] *giudicată, joc, dzîă, dzău*, muntenii din contra *judecată, ⁵³ joc, zină, zeu*. Calitativmente (musicalmente) vei alege pe cele dentii || logice pe cele de-a doua. || ⁵⁴ Româניה toată zice: *șînă, și*²¹, *șînă, șîpă, zîuă, zînă*. Românii²² zic curat și clar: *șînă, și, șine, șîpă, zîuă, zînă*.

Iată puntele în care se mărginește posibilitatea clasif[ic]ărei²³ pronunției. Afară de aceste punte totul e anomalie fonetică care, suferită, într-adevăr c-ar fi în stare de-a ne aduce la dezbinare în dialecte.

Arhaismii poate că-i va încetățeni cu-ncetul poezia, dar numai ea, căci e un drept escluziv al ei de-a revifica colorile limbei prin vorbe dezgropate din mormîntul trecutului. Astfel Gothe dă lui *Faust*, prin arhaismi în vorbe și-n forma versului, coloritul cel bizar al evului mediu, colorit pe care Schiller n-a înțeles a-l da lui *Wallenstein* al său.

⁵⁵ Toate astea le-am spus din punctul meu de vedere, adică din punctul de vedere al artei dramatice. Oricît de diferite pronunțiile în viață și în faptă, orcari ar fi proiectele filologiei de-a schimba pronunția cu desăvîrșire prin principiul: *Si consuetudo vixerit, vetus lex sermonis adolebitur*, totuși pronunția pe scenă trebuie să fie pretutindenea una și aceeași, cea națională, căreia ardelenii îi zic „frumoasă” („Vorbește frumos românește”).

Dacă această pronunție va avea puterea să schimbe filologia sau dacă filologia va avea puterea să schimbe pronunția, de-asta îmi pasă *mie* prea puțin, eu am constatat numai o trebuință esențială a teatrului, aceea a unei pronunții pe [care] chiar publicului i convine de-a [o] numi frumoasă, care va să zică îi place.

Nimic n-ar fi mai ciudat decît un teatru ai cărei membri sa aibă fiecare o coloratură diferită în pronunție²⁴.

⁵⁶ Cercetările sînt foarte interesante, foarte bune, foarte folositoare ca atari, dar a trece cu ele în domeniul faptului, astfel încît fiecare descoperire nouă să fie mama unei ortografii și-a unui sistem de limbă nouă, ni se pare a fi fapta cea mai nedreaptă față cu o lume ce scrie și citește și care, dotată²⁵ pe fiecare zi c-un alt sistem, va ajunge ca, din îndreptare în îndreptare, să nu mai poată scrie drept²⁶, [să] piardă pînă și simțul justetei.

Aceste cercetări, bune or rele, nu sînt scrise cu ură *, neci din punct de vedere al persoanei. În cazul unei reflexiuni, declar a priori²⁷ cumcă nu permit nimărui de-a-mi imputa etatea or studiile mele, neci aluziuni asupra mea ca persoană. Însă, întîmplîndu-se ca cineva să-și ia acea permisiune fără ca eu să i-o dau, cu prin însăși uzurparea aceasta mă voi crede îndreptățit de-a nu răspunde nici²⁸ măcar ad rem.

Previn că nu rîd ca alții de aceste defecte. Eu le voi combate din punctul meu de vedere, fără a rîde, știind bine²⁹ că chiar punctul meu³⁰ de vedere poate să fie fals; și, fiindcă³¹ eu doresc să fiu *reflectat iar nu persiflat*, ce e mai natural decît ca eu să păzesc convenințele acelea față cu alții pe cari aş dori ca alții să le păzească față cu mine?

1. Pentru titlu, pentru caracterul publicistic al acestui text și pentru ordinea de publicare a fragmentelor vezi infra, p. 794 2. după T[ocmai] șters 3. e interesant de notat că alograful <ă> are aici, cum rezultă din exemple, dubla valoare de [ă] și de [i], diferență la care moldovenii erau mai puțin sensibili 4. după și șters 5. după și șters 6. după or șters 7. după ce a scris esersat Eminescu a avut intenția să-l modifice în *esercitat*, apoi a renunțat 8. urmează începe iar șters 9. corectat din moldavă 10. cu vin supraintercalat 11. după nu șters 12. pînă azi supraintercalat 13. dar îl fac în genere a supraintercalat 14. corectat din tacă 15. inițial între cele șase exemple nu se aflau decît virgulele; parantezele au fost introduse ulterior, pentru a grupa cazurile: -ă> -î, -ea>-é, -e>-i 16. între rîndul precedent și acesta se află, șters, ardelene[ști] 17. corectat din z

18. accentul pe primul e, existent în manuscris, este desigur o inadvertență 9. urmează nu știa șters 20. supraintercalat 21. șînă, și supraintercalat 22. termenul e folosit în chip evident pentru românii din Țara Românească, ca și într-unul dintre fragmentele de pe 53 v 23. clasif[ic]are e folosit aici cu sensul de consacrare ca fonetism clasic, deci ca normă a limbii literare generale, consacrată prin

învățămint (cf. 55r; Chiar pronunția clasică începuse ...) 24. după limbă șters 25. după pe fiecare șters 26. nu mai poată scrie drept supraintercalat 27. a priori deasupra lui înainte șters 28. corectat din neci 29. supraintercalat 30. supraintercalat 31. după eu asemenea doresc șters.

STRÎNGEREA LITERATURII NOASTRE POPULARE

2257

E păcat cumcă românii au apucat de-a vedea în basm numai basmul, în obicei ⁶⁴ numai obiceiul, în formă numai forma, în formulă numai formula. Formula nu e decît manifestățiunea palpabilă, simțită a unei *idei oarecari*. Ce face d.e. istoricul cu mitul? îl lasă cum e or îl citează mecanic în compendiul său de istorie, pentru a face din el jucării mnemotehnice pentru copii? Nimica mai puțin decît asta. El caută spiritul, ideea acelor forme, cari ca atare sînt minciune, și arată ¹ cumcă mitul nu e decît un simbol, o hieroglifă, care nu e de agiuns că ai văzut-o, că-i ții minte forma și că poți s-o imiți în zugrăveală pe hîrtie, ci aceasta trebuie citită și înțeleasă.

Trecînd la obiceiuri, e iarăși sigur că ele numai în generarea [lor] devin numai simple formalități. Primitive, ele sînt espresiunea esterioră a unui profund simțămînt sau a unei profunde idei interne. Adevărat cumcă poezia nu are să descifreze, ci din contra ² are să încifreze o idee poetică în sinibolele și hierogiifele imaginilor sensibile, numai cumcă aceste imagini trebuie să constituie ³ haina unei idei, căci ele altfel sînt colori amestecate fără înțeles, astfel încît o mînjitură ne-nțeleasă de colori nu poate fi un tablou, cum o grămadă de bucăți de marmură nu e o statuă. Ideea e sufletul, și acest suflet poartă în sine ca immanentă deja cugetarea corpului său (deși în lumea reală se-ntîmplă adesea să fie tocmai viceversa și ca esteriorul să poarte în sine ideea interiorului). Dacă credem lui Lavater că putea să cunoască din trăsurile fetei, din structura capului, în ⁴ fine din corp nu numai caracterul sufletesc, ci pînă și întîmplările vieții cari influențase asupra aceluși suflet, atuncea am putea [zice] cumcă tocmai așa sufletul unei ⁵ poezii poartă în sine deja ideea corpului său, astfel cum cauza ⁶ poartă în sine o urmare neapărată a ei. Această dezvoltare dinăuntru în afară, această axiomă care face din sufletul propriu soarta proprie a omului, astfel încît întîmplări, fapte și suferințe nu emană din împrejurări externe și neprevăzute care puteau să se-ntîmple și altfel, ci numai din suflet ca singur izvor, astfel încît toată acțiunea e un || rezultat al predispoziției naturale și *trebuie* să se-ntîmple astfel cum se-ntîmplă ⁶⁵ și nicidecum altfel. Această dezvoltare e cea admisă de poezii clasici, cealaltă, care lasă teren întîmplărilor externe și hazardoase, e caracteristica așa numitei drame populare sau mai bine zis *plebeice*.

Zicînd într-un număr trecut că drama trebuie să [fie] morală ca litera evangheliului cu asta n-am zis doar cumcă ea să devină *mijlocul* religiunii, pentru a ajunge la un scop oarecare. Arta nu se poate degrada pînă la mijloc, ea și-e sie însăși *scop*. Scopul artei e arta, frumosul. Creațiunile artistice cari sînt mijloc numai pentru un scop care nu e immanent artei se numesc tendențioase. (Theorie des Nichtandersseinkönnens).

Lucrurile cari au astfel de fundamente încît ele nu pot [fi] și altfel decum sînt, acelea sînt nepieritoare, întrebuițînd vorba „nepieritor” în înțeles relativ, uman ⁷.

Materialele în care se sensibilizează ideea etern-poetică sînt imaginile, nu însă imaginile tuturor popoarelor, ci a aceluia la care are ce sensibiliza. Tropii unei națiuni agricole diferă de tropii, de imaginile unei națiuni de vînători or de păstori. Sub ce imagini va îmbrăca unul simțămîntul ⁸ etern al amorului și sub ce imagini celălalt decît numai

prin * acele pe care le posedă? Acest mod de cugetare care se reflectă numai asupra corpului, nu asupra ideii unei poezii constituie naționalitatea ei ⁹.

Momentul întâi — popoarele *învață* a cugeta; momentul al doilea — cugetă asupra sa însuși ¹⁰; al treilea — cugetă asupra lumii întregi și pentru lumea întreagă. Cel întâi e receptiv, cel al doilea emanică individualitatea națională de sub sarcina recepțiunii, făcînd-o să cugete asupra sa însuși, al treilea în fine e floarea de aur ce lucește lumii întregi. ||

^{62 v} De ce? Iată o întrebare ciudată. Nimica nu-i *mai* lesne decît ¹¹ ca să crezi mii de planuri și mii de căi pentru unul și același scop, căi și planuri cari de ¹² cari mai înflorite și mai frumoase. Dar de ce? O idee trebuie să se realizeze în modul ¹³ care nu permite posibilitatea de-a putea fi și altfel, ci așa și numai așa.

1. după vede șters 2. din contra supraintercalat 3. după fie șters 4. după d[in] șters 5. după ideea șters 6. după o [cauză] șters 7. urmează o linie care desparte restul textului de ceea ce s-a scris pînă acum 8. după ideea șters 9. urmează un inexplicabil

(?) și apoi o nouă linie despărțitoare 10. asupra sa (inițial: lui) însuși *supraintercalat* 11. *supraintercalat* 12. *supraintercalat* 13. după într-un șters

[„CU TOT PRINCIPIUL VECHI...”]

2255

^{182 r} Cu lot principiul vechi și venerabil cumcă ceea ce-i ajută fierarului îl omoară pe croitor, totuși fondatorii păcii universale acomodează tezele lor câștigate prin abstracțiuni oricărei comunități naționale, ignorează religie, istorie și obiceiuri și cugetă de-a topi la un loc Nord și Sud, Ost și Vest, Gog și Magog ca o singură formulă de fraternitate.

Dați-mi voie, astea nu merg astfel.

D. Emilio Castelar de es. este un om onorabil, care dă sărutarea frațească lumii întregi, care are cele mai umane cugetări asupra unei republici universale, inclusiv cea spaniolă, și care a ținut asupra acestui obiect vorbiri cari în vremea lor făceau fericirea tuturor călătorilor în Indigo până la 56° al lățimei de nord — însă toate acestea n-au avut mai departe nici un scop.

Națiunea spaniolă merge spre pieirea ei cu toate aceste vorbiri frumoase. Introducerea republicei și a sistemului de înfrățire european sau universal ar însemna în Spania începutul sfârșitului, căci fără asalturi de palat, fără dărâmare de statui și împușcături pe uliți, libertatea, egalitatea și fraternitatea nu pot dura acolo șes[e] săptămâni.

În Franția vedem de un secol tendința întotdeauna vană de a funda și întări o stare de libertate. Acum a venit atât de departe, că un regim nu se mai susține decât prin intimidarea cu o stare de asediu permanentă. Partidele așteaptă prima ocazie de a se rupe reciproc și de a ridica drept lege supremă voința unei minorități care ar învinge în lupta de stradă.

Duc acestea toate la o pace universală?

.....

Dacă domnii internaționali, în loc de a se lăsa purtați de spiritul timpului ar avea bunătatea de a atinge pământul cu picioarele și ar ajuta pionirilor germani ai progresului de a duce mai departe panerul cu cele câștigate de ei, poate că în cursul acestei lucrări cam acre ar reveni de la ideea lor, la a cărei realizare nu servă înfrățirea iluzorie a unor națiuni egal îndreptățite (așa ceva nici există, ci domnia *unei națiuni* cu civilitatea și limba ei).

Dar numai ca* națiune va realiza această operă care, fără *de a-și îndrepta anume intenția* într' acolo, va ști să cultive progresul pe toate terenurile și să li asigureze rezultatele lor. Conștiința morală și puterea spirituală și fizică, care numai în alianță cu această conștiință sunt puternice, îi garantează succesul. Însă pe această cale nu s-a făcut decât câteva scări și ținta este departe, abia văzută. Nimeni nu *pune* această țintă, ea se ajunge prin puterea faptelor complinite. Acesta-i caracterul unei dezvoltări sănătoase și numai sistematicii își pun ținte și *vor să ajungă* la ceva și fac întotdeauna faliment; însă, cu toate astea, arta nu moare niciodată.

DIN ȘEDINȚELE SOCIETĂȚII «ROMÂNIA JUNĂ» NAȚIONALII ȘI COSMOPOLIȚII

2257

Reuniunea academică din Viena „România Jună”, care are de scop: 1) perfecționarea ^{225 r} reciprocă a membrilor săi pe teren literar - național, 2) dezvoltarea și alimentarea ¹ spiritului soțial, își alege în ² ședința din... noiembrie biuroul său prin aclamațiune unanimă. Sub pretest că unul din biuro (subsemnatul) se ține de direcția ³ literară ⁴ societății Junimea (Măiorescu), d-nul prezident ales ⁵ declară ⁶ că nu va putea șede alături cu mine din cauză de divergență a principiilor. Repet că asta a fost pretestul, cauza adevărată a declarațiunii d-sale nu merită de a fi adusă

înaintea publicului. În urma acestei declarații prezidențiale patru din membrii biuroului își dau demisiunea, nu doar fiindcă ar aparține sus - numitei direcții literare, ci fiindcă, conform statutelor, trebuie să fii contra exclusivismului de idei. Societatea nu primește demisiunile celor patru membri, validează printr - asta ⁷ de-a doua oară alegerea lor și printr - asta incidentul odios s-a părut închis, rămânând ⁸ ca la o a doua ședință să se aleagă prezidentul.

Intervalul dintre ședința primă și a doua a fost acuma spațiul în care s-a dezvoltat o activitate admirabilă în felul ei. Toate elementele pasive a Junimei ⁹ române din Viena care cu anii ¹⁰ nu se interesă de Societate, apoi contingentul proaspăt a studenților care vin din provincie, cari nu cunosc decât imaginea celui ce s-apropie de ei ca să-i influențeze|| amândouă aceste părți interesante a Junimei române din Viena au fost puse în mișcare de ^{226 r} un anume Comitet format pe tăcute, ca să vie să voteze contra lui Slavici și-a lui Eminescu, cari se țin de școala lui Maiorescu.

Pentru sara ședinței a doua ¹¹ Comitetul latent și-au ¹² procurat din România jurnale umoristice și serioase unde Maiorescu era stigmatizat ca persoană publică și privată, pentru sara alegerii au fost inventate mici calomnii adhoc, așa d.es. că Maiorescu ar fi delapidat averea Junimei, că a abuzat de încrederea ei și că în urmă ar fi fugit din România cu familie cu tot — toate aceste mijloace foarte oneste, cum se vede, de-a influența părțile interesante ale Junimei pe cari le-am caracterizat mai sus.

Ședința se deschide și alegerea biuroului ¹³ din ședința trecută e contestată de partea interesantă, fără ca în ședința trecută să se fi dat vrut protest contra legalității ei. Biurul, știind elementele cu cari are a face, își dă demisiunea, dezvoltând prin membrii săi ideile ¹⁴ pe cari le credea raționale ¹⁵ în cazul de față. Iată - le grupate:

1 Societatea România Jună fiind întemeiată pe elementul stereotip a diferiților săi membri, pe acele atribute comune tuturor junilor români, nu ar fi oportun de-a ridica cestiunea divergențelor d[intr] le ei, fiindcă pe divergențe || nu se 'ntemeiază niciodată o ^{227 r} societate omenească. Divergințele sunt atât de multiple între individ și individ încât ¹⁶ o-ntemeiere pe ele l-ar sili pe fiecare de-a forma o societate pentru sine însuși, ceea ce-i o contradicțiune.

2) Societatea având de scop perfecționarea reciprocă pe terenul literar — național, aceasta prin expresiunile statutelor presupune o *divergență* între individe, căci dacă am avea fiecare din noi același cuprins sufletesc viața noastră ar fi repetarea aceleiași individualități în mai multe esemplare, iar nu o perfecționare reciprocă, o adițiune a aceluiași număr simplu, iar nu un complex. Apoi spiritul ¹⁷ soțial nu se dezvoltă nici se alimentează prin exclusivism față cu ideile altuia, ci ¹⁸ din contra ideile ce le - aduce fiecare de-a casă intră prin soțialitate într-un compromis organic, devine ¹⁹ o unitate de ordine superioară. Astfel ar fi cu puțință să se facă concesiuni reciproce și ²⁰ ca să se găsească acea cale medie care ²¹, fără exclusivism, ar da fiecărui aerul cuviincios pentru dezvoltarea sa pe terenul mai sus amintit.

3) Ideile și principiile a căror proces se propunea Societății a-l face (antiteza nominală Maiorescu și Bărnuț) nefiind cunoscute părții celei mai mari din tinerime, a blama ^{228 r} pe unele și aplauda pe altele rămânea un fapt nesocotit. Afară de-aceea || Societatea neavând îndreptățirea de-a decide între vreuna din seriile de idei profesate în viața publică a românilor, prin asta e exclus și dreptul de-a determina măsura românității și a patriotismului după cum individul profesează una sau alta din ele. Fiind înșii în ²² vârsta ideilor, măsura patriotismului ²³ nostru va fi dată de faptele pe cari vom avea ocaziunea de-a le împlini în viitor, iară nu de profesarea ²⁴ nimic costisitoare a unor idei pe care individul și le - alege după plac.

4) Chiar în cazul când cei ce pun în discuțiune această cestie s-ar fi informat din scrierile numiților autori și ar fi în ²⁵ stare de a-și forma și da opiniunea fără preocupare, totuși scopul ²⁸ soțietății nu este acela de-a se amesteca în luptele militante ale publicului, ci acel scop determinat pregnant și cu acuratețe de § 2 al statutelor cuprinde în sine interese obiective comune ²⁷ tuturor membrilor, cari - i unesc fără privire la ceea ce crede fiecare subiectiv.

5) Că alegerea din ședința primă ²⁸ nu se poate contesta legal, fiind ²⁹ confirmată de Societate de două ori. Intențiunea reală a statutelor a fost împlinită prin o dublă aclamațiune mai unanimă, nici un protest n-a fost ridicat contra alegerii. Alegerea secretă ^{229 r} fiind un drept iar nu o datorie, nimenea n-a putut fi silit de a-l esersa, mai ales || fiindcă nici n-a contestat nimenea, în ședea sau nemijlocit după ea, aclamațiunea.

6) Cei ce contestă alegerea din ședința primă n-o fac din bună - credință, căci în realitate nu se îndoiesc despre legalitatea ei. D-nul Ioniță Bumbac, ales în ședința primă de președinte nu prin vot secret ci prin aclamațiune, a *primit* condiționat prezidența pe care azi el și cu ai săi o contestă. Toată acățarea de formalitatea votului secret este numai o circumvențiune conștie și intențioasă a legii, căci alegerea nu poate deveni ilegală prin aceea că Societatea în unanimitate renunță la un drept al său.

7) Unitatea Societății este periclitată prin sulevarea unor asemenea cestiuni și s-a adus de exemplu cazul analog al ³⁰ desfacerei Societății academice române din Viena prin despărțirea ³¹ în două ³² castre, de care una ridicase pe stindardul ci pe „Bariț”, iar alta pe „Șaguna”.

Biurul a desfășurat ³³ prin membrii săi această apărare, a cerut susținerea principiului de: nesulevare a

divergenței spirituale ³⁴ dintre junimea română și, pentru a evita până și prepusul că ambiția personală poate [sau] ar putea ³⁵ fi motivul susținerii cu consecvență a ideilor emise, și-a dat demisiunea, deși ar fi avut *dreptul* de-a nu recunoaște contestarea și *puterea* de a închide ședința. ||

^{230 r} Motivele ce s-a adus contra noastră se pot rezuma într-aceea că:

a) nu suntem români buni, ci răi, asemenea chiar cum trădătorii de patrie și ³⁶ de națiune pot fi ³⁷ români de origine ;

b) că trebuie să fim sau *proști* sau plătiți de străini pentru a susține principiile ce le susținem;

c) că direcțiunea literară a Junimei (școala Maiorescu) ³⁸ nu merită decât ca să scuipe cineva în ea, și Societatea să decidă ca *scuipă* în școala lui ³⁹ Maiorescu (ipsi [s]sima verba ! ale d-lui Ioniță Bumbac).

Abstragând de la cestiunea dacă ideile emise cu bună credință pot fi tratate într-un mod brutal de oameni cari până azi nu pot să se fâlească cu v-un merit, pentru de [a] avea dreptul ca să se exprime atât de vehement, să cercetăm numai cazul dacă subsemna -

tul , contra căruia au fost îndreptate loviturile, este într-adevăr *cosmopolit*, *plătit de străini*, *prost* și dacă direcțiunea literară de care se ține el merită a fi scuipată etc. etc.

Am susținut întotdeauna că cestiunea cosmopolitismului e una ce nu există. || Să ⁴⁰ nu fim inventivi în cestiuni a căror înțeles ar fi greu de definit pentru fiecare din noi. ^{224 r} Poate că ar ⁴¹ exista cosmopolitism — dacă el ar fi *posibil*. Dar el e imposibil. Individul care are într-adevăr dorința de-a lucra pentru societate nu poate lucra pentru o omenire care nu există decât în părțile ei concrete — în naționalități. Individul e osândit prin timp și spațiu de-a lucra pentru acea singură parte căreia el îi aparține. În zadar ar încerca chiar de-a lucra deodată pentru toată omenirea, el e legat prin lanțuri nedesfăcute de grupa de oameni în care s-a născut. Nimic nu e mai cosmopolit decât matematica [at] jica pură d. es., și cu toate astea omul de știință va fi silit să o scrie într-o *limbă* oarecare și prin acest mediu de comunicare ea devine întâi și 'ntâi proprietatea *unui* grup de oameni, a unei naționalități, și acea naționalitate privește pe omul de știință de al său ori cât teoriile lui ar putea să aparțină omenirii întregi.

Cosmopolitismul e o *simulațiune* și nimic alta, el n-a fost niciodată un adevăr. Străinii care au interese personale în Țara Românească de es. vor *simula* totdeauna cosmopolitismul, pentru că, declarându-și adevăratele lor simțiri, ar putea să periclitaze interesele lor individuale. State slabe, cum era Germania în secolul al XVIII, vor *simula* cosmopolitismul, pentru a denigra tendințele naționaliste a inamicilor lor tari. C-un cuvânt : Cosmopolitismul nu există decât ca simulațiune, ca fățarnicie. El mai ⁴² e pretestul pentru lenea și indiferentismul celor cari nu cunosc un alt scop în lume decât acela de a trăi bine. A acuza însă de cosmopolitism oameni cari se interesează de toate cestiunile vitale ale națiunii noastre, oameni cari lucrează pe când alții numai vorbesc, este sau un semn de rea - credință sau unul de primitivitate.

Maiorescu este încă tânăr și finitul * unei însemnate vieți [iese] târziu la lumină. ||

Principiul fundamental al tuturor lucrărilor d-lui Maiorescu este după cât știm noi ^{233 r} *naționalitatea în marginele adevărului*. Mai concret: Ceea ce-i *neadevărat* nu devine *adevărat* prin împrejurarea că-i național, ceea ce-i injust nu devine just prin aceea că-i național, ceea ce-i urât nu devine frumos prin aceea că-i național; ceea ce-i rău nu devine bun prin aceea că-i național ⁴³.

Exemple 1) Norma limbei scrise trebuie să fie cea care există obiectiv și în realitate în gura poporului de jos ⁴⁴ și a societății mai fine, iară nu fantaziile mai mult sau mai puțin ingenioase ale filologilor noștri. Așadar adevăr obiectiv și nu arbitraritate subiectivă. În acest proces de a stabili o normă pentru limba scrisă trebuie luate în considerare și acele influințe istorice cari-au resistat tendinței de espulsiune și s-au conservat în limba vie.

2) Principii fundamentale din dreptul public al lui Barnuțiu sunt *injuste* din punctul de vedere al jurisdicțiunii moderne. Ele nu devin juste prin aceea că au fost profesate de un naționalist mare, ale cărui merite pe alt teren nu i-a venit nimăru în minte de-a le contesta.

3) Poezii urâte (Dongescu *, Bota, Grădișteanu, Macedonski, Costiescu, Adrian ș.a) nu devin frumoase prin aceea că-s naționale. Avem atâtea modele nobile ⁴⁵ în poezii mai vechi și mai ales în neîntrecuta poezie populară, încât suficiența cu care sunt privite asemenea anomalii literare te împle ⁴⁶ de o spaimă lesne de justificat ||

4) În fine fapta rea ori greșită nu devine bună prin aceea că a fost comisă de un ^{235 r} naționalist sau în numele națiunii, ci este și rămâne .

Limba noastră, cum ea există obiectiv, toată lumea o va recunoaște de frumoasă și dulce (V. Scherr ⁴⁷, *Allgemeine Literaturgeschichte*). Dreptul, întrucât e scris la noi în consonanță cu adevăruri recunoscute, este valabil pentru toată lumea, poezia noastră populară și artistică întrucât e frumoasă e frumoasă pentru toată lumea, în fine binele obiectiv din noi ni-l recunoaște asemenea oricare om de bună - credință ||

Cumcă din acest principiu fundamental s-au tras apoi cu intențiune concluziuni ^{236 r} false nu trebuie s-o mai

pomenim, căci altfel publicul n-ar fi până azi în eroare în privința adevărului. Tocmai în concluziuni false și imposibile, în răsuciri a vorbelor, în mistificare, c-un cuvânt în rea - credință consistă gloria celor mai mulți dintre contrarii lui Maiorescu, căci într-astă privință suntem în genere ⁴⁸ foarte inventivi. Așa, s-a zis că cere egala îndreptățire a jidanilor (fiind justă). Dar nu-i adevărat c-a cerut-o, cum nu-i adevărat că o asemenea faptă e justă. Nu poate fi just de-a lăsa mâna liberă asupra populației întregi

unor oameni cărora religia lor (Talmudul) le ordonă de-a urî și înșela pe creștini. Învoit n-a fost numai cu modurile de dezlegare a cestiunii izraelite.

S-a zis că e francmason și prin asta cosmopolit. De este, noi nu știm, dar posito ⁴⁹ că este: nu este adevărat că masonismul exclude naționalismul. Unii din cei mai influenți membri ai partidei roșii (care trece de eminamente naționalist ⁵⁰) au fost și sunt francmasoni. În Ungaria de es. vom găsi un mare naționalist în marele maestru al francmasonilor (D. Pulszky).

Celelalte nimicuri câte se susțin despre viața sa ca om privat sunt meschine și demne numai ⁵¹ de cei ce le lătesc. E acuzat că nu-și vizitează prelegerile în curs de ⁵³ 3 luni, când cei ce-l acuză nu le vizitează *cu anii*. Regula este: că tot ce e permis generalității oamenilor din România liberă, toate ce ei fac nepedepsiți și necontrolați, toate, comise de M[aiorescu], iau dimensiuni gigantice și sunt taxate de crime ||

^{234 r} Cumcă în România liberă ⁵³ există episcopi atei, cari 'și țin metrese, e un fapt ce nu uimește pe nimeni, dar că d. Maiorescu, în locul lipsei absolute de religie ⁵⁴ pozitivă, cearcă a pune ⁵⁵ principii filozofice morale pentru a așeza ⁵⁶ stavilă unei necredințe oarbe și <a> imoralității născute din ea, asta este o crimă. ||

^{231 r} Dacă direcția literară către ⁵⁷ care am onoarea a mă alătura ar profesa cosmopolitismul ar trebui ca tot ce-am scris și vorbit cu să fie scris și vorbit în sens cosmopolit. Am scris puțin și tocmai de-aceea rog de iertare pe cititor dacă-i dau osteneala de-a se familiariza cu scrierile a căror cuprins mi-au adus numirea de cosmopolit.

În articolul „Ecuilibrul”, publicat în Federațiunea (no. 38 și 39 — mai 1870), am susținut autonomia Transilvaniei, fărâmare dualismului, a unei forme ce contrazice naturii obiective a monarhiei, dreptul ce-l are fiecăruia de a-și determina voința prin legi și de-a avea un propriu organ pentru formularea acestor voințe, o legislatură. Acest articol a dat însă procurorului public din Pesta de-a mă cita ⁵⁸ la judecătoria de instrucțiune.

Tot în acea lună am publicat un articol asupra conchemării unui congres, care se sfârșește în modul următor: „în caz dacă opiniunea publică și ⁵⁹ popoarele Austriei ar cere schimbarea sistemului constituțional de azi (a dualismului) [1] românii, spre a fi factori eminamente activi întru formarea imperiului, să provoace conchemarea unui congres general al lor, care să decidă atitudinea națiunii românești față cu situațiunea cea nouă ce împrejurările para i-o impune imperiului. 2) Congresul să se declare solidar cu națiunile ce urmăresc aceleași interese ca și cea română. 3) Congresul să-și aleagă reprezentanța <a> sa, care va comunica tronului voința națiunii românești, cerând a ei satisfacere. — Aparițiunea ⁶⁰ acestui articol a fost anunțată printr-un telegram din Pesta în „Noua Presă liberă” ||

^{232 r} Când am scris primele linii în privința serbării de la Putna (V. Convorbiri an. IV/ no. 14) am spus că frecările din viața politică și spirituală la români nu-și au cauza lor pe atâta în interese personale (precum o susțin unii), ci mai mult în<tre> profunde scisiune dintre direcțiunile pe cari au apucat unii pe de-o parte, alții pe de alta; că, pentru a nu se perpetua, moșteni și mări acest rău, generațiunea tânără are trebuință de o singură direcțiune spirituală și că încercarea de-a organiza viața viitorului va putea fi făcută de către junimea română cu ocaziunea foarte nimerită a serbării de la Putna.

În epistola deschisă către ⁶¹ d-nul Dumitru Brătianu (Vezi Românul din august 1871) ce-am trimis-o împreună cu fratele Dan în numele comitetului central am spus cumcă în munca generațiunilor trecute — care-au pus fundamentele largi și nobile intenționate a edificiului național — în acea muncă este ⁶² deja cuprinsă toată ideea activității noastre din generațiunea jună, că numai în continuitate cu lucrările trecutului, în prourmarea consecventă a celor bine începute consistă ⁶³ misiunea generațiunii viitoare. Oamenii cari au început regenerarea națională ne-au dat *ideea întregului* ce noi avem a o realiza.

---

1. și alimentarea *supraintercalat* 2. *supraintercalat* 3. *după școala șters* 4. *după Maiorescu șters*. 5. *supraintercalat* 6. *după al biroului* <rid [ică] > *sulevează* cestiunea ca Societatea să sco [ată] *șters* 7. *prin* - asta *supraintercalat* 8. *deasupra lui* și trebuind *șters* 9. *după Societății* *șters* 10. *deasupra lui lunile* *șters*. 11. *urmează* s-au *șters* 12. *Comitetul latent* și-au *deasupra lui* s-a *șters* 13. *supraintercalat* 14. *după rațiune* [nile și *deasupra lui* principiile, *succesiv șterse* 15. *după*, rațiunale *șters* 16. *după* fie [care] *șters* 17. *după*, dezvoltarea și alimentarea spiritului soțial *șters* 18. *după* ide [ile] *șters* 19. *după* într-o unit[ate] *șters* 20. *după* pentru ca oamenii să [găsească] *șters* 21. *după* în viața publică *șters* 22. *supraintercalat* 23. *deasupra lui*

---

românității *șters*, urmat în manuscris de noastre neajustat schimbării de termeni 24. *urmează* nepericuloasă și necosti

[sitoare] *succesiv șterse* 25. *supraintercalat* 26. *deasupra lui* datorită *șters* 27. *după af* [...] *șters* 28. *deasupra lui* trecută *șters* 29. *transformat din* fiindcă [a fost confirmată] 30. *după când șters* 31. *deasupra lui* desfacerea *șters* 32. *supraintercalat* 33. *deasupra lui* adus *șters* 34. *după dintr*[vre]) *șters* 35. *supraintercalat* 36. *după sunt șters* 37. pot fi *deasupra lui* sunt *șters* 38. (școala Maiorescu) *supraintercalat* 39. *supraintercalat* 40. *după* E o cestiune care nu există — aceasta a cosmopolitismului *șters* 41. *deasupra lui* nu *șters* 42. *supraintercalat* 43. rău nu devine bun prin aceea că-i național *deasupra lui* imoral nu devine moral prin aceea că-i național *șters* 44. de jos *supraintercalat* 45. *supraintercalat* 46. *în manuscris, din inadvertență*: împlu 47. *urmează* Geschichte der Litteratur *șters* 48. *în genere supraintercalat* 49. *în sensul de*: admitând 50. *în manuscris*: naționalist, *prin acord mental cu* cu partidului *în loc de* partidei 51. demne numai *provine, prin ștergere și supraintercalare*, *din nedemne* 52. *supraintercalat* 53. *în România liberă supraintercalat* 54. *după credințe șters* 55. *cearcă a pune supraintercalat* 56. *deasupra lui* pune *șters* 57. *deasupra lui de șters* 58. *deasupra lui* trage *șters* 59. *opiniunea publică și supraintercalat* 60. *după* Acest articol a fost [anunțat] *șters* 61. *după* pe care am trimis-o *șters* 62. *deasupra lui* zace *șters* 63. *transformat din* stă

[„DOMNILOR, PROGRESUL OMENIREI..."]

2259

Domnilor, progresul omenirii nu zace adesea în mulțimea geniilor săi — națiuni cu ^{264 v} genii străluciți sunt adesea nefericite — ci în acele personaje mute ale istoriei care lucrează neobosit, fără altă răsplată decât conștiința datoriei împlinite, în fine progresul e în toți, nu în unul or în unii.

[„ÎN CARACTERISTICA LIMBEI ZIARELOR DIN ROMÂNIA..."]

2257

În caracteristica limbei ziarelor din România ¹ putem număra și aceea că oamenii fac ^{54 v} capital politic, bat monedă politică până și din cele mai inocente și mai dezinteresate încercări ale junimei studioase. Nu numai atâtă, ci adesea această junime e pusă de pârgie unor ² fapte care ele însele nu s-ar putea scuza niciodată, ci c-o adresează din partea junimei i se dă fațetă vot de încredere și lustru pe care prin ființa sa nu-l are.

1. cf. „, în Articoli nepoliticoși (49v): Limba ziarelor din România liberă *dat ca titlu al unui articol publicat; fragmentul de față pare să fie singura urmă manuscrisă a unui asemenea articol* 2. *supraintercalat, iar fapte care urmează provine din faptelor*

[„DAR DOMNILOR, MI-E RUȘINE..."]

2257

Dar d[omni]lor! mi-e rușine să fiu român! Dar ce fel de român! Român care ^{67 r} vrea ¹ a-și fi însușit monopolul ², privilegiul patriotismului și-a naționalității — așa român de paradă mi-e rușine să fiu. Naționalitatea ³ trebuie să fie simțită cu inima și nu vorbită numai cu gura.

Ceea ce se simte și se respe [c]tă ⁴ adânc , se pronunță arareori! Hebreii cei vechi n-aveau voie să pronunțe numele ⁵ d[umne] zeului lor! Iubesc poporul românesc fără a iubi pe semidoctii și superficialitățile sale.

1. după pare a lua șters 2. în manuscris: monopolul 3. după sim [tă] șters 4. și se respe [c]tă supraintercalat 5. după dum [nezeul] șters

[„PĂREREA MEA INDIVIDUALĂ...”]

2257

^{69v} Păreră ¹ mea individuală, în ² care nu oblig pe nimeni de-a crede, e că politica ce se face azi în România și dintr-o parte și dintr-alta e o politică necoaptă ³, căci ⁴ pentru adevărata și deplina înțelegere a instituțiilor noastre de azi ni trebuie o generațiune ce - avem de-a o crește de-acu 'nainte .Eu, [eu] las lumea ce merge deja ca să meargă cum 'i place dumisale — misiunea oamenilor ce vor din adâncul lor binele țării e creșterea morală a generațiunii tinere și a generațiunii ce va veni. Nu caut adepți la ideea cea întâi , dar la cea de-a doua sufletul meu ține cum ține la el însuși.

1. în manuscris textul începe cu minuscule, de la capăt de rând , și pare a fi ori sfârșitul unui articol care nu se va fi păstrat, ori o însemnare destinată integrării într-un ansamblu mai larg 2. deasupra lui la șters 3. după mare* șters; poate intenția a fost de a scrie : mare parte necoaptă 4. supraintercalat

[„LUPTELE DE PARTIDĂ...”]

2257

^{54r} Luptele de partidă în România - ca orice luptă pentru existența și pentru pâinea de toate zilele; și acea pâine de toate zilele e condeiul biuroului de cancelarie și biciul subprefectului, după cari împlă masele atât a unor partide cât și a celorlalte. Burgezia cată a se da după păr — azi cu roșii, mâne cu albi — ca care singură ar putea să fie independentă; poporul plugar se dă după bici, care nu-l lasă să fie independent.

[„CELOS CE VOR O PURIFICARE ABSOLUTĂ...”]

2257

^{68r} Celor ce vor o purificare absolută a limbei li vom răspunde că acele vorbe pe cari vor ei să le alunge sunt așa de concrete, așa încrescute în țesătura limbei române încât trebuie să rupi țesătura toată ca să le scoți; și cumcă limba se deșiră alungând vorbe d'o iluzorie origine slavă e dovadă în latiniștii noștri.

Celor cari nu vor acea curățire de fel li vom răspunde că ei singuri sunt neconsecuenți, căci ei au lepădat o mulțime de vorbe grece și ruse pe cari le 'ntrebuințau încă părinții lor, și multe din vorbele pe cari le scriu d-nii Florentin, Negruzzi ș.a. — autori îndealtfel cu

mult talent — s-au dus calea celor duse fără ca chiar dumnealor să le pară rău după ele. Am fi cam temerari de-a susținea cumcă limba noastră și-a sfârșit deja curățirea sa, că e organizată ¹, că a ajuns stadiul ultim al dezvoltării sale și

că acum n-ar trebui decât constatarea formală a acelei dezvoltări prin etimologie și sintaxă. Limba noastră — placă-ne-o a crede — are un trai lung și de - aceea 'i și trebuie o dezvoltare lungă. Purizarea ei merge 'nainte , deși e mai bine ca să meargă prea încet decât prea iute. Noi — generațiunea de față — nu împlem decât șanțurile, noi avem să dăm *noțiuni* poporului nostru, ca să cugete, limba clasică e sarcina ² generațiunilor viitoare.

Un fenomen nou e acela că cultura și literatura la români nu merg defel în același pas, ba sunt eterogene chiar. Cultura claselor privilegiate cel puțin e cu mult asupra literaturii țării lor, dar e străină, literatura e națională, dar e în urma culturai. Popor de contraste... e o frază.

1. *urmează* și formal *șters* 2. *după*, a genera[țiunii]lor *șters*

[„FIECARE LUCRU POARTĂ ÎN SINE...”]

2291

Fiecare lucru poartă în sine însuși măsura sa. De aceea e o caracteristică a omului 55v inteligent și de bună - credință că, formulând lucruri sau raporturi în scris sau vorbire, va cerca s-o facă în măsura dictată de firea lucrurilor, în scurt; espresia celor cugetate va fi adecuată cu materialul cugetat. Asta e specific uman. Pe când omul neinteligent face din sine însuși măsura lucrurilor și mestecă subiectul său în cele ce sunt și ¹ se 'ntîmplă , cel cel inteligent și de bună - credință va cerca să se dezberde de tot ce-ar putea să-i întunece judecata. Inteligența e puțința, buna - credință e voința de-a vedea și reproduce obiectiv cele ce există și se 'ntîmplă .

Acuma sunt la noi 4 specii de jurnale:

Neinteligente dar de bună - credință ; aceste nu posed posibilitatea de a vedea obiectiv: Telegraful.

Inteligente dar de rea - credință ; aceste nu posed voința de-a vedea obiectiv.

Neinteligente și de ² rea - credință ; aceste sunt gunoiul presei noastre: Trompeta, Poporul. ||

Inteligente și de bună - credință în fine. În ată privință nu ne dăm părerea, căci 56r ne temem că aceste organe ar fi batjocorite <în felul: ³>. Asta-i caracterul mai multor jurnale din Austria: Albina, Federațiunea, Telegraful.

1. *transformat din ce[...]** 2. *supraintercalat* 3. *urmează* Albina. [F]ederațiunea * *șters*; *segmentul pus de noi în paranteze unghiulare este o redactare abandonată dar neanulată grafic*

TEATRU ROMÂNESC

[„MOARTEA LUI CONSTANTIN BRÂNCOVANU ...”]

2254

Moartea lui Constantin Brâncovanu încearcă a fi o dramă în 4 acte iară autorul 303r ei încearcă a fi d-nul Antonin Roques. Deși titlul cât și numele autorului sunt indiferente, totuși piesa însăși, putându-ne fi și mai indiferentă, poate că în cadrul neguros al unei ¹

memorii ² chinuite și blazate de mizerii puse cu naivitate pe scena ⁴ română aceste două indicii prețioase, aceste monograme ale suferințelor noastre ni vor rămînea ca ⁵ o amintire — desigur că nu plăcută.

Ca să fim fundamentali vom ⁶ întreba din ⁷ început cu oarecare liniște, căci mai tîrziu nu vom mai avea ocazia de a o avea — ce este drama? Dacă am lua drept normă pentru definiție drama citată, atunci semnele caracteristice ale acestui soi de scriere sînt: un spital de bolnavi, dacă se poate de oficioși, în acest spital cîteva cîntece vesele executate în cor de dame în costum național — cu condiția ca vorbele cîntecului să rămîie ⁸ întotdeauna un misteriu consacrat d-zeirei chineze — tirade lungi în cari vorba român și păgîn își discută cu o rară îndărătnicie șirurile textului — căci

fiecare șir conține cel puțin un român și un păgîn; un trădători, care e atît de negru zugrăvit încît ne mirăm că nu hîrăie cînd intră în scenă, cîteva surdo-muți, cîteva săbii turcești, o babă, un ordre du Moufti ⁹, un ¹⁰ sultan și cîteva umbre ¹¹. Încercarea ¹² de deznodămînt ¹³ a piesei consistă într-o barbară încercare de a turci românii textuali (căci reali nu sînt), dar vană încercare. Acest ragout este întrerupt de numeroase exclamațiuni cătră Dumnezeu, ca să se-ndure de această mizerie (a piesei) și să-i deie un sfîrșit — care sfîrșit e lucrul cel mai plăcut pentru auditori, esceptînd pe deliciosul sultan, care, ca și sfîrșitul piesei, nu spune nimic.

Piesa comisă de d. A. Roques ar fi putut avea cu toate acestea un merit mare, acela adică de a nu fi fost scrisă niciodată. Ce păcat că autorul n-a avut fineța și tactul ca să-și cîștige prin acest mijloc lesnicios mulțămirea publicului.

Dar dacă vorbim de noțiunea dramei, cum trebuie s-o aibă orișicine care cutează a prezenta ¹⁴ publicului născocirile sale, atunci răspundem: că drama are de obiect și ținta reprezentarea caracterelor omenești curățite de neconsecuența vieței și cugetărei zilnice, a caracterelor omenești consecvente, în toate momentele aceleași, pentru a căror manifestațiune se aleg situațiuni interesante. În acestea caracterele antitetice se lovesc unul de altul în dezvoltarea lor, dintr-asta se naște înnodămîntul, iar din învingerea unui princip și căderea celui alt deznodămîntul dramei. Lupta sufletească care se reprezintă prin simțăminte exprimate în mod plastic și intuitiv nu o găsim nicăiri în acest specimen unicum, căci materialul în care se manifestă această luptă este limba, și despre limbă — în speție despre cea română — autorul sau traducătorul nu pare a fi avut nici cunoștințe elementare măcar. Caractere nu sînt — cel puțin reale nu; căci oameni boiți cu alb și cu negru nu însemnează caractere. Situațiuni născute din caractere asemenea ¹⁵ nu sunt ¹⁶. Deci trei elemente pot fi într-o dramă care să constituie valoare ei. Unul caracterele, aceste fac ca ea să fie frumoasă, al doilea [situa]țiunile (deci planul) ¹⁷, aceste interesează, al treilea limba ¹⁸, care poate avea un farmec liric. Din acestea trei, drama d-lui Roques posedă ¹⁹ pe al patrulea.

Atîta despre dramă. Uitasem ²⁰ a spune cititorului interesanta ²¹ noutate ²² că ea a fost într-adevăr ²³ jucată, căci după cele spuse pînă acum și-ar fi putut închipui cititorul că eu numai mi-am închipuit că ea ar fi fost jucată.

Sub ²⁴ masca lui Constantin Brîncovanu au fost torturată persoana d-lui Galino. Tortura a fost foarte înceată și minuțios aplicată, dat totuși n-a fost în stare de a-l dezvăța pe d-nialui de accentul franțuzesc și ²⁵ de persecutarea, ba chiar uciderea sărmanului *ă*. Dar se poate că ne și înșelăm. Domnul în cestiune este poate creatorul unei limbi nouă, numită cea *romene*. O limbă foarte interesantă din punct de vedere patologic. Căci, într-adevăr, pentru ca un simplu actor să-și închipuiască a reforma în sensul său (și ce sens !) vocalele ²⁶ unei limbi plăsmuite de secole și milioane de oameni îi trebuiește neapărat ceva din instinctul nostalgiei îndreptate ²⁷ spre țara păsărească. Necuviința neologismelor netrebuincioase și ... netrebnice n-o mai accentuăm, fiindcă mirosă astăzi pînă și-a bucătărie și pentru această origine nu ne-ar părea nici stranie măcar. Cel mai însemnat defect al d-lui în cestiune este acela că joacă pe scena română și că este ²⁸ contagios pentru oameni nedezvotați în sensul d-sale, un pericol mare după cum vom vedea mai tîrziu. Formal vorbind d-nialui are cîteva calități nediscutabil[e]: 1) o mască foarte îngrijită 2) mișcări fizice ²⁹ îndestul de plastice și precum se vede studiate 3) își învață rolurile, ceea ce nu se poate susținea despre mulți din ceilalți. Sub un regisor ³⁰ bun, d-nia lui ar fi un actor [bun, dar] ³¹ astfel, lăsat în voia manierelor sale cam ciud[ate și] ³¹ cu deosebire stricătoare de limbă este mai mult o ³² dovadă cît de rău poate deveni un [actor decît ceva pozitiv] ³³.

Văcărescu și... ³⁴ III Cantacuzin au fost binișor executați. Cupudzibașa a vorbit foarte clar și verde — dar rolul ³⁵ foarte ingrat al acestui tatar nu prezintă nici un material pentru modelare — înfățișatorul lui pare un actor de talent.

Cel mai însemnat talent care l-am observat însă în această seară, cu joc neafectat, cu limbă curată, în fine materialul pentr-un artist este ³⁶ domnul... ³⁷ Prea puțin observat, cum se 'ntîmplă în genere la noi, unde răul se laudă cu atîta generozitate, pe cînd binele rămâne nebagat în samă ³⁸. D ..... ³⁹ a avut un ton fundamental atît de firesc în exprimarea unui caracter altfel tot atît de ingrat ca toate celelalte încît o ținem de datoria noastră de a-l face atent pe d..... ⁴⁰ ca să aibă grijă de talentul său, să ⁴¹ se ferească de maniere căutate, să fugă cît se poate de mult de d. Galino și ⁴² ce ceilalți și să studieze în singurătate cîteva role ce-i convin ⁴³ din piesele mai bune, pentru a-și crea un capital de roluri și a-și adînci talentul său.

Se zice că dna ..... ⁴⁴ a debutat în rolul ⁴⁵ Domniței ..... ⁴⁶ Această ⁴⁷ împrejurare ^{303 v} știm s-o considerăm, de aceea numai cîteva cuvinte. Să se știe că este diferență între *naiv* și *copilăros*. Copilăroșia este afectarea naivității, naivitatea reală consistă în necunoștința greutății vorbelor și a simțămintelor pe care un om le exprimă. Este o nuanță oarecare între acestea două pe care desigur că cu vremea doamna o va deprinde-o. Dar pentru început e bine. Rolul a fost foarte ingrat, precum nici se putea altfel ⁴⁸ într-o piesă ca aceasta.

[3 — 15 noiembrie 1876]

1. supraintercalat 2.modificat din memoriei 3.după blazate șters 4.modificat din scenă 5.după în amintire șters 6. după o

literă ștearsă 7. după o literă ștearsă 8. după f [ie] șters 9. un ordre du Moufti supraintercalat 10. după și șters 11. și câteva umbre supraintercalat 12. după Desnodământul piesei șters 13. în manuscris: desdonadament 14. după se șters 15. supraintercalat 16. urmează asemenea șters 17. (deci planul) supraintercalat 18. supraintercalat 19. supraintercalat 20. după Ea a a fost jucată șters 21. supraintercalat 22. în manuscris, din inadvertență: noutatea (redactarea anterioară supraintercalării lui interesanta) 23. supraintercalat 24. după Domnul Galino șters 25. după o virgulă ștearsă 26. după sunet[ele] șters 27. după inverse * șters 28. după are efe [cte] șters 29. după trupești șters 30. deasupra lui director șters 31. manuscrisul deteriorat, ca și un rând mai jos: ciud[ate și] 32. după un memento (urmat de un tetragram indescifrabil) și exemplu odios succesiv șterse 33. manuscrisul deteriorat 34. numele personajului nu este indicat în manuscris 35. după trei cuvinte scurte (indescifrabile) șterse 36. după și șters; urmează domnul șters 37. numele actorului nu este indicat în manuscris 38. este posibilă și lecțiunea seamă 39. numele actorului nu este indicat în manuscris 40. numele actorului nu este indicat în manuscris 41. după un heptagram indescifrabil 42. după și șters 43. ce-i convin supraintercalat 44. numele actriței nu este indicat în manuscris 45. urmează de șters 46. numele personajului nu este indicat în manuscris 47. după deci * *** fie iertare *** și în loc de esprim ...] succesiv șterse 48. în manuscris, din inadvertență: astfel

[„ÎN GENERE TOATĂ SOCIETATEA...”]

2258

În genere toată societatea secolului al Xvi-lea și al Xvii-lea se poate caracteriza 224r scurt: *Datoria se preface în drept*. Noi la începutul ¹ veacului acestuia am fost încă în veacul al Xvii-lea. Datoria de a fi slujbaş al țarei, o datorie foarte grea și periculoasă sub domniile vechi, devine un *drept* de a sluji țara, de-ar vrea ea sau n-ar vrea. Și acești îndreptățiți de a o sluji se 'nmulțesc din zi în zi, căci izvoarele de puteri ale societății curg spre un singur punct, spre acest privilegiu, părăsind ² vechea și neatârnată lor albie. Negustorul vrea să fie boier, țăranul — fecior boieresc, boierul mic — boier mare, boierul mare — domn. Și boierii mici cum se formează? Prin meritele personale ce le au pentru stăpânii lor, nu ³ prin slujbe făcute țarei. Camardinerii, comișii de la grajduri, vechilii de moșii, vătăjii ⁴, se boieresc toți și au o progenitură foarte bogată. Această progenitură ⁵ împle

cancelariile și aleargă la fiecare suplicant, ca să-i toarne ⁶ cenușă sau năsip pe hârtie. Mulți din acei cari au început astfel cariera ⁷ încarcă astăzi casa pensiunilor, care 'ntr-un rând își suspendase plățile ⁸. Dar prin această grămădire la porțile privilegiilor și ale slujbelor rămân goluri economice pe cari le împle un element străin — *evreii*. Unde bacalul boierit și-au închis dugheana și-au deschis - o evreul, unde fiul blănarului s-au făcut cinovnic, blănarul evreu și-au deschis dugheană, unde ciubotarul român s-au făcut custode al urbei — adică paznic de noapte — acolo evreul și-au deschis ciubotărie ⁹.

Pe când în statele vecine domnea ¹⁰ un binefăcător absolutism, care deprindea ¹¹ popoarele la o muncă regulată, la ¹² noi vodă era cu mânele legate, temându-se vecinic de plângeri la Poartă și de răsturnare. Să vorbim drept — se poate ¹³ pretinde de la un om să fie mai mult decât om? Când domnul ¹⁴ nu e pus afară de orice controversă, ce ¹⁵ devine el decât o simplă persoană care-și caută de interesele sale. Într-o țară unde fiecare zice: chacun pour soi și apăs moi le deluge ¹⁶ — ce să zică domnul decât tot atâta ... Și, pe când puterea statului român scădea, se urca ce ? — *puterea consulatelor*. Casa unui consul devenise ¹⁷ o adevărată cetate ¹⁸. ||

^{225r} De ¹⁹ aci înainte într-o soțietate a nestabilității se va vedea ²⁰ cum orice lege organică a țarei introduce elemente de nestabilitate. Regulamentul organic — mult lăudat, și ²¹ cu drept cuvânt, pentru unele părți ale sale — cuprinde o mică dispoziție, nebagată în samă și totuși distructivă: Boierul are voia de-a alunga oricând de pe moșiile sale și din vatra strămoșască pe țăranul iobag. Invaziile rusești aduc jocul de cărți. Într-o soțietate ²² în care munca ar fi fost lucrul principal jocul de cărți n-ar fi fost nimic, într-o soțietate de privilegiați fără nici o treabă, care caută să-și omoare vremea, jocul de cărți a trebuit să fie distructiv, un element de nestabilitate în averea oamenilor.

După ocupația ruscă vine un Domn foarte inteligent, cu un rar simț istoric, dar care, pus în această soțietate nestabilă ca năsipul pustiiilor, caută să-și asigure poziția personală. În locul boierilor mari cari cereau a-i ocupa scaunul, el deschide o poartă mare boierilor mici, foștilor comiși, foștilor vătăji de moșie sau fiilor lor. Grămădirea la porțile privilegiului devine din ce în ce mai mare, aspiranții la posturi se înmulțesc într-una, oamenii cari nu știu decât arta scrierei și-a citirei ²³ — pe cari în țările civilizate le știe fiecare — acești oameni se înmulțesc pe zi ce merge, cancelariile gem de practicanți fără plată — și în schimbul vechei clase boierești avem o nouă clasă, care n-o compensează de fel pe cea veche — clasa *scribilor*.

Această clasă se îmflă rânduri , rânduri , recrutându-și membrii din fii clerului ²⁴ laic ²⁵, din slugile foștilor boieri și fiii acestor slugi, din negustorii retrași și din fiii acestor negustori, mișcarea merge crescând , clasa de mijloc a pierit, ea s-a schimbat într-o clasă de proletari ai condeului, fără nici o însămnătate pozitivă în stat, fără nici o însămnătate pentru nație, o clasă de turburători de meserie. ||

^{226r} Tot în această vreme se exterminază prin procese nedrepte clasa răzească, tot în această vreme ²⁶ răzeșiile vechi devin moșii de privilegiați mici și, pe când un boier care avea 10 000 de fălci apăsa foarte ușor asupra supușilor săi, unul care are ²⁷ 300 apasă foarte greu asupra satului. Desfacerea parțială a latifundiilor înmulțește numărul clasei feudale, apăsarea devine atomistică, țăranul începe a sărăci și a da înapoi. Și asta merge crescând . Și această disoluțiune a claselor pozitive crește, crește — crește și azi.

E ²⁸ greu de a espune o idee fundamentală cu ramificațiunile ei așa încât să deie un tablou unitar. Ideea există toată implicite în cap, dar spre a o espune ne servim de cuvinte, de șiruri ce au un ²⁹ început, au un sfârșit . De aceea voi ilustra prin fapte aceste teorii ³⁰.

^{227r} ⁴² Un boier posedă ³¹ — e indiferent unde, destul că era boier românesc — 250 000 de fălci într-un hotar. Era un om de un caracter rău — avar, răpitor, ambițios fără margini. Dar era *un* om. Ce simțeau țăranii ³² cum este boierul [!] Țăranii ³³ săi erau bogați, căci ³⁴ apăsarea ³⁵ unuia numai ³⁶, împărțită asupra unei ³⁷ mase atât de mari de pământ și de oameni, e aproape nesimțită. El a murit, pământurile s-au dus în bucăți prin procese și moșteniri. Nici ³⁸ unul din aceia n-a fi avut caracterul aprig al boierului nostru și cu toate astea supușii ³⁹ lui au dus-o mai rău sub moștenitori decât sub el. În locul unui ⁴⁰ subiect erau acum mai multe subiecte, cu aceleași trebuințe, cu aceleași cheltuieli și cu mai mică avere ⁴¹. || Un ⁴³ mic bulgăr de omăt căzând din vârful unui munte se face din ce în ce mai mare, rupe cu el copacii codrilor, strică ogoarele, astupă ⁴⁴ un sat. Un mic sâmbure

greșit în organizația soțietății ⁴⁵, în viața economică crește și îngroapă ⁴⁶ o națiune. Ne mirăm cu toții de mulțimea crâșmelor în țara noastră, de ⁴⁷ mulțimea judanilor — cauza e mulțimea rachiului, mulțimea velnițelor, dar oare această mulțime de unde vine? Sub domnia turcească au existat micul sâmbure , o dispoziție de export. Exportul grânelor era oprit. Prin urmare grânele neconsumate trebuiau prefăcute în obiect exportabil, în vite. S-au combinat lucrurile. Velnița consumă ⁴⁸ prisosul și da hrană vitelor. Velnița producea rachiul, rachiul trebuie consumat — și era mult ⁴⁹. S-au făcut multe crâșme . Pentru acestea trebuiau crâșmari . S-au adus *mulți* evrei și proprietarul impunea fiecăruia din supușii săi de a lua atâta rachiul pe an. Unele plăți pentru muncă se făceau în rachiul ⁵⁰. S-au introdus exportul, într-adevăr ⁶¹, însă velnițele au rămas; în locul grânelor s-au luat cartofii, căci rachiul devenise o trebuință și această trebuință cerea împlinire. Care a fost rezultatele ei? O populație nesănătoasă , fără energie de caracter, fără energie economică, care ⁵² -și vinde munca pe băutură, o populație în care mortalitatea crește în mod înspăimântător , iar ⁵³ sudoarea mânelor ei se capitalizează în mâinile unui element fără patrie, fără limbă, fără naționalitate ... Nu e de mirat că ⁵⁴ influența austriacă e mare.

Să comparăm acum suma ⁵⁵ puterilor soțiale de astăzi cu suma ⁵⁶ puterilor soțiale de sub patriarcalul prisacari Ioan Sandul Sturza Voievod.

Boierii mari proprietari de latifundii, care-și cruțau populația în mod instinctiv

Boierii mici slujbași ⁵⁷

Breslele târgoveților cu ⁵⁸ starostiile lor

Răzășii, țărani liberi

Iobagii, țărani supuși, c-un drept asupra unei părți de pământ ⁵⁹.

Să ne 'nchipuim că prisacariul ar fi fost din dinastia Mușăteștilor, necontestat ^{228 r} de nimeni. La influențele secolului al XIX-lea el n-ar fi rezistat. Un drept civil venit mai târziu ar fi dat o viață în stat clasei de mijloc, același drept asigura proprietatea răzășilor. Mitropolitul ⁶⁰ ar fi asigurat o dezvoltare clerului laic ⁶¹, având și cele trebuincioase pentru aceasta. Dreptul civil s-ar fi creat o clasă de angloați, dar ⁶² acești angloați ar fi fost stabili sub o domnie stabilă, căci numai unde vodă se perândează , se mănâncă și pita lui vodă pe rând . Negustorul ar fi rămas negustor, meseriașul — meseriaș, nu s-ar fi născut goluri economice atât de simțite. În sfârșit , în a.D. 1860 ar fi venit Ioan Sandul al III-lea posito — sub ce împrejurări ! Firmele de pe ⁶³ ulița mare ar fi românești ⁶⁴. Se deschid camerele, se votează legea împrumutării. Atunci s-ar fi făcut ⁶⁵ într-adevăr vuit mult, dar se ⁶⁶ spârgea de stânca maiestății. S-ar fi plătit pământul în 90 de ani și nu în 15, dar nu rămâneau atâtea neplătite ca astăzi ⁶⁷. Din școalele populare ar fi ieșit oameni știutori de carte care rămâneau ce erau și nu se făceau subperceptori de perceptori, căci intrarea între administratori ⁶⁸ ar fi fost grea într-un corp stabil, care nu se răsturna la orice schimbare de ministeriu... În sfârșit , Ioan Sandul al IV-lea moștenește un stat românesc cu care te-ai fi putut fâli ⁶⁹. Atunci războiul ⁷⁰ din 54 ne aducea Besarabia, cel din 59 Bucovina, cel din 66 Transilvania ⁷¹.

Dar acum cum s-au dezvoltat lucrurile? De toate dezastrele vecinilor noștri noi nu ne-am folosit decât spre a ne

răsturna domnii ⁷². Vodă, adică statul ⁷³, era cu mâinile legate. Vodă zicea da și Hîncu ba și neamul lui Hîncu creștea din ce în ce. Cu cât deveneau mai mulți aspiranții la privilegii ⁷⁴ și posturi cu atâta cere au lărgirea privilegiilor, || lărgirea libertății ^{229r} pe conta puterii statului până ce am ajuns la constituție, care dă într-adevăr ⁷⁵ tuturor acestor aspiranți — și numai acestora, precum voi ⁷⁶ arăta — o egalitate de drepturi fără dătorii, proletariatul ⁷⁷ de scribi au pus mâna pe țările ⁷⁸ românești.

Fiecare ⁷⁹ constituție ca lege fundamentală a unui ⁸⁰ stat are drept corelat o clasă mai cu samă pe care se 'ntemeiază. Corelatul constituțiilor statelor ⁸¹ apusene este o clasă de mijloc, bogată, cultă, o clasă de patriciani, de fabricanți, industriași care văd în constituție mijlocul de a-și reprezenta interesele în mod adecuat cu însemnătatea lor; la noi legea ⁸² fundamentală nu-nsemnează decât egalitatea pentru toți scribii de a ⁸³ ajunge la funcțiile cele mai nalte ale statului. De aceea partidele noastre nu ⁸⁴ le numesc conservative sau liberale, ci: oameni cu slujbă — *guvernamentali*; oameni fără slujbă — *opozitie*. De acolo ⁸⁵ vecinica plângere ⁸⁶ că partidele la noi nu sunt partide de principie, ci de interese personale. Și principiile sunt interese, dar interesele unei clase pozitive, clasa ⁸⁷ pozitivă a proprietății ⁸⁸ teritoriale *tory* conservativ, clasa negustorilor și-a industrialilor ⁸⁹ *wygs*, clasa lucrătorilor — *socialiștii*. Unde sunt la noi aceste clase pozitive? Aristocrația istorică — și ea trebuie să fie ⁹⁰ totdeauna istorică pentru a fi ⁹¹ importantă — au dispărut aproape,

clasă de mijloc pozitivă ⁹² nu există, golurile ⁹³ ei sunt împlinite de străini, clasa țăranilor e prea necultă și, deși singura clasă pozitivă, nimeni n-o pricepe, nimeni n-o reprezintă ⁹⁴, nimănui nu-i pasă de ea.

Ne mai rămâne o singură clasă pozitivă, pe a cărei spate trăim cu toții — țăranul român. Să vedem acum cum ne silim din răspuțuri de a o nimici și pe aceasta cum am nimicit pe celelalte ⁹⁵ și 'mpreună cu ea statul și națiunea.

Să ⁹⁶ nu uităm un lucru: toată activitatea unei societăți omenești o mai mult ori mai puțin o activitate de lux — numai una *nu*: producerea brută, care reprezintă trebuințele fundamentale ale omului. Omul ⁹⁷ în stare[a], sa firească ⁹⁸ are trebuință de puține lucruri: mâncarea, locuința, îmbrăcăminte. Aceste pentru existența personală. ||

^{230r} De aceea o nație trebuie să 'ngrijească de clasele cari produc obiectele ce corespund acestor trebuințe. Romanul care mânca limbi de privighetoare se putea hrăni ⁹⁹ și cu pâine, dar fără aceasta nu putea, el purta purpură, dar îi trebuia postav, locuia în palat dar îi trebuia casă. Oricât de modificate prin lux ar fi aceste trebuințe, ele sunt în fond aceleași.

Producătorul ¹⁰⁰ materiei brute ¹⁰¹ pentru aceste trebuințe este țăranul. De acolo proverbul francez *Pauvre paysan, pauvre pays, pauvre pays — pauvre roy*. Aceasta este într-o țară clasa cea mai pozitivă din toate, cea mai conservativă în limbă, port, obiceiuri, purtătorul istoriei unui popor, nația ¹⁰² în înțelesul cel mai adevărat al cuvântului ¹⁰³.

V-am spus că protopărinții noștri nu-l tratau atât de rău precum se crede. Erau răzăși cei mai mulți — iobăgia are o altă origine. Când i se dăruia unui ostaș cu merite o moșie mai mare i se da și dreptul de a [o] coloniza. Domnii primeau adesea oameni în război și i colonizau cu de a sila, mai ales din Polonia și dintre cazaci. Alții veneau de bună voie, găsind viața în Moldova mai dulce decât în Galiția. Eu sunt de opinie, ca răzășii era adevăratul element țăranesc în țările noastre și că iobagii sunt străini pînă în secolul al XVI-lea.

Cum am tratat noi pe țăran ¹⁰⁴? Am clădit ¹⁰⁵ un aparat greoi și netrebnic pe spetele sale, aparat reprezentativ ¹⁰⁶ cum îl numim și care nu-i decât pretextul de a crea din ce în ce mai multe posturi, plătite tot din punga lui, direct sau indirect. Într-o țară care n-are export industrial țăranul muncește pentru toți: sigur și necontestabil. Dantela de Bruxelles, galonul de pe chipiul generalului, condeiul de fier cu care scriu, chibritul cu care-mi aprind țigara, toate-mi vin în schimbul grâului meu și acest grâu îl produce numai țăranul, grâul ¹⁰⁷ e produsul muncii sale. ||

^{231r} Cu cât mai mulți indivizi se sustrag de la producerea brută, cu atâta mai mulți trăiesc pe sama acelorași sume de oameni. Ce este consecuența? Este că acel om sau nu va mai ¹⁰⁸ fi în stare să ne susție sau va trebui ca cu același timp și cu aceleași puteri să producă mai mult. Va trebui sau să piară sau să se cultiveze și să lucreze cu mașina. Care-i cazul nostru? El nu s-a cultivat. Țăranul nostru e același ca și înainte de cincizeci de ani, dar sarcina ce o poartă e înzecita. El poartă în spatele lui: câteva mii de proprietari (în începutul secolului câteva zeci), mii de angajați (în începutul secolului câteva zeci ¹⁰⁹), sute de mii de evrei (în începutul secolului câteva mii ¹¹⁰), zeci ¹¹¹ de mii de alți supuși străini (în începutul sec. câteva sute).

Pe atunci țăranul nostru creștea mai cu samă vite, era păstor. Această muncă ușoară se potrivea cu regimul său aspru ¹¹², cu posturile sale lungi, cu traiul său simplu. Azi muncește toată vara ca să-și plătească dările, trăiește mult mai rău decât atunci și se stinge ¹¹³.

Mor o sută și se nasc în locul lor 60. Și aceasta nu e poveste de ¹¹⁴ poveste, senzație, ci adevărul.

Față c-o asemenea stare de lucruri, față cu o țară care se despopulează se 'nțelege că influența austriacă economică va trebui să propășească repede și să împle golurile noastre cu ¹¹⁵ prisosul populației sale. Meserie și negoț, parte din arendași, parte din proprietari, proprietatea fonciară ¹¹⁶ orășenească e străină. În ¹¹⁷ orașul Iași abia ¹¹⁸ a treia

parte a populației sunt supuși românești. Și asta merge crescând ^{119]}

^{232r} Vecinătatea Austrei e omoritoare pentru noi dacă nu ne vom trezi de cu vreme și nu vom arunca la naiba toți percepatorii, subpercepatorii, subsubpercepatorii, dacă nu vom descărca pe țaran și nu-i vom asigura o dezvoltare liniștită, dacă nu ne vom hotărâ ¹²⁰ să nu purtăm nici un product străin pe noi, precum a făcut ungurii în vremea absolutismului ^{121]}

^{233r} Răul ¹²² deci ¹²³ e înlăuntru: Nestabilitatea e cauza căderii proprietății mari teritoriale, căderea acesteia e strâns ¹²⁴ combinată cu căderea breslelor, și aceste clase au format în disoluțiune o clasă de proletari cari trebuiește deprinsă la muncă.

Nu dreptul public, ci păstrarea naționalității noastre e lucru de căpetenie pentru noi, și ar fi mai bine să nu alegem deputați decât să piară nația românească. Dacă n-am avea vecinice ¹²⁵ influențe străine ¹²⁶ precum le avem, dac - am fi în Spania, atuncea ne-am sparge capetele unul altuia până s-ar așeza lucrurile. Dar acest lux de evoluțiuni soțiale nu ni este permis nouă, a ¹²⁷ căror stat e vecinic o cestiune.

De aceia ne trebuie trei lucruri ¹²⁸:

Stabilitatea, adică ¹²⁹ guvern monarhic, ereditar, mai mult ori mai puțin absolut;

Muncă, adică escluderea proletarilor condeiului de la ¹³⁰ viața publică a statului și prin asta silirea lor la o muncă productivă ¹³¹;

Economia, adică ¹³² dreapta cumpănire între ¹³³ foloasele aduse de cutare cheltuială și sacrificiile făcute pentru ea; aceasta atât în economia generală a statului cât și-n cea individuală.

Altfel am avea [a] alege între domnia austriacă și cea rusască. Sub cea dendâi evreii ar intra în sate în număr mai mare decât astăzi, țărani ar deveni servii lor, moșiile ar fi cumpărate de soțietăți de capitaliști, colonizate cu nemți, iar nația redusă la proletariat ¹³⁴. În cazul al doilea un ucuz ¹³⁵ ar șterge limba din biserică și stat, țaranul ar trăi mai bine, însă sub condiția ca să se rusifice, care din noi, cum ar scrie, acolo i-ar îngheța mucusul condeiului, iară cei mai ¹³⁶ curajoși ar ¹³⁷ adăuga pohodul na Sibir ¹³⁸ fără judecată, prin ordin administrativ ¹³⁹ — administratiwnym ¹⁴⁰ poriadkom ¹⁴¹.

1. *supraintercalat; intenția inițială a fost de a scrie:* în veacul acesta 2.*deasupra lui și *** (2 cuvinte indescifrabile)* șters 3.*de la meritele scris încă o dată, mai citeț, deasupra rândului anulat; preocuparea de a face textul mai lizibil se manifestă adesea în prezentul text, fie prin revenirea mai apăsată și mai caligrafică asupra a ceea ce fusese deja scris, fie, ca aici, prin ștergerea unui segment și rescrierea deasupra rândului, ceea ce pe viitor va fi semnalat prin indicația: rescris* 4. *de la comișii rescris* 5. Această progenitură *rescris* 6. ca să-i toarne *deasupra lui* ca să-l servească și să-i toarne *șters* 7. *supraintercalat* 8. care 'ntr-un rând își suspendase plățile *deasupra lui* care-și suspendase plățile mai zilele trecute, căci mulți din aceștia trăiesc încă *șters* 9. *Urmează* Cine e de vină — onorat auditoriu — ei sau noi ? *șters* 10. *deasupra unui început de cuvânt* *șters* 11. *rescris mai lizibil după* deprindea *șters* 12. *după* la o dezvoltare regulată, noi *șters* 13. se poate *supraintercalat după* onorat auditoriu, puteți *șters* 14. *supraintercalat* 15. *după* de[vine] *șters* 16. *în manuscris:* chaqu'un, apres, deluge 17. *deasupra lui* era *șters* 18. *urmează următorul alineat, șters:* Serbia are <mai> aceeași poziție internațională ca și noi, dar mișcarea soțietății de acolo au fost sănătoasă. Întrebați ce influență are consulatul occidental [occidental *supraintercalat*] acolo — aproape ca cel american la noi — adică nici una înlăuntrul țarei. 19. *după* Vine regulamentul organic cu legiuirea * *șters* 20. Se va vedea *deasupra lui* veți vedea *șters* 21. *după* pentru *șters* 22. *urmează* onorat auditoriu *șters* 23. scrierei și citirei *supraintercalat* 24. *deasupra lui* preoților *șters* 25. *urmează* — și poate ș-a celui monastic — *șters* 26. *după un tetragram* *șters* 27. *supraintercalat* 28. *după* E și Onorat auditoriu *succesiv șterse* 29. *ce deasupra lui* care * *șters*, au *supraintercalat* și, *după* această *snpraintercalare*, un lăsat din inadvertență ca au (*deci în manuscris:* ce au au început) 30. *propoziție provenită prin eliminări, adaosuri și modificări din* De aceea veți ierta să ilustrez și mai mult prin fapte aceste teorii 31. *după* pe care nu-l numesc și pe cari puțini și care a murit de mult *succesiv șterse* 32. *inițial:* cei 200000 țărani ai săi (țărani>țărani și restul *șters*) 33. *după* E[i] *șters* 34. *după* ei creșteau multe vite *șters* 35. *urmează* imp[usă] * *șters* 36. unuia numai *rescris* 37. *după* atâtor *șters* 38. *după* Vă [pot asigura] *șters* 39. *după* vă pot asigura că *șters* 40. *după* acel[ui] *șters* 41. *urmează, șters, următorul pasaj:* De aceea <domnilor>, onorat auditoriu, nu trebuie să credeți mult în *liberul arbitru*; nu *liberul arbitru* îi face pe oameni buni sau răi, morali sau imorali, bogați sau săraci, ci mersul fatal al împrejurărilor, influențele asupra ființei omenești 42. *pe 226v se află scris cu creionul (și subliniat):* Trebuințele moderne 43. *după* Ați auzit despre lavina *șters* 44. *rescris* 45. ț <c?: soțietății 46. *deasupra lui* astupă *șters* 47. *după* M[ulțimea] *șters* 48. *rescris* 49. *rescris mai lizibil după* mult *șters* 50. *urmează, după virgulă:* răsplătiri de servicii, gratitudinea se făcea cu rachi. Și astăzi numărarea * cu *șters* 51. *supraintercalat* 52. *după o populație* *șters* 53. *rescris* 54. Nu e de mirat că *deasupra lui* ș-apoi vă mirați dacă *șters* 55. *rescris?* 56. *rescris?* 57.

urmează țării * șters 58. *deasupra lui* cu *** șters 59. *de la țărani scris deasupra lui* țărani slabi și c-un drept asupra unei părțicele de pământ șters 60. *după* Veniamin șters 61. *rescris* 62. *după* a cărui prototip fie Andronaki Donici șters 63. *deasupra lui* sub * șters 64. *urmează, după virgulă*: bancherii ar fi români șters 65. s-ar fi făcut *deasupra lui* ai fi văzut șters 66. *după* ele * șters 67. *urmează, șters, următorul pasaj*: Afară de aceea pe cei mari i-ar fi durut puțin, căci cine are mult poate pierde mult, dar cine are puțin cu greu pierde din acel puțin. Iată, alături cu vechii răzăși, noii răzăși 68. *după* cei șters 69. *urmează, șters, următorul pasaj*: ș-ar fi fost bun prisacari, căci împrejurările l-ar fi făcut bun. Astăzi pretindem s' avem îngeri în infernul nostru, dar inger și [și *supraintercalat*] se amărăște, căci <și> bunătatea și clemența au margini <ca[ri]> peste cari daca treci organele acestor calități încep a reagea în mod contrariu. 70. *după* onorat auditoriu șters 71. *propoziția e scrisă printre rândurile și pe marginea pasajului eliminat reproduc mai sus* 72. *propoziție supraintercalată* 73. adică statul *supraintercalat* 74. *după* posturi și șters 75. *dă într-adevăr, supraintercalat între într-adevăr șters și tuturor* 76. *după* va * șters 77. *după* ca[vre] * șters 78. *deasupra lui* statele șters 79. *după Onorat auditoriu !* șters 80. *supraintercalat* 81. *deasupra lui* claselor șters 82. *după* const[ituția] șters 83. *supraintercalat* 84. *după* cu * șters 85. *deasupra lui* aceea șters 86. *rescris* 87. *după* fie șters 88. *după* pro [...] șters 89. *deasupra lui* comercianților șters 90. *să fie supra-*

intercalat 91. *pentru a fi supraintercalat între ca să fie (șters pentru a evita repetiția trebuie să fie — ca să fie) și importantă* 92. *supraintercalat* 93. *după* cel cari șters 94. *după* p șters 95. *urmează un ș* șters 96. *după* Onorat auditor ! șters 97. *după* Veți concede că șters; Omul <omul> 98. *sa firească deasupra a două formulări abandonate*: în stare fir[ească] și în starea cea mai normală 99. *supraintercalat* 100. *după* De ac[eea] șters 101. *după*, p[entru] șters 102. *deasupra lui* poporul șters 103. *urmează, șters, următorul alineat*: V-am spus ca protopărinții noștri nu-l tratau atât de rău precum se crede. Erau răzăși cei mai mulți — iobăgia are o altă origine. Când i se dăruia unui ostaș cu merite o moșie mai mare i se da și dreptul de a o coloniza. Domnii prindeau adesea oameni în război și-i colonizau cu de-a sila, mai ales din Polonia și dintre cazaci. Alții veneau de bună voie, gășind viața în Moldova mai dulce decât în Galiția. Eu sînt de opinie că răzășii era adevăratul element țărănesc în țările noastre și că iobagii sînt străini pîn-în secolul al XVI-lea. 104. *pe țăran deasupra lui* aceasta clasă șters (*de fapt, din inadvertență, a fost anulat numai clasă*) 105. *deasupra lui* creat șters 106. *deasupra lui* constituțional șters 107. *deasupra lui* el șters 108. *supraintercalat* 109. *supraintercalat* 110. *cîteva mii deasupra lui* poate 10000 (*inițial* 20000 ?) șters 111. *după* mii* sau mu[lte]* șters 112. *regimul său aspru deasupra lui* munca sa ușoară șters 113. *urmează, șters, următorul pasaj*: Pe vremea lui Mihai [*probabil, din inadvertență pentru Sandul*] Sturza se-nmulțea, pe vremea lui Mihai Sturza încă tot se-nmulțea, astăzi populația noastră rurală scade în mod înspăimîntător. 114. *după* Și eu nu vă spun povești sau lucruri șters 115. *după* economice șters 116. *rescris cu o grafie mai lizibilă* 117. *după* Ora[șul] șters 118. *după*, onorat auditor ! șters 119. *urmează, șters, următorul pasaj*: Ciubotarul român au dispărut, dar ciubotele trebuie, croitorul român a dispărut, dar haine trebuie, blănarul român au dispărut, dar blăni trebuie. Pretutindeni înfîlesc fizionomia fatală a <supusului> untertanului străin, care-mi dă toate celelalte mai ieftin <și mai bun>. În locul pînzei de cîneș și în la țară s-au introdus bumbacul. E mai ieftin. Sumanele și opincile au început a se introduc[e] din Austria, ba pînă și oalele — și de ce ? Pentru că olariul meu e scriitor la ajutorul de percepător <ajutorul percepătorului> din satul Stupina Lupului, comuna Sărăcenii, plasa Halal <Coaste rupte> Valea Sacă, județul <Vai de el> Cremene. 120. *după* deci[de] șters 121. *urmează, șters, următorul pasaj*: Toate relele, la noi, se pot atribui nestabilității sau fricii de nestabilitate. Cum voiți oare ca un funcționar numit pe 3 luni să fie om cumsecade ? Cum voiți ca omul să se-nsoare, să aibă o familie și un trai liniștit ? Neavînd familie, cum voiți să nu strice casele oamenilor ? Însurătoarea e o trebuință organică și o societate care prin mersul ei se opune trebuințelor organice este o societate bolnavă. De ce să dăm prin legile noastre vecinică speranță la toți scribii că pot deveni impiegați ai statului și să nu zică o dată: quos ego ? Cu cît se-nmulțesc aspiranții, cu atîta condițiile de a ajunge în cutare loc trebuie să fie mai grele. Dar, odată ajuns în locul cela, omul trebuie să fie sigur de traiul de toate zilele ca să-și poată căuta de treabă. Nu vă temeți de concurența evreilor. Evreul e într-adevăr harnic, inteligent, econom — dar el [e] o natură eminentemente <comercială> bănească. El e industriaș rău și superficial și un industriaș român trebuie să-l întreacă în calitatea lucrurilor. Nu vă temeți de evrei nici în comerț. Evreul e comerciant <rău> nesolid, căci principiul său nu e soliditatea marfei, ci concurența, ieftinătatea ei. Evreul e numai bancher bun, aicea nu-l întrece nimeni, și va rămînea bancher cît lumea. La suflarea unui comerț ș-a unei industrii sănătoase ei s-ar duce de la noi cum au venit, spre a împlina golerile economice ale altor popoare mai înapoiete, și ar rămînea între noi numai bancherii. Evreii sînt semnul unei boale soțiale și nu un rău persistent. Afară de aceea, unde nația e solidă ei se asimilează, căci se pleacă puțin, în Franța devin franțuji, în Italia — italieni, în Germania — germani. 122. *după* Deci șters (Răul<răul>) 123. *supraintercalat* 124. *e strîns deasupra lui* au adus căderea [breslelor] șters 125. *rescris* 126. *supraintercalat* 127. *după* cari sîntem șters 128. *un semn (†) reluat în partea de jos a paginii introduce aici pasajul care reprezintă dezvoltarea mementoului inițial de aici, șters*: Stabilitate, Muncă, <muncă și iar muncă> economie 129. *deasupra lui* cu șters 130.

deasupra lui din șters 131. *urmează și folositoare șters* 132. *după atât șters* 133. *după între folosul ce ni-l aduce cutare obiect cumpărat și sacrificiile făcute pentru el. Dar cred că munca șters* 134. *urmează ea ar împlini serviciile cele mai înjosite ale inamicului său șters* 135. un ucuz < ucazul *prin supraintercalarea lui un și ștergerea articolului; urmează al, inadvertență pentru ar, poate reminiscență a intenției de a continua altfel: un ucuz al [...]* 136. *după mai liberi și șters* 137. *curajoși ar rescris* 138. *deasupra lui Sybir șters* 139 *inițial: ordine administrative* 140. *corectat din administratywnym* 141. *textul de mai sus, scris cu cerneală pe zece file numerotate autograf în colțul dreapta sus, pare să fie (vezi infra p. 799.) chiar acela citit de Eminescu, ca prelegere publică, la cercul Junimii din Iași, în 14 martie 1876; revenind asupra textului, Eminescu a făcut toate modificările necesare pentru a transforma prelegerea în articol de revistă, iar rezultatul este, textual, întreaga a doua parte a studiului publicat în „Convorbiri literare”; eliminările operate vizează: a) 60 de rînduri, de text reprezentînd dezvoltări sau explicitări socotite de prisos; b) toate formulele de adresare: Onorat auditor (sau auditoriu); Domnilor; întrebați; Vă pot asigura că; nu trebuie să credeți; Ați auzit despre; Veți concede că; V-am spus că; Cum voiți... ?; Nu vă temeți; Veți ierta să ilustrez (uneori transformate în expresii impersonale: puteți > se poate; veți vedea) se va vedea; și-apoi vă mirați dacă > Nu e de mirat că) c) o seamă de referiri sau ilustrări prea concrete sau prea personale: a cărui prototip fie Andronaki Donici este eliminat; Veniamin [Costaki] > Mitropolitul; casa pensiunilor, care-și suspendase plățile mai zilele trecute > care-ntr-un rînd își suspendase plățile; Un boier pe care nu-l numesc și pe cari puțin [și-l aduc aminte] poseda, apoi Un boier care a murit demult poseda devin Un boier poseda — e indiferent unde, destul că era boier românesc.*

UN DOMN CARE PARE A NU ȘTI CĂ EXISTĂ POLIȚIE

2264

Dacă luăm cuvântul într-o întrebare care nu ne privește e numai pentru a rămânea 179r rolului nostru și a reprima de orișunde ¹ abuzuri ale libertății presei ².

Foiletonistul „Stelei României” descrie în nrul ³..., într-o revistă a sa, cochetăria altfel ⁴ notorie a unor dame. Se poate prea ușor cumcă înaintea ochilor săi era un chip concret, precum Molière ⁵ (se ’nțelege că comparația nu merge mai departe) ⁶, avea naintea ochilor pe .... ⁷ când au scris pe Tartufe ⁸. Dar în orice caz în revista sa nu este citat nici un nume, nu se descrie întru nimic o ⁹ persoană singulară, ci ¹⁰ tipul general al femeii cochete ¹¹ care-și târâie bărbatul pretutindeni și-și aruncă ochii către ¹² toți. Poate cumcă unii ¹³ cititori prepun pe persoana cutare, alții pe cutare, nimeni nu [ar] putea susține cu certitudine cine este, asupra cui se ’ndreptează persiflajul revistei. Un domn, al cărui nume nu-l numim niciodată în stâlpii acestei foi, din cauza ciudatelor sale calități, și ¹⁴ care joacă aici în oraș ¹⁵ pe bardul pribeag și pe patriotul martir, binevoiește a prepune persoana asupra căreia e adresată revista și a insulta astfel || persoana privată a unei dame 180r din Iași și totodată a scrie în „Curierul Balassan” o inserțiune de-un straniu spirit ¹⁶. Cel puțin s-ar părea că acest domn se trezește în Turcia sau în Bulgaria, nu în România, și-n orice caz ne mirăm cum uită că este în România și că după § cod. penal amenințările sunt interzise sub pedeapsa de 2 — 3 luni închisoare. În genere ne mirăm cum de persoanele de la noi din țară nu uzează de legea penală pentru a se preveni de injuriile unui nimenea, a unei venituri?

Este oare România țara în care cel întâi venit de peste graniță ¹⁷ își poate face mendrele nepedepsit față cu orășenii? ||

Nu cunoaștem pe Voievodul Moldovei care să fi apelat vrodată la inteligența sau la 180v bărbăția ¹⁸ vreunui „strămoș” ¹⁹ al bardului. Știm numai că bacalul grec a lui Moruz Vodă, a cărui dugheană era în colțul casei de astăzi ..., ulița mare, se numea Hagi-Petcu și că acest nume conține în ²⁰ mod embrionar toată spița neamului barzilor rătăcitori. Iar cât despre cele câștigate sub definita * grijă austriecească, știm numai că aceste titluri (von pur și simplu) s-a dat oricărui mazil (ruptaș) a părții ²¹ anexate ²² din Moldova. Noi nu ținem acestea, suntem aceia cari ne speriem mai puțin decât oriunde de titluri pompoase și de vorbe mari, căci* n-avem *** decât un *singur* nobil ereditar și acela e ... însuși M-sa Domnul.

1. reprima de orșiuinde *deasupra lui* nu suferi de nicăiri *șters* 2. *după* părer [ilor] *șters* 3. în nrul ... *supraintercalat* 4. *după* unor dame *șters* 5. *după* lui *șters* 6. *deși Eminescu n-a operat ștersăturile, necesare, se înțelege ușor că, după scrierea peste rînd a lui comparația nu merge mai departe), tot ce urma în redactarea inițială după se ’nțelege că a fost abandonat, și anume: mutatis mutandis, căci suntem departe de a confunda pe autorul francez cu foiletonistul „Stelei”* 7. pe .....*este scris mai apăsător peste*

fățarnicu[l]* Dnei de rămas neșters, urmă a intenției inițiale de a face aluzie la relatarea (însoțită de o excelentă imitație) pe care i-a făcut-o Ninon de Lenclos lui Molière (însă după ce Tartufe fusese deja scrisă) cu privire la un bigot ipocrit și neonest foarte asemănător cu personajul din piesă 8. în manuscris (conform unei erori curente): Tartuffe 9. se descrie într-o descriere de șters 10. transformat din și 11. inițial: al cochetei apoi al femeii cochetei cu femeii supraintercalat și cochetei neadaptat noii formulări 12. după tuturor șters 13. supraintercalat, urmat în manuscris de cititorii rămas neajustat noii situații 14. după a bin [evoit] * șters 15. transformat din orașul prin ștergerea lui l 16. inițial: de-o stranie del [icată] * rămas doar parțial remaniat 17. cel întâi venit de peste graniță deasupra lui orice venitură șters 18. după curagi[ul] șters 19. după „bard” șters 20. după em [brionar] șters și înainte de mod și mod succesiv șterse 21. după Moldovei șters 22. după din șters

[„FIECARE MEMBRU AL UNUI SAT RĂZĂȘESC...”]

2257

²⁷⁴ Fiecare membru al unui sat răzășesc, când ¹ își făcea așezarea și vatra lui, căpăta de la comună sub titlul de feud ² o bucată ³ anume de pământ care după moartea posesorului era iarăși a comunei și se dădea unui alt membru. Posesorul vremelnic avea deci uzufructul liber și neîngrădit, dar nici putea să dispună de fond ⁴ nici să-l ⁵ testeze cuiva ⁶. Când s-au ridicat boierescul în Rusia ⁷ și li s-au recunoscut țăranilor dreptul de a se muta și de a dispune cum or voi de pământurile lor, atunci n-au avut altă grabă mare decât [a] desface pe bani proprietatea lor nemișcătoare. Nici ⁸ nu le venea în minte că ei pot și testa ogorul, precum nu le-a venit în minte că au a se îngriji și de copiii lor; ei trăiau în rătăcirea că feciorii, când s-or face gospodari, or căpăta de la stat pământ, precum în trecut au fost ²⁷⁵ căpătând ogoară de la proprietari sau de la comună. Proprietarii și agenții lor jidovi îi întâreau și mai mult pe mojici în această credință deșartă ⁹, și astfel s-au făcut că proprietarii au recîștigat ¹⁰ pământurile ce le dedese, cu te miri ce și mai nimic, iar boierescul există și astăzi de facto. Când țăranii se treziră din beția permanentă pe cîtă vreme le-au ajuns banii scoși de pe pîrțile vîndute, au trebuit să cerșească de lucru de la proprietari, pentru-a și ținea sufletul ¹¹; deci au fost *colonizați* din nou de către proprietari. Pentru uzul unui ogor dat din nou, de pe care pot fi alungați în orice moment, țăranul face azi ¹² un boieresc mult mai greu decât înainte vreme. Deci s-au găsit și aici un *modus vivendi*, care nimicea toate bunurile cîștigate. Așadar nu-i minune dacă 16 milioane de țărani ruși caută azi a cîștiga cu puterea libertatea ce au fost cîștigat-o, dar care au pierdut-o prin vina lor proprie. Rusia e-n adevăr subminată de o mișcare agrară socialistă care va izbucni poate-n curînd cu foc și sînge !

1. după căpăta șters 2. căpăta de la comună sub titlul de feud *supraintercalat* 3. după parte an[ume] șters 4. de fond *supraintercalat* 5. -l *supraintercalat* 6. urmează fondul șters 7. după B șters 8. după Ei n-ave[au] șters 9. după er[onată]* șters 10. după căpătat șters 11. după zilele șters 12. după un boi[eresc] șters.

RECTIFICARE

[„NRUL 22 AL «CURIERULUI INTERESELOR»...”]

2255

²⁷⁶ Nrul 22 al *Curierului intereselor generale* cuprinde o dare de samă asupra prelegerei mele „despre influența austriacă” care denaturează atît înțelesul cît și tendența cuvintelor mele.

Abstrăgînd cu totul de la observațiile care-mi ating persoana și nu au a face cu obiectul, această dare de samă, semnată de-un X, cuprinde următoarele puncte teoretice.

Se zice că eu aș fi susținut:

1) că numai despotismul este fericirea și progresul popoarelor,

2) că țăranul trebuie să rămînă țăran, robul rob, boierul boier etc. (prin urmare organizarea de caste ereditare),

3) că este rău sistemul nostru constituțional, care dă drept la alegeri, înlesnind scribilor a ajunge la afacerile statului,

4) că m-am *ferit* a vorbi despre influența austriacă,

5) că prelegerea mea a fost o propagandă politică. Toate aceste susțineri se-ntemeiază cred pe nepriceperea celor zise de mine. Ar fi mai rău pentru autorul lor de a presupune rea-credință din parte-i.

1) N-am cercat a dovedi nicăiri că *despotismul* este fericirea și progresul popoarelor. Tot ce am arătat e că *puterea statului*, domnia concretă a legii trebuie să fie mai tare decât tendințele claselor sociale și să le înfrîneze. Unde această putere a statului e în vecinică mișcare și lovită perpetuu în centrul său, acolo se naște despotismul unei caste și ¹ lipsa de drept a celorlalte clase sociale ², se naște despotul personal, care nu respectează nici o lege și sfîrșăște rău, precum au sfîrșit și despoții din istoria românilor. C-un cuvînt:

am susținut domnia absolută a principiului armoniei intereselor, în contra despotismului, a domniei unei caste sau a unei persoane pe sama celorlalte clase, lipsite de drept.

2) N-am susținut că țăranul trebuie să rămînă țăran etc., ci că înaintarea dintr-o clasă într-alta trebuie să fie bazată pe *muncă* și nu pe *privilegiu*. ||

3) N-am susținut că e rău sistemul nostru constituțional, care dă drept la alegeri, ²⁹⁹ înlesnind scribilor a ajunge la afacerile statului, ci am arătat numai că acest sistem e lărgirea vechielor privilegii asupra progeniturerii claselor privilegiate din trecut și că nu corăspunde cu clase economice pozitive, care să găsească în el mijlocul de a-și reprezenta interesele lor în stat.

4) Despre influența austriacă am vorbit atît istoricește (rolul lui Mihai Viteazul în vremea războiului de 30 de ani, încercarea luării Olteniei sub Const. Brîncoveanu, răpirea Bucovinei) cît și asupra iufluentei economice actuale, care devine înspăimîntătoare față cu o țară ce se depopulează, față cu un popor care-și pierde pe zi ce merge din mîinile sale comerțul, meseriile, proprietatea fonciară urbană, ba în urmă pînă și proprietatea fonciară rurală.

5) Prelegerea mea, dacă se poate numai propagandă, n-a fost politică, ci *economică*. Viața formală (politică) a statului a fost considerată numai întru atîta întru cît are legături cu viața economică a poporului nostru.

1. *după* sau *șters* 2. $c < t(t)?$: soțiale

[„MONTAG DJUNIS...”]

[„GRAF KELLER...”]

2288

Montag Djunis gewonnen [genommen?] ■

23. Oct[ober] Angriff auf***

sämtl[iche] Pos[itionen] östl[icli] von Djunis Hafuz Paşa || Serben gegen Deligrad

25. Graf Keller Zaițar Liubița samt Anhöhe genommen Boboviște nicht geräumt 14 ■

Batalione, Siliegovat ***

Djums Ruli u[nd] Friede der Türken

Front Morava Geseliütz Kampf. Regiment zerbrovhen. Diunis nach 10 stündigem Kampf genommen¹

¹ Luni Diunis cîștigat [luat]

23 octombrie asalt asupra *** toate pozițiile la est de Djunis Hafuz Paşa.

Sârbii spre Deligrad

25. Contele Keller Zaițar Liubița cu înălțimi cu tot cucerit. Boboviște nu e evacuat, 14 batalioane,

Șiliegovat ***

La Djunis liniște și pace din partea turcilor

Pe frontul Morava lupte de artilerie. Regiment distrus. Diunis cucerit după luptă de zece ore.

[„30.29. MORAVATHAL GROSSE SCHLACHT. ...”]

2288

^{8r} 30.29 Moravathal grosse Schlacht. T[ürken] nehmen die Höhen gegenüber Pos[ition] Hafuz Paşa, Strasse nach Kruşevağ V[er] b[in]d[un]g mit Delig [rad] unterbr[ochen] Serben vernicht[end] geschlagen. 6 Geschütze gr. ***

Vor Dgiunis *** Truppen zur Verstärkung des linken türk[ischen] Flügels, um 10 Uhr 28 Kanonade gegen Alexinatz, Kruppsche 24 pfünder zwei gegen Alexinatz, zwei Defilé Deligrad. Bei Andrevetz Brücke ***

Dgiunis 29. Ein schweres Geschütz signal[isiert], sämtl[iche] türk[ische] Batterien Feuer, 10 st[ündiger] ununterbr[ochener] Artilleriekampf || 8v Gegen Alexinatz und Pos[ition] Trubarevo

10 Uhr brannte Alexinatz an mehreren Punkten. Batterie Fazyl Psilovita, Brückenschanze Kreuzfeuer, Hafuz u [nd] Suleiman paşa Trubarevo 3-st [undiger] blut[iger] Kampf letzte serb[ische] Pos[itionen] linkes Morava-Ufer. Fluchtartiger Rückzug ü [ber] d[ie] Br [ücke]. Deligrad, 10 Kan[onen], zahlr *** Kriegs *** Sieg glänzend, Verluste Serben gross ¹

¹ 30. [in] 29 valea Moravei mare bătălie. Turcii iau poziție înălțimi partea opusă Hafuz Paşa, strada spre Kruşevağ legătura cu Deligrad întreruptă. Sârbii înfrângere totală. 6 tunuri ***

În fața Dgiunisului *** trupe pentru întărirea aripei stângi turcești, la ora 10 bombardarea Alexinațiului, tunuri Krupp de 24 pfunzi, două împotriva Alexinațiului, două defileul Deligrad. La Andreveț pod *** Dgiunis 29. Un tun greu dă semnalul, toate bateriile turcești foc, luptă de artilerie de 10 ore fără întrerupere contra Alexinaț și poz [iția] Trubarevo.

la ora 10 Alexinațul ardea în mai multe puncte. Bateria Fazyl Psilovița, tranșeea de la pod sub foc în cruce, Hafuz și Suleiman Paşa Trubarevo sângeroasă luptă de trei ore, ultimele poziții sârbești malul stâng Morava. Retragere peste pod în dezordine. Deligrad, 10 tunuri *** victorie strălucită, pierderile sârbilor mari.

[„24. OCTOBER IGNATIEFF..."]

2288

^{6v} 24. Oct[ober] Ignatieff feierliche Audienz. überr[eicht] Creditive. längere Conferenz Min[ister] d[es] Äusseren. bekannte Forderungen. Authentisches nicht mitgeteilt. I[gnatieff] t[ürkische] Gegenproposit[ionen] nicht zurückgewiesen. Friedenshoffn[ungen] im Steigen. Dipl[omatische] Kreise Sicherheit Waffenstillstand. ||

u[nd] dass der Botsch[after]*** R.M.Ab. H. u[nd] dessen Reg[ierung] lange leben lasse.¹

1.24 octombrie Ignatieff audiență solemnă predarea creditivelor. conferință mai lungă cu ministrul de externe. cunoscutele revendicări. ceva autentic nu s-a comunicat. I[gnatieff] n-a respins contrapropunerile turcești. Speranțele de pace în creștere. Cercuri diplomatice certitudine armistițiu.

și că ambasadorul să-i ureze viață lungă lui R.M.Ab.H. și guvernului său ***

[„PETERSBURG 31 OCTOBER..."]

[„MORGENBLÄTTER RUSSISCHES ULTIMATUM..."]

2288

Petersburg. 31. Oct[ober] Regierungsanzeiger: General Ignatieff binnen 48 St[unden] ■ Annahme 6 wöch[igen] Waffenstillstand, Einstellung Feindseligkeiten, widrigenfalls dipl[omatische] Beziehungen abbrechen, Const[antinopel] Botschaftspersonel verlassen. ||

Morgenblätter russ[isches] Ultimatum, Pforte *** Annahme russ[ischer] Forderung *** ■ Daily Telegraph, Waffenstillstand unterzeichnet.¹

1. *Petersburg.* 31 octombrie, buletinul oficial al guvernului: generalul Ignatieff în termen de 48 de ore acceptarea armistițiului de 6 săptămîni, oprirea ostilităților, în caz contrar ruperea relațiilor diplomatice, pentru personalul ambasadei părăsirea Constantinopolului.

În ziarele de dimineață ultimatumul rusesc, Poarta *** acceptarea condițiilor rusești *** Daily Telegraph, armistițiu semnat.

[„30...ZAIȚAR...”] [„31. OCTOBER ULTIMATUM...”]

2288

30 *** Zaițar *** Gefecht Medvecovski rechten Flüg[el] ■

Com[mandant] gefallen, bei Sturm afuf] Izvor

31. Kampf Djunis, einzige Schanze ||

***31. oct[ober] Ultimatum eingereicht ■

Alexinatz mit Sturm genommen¹

¹ 30*** Zaițar *** luptă Medvecovski comandantul aripă dreaptă căzut, la asalt asupra Isvor. 31. Luptă Dgiunis, unică întăritură.

*** 31 octombrie predat ultimatum, Alexinaț luat cu asalt.

[„VEREINIGTE TIMOK...”]

[„31 OCTOBER WAFFENSTILLSTAND...”]

[„MONTENEGRINER...”]

2288

■ Vereinigte Timok u[nd] Morava Armee. Gestern beg[ann] der Feind die Hohe v[on] Dgiunis u[nd] Schiliegovatz zu stürmen, wurde von Artillerie zurückgeworfen, heute morgen warf sich Feind mit ganzer Macht auf Horvatovicz, *gezwnugen* Vertheidigungslinie aufzugeben. In Gaglova bei Crusevaț neue Stellungen. 80 000 Leuthe, grosse Belagerungsartillerie. Ungeheure Übermacht, serb[ische] Mittel an Truppen u[nd] Material nicht im Stande waren, weiter Widerstand zu leisten, nachdem die Kämpfe am 28. zu Gunsten der Serben ausgefallen waren. 6000 S[erben] kampfunfähig ||

■ 31. Oct[ober] Waffenstillstand auf 2 Monate ang[enommen] Militär *** Kriegsschauplatz Dgiuniska Bach Serben in der Nacht von Montag a[uf] Dienstag Alexinatz räumten Freiwillig geräumt, Besetzung durch irreguläre Truppen, geschützt *** Kriegsmaterial Deligrad.

Unter ***

Monten[egriner]l Podgorizza umschlossen. Bombardament, ***

Armee v[on] Medun tiefer in Albanien¹

¹ Armatele unite Timok și Morava. Ieri dușmanul a început asaltul asupra înălțimilor de la Dgiunis și Șiliegovaț, a fost

respins de artilerie, azi dimineață dușmanul s-a aruncat cu toată forța asupra lui Horvatovici, [acesta] *silit* să renunțe la linia de apărare. La Gaglova în apropiere de Crușevaț poziții noi. 80000 de oameni, mare artilerie de asediu. Covârșitoare superioritate, mijloacele sîrbești în trupe și materiale nu au fost în stare să opună rezistență în continuare, după ce în 28 luptele s-au terminat în favoarea sîrbilor. 6000 de sîrbi scoși din luptă.

31 octombrie armistițiu pe 2 luni acceptat *** militară *** cîmpul de luptă pîrîul Dgiunișka, sîrbii în noaptea de luni spre marți părăsit Alexinaț, părăsit de bunăvoie, ocupare prin trupe neregulate, tunuri *** material de război Deligrad. Sub ***

Muntenegrenii încercuit Podgorița. Bombardament *** Armata de la Medun mai adînc în Albania.

DEMARCACTION

2288

 Demarcation

Militärattachés: Austr[ia] Oberstleutnant Raab

France „ Dorey

Eng[and] Gener[al] Kemball

Russ[land] Oberst Zelenoy

Italien u[nd] Deutsch[and] Militärattachés der betreffenden

Botschaften am Wiener Hofe Vertreter Konferenz Consultative ***¹

¹ *Demarcația*. Atașați militari: Austria — locotenent colonel Raab, Franța — locotenent colonel Dorey, Anglia — general Kemball, Rusia — colonel Zelenoy.

Italia și Germania atașați militari ai respectivelor ambasade la Curtea Vieneză reprezentanți consultativi la conferință ***

[„MARȚI ÎN ZIUA DE...”]

2288

Marți în ziua de sf. Dumitru Universitatea Iași și-a serbat aniversara. În vremea ¹ sfințirea apei prin P.S. părintele arhieru Bobulescu corul a intonat ² imnuri bisericești, iară ³ după aceea d. rector P. Suciu, suindu-se pe o catedră, a făcut prin discursul său istoricul școalelor românești în genere și Universității din Iași în specie. După aceea ⁴

1. În vremea *supraintercalat între* După *șters și* sfințirea 2. *după cînt[ări] șters* 3. *este posibil ca -ă din iară să fi fost tăiat cu o bară verticală* 4. *textul se întrerupe aici*

[„DASS IN DIESEM FALLE...”]

2288

dass i[n] dies[em] Falle ganz Russ[and] meinem Ruf Folge leisten wird, wenn ich es f[ür] nötig erachte u[nd] die Ehre Russlands es erfordert. Auch bin ich überzeugt, dass Moskau wie immer mit gut[em] Beisp[iel] vorangeh[en]

w[ird]. Gott helfe uns[ere] heilige Ber[ufung] * durchzufüh[ren]¹.

¹ că în acest caz întreaga Rusie va urma chemarea mea, dacă eu voi socoti că e necesar și onoarea Rusiei o cere. Totodată sînt convins că Moscova ca întotdeauna va păși înainte în mod pilduitor. Dumnezeu să ne ajute să ne îndeplinim sfînta misiune.

[„LONDON DEPESCHE...”]

2288

Lond[on] Dep[esche] E[arl] Derby a[n] Lor[d] Loftus recapit[uliert] d[ie] v[on] [redacted] Engl[and] gem[achten] Anstr[engungen] z[ur] Erz[ielung] d[es] Waffenstillst[ands] u[nd] Wiederherst[ellung] d[es] Fried[ens]. Am 5. Oct[ober] instr[uierte]* D[erby] d[en] Sir

Henry Elliot er müsste Const[antinopol] verlassen, wenn die Pf[orte] den Waffenstillst[and] refüsiere, weil as dann evid[ent] sei, dass alle brit [ischen] Bemüh[ungen] umsonst wären. Als die Pforte einen 6monat [igen] Waffenstillst[and] proponierte u[nd] Gr[af] Şuvalof die Ann [ahme] durch *** R[uss]lands bezweifelte, machte Earl Derby den Gr[afen] aufmerksam auf den Umschwung der ö [ffentlichen] Meinung, der trotz der Greuel entst [elen] wede, wenn Const[antinopol] bedroht.

Off [izielle] Annahme der engl[ischen] Konferenz *** J. Ristler ¹.

¹ Depeşă din Londra. Earl Derby recapitulează lordului Loftus eforturile făcute de Anglia pentru obținerea armistițiului și pentru restabilirea păcii. În 5 octombrie Derby l-a instruit pe Sir Henry Elliot că ar trebui să părăsească Constantinopolul dacă Poarta va refuza armistițiul, pentru că atunci ar fi evident că toate strădaniile britanice ar fi zadarnice. Când Poarta a propus un armistițiu de 6 luni și contele Şuvalof s-a îndoit de acceptarea lui din partea *** Rusiei, Earl Derby i-a atras atenția contelui asupra întorsăturii în opinia publică care s-ar produce în ciuda atrocităților dacă Constantinopolul [este] amenințat.

Acceptarea oficială a Conferinței engleze *** J. Ristler

ZIARE NOUĂ [„BUCUREȘTII AU FERICIREA...”]

2264

^{414 r} Bucureștii au fericirea de-a vedea aproape în fiecare săptămână cite un nou organ de publicitate, al cărui ¹ misiune pe pământ e „după cum se zice” adevărul, justiția, patria ² și cum se vor fi mai chemând cuvintele frumoase cari acopere ³ în genere răutatea, ignoranța și șarlataneria ⁴ omenească ⁵. Drept că numărul ⁶ lor nu mai este important; pot să se înmulțească oricât or vrea, mai mult rău decum au făcut nu pot face. De aceea anunțăm „cu plăcere” aparițiunea încă a două organe luminătoare, din care unul slăbuț și celălalt non plus ultra. Pharul sau Farul ⁷ (apare o dată pe săptămână, puțin periculos pentru că trăiește în dușmănie cu gramatica și pentru că-i redactat de „cei ⁸ săraci cu duhul”) și „Unirea democratică”, ziar mare, cotidian, redactat de societatea „Unirea democratică română”, bine scris și după a noastră părere „foarte periculos”, căci are talentul într-adevăr bizantin de-a promite cu tonul cel mai natural din lume toate minunile posibile. Într-adevăr, ce sunt jurnalele vechi demagogice cu ⁹ frazele lor urlătoare, cu aerul de șarlatan comun de uliță față cu democratul înmănușat ce ni se prezintă. Toată ziaristica din ¹⁰ România liberă nu plătește doi bani tocmai ^{11 415 r} din cauza || tonului de șarlatanerie și impertinență care le caracterizează pe toate, fie ele din orice partid ar fi. „Căci scopul lor e banul și mijlocul minciuna”. Dar, cum zic, această jurnalistică și-a pierdut efectul pentru orice om mai liniștit și mai cuminte, de aceea trebuie inventată o nouă formă, lunecoasă, cu tonul cel mai natural, în locul strigatului de piață ¹² și plin de fraze a șarlatanilor de rând și ecce homo! iată problema dezlegată prin Unirea

democratică. Stil limpede, ton natural, ortografie corectă, amicitie cu gramatica românească, c-un cuvânt un ¹³ ziar bun... da ! un ziar bun daca nu s-ar vedea din programa lui vechiul păcat a tuturor oamenilor de la noi: uitarea raportului între mijloacele de cari dispunem și ținta pe care-o urmărim. Într-o gură ne promite și' acest organ — ca toate celelalte — toate fericirile posibile și imposibile ale pământului .

1. după căror șters 2. supraintercalat 3. corelat din acoperă 4. corectat din șarlatanismul 5. în manuscris: omenesc, rămas din inadvertență așa din faza când se acorda cu șarlatanismul 6. după Num [ărul] șters 7. urmează și șters 8. după o[ameni] * șters 9. după pe [lângă] șters 10. după ro [mânească] șters 11. după din [cauza] șters 12. strigătului de piață deasupra lui glasului bari[ton] * șters 13. după ceva academic șters

SERBIA [„VAPORUL RADETZKI ...”]

2288

Vaporul Radetzki , care transporta la Rusciuk un număr ¹ [de] bulgari ² ce luase ^{3 9 r} parte la răscoala din Herzegovina a fost oprit la Belgrad și bulgarii eliberați. Acum se anunță un nou conflict cu monitorul Maros . În momentul în care contele Bray și principele Wrede voiau să ajungă într-o luntre pe acest monitor, cu comisarul de demarcație loc.-col . Raab, au împușcat santinele din cetate în monitor. Locotenentul Akinstein a*** ⁴ În vremea aceasta au explodat o ⁵ bombă și-au aprins*** de pază din apropierea tunului*. Prin aceasta rănit grav un sergent , 11 oameni * răniți, 1 mort pe loc.

[decembrie 1876]

1. un număr supraintercalat 2. în manuscris: bulgarii, formă, articulată lăsată din inadvertență după supraintercalarea lui un număr, care cere și [de], pe care Eminescu a omis de asemenea să-l introducă 3. după f[usese] șters 4. trei cuvinte indescifrabile 5. după unul șters

[„II. CU TOTUL DEOSEBITĂ...”]

2254

II. Cu totul deosebită în felul ei a fost reprezentarea în beneficiul d-soarei Dănescu. ^{181 r} Nu știm dacă d-nia ei înșasi și-a ales piesele ¹, dar dac' ar fi așa atunci am felicita-o pentru gustul său natural. Spectacolul a început cu Doi surzi, o piesă în care d. Manolescu joacă foarte bine rolul unui servitor. D-sa — care prin nenorocirea de a poseda ² o figură simpatică, este silit azi de-a juca ³ toate rolurile de amarez serios — deși talentul d-niei sale este însemnat ⁴ într-adevăr dar restrâns la câteva caractere, după a noastră părere servitori cu aerul lor jumătate stupid , jumătate șirăt și bonvivanții ⁵

1. după repertoriul șters 2. deasupra lui avea șters 3. după juca tot amarez șters 4. după numai șters 5. textul se întrerupe aici

[„DEZLEGAREA CESTIUNEI ORIENTULUI...”]

2264

Dezlegarea Cestiunei Orientului sau mai bine zis a ¹ întrebării slavilor de sud se ^{1 r} poate într-adevăr amâna , însă nu se va înlătura cu una cu două. Popoarele mor ² cele mai multe ori ³ prin stingere fizică, mai arareori prin desnaționalizare, iar acest din urmă caz e cu puțină numai atunci când naționalitatea ⁴ nu e conștie de sine, când desnaționalizarea e privită ca un fel de înaintare. Astăzi însă nu există aproape nici o limbă

în Europa, fie cât de izolată, care, călcată pe urmele culturai antice, limpezită prin formele culturai clasice să nu fie în stare de-a cuprinde și reda întreaga cultură omenească, de la abstracțiunea cea mai naltă pînă la espresiile cele mai concrete. Dacă luăm Austria și Turcia, statele compuse din naționalități deosebite, vom găsi că nu există aproape nici un popor care să nu se fălească cu ⁵ limba și naționalitatea, și aceasta cu drept cuvînt. Astfel cehii își asimilează prin mijlocul acestei limbi orice ramură de cultură omenească; ei au scriitori însemnați, școli bune, ba un istoric de valoare într-adevăr europeană. Polonii sînt cunoscuți asemenea că sînt francezii slavilor, cu o limbă dulce, flexibilă ⁶ și bogată în forme și c-un simț național răzimat de-o istorie proprie de sute de ani. ||

 Nu mai puțin croații, maghiarii ⁷, românii au limbi deosebite, pe deplin capabile de-a reda orișicare formă a culturai europene. Trecînd în Turcia găsim pe sîrbi cu o literatură și o naționalitate definitive, grecii, cari în flexiune și compunerea cuvintelor calcă pe urmele elinilor, fără ce-i drept de-a fi de o origine cu ei, bulgarii mai apropiați de

slavona veche, cu flecțiunea ei bogată, cu puterea de a compune cuvinte și cu o fonologie într-adevăr rară prin varietatea ei, armenii c-o limbă veche și bogată. C-un cuvânt nu găsim un singur popor în mijlocul și în sud-ostul Europei care să n-aibă conștiința identității sale, să samene cu venzii sau finii germanizați din Prusia, Mecklenburg sau Saxonia, nu este nici un popor căruia i s-ar putea face plauzibil că e mai bine sau mai frumos să vorbească cutare limbă decât a sa proprie ⁸ sau să se țină de cutare nație și nu de-a sa ⁹.

De-accea e ușor de priceput că toate stavilele artificiale câte se pun dezvoltării acestor popoare sînt pînă [la] un punct oarecare zădarnice, încît, pentru a le stinge, ele ar trebui exterminate. Sînt acum două feluri de exterminări — cea prin sabie, sigur cea mai puțin eficace, și cea prin sărăcire, care este cea adoptată de politica economică || ■ a Occidentului și care este cu puțință atuncia cînd un neam răsărit la soare fără civilizație economică imitează ca copiii formele intelectuale ale culturai străine, fără a crea alături corelatul acelei culturai, industria și meseriile.

Deodată cu reforma constituțională din Turcia se vor naște o mulțime de trebuințe între populațiunile de preste Dunăre, căci egalitatea înaintea legii aduce egalitatea în aspirațiuni. Deodată însă cu introducerea nivelatorului costum european — o prezicem de pe-acuma — se ¹⁰ vor stinge aproape toți breslașii, cari produceau pîn-acuma obiectele ¹¹ trebuitoare clasei de mijloc, și vor fi înlocuiți repede-repede prin emigranți europeni, cari vor pune mîna pe meserii acolo, ca și la noi. Poziția cu totul privilegiată a străinilor în Turcia îi va înalța în curînd pe aceștia deasupra indigenilor și, pe cînd locuitorii țării își vor bate capul cu reforme politice, tot atuncia toată activitatea reală se va înstrăina, încît „otomanii” constituției vor fi proletari ce se vor certa între sine pentru barba împăratului, stăpîniți în realitate de colonii austriecești.

Acesta-i înțelesul întregii constituții în afară, acelui ¹² talmeș-balmeș care nu deosebește naționalitate de naționalitate, ci le condamnă pe toate ca, sub numirea de otomani, ■ să se || certe vecinic ¹³ pentru limba și ¹⁴ ființa lor națională.

Dar, în vremea acestei împărecheri înlăuntru, Occidentul își va urma opera sa de exterminare mai cu samă față cu burghezimea ¹⁵ slavă. Orașele vor geme, ca și ale noastre, de sudiți austriecești și de alte nații, cari toți vor trăi indirect din spinarea țaranului transd[an]ubian, dușmănuindu-i cu toate acestea limba și ființa sa națională, bunurile imobile ale turcilor și creștinilor vor trece în curînd în mîni europene, încît peste un secol exterminarea fizică a raselor ¹⁶ slavone va fi mîntuită, dacă împărăția ca totalitate nu-și va îndrepta privirea de pe acuma la raporturile sale economice, dacă nu va stabili o lege a incolatului, dacă va îngădui năpustirea ordelor galițiene în orașele sale — precum am îngăduit-o noi.

Nu știm dacă vr-o foaie slavonă de preste Dunăre va înțelege ¹⁷ de pe-acuma ceea ce voim să zicem; dar, lipsindu-i intuiția lucrului, va crede poate că noi scriem numai cuvinte; de-accea vom trebui să dăm cîteva reguli concrete, cari vor face lucrul mai clar.

---

1. după a șters 2. după nu șters și urmat de decît șters: nu mor decît 3. cele mai multe ori supraintercalat 4. după conști[nța] șters 5. după lim[ba] șters 6. după și șters 7. după mag[hariii] șters pentru a rescie Maghiarii 8. decît a sa proprie supraintercalat 9. și nu de-a sa supraintercalat 10. după vor pie[ri] șters

11. după treb[uitoare] șters 12. după senzul șters 13. după pent[ru] șters 14. după lor șters 15. după mica șters 16. după sla[vilor] șters 17. după p șters (putea ?)

[„DE LA O VREME VEDEM...”]

2264

De la o vreme vedem că serviciile publice (ce-i drept rău ocupate) se declară de ■ prisos. De ce? Pentru că funcționarii sînt incapabili. Dar vor rămînea vecinic așa dacă se va urma înainte cu același sistem ¹ de numiri, destituiri, permutări ca-n satul lui Cremene.

Relele sistemului de azi sînt:

1) Amploiații ² nu ³ sînt speciali, pentru c-au ocupat posturi în cele mai deosebite ramuri ale mecanismului administrativ.

2) Prin destituiri și reintegrări pe cîte două luni devin neonești, căci cine-și va da osteneala de-a rămînea om de treabă ⁴ cînd știe că bunul plac al ministrului sau al comitetelor de partid îl zvîrle ⁵ mîni pe uliță oricît de bun ar fi.

3) Înmulțirea clasei proletarilor condeiului, căci la venirea fiecărei nuanțe nouă se așază ⁶ un nou cîrd de

postulanți și cumularzi pe spatele bugetului, cari, o dată numai să fi fost funcționari, joacă în urmă rol de victime politice și bat vecinic la ușile acelor miniștri cari sînt dușmani celui ce-au destituit pe victima în cestiune. ||

De-aceea trebuie să ⁷ zicem odată „quousque” și să pretindem statornicirea lucrurilor ¹⁰ din țară. Cine ⁸ este angajat numai prin praxă îndelungată să rămîie ce este, dar să nu mai înainteze; iar acei ce vor dovedi reguțații lor douăzeci ⁹ de ani de studiu (clasele primare, liceu, universitate) să poată ¹⁰ înainta. Nici un jurist ce s-ar prezenta din nou să nu fie numit direct într-un post vacant, ci mai întîi într-unul inferior, pentru a face praxă de ¹¹ 3, 4 ani. Spre a opri ¹² înmulțirea peste măsură a advocaților să se îngreueze *foarte mult* intrarea în această clasă, se-nțelege că fără [a] jigni pe cei cari sînt deja. După un termen de zece ani de ex. să nu se mai numească preste ¹³ tot alți oameni în funcții, decît acei cari-și vor avea studiile complete.

În fine trebuie introdusă o lege disciplinară, pentru ca un funcționar să nu fie destituit sau permutat din cauză de neglijență relativă ¹⁴ sau pentru greșeli de formă cari n-aduc nimărui o pagubă. A destitui sau a pune în disponibilitate ¹⁵ pe un om capabil și harnic care a comis ¹⁶ greșală de formă față cu Stan sau Bran sau ¹⁷ pentru că profesează cutare opinie privată || este nedrept și periculos, căci se va pune în locu-i ¹⁸ un om mărginit, care va îndeplini exact formele, dar va fi departe de a realiza înțelesul funcțiunei administrative. Să luăm de ex. cazuri cum ¹⁹ ele se pot întîmpla. Un director la ministeriul finanțelor, om de știință ²⁰ în puterea cuvîntului, cunoscînd economia politică, finanțele, statistica, administrația, istoria țării și mai cu samă a dezvoltării institutelor din țară, cunoscînd resursele statului, comite greșeli în legea de comptabilitate generală, o lege curat formală, a cărei cunoștință nu-l face pe om nici statistic, nici financiar, nici econom politic. El e destituit și înlocuit — prin cine? Printr-un cenușeri ce aplică riguros toate faimoasele articole, dar, cînd vine vorba de-a se crea un impozit, te pomenești cu practicianul că-ți așază dări ruinătoare, cari istovesc ramuri întregi ale producției naționale ²¹.

Va să zică, într-o nouă stare de lucruri, destituiri, permutări, puneri în disponibilitate n-ar trebui să se întîmple || decît un proces ²² disciplinar în regulă. ²³

Altfel, creeze-se zece legi de responsabilitate, ele nu vor avea decît un efect foarte mic. Căci nu persoana ministrului e lucru de samă, mai ales într-o țară constituțională ²³, unde fiecare calc-a ministru, pentru a schimba apoi deșertăciunea ²⁴ unei zile cu întunericul și amărîrea bine-meritată a restului vieții. Lucru de samă e *calitatea*

funcționarului mic; dacă acesta va fi bun în toate ramurile, atunci toate vor merge bine. Fie generalii genii, dacă ofițerii sunt răi oastea va merge de rîpă .

Și acești ofițeri par a fi răi; atît de răi încît organe mari de publicitate, ca „Românul”, cer desființarea subprefecturilor . E drept că în ²⁵ forma lor de azi ele sunt simple biurouri de corespondență între prefecturi și primării, dar oare, dacă acești oameni ar ști a administra, ar fi tot de prisos? Desigur că nu.

1. *supraintercalat cu creionul 2. primele cuvinte ale acestei enumerări (amplouații ; prin; înmulțirea) au fost scrise inițial cu minuscule , apoi acestea au fost transformate în majuscule cu creionul 3. supraintercalat 4. de-a rămânea om de treabă supraintercalat 5. deasupra lui pu [ne]* șters (pune în disponibilitate) 6. se așază deasupra lui vine șters 7. după odată șters 8. după De aceea șters 9. deasupra lui 20 șters 10. după fie șters (poate urma, a intenției de a scrie : să fie avansați) 11. după înd [elungată]* șters 12. după îm [mulți șters 13. după în genere șters 14. după d șters 15. sau a pune în disponibilitate supraintercalat 16. după făcut șters 17. deasupra unei virgule șters 18. după concrete șters 19. om de știință deasupra lui versat în econ [omie] șters 20. urmează sale șters 21. după punct urmează Va [să zică] șters 22. urmează - verbal șters 23. după că șters 24. după visul șters 25. după astăzi aceste șters*

REVISTĂ JURNALISTICĂ

[„ÎNAINTE DE CÂTEVA ZILE...”]

2264

^{400 r} Înainte de câteva zile a ¹ reapărut în București jurnalul ² Presa, ca rezultat ³ al formării unui nou partid — al centrului. În n-rul său întîi „Presa” crede a putea susține că toate țările constituționale, dar mai cu samă acelea în cari patimile sunt aprinse și luptele pline de amărăciune, au simțit trebuința existenței unui partid al centrului, care să serve

ca un factor al moderațiunii . Premiând cumcă în țara noastră nu există decât stânga și dreapta, jurnalul ⁴ conchide că trebuie să existe un centru, un element moderator între elemente extreme. Programa acestui nou factor politic va fi deci: conservarea și dezvoltarea gradată a tuturor principiilor liberale din constituția noastră, cu escluderea a orice turburări; aplicarea sinceră și leală a legilor existente ; întărirea dinastiei și naționalității române; c-un cuvânt consolidarea unui stat suveran care e menit a cuprinde un loc însemnat în concertul celorlalte state europene. Profesia de ⁵ credință încheie cu deviza: „Libertate fără anarhie , ordine fără despotism ”||

^{401 r} Din parte-ne dorim succes noului organ, deși toată formarea unui partid al centrului va întâlni în oricare om ⁶ cu simț istoric numai ⁷ un surâs sceptic. Deși în sine luate toate configurațiunile de oameni politici din țara noastră nu prezintă aproape nici un interes, pentru că ele ⁸ sunt asemenea figurelor ⁹ unui caleidoscop, pe care întâmplarea le compune și le discompune , și pentru că am avut ocazia de a vedea oamenii cei mai deosebiți în așa-numitele principii mergând alături, și alții, foarte asemănători în susținerile lor orale, urmând căi foarte disparate , totuși, din punctul de vedere al unui studiu social al României, credem că cea dendâi premisă a profesiei , „existența a două extreme" nu este exactă.

Mai ales când e vorba de o dreaptă extremă, de un „partid retrograd ", el nu ^{10 402 r} mai există, căci îi lipsesc din nefericire toate || elementele necesare. Căci unde sunt stările pe cari s-ar putea întemeia? Au mai rămas vro urmă de aristocrație istorică, care să fi putut suporta neatinsă veninul discompuitor al stârpituri ¹¹ din Fanar? Pe de altă parte fost-au clerul vrodată atât de cult în țara noastră încât să nu se lase îmbrâncit ¹² afară din viața publică prin un singur edict ? Fost-au breslele îndestul de puternice ca să reziste desfîințării lor? Nu, nici una din clasele pozitive moștenite în forma

în care le păstrase ¹³ evul mediu n-au fost în stare să reziste erei „înnoiturelor" și a importului de legi și instituții din Paris. S-ar putea zice că România și-au preschimbât pătura cea mai bogată a pământului pe cuvinte deșarte, pe fraze stereotipe, pe-un raționalism umanitar și cosmopolit ¹⁴, cari acestea formează astăzi bogăția unică a clasei ¹⁵ de mijloc, ce ¹⁶ trăiește din traficul lor zilnic, cheltuit în moneta mică a profesiilor de credință și articolelor de fond. Pe cînd se configurează || tot mai multe combinații, ^{403 r} numescă-se ele „centru" sau stîngă sau dreaptă sau x sau y, tot pe atunce clasele pozitive dau întruna înapoi. Țăranul sărăcește și se stinge ¹⁷, breslele s-au prefăcut pe de o parte într-un infinit de scriitorăși și aspiranți la funcții, pe de alta în proletari, avizați la o muncă întâmplătoare și totuși ¹⁸ grea al ¹⁹ căror produs nu plătește consumul ²⁰. Căci într-adevăr ce mai sînt românii, în orașele Moldovei mai cu samă, decît scriitori pe de o parte, salahori pe de alta? De aceea cu părere de rău trebuie s-o spunem că orice formație nouă parlamentară ²¹ nu are drept corelat o clasă pozitivă care caută a ²² da espresie ²³ intereselor ei, ci sînt niște gîndiri lipsite de cuprins, fără a corăspunde cu ceva real. Deosebirea între partidele din România este foarte mică și e întemeiată ²⁴ pe o cultură individuală mai mult sau mai puțin îngrijită. Fiecare se reprezentează mai mult pe sine decît o clasă socială oarecare, și || lucrul ²⁵ principal e ^{404 r} forma ²⁶ mai mult sau mai puțin corectă în care cineva caută a face plauzibile așa-numitele sale principii. Poate pentru că există și în ²⁷ Franța un centru va fi și la noi „la modă" un asemenea partid ²⁸, mai multă importanță nu credem să aibă în ²⁹ țara noastră, a ³⁰ advocaților.

Nimic nu este absolut decît natura, și statul oamenilor e asemenea natură, ideile lor ³¹ nu sînt decît un ³² reflex a celorla ce se-nîmplă într-adevăr. Cînd există o clasă istoricește formată, ea se va reflecta într-o serie de idei; aceste clase reprezentate în parlament vor căuta să-și armonizeze ³³ printr-un fel de învoială ³⁴ interesele lor și acesta-i tot înțelesul parlamentarismului. Războiul civil se traduce în cuvinte, aspra luptă pentru existență se organizează așa încît o clasă nu este în stare să exploateze prea ³⁵ tare cealaltă.

Dar principii ce ni se prezintă sub masca vecinicii adevărului lor, numescă-se ³⁶ ele cum vor voi, sînt supte din degetul || cel mic și au ³⁷ un corelat real numai în țările ^{405 r} în cari tinerii noștri le-au învățat pe de rost ³⁸.

Adevărul ³⁹ nu rezultă din deduceri logice decît numai în matematică ⁴⁰

1. după presa bucureșteană, s-a îmbogă[țit] șters 2. deasupra lui ziarul șters 3. scris rezultat după rezul[tat] șters 4. după con[chide] șters 5. după în[cheie] șters 6. după istoric șters 7. după un surîs șters 8. deasupra lui aceste configurațiuni șters 9. după unui caleidoscop șters 10. după nici șters 11. după fa[narietului] șters 12. după îmbrîncit șters 13. în care le păstrase provine, prin retușuri incomplete, din pe care-o co[nservase] 14. pe-un raționalism umanitar și cosmopolit provine, prin retușuri, din pe fraze umanitare și cosmopolite 15. după m șters 16. după cari șters 17. se stinge deasupra lui dă-napoi șters 18. supraintercalat 19. după în care șters 20. deasupra lui consumația șters 21. supraintercalat 11. după a-și exprima șters 23. după prin ea șters 24. deasupra lui mai mult bazată șters 25. după principalul șters 26 după mai mult șters 27. după la [franceji] șters 28. deasupra lui centru șters 29. după un partid nou șters 30. noastră, a supraintercalat 31. deasupra lui oamenilor șters 32. după o[reflectare] șters 33. deasupra lui aducă șters 34. după îndoi[ială] * șters 35. după prea șters 36. după fie ele liberale șters 37. după reflexe șters 38. urmează De a[ceea] șters 39. după Ca sau Că[ci] șters 40. în manuscris nu există punct

[„BOURKE, SANDHURSTS ANFRAGE..."]

2289

Bourke, Sandhursts Anfrage. Neutr[alität] R[umäniens] weder durch den Par[iser] ⁹⁷ Vert[ra]g noch d[urch] andere Verträge sondern Rum[änien] off[iziell] Fürst[entum] Moldau Walachei, [bilde] Bestandtheil des türk[ischen] Reiches.

Art. XXII keine Macht innere Angeleg[enheiten] sich zu mischen Art. XXVII ohne Rücksprache mit d[en] an[deren] Mächten kein bewaffnetes Einschreiten .

** [Verletzung] Schutz sämtlicher Großmächte — wenn auch Neutralität nicht stipuliert worden . Bitt[schrift] R[umäniens] um Neutralisierung , Memoire ad acta. || ⁹⁷ Ist nicht neutral, integ[rierter] Theil der Türk[ei], folglich [das ganze Land] zu besetzen . Wiedersetz[en] *** R[umänien] *** Land Aufruhr begriffene Prov[inz] Erklär[un]g Burkes — engl[ische] Reg[ierung] der Türkei das Recht Fürstenth[um] [emzurücken] , sobald ihr es aus milit[ärischen] Rücks[ichten] gebot[en] erscheint . Überschreit[ung] des Pruth casus belli f[ür] die Mächte . Bourkes Erklär[un]g ***

*** 15 April 1856 Engl[and], Frankreich , Österreich , *** Öster[reich] u[nd] [Preußen] 22 April 1854 [Gefährdung] der deutsch[en] Interessen — casus belli.¹

¹ Bourke, interpelarea lui Sandhurst. Neutralitatea României [negarantată] nici prin tratatul de la Paris nici prin alte tratate, ci România, oficial Principatul Moldova - valahia , ar fi parte constitutivă a Imperiului turc. Art. XXII — nici o putere n-are a se amesteca în treburile interne Art. XXVII — fără acordul celorlalte puteri nici o intervenție armată.

*** [încălcare] protecția tuturor marilor puteri — chiar dacă neutralitatea n-a fost stipulată. Cererea României pentru neutralitate, memoriul ad acta.

Nu e neutră, parte integrantă a Turciei, deci toată țara de ocupat. Rezistență *** România *** țara — provincie în răzmeriță . Declarația lui Burke — guvernul englez dreptul Turciei să invadeze Principatul în situația în care i se pare necesar din rațiuni militare. Trecerea Prutului casus belli pentru puteri. Declarația lui Bourke ***

***în 15 aprilie 1856 Anglia, Franța, Austria *** Austria și Prusia în 22 aprilie 1854 — [periclitarea] intereselor germane — casus belli

[„DE SÂMBĂȚĂ DOBROGEA..."]

2289

⁹⁷ De sâmbătă Dobrogea. Braila Floßbrücke (pod de plute) 2 Corps 60 — 70.000 M[änner] , die türk[ischen] Armeetheile samt Besetzungen 50.000 M[änner] . Nächster , vorübergehender Vertheidigungsabschnitt Trajanswall zwischen Cernavoda u[nd] Kustengi eig[ene] Verth[eidigungs] Wälle Silistra, Varna. Ruß[land] 8tes Armeecorps .¹

¹ De sâmbătă Dobrogea. Brăila pod de plute , 2 corpuri 60 — 70.000 de oameni părți ale armatei turcești împreună cu cele de ocupație 50 000 de oameni. Următoarea secțiune de apărare — valul lui Traian între Cernavodă și Kustengi , valuri proprii de apărare — Silistra, Varna Rusia — corpul 8 de armată)

[„MONTENEGRO. LINKES ZETA-UFER ..."]

2289

⁴ *Montenegro*. Linkes Zeta-ufer 11/23 wüthende Kämpfe zwischen Montenegr [iner] u [nd] Turken bei Savaici u [nd] Nicsici. Seit dem 15. (***) v[on] Nicsici) der siebente Kampf. Montenegro zerfällt nach Conf [iguration] seiner Grenzen deutlich in zwei Theile , die in der R[ich]tung v[on] N[ord]west nach Sudosten eine durchschnittl [iche] Breite von

6 Meilen aufw[eisen]. In der Mitte des Landes welche durch das Zeta-Thal v[on] Nicsici bis Sputz markiert, nähern sich aber die Grenzen auf eine Entf[ernung] v[on] etwas mehr [als] 3 Meilen. Zeta-Thal practicabel, wohlhab[endstes] Gebiet v[on] Monten[egro] Suleiman Norden — Ali Saib Süd[en] ||

M. [* * *] Nicsici Sputz ⁵

Die Nachricht v[om] Kampf bei Savaici u[nd] Nicsici direkter Widerspruch mit den Meldungen aus Constant[inopel] über Erfolge Suleim[ans] u[nd] Ali Saibs (8/20 sollten sie sich vereinigt haben) Schwere Niederlage Ali Saibs zwischen Danilograd [und] Spuz richtig

Suleiman konnte nur bis Nicsici vordringen 1 1/2 Meilen bis Samstag *** Also nicht bis Cetinie, nicht vereinigt¹

¹ *Montenegro*. Malul stîng Zeta — 11/23 lupte crîncene între muntenegrini și turci la Savaici și Nicsici. Începînd din 15 (***) de la Nicsici) a șaptea luptă. Montenegro se împarte după configurația granițelor sale clar în două părți care în direcția nord-vest spre sud-est măsoară în medie 6 mile în lățime. În mijlocul țării însă, marcat de valea Zeta de la Nicsici pînă la Spuz, granițele se apropie la o distanță de circa 3 mile. Valea Zeta practicabilă, zona cea mai bogată din Montenegro. Suleiman din nord — Ali Saib din sud. *** Nicsici Spuz. Știrea despre lupta de la Savaici și Nicsici în contradicție cu știrile din Constantinopole despre succesele lui Suleiman și Ali Saib (în 8/20 trebuiau să se fi unit). Înfîrîngere grea a lui Ali Saib între Danilograd și Spuz — corect. Suleiman n-a putut să pătrundă sîmbătă decît pînă la 1 1/2 milă Nicsici, de *** Deci nu pînă la Cetinic, astfel că nu s-au unit.

[„11/23 JUNI. COLONNE...”]

2289

11/[23]Juni *. Colonne Tergusakoff türk[ische] Truppen unter *** Mehmed Paşa, Seidakan u[nd] Delibaba. *Mehmed Paşa todt.*¹ ⁵

¹ 11 / [23] iunie * Coloana Tergusakoff trupele turcești sub *** Mehmed Paşa, Seidakan și Delibaba. *Mehmed Paşa mort.*

[„«POST». BERLIN...”]

2289

„Post”. Berlin. Solange nicht freie Dardanellendurchfahrt Consta[ntinopel] *** ⁵ finde *, ***willkommen *** uneinig, uncultiviert[e] Türkei, in europäisch[er] Gesittung weit* vor Russ[lan] d*, Ihre Herrschaft *** punkt Österreich[ische] ***theile Griechenland, kleine* Gebietsabtretungen an Serb[ien], Rum[änien], Montenegro||

Constr[uiert] ***an Bosphorus & Dardanellen v[on] ***Eine Durchfahrt.¹

¹ „Post”. Berlin. Cîtă vreme libera trecere prin Dardanele nu va găsi Constantinopolul *** va fi ⁵ binevenit, *** dezbinăți, Turcia lipsită de cultură *** în civilizația europeană mult înaintea Rusiei. Dominația ei punct de ***

austriece ***, Grecia, mici concesii teritoriale către sîrbi, români, montenegri.

*** Construiește la Bosfor și Dardanele *** o trecere.

IAR ÎN PRIVIREA CIUDATEI BUNEVOINȚE ¹

2264

203 Noi ² am publicat la rîndul nostru acel anunț al comitetului damelor în care se califica „ciudata bunăvoință” a d-lui Otto Max, cu ³ adaosul că ne-a cam mirat cum de comitetul i-au făcut onoarea de-a solicita serviciile acestui domn. Căci, o spunem drept și fără încungiur, dacă România n-ar fi mestecată în război, conlocuitorii noștri ar * colecta pentru turci, nu pentru creștini ⁵. Aceasta se vede în Austria și în Ungaria, încât aceste daruri ale neromânilor ⁶ de rit necreștin ⁷ samănă mult cu acele ⁸ ale danailor, cu cari odată vor ⁹ crede că au dreptul a ne scoate ochii. Încolo se 'nțelege că ne pasă foarte puțin de opinia de care foaia noastră, bună - rea cum este, se bucură în cercurile semitice sau de opinia cu cari aceleași ¹⁰ cercuri binevoiesc a-l onora pe redactorul ei. A-l onora repetăm, căci în momentul în care ne am vedea lăudați de o samă de oameni, chiar respectabili fie ca persoane private ¹¹, am crede c-am încetat de-a fi atât de îndărătnici ¹² 203 precum suntem și ¹³ c-am fi făcut vro concesie în scris sau prin grai ¹⁴ || teoriilor umanitare și egalitare reprezentate în mod atât de splendid de „Noua presă liberă”, ba chiar ¹⁵ și de unele ¹⁶ jurnale din nefericire românești ¹⁷. Ceea ce constatăm pur și simplu e ¹⁸ că Tipografia națională ¹⁹ a stat tot așa de bine la dispoziția onor. comitet de dame ca și oricare altă tipografie creștină din Iași și că acel onor. comitet s-a servit de ca ²⁰ și se va putea servi și de azi înainte ²¹.

1. *deasupra titlului inițial șters*: Tipografia noastră 2. *după* în urma *șters* 3. *după* Se 'nțelege că ne-am putut aștepta la o întâmpinare dacă * b *șters* 4. *după* din și necreștini *succesiv șterse* 5. *deasupra lui* creștini și *după*, ro [mâni] * *succesiv șterse* 6. *după* evreilor *șters* 7. de rit necreștin *supraintercalat* 8. *repetat din inadvertență* *deasupra lui* daruri *șters* 9. *după* ne vor [scoate ochii] *șters* 10. *după* în* *șters* 11. chiar respectabili fie ca persoane private *supraintercalat* 12. *deasupra lui* neîmpăcați români *șters* 13. *după* fără' a o striga aceasta pe toate tonurile, precum o fac alți confracți, cari binevoiesc a-și atribui ca zestre exclusivă naționalismul lor *șters* 14. în scris sau prin grai *deasupra lui* în inimă sau prin vorbe *șters* 15. *după* și *șters* și înainte de și *supraintercalat* 16. *transformat din unii* 17. jurnale din nefericire românești *deasupra lui* sectari internaționali din România *șters* 18. *după* fără - o *șters* 19. *deasupra lui* noastră *șters* 20. *de ea* *supraintercalat după ștergerea lui* de ea *de la sfârșitul frazei* 21. *urmează de ea* *șters*

[„LA 1 AUGUST AMIAZĂZI...”]

2289

55 La 1 august amiazăzi a sosit d. Cogălniceanu la Viena, iar petrecerea sa într-acest oraș era fixat[ă] până pe sâmbătă. La 2 august înainte de - amiazăzi au avut o conferență de o oră cu ¹ ambasadorul Marei Britanii ², lordul Buchanan, în palatul acestui din urmă. Tot la 2 d. Cogălniceanu au vizitat pe contele And[rassy], care i-a întors vizita. Se 'nțelege ³, zice „Presse”, că cu această ocazie s-au vorbit despre împrejurările politice ale României. D. C[ogălniceanu] va fi simțit trebuința de a lămuri participarea Rom[îniei] la război și poate că contele Andrassy au avut ocazia de-a repeta ceea ce-a zis și reprezentantului României și care, precum se știe, era: că dispozițiile militare ale Rom[îniei] nu sunt astfel modificate, dar că nu vede scopul lor, de vreme ce Român[ia] nu ar[e] absolut nici un teren pentru cuceriri dincolo de Dunăre.

1 *deasupra lui* la *șters* 2. *inițial*: Britaniei; *după intercalarea lui* Marei, Britaniei a fost lăsat nemodificat 3. *deasupra lui* 4. Desigur *șters*.

[„A DOUA IMPUTARE...”]

2258

A doua imputare a recenzentului consta ¹ în exploatarea neonestă ² [a] unui ¹⁰⁰ lapsus calami. Adică într-un loc stă „*reprezentări relative la același obiect*” și după aceea „*reprezentări relative la același fel de obiecte*”, pe când din exemplul pe care chiar recenzentul îl citează se vede curat ³ că ⁴ numai versiunea a doua e cea adevărată și că [cea] dentii e pozitiv o greșeală de condei.

Cît despre noțiune și reprezentațiune comună nu ne-om certa de loc cu d-nul recenzent, numai pentru că ne sînt foarte ⁵ indiferente ideile d-sale filozofice. După noi orice ⁶ reprezentare comună e abstracție, orice abstracție noțiune, orice noțiune cuprinde esența sau, dacă poștește, chintesența lucrurilor. Dacă d-nia lui confundă așa-numita „phantasma” ⁷ cu reprezentarea comună nu e vina noastră, dar pentru a-l lămuri nu vom pierde nici timp, nici tipari. „Noțiunea cuprinde *dar* într-adevăr esența lucrurilor ce s-au prezentat conștiinței noastre” și dacă un copil nu-și poate analiza o noțiune nu-i un semn că n-o are, precum dacă un om nu-și poate explica mistuirea nu-i un semn că nu mistuie. Abstracția, formarea de noțiuni e o funcție involuntară ⁸ a creierului, cum mistuirea e o funcție involuntară a stomacului. Și orice ⁹ abstracție e o noțiune în *sens logic*, căci logica nu garantează deloc că noțiunea e dreaptă ¹⁰ sau nu. Aceasta-i treaba cercetării, nu a logicei ¹¹.

1. după este șters 2. supraintercalat (fără a introduce însă și pe a) 3. după că* șters 4. după ce zicea șters 5. deasupra lui cumplit de șters 6. supraintercalat 7. deasupra lui „fantoma, a noțiunilor” șters 8. deasupra lui a cr[eierului și neconștientă succesiv șterse 9. după e o noțiune] șters 10. după exa[ctă] șters 11. cercetării, nu a logicei deasupra lui experienței și a științei, nu a logicei, căci șters.

[„DIN COMBINAREA TERMINILOR...”]

2269

Din combinarea terminilor figurele silogistice vor trebui să fie în număr de trei ¹² și anume:
o figura, în care terminul de mijloc este subiect în una din premise și predicat în cealaltă;
a doua, în care terminul de mijloc e predicat în amîndouă premisele;
a treia, în care el e subiect în amîndouă premisele.

Figurile se însemnează de obicei astfel:

1) MP   2) MP   3) MP
    SM   SM   SM

SP.

Această schemă arată figurele goale lipsite de cantitate și calitate; dacă însă între literele cari însumă numai poziția mediei subiectului și predicatului se vor pune semnele care am convenit a se pune pentru calitatea și cantitatea judecăților, adică a, o, e, i atunci se vor || naște înăuntrul acestor figuri *modurile* lor de combinare. ¹³

Figura întâia urmează aceste două principii:

- 1) în ceea ce-i conținut întregul e conținută și partea lui.
- 2) De la ce-i exclus întregul e exclusă și partea lui.

Aceste principii sînt identice cu dictum de omni et nullo (menționat în nota § 28).

Figura întâia e firească, pe când celelalte sînt mai mult ori mai puțin artificiale;

din care cauză adevărul celorlalte se cercă prin reducerea lor la cea dentii, o procedură pe care vom dezvolta-o mai jos.

Modurile acestei figuri sînt în număr de *patru* și se numesc: Barbara (aaa), Darii (aai), Celarent (eae), Ferio (eio). În aceste cuvinte numai inițialele și vocalele sînt importante; ¹⁴ cele din urmă arată cantitatea și calitatea celor trei || judecăți din silogism, cele dentii reducerea.

[„A TREIA FIGURĂ...”]

2257

187 A treia figură e aceea în care medius e subiect în amândouă premisele, deci:

M + S   M + S   M — S   M — S

M + P   M — P   M + P   M — P

Regulele sînt:

1) Minora trebuie să fie afirmativă.

2) Nu se poate concludă decît particular.

Modurile ae și ao sînt escluse prin regula întâi, care zice că minora nu poate fi negativă.

aa și ea sînt escluse prin reg[ula] 2, care zice că concluzia nu poate fi generală.

Deci rămîn 6 moduri.

aaî, aii, iai afirmative [Darapti, Datisi, Disamis]

eao, eio, oao, negative [Felapton, Ferison, Bocardo]

Exemple:

Pentru Darapti:

Divizibilitatea materiei în infinit este nepricepută.

Divizibilitatea materiei în infinit este foarte sigură. Există deci lucruri foarte sigure cari sînt nepricepute.

POMOLOGIE

2257

238 Mai întâi o mică observație filologică. *Pomologie* e un cuvînt hibrid, pe ¹ care autorul ar fi trebuit să-l eviteze cum trebuiesc evitate toate hibridele. Oare s-ar putea zice *Dumnezeologie* m loc de teologie sau s-ar putea zice în limba germană *Versfussologie* în loc de *Metrik*? Nu. Prin urmare nici pomologie. Autorul cred că nu împărtășește

eroarea cea foarte răspîndită ca bogăția unei limbi consistă în *cuvinte*. Adevărata bogăție consista totdeauna în *locuțiuni*, în acele tiparuri neschimbate cari se formează în curs de mii de ani și dau ² fiecărei limbi o fizionomie proprie, apoi în bogăția ³ formelor flexionare, în sufixe, în prepozițiuni ⁴ (de care limba noastră are foarte multe) în sfîrșit în acele mulțimi de finețe psihologice ⁵ cari ele dau abia viață sunetelor moarte din cuvinte. Dacă n-ai un cuvînt îl circumscrii pur și simplu sau îl primești aproape ⁶ neschimbat dintr-o limbă mondială ⁷. Astfel în loc de pomologie se potrivea, credem, mai bine cultura ⁸ pomilor, căci a pune două cuvinte în loc de unul claritatis causa n-a fost niciodată un păcat. Cît despre cuvintele multe, în loc de-a îmbogăți, ele sărăcesc cumplit o limbă. Ele iau idei ⁹ viociunea intuitivă; ¹⁰ Cînd la rostirea mai multor cuvinte ai să-ți închipuiești același lucru, ajungi a nu-ți închipui nimic sau mai nimic ¹¹ la rostirea ¹² fiecărei din ele.||

Să ¹³ luăm de ex. cuvîntul *samă* și să dăm la toate locuțiunile ecuivalentul lor ²³⁹ german. „A baga de samă”, *bemerken*; „a lua sama”, *aufmerksam sein*; „sunt ¹⁴ de-o samă”, *gleichen Alters, gleicher Höhe*; „știe sama unui lucru”, *weiss wie das Ding anzufassen ist*; „o samă dintre ei ¹⁵”, *besondere unter ihnen* ¹⁶; „a-și face sama”, *an sich selbst Hand anlegen*; „a-și da sama”, *sich Rechenschaft ablegen*; „a lua și a da pe samă”, *Übernehmen, ubergeben*; „a ținea samă de ceva”, *etwas mit in Berechnung ziehen* ¹⁷; „a-l ține în samă pe cineva”, „a-i căuta cuiva în samă ¹⁸”, „*jenumden* ¹⁹ *achten*. Ieie-se acum pentru fiecare din aceste locuțiuni cîte un cuvînt nou ²⁰ și nici unul ²¹ din ele nu va exprima așa de bine lucrurile ca aceste șabloane ²² vechi.

Abstracție făcînd de la numirea ²³ cărții, aceasta e cît se poate de bine scrisă și-și tratează materia într-un mod popular ²⁴, nu ²⁵ însă superficial. Îndărățul formeii ușoare și a limbii populare, care poate c-ar fi putut fi și mai populară, autorul se vede a-și cunoaște cu temei toate ²⁶

1. după ce ar fi trebuit *șters* 2. după cari *șters* 3. după fo[rmele] *șters* 4. în manuscris: prepozițiunilor după mulțimea *șters* 5. după logice *șters* 6. *supraintercalat* 7. întreaga propoziție este scrisă deasupra alteia, *șterse*, și *anume*: în loc de pomologie ar fi fost mai bine pomărit sau [o circumscriere], numai aceea circumscriere să fie potrivită 8. după pomăritul sau *șters* 9. *deasupra* lui locuțiunilor *șters* 10. după lor *șters*, urmă a primei redactări: iau locuțiunilor viociunea lor intuitivă 11. sau mai nimic *supraintercalat* 12. *supraintercalat*, după care fiecare a fost transformat în fiecărei 13. după Vom da ex[emplul] *șters* 14. *deasupra* lui amîndoi *șters*

15. *deasupra lui* de oameni *șters* 16. *besondere unter ihnen* *deasupra lui* einige Menschen *șters* 17. mit in Berechnung ziehen *deasupra lui* nicht ausser Acht lassen *șters* 18. a-i căuta cuiva în samă *supraintercalat* 19. *după* ehren *șters* 20. *după* străin *șters* 21. nici unul *supraintercalat* 22. *deasupra lui* tipăriuri *șters* 23. *după* ti[tul] *șters* 24. *după* ușor *șters* 25. *după* fără însă ca asta *șters* 26. *textul se întrerupe aici*

[„ACEASTĂ PARTE NETRADUCTIBILĂ...”]

2257

Aceasta parte netraductibilă a unei limbi formează adevărata ei zestre de la ²⁴² moși strămoși, pe când partea traductibilă este comună gândirii omenești în ¹ genere.

Precum într-un stat ne bucurăm toți de oarecari bunuri cari sînt a ² tuturor și a nimănui ³, ulițe, grădini, piețe, tot astfel și în ⁴ republica limbelor sînt ⁵ drumuri bătute cari sînt a tuturor, adevărata avere proprie o are însă cineva acasă la sine;

iar acasă la dînsa limba românească este o bună gospodină și are multe de toate.

1. *după* în genere și îndeobște *succesiv șterse* 2. *supraintercalat* 3. și a nimănui *supraintercalat* 4. *supraintercalat* 5. *deasupra lui* are *șters* ; *redactarea, inițială:* și republica limbelor are

[„ÎN IAȘI EXISTĂ O ASEMENEA...FOAIE...”]

2257

⁷⁵³ În Iași există o asemenea ... foaie. Să zicem „foaie”, deși cuvîntul e în cazul de față foarte impropriu întrebuințat cînd sub „foaie” înțelegem un lucru cuviincios.

[„ASTFEL SE VEDE CUM ERISTICA ORIENTULUI...”]

2201

⁹⁶⁴ Astfel se vede cum *eristica* Orientului, compțiunea logicii și cugetării grece în cea alexandrină, a trecut la români în toată uscăciunea ființei sale. Să nu creadă nimenea că numai *noi* sîntem de vină la căderea noastră. E un lanț întreg de cauze. Ciocoiul turc a fost eristic, cel grec asemenea, cel român asemenea, însă de zece ori mai rău decît cei precedenți.

[„CE SĂ VĂ SPUN? IUBESC ACEST POPOR...”]

2257

⁸⁵⁹ Ce să ¹ vă spun ²? Iubesc acest popor bun, blînd, omenos, pe spatele ³ căruia diplomații croiesc carte și rezbele, zugrăvesc ⁴ împărății ⁵ despre cari lui neci prin gînd nu-i trece, iubesc acest popor care nu servește decît de catalici tuturor aceloră ce se-nalță la putere, popor nenorocit care geme ⁶ sub măreția tuturor palatelor ⁷ de gheață ce i le așezăm

⁶ pe umeri.

Pe fruntea [lui] ⁹ străinii scriu conspirațiuni și alianțe ruso-prusiene, pe seama lui se croiesc revoluțiuni ¹⁰ grandioase ¹¹ ale Orientului a căror fală o ¹² duc vro trei indivizi, a căror martiriu și dezonori le duce poporul, sărmanul. Ați făcut din ¹³ o parte din oraș tirana celorlalte cinci părți ca s-aveți alegători pe sprinceană, ați scumpit hrana de toate zilele ca s-aveți alegătorii voștri, ca în urmă acei puțini alegători să ¹⁴ vă dea dreptul d-a vă croi diurne și d-a împovăra într-un mod || nemaiauzit în România.

V-aș fi iertat să vă serviți [cu] neonestități personificate, cu faliți declarați, cu furi cunoscuți de lume, cu nulități egale cu bestia, ca să ajungeți la un scop, dar să vă serviți cu aceste mașine oarbe ca [să] nu ajungeți nicăiri — asta n-o pot înțelege ; pentru ca să vă retrageți în fața unui care după voi nu are încrederea țării — asta iar nu o înțeleg. În fața unificării patriei ¹⁴ noastre sfișiate, sîngerînde, vă iertam chiar crima paricidiului, dar să ne omoriți puțina ¹⁵ încredere ce o aveau puterile în noi, garanția existenței noastre naționale, pentru a nu ajunge nicăiri — asta e crud. Apoi ne-ați jucat guvernul în mîna unor oameni dintre cari unii nu au doar alt merit decît că sînt sămînța ¹⁶ urdorilor Fanarului sau alte cunoștințe decît să facă fluturi de hîrtie și să ... tacă.

1. după v[reți ?] șters 2. deasupra lui zic șters 3. deasupra există două încercări succesiv șterse de a înlocui spatele cu umerii * și spinarea 4. după desemnează șters 5. urmează sau regate șters 6. după suspină șters 7. după greutatea șters 8. deasupra lui punem șters 9. există aici un sa șters, probabil cu intenția nerealizată de a scrie lui ca mai jos: pe fruntea lui 10. după gra[ndioase] supraintercalat, apoi șters 11. supraintercalat 12. în manuscris: le, prin acord greșit cu revoluțiuni 13. supraintercalat 14. după nenorocitei șters 15. supraintercalat 16. după din șters.

CU PATERNITATE INCERTA

Comitetul central pentru serbarea întru memoria lui Ștefan cel Mare

APEL

Cătră onoratul public român

Luînd junimea română academică în considerațiune că ¹ o amîinare a serbării întru memoria lui Ștefan cel Mare ar produce dezinteres pentru totdeauna, a decis ² în adunarea sa generală de la ³ 10 iunie 1871 ⁴ cumcă ⁵ „Comitetul central se însărcinează a executa serbarea în 27 august 1871 cu mijloacele despre cari dispune” ⁶.

Primind comitetul această sarcină grea, pășește de nou, rezolut și plin de însuflețire, la realizarea scopului măreț. În darn sînt însă neînsemnatele puteri ale unui comitet, în darn este zelul modest al unei junimi! Serbarea de la Putna n⁷-are să fie serbarea unui comitet a unei junimi: serbarea de la Putna trebuie să fie un act produs de o națiune întreagă, serbarea de la Putna are să fie întrunirea națiunii române în suvenirile trecutului, în însuflețirea prezintului și în speranțele viitoriului! În trecutul neguros al națiunii române sînt multe puncte strălucitoare ⁸, unul dintre aceste, cel mai strălucitor, este acela în care apare umbra măreață a lui Ștefan cel Mare; pe lîngă această suvenir să ne adunăm; la mormîntul acestui bărbat să ne dăm mîna; aici să o⁹ zicem în fața lumii că ¹⁰ am avut un trecut și voim a avea un viitor!

Iată ideea! Iată scopul serbării! Nu junimea română academică a produs ideea serbării întru memoria lui Ștefan cel Mare: ea purcede din conștiința națională română. Națiunea română voiește cultura, și cultura ei trebuie să fie una: omogenă la Prut și la Somiș, omogenă în sînul Carpaților cărunți și pre malurile umede ale ¹¹ Dunărei bătrîne! Și viitoriul, cultura viitoriului, unitatea spirituală a viitoriului zace în noi, în generațiunile prezintului!

Cu mijloace despre cari ¹² comitetul dispune ¹³ serbarea nu se va putea aranja în mod demn de umbra măreață a eroului la al cărui mormînt ne-am ales altariul, nu în un mod care să facă onoare junimei academice a națiunii române

¹⁴. Sperăm însă că ¹⁵ cu ajutorul onoratului public român mijloacele noastre se vor putea înmulți și noi vom putea aranja o serbare cel puțin modestă, seriozitatea și însuflețirea generală o vor face grandioasă. Nenorocirea care a lovit fondul serbării nu poate ¹⁶ înnegura scopul care serbarea l-a avut ¹⁷; fatalitatea nu poate ¹⁸ să triumfeze preste ¹⁹ o idee! Sîntem de ²⁰ ferma convingere cumcă ²¹ publicul român nici pînă azi ²² nu au pierdut din zelul său nobil față cu cauzele mărețe !

Apelăm dară la naționalismul tuturor românilor, rugînd pre toți acei frați ai noștri cari voiesc a conlucra spre realizarea serbării să binevoiască a se pune în corespondință cu comitetul central.

Comitetul primește corespondințele și contribuiri ²³ sub adresa: *Vas. Bumbac, Viena, Universitate.*

Viena, în 14 iunie 1871 ²⁴

V. Bumbac, m.p. ²⁵

vice-președinte

Ioan Slavici, m.p. ²⁵

secretariu

APEL

Cătră junimea română

Fraților ! Nime ²⁰ nu e mai mult pătruns de ideea serbării întru memoria lui Ștefan cel Mare ²⁷ decît noi, pentru al căror viitori serbarea va să aibă cele mai mari rezultate.

Prin încrederea voastră, junimei române din Viena i s-a dat sarcina onorifică de a conduce deocamdată lucrările spre realizarea serbării. Azi e momentul ca să facem un pas rezolut, să realizăm dorința noastră ²⁸ comună. Pierdem un an din rezultatele serbării ²⁹ dacă ³⁰ amînăm serbarea pre ³¹ anul viitori.

Apelăm dară la zelul vostru național și vă provocăm ³²:

1. A vă organiza în timpul cel mai scurt ³³ în comitetele filiale și a vă pune în corespondință cu comitetul central din Viena ³⁴ (*V. Bumbac* ³⁵, *Universitate*).

2. A vă da părerea ³⁶ față cu serbarea, și în special față cu modul în care doriți ca ea ³⁷ să se realizeze, ca așa serbarea ³⁸ să poată fi un act produs conform dorințelor comune ale junimei române ³⁹.

3. A lucra în cercul vostru pentru lățirea ideii serbării și realizarea ei ⁴⁰, colectînd contribuiri și trimițîndu-le comitetului central ⁴¹ pînă la 15 iuliu a.c.

4. A vă îngriji mai cu deosebi despre aceea ca ⁴² să puteți participa cît mai mulți la serbare ⁴³.

Pînă la finea acestei lune, comitetul ⁴⁴ central va compune programul festiv ⁴⁵ și vi-l va face cunoscut.

De la energia junimei române depinde realizarea serbării: la lucru dară fraților !⁴⁶.

Viena, în 14 iunie 1871 ⁴⁷

Pentru comitet: ca mai sus ⁴⁸

APEL

Cătră junele române

Surorilor ! A venit momentul ca junimea română să manifesteze ⁴⁹ conștiința unității sale naționale; a venit momentul ca junimea română să o ⁵⁰ zică în fața lumii că e îndestul matură ⁵¹ spre a-și cunoaște chemarea sa ⁵² socială în Orientul Europei.

Au trecut timpurile fierului; au trecut era puterii brute: pe stindardul junimei române este azi numai una deviză ⁵³: cultura. Cu ocaziunea serbării întru memoria lui Ștefan cel Mare, junimea română academică, și cu ea ⁵⁴ întreaga junime română, voiește a da espresiune unitară ⁵⁵ rezoluțiunei sale de a se cultiva ⁵⁶ — *cultiva omogen*.

Acest act mare ar pierde din valoarea sa etică dacă voi nu ați conlucra spre realizarea lui, dacă voi nu ați lua parte la această întrunire: junimea română întregă trebuie să producă actul ⁵⁷!

Surorilor ! Priviți la măreța voastră ginte. Au căzut Roma bătrînă; noi am rămas orfani; numai una ereditate a rămas ⁵⁸ — superioritatea spirituală a ginte latine. Azi e momentul să arătăm cumcă sîntem ce sîntem ⁵⁹! Și voi fiți cu noi ! Cornelia a crescut pe Grachi ⁶⁰; Ioana a eliberat Francia; Medicele au fost numele artelor; Șarlota a murit pentru

binele comun: voi fiți surorile noastre !

Apelăm la simțurile ⁶¹ voastre naționale și vă rugăm ca să conlucrați în verice mod spre realizarea serbării — înștiințînd comitetul central din Viena (V. Bumbac, Universitate) despre nobilul sucurs ⁶².

Vă rugăm în special:

1. Ca ⁶³ să binevoiți a face pentru fiecare țară română (Muntenia, Moldova, Bucovina, Transilvania, Crișana, Timișoara, Marmorosa ⁶⁴ și Besarabia) cîte o flamură cu inscripțiunea: „*Cultura e puterea popoarelor*” — *Junele române din (țara)*.

2. Ca să binevoiți a trimite aceste flamure comitetului central la locul serbării (Putna, Bucovina) cu cîteva zile înainte de serbare (27 aug. a.c.) prin o reprezentantă ⁶⁵ aleasă din junele țării respective ori, dacă asta ⁶⁶ nu se poate nicidecum ⁶⁷, prin poștă.

3. Flamurile vor servi la serbare de ⁶⁸ decorațiune, reprezentînd sexul frumos al întregii românimi ⁶⁹, iară după serbare junii români vor primi flamurile din minile junelor române, ca eterne suveniri ai acestei zile mărețe !

Dacă toți voim, va fi ! ⁷⁰

Viena, etc. ca mai sus ⁷¹

1. A: cumcă 2. R, A: *nota 1*: Pe baza raportului care s-a dat din partea comitetului, și în urma promisiunii on. redacțiuni a „Curierului de Iași” 3. R, A: la *lipsește* 4. R, A: a.c. 5. R: că 6. K, A: „Comitetul central se însărcinează a executa serbarea cu mijloacele de care (A; despre cari) dispune în 27 august 1871” 7. R, A : nu 8. R, A : și 9. R: o *lipsește*. 10. R: că *lipsește*; A: cumcă 11. R: umede ale *lipsește*. 12. R: de care 13. R, A: *nota 2*: Vezi raportul comitetului publicat în foile române; vezi no. 55 al „Curierului de Iași”, unde se promite răspunderea unei colecte de 1.000 lei noi 14. R, A: nu în un mod care să facă onoare junimei academice a națiunii române *lipsește* 15. A: cumcă 16. R: putea 17. R: care l-a avut; A: care l-a avut serbarea 18. R: putea 19. R: de 20. R: avem 21. R: că 22. R, A: astăzi 23. R: contribuțiunile în bani 24. R: Viena, în 12 iunie 1871; A: Viena, în 12 iunie 1871 *lipsește* 25. R: m.p. *lipsește* 26. R, A: nimeni 27. R: întru memoria lui Ștefan cel Mare *lipsește*. 28. R: noastră *lipsește* 29. R, A: din viața noastră comună 30. R, A: *urmează* mai 31 R: pînă la 32. R: propunem 33. R: cel mai scurt timp 34. R: din Viena *lipsește*: 35. R: *urmează*, Viena 36. R, A: păreri 37. R: ea *lipsește*. 38. R: pentru ca o așa serbare 39. K, A: conform dorințelor generale 40. R: ideii și serbării și realizării ei; A: ideii serbării și realizării ei 41. R, A: contribuiri și trimițîndu-le nouă 42. R: despre aceea ca *lipsește* 43. K, A: să puteți fi reprezentați cît mai numeros la locul serbării 44. R, A: lunei acesteia, noul comitet 45. R: festiv *lipsește*; A: serbării 46. R, A: La lucru dară, fraților ! De la energia junimei române depinde realizarea scopului 47. R, A: Viena, (A: în) 12 iunie 1871; R: *nota*. 3: Sînt rugate toate stimatele redacțiuni române de a binevoi a reproduce aceste apeluri, a-și da părere[re]a față cu serbarea și a trimite comitatului central cîte un exemplar din numerele în care este ceva despre serbare. Numa așa vom fi în stare a aranja conform opiniunii publice. Rugăm deodată stimatele redacțiuni române de a sprijini cauza serbării. *Comitetul* 48. R: V. Bumbac Vice-președinte Ioan Slavici. secretar; A: Vice-președinte, V. Bumbac m.p. secretar, Ioan Slavici m.p. 49. R: manifeste 50. R: o. *lipsește* 51. R: națiunea română e îndestul de matură. 52. R: sa, *lipsește* 53. R: este numai un cuvînt 54. R: junimea română academică, și cu ea *lipsește* 55. R: o espresiune unanimă, 56. R: d-a se 57. R: actul, mai repețim, trebuie să fie produs de întreaga junime română 58. R: ne-a, mai rămas 59. R: ce sîntem *lipsește* 60. R: Grachii 61. R: simțimintele 62. R: nobilul vostru concurs 63. R: ca *lipsește* 64. R: Maramoroșul 65. R: reprezentațiune 66. R: aceasta 67. R: nicidecum *lipsește* 68. R: ca 69. R: reprezentînd sexul frumos al întregii românimi *lipsește* 70. R : Dacă toți voim, tot se va TACE ! 71. R: Viena 14 iunie 1871, Pentru comitatul central: Vice-președinte V. Bumbac, secretariu Ioan Slavici.

SERBAREA DE LA PUTNA INTRU MEMORIA LUI ȘTEFAN CEL MARE

Orice popor, pentru a se putea întări ș-a pune baza unei existențe durabile, mai nainte de toate are trebuință neapărată de-o patrie, de un pămînt de care să se lege cu sîngele și viața sa, la care să țină din toată puterea și dragostea inimei sale. Istoria veacurilor trecute ne arată că neamurile cari nu s-au lipit de o asemenea patrie, a căroră țel și tendințe au fost numai cuceriri și năvăliri deprădătoare, fără a găsi un colț în lume în sinul căruia să plînteze simburile

fecund al unei vieți strălucite în viitor, zicem toate acele neamuri s-au șters de pe fața pământului ca colbul suflat de vânt.

Dar dacă prima condițiune a constituirii și consolidării unui popor este *patria*, nu mai puțin important pentru dînsul și pentru traiul său sînt luptele și frămîntările ce trebuie să susție în fața sămîntîilor străine cari îl încungiură și-i amenință pe tot momentul cu pieire clădirea ce și-a făcut. Aceste lupte și frămîntări se conduc și se operează de oameni mari, cari la romanii și grecii antici se numeau semizeii, iar la noi viteji și voinici.

Mai târziu brațul începe să obosească, dușmanii amenințători, de asemenea slăbiți, conținesc agresiunile lor; puterea vitală din popor trebuie consumată într-alt chip; atunci începe mai cu mare vigoare agitarea inteligenței. Acesta este momentul cel mai solemn. Acest stadiu se numește — deșteptarea poporului.

Atunci te întrebi: Cine sunt? Unde mă găsesc? Ce trebuie să fac?

Fericita nația care prin faptele și lucrările sale răspunde nimerit la aceste vitale întrebări.

De la începutul secolului nostru mai ales, românii încă au simțit trezindu-se în sufletul lor nedumeritul dor de regenerare și renaștere. Popor tânăr și plin de viață, oțelit în cumplitele suferințe ale timpurilor, aprins de emulație în fața celorlalte popoare, el s-a aruncat c-un entuziasm nespus pe calea propășirii, a alergat ars de setea cea mai crudă — la izvoarele dorite ale culturii.

Dar nenumărate și grele sunt lucrurile ce trebuie împlinite pentru a face fericirea unei nații. Chiar un individ, până s-ajungă binecrescut, asigurat în existența sa, luminat la minte, c-un cuvânt bine preparat pentru a aduce o viață demnă și folositoare, de cîte ajutoare nu are trebuință? ! Dar încă o nație întreagă, și mai ales o nație ca a noastră! „La lucru dar barbați și femei, tineri și bătrâni”, ne strigă puternica voce a secolului al nouăsprezecelea. Departe de noi odihna zădarnică! Departe de noi îndeletnicirile frivole și stricăcioase intereselor noastre naționale!

Să lucrăm, dar să lucrăm inspirați de sântul glas al patriei, să asudăm dar sudoarea noastră să se scurgă pentru interesele neamului românesc.

Un model de lucrare pentru binele poporului nostru este *Serbarea de la Putna*, care a reîmprospătat în mintea fiecăruia român memoria sfântului erou Ștefan cel Mare și groaznicului trăznet al dușmanilor doritori de viața și leagănul nostru.

Iată serbarea, iată mărețul spectacol despre a căruia însemnătate și curs ne-am propus a prezenta lectorilor noștri o scurtă dare de samă.

Dar înainte de a face istoricul serbării și-a solemnităților ei, credem de interesul publicului ce n-a avut norocirea să călătorească la mănăstirea Putna a-i face încălta cunoscută poziția topografică a acestui lăcaș sfânt, mândră și doioasă suvenir a timpului îndepărtat. Tot aci va fi locul nimerit pentru descrierea acelor podoabe și pregătiri artificiale pe cari comitetul aranjatoriu le-a făptuit spre trebuințele oaspeților și spre mărirea sărbătoarei.

Când pleci de la Hadikfalva către Putna, pe un drum a căruia împrejurime, dotată de natură și de oameni cu cele mai bogate daruri, cu cele mai frumoase podoabe, îți răpește vederile și-ți dezmiardă sufletul: zicem, când pleci spre Putna, zărești în depărtare înălțându-se către ceri falnicile coame și spete a munților Carpați. Pe de o parte ți-ar plăcea să ajungi cât de curând la țelul călătoriei, pe de altă parte ai dori să treci perpetuu pîntre aceste holde înflorite, pîntre aceste dumbrăvi răcoroase, unde ochii nu se satură de privirea impozantelor aleie de plop și-a mănoaselor țarinii din Bucovina cea dragălașă. După o călătorie de 4 — 5 oare în fine regiunea vegetațiunii bogate dispăre, poalele munților se arată, un vînt rece te aburește, o tăcere sfîntă te împresoară, și puțin cîte puțin te trezești adîncindu-te în crierii munților. Aici la capătul satului, pe genunchii unei grupe de munți acoperiți cu brazi seculari, se rădăcă mănăstirea cu turnurile ei măiestoase. De toate părțile împresurată cu munți sfîșieți de crăpături și văi adînci și înguste; în apropierea unor mici plaiuri de verdeață încântătoare, cu drept cuvînt a fost aleasă de locașul etern a celui ce n-a avut răgaz să se odihnească toată viața sa cum se cuvine. Mănăstirea se compune dintr-o biserică destul de spațioasă, care într-una din despărțiturile sale cuprinde mormintele domnilor Ștefan cel Mare, Bogdan și Rareș și-a mai multor doamne din epocile gloriei noastre militare. În jurul bisericii sunt rădicate în formă pătrată odăile destinate pentru călugări, odăi dintre cari cele mai multe sunt adevărate saloane. La intrare deasupra zidului este așezată clopotnița c-un turn înalt, înlăuntru din partea dreaptă o altă clopotniță mai mică, ce conține clopotul lui Ștefan cel Mare numit Bugea. Spațiul dintre biserică și edificiul cu chiliile este acoperit de verdeață și de-o grădină plină de flori, organizată după gustul cel mai bun.

Lucrările făcute de comitetul aranjator întru scopul serbării au fost următoarele:

Din sat până la mănăstire de - amîndouă părțile șoselei, pe lângă arborii naturali erau împlântate în pămînt cetine de brad în două șiruri paralele. Ici și cole în direcția

---

acestor aleie artificiale erau așezate lampioane mari și mici pentru lumină. La mijlocul drumului, considerat din sat

până la mănăstire, se înălța un impozant arc de triumf, construit din crengi de brad și decorat cu o mulțime de flamuri. Pe frontispiciul arcului se cetea cuvintele: *Memoriei lui Ștefan cel Mare, mântuitorul neamului*. De partea dreaptă a acestui arc, pe un plai ce nu se rădică mult peste nivela drumului, era situat colosalul portic, o construcție într-adevăr minunată, încăpătoare de 1500 persoane. Înăuntrul acestei clădiri erau așezate de-a lungul mese și lavițe de brad. Pe stâlpii din mijloc atârnavu marcele țărilor române și-o sumă de flamure mici. În fine aranjamentul dinaintea porticului, stătători din mai multe șiruri de cetine împlântate în pământ, împodobite cu drapele, era de-o frumusețe rară.

Acum, după ce-am dat lectorilor noștri o idee palidă despre situația maiestuoasă a mănăstirii și despre aranjamentele comitetului, rămâne să facem tabloul măreței festivități.

Sâmbătă sara, la 10 oare, un imens număr de oaspeți se îndrepta către biserică. Era momentul începerii serbării. De - abia preoții intrase în altar, de - abia se începuse sfintele ceremonii, când la pomenirea numelui neuitatului erou clopetele se clatină, salvele de tunuri vuiesc de două părți de pe vârfurile munților. Atunci:

Mușchiul zidului se mișcă, pînă iarbă se strecoară
O suflare care trece ca prin vine un fior ...
Este ora nălucirii : Un mormânt se dezvălește ,
O fantomă 'ncoronată din el iese ... o zăresc ...
Iese ... vine către țărniuri ... stă ... în preajma sa privește .
Răul înapoi se trage, munții vârfurile își clătesc .

Ascultați !... marea fantomă face semn ... dă o poruncă ...
Oștiri, taberi fără număr împrejură-i înviez ;
Glasul ei se 'ntinde , crește, repețit din stîncă'n stîncă ,
Transilvania 'l aude : Ungurii se înarmează .

Salutare, umbră veche ! primește închinăciune
De la fiii României, pe care tu o ai mărit:
Noi venim mirarea noastră la mormântu 'ți a depune,
Veacurile ce 'nghit neamuri al tău nume l-au răpit.

Este imposibil de exprimat bine prin cuvinte acea impresiune înălțătoare ce te pătrundea la auzirea acelor vuiete. Sunetele clopotelor împreunate cu trăzniturile bubuitoare ale săcălușelor parcureau munții departe - departe, și mult în urmă auzai clocotind ecourile repețite. Mai adaugă la aceste splendida luminație din mănăstire și strălucitoarele focuri aprinse pe piscurile de primprejur : și-o fericită iluzie te răpește și te transportă în timpurile când viteazul pe care-l celebrăm după patru secole sta cu fierul în mână, ca un zid de apărare al creștinătății contra furiei musulmane.

Târziu noaptea oaspeții se retrag, reprezentanții și damele în odăile din mănăstire, iar cealaltă parte a publicului pe la casele țăranilor.

Duminică la 8 oare dimineața câteva rânduri de salve anunță adunarea publicului în porticul festiv. Președintele comitetului arată în puține cuvinte energice scopul ce-a adunat atâți români la mormântul preamăritului erou al națiunii și exprimă mulțumirea cea mare de care se simte pătruns comitetul și întreaga junime academică, în fața concursului ce i-a dat națiunea întru realizarea măreței idei. Apoi publicul intră în biserică, pentru a asculta sfânta liturgie.

Aici în tot decursul sfântului serviciu divin patru tineri academici stau lângă mormântul lui Ștefan. Pe la preceasnă părintele egumen al mănăstirii, d. Arcadiu Ciupercovici, ține o predică corespunzătoare hramului, prin care eminentul preot știu atât de bine să vorbească la sufletele auditorului, sub formă religioasă, încât dacă ni s-a încălzit

sufletul de sentimente religioase, nu mai puțin am simțit inima noastră mișcându-se de patriotism și însuflețire.

Săvîrșindu-se liturgia, publicul cu preoții în frunte se aranjază într-o procesiune maiestuoasă care se oprește la portic. La mijlocul porticului pe o masă se vedeau urna consacrativă, epitaful lucrat pe catifea albastră închisă a d-nei Maria Rosetti, epitaful pe catifea roșie a d-nelor din Bucovina; iar lângă masă răzemat de stâlpi străluceau în toată pompa lor frumosul stăndard al d-nelor din Iași și mărețele flamure a doamnei Haralambie și-a școalei de belle arte din Iași, provezute cu portretul lui Ștefan cel Mare, ornate cu diferite simboluri de aspirație și glorie în viitor și înzestrate cu inscripții nimerite și demne de memoria marelui domn român. Toate aceste odore se sfințesc de către clerul oficiant, în urmă lumea să stropsește cu aghiasmă și-apoi în mijlocul unei tăceri adânci d. Xenopol rostește cuvîntarea festivă. Acest cuvînt întrunește în sine toate elementele ce constituie un adevărat op de elocință, și nu-i mirare dacă mintea fiecăruia era fixată cu toată puterea asupra pasagelor instructive ce se desfășurau într-însul, asupra învățăturilor potrivite ce oratorul făcea să se reflecteze din faptele lui Ștefan cel Mare asupra stărei noastre de față. După aceasta veni corul

compus din teologi bucovineni și intonă în cuartet imnul religios a lui Alecsandri, compus anume pentru serbare. În fine lumea se înturnă în ordinea de mai nainte la biserică pentru a se continua și sfârși sfânta liturgie, și astfel se fini serbarea hramului și festivitatea zilei dinții întru amintirea domnului Ștefan.

A doua zi luni dimineața publicul iarăși se adună în portic și pleacă ca în ziua precedentă la biserică pentru ascultarea sfintei liturghii. După liturghie procesiunea cu preoții oficianți reîntorcându-se la portic, ieu darurile: adică urna, epitafurile și standardele și le transportă în biserică, unde se depun pe mormîntul aceluia pentru care le destinară dăruitorii lor. Dar înainte de a rădica darurile din portic, Prea Cuvioșia Sa părintele egumen al mănăstirii se suie la tribună și dă cetire „Cuvîntului de îngropăciune la moartea lui Ștefan cel Mare”. Această orațiune funebră este un monument literar găsit în Besarabia de Hurmuzachi. Cînd și de cine s-a compus, nu se știe, dar că nu s-a rostit la îngroparea lui Ștefan cel Mare, cum ne spune titlul, este constatat. Fie însă compus de oricine, acest cuvînt cu drept se potrivește aproape de un model de elocință română și pînă și azi el te pătrunde pînă în adîncul sufletului și te farmecă prin stilul său plăcut și energie. Bună idee a avut dar comitetul a-l pune în programă, căci cel ce l-a ascultat a trebuit să mărturisească că rostirea lui a fost unul din momentele cele mai însemnate ale serbării. Unde se descrie mai bine eroismul lui Ștefan decît în acest necrolog eminent: „*Ca fulgerul de la răsărit la apus a străluminat: marturi sînt leșii, cari cu sîngele lor au roșit pămîntul nostru; marturi ungerii, cari-și văzură satele și cetățile potopite de foc; marturi tătarii, cari cu iușimea fugei n-au scăpat de fierul lui; marturi, turcii, cari nici în fugă nu-și putură afla mîntuirea ... marturi sînt toate neamurile de pe-mprejur, care au cercat ascușitul sabiei lui! ...*”

Unde se face mai drept și mai deplin panegiricul iubitului erou, ca-n aceste cuvînte:

„*Dar ce minte e atît de bogată în gîndiri, ce limbă e așa de îndestulată în vorbe, ce meșteșug așa de iscusit la împlinirea cuvîntului, ca să poată împodobi atîtea risipe ale vrăjmașilor, atîtea sfărămări de cetăți, atîtea zidiri de locașuri sfînte și atîta înțelepciune, și în cît au trăit, au înflorit și voinicia și fericirea noastră, și care toate lucrările sale și le-a pecetluit cu credința în Isus Christos: în războaie biruitor smerit, în pace domn drept și bun, iar în viața sa în parte credincios adevărat*”.

În fine iată ce spune necrologistul despre Ștefan pe cînd se afla țara în zile de pace: „*Departa de curtea lui toată minciuna, zavistia legată, pizma ferecată, înșelăciunea izgonită, strîmbătatea împilată de tot: dreptatea împărătea pe scaun; și nu ea lui, ci el era supusul ei și șerbitoriu! De apuca armele, de ea se sfătuia; de judeca, pe dînsa o asculta; de cîntea, ei-i urma și toate le făcea ca un șerb din porunca ei ! Cei vechi băznuia, că dreptatea a fugit dintre oameni; iar noi putem adevveri, că la noi stăpînea. O, viață fericită! O, obiceie de aur ! o, dulce stăpînire întru carea au petrecut străbunii noștri ! Oare-ți mai veni vrodată ? Oare ne vom învrednici și noi a vă avea ? Oare ați fost numai și ați trecut, lăsîndu-ne nouă numai o amară aducere aminte de voi? Atîta-i de dulce dreptatea la o stăpînire și atîta-i strîmbătatea de amară, încît noi după atîtea veacuri plîngem pe un*

---

domn drept atunci cînd pe cei strîmbi sau îi uităm sau mi ne aducem aminte de ei fără nu să-i hulim”.

Tot înainte de a depune darurile prețioase pe mormînt se ține parastas de pomenire și se cîntă frumosul imn a lui Ștefan cel Mare esecutat de corul teologic. Cu ocaziunea așazărei darurilor se cetesc cu glas tare toate inscripțiunile de pe ele.

În fine trebuie să amintim că la toate momentele mai solemne din cursul serbării se trăgeau clopotele dimpreună cu *Bugea* și se dau mai multe rînduri de salve, care toate împreună împrumutau serbării o față mai solemnă și mai maiestoașă.

Pîn-aici ne-am încercat a schița partea festivă și partea religioasă a serbării, rămîne să informăm publicul despre partea veselă, despre petrecerile și îndeletnicirile ce au urmat în ambele zile festive cu ocaziunea meselor comune în portic și începînd de sara pînă adînc în noapte.

La ospățul comun de duminică după amiazi cel dinții toast l-a ținut președintele comitetului în sănătatea și lunga viață a Imperatorului Austriei. După aceasta au urmat o serie de toasturi întovărite de discursuri patriotice și naționale, în cari se revela sentimentele aprinse și entuziasmul viu al vorbitorilor, cari nu puteau înăduși în sufletul lor nobila pornire a focului patriotic, pe lîngă toată privegherea riguroasă a comisarului rînduit din partea guvernului. Cele mai mari emoțiuni au produs discursurile înfocate și adînc simțite ale d-lor *Silași*, prefect la seminarul gr. cat. din Viena, *Sbiera*, redactorul foiei Societății pentru cultura poporului român din Bucovina, *Mureșanu*, reprezentant din Transilvania și *Procopeanu*, preot din Dorna. Nu mai puțin au fost aplaudate toasturile d-lor *Costinescu*, *Stănescu*, reprezentant din Arad, a preasfinției sale episcopului *Filaret Scriban* ș-a venerabilului egumen al mănăstirii, *Ciupercovici*.

După scularea de la masă, atît duminică cît și luni se începură improvizarile adevăratei petreceri comune. La sunetul armonios a unei escelente orchestre din Suceava în mai multe părți ale porticului se încinseră danțurile cele mai aprinse, atît naționale, cît și străine. Era frumos a privi hora jucată de juni și de domnișoare române din diferitele

provincii. Pentru variație, în intervalele danțurilor câțiva tineri cu vocea melodiosă intonau solo cîntece naționale, ce erau ascultate și aplăudate de publicul, obosit de danț, cu mare frenezie. Nu trebuie să uităm a mai aminti că luni de cătră sară toți oaspeții au ieșit afară din portic și-au improvizat pe plaiul umed de ploaie un șir de danțuri. Într-o parte danțau grupele oaspeților, în cealaltă poporul. Așa erau de înveseliți cu toții încît nici ploaia ce picura din cînd în cînd nu putea să întrerupă cursul danțurilor.

Pentru ca și poporul adunat la serbare, atît din satul Putna, cît și din cîteva sate din apropiere, să ducă o amintire vie în inima sa, n-au lipsit măsurile convenite pentru a-i inspira și lui interes cătră însemnătatea sărbătoarei. Astfel cîțiva din inteligență au adunat pe țărani în sat, de acolo punîndu-se în fruntea lor i-au condus în sunetul marșului în monastire, unde au îngenunchat de mai multe ori și-au făcut închinăciuni înaintea arcului de triumf și-a fațadei monastirei, pomenind numele marelui Ștefan. Apoi intrînd în curtea bisericeii au fost întîmpinați de venerabilul egumen, care și de astă dată le-a adresat cuvinte pline de învățătură și de sfătuiri adevărat părintești. Încît pentru ospăț pentru popor comitetul s-a îngrijit de un bou, care s-a fript întreg și s-a împărțit pe movila de lîngă portic în regula cea mai bună.

Astfel se fini acea serbare, a căreia amintire va rămînea neștersă din inimile române și de la care, credem, fiecare s-a întors cu mai multă tărie în suflet, cu mai mult respect pentru eroii trecutului nostru și cu mai multă abnegare în ceea ce privește interesele noastre comune.

Oricine ce va zice, această serbare a ieșit pe cît se poate de bine, mulțămîtă energiei și zelului comitetului aranjator, mulțămîtă acelor cari prin concursul material au făcut posibilă ținerea ei.

Să deie ceriul ca să ajungem asemenea momente mai adeseori, să ne întîlnim pe mormintele strămoșilor noștri plini de virtute, și să ne legăm de suvenirea lor cu credința și aspirațiile vieții noastre. Numai cu chipul acesta vom putea conserva patria ce avem; numai cu chipul acesta neamul românesc poate spera slavă și pomenire în viitor! ...

[22 și 25 august 1871]

FATA MAMEI ANGO ȘI GIROFLÉ-GIROFLA

De doi ani s-a introdus și la noi operetele comice și cum se știe s-a început cu Fata mamei Ango , în urma Giroflé, acum mai auzim că se pregătește „Princesa de Trepizonda ” și dacă a vrea Dumnezeu, tot așa înainte. Calea s-a deschis și mulți își freacă mânele și se bucură de aceasta; crezând cumcă teatrul nostru a făcut un progres mare, s-a format companii lirice etc. Noi însă care căutăm la teatru, nu zgometul ce amorțește sufletul, ci școala care formează inima, îndreptează caracterul prin icoane vii, să vedem întrucît este folositor acest gen de teatru; această drojdie de teatru să zicem. Teatrul este artă și astfel fiind trebuie să tindă la caracterul tipic, la expresiune , la frumusețe. Când Molière a creat pe *Tartufe*, a reprezentat ipocrizia cu formele potrivite ei în gradul cel mai energic; astfel că Tartufe, din simplă individualitate, s-a rădăcat la un caracter hotărît. Trăsăturile acestui caracter însă fiind generale, neatîrnate de timp și spațiu; în același timp fiind omenești ele nu mai sunt simple trăsături a unui caracter, ci formează însuși un tip al omului, tipul ipocriziei . De aceea Tartufe a lui Molière va trăi cît și omul de pe pămînt , căci el va fi oglinda vecinică în care se va recunoaște ipocritul . Tot astfel cu toate caracterele comedii. În sensul acesta dînsa iese din lumea comună, înfățișîndu-ne caractere, tipuri. O asemenea este hrană sufletească, căci ea ne arată pe noi înșine cu simțirile și patimile noastre, și, din felul desnodămîntului piesei, vedem consecințele patimilor noastre. Publicul la un asemenea spectacol simte emoțiunea care-l cuprinde, se interesează de soarta ficțiunilor de dinaintea ochilor săi. A produce emoțiune, trebuie să tindă autorul, actorul, muzicantul ; căci emoțiunea este care mulțămește pe om, dînsa i ascute simțirea și-i perfecționează sufletul. Sălbatecul nu se emoționează de nimic. Dacă comedia arată defectele, drama înfățișează vîrtejul sufletului nostru. Drama va arăta ce poate face pasiunea din noi; cum sub impulsivitatea ei, sufletul nostru devine măreț pînă la sublim sau hîd pînă la oribil, după calea care ea a apucat. Opera, prin muzica ei ca expresiune cînd măreață cînd dulce, dezmierdătoare , produce prin combinația măiestrită a sunurilor toate mișcările și peripețiile sufletului nostru. Expresiunea ei cea vagă ne pătrunde încetul cu încetul, produce o vibrație nervoasă în noi, devenim melancolici și în urmă visători. Comedia, drama, opera ne mișcă, căci au în ele expresiuni de ale frumuseții. Operetele nu tînde să exprime nimic, ele sunt curat caricatură în personajele și costumurile sale; nici o tendință estetică. Opereta a născut din sufletul tocit și uzat a Parisianului actual, sceptic, i-a trebuit un teatru care să-i deștepte simțurile enervate . Dar el ne înfățișează spiritul îmbătrînit și ar părea natural să aibă un asemenea teatru. Cu noi însă nu este acelaș lucru. Suntem în momentul trecerii de la barbarie la civilizație și trebuie ca societății noastre să i se dea acel fel de teatru care să-i dezvolteze și să-i cultive inima; căci precum pe o vîrstă plîpîndă un soare prea arzător este în stare să-o usuce; de asemenea și o societate tînră dîndu-i modele numai pur simțuale , o menține în starea de materialitate și-i corupe sufletul. Capitalul intelectual al actorilor ar fi putut să fie întrebuințat în studiarea altui teatru decît în a scenelor cu îndoite înțelesuri.

[21 decembrie 1875]

Toți ascund scăpările lor din vedere după această nefericită literă pe care lumea o încalică . Dacă un naturalist prinde un corb și-l ține în casă ca să vadă dacă această pasere trăiește într-adevăr o sută de ani, el se numește X. — Dacă un tânăr , vrînd să știe de-i șede bine când doarme, își închide ochii și se uită în oglindă cu ochii închiși, se numește X. — Dacă unul, vrînd să-și vîndă casa, ia o bucată de cărămidă și, la stri -

---

garea vînzărei, o arată ca proba casei, numele lui tot X. Altul, vrînd să prind-un șoarece ce i-a ros un manuscript asupra epocii lui Mircea cel Mare, a luat o bucată de carne-n gură și, stînd la bortă, aștepta să vie șoarecele ca să puie mîna pe el — X. X visează noaptea c-a călcat într-un cui și a doua zi își oblojește piciorul, iar Y-i zice: „Bine-ai pățit ! de ce dormi noaptea fără cizme-n picioare". Altă dată X întîlnește pe Y:

— Frate, am auzit c-ai murit, adevărat va fi sau nu?

— Dar nu vezi că trăiesc?

— Așa e, dar cel ce mi-a spus c-ai murit este cu mult mai vrednic de crezut decît d-ta.

X, auzind că cine are barbă lungă este neghiob și întîmplîndu-se el cu barba mare zice în sine: „S-apuc barba cu mîna și cît-a trece din mînă-afară s-o ard la luminare, ca să nu cad în acest ponos". Zicînd o și făcu; dar aprinzîndu-se barba îl arse la mînă și, luîndu-și mîna de la barbă, arse barba toată și proverbul se împlini.

X, călătorind c-un chelbos și c-un bărbier, hotărîră ca noaptea să păzească fieșcare cu ceasul său. Fiind ceasul întîi al bărbierului, vru să glumească cu X și-i rase capul cînd dormea. Viind ceasul lui X, bărbieru-l deșteptă. X, puindu-și mîna-n cap să se scarpine și găsindu-l gol de păr, socoti că el este chelbosul și zise către bărbier: „Prostule! în loc să mă scoli pe mine, tu ai sculat pe chelbos !"

X vede o casă frumoasă și zice: „O ce minunată casă ! oare *aici* s-a zidit?"

[6 iunie 1876]

MĂSURI HIGIENICE PENTRU ORAȘUL CERNĂUȚI

Consiliul sanitar al provinciei Bucovinei, în ședința sa din 7 iunie a.c., au dizbătut și asupra mijloacelor de sanificare a orașului Cernăuților. Consiliarul guvernial dr. Denrrowski, espuiind starea de necurătenie și mînuirea nesuficientă a măsurilor polițienești din partea primăriei acelu oraș; descriind dese epidemii care se nasc în oraș din cauza acestor inconveniente, au ajuns la concluzia că sanificarea Cernăuților se poate ajunge prin canalizare și îndestulare cu apă. După espunerea celui mai nou sistem de canalizare, d-rul propune ca aceasta să aibă preferență înaintea iluminărei cu gaz, care i se pare mai mult un lux decît o necesitate. Aceste propuneri sînt deocamdată de domeniul proiectelor problematice. Cel puțin dacă îndestularea cu apă de băut ni se pare lesne de realizat, canalizarea orașului Cernăuți ar prezenta, din contra, atîtea greutăți tehnice de realizare încît [se] mai poate ca foloasele aduse să nu corespundă cu sacrificiile făcute. Se va putea crea oare raza de apă îndestul de puternică ca să hrănească canalele de curățenie ale unui oraș care e atît de sus asupra nivelului rîurilor din apropiere? Îndealtfel insalubritatea acelu oraș e desigur de atribuit mai mult unui soi oarecare de locuitori și lipsei private de îngrijire decît condițiilor generale în care se află orașul.

[20 iunie 1876]

SABIA DE INVESTITURĂ

Sabia care va servi la investitura lui Murad sau a fratelui său Hamid sau în fine a oricărui sultan, în moscheea de Eyoub, nu este, precum se crede generalminte, adevărata sabie a lui Osman.

Această armă de cel mai mare interes istoric se află la St. Petersburg, ea face parte din remarcabilul arsenal a

A.S. Marele Duce Constantin Neculaevici. Iată cum a intrat în posesiunea sa: Această armă era confiata în paza ianicerilor. În timpul distrugerii acestor trupe, bătrînul agă, care era păzitorul, reuși a scapa luînd cu el și sabia. Se ascunse în o mică politie din Asia minoră și, redus la mizerie, el vîndu mai-ntîi puțin cîte puțin pietrele prețioase care decorau mănuchiul; apoi a trebuit să se decidă a vinde sabia, care fu cumpărată de un rus și oferită, în urmă, marelui Duce. Sabia nu este mare, e puțin îndoită și poartă pe ea numele califului Osman.

Sabia actuală a moscheei de Eyoubă e o spadă modernă.

[25 iulie 1876]

CORRESPONDENȚĂ INTIMĂ

D-na Cornu, sora de lapte și amică intimă a lui Napoleon al III, murind de curînd, a dăruit corespondența pe care a ținut-o cu înaltul său amic bibliotecii naționale din Paris. Corespondența începe într-o vreme în care prințul Ludovic nu avea decît zece ani, iar cea din urmă scrisoare e datată cu două luni înainte morții împăratului. Prin testament d-na Cornu dispune ca aceste hîrtii să se publice abia în anul 1885, din care cauză ele au și fost puse sub sigil; iar cu îngrijirea publicării testatoarea însărcinează pe d. Renan sau, întîmplîndu-se ca acesta să fie mort la 1885, publicarea o va face d. Duruy.

[28 iulie 1876]

ARHEOLOGIC [„CANDIDATUL...”]

Candidatul de teologie d. Kurze scrie în Gazeta de Triest că prin săpături i-ar fi succes de-a descoperi urme ale vechiului oraș Metulun. După spusele lui Strabo ș-ale lui Appian acest oraș era locuit de populația ilirică a iapizilor și au fost luat cu asalt și risipit de cătră Cezar Octavian în anul 32 înainte de Chr. Într-o vale plină de păduri, spre nord-est de Lass în Carniolia s-au găsit aceste urme. După zidurile, în parte dezgropate, ale orașului, s-au găsit vase de lut de o formă proprie și cu ornamente marginale primitive, care par a arăta că vasele nu sînt de origine romană, ci iapidică. Săpăturile a mai adus la lumină un fel de cordea de fier, cu găuri la capete și cu dinți la margine, și mici plăci în forma cărămizilor, dintr-un fel de lut, amestecat cu particule de fier.

Societatea arheologică din Atena au descoperit, la săpăturile făcute pe coasta de sud a Acropolei, o tablă de marmoră foarte importantă pentru filologie și istorie. Tabla conține o inscripție de 80 de șiruri și anume tractatul ce l-au făcut atenienii cu Chalkis după ce, sub conducerea lui Pericles, supusese Euboea.

[1 august 1876]

GÎNDACI DE CARTOFI ÎN EUROPA

După comunicațiile guvernului imperial german, această insectă destructoare a cartofilor (gîndacul Colorado, *Doryphora decemlineata*) și-a găsit calea peste Ocean cu toate măsurile de pază ce se luase împotriva lui. După raportul Senatului orașului liber Bremen, acest soi de gîndaci periculoși s-au găsit pe corăbii încărcate cu mărfuri americane, și nu în cartofi, ci în saci cu popușoi și pe cuverte. Se vestește că insecta s-au arătat pe mai multe moșii din Sveția, nimicind recolta cartofilor pe mari întinderi cultivate. Pericolul importării acestui dușman al agriculturii este deci iminent, încît trebuie îndoită precauțiune spre a opri lățirea lui întru cît va fi cu putință.

[18 august 1876]

PALESTINA

Gazeta evreiască „Hamagid” publică o corespondență din Londra în care ia act despre faima răspîndită că guvernul turcesc a oferit drept plată numeroșilor săi creditori evreiești din Anglia cedarea unei părți din Palestina. Sir Hammond din Londra s-a pus în relațiuni cu Chwedalla, fondatorul unei societăți compuse din evrei englezești, franțuzești și austriecești cari au intențiunea de a cumpara cu un capital de 8 milioane funți sterling de la Poartă întreaga țară a făgăduinței. După o publicare a lui Chwedalla însă o astfel de cesiune nu va fi cu puțință decît cu învoirea marilor puteri europene; totuși este nădejde că afacerea se va realiza. Societatea a știut se zice să intereseze încă de mulți ani și nu fără succes pe cele mai puternice Case din toată Europa pentru această idee. Chwedalla are intențiunea de a merge cît de curînd în persoană la Constantinopole, spre a grăbi treaba la fața locului.

[27 august 1876]

TRANSCRIERI

CREZUL BEȚIVILOR

Nu-i lipsită de originalitate parodia crezului ce o publicăm mai la vale și care-i demnă de vestitul Leonat, a cărui vorbiri cu haz au făcut pe părinții noștri să rîdă și să petreacă cu cea vreme. Cine din cei mai bătrîni nu cunoaște pe vestitul Leonat din Longobarda.

Care se hrănea cu barda,
Om nu mare la statură,
Dar făcut spre băutură.

Testamentul lui frumos, prin care lasă în limbă de moarte ca să fie îngropat cu gura la cep, e mai cunoscut decît crezul mult evlaviosului Leonat, pe care iată-l:

Crez într-un cazan, tatăl al mai multor vedre, făcătorul vinului și pelinului și într-unul născut fiul strugurului, născut iar nu prefăcut, care din viță s-au născut mai înainte decît toate foloștinele, profir din profir, roș adevărat, care are fața romului, din care beția s-au născut. Carele pentru noi băutorii și pentru a noastră mîntuire s-au coborît din deal în vale și s-au întrupat din must și din curătoare. S-au tescuit și s-au dat cep a treia zi după ce au fiert și s-au suît în deal la cramă și s-au pus de a dreapta lui Stoian vierul, care iarăși va să vie cu sfredelul cel mare să cerce vinul și pelinul, a căror băutură nu va mai avea sfîrșit. Și într-o oacă plină, domnul dătător de viață bețivilor, cărora ne mărturisim, că de-mpreună purcedem cu oca și cu paharul (?)

Așteptăm ieșirea părului prin căciulă și a coatelor prin mintean și tîrnuirea hărtăgoșilor ce va să vie după beție.

Amin.

[9 iunie 1876]

PENTRU COMEDIA CEA DE OBȘTE

Un manuscris din 1790, cuprinzînd *gîndirile lui Oxenstierna* arată cam în ce chip aveau obiceiul de a privi strămoșii noștri lumea aceasta. Iată ce zice un pasagiu din acea carte:

Lumea este priveliște, oamenii sînt comedinanții, norocul împărțește jocurile și întîmplările le alcătuiesc. Teologii ocîrmuiesc machinurile și filozofii sînt privitorii. Bogații prind locurile, cei puternici apucă locul cel mai înalt, și la pămînt sînt saracii. Muierile aduc răcoreală și cei necăjiți de noroc iau mukul lumînărilor. Nebuniile alcătuiesc întocmirea cîntecelor și vremea trage perdeua ... Lumea vrea să se înșele — înșele-se dar. Deschiderea comediei începe din lacrimi și din suspinuri. În lucrarea cea dentii se arată pricinele cele nebunești a oamenilor. Cei făr-de simțire bat în palme ca să arate a lor bucurie, cei înțelepți fluieră jocurile. Cel ce intră plătește la ușă un ban ce se numește osteneală și ia în locul lui un petec pecetluit ce însemnează neodihna cît își va ținea locul. Schimbarea pricinilor îi *zăbovește puțin* pe privitori. Împle-

titurile cele bune sau rău împletite fac să rîdă filozofii. Acolo se văd urieși care deodată se fac logoși (?) și logoși, cari făr-de veste se fac mari și vin la o înălțime făr-de măsură. Acolo se arată oameni cari se par că au toate măsurile și paza ce s-ar putea socoti ca să nu lese drumul cel adevărat care duce la sfîrșitul ce-și pun înainte; în vreme cînd despre altă parte cei nebuni și făr-de grijă apipăie ușa nenorocirilor lumești. În scurt: acest fel este comedia lunei aceștia, și cela ce vrea să aibă zăbavă cu liniște să se puie într-un unghi mic de unde să poată cu odihnă ca să fie privitoriu și unde să nu fie nicidecum cunoscut, ca să poată făr-de grijă a o batjocori după cum i se cade.

Nu mai puțin interesante sînt proverbele românești asupra comediei cei de obște. Iată cîteva:

Lumea-i ca o oglindă în care se gătește omul ca să arăte precum nu este, ea-i ca o comedie în care fiecare joacă rola sa și unde cel mai de rîs prinde locul cel mai bun. Ea e ca un liman unde unul sosește și altul purcede; unul se bucură de cel ce vine ș-altul se întristează de cel ce purcede. Ea i ca un spital plin de orice patimi. Ea i ca un birt cu două porți deschise, pe una intră, pe alta iese; beau, mănîncă și se duc; unul pe altul nu se cunoaște cine intră și cine iese. Lumea-i ca un bilci unde unii cîntă, alții joacă, unii vînd, alții cumpără, unii beau și chiuiesc, iar alții numai privesc. Toate-n ea ca ziua vin și se duc. Precum în fundul mării stă mărgăritariul și mărgeanul și în fundul pămîntului pietrele cele mai scumpe, iar pe fața mării toate mortăciunile, așa și în lume: cei vrednici și cinstiți — ascunși și nevăzuți, iar cei nerozi în cînte mare. Lume făr-de nebuni, ca pădure făr-de uscături — nu se găsește.

[13 iunie 1876]

O TRAGEDIE ȚIGĂNEASCĂ

Între mai mulți prășitori țigani care lucrau cu nevestele împreună pe o moșie din ținutul Cahulului se aflau doi în împrejurări foarte deosebite. Unul avea nevastă frumoasă, altul urîtă.

Cel cu nevastă urîtă putea să cînte:

Cîtu-i țara și lumea
Nu-i nevastă ca și-a mea,
Cu cînepa cea de vară
Se joacă cîinii pe-afară;
Cea de iarnă-o bagă-n tău
Și mă pune s-o scot eu.

Untura-i pe podișor,
 Capul ei cît un cuptor;
 Untura-i pe căminiță,
 Capul ei cît o căpiță;
 Acum c-un an încheiat
 De cînd nu s-a periat
 Și la umbra capului
 Șede turma satului.
 Ce haz am să merg acasă
 Cînd n-am nevastă frumoasă ?
 Strîng în brațe-o mohîndează
 Și sărut un sloi de gheață.

De-aceea și-a fi gîndit și el:

Să rămîn vițel mînzat
 Lîngă cei[ce] s-o-nsurat,
 Că bărbații au femei,
 Doar nu m-or lăsa să piei.

Noaptea, după ce se culcară toți, danciu îndrăgit foc de nevasta cea frumoasă gîndi :

Pentru ochi ca murele
 Ocolii pădurile,

ocoli încet ceata celor ce dormeau și se duse lîngă nevasta străină. Aceasta, gîndind că este barbatul său, nu zise nimic. Dar, îndată ce băgă de samă că nu este barbatul său, s-a simțit atinsă de acest abuz și l-a denunțat pe nopturnul cicisbeo. Acesta a fi gîndit el în sine:

Cine dracu-a cunoscut
 Grădină fără cărări,
 Dragoste fără muștrări,
 Grădină fără pîrlaz ,
 Dragoste făr-de năcaz ...

și aștepta cu oarecare liniște explicația cu bărbatul legitim.

Bărbatul începu să-l mustre și să-i zică că i-a siluit nevasta. Danciu răspunse că a fost cu a ei voință. Atuncea barbatul ridică sapa și-i crepă capul cu ea și astfel se plini tragedia asupra căreia Curtea cu jurați va avea a se pronunța. De se întîmpla istoria asta între franțujii noștri, atunci am fi avut a înregistra: 1) o despărțenie , 2) un duel în care bărbatul legitim cădea mort, 3) căsătoria între cicisbeo și cucoana văduvită. Dar atuncea unde ar fi deosebirea între o tragedie țigănească și una ... franțuzească?

[16 iulie 1876]

ISTORIE [„D. HASDEU , ÎNTORCÂNDU - SE ...”]

D. Hasdeu , întorcându - se din escursiunea întreprinsă în interesul arhivelor statului, face o dare de seamă despre rezultatele dobândite . Ajungând la Cracovia s-a pus la lucru întîi în biblioteca Universității, fondată încă în secolul 14. Aci a găsit o însemnată corespondință diplomatică originală între domnul moldovenesc Miron Barnoschi și Polonia din primul pătrar al secolului 17, precum și câteva acte despre comerțul Cracoviei cu Moldova în secolul 14. Toate acestea însă rămân pe un plan cu totul secundar în comparațiune cu tezaurile găsite într-o altă bibliotecă din Cracovia.

În a doua jumătate a secolului trecut a trăit istoricul Poloniei *Adam Naruszewicz* , născut la 1733, mort la 1796 și care la 1780 a început a publica o istorie a țării sale. Favorit al regelui Stanislav August și al aristocrației polone de atunci, el a dobândit permisiunea, pentru continuarea operei sale, de a trage copie de pe toate documentele arhivului regesc al Poloniei și din arhivele particulare ale principalelor familii nobile, precum Radziwil , Zamojski etc. În acest chip el și-a format o colecțiune documentală consistînd din 231 tomuri mari in folio . După moartea lui Naruszewicz , această colecțiune a trecut în posesiunea istoricului și legistului polon contelui Tadeu Czacki , care a așezat-o în biblioteca ce o avea la moșia sa Poryck în gubernamentul Voliniei , utilizînd-o el însuși pentru scrierile sale, fără ca să fi fost accesibilă pentru ceilalți. După moartea lui Czacki , la 1819, principele Adam Czartoryski a cumpărat de la moștenitori, între alte manuscrise și rarități, colecțiunea documentală a lui Naruszewicz pentru suma de 12 000 galbeni și-a transportat-o la moșia sa Pulawy în gubernamentul de Lubel , unde iarăși mai nimeni nu putea să o consulte. La 1830, colecțiunea lui Naruszewicz a fost dusă la o altă moșie a principelui Czartoryski , Sieniawa în Galiția, și în urmă strămutată la Paris, unde s-au așezat proprietarii ei. Nu de mult această comoară de docu -

---

mente a fost dăruită Academiei din Cracovia, în biblioteca căreia d. Hasdeu a găsit-o și examinat-o. Arhivul regesc al Poloniei cuprindea o mulțime de documente privitoare la istoria română. Numai vreo câteva din ele au fost reproduse în secolul trecut de către Dogiel în *Codex Diplomaticus Poloniae*, unde el menționează totodată după registrele arhivale cuprinderea mai multor alte acte din secolii 14 și 15 cari erau scrise cu caractere cirilice. Un număr și mai mare de asemenea documente este menționat, iarăși numai în coprire, în *Inventarim omnium privilegiorum quaecumque in archivo regni in arce Cracoviensi continentur*, scris la 1682 și editat de către Rykaczewski în Paris la 1862, de unde sumariile tuturor documentelor relative la istoria română le-a reprodus apoi d. Hasdeu în *Arhiva istorică a României*, tom. II. Aceste sumarii, iacă tot ce să părea pînă acum rămas, sau cel puțin accesibil pentru istoricul român, din cîte se aflau altădată în arhivul regesc al Poloniei. Lipsa documentelor menționate în Dogiel și în edițiunea lui Rykaczewski era cu atît mai dureroasă cu cît sumarele lor sînt făcute foarte pe scurt și adesea prezintă erori învedereate.

Toate documentele menționate în Dogiel și în Rykaszewski se află copiate *in extenso* în colecțiunea lui Naruszewicz, și nu numai acestea, dar încă multe altele, cari rămîneau pînă aci cu desăvîrșire necunoscute, începînd de la anul 1378 pînă la începutul secolului trecut, pînă la epoca finală a relațiunilor politice între români și Polonia. Cele mai vechi sînt scrise în limba slavă ecleziastică și unele latinește; de la secolul 16 încoace se înmulțesc actele latine și apar cele în limba polonă. Între aceste documente se află nu numai tratate între țările române și Polonia, descrițiuni de ambasade, epistole etc., dar și unele acte d-un caracter cu totul neinternațional, precum sînt mai multe hrisoave de donațiune ale domnilor moldovenești din secolul 15, importante pentru istoria noastră internă. În total se află aproximativ peste 2000 documente relative de-a dreptul la România.

În trei săptămîni d-lui Hasdeu i-a fost abia cu putință de a-și forma o idee *en bloc* despre copriul colecțiunii lui Naruszewicz și de a-și nota numerile actelor privitoare la România, fără a se putea apuca de copierea lor. După consiliul d-lui Dimitrie Sturza, bărbat special, cunoscut prin rîvna sa pentru tot ce se atinge de istoria română, d. Hasdeu. [a] angajat doi studenți, buni paleografi, pe cari i-a însărcinat a copia treptat toate documentele ce le-a indicat și de a se controla reciprocamente unul pe altul prin colaționare. Ca supracontrol, s-a oferit gratuitamente distinsul linguist din Cracovia, d. Dygarzinski. În fine, ultima colaționare o va face însuși d. Hasdeu în anul viitor. Negreșit însă că copierea exactă a peste 2000 de documente, însoțită de atîte condițiuni de esactitate, nu se poate esecuta cu o mare răpeziune. Copiștii îngagiați s-au îndatorat a copia pînă la finea anului curent un număr aproximativ de 300 documente, rămînînd celelalte pentru anul viitor. Copia fiecărui document, fie cît de lung, precum sînt bunăoară unele tratate și relațiuni de ambasadă, costă în termin mezu 1 1/2 florini. D. Hasdeu roagă ministeriul, pentru ca lucrarea să se poată începe imediat, de a i se libera suma de 1500 lei noi și d-a se prevedea suma de 6.000 lei noi în bugetul anului viitor, pentru terminarea lucrării. Iar documentele copiate propune să se publice într-o edițiune separată în aceleași condițiuni în cari se editează colecțiunea repauzatului Hurmuzachi.

[24 septembrie 1876]

CETATEA JIDOVA

„Această cetate numită Jidova și Uriașa, situată în plaiul Nucșoarei, districtul Muscel, la 6 kilometre de centrul orașului Cîmpu Lung, se află așezată între Rîul Tîrgului, la distanță de 120 metre de malurile lui, și între șoseaua națională Piteștii — Cîmpu Lung, la 85 metre situată în partea despre ost a Cîmpu Lungului.

După săpăturile esecutate într-un mod sistematic de d. Butculescu, două sute metri lungime pe 2 m. 70, 2m. 80 adîncime, din zidurile acestei cetăți au fost aduse la lumină, în luna aceasta:

După obiectele descoperite: două cărămizi, cu inscripțiuni romane, chei, săgeți, haste, sticlărie fragmentată, olărie etc. plus simetria zidurilor de împrejmuire în grosime de 5 metre 16 cm. și după două monete, una de argint de la Geta (a.Ch. 211), și alta de bronz de la Gordian (a. Ch. 238) această cetate arată o făptură romană, în contra tuturor aserțiunilor unora cari pretind că ar fi de origine dacă. Asupra acestui punct se va esplica mai precis esploratorul în urma terminării săpăturii complete a cetății.

Săpăturile se urmăresc cu mare activitate, chiar acum, și poate că peste curînd vom poseda multe noțiuni foarte interesante pentru monumentul nostru istoric.

Ministeriul instrucțiunii publice a pus la dispozițiunea d-lui Butculescu o sumă oarecare pentru a veni în

ajutorul scrutărilor sale".

Cele de mai sus le citim în Românul. Cît despre numele Jidova, el nu este de origine romană, ci stă desigur în legătură cu forma *jidovină*, care se găsește adesea în documentele vechi românești și înseamnă *scursătură de apă*.

[1 octombrie 1876]

O MISTIFICAȚIE ARHEOLOGICĂ

Un slavist modern căpătă la 1854 informația că la mănăstirea Banja în Dalmația ar fi un patrafir de matasă împodobit cu mărgăritare și împletit cu aur și cu argint. Pe el se reprezintă mai multe chipuri de sînți, iar pe partea de jos se văd 2 figure îngenucheate, jupîn Stroe și jupîneasa Ierosima, cu arătarea anului 1114. Slavi[s]tul conchise că ar fi unul din cele mai vechi monumente de artă slavică.

Inscripția ce i se trimisese în copie suna astfel:

„Jupîn Stroe Vestolmiu, jupîneasa Erosima, în anul 1114, acest patrafir să fie mănăstirii din Stiești".

Unde însă să fi fost mănăstirea *Stiești*? Cine sînt personajele lui jupîn Stroe și *Erosime*? Cum de se află acest patrafir la mănăstirea Banja?

Un alt slavist, mult mai celebru, profesorul Fr. Miklosich, cercetînd la rîndul său mănăstirea Banja, publică în 1858 inscripțiunea de pe patrafir în fruntea monumentelor privitoare la istoria Serbiei, Bosniei și Ragusei; o publică însă cu următoarele modificări:

Jupîn Stroe Vestolmiu, jupîneasa lui, *Sima*, în anul 1114, acest patrafir să fie mănăstirii din *Stănești*.

Enigma rămînea însă tot nedezlegată: unde va fi fost mănăstirea Stănești și cine era acel jupîn Stroe *Vestolmiu* cu soția sa *Sima*, viețuitori în veacul al 12-lea?

Venerabilul canonic Tim. Cipariu este cel dintîi care ridică vîlul cestiunii. Mai mult pe ghicite decît prin criteriile externe ale monumentului recunosc că patrafirul de la Banja nu poate proveni decît din *România* și anume de la mănăstirea Stănești din districtul Vîlcii; că lectura Stroe *Vestolmiu* a lui Kukulievich și Miklosich trebuie rectificată în Stroe *vel stolnic*; că donatorul patrafirului a fost un boier român „mare stolnic" din secolul XII; că, în fine, mănăstirea Stănești ce apare în documentele de la 1540 înainte ca o fundațiune a familiei Buzeștilor n-ar fi decît o reedificare a vechii mănăstiri, tot cu aceleași nume, din anul 1114.

Consecințele unei asemenea fericite descoperiri erau natural de o mare importanță pentru istoria națională. O mănăstire în România la începutul secolului XII, iacă o probă irecuzabilă nu numai că românii trăiau pe atunci în aceste locuri, dar că aveau un stat

organizat, cu aristocrația sa, cu biserica și instituțiunile sale monacale, așa cum ni apare în istorie cu un veac mai în urmă.

Mistificarea merse și mai departe. Cunoscutul[ui] Rösler, care nu îngăduie românilor să trăiască în țările de azi decît după începutul secolului **XIII**, îi vine mai lesne a admite că acea mănăstire Stăneștii din 1114 ar fi putut fi *slavică*, călugării *slavi*, populațiunea din România *slavă*!

Dar ipoteza învățatului Cipariu, oricât de fundată în generalitatea sa, se întemeia pe o eroare esențială făcută în citirea inscripțiunii tocmai de cei cari nu trebuiau s-o facă, de principii slavismului, Kukulievich și Miklosich, autorități în materie de diplomatică și paleografie slavă.

D. Hasdeu, în studiul *Limba slavică la români*, a dovedit cu monumente lapidare, acte și cronice contemporane, prin limba chiar a inscripțiunii: 1° . că cei doi slaviști au citit rău veleatul 1114, 2° . că jupîn Stroe vel stolnic din inscripțiune este vestitul general al lui Mihai Viteazul, Stroe Buzescul, iar jupânița *Sima*, soția lui; și a conchis de aci că Stroe Stolnicul cu soția sa depuseră faimosul lor patrafir la mănăstirea Stăneștii, fundațiunea Buzeștilor, în intervalul de la 1 sept. 1600 inclusiv până la 1 sept. 1601 exclusiv, pentru că la 2 octombrie 1601 Stroe era deja mort.

Cu studiul critic al acestei întrebări se ocupă monografia „Inscripțiunea de pe patrafirul de la Stănești" de Gr. G. Tocilescu, București, 1876.

[8 octombrie 1876]

TÂLCUIRE BISERICEASCĂ A OBICEIURILOR DE LA ȚARĂ

Într-o veche „Învățătură părinților duhovnici ”, al cărei an lipsește, găsim la capăt o ciudată tâlcuire a obiceiurilor pământului . Istoricii noștri vor găsi că aceste tâlcuiri clerice sunt de o origine tot atât de grea de constatat ca și obiceiurile înșile, dar, fiind atât de curioase, le așezăm aicea precum le găsim și în limba, nu fără farmec, a originalului.

1) Dumnezeuii *limbelor* elinești era foarte mulți, dintre carii unul anume Pérún , carele se numea al locului, că și în mâna lui ținea o piatră scumpă ce după feliul ei lumina ca jeraticul . Încă și foc de-a pururea ardea înaintea lui. Iară închinătorii lui făce focuri și se petrecea preste dânsule , închipuind cumcă s-ar da singuri pe sine jertfă acelu idol — Pérún . Aceleași închipuiri fac și unii din creștini până în ziua de astăzi, adecă *focuri în bălii în ziua de joi mari și se petrec peste dânsule* ; însă neștiind ei ce închipuiesc .

2) Alt idol era, ce-i zicea Ládco . Pre acesta îl avea Dumnezeuul veseliiilor și al *bunei norociri* . Acestui aduceau jertfe cei ce avea a face nunți și veselii, părându-li-se că cu agiutorul lui Lad [k]o își vor câștiga veselie frumoasă și viață cu dragoste. Asemenea și aceasta o *cântă creștinii pe la nunți*.

3) Mai jertfea unei dintr-acei închinători de idoli și apelor, adică bălților și izvoarelor. Deci unde era apa aproape ci se aduna odată într-un an și se arunca unii pe alții în apă. Iar unde era departe își turna apă pre dânsii unii altora. Aceasta acum și la unii din creștini vedem făcându-se , adecă *a doua zi după Paști*, numindu-se trasul în vale, dintru care „tras în vale” prin îndemânarea diavolului se fac multe sfezi , gâlcevi și bătai.

4) Alții avea alt Dumnezeu, ce-i zicea Caleada , carii ei, adunându-se la praznicele și „zborurile ” lor cele idolești , cânta lăudând pre acel Coleada , pomenindu-i de multe ori numele. Și aceasta o vedem că se ține la unii din creștini și până astăzi, că primesc *spre ziua nașterii lui Hs* . de le cânta țiganii numindu-se colindatori (sic). Și încă mai primesc la casele lor Turca sau Brezaia , având cu sine și „măscărici ghiduș ”, carele, schimbându-și fața sa, zice cuvinte urâte .

5) în cetatea Rodostol aproape de apa Istrului , în vremile închinătorilor de idoli, se afla un idol anume Cron , adecă *Dumnezeul morților*, care acela era un elin mort întru carele, încuibându-se diavolul de multă vreme, îl ținea neputred . Aceluia îi jertfea rădăciții întru acest fel, adecă de-și bătea trupurile sale până la sânge , chiuia și toată altă fără de lege făcea. Cu sângele ce-și vărsa închipuia cum că cu sânge iaste Cron (pentru că se arăta rumen la față); iară fărădelege ce-o făcea ziceau că nu o vede Cron ,

---

căci ține ochii închiși, nici aude strigările, căci este mort. Așa și acum creștinii fac pre la morții lor, strigându-se „clacă de nebuni”, de-și bat spatele cu lopeți, chiuiesc, joacă și alte multe ghidușii fac, cari nici a se mai scrie sau a se pomeni nu se cuvine.

6) Alții cinstesc pre un idol anume *Cupál*. pre carele îl numea al rodurilor pământului, căruia la pîrga secerișului la o zi a lor însemnată îi aducea jertfă, adunându-se bărbați și muieri, împletind cununi de buruieni, de-și puneau în cap și se încingea cu ele. Unii din bărbați se îmbrăca în haine muieresti, ca, putînd ei juca mai răsfățat decît muierile, să poată îndemna pre privitori la toată pohta spurcată... Așa, jucînd și sărînd, adeseaori striga Cupál ! Cupál ! Această urîtă închipuire și pînă acum se ține aicea în țara noastră pre la unele orașe și sate, de se îmbracă bărbații în haine muieresti și se numesc *Cuci* sau *Căluceni*, făcîndu-se cununi de buruiene : anume de pelin ; iar cei ce nu joacă, pelin tot își pun înbriu. Alții iarăși fac altă izvodire drăcească. La vreme de secetă un om cu pielea goală, înșirînd buruieni verzi pe ată, se-nfășură de sus pînă jos și pe cap pune cunună, jucînd pre la case, aruncă toți cu apă într-însul, închipuind cumcă și de la dînsul apă cer, adecă ploaie. Prostimea se înșală la acestea două cumcă ar lua vindecări de toate neputințele sale prin *călcarea Cucilor*, iară Păpălugă c-ar avea putere să poruncească norilor să ploaie. Precum cred credincioșii că prin atingerea sfinților apostoli s-au dat vindecări celor bolnavi, așa și acum s-ar da prin călcarea spurcatelor picioare ale Cucilor (și aceștia cei mai mulți sînt ligani puchioși); și iarăși că precum Ilie proorocul au pogorît ploaie, așa ar putea și acel măscărici înșelători Păpălugă ca să pogoare ploaie cînd ar vre.

[„ESCELENȚA SA DR. IOAN VANCEA..."]

„Esc[elența] sa dr. Ioan Vancea, părintele metropolit din Blaș, de curînd a dat o dovadă nouă de generosul său zel filantropic. Anume la 2 l.c. a făcut la consistoriul din Blaș o fundațiune în suma de 32.000 fl., cu următoarea dispozițiune: a treia parte din interese să se întrebuinteze pentru îmbunătățirea lefei profesorilor mai rău dotați, dîndu-se fiecăruia cîte un ajutor de 50 fl.; a treia parte pentru ajutorarea preoților mai saraci, fiecăruia cîte 50 fl., și a treia parte să se adaugă capitalului. Aducem omagele noastre înalt Pr[easfinției] Sale pentru acest act filantropic național și-i dorim să se poată bucura mulți ani de roadele darurilor sale". „Familia", din care estragem această notiță, serbează acest fapt nobil prin publicarea portretului Esc[elenței] S[ale] în numărul său din urmă.

[15 decembrie 1876]

IEPURILE LUI DONICI

Într-o foaie din 1853 găsim următoarea povestire pe care o face Const. Negruzzi despre iepurile renumitului fabulist Donici:

Începuse a mi se urî la țară. Pentru ce? Singur eu nu știu, se vede pentru că omul[ui] e dat a nu se mai mulțami nicăieri. Într-o dimineață, mi-am luat pușca și m-am dus de m-am pus la pîndă în marginea unei lunci, cu gînd să împușc un iepure. N-au trecut mult și am și văzut iepuri și șoldani ieșind pe

---

toloacă, jucîndu-se, alergînd, sărînd, dar se învîrteau și apoi fugeau așa de iute încît n-apucam să chitesc. Deodată zăresc pe unul mai bătrîn, cu părul sur, că iese cu pași rari din pădure și mi se pune înainte și apoi, uitîndu-se la mine și văzînd că-l înteam: „Ce zăbovești, strigă, trage acum! O! drept vă spun c-am rămas cuprins de mirare ... „Să mă ferească Dumnezeu, i-am răspuns, eu nu sînt deprins a vîna dobitoace care vorbesc. Tu ești năzdravan de bună samă!" „Ba nicidecum — adăogi el — eu sînt un bătrîne iepure a lui Donici". Zău nu mai era de vorbă, rămăsesem încremenit. Mi-am zvîrlit pușca și m-am închinat lui cu multă plecăciune: i-am cerut iertăciune că nu l-am cunoscut, bănuindu-l că se pusese în primejdie de a se face ostropăț. „Și pentru ce acest dezgust de trăit?" îl întrebai. „Of, sînt satul de cele ce văd", zise el. — „Cum? N-ai tot acel cimbru și trifoi?" — „Așa este, dar nu-s tot acele dobitoace. Cînd ai ști cu cine sînt silit să-mi petrec zilele! Vai mie ! Nu mai sînt acum vitele din vremea mea. Șoldanii de azi îi vezi gingași și dezmiardați, căutînd numai flori. Vor să se hrănească cu viorele și cu lăcrămioare în loc de frunză de curechi și de cartofe cu care noi ne mulțameam. Acum vezi șoldani republicani, căței politici, măgari procopsiți care vorbesc numai franțuzește sau o românească din care eu nu-nțeleg o buche. Dacă ies din covrul meu și mă duc la vrun vecin să-mi petrec vremea, îl găsesc puind lumea la cale în loc să-și caute de treaba lor. Într-un cuvînt, dobitoacele din ziua de astăzi sînt așa de cu duh încît, de multul duh ce au, mai n-au nicidecum, și minteosul nostru măgar avea mai mult în vremea lui decît moinițele de acum. Eu sînt bătrîn și nu mă pot deprinde cu toate aceste farafasturi. Ia de aceea mi s-a urît de a mai trăi și vreau să mă fac bujaniță". L-am muștrat cu binișorul și, mîngîindu-l, m-am luat și m-am dus acasă la dînsul.

Acolo am făcut cunoștință cu cîteva din dobitoacele lui Donici. Vulpea era așa de rușinoasă, părea că e, o fată mare. Cucul și grierul cîntau mai frumos decît artiștii noștri. Lupul postea și învăța bucoavna pe vro cîțiva miei. Toți viețuiau în cea mai mare liniște, numai gîștele cîteodată tot mai făceau gălăgie.

[20 aprilie 1877]

SCRIPT TIBETAN

Între odoarele prețioase ce i-au rămas d-lui Dimitrie Sturza de la răposatul său părinte vornicul Alexandru Sturza Miclăușanu se află și o foiță lungăreață de hîrtie de bumbac, văpsită negru și scrisă cu litere albe de o parte 4 rînduri, de alta pe un rînd.

Această foiță, după cum zice o notiță a părintelui său, „s-a găsit între celelalte odoare ce s-au aflat în comoara găsită de maiorul Ioniță *Iamandî* în ținutul *Dorohoi*” și este, pe lîngă vasele de argint astăzi păstrate în Muzeul Ermitagiului (din Petersburg), singurul obiect ce au rămas cunoscut din *mormîntul mongolic* deschis la începutul veacului acestuia în satul *Conțeștii* lîngă Prut.

D. A. Odobescu a descris pe larg în cartea sa despre Istoria arheologiei (vol. I, pag. 565 și urm.) această foiță, scrisă în limba tibetană. Din explicările sale căpătăm convingerea că ea este unul din monumentele cele mai vechi, cele mai însemnate aflate în țara noastră, că ea este o rămășiță din timpul năvălirii tatarilor din întîia jumătate a secolului 13-lea.

D. Dimitrie Sturza a oferit Societății Academice acest obiect prețios.

[4 septembrie 1877]

COMENTARII

Vezi scriptul alaturat – „Comentarii”

BIBLIOGRAFIE

Cuprinde lucrările consacrate publicisticii lui Eminescu sau în care se fac mențiuni despre ea. Referințele acoperă perioada 1870 — 1980 (mai) și sînt orînduite cronologic. Bibliografia generală a publicisticii lui Eminescu se va da la ultimul volum din această secțiune a operei sale.

1. *Viena în 3/15 ianuarie 1870 (Serbarea ajunului anului nou)*. ALB — 1, V (1870), nr. 3, 7/19 ian., p. 2 — 3.
2. Iuliu, *Correspondența particulară a „Informațiilor Bucureștene”*. Wiena, 8 aprilie 1870. INFB, 1 (1870), nr. 104, 16 apr., p. 2 — 3.
3. [Pop, Ladislau V.], *Pesta 1 aprilie 1870*. G T, XXXIII (1870), nr. 31, 22 apr./4 mai, p. 2 — 3.
4. *Eară și eară persecuțiuni contra „Federațiunii”*. FED, III (1870), nr. 105, 14/26 oct., p. 417.
5. *Procese de presă*. F, VI (1870), nr. 44, 1/13 nov., p. 526.
6. *Poșta redacțiunii*. F, VI (1870), nr. 49, 6/18 dec., p. 588.
7. Brătianu, Dumitru, *Serbarea de la Putna*. XV ROM, (1871), 23 iul., p. 621; CI, IV (1871), nr. 83, 30 iul., p. 1.
8. Brătianu, Dumitru, *București 11/23 august 1871. Domnilor membri ai Comitetului central pentru serbarea de la Putna*. ROM, XV (1871), 15 aug., p. 694, TEL, I (1871), nr. 111, 18 aug. p. 2.
9. Ștefan cel Mare și d. Maiorescu. COLTR, II (1871), nr. 31, 23 aug., p. 119.
10. *• *Bibliographie roumaine*. JDB, VI (1875), 481, 18 apr. st. n., p. 2.
11. I.M.K. [I.M. Kodrescu]. *Bibliohronologia-română*. BR, I (1875), nr. 2, p. 92.
12. *Prelegere populară a Societății Junimea*. CFGI, IV, (1876), nr. 22, 18 mart., p. 2 (*Cronica locală*).
13. *Prelecțiune populară*. CI, IX (1876), nr. 32, 19 mart., p. 3 (*Noutăți*).
14. Un student din Universitatea din Iași, *Conferința d-lui Eminescu*. APLE, II (1876), nr. 19, 25 mart., p. 3 — 4.
15. *Excrocherii evrești*. CFGI, IV (1876), nr. 50, 27 iun., p. 2 — 3. (*Cronica locală*).
16. *O flagrantă contrazicere*. CFGI, IV (1876), nr. 52, 8 iul., p. 5 (*Cronica locală*).

17. *Cerem lămuriri*. CFGI, IV (1876), nr. 68, 2 sept., p. 4 (*Cronica locală*).
  18. *Foile oficiale*. CFGI, IV (1876), nr. 69, 5 sept., p. 4 (*Cronica locală*).
  19. *Domnule redactor* [„În nr. de miercuri..."]. CFGI, IV (1876), nr. 71, 12 sept., p. 5 (*Insertiuni și reclame*).
  20. *Păcatul „Curierului de Iași”*. CFGI, IV (1876), nr. 83, 24 oct., p. 5 (*Cronica locală*).
  21. *Noutăți*. CFGI, IV (1876), nr. 84, 28 oct., p. 5 (*Cronica locală*).
  22. *Minunile foaii oficiale locale*. CFGI, IV (1876), nr. 88, 11 nov., p. 5 (*Cronica locală*).
  23. R. (*Brevetul de pastramagiu a redactorului oficial din Iași dat de el însuși*). CFGI, V (1877), nr. 5, 20 ian., p. 5 (*Cronica locală*).
  24. (*La adresa foaii oficiale locale*). CFGI, V (1877), nr. 7, 27 ian., p. 5 (*Cronica locală*).
  25. „*Convorbiri literare*”. PRESA, X (1877), nr. 36, 6 apr., p. 3.
  26. Elefterescu, V. [„*Vă rog a mai însuși*..."]. CFGI, V (1877), nr. 44, 12 iun., p. 5 — 6 (*Insertiuni și reclame*). TRANS — 1, VI (1877), nr. 8, aug., p. 26 — 27.
  27. Zotu, Dr., *Critice literare*. PRESA, X (1877), nr. 164, 14 aug., p. 2.
  28. Zotu, Dr., *Critice literare*. PRESA, X (1877), nr. 188, 16 sept., p. 2 — 3.
  29. Tanda [Slavici, Ioan], *Bietul Dr. Zotu*. T, II (1877), nr. 216, 23 sept., p. 2 — 3, nr. 218, 25 sept., p. 2 — 3 (*Partea literară*).
-
30. Gaster, M., *Literatura populară română*. București, Ig. Haiman, Librar-Editor, 1883, p. 35, 40, 42, 44, 120, 128, 129, 439, 442, 446, 576 — 579.
  31. Bogdan, N.A., *Eminescu redactor la „Curierul de Iași” 1876 — 78*. F, XXVI (1890), nr. 24, 17/29 iul., p. 366; LPV, 1 (1904), nr. 3, ian., p. 48; *Omagiu lui Mihail Eminescu*. București, Atelierele grafice Socec & Co. Societate anonimă, 1909, p. 87; L. Drimba, *Eminescu la „Familia”*, Oradea, 1974, p. 133; *Pagini vechi despre Eminescu*. Antologie, texte stabilite, note și prefață de Gh. Bulgăr. [București], Editura Eminescu, [1976], p. 43.
  32. Gaster, M., *Chrestomafie română*. Texte tipărite și manuscrise [sec. XVI — XIX], dialectale și populare cu o introducere, gramatică și un glosar româno-francez. Vol. I. Introducere, gramatică, texte [1550 — 1710]; Vol. II. Texte [1710 — 1830], dialectologie, literatură populară, glosar. Leipzig F.A. Brockhaus [și] București, Socec & Co., 1891, I, p. 129 — 134, 194 — 196, 295 — 307; II, p. 46 — 49, 70 — 74, 88 — 93, 178 — 183, 195 — 198, 216 — 219.
  33. Cristea, Illés, *Eminescu, Elite és művei tanulmány az újbb román irodalom karebél*. Szamosujvárt, Todorán Endre „Aurora” Könyvnyomdaja, 1895, p. 62 — 63.
  34. Ordeanu, I.S., *Eminescu pesimist, profet și economist*. București, Tipografia „Gazeta săteanului”, 1899, p. 46.
  35. Teodorescu-Kirileanu, G., *Spicuri din „Curierul de Iași” din timpul când era redactat de Eminescu*. SZ, VI (1901), p. 124 — 130.
  36. Rădulescu-Pogoneanu, I.A., *Cîteva pagini din tinerețea lui Eminescu*. CL, XXXVII (1903), nr. 4, 1 apr., p. 297 — 328; *Studii*. București, Edit. Carol Göbl, 1910, p. 20 — 21.
  37. Scurtu Ion, *Eminescu și d. G. Panu*. SAM, II (1903), nr. 22, 1 iun., p. 345 — 348.
  38. Scurtu, Ion, *Eminescu și istoria națională*. SAM, II (1903), nr. 28, 13 iul., p. 447 — 448.
  39. Scurtu, Ion, *Eminescu și tinerețea*. SAM, II (1903), nr. 31, 3 aug., p. 486 — 489.
  40. Scurtu, Ion, *Eminescu și Moldova*. SAM, II (1903), nr. 40, 5 oct., p. 631 — 635.
  41. Bogdan, N.A., *Amintiri despre Eminescu*. LPV, 1 (1903), nr. 2, dec., p. 24 — 28; *Pagini vechi despre Eminescu*. Antologie, texte stabilite, note și prefață de Gh. Bulgăr. [București], Edit. Eminescu, [1976], p. 46 — 47.
  42. Scurtu, Ion, *Mihail Eminescu's Leben und Pvosaschriften*. Inaugural Dissertation zur Erlangung der Doktorwürde der philosophischen Fakultät der Universität Leipzig. Leipzig, Johann Ambrosius Barth, 1903, p. 48 — 49, 93 — 117, 121 — 124. 43. Scurtu Ion, *Scrierile politice ale lui Eminescu și presa noastră*. EP, XI (1905), nr. 224, 19 aug., p. 1.
  44. Borcea, I., *Eminescu și teatrul*. LUC- S, IV (1905), nr. 17, 1 sept., p. 339 — 343, nr. 18, 15 sept., p. 356 — 359; nr. 19, 1 oct., p. 380 — 383; ASTR, IX (1906), p. 11 — 30.
  45. [Ionescu, Ioan S.], *Povești. Anecdote. Impresii de călătorie. Excursium. Diverse*. [Iași] Tipografia națională. 1905, p. 109 — 113.
  46. Pătrășcoiu, I., *M. Eminescus pessimistische Weltanschauung mit besonderer Beziehung auf den Pessimismus Schopenhauers*. Inaugural Dissertaton. Tîrgu-Jiu, Druck von Nicu D. Miloșescu, 1905, p. 15.
  47. Duma, Ion, *Eminescu și românii din Ungaria*. TRANS, XXXVII (1906), nr. 2, mart. — apr., p. 45 — 54.
  48. Scurtu, Ion, *M. Eminescu în lumina vremilor de azi (conferință)*. SAM, VI (1907), nr. 17 — 18, 20 apr., p. 342 — 357.

49. Ibrăileanu, G., *Evoluția spiritului critic. Eminescu și socialiștii*. VR — 1, III (1908), nr. 5, mai, p. 250 — 279. *Spirit critic în cultura românească*. Iași, Edit. revistei „Viața românească”, 1909, p. 149 — 188. Ediția II, Iași, „Viața românească”, 1922, p. 153 — 192; Ediție selectivă, introducere, note și tabel cronologic de Const. Ciopraga. Iași, Edit. Junimea, 1970, p. 119 — 142; *Opere I*, Ediție critică de Rodica Rotaru și Al. Piru. Prefață de Al. Piru. București, Minerva, 1974, p. 102 — 126; *Mihai Eminescu*. Studii și articole. Ediție îngrijită, prefața, note și bibliografie de Mihai Drăgan. Iași, Edit. Junimea, 1974, p. 29 — 54.
  50. Panu, G., *Amintiri de la „Junimea” din Iași I*. București, Edit. Societății anonime pe acțiuni „Adevărul”, 1908. p. 127 — 132.
  51. Zaharia, N., *Pesimismul lui Eminescu*. NNR, V (1909), nr. 23, 15 mart., p. 358 — 362.
  52. Tomescu, D., *Un ziarist ideal*. RAM, IV (1909), nr. 11, 1 iun., p. 504 — 508.
  53. Rădulescu-Motru, C., *Naționalismul, cum trebuie să se înțeleagă*. NNR, VII (1909), nr. 2, 1 nov., p. 19 — 23, nr. 3, 8 nov., p. 35 — 39, nr. 4, 15 nov., p. 53 — 58; București, Edit. „Lumen” [f.a], p. 23 — 66.
  54. Forțu, Gr., *Din scrierile politice și literare ale lui Eminescu: (câteva spicuiuri)*. În *Omagiu lui Mihail Eminescu*. Cu prilejul a 20 ani de la moartea sa. București, Atelierele grafice Socec & Co., Societate anonimă, 1909. p. 131 — 137.
  55. Panu, G., *Amintiri de la „Junimea” din Iași*. II. București, Noua tipografie Brozer & Parzer, 1910, p. 297 — 298, 305 — 309.
-
56. Grămadă, I., *Societatea Academică Socială Literară „România Jună” din Viena (1871 — 1911)*. Monografie istorică. Arad, Tip. „Concordia” Soc. pe acții 1912, p. 10 — 19, 25 — 70, 149 — 166.
  57. Zaharia, N., *Mihail Eminescu*. Viața și opera sa. București, Tip. și Stab. de arte grafice George Ionescu, 1912, p. 291 — 309; [ed. a II-a]. București, Editura Librăriei Socec & Co., Soc. anonimă, 1923, p. 352 — 371.
  58. *Opere complete. Filozoful Conta*. Poezii și cugetări postume. Teoria fatalismului. Teoria undulațiunii universale. Originea speciilor. Încercări de metafizică. Bazele metafizicii. Întilele principii care alcătuiesc lumea. Discursuri parlamentare. Articole politice. Proiect de lege și regulamente. Diverse. Un studiu biografic și note explicative alcătuite după scrisori, acte și manuscrise inedite de Octav Minar. București, C. Sfetea editor „Librăria școalelor” [1914], p. IX, LII — LVIII. LXI — LXV, LXXVI — LXXVIII; Ediția a II-a. București, C. Sfetea „Librăria școalelor Editor”, [f.a.], p. IX, LII — LVIII, LXI — LXV, LXXVI — LXXVIII.
  59. Galaction, G., *M. Eminescu*. București, Edit. Institutului „Flacăra”, 1914, p. 87 — 88 (Românii celebri, No. 2); *Pagini vechi despre Eminescu*. Antologie, texte stabilite, note și prefață de Gh. Bulgăr. [București], Edit. Minerva, [1976], p. 101 — 102.
  60. Grămadă, I., *Mihail Eminescu (contribuții la studiul vieții și operei sale)*. Heidelberg, Carl Winter's Univesitätsbuchhandlung, 1914, p. 12 — 30.
  61. Sion, Florin, *Mihail Eminescu ca economist*. Iași, Institutul de arte grafice N. V. Ștefăniu & Co., 1914, p. 11 — 81.
  62. Ștefanelli, T.V., *Amintiri despre Eminescu*. București, 1914, Institutul de arte grafice C. Sfetea, 1914, p. 69 — 79, 105 — 123.
  63. Lovinescu, E., *Critice III*. București, Institutul de editură și arte grafice „Flacăra”, 1915, p. 207 — 208; ed. a II-a, vol. 4. București, Edit. Librăriei Alcalay, 1920, p. 105 — 106; Ediție definitivă, vol. 6. București, Edit. Ancora, [1928], p. 42 — 43, 74; *Scrieri*. I. Ediție de Eugen Șimion. [București], EPL, 1969, p. 245, 262.
  64. Conta Kernbach, Ana, *Biografia lui Vasile Conta*. Adăugiri și îndreptări. Iași, Tipografia „Dacia” P. & D. Iliescu, 1916, p. 20, 26, 27, 38, 39.
  65. Morariu, Aurel, *Câteva amănunte despre activitatea politică și socială a ziaristului Eminescu*. GLB, II (1919), nr. 178, 28 iun., p. 3 — 4.
  66. Negruzzi, Iacob, *Amintiri din „Junimea”*. București, Edit. „Viața românească”, [1921], p. 260 — 287; *Amintiri din „Junimea”. II Scrieri alese*. Ediție îngrijită de Corneliu Șimionescu. București, Edit. Minerva, 1970, p. 212 — 232.
  67. Burada, Teodor, *Istoria teatrului în Moldova*. Volumul II. Iași, Tipografia „H. Goldner”, 1922, p. 375 — 395; [Ediția a II-a]. Ediție și studiu introductiv de I.C. Chițimia, București, Edit. Minerva, 1975, p. 436, 555 — 566.
  68. Iorga, N., *Istoria presei românești*. [București], Tipărită de Sindicatul ziaristilor din București, [1922], p. 136.
  69. Țăranu, Andronic M., *Cum l-am cunoscut pe Mihail Eminescu*. RM, III (1923), nr. 2 — 4, iun. — aug., p. 14 — 17.
  70. Tagliavini, Carlo, *Michele Eminescu. L'uomo e l'opera*. Roma, Istituto per l'Europa Orientale, [Riccardo Ricciardi editore], 1923, p. 15, 25 — 28, 29 — 30.
  71. Bogdan-Duică, G., *Titu Maiorescu și Mihail Eminescu (Documente din Blaj)*. SM, I (1924), nr. 14, 13 iul., p. 304 — 305.
  72. Slavici, I., *Amintiri*. București, Cultura Națională, 1924, p. 44 — 83, 86 — 92, 99 — 118; *Amintiri*. Ediție îngrijită,

- prefață, note și indici de George Sanda. [București], EPL, 1967, p. 40 — 77, 83 — 85, 92 — 109; *Opere IX. Memorialistică* [Text ales și stabilit: C. Mohanu. Note și indici: D. Vatamaniuc]. București, Edit. Minerva, 1978, p. 47 — 85, 90 — 93, 98 — 116.
73. Lovinescu, E., *Istoria civilizației moderne II. Forțele reacționare*, București, Edit. „Ancora” [1925], p. 139 — 145. Ediție, studiu introductiv și note Z. Ornea. București, Edit. științifică, 1972, p. 298 — 305.
74. A.A.M. [Mureșianu, Aurel A.], *Mihail Eminescu și întemeierea „României June” 1868 — 1871*. Brașov, Tipografia A. Mureșianu: Braniște & Co., [1926], p. 4 — 19.
75. Minar, Octav, *Eminescu despre Gogol*. LUPTA — 2, VI (1927), nr. 1748, 23 sept., p. 2.
76. Marian, Liviu, B.P. Hasdeu și M. Eminescu. Chișinău, Tipografia eparhială Cartea românească, 1927, p. 8 — 10.
77. Lang, Friedrich, M. Eminescu als Dichter und Denker. Cluj — Klausenburg „Minerva” literarische und graphische Kunstanstalt, 1928, p. 130 — 173.
78. Păunescu-Ulmu, T., *Viața tragică și românească, a lui Eminescu*. Craiova, Tiparul Prietenii științei, S.A., 1928, p. 62, 96 — 103.
79. Dima, Al., *Tradiționalismul lui Mihail Eminescu*. Turnu-Severin, Editura revistei „Datina”, [1929], p. 27.
-
80. Russu, N. I., *Mihail Eminescu (Biografie)*. București, Edit. „Institutului de literatură”, 1929, p. 13.
81. Murărașu, D., *Eminescu și cosmopolitismul*. RSTR, XI (1930), nr. 7, mart., p. 11 — 13.
82. Rașcu, I. M., *Ecouri franceze în opera lui Eminescu*. ÎNDREPTAR, I, (1930), nr. 6, iun., p. 6 — 9; nr. 7, iul., p. 5 — 9; nr. 9, sept., p. 4 — 10; SECOLUL, I (1932), nr. 24, 31 iul., p. 3; nr. 26, 14 aug., p. 3; *Alte opere din literatura română*. București, Imprimeria centrală, 1938, p. 172 — 176, 180, 181; *Eminescu și cultura franceză*. București, Edit. Minerva, 1976, p. 33, 36, 39, 54, 60 — 63, 67 — 68, 71, 74, 77, 95, 130, 143, 145, 147, 153, 163, 177, 179 — 180, 182 — 183.
83. Mărculescu, Octavian, *Mic studiu critic asupra omului și operei poetice a lui M. Eminescu*. Bazargic, Tip. „Gutenberg” Hristo Radilof, 1930, p. 39 — 44.
84. Naum, Theodor și Cuza A.C., *Antisemitismul lui Eminescu*. București, Tipografia „Reforma socială”, [1930], p. 4 — 27.
85. Vianu, Tudor, *Poezia lui Eminescu*. București, Edit. „Cartea românească” [1930], p. 50, 57—58; *Studii de literatură română*. București, Edit. didactică și pedagogică, 1965, p. 246, 250; *Mihail Eminescu* [Ediție îngrijită de Virgil Cuțitaru]. Prefața de Al. Dima. Iași, Edit. Junimea, 1974, p. 48, 53 — 54.
86. Călinescu, G., *Pentru o biografie a lui Eminescu*. VRE, IV (1931), nr. 184, 26 apr., p. 7, 8.
87. Neamțu, Octavian, *Puerila sociologie eminesciană sau D.E. Lovinescu despre Eminescu sociolog*. EX, I (1931), nr. 24, 16 mai, p. 8.
88. Bogdan-Duică, Gh., *Multe și mărunte*. Glumă eminesciană. BME, II (1931), nr. 6, p. 93 — 94.
89. Torouțiu, I.E. și Cardaș, Gh., *Studii și documente literare*. I. « Junimea ». București, Institutul de arte grafice „Bucovina”, 1931, p. 314 — 323.
90. Călinescu, G., *Viața lui Mihail Eminescu*. București, Edit. „Cultura națională”, [1932], p. 367 — 375; Ediția a doua revăzută. București, Edit. „Cultura națională” [1933], p. 372 — 380; Ediția a treia revăzută. București, FPLA, 1938, p. 346 — 358; Ediția a IV-a revăzută. București, EPL, 1964, p. 277 — 282, [Ediția a V-a]. București, EPL, 1966, p. 256 — 261; *Opere 11. Viața lui Mihail Eminescu*. București, EPL, 1969, p. 253 — 258; [București], Edit. Eminescu, [1973], p. 258 — 263; [București], Edit. Eminescu, [1975], p. 258 — 263; Iași, Edit. Junimea, 1977, p. 297 — 303.
91. Lăzăreanu, Barbu, *Un prieten ardelean al lui Eminescu: Dimitrie Comșa*. VRE, V (1932), nr. 221, 17 ian., p. 6.
92. Lupaș, I., *Influența lui Hegel în scrisul lui N. Bălcescu și M. Eminescu*. U, XLIX (1932), nr. 36, 7 febr., p. 1, 2; *Paralelism istoric*. București [Tip. „Universul”], 1937, p. 205 — 211; *Scieri alese*. I. Introducere, ediție îngrijită, note și comentarii de Acad. Ștefan Pascu și Pompiliu Teodor. Cluj-Napoca, Edit. Dacia, 1977, p. 176 — 183.
93. Torouțiu, I.E., *O polemică în jurul logicei lui Titu Maiorescu*. RLIT — 2, I (1932), nr. 36, 22 oct., p. 1.
94. Bălan, Teodor, *Serbarea de la Putna 1871*. Cernăuți, Tipografia Mitropolitul Silvestru, 1932, p. 6, 7, 16, 29, 33 — 55, 67 — 68, 83 — 87, 92 — 93.
95. Densusianu, Ovid, *Evoluția estetică a limbei române — Încheiere — 1931 — 1932*. [București], Facultatea de litere și filozofie, [1932], p. 149 — 155, 162 — 165, 170 — 172.
96. Murărașu, D., *Naționalismul lui Eminescu*. [București], Edit. „Bucovina”, I.E. Torouțiu, [1932], p. 7, 24, 29, 31, 40 — 42, 47, 48, 57 — 62, 65, 67 — 69, 71 — 77, 84, 107 — 111, 115, 117, 120, 133, 134, 136 — 139, 146, 147, 149, 151, 152, 154, 157, 158, 161, 163, 164, 168, 171, 179, 187, 190 — 192, 194 — 196, 201, 221, 222, 228 — 231, 248, 259, 313 — 315, 328, 331.
97. Torouțiu, I.E., *Studii și documente literare. III. „Junimea”*. București. Institutul de arte grafice „Bucovina”, 1932, p.

- 126 — 130.
98. Călinescu, G., *Antihegelianismul lui Eminescu*. VR — 1, XXV (1933), nr. 10, oct., p. 27 — 30.
99. Torouțiu, I.E., *Studii și documente literare. IV. „Junimea”*. București, Institutul de arte grafice „Bucovina”, 1933, p. 78 — 92, 120 — 124, 133 — 134, 294.
100. Vianu, T., *Înfluența lui Hegel în cultura română*. București, Monitorul Oficial și Imprimeriile Statului. Imprimeria națională, 1933, p. 40 — 49; *Studii de literatură română*. București, Edit. didactică și pedagogică, 1965, p. 592 — 597; *Scriitori români. II*. București, Edit. Minerva, 1970, p. 300 — 309; *Opere. III*. București, Edit. Minerva, 1973, p. 404 — 411; *Mihai Eminescu*. Iași, Edit. Junimea, 1974, p. 236 — 245.
101. Mureșianu, Aurel A., *Un apel din martie 1870 al studențimii universitare române din Viena scris de Aurel Mureșianu și iscălit de Mihail Eminescu*. PRO, I (1934), nr. 1, 15 mai, p. 7 — 12.
102. Dima, Al., *Motive hegeliene în scrisul eminescian*. RAM, XXVI (1934), nr. 1, mai, p. 37 — 40; VR, XXVI (1934), nr. 3, mart., p. 10 — 19; Sibiu, [Tip. Instit. de arte grafice „Dacia Traiană”], 1934, p. 8 — 10, 11, 13; *Conceptul de literatură universală și comparată*. Studii teoretice și aplicative. București, Edit. Acad. R.S.R., 1967, p. 143 — 145, 147, 150.
103. Bogdan-Duică, Gh., *Critic teatral (1869)*. BME, V (1934), nr. 12, p. 15 — 17.
-
104. Călinescu, G., *Opera lui Mihai Eminescu. I. Filozofia teoretică. Filozofia practică*. București, Edit. „Cultura națională”, [1934], p. 92 — 222; *Opere 13. Opera lui Mihai Eminescu (2)*. [București], Edit. Minerva, 1970, p. 125 — 222; *Opera lui Mihai Eminescu. II*. București, Edit. Minerva, 1976, p. 7 — 112.
105. Iorga, N., *Istoria literaturii românești contemporane. I. Crearea formei*. București, Edit. „Adevărul”, 1934, p. 124 — 166.
106. Mehedinți, S., *Optimismul lui Eminescu. În Omagiu lui Mihai Eminescu*. [București, Tipografia ziarului „Universul”, 1934], p. 66.
107. Nedici, Gh., *Eminescu și Transilvania. În Omagiu lui Mihai Eminescu*. București, [Tipografia ziarului „Universul”, 1934], p. 145.
108. Petrașcu, N., *Mihai Eminescu*. București, Tipografia „Bucovina” I.E. Torouțiu, 1934, p. 32 — 33.
109. Torouțiu, I.E., *Studii și documente literare. V. „Junimea”*. București, Institutul de arte grafice „Bucovina”, 1934, p. 117 — 119.
110. Voiculescu, Ilie C., *Naționalismul lui Eminescu*. EXT, I (1935), nr. 1, oct. — dec., p. 15.
111. Burdun, George, *Mihai Eminescu. O viață zbuciumată. O operă nemuritoare*. Brăila, „Dunărea” Institut de arte grafice, 1935, p. 11, 38 — 39, 40, 44, 45.
112. Călinescu, G., *Opera lui Mihai Eminescu. II. Cultura. Descrierea operei*. București, FPLA, 1935, p. 15 — 20; *Opere 12. Opera lui Mihai Eminescu (1)*. [București], EPL, 1969, p. 352 — 357; *Opera lui Mihai Eminescu, I*. [București], EPL, 1969, p. 350 — 355; *Opera lui Mihai Eminescu. I*. București, Edit. Minerva, 1976, p. 371 — 376.
113. Mureșianu, Aurel A., *Eminescu, Aurei Mureșianu și Serbarea de la Putna*. Cernăuți, Tiparul Glasul Bucovinei, 1935, p. 9 — 10, 25.
114. Haneș, Petre V., *Un manuscris corectat de Eminescu*. PL, I (1936), nr. 1, 8 ian., p. 13 — 21.
115. Rașcu, I. M., *Eminescu și Alecsandri*. GR, IV (1936), nr. 3 — 4, mart. — apr., p. 183 — 207; *Eminescu și Alecsandri*. București, [Tipografia Seminarului monahal Cernica — Ilfov], 1936, p. 9 — 12, 24 — 25, 29; *Eminescu și cultura franceză*. București, Edit. Minerva, 1976, p. 293 — 295, 296, 298, 316 — 318.
116. Manoliu, Radu, *Isvoarele motivelor din proza politică a lui Eminescu*. PL, I (1936), nr. 4, 1 nov., p. 211 — 215.
117. Murărașu, D., *Eminescu și Oxenstiern*. FF — 2, XI (1936), nr. 5, oct. — nov., p. 244 — 255; București, Institutul de arte grafice „Bucovina”, [1936]. Extras.
118. Breazu, Ion, *Pătrunderea ideilor junimiste în Transilvania*. DACR, VIII (1936), p. 3 — 111; *Studii de literatură română și comparată. I*. Ediție îngrijită, bibliografie și indice de nume de Mircea Curticeanu. Cluj, Edit. Dacia, 1970, p. 216, 220.
119. Călinescu, G., *Articolele politice. În Opera lui Mihai Eminescu. V. Analize. Eminescu în timp și spațiu*. București, FPLA, 1936, p. 299 — 311; *Opere 13. Opera lui Mihai Eminescu (2)*. [București], Edit. Minerva, 1970, p. 556 — 566; *Opera lui Mihai Eminescu. II*. București, Edit. Minerva, 1976, p. 467 — 477.
120. Petrescu, Cezar, *Eminescu în lumina timpului nostru*. F — I, IV (1937), nr. 3 — 4, mart. — apr., p. 9 — 23.
121. Roșu, N., *Actualitatea ideilor lui Mihai Eminescu*. F — 1, IV (1937), nr. 3 — 4, mart. — apr., p. 43 — 53.
122. Stoica, Sever, *Mihai Eminescu gazetar*. F — 1, IV (1937), nr. 5, mai, p. 3 — 12, nr. 6 — 7, iun. — iul., p. 34 — 50, nr. 8, aug. — sept., p. 27 — 46.

123. Teodosiu, D., *Eminescu gazetar*. EXT (1937), II, nr. 3 — 4, dec., p. 20 — 22.
  124. Păunescu-Ulmu, T., *Problema Eminescu*. Craiova, Edit. Ramuri [1938], p. 18, 97 — 99, 112 — 113.
  125. Torouțiu, I.E., *Studii și documente literare. VI. „Junimea”*. București, Institutul de arte grafice „Bucovina”, 1938, p. 9 — 13.
  126. Cardaș, Gh., *Comemorarea marelui Eminescu cu prilejul semicentenarului morții sale*. CUM, I (1939), nr. 11, 18 iun., p. 5 — 6.
  127. Cioculescu, Șerban, *Ziaristul*. RFR, VI (1939), nr. 7, 1 iul., p. 118 — 133.
  128. Sebastian, Mihail, *Eminescu, cronicar dramatic*. RFR, VI (1939), nr. 7, 1 iul., p. 134 — 146.
  129. Daniel, Paul I., *Eminescu orator*. CUM, I (1939), nr. 18, 6 aug., p. 20.
  130. Dunăre, N.M., *Eminescu și problema țărănească*. CC, V (1939), nr. 8, aug., p. 705 — 707.
  131. Lupaș, I., *Reminiscențe hegeliene în scrisul lui Mihai Eminescu*. CL, LXXII (1939), nr. 6 — 9, iun. — sept., p. 1335 — 1338.
  132. Morariu, Leca, *Mihai Eminescu*. CL, LXXII (1939), nr. 6 — 9, iun. — sept., p. 765 — 781.
  133. Munteanu, Teodor Al., *Eminescu și evreii*. CL, LXXII (1939), nr. 6 — 9, iun. — sept., p. 891 — 903.
  134. Petrescu, Nicolae, *Eminescu gânditor politic*. CL, LXXII (1939), nr. 6 — 9, iun. — sept., p. 855 — 864.
  135. Preajbă, Scarlat, *Naționalismul lui Eminescu*. CL LXXII (1939), nr. 6 — 9, iun. — sept., p. 885 — 890.
  136. Teculescu, Horia, *Eminescu și Ardealul*. CL, LXXII (1939), 6 — 9, iun. — sept., p. 865 — 884.
-
137. Cioculescu, Ș., *Titu Maiorescu și Eminescu*. RFR, VII (1940), nr. 3, 1 mart., p. 627 — 642.
  138. Georgescu, Paul, *Naționalismul lui Eminescu*. VRE (1940), nr. 575, 20 oct., p. 1, nr. 576, 3 nov., p. 3, nr. 577, 10 nov., p. 2, nr. 578, 17 nov., p. 2; *Naționalismul lui Eminescu*. Prefață de D-I P.P. Panaitescu. [București], Vreimea, [1941], p. 15, 25, 35 — 36, 41.
  139. Lițu, Emil, *Ziaristica lui Eminescu*. TE, X (1940), nr. 221, 25 nov., p. 1 — 2.
  140. Lovinescu, E., *T. Maiorescu I*. București, FPLA, 1940, p. 324 — 327; *T. Maiorescu*. [Ediție îngrijită de Maria Simionescu, prefață de Alexandru George. București], Edit. Minerva, 1972, p. 233 — 236.
  141. Mayor, Ladislau C., *Eminescu și problemele economice*. Oradea, Tipografia „Putna”, [1940], p. 6 — 7, 12 — 13, 15, 17 — 22.
  142. Bogdan-Duică, Gh., *Politice*. BME, XII (1941), nr. 19, 1941, p. 8.
  143. Călinescu, G., *Istoria literaturii române de la origini până în prezent*. București, FRPLA, 1941, p. 387.
  144. Hașeganu, I., *Eminescu economist și gânditor politic*. Brașov, Tip. „Minerva”, G.N. Gârnetiu, 1941, p. 10, 16 — 23, 30 — 33.
  145. Vărzaru, Simion, *Problema culturii la M. Eminescu*. Iași, Tipografia Alexandru Țerek, [1941], p. 25 — 31.
  146. Morariu, Leca, *Sarjă antiheliadistă ?*. BME, XIII (1942), nr. 20, p. 35.
  147. M[orariu] L.[eca], *Pentru viitoarele ediții Eminescu*. BME, XIII, (1942), nr. 20, p. 19 — 20.
  148. Haneș, Petre V., *M. Eminescu începător*. București, Edit. Societății „Prietenii istoriei literare”, [1942], p. 10 — 16.
  149. Lovinescu, E., *T. Maiorescu și contemporanii lui. I*. București, Casa școalelor, 1943, p. 60 — 62, 117 — 19, 127 — 134, 185 — 189; *Texte critice*. [București], Edit. Tineretului, 1968], p. 85 — 87, 93 — 96, 133 — 135; *T. Maiorescu și contemporanii lui*. Ediție îngrijită de Z. Ornea și Maria Simionescu. [București], Edit. Minerva, 1974, p. 59 — 61, 99 — 101, 106 — 111, 147 — 149.
  150. Vasiliu, Aurel, *Bucovina în viața și opera lui Mihai Eminescu*. Cernăuți, Tip. „Mitropolitul Silvestru”, 1943, p. 251 — 280.
  151. Vornica, Gheorghe, *Gândirea biopolitică a lui Eminescu*. Sibiu, Edit. Astrei, 1943, p. 18, 20, 22 — 23, 25, 26, 29 — 33, 34, 36, 38 — 40, 42, 44, 46, 50 — 51, 54, 56 — 57, 61 — 66, 76, 81, 87, 91 — 93, 99 — 102, 104 — 05.
  152. Bulacu, Pr. Mihail, *Educatori creștini ai neamului românesc*. Gheorghe Lazăr, Eliade Rădulescu, Mihai Eminescu, Alexandru Vlahuță, Gheorghe Coșbuc. [București], Casa școalelor, 1944, p. 89 — 92.
  153. Vianu, Tudor, *Istoria literaturii române moderne*. [București], Casa școalelor, 1944, p. 258 — 260; *Studii de literatură română*. [București], Edit. didactică și pedagogică, 1965, p. 212 — 213; *Scriitori români* [Ediție îngrijită de Cornelia Botez. Antologie, prefață și tabel cronologic de Pompiliu Marcea]. București, Edit. Minerva, 1970, vol. II, p. 144 — 147 (BPT); *Istoria literaturii române moderne*. București, Edit. didactică și pedagogică, 1971, p. 219 — 221; *Mihai Eminescu* [Ediție îngrijită de Virgil Cuțitaru]. Prefață de Al. Dima. Iași, 1974, p. 279 — 282.
  154. Călinescu, G., *Eminescu și clasele pozitive*. N — 2, I (1946), nr. 32, 29 apr., p. 1; *Gilceava înțeleptului cu lumea*. *Pseudojurnal de moralist* II (1943 — 1949) [Ediție de Geo Șerban]. București, Edit. Minerva, 1974, p. 330 — 333; *Mihai Eminescu (studii și articole)*. Ediție îngrijită, postfață și bibliografie de Maria și Constantin Teodorovici. Iași, Edit. „Junimea”, 1978, p. 149 — 152.

155. Călinescu, G., *Eminescu și „clasa de mijloc”*. N — 2, I (1946), nr. 33, 1 mai 1946, p. 1; *Gilceava înțeleptului cu lumea. Pseudojurnal de moralist* II (1943 — 1949). [Ediție de Geo Șerban]. București, Edit. Minerva, 1974, p. 333 — 335; *Mihai Eminescu (studii și articole)*. Ediție îngrijită, postfață și bibliografie de Maria și Constantin Teodorovici. Iași, Edit. „Junimea”, 1978, p. 149 — 152.
  156. Solomon, Iustin, *Eminescu și teatrul evreesc*. UN — 2, V (1949), nr. 290, 14 dec., p. 2.
  157. Raicu, Mihail, *Eminescu cronicar dramatic*. FL — 2, 1950, nr. 2, 14 ian., p. 7.
  158. Sărățeanu, L., *Activitatea publicistică a lui Mihai Eminescu*. RL — 2, VIII (1950), nr. 1657, 15 ian., p. 2.
  159. Barbu, N., *Eminescu — critic*. Critica de teatru. IL, II (1950), nr. 5 — 6, sept., p. 128 — 147.
  160. Călinescu, G., *Mihai Eminescu*. SCILF, I (1952), nr. 1 — 4 [ian. — dec.], p. 104 — 105.
  161. Zalis, H., *Eminescu și câteva din păreri sale despre artă*. TSC, III (1954), nr. 5, mai, p. 73 — 81.
  162. Tornea, Florin, *Eminescu despre caracterele dramatice*. SCIA, II (1955), nr. 3 — 4, p. 285 — 300.
  163. Elian, Alex., *Eminescu și vechiul scris românesc*. SCB, I (1955), p. 129 — 160.
  164. Vianu, T., *Eminescu*. LL, [I] (1955), p. 303 — 316; *Literatura universală și literatura națională*. [București], EPLA, [1956], p. 173 — 174.
  165. Vianu, Tudor, *Literatură universală și literatură națională*. [București], ESPLA, [1955], p. 214; *Studii de literatură universală și comparată*. Ediția a II-a. Revăzută și adăugită. [București], Edit. Acad. R.P.R., [1963], p. 565 — 566; *Despre teatru*. București, Edit. Eminescu, 1977, p. 304.
  166. Vîtner, Ion, *Eminescu*, [București], ESPLA, [1955], p. 26 — 28, 132 — 133.
-
167. *Cronica Institutului*. SCIA (1956), nr. 1 — 2, p. 355 — 360.
  168. Tornea, Florin, *Mihai Eminescu și arta actorului*. TEATR — 2, II (1956), nr. 2, mai, p. 37 — 42.
  169. Boeriu, Ion V., *In legătură cu studiul „Mihail Eminescu și arta actorului”*. CL, III (1956), nr. 32, 9 aug., p. 4.
  170. Barbu, N., *Eminescu despre creația artistică*. IL, IV (1956), nr. 8, aug., p. 109 — 115.
  171. Ștefan, Mircea, *Mihai Eminescu revizor școlar*. București, Edit. de stat didactică și pedagogică, 1956, p. 41, 77, 82, 109, 111 — 112, 117, 123, 125, 127 — 128, 130, 153 — 154, 157 — 159, 162, 163, 176 — 177.
  172. Diclescu, Leon, *Eminescu despre artă*. În *Materiale ale sesiunii științifice a Institutului pedagogic București pe anul 1956*. București, Institutul pedagogic din București, 1957, p. 135 — 149.
  173. Căprariu, Al., *Eminescu cronicar dramatic*. TRIB — 1, II (1958), nr. 32, 9 aug., p. 6 — 7, 10.
  174. Perpessicius, *Poemul Putnei: o postumă mai puțin*. LUC — B, II (1959), nr. 1, 1 ian., p. 7, nr. 2, 15 ian., p. 7; *Alte mențiuni de istoriografie literară și folclor*. [București], EPL, 1961, p. 126.
  175. Kakassy, Endre, *A fiatal Eminescu*. București, Állami Irodalmi és Művészeti Kiadó, 1959, p. 230 — 232, 236 — 246.
  176. Nicolescu, Tatiana, *Opera lui Gogol în România*. I. București. ESPLA, 1959, p. 39 — 45, 181.
  177. Șoimaru, Tudor, *Grigore Manolescu*. [București], Edit. Tineretului, [1960], p. 118 — 146.
  178. Turcu, Constantin, *Activitatea tehnico-economică desfășurată de Carol Mihalic de Hodocin în Moldova*. SAI, III (1961), p. 185 — 201.
  179. Perpessicius, *Eminescu și teatrul*. În *Alte mențiuni de istoriografie literară și folclor*, [I]. [București], EPL, 1961, p. 97 — 98, 104 — 106; *Eminesciana*. București, Edit. Minerva, 1971, p. 232 — 234, 239 — 242 (BPT); *Mențiuni critice*. [București], Edit. Albatros., 1976, p. 174 — 175, 181 — 184.
  180. Boeriu, Ion V., *Eminescu și realismul scenic*. IL, XIII (1962), nr. 12, dec., p. 89 — 91.
  181. Hămbășan, Cornel, *M. Eminescu la „Curierul de Iași”*. CBIBL, XV (1962), nr. 12, dec., p. 47 — 48.
  182. Bulgăr, Gh., *Eminescu despre problemele limbii literare*. București, Edit. științifică, 1963, p. 10 — 12, 15 — 18, 20, 22, 25 — 28, 30 — 31, 34 — 36, 38 — 39, 43, 45 — 47, 51 — 52, 59, 61, 64 — 66, 71, 74 — 76, 80, 84, 85, 87 — 93, 95, 98 — 100, 101, 104, 105 — 112.
  183. Perpessicius, *Eminescu și folclorul. Introducere*. În *M. Eminescu. Opere*, VI. București, Edit. Acad. R.P.R., 1963, p. 14 — 16; *Eminesciana*. Tabel cronologic de Dumitru D. Panaitescu. București, Edit. Minerva, 1971, p. 405 — 409. (BPT); *Patru clasici*. Cuvînt înainte de Edgar Papu. București, Edit. Eminescu, 1974, p. 146 — 150 (Biblioteca Eminescu).
  184. Dumitrescu-Bușulenga, Zoe, *Mihai Eminescu*. [București], Editura Tineretului, [1963], p. 73 — 75, 87 — 92, 95 — 102, 173 — 181.
  185. Păun, Octav, *Eminescu și literatura populară*. TRIB — 1, VIII (1964), nr. 3, 16 ian., p. 1, 9.
  186. Ciurdariu, Mihai, *Eminescu și gîndirea filozofică*. RF — 2, XI (1964), nr. 2, [mart. — apr.], p. 139 — 155.
  187. Zamfirescu, Dan, *Eminescu și literatura română veche*. LUC — B, VII (1964), nr. 9, 25 apr., p. 4.
  188. Streinu, Vladimir, *Eminescu despre Shakespeare*. GP, IX (1964), nr. 13, 1 mai, p. 1, 4; *Eminescu: Arghezi*. Ediție

- alcătuită și prefăcută de George Muntean. [București], Edit. Eminescu, [1976], p. 74 — 75.
189. M. C., *Eminescu și Shakespeare*. GL, XI (1964), nr. 21, 21 mai, p. 1, 6, nr. 22, 28 mai, p. 3.
190. Daicoviciu, Hadrian, *Eminescu și problemele continuității*. TRIB — 1, VIII (1964), nr. 22, 28 mai, p. 5.
191. Drăgan, Mihai, *Concepția lui Eminescu despre literatură*. FLI, XIX (1964), nr. 5514, 31 mai, p. 2.
192. Petrușan, George, *Legăturile lui Eminescu cu Iosif Vulcan și revista „Familia”*. VR — 2, XVII (1964), nr. 4 — 5, apr. — mai, p. 279 — 284.
193. Husar, AL, *Pe marginea unor considerații ale lui Eminescu despre artă*. VR — 2, XVII (1964), nr. 4 — 5, apr. — mai, p. 197 — 206.
194. Tornea, Florin, *Eminescu și cerințele dramei naționale*. TRIB — 1, VIII (1964), nr. 23, 4 iun., p. 1, 8, nr. 24, 11 iun., p. 10, nr. 25, 18 iun., p. 9.
195. Martin, Aurel, *Eminescu: opinii estetice*. GL, XI (1964), nr. 23, 4 iun., p. 1, 4 — 5, nr. 25, 18 iun., p. 4.
196. Călinescu, G., *Eminescu și arta*. LUC — B, VII (1964), nr. 12, 6 iun., p. 3.
197. Drăgan, Mihai, *Cultură și literatură națională*. Un concept eminescian. LUC — B, VII (1964), nr. 12, 6 iun., p. 11.
198. Muntean, George, *Eminescu gazetar*. MU, XX (1964), nr. 5162, 13 iun., p. 3.
199. Țepelea, G. F., *În legătură cu începuturile lui Eminescu*. ORIZ — T, (1964), nr. 6, iun., p. 81 — 85.
-
200. Perpessicius, *Om de teatru*. TEATR — 2, IX (1964), nr. 6, iun., p. 1 — 5; *Eminescu, om de teatru*. În *Alte mențiuni de istoriografie literară și folclor*. III. [București], EPL, 1967, p. 44 — 50; *Eminesciana*. București, Edit. Minerva, 1971, p. 365 — 368 (BPT); *Patru clasici*. București, Edit. Eminescu, 1974, p. 133 — 134 (Biblioteca Eminescu).
201. Boeriu, Ion V., *Ecouri shakespeareene în critica lui Eminescu*. ST, XV (1964), nr. 5 — 6, mai — iun., p. 212 — 214.
202. Dragomirescu, M. I., *Eminescu publicist*. PN, IX (1964), nr. 6 — 7, iun. — iul., p. 49 — 53.
203. Perpessicius, *Doi cronicari dramatice de excepție: M. Eminescu și I. L. Caragiale*. În *Alte mențiuni de istoriografie literară și folclor*. III. [București], EPL, 1964, p. 74 — 75; *Eminesciana*. Tabel cronologic de Dumitru D. Panaitescu. București, Edit. Minerva, 1971, p. 284 — 285 (BPT); *Patru clasici*. Cuvânt înainte de Edgar Papu. București, Edit. Eminescu, 1974, p. 115 — 116 (Biblioteca Eminescu).
204. Massoff, Ioan, *Eminescu și teatrul*. [București], EPL, 1964, p. 110 — 114, 136 — 152.
205. Crețu, L., *Pseudonime și semne convenționale folosite de Eminescu*. RITL, XIV (1965), nr. 1, [ian. — mart.], p. 197 — 201.
206. Dragomirescu, M. I., *Publicistica lui Eminescu*. LL, IX (1965), p. 109 — 132.
207. Netea, Vasile, *Din legăturile lui Eminescu cu Transilvania*. LL, IX (1965), p. 241 — 268.
208. Platon, Maria, *Eminescu despre roman*. CRO — 1, I (1966), nr. 2, 19 febr., p. 8.
209. Turcu, Constantin, *Eminescu și studenții*. CRO — 1, I (1966), nr. 18, 11 iun., p. 1, 9.
210. Barbu, N., *Criticul Eminescu*. CRO — 1, I (1966), nr. 21, 2 iul., p. 8.
211. AI. A., *Răsfoind vechi publicații ieșene*. Apelul tinerimii române semnat de Mihai Eminescu cu prilejul serbării de la Putna. CRO — 1, I (1966), nr. 21, 2 iul., p. 8.
212. Teodor, Pompiliu, *Putna și serbările din anul 1871*. TRIB — 1, X, (1966), nr. 27, 7 iul., p. 5.
213. Boeriu, Ion V., *Putna și Eminescu (1871)*. TRIB — 1, X (1966), nr. 27, 7 iul., p. 7.
214. Vatamaniuc, D., *Date de istorie literară în „Curierul de Iași”*. CRO — 1, I (1966), nr. 30, 3 sept., p. 8.
215. Cioculescu, Șerban, *Varietăți critice*. [București], EPL, 1966, p. 219.
216. Ornea, Z., *Junimismul*. [București]. EPL, 1966, p. 58, 116, 118, 177; *Junimea și junimismul*. București, Edit. Eminescu, 1975, p. 139, 209, 495, 498 — 500.
217. Martinescu, Pericle, *Costache Negri*. [București], Edit. Tineretului, [1966], p. 279.
218. Massoff, Ioan, *Teatrul românesc*. Privire istorică. Volumul II (1860 — 1880). [București], EPL, 1966, p. 368 — 369.
219. Vatamaniuc, D., *Eminescu și Slavici la „România Jună” din Viena. Lupta lor pentru unitatea națională*. RITL, XVI (1967), nr. 1, [ian. — mart.], p. 89 — 100.
220. T. A., *Eminescu despre războiul independenței*. CRO — 1, II (1967), nr. 18, 6 mai, p. 8.
221. Jeremia, D., *Național și universal în concepția despre artă a lui Mihai Eminescu*. CRO — 1, II (1967), nr. 24, 17 iun., p. 7.
222. Conta, Vasile, *Opere filozofice*. Ediție îngrijită, cu un studiu introductiv, comentarii și note de Nicolae Gogoneață. București, Edit. Acad. R.S.R., 1967, p. 15.

223. Perpessicius, *Alte mențiuni de istoriografie literară și folclor*. III. [București], EPL, 1967, p. 35; *Eminesciana*. Tabel cronologic de Dumitru D. Panaitescu. București, Edit. Minerva, 1971, p. 349 (BPT); *Patru clasici*. Cuvânt înainte de Edgar Papu. București, Edit. Eminescu, 1974, p. 120 — 121 (Biblioteca Eminescu).
  224. Stan, Elena, *Eminescu și idealurile Unirii*. TRIB — 1, XII (1968), nr. 34, 22 aug., p. 1, 3.
  225. Sută-Selejan, Sultana, *Umanismul și patriotismul în publicistica lui Mihai Eminescu*. RF — 2, XV (1968), nr. 10, [oct.], p. 1211 — 1222.
  226. Vatamaniuc, D., *Ioan Slavici și lumea prin care a trecut*. București, Edit. Acad. R.S.R., 1968, p. 78 — 207.
  227. Papadima, Ovidiu, *Eminescu și folclorul din Transilvania*. AT, VI (1969), nr. 1, ian., p. 8.
  228. Bulborea, Ion, *Idee economice și sociale în publicistica eminesciană*. AI, XV (1969), nr. 2, p. 43 — 59.
  229. Staicu, Ștefan, *Ideea progresului economic în publicistica lui Eminescu*. Cu o Notă de Al. Piru. RAM — 2, VI (1969), nr. 11, 15 nov., p. 4.
  230. Pop, Augustin Z. N., *Noi contribuții documentare la biografia lui Mihai Eminescu*. [București], Edit. Acad. R. S. România, 1969, p. 78, 145, 151 — 157, 185, 187, 193.
  231. Tomozei, Gheorghe, *Țara luminată de sine*. ARG, V (1970), nr. 1, ian., p. 1.
  232. Muntean, George, *Eminescu și școala*. RLIT — 4, III (1970), nr. 3, 15 ian., p. 29.
  233. Anghel, Paul, *Eminescu și insolubilul zilei*. C — B₂, 1970, nr. 3, 15 ian., p. 1, 2.
-
234. Daniel, Paul, *Eminescu conferențiar*. LUC — B, XIII (1970), nr. 14, 4 apr., p. 6.
  235. Basarab, Mihai Neagu, *Eminescu și teatrul*. F — 2, VI (1970), nr. 7, iun., p. 16.
  236. Țepelea, Gabriel, *Studii de istorie și limbă literară*. București, Edit. Minerva, 1970, p. 178 — 180.
  237. Matei Al., *Aspecte noi ale pregătirii serbării de la Putna. Comitetul central pentru serbarea la mormântul lui „Ștefan cel Mare”*. ST, XXII (1971), nr. 8, 16 — 31 aug., p. 9.
  238. Neamțu, Gelu, *Înființarea, programul și colaboratorii ziarului „Federațiunea” (1868 — 1876)*. AIIAC, XIV (1971), p. 157 — 172.
  239. Alterescu, Simion, Anca Costa-Foru, Olga Flegont ș.a., *Istoria teatrului în România*. Volumul al II-lea. 1848 — 1918, București, Edit. Acad. R. S. România, 1971, p. 25, 40, 45, 59, 122, 140, 141, 154, 165, 173, 199, 201, 227, 263, 290, 316, 323, 439 — 444, 498, 506, 507, 513 — 514, 523, 530.
  240. Lăzăreanu, Barbu, *Cu privire la: Mihail Eminescu, Ion Creangă, I. L. Caragiale, G. Coșbuc, B. P. Hasdeu, V. Alecsandri, G. Asachi și I. Heliade-Rădulescu*. Glose și comentarii. Ediție îngrijită de George Baiculescu. Cuvânt introductiv de Perpessicius. [București], Edit. Minerva, [1971], p. 11 — 17, 47 — 58, 63 — 66.
  241. Mănuță, Dan, *Scriitori junimiști*. [Iași], Edit. Junimea, 1971, p. 38 — 40, 133 — 142.
  242. Ciurdariu, M., *Eminescu și problema țărănească — Retrospectiva unei utopii istorice*. RF—2, XIX (1972), nr. 3 [mai—iun.], p. 377—393.
  243. Vatamaniuc, D., *Eminescu colaborator la „Federațiunea”*. CME I (1972), p. 189 — 197.
  244. Ghelase, Ion, *Despre gândirea social-economică a lui Mihai Eminescu*. ASTRA, VIII (1973), nr. 1, ian., p. 18.
  245. Munteanu, George, *Hyperion I Viața lui Eminescu*. București, Edit. Minerva, 1973, p. 153 — 185.
  246. Sasu, Aurel, *Eminescu și „Societatea pentru fond de teatru român”*. TRIB — 1, XVIII (1974), nr. 3, 17 ian., p. 9, 11.
  247. Muscă, Vasile, *Gândirea social-politică eminesciană*. ECHINOX, VI (1974), nr. 4, apr., p. 12 — 13.
  248. Barbu, N., *Eminescu: ziaristica și cultura*. CRO — 1, IX (1975), nr. 43, 25 oct., p. 7.
  249. Gafița, Mihai, *Fața ascunsă a lunii*. Studii de istorie literară epoca 1870 — 1900. [București], Edit. Cartea românească, [1974], p. 188 — 200.
  250. Popovici, K., *Eminescu. Viața și opera*. Chișinău, Cartea moldovenească, 1974, p. 299 — 315.
  251. Vintilă, Petru, *Eminescu*. Roman cronologic. [București], Edit. Cartea românească, 1974, p. 130 — 132, 135 — 140, 142 — 144, 146, 150, 163 — 169, 202 — 203, 207 — 208, 226, 268, 292, 337 — 381.
  252. Albu, Corneliu, *Mihai Eminescu — patriotul*. C — B₂, 1975, nr. 2, 10 ian., p. 8.
  253. Coroiu, Constantin, *Eminescu jurnalist*. CRO — 1, X (1975), nr. 2, 10 ian., p. 6. 154. Ivașcu, G., *Eminescu publicist*. TRIBR, IV (1975), nr. 53, 15 ian., p. 9, 14.
  255. Hanță, Al., *Patriotismul lui Eminescu: poezie și adevăr*. TRIBR, IV (1975) nr. 53, 15 ian., p. 7, 14.
  256. Costin, C., *Ziaristul patriot*. TRIB — 1, XIX (1975), nr. 3, 16 ian., p. 10.
  257. Cioculescu, Șerban, *Cultul muncii*. RLIT — 4, VIII (1975), nr. 3, 16 ian., p. 7.
  258. Zăciu, Mircea, *„Dificultăți” eminesciene*. RLIT — 4, VIII (1975), nr. 3, 16 ian., p. 10.
  259. Popescu, Ion Mihai, *Mihai Eminescu — ziarist*. AMF, X (1976), nr. 1, ian., p. 104.
  260. Tihan, T., *„Criticele” lui Eminescu*. ST, XXVI (1975), nr. 1, ian., p. 16 — 18.

261. Cioculescu, Șerban, *Eminescu și serbarea de la Putna*. RLIT — 4, VIII (1975), nr. 11, 13 mart., p. 7.
  262. Panaitescu, D. D. [*Dintre manuscrisele rămase pe masa de lucru a lui Perpessicius*]. MANUSCRIPTUM, VI (1975), nr. 1 [ian. — mart.], p. 25 — 26.
  263. Popescu, Ion Mihai, *Eminescu și sociologia*. SĂPT — 1, (1975), nr. 235, 6 iun., p. 3, nr. 236, 13 iun., p. 3.
  264. Martin, Aurel, *Eminescu, ses idées littéraires et artistiques*. CREL, [III] (1975), nr. 4 [oct. — dec.], p. 22 — 24, 27 — 29.
  265. Crețu, Ion, *Tableau chronologique*. CREL, [III] (1975), nr. 4, [oct. — dec.] p. 96 — 99.
  266. Panaitescu, D. D., *Reflecții ziaristice pe marginea istoriei contemporane*. MANUSCRIPTUM, VII (1976), nr. 1, [ian. — mart.], p. 32 — 33.
  267. Vaida, Mircea, *Criteriile publicistului*. TRIB — 1, XX (1976), nr. 3, 15 iun., p. 4.
  268. Popa, Mircea, *Trecut și pământ românesc*. TRIB — 1, XX (1976), nr. 3, 15 ian., p. 5.
  269. Pascu, Ștefan, *Eminescu om politic*. MANUSCRIPTUM, VII (1976), nr. 1, [ian. — mart.], p. 31.
  270. Bulgăr, Gh., *Ziarist la Iași*. CRO — 1, XI (1976), nr. 24, 11 iun., p. 6.
  271. Dumitrescu-Bușulenga, Zoe, *Eminescu — cultură și creație*. București, Edit. Eminescu, 1976, p. 252 — 255 256 — 258.
  272. Rașcu, I. M., *Eminescu și cultura franceză*. Ediție îngrijită de Albert Schreiber și D. Murărașu. Prefața de D. Murărașu. București, Edit. Minerva, 1976, p. 36 — 41, 54, 74, 76 — 78, 130, 140, 143, 145, 147, 153, 164, 168, 179 — 186.
-
273. Dumbrava, Lucian, „Convorbiri literare”, 1876. *Eminescu poet și recenzent*. CL — 1 (1976), nr. 12, dec., p. 9.
  274. Ceaușescu, Gh., *Mit și istorie în gândirea poetului*. CRO — 1, XII (1977), nr. 2, 14 ian., p. 4.
  275. Vatamaniuc, D., *O postumă mai puțin*. MANUSCRIPTUM, VIII (1977), nr. 1, [ian. — mart.], p. 178 (*Eminesciana*).
  276. Cheie-Pantea, I., *Eminescu și idealul independenței naționale*. ORIZ — T, XXVII (1977), nr. 17, 28 apr., p. 3.
  277. Drăgan, Mihai, *Eminescu despre ideea de independență națională*. CL — 1, (1977), nr. 5, mai, p. 8.
  278. Ivănescu, D., *Mihai Eminescu. Documente inedite*. CL — 1, (1977), nr. 5, mai, p. 10.
  279. Oprea, Al., *Tînărul Eminescu și fascinația dramaturgiei istorice*. Luc — B, XX, (1977), nr. 30, 23 iul., p. 1, 6.
  280. Bărbulescu, Simion, *Eminescu și problemele actualității*. TRANS — 1, VI (1977), nr. 8, aug., p. 26 — 27.
  281. Dumbravă, Lucian, *Creangă, Dem. Teodorescu, N. Volenti, S.Fl. Marian. Eminescu*. CL — 1, (1977), nr. 9, sept., p. 9.
  282. Dimiu, Claudia, *M. Eminescu cenzor și sfătuitor*. MANUSCRIPTUM, VIII (1977), nr. 3, [iul. — sept.], p. 36 — 67.
  283. Barbu, N., *Un articol necunoscut al lui Eminescu asupra serbării de la Putna*. I — II. CL — 1, (1977), nr. 11, nov., p. 4 — 5, (1978), nr. 1, ian., p. 1.
  284. Gheorghe, Fănică, N., *Mihai Eminescu I. Analize și sinteze. II. Universul rural în opera poetului*. (Ediția a II-a, revăzută și adăugită). București, Edit. didactică și pedagogică, 1977, p. 345 — 351.
  285. Gherasim, Vasile, *Mihai Eminescu*. Studii și articole. Ediție îngrijită, prefață și bibliografie de George Muntean. Iași, Edit. Junimea, 1977, p. 29 — 32, 46, 71 — 74, 100 — 101, 197 — 198.
  286. *Eminescu în documente de familie*. Ediție de Gh. Ungureanu. Documente literare. București, Edit. Minerva, 1977, p. 284 — 286.
  287. Cheie-Pantea I., *Bălcescu și Eminescu*. ORIZ — T, XXIX (1978), nr. 2, 12 ian., p. 3.
  288. Barbu, N., *Voinici, viteji și semizei în concepția lui Eminescu*. TRIB — 1, XXII, (1978), nr. 2, 12 ian., p. 4.
  289. Barbu, N., *Ideea regenerării*. CRO — 1, XIII (1978), nr. 2, 13 ian., p. 3, 7, nr. 3, 20 ian., p. 7.
  290. Petrina, Liviu, ... *în simburile de ghindă e cuprinsă ideea stejarului întreg*. VA — TM, VIII (1978), nr. 1, 20 ian., p. 8 — 9.
  291. Niculescu, Ionuț, *Contribuții la o bibliografie, „Eminescu — om de teatru”*. TEATR — 2, XXIII (1978), nr. 1, ian, p. 66 — 67.
  292. Vatamaniuc, D., *În apărarea lui Maiorescu*. MANUSCRIPTUM, IX, (1978), nr. 1, [ian. — mart.], p. 17 — 18.
  293. Scridon, Gavril, *Eminescu și Transilvania*. TRIB — 1, XXII (1978), nr. 21, 25 mai, p. 4.
  294. Ungheanu, M., „Punctum”. LUC — B, XXI (1978), nr. 24, 17 iun., p. 1, 3.
  295. Lemeny, Ștefan, *O recenzie despre începutul românilor*. CL — 1, [IX] (1978), nr. 6, iun., p. 11.
  296. Verdinaș, Traian, *Un pașoptist transilvănean. Andrei Șaguna*. ST, XXIX (1978), nr. 7, iul., p. 40.
  297. Pop, Sînziana, *Eminescu și Transilvania*. LUC — B, XXI (1978), nr. 37, 16 sept., p. 1, 7, nr. 38, 23 sept., p. 1, 7.
  298. Vatamaniuc, D., *Valențele polemice ale gazetarului*. MANUSCRIPTUM, IX (1978), nr. 3, [iul. — sept.], p. 10 —

- 12.
299. Popovici, Doru, *Eminescu, muzicolog vizionar*. RAM — 2, XV (1978), nr. 10, 15 oct., p. 12.
300. Perpessicius, *Dintr-un jurnal cultural radiofonic*. MANUSCRIPTUM, X (1978), nr. 1, [ian. — martie], p. 71 — 72.
301. Slavici, Ioan, *Opere IX. Memorialistica. Varia*. [Text ales și stabilit: C. Mohanu. Note și indici: D. Vatamaniuc]. București, Edit. Minerva, 1978, 47 — 85, 207 — 216, 291 — 295, 712 — 719, 756 — 764, 781, 791.
302. Irimia, D., *Atitudini social-politice și semnificații lirice*. CRO — 1, XVI (1979), nr. 2, 12 ian., p. 2.
303. Cucerzan, Eugen S., *Condiția etică a intelectualului român*. TRIB — 1, XXIII (1979), nr. 3, 18 ian., p. 2.
304. Bulgăr, Gh., *O componentă istorică în publicistica lui Eminescu*. CL — 1, (1979), nr. 1, ian., p. 2.
305. Scridon, Gavril, *Eminescu — autor dramatic*. ST, XXX (1979), nr. 1, ian., p. 6—7.
306. Vatamaniuc, D., *Eminescu și „Curierul de Iași”*. RITL, XXVIII (1979), nr. 1, [ian.—mart.], p. 49 — 55.
307. Vatamaniuc, D., *Alte pagini de ziaristică*. MANUSCRIPTUM, X (1979), nr. 1, [ian. — mart.], p. 9 — 14.
308. Oprea, Al., *Exemplul gazetăriei eminesciene*. SĂPT — 1, (1979), nr. 444, 8 iun., p. 1, 7, nr. 445, 15 iun., p. 1, 3, nr. 446, 22 iunie, p. 1, 3.
309. Todoran, Eugen, *Eminescu și revoluția națională din Transilvania*. ORIZ — T, XXX (1979), nr. 24, 14 iun., p. 2 — 6.
-
310. Duicu, Serafim, *Eminescu al timpului nostru*. TRIB — 1, XXIII (1979), nr. 24, 14 iun., p. 5.
311. Oprea, Al., *Posteritatea gazetăriei*. LUC — B, XXII (1979), nr. 24, 16 iun., p. 1, 2.
312. Cioculescu, Șerban, *Concordanța între poezie și proza politică a lui Eminescu*. RLIT, — 4, XII (1979), nr. 26, 28 iun., p. 7.
313. Oprea, Al., *Eminescu la „Curierul de Iași”*. CL — 1, (1979), nr. 6, iun., p. 4.
314. Vatamaniuc, D., *Eminescu în lumina memorialisticii lui G. Panu*. CL — 1, (1979), nr. 6, iun., p. 5.
315. Oprea, Al., *Prolegomene la un studiu despre publicistica lui Eminescu*. MANUSCRIPTUM, X, (1979), nr. 3, iul. — sept., p. 11, 13 — 15.
316. Vatamaniuc, D., *Explorarea manuscriselor și semnificația ineditului*. MANUSCRIPTUM, X, (1979), nr. 3, [iul. — sept.], p. 29 — 32.
317. Vatamaniuc, D., *Ecouri ale publicisticii lui Eminescu în presa românească și străină*. CL — 1, (1979), nr. 9, sept., p. 11.
318. Oprea, Al., *Eminescu și „epoca de aur” a istoriei naționale*. ST, XXX (1979), nr. 1, p. 6 — 7, 56.
319. Dumitrescu-Bușulenga, Zoe, *Urmas și înaintaș într-o conștiință colectivă*. RLIT — 4, XIII (1980), nr. 2, 10 ian., p. 4.
320. Hurezeanu, Dan, *Mihai Eminescu un pasionat al istoriei*. RLIT — 4, XIII (1980), nr. 2, 10 ian., p. 12 — 13.
321. Barbu, N., *La „Curierul de Iași”*. CRO — 1, XV, (1980), nr. 2, 11 ian., p. 3 — 8.
322. Gherghel, Valeriu, *„Anté-criticele” lui Eminescu*. CRO — 1, XV, (1980), nr. 2, 11 ian., p. 4.
323. Oprea, Al., *Faza apoliniană a gazetăriei eminesciene*. Luc — B, XXIII (1980), nr. 2, 12 ian., p. 2, 7.
324. Suciu, Gheorghe, *Între doi contemporani*. Luc — B, nr. 2, 12 ian., p. 3.
325. Cubleşan, Constantin, *Eminescu despre teatru*. TRIB — 1, nr. 3, 17 ian., p. 5.
326. Vatamaniuc, D., *Ecouri ale publicisticii eminesciene în presa românească și străină*. CL — 1, (1980), nr. 1, ian., p. 12.
327. Vatamaniuc, D., *Eminesciană*. ST, XXXI (1980), nr. 1, ian., p. 23 — 24.
328. Vatamaniuc, D., *Eminescu și publicațiile sibiene*. TRANS — 1, IX (1980), nr. 1, ian., p. 21 — 24.
329. Radu-Maria, Constantin, *Eminescu, critic de teatru*. TEATR — 2, XXV (1980), nr. 1, ian., p. 14 — 15, nr. 2, febr., p. 20 — 22, 24.
330. Vatamaniuc, D., *Valențe ale publicisticii eminesciene*. MANUSCRIPTUM, XI (1980), nr. 1, [ian. — mart.], p. 12 — 18.
-

INDICELE NUMELOR DE PERSOANĂ

A. 53
 Aarifi-Paşa 402
 Aaron, Florian *vezi* Florian, Aaron
 Aaron, Vasile 412, 824
 Abdul Aziz 111, 114, 115, 123, 126, 127, 177. 195, 236, 325, 544 — 546, 548, 555, 614
 Abdul Hamid II 43, 177, 189, 195 — 197, 212, 228, 236, 279, 319, 325, 326, 614, 620, 621, 625, 685, 705, 808
 Abdul-Kerim 126, 155, 156, 162, 195, 234, 235, 299, 312, 316, 402, 403, 583
 Abdul-Medjid 127, 195, 236
 Adamachi, Vasile, 387
 Adil 410
 Adlerberg (general) 382
 Adrian, Ion Veniamin 318, 457, 699
 Agappi, V. I. 184, 599, 610
 Ahmed Eiub 160, 163, 174, 176, 181 — 183, 190, 403, 411
 Ahmed-Kaisserli Paşa 316, 319
 Ahmed-Şocri Paşa 313
 Ahrens (general) 248
 Akinstein (locotenent) 477
 Aksakov, Ivan, 377
 Al. A. 840
 Alard, Jean Delphin 320, 344, 724, 747
 Albrecht (arhiduce) 377, 749
 Albu, Corneliu 786, 841
 Alcaz, Eugeniu, 238
 Alecco Paşa *vezi* Vogoride, Alexandru
 Alecsandri, Vasile 14, 16, 39, 81, 84, 85, 87, 250, 295, 412, 426, 431, 451, 496, 516, 519, 520, 574, 623, 639, 675, 676, 685, 699, 712, 773, 778, 782, 798, 818, 820, 821.
 Alexandrescu, Grigore 103, 449, 537, 570, 778
 Alexandrescu, P. 753
 Alexandrescu, Petru S. 144, 191, 194, 199, 573, 617, 619, 623,
 Alexandrescu-Urechia, Vasile *vezi* Urechia V. A.
 Alexandru II, 114, 116, 121, 209, 225, 229., 277, 332, 549, 568, 569, 591, 629, 631, 643, 647, 663, 733, 743, 745, 804,
 Alexandru Basarab *vezi* Basarab I Alexandru cel Bun 28, 168, 220, 238, 259, 429, 590, 822
 Alexandru Lăpuşneanu *vezi* Lăpuşneanu, Alexandru 168
 Alexei Mihailovici 240
 Alexianu, Gheorghe 599
 Alfieri, Vittorio 758
 Ali Paşa 135, 182, 227, 319
 Ali-Saib Pasa 181, 182, 184, 190, 312, 395 — 398, 403, 483
 Alimpici, Ranko 128, 138, 139, 155, 176, 179, 180 — 182, 192, 209, 557, 597
 Alterescu, Simion 841
 Amurat III 371
 Andrássy, Gyula 120, 122, 125, 138, 151, 162, 188, 214, 230, 320, 321, 325, 343, 405, 484, 539, 549, 552, 569, 591, 702, 717, 761, 811
 Andreievici Vladimir *vezi* Osman-Bey
 Amestin, Ioan A. 722
 Anghel, N. I. 307, 308, 318, 319, 692
 Anghel, Paul 840
 Anicet-Bourgeois, Auguste 520, 683,
 Antici Ciolac *vezi* Ciolac, Antici
 Antimie (patriarh) 240, 405
 Apian (Appianus) 500

Apor, Carol 522
 Apostoleanu, Gheorghe 334, 677, 710
 Arceleanu, Mihail 144, 573, 617, 799
 Arghezi, Tudor 49
 Aricescu, Constantin D. 538
 Arion, Anton 544
 Arion, Constantin D. 113, 117, 448, 544
 Aristia, Costache 570
 Aristofan 388, 695
 Aristotel 282, 684, 775
 Aron Tiranul (Aron Vodă), 168
 Aronovici, Constantin 792, 797
 Arpad 252
 Artôt, Jean Desire Montagney 320, 700
 Asachi, Gheorghe 53, 133, 426, 451, 537, 564, 565
 Asanizi (familie) 405
 Asboth, Johann 578
 Ashley, Evelyn 174
 Aslan, Sofia Ceur 389
 Aslan, Teodor 611, 684
 Athanasiad (Athnasiade), Ioan B. 670
 Athanasovici, George 599
 Auersperg, Adolf 320, 321, 325
 August (Caius Iulius Caesar Octavianus Augustus) 500
 August II 121 Aurelian (Lucius Domitius Aurelianus) 244
 Aurelian, Petre S. 570, 604
 Aureliu 667
 Avrănescu (sergent) 385
 Axente, Ioan Sever 562
 Aziz Paşa 163

B

Babeş, Vincenţiu 515 — 518, 541, 559, 562, 578, 631, 633, 656, 703

---

¹ Cei doi indici ai volumului de față conţin numai nume de persoane reale şi de locuri care nu apar în titluri, în datele de referinţă ale publicaţiilor sau în numele de instituţii. Indicii generali sînt prevăzuţi pentru volumul XI, la sfîrşitul secţiunii de OPERE consacrată publicisticii.

Menţionăm faptul că numele despre care, din atestările care ne-au stat la dispoziţie, n-am putut obţine alte precizări figurează în indici sub forma sau formele existente în text.

Babik, Petru 249, 663
 Babo, A. W. 394, 753
 Bach, Johann Sebastian 345, 700, 701, 718, 720, 747, 755
 Bacon (Baco), Francis, baron de Verulam 164
 Baculard d'Arnaud, François de 758
 Baiazid I Ildîrîm 269, 371, 399, 401, 405, 590, 737
 Baiculescu, George 841
 Baidaf, I 638
 Bain, Alexander 423, 775
 Balabenof, Marco D. 231, 646
 Balais, Teodor 538, 699
 Balassan, Theodor 319, 538, 698, 751
 Balica, Alecu 612

Balint, Simion 562
 Balmuș, Constantin 684
 Barac, Ion, 412
 Barbu 391
 Barbu, N. 52, 818, 838 — 843
 Barițiu, George 140, 456, 518, 520, 521, 525, 562, 569 — 571, 633, 744
 Barițiu, Ieronim G. 532, 792
 Barnovski, Miron 507
 Barriere, Théodore 661, 725
 Basarab I 168
 Basarab, Mihail Negru 841
 Basarabi (familie) 28, 168, 169, 370
 Bassarabescu, N. 798
 Bastiat, Frédéric 528
 Bata, Ion 693
 Bayard, Jean François Alfred 712
 Bădescu, Ioan (Ioniță) Scipione 818, 819
 Bădilescu, I 750
 Băiulescu, Bartolomeu 744
 Bălan, Teodor 520, 534, 791, 815, 816, 836
 Bălăcescu, Constantin 41, 100, 106, 536, 537
 Bălănescu, Constantin 186, 275, 283, 294, 295, 338, 610, 611, 661, 664, 665, 671, 676, 684, 712, 714
 Bălcescu, Nicolae 846
 Băleanu, Gabriel 238, 533, 789 — 792, 797, 821
 Bălțeanu Emil D. 215, 216, 635
 Bănescu, Nicolae 597
 Bărbulescu Simion 842
 Bălușcă, Iordachi 146
 Bărnăuțiu, Simeon 34, 35, 456, 457, 520, 564
 Beaconsfield, Benjamin, *vezi* Disraeli, Benjamin conte Beaconsfield
 Becheanu, Stancu 290
 Bechnitz, Ioan 612, 762, 763, 773
 Becker (colonel) 182
 Bechtolskeim (baron) 382
 Beethoven, Ludwig van 319, 320, 344, 700, 701, 719, 724, 755
 Begli-Ahmed 386
 Beiu, Ioan 215, 635
 Beldiman, Alecu, 145, 612
 Beldiman, Alexandru, 187, 612
 Belesiu, Aurel 816, 817
 Benescu, Ilie 826
 Bengescu-Dabija, Gheorghe 6, 351, 719, 725
 Beranger, Pierre Jean de 100, 537, 699
 Berard, Pierre 394, 753
 Bercovici, Israil 614
 Berindei, Dan 540
 Bert, Paul 650
 Berthaut, Jean, 375
 Berthold, K. Fr. Theodor 755
 Bertini, Henri 755
 Beurier 737
 Beust, Friedrich Ferdinand 585, 703
 Bianu, Ioan 558, 561, 825, 826, 829
 Bibescu, Elena (de Marenzeller) 250

Bibescu, Gheorghe, 555
 Bibescu, Ioan Dimitrie 758
 Bieville, Charles Henri-Etienne Desnoyers, de 273, 671
 Biron, Armand de Gontaut 122, 438
 Bismark, Otto 120, 129, 152, 197, 229, 230, 260, 271, 277, 331, 342, 355, 438, 549, 621, 668, 673, 726, 727, 805
 Bită Petre *vezi* Pitei Petru
 Bițcoveanu, 288
 Björnson, Björnstjerne 86, 519,
 Blaga, Lucian 703
 Blanc, Louis 528
 Blancfort, Matilda 399
 Blacfort, V. 399
 Blaramberg, (Blaremburg), Nicolae 284, 677
 Blasianu, Octavian 661
 Bobulescu *vezi* Iosif Bobulescu
 Bodin, Jean 141
 Bodnărescu, Samson 86, 204, 359, 519, 626, 730
 Boerescu, Vasile 381, 387, 648, 728, 787, 809
 Boeriu, Ion V. 73, 839, 840
 Boesendorfer, Ludwig 696
 Bogdan III (Bogdan cel Chior) 494, 819, 820
 Bogdan IV (Lăpușneanu) 168
 Bogdan N. A. 563, 590, 834
 Bogdan Duică, G. 520, 791, 802, 813, 835, 836, 838
 Bogoliuborff (colonel) 390
 Bohățel, Alexandru 523
 Boia, Lucian 630
 Boiagi, Mihail 146, 574
 Boileau-Despréaux, Nicolas 818
 Boiu, Caliopi 744
 Boiu, Zaharia 571
 Bojinca, Damaschin 564
 Boldan, Emil 640
 Boldur-Lățescu, T. 695
 Bolintineanu, Dimitrie 85, 342, 519, 520, 778
 Bolliac, Cezar 555, 556, 570, 670, 695
 Borănescu, C. 544
 Borcea, I. 834
 Bordeianu, Mihai 75
 Borlea, Sigismund 523
 Borzecki, *vezi* Mustafa Geladdin Pașa
 Boscovici (brigadier) 143
 Bosizio, cavalier de 125, 552, 553
 Bota, Moisi 457
 Botez, Cornelia 838
 Botez, Elena 619
 Bourgeois, Anicet *vezi* Anicet-Bourgeois
 Bozianu, C. 268
 Brahms, Johannes 719
 Brander, Moritz 203
 Braun 610
 Braun-Wiesbaden, Karl 612
 Bray, Othon-Camille-Hugues 477
 Brăescu, O. 399

Brătianu, Dimitrie 665
 Brătianu, Dumitru 10, 18, 458, 535, 536, 742, 817, 818, 833
 Brătianu, Ion C. 16, 198, 267, 268, 285, 291, 334, 381 — 383, 586, 641, 677, 682, 683, 686, 695, 697, 737, 742, 748, 769
 Brândză, Dimitrie 599
 Breazu, Ion 837
 Brediceanu, Coriolan 667
 Brennus 92
 Bret Harte *vezi* Harte, Francis Bret
 Brezuleanu, Ana-Maria 521
 Bright, John, 195
 Brîncoveanu, Constantin 52, 165, 471
 Brociner, Iosif 150, 151, 579, 580
 Broglie, Albert duce de 375, 438
 Brote, Eugen 210, 225, 426, 525, 630, 643, 762, 763, 778, 779, 845
 Brucăr, I 766
 Brücke, Ernest 745
 Brunch (ministru) 375
 Brutus (Lucius Junius) 356
 Brzrcek 161
 Buccheri, Ulivo 758
 Buchanan Sir Andrew 405, 484
 Buckle, Henry Thomas 311
 Buchner, Louis 372, 736, 737, 763
 Bucur, Marin 796
 Budicu, F. 397
 Buescu, P. 290
 Buffet, Louis 374
 Buffon, Georges Louis Leclerc de 818
 Buicliu, Th. 844
 Bulacu, Pr. Mihail 838
 Bulborea, Ion 840 Bulgăr, Gh. 74, 762, 834, 835, 839, 841
 Bullock, Bernhard prinț de 119, 243, 356
 Bulwer-Lytton Edward George 86, 519
 Bumbac, Ion (Ioniță) 456
 Bumbac, Vasile 491 — 493, 525, 534, 661, 721, 792, 797, 816, 817, 821
 Burada, Teodor T. 305, 610, 611, 623, 658, 690, 835
 Burdun, George 837

Bourke (Burke) *vezi* Mayo, Richard Southwell Bourke conte de
 Burlă, Vasile 517, 826
 Butariu, Nicolae 518
 Butasevici — Petrusevski, *vezi* Petrusevski, Mihail Vasilevici
 Butculescu, Dimitrie C. 509
 Buză, Magdalena 844
 Buzescu, Stroe 510
 Buzești (familie) 509, 510
 Bylands 175
 Byron, George Gordon lord 519
 Bz (Bechnitz, Ioan) 612

C. Ch (= Vlădescu, A.) 149
 C....s 777 Cadri-Bey 319
 Cail, I. F. 141
 Caillaux, Eugène 375
 Calice (baron) 265
 Calimachi-Catargi, N. 578
 Calinderu vezi Kalinderu
 Calmon, Marc-Antoine 438, 787, 788
 Calvin, Jean 259
 Camilu 532
 Camphausen, Otto 356
 Canstein. Raban baron de 208
 Canta, Ioan 219, 637, 638
 Cantacuzino (familie) 169
 Cantacuzino, G. Cr. 267, 285, 387, 537, 544, 584, 648, 728
 Cantacuzino, Mihai Gr. 290
 Cantacuzino, Ioan 27
 Cantemir, Dimitrie 169
 Capoleone (medic) 181
 Carada, Eugen 45, 85, 519, 520
 Caragdi, D. 45
 Caragiale, I. L. 63, 64, 589, 742
 Caragiale, Iorgu, 86, 519
 Caragiani, Ioan 633, 702
 Carcalechi, Zaharia 574
 Cardaș, Gh. 532, 836, 837
 Carducci, Giosue 545
 Carey, Henry Charles 528
 Carol I 230, 250, 259, 370, 421, 433, 540, 642, 645
 Carol V 164
 Carol XII 168, 274
 Carol cel Mare 240
 Carol I Robert 168
 Carp, P. P. 15, 723
 Cartoian, Nicolae 66, 67
 Castelar y Ripoll, Emilio 454, 795
 Cataramă, V. I. 724
 Catargi, Costin 544, 584
 Catargiu, Lascăr 267, 285, 288, 537, 589, 665.677, 680, 692, 809
 Catargi, Maria *vezi* Obrenovici Maria
 Catarina II *vezi* Ecaterina
 Cato cel Bătrîn, 102, 354
 Caudella, Eduard 349, 352, 700, 719, 721, 725
 Cavour, Camillo Benso 537
 Călinescu, G. 5, 10, 16, 19, 23, 25, 28, 29, 34, 37, 38, 46, 519, 535, 538, 556, 590, 598, 638, 675, 745, 759, 775, 836 —
 839
 Cămărășescu, Nicolae 288
 Căprariu, Al. 839
 Căpreanu, Maria 619
 Celebi (fiul lui Baiazid) 405
 Ceașescu, Gheorghe 842
 Cerchez, Gh. 818
 Cernat, Alexandru 399
 Cernaev (Cernaief, Cernaieff) 42, 108, 129, 132, 135, 138, 139, 143, 147, 150, 161 — 163, 174, 176, 179, 181, 186,

201, 209, 214, 222, 234, 235, 239, 540, 557, 578, 584
 Ceterchi, I. 540, 728
 Cetvertinski (prințesa n. Sahovski) 174
 Chalkis 500
 Chambord Henri de Bourbon, duce de Bordeaux, Conte de 188
 Chamisso, Adelbert von 412, 768
 Cheie-Pantea, I. 842
 Chibici-Reveneanu, Alexandru 792
 Chiril 240
 Chirițescu, Gh. 70
 Chițimia, I. C. 835
 Chițu, Gheorghe 554, 555, 570, 631, 695, 716
 Chojeki, Charles-Edmond 684
 Chopin, Fryderyk (Frédéric) 121, 314, 344, 696, 724, 747
 Cristescu, Grigorie 425
 Chwedalla 501
 Cihac, Alexandru 598
 Cimara, G. M. 391, 749
 Ciocan, Ioan, 517
 Cioculescu, Șerban 6, 8, 41, 789, 790, 837, '840, 841, 843
 Ciolac, Antici 139, 140, 176, 179, 403
 Ciopraga, Constantin 687, 834
 Ciorănescu, Alexandru 638
 Cipariu, Timotei, 140, 392, 509, 510, 569, 570, 571, 751, 762, 787, 791
 Cirina, 819
 Ciupercovici, Arcadie 495, 818, 820
 Ciurcu, N. Th. 744
 Ciurcu, Sterie 330, 792, 793
 Ciurdariu, Mihai 839, 841
 Ciurea, I. G. 391, 626, 750
 Cîmpineanu, Elena 555
 Cîmpineanu, Ioan, C. 127, 555
 Clairville, Louis François Nicolaie 712
 Climescu, C. 290, 333
 Cobălcescu, Grigore 596, 626
 Cocea, N. D. 49
 Codrescu, I. M. 589, 824
 Codrescu, Theodor 133, 217, 221, 570, 637, 640, 657, 658
 Cogălniceanu, M. *vezi* Kogălniceanu, M
 Cogniard, Théodore 712
 Comeliu (Corneliu) 198, 622
 Comoroșanu, Alexie 208
 Coman, Ion 585, 781
 Comsa, Dimitrie, 225, 393, 394, 406, 408, 426, 643, 752, 753, 763, 764, 766, 778, 779, 813
 Conachi, Constantin 146, 564
 Condillac, Etienne Bonnot de 418, 770
 Condraț (Condrat) 198, 622
 Conscience, Henri 771
 Constantinescu, Barbu 215, 636
 Constantinescu, Gheorghe 141, 572,
 Constantinescu, Pompiliu 15, 20, 38, 39, 48, 49
 Constantinescu, Sandi 532
 Constantiniu Const. P. 611
 Conta (Eliza) 294, 337, 338, 349, 684 Conta, Vasile 40, 323, 326, 328, 362, 372, 517, 702, 706, 707, 712, 715, 723,

732, 736, 737, 767, 768, 840
 Conta Kernbach, Ana 707, 835
 Corbey (=Slavici, Ioan), 678
 Corday D'Armont, Charlotte (Șarlota) de 492
 Corjăscu, E. 399
 Cormon, M. 249, 663
 Corneille, Pierre 40, 145, 537
 Cornelia (mama Gracchilor) 492
 Corneliu *vezi* Comeliu
 Cornescu, Constantin C. 538
 Corniact, Const. 827
 Cornu, Hortense-Albine Lacroix 500
 Coroiu, Constantin 841
 Cosma, Maria 744
 Cosmovici, L. 204
 Costache, Veniamin 467, 468
 Costa-Foru, Anca 4, 841
 Costa-Foru, G. 277, 673
 Costin, Alexandru 206, 627
 Costin, C. 841
 Costin, Lascar 695
 Costin, Miron 790, 829
 Costinescu, Emil 45
 Costinescu (student) 497, 820
 Costinești (familie) 206, 790
 Coșeriu, Ioan 562
 Courtin, Albert 349, 753
 Cozub, Emil 533, 791, 821
 Crainic, Romul 410, 766, 767
 Cramer, Gabriel 755
 Crăciunescu, G. 518
 Creangă, Ion 40, 41, 44, 56, 112, 202, 266, 282, 298, 412, 543, 598, 625, 636, 664, 676, 688, 751, 768, 778, 824
 Cremieux, Adolphe 280
 Creția, Petru 4, 58
 Crețu, I. 19, 55, 67, 68, 69, 70, 71, 840, 841
 Crețulescu *vezi* Kretzulescu, Constantin
 Crezianu, Al. 536
 Crisipp 564
 Cristea, Ilie 525, 834
 Cristea, Nicolae 752
 Cristescu, Grigorie 425, 777, 778
 Crișan, Ion 667
 Csejka, Gerhardt 4
 Csormonty, Ludovic 783
 Cubleşan, Const. 843
 Cucerzan, Eugen 842

Cugler-Poni, Matilda 534, 778
 Culiianu, Nicolae 52, 204, 426, 544, 596
 Cunctator (Quintus Fabius, Verrucosus) 193, 618
 Curticeanu, Mircea 837
 Cuțitaru, Virgil 836, 838
 Cuza, A. C. 5, 65, 836
 Cuza, Alexandru Ioan 133, 221, 343, 344, 519, 555, 560, 585, 800

Czacki, Tadeu 507
 Czartoryski, Adam Kazimier 507, 508

D

Daicoviciu, H. 656, 839
 Damé, Frédéric 74, 422, 432, 537, 774, 783
 Dan I 168, 169, 228
 Dan II 169
 Dan, Pamfil (Pamfilu), 458, 534, 535, 816, 817, 818, 821
 Danciu 507
 Daniel, Paul 837, 841
 Danilevski, N. I. 240, 241, 260, 653, 654
 Dankovici, 135
 Dann, Enache 146
 Danovici, Petru 762, 763
 Dante, Alighieri 45, 537
 Darabant, Ignatie 389
 Darvar, Dimitrie 146
 Darwin, Charles 372, 736
 D'Audiffret-Pasquier (duce) 272
 Davila, Carol 570, 646
 Dăianu, E. 47
 Dănescu, Ana 293, 294, 295, 336, 337, 338, 341, 477, 684, 716, 807
 Dănulești (familie) 228
 Deák, Ferenc 703
 Décazes, Louis-Charles Amadieu, duc de Glücksberg 147, 175, 265, 335, 343, 375, 438, 578
 Decebal 251
 Delacour, Alfred-Charlemagne Lartigue 266, 664
 Delavigne Casimir 671
 Delavrancea, Barbu 48
 Deleanu, Constantin 281
 Delmary, Victor 721
 Delighiorghis (Deligeorges) Epaminondas 386
 Demetrescu 216
 Demostene 388
 D'Ennery, Adolphe Philippe 249, 663, 684
 Denrarsowski 499
 Densusianu, Aron 744
 Densusianu, Nic. 432, 742, 782, 783, 787
 Densusianu, Ovid 836
 Depărățeanu, Alexandru 86, 519
 Depretis, Agostino 321
 Derby, Edward Henry Smith Stanley, 125 201, 251, 332, 475, 476, 553, 624, 805
 Derjavin, Gavrilă Romanovici 687
 Derviş Paşa 176, 184, 227, 313, 364
 Desnoyers *vezi* Biéville, Charles Henri-Etienne Eduard
 Despot Vodă (Ioan Iacob Eraclid) 168, 228
 Despotovici (colonel) 199, 342
 Deșliu, I. 285, 677
 Detrois, Iulius *vezi* Mehmet-Ali
 Diaconescu, Emil 569, 583, 741, 752
 Diaconovich, C. 727
 Diamandi, Manole 389

Dianu 178, 594
 Dickens, Charles 676
 Diculescu, Leon 839
 Diez, Friederich Christian 131, 353, 559, 563, 725
 Dima, Alexandru 529, 535, 836, 838
 Dimancea, Ecaterina 194, 199, 619
 Dimancea, N. 695
 Dimitrescu, Ion *vezi* Dumitrescu-Movileanu, Ion
 Dimitrescu, Maria 799
 Dimitriu, Gh. I. 683
 Dimitropulo, D. 672
 Dimiu, Claudia 730, 842
 Dinurseni, Ilie *vezi* Cristea, Ilie
 Diogenes, Laertius 416
 Dionisie, Lupu 146
 Disraeli, Benjamini conte Beaconsfield 175, 309, 693
 D'Istria, Dora, *vezi* Istria (D'), Dora
 Dixi (Pop, Ladislau Vasile) 521
 Djavdet Paşa 319
 Djavid Paşa 400
 Dobrescu, Toma 216 635
 Dobrogeanu, Gherea C. 6, 24, 725
 Docan, Ioan 382
 Dogiel, Mathias 508
 Dongescu *vezi* Drăgescu
 Donici, Andronachi 467, 468
 Donici, Al. 511, 512, 829
 Donici, Sc. 692
 Dorey 242, 474, 475
 Dosoftei (Dosotei) Hărescul (Cherescul) 256
 Dracinski, Ștefan 721
 Dragomirescu, M. I. 840
 Dragoș *vezi* Moise Dragoș
 Dragoș (Voievod) 36, 168, 206, 220, 429
 Drăculești (familie) 169, 228
 Drăgan (familie) 148
 Drăgan, Mihai 834, 839, 842
 Drăgescu, I. C. 457
 Dreghici, Meletie 421
 Drierson 238
 Drimba, Lucian 638, 834
 Drobisch, Moritz, Wilhelm 775
 Drogli, Aglaia 531
 Drogli, Ioan 531, 543, 721
 Drotleff, Iosif 226
 Drumaru, D. *vezi* Vatamaniuc D.
 Drummond 107, 143
 Ducray-Duminil, François Guillaume 612
 Dudevant, Aurora *vezi* Sand, George
 Dufaure, Armand 374
 Duicu, Serafim 843
 Duma, Ion 834
 Dumanoir, Philippe-François Pinel 273, 671, 712
 Dumas-fiul, Alexandru 274, 671

Dumas-tatăl, Alexandru 713
 Dumba, Matilda 250
 Dumbravă, Lucian 842
 Dumitrescu-Busulenga, Zoe 72, 75, 839, 841, 843
 Dumitrescu-Movileanu, Ion 85, 519, 520
 Dummler, Ernst Ludwig, 244, 656
 Dunăre, N. M. 837
 Dunăreanu, Elena 779
 Duruy, Victor 500
 Dușici (arhimandrit) 128, 140
 Dygasinski (Dygarzinski), Adolf, 508

E

Ecaterina II 218, 241, 637, 721, 730
 Edelsheim, Gyulai 130
 Edhem Pașa 319, 325, 379, 699
 Edmond, Charles *vezi* Chojecki, Charles Edmond
 Eiub (Ejub, Eyoub) Pașa 141, 499, 500
 Elefterescu, Vasile 391, 392, 750, 833
 Eliade, Ioan, P. 235, 650
 Elian, Alex. 825, 838
 Elisabeta (împărăteasa Austriei) 250
 Elliot, Henry 174, 177, 195, 226, 476, 620, 643
 Eminescu, Aglaia *vezi* Drogli, Aglaia
 Eminescu, Matei 769, 785
 Eminovici, Gheorghe 613, 825
 Eminovici, Ilie 646
 Eminovici, Nicolae 571
 Engel, Johann, Christian 244, 656
 Engels, Friedrich 24, 525, 528
 Ennery *vezi* D'Ennery Adolphe Philippe
 Enric IV *vezi* Henric IV
 Enzenberg, Carol 256
 Epicur 416
 Epureanu, Emanoil (Manolache) Costache 65, 381
 Erdeli, Basiliu 389
 Esarcu, Constantin 809
 Estrada, Abramo 632
 Eugippius (Eugipp) 244
 Everst 609
 Evolschi-Lașcu Elena *vezi* Lașcu-Evolschi, Elena

F

Faca, Costache 536
 Falckenstein, Johann Paul baron 355
 Fajard (Fayard), E. 180, 595
 Farchi, Marcu 768
 Fäsche, G. B. *vezi* Jaesche, G. B.
 Faudek (deputat) 243
 Fazli (Fazly, Fazyl) Pașa 186, 236, 472, 802
 Fălcoianu, Ștefan I. 213, 633, 634
 Fărgășanu, Ț. 206
 Fătu Anastase 311, 570, 702, 707

Feder, Leon 400
 Fedor I 240
 Feitelsohn, S. 118, 119
 Felix, Iacob 599, 602
 Filip II 165
 Filipescu, Elena 555
 Filipescu, Eugeniu 538, 699
 Filișanu, Maria de 250
 Filotti, Eugen 616
 Fincke (Finke) 232, 320
 Firan, Florea 558
 Flaischlen, (Flaișlen) George 602
 Flaubert, Gustave 676
 Flavius Vopiscus 243, 244
 Flechtenmacher, Alexandru F. 623
 Flegont, Olga 841
 Fleury, Emile Félix 608
 Fleva, Nicolae 374, 665, 739, 742
 Florantin *vezi* Pop-Florantin, Ioan
 Florea, Mihai 695
 Florescu, Ion Emanoil 267, 285, 288, 677, 680
 Florescu, Zoe 250
 Florian, , Aaron 570
 Florian, Jean-Pierre Claris de 612
 Focșăneanu, Theodor 520
 Forțu, Gr. 834
 Fotino (locotenent) 288
 Fouquet, Louis-Camille 438
 Fourton, Oscar Bardy de 375, 438
 Fraiwald, Victor 714
 Frangolea, Eugenia 359, 730
 Frangolea, Gh. 730
 Frangolea, Zoe 730
 Franz Joseph 216, 250, 521, 528, 549, 568, 569, 573, 584, 585, 618, 622, 629, 631, 702, 820
 Franzos, Kari Emil 190, 532, 587, 615, 616
 Frederic I Barbarosa 546
 Frederic II 218
 Frederic Wilhelm de Branderburg 240
 Freund *vezi* Hamid Pașa
 Friemann, Gustav 345, 719
 Fumgalli, Polibio 755
 Fundescu, I. C. 798
 Furculeacu, Nicolae 315

G

G. 53
 G. A. 53
 G. C. L. 53
 G. G. M. 725
 Gafencu (antreprenor) 245
 Gafița, Mihai 841
 Gagné, Paulin 188, 612, 613
 Galaction, Gala 835
 Galino, Mihail 186, 275, 293, 295, 338, 347, 349, 462, 463, 610, 671, 684, 714, 721, 722, 799
 Gambetta, Léon 188, 375, 578
 Gane, Nicolae, 133, 409, 538, 699, 725 Gaster, M. 637, 762, 763, 824, 825, 828, 834
 Gaudichot, Auguste Michel-Bénoit *vezi* Masson, Michel
 Gautier, Théodore 699
 Gănescu, Grigorie 354, 355, 727
 Gâtză, Letiția 520, 670, 723

Gelaleddin Paşa, *vezi* Mustafa Gelaleddin Paşa
 Gellert, Christian Fürchtegott 412, 768
 George I (al Greciei) 229, 645
 George, Alexandru 14, 15, 838
 Georgescu, Paul 838
 Georgios *vezi* George I
 Gerando, A. de 524, 525, 530, 532
 Germani (Ghermany), Menelas 176, 179, 387
 Gerstäcker, Fr. 768
 Geta, Publius Septimius 509
 Ghazi-Osman Paşa 434
 Ghelase, Ion 841
 Gheorghe, Fănică 842
 Gheorghian, Vasile 361
 Gheorghievici 138
 Gherasim, Vasile 842
 Gherasim, Veniamin 146
 Gherghel, Valeriu 843
 Ghergheli de Ciocotici, Vasile 145
 Ghibu, Onisifor 571
 Ghica, Constantin 146
 Ghica, Dimitrie 378, 809
 Ghica, Elena *vezi* Istria Dora, D'
 Ghica, Emanoil de Dejanfalva 146
 Ghica, Grigorie 30, 40, 216, 218 — 221, 341, 429, 519, 637 — 639, 728, 781
 Ghica, Ion 16, 212, 287, 291, 334, 448, 536, 578, 682, 683, 830
 Ghica, Pantazi 85, 119, 519, 520
 Ghica, Ruxandra 638
 Ghica, Scarlat Ion 738
 Ghişescu, Gheorghe 674
 Gianni, Dimitrie 665
 Girardin, Émile de 354
 Giskrakarol 88, 254, 364, 523, 525
 Giurescu, Constantin C. 540, 585, 728, 781
 Gladstone, William Ewart 193 195, 231, 618, 624, 646
 Goethe (Göthe) Johann Wolfgang 19, 85, 131, 298, 452, 688, 768, 778
 Goga, G. 290
 Goga, Octavian 7, 48
 Gogol, Nikolai Vasilievici, 41, 273, 282, 283, 520, 670, 675, 676, 722, 835
 Gogoneaţă, Nicolae 712, 840
 Goldbacher (profesor) 208
 Goldfaden, Avram 613, 614
 Goldner, H. 133, 134, 142
 Goldstein, S. 614
 Goldoni, Carlo 145
 Golescu, Alexandru G. 536
 Golescu, Gr. 556
 Gomoiu, V. 646
 Gontaut *vezi* Biron
 Gorceakov, Alexandr Mihailovici 110, 120, 121, 129, 138, 162, 225, 322, 328, 332, 352, 382, 424, 535, 549, 569, 642
 Gordian (Marcus Antonius Gordianus) 509
 Gorjan, A. 190, 616
 Gorovei, Artur 658, 688, 768, 827, 828
 Gött, Johann 747
 Gotthelf, Jeremias (Albert Bitzius numit) 771
 Graber, Vitus 160
 Grabovschi, Atanasie 146
 Grabovski, Constantin, 146
 Gracchus, Caius Sempronius 492, 493
 Gracchus, Tiberiu Sempronius 492, 493
 Gracián, Baltazar 54

Granda, Grigore H. 538, 768, 795
 Gravière vezi Jurien de la Graviere, Jean Pierre-Edmond
 Grădișteanu, C. 695
 Grădișteanu, Petre 273, 282, 283, 457, 670, 675, 676, 696
 Grămadă, I. 792, 793, 835
 Gregoriady-Bonachi, Al. 657
 Grigorcea, Radu 791
 Grigorcea-Logotheti, Olga 791
 Grigorescu, C. 664
 Grigorescu, I. 791
 Grigorin (Budușcă), Petre V. 53, 742, 745, 750
 Grigoroviță, Vasile 517
 Gröber, Gustav 826
 Grodner, Israel 614
 Grotius, Hugo (Hugo de Groot) 167
 Grozescu, Iulian 517
 Gruici, Sava 160, 172, 182, 597
 Grünberg, *vezi* Vermont, B. V.
 Gurko, Iosif Vladimirovici 404, 411, 420
 Gustav, Adolf (al Suediei), 164, 274
 ,Gusti, Dimitrie 570, 818, 821

H

Habsburgi (familie) 70, 89, 377, 740
 Haeckel, Ernest 737
 Haffim Pașa 319
 Hafiz (Hafuz) Pașa 150, 160, 163, 234 — 236, 319, 428, 471, 472, 802
 Hahn, Eduard 768
 Haintl, Francisc, 408
 Halepliu, Constantin 85, 519, 520
 Haman (prinț egiptean) 411
 Hamid Pașa 135, 499
 Hammer, Iosef von 729
 Hammond (om politic englez) 501
 Handl, Alois 160
 Haneș, Petre V. 730, 837, 838
 Hanganuțiu, Nicolae 661
 Hania, Maria 744
 Hannibal 285, 254, 618
 Hanță, Al. 841
 Haralambie (doamna) 496, 820
 Haret, A. 399
 Harte, Francis Bret 41, 242, 6767
 Hartington, Spencer-Compton Cavendish, 175
 Hasan Pașa 126, 163, 174
 Hasan (prinț egiptean) 403
 Hasan (șeih) 195
 Hasdeu, B. P. 34, 35, 85, 507, 508, 510, 518, 519, 570, 617, 670, 751, 773, 789, 827, 828
 Hasnaș, George 288
 Hasner, Leopold 523, 525
 Hass, Adriana 616
 Hasselbach, 439
 Hașeganu, I. 838
 Havrda, V. 397
 Havrișciuc 217

Haxthaussen, August von 24
 Hămbășan, Cornel 839
 Hebbel, Friedrich, 87, 519, 771
 Heck, V. 385
 Hegel, Georg Wilhelm Friedrich 10, 520, 529, 530, 535, 537, 837 — 838
 Heimann (general) 400, 434
 Heine, Heinrich 699, 771
 Heissshaimer (Hesshaimer), L. 720
 Helfy, Ignațiu 377, 378, 740. 783
 Heliade Rădulescu, Ion 16, 32, 37, 100, 103, 341, 342, 536, 537, 555, 556, 716, 758, 768
 Heller, St. 755
 Hennequin, Alfred Neocles 266, 664
 Henric IV (al Franței) 164
 Hențescu, Ioan 753, 813
 Herbart, Johann Friedrich 416, 765
 Herbst, Eduard 327
 Herder, Johann Gottfried 250
 Herodot 379
 Herz, Henri 755
 Hessen (duce) 719
 Hilkov (prinț) 427
 Hintl, Franțisc 753
 Hirsch 232, 320
 Hmilnițchi, Timuș 829
 Hodja Murad Pașa 782
 Hodocin *vezi* Mihailic
 Hodoș, Iosif 523, 532, 633
 Hodoș, Nerva 558, 561, 692, 829
 Hofer, Leeb Meer 245, 246, 267
 Hopf (Hoff) Karl 656
 Hoffman (ofițer) 427
 Hoffmann (ministru) 119, 356
 Hogaș, Calistrat 687, 691, 692
 Hohenwart, Karl Sigismund 255
 Holberg, Ludvig 87, 519
 Homer (Homeros) 214, 274, 275, 282, 293, 715
 Horea (Vasile Ursu Nicola) 786
 Horvatovici, C. 163, 174, 176, 182, 186, 201, 208, 209, 235, 239, 309, 390, 474, 589, 629, 803
 Hugo, Victor 9, 53, 87, 337, 519, 537, 713
 Humbert I (al Italiei) 187
 Humboldt, Alexander von 413
 Hummel, Johann Nepomuk 755
 Humpel, Emilia 182, 344, 346, 398, 596, 597, 718
 Humpel, Wilhelm 345, 346, 398, 596, 597, 756
 Hurezeanu, Dan 843
 Hurmuzachi (familie) 791
 Hurmuzachi, Gheorghe 70, 81, 259, 496, 517, 525, 662, 729, 820, 839
 Husar, Al. 839
 Husein-Avni Pașa, 110, 126, 163, 554
 Husein-Pevzi Pașa 313
 Husein-Tahir Pașa 313
 Hyrtl, Joseph 754

I. M. K (Kodrescu) 833
 Iacob (rege al Angliei) 19
 Iacobsits, I. 250
 Iacobson, 361, 365
 Iamandi, Ioniță 512
 Iancu, Avram 262, 703, 786
 Ianousek, F. V. 246
 Ibrăileanu, Garabet 6, 7, 9, 13, 15, 18, 22, 30, 34, 35, 41, 49, 591, 725, 834
 Ienăchescu, Gheorghe 112, 202, 266, 543, 664
 Ieni, C. 245
 Iensen *vezi* Jensen, Adolf
 Ierosima 509
 Ignatiev, Nikolai Pavlovici 120, 187, 229, 231, 236, 238, 278, 306, 309, 320, 321, 335, 338, 340, 342, 343, 346, 365, 472, 473, 550, 642, 652, 672, 714, 717, 719, 802
 Ihering, Rudolf von 529, 532, 615, 616
 Iricek H. *vezi* Jirečkové, H.
 Iricek, I. *vezi* Jirečkové, J.
 Iliș II Rareș (Ilie) 168
 Ilici (căpitan) 140
 Iliș Vodă 205, 627
 Iliuț, Grigore 257, 662
 Iminovici Ioana 692
 Iminovici, Ioan 682
 Iminovici, Vasile 692
 Ioachim de Brandenburg 436
 Ioan Alexandru (împărat) 405
 Ioan Vancea de Buteasa 511, 529, 829
 Ioan Vodă cel Viteaz 168
 Ioana d'Arc 492
 Ioanovici, Cismici 179
 Ioanovici, Miliutin 138
 Ioannovici, Ljubibrat 108, 540
 Ionescu, Alexandru-Sadi 558, 692
 Ionescu, B. 310
 Ionescu, Gabriela 269
 Ionescu, Gheorghe 393, 596, 751
 Ionescu, I. D. 144, 714
 Ionescu, Ioan S. 56, 745, 834
 Ionescu, Nicolae, 198, 285, 315, 334, 448, 633, 677
 Ionescu, Petre 573, 617
 Ionescu de la Brad, Ion 412, 564
 Iorga, Iorgu 366
 Iorga, Nicolae, 39, 44, 48, 49, 65, 523, 525, 536, 539, 540, 756, 762, 835, 837
 Iosif II 218, 256, 637
 Iosif Bobulescu 242
 Iosif Naniescu 365
 Ipsilanti, Al. 612
 Irimia, D. 72, 794, 813, 840, 842
 Isbășescu, Mihai 616
 Isopescul, Dimitrie 721
 Isopescul, Samuil 721
 Istrati, Panait 5, 49
 Istria, (D') Dora 570

Iuliu 833
 Iuliu (Bumbac Vasile) 525
 Ivan III Vasilievici 240
 Ivan IV Vasilievici (cel Groaznic) 240
 Ivașcu, G. 841
 Ivănescu, D. 842
 Izzeddin, Iussuf 126, 177, 236

J

Jacobsitsits *vezi* Iacobsits
 Jaeger, Hermann 394, 753
 Jaël. Alfred 755
 Jaesche, Gottlob Benjamin 770, 771, 776
 Jarien, Jules 784
 Jaurés, Jean 24
 Jean-Paul (Johann Paul Friederich Richter) 39, 81
 Jensen, Adolf 345, 720, 755
 Jirečkové, J. 658
 Jirečkove, H. 658
 Jokái, Mór 532, 783
 Joseffy, Rafael 314, 696
 Josserand, Pierre 676
 Jung, Julius 73, 74, 243, 244, 634, 655, 656
 Jurien de la Gravière, Jean-Pierre-Edmond 227, 644

K

K. M. 589
 Kabuli Paşa 159
 Kakassy, Endre 839
 Kalinderu, Ioan 127
 Kalkbrenner, Cristian 755
 Kaluznički, Emil 208
 Kammermeyer 188
 Kanaris (Canaris), Konstantin, 386
 Kanitz, Felix Philipp 244, 656, 760
 Kant, Immanuel 65, 79, 95, 324, 362, 415, 416, 418, 426, 432, 516, 529, 571, 704, 731, 770, 771, 775, 776, 779, 827
 Karaiskakis 229
 Karb (Carp) , Sofia 614
 Károly de Nagykároly, Alajos 122
 Kauffmann, Constantin Petrovici 114, 161, 179, 588, 595
 Kaunitz-Reitberg, Wentzel Anton 219
 Keleti 188
 Keller (general) 234, 471, 801
 Kemball (general) 242, 474
 Kemeny, Gábor 262
 Kerim Paşa, *vezi* Abdul Kerim
 Khalil Şerif Paşa 113, 126
 Kibrizli Paşa 406
 Kiel Hasan 104
 Kifad Paşa 163
 Kirileanu, G. T. 65, 688, 768, 834
 Klapka, György 135, 562, 783

Klein, Samuil vezi Micu Samuil
 Kleinwächter, Friedrich 208
 Koenig, Robert 616
 Kogălniceanu, Enachi 219, 637, 638, 639
 Kogălniceanu, Mihail 16, 192, 212, 238, 285, 321, 334, 357, 372, 383, 404, 405, 426, 484, 570, 612, 617, 638, 639, 677, 677, 699, 701, 702, 710, 728, 737 — 740, 761, 781, 811, 828
 Köhler, Christian L. H. 755
 Komunduros 247, 386, 645, 658
 Königsmarck (familie) 121
 Konrad, Georg 753
 Koos, Ferencz 766
 Kopitar, Bartolomeu 244, 656
 Kossuth, Lajos 322, 703
 Kotzebue, August von 145
 Kozeluk, Fr. I. 246. 658
 Krause, Ernest Ludwig 711
 Kremnitz, Mite 14, 408. 764
 Kretzulescu, Constantin 648
 Krilov (general) 433
 Kristici, N. 127, 129, 322, 324, 325
 Krones, Fr. 244, 656
 Krudner, Nikolai Pavlovici 248, 404, 660
 Krug, Wilhelm Traugott 140, 570
 Krum 244
 Krupp, Alfred 236, 243, 272, 608, 654
 Kuhlau, Friedrich 755
 Kukulievich 509, 510
 Kuranda (deputat) 377
 Kurze 500
 Kuzminski, Petru 385, 787

L

L. C. G. 53, 54, 579, 611, 623
 Labiche, Eugène 623
 Lachambaudie, Pierre 699
 Lahovari, Alexandru 288, 537, 680
 Lahovari, Grigore 742
 Lamarck, Jean-Baptiste de Monet 19
 Lambrior, Alexandru 544, 589, 596, 723, 821, 825, 826
 Lamennais, Félicité Robert de 121
 Lang, Friedrich 835
 Lao — Tzî 165
 Lapedatu, Ioan A. 86, 421, 518, 519, 666, 744, 771, 773, 774
 Larionescu, Traian 791
 La Roncière Le Noury, Camille-Adalbert-Marie 438
 Lasser de Zollheim, J. 321
 Lașcu-Evolski, Elena 275, 293, 349, 671, 721, 722
 Laube, H. 86
 Laurian, Aug. Treboniu 211, 215, 380, 421, 564, 570, 633, 635, 636, 688, 742, 750, 751
 Laurian, Dimitrie Aug. 742
 Lavater, Johann Kaspar 453, 795
 Lazar, B. Mih. 250
 Lazarev (general) 434

Lazăr, Gheorghe 342, 537
 Lăpușneanu, Alexandru 168, 228, 685
 Lățescu, Junel 288
 Lăzăreanu, Barbu 836, 841
 Lăzărescu-Laerțiu, Alexandru 85, 518, 519, 520, 670
 Lecca, D. 290, 695
 Lecca, Haralamb G. 738
 Lecca, Octav George 556
 Lecocq, Charles 666
 Legouvé, Ernest 274
 Leibniz, Gottfried Wilhelm 321, 407, 416
 Leidersdorf 181, 610
 Lemeny, Ștefan 842
 Lenin, Vladimir Ilici, 528, 644, 654
 Leon, Feder *vezi* Feder Leon
 Leonardescu, Constantin 242, 654, 804
 Lerescu, I. C. 819
 Lermontov, Mihail Iurievici 699, 771
 Lesage, Alain-René 758
 Lesseps, Ferdinand de 175
 Lessing, Gotthold Ephraim 676
 Leșianin (general), 147, 152, 162,
 163, 174, 176, 192, 390, 578
 Leterrier, Eugène 666
 Le Tourneur, Pierre 758
 Levy, Joseph-Moses 694
 Lichtenberg 283
 Licurg (Lykurgos) 214
 Liebermann, Otto 737
 Liszt, Franz 32, 314, 696
 Liteanu, Iorgu Vîrnav, *vezi* Vîrnav-Liteanu, George (Iorgu)
 Lițu, Emil 838
 Liviu, Andrei 658
 Locke, John 361, 362, 731
 Loftus, A.W.F. 229, 475, 647, 805
 Logotheti, Emanuel 444, 533, 789 — 793
 Lorenz, Ottokar 244, 656
 Loris-Mellhoff, Mihail Tajnov Tarvielovici 233, 400, 401
 Loscouf (general) 433
 Lottringer 366
 Lovinescu, Eugen 6, 15, 20, 23, 48, 49, 826, 835, 838
 Lowe *vezi* Sherbrooke, Robert Lowe
 Lubock, John 737
 Luca, G. 773
 Lucas, Eduard 394, 753
 Luchian, Nicolae 186, 610, 611, 684
 Ludovic XIV 218, 637
 Ludovic XVII 371
 Ludovic I de Anjou 168
 Lukács, Béla 264
 Lukaszewski, Iulian 124
 Lungu, A. T. 311
 Lupaș, Ioan 545, 837, 836
 Lupașcu, Nerone 296, 689

Luther, Martin 259
 Luția, Ilie 535, 821, 793

M

M. C. 839
 M. E. (Eminescu, M.) 531
 Mably, Gabriel Bonnot de 758
 Macarie (ieromonah) 146
 Macedonski, Alexandru 457
 Maciu, Vasile 585
 Mac-Mahon, Patrice de 375, 781
 Magazinovici (diplomat) 132, 134, 138
 Maghiar, Dumitru 792
 Mahmud (vizir) 184, 195, 236, 379
 Mahomed II 269, 590, 737
 Maior, Liviu 744, 748
 Maior, Petru 81, 145, 753
 Maiorescu, Ioan 556, 825
 Maiorescu, Titu 5, 8, 10, 12, 14 — 18, 22, 35, 38 — 41, 47, 79, 81, 82, 122, 250, 259, 414 — 416, 418, 422 — 424, 436, 456 — 459, 516, 537, 554, 555, 557, 586, 589, 591, 596, 597, 626, 642, 665, 666, 676, 680, 682, 700, 708, 717, 718, 723, 725, 728, 756, 763 — 766, 770, 771, 773 — 776, 778, 787, 791, 796, 797, 811, 812, 817, 818, 824 — 827, 836, 838, 845
 Maistre, Xavier de 538
 Malou, J.E. 126, 291
 Manciu, Ștefan 751
 Mandrea, N. 729

Maniu, Vasile 213, 633, 634, 656
 Manliu, Ioan 215, 216, 347, 635, 636
 Manole, Diamandi 744, 747
 Manolescu, Grigore 144, 145, 266, 282, 337, 338, 341, 348, 477, 573, 617, 664, 667, 684, 712, 807
 Manoliu, Radu 837
 Mansfield, C. E. 641
 Manu, Gheorghe 404
 Marcea, Pompiliu 838
 (Marko), Kraljevici Marco 214
 Marcovici 192
 Marcovici, A. 509
 Marcovici, Simeon 64, 65, 74, 402, 537, 757, 758
 Marenzeller, Elena de vezi Bibescu, Elena
 Margareta de Volois 274
 Maria (soția lui Petru Rareș) 819
 Maria Terezia 218, 300, 637
 Marian, Liviu 835
 Marica, George Em. 571
 Marienescu, Atanasie Marian 658
 Mark, Simeon 613
 Marmontel, Jean-François 758
 Martin, Aurel 73, 839, 841
 Martinescu, Pericle 840
 Martini, Fritz 616
 Martian-Pop, Dionisie 16, 291, 657, 658, 682, 683 Marx, Karl 521, 525, 527, 528
 Masalski, Nikolai Fiodorovici 248, 659

Massinissa 354, 726
 Massim (Maxim), Ioan 392, 569, 570, 633, 688, 750, 751
 Massoff, Ioan 521, 637, 840
 Masson, Michel 520, 684
 Masa, Verbița (comandant) 201, 222
 Matei, Al. 791, 841
 Matei Basarab 23, 26, 259, 537
 Matei Corvin 590
 Matici 322
 Maurer, Georg Ludwig von 24
 Mavrocordat (d-na) 315
 Mavrocordat, Constantin 638
 Mavrodollu, G. 85, 519, 520
 Mavrogheni, P. 680
 Max, Emil 204, 205,
 Max, Otto 203, 406, 625, 626, 761
 Maximilian I. 164
 Mayo, Richard Sonthwell Bourke conte de 358, 359, 481, 482, 729, 730
 Mayor, Ladislau C. 838
 Mazzini, Giuseppe 536
 Măcelariu, Ilie 522
 Măcelariu, Judita 384, 388, 389, 744, 747, 748
 Mănescu, Constantin 400, 757
 Mănucă, Dan 841
 Mărculescu, Octavian 836
 Mărcuș, Ștefan 666
 Meaux, Camille de 375
 Medvecovski, 473, 803
 Mehedinți, Simion 49, 837
 Mehmed (Mehmet) Ali, 396, 400, 403, 406, 414, 483, 761, 769, 771, 783
 Mehmet-Eşrev 403
 Mehmed (Mehmet) Rudgi (Rusdi) 43, 110, 153, 177, 197, 582
 Meisener, Constantin 204
 Meitani, G. G. 809
 Melegari, Amadeu 632
 Melian, Al. 74, 75
 Melidon, C. 687
 Mendelssohn-Bartholdy, Felix 320 345, 700, 701, 718, 720, 747, 755
 Mérimée, Prosper 675, 676
 Mestchersky (prinț) 427
 Metcovici 587
 Metodiu 240
 Metternich, Klemens, prinț Wenzel von 537
 Michăescu, M. 421
 Michelet, Jules 536
 Michet, Karl Ludwig 529
 Micheru, Toma 319, 320, 344, 351, 354, 380, 387, 700, 701, 718, 724, 726, 741, 742, 747
 Micirșchi, principe, 426
 Michăilescu 215, 216
 Micle, Veronica 778
 Miclea, Ștefan 74, 702
 Miclescu, C. M. 310
 Miclescu, D. 617
 Micșunescu, Ioan I. Polizu vezi Polizu-Micșunescu Ioan I.

Micu, Alexandru 525
 Micu, Samuil 630
 Miculescu, N. 298, 687
 Miculi (Mikuli), Carol 696
 Midhat (Mithad, Midhad) Ahmet 110, 113, 123, 153, 177, 236, 279, 280, 289, 290, 306, 313, 315, 319, 325, 326, 405, 554, 582, 614, 650, 672, 674, 679 — 681, 685, 686, 695, 696, 699, 700
 Mihai (fiul lui Mircea cel Bătrîn) 169
 Mihai Viteazul 164, 165, 230, 341, 471, 510, 537, 598, 751, 786
 Mihailic de Hodocin, Carol 137, 563 — 565, 568
 Mihailovici (ministru) 179
 Mihalcea, N. 204, 310, 684
 Mihali, Grigore 525
 Mihăileanu, Ștefan 85, 519, 520, 636, 657
 Mihăilescu 437
 Mihăilescu, V. 597
 Mihăilescu, Simion 619
 Miklosich, Franz 244, 509, 510, 657
 Milan vezi Obrenovici, Milan
 Milecevic 143
 Miletici, Svietozar 124, 139, 144, 210, 214, 552, 569, 573, 631, 636
 Miliutin, Dmitri A. 382, 642
 Miliutin Ioanovici vezi Ioanovici, Miliutin
 Mill, John Stuart 409, 415, 416, 422, 423, 765, 766, 771, 775
 Millo (proprietar) 597
 Mille, Constantin 49, 626, 722
 Millo, Matei 85, 87, 144, 145, 282, 313, 520, 570, 574, 694, 676, 712, 713
 Minar, Octav 737, 835
 Mircea cel Bătrîn 23, 24, 168, 169, 228, 276, 499, 536, 590, 822
 Miron Românul 410, 766, 785
 Missail, George 640, 665
 Missir, Petru Th. 250, 826
 Mitici 324
 Mitrievici 174
 Miuhedin 236
 Mocioni (familia) 515
 Mocioni, Alexandru 517
 Mocioni, Andrei 517
 Mocioni, Anton 517
 Mocioni, George 517
 Moga, Ioan 792, 797
 Mohanu, Const. 835, 842
 Moineaux, Jules 684
 Moise, Dragoș 389
 Moisil, Constantin 792
 Moldovan 525
 Moldovanu, Ioan Micu 421, 525
 Molière (Poquelin Jean Baptiste) 14, 40, 294, 298, 348, 350, 469, 498, 574, 688, 695, 722, 730, 800
 Moltke, Helmuth K. B. 405, 760
 Moln 720
 Mommsen, Theodor 244, 656, 726
 Monson (consul englez Ragusa) 227
 Moore, Thomas 685
 Morariu, Aurel 835
 Morariu, Lecca 837, 838

Morariu, Vasile 661, 797, 816, 817, 821
 Moreau, Hégésippe 53
 Morely, John 618
 Morisson, N. 737
 Moritz de Saxa 121
 Morpurgo-Tagliabue, Guido 26, 27
 Morțun, V. G. 63
 Morus, Sir Thomas 19
 Moruz (mareșal) 365
 Moruzi, Alexandru 469
 Moruzzi, Dimitrie 273
 Moscheles, Ignaz 344, 720, 755
 Movilești (familie) 168
 Moxa, Mihail 762
 Mozart, Wolfgang Amadeus, 345, 720, 755
 Muhtar (Muktar), Gazi Ahmet 109, 135, 143, 155, 159, 160, 162, 177, 181, 184, 193, 227, 364, 371, 386, 400, 401, 434, 562, 658
 Müller, Friedrich Max 407, 763, 764
 Mumuianu, C. D. 827
 Muntean, Gavril 140
 Muntean, George 839, 840 — 842
 Munteanu, George 8
 Munteanu, Ieronim 721
 Munteanu, Teodor, Al. 837
 Murad (fratele mai mare al lui Abdul-Hamid) 195, 325
 Murad I 590

Murad V 111, 113, 115, 116, 122, 127, 163, 177, 189, 196, 279, 319, 402, 499, 545, 550, 551, 555, 588, 623, 650
 Muraviev, N.N. 371
 Murărașu, D. 5, 6, 21, 30, 32, 34, 35, 45, 47, 66, 67, 836, 837, 841
 Mureșanu, Andrei 497, 790
 Mureșianu, Aurel 789, 790, 791, 792, 820
 Mureșianu Aurel A. 835 — 837
 Mureșianu, Iacob 525
 Murger, Henri 249, 661
 Muscă, Vasile 841
 Mussa (pașă) 386
 Muset, Alfred de 53, 121
 Mussici, Ioan 363
 Mustafa III 219
 Mustafa Gelaleddin Pașa 135, 177, 184
 Musici (căpitan) 143
 Musurus-Pașa 342
 Mușatin (Mușătești) 148, 168, 172, 259, 370, 465
 Muzicescu, Gavril 382

N

Nandriș, Grigore 517
 Napoleon I 240, 270, 371
 Napoleon III 116, 121, 156, 239, 500, 584, 585, 778
 Napoleon IV 188, 414
 Naruszewicz, Adam Stanislaw 507, 508
 Naum, Anton 538, 699
 Naum, Theodor 836
 Nădejde (frații) 69, 71
 Neagoe, Ion 744
 Neamțu, G. 525, 841

Neamțu, Ioan 516
 Neamțu, Octavian 836
 Neamțu, Victor 517
 Neculaevici, Constantin 500
 Nedici, Gh. 837
 Negel, Șerban 146
 Negri, Catinca 639
 Negri, Constantin (Costache) 221, 637, 640, 699, 773, 840
 Negruți (Negrutzi), Emanoil 617, 619, 779
 Negruzzi, Costache 16, 295, 311, 337, 338, 412, 511, 537, 685, 699, 713, 773, 826, 830
 Negruzzi, Iacob 27, 46, 311, 408, 461, 531, 534, 538, 638, 639, 699, 700, 715, 723, 725, 728, 732, 765, 773 — 775, 811
 Neofit 556
 Nepocoiciti, Artur Adamov 248, 365, 420, 659
 Nessler, Julius 394, 753
 Neș, Teodor 525
 Netea, Vasile 571, 840
 Neuschotz, Fanny 396
 Neuschots, Jacques de 396
 Nica, Theodor 661, 782, 793, 797
 Nicola, Hagi Manolachi 437
 Nichita (Nikita, Nekita) *vezi* Niegos, Nichita Petrovici
 Nicolae (duce) *vezi* Romanov, Nicolae
 Nicolae I (țar) 241
 Nicolae I *vezi* Niegos, Nichita Petrovici
 Nicolau, Nicola 145
 Nicolescu, Tatiana 839
 Niculescu, Ionuț 842
 Niculi 269 Niegos,
 Nichita Petrovici 43, 107, 115, 120, 132, 137, 143, 155, 159, 160, 181, 213, 214, 226, 227, 230, 339, 363, 390, 635, 644
 Niegoșești (familie) 43, 213
 Niemana (famille) 179
 Nifon (patriarh) 228
 Nikita — *vezi* Niegos Nichita Petrovici
 Nistor, Ion I. 638
 Nițulescu, Horia 72
 Noack, R. 394, 753
 Northcote, Stalford Henry 175, 247, 340
 Novikov (Novicoff) 188
 Novoselov (Novoselof general rus) 209
 Numa, Pompilius 612

O

Obedeanu — Gheorghiade, Mihail 553
 Oberdieck, Johann Georg Konrad 394, 813
 Obrenovici (familie) 124, 179
 Obrenovici, Alexandru 594
 Obrenovici, Maria 155, 158, 552, 584, 586
 Obrenovici, Mihail 115
 Obrenovici, Miloș 584
 Obrenovici, Milan 108, 109, 122, 124, 129, 131, 134, 138, 156, 162, 178, 181, 185, 187, 209, 213, 214, 225, 239, 315, 325, 335, 559, 584, 593, 594, 597, 622, 628, 635, 640, 646, 749, 806
 Obrenovici, Natalia 179, 610
 Octavian *vezi* August
 Odobescu, Alexandru I. 16, 40, 64, 65, 67, 72, 73, 106, 408, 537, 538, 633, 670
 Ohanes-Ciamici-Pașa 319
 Olinici, Dimitrie 627
 Olivier, Emile 355
 Ollănescu-Ascanio, Dumitru C. 520
 Olteanu, Ioan 389
 Olteanu, Tudor 616

Omar paşa 761
 Onciul, Izidor 208, 216, 636
 Onciulcsu, T. D. 783
 Oncu, Nicolae 661, 792, 797
 Oprea, Alexandru 3, 17, 49, 842, 843
 Opreanu, Remus 749
 Oprescu, Eugenia 4
 Oprescu, George 556
 Oprian, Gheorghe 146
 Orăscu, Alexandru 387, 570
 Ordeanu, I. 834
 Oreşcovici (colonel) 131
 Ornea, Z. 15, 32, 835, 838, 840
 Oser, Abraham 326
 Osman (familie) 705
 Osman (Nuri) 403
 Osman Bey 277, 406, 673, 685, 761
 Osman Paşa 138, 146, 152, 156, 161 — 163, 174, 176, 181, 325, 409, 410, 411, 426, 429, 499, 500, 780
 Ossian 293
 Oteteleşanu, (familia) 127, 555
 Oteteleşanu, Gheorghe 555, 556
 Oteteleşanu, Grigore 555
 Oteteleşanu, Iancu 555
 Oteteleşanu, Ioan 40, 127, 555, 556
 Otremba, G. 203, 205, 345, 719
 Oţetea, Andrei 528
 Oţetea, S. 528
 Oxenstierna, Gabriel Thurelon conte de 54, 57, 344, 505, 718, 723, 824, 825, 826

P

P/Pop, Ladislau Vasile/ 521
 P.V.G. 53
 Pacici, Nicolae 324
 Paciutin (ofiţer) 181
 Paganini, Niccoló 314, 719
 Paget, John 524
 Paicu, Pavel 596, 626
 Palacy, František 53, 108, 540, 541
 Pamfiliu, Dan *vezi* Dan, P.
 Panaitescu, Dumitru D., 808, 840 — 841
 Panaitescu, Ecat. 399
 Panaitescu, M. 399
 Panaitescu, P. P. 829, 838
 Pană, Ion G. 540, 642
 Pann, Anton 41, 282, 412, 676, 824, 826
 Panofsky, A. 612
 Panu, G. 6, 14, 27, 34, 39, 45, 723, 775, 544, 589 — 591, 705, 716, 723, 775, 826, 834
 Pop-Silaghi, Iosif 389
 Papadima, Ovidiu 840
 Papadopol-Calimah, Alexandru 213, 633
 Papiu-Ilarian, Alexandru 436, 564, 786
 Papp, Francisc 310
 Pappadakys, Kvrios 227
 Papu, Edgar 839, 840
 Paracelsus (Theophrastus Bombastus von Hohenheim) 849
 Paroz, Jules 650
 Pascal (om politic) 438
 Pascaly, Mihail 86, 144, 520, 570, 671, 713, 714, 722, 807
 Pascu, N. 273

Pascu, Ștefan 540, 585, 728, 781, 836, 841
 Pasiet (amiral) 382
 Pastia, P. 290, 382
 Pastia, Scarlat 402, 743, 758, 759, 844
 Paskevici, Ivan Fiodorovici 371
 Pavel, Constantin 525
 Pavlovici (Voievod) 143, 177
 Păcățian, Teodor V. 525
 Păcurariu, Ioan P. 564
 Păucescu, Grigore 22, 63
 Păun, Octav 571, 839
 Păunescu-Ulmu, T. 835, 837
 Pătrașcu, Nicolae 837
 Pătrășcoiu, I. 834
 Păcleanu, A. 112. 544
 Péchy, Emanuel 522
 Pelimon, Alexandru 250
 Pellico, Silvio 758
 Penelea, Georgeta 702
 Penescu 204
 Pericle 500
 Perpessicius 1, 6, 21, 50, 516 — 519, 707, 729, 768, 818, 826, 839, 842
 Pertew-Efendi 324
 Petcu, Hagi 469
 Petöfi, Sándor 41, 282, 676
 Petrașevski, Mihail Vasilievici 653
 Petreanu (actor) 118
 Petrescu, Camil 48
 Petrescu, Cezar 837
 Petrescu, Gr. 599
 Petrescu, Maria 199, 623
 Petrescu, Nicolae 837
 Petri, Vasile 420
 Petrina, Liviu, 842
 Petrino, Alexandru 516
 Petrino, Dimitrie 8, 13, 45, 79, 515 — 517, 749, 800, 801
 Petrovan (maior) 383
 Petrovici 135
 Petrovici (arhimandrit) 143
 Petrovici, Bozo, 396
 Petrovici, Naum 145
 Petru I (cel Mare) Aleksievici 64, 66, 67, 73, 74, 218, 240, 383, 637
 Petru Rareș 168, 220, 436, 494, 819, 820
 Petru Șchiopul 168
 Petrușan, George 839
 Philipescu, T. 793
 Pilat (deputat) 290
 Pilat din Pont (Pontius Pilatus) 309
 Pilescu, A. 602
 Piru, Al. 538, 762, 834, 840
 Pitei, Petru 533, 789, 790, 791, 792
 Pius IX 756
 Pillom, F. 737
 Plamenăț (comandant militar) 137

Platon 19, 362, 388
 Platon, Maria 840
 Poenaru, Petrache 537
 Pogonat, Nicola I. 750
 Pogor, V. 323, 324, 351, 704, 706, 723 — 725, 826
 Politzer, Georges 31
 Polizu, G. A. 140, 570
 Polizu-Micșunescu, Ioan I. 812
 Pompiliu, Miron 596, 778
 Poni, Petru 626
 Ponson du Terrail, Pierre-Alexis 688, 813, 821
 Pontecorvo, Pelegrino 212, 632
 Pop, Augustin Z. N. 785, 840
 Pop (Pap), D. 623
 Pop, Gavril 525
 Pop, Ioan 792
 Pop, Ladislau, V. 520, 521, 833
 Pop, P. 793
 Pop, Sigismud 523
 Pop, Sînziana 842
 Pop, Ștefan 421
 Pop, Vasile Gherman 537
 Pop, Zenobie 146
 Pop-Florantin, Ioan 460, 797
 Pop Marțian, Dionisie vezi Marțian Pop, Dionisie
 Popa, Agnes 744
 Popa (Pop), George 517
 Popa, Mircea 841
 Popazu, Constantin 330
 Popeangă, Vasile 571
 Popescu, Ion Mihai 841
 Popescu, J. 250
 Poponea, Nil Nicolae, 146
 Popovici (actor), 349
 Popovici, A. C. 6
 Popovici, Constantin 216, 636
 Popovici, Doru 842
 Popovici, Eusebie 216, 543, 636, 721
 Popovici, K. 841
 Popovici, Mihail 722
 Popovici-Barcianu, D. 762, 793
 Popovici-Logotheli, Elena 791
 Popp, George B. 744
 Porumbescu, Ciprian 623
 Poruțiu, Ioan 521, 522, 530, 531, 532
 Poteca, Efrosin Dimitrie 145, 146
 Prantl, Karl 423, 775
 Prenk (Voievod) 363
 Prevost-Paradol, Lucien-Anatole 355
 Pribram, Richard 160
 Pricop, A. 57
 Procopeanu (preot) 497, 820
 Preajbă, Scarlat 837
 Prodan, Emil Petru 446, 792, 793

Proksh, Josef 755
 Protase, Maria 753
 Protici, (general) 390
 Protici, Petru D. 231, 646
 Proudhon, Pierre Joseph 528
 Pubitscha, Fr. 108
 Pulszky, D. 458
 Pumnul, Aron 81, 82, 83, 421, 515 — 517, 571, 615, 658, 763, 818, 821
 Pușcariu, Sextil 578

Q

Quérard 722
 Quinet, Edgar 534
 Quinezu, D. 626
 Quintescu, N. 626

R

R. 318, 319, 692, 698, 834
 Raab (ofițer) 242, 474, 477
 Racine, Jean 40, 145, 537
 Radau, R. 795
 Radetki, Fiodor Fiodorovici 248, 427, 659
 Radonici, Stanco 327
 Radu, Constantin 619, 194
 Radu I (Negru) 36, 168
 Radu cel Mare 228
 Radu-Mană, Constantin 843
 Radziwil (familie) 507
 Raff, Joseph Joachim 345, 346, 720
 Raicu, Mihail 838
 Ralea, Mihail 49
 Ralet, Dimitrie 318, 699
 Rank, Joseph 355
 Ramiz Pașa 236
 Rasti Pașa Mehmet 674
 Rașcu, I. M. 519, 722, 836, 837, 841
 Rașid, Pașa 110, 126, 554
 Rata (primar Pesta) 188
 Ratcu (doctor) 203 — 205
 Rațiu, Ioan 562
 Rațiu, Teofil 661
 Rațiu, Vasile 525
 Raymond 712
 Răceanu, V. 664
 Rădescu, G. 290
 Rădulescu-Motru, Constantin 32, 834
 Rădulescu-Pogoneanu, I. A. 530, 535, 597, 796, 834
 Răutu, N. 699
 Răzvan Vodă *vezi* Ștefan VIII
 Răzvan Redif Pașa 403
 Reich, Eduard 737
 Renan, Ernest 500

Repta, Ștefan 721
 Réthi, L'ajos 410, 766
 Reuf Pașa 352, 404
 Reuter, Fritz 41, 282, 676
 Rezin, Silviu 564
 Rezvu (ofițer) 427
 Ricardo, David 528
 Richelieu, Armand Jean du Plessis de 164, 167
 Richter (deputat) 277
 Richter *vezi* Jean-Paul 108
 Rieger 108
 Rifaat Pașa 410
 Ristici, Iovan 119, 160, 176, 179, 182, 185, 207, 208, 549, 594, 597, 618 Ristler 476
 Rizescu, I. 614
 Rochefort 414
 Rochefort-Lucay Henri, marchiz de 414, 770
 Rock, B. A. 768
 Rodbertus, Johannes-Karl 28
 Rodici (baron) 115
 Roesler, Robert 243, 244, 510, 656
 Rohling August 136, 199, 200, 563, 564, 623

Roisin 131
 Roman, Alexandru 521, 522, 531, 532, 633, 830
 Roman, Filip *vezi* Theodorescu, Barbu
 Roman, Veturia 389
 Roman, Visarion 421, 771, 773, 774
 Romanovi (familie) 240
 Romanov, Nikolai Nikolaevici 233, 248, 268, 323, 365, 404, 410, 435, 733, 659, 666
 Romanul Miron *vezi* Miron Romanul
 Roques, Antonin 461, 462, 798, 799
 Rosenthal, Moritz 314, 696
 Rosescu, W. 784
 Rosetti, C. A. 37, 46, 334, 556
 Rosetti, Maria 496, 820
 Rosetti, Th. 15, 16, 291, 680, 683, 723, 826
 Rossini, Gioacchino 345
 Roșu, N. 837
 Rotscher, Heinrich Theodor 73, 574, 664, 665, 671, 676, 684, 713, 714, 722, 798
 Rouget de Lisle, Claude Joseph 697
 Rousseau, Jean-Jacques 11, 19, 27, 43, 185, 195, 335, 675, 690, 779
 Roxanda (fiica lui Vasile Lupu) 829
 Rozescu, N. 426, 433
 Rubens, Ferdinand 394, 753
 Rubjinstein, Anton Grigorievici 700, 755
 Rudgi Pașa Mehmet 582
 Rurik 240
 Ruscalla, Vegezzi J. 432, 782
 Russel, O.W.L. 138
 Russo, A. 16, 611, 699
 Russu, I.N. 836
 Russu, I. V. 421
 Rusu, Aurelia 73, 807
 Rusu, Liviu 18, 616

Ruxandra 168
Rykaczewski, Erasm 508

S

S. S. 53
Sadi Ionescu, Al. *vezi* Ionescu, Alexandru-Sadi
Sadik Paşa 113, 319
Sadullah Bey 265, 280
Saib Paşa 755
Saint-Saëns, Camille 345, 718, 720
Salinger, L. 612
Salisbury, Robert Arthur-Talbot-Gaiscogne-Cecil 247, 265, 275, 291, 305, 306, 309, 360, 663, 671 — 673, 692, 731, 805
Samih Paşa 313
Samurçaş, I. Al. 827
Sand, George (Aurora Dudevant) 121, 550
Sanda, George 835
Sandeau, Jules 121
Sandhurst 358, 481
Sandwith, Humphrey 736
Sapeanu, Ioan 714
Sarandi, Frosa 282, 283, 294, 676
Sardou, Victorien 86, 274, 671
Sasu, Aurel 841
Sava Paşa 299
Savfet Paşa 126, 298, 305, 306, 327, 335, 356, 376, 402, 648, 682, 691, 711, 803
Săcara, Ecaterina 619
Sărăteanu, L. 838
Sbiera, I. G. 216, 497, 515, 517, 587 636, 820
Schachingen, P. Coel M. 763
Schaeffle, Albert 28, 38
Schaffarik, Paul Joseph 108, 244, 656
Scheletti, G. 319 Scherr, V. 457
Schiffner, Ludwig 216, 636
Schilder-Schuldner 404
Schiller, Fridrich 452, 688
Schinagl, M. 570
Schmoller, Gustav 19
Schneider 280
Schopenhauer, Arthur 10, 38, 363, 413, 684, 731, 834
Schreiber, Albert 841
Schuchardt, Hugo, 353, 725, 726
Schumann, Robert 345, 720, 755
Schuselka, Francisc 527
Schuyler 280
Schwann, S. 528
Schwarzfeld, M. 614
Scriban, Filaret 497, 820
Scribe, Eugène 86, 274, 347, 348, 671, 712, 721, 722
Scridon, Gavril 842
Scudier de (ofiţer) 130
Scurtescu, N. 216, 687
Scurtu, I. 5, 7, 42, 48, 50, 64, 536, 544, 563, 565, 599, 616, 620, 637, 642, 657, 671, 679, 694, 696, 762, 765, 768, 777,

- 781, 784, 785, 792 — 800, 813, 814, 828, 834
- Sealsfield, C. 771
- Sebastian, Mihail 837
- Selagian, Silviu 421
- Selami Paşa 163
- Selim II 269
- Selim Paşa 161, 177
- Sennyei, Pál 320, 321
- Sergiu, Alexandrievici (mare duce) 382
- Serrurie, Grigore 45, 290
- Serrurier (conte) 428
- Server Paşa 414
- Shakespeare, William 54, 85, 86, 195, 293, 294, 298, 350, 356, 373, 518, 519, 537, 620, 684, 688, 722, 738
- Sherbrooke, Robert Lowe 175, 312
- Sidoriaev (locotenent) 427
- Siemens, O. 394, 753
- Silaşi, Grigore 497, 820
- Silberstein, I. 154
- Sima (jupîneasă) 509, 510
- Simion, Eugen 72, 75, 835
- Simionescu, Corneliu 835
- Simionescu, Gheorghe 193
- Simionescu, Maria 838
- Simon, Jules, 375
- Simonescu, Dan 639
- Simonyi, Ernstin 783
- Sina, Simeon Gheorghe 146
- Sion, Florin 835
- Sion, Gheorghe 213 570, 633, 751
- Sîrbu (Serbu), Ioan 136, 564
- Skupiewski, J. J. 653, 654
- Slavici, Ioan 12, 41, 70, 282, 408, 412, 455, 491, 493, 522, 529, 530, 534, 535, 548, 556, 598, 661, 676 — 678, 700, 703, 715, 726, 764, 768, 773, 774, 776, 778, 781, 792, 793, 797, 812, 816, 817, 833, 835, 842
- Slăniceanu, Gheorghe 611
- Slăvescu, Victor 683
- Smith, Adam 590
- Sobieski, Jan 685
- Sofocle 294
- Solomon, Iustin 614, 838
- Spencer, Herbert 737
- Spohr, L. 344, 700, 701
- Srisipp (anagramă pentru Silviu Reziu, Ioan Serbu, Ioan P. Păcurariu)
- Stahi, Constantin D. 111, 330, 542
- Stahl (general) 382
- Stahl, H. H. 25
- Staicu, Ştefan 840
- Stamati, Constantin (Costache) 687
- Stan, Elena 840
- Stanislaw August Poniatowski 507
- Stavrescu, Ralu 293, 337, 713
- Stavridis 280, 674
- Stăncescu, I. C. 570
- Stănescu, Vasile Mircea 497, 522, 532, 533, 820 Stătescu, Eugen 285, 315, 677, 742
- Stein, Lorenz Jacob von 529, 683

Stern, Adolf 373, 738
 Sternberg, Joachim conte 108
 Sterne, Carus *vezi* Krause, Ernest Ludwig
 Stevici (ministru) 182, 597
 Stoean, Gheorghe, D. 540, 642
 Stoianovici, A. 538, 699
 Stoica, Sever 837
 Stolojan, A. 665 737, 738
 Stolzenwald (ofițer) 248
 Strabo (Strabon) 500
 Strajanu, Mihail 518
 Strauss, Eduard 708
 Strauss, Johann 330, 708
 Streinu, Vladimir 8, 41, 687, 692, 839
 Stremayr, Karl von 161, 216, 217, 259, 587, 629 Stroe 509, 510
 Stuart, Dmitrie F. 365, 728
 Sturdza (Sturza) Dimitrie A. 331, 381, 387, 508, 512, 633, 708, 742, 830

Sturza, Ioan (Ioniță) Sandu 172, 465, 468
 Sturza, Gr. 345
 Sturza, Mihail Grigorie 146, 259, 468, 564, 861
 Sturza Miclăușeanu, Alex. 512
 Suciu, Gheorghe 843
 Suciu, Petru 242, 654, 702
 Sue, Eugene Marie-Joseph 688
 Suleiman II 160, 161, 163, 236, 269 Suleiman Pașa 150, 364, 390, 395, 397, 398, 403, 404, 411, 414, 420, 426, 434, 483, 754, 755, 772, 802
 Sulzer, Franz Joseph 244, 638, 656
 Sumarakov (ofițer) 209, 210, 630
 Sundfort 730
 Surdu, Bujor 525
 Sută-Selejan, Sultana 840
 Suțu, Alexandru V. V. 146
 Suțu, Mihail Grigorie V. V. 146
 Suțu, Nicolae 568
 Suțu, Nathalia 406
 Suvarov (principe) 382
 Széchenyi, István 261
 Széll, Kálmán 321

Ș

Șafarik *vezi* Schaffarik
 Șaguna, Andrei 261, 322, 323, 456, 703, 762, 798
 Șahovski, Aleksei Ivanovici Iahovski 248, 660
 Șahovski (prințesa născută Cetvertinski) 174
 Șapira (soldat) 355
 Șaraga *vezi* Șragăr
 Șarlota *vezi* Corday
 Șefket Pașa 428, 429
 Șeik Ul. Islam 153, 303
 Șendrea, A. M. 684

Șendrea, St. 312, 693, 694
 Șerban, Geo 838
 Șerif Effendi 236
 Șerif Pașa 163
 Șincai, Gheorghe 8, 82, 83, 630
 Șișman (dinastie) 405
 Șoimaru, Tudor 839
 Șragăr, Elias 217, 221, 637
 Șragăr, Samoil 217, 221, 637
 Ștefan IV (Ștefăniță) 168
 Ștefan VIII (Răzvan) 168
 Ștefan cel Mare (Ștefan cel Sfânt, Ștefan Vodă, Ștefan Voievod) 12, 23, 26, 28, 44, 46, 79, 80, 98, 99, 148, 168, 220, 259, 288, 301, 310, 341, 429, 431, 443, 444, 491 — 497, 533 — 535, 543, 584, 590, 598, 711, 712, 715, 751, 782, 789 — 791, 815, 819, 820, 822
 Ștefan cel Tânăr *vezi* Ștefan IV (Ștefăniță)
 Ștefan, Mircea 839
 Ștefanelli, T. V. 661, 797, 835
 Ștefănescu, Grigorie 213, 570, 633, 634
 Ștefănescu, Iulian 763
 Ștefureac, Ștefan 721
 Ștrempel, Gabriel 612
 Șuteu, Flora 72, 75
 Șuțu, M. 250
 Șuvalov, Piotr Andrunci 130, 162, 332, 340, 343, 476, 558, 805

T

T. A, 840 Tachinin 114
 Tagliavini, Carlo 835
 Taillandier, Saint-René 418, 770, 771
 Takariof (general) 174
 Talleyrand-Périgard, Charles Maurice de 537
 Tamerlan *vezi* Timur, Lenk
 Tanda *vezi* Slavici, I.
 Tange, Eduard 160
 Tardini, Fany 520
 Tattarescu, Gh. 570
 Tausig, Bernhard 142
 Tazli Pașa 174
 Teclu, Nicolae 445, 533, 534, 789, 790, 791. 792. 817
 Teculescu, Horia 837
 Teoctist Blajevici 388, 782
 Teodor, Pompiliu 836, 840
 Teodorescu, G. Dem. 768, 817, 818, 819
 Teodorescu-Kirileanu G. *vezi* Kirileanu, G. T.
 Teodorini, Teodor 6 11
 Teodorovici, Constantin 838
 Teodorovici, Maria 838
 Teodoru, Gheorghe 437
 Teodoru, Nicolae 611
 Teodoriu, D. 837
 Tergusakov 400, 401, 483
 Teutsch, G. D. 244, 656
 Theodorescu, Barbu 688

Thierry, Edouard 722
 Thiers, Adolphe 188, 355, 375, 428, 780
 Thunmann, John 244, 656
 Tiajchnikov (colonel) 427
 Tiberghien, Guillaume 737
 Tihan, T. 841
 Tihomir 168
 Tiktin, H. 570, 574, 613, 614, 636, 828
 Timuș *vezi* Hmilnițcki, Timuș
 Tisca, Teodor 146
 Tisza, Kálmán 158, 214, 320, 321, 325, 377, 378, 405, 522, 523, 530, 631, 701, 702, 733, 740, 741
 Titulescu, Nicolae 791
 Tocilescu, Gr. 510, 768, 817, 818, 819, 828
 Todoran, Eugen 842
 Tolly *vezi* Weimarn
 Tolstoi, L. N. 41, 42
 Tomaschek, Wilhelm 244, 656
 Tomasciuc, Constantin 217, 629
 Tomescu, D. 834
 Tomoiagă, Laurențiu 721
 Tomozei, Gheorghe 840
 Topazovici, George 330
 Tornea, Florin 838, 839
 Torouțiu, I. E. 5, 520, 532, 597, 774, 796, 836, 837
 Toscano, Simone 212, 632
 Tottleben, Eduard Ivanovici 429, 433, 434
 Tourte, François 690
 Trahard, Pierre 676
 Traian 252, 407, 408, 762, 763
 Transchenfels 264
 Trendelenburg, Friederich Adolf 422, 423, 424, 765, 766, 775, 776, 812
 Trifoiu, Nicolae 517
 Triîupis (ministru) 386
 Troteanu, Constantin 183, 598
 Tuciacovici, Teodor, 330, 339
 Tuducescu, Ioan 421
 Tufescu, G. 220, 639
 Tugomir, Basarab *vezi* Tihomir
 Turcu, Constantin 839, 840
 Turgheniev, Ivan Sergeevici 676
 Türr, Istvan 662, 663
 Turtureanu, Constantin 532
 Tuschner 531
 Twesten, August Detley 423, 775
 Tylor, Edward 737

T

Țaranu, Andronic M. 835, 700
 Țepelea, G. F. 839, 841
 Tzimis (ministru) 386

U

Ungheanu, Mihai 842
 Ungureanu, Gh. 789
 Urbanek, Fr. A. 246
 Ureche, Grigore 169, 782
 Ureche, Nistor 148, 169
 Urechia, Vasile Alexandrescu 15, 85, 213, 519, 570, 633, 751

V

Vaida, Mircea 841
 Validé (sultana) 126, 279
 Vancea, Ioan *vezi* Ioan Vancea de Buteasa
 Vandory, Lajos 634
 Vanloo, Albert 666, 725
 Vannovski, Piotr Semionovici 248, 365, 660
 Varlaam (mitropolit) 259
 Varro (= Eminescu, M.) 524, 526, 528
 Varro, Caius Terentius 524
 Varro, Marcus Terentius 524
 Varro, Publius Terentius 524
 Vasici, Pavel 753
 Vasilco, Alexandru 543
 Vasile Lupu 26, 829
 Vasiliu 333

Vasiliu, Aurel 838
 Vasilovici, Arcadie 721
 Vasoievici (Wasoievici) 390
 Vatamaniuc, Dimitrie 4, 25, 47, 58, 571, 575, 579, 614, 646, 692, 767, 799, 800, 804, 806 — 808, 811, 812, 828, 835, 841 — 843.
 Văcărești (poetii) 537
 Vărzaru, Simion 838
 Vârgolici, Ștefan 52, 141, 204, 538, 544, 572, 589, 626, 699
 Velican, Alexandru 562
 Velichi, C. 540
 Veniamin Costaki *vezi* Costache, Veniamin
 Verdi, Giuseppe 545
 Verdinaș, Traian 842
 Vermont, Bernard Varvara 413, 768, 769, 809
 Verne, Jules 412, 768
 Vernescu, George D. 69, 71, 315
 Verussi, Petru 323, 336, 711, 712, 715, 723
 Vianu, Tudor 8, 16, 41, 535, 723, 836, 838
 Vico, Giambattista 712
 Vieuxtemps, Henri 719
 Vilner, A. 290
 Vinkler, Eugeniu E. 544, 626
 Vintilă, G. 753
 Vintilă, Petru 841
 Vioreanu, P. 809
 Vitner, Ion 838
 Vittner, Fanny Neuschotz 396
 Vixanti, Andrei 290, 751
 Vîrna, Dimitrie 421

Vîrnav-Liteanu, George (Iorgu) 431, 432, 782
 Vlad Dracul 169
 Vlad Țepeș 36
 Vladimir (mare duce) 139, 335
 Vladislav 240
 Vladislav I (Vlaicu) 168
 Vladcovschi, Petru 75
 Vlahuță, Alexandru 838
 Vlasa, Elie 525
 Vlastari, Mathei 259
 Vlădescu, Alexandru 148, 149, 579
 Vlădescu, G. 421
 Vlăduț (familie) 148
 Vogoride, Alexandru (Aleco Pașa) 133, 313, 316, 332, 560, 583, 695
 Vogoride, Nicolae 133, 560
 Voiculescu, Ilie C. 837
 Voinov, Nicolae 665
 Volcinschi, Ioan 533
 Voltaire, (Arouet, François-Marie) 612, 638
 Vopiscus *vezi* Flavius Vopiscus
 Vornica, Gheorghe 838
 Voronțov-Doscovici, Ilarion Ivanovici 248, 660
 Vrba, Carol 160
 Vrînceanu, I. I. 391, 750
 Vucalovici (căpitan) 143
 Vulcan, Iosif 412, 517, 518, 520, 531, 577, 627, 666, 742, 768, 795
 Vulcan, Samoil 389
 Vulpe, Magdalena 579
 Vulturescu, Gr. 695
 Vutcovici, Petru 181, 390

W

Wachman, Eduard 336, 341, 712
 Wachter, Friederich 747, 774
 Wagner, Richard 178, 593, 594
 Warre, Reginald Earl de la 125, 553
 Wasa (Casa de) 164, 274
 Wasmut, Auton 160
 Weber, Carl Maria von 344, 720
 Weimarn, Barklay-Tolly 248, 324, 659
 Weiss, I. I. 355
 Wenckheim, Béla 321
 Wenzel, Hans 591
 Werder (baron) 382
 Wesner, P. 765
 Wheaton 270
 Wieck, Friedrich 755
 Wiegler, Paul 616
 Wiest 74
 Wietersheim, Eduard von 244, 656
 Wilhelm I 243
 Wilhelmi, August Emil Daniel Ferdinand Viktor 719
 Willement, Remi 753

Willemoz 394, 733
 Williams de Kars, William Fenwick 371
 Wolff 270
 Wosniak 243
 Wrede (consul austriac) 117, 477, 806, 807

X

X 53, 774
 Xenopol, A. D. 32, 73, 204, 220, 232, 237, 238, 244, 323, 340, 361, 362, 496, 534, 589, 596, 626, 639, 647, 648, 651, 655, 656, 715, 731, 768, 820, 826
 Xenopol, Filip 204
 Xenopol, Nicolae 204

Y

Y 53, 774, 775
 Young, Edward 758

Z

Zaciu, Mircea 841
 Zah (Zach), Frans Aleksander 128, 139, 140, 156, 174, 176, 403, 557
 Zaharia, N. 834, 835
 Zalis, H. 838
 Zamfirescu, Dan 839
 Zamfirescu, Duiliu, 47
 Zamoyski (familie) 507
 Zelenoi (ofițer) 242, 474
 Zeller, Eduard 737
 Zemacof, Danial 231, 646
 Zieglaner de Blumental, Ferdinand 208, 629
 Ziemalkowski 314
 Zottov, Pavel D. 429
 Zotu (Zottu), George 409, 414, 415, 417, 418, 422, 764, 765, 770, 774, 775, 776, 812, 832
 Zachokke, Heinrich 768
 Zukici, 316, 322

INDICELE NUMELOR DE LOCURI

A

- Acropole 500
 Adlie 163
 Adria *vezi* Marea Adriatică
 Adrianopole 286, 319, 403, 414
 Agram *vezi* Zagreb
 Ak Palanka 139, 150, 580
 Aladja 434
 Alaşkerd (Alaşgerd, Alesgerd, Aleşgard) 399 — 401
 Alba 264, 564
 Alba Iulia (Karlsburg) 136, 140, 258, 562, 563, 744, 786
 Albania 84, 120, 181, 227, 239, 241, 335, 364, 395, 397, 432, 569, 755, 783, 804
 Alep (Aleppo) 224
 Alexandropol 401
 Aleksinaţ 129, 132, 143, 150, 162, 174, 176, 182 — 184, 189, 192, 199, 208, 234 — 236, 239
 Aliotman *vezi* Turcia
 Almaş 168
 Alpi 114
 Alsacia (Alzas) 164, 668
 America (Statele Unite) 21, 45, 84, 137, 167, 199, 281, 300, 303
 Anatolia 236, 280, 414
 Androvaţ (Andrevaţ) 201, 472
 Anglia (Englittera, Britania, Marea Britanie, Albion) 19, 21, 107, 110, 111, 122, 125, 131, 138, 156, 162, 167, 176, 181, 182, 190, 193, 195, 202, 208, 229 — 231, 242, 247, 251, 265, 271, 274, 275, 278, 280, 281, 286, 289, 303, 305, 309, 316, 322, 332, 334, 338 — 340, 343, 345, 346, 350, 352, 353, 358, 359, 364, 373, 375, 378, 405, 482, 484, 501, 528, 539, 558, 565, 588, 620, 641, 646, 647, 659, 663, 668, 669, 671, 682, 691, 693, 696, 719, 726, 731, 738
 Antivari 403
 Anvers 126
 Arabia 184
 Arad 263, 264, 269, 421, 497, 516, 522, 533, 656, 820, 821
 Arcadia 27
 Archangel 404
 Ardahan (Ardagan) 371, 375, 739
 Ardanuci 371
 Ardeal *vezi* Transilvania
 Ardost 400
 Argeş 576, 606, 607
 Arkanje (Arcanie) 371
 Armenia 371, 757
 Asia (Asia Mică, Asia Centrală) 114, 154, 156, 190, 241, 309, 379, 386, 397, 400, 405, 428, 615, 746, 759
 Atena 228, 229, 386, 500, 645, 672, 746
 Aussig 139
 Austria (Imperiul Habsburgic) 9, 11, 12, 17, 46, 81, 82, 86, 88 — 93, 95 — 97, 108, 120, 121, 125, 128, 130, 138, 144, 153, 154, 156, 157, 164, 165, 167, 169, 173, 176, 182, 187, 205, 206, 208 — 210, 218, 220, 222, 229 — 231, 237, 240, 241, 245, 251, 254, 255, 259, 260, 262, 270, 271, 276, 280, 281, 296, 300, 301, 303, 317, 320, 321, 341, 343, 346, 347, 370, 376, 377, 388, 411, 419, 430, 437 — 439, 445, 461, 466, 468, 478, 482, 483, 521, 524, 527, 528, 553, 565, 567, 575, 585, 656, 657, 668, 701, 706, 733, 763, 792, 799, 806, 819
 Austro-Ungaria 50, 52, 56, 108, 125, 128, 142, 148, 152, 158, 190, 198, 206, 212, 242, 243, 251, 252, 254, 265, 271, 275, 296, 300, 301, 303, 310, 322, 327, 335, 352, 359, 364, 370, 376, 377, 425, 427, 497, 515, 518, 519, 521, 522, 524, 525, 527, 528, 530, 532, 533, 552, 556, 557, 568, 569, 572, 581 — 584, 586, 587, 591, 592, 597, 613, 618, 620, 633, 656, 657, 662, 663, 672, 691, 701, 702, 726, 733, 744, 747, 752, 766, 771, 772, 783, 785, 788, 798, 810, 811
 Avala 176

Avliar 434
Avon 373

B

Babina Glava 137, 138, 142, 150, 153, 156, 176
Baboviște (Boboviște) 209, 471, 801
Bacău 116, 207, 606, 607
Bagdad, 313
Bahlui 32, 218, 287, 365, 368, 379
Balcani 43, 130, 403, 404, 411, 419, 420, 433, 434, 539, 544, 546, 549, 550, 557, 558, 560, 561, 562, 568, 569, 577, 578, 581, 582, 584, 588, 589, 592, 620, 641, 643, 645 — 648, 656, 660, 663, 666, 688, 689, 698, 715, 738, 740, 759 — 761, 766, 767, 769, 771 — 774, 777, 780, 781, 783, 785, 787, 788, 801, 802, 808
Balș 392, 444, 445
Baltley 620
Banat 88, 146, 241, 264, 266, 520, 522 — 525, 532, 566, 567, 667, 744
Banja (Bania) 176, 181, 199, 208, 509
Banjani 135, 305, 390
Bardez 371
Basarabia (Besarabia) 169, 172, 187, 188, 241, 333, 339, 344, 465, 492, 496
Batum 371
Bavaria 108, 259
Bazargic (Bazardgic, Bazardjic) 265, 411
Bechet 383, 737, 743
Becserek (Becicherec) 144
Beikiöj (Beikos) 127
Belici 220, 249, 341
Beireuth 178
Beiuș 721
Belgia (Belgiu) 97, 126, 141, 237, 270, 278, 288, 289, 291, 553, 565, 668, 682

Belgrad 109, 115, 117, 119, 128, 130 — 132, 138 — 140, 156, 161, 162, 174, 176, 177, 179, 181 — 183, 188, 190, 198, 222, 225, 236, 237, 239, 243, 313, 326, 330, 387, 390, 477, 535, 540, 546, 548, 560, 597, 606, 607, 695, 801, 803, 806
Belgradcik 139, 150, 163, 180
Beltford 620
Berlin 107, 110, 115, 119, 121 — 123, 143, 187, 190, 229, 230, 265, 316, 317, 319, 322, 331, 332, 343, 352, 376, 436, 438, 484, 529, 535, 545, 579, 612, 613, 616, 654, 663, 668, 680, 697, 698, 727, 729, 730
Besica-Bai 143
Bessel 413
Biela 399, 404, 428
Bielina (Bijeljina) 137 — 139, 143, 153, 155, 179, 180, 237
Bielopavlițe 193, 227
Biersovo 181
Bihor 525, 829
Bilek 160, 161
Bircika 179
Biscaia 567
Biserica Albă 142
Bistrița 61, 567
Bistrița-Năsăud 766
Bitam* 313
Bizanț 240, 241, 317, 405, 429
Bîrlad 211, 389

Blagaj 150, 155
 Blaj (Blaș) 136, 140, 421, 511, 524, 533, 563, 570, 638, 692, 721, 791, 829, 835
 Boemia 33, 89, 91, 92, 108, 138, 156, 165, 208, 241, 255, 260, 541, 568, 779
 Bojana 305, 332
 Bolgrad 122, 131, 339, 551, 607
 Boljevaț 176
 Bolintin 342
 Bonn 131
 Bordeaux 355
 Boroșineu 264
 Borsig 339
 Bosfor 115, 120, 121, 181, 289, 299, 310, 483, 520, 686, 692
 Bosnia 115, 131, 132, 139, 143, 152, 154, 176, 181, 184, 187, 193, 197, 199, 205, 208, 222, 224, 227, 230, 233, 239, 241, 276, 277, 305, 306, 363, 509, 535, 569, 717, 732
 Botoșani 112, 307, 308, 318, 389, 606, 607, 613, 691, 699, 700, 820, 829
 Botoșanca 307
 Bradford 251
 Brandenburg 430, 436
 Braniște 278
 Brașov 263, 389, 450, 557, 570, 571, 575, 596, 721, 744, 747, 753, 773
 Bratocea 783
 Braunschweig 765
 Brăila (Proilabum) 85, 258, 276, 379, 482, 576, 606, 737
 Breman 501
 Breslau 615
 Bretania 141
 Brezaia 510
 Brighton 620
 Brindisi 319
 Bristol 620
 Brody 161
 Broșteni 565, 567
 Bruxelles (Brusella) 126, 173, 185, 372, 466, 638, 736, 737
 Bucovina 28, 31, 32, 40, 46, 79 — 82, 111, 165, 172, 190, 192, 206, 208, 219, 253 — 259, 347, 388, 389, 395, 429, 430, 465, 471, 492 — 494, 496, 497, 499, 516, 517, 542, 543, 565, 585, 587, 618, 638, 662, 692, 699, 720, 782, 790, 800, 816 — 820, 821, 822, 823, 824, 825, 826, 827, 828, 829, 830, 831, 832, 833, 834, 835, 836, 837, 838, 839, 840, 841, 842, 843, 844, 845, 846, 847, 848, 849, 850, 851, 852, 853, 854, 855, 856, 857, 858, 859, 860, 861, 862, 863, 864, 865, 866, 867, 868, 869, 870, 871, 872, 873, 874, 875, 876, 877, 878, 879, 880, 881, 882, 883, 884, 885, 886, 887, 888, 889, 890, 891, 892, 893, 894, 895, 896, 897, 898, 899, 900, 901, 902, 903, 904, 905, 906, 907, 908, 909, 910, 911, 912, 913, 914, 915, 916, 917, 918, 919, 920, 921, 922, 923, 924, 925, 926, 927, 928, 929, 930, 931, 932, 933, 934, 935, 936, 937, 938, 939, 940, 941, 942, 943, 944, 945, 946, 947, 948, 949, 950, 951, 952, 953, 954, 955, 956, 957, 958, 959, 960, 961, 962, 963, 964, 965, 966, 967, 968, 969, 970, 971, 972, 973, 974, 975, 976, 977, 978, 979, 980, 981, 982, 983, 984, 985, 986, 987, 988, 989, 990, 991, 992, 993, 994, 995, 996, 997, 998, 999, 1000
 București 14, 23, 24, 43, 47, 52, 56, 106, 122, 135, 139, 141, 152, 168, 179, 182, 183, 185, 191, 196, 207, 211 — 213, 215, 229, 231, 237, 247, 267, 269, 272, 282, 288, 296, 315, 316, 324, 333, 338, 341, 343, 348, 350, 358, 365, 370, 372 — 374, 380, 381, 384, 388, 389, 391, 392, 397, 402, 404, 409, 411, 412, 413, 421, 422, 428, 430, 435, 436, 437, 476, 480, 510, 520, 533, 535, 537, 543, 547, 548, 552, 554 — 556, 559, 562, 563, 576, 578, 584, 589, 599, 601, 612, 616, 638, 646, 662, 670, 675, 676, 689, 693, 736, 750, 751, 753, 758, 760, 772, 775, 776, 784, 786, 787, 792, 796, 797, 805, 827, 829
 Budapesta (Buda, Pesta) 53, 56, 116, 117, 130, 131, 139, 142, 144, 146, 154, 159, 162, 178, 188, 214, 230, 252, 254, 260, 299, 317, 320, 361, 373, 377, 384, 388, 408, 412, 438, 458, 515, 517, 518, 521, 524, 530, 531, 533, 541, 546, 559, 563, 569, 573, 574, 613, 688, 698, 740, 744, 747, 753, 766, 768, 830
 Buimir 209
 Bukova 434
 Bulgaria 110, 120, 139, 154, 174, 193, 195, 200, 205, 208, 222, 224, 230, 233, 237, 241, 246, 265, 275, 276, 278, 280, 286, 287, 289, 291, 298, 305, 403, 405, 414, 420, 433, 469, 545, 569, 646, 656, 681, 760, 845
 Burgas 286
 Bourgogne (Burgonia) 164
 Buzău 289, 408, 544, 576, 606, 607, 626, 762

Cahul 339, 506. 606, 607
 Calafat 160, 357, 370, 372, 373, 379, 383, 737
 Caracal 548
 Caransebeș 667
 Caraș 264
 Carintia 183, 241, 566
 Carniolla 500
 Carpați 84, 128, 140, 148, 149, 190, 238, 258, 261, 268, 318, 370, 407, 491, 494, 557, 564, 657, 752, 763, 773, 774, 819
 Cartagina (Cartago) 353, 354, 726
 Catergas 567
 Cattaro 120, 327, 390, 569, 582
 Caucaz 234, 562, 735, 739
 Călugăreni 431
 Călineștii lui Cuparencu 692
 Cătun *vezi* Katun(i)
 Ceahlău 430
 Cearaveț 401
 Ceraghan (Cegheran) 115, 279
 Ceremuș, 430
 Cernavodă (Cerna Vodă) 419, 482
 Cernauca 791
 Cernăuți 56, 79, 111, 157, 160, 161, 206, 216, 217, 256 — 258, 347, 388, 499, 517, 533, 535, 541, 543, 570, 571, 585, 587, 615, 629, 662, 720, 721, 789, 816, 818, 821
 Cetatea Albă 430
 Cetatea de Piatră 264, 266
 Cetățuia 564
 Cetinje (Cettinje, Cetinie) 109, 132, 135, 161, 181, 190, 214, 226, 242, 246, 313, 323, 325, 339, 342, 363, 364, 390, 396 — 398, 483, 695, 763
 Chambéry 438
 Champagne 318
 Chehirkany 150
 Chemnitz (Șemniț) 565, 566
 Chichindei 264, 266
 Chilia 153
 Chilișeni 543
 China 227, 311, 385. 644
 Chipărești 218
 Chișinău (Chișănău) 187, 248, 268, 323, 339, 358, 361, 365, 666
 Chur 375
 Ciacik 128
 Ciortești 778
 Cipru (Cipria) 241
 Cîrmeta 410
 Cislaitania (Cisleitania) 241, 438
 Ciuprija (Ciuprija Jagodin) 176, 192
 Cîineni 575
 Cîmpulung 430, 508, 543, 721
 Cîmpulung Muscel 827
 Cîrligătura 160
 Cîrlova 428
 Cladova 575
 Cloșani 432, 783
 Cluj-Napoca (Cluj) 56, 263, 384, 388, 389, 540, 783, 791

Colașin *vezi* Kolașin

Colomeia *vezi* Kolomeia

Colonia 200, 623

Constantinopol (Constantinopole, Constantinopoli, Istambul, Stambul, Țarigrad) 110, 113, 116, 119, 120, 123, 127, 129, 134, 138, 139, 143, 147, 150, 152 — 154, 160 — 162, 176, 181, 182,

---

189, 190, 192, 195, 202, 209, 219, 221, 224, 227, 229, 236, 238, 240 — 243, 247, 258, 265, 270, 275, 277, 278, 286, 287, 291, 297, 299, 305, 312, 316, 317, 322 — 325, 327 — 330, 342, 345, 357, 359, 360, 364, 373, 379, 388, 395, 397, 399, 401, 402, 414, 419, 428, 430, 473, 476, 483, 542, 544, 545, 550, 551, 554, 569, 581, 596, 638, 643, 646, 648, 650, 652, 663, 673, 674, 681, 688, 689, 691, 693, 696, 698 — 700, 707, 709, 730, 731, 737, 754, 802, 803, 805

Constanța (Kiustendje, Kustengi) 419, 482, 532

Contești 512

Copavnic *vezi* Kopaonic

Copou 279, 595

Corman *vezi* Korman

Cornul de Aur 120, 223

Costina 543

Cotroceni 2 12

Cotnar 44

Covurlui 606, 607

Cozia 575

Cozoriev *vezi* Kozoriev

Cracovia 108, 206, 507, 508, 827

Craiova 211, 384, 555, 558, 688, 827

Crasna 32, 257

Creta 154, 187, 404

Crevțe *vezi* Krevțe

Crimeea 149, 364

Cristian (Grossau) 192

Criș 148, 250

Crișana 492, 816, 817

Croația 241, 261, 430, 740

Crușevaț *vezi* Krușevaț

Cuci *vezi* Kuci

Cupelja *vezi* Kupelja

D

Dacia 30, 210, 243, 244, 251, 252, 341, 407, 656, 773, 786

Daduliț 138

Daiar 401

Dalecarlia 567

Dalmația 115, 241, 259, 509, 657

Damasc 224

Danilovgrad 397, 398, 483

Darabani 390, 391, 749

Dardanele 120, 143, 215, 241, 427, 483

Debrețin (Dobrițin) 264, 322

Delibaba 400, 483

Deligrad 130, 132, 143, 174, 176, 192, 201, 209, 227, 234 — 237, 239, 471, 472, 474, 644, 652, 802

Delta Dunării 151 — 153, 212, 241, 617

Dervent(a) 160

Deva 264, 667

Dinului (insula) 332
 Djunis (Dgiunis, Diuniș, Duniș) 201, 234 — 237, 239, 471 — 474, 649, 651, 801 — 803
 Djuniska (Dgiunisca, Dgiuniska) 235, 239, 474
 Dîmbovița 32, 250, 576, 606, 607
 Doboca 264
 Dobra 410 766
 Dobrogea 25, 241, 403, 419, 482, 783, 810
 Dobroițevo 199
 Dobrovăț 425, 777, 778
 Dobrujevaț 186
 Dolj 576, 606, 607
 Dolnji-Ljubes 207
 Dorna 497, 820
 Dornești 494, 816, 818, 820
 Dorohoi 111, 273, 390, 512, 606, 607, 699
 Drava 241
 Drina (Drena) 108, 115, 117, 128, 137 — 139, 143, 176, 179 — 181, 193, 209, 237, 557, 561
 Drobinak 305
 Duga 390, 397, 403, 428
 Dukla 198
 Dumadia 237
 Dunăre 18, 46, 120, 128 — 130, 147 — 149, 154, 156, 168, 176, 181, 192, 240, 241, 243 — 245, 250, 253, 270, 272, 276, 284, 313, 317, 319, 339, 342, 359, 360, 367, 370, 372, 378, 379, 387, 389, 402 — 404, 405, 407, 427, 432, 433, 478, 484, 491, 520, 575, 580, 599, 615, 617, 641, 678, 729, 732, 744, 810
 Durostor 168

E

Ecuador 188
 Egipt (Egipt) 167, 196, 210, 227, 336, 686
 Elveția (Sveția, Șvițera) 21, 167, 270, 278, 501, 667, 668
 Ems 114, 119 — 122, 546
 Englitera *vezi* Anglia
 Epir 120, 241, 432, 783
 Erivan 371, 434
 Erzerum 313, 371, 375, 386, 399, 400
 Eske-Kilici 143
 Eski Giuma 414
 Eubeea 500
 Europa 8, 9, 30, 32, 79, 86, 88, 89, 93 — 95, 109 — 111, 119 — 121, 154, 160, 162, 164, 165, 185, 190, 195, 197, 200, 201, 205, 209, 218, 223, 224, 229, 239 — 241, 244, 248, 251, 260, 264, 265, 270, 272, 275, 277, 278, 280, 284, 287, 289, 299, 301, 305, 309, 310, 316, 319, 323, 335, 339, 340, 350, 354 — 357, 360, 372, 397, 399, 401, 438, 478, 492, 501, 522, 523, 530, 567, 578, 585, 615, 616, 653, 663, 677, 698, 707, 729, 744, 754, 790, 809

F

Fanar 480, 488
 Făgăraș 168, 264, 266, 389, 524, 744
 Fălciu 606, 607
 Fecera 332
 Filipopol(i) (Plovdiv) 110, 265
 Fiume 26 1

Fîntîna Albă 257
 Flandra 164
 Florența 241
 Florești 729
 Focșani 389, 617
 Franța (Francia, Franția) 86, 110, 113, 125, 138, 147, 164, 167, 175, 182, 185, 187, 188, 195, 216, 218, 238, 239, 242, 243, 251, 253, 265, 270, 274, 275, 281, 287, 303, 305, 314, 322, 334, 335, 343, 355, 364, 375, 428, 438, 439, 454, 468, 482, 492, 534, 565, 568, 578, 584, 585, 662, 669, 723, 726, 729, 739, 758, 770, 787, 821
 Frankfurt pe Main 355
 Fundina* 137, 595

G

Gabrovo 11, 420
 Galați 85, 188, 238, 389, 437, 579, 613, 614, 699, 787
 Galipoli 241
 Galiția 80, 92, 154, 157, 165, 190, 192, 208, 258, 377, 466, 468, 508, 615, 618
 Gatko (Gatzko, Gaczko) 109, 143, 147, 332, 390, 428
 Gelesnika *vezi* Jeleznița
 Geneva 174, 188, 413
 Germania 8, 32, 79, 116, 119, 121, 137, 156, 164, 167, 168, 170, 178, 182, 183, 218, 229, 230, 231, 243, 259, 265, 270, 271, 278, 281, 285, 287, 296, 300, 301, 303, 339, 355, 359, 372, 411, 413, 419, 427, 438, 439, 457, 468, 482, 546, 563, 567, 568, 581, 583, 586, 588, 592, 620, 640, 642, 647, 662, 663, 668, 672, 691, 696, 726, 730, 769, 779, 821
 Gherăiești 193
 Gherla 834
 Gibraltar 107, 132
 Glessen 131
 Gilone 332
 Gironda 438
 Giurgiu 85, 289, 379, 403
 Glagovo (Gaglova) 239, 474, 803
 Golia 200, 218
 Goransko 390, 428
 Goravița 395
 Gorianskopole 404
 Gorj 576, 606, 607
 Gornji-Studen 427 — 429, 777
 Gotha 730
 Göttingen 131

Grahovo (Grahove, Grasova) 143, 181, 193
 Gramada 160, 161 Grau 188
 Graz 160, 725, 726
 Grănicești 543
 Grecia 115, 120, 138, 154, 167, 227, 2.29, 231, 247, 313, 372, 380, 392, 397, 483, 569, 645, 715
 Greenwich 620
 Gremniț 566
 Grivița 433 — 435, 785
 Gropnița 279
 Grossau *vezi* Cristian Gruzia 434
 Guatemala 188, 39? Gyone 265

H

Hadgias 196
 Hadikfalva *vezi* Dornești
 Hanovra 372, 565
 Harkov 247
 Hațeg 524
 Hermannstadt *vezi* Sibiu
 Herzegovina 107, 110, 120, 123, 128, 132, 135, 139, 159, 181, 189, 193, 197, 199, 205, 222, 224, 227, 230, 233, 241, 246, 278, 305, 306, 312, 363, 398, 477, 539, 557, 562, 569, 732, 755
 Hietzing 372
 Hinterbrühl 250
 Hîrlău 148, 160
 Hodelowitz 108
 Honolulu 118
 Horbartown 609
 Hotin 248
 Hrișca 218
 Hunedoara 263, 410, 570, 767
 Hurukdara, 40 1
 Huși 259
 Iagodin (Jagodin) 174, 176
 Ialomița 575, 576, 606, 607
 Ialta 647
 Iamboli 404
 Iania 179
 Iantra (Jantra) 403, 405, 428, 433
 Iaringe 139, 140
 Iasnaia Poliana 41
 Iași 21 52 111, 112, 123, 133, 142, 173, 182, 204, 211, 216, 218, 220, 234, 242, 245, 250, 266, 267, 273, 278, 295, 319, 321, 330, 331, 333, 341, 343, 345, 350, 356, 357, 359, 361, 363, 365 — 368, 371, 372, 379, 380, 382, 383, 385, 389, 400 — 402, 406, 415, 425, 426, 437, 466, 469, 488, 496, 517, 531, 536, 544, 559, 563 — 565, 573, 584, 686, 589, 596, 597, 599 — 601, 603, 606, 607, 617, 619, 623, 626, 637, 646, 647 — 649, 651, 653, 654, 657, 658, 664, 670, 675, 689, 693, 699, 702, 711, 719, 725, 728, 730, 732, 736, 745, 750, 761, 766, 777, 781, 797 — 800, 802, 810, 813, 818 — 820, 824, 825, 828, 829
 Iavor (Iavor, Isvor, Izvor ?) 139, 140, 156, 163, 179, 193, 803
 Ibar 139, 176, 179, 181, 182, 193, 403
 Iemen 196
 Ierusalim 46, 429
 Igdir 401
 Ilfov 576, 606, 607
 Ilium 275
 Imperiul Otoman *vezi* Turcia
 India 25, 164, 167, 336, 340, 357
 Indigo 454
 Indostan 129
 Innsbruck 243, 655
 Ipotești 531, 571, 623, 818
 Irlanda 25, 528
 Ischl 411, 767
 Islaz 379
 Ismail 339, 389, 606, 607
 Ispania *vezi* Spania,
 Istambul *vezi* Constantinopol
 Istru 511

Italia 110, 111, 125, 146, 156, 164, 167, 175, 182, 187, 190, 195, 228, 237, 238, 242, 251, 270, 275, 281, 303, 305, 334, 419, 468, 564, 632, 633, 662, 672, 691, 726, 756, 758, 782, 783, 788

Iudeea 340

Înalta Poarta *vezi* Turcia

J

Jeleznița 182, 595

Jidova 508, 827

Jijia 218

Jița 225

K

Kandia (Candia) 110, 120, 241

Kanitz 405

Kaposvar 264

Karakilissa 399, 400

Karczag 264

Karlsburg *vezi* Alba Iulia

Kars 367, 371, 379, 386, 399, 400, 401, 434, 736, 741

Kaschau 157

Katelej 382

Katun(i) 186

Kazanlic 404, 420

Kecskemét (Kecikemét) 161, 258, 264

Keoprikeoi 386

Kernița 143

Kiahat-Hodné 195

Kiev (Chiev) 56, 240, 247

Kiustendje (Kustengi) *vezi* Constanța

Kiziklissa 386

Klacin 404

Klaiivali 401

Klek (Klec, Kleck) 121, 143, 156, 158, 177, 237, 569, 582

Knjajevaț (Cniazevaț) 161 — 163, 174, 176, 182, 192, 208

Kolașin (Colașin) 305, 332, 356, 403

Kolomeia (Colomeia) 190, 258

Konak 176

Königsberg 415, 770, 827

Kopaonic 193

Korman 201

Körösi 188

Kozoriev (Cozoriev) 199

Kragujevaț 117, 177, 192

Krakau *vezi* Cracovia

Krevat 209

Krevțe (Crevțe) 332

Krestet 390

Kruscevaț (Crușevaț) 160, 181, 235, 237, 239, 472, 474, 803

Kuci (Cuci) 181, 193, 305, 332, 356, 594, 595

Kuin 717

Kupelja (Cupelja) 130

L

Lass 500

La Valetta 132

Leeds 620

Legnano 114

Leipzig (Lipsca) 170, 524, 570, 775,

Leitha (Leita) 370, 377, 521

Lesendria 332

Leșnița 179

Lim 305

Linburg 318

Line 332

Lipnic 147, 332

Lipovaț 186

Litvania 241

Livadia 209, 223, 225, 229, 631, 641, 642, 646

Livlanda 241

Livno 363

Ljubița (Liubința, Liubița, Ljubica) 234, 471, 801

Lom 403

Lombardia (Longobardia) 164, 505

Londra 53, 107, 116, 130, 138, 156, 162, 229, 230, 246, 247, 318, 327, 331, 332, 334, 340, 342, 343, 346, 350, 353, 356, 358, 381, 386, 475, 501, 523, 535, 558, 578, 646, 713, 716, 719, 763, 775, 795, 805

Lorena 668

Lotaringia 164

Lovăț 404

Lovcea 409

Lubel 508

Lugoj (Lugos) 73, 268, 666, 667

Lusignan 164

Luxemburg 638

Lwow (Liov) 160, 206, 696

M

Macedonia 120, 146, 241, 286, 432, 783

Madrid 165

Maitraveț 332

Mali 305

Malta 132

Manchester 227

Manciuria (Mandgiuria) 227

Marchfeld 157

Maramureș 252, 492 — 495

Marea Adriatică (Adria) 740

Marea Baltică 164

Marea Caspică 397

Marea Egee 241

Marea Marmara 241
 Marea Mediterană 107
 Marea Neagră 168, 238, 375, 397, 740
 Marea Roșie 379
 Maroc 259, 357
 Martiniț 395
 Măgurele 556
 Mălăcești 160
 Mănăstioara 543
 Mândinești 150
 Mărășești 289
 Mecca 195, 196
 Mecklenburg 478
 Medun 193, 232, 239, 474, 647, 804
 Mehedinți 576, 606, 607, 783
 Mercurea 88, 96, 522, 525
 Mesopotamia (Misopotamia) 313
 Metkovich 160
 Metulun 500
 Mexic (Mexico) 129, 392, 565
 Mihăileni 699
 Milano (Milan) 114, 164, 552
 Milanovat 176
 Milcov 296
 Mișești 279
 Mitilene 319
 Mitrovăț 142
 Mitrovița 139, 140, 147
 Mizil 290
 Mödling 250
 Moesia 243
 Moldova 111, 133, 137, 160, 168, 169, 170, 206, 219, 221, 228, 248, 253, 255, 256, 258, 259, 282, 303, 341, 350, 358, 361, 383, 412, 429 — 431, 436, 466, 468, 469, 481, 507, 520, 564, 565, 567, 568, 586, 590, 610, 611, 623, 637 — 639, 658, 683, 689, 690, 699, 777, 781, 782, 819, 829
 Moldova (Banat) 566
 Molna 347, 370
 Mongolia 795
 Montmorency 355
 Moracea 332, 403
 Morava 129, 130, 138, 139, 174, 176, 181, 186, 189, 192, 193, 201, 207, 209, 211, 222, 232, 234, 236, 471, 472, 557
 Moravia 42, 91, 108, 208, 241, 246, 258, 260, 650, 657, 658
 Moscova (Moscvă, Mosca) 114, 168, 174, 317, 475, 802 — 805
 Mostar 143, 150, 152, 155, 160, 237, 363, 539, 581
 Mostin 404
 München 111, 700, 784
 Münster 136, 199, 563
 Muntenegru (Montenegro) 43, 107, 115, 119 — 121, 132, 135, 138, 143, 147, 154, 160, 181, 184, 195, 198, 206, 213 — 215, 224, 227, 230, 241, 297, 305, 306, 312, 313, 322, 323, 325, 327, 329, 332, 339, 343, 345, 350, 352 — 354, 356, 363, 364, 395 — 398, 403, 482, 483, 539, 540, 549, 561, 569, 582, 628, 635, 640, 642, 644, 652, 695, 696, 706, 746, 749, 753 — 755, 760, 806
 Muntenia *vezi* Țara Românească
 Munții Moldovei 564, 565
 Munții Negri 213

Mureș (Murăș) 241, 250
Muscel 508, 576, 606, 607

N

Namur 768
Narenta 237
Nasta 342
Navara 567, 722
Nazareth 348
Năsăud 88, 264, 266, 523, 721, 744
Neagra 567
Neamț 607
Necsing 753
Negotin 139, 174
Negrișoara 565
Neoplanta 569
Nericev-Han 201
Neva 231
Nevesinje (Nevesinie) 159, 177
New York 609, 696, 775
Nicolae 379, 403, 404, 420
Nikșici (Niksici) 119, 143, 305, 335, 350, 356, 364, 395 — 397, 403, 404, 482, 483, 539, 558
Nil 336
Ninici 398
Nisa 143
Nistru 250, 258
Niș 129, 135, 137, 138, 139, 143, 147, 150, 156, 160 — 162, 182, 184, 209, 232, 235, 403, 558, 578, 595
Noricum 244
Nosdrane 428
Noua Olandă 609
Novavaroși 139, 140
Novgorod 240
Novi Bazar 139, 140, 143, 403, 433
Nozrina 184
Nucșoara 508
Numidia 254, 726

O

Ocna 221
Odessa 187, 247, 324, 364
Ogdiskilar 414
Olanda 164, 167
Olt 576, 607
Oltenia 471
Oltenița 373, 403, 737
Olti 385
Oradea (Oradea Mare) 60, 389, 408, 533, 838
Oravița 265, 566, 667
Orhanie 433
Orjeni 783

Orlök 434
 Orșova 783
 Osman (reduta) 533
 Osman-Bazar 400
 Ostrog 132, 390, 395, 403
 Ozren 186

P

Palermo 237
 Palestina 501, 823
 Panciova 117
 Pandiralo 160
 Panteleimon 142
 Paracin 163, 174, 176, 239
 Paradin (Poradin) 410
 Paris 43, 86, 107, 115, 116, 119, 122, 125, 130, 141, 144, 146, 149, 175, 185, 195, 196, 198, 210, 229, 265, 269, 270, 277, 280, 284, 285, 301, 312, 316, 331, 332, 334, 338, 343, 348, 350, 352, 354, 355, 358, 360, 375, 377, 381, 400, 402, 414, 421, 481, 500, 508, 540, 553. 573, 578, 583 — 585, 646, 663, 671, 689, 722, 736, 758, 783, 787, 788, 795, 798
 Parhăuți 543
 Pașcani 234, 391, 649
 Păcurari 249
 Peninsula Balcanică 154, 242, 310, 352, 354, 535, 539
 Pera 110
 Pescanița (Pescanica) 232, 621
 Pesta *vezi* Budapesta
 Petersburg 114, 156, 190, 240, 276, 316, 317, 325 — 327, 332, 335, 339, 340, 343, 352 — 354 357, 396, 404, 438, 473, 500, 512, 660, 667, 679, 705, 731, 776, 802
 Petrovaț 342

Piatigorsk 434
 Piatra Neamț (Piatra) 298, 564, 687, 688, 694
 Pirot 176
 Pisa 533, 579, 759
 Pitești 118, 508, 548
 Piva 305, 332, 390
 Plasko 128
 Plerbo 539
 Plevna (Pleven) 403, 404, 409 — 411, 426, 428, 429, 431, 433 — 436, 760, 778, 780, 784, 785, 787
 Ploiești 61, 74, 75, 276, 390, 650, 672, 749
 Poarta Otomană *vezi* Turcia
 Podgorița 131, 135, 137, 143, 198, 239, 364, 398, 403, 474, 595, 804
 Podul-Iloaei 190, 366, 368
 Poiana-Cornului 778
 Polonia 80, 167, 169, 233, 240, 241, 258, 259, 300, 301, 466, 468, 507, 508, 627, 658, 827
 Pomerania 278
 Pompei 254
 Pont 405
 Portugalia 164, 726
 Porvack 507
 Praga 56, 108, 160, 165, 200, 246, 623
 Prahova 576, 607

Preilovița (Preilovica) 802
 Pressburg 108
 Principatul Moldo-Valahia *vezi* România
 Principatele Unite *vezi* România
 Prizrend 120, 184, 363
 Proilabum *vezi* Brăila
 Provence 318
 Persia 397, 478
 Prusia *vezi* Germania
 Prut 129, 148, 258, 327, 358, 359, 482, 512
 Pșemisl 206
 Pșilovița 236, 472
 Pucioasa 149
 Pulawy 508
 Putna 12, 44, 52, 54, 98, 206, 431, 443, 458, 491, 494, 497, 525, 532 — 535, 607, 627, 661, 715, 721, 768, 773, 789, 790 — 792, 797, 798, 815 — 821

R

Rabovăț 404
 Rachitița 155
 Raetia 244
 Ragusa 132, 143, 161, 227, 232, 280, 509, 803
 Rahova (Racova) 429, 431
 Rașga 139
 Rasgrad 399, 411
 Rasovata 419
 Raspac 753
 Rădăuți 256, 257, 259, 533, 818
 Războieni 156
 Reichstadt 138, 144, 156, 549, 568, 569, 573, 582, 583, 585, 594
 Reni 737
 Repedea 379
 Reșița 666
 Reștina 397
 Rîmnicul Sărat 576, 607
 Riul Tîrgului 508
 Rochdale 620
 Rodenbach (Rodenvach) 138
 Rodna Veche 689, 766
 Rodos 241
 Rodostol 511
 Rojnov 246
 Roma (Imperiul roman) 29, 56, 89, 164, 167, 240, 244, 331, 332, 353, 354, 439, 492, 545, 612, 623, 632, 663, 726
 Roman 146, 259, 607
 Romanați 576, 607
 România (Principatul Moldo-Valahia, Principatele Unite) 9, 17, 20, 23, 30, 33, 35, 43, 55, 79, 80, 82, 86, 89, 99, 115 — 117, 120, 125, 128, 131, 136, 137, 147, 148, 151 — 154, 156, 167, 169, 182, 184, 185, 190, 197, 198, 200, 208 — 212, 214, 221, 223, 224, 228 — 232, 234, 241, 245, 248, 251, 259, 260, 265, 267 — 270, 278, 280, 281, 284, 287, 288, 290, 296, 300, 301 — 304, 311, 312, 316, 317, 333, 339, 343, 345, 347, 348, 355, 357 — 360, 363, 365, 371, 372, 374 — 377, 379, 381 — 384, 388, 389, 396, 397, 401, 405, 409, 424, 427, 432, 436, 445, 448 — 451, 455, 458 — 460, 469, 476, 480, 481 — 484, 488, 495, 508 — 510, 522, 525, 540, 546, 547, 553, 557, 559, 562, 570, 575, 578, 584 — 586, 589, 600, 603 — 607, 613, 615, 617, 621, 625, 628, 631 — 634, 638, 646, 647, 666, 668, 678, 686, 689, 692 — 694, 696, 699, 708, 726, 730, 731, 734, 736,

737, 739 — 744, 748, 752, 757, 761, 782, 783, 786, 787, 788, 820, 844

Rorița 159

Rostock 269

Rouen 438

Rumelia 154, 236, 241, 280, 569

Rusciuc 332, 379, 403, 405, 433, 377, 546, 806

Rusia (Rusiele, Imperiul țarist) 24, 25, 36, 107, 114, 115, 119, 120, 121, 123, 131, 138, 139, 143, 144, 148, 154, 156 — 158, 161, 162, 169, 175, 176, 181, 182, 186, 187, 189, 190, 198, 205, 208 — 210, 218, 223, 225, 229 — 231, 233, 240, 241 — 243, 245 — 248, 251, 253, 265, 268, 271, 275 — 278, 280, 281, 283, 284, 289, 296, 298, 300, 309, 313, 320, 322, 323, 327, 328, 332, 333, 335, 338 — 340, 342, 343, 346, 349, 350, 352, 356, 357, 360, 363, 365, 368 — 370, 377, 382, 383, 384, 386, 424, 427, 438, 447, 469, 482, 483, 535, 545, 550, 558, 565, 568, 569, 583, 586. 592, 594, 614, 615, 630, 647, 652 — 654, 666, 668, 672, 673, 704, 711, 715, 719, 726, 728, 731, 733, 738, 777, 788, 800, 802, 805

Ruzady* 130, 186

Rzavți* 186

Sadagura 190, 259, 713

Saim 401

Salonic 139, 140, 147

Salzburg 584

San Louis 199

Sarakamys 400

Saraspatak 264

Sasca 566

Satu Mare 667

Savaici 482, 483

Saxa 121

Saxonia 430, 478, 565

Săcuieni 575, 576

Sărărie 249

Scheil (Brașov) 450

Scheii (Sibiu) 450

Scutari 135, 198, 305, 332, 337

Secenița 138

Sedan 426, 778

Seidakan 400, 483

Seine-et-Oise 355

Semendria 176, 177

Semlin 117, 142, 160, 276, 622, 801

Seraievo 199, 237, 433

Serbia 108 — 110, 115, 119, 125, 127, 130, 132, 134, 135, 138, 139, 140 — 143, 147, 150, 152, 154, 155, 160, 162, 175 — 179, 181, 184, 185, 187, 196, 197, 199, 207, 208, 212 — 215, 222, 224, 230, 232, 237, 241 — 243, 276 — 278, 280, 297, 305, 306, 313, 315 — 317, 322, 236, 327. 330, 352, 363, 387, 397, 404, 411, 433, 483, 509, 539, 540, 542, 545, 548, 549, 552, 555, 557, 558, 559, 569, 578, 580, 582, 584, 587, 592, 594, 610, 618, 628, 640, 642, 647, 652, 686, 689, 696, 697, 706, 749, 803, 804

Sevastopoli 429

Severia 240

Severin 168, 230

Siberia (Sibir) 173, 467, 468, 567, 653

Sibiu 109, 142, 192, 198, 226, 261, 384, 388, 389, 393, 394, 406, 408, 420, 421, 426, 450, 525, 533, 563, 571, 615, 618, 625, 630, 703, 727, 744, 747, 748, 752, 753, 762, 763, 773, 774, 778, 824

Sibnița 142

Sieniawa 507

Sienița 176

Sighetul (Marmației , Maramureșului) 263, 408
 Sigmaringen 373
 Silistra (Silistria) 403, 419, 482
 Siret 257, 333, 368, 692
 Slavonia 241, 430
 Smîrdan 785
 Smolensk 240
 Smirna 127
 Socia 428
 Socola 379, 380
 Sodoma 281
 Sofia 155, 403, 404, 414, 428, 429
 Soghanli-Dag 371, 386
 Sokar 129
 Soloneț 543
 Someș 491
 Spania 29, 148, 164, 165, 173, 253, 439, 454, 467, 567, 666
 Sparta 214
 Spiz 755
 Spizza 214, 332, 335
 Spuț 198, 305, 332, 395 — 398, 483
 Stambul *vezi* Constantinopol
 Stavis 278
 Stănești 509, 510
 Stiești 509
 Stiria 183, 241, 566
 Stolaț 235, 363, 539
 Storojineț 818
 Stoța 332
 Strassburg 122, 551
 Stroiești 543
 Studniț 128
 Stupina Lupului 468
 Stuttgart 529, 615
 Suceava 44, 111, 112, 168, 256 — 259, 330, 331, 347, 361, 383, 429, 430, 497, 542, 543, 607, 692, 708, 721, 821
 Sudiții 118
 Suedia (Svedia) 164, 168, 240, 565, 567
 Suez 175, 592
 Sulina 339
 Supovaț 138, 156, 182,
 Surp Ohannes 401
 Sutorrina 246
 Sveția *vezi* Elveția
 Svițera *vezi* Elveția
 Szegedin 265
 Székésfehérvár 264

Ș

Șamberi *vezi* Chambéry
 Șanțuri 575
 Șaranți 305

Şaraţco 332
 Şiliegovat (Siliegovaţ, Schiljegovac) 201, 239, 471, 474, 801, 803
 Şiperniţ 206
 Şipka (Şipca) 404, 414, 420, 426, 428, 771, 772, 778
 Şiştov 399, 400, 420, 646
 Şemniţ *vezi* Chemnitz
 Şmelniţ 566
 Ştyrbei 118
 Şuhum-Kalé 375, 399
 Şumla 433

T

Tarent 237
 Tartaria 795
 Taschent (Tach-Kend) 114
 Tatar Bazardjik 110
 Tatra 258
 Tărmian* 201
 Tătăraşi 368, 379
 Tecuci 607
 Teius 564
 Teleorman 576, 607
 Telis 433
 Tenedos 241
 Tesalia 110, 120, 187, 241, 432, 783
 Tesiţa (Tesika, Tisika) 182, 201, 209, 595
 Timişoara 421, 492, 525, 667
 Timoc (Timok) 138, 139, 147, 155, 156, 162, 163, 174, 201, 208, 239, 390, 803, 804
 Tirol 165
 Tîrgovişte 149, 258, 259
 Tîrgul Cucului 161, 190
 Tîrgu Mureş 56
 Tîrnova 400, 404, 405, 420, 646, 760
 Tobut 179
 Todireşti 543
 Tofalău 522
 Topolniţa 138
 Topra-Kalé 379
 Torino (Turin) 432, 533
 Totcea 535
 Tours 355
 Tracia 120, 432, 783
 Transilvania 9, 12, 26, 31, 47, 53, 81, 82, 88, 91, 92, 95 — 97, 128, 136, 140, 148, 164, 165, 169, 172, 178, 190, 208, 210, 213, 241, 251, 254, 261, 262, 264, 322, 384, 389, 395, 406, 407, 408, 410, 412, 421, 430, 432, 435, 438, 447, 450, 458, 465, 492, 495, 497, 518, 520 — 525, 528, 530, 532, 547, 557, 562, 567, 569, 571, 594, 655, 656, 662, 667, 692, 744, 747, 766, 781, 785, 786, 788, 795, 820, 829
 Trasimene 618
 Travnic 199
 Trebes 404
 Trebinje 161, 184, 246, 539
 Tresi-Baba 182, 589

Triest 688

Trubarevo 235, 236, 472, 802

Tübingen 529

Tulcea 188

Tunis 196

Turca 510

Turchestan 300, 618

Turcia (Imperiul Otoman, Înalta Poartă, Poarta Otomană, Puterea otomană, Aliotmanul) 18, 42, 107, 109 — 111, 114 — 115, 119, 123, 125 — 127, 129, 132 — 135, 137 — 139, 147, 148, 151 — 153, 159, 162, 169, 170, 176, 177, 180 — 182, 185, 187, 190, 195, 197, 198, 200, 205, 207 — 210, 213 — 215, 219, 223 — 225, 227 — 231, 234, 236, 239, 241, 243, 245, 246, 252, 265, 268 — 272, 276 — 278, 280, 284, 287, 289 — 291, 296 — 298, 305, 306, 309, 310, 312 — 316, 322, 323, 325 — 327, 329, 330, 332 — 335, 342, 343, 346, 350, 352, 356 — 359, 364, 370, 371, 373 — 376, 379, 388, 390, 397, 403, 406, 413, 414, 419, 429, 464, 469, 478, 482, 539, 540, 544 — 546, 548 — 550, 558 — 561, 569, 577, 578, 581 — 583, 586, 593, 614, 617, 620, 621, 625, 632, 640 — 642, 647, 648, 650, 652, 660, 666, 669, 673, 674, 680, 682, 685, 686, 691, 692, 696, 698, 699, 703, 705, 706, 710, 711, 717, 719, 726, 730 — 734, 736 — 738, 740, 743, 746, 749, 752, 756, 759, 766, 769, 771, 772, 778, 780, 783, 802, 805, 808

Turda 524

Turija 157, 278

Turnu-Măgurele 85, 272, 403, 773, 782

Turnu Roșu 557

Turnu Severin 752

Tutova 607

Tuzia 179

T

Țara de Jos 28

Țara Românească (Muntenia) 28, 36, 103, 127, 133, 146, 165, 168, 169, 228, 272, 412, 451 — 453, 457, 492, 520, 537, 555, 556, 580, 586, 637 — 639, 658, 683, 759, 777

Țarigrad *vezi* Constantinopol

Țările de Jos 164

Ținutul Neamțului 298

Țuțora 168, 379, 646

U

Udești 543

Ungaria 17, 88, 95, 96, 116, 124, 128, 130, 131, 136, 139, 144, 146, 165, 167, 168, 188, 210, 213, 214, 241, 251, 252, 254, 255, 259, 260 — 262, 264, 271, 320, 321, 325, 327, 364, 377, 378, 384, 388, 395, 412, 420, 421, 432, 435, 438, 458, 521, 522, 523, 528, 530, 532, 547,

---

553, 556, 557, 565 — 567, 569, 585, 586, 662, 688, 701, 703, 770, 772

Ungheni 230, 361, 365, 366, 383

Ungro-Vlahia 148, 168, 258

Urișa 508

Uziz 128

V

Valahia *vezi* Tara Românească

Valea Albă 584

Valea Bistriței 565

Valul lui Traian 403, 419, 482
 Varna 286, 403, 433, 482
 Varzin 252, 278
 Vasilovici 305
 Vaslui 289, 309, 379, 425, 607, 689, 692, 777, 778, 819
 Vasojevici 332, 390
 Vatican 108, 756
 Vaț 531, 532
 Vavilon 244
 Vavilon (=București) 46, 129, 430
 Văcărești 117
 Vălenii de Munte 536, 575, 783
 Vășad 829
 Veliki Izvor 147, 156, 176
 Veli-Vrdi, 305
 Veneția 167, 341
 Versailles 53, 109
 Vezuviu 254
 Vid 403
 Vidin 131, 135, 137 — 139, 143, 153, 163, 180, 370, 372, 373, 379, 383, 403, 404, 428, 433, 561
 Viena 12, 17, 53, 56, 57, 80, 86, 90, 108, 121, 130, 133, 136, 137, 146, 150, 154, 159, 160, 162, 174, 181, 187, 190, 209, 229, 230, 234, 242 — 244, 247, 249, 250, 253, 257, 258, 260, 269, 313, 316, 317, 321, 322, 325, 326, 330, 332, 339, 343, 347, 357, 361, 372, 373, 377, 401, 405, 421, 438, 443 — 445, 455, 456, 484, 491 — 493, 497, 515 — 520, 522, 523, 525, 528 — 531, 533 — 535, 539 542, 543, 550, 557, 559, 560, 571, 574, 579, 599, 636, 656, 658, 661, 663, 683, 696 700, 703, 707, 708, 717, 720, 722, 729, 738, 740, 741, 745, 761, 766, 768, 788, 789, 790, 791, 793, 796, 811, 814 — 817, 819, 820
 Vișegard 143, 152
 Vîcov 818
 Vîlcea 576
 Vîrbița 161, 162, 177
 Vîrciorova 575
 Vlașca 576, 607
 Volinția 507
 Vranjina 332
 Vucanija 201
 Vuciji (Vucidol) 181

W

Westphalla (Vestfalia) 270
 Wisinköi 434
 Würzburg 795

Z

Zagreb (Agram, Zagabria) 377, 740
 Zaițar (Zajtar) 138, 139, 147, 152, 153, 156, 162, 163, 174, 180, 234, 561, 578, 581, 649, 801, 803
 Zarand 264, 266
 Zaslav 246
 Zatrebaț 181
 Zeta 215, 332, 397, 482, 483, 754
 Zevin 400
 Zievna 305

Zigarci 755
 Zlatna 524
 Zobliac 305, 332
 Zubci 332
 vornic 129, 155, 178, 193, 330

M. EMINESCU

Pagină albă în volumul original.

LISTA FACSIMILELOR¹

1. O SCRIERE CRITICĂ *Albina*, Pesta, 7/19 ianuarie 1870
2. REPERTORIUL NOSTRU TEATRAL *Familia*, Pesta, 18/30 ianuarie 1870
3. REPERTORIUL NOSTRU TEATRAL (final)
4. SĂ FACEM UN CONGRES *Federațiunea*, Pesta, 5/17 aprilie 1870
5. SĂ FACEM UN CONGRES (final)
6. Fragment dintr-un articol apărut în *Informațiunile bucureștene*, 16 aprilie 1870, care comentează SĂ FACEM UN CONGRES
7. Ziarul vienez *Neue Freie Presse*, 24 aprilie 1870, comentează, sub „PEST, 23 APRIL”, articolul SĂ FACEM UN CONGRES
8. Editorialul EINHEIT MACHT STARK din ziarul *Politik*, Praga, 13 aprilie 1870, integrat de Eminescu, în propria-i traducere, în cuprinsul articolului ÎN UNIRE E TĂRIA
9. ÎN UNIRE E TĂRIA *Federațiunea*, Pesta, 10/22 aprilie 1870
10. ECUILIBRUL *Federațiunea*, Pesta, 22 aprilie/4 mai 1870
11. Pagină din DIN ȘEDINȚELE SOCIETĂȚII «ROMÂNIA JUNĂ», cu însemnări despre ECUILIBRUL și SĂ FACEM UN CONGRES BAR 2257, 231r cerneală 21 cm × 17 cm
12. SERBAREA DE LA PUTNA *Curierul de Iași*, 30 iulie 1871
13. DOMNULUI DUMITRU BRĂȚIANU *Românul*, 15 august 1871
14. Pagină din DIN ȘEDINȚELE SOCIETĂȚII «ROMÂNIA JUNĂ», cu însemnări despre serbarea de la Putna BAR 2257, 232 r cerneală 21 cm × 16,5 cm
15. CONSTANTIN BĂLĂCESCU *Convorbiri literare*, 9 noiembrie 1874
16. CONSTANTIN BĂLĂCESCU (final)
17. *Curierul de Iași*, 23 mai 1876 (p. 1)
18. *Curierul de Iași*, 23 mai 1876 (p. 2)
19. *Curierul de Iași*, 23 mai 1876 (p. 3)
20. *Curierul de Iași*, 23 mai 1876 (p. 4)
21. Adresă din 17 noiembrie 1876, cu antetul *Curierului de Iași*, iscălită de directorul Tipografiei Naționale, junimistul Th. Bucliu
22. O observație autografă a primarului Scarlat Pastia pe un exemplar din *Curierul de Iași*, 17 iulie 1877
23. *Curierul de Iași*, 21 mai 1876 (p. 2)
24. *Curierul de Iași*, 28 mai 1876 (p. 3)
25. CESTIUNEA ORIENTULUI *Curierul de Iași*, 2 iunie 1876 (p. 3)
26. Editorialul WIEN, 8 JUNI din ziarul vienez *Neue Freie Presse*, 9 iunie 1876, folosit de Eminescu în CESTIUNEA ORIENTULUI (2/14 iunie)

¹ Toate manuscrisele eminesciene după care s-au făcut prezentele reproduceri aparțin fondului de manuscrise românești ale secției de manuscrise a Bibliotecii Academiei Republicii Socialiste România; indicația abreviată BAR 2257, 231r reprezintă deci indicația: Biblioteca Academiei RSR, ms. rom. 2257, fila 231 recto. Titlurile sînt cele ale articolului cărui îi aparține fragmentul de pe pagina reprodusă.

Reproducerile fotografice din periodice s-au făcut după originalele aflate în colecțiile Bibliotecii Academiei Republicii Socialiste România, Bibliotecii Centrale Universitare „M. Eminescu” din Iași, Arhivelor Statului Iași sau după filme puse la dispoziția noastră de aceste instituții. Fotografierea, ca și copierea, acestor documente a fost efectuată de Magdalena Buză, din cadrul Muzeului literaturii române.

27. Număr din ziarul vienez *Die Tages-Presse*, de unde Eminescu extrage informații pentru rubrica REVISTA EXTERNĂ
28. *Curierul de Iași*, 23 iulie 1876 (p. 3)
29. INFLUENȚA AUSTRIACĂ *Convorbiri literare*, 1 august 1876
30. INFLUENȚA AUSTRIACĂ (final)
31. INFLUENȚA AUSTRIACĂ BAR 2258, 224r cerneală 34,5 cm × 21 cm
32. INFLUENȚA AUSTRIACĂ BAR 2258, 225r cerneală 34,5 cm × 21 cm
33. INFLUENȚA AUSTRIACĂ BAR 2255, 299r cerneală 34 cm × 21 cm
34. INFLUENȚA AUSTRIACĂ BAR 2255, 299v cerneală 34 cm × 21 cm
35. *Foșoara Telegrafului Român*, Sibiu, 17 iunie 1876, număr în care începe publicarea studiului lui E. Brote despre activitatea Asociațiunii Transilvane
36. *Telegraful Român*, 3/15 octombrie 1876, reproduce, la rubrica VARIETĂȚI, comentariul lui Eminescu pe marginea studiului lui E. Brote
37. Rubrica de telegrame cu știri de pe fronturile din Bulgaria din *Neue Freie Presse*, 31 octombrie 1876, folosită de Eminescu
38. ROMÂNII DIN MORAVIA *Curierul de Iași*, 3 noiembrie 1876
39. ROMÂNII DIN MORAVIA, reprodus în *Românul*, 6 noiembrie 1876
40. ROMÂNII DIN MORAVIA, reprodus în *Timpu*, 10 noiembrie 1876
41. ROMÂNII DIN MORAVIA, reprodus în *Familia*, 21 noiembrie/3 decembrie 1876
42. *Curierul de Iași*, 19 ianuarie 1877 (p. 3)
43. *Curierul de Iași*, 21 ianuarie 1877 (p. 3)
44. Număr din ziarul vienez *Deutsche Zeitung*, 17 mai 1877, cu corespondențe din București, folosit de Eminescu
45. ROMÂNISCHE SKIZZEN, O RECENZIUONE A LOGICEI *Convorbiri literare*, 1 august 1877
46. ÎNCĂ O DATĂ RECENZIUONEA LOGICEI MAIORESCU *Convorbiri literare*, 1 septembrie 1877
47. ÎNCĂ O DATĂ RECENZIUONEA LOGICEI MAIORESCU (continuare)
48. ÎNCĂ O DATĂ RECENZIUONEA LOGICEI MAIORESCU (final)
49. PEST, 16 MAI, corespondență din *Deutsche Zeitung*, 17 mai 1877 (p. 5), reprodusă de Eminescu în [CONTRAR SIMPATIEI MAJORITĂȚII POPOARELOR], 13 mai 1877
50. POMĂRITUL *Convorbiri literare*, 1 august 1877
51. POMOLOGIA BAR 2257, 238r cerneală 21 cm × 16,5 cm
52. POMOLOGIA BAR 2257, 239r cerneală 21 cm × 16,5 cm
53. *Curierul de Iași*, 12 august 1877 (p. 1)
54. OBSERVAȚII CRITICE *Curierul de Iași*, 12 august 1877 (p. 2)
55. OBSERVAȚII CRITICE *Curierul de Iași*, 12 august 1877 (p. 3)
56. *Curierul de Iași*, 12 august 1877 (p. 4)
57. [A DOUA IMPUTARE A RECENZENTULUI] BAR 2258, 190r cerneală 34 cm × 21 cm
58. OBSERVAȚIUNI CRITICE, reprodus în *Timpu*, 6 septembrie 1877 (începutul) și 8 septembrie 1877 (finalul)
59. *România literară*, 6 septembrie 1877, în care apare articolul KANT ȘI MUZICA
60. KANT ȘI MUZICA, articol criticat de Eminescu în *Curierul de Iași*, 11 septembrie 1877
61. [LA ANUL 1774] *Curierul de Iași*, 30 septembrie 1877 (p. 3)
62. CITEVA PAGINE ISTORICE *Telegraful*, 5 octombrie 1877 (sub acest titlu se reproduce articolul [LA ANUL 1774])
63. ZIARE NOUĂ BAR 2264, 414r cerneală 21 cm × 16,8 cm
64. ZIARE NOUĂ BAR 2264, 415r cerneală 19,5 cm × 15 cm
65. [FIECARE LUCRU POARTĂ ÎN SINE] BAR 2291, 55v-56r cerneală 15 cm × 9,3 cm
66. [DE LA O VREME VEDEM] (fragment) BAR 2264, 417r cerneală 21 cm × 17 cm
67. [DE LA O VREME VEDEM] (fragment) BAR 2264, 418r cerneală 21 cm × 16 cm

CORRIGENDA LA VOLUMUL VII¹

La pagina:	În loc de:	Se va citi:
99 (37)	deschisă	închisă
137 (31)	eu	[eu]
137 (36)	lăsate	lasate
138 (34)	verzul *	negri
139 (9)	ne	[ne]
139 (39)	cu *	cu
139 (42)	noi	[noi]
139 (42)	basin *	bazin
142 (14)	lumina	[lumina]
142 (17)	fruntea, astă frunte	fruntea. Astă frunte.
	albă ?	[era] ? albă
142 (18)	aur. Și	aur. și
142 (18)	groasă	grea
140 (40-41)	7. după un trîlîter şters indescifrabil	7. era există în text, dar şters
143 (4)	nimic	nimică
143 (12)	de-a	de a
143 (19)	Zicea	Zicea[u]
143 (între 30 și 31)	—	de intercalat: — Aşa ! Bravo !
143 (45)	acum	acuma
144 (10)	ce-aş	ce aş
152 (26)	225 r	255 r
154 (6)	minele	minile
154 (13)	mănuşa	minuţa
154 (25)	ferestrele	ferestrele
154 (40)	sărâma	sărîma
154 (45)	însă *	iară *
177 (20)	Bucureştilor,	Bucureştilor, 21r
180 (11)	fiţi români şi iar români	fiţi români, români şi iar români
180 (43)	şi-l	şi le
183 (21)	blond *	blond
191 (4)	brună	brumă

¹ Aceste corecţiuni (vizînd atît erorile sau ezitările de lecţiune, cît şi pe cele de tipar din textele aparţinînd lui Eminescu, şi numai din ele) sînt rezultatul unei confruntări integrale cu textele de bază, urmată de examinarea atentă a tuturor îndreptărilor propuse de alţii, dintre care unele confirmă în chip fericit noile noastre citiri. Sugestiile făcute fiind de domeniu public, nu le menţionăm aici în detaliu, mulţumindu-ne să-l încredinţăm pe cei care vor găsi în această listă rectificări propuse de ei că, întărindu-ne într-o convingere dobîndită, cum ne era datorîia, pe alte căi, s-au făcut vrednici de toată graţitudinea noastră.

Cifrele din paranteză indică numărul, determinat din susul paginii, al rîndului. S-a considerat drept rînd orice semn sau serie de două sau mai multe semne (îndiferent de caracterul lor tipografic, de corpul de literă sau de poziţia la subsol) care au (în comun) proprietatea de a fi situate pe pagină la un nivel dat, altul decît al oricărui alt semn sau grup de semne de pe aceeaşi pagină (incluzîndu-se astfel în numărătoare, ca rînduri, şi numerele de ordine ale capitolelor, colofonul, cotele manuscriselor, titlurile, rîndurile de puncte).

La pagina:

În loc de:

Se va citi:

192 (10—11)	pe scaun	pe un scaun
193 (24)	conture	conturi
204 (2)	de mulți ani	de mai mulți ani
206 (5)	fugind	fugind
206 (46)	[cari *]	[cari]
210 (36)	în	cu
212 (7)	pe	peste
214 (8)	patrulele	patraulele
218 (15)	și	în
219 (45)	mai putea	[nu] mai putea
223 (17)	putu	putut
224 (21)	timp	timp
224 (28)	niciodată	neciodată
224 (29)	în minte[a]	înainte[a]
225 (12)	însă	sau
225 (14)	întotdeauna	întotdeauna
226 (12)	stringe	stringe
232 (15—16)	laturile	laturile
233 (45)	mea	meu
235 (12)	lanț	laț
235 (19)	furie	furoare
235 (20)	însăși	însași
235 (25)	ghiață	gheață
236 (2)	Dumnezeu	Dumnezău
236 (8)	multe	nalte
236 (14)	de	cu
236 (21)	norvegieni	norvegiani
236 (37)	îndelungă	îndelungă
238 (8)	turbați *	țintați
239 (8)	petecite	petecite
239 (25)	ce-l	de-l
240 (44)	banii	bani
241 (37)	Ley	Levy
242 (32)	ecou	ecò
243 (37)	în jur împrejur	de jur împrejur
244 (1)	fermecătoare	fermăcătoare
244 (5)	într-astfel	într-astfel:
244 (14)	și arăta	și-și arăta
244 (22)	strălucea	sticlea
249 (15)	învinețite *	învinețite
252 (39)	uimită *	mută
252 (48)	[să]	să
257	* * *	plărit *
258 (2)	parcă mai * *** , încet	parcă mai simte
261	tandreță	teneretă
262 (4)	Veseli	vesel
263 (2)	—	între corp și erau
		de intercalat: încit
		formele cele mai fru-
		moase, asemenea ale
		unei statue,
268 (38)	lac[r]îmi	la[c]rîmi
268 (51)	152	152 r
272 (49)	— Lilli a venit	159 r — Lilli a venit
278 (7)	nimănui	nimărui
278 (14)	această	aceasta
278 (22)	grăunțele	grăunțele
278 (37)	să	că
279 (8)	totdeauna	totdeauna
279 (21)	absurde	abstruse
279 (24)	marginile	marginile
279 (33)	totdeauna	totdeauna
279 (40)	degetele	degetele
279 (42)	mie-m	mie-mi
279 (48)	dacă	daca
280 (11)	dacă	daca
280 (16)	deșertă	deșertă
280 (36)	ce-n-semnează	ce-nsemnează

La pagina:

In loc de:

Se va citi:

281 (10)	trezire	trezvie
281 (40)	visător?	visător!
281 (46)	el e	e el
282 (9)	ce a parcurs el, cind n-a parcurs nimica	ce a parcurs el, cind n-a parcurs nimica
282 (10)	dacă	daca
283 (26)	și aceste	și și aceste
286 (47)	Prin urmare ai fost	Prin urmare tu ai fost
287 (3)	Willens	Wollens
287 (4)	(die Schale)	der schwache *
287 (4)	hingehauchter	hingehauchte *
287 (4)	schrecklichsten	schrecklichsten
287 (4)	dass	das(s)
287 (5)	Schale	Scherbe
287 (6)	der Gefäss	das Gefäss
287 (6)	der vom Wein	das vom Wein
287 (7)	übertausende	abertausende
287 (16)	4 v	42 v
287 (17)	und immer	und nimmt immer
287 (18)	ein neuer	ein ewig neuer
287 (18)	selbigen	selbigem
287 (18)	wie irgend	* * *
287 (20)	Holz	Holze
287 (20-21)	Stecken gebliebenen	steckengebliebenen
287 (21)	der Steckenbleibender	das Steckenbleiben
287 (22)	und	u[nd]
287 (24)	Fragen	Fragen,
287 (25)	leer	leer,
288 (4)	nici nu era	nici era
288 (24)	multe idei ipocondriace	multe alte idei ipo- condriace
289 (2)	avuse	ceruse
289 (50)	ani ...	anl.
290 (9)	băiat	baiat
291 (11)	dacă	daca
291 (27)	Dacă	Daca
292 (30)	lustruit	lustruit
293 (37)	acestei	acestei
293 (46)	intr-un	intr-alt
294 (22)	totdeauna	totdeauna
294 (27)	pre ... pre	prea ... prea
294 (33)	Nimănui	Nimărul
296 (16)	oriunde	orunde
296 (21)	tare, doamnă	tare. Doamnă
296 (24)	crierii	crierii
299 (3)	dar i se ședea	dar i se și ședea
299 (7)	băiatul	băietul
300 (33)	Bäh!	Beh!
301 (21)	pourquoi.	pourquoi?
301 (23)	* * *	Dă-i
301 (26)	pre	prea
301 (26)	numai	numa
303 (3)	D-zeu să-l	D-zeu să-l 220 r
303 (4)	ani	ai
305 (50)	intratita	intr-atita
307 (15)	dacă	daca
307 (27)	cirșni	crișni
307 (57)	306	307
309 (27)	era un om chipos	era om chipos
310 (15)	paginile	paginele
310 (16)	Literele	Literile
310 (34)	presupunerea	presupunerea
311 (27)	Să nu se creadă cumva	Să nu creadă cineva
311 (38)	cumcă	cumcă
311 (42)	care	cite
313 (25)	cu totul	cu totul
313 (34)	în luntre și	în luntre și 242 r
	Să-nterbi	Să-ntrebi

<i>La pagina:</i>	<i>În loc de:</i>	<i>Se va citi</i>
314 (19)	Boierul	Boieriul
314 (24)	nimănu	nimărui
315 (28)	acestei	astel
316 (13)	stratagemă	strategemă
317 (23)	treminul	terminul
317 (29)	esențială *	esențiale
317 (33)	dintre	dentre
318 (21)	dacă	daca
318 (22)	dacă	daca
318 (32)	după	dupre
321 (7)	parecă	parcă
321 (22)	pragul	geamul
321 (27)	spună	spuie
321 (34)	s-aducă	S-adună
322 (12—13)	resunițiune *	resumțiune
322 (13)	resunițiune *	resumțiune
324 (5)	și-ntr-adevăr	și-n adevăr
324 (10)	leagănă într-un	leagănă-ntr-un
324 (11)	coajă de natron	coajă albă de natron
325 (5)	cît și mai jos	cît și mai în jos
385 (6)	(1463—1511)	(1493—1541)

Sfârșit de volum